
S.P.Q.A. GYMNASY AVGVSTINIANEI M.A.C. PERPETVI

John Carter Brown
Library
Brown University

COSMOGRAPHIA PROSOMETRICA:

Hoc eſt,

UNIVERSI TERRARUM ORBIS REGIONUM, POPULORUM, INSULARUM, URBIUM, FLUVIORUM, MONTIUM, MArium,

aliarumq; rerum Coſmographicarum, tum ex probatis autoribus, variorumq; locorum antiquitatibus, oratione ſoluta; tum ex variis variorum Poëtarum monumentis oratione ligata deſcriptio.

STUDIO ET OPERA

M. STEPHANI RITTERI GRUNBERGENSIS Heſſi, P.L.C. & Gymnaſii Waldeccenſis, quod eſt Corbacii, Rectoris.

MARPURGI, apud Paulum Egenolphum, Typogr. Acad.

cIↄ Iↄ CXIX.

ILLVSTRISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO LUDOVICO,

Heſſiæ Landgravio, Comiti in Catzenelenbogen, Dietz, Ziegenhayn & Nidda, &c. Domino ſuo clementiſſimo, &c.

INTER alia, Illuſtriſſime & clementiſſime Princeps, quibus Apoſtolus *ad Romanos cap. 1.* in cultum Ethnicorum idololatricum animadvertit, *quòd gloriam Dei incorruptibilis in ſimilitudinem imaginis corruptibilis, hominis, volucrum & quadrupedum mutaviſſent*, hiſce etiam verbis impietatem eorum arguit: *Inviſibilia*, ait, *ipſius* (Dei) *à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur ſempiterna quoq; ejus virtus & divinitas.* Quibus verbis organum illud Dei electũ hæc vult innuere: quantumvis verbum Dei ordinarium ſit medium, per quod fides in cordibus hominum accendatur, ejusq; myſteria, ut ſunt *vita æterna, ſacroſancta Trinitas, remiſſio peccatorum, &c.* nobis innoteſcant, quòd tamen ipſæ etiam res creatæ in aliquem Dei notitiam nos adducant, dum eæ de ipſius omnipotentia, bonitate, ſapientia, clementia, fideli protectione & conſervatione teſtantur, ac architectum inviſibilem (utpote in luce, ad quam ne-

mo pervenire poteſt, habitantem) aliquo modo reddunt viſibilem. Et quidquid in S. Scriptura de Dei ter Opt. Max. omnipotentia dicitur, illud omne vivo quaſi exemplo confirmant: ut hinc Ethnici craſſi affectatiq; erroris meritò ſint inſimulandi, quòd ea, quæ creatoris ſunt propria, creaturæ aſſcribentes, inter creatorem ipſum & creaturam differentiam ſuſtulerint, resq; alterius ope indigentes (neglecto eo qui aliis vitam inſpirat) Deum conſtituerint. Quibus etiã conſonat illud, quod *in Actis Apoſtolorum cap. 17.* idem reliquit: *Fecitq; genus humanum inhabitare ſuper univerſam terræ faciem, definiens ſtatuta tempora & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi fortè eum attrectent, aut inveniant.* Quo in loco duplicem nobis mundi à Deo conditi finem ſuggerit: unum quidem, ut ſit hominum apta habitatio: alterum, ut homines inde ſibi cognitionem aliquam ſui architecti comparent, auguſtiſſimumq; univerſi mundi theatrum piam quandam admiratione in cordibus eorum accendat, & ad Dei laudem illos pertrahat, ut ſæpiùs cum regio Propheta ex *Pſal. 103.* exclament: *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.*

Quandoquidem itaq; mundus κόσμος propter μικρόκοσμον hominem, ſicut homo propter Deum, conditus eſt (ut ex allegato D. Pauli loco conſtat) hinc nemo non animadvertere poterit, quàm laudabile & honeſtum ſit ſtudium Coſmographicum, quod jugi animi cultu præcipuè proſequi debeamus, utpote quod univerſum mundũ ampliſſimè latiſſimeq; patentem, omniaq; in ſinu ejus contenta Dei opera, tanquam in claro politiſſimoq; quodã ſpeculo oculis noſtris ſubjicit. Si enim mundum hunc noſtrum inferiorem (ut nobiliſſimã ineffabilemq; cœli ſtructuram taceam, in qua unica, inter tot infinitas, ſtella huic noſtræ terræ magnificentiâ, dignitate & præſtantia æquiparari poſſet) *globum* ſcilicet *terreſtrem* primùm, ut totum aliquid

aliquid cum Coſmographia contemplemur, maxima nos tenebit admiratio, quòd ille in medio aëre nulli ſtipiti, trunco vel columnæ innixus, immobilis fixusque pendeat: quemadmodum etiam Propheta David ejus rei admiratione capitur, dum *Pſal. 103.* ſic ait: *Fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, nec inclinabitur in ſeculum ſeculi.* Sin eum, ut partibus conſtat, conſideremus, illum in duas partes, *aquam* nimirùm & *aridum* (ſic loquitur Moſes) diviſum eſſe reperiemus: Ac ſi aquæ perluſtrandæ nos tenebit deſiderium, cum Coſmographia tutò abſque ullo naufragii metu, abſq; varia variarum procellarum irruptione, abſq; ventorum impetu, abſq; piratarum inſultu, navem quandam conſcendere poterimus, ubi aquam unum in locum congregatam, ac contra ſuam naturam, quaſi vallis, aggeribus, muriſq; firmiſſimis cingatur, fixam perſiſtere, nec ſuos fines aut limites tranſilire cernemus. Ecquis verò mari naturâ ſua tumido & feroci fræno injicit? Quis ejus irruptionibus tam fortiter obſiſtit? Prodi in lucem *Pſalmiſta*, admirabundus ex *Pſal. 103.* exclama: *Terminum illis (Deus) poſuiſti, quem non tranſgredientur, neq; convertentur operire terram.* Et ex *Pſal. 32. Congregas ſicut in utre aquas maris.* Hanc præterea in ſuperficie, tanquam ſtragulo quodam auro gemmiſq; intertexo, innumero inſularum numero ornatam, in alveo vario piſcium genere repletam, in fundo verò margaritis, gemmis, conchiſq; refertam animadvertes: ut denuò cum *Pſalmiſta ex Pſal. 103.* dicendum ſit: *Mare magnum & ſpacioſum, illic reptilia, quorum non eſt numerus, animalia puſilla cum magnis.* Et cum *Neoſanio:*

——Tribuens mare nobile multos
Squamigeros piſces, precioſos atq; corallos,
Margaridum conchas, pulchrum vermiſq; cruorem
Purpurei.——

Sin verò aridi cognoſcendi cupiditate flagrantes, cum Coſmo-

graphia in contintem expatiemur, hîc denuò admiranda Dei opera nobis obviam procedent: hic tot regiones, tot populos, tot montes, valles, campos, flumina, ſylvas, urbes, &c. abſque longiſſimæ viæ nobis terendæ tædio, abſq; latronum incurſionibus, abſque metu nimborum, abſque viatico, ſine morbi ingruentis timore, ſine ferarum inſidiis, deniq; ſine ullo vitæ periculo luſtrare, eaq; omnia ad Dei gloriam & laudem, eo modo quo ſuprà fuit commemoratum, referre poterimus.

Cæterùm quódnam de hoc ſtudio Geographico judicium ſit ſumendum, id ex ejus utilitate, imò neceſſitate, quæ ad alias quoq; facultates & humaniores diſciplinas ſeſe extendit, facilè evinci poterit. Coſmographia profectò Theologiæ tanquam famula plurimùm inſervit, dum Theologus non ſemper quâ Theologus, ſed quâ Coſmographus, regionum, urbium, populorumq;, quorũ in Moſe aliisq; Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis frequens fit mentio, periphraſin inſtituit. Quotuſquiſq; enim eſt, qui ſitum terræ Canaan, Abrahæ migrationes, exodum Iſraëlitarum ex Ægypto per deſertum, peregrinationes D. Pauli, Coſmographiæ ductu deſtitutus, perfectè percipere poſſit? Idem etiã in reliquis facultatibus & ſcientiis uſuvenit. Quis enim conſtitutiones Imperatorum, in Codice Juſtiniani Imperatoris comprehenſas, utiliter juris alumnis proponere, inprimis verò titulos: *De officio præfecti prætoriorum, Orientis & Illyrici: De officio præfecti prætorio Africæ, præfecti Ægypti, Syriæ, &c.* commodè explicare poterit, niſi, Coſmographiâ adjutus, veteris Imperii Romani fines & limites, quàm latè nimirum ſeſe olim extenderint, cognitos habeat. Huc accedit, quòd leges pro varietate terrarum ipſæ ſæpenumerò varient. Quis medicus herbarum naturam exploratam habebit, niſi quoque earundem vires & facultates, quæ ob diverſarum regionum poſitum, cœliq; influentias plurimum ſæpè variant, per-

perſpectas habeat? qua de re aures paululum Poëtæ accommodare libeat:

Hic ſegetes, illic veniunt feliciùs uvæ,
Arborei fœtus alibi atq; injuſſa vireſcunt
Gramina, nonne vides Croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi:
At Calybes nudi ferrum, viroſaq; Pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epirus aquarum?
Continuò has leges æternaq; fœdera certis
Impoſuit natura locis, quo tempore primo
Deucalion vacuū lapides jactavit in orbem.

Quantam lucem Hiſtoriarum ſtudio *Coſmographia* addat, vel ex hoc ſolùm conſtare poterit, quòd multæ hiſtoriæ ſine loci & temporis circumſtantia non ſolùm non intelligi poſſunt, ſed nonnunquam etiam pravo intellectu corrumpuntur, unde retinentur, vel potiùs retrahuntur ſæpè ſtudioſi, ut eò tardiùs ad id perveniant, quò alioqui citiùs pervenire poterant.

Illud itaq; quod *Cicero* de omnibus diſciplinis confirmat: *Omnes ſcilicet artes, quæ ad humanitatem pertinent, habere quoddam commune vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe contineri:* præcipuè de hiſtoria & Coſmographia affirmari debet. Quid dicam de ſtudio Poëtico? illud verè abſq; rubore affirmare auſim, quòd plurium Poëtarum intellectus nos latebit, niſi aliqua Geographiæ cognitione imbuti fuerimus.

Sed ut alias etiam hujus ſtudii utilitates attingam, quæ in vita communi ſe exerunt. Quid magis cum turpitudine eſt conjunctum, quàm ſi quiſpiam paterfamiliâs aut Oeconomus ſuam ipſius domum, in qua degit, ignoret? Ecquid magis ab honeſtate ſejunctum, quàm ſi quis illam civitatem, in cujus civium numerum eſt aſſcriptus, non habeat cognitam? Atqui nos in hunc mundum à Deo Oeconomi & Coſmopolitæ ſumus conſtituti, quomodo ergo illius ſitum & conditionem ignorantes, iſtam evitare poterimus turpitudinem? Silentio hîc involvo, quòd non rarò ob ſenium, morbum, crumenam languentem, aut negotia domeſtica quis impediatur, quò minus cæteras nationes adire valeat, aut, etiam ſi adeat, maximos ſumptus facere, totq; ſeſe vitæ periculis exponere neceſſe habet:

bet: qui tamen,ſi ad hoc ſtudium ſe contulerit,animum ſuum φιλοθέορον facilè explere poterit.Non hîc commemoro,quòd etiam eo caſu, quo hæc impedimenta non obſtant, nemo cum fructu,niſi hujus ductu,aliò iter ſuſcipere poteſt. Hæc enim locorum diſtantias commemorat: hæc an verſus orientem, occidentem, auſtrum vel aquilonem is locus, ad quem contendis,ſit ſitus,te inſtruit.Surda aure prætereo,quòd iis etiam,qui in aliqua regione vel urbe præſentes ſunt, ob nimiã feſtinationem, aut alia impedimenta ea,quorum videndorum gratia tot labores ſuſceperunt, videre ſæpè nõ contingat,quæ tamen hîc conſpiciunt. Quid quòd ii etiam,qui plurimas regiones luſtrarunt, adhuc tamen Coſmographia carere nequeunt? Tanta enim memoriæ humanæ eſt imbecillitas, ut ſæpenumerò res etiam ſenſu oculorum externo perceptę mente excidant,quarum tamen rerum memoriã Coſmographia reparare poterit.

Hiſce ego adductus,cùm omnium Facultatum,Artiumq; liberalium proſometricam deſcriptionem publicare decreviſſem, ne inter alias Philoſophiæ partes hanc utiliſſimam præterirem, mihi non vanæ alicujus gloriolæ aucupandæ cupiditas, ſed commodum illud & emolumẽtum, quod inde in poëſeos ſtudioſos redundare poterat,mihi ſuadebat. Atque adeò neceſſitudinis, & amicitiæ illud vinculum, quo omnes ſtudiis addicti invicem devinciuntur,hoc meum, quamvis non ingenioſum,attamen utile talentum in terram ſuffodi prohibebat, ac inſtar lucernæ (citra jactantiam dictum velim) non in quodam angulo, ſed ſuper candelabrum poni, univerſæ domui ut luceret,maximoperè volebat.

Dum autem de hujus libri patrocinio examen quoddam mecum inſtitui,aliquot rationum pondera mihi perſuaſerunt, ut hiſce ingenioli mei primitiis patronum &Patrinum Celſ.V. delegerim,partim quòd ante triginta annos ſub ſyderis Heſſiaci co-

ci co-

ci coruſcatione in hanc lucis publicæ auram ſubditus productus ſum; partim quòd ſtudium Coſmographicum homine in poteſtate ac ſublimitate conſtituto eſt valde dignum: & ſi ullum aliud hominum genus ex illo fructum demetere poterit, Principes profectò poterunt: ſiquidem ut Princeps aliquis ſuas tantùm terras norit non ſatis eſt, ſed & exteras regiones (maximè ſuæ ditioni finitimas) ut probè habeat cognitas valde expedit: idque tum tempore belli, quando contra hoſtem externum arma ſuſcipienda ſunt, copiæq; in aliam quandam regionem, militibus incognitam, ſunt deducendæ: ne cum Auguſto (poſtquam ex ignorantia loci per Harminium aliquot Romanorum legiones diſſipatæ & profligatæ eſſent) illiſo ad parietem capite miſerè ejulandum ſit: *Vare, Vare, redde legiones:* tum etiam tempore togæ, ut exploratis vicinarũ terrarum viribus commercia inter illos exerceri & haberi valeat:

Non etenim terræ ferre omnes omnia poſſunt: ut canit Virgilius. Et quamvis hæc ratio admodum videatur generalis, tanquam quæ ad alios etiam Principes ſeſe extendat, eo ipſo tamẽ particularis ea redditur, quando peregrinationes in alias regiones etiam longiſſimè diſſitas à C. V. ſuſceptas animo meo pondero, cujus rei teſtem te Italiam, Germaniam, Galliam, Angliam, &c. provoco: unde eo potiſſimùm patrono opus habere videbar, cujus patrocinio, ob dextrum de rebus Coſmographicis judicium, hic liber præ cæteris tutò poſſet committi. Hiſce accedit quòd Celſ. tuę erga eos, qui limpidiſſimis Muſarum irrigantur rivulis, tanta eſt benevolentia & humanitas, tanta in pietatis ſinceræ, omniumq; heroicarum virtutum exercitio induſtria, tanta prudentia, juſtitię obſervantia, & erga ſubditos amor, ut in hiſce omnibus hac tempeſtate aliis Germanię principibus (abſit invidia, abſit Thraſonicæ adulationis ſuſpicio) ſi non præponi, neutiquam tamen poſtponi debeat. Quæ tuæ

Celſ. benevolentia, pietas & amor erga ſubditos, & inprimis erga Muſarũ alumnos tum præcipuè eluxit, cùm ante decennium circiter viris de Eccleſia Dei benè meritis, aliisq; inſigniter doctis non tantùm hoſpitium præbuiſti, ſed & in urbe *Gieſſena Academiam*, atq; adeò famoſiſſimum quoddam politioris literaturæ emporium clementer aperuiſti, in quo cùm omnis generis ſalubrioris doctrinæ & eruditionis ſupellex proſtet, ex omni natione juventus affatim illuc cõfluit, & iſtius commercii literarii ſe reddit participem: quod Celſ. tuæ laudabile inſtitutum (cui nunquam felix ſucceſſus defuit) ut univerſum, quod Heſſiaco ſoli ſubjacet, ſolum beat, ita etiam Darmſtatinæ Heſſiæ Landgraviorum familiæ (alioqui ſatis laudabili) perpetuam laudem, immarceſſibilem gloriam, immortale decus, & æviternum nomen conciliat, ut nõ immeritò clamandum ſit:

Vivet Ludwicus *Princeps, dum Giſa vigebit,*
Dum Lanus Rheni fluctibus auget aquas:
Vivet Ludwicus, *dum Cattis uva tumebit,*
Et cadet incurva falce refecta Ceres.

Atq; hinc jam abortivum meum fœtum V. C. haud fore ingratum, me ſpes fovet pulcherrima, atq; adeò ut ingratus non ſit, ſed iſta permittat, ut ſuus ſit & eſſe dicatur, mirum in modum efflagito, cui nõ librum tantummodò, ſed me ipſum, omniaq; mea ſtudia & officia, ſi quæ à me proficiſci poterunt, dedico & conſecro, Deum ter Opt. Max. non tam calamo, quàm corde rogitans, ut Celſ. tuam cum univerſa Illuſtr. familia Darmſtatina, omnis generis benedictione impoſterum magis magisque locupletare haud ceſſet. Dabam Corbacii, pridie Idus Martii, anno à redempto orbe humano M D C XIX.

Clem. Veſtræ

Subjectiſs. & obſervantiſs.

M. STEPHANUS RITTERUS GRUNbergenſis Heſſus.

M. STE-

M. STEPHANUS RITTER, benevolo lectori S. D.

CUM ſuperioribus annis in aliquibus tum Germaniæ, tum Galliæ Academiis ſtudiorum gratia degerem, horis ſucciſivis, quibus aliquid temporis mihi ſuffurari licebat, illud dabam effectui, ut animum parum ab ordinario ſtudio abducens, Poëtarum lectioni vacarem, eaq́; quæ legiſſem, in privatum meum uſum verterem: hoc enim modo eam, quam ordinarium ſtudium hilaritatem mihi ademiſſet, jucundiſſima Poëtarum lectio reſtituebat. Cumq́; progreſſu temporis animadverterem, quantam utilitatem ſtudioſi adoleſcentes ex Lexicographorum illorum lectione perciperent, qui omniũ rerum deſcriptiones, ex variorum authorum ſcriptis deſumptas, oratione proſa collegiſſent: ſtatim cogitare cœpi fore, ut ſtudioſi (inprimis ii qui ſacris Apollinis ſunt initiati) non tantùm maximum commodum, ſed etiam jucunditatem ex ea reperciperent maximam, ſi quis non tantùm proſa, ſed ligata potiſſimùm oratione rerum & vocabulorum deſcriptionem ex Poëtarum veterum recentiorumq́; monumentis deſumptam colligeret: donec ut ipſemet illud, quantumcunq́; eſt oneris & laboris, in me ſuſciperem, varia rationum pondera aurem meam vellicarent, ſuaderent, imò tandem perſuaderent. Illam itaq́; telam, quam exorſus fueram, pertexebam, deq́; variis Poëtarum ſcriptis hinc inde ex variis Bibliothecis petitis, quæ in manus meas nondum inciderant, mihi proſpiciebam, eaq́; meo inſtituto accommodata percurrebam: donec tandem quampluri-

mis Poëtarum à me perluſtratis ſcriptis, partim ex operibus integris, partim mutilatis fragmentis tantùm augmentũ & incrementum hoc meum inſtitutum accepit, ut in majorem expectatione mea tumorem creverit, & rebus univerſis, poëticè deſcribendis, uberem materiam ſuppeditarit. Quandoquidem verò unicuiq; rei utiliter pertractandæ ordo & methodus præcipuam lucem affert, neglecto illo inſtituto, quo ſecundum ordinem alphabeti res & vocabula apud alios digeſta videmus (qua in re illis quidem, qui ex raptu viventes eo tantùm tempore, quo opus habent, ad indicem tanquam peculiare quoddam numen & aſylum confugiunt, res ſit longè gratiſſima, iis verò qui totum librum in ſuccum & ſanguinem convertere ſatagunt, & non tam chartæ, quàm memoriæ confidere malunt, malè conſulitur) placuit eam rerum multitudinem in certas areas & claſſes diſtribuere, in facultates ſcilicet arteſq; liberales, & quidem obſervata in ſingulis ea methodo, qua vel optimos peritiſſimosq; illius artis ſcriptores antea uſos videbam, vel qua à meipſo, meo ingenio (quod quàm exiguum ſit intelligo) omni meliori modo fieri poterat. Et licet neglecta hac methodo majorem laboris partem ſubterfugere potuerim, ad hunc tamen modum ingrediendum hæ potiſſimùm rationes me impulerunt, tum quòd cognata cognatis, affinia affinibus appoſita, mirè ingenium acuunt, memoriæq; noſtræ ea ſæpiſſimè ſuggerunt, quæ alioqui nunquam mentem noſtram ſubiiſſent: quod etiam D. Imperator Juſtinianus *benè animadvertit, quando in confirmatione Digeſtorum ad Senatum & populum Romanum ait:* Oportet ea, quæ de eadem penè re loquuntur, in confinio ponere: *tum quòd diverſos diverſa juvant: & unuſquiſq; ex ea arte potiſſimùm quam profitetur, & in qua exercetur oblectationem quærere ſtudet. Hiſce accedit & illud, quòd non omnium tantæ ſunt facultates, ut illos ſumptus, qui toti operi eſſent impendendi, ſufferre poſſint: qui tamen pro ſubſtantiarum ſuarum modulo illud quod ſuæ eſt profeſſionis, puta, Theologus Theologiam, Phyſicus Phyſicam, &c. comparare poterunt. Ii verò qui univerſa rerum deſcriptione Proſometrica uti*

malunt,

malunt, haſce duodecim diſciplinas, Theologiam, Iuriſprudentiam, Medicinam, Phyſicam, Ethicam, Politicam, Hiſtoricam, Aſtronomiam, Poëticam, Coſmographiam, Logicam, ſub qua Dialectica, Rhetorica & Grammatica comprehenduntur, Oeconomicam, Proſometricam (harum enim facultatum & artium res, circa quas verſantur & occupantur, ſeparatim eo modo, quo in hac Coſmographia factitatum eſſe vides, divina fretus gratiâ, in lucem edam) conjunctim ſibi comparare valebunt: hi enim quicquid alioqui proſa tantummodò oratione apud alios Lexicographos deſcriptum reperitur, idem etiam oratione ligata hîc copioſè deſcriptum invenient. In hiſce autem omnibus, lectione nimirum, lectorumq́ digeſtione quantos ſumptus fecerim, quantosq́ labores exantlarim, non eſt ut ex me quæras, ipſum opus hoc tibi dicet: Namq́ conſtat quòd nonnulli Poëtarum adeò intellectu ſint difficiles, ut Apollini etiam interpreti negotium faceſſant. Et quis eſt, in ſtudio poëtico mediocriter etiam verſatus, qui ignoret, quòd Poëtæ aliquam rem deſcribentes, eam ſæpenumerò nulla nominis proprii mentione facta, ex ſuis adjunctis, effectis, aliisq́ circumſtantiis depingant, ita ut nemo, niſi qui in Poëſi benè exercitatus, ac hiſtoriarum aliarumq́ rerum variarum cognitione eſt imbutus, eorum mentem aſſequi valeat.

Cæterùm hæc dum ita molior, non nihil horroris mihi incutitur. Si enim Horatius *tres tantummodò excipiens hoſpites,* lib. 2. Epiſt. ad Jul. Florum, *hunc in modum conqueri audet:*

Tres mihi convivæ propè diſſentire videntur,
Poſcentes vario multùm diverſa palato.

Quid de me fiet, qui non tres tantummodò convivas, ſed 12. hominum genera, tot ſcilicet diverſis ſtudiis addicta, hoc ad meum συμπόσιον *invitare non dubito? An omnium palatis me ſatisfacere poſſe exiſtimas? Hæc quoquo modo ſe habeant: ego ſi à quodam de aliquo forſan errore placidè admonitus fuero, tantum abeſt ut illi ſuccenſere, ut potiùs ipſi grates habere, eumq́ inter convivas non infimis ſubſelliis ad-*

hærere, ſed digniori loco accumbere malim: ſiquidem ut Imperator JUSTINIANUS *ſuprà loco allegato ſcitè admodum & eleganter ait:* Omnium habere memoriam, & in nullo penitus errare, divinitatis magis eſt, quàm mortalitatis. *Sin verò obtrectatorem quendam conſpexero, ille non convivæ, ſed Moloſſi inſtar obtinebit, ejusq; infra menſæ latibula latratum baubatumq; non magis quàm floccos papposq; curabo.*

Vale jam, lector amantiſſime, & tuo erga hanc Coſmographiam favore & benevolentia ad reliquorum librorum publicationem animum mihi accende.

AD

AD CLARISSIMUM ET DOCTISSI-
MUM VIRUM,
Dn. M. STEPHANUM RITTERUM,
P. L. C. Gymnaſii Corbachienſis Rectorem
vigilantiſſimum, amicum ſuum ſummo-
perè colendum.

QVod benè deſcribas ſpacioſi climata mundi,
Fertilis ingenii dexteritate tui:
Ipſemet inde tuos Mundus celebrabit honores,
Muneris & ſemper debitor hujus erit.
Nam dum deſcribis venâ perdivite mundum,
Deſcribis nobis ingenium ipſe tuum.
Et dum prodit opus præſens, doctiſſime RITTER,
Prodit opes animi divitiasq́ tui.
Hinc tua laus & honos erit undiq; in orbe ſuper-
ſtes,
Orbis hic immenſus quando ſuperſtes erit.

DITMARUS PLATENIUS
Corbac. Waldeccus faciebat.

In Clariſſimum virum,

Dn. M. STEPHANUM RITTERUM,

Poëtam Cæſareum, & Scholæ Corbachienſis Rectorem eximium.

SUNT humiles animæ, & telluris origine natæ
Uni quæ fixæ ſunt ſine fine loco.
Contra ſunt animæ divinæ, & cœlitùs ortæ,
Quæ cœlo cupiunt liberiore frui.
Et varias hominum gaudent vidiſſe figuras,
Luſtrantes patuli climata quæq; ſoli.
Qui mores hominum, quæ vita, ſtatusq́; quis urbis,
Et quid commercI, quo cumulantur opes.
Quis ſitus, & quæ ſint cujuſvis flumina terræ,
Qui montes, ſuperos quâ ratione colant.
Quas res quæq; ferat regio: Nec enim omnia tellus
Fert omnis; fruge hæc gaudet, at illa mero.
Et breviter: quid ſit viſu dignum atq; notatu,
Verè prudentes cognitio illa facit.
Laude ſed hac nulli cedis, doctiſſime RITTER,
Luſtrandi mundi nam tibi cura fuit.
Præcipuas partes vidiſti cominus orbis,
Inſtituens varias nocte dieq́; vias.
Nec vidiſſe ſatis fuit: at quæ digna fuerunt
Scriptu, ſcripſiſti dexteritate manus.
Ne tibi privatim tantùm prodeſſe potiſſint,
Aſt ut publicitus, quæ tibi viſa, juvent.

Hinc

Hinc tua nunc magni prodit deſcriptio mundi,
Quæ duplici cuivis jure placere poteſt.
Nam quia comprehendit duo Proſo-poëtica juncta,
Illius nunquid gratia major erit?
Ergo quòd graphicè totum deſcripſeris orbem,
In toto tua laus orbe ſuperſtes erit.

JOSIAS NOLDEN
Corbachienſis.

(*)

AD LECTOREM:
DE COSMOGRAPHIA
Clariſſ. & doctiſſ. viri,
Dn. M. STEPHANI RITTERI, P.L.C.
Gronbergenſis Haſſi, illuſtris Gymnaſii Waldeccenſis in Corbach Rectoris digniſſimi, amici ſui dilecti.

Commune hoſpitium eſt hominum generi atq; ferarum
MUNDUS, *qui gremio continet omne ſuo:*
Ergo qui patulum penitus non noverit orbem,
Indignus nónne hîc illius hoſpes erit?
Vndiq; ſi cupis hunc igitur percurrere mundum
Abſq; metu, damno, fraude, labore viæ,
Huc flectatur iter, properos huc dirige greſſus,
Hîc figens celeres, lector amice, pedes.

Namq́ manu ductor tuus hic mihi crede fidelis
RITTER *erit, per iter dux erit ille tuum.*
Hic tibi monſtrabit totius climata mundi,
Vrbes & montes, flumina, caſtra, ſitus.
Ducet te ad varios populos, variosq́ meatus
Indigitans quæ ſint quoq́ notanda loco.
Hæc ubi luſtraſti ductorem munere dones,
Doctoremq́ tuum laudis honore vehas.

M. JOHANNES BANGIUS.

ELENCHUS AUTHORUM, QUORUM SCRIPTA ALLEGANTUR IN HOC *opere Coſmographico.*

A.

ANtonius Riccobonus.
Achilles Caſſarus Medicus.
Alphraganus.
Andreas Thavet⁹ Coſmographus Regius Pariſienſis.
Antonius Maginus Patavinus Coſmographus.
Archimedes.
Ariſtoteles.
Aſtynomus.
Appianus.
Athamarus Sileſus.
Æſchylus.
Ælianus.
Archilochus.
D.Auguſtinus.
D.Ambroſius.
Antonius Niger.
Antonius Pius.
Aretinus.
Albertus Magnus.
Albertus Kranzius.
Andreas Scotus Antuerpianus.
Andreas Baccius Elixidianus.
Aretinus, qui ſcripſit Annales Bojorum.
Alb.Leander.
Auguſtinus Juſtinianus.
Æneas Sylvius.
Ammianus Marcellinus.
Abrahami Saurs itinerarium.
Agathi⁹ de bello Gothico.
Æmonius.

B.

BEroſus.
Budæus.
D.Baſilius.
Bartolus Juriſconſultus.
Blondus Flavius.

C.

CAſparus Contarenus.
Chunradus Theodoricus, Theologus.
Cœlius.
Colleg.Conimbricenſe.
D.Chryſoſtomus.
Chriſtianus Weckelius.
Curtius.
Cornelius Tacitus.
Catonis fragmenta.
Carolus Sigonius.
Chronicon Merſburgicū.
Chronicon Lorchenſe.
Carinus.
C.Urſinus Vehlius.
Cardanus.
Clemens Timplerus.
Chronicon Haſſiæ.

D.

DIodorus Siculus.
D.Damaſcenus.
Dionyſius Halicarnaſſæ⁹.
Didymus.

E.

EUtropius.
Erathoſtenes.
Etymologicum magnum.
Eucherius.
Eraſmus Stella.
Euſtathius.
Euſebius.
Eraſmus Roterodamus.
D.Epiphanius.

F.

FLavius Vopiſcus.
Florus.
Fabius Pictor.

G.

GUilielmus Neubrigenſis, rerum Anglic.ſcriptor.
Georgi⁹ Krantz de Wertheim.
Gemma Friſius.
Georgius Braun.
Guicciardinus.
Gaudentius Merula.
Glareanus.
Godefridus Heidfeldius Naſſovius.
Georgius Jodocus Bergomas.

H.

HIppiarchus.
Hermannus Hamelmannus.
Hubertus Thomas.

Humfredus.
Henricus Aquilius Atnemenſis.
Herodotus.
Hellanicus.
Hieronymus Ægyptius.
D.Hieronymus.
Henricus Stephanus.
Henricus Decimator.
Hugo de S.Victore.

I.

JOdocus Syncerus.
Jacobus de Voragine.
Julius Cæſar.
Johannes Fungerus.
Johannes Annius.
Julius de Julio.
Itinerarium Antonini.
Julius Cæſar Scaliger.
Johannes Boëmus Aubanus.
Joannes Boterus Coſmographus.
Johannes Rawius Wetteranus Coſmographus.
Johannes Magirus.
Flav. Joſephus.
Jodocus Damhauderius.
Iſidorus.
Junius.
Juſtinus.
Juſtus Lipſius.
Julius Capitolinus.
Iſacius.
Johannes Poldo d' Albenas.
Johannes Colerus.

L.

LEander.
Lactantius.
Lucius Flotus.
Lampridius.

M.

MErula.
Marinæus Siculus.
Mutianus.
Macrobius.
M.Tul.Cicero.
Matthæus Quado Coſmographus.
Maſcas.
Michaël Neander.
Malchus ſophiſta Bizantinus.
Marcellinus.

N.

NAtalis Comes.
Nithardus Leodicẽſis Epiſcopus.
Nicolaus Reuſnerus.
Nathan Chytræus.

O.

ORtelius.
Oroſius.
Otto Friſing.

P.

PAulus Morigia Mediolanenſis.
Palladius.
Paulus Henznerus, qui ſcripſit itinerar. Germ.
Philoſtratus.
Pernellus.
Philippus Camerarius.
Petrus Bertius.
Pomponius Mela.
Ptolemæus Rex Ægypti.
Plinius.
Philippus Melanchthon.
Polybius.
Plutarchus.
Pauſanias.
Ponticus Verunnus.
Pictorius.
Pantaleon li.viror.illuſt.
Papias.
Polydorus Virgilius.
Philo Judæus.
Paulus Eberus.
Paradinus.

R.

RAviſius Textor.
Rabanus in Geneſin.

S.

SIgbertus Gemblacenſis.
Solinus.
Strabo.
Sebſtianus Münſtetus, Coſmographus.
Stephanus.
Servius.
Septuaginta interpretes Bibl.
Sipontinus.
Sozomenus.
Suidas.
Seneca.
Suetonius Tranquillus.

T.

TImæus.
Tit.Livius.
Trogus.
Thomas ſcriptot ſentent.

V.

WIlhelmus Dilichius.
Vitruvius.
Volaterranus.
Valentinus Münzerus Chronographus.
Vatro.

Z.

Zonaras.

ELEN.

ELENCHUS VATUM, QUORUM IN HOC OPERE ALLEGANTUR Poëmata.

A.

Arias Montanus.
Adolphus Mekerchus.
Actius Sannazarius.
Architremius.
Annæus Seneca.
Abrahamus Loſcherus.
Antonius Sabellicus.
Antonius Muretus.
Auſonius.
Alexander Corteſius.
Æmilius.
Alciatus.
Alexander Grapheus.
Andreas Lymvicus.
Andreas Gailius.
Antonius Cordus.
Aulus Facius Ubertus.
Apherdianus.
Angelus Politianus.
Adamus Schroterus.
Antonius Flaminius.

B.

Baptiſta Mantuanus.
Buchananus.
Baſilius Zanchius.
Baptiſta Amalthæus.
Bartholomæus Lochienſis.
Bigas Pictorius.
Bernhardus Mollerus.
Bruno Seidelius.
Burchardus Pylades.
Bononius Mombricius.
Bohuslaus Lobcovitius.

C.

Cornelius Nepos.
Claudianus.
Calentius.
Chunradus Celtes.
Catullus.
Caſparus Bruſchus.
Codrus.
Carolus Langius Leodienſ. Epiſcop.
Chunradus Bachmannus.
Chriſtophorus Colerus.
Caſparus Rudolphus Sileſius.
Cœlius Calcagninus.
Cornelius Severus.
Chriſtianus Egenolphus.

D.

Dionyſius Afer, qui vixit temporibus belli Trojani, cui ipſe interfuit: è Græco trãslatus.
Didacus Pyrrhus, Luſitanus.

Dominicus Baudius.
David Sigemundus.
Daniel Rogerius.
Daniel Rogenius Altimontius.

E.

ELius Eobanus Heſſus.
Erhardus Cellius.
Eraſmus Roterodamus.
Euricius Cordus.
Euſtachius de Knobelsdorff *Brutenus.*

F.

FRidericus Taubmannus.
Franciſcus Petrarcha.
Fauſtus Andrelinus.
Fr. Franchinus Conſentinus.
Fauſtus Sabæus.
Franciſcus Sfondradus.
Franciſcus Modeſtus.

G.

GEorgius Fabricius.
Georgius Sabinus.
Guntherus Ligurinus.
Georgius Calaminus.
Guilielmus Xylander.
Georgius Cracovius.
Guilielmus Laurus.
Georgius Logus, Eques Sileſ.
Glareanus.
Gratius.
Gervaſius Sapinus Salmureus.

H.

HAdrianus Cardinalis.
Hieronymus Vida.
Henricus Ranzovius.
Hermannus Plaſſius.
Hieronymus Fracaſtorius.
Hugo Favolius.
Henricus Huſanus.
Homerus è Græco translatus.
Horatius.
Hippol. Capilupus.
Henricus Huſanus.
Hadrianus Marius.
Hieronymus Wolfius.
Hieronymus Oſius.
Henricus Albertius.
Hannibal Nullejus.

I.

JOachimus Camerarius.
Johannes Stigelius.
Johannes Sambucus.
Johan. Clajus.
Joh. Audoënus.
Janus Douſa pater.
Janus Douſa filius.
Juvenalis.
Jul. Cæſ. Scaliger.
Joh. Honterus Coronenſis.
Jacobus Schekius.
Janus Pannonius.
Johannes Fungerus.
Johan. Lauterbachius.
Joh. Paſſeratius.
Johannes Dorius Daventrius.
Jacobus Mejerus.
Jacobus Micyllus.
Johan. Pedionæjus.
Joh. Edelingus.
Johan. Crugerus.
Johan. Mellerus Palmerius.
Joachimus Edelingus.
Johannes Aventinus.

Jaco-

Jacobus Camerarius.
Johannes Meurſius.
Joh Aurbachius Bojus.
Jeremias Reuſnerus.
Joh. Schofferus.
Jacobus Boiſſardus.
Johannes Bocchius.
Johannes Lorichius.
Joh. Franceſius Ripenſis.
Johannes Bocerus.
Jacobus Fabricius.
Joh. Metalius Metellus.
Joh. Vitalis.
Joh. Matthæus Toſcanus.
Jacobus Straſburgus.

L.

L*Aurea Tullius.*
Laurentius Gambara.
Livius Salinator.
Lazarus Bonamicus.
Lucretius.
Lucanus.
Ludovicus Maſurius.
Lœlius Capilupus.
Lævinus Torrentius.
Lebandus.
Lactantius.
Lebeus Batillus.
Ludovicus Picus.
Laurentius Rhodomannus.
Ludovicus Braſſicanus.
Lucas Loſſius.
Ludovicus Areoſtus.

M.

M*Anilius.*
Marius Molſa.
Muſæus.
Marcellus Palingenius.
Maphæus Vegius.
Martialis.
Muſatus Patavinus.
Minnermus è Græco translatus.
Murerus.
Martinus Cruſius.
Michaël Barthus.
Magiſter Juſtinus.
Martinus Balthicus.
Michaël Beuther.

N.

N*Athan Chytræus.*
Nicolaus Reuſnerus.
Nefanius.
Naugerius.
Nicolaus Grudius.
Nicodemus Friſchlinus.
Nicolaus Cannius.
Nicolaus Valla.

O.

Ovidius.

P.

P*Erſius.*
Petrus Frizolius.
Petrus Rubigallus Pannonius.
Pomponius Lætus.
Petrus Coſtalius.
Politianus.
Philippus Melanchthon.
Petrus Lotichius.
Pontanus.
Paulus ex Epimenide.
Papinius.
Prudentius.

Petrus

Petrus Rubigallus.
Pantaleon Candidus.
Philippus Lonicerus.
Propertius.
Petrus Lotichius.
Pierius Valerianus.
Petrus Angelius.
Petrus Lindebergius.
Petrus Meliſſus.
Petrus Nigidius.
Pamphilius.
Petrus Bembus.
Philippus Poëlarius.
Petrus Franciſcus Spinola.

Q.

Quintianus.

R.

Ruffus Feſtus Avienus.
Roſcetus.
Raviſius Textor.
Rutilius Claudius.
Richardus Bartolinus Peruſinus.
Ricardus.
Raphaël Volaterranus.
Rudolphus Agricola.

S.

Sfondradus.
Silius Italicus.
Statius.
Rhennius.
Sebaſtianus Schefferus.
Sigefridus Lempius.
Sidonius.
Simon Lemnius.
Siberus.
Salomon Frencelius.
Sannazarius.
Scævola Sammarthanus.
Stephanus Paſchaſius.

T.

Titus Stroza pater.
Titus Stroza filius.
Theodorus Beza.
Tibullus.
Theodorus Reiſmannus.
Thomas Maverus.
Thomas Maſconius.
Theocritus.

V.

Valerius Flaccus.
Virgilius.
Ulrichus Huttenus.
Valla.
Ulpius Franckenſis.
Vincentius Opſopœjus.
Ulricus Bollingerus.
Vitalinus Panormitanus.

§ (*) §

INDEX LIBRORUM.

Liber
- I. Coſmographiam univerſalem, ſive orbis terreni & ejus partium univerſalem deſcriptionem,
- II. Neſographiam, ſive inſularum deſcriptionem,
- III. Chorographiam, ſive regionum & populorum deſcriptionem,
- IIII. Poligraphiam, ſive urbium deſcriptionem,
- V. Potamographiam, ſive fluviorum deſcriptionem,
- VI. Orographiam, ſive montium deſcriptionem,
- VII. Thalaſſographiam, ſive marium deſcriptionem,
- VIII. RerumCoſmographicarum promiſcuarum deſcriptionem,

continet.

TABELLA DELINEANS IN PEREGRINATIONIBUS potiſſimùm obſervanda.

I. *Deus inprimis invocandus, quòd nullus poſſit itineris eſſe comes expeditior & ſecurior: atq; pia huic devotioni inter alia vota preceſq; plurimùm inſervient Pſal. 91.126.127.& 139.*

II. REGIO, *in qua conſideranda nomina*
- *Vetera,*
- *Recentia,*
- *Sæpè mutata.*

III. *Nomen urbis, & ratio nominis ſi extet: item conditor, amplificator, aut inſtaurator alicujus loci.*

IV. *Conditio hominum*
- *Superiorum,*
- *Inferiorum.*

V.
- *1. Flumina, eaq; aut*
  - *Allabentia,*
  - *Propè diſtantia,*
  - *Deducta.*
- *2. Mare alluens, aut portus.*
- *3. Montes.*
- *4. Sylvæ nemora, vel ſi quid aliud inſigne.*

VI. *Opera, & hæc vel*
- *Publica*
  - *Sacra*
    - *Monaſteria,*
    - *Templa.*
  - *Profana*
    - *Palatia, Arces,*
    - *Fora,*
    - *Armamentaria,*
    - *Propugnacula.*
    - *Turres, &*
    - *Ratio munitionis.*
- *Privata, ut quæ in civium ædibus ſunt inſignia, veluti*
  - *Horti,*
  - *Pictura,*
  - *Fontes,*
  - *Statuæ.*

VII. *Ratio gubernationis, ad quam pertinent*
- *1. Curia, in qua Senatores & familiæ civium honeſtiores.*
- *2. Schola, ut ratio educandi & inſtituendi pueros: item viri docti & Bibliotheca.*
- *3. Vulgi mores, quo pertinet ratio victus & veſtitus: item opificia.*

❧ [*] ❧

PROLE-

PROLEGOMENUM,

CONTINENS

PEREGRINATIONIS COMMENDATIONEM, ET præcepta ſalubria in illa obſervanda, eleganti carmine Elegiaco conſcripta.

A Patriis quicunq; procul diſcedere terris, *Nathan Chytræus.*
Et varias mundi vis peragrare plagas:
Non nimium propera, cauto ſed ſingula corde,
Et quid agas, ſapiens, quod facis ante, vide.
Inprimis varios caſus & mille pericla,
Et propone animo multa ferenda tuo.
Æſtus ſæpè tibi, tibi frigora ſæpè nocebunt,
Jam nix dura tibi, jam gravis imber erit.
Non etiam lauta ſemper tractabere menſa,
Molliculus ſemper nec tibi lectus erit.
Stramine vel ſcamno, vel humi perſæpè cubabis,
Sæpè tibi ſitis eſt, ſæpè ferenda fames.
Et licet his careas, animo tamen omnia volvens
Non ita tranquillo pectore ſemper eris.
Nox metuet fures, ſævos lux orta latrones,
Hoſte tibi duro durior hoſpes erit.
Hos quicunq; nequis ſimiles & ferre labores,
Aut tibi ſi riſus, delitiæq; placent,
Te juvet in medias ſomno turgeſcere luces,
Semper & ad patrii tecta ſedere foci.
Ingrediantur iter fortes, aptiq; labori,
Abſtineant molles, deſideantq; domi.
Hac ſi parte vales, tibi quæ meditanda deinceps?
Cæteraq; ut rectè ſint peragenda rogas?

Si cum laude cupis cœptos finire labores,
Ante peregrinis diſce notando locis:
Ne ſimilis dicare grui, trans æquora vectæ,
Quæ fugit inſipiens, inſipiensq́; redit.
Néve tantùm lapides videas, ædesq́; ſuperbas,
Hæc etiam ſtolidum cernere vulgus amat:
Sed mores animosq́; hominum, poſitusq́; locorum,
Priſcaq́; factorum ſigna, notasq́; vide:
Egregiosq́; viros tibi conciliare labora,
Qui tibi quàm lapides commoda plura ferent.
Hinc uſus rerum vera & prudentia creſcit,
Hinc placidi mores ingeniumq́; venit.
Hæc tibi cum cauto ſunt præmeditata labore,
Ut tibi ſit nummis plena crumena, vide.
Deficit ignotis cui certa pecunia terris,
Non facile is cœptum continuabit iter.
Non tamen hanc ſemper te circumferre jubebo,
Hìc tibi chirographi tutior uſus erit.
Et Mercatores illa te parte juvabunt,
In variis quorum nomina nota locis.
Hac quoq; proſpectum fuerit cùm parte, tabellas
Fac habeas, orbis quæ loca picta notent.
Iſta viatoris dux eſt oculusq́;: ſine illa
Cœcus in ignotâ progredietur humo.
Hinc etiam comitemq́; viæ ſociumq́; laborum
Elige: ſæpè uni non benè ceſſit iter.
Sit tamen is talis, certò cui fidere poſſis,
Cujus tu mores noveris, ille tuos.
Conditione pari tecum, qui vivere poſſit,
Atq; eadem quæ tu qui ſtudioſus amet.
Hunc ubi nactus eris patriasq́; reliqueris urbes,
Impiger æterno cætera crede Deo.
Inprimis lux orta nigras cùm vicerit umbras,
Commenda Domino teq́; viasq́; tuas,
Ut tibi ſit cuſtos cunctis ſacer angelus horis,
Caſtraq́; te circum non violanda locet.

Utilis & quoniam cuiq; eſt aurora labori,
Cur nequeat longis utilis eſſe viis?
Ergo tuas cum Sole vias prima incipe luce:
Et cane ſidereo carmina grata Deo.
Ut prius, ad ſummum quàm Sol pervenerit axem,
Maxima ſit captæ pars ſuperata viæ.
Ne tibi ſit noctu proficiſci inſana cupido,
Lucis opus labor eſt, noctis amica quies.
Ante igitur quàm Phœbus equis juga fumida ſolvat,
Hoſpitii certas ingrediare domos.
Sæpè aliquis noctis miſerè tractatus in umbris
Non potuit nitidum mane videre diem.
Hoſpitium ingrediens calidus motu atq; labore,
Ut libet, haud ſubitò pocula plena pete.
Ne fervente mero, ferventi in corpore febres
Accendas, paulum eſt hæc remoranda ſitis.
Gallorum inprimis, Italas vel iturus ad urbes,
Sobrius & cauto noveris ire gradu.
Fortia vina nocent, Bacchum tibi lympha cadentem
Mitiget, & calidum diluat unda merum.
Cogeris Alpinas quòd ſi tranſmittere cautes,
Proderit hybernas ante venire nives:
Nam cùm ſævit hyems magnis nix lapſa ruinis,
Perſtrepit, & ſolitas obſtruit alta vias.
Sæpè etiam rigidas ventis perflantibus Alpes,
Montibus è ſummis nix glomerata ruit,
Horrendo ſtrepitu, & tam vaſtæ turbine molis,
Ut procul è cœlo fulmina miſſa putes:
Tunc veluti de monte alius ſe præcipitet mons,
Nix ruit, & ſecum prævia cuncta rapit.
Heu mihi, quàm multi vitam his liquere ſub oris,
Hannibal haud ſolus, qui tulit iſta, fuit.
Frigus ibi tantum, ſilicem quod findere poſſit,
Quo multi ſubitò diripuere gelu.
Quorum vere novo vel prima æſtate reperta,
Corpora ſunt liquida ſemiſepulta nive.

Non ignota cano, ſimili me penè ruina
Perdidit in ſolis nix violenta locis.
Quod nunc angelico liber tibi munere ſcribo,
Exemplo ut poſſis cautior eſſe meo.
Rectiùs omninò non ſe objectare periclo,
Rectiùs omninò eſt funera nolle ſequi.
Si tamen officii aut ſortis ratione neceſſe eſt,
Carpere tam duræ conditionis iter:
Non niſi clara dies niteat, ventiq; ſileſcant,
Nec niſi cum fido per juga ſcande duce.
Scande etiam tacitus: quando ſonus impulit auras,
Hìc tibi vox multùm parva nocere poteſt.
Pendentes ſæpè illa procul de vertice rupes
Concitat avulſas, præcipitatq; nives.
Quin volucris, moto quandoq; leviſſima ramo,
Exitio indigenis hoſpitibusq; fuit.
Hæc tibi ventoſas ſi ſit labor ire per Alpes,
Diximus: ad reliquum jam redeamus iter.
Non cuivis etiam qui ſis aperire neceſſe ſit
Quòq; abeas, cœptæ quæ tibi cauſa viæ.
Crede parum, non ſperne alios, non decipe quenquam,
Ni ſit opus verbis, cautus ubiq; tace.
Plurima damna creat patulo ſibi garrulus ore,
Quæ poterat clauſis præteriiſſe labris.
Non etiam rixas aut ſævas incipe pugnas,
Si cupis ex illis vivus abire locis.
Ut regio, ſic eſt animus ferventior illis:
Vindictam vitæ præferat ille ſuæ.
Cede igitur potius, cedendo ut vincere laus eſt
Maxima: ſic illis eſt quoq; rara locis.
Quæ poteris, lauda, contraria carpere noli,
Sic placidus verbis, pectore cautus eris.
Cum doctis verſare libens, & plurima diſces,
Olim etiam canis grata futura tuis.
Hi tibi jura loci, mores, ritusq; ſacrorum,
Hi poterunt patriæ facta referre ſuæ.

Illos

Illos dum reliqui ſtrepitu & clamore laceſſunt,
  Inq; ſcholæ cathedris ſæpè ſilere jubent.
Tu velut ex animo, caros venerare parentes,
  Eloquio quorum diſcere multa potes.
Cautus in hoſpitiis inprimis eſſe memento,
  Hic quoq; ſub blando melle venena latent.
Hic genus Autolici regnat, bonus exulat omnis,
  Tu ſerva loculos hîc & ubiq; tuos.
Nec nummos numerato aliis ſpectantibus, unum hoc
  Heu mihi quàm multis exitiale fuit!
Plura his *Fabricius* fido te præmonet ore,
  Inſpector quorum ſedulus ipſe fuit,
Me ſatis hæc brevibus pingui monuiſſe Minerva,
  Fortunæ & curæ cætera linquo tuæ.

ALIA CARMINA,

Eadem de re breviùs concepta.

Scilicet eſt Alpes aliquid tranſiſſe nivoſas, Ioach. Camerarius.
  Perq; Apennini quondam penetraſſe cavernas,
  Aut mare per ſalſum perreptaſſe extera regna.
  Tu quoq; vidiſti ſubjectos Parrhaſis urſæ, Eobanus Heſs.
  Et latè populos ad Baltica ſtagna colentes.
Scilicet eſt aliquid gentes vidiſſe remotas, Idem.
  Orbe alio: nec te conſenuiſſe domi.
Gloria ſic facta eſt patientis major Ulyſſis:
  Quam tua vel Phineu, vel tua ſtultè Mida.
Sic totum Æneidæ virtus eſt nota per orbem,
  Primaq; ceruleas turba profecta vias.
Scilicet eſt aliquid longinquas viſere terras: Idem.
  Nomen ab externo clarius orbe venit.
Si doctas nunquam Pomponius iſſet Athenas,
  Tam bona non illi Roma futura fuit.
Colchida Tauridamas ſi non adiiſſet Jaſon:
  Phaſias in patriam nulla tuliſſet opem.

Quid

Quid memorem Alciden? qui tot niſi monſtra tuliſſet,
In patria poterat delituiſſe ſua.
Detrahit optato præſentia ſemper honori,
Perpetuoq; domi nemo placere poteſt.
Et quamvis tua magna domi ſit & inclyta virtus,
Plus tamen ex merito nunc valet aucta tuo.
Reuſnerus. *Scilicet eſt aliquid peregrinas viſere terras:*
Ocia nec vitæ deſidis uſq; ſequi.
Magnus amor patriæ ſit quamvis, magna voluptas,
Fama peregrino major ab orbe venit:
Major honos rerum venit experientia major:
Si modò non animus deficit inde bonus.
Cernis ut Æneidæ virtus, & Jaſonis alta
Facta ſit externo clara ſub orbe magis.
Cernis ut Alcidæ vivat ſuper æthera virtus,
Tot victor domuit qui fera monſtra foris.
Quid loquar exemplum Regis ſapientis Ulyſſem?
Qui mala tot paſſus, totq; pericla, fuit.
Dum mores hominum multorum vidit & urbes
Providus: atq; annos errat in orbe decem.
Talis & Æneas pietatis idoneus author:
Pace Mithridates talis, & enſe bonus.
Talis & Auguſtus Cæſar: Germanicus olim
Talis erat: magnis clarus uterq; viis.
Trajanusq; *potensq; animis* Adrianus, *& armis*
Jactatus terris ſæpiùs atq; mari.

COSMO-

COSMOGRAPHIÆ
LIBER PRIMUS:
GEOGRAPHIÆ UNIVERSALIS,
SIVE ORBIS TERRENI ET EJUS PARTIUM universalem deſcriptionem continens.

GENERALES HUJUS LIBRI TITULI.

1. *Coſmographia.*	4. *Orbis terreſtris partes.*	7. *Africa.*
2. *Coſmographus.*	5. *Aſia.*	8. *Europa.*
3. *Orbis terreſtris.*	6. *Aſia minor.*	9. *America.*

Coſmographia *ſeu* Geographia.

COSMOGRAPHIA eſt totius terræ, ſeu globi terreſtris cum ſuis adhærentiis deſcriptio : ſic dicta ἀπὸ κόσμου, id eſt, *à mundo*, & γράφω, id eſt, *ſcribo:* ubi primùm notandum quòd Geographi voce *Coſmographiæ* abutantur, dum per ſynecdochen generis pro ſpecie ſoli terreno orbi illud vocabulum aſſignant : ſiquidem propriè loquendo *Coſmographia*, ut ex nominis notatione conſtat, univerſi mundi, atque adeò aſtrorum & orbium cœleſtium deſcriptio, ſive ſphæræ mundanæ univerſæ contemplatio eſt: & ſic rurſus diſtribuitur in *Aſtronomiam*, ſeu *Aſtrologiam* & *Geographiam*. *Aſtrologia* eſt quæ contemplatur aſtra, ſeu circulos cœleſtes: *Geographia* eſt globi tantùm terreſtris explicatio, ſic dicta ἀπὸ τῆς γῆς, id eſt, à *terra*, & γράφω *ſcribo.* Hæc verò ruſus differt à *Chorographia* tanquam totum à ſua parte: ſiquidem *Chorographia* eſt tantùm locorum & regionum deſcriptio. Græcis enim χώρα regionem denotat: differt etiam à *Geodeſia*, quæ eſt ars dimetiendi corpora, ſecundum longum, latum, profundum: ſic dicta à voce γέα, id eſt, *terra*, & δαίω *partior*: eſtq; pars Geometriæ, quæ eſt ars docens dimenſiones terræ.

COSMOGRAPHIÆ DESCRIptiones aliquot poëticæ:

AUTHOR INCERTUS.

Quo jaceant cœlo montes: & ſydere ſub quo
Alluat unda maris tellurem, flumine campos
Irriget, ac ſparſim per terras mœnia ſurgant,
Et pagi fument, arvo campeſtria pingui
Subſidant, denſæ jugiter quoq; fronde minentur
Ad cœlum ſylvæ, ſi vis cognoſcere lector,
Haud ſegnis manibus nocturnis atq; diurnis
Volve revolve librum, ſi quæ tenuere, tenétve
Regna prior populus, gens & quæ poſtera, verè
Scire cupis, creber foliis his lumina figas.

ALIUS INCERTUS.

Illa ſitum, montes portasq́; & mœnia, pontes,
Exhibet ac moles, marmora, tecta, vias.
Flumina, templa Deum, fontes, fora, littora, portus.
Et loca, gymnaſia & ſigna, theatra notat.
Narrat quale ſolum: quæ ſunt contermina rura:
Quæ ferat urbs Bacchi munera, quæ Cereris.
Præclari quidnám, quas & natura fodinas
Condat humo, tepidis balnea nata locis.
Quàm latè imperitet, quibus & caput exerat oris,
Hanc fera Fortunæ ſpicula quævé petant.
Unde genus ducat priſcum, quo ſydere præſtet,
Hæc quibus ingenuis artibus, illa opibus.
Ingenium ut faciat paupertas, divite terra
Mollities habitet, flagitiumq́; gerat.
Quæ cuiq; hinc merces, quæ ſunt commercia: quævé urbs
Pauperiem fugitat per mare, perq́; ſolum.
Doctrina illuſtres quínam virtute perennes,
Quos dedit, ac divos æthere, quosq́; duces.

Deſcribit mores: quæ leges, quiq; Senatus,
Explicat & populi fœdera, facta manu.
Artes quæ pacis, ferroq; potentia quæ ſit,
Auro, conſiliis, ſedulitate, fide.
Quis præſit Princeps, hæres victórne gubernet.
Almaq; quo vigeat numine relligio.
Geſſerit urbs ecquid magni, quæ bella, quis inde
Subdiderit duro libera colla jugo.
Quæ totum nobis deſcribit ſedula mundum, Alius.
Cernendumq; ſuis exhibet in tabulis.
Vis urbes, vis mille locos, vis oppida mille, Alius.
Omnia non magno clauſa videre libro.
Vis quo ſcire loco, qua vel regione moretur
Perſa, Brabantinum dum colis ipſe ſolum.
Perſa vel Hyrcanus, vel picto nobilis arcu
Parthus, & in refugo Turca ſuperbus equo?
Vis tibi theſaurum magnum parvo ære redemptum?
Hoc eme, & aſſiduè perlege, lector opus.
——Hæc tibi formam Ruf.F.Avienus.
Terrarum expediet: hæc carmine flumina fatur:
Hæc rigidos montes: hæc multa deniq; gentis
Abſolvit populos.
Hæc tibi telluris regiones carmine pandit, Dionyſius Afer.
Ut cernas animo non viſas lumine terras.
Diverſas urbes, poſitusq; habitusq; locorum. Politanus.
Proponens tabulas regionum cernere prodeſt, Phil.Melanch.
Quæ ſpectatorem dulcia multa monent.
Quæ luſtro villas, benè ſtructas conſpicor arces, Herm.Plaſius.
Conſpicio campos, invenioq; domos.
Quare cùm nequeam, nec ſint mihi jura vagandi: Eth.Cellius.
En iter eſt aliud, diverſaq; ſemita reſtat,
Quæ fuerit nocui ſapiens mutatio lapſus,
Cuncta Geographicis quæ mandavere tabellis,
Qui vigiles tractant turba expertiſſima Muſas.
Quàm benè ſubjectus laqueari ſingula cernam
Abſq; gelu, damnis, æſtusq; viæq; ſalebris:

Inſidias metuens nullas, pontiq; procellas.
Sumptibus immodicis parcens, nec membra fatigans.
Idem. Hoc dat præcepta libello,
Oppida quo ſpacio, loca quo diſcrimine diſtent,
Terraq; quàm longis claudatur finibus ampla.
Lotichius. Tu mihi ventorum fremitus narrabis & undas,
Et miri tellus quicquid & æquor habet.
Dionyſ. Afer. Incipiens terræ tractus pontiq; meatus,
Et fluvios canere atq; urbes, populosq; per orbem
Diſcretos.
Incertus. Tu monſtras orbem, redit orbita crebra laboris,
Tu monſtras urbes urbana negotia rerum!
Didacus Pyrrhus Luſitanus. Exiguo vaſtum ſpacio luſtrarier orbem
Hic dabitur, vili maxima res precio.

COSMOGRAPHUS.

Sambucus. QUi pateant tractus terræ, quæ climata donent,
Hoſpitia & pelagi quis furor atq; ſitus.
Coſmographi anguſtis deſcribunt illa tabellis,
Atq; domi oſtendunt quæ peregrina ſciunt.
Author incertꝰ. Cognitus in totum, cui ſatis orbis erat.
Incertus. Artificum tibi docta manus, tibi ſervit Apellis
Linea victuros ſemper dimenſa colores.
Stigelius. Felix qui mundi mores cognovit & urbes,
Vera bona ante alios qui tueatur, habet.
Multarum hæc rerum ſic cognitione parantur,
Meſſis ut è variis accumulatur agris.
Incertus. Fulvos cœlator juſſus conferre labores
Ad tua verba ſtudet, formas inducere pictis
Vitibus, atq; ſitum mundi omniparentis ab ære
Reddit, delitias oculis offundit amœnas.
Incertus. — Mundi complecteris urbes
Innumeras, ſed quæ in numerum rediguntur ab arte
Brauni, docte tua coiit, qua totus in unum
Orbis, & ingenio tibi ſe ſubmiſit in ævum
Omne tuo, quicquid natura conſtat, in artem,

Inq; tuos uſus confert ter maximus orbis
Olim, nunc verò quater idem maximus orbis
Is quantas oculis urbes? quas ſubjicit arces?
Quas ne fama quidem ad noſtras unquam attulit aures.
Quid? quòd nonnullas tanquam revocavit ab orco
In lucem, quibus interitum jam fata parabant?
Quaſdam, quas tenebris pridem nox improba texit?

ORBIS TERRESTRIS GLOBUS TERRESTRIS.

TERRÆ moles, quam incolimus, eſt ſphærica, conſtans ex duobus elementis, terra & aqua, eſtq; mundi univerſi (qui ab ornatu ſuo Græcis dicitur κόσμος) centrum, cum quo ſi comparetur, puncti inſtar obtinet. Dicta autem videtur Grammaticis terra à *terrendo*, quòd pedibus teratur. De ambitu autem terræ quantus ille ſit, non convenit inter Coſmographos: nam Ariſtoteles arbitratur continere illam 50000. milliaria. *Eratoſthenes* illi 31500. milliaria attribuit. *Hippiarchus* 34625. *Alpharganus* 20400. *Ptolemæus* 22100. *Pernellus* 24514. Moderni ad inveniendam terræ amplitudinem certis utuntur hypotheſibus. Nam ſicut cœlum in 360. gradus, ita etiam terra in eoſdem diſtribuitur: quorum quilibet conſtituit quindecim milliaria Germanica cum $\frac{5}{8}$. unde fit, ut ſi 360. gradus cum quindecim milliaribus Germanicis multiplicantur, producantur 5400. milliaria: & hic eſt terræ ambitus ſeu peripheria. Unus verò gradus continet 500. ſtadia ſeu paſſus Romanos 62500. & 32. ſtadia unum conſtituunt milliare Germanicum: unde ſi 360. gradus per 500. ſtadia multiplicantur, fiunt ſtadia 18000. quę in milliaria redacta, per diviſionem ſcilicet 32. eundem mundi ambitum producunt. Cognita itaq; jam peripheria diametrum invenire non admodum fuerit difficile, aſſumpta ea hypotheſi, qua utuntur Geometræ, ſecundum regulam *Archimedis*, docentes, quòd diameter ſit tertia pars peripheriæ cum tertiæ ſeptima: ſive quòd ratio peripheriæ ad diametrum inveniendum ſit ſeſquiſeptima 3 $\frac{1}{7}$. videlicet ut ſe habent 22. ad 7. hoc eſt, ſi diameter dividatur in 7. æquales partes, talium

22. æquabunt peripheriam: quo poſito, ſeptem (quæ ſunt diametri partes) per peripheriam multiplicantur, & factus per 22. dividitur, quotus verò diametri longitudinem prodit, quæ eſt milliarium 1718. cum $\frac{2}{11}$. pro quibus tamen facilioris ſupputationis gratia vulgo ponuntur 860.

Fontanus. *TElluremq; ſuo librantem pondere circum,*
Quem cingit rapidis Ennoſigæus aquis.
Mantuanus. *Quæ mare, quæ tellus, quæ corpora poſſidet aër.*
Incertus. *Quæ circumfuſo conſiſtit in aëre tellus.*
Lucretius. *Qua latam Nereus cœrulus ambit humum.*
Ovidius. *— Qua Sol utrumq; recurrens,*
Aſpicit Oceanum, vertiq; regiq; videbit.
Buchananus. *Quæcunq; capaci*
Implexu facies mundi revolubilis ambit.
Camerarius. *Aëris & liquidos tractus, cœliq; meatus,*
Quicquid & in toto naſcitur orbe fovet.
Neofanius. *His ita diſpoſitis, terræ fundamina jecit,*
Preſſaq; jam gravitate ſui, mirabile viſu.
Ponderibus librata ſuis ubi brachia nulla,
Nulla columna gravem fulciret in æthera molem.
** Undiq; concluſo pendebat in aëre tellus.*
Ovidius. *Terra pilæ ſimilis, nullo fulcimine nixa,*
Aëre ſubjecto, tam grave pendet onus.
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis.
Idem. *Nec circumfuſo pendebat in aëre tellus.*
Alma parens frugum.
Incertus. *In media rerum tellus regione locata,*
Alma parens frugum, lato quæ gramine vernat.
Manilius. *Et montem plano præcingit limite gyrus,*
Ipſa natat tellus, pelagi luſtrata coronâ
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.
Ioh. Clajus. *Quæ fundit ſegetes terra benigna ſuas.*
B. Mantuanus. *Terra hominum pecudumq; parens, fœcundaq; nutrix,*
Quæ frugum genus omne parit, quæ munera tergo
Infinita pio geſtat, quò pignora paſcat.
Manilius. *Eſt igitur tellus mediam ſortita cavernam,*

Aëris

Aëris & toto pariter ſublata profundo,
Nec patulas diſtenta plagas, ſed condita in orbem
Undiq; ſurgentem pariter, pariterq; cadentem.
Hæc eſt naturæ facies, ſic mundus & ipſe Idem.
In convexa volans, teretes facit eſſe figuras.
Stellarum ſolisq; orbem lunæq; rotundum,
Floriferos aperit terra benigna ſinus.
Prodiga divitias alimentaq; mitia tellus Ovidius.
Suggerit, atq; epulas, ſine cæde & ſanguine, præbet.
Terra ſalutiferas herbas eademq; nocentes Idem.
Nutrit, & urticæ proxima ſæpè roſa eſt.
Quæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem, Lucretius.
Ultima poſcidit glomerato pondere tellus. Manilius.
Tu verò antea alias ſuperis gratiſſima tellus, Naugerius.
Tu mitidas paſſim fruges arbuſtaq; læta
Sponte tua, nulloq; hominum congeſta labore
——Producis.
* *Ter maximus orbis*
Olim, nunc verò quater idem maximus orbis
India cùm accedit, ſoli ſuppoſta jacenti.
Quæ pendet medio vinclis, gravis aëre tellus. Baſ. Zanchius.
Oceani quæ terra ſalo præcingitur omnis. Feſtus.
Terra atq; unda globum faciunt quis crederet unum, Ioh. Andoenus.
Scilicet hæc ſemper manat, at illa manet.
Quod videt, aut latum caput erecturus in orbem Marius.
Cynthius, occiduas aut ſubiturus aquas.
Eſſe Deum oſtendit mundi pulcherrimus ordo, Melanth.
Et diſtincta locis corpora prima ſuis.
In medio terra eſt ſedes animantibus apta,
Orbis quam circum lucidus aſtra vehit.
Hinc ego è ſpecula ſaxi maria omnia latè Roſerus.
Et terram oſtentat, reſerat quâ Phœbus olympum,
Quâ tegit averſis, medium quâ dividit oris.
Hinc Libyam Europamq; procul monſtrabat, & omnes
Circum Aſiæ populos genteſq; & plurima regna.
Omnia quæ in terris longè lateq; creata. Marc. Palingen.

Quæ

Idem. *Quæ terras pelagusq́; colunt, quæq́; æthera ſumma.*
Nic. Reuſnerus. *Cœlum, terra, fretum, volucres, animalia, piſces:*
Cum plantis frutices, arboreæq́; comæ.
Raviſius Text. *—Scis me producere ſylvas,*
Præbere arboribus ſuccos, educere grana,
Nutrire in gremio lapides, dare vitibus uvas,
Quercus hybernas glandes producere, piſces.
Gignere pennatas volucres, pratis dare fœnum.
Multi comas hortis violas & gramina campo.
Raviſius. *—Qua Sol utrumq; recurrens*
Aſpicit Oceanum, viſit primordia Nili
Creſcentis, penetrat Garamanthas Sole peruſtos.
Percurrat Numidas mutatoresq́; domorum
Sauromatas: refluæ perluſtret Thetyos amplum
Circuitum, & quicquid tegit alti machina mundi.
Sed vos terrarum tractus gaudete per ævum,
Et quæcunq; mari circundatur inſula vaſto,
Oceanusq́; ſimul, nec non penetrabilis unda,
Quam gremio tellus ſinuoſo ſuſcipit alma,
Et montes fluvii atq; lacus, quos continet orbis.

TOTIUS

TOTIUS ORBIS TERRARUM DIVISIO.

Orbis terrarum partes præcipuè ſunt quinq;:

- *Europa, cujus partes ſunt*
  - *Italia.*
  - *Germania.*
  - *Gallia.*
  - *Hiſpania.*
  - *Pannonia.*
  - *Thracia.*
  - *Sarmatia.*
  - *Græcia.*
  - *Myſia.*
  - *Peloponneſus.*
  - *Dardania.*
  - *Macedonia.*
  - *Scythia.*
- *Aſia, cujus partes*
  - *Syria.*
  - *Aſia minor.*
  - *Armenia.*
  - *India.*
  - *Scythia Aſiatica.*
- *Africa, cujus partes*
  - *Ægyptus.*
  - *Æthiopia.*
  - *Cyrenaica.*
  - *Africa minor.*
  - *Nuncidia.*
  - *Marmarica.*
  - *Mauritania.*
- *America*
  - *Septentrionalis.*
  - *Meridionalis.*
- *Terra Magellanica, ſive terra Auſtralis penè incognita.*

ORBIS TERRARUM PARTES.

GLOBI terreſtris partes antiquiſſimi duas conſtituere, *Europam* & *Aſiam*. *Aſiam* poſuere ad Meridiem & Auſtrum: *Europam* ad Septentrionem: poſt illos ſubſequentes Coſmographi tres partes conſtituere, Aſiam nimirum ab Africa diſtinguentes. Poſtmodum *America* à Chriſtophoro Columbo, & Veſputio Americo inventa, hiſce addita eſt tanquam pars quarta, & quia *America* duplex eſt, *Septentrionalis* & *Meridionalis*, hinc aliqui Americam in duas partes diſpeſcentes, quinq; partes numerant. Hiſce alii hodie ſextam adjiciunt, *terram Auſtralem*, ſive *Magellanicam*, quę ultra Africam ſita eſt, & Pſittacorum regionem, terram vel *fovogobeac* provinciam auriferam & alias continet. Nec deſunt qui ſeptimam partem adjiciunt, *terram* ſcilicet *Borealem* apud Polos ſitam.

QUINq; ORBIS PARTES PER ADOLPHUM MEKERCHUM deſcriptæ.

IMmenſam terræ molem, vaſtiq; meatus
Oceani, toto ſparſas & in æquore terras,
Scriptorum multi veterum, multiq; recentum
Ingenio præſtanti & rerum divite cenſu
Hactenus aggreſſi, triplices tantummodò partes
Invenere orbis:
Arce ſedet ſumma ſolio Regina ſuperbo
Europe, *cujus viridis faſtigia lambit*
Pampinus, & dulci vitis fœcunda racemo.
(Nam colit Europe *Bacchum, Bacchus colit illam)*
Dextra manus ſceptrum geſtat, clavumq; ſiniſtra
Admotum ſphæræ, caput eſt inſigne corona.
Hæc reliquis Nymphis excelſior omnibus una eſt,
Et latè auſpicibus quondam victricibus armis
Roma tuis, fines porrexit adusq; calentem
In Libyam inq; Aſiam, diviſosq; orbe Britannos.
Ejus & imperium proferre Hiſpania nuper

Auſa, per ignotum pelagus nova regna, novosq́;
Invenit populos, qui nunc novus orbis habetur.
Aſpicis à dextris Aſiam, quæ ſplendida Eois
Tota nitet gemmis, tota eſt ornata lapillis.
Hæc manibus plenam thuris benè olentis acerram
Oſtentat, myrrham redolens, ſtactemq́; ſuavem,
Et gummi Græcum, pegmenta & aromata & omnes
Aſſyrios fucos, Arabum prædita dona.
Africa parte alia eſt, fervore notabilis ipſo
Æthiopiſſa, per inſano Phaethonte peruſta,
Infrenos dum ſolis equos currumq́; fatigat.
Ignarus juvenis nec flectere novit habenas,
Ac terra propius condentem deprimit axem,
Demens qui tantos animo conceperit auſus.
Hinc habet ille caput radiis cinctum omne coruſcis,
Membraq́; perpetuum propter nudata calorem:
At qua odorato ſudantia balſama ligno
Ægyptus propriè ſibi vendicat, hæc quoq; virgo
Balſameum dextra ramum protendit olentem.
Inferiore ſolo quam cernis, America *dicta eſt:*
Quam nuper vectus pelago Veſputius *audax*
Vi rapuit, tenero Nympham complexus amore.
Illa oblita ſui, caſtiq́; oblita pudoris,
Nuda ſedet totum corpus, niſi vitta capillos
Plumea vinciret, frontem niſi gemma notaret,
Ambirent teretes niſi tintinabula ſuras.
Lignea clava olli in dextra, qua mactat obeſos,
Atq; ſaginatos homines, captivaq́; bello
Corpora, quæ diſciſſa in fruſta trementia lentis
Vel torret flammis, calido vel lixat aheno.
Vel, ſi quando famis rabies ſtimulat mage, cruda
Et jam cæſa recens, nigroq́; fluentia tabo
Membra vorat, tepidi pavitant ſub dentibus artus,
Horrendum facinus viſu, horrendumq́; relatu:
Quid non impietas deſignat barbara? quid non
Contemptus ſuperum!

Aſpicis in læva fœdatum cæde recenti
Humanum caput, ac arcum celeresq́; ſagittas,
Queis ſolet, adducto dum flectit cornua nervo,
Vulnera certa viris, certamq́; infligere mortem.
Mox defeſſa hominum venatu tradere ſomno
Membra volens, lectum contextum rarius inſtar
Reticuli, gemino à palo quem axis utrinq;
Conſcendit, lectoq́; caput reclinat & artus.
Haud procul hinc nitidum caput exerit ultima Nymphe
Virginis os, vultumq́; gerens, pectusq́; venuſtum:
Trunca manus & trunca pedes, vix cognita paucis:
Hujus amore ajunt Magellum *nuper Iberum*
Exarſiſſe freto dum ſe commiſit ad Auſtrum,
Et vocitaſſe de ſuo nomine Magêllanam.
Ille etenim tum fortè, micantibus undiq; flammis,
Incautam ſemel aſpexit, ſolennia feſta
Dum parat: hinc virgo multo ſuffuſa rubore,
Extemplo caput occuluit, furvoq́; ſeipſam
Involvit fumo & fuſcæ calliginis umbris.
At ne fors iterum temerè ſeſe illa videndam
Præbeat, hanc fixit memorem ſub pectore flammam.
Dionyſius Afer. *—Sed quamvis corpore toto*
Una ſit hæc, homines tres dicunt eſſe diremptos,
Et primam Libyen, *poſt* Europen Aſiamq́;,
Sed Libyam Europæ diſcernit finibus amplis
Linea, quam obliquam Gades atq; hoſtilia Nili,
Qua Boreæ currit Memphitis terra ſub axes,
Atq; locum vovit Spartano fama Canopo.
Sed terras Aquilo, quâ frigore damnat iniquo
Europen Aſiæ Tanais disjungit ab oris,
Sauromatas linquens, Scythiam qui gurgite vaſto
Præſtingit precepsq́; ruit Mœotida poſcens:
Aſt medius finis jamjam declivis ad Auſtrum eſt,
Quas Helleſponti fauces dixere priores.
Sed magis Auſtralis ſunt terminus hoſtia Nili
Per mare ſic fluviosq́; patens diſcernitur orbis:

Aſt

Aſt alii terris malunt diſcernere terras.
Finibus eſt Aſiæ latus arctum, lingua ſupernis
Caſpia, quam mediam faciunt, atq; æquora ponti
Euxini locus hic diſcrimen dicitur eſſe
Europæ atq; Aſiæ, disjungens ruribus arva.
Aſt alius finis longiſſimus exit in Auſtros,
Qui ſecat Ægypti terras æquorq; Sabæum,
Separat hic Lybien, Aſiæ confinia rumpens,
Talia mortales perhibent diſcrimina terræ.

ASIA.

EST una ex primariis orbis terrarum partibus, quæ conſequuta eſt nomen ab *Aſia Nympha*, Japheti conjuge, & Promethei matre, vel ab *Aſio, Atyis* filio, vel ab *Aſio Philoſopho*, qui Trojanis effigiem Palladis, ad tutelam ſuæ urbis dedit, & Aſiæ, quæ antea Epirus dicebatur, nomen indidit: verſus Septentrionem habet mare Scythicum: verſus Meridiem mare Indicum: verſus Orientem mare Eoum: verſus Occidentem mare Arabicum ſive rubrum. Ejus regiones ſunt ab occaſu Aſia minor, Syria & Colchis: à ſeptentrione Tartaria, Scythia & Serica: à meridie India intra Gangem, Gedroſia, Perſia, Carmania, Chaldæa & Arabia: ab ortu Scythia extra Imaum, & India extra Gangem. Mediterraneæ ſunt Meſopotamia, Armenia, Media, Aſſyria, Margiana, Parthia, Hyrcania, Bactriana, Aria, Sogdiana, Drangiana, Arachoſia: ab Europa Tanaide fluvio, ab Africa Nilo dirimitur.

Asiæ Tabula I.

ASIÆ MINORIS POST MONTEM AMANUM, quæ hodie Imperatori Turcico ſubeſt, & Natolia dicitur.

- *Regiones*
  - *Occidentales*
    - *Lydia, Ionia, Phrygia.*
    - *Æolis.*
  - *Meridionales*
    - *Cilicia, Caria.*
    - *Pamphylia, Lycia.*
  - *Septentrionales*
    - *Pontus, Paphlagonia.*
    - *Bithynia, Leucoſyria.*
    - *Themiſcyra, Cappadocia.*
  - *Media*
    - *Gilatia, Lycaonia.*
    - *Mœonia.*
- *Vrbes*
  - *Tarſus, Attalia, Selga, Antiochia, Coricus, Soloe, Iſſus, Caunus, Patara, Perga. In littore maris Æget, Halicarnaſſus, Gnidus, Epheſus, Miletus, Colophon, Priena, Brytana, Smyrna, Clazomene, Cyzicus, Abydus, Lampſacus, Ilium, Troas, Aſſum, Antandiuſa, Nicomedia, Nicaa, Chalcedon, Aſtacus, Pruſſa, Heraclea, Seſamum, Sinope, Hermonaſſa, Amyſſus, Trapezus, Caraſus, Derba, Sardis, Thrallis, Laodicaa, Thyatira, Philadelphia, Apollonia, Pergamus.*
- *Flumina verſus*
  - *Occaſum*
    - *Cayſter, Pactolus Maander, Simois.*
    - *Caicus, Scamander, Aſcanius, Rhindacus.*
  - *Auſtrum*
    - *Eurymedon.*
    - *Xanthus.*
    - *Cydnus.*
  - *Septentrion.*
    - *Parthenius, Halys, Sangaricus.*
    - *Iris, Thermodoon.*
- *Montes*
  - *Olympus, Nycale, Cragas, Taurus, Phœnix.*
  - *Ida, Tinnus, Tmolus, Siphylus, Scordiſcus, Argeus.*
- *Promontoria*
  - *Poſidaum, Sigaum.*
  - *Laſſonium, Carambis.*

Syriæ

SYRIÆ AB OCCIDENTE.

- *Regiones*
  - *In littore maris Mediterranei*
    - *Piena, Caſſiotis.*
    - *Seleucia, Phœnicia.*
  - *In medio*
    - *Apamana, Meſopotamia, Comagena,*
    - *Bathanea, Palmirena, Cœloſyria.*
    - *&*
    - *Palæſtina ſive Iudæa, quæ dividitur in*
      - *Galilaam, Idumæam, Samariam,*
      - *Decapolim, Ithuream ſive Thrachonitidem.*
- *Vrbes*
  - *In utroq; littore*
    - *Sydon, Tyrus, Tripolis, Byblus, Balanea, Seuleucia, Laodicæa, Myriandrus, Antiochia, Azotus, Cæſarea, Aſcalon, Ioppe, Ptolemais Stratonis, Accaron.*
  - *Intra littus*
    - *Carrhæ, Edeſſa, Niſibis, Samoſata, Apamia, Chalcis, Tapſacus, Palmiria, Capitolias, Damaſcus, Pania, Cæſarea, Scythopolis, Gadara, Ericus, Geraſa, Antipatris, Tiberias, Lydda, Hieroſolyma, Bethlehem, Gaza, Sebaſtia.*
- *Flumina*
  - *Eleutherus.*
  - *Euphrates.*
  - *Orontes.*
  - *Chryſorroas.*
  - *Iordanus, qui duos lacus facit*
    - *Geneſarem,*
    - *&*
    - *Aſphaltitem, ſive mare mortuum.*
- *Montes*
  - *Libanus, Carmelus,*
  - *Hippus, Caſius,*
  - *Melanes.*

SCY-

SCYTHIÆ ASIATICÆ.

Populi antiqui
- *Hyperborei, Cymmerii, Amazones, Iaxartæ,*
- *Aſmirei, Mœotici, Iaxametæ, Tariari, Hippophagi,*
- *Anthropophagi, Caſpii, Alani, Galactophagi, Tacori,*
- *Maſſagetæ, Eſſedori, Serici.*

Fluvii
- *Tanais.*
- *Iaxartus.*
- *Rha.*

Montes
- *Hyperborei, Hippici.*
- *Aſpeſii, Alani.*
- *Aſmarei, Serici.*
- *Emodii.*
- *Imaus.*

ARMENIÆ tam majoris quàm minoris.

Regiones
- *Coriana, Sophena.*
- *Baſiliſſena, Thoſpitis.*
- *Hoboidena. Acileſena.*
- *Syracena, Iberia.*
- *Colchis, Albania.*

Vrbes
- *Armeniæ*
  - *Arſamota, Tigranocitæ.*
  - *Artaxata, Melitena.*
  - *Thoſpia, Phaſia.*
- *Colchidis*
  - *Geapolis, Artanuiſſa.*
  - *Getara, Dioſcurias.*

Flumina
- *Cyrus.*
- *Araxes.*
- *Phaſis.*

Montes
- *Pariadrus.*
- *Corax.*
- *Nymphates.*
- *Caucaſus.*

(*)

ASIÆ

ASIÆ RELIQUÆ.

- *Regiones verſus*
  - *Auſtrum*
    - *Parſiaca, Argyre.*
    - *Sinæ, Caſpiria.*
    - *Chryſe.*
  - *Ortum*
    - *Mangi, Balor.*
    - *Tage, Toloma.*
    - *Thebet, Cairam.*
    - *Chatay, Bangula.*
  - *Vltra Auſtrum*
    - *Palibotri, Indi.*
    - *Agriophagi. Bracmanes.*
    - *Gymnoſophiſtæ.*
    - *Chelonophagi.*
  - *Indiæ ſuperioris*
    - *Moabar, Cyamba.*
    - *Loach, Var.*
    - *Murſuli, Coylis.*
    - *Lach.*
- *Vrbes*
  - *Palibotra.*
  - *Bucephala.*
  - *Niſa.*
  - *Callicutium.*
- *Fluvii*
  - *Ganges.*
  - *Indus.*
  - *Hydaſpes.*
- *Montes*
  - *Meros.*
  - *Taurus.*
  - *Maleus.*

ASIÆ INTRA INDUM IN LITtore Oceani.

- **Regiones**
  - *Carmania, Suſiana, Perſia.*
  - *Gedroſia, Babylonia.*
  - *Chaldaa & Arabia, qua eſt triplex*
    - *Felix.*
    - *Petraa.*
    - *Deſerta.*
  - *In littore maris Caſpii*
    - *Media, Aſſyria.*
    - *Margiana.*
    - *Hyrcania.*
  - *In medio*
    - *Sogdiana, Bactriana, Paropamiſus, terra Saccarum.*
    - *Parthia, Aria, Drangiana, Arachoſia.*
- **Populi antiqui**
  - *Ophiophagi. Erembi.*
  - *Calbaſii, Sarraceni.*
  - *Nabathai, Mynai.*
  - *Panchai, Sabai. Pigmai.*
  - *Cletabai, Carreni.*
- **Vrbes**
  - *Cteſiphora, Ecbatana.*
  - *Perſepolis, Alexandria.*
  - *Cyropolis, Orchoa.*
  - *Oxiana, Ninus.*
  - *Suſa, Bactra.*
  - *Babylon.*
- **Fluvii**
  - *Tygris.*
  - *Eulaus.*
  - *Arabs.*
  - *Oxia.*
  - *Arius.*
- **Montes**
  - *Moſdranus.*
  - *Bagous.*
  - *Betius.*

UNI-

UNIVERSA ASIA à DIONYSIO AFRO OLIM Græcè deſcripta, Latino carmine per PRISCIANUM tranſlata.

Hinc Aſiæ fines amborum linea monſtrat,
Et formam contra poſitarum in imagine coni.
Paulatim trahitur tamen hæc orientis ad oras,
Oceanus ſtellas Bacchi quâ tangere fertur,
Finibus Indorum poſtremus gurgite torrens,
Quâ Ganges liquido Nyſſæos irrigat agros:
Non tantùm eſt ſpacio ſimilis telluris apertæ,
Scilicet ambabus penetralibus unus in illis
Finditur Oceani ſinus, & diſterminat ambas:
Aſt Aſiæ gremio triplex mare confluit undis,
Hircanum pariter, Perſum ſimul atq; Sabæum,
Hæc Noton, ad Boreos Hircanum vergit ad axes,
Gurgitis Euxini vicinum: multa virorum
Millia quod circum degunt per littora ponti:
Amborum medius campis diſcernitur Iſthmos.
Aſt Aſiam qui mons excelſus dividit omnem,
Incipit à mediis terræ Pamphylidis oris,
Et longis ſeſe ſpaciis producit ad Indos:
Nunc obliqua means, nunc recto limite currens
Vertice, quem torvo perhibent cognomine Taurum.
Cornua nam, ſummis ſcopulis, imitatur acutis,
Multifidusq; ſuos huc colles ſpargit & illuc.
Ex hoc innumeri deſcendunt fontibus amnes
In partes Euri, Zephyri, Boreæq; vel Auſtri.
Quis memorare queat fluviorum nomina cuncta?
Non tamen eſt unum montis cognomen ubiq;,
Sed varii flexus variantur nomine multo:
Singula ſed propriis ſunt nomina nota colonis.
Nunc igitur gentes illum populosq; tenenteis,
Qui celebres memorem, ſed felix numen adeſto;
Mœotæ primi tangunt Mœotidos undas,
Sauromatæq; truces, gens aſpera Martis in armis:

Sanguis Amazonidum fortis quos protulit olim.
Sauromatis mixtæ, quæ Thermodoonte relicto
Ingentes genuere viros belloq; potentes,
Innumeras habitant qui ſylvas gurgite vaſto,
Inter quas Tanais Mœotidis intima pulſat,
Europen fluvio dirimens, Aſiamq; reflexo.
Europen Zephyro. Aſiam ſub partibus ortus,
Caucaſus exit cujus fons montibus altis,
Murmure cum vaſto, Scythiæ per plana refuſus:
Hunc tamen immenſo torrentem flumine vertit
In glaciem Boreas, horrendo flamine ſævus.
Heu miſeros homines, habitant qui finibus illis:
Aëre damnati triſti, nimioq; rigore,
Quo pereunt pecudes pariter, populiq; virorum,
Ni properè linquant ſua rura, furentibus Euris.
Hi Tanaim habitant, fluvium prope Sauromatarum,
Cui ſunt vicini Sindi quoq; Cimmeriiq;,
Poſt hos Cercetii, juxta quos Axenus altis
Fluctuat æquoribus, nec non Oretæq; feroces,
Et qui Trojanæ poſt prælia gentis Achæi,
Aſcalpi Regis victricia ſigna ſequentes,
Diſpulſi ventis iſtas venere ſub oras.
Poſt hos Eniochi, genuit quos Græcia tellus
Et Zygii juxta vivunt, regione ſub una.
Intima ſed ponti, poſt fines Tyndaridarum,
Ægypto miſſi Colchi tenuere coloni,
Caucaſii montis prope collem & Caſpia ponti
Littora, qua celeres deſcendunt Phaſidos undæ,
Circæosq; ſecant campos, adq; æquora ponti
Naſcitur Armenii fluvius, qui vertice montis,
Ad cujus partes Boreas, & Solis adortus,
Euxinum dirimens, & Caſpia littora latè,
Diffuſus ſpacium per longum, panditur Iſthmos.
Quem juxta terras habitant orientis Iberes,
Pyrrhenes quondam, celſo qui monte relicto,
Huc advenerunt, Hyrcanis bella ferentes.

Hîc Camaritarum gens eſt chariſſima Baccho.
Fluctibus hanc propter perſævit Caſpius æſtus
Undiq; quem tereti concludit margine tellus.
Sed mare non valeat tribus illud menſibus ulla,
Scilicet immenſum, navis tranſire profundo.
Non tamen exacuit pars una ſub axibus æquor,
Qua tractim refugæ miſcetur Tethyos undæ.
Multa quidem generat vivis miracula rerum.
Gignit enim egregiam cryſtalli pondere gemmam:
Atq; malos lemures, quos pellit munus Iaſpis,
Nocturni manes fugitant, quem membra tuentem.
Hoc igitur pelagus, quæ gentes undiq; cingunt,
Incipiens numerem primus Aquilonis ab oris,
Quæ vergunt Zephyro, quas Caſpia littora claudunt:
Primi ſunt Scythiæ populi, Saturnia juxta
Æquora viventes, Hyrcaniq; oſtia ponti,
Quos ſupra Gryphes ditiſſima rura ſmaragdo,
(Qualem non alius terrarum poſſidet orbis)
Atq; aurum ſibimet defendunt, pondere puro,
Omnia ſed duri ſuperans audacia lucri,
Adverſus volucres heu commovet arma virorum:
Prælia nam faciunt Arimaſpi gryphibus hoſtes.
Hîc & cryſtalli perlucet maxima moles.
Hinc unus ſequitur, poſt fortis Caſpia proles.
Hinc ſunt Albani, bellaces Marte feroci,
Unde canes nati ſuperant genus omne ferarum,
Magnus Alexander miſſum ſibi viderat inde
Victorem Barriq; canem, rabidiq; leonis.
Poſt hos calcantes duriſſima rura Caduſi,
Et prope ſunt Mardi, ſequiturq; Hyrcania pubes.
Hinc Apyri, per quos Mardus devolvitur amnis,
Dercebius bibit hunc præter Bactrusq; fluentem,
Per quos Hyrcanum currens deſcendit in æquor.
Sed Bactri mediis habitant telluris in arvis,
Parneſſum latè prope montem rura tenentes.
Decerbii verò ſub Caſpia littora vergunt.

Poſt hos Maſſagetæ, trans flumen Araxis, ad ortum
Hoſpitibus ſævi cunctis, belloq; feroces
Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt:
Sed lac commixtum potant cum ſanguine equino.
Hos juxta Boream vergit Choraſmia proles:
Sugdias hanc ſequitur, rapidus quam dividit Oxus,
Emodum montem qui linquens Caſpida rumpit.
Inde Sacæ, nimium certis gens dura ſagittis,
Flumen Taxartem juxta, quibus arva coluntur,
Et Tochari, Phuriq; & plurima millia Serum:
Illi nulla boum pecoris nec paſcua curæ.
Veſtibus utuntur, texunt quas floribus ipſi,
Quos tenuant lectos diſcretis finibus ipſi.
Aſt alia Scythiæ gens eſt externa per arva,
Quos prope ſunt triſtes ventis & frigore terræ:
Namq; nives ſemper pulſant has grandine mixtæ:
Caſpius his populus luſtratur pontus & oris.
Aſpice poſt Colchos, nunc & poſt Phaſidis undas
Occaſum verſus populos, in littore ponti
Euxini, damus hos uſq; ad Chalcedonis ora,
Boſphorus anguſtat ſcopulis quæ Thracius urgens.
Byzares primi, quos juxta terra Bechirum
Macrones, poſt hos pariter Phyliresq; ſequuntur.
Moſſyniq; domos præbent queis lignea tecta.
Turribus arboreis habitantes, unde vocantur:
Hinc pecorum eſt dives nimirum gens Tibarenum.
Hanc prope ſunt Chalybes, duriſſima rura colentes:
Quos labor exercet ſævus, ferriq; metalla.
Vicinos iſtis campos, terramq; patentem
Aſſyrii complent populi, quâ gurgite vaſto
Inter Amazonidas Thermodon Martius amnis,
Armenium linquens montem, deſcendit in æquor.
Huc quondam Aſopi devenit alumna Synope,
Ex qua cognomen cœperunt mœnia clara.
Illius fluvii rigidas prope frigore ripas
Invenies lapidem, cryſtalli pondere pure

Conſi-

Conſimilemq́ gelu, nec non ſplendore nitenti
Gemma micans, illic perlucet Jaſpidis albæ:
Iris continuò liquidus percurrit in æquor,
Poſt Halys eſt fluvius, Boreæ qui currit in ortus,
Atq́ Carambidis irrumpit prope littora pontum,
Armeniis primas qui montibus accipit undas.
Paphlagones poſt hos, Mariandyniq́ ſequuntur,
Bithyniq́ viri pinguiſſima rura colentes,
Qua Rhebas pulcher gratiſſima flumina volvit,
Rhebas qui rapidi decurrit ad oſtia Ponti.
Nam prius expoſita Scythiæ ſunt ſemina gentis,
Nunc Aſiæ regio contingens littora, nobis
Dicatur partes calidas decurrit ad Auſtri,
Atq́ Helleſpontum tranſit, Syriæq́ receſſus
Poſcit & Arabiam, quæ florent ubere terræ.
Sunt Chalcedonii primi poſt oſtia ponti
Mœnia, Byzanti qui cernunt oppida contrâ,
Romanisq́ piè regnis dominantia mundo.
Bebrycii poſt hos, & Myſia montibus alta,
Qua ejus egregia decurrens murmurat unda,
Quâ nymphas comitem perhibent rapuiſſe potentis
Alcidæ puerum, triſtiſſima fata gementis.
Hinc Helleſpontum pertenditur angulus ingens,
Quâ brevior Phrygiæ pars eſt, nam latior intus
Sangarii ripis fluvii vicina rapacis
Tenditur hæc potius Titanis pinguis ad ortus:
Altera ad occaſus altæ ſub montibus Idæ,
Altera quæ cecidit præclaro nomine terra,
Ad Xanthi liquidas, nec non Simoentis ad undas.
Poſt hæc Æoliæ tellus prætenditur oræ,
Fluctibus Ægæi primis quæ tunditur alti.
Inde tenet terras prope ſanguis Ionum,
Per quas Mæander pinguis deſcendit in æquor,
Inter Miletum currens, latamq́ Priennem.
Ad latus iſtorum Boreum ſunt mœnia clara,
Urbs Epheſus, claudit quam grato littore pontus.

Poſt

Poſt has Mœaniæ tellus, quæ vergit ad ortus,
Et Tmoli colles, fluvius quibus aurifer exit
Pactolus, cujus prope ripas tempore verno
Si ſedeas, dulci capiaris pectora cantu
Cygnorum, paſcunt quos herbæ flumine circum:
Nam florent Aſiæ per campos plurima prata:
Sed magis ad fluvium Mæandri gurgite miti,
Quem juxta volvens ſe, murmurat unda Cayſtri.
Poſt hos ſunt Lycii, quos Xanthus dividit amnis,
Ad mare vergentes, qui tauri cornua cernunt,
Uſq; ad Pamphylios perhibent quem nomine Cragum.
Illic aſpicies Aſpendum, mœnia cujus
Eurymedon amnis radit vicina profundo.
Continuoq; jacent aliæ Pamphylides urbes
Corycus, Pergeq; calens, & celſa Phaſelis.
Hos ſupra mediis habitant telluris in arvis
Ad partes ortus, gens dura Lycaonis armis.
Poſt hos Piſidum pinguiſſima rura coluntur
Termeſſus, Lyrbe nec non, clariſſima Selge,
Gentis Amyclææ pulcherrima mœnia quondam.
Hinc ſinus eſt longus Cilicum, qui vergit ad ortus
Euxini penetrans vicinas æquoris oras.
Hunc Aſiæ perhibent anguſtis partibus eſſe,
Cui tamen immenſo fluvii ſe gurgite miſcent.
Per longum, Pyramus ſpacium Pinarusq; voluti,
Flexilis & Cydnus, dirimit qui flumine Tarſon.
Cui poſuit nomen audacia Bellerophontis,
Quando Meduſæum valuit frenare caballum,
Atq; in equo volucri per ſublimem aëra ferri.
Hinc Aſiæ Cilicum ſunt celſis mœnibus orbes,
Lyrneſſus, Malosq; ſimul vicina profundo,
Atq; Soli medio terrarum fine locati:
Commagena dehinc regio, Syriæq; ſequuntur
Urbes diſpoſitæ per longi littora flexus.
Nam Caſii montis, quà prominet ora per æquor
Vergit in occaſus, diffuſis tractibus, unda.

Nunc

Nunc aliquas Aſiæ partes tibi carmine dicam,
Quadrati lateris quâ clauditur undiq; forma,
Et ſpaciis campos longos protendit in ortum:
Scis etenim memoraſſe tibi, quòd collibus altis,
Per totam mediis mons ingens tenditur actu,
Quod fines Aſiæ nigros producit ad Indos,
Hoc eſto laterum Boreum tibi, Nilus ad oras
Heſperies finit, ſed Tethys Solis ab ortu
Indica concludit, rubrum mare terminat Auſtrum.
Aſpice nunc igitur, dum finem verſibus ortus
Pervenio, retegeris tibi veris omnia rebus.
Incipiens Syriæ terris, qua parte reliqui,
Quæ pelagus ſupra ſub Solem vergit ad Auſtros,
Urbibus & multis habitatur, nomine priſco.
Quæ cava vulgatur, quam κοίλην *nomine Græco*
Dixerunt veteres, media eſt quæ collibus altis:
Aſt humilem Libanus claudit protentus in ortum,
Occaſumq; petens Caſius, multisq; virorum
Incolitur populis, locupletibus alma diremptis,
Namq; alii mediis habitant telluris in arvis.
Hos Syrios propriè perhibent, ſed littora juxta
Phœnices vivunt veteri cognomine dicti,
Quos miſit quondam mare rubrum laudibus auctos
Chaldæo nimium decoratam ſanguine gentem,
Arcanisq; Dei celebratam legibus unam,
Quòd pelagus primi tentantes navibus altis,
Disjunctas gentes docuerunt jungere mercem:
Et primi ſtellis numeros nomenq; dedere,
Atq; oculis, mirum, voces ſentire figuris,
Hi muros Jopes, Gazamq; & Elaida complent,
Antiquamq; Tyrum Beryti & mœnia gratæ,
Vicinamq; mari Byblin, Sydonaq; pulchram.
Quam juxta liquido Boſtrenus gurgite currit,
Et pinguem Tripolim, nec non Orthoſida, ſacram
Laodicen pariter, poſitam prope littus amœnum,
Et Poſidi turres, & Daphnes optima Tempe:

Hîc etiam Antiochus nomen dedit Antiocheæ.
Terrarum mediis Apameæ mœnia claræ,
Ad cujus partes Eoas currit Orontes,
Antiochi medius dirimit qui gurgite regna,
Hæc omnis pinguis tellus eſt ubere læta,
Arboribus pariter, pecoriq; & commoda viti,
Ad cujus fines veniens, quos terminat Auſter,
Arrabii cernes extremi littora ponti,
Qui Syriam medius diſterminat Arrabiamq;,
Et tangit vergens orientem verſus Elanos.
Dives Arabs poſt quos latiſſima poſſidet arva,
Quæ protenta diu cinguntur ab æquore Perſo
Arrabioq; , ferit Zephyrus quod flamine ſævo:.
Perſica nam flatus Eoi littora turbant
Ora, ſed hæc Auſtro tendit ſubjecta per ortus,
Fluctibus Oceani pulſatur & undiq; Rubri.
Hanc quoq; deſcribam tenui ratione recenſens,
Paſcere nam populos felices divite terra,
Floribus & variis miracula præbet odoris.
Namq; thyo myrrhaq; viget cum thuris odore,
Et caſia, nec non & cannæ dulcis odoræ.
Cinnama præterea jucundæ naribus auræ
Fertilis hæc generat tellus, auriq; metalla,
Veſtibus auratis quare gens utitur illa.
His pueros ſervans Molochites ſplendet arenis,
Androdamasq; lapis, compeſcens pectoris iras.
Sed Libani montis ſunt poſt declivia primi
Felices opibus, Nabatæi nomine dicti.
Chalbaſii poſt hos atq; Agrees inde propinquat
Chatramis, atq; Sacæ, contrà ſunt Perſidis æquor,
Minneiq; maris prope Rubri littora vivunt.
Atq; Sabæ poſt hos, nec non habitant Cletabeni
Arrabiæ populi, celebres hi nomine claro.
Sunt tamen & plures alii, nam maxima tellus.
Trans iſtam, Zephyri ſub partes, degit Erembum
Speluncis genus infelix, & rebus egenum,

Qui

Qui Solis radiis nigreſcunt corpus aduſti,
Diſperſiq́ dolent, luſtrantes more ferarum.
Non Arabis ſimiles opulentis, ſcilicet æqua
Omnibus eſſe poteſt nunquam fortuna bonorum.
Poſt Libani montis populi ſunt Solis ad ortus,
Alterius Syriæ quæ tendit ad uſq; Synopen,
Cappadoces mediis habitant in finibus hujus
Terminus Aſſyrios, ſed claudit ponticus ille
Thermodoon, pelagi quâ pulſat gurgite fluctus,
Cujus ab Eoo decurrit limite vaſtis
Viribus Euphrates, deſcendens montibus aſpris
Armeniæ, longusq́ Noton pertendit, & inde
Ad Solem flexus Babyloni dividit urbem.
Littora deinde ruens perrumpit Perſidis undæ
Extrema fluvii ſub parte Teredona radens,
Hujus ad auroram ripis devolvitur altis
Tigris, aqua ſuperant quem flumina nulla rapaci,
Sed tantum ſuperat, quantum vix ſeptimus ortus
Conficiat pedibus ſpacii properantibus ire.
Atq; lacum medius Thonites intrat & exit,
Nec violatur aqua, quamvis penetrabilis illa
Ocyor, atq; vadis emergens cedit amaris.
Hoc tamen omne ſolum, fluvius quod cingit uterq́,
Indigenæ populi pro re dixere Medamnem,
Quod medias amnes has terras flumine cingunt.
Agricolis pariter paſtoribus, atq; feracem
Ubere: nam læto florenti ſemina cuncta
Herbarumq́ thoris & gramina læta vireſcunt:
Et variis rami complentur fructibus alti:
Gens quoq; præfulget claris in laudibus illa
Non peperit multos celſa virtute potentes,
Atq; adeò ſimiles Diis immortalibus illos,
Quam juxta Armenii properant Aquilonis ad axes,
Et fortis prope quos ſævit Mavors Matieni,
Quos prope concludunt Euphratem collibus altis,
Montes divitiis pariter, belloq́; potentes,

Ad partes Auſtro Babylon, quam mœnibus olim
Mirandis poſuit firmisq́ Semiramis urbem:
Cujus in arce domum ſplendentem fecerat auro:
Quam ſimul argentum variè decoravit eburq́.
Hoc quoq́ pingue ſolum palmarum divite ſylva,
Quod fert berylli munus pretioſius auro,
Berylli lapidem liquidum, glauciq́ coloris,
Per loca quæ prorſus penetrant Ophietida petram.
At ſuprà Babylona vides Aquilonis ad oras
Ciſſos, Meſſabatasq́ Chalonitasq́ feroceis.
Armenios montes, ſi linquens ibis ad ortus,
Medica noſcetur tibi tellus, cujus ad axes
Geri ſunt Mardiq́ viri, ſimul Atropateni.
Ad Noton inde habitant Medorum rura tenentes,
Medea hinc fugiens dederat cognomina terræ,
Hinc Medi varios uſus novêre veneni,
Quorum per multas ſpacium diffunditur oras.
Hæc generat quin Narciſſiten oriente ſub ipſo,
Qui lapis eſt fuſcus, complent hanc undiq́ ſylvæ,
Inter quas homines pecuaria ditia paſcunt,
Caſpiadas tangunt portas qui Solis ab ortu
Rupibus hæc celſis Aſiæ ſunt clauſtra potentis:
Quâ via ſub Boream duplex ſe ſcindit & Auſtrum,
Hæc regio Perſas, Hyrcanos ducit, at illa,
Sub colles imos habitant, poſt Caſpia clauſtra
Martia gens Parthi, telis arcuq́ potentes,
Vivere qui ſpoliis gaudent, raptuq́ ſuperbo.
Quapropter bellis homines vexantur in orbe,
Atq́ optata perit multo pax ſanguine mundi.
Poſt hos eſt Perſis, circundata montibus altis,
Aſſiduis florens regnis, & divite cenſu,
Ex quo perdomuit Lydorum mœnia Sardis:
Cingitur excelſis hæc undiq́ collibus omnis
Ad vergens Auſtros: poſt Caſpia clauſtra, petensq́
Quod proprio pelagus celebrat cognomine latum,
Atq́ tripartitis habitatur finibus illa.

Namq́

Namq; colunt alii rigidæ ſub partibus Arcti
Terras, quas Medi nemoroſis montibus umbrant,
Aſt alii mediæ vivunt regionis in arvis:
Littora poſtremi tangunt Auſtralia Perſæ,
Prima parte Sabæ, mediisq; Paſargada, poſt hunc
Taſcorum telis habitat gens fortis & arcu.
Quinq; tenent populi diviſos Perſidis agros.
Amnibus hæc multis recreatur & ubere pingui,
Hinc Choros immenſus profunditur inde Choaſpes
Fonte cadens Indo, qui ſtringit gurgite Suſa:
In cujus ripis præclarus fulget Achates,
Pondere conſimilem quem proterit unda Cylindris:
Fertilis hæc tellus, fœcundis paſcitur auris,
Nam ventis ſemper floreſcunt rura ſecundis,
Hæc eadem gemmis nimium decoratur honeſtis,
Quarum quis varias vires, quis nomina dicat?
Tecolithum *memorem, juſto cognomine dictum,*
Qui lapides renum tritus potuq; reſolvit,
Myrrhitenq; bonum nardi cum reddat odorem.
Hic eſt Ætites, ſonitum cui ſpiritus addit
Arcanum crepitans, prægnantibus utilis ægris,
Arcanon, Pyrhites, digitos qui ſtrictus adurit,
Gemmaq; quæ radios emittit candida Solis,
Atq; Selenites, lunaris imagine lucis,
Quod decus & minuit proprii ſplendoris & auget.
Reſpice nunc reliquas Aſiæ ſub finibus oras
Perſidis ad pontum Carmani Solis ab ortu
Littora pars habitant, mediæ pars limina terræ,
Gedroſi poſt hos tendunt Orientis ad ignem
Oceanum juxta radiis propioribus, inde
Eſt Scythiæ tellus Auſtralis, flumen ad Indum,
Qui ponto rapidus rubro contrarius exit.
Gurgite nam celeri rectus decurrit ad Auſtrum,
Caucaſiis oriens primum de montibus altis,
Dividua cujus Patalene cingitur unda,
Separat innumeras & vaſto gurgite gentes:

Ad partes rapidi quâ vergunt lumina Solis
Oritas, Aribasq; ſimul, liniq; Arachotas
Utentes Chlenis, atq; Atraidas ſimul omnes
Parnaſi montis ſub celſa rupe Arienos,
Nomine communi qui terras ubere nullo
Florentes habitant, ſquallent nam ſentibus aſpris,
Curalii lapidem qui rubrum littore carpunt,
Sapphyriq; decus nigri flaviq; coloris
Saxorum cædunt venis, ac merce beati,
In quarum terras hinc Tethios æquora claudunt,
Quas primò Titan aſcendens lumine cernit,
Unde color populis niger eſt flagrantibus ortus,
Atq; gerunt ſimiles hyacintho fronte capillos.
Effodiunt alii terras auriq; metallum.
Aſt alii texunt tenuiſſima tegmina lini,
Vel dentes ſtringunt Elephantis ab ore revulſos.
Scrutantur ripis alii torrentibus imbri
Berylli gemmas glauci, nitidumq; Adamanta,
Atq; aura viridi legitur, quæ ſplendet Iaſpis,
Curaliiq; decus liquidi, gratiq; topazi,
Purpureoq; Amethyſtos ineſt ſuffuſa colore,
Divitias magnas ſic tellus illa miniſtrat.
Aſſiduis rigant hanc totam fontibus amnes,
Arboribusq; viget variis milioq; frequenti:
Et precio rubræ perfloret arundinis illa.
Hinc aliis ſuperant procero corpore tantum
Inſiliant ut more equitum faciles Elephantis,
Aſt alii vivunt ſapienti pectore, nudi,
Luminibusq; vident rectis, mirabile, Solem,
Et radios oculis & ſacra mente retractant,
Signaq; concipiunt arcana luce futuri.
Pſittacus hîc viridi decoratus torque rubenti
Naſcitur, humanæ ſimulat qui verbere linguæ.
Nunc age, te fluvios, montes formamq; docebo
Ipſius terræ populos gentesq; beatas.
Marginibus ternis tellus hæc clauditur omnis,

Obli-

Obliquatq; latus per cunctas linea partes.
Heſperios fines immanis terminat Indus,
Ad Notios pelagus concludit gurgite rubrum.
Sed Ganges ortus & Caucaſus excipit arctum.
Hanc homines habitant multi diteſq; colendam
Nominibus variis diſcreti, & finibus amplis.
Dardanees ripas contingunt fluminis Indi:
Hîc ubi præcipitem ſcopuli fundunt Aceſinem,
Huncq; capax claſſis venientem volvit hydaſpes.
Tertius hos ſequitur ſplendenti gurgite Cophes.
Toxilus inter quos habitat cum gente Sabarum,
Hinc Scothri poſt hos ſunt, Peucaleiq; feroces,
Gangaridæq; truces, auri quâ pondus onuſtum
Devolvens, Hypaniſq; trahit, rapiduſq; Megarſus,
Quos capit Emodo miſſos Gangetica monte
Tellus, porrigitur quæ ad terræ Colidis auſtros
Oceani tangens pelagus, ſub collibus altis,
Quos volucres metuunt celeri contingere penna,
Unde locis Graji poſuerunt nomen Aornin:
Hîc via quæ nomen celebrat Niſſæa Lyæi,
Cui ſtellas dederat victoria finibus illis:
Hîc Tylos eſt, ſuperans vaſtæ miracula terræ
Inſula, namq; viret cunctis in partibus anni,
Nec foliis nudat ramos autumnus in illa.
Aſſidueq; tenet flores genus arboris omne.
Hîc fulget lymphata adamas, qui pectora ſanans
Et prohibens miſeris occulti damna veneni,
Quem minimè valeat ferrum ſuperare, nec ignis,
Frangitur hircino maceratus ſanguine tantum,
Sed tepido, fractis multis incudibus ante.
Hîc Lychnis lucem ſimulat ſplendore lucernæ,
Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.
Tot ſunt per terras vulgatæ nomine gentes,
Nam reliquas quæ mens valeat mortalis in orbem
Diſperſas numerare tibi ſine numine magno?

TOTIUS AFRICÆ EX JOHANNE HONTERO deſcriptio.

HActenus Europæ luſtratis ordine regnis,
Tandem Aſiæ magnæ populos videamus & urbes:
Hinc latè triplici contingens littore vaſtus
Alluit Oceanus. Zephyrus obverſa tenetur
Inclyta Syrorum tellus, Aſiæq; minoris
Portio, & antiquo notiſſima carmine Colchis.
Tum variæ gentes paſſim deſerta Scytharum,
Mox etiam tenui felices vellere Seres,
Tartaricíq; tenent borealia rura coloni.
Hinc oriens Scythiam, trans celſum ſpectat Imaum,
Regnaq; translatum quæ reſtant Indica Gangem.
Quin etiam interior longè procurrit ad Auſtrum
India, Carmanisq; propinqua Gedroſia terris.
Perſidis inde ſolum ſequitur, Chaldæaq; regna,
Totaq; thuriferis Panchaja pinguis arenis.
Multæ intus gentes celebres, populiq; potentes
Terrarum varios ſparſim tenuere receſſus.
Sed nos jam Syriæ, pennis adverſa Favoni,
Littoraq; & terram luſtremus melle fluentem.
Prima Palæſtinam Sirbonidis alluit unda,
Mox & oliviferis Judæa collibus, illinc
Phœniſſas pariter gentes, Apamenaq; rura.
Verùm hinc palmiferam prorſus ſociabis Idumen,
At Galilæorum, ſpacioſo limite, fines
Latifluus Jordan ſcindit Trachonitidis arvis.
Interiusq; ſolum bis quinis urbibus aptum,
Hinc Cœlem Syriam, hinc Caſiotidis aſpicit agros:
Inſuper & mediam concludunt flumine terram
Tigris & Euphrates, qui per Babylonica lapſi
Mœnia volvuntur ſinuoſum in Perſidis æquor.
Sunt etiam egregiæ dictis regionibus urbes,
Aſcalo & Antipatris, pariterq; Azotia rura,
Et Samaritanis habitata Sebaſta colonis.

His

His ſacram Solymorum ædem Gazamq́ potentem,
Cæſaream duplicem & priſcam jungemus Joppen
Cum Sidone celebrem & Ptolemaidis urbem,
Beryton ac Tripolin, Myriandron, Laodiceam,
Tiberii atq; alias Galilæi littoris arces,
Et Gadarenorum fines urbemq́ Scytharum,
Nec procul Europum, claramq́ videbis Edeſſam,
Niſibin & Latio maculatas ſanguine Carras.
Eſt quoq; diverſis non una Seleucia terris,
Prima tenet littus, medios colit altera campos.
Palmyra deinde ſubeſt, Hierapoleosq́ coloni.
Antiocheia duplex, quarum accolit altera Taurum,
Altera per medium labentem cernit Orontem.
Chryſoroas pulchro præterfluit amne Damaſcum,
Jordanisq́ ſacer geminis è fontibus ortus,
Per lætas valles & amœnos undiq; ſaltus.
Tandem Aſphaltitæ diris immergitur undis.
Hoc tractu quondam Deus impietate ſuperbas
Sulfureis flammis Sodomorum perdidit urbes.
Et Jerichunta quidem ſimilis vindicta ſecuta eſt:
Totaq́ nunc regio priſcis viduata colonis,
Obruta deſertis, veſtigia quærit in agris.
At nunc præcipuos videamus in ordine montes.
Fœcundum cedris Libanum celebrataq́ fama
Carmeli juga, mox è quo Deus ipſe tremendo
Fulgure cum tonitru lapſum perterruit orbem.
Inde duplex Caſius geminato vertice ſurgens,
Hinc Peluſiacæ inde Seleuci jungitur urbi.
Verùm age nunc tandem portas ſuperemus Amani,
Ac primos Cilicum populos, Aſiæq́ minoris
Littora, & internos peragremus ubiq; receſſus:
Pamphyliam & Lycias urbes Lyciæq́ propinquos
Caras & Ægæi confines æquoris agros:
Ioniæ clarasq́ domos Lydosq́ penates.
Æolydosq́ & Myſorum quondam inclyta rura.
Hinc Rhetæa jacent Phrygiæ clariſſima bello

Littora, principiumq́ Propontidis Helleſpontus:
Mox Bithynorum fines, quà ſtrictior alter
Boſphorus Euxinum pontum concludit: at ultra
Paphlagonum tellus conjuncta eſt Leucoſyrorum,
Cappadocum & Chalybum ferri prægnantibus agris.
Inde Lycaoniæ Piſidarumq́ arva, ſimulq́
Mæones & Galatæ medios tenuere receſſus.
Verùm ea barbarie nunc tam confuſa premuntur,
Ut neq́ ſint noti fines, neq́ mœnia terris:
Atq́ ideò veteres urbes & priſca locorum
Nomina, & inſignem quondam celebrabimus Iſſum,
Mox Indus Cydni diviſam flumine Tarſum,
Et craſſam Soloen Pompei nomine dictam,
Coryciamq́ urbem, pariter portumq́ ſpecumq́.
Nec procul Aſpendus ripas tenet Eurymedontis.
Hic etiam Attalicis colitur vicina colonis
Cynthia Pergenſis ſimul & Patareus Apollo.
Inde Cragiq́ jugum nocturnoq́ igne Chimæram
Terribilem, & Xanthi flavas linquamus arenas.
Piſcoſamq́ Gnidon potius claramq́ ſepulchro,
Urbem Halicarnaſſum & Mauſoli nomine Regis,
Ægæiq́ alias memoremus littoris urbes:
Ionicæq́ caput gentis celebremq́ virorum
Mileton patriam & Mycales ſub rupe Prienen;
Cum Colophone Epheſum, Latoidos æde ſuperbam.
Hinc Sardi conjuncta tenent vineta Timoli,
Clazomenæ littus, ſinuoſos Smyrna receſſus.
Interius Trallis, Philadelphia Laodicea,
Pergamus ac Thyatira: ſed & clariſſima rerum
Troja ſub Idæis radicibus, unde Scamandri
Et Simoentis aquæ volvuntur in Helleſpontum.
Antandrus poſt hac ſubit, inq́ Propontidis oris
Cyzius, extremoq́ jacens Nicomedia Ponto.
Hanc ſupra ad boream ſunt & Chalcedones agri
Atq́ Heraclei fines, ubi dicitur olim
Cerberon Alcides ferro duriſq́ catenis

Ex

Ex Acheronte imo ſuperas traxiſſe ſub auras.
Nicæam Aſcanius, ſed Pruſſam illuſtrat Olympus.
Inde Cythoriaco cum monte videbis Amaſtrim,
Et Teutranteos fines, notamq́ Carambin:
Moxq́ Sinopenſes mediis ſpectantur Amiſi
Partibus, irriguisq́ aſſueta Themiſcyra campis,
Hîc & Amazonidum prope flumina Thermodoontis
Caſtra fuiſſe ferunt: extrema in littore Ponti
Vertice montano Trapeſus incluſa receſſit.
Interiore Sebaſtopolisq́ & Amaſia tractu,
Ancyra & Iconium, Derbe, cumq́ urbibus amplis
Antiochenorum vix nota parte coluntur.
Hic tamen Ægæo curvis illabitur undis
Mæander, ſimul & cantu celebrata Cayſtri
Flumina, Pactolo conjungitur aurifer Hermus,
Vorticibusq́ altis remorata fluenta Cayci:
Atq́ alii ſubeunt non parvi nominis amnes
Parthenius, poſthac & Haly vicinior Iris
Sangariusq́ petunt Euxini littora Ponti.
His tamen omiſſis pariles videamus ad ortum
Armeniæ tractus, præfecturasq́ potentes,
Et Pariedri altos apices monteisq́ Ceraunos,
Ulteriusq́ auro celebratam & vellere Colchin:
Aſt Albanorum medios includit Iberos
Planicies, finem Cyro quæ ducit ab amne,
Et premit Eoas Hyrcano littore partes.
Samoſata Euphratis ripas Melitonaq́ rura
Tigrano certa tenet colles, Artaxata campos.
Caſpia quâ præceps ad littora fertur Araxes.
Inde Dioſcorias in finibus Heniochorum
Mercibus externis & vocum mille figuris
Inclyta, latifluas deſpectat Phaſidis undas,
Nec procul Hermonaſſa vetus vinclisq́ Promethei
Caucaſus ac nivibus ſylvisq́ gravatus opacis.
Eſſedones Colchis accedunt, moxq́ Coraxi,
Cimmeriæq́ gravi preſſæ caligine terræ.

Inde Melanchlænis Mœotidos accola Sindon
Jungit Jaxamatas Scythici prope fluminis oram:
Quin & Hyperboreos montes Scythiæq; nivalis
Interiora tenent variæ ſine limine gentes.
Prima Arimaſporum gryphis inimica propago,
Finitimi quoq; Amazonicæ telluris Alani:
Adde & Arimphæos Jaxartarumq; receſſus,
Hippophagos Anthropophagosq; Galactophagosq;,
Quiq; intus foliis depectunt vellera Seres.
Multaq; præterea Scythicæ cognomina gentis,
Quas procul à Tanai boreali parte jacentes
Immenſus mediam percurrens Aſida terram,
Taurus ad extremum diſcludere dicitur ortum:
Taurus qui dites populos terrasq; potentes
Indorum tepidos latè ſpeculatur ad Auſtros.
Hîc jacet Emporiis tellus opulenta marinis,
Fertilis omnigenum rerum, ſemperq; virenti
Fronde nemus bifera crebros parit arbore fructus,
Multaq; vaſtarum nutrit portenta ferarum.
Nullæ illic hyemes, ſed Sol æſtate perenni
Vicinis radiis vernantia temperat arva:
Atq; ideò multæ gentes & maxima regna,
Sinarumq; ſolum & Chryſe peninſula: ſed quis
Omnis barbarici tractus longeq; remoti
Nomina tam tenui valeat procurrere verſu?
Indica cis rapidum ſpacioſo flumine Gangem
Terra, Palimbotrosq; Chelonophagosq; colonos
Bracmanesq; tenet, mox duros Gymnoſophiſtas
Bucephalæq; urbis fines, Nyſamq; ſuperbam,
Quam Bacchus quondam primis orientis in oris
Condidit, at Macedo non inferiora reliquit
Oppida, tranſgrediens armis victricibus Indum.
Haud procul, Oceani per littora flexa, Gedroſi
Carmaniq; jacent & florentiſſima regna
Perſidis: ulterius Chaldæorumq; penates,
Orchoa, Perſepolisq; ſimulq; Hecatompylos urbes,

Suſa-

Suſarumq́; arces, Babylonicaq́; arva coluntur.
Aſt in ſeceſſu duplici circundata tellus
Æquore, Petræos montes, deſertaq́; paſſim
Jugera, felicesq́; Arabum diſtinguere campos
Dicitur: hæc Nabatæorum procul intus ad ortus
Panchæumq́; ſolum, Pygmæorumq́; phalanges
Terribiles gruibus ſpectat, pinguesq́; Sabæos.
Hæc thuris lachrymas & odores paſcit amomi,
Cinnamaq́; coſtumq́; ſimul caſiæq́; ſaporem,
Et nardi fruticem, ac ſtillantem cortice myrram.
Nunc Sarraceni redolentibus undiq́; campis
Rura tenent, Mechamq́; ſuperſtitione potentem,
Atq́; alias celebres, dictis in partibus, urbes:
Sed nos Hyrcani repetemus littoris oram
Aſſyrios, Medos, Hyrcanorumq́; colonos,
Cyropolinq́; arcem, Niniq́; ad Tigridis undas
Mœnia, & Ecbatanis junctam Cteſiphonta vetuſtis,
Arſaciæq́; urbis tractum, longeq́; remotos
Bactrorum populos, Paropaniſadumq́; receſſus.
His Arianorum gentes Parthosq́; fugaces,
Sacharumq́; domos Arachoſiaq́; inſuper arva:
Multaq́; ſi libeat, Latiæ non cognita linguæ
Oppida, jam dictis poteris conjungere terris.
Quam rigat Euphrates, & flexo gurgite Tigris. Ioh. Douſa.
—*Aſiæ diſpendia quicquid* Com. Nepos.
Hermus aquis Taurusq́; jugis includit & omnis
Terra.
Hanc Aſiam incumbit vaſto mons aggere Taurus, Ruff. Feſtus.
Interſtatq́; jugo mediam.
Tuq́; tene primò quod carmine Muſa locuta eſt, Idem.
Totam Aſiam celſi præcingi vertice Tauri.

ASIA MINOR.

EST pars Aſiæ majoris in Cherſoneſi formam coacta, cujus Iſthmus à ſinu Iſſico ad pontum uſq; Euxinum pertingit: ejus regiones ſunt *Paphlagonia, Cilicia, Cappadocia, Lycaonia, Pontus, Bithynia, Phrygia, Myſia, Lydia, Pamphylia, Ionia, Æolis, Lycia & Caria.*

Sannazarius.

—Et Iſaurica quiſquis
Rura donat, quicunq; tuas Pamphylia ſylvas,
Quiq; Lycaoniam, felicia jugera, quiq;
Flaventem curvis Lyciam perrumpit arator:
Et quos Mæandri toties ludente recurſu
Unda rigat, rigat ipſe ſuo mox amne Cayſter,
Herboſo niveos dum margine paſcit olores.
Quosq; metalliferis veniens Pactolus ab antris
Circuit & rutila non parcior Hermus arenâ.

Vide infrà in deſcriptione Aſiaticarum & Africanarum regionum particulari.

AFRICA, LIBYCA ORA.

AFRICA nomen accepit ab Afro, quodam ex Herculis ſociis, qui illum uſq; ad inſulas Gades comitatus eſt. *Joſephus* dictam arbitratur ab Afro quodam, qui ex poſteritate fuit Abrahami. Arabes illam vocant *Frichiam*, à voce *Farucà*, quæ illis *diviſum* ſignificat. Eſtq; orbis terrarum pars ab omnibus aliis diſterminata. Populi ejus occidentales ſunt *Getuli*, *Mauri* & *Atlantes*: Orientales *Ægyptii*, *Troglodita*, & *Æthiopes*: Septentrionales *Afri, Numidæ, Cyrenæi*, & *Marmari*: Auſtrales *Agiſimbri*. Interiora tenent *Nigritæ Satyri, Garamantes*. Ejus limes verſus orientem eſt Nilus ſive Ægyptus: verſus occaſum mare Atlanticum: ad Septentrionem mare Libycum: à meridie Oceanus Auſtralis. Appellatur etiam *Libyca*, vel à *Libya* Epaphi filia, vel à vento meridionali, quem illi *Libs* vocant. Ejus partes præcipuæ ſunt utraq; *Mauritania*, *Numidia, terra Pentapolitana*: Africa minor, *Libya, Mareotica, Æthiopia*. Epith. Arenoſa, vaſta, deſerta, arida, ſitiens, ſterilis, ſicca.

—Africa

—— Africa Mauro. **Iuvenalis.**
Perfuſa Oceano, Niloq; admota tepenti,
Tertia pars verum, Libyam quam dicere poſſes.
Ingens Aſtrifero quæ terra eſt ſubdita cancro.
Eſt in deſerto Libyes, ubi lætifer atros **Iul.Cæſ.Scal.**
Per populos rapidis Auſter anhelat equis.

AFRICÆ TABULA.

- Regiones
  - Mauritania, cujus partes Tingitana, Cæſarienſis Numidia.
  - Cyrenaica, Africa minor, Marmarica, Ægyptus, Æthiopia.
- Populi
  - Boreales
    - Afri, Cyrenæi.
    - Marmaridæ.
  - Occidentales
    - Atlantes, Getuli.
    - Mauri, Numidæ.
  - Orientales
    - Ægyptii.
    - Æthiopes, ultra quos ſunt
      - Ægipanes, Heſperii, Cynomolgi, Augilæ, Gamphaſantes, Pharuſii, Drangi, Icthyophagi, Syrbotæ, Aſachæi, Pamphagi.
  - Medii
    - Garamantes, Nigritæ, Satyri,
    - Blemmiæ, & Agaſimba regio.
- Vrbes
  - Mauritaniç & Numidiç
    - Tingis, Exiliſſa, Tipaſa, Carcenna, Cirta, Colops, Hippon, Ruficada, Thabraca, Philen, Vtica, Adrumetum, Carthago, Leptis.
  - Ægypti
    - Alexandria, Memphis, Canopus, Oxyrinchus, Tenthyra, Heliopolis, Hermopolis.
  - In Pentapoli
    - Berenice, Arſinoe,
    - Ptolemais, Apollonia.
  - Trans Nilum
    - Babaſtus, Dioſpolis, Syene,
    - Babylon, Tanais.
  - Marmaricæ
    - Oaſſis, & Ammon.
- Fluvii
  - Mulucha, Anſaga, Sajus.
  - Malva, Bragadas, Triton, Cynips.
  - Nilus influens in mare oſtiis ſeptem, nempe
    - Bolbitico, Heracleotico, Sebennitico, Mendeſio, Pathmitico, Peluſiaco. Tamtico,
- Nili
  - Inſulæ
    - Meroe,
    - Elephantina.
  - Paludes
    - Siſara, Hipponitis, Tritonis, Libya, Paliurus, Cleartis, Lacci, Lycomedis, Mœridis, Sirbonis.
- Montes
  - Atlas major & minor, Turdus, Cynaba,
  - Cirna, Silius.
- Promontoria
  - Lotes, Abyla, Seſtiaria,
  - Audum, Hermea, Zita, Boreum.

AFRICÆ UNIVERSÆ EX DIONYSIO AFRO poëtica deſcriptio.

NUnc tibi telluris regiones carmine pandam,
Incipiens Libyæ tenuisq; à Thetyos undis.
Oceanus Tyrias qui pulſat gurgite Gades.
Tenditur ad Notias partes & Solis ad ortum,
Et meſſis formam reddit meſſoribus arcis,
Quam tradunt terræ non æqua margine cinctam.
Terminat hæc fines rubri prope littora ponti
Latos Æthiopum populos, quos poſſidet alter,
Quem calidis juxta terris paſcuntur Erembi,
Hos pelli ſimiles pardi dixere priores:
Namq; ſolum ſquallens urbes diſtinguit opacas,
Hac ſitis, hac humor, latos variatur in agros.
Sed ſummam Libyen habitant ad Tethyos undas
Alcidæ quâ ſunt ſtatuæ, Mauruſia plebes.
Poſt hos immenſæ Nomadum de ſemine gentes,
Atq; Maſæſilii, nec non Maſſylia proles.
Saltibus hos duris aſper, ſylvisq; vagantes
Victus alit ſæva quæſitus cæde ferarum,
Scilicet ignaros terras proſcindere aratris,
Agricolasq; boves plauſtris domitare ſonoris:
Namq; errant nemorum per dumos more ferarum:
Quos prope tenduntur fines Carthaginis altæ,
Perpetuas Tyriis celebrat quæ condita laudes:
Quâ regnans Dido felix per ſecula vivit,
Atq; pudicitiam non perdit carmine ſicto.
Hanc minor inſequitur Syrtis, majorq; ſecunda,
Quâ tumor immenſus Tyrrheni pellitur æſtus,
Acceſſuq; furit, ſiccisq; receptus arenis.
Aſt inter Syrtas urbs eſt, quam nomine dicunt
Eſſe Neapolim, hanc ſuprà juſtiſſima fertur
Hoſpitiis gaudens gens degere Lotophagorum.
Hos licet ad fines deſertas cernere terras,
Extinctis populis Naſamonum Marte Latino.

Aſbyſtæ poſt hos terrarum rura tenentes
In medio ſummus Libycis & gentibus Hammon,
Nec non Cyrene, clarorum mater equorum,
Urbis Amyclææ proles quam condidit olim.
Marmaridæ poſt hos Ægyptia flumina vertunt,
Getuliq; ſuper ſunt, viciniq; Nigretes.
Continuò poſt hos ſequitur φαυρήσια tellus:
Hanc habitant juxta Garamantes Debite, clari
Quæ ſuperat cunctas urbs miro munere fontis,
Frigore qui noctis fervet, calefactus & umbris,
At Solis friget radiis glacialis & igni.
Omnibus extrema populis clauduntur in ora
Æthiopes, Libyes ubi finit littore cerne
Oceanum nimio, quæ pulſat Sole calentem.
Nec longè fervent Blemiorum collibus agri:
Hinc fluvii pinguis deſcendunt flumina Nili
Partibus à Libycis, qui currens Solis ad ortus
Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.
Verſum cultores Nilum dixere Syenes:
Hinc Boreæ currens ad partes flumine pingui
Fertilis Ægypti terras fœcundat opimas,
Septenoq; ferit Pellæum gurgite pontum,
Non alius tantum fluviorum ditat arenas:
Atq; trahens limum complectitur ubere campos.
Hic latis Libyen Aſiæ diſterminat oris,
Hæc ortus cernit, videt Auſtros illa calentes.
Hunc habitant juxta ſapientum corda virorum,
Diſpoſuere vias qui vitæ mente potenti,
Et primi dederant ſulcos & ſemina terris,
Obliquos Solis tractantes pectore curſus:
Horum telluris fines nunc carmine dicam,
Et formam celebrat quam gloria magna per orbem.
Hæc igitur latis diffuſa pateſcit in arvis
Fertilis, & ſuperans alias pinguedine glebæ,
Marginibus laterum formatur at undiq; ternis
Lata quidem boreæ ſub littore tenditur oris.

Aſt ortus anguſta petit ſummamq́ Syenem,
Quam celſi mediam montes utrinq́ coërcent:
Irrigui per quam deſcendunt flumina Nili.
Hinc habitant homines multi pariterq́ opulenti
Qui veteris claræq́ colunt ſub mœnia Thebes,
Quam perhibent centum portas habuiſſe priores:
Filius Auroræ Memnon quâ regna tenebat.
Hîc ſunt & ſeptem mediis in finibus urbes,
Quas celebrat totum diſcurrens fama per orbem:
Et quicunq́ maris vivunt prope littora vaſta,
Quâ lacus eſt ingens liquidæ Serbonidos undæ,
Ad cujus Zephyrum Macedûm ſunt mœnia Regis,
Et Pharos, Idothees ſcopuli Pallenidis alti.
Poſt urbs ſub caſio Peluſi vergit ad ortus,
Navigiis duris populus quam poſſidet aptus.
Non tamen eſt Libyes ponendus finibus iſte
Scilicet Eoas Nili qui continet oras
Nili, quem circum floret mirabilis arbor,
Extinguitq́ ſitim pomo cui nomen Adiphos,
Hæc facies Libyes hic claudit terminus illam.

AFRICÆ GENERALIS EX JOH. HONTERO periphraſis.

AFrica nunc ſequitur fervore notabilis ipſo,
Vaſta, minusq́ frequens, tantum fœunda ferarum:
Interius quâ Sol medius nullas jacit umbras,
Utuntur flammis ſiccisq́ teguntur arenis,
Deſerti tetro ſerpentum afflamine campi:
Quodq́ die Solis violento incanduit æſtu,
Humida nox reficit, paribusq́ refrigerat horis.
Sed notam Libyci peragrantes littoris oram,
Solis ab occaſu, Solis videamus ad ortum,
Anteiq́ domum Tingin conſtructaq́ Mauris
Oppida, tum ſtellas humeris Atlanta ferentem:
Unde Molucha fluit, Malvæq́ propinquior unda.
Hic ſimul Icoſium Cartennæq́ arva coluntur,

Plu-

Pluresq́; indigenis noti cognominis urbes.
At Numidas fines præterfluit Amſaga: poſt quem
Hipponis geminæ Colopisq́; videbis utrinq;
Mœnia, Ruſicadæq́; ſolum, ſedemq́; Siphacis
Longius à pelago Cyrtam, & quos Tabracaq́; campos
Incolit: hinc Uticam & magnæ Carthaginis urbem,
Bragada limitibus nimium diſcernit iniquis.
Mox geminæ Leptis tractus, Syrtiq́; propinquæ
Clupea cum Taphris, ubi fundit in æquora Triton
Collectas fluvio ternisq́; paludibus undas.
Hic circum gentes Naſamonum, Punica latè
Terra patet, mirumq́; nimis quod inhoſpita Syrtis
Littora Lotophagum diris incingit arenis.
Proximus hinc ſequitur Cinyps aræq́; Philænon
Mox ad devexum penitus Catabathmon habebis.
Pentapolis tractum & claram Ptolemaidis urbem,
Heſperiam, Arſinoenq́; ſimul mediamq́; Cyrenen,
Ammonisq́; domum & geminam procul intus Oaſſim,
Marmaridæ poſthac paſſim ſine mœnibus ullis
Vilia diſperſi ſubeunt magalia cives.
Inde Parætonium Mareoticaq́; arva ſequuntur,
Cum campis Ægypte tuis, qui littora rubri
Vaſta tenent pelagi, longoq́; ex ordine tractu,
Æthiopum terris patrium clauduntur ad Auſtrum,
Hîc perhibent moles per jugera multa jacentes
Pyramidum celſas ſuperare cacumine nubes.
Hîc Pſammetichi Regis labyrinthius error:
Pluraq́; non minus his extant memoranda, ſed ultrò
Urbis Alexandri pariter, veterisq́; Canopi,
Et Peluſiacæ gentis prope littora fines,
Ac procul à pelago celebres recitabimus urbes:
Antiquæ Memphi junctam Babylona recentem,
Bubaſti, Taneos claramq́; Hyperionis arcem,
Hermopolinq́; Cynônq́; polin: mox deinde videbis
Intus ubi Nilus Cancri ſecat aſtra, Syenen,
Centifores Thebas cultamq́; Dioſpolis aulam,

Et crocodileis exercita Tentyra monſtris,
Omnigenûmq; Deûm dictis procul oppida terris.
Inde ſub Ægypto minus hoſpita Solis ob æſtum
Terra jacet campi longè lateq; patentis,
Monſtrorum domus & rapidis loca ſubdita flammis.
Decolor Æthiopum populus per littora ſparſim
Obtinet ardentes vario cognomine tractus.
Troglodytarum cultis hac parte cavernis
Lucifero primi Blemyæ junguntur ab ortu.
Aſt Agiſimba procul gelidis diſcedit ab arctis,
Atq; umbras rerum vicinos jactat in Auſtros.
Hîc memorant Nilum Lunæ de montibus ortum,
Per varios rivos vaſtiſq; paludibus auctos,
Hinc Elephantinamq; urbem lateq; patentem
In medio Meroen concludere: proxima ſed poſt
Ægyptus latis ſpaciantem flumine campis
In pelagus Pharium ſeptena per oſtia fundit.
Interius deſerta tenent nudi Garamantes,
Mox Elephantophagiq; Anthropophagiq; feruntur,
Et Gamphaſantes tumidi, Satyriq; petulci.
At procul Heſperium latè per littora tractum
Atlanteſq; feri, Getulorumq; coloni,
Nigritæq; habitant, ſimul & Phauruſia pubes:
Inſuper & plures alibi: ſed promptius altis
Nubibus & nitidis dederim cognomina ſtellis,
Quàm totidem populos, linguas facieſq; locorum,
Regnaq; terrarum, cumq; ipſis oppida campis,
Apricos montes & opacas undiq; ſylvas,
Stagnanteſq; lacus & crebri vorticis amnes,
Littoraq; & gratos poſſim comprendere portus.
Has tamen è multis variarum nomine rerum
Percurri breviter mixtas regionibus urbes.
Quarum pars ſupereſt priſco ſub nomine, pars eſt
Excidiis deleta: lociſq; manentibus iiſdem,
Per totidem linguas & ſecula temporis acti
Nomina diverſis cauſis mutata feruntur.

Africa pars mundi latiſſima, frigoris expers, Eob. Heſſus.
Quâ matutino rore madeſcit humus.
Tertia pars rerum Libye, ſi credere famæ Lucanus.
Cuncta velis: at ſi ventos, cœlumq́ſequaris,
Pars erit Europæ: nec enim plus littora Nili
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus abſunt,
Unde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum, ſed major in unam
Orbis abit Aſiam: nam cùm communiter iſtæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa ſiniſtrum
Contingens, dextrumq́; Nothi deſcendit in ortus,
Eurum ſola tenens: Libyæ quod fertile terræ eſt,
Vergit in Occaſus, ſed & hoc non fontibus ullis
Solvitur, Arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & noſtris reficit ſua rura ſerenis
In nullas vitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine dives,
Sed penitus terra eſt: tantum Mauruſia genti
Robora divitiæ, quarum non noverat uſum,
Sed citri contenta comis vivebat & umbris.
In nemus ignotum noſtræ venêre ſecures,
Extremoq́; epulas menſasq́; petivimus orbe.
At quæcunq́; vagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio projecta die, vicina peruſti
Ætheris exurit meſſes, & pulvere Bacchum
Denegat, & nulla putris radice tenetur,
Temperies vitalis abeſt, & nulla ſub illa
Cura Jovis terra eſt: natura deſide torpet
Orbis, & immotis annum non ſentit arenis.
Hoc tam ſegne ſolum raras tamen exerit herbas,
Quas Naſamon gens dura legit, qui proxima Ponto
Nudus rara tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit: nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Novit opes: ſic cum toto commercia mundo.
—Naufragiis Naſamones habent:

—*Nam littore ſicco.*

Idem.

Quam pelago Syrtis violentius excipit Auſtrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Adverſis frangit Libye, ſcopulisq; repulſum
Diſſipat, & liquidas ſe turbine ſolvit in auras,
Nec ruit in ſylvas, anoſaq; robora torquens
Laſſatur, patet omne ſolum, liberq; meatu
Æoliam rabiem totis exercet arenis.
Et non imbriferam contorto pulvere nubem
Inflexum violentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam reſoluto vertice pendet.
Regna videt pauper Naſamon errantia vento
Diſcuſſasq; domos, volitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante, caſæ, non altius ignis
Rapta vehit, quantumq; licet conſurgere fumo
Et violare diem, tantum tenet aëra pulvis,
Tum quoq; Romanum ſolito violentius agmen
Aggreditur, nullusq; poteſt conſiſtere miles
Inſtabilis, raptis etiam quas calcat, arenis
Concuteret terras, orbemq; à ſede moveret,
Si ſolida Libye compage & pondere duro,
Clauderet exeſis Auſtrum ſcopuloſa cavernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nuſquam luctando ſtabilis manet: imaq; tellus
Stat, qui ſumma fugit, galeas & ſcuta virorum
Pilaq; contorſit violento ſpiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli
Illud in extrema forſan, longeq; remota
Prodigium tellure fuit delapſaq; cœlo
Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis.
—*à ſuperis demiſſa putant.*

Idem.

Jamq; iter omne latet, nec ſunt diſcrimina terræ
Ulla, niſi ætheriæ medio velut æquore flammæ
Sideribus novêre vias, nec ſidera tota
Oſtendit Lybicæ finitor circulus oræ,
Multaq; devexo terrarum margine celat,

Utq; calor ſolvit, quem torſerat aëra ventus
Incenſusq; dies, jam mundi ſpiſſior ignis,
Jam plaga, quam nullam ſuperi mortalibus ultra.
Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum Idem.
Inculti Garamantes habent, ſtat corniger illic
Jupiter, ut memorant, ſed non aut fulmina vibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois ſplendent altaria gemmis
Quantis Æthiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, ac Indis unus ſit Jupiter Hammon.
Pauper adhuc Deus eſt nullis violata per ævum
Divitiis delubra tenens, morumq; priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylva per omnem
Sola virens Libyen: nam quicquid pulvere ſicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes, ſolus nemus abſtulit Hammon.
Sylvarum fons cauſa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas,
Hic quoq; nil obſtat Phœbo, cum cardine ſummo
Stat librata dies, truncum vix protegit arbor,
Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, qua circulus alti
Solſtitii medium ſignorum circuit orbem,
Non obliqua meant, nec tauro ſcorpius exit
Rectior, aut aries donat ſua tempora libræ:
Aut Aſtræa jubet lentos deſcendere piſces.
Par Geminis Chiron, & idem quod parcius ardens
Humidus Ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta
In Nothon umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te ſegnis Cynoſura ſubit, tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas, nullumq; in vertice ſummo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cœlo.

EVROPA.

HÆc inter principales orbis terreni partes quamvis ſit minima, reliquis tamen hominum frequentia, ſi non ſuperior, profectò æqualis eſt. Aſiæ enim & Africæ magnæ ſunt ſolitudines, animantium vitæ majore ex parte non inſervientes, Solis ardore ſqualentes, arenis tectæ, ut viſentibus etiam horrorem incutiant. *Europa* verò, licet parva, cultiſſima tamen & populoſiſſima, tota inhabitatur, præterquam ob frigus in exigua parte. Feruntab *Europa* Agenoris Regis Phœnicum filia nomen accepiſſe, occaſio verò talis fuit: Cùm Mercurius juſſu patris tranſgreſſus eſſet in Phœniciam ut armenta regionis illius ad littus compelleret, Jupiter in Taurum fuit tranſmutatus. Qui cùm ſe juvencis Regis Agenoris immiſcuiſſet, in amorem ſui ſpaciantes in arena virgines conſiſtere coëgit, ac arripiens Europam, cujus amore perculſus, ſuam formam depoſuerat, inſidentem ſibi tergo per mare in inſulam Cretam detulit, ibiq; cum ea concubuit. Ab occaſu ſeptentrione & meridie mari cingitur, ab ortu verò per Tanaidem fluvium ab Aſia dirimitur: ejus regiones occidentales ſunt *Hiſpania* & *Gallia*: ſeptentrionales *Germania* & *Sarmatia*: orientales *Scythia*, *Thracia* & *Macedonia*: meridionales *Græcia*, *Italia* & *Lombardia*: mediæ ſunt *Illyria*, *Myſia*, *Dacia*, *Pannonia*, *Polonia*. *Chriſtianus Weckelius* in gratiam Caroli V. Imperatoris aſſimulavit Europam virgini diadema capite inclinato geſtanti, ita ut caput Hiſpaniam, ſiniſter humerus Galliam, pectus Germaniam, dextrum brachium Italiam, ejusque manus Siciliam, ſiniſtrum Daniam referret: reliqua quæ Polonis, Turcis & Moſcovitis ſubſunt, ad infimos pedes longa palla obtectos pertinerent: quæ inventio, licet quandam adulationem ſapere videatur, attamen valde eſt accommodata.

Ioh. Honterus.

Finibus Europæ clauduntur Iberica regna,
Quæ prima Oceanum ſpectant, ſolemq; cadentem.
Hinc ſurſum verſus borealia littora Galli,
Germaniq; tenent, & gentes Sauromatarum,

Quæ

Quæ Scythiam partim contingunt Solis ab ortu:
At Scythiam Thraces opibus belloq; ſuperbis,
Et Macedûm quondam clariſſima regna ſequuntur,
Græcia dehinc notum latè procurrit ad axem,
Cui Peloponneſus bimari conjungitur Iſthmo.
Hinc procul Ionios expectans margine fluctus
Adrias, Illyricus Italos ſejungit ab arvis:
Europæ medium Dacorum regna tenent: mox
Pannoniæ tellus vicinis juncta Polonis.
* *Cadmæ ſoror tenuit manibus quæ cornua falſa,*
A qua percepit terræ pars tertia nomen.
Quâ procul Europæ ditia regna patent.
* *Hanc ſi forte tibi penitus luſtrare vacabit,* Dom. Baudius.
Reliquas invenies neutiquam mundi plagas.
Ne tamen ignores, hujus Gemania membrum
Capitale præcipuumq; potior pars erit.

EUROPÆ EX DIONYSIO AFRO deſcriptio.

SI placet Europes quoq; me nunc dicere formam,
Haud taceam, ſimilis Libyæ eſt, ſed vergit ad Arctos,
Finibus & pariter diſtentis pergit ad ortus.
Linea namq; Aſiæ ſimilis disjungit utramq;,
Hæc Notias ſpectat, partes Aquilonis at illa:
Aſt ambas unam ſi terras eſſe putemus,
Aſſimulent conum laterum compagibus æquis:
Cujus ad occaſus eſt ſummum, lata ſub ortu,
Sic Europa tibi facili dignoſcitur arte.
Ad cujus ſummum prope metas Herculis alti,
Magnanimæ gentes, dederat queis nomen Iberus,
Ad ſpacium multum terrarum rura colentes,
Oceanum boreo contingunt frigore durum:
Scrutaturq; decus pulchrum ſapientibus auri.
Quos tamen haud maculat præſens nec dejicit abſens:
Quâ ſunt Germani bellaces, atq; Britanni,
Saltibus Hercyniis Germania ſubjacet atrox.

Hæc tergo ſimilis taurino dicitur eſſe,
Et paſcit volucres, mirum fulgentibus alis,
Queis ducibus noctu cernuntur flexa viarum,
Pyrrhenes ſequitur mons, poſt hunc eſt Celtica tellus
Eridani fontis contingens rauca fluenta.
Hîc Phaethonta ſuum charæ luxere ſorores:
Hîc electra legunt alnis ſtillantia Celtæ,
Succina quæ memorant mellis virive colore,
Quæ paleas rapiunt tractu frondesq́; caducas.
Poſt hos Tyrrheni, quos juxta Solis ab ortu
Incipiunt Alpes, quibus exit gurgite vaſto
Oceani rumpens glacialis littora Rhenus:
Hunc prope conſurgit fons Iſtri flumine longo,
Qui poſcens ortum, Euxini percurrit in undas,
Irriguam Peucen amplexus gurgite quino,
Cujus in Arctoas eſt partes barbara tellus,
Innumeras gentes gremio complexa reducto,
Cui finem faciunt Mœotidis hoſtia vaſtæ.
Hinc ſunt Germaniq́; truces & Sarmata bellax,
Atq; Getæ, nec non Baſternæ ſemina gentis,
Dacorumq́; manus & Martia pectora Alani.
Atq; δρόμον tauri retinentes fortis Achilli.
Auguſtum & longum Mœotidis hoſtia juxta.
Hos equites ſupra celeres funduntur Alani,
Atq; Melanchlænum populus metuendus in arcu.
Poſt Hippemolgi ſunt Hippopodesq́; potentes,
Atq; Gelonus cum Neuris, pictiq́; Agathyrſi.
Hîc ubi deſcendit porrecta Boryſthenis unda,
Euxinumq́; ſubit πειρ͂ prope tracta μέτωπον.
E regione jacet locus hic Symplegados arctæ:
Hic ſunt Aldeſci quoq;, Panticapiq́; fluenta,
Dividui currunt Rhiphæis montibus ambo,
Immiſcent quâ ſe ponti glacialibus undis.
Naſcitur electrum præfulgens luce nitenti,
Menſe ſolet primo qualis ſplendeſcere luna:
Hos adamanta legunt juxta algentes Agathyrſi.

Tot dirimit gentes Aquilonis partibus Iſter.
Hujus ad Auſtrales terras gerræq; feroces,
Noriciiq; colunt bellaces Pannoniiq;,
Et Mœſi Thracum boreis in finibus orti.
In quorum terris, quas ponti perfluit unda,
Ignipotens oleo commiſto gignitur herba
Medica cui nomen: cujus compeſcere flammas
Si quis aqua cupiat, plus ignem paſcit in illa:
Pulveris hunc jactus potis eſt extinguere ſolus.
Thraces arant poſt hos latiſſima rura tenentes
Quæ torrens ſtringit, finitq; Propontidis unda:
Atq; Helleſponti fauces, Ægæus & altus
Naſcitur hîc ſcopulus Pallenes gemma refulgens.
Aſterium perhibent, ſtellis certare putatur,
Et flammæ ſimilis ſplendenti lumine lychnis.
Hîc ripas Iſtri porrectas undiq; ſtringunt.
Europæ reliquas partis nunc aſpice ternas
Phœbeos vergens, quibus eminet illa ſub ortus.
Palma eſt Hiſpanum, quæ frangit littore Pontum:
Altera Tyrrhenum, quæ pulſat molibus æquor:
Tertia quæ Grajos circumflua gurgite paſcit.
Sed tamen Oceanum contingit Hiberica tellus,
Occiduum Calpe, qua ſummam ſuſtinet unam.
Herculis è ſtellis, quam ſupra dives & alta
Tarteſſus Cempſiq; ſedent, qui collibus imis
Pyrrhenes, cœlum qui tangit vertice ſummo.
Aſt ambas intra tellus jacet Auſonidarum,
Limite quam recto mediam ſecat Apenninus,
Qui mons incipiens boreis ex Alpibus altus,
In freta Sicaniæ porrectas terminat oras.
Nunc urbes circum populi genteſq; frequentant,
Quos breviter retegam noſtro tibi carmine cunctos:
Tyrrheni primum fortes, juxtaq; Pelaſgi
Cyllenes quondam, propria qui ſede relicta
Tyrrhenis ſocias petierunt navibus arces.
Hos prope ſunt omni ſuperantes laude Latini,

Quorum per terram diſcurrit in æquora Tybris,
Ante alias Tybris fluvios præſtantior omnes,
Regius irriguo dirimit qui gurgite Romam,
Romam quæ genitrix Regum dominatur in orbem.
Poſt hoc pingue ſolum ſequitur Campania dives,
Hîc ubi Parthenopes domus eſt caſtiſſima, frugum
Fertilis, hanc Pontus propriis exceperat undis.
Ad Noton eſt longè ſupra Sirenida rupem,
Peucentis Silari gurges ſpectabile flumen.
Hunc habitant prope Lucani Brutiiq; coloni,
Ad Leucopetram longiſſima rura tenentes.
Hinc eſt ad Boream Zephyri quæ ſumma vocatur,
Sub qua ſunt Locri celeres, qui tempore priſco
Illuc Reginam propriam venere ſecuti,
Auſoniamq; tenent, quâ currit flumen Halecis.
Mœnia cernuntur Metaponti deinde Crotonq;,
Quâ pulcher gratam præterfluit Æſarus urbem,
Ulterius pergens hinc templa Lacinia cernens.
Poſt hæc eſt Sylaris, periit quæ numinis irâ
Præponens hominum tumulos cœleſtibus aris:
Ponere qui priſcis auſi certamina ſoli.
Samnitis medio complectitur Itala tellus
In gremio, Marſosq; ſimul, tunc deinde Tarentum
Tangitur æquoribus quod munivere Lacones.
Continuò Calabræ telluris rura ſequuntur,
Uſq; Hyrii ſummam ſe tendit Iapygis ora,
Quâ ſalis Adriaci trahitur vaſtiſſimus æſtus,
Atq; ſinum penetrans Aquilejum colligit undas.
Alta Tegeſtræon poſtremæ mœnia terræ,
Quâ ſinus Ionius finitur gurgite laſſo,
Hi ſunt Auſoniæ populi gentesq; potentes,
Flexilis hinc Pontus convertens vergit ad ortus,
Atq; Liburnorum terras Hyllisq; feroceis,
Bulimeon pariter præſtringens littora currit,
Et venit Illyrias latè porrectus ad arces,
Quas tollunt montes excelſa Ceraunia ſummas.

Cerni-

Cernitur hîc tumulus, qui Cadmi dicitur eſſe
Harmoniæq; ſimul, namq; hic ſerpentibus illi
Corpora poſt tempus longum mutaſſe feruntur
In ſenio: poſtquam patriam Thebasq; relinquunt,
Hinc illos aliud poſuerunt numina monſtrum,
Namq; duo tumuli concurrunt peſte futura,
Significat quoties ſæviſſima damna colonis:
Hæc regio fontem mirandæ concipit undæ,
Quem meritò veteres dixerunt nomine ſacrum,
Nam gelidus ſuperat cunctarum frigus aquarum,
Accenſasq; faces ſi quis prope dixerit undam,
Extinguit flammas, recipit ſed rurſus eaſdem
Admoveat dextra cùm extinctam lampada fonti.
Sed ſupra Thracen quæq; Oricon accipit Auſtros,
Principium terræ doctiſſima Græcia ſumit,
Aſcendens multum, geminatoq; æquore cincta
Ægæo, Siculoq; movent quâ flumine venti
Diverſo, Siculum Zephyrus tenet, Eurus ad altum
Ægæum, ſequitur Pelopis poſt inſula lata,
Conſimilis folio platani, quod muris acutam
Æquiparat caudam, cujus jacet Iſthmos imago
Hellados ad boream ſibimet confinia jungens,
Latior at tellus, folium ceu flexile, circum
Cingitur æquoribus, Zephyrumq; triphyllidis arva
Excipiunt, per quam deſcendit flumine pulchro
Alpheus, qui Meſſeni diſcinditur undis
Eurotæ, terris ambo naſcuntur in Aſcis,
Hic tamen Eleos, at dividit ille Laconas.
Hic habitant mediis latè telluris in arvis,
Arcades Apidanees ſub ſcopulos Erymanthi,
Quâ Melas atq; Crathis fluvii, quâ currit Iaon,
Tenditur atq; vetus quâ longo gurgite Ladon,
Hic merulos perhibent albos, mirabile dictu,
Hic naſci linum, qui tacto accenſus ab igni
Extingui nequitur, quem Graji nomine vero
Ἄσβεσον *memorant, ferri nitet ille colore.*

 Juxta

Juxta eſt Arginûm tellus pariterq; Laconum,
Ortus Argivi vergunt, Lacones ad Auſtros:
Æquoribus geminis Iſthmos pulſatur utrinq;.
Hoc Ephyren contra eſt Zephyrus, ſed verberat illud
Eurus, in immenſum quâ mergitur unda profundum,
Nomine quam Danai dixere Saronida priſco.
Attica ſed tellus poſt Iſthmon Solis ad ortum eſt.
Hinc Orithyiam Boreas rapuiſſe puellam
Traditur, hic Iliſos aquis devolvitur amnis.
Bœotum ſequitur finis, qua dicitur unda
Eſſe poteſtatis diverſæ: namq; duobus
Fluminibus vertit vervecum lana colorem,
Hoc fuſcat niveas, hoc albat gurgite nigras.
Locridis indè ſolum ſequitur regionis, & ora
Theſſalis, & tellus Macedûm cum mœnibus altis:
Sub cujus ſcopulos, tangentes vertice cœlum,
Speluncæ veteris ſervant inſignia cladis.
Finibus in mediis terrarum namq; videntur
Oſtrea muricibus ſiccata latentibus eſſe,
Diluvium latebras dederat quod piſcibus illas.
Concipit, & parit hic naturæ munere gemmam
Quam Pæanitem perhibent, prægnantibus iſte
Auxilium confert, facilis revelamine partus.
Cernitur hinc niveas attollens vertice rupes
Æmus Threicius, quem contra tenditur agris
Ad Zephyrum regio Dodones læta feracis,
Ad cujus Nothias partes, ſub rupe Aracynthi,
Ætolæ gentis ſunt belli laude potentis
Campi, quos medios Acheloia perſecat unda,
Et mare Trinacrium perrumpit Echinadas intra
Regna Cephallenæ prope ſunt ſapientis Vlyſſi.
Iſta Galactiten ripis oſtendit in altis,
Uberibus prodeſt, nec non infantibus idem,
Et ſi quis terat hunc, albeſcit lacte liqueſcens.
Hunc fluvium juxta præclaros Solis ad ortus,
Phocis ad Arctoos ventos extenditur ingens,

Donec

Donec contingat calida hoſtia Thermopylarum,
Sub juga Parnaſſi Cephiſſos gurgite magno,
Quam mediam dirimit deſcendens murmure vaſto,
Qua templum Phœbi memorabile, Delphica ſedes.
Orbem quid pedibus legitis tabulisq; librisq;, — Author incertus.
Orbis in Europa *eſt, cætera terra nihil.*
Servit mancipiis Aſia & victa Africa monſtris,
Horror in America eſt, ſemiferumq; domus.
At Europa Jovi dilectaq; raptaq;, viſa eſt
Pulchra parens hominum, delitioſa locis.
Quatuor à finibus regna exorientia magnis
A Tanai ad Gades, ad tua Phrixe vada.
Atlas ad Locros, ad regna Lacinia ſpectat,
Expers Epiri, fulminis inde jugum.
Ad mare Leandri, poſt ad Meotida: quidquid
Intra eſt, Europæ Jupiter ante dedit.
Europam tu ſola facis Germania nobis
Natio bellatrix, & pia, docta, potens.
Hiſpanus Martem: Neptunum Oenotria, Janum
Atq; Jovem, Muſas Gallia compta, tenent.
Anglia Mercurium, Junonem Græcia: Faunos
Panaq; cum Satyris Sarmata durus, habent.
Hi tibi conficiunt unam Germania dotem,
Cunctis Pandoram te faciuntq; bonis.
Ars, Mars, ſors, celebrem, invictam, claram atq; potentem — Incertus.
Reddidit Europam, *laude, decore, bonis.*
Non Aſiæ campi patulæ, nec America magna,
Non dotes tantas Africa tellus habet.
Terra nec Auſtralis, cùm vix ſit cognita cuiquam,
Parte vel è minima, huic æquiparanda venit.
Divitiis nulli eſt nec fertilitate ſecunda,
Urbibus aut ſylvis, montibus aut fluviis.
Parva quidem ſpacio, ſed nomine maxima & es re,
Singula ſint aliis, tu bona cuncta tenes.
Sic meritò ter eris, Europa, quaterq; beata,
Quam bona tot Divum numine tanta beant.

POPU-

POPULORUM EUROPÆ PROPRIETATES.

Raviſius.

—Itali *ſunt corpore macro,*
Et geſtu pleni: Germani *corpore longo,*
Extenſiſq; humeris: tumefacto ventre bibaces
Helvetii: *nigra facie nigroq; capillo*
Hiſpani: Gallis *albus color atq;* Britannis,
Membrorumq; decens modus,&c.

AMERICA: NOVUS ORBIS.

HANC orbis terreni partem *Chriſtophorus Columbus*, veteribus incognitam, anno Chriſti 1492. ſubſidio & ſumptibus Regis Caſtellæ primus invenit, inventamq; *Indiam* vocavit. Apellata eſt poſtea ab aliis *Novus orbis*, die newe Welt / ſiquidem Aſiæ, Africæ & Europæ ſimul ſumptis magnitudine penè eſt æqualis. *America* autem appellatur à *Veſputio Americo Florentino*, qui poſt Columbum illam terram ultra Æquatorem primus detexit. Dividitur in *Americam Septentrionalem* & *Meridionalem*, & utraq; pars eſt peninſula. Habet ab ortu mare Atlanticum: à Meridie terram Auſtralem incognitam: verſus Septentrionem verò utrum aqua an terra ejus ſit limes, ignoratur: verſus occaſum mare Pacificum. Nonnulli hanc terram non prorſus olim fuiſſe incognitam arbitrantur, ſed à Platone ſub nomine *Atlantis* deſcriptam opinantur: *Marinæus* enim *Siculus* in Chronico ſuo Hiſpaniȩ, nummum aureum hîc Auguſti Cæſaris effigie inſignitum in aurifodinis inventum eſſe, miſſumque in rei veritatem ſummo Pontifici per D. Johannem Rufum, Archiepiſcopum Conſentinum, memorat, cui tamen *P. Bertius* fidem detrahit.

Honterus.

AST etiam ulterius, non viſa prioribus annis
Inſula, dives opum, cultuq; immanis agreſti,
Quam lucri ſtudium, rerumq; cupido novarum,
Prima ſub extremo conſpexit ſole cadente.

I.C. Scaliger.

Non ſatis hoc fuerit, noto quod perdita Nereo
Hærebat dubiis tunſa carina vadis.

Proti-

Protinus audaces incognita littora puppes,
Inſtituuntq; novas mortis adire vias.
Sontis tanta ſitis ſeſe tibi colligit auri,
Fatali ut citius morte perire juvet?
Hic dices animi magni te nomine dignum?
At non eſt, animum perdere idemq; frui.
Illius imperium proferre Hiſpania nuper Adolphus Mekerchus.
Auſa, per ignotum pelagus nova regna, novosq;
Invenit populos, qui nunc novus orbis habetur.

Nonnulli Senecam poëtico œſtro percitum illius inventionem hi-e fatidicis verſibus præſagiiſſe opinantur.

Venient annis
Sæcula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Typhisq; novos
Detegat orbes,
Ne terris ſit ultima Thyle.

Extat etiam Sibyllæ carmen, quod *Jacobus Navarchus* inventum ribit anno 1505. in calce Lunæ promontorii (*Rocham de Sinna* vulgo ctum) ad littus Oceani quadratæ columnæ inſculptum, regnante E-anuele Luſitaniæ Rege.

Volventur ſaxa literis & ordine rectis,
Cum videas occidens, Orientis opes.
Ganges, Indus, Tagus, erit mirabile viſu,
Merces commutabit ſibi uterq; ſuas.
Coralii lapidem qui rubrum littore carpunt, Authoris incerti.
Sapphyriq; decus nigri flaviq; coloris,
Saxorum cædunt venis ac merce beati.
Hæc ignota tenus tractu jacet Inſula, longo Fracaſtorius.
Hiſpanam gens inventrix cognomine dixit,
Auro terra ferax.
Americamq; domat toto procul orbe revulſam Angelius.
Ignotamq; diu mortalibus.
—Inſontes populi, quos pallidus auri Sabell.
Non juvat aſpectus.

COSMOGRAPHIÆ PROSOMETRICÆ, *LIBER SECVNDVS.*

NESOGRAPHIAM, hoc eſt, INSUlarum deſcriptionem continens.

INSULARUM DIVISIO.

- Oceani
  - Septentrionalis
    - Caſſiterides, Hæmades,
    - Scotia, Orcades, Thule,
    - Hybernia, Scandia, Anglia, cujus urbes
      - Londinum,
      - Eboracum,
      - Oxonia,
      - Cantuaria.
  - Meridionalis
    - Taprobana, Zanzibar,
    - Iona, Scoyra, Magdagaſcar.
  - Orientalis
    - Cingirina, Iara major & minor,
    - Zipangri, Scandus, Candur, Necura,
    - Angama, Scylam, Peutam.
  - Occidui
    - Dorcades, America, Fortunatæ, Gades,
    - Heſperides, Iſabella, Parias, Spagnola.
- Majores in mari Mediterraneo
  - Sicilia, cujus
    - Vrbes
      - Meſſana, Catana, Syracuſæ, Agrigentum, Drepanum, Alontium, Hybla, Entella, Leontium.
    - Amnes
      - Hymera, & Arethuſa.
    - Montes
      - Crates,
      - Ætna,
      - Eryx.
    - Promontoria
      - Pelorum,
      - Lilybæum,
      - Pachinum.
  - Sardinia, cujus
    - Vrbes
      - Nora, Carali, Tibula, Vleſipoli, Olbia.
    - Promontoria
      - Columbario, & Hermæo.

Corſi-

- Corſica, cujus
  - Vrbes
    - Centurio, Matiſa, Mariana,
    - Palama, Aleria.
  - Promontoria
    - Rhio,
    - Graniano.
- Creta, cujus
  - Vrbes
    - Minoa,
    - Lycaſius,
    - Gortyna,
    - Cydon,
    - Lyctus.
  - Montes
    - Dictæus,
    - Idæus.
  - Promontoria
    - Drepanum,
    - Samonium,
    - Zephyrium.
- Eubœa, cujus
  - Vrbes
    - Erethria, Edipſus, Caryſtus, Chalcis.
  - Promontoria
    - Cœnæum,
    - Capharæum,
    - Gereſtum, Euripus.
- Cyprus, cujus
  - Vrbes
    - Callinuſa, Paphus,
    - Amathus,
    - Salamis.
  - Promontoria
    - Pedalium,
    - Pharium.
- Lesbus, cujus
  - Oppida
    - Ereſſus,
    - Pyrrha,
    - Methymna.
  - Promontorium: Sutrium,

INSULÆ MINORES IN MARI

- Tyrrheno
  - Pandatoria, Pontia, Prochyta,
  - Pytechuſa, Strongyle, inſulæ Sirenum.
- Adriatico
  - Apſorrhus, Curricta, Diomedeæ,
  - Scardona, Pharria,
  - Meligna, Trugurium.
- Iberico
  - Gorgonis, Stœchades,
  - Pithyuſæ, Baleares,
  - Caprariæ, Ilva, Planaſia.
- Siculo
  - Æoliæ, Epheſtiades, Ægina,
  - Phœnicula, Ericuſa, Didyme, Euonymos,
  - Hiera, Vulcania, Lypara.
- Ionio
  - Cephalenica, Corcyra, Dulichium,
  - Ithaca, Echinades, Strophades, Zazynthus,
  - Cythera, Salamis, Theganuſa.
- Ægæo
  - Pepareros, Scopelos, Sciatos, Samos,
  - Scytus, Lemnos, Samothracæ,
  - Thaſſos, Imbros, Carpathos, Cos,
  - Tenedos, Rhodos, Chelidoniæ.
- Euxino
  - Alopecia,
  - Leuce,
  - Boryſthenes,
  - Symplegades.
- Myrtoo, ut
  - Sporades, quarum nomina ſunt
    - Olearos, Cathon, Icaria,
    - Melos, Gyaros,
    - Thera, Ios, Aſine,
    - Donyſſa, Hippuris,
    - Syrnos, Chalcia,
    - Pathmos, Niſyros,
    - Calydne, Lebynthos.
  - Cyclades
    - Cythmos, Sicinos,
    - Siphnos, Seriphus,
    - Thenos, Paros,
    - Rhene, Naxos,
    - Andros, Delos,
    - Myconoe.
- Ægyptio
  - Pharos,
  - Myrmex,
  - Lotophagites,
  - Lercinna,
  - Pædonia.
- Caſpio
  - Hellades,
  - Talge.
- Propontide, ut Proconneſus.

TITU-

TITULI HUJUS LIBRI.

1. *Inſula.*
2. *Peninſula.*
3. *Anglia.*
4. *Triturita.*
5. *Inarime.*
6. *Peuce.*
7. *Hibernia.*
8. *Sicilia.*
9. *Sardinia.*
10. *Creta.*
11. *Samos.*
12. *Delos.*
13. *Lemnos.*
14. *Ebuſus.*
15. *Corcyra.*
16. *Cyprus.*
17. *Tenedos.*
18. *Thyle.*
19. *Taprobane.*
20. *Ogyris.*
21. *Cyanea.*
22. *Icarus.*
23. *Suetia.*
24. *Iſthmus.*
25. *Peloponneſus.*
26. *Tylos.*
27. *Gades.*
28. *Syrmio.*
29. *Corſica.*
30. *Capraria.*
31. *Melita.*
32. *Mona.*
33. *Cranaë.*
34. *Electrides.*
35. *Saſon.*
36. *Diomedea.*
37. *Samothracia.*
38. *Neuris.*
39. *Cyzius.*
40. *Zacynthus.*
41. *Cephalenia.*
42. *Leuce.*
43. *Ilva.*
44. *Megaris.*
45. *Neſis.*
46. *Prochyta.*
47. *Oreades.*
48. *Arba.*
49. *Abſyrtides.*
50. *Olchinium.*
51. *Hylle.*
52. *Cone.*
53. *Oenatia.*
54. *Pſyra.*
55. *Scyros.*
56. *Cythera.*
57. *Strophades.*
58. *Ichthyoeſſa.*
59. *Chios.*

INSULA.

INSULA, Græcis νῆσος, eſt terra undique aquis circundata, ſive à continente per aquam ſeparata, ut Anglia, Sicilia: qua in re differt à *peninſula*, quæ non undiq; , ſed majore ſui parte aquis eſt circundata, ſive quæ ex parte continenti annectitur: unde etiam nomen habet, quaſi *pene inſula*: *Cherſoneſus* eſt idem quod peninſula, ſic dicta à voce χέρσος, id eſt, *terra deſerta*, & νῆσος, id eſt, *inſula*: Iſthmus eſt illa pars terræ anguſta, ſeu collum quod continenti adhæret, veluti eſt *Iſthmus Thracius* & *Corinthiacus*, ubi eſt ſita urbs Corinthus.

Epirus eſt ipſa terra continens, firma & continua, nullis ab aquis ſeparata.

* *Undiq; nymboſo circumflua terra liquore.*
* *—In medio ſtabilis ſedet inſula ponto,*
* *Circumquaq; ſolum quod premit amnis aqua.*
Has etiam terras, conſerta à gentibus arva, Valer. Flaccus.
Sic pelago pulſante reor (Neptunia quondam)
Cuſpis & adverſi longus labor abſcidit ævi.

Porrò inſulæ Oceani ſeptentrionalis numerantur *Caſſiterides, Anglia, Hybernia, Scotia, Orcades, Thule, Scandia, Dorcades, Gades, Spagnola, Iſabella, America, Fortunatæ, Parias, Heſperides, Epangri, Candin, Cingirma, Sandur, Iava major & minor, Candur, Scylam, Necura, Pentam, Angama, Taprobana, Iona, Scoyra, Zanzibar, Madagaſcar.* Inſulæ Oceani mediterranei hæ recenſentur: *Corſica, Sardinia, Sicilia, Creta, Cyprus, Eubœa, Leſbos.* Inſulæ minores maris Iberici ſunt *Baleares, Stœchades, Pithiuſæ, Gorgonis, Capraria, Planaſia.* Maris Tyrrheni ſunt *Pontia, Prochyta, Pandatoria, Pythecuſa, Strongile,* & *Sirenum inſulæ.* Verſus Siciliam ſunt *Æoliæ* & *Epheſtiades*: quarum nomina ſunt *Ericuſa, Phœnicuſa, Didyme, Hiera, Euonymos, Lipara, Vulcania.* In Adria ſunt *Apſorrus, Scardona, Curricta, Diomedeæ, Tragurium, Pharia, Meligna.* In Ionio *Corcyra, Cephalenia, Echinades, Dulichium, Strophades, Ithaca, Zacynthus, Theganuſa, Cythera, Ægina, Salamis.* In Myrtoo ſunt *Sporades,* quarum nomina ſunt *Thera, Melos, Ios, Oleares, C..chon, Aſine, Icaria, Gyaros, Chalcia, Hippuris, Syrnos, Donyſſa, Pathmos, Pinaria, Calydne, Hiſyros, Lebynthos, Pinaria.* Has ſequuntur *Cyclades*, quarum nomina ſunt *Andros, Naxos, Delos, Sicinos, Siphnos, Cythnos, Rhene, Paros, Scriphos, Micoros, Tenos.* In Ægæo interiori ſunt *Peparetos, Sciathos, Samothrace, Lemnos, Taſſos, Scepelos, Scyros, Tenedos, Samos, Imbros, Cos, Chios.* In exteriori *Rhodos, Carpathos, & Chelidoniæ.* In Ægypto *Pharos, Pedonia, Poſtea, Lercinna, Lotophagites, & Myrmex.* In mari Caſpio ſunt *Talge & Helades.* In Euxino *Leuce, Symplegades, Boryſthenes, & Alopecia.* In Propontide *Proconneſus.*

TOTIUS TERRARUM ORBIS INSULÆ à DIONYSIO AFRO deſcriptæ.

Eſt igitur ponto tellus circumflua prima,
Cui nomen Gadis, ſtellas hæc Herculis inter
à Tyriis colitur, Cotinuſa vocata vetuſtis.
Continuoq́; jacent Gymnaſiæ, has Baleares
Romani memorant, hinc frangitur æquore Ebuſos
Sardiniæ poſtquam circumflua tellus,
Fontibus è liquidis præbet miracula mundo,
Quod ſanant ægros, pandunt damnantq́; nefando
Perjuros furto, quos tacto flumine cæcant.

Poſt-

Poſtquam non longè cernuntur littora Cyrni,
Corſida quam pariter geminato nomine dicunt:
Hanc ſolam perhibent Catochiten gignere terram,
Corporibus lapis hic, ceu glutine tectus, adhæret.
Nulla tamen tellus latiſſima robora ſylvæ
Sic habili generat, dehinc rupes Æolidarum,
Quas ſeptem numero perhibent cognomine Plotas,
Quippe viam ratibus pelago dant undiq; vaſto.
Trinacriæ poſt hos moles diſtenditur ampla
Cardinibus ternis, laterum quam terminat actus
Procurrens Pachino longè caſtriſq; Pelori,
Exterrensq; rates Lilybæi cautibus aſpris,
Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachinusq; ſub ortum
Aſpicit Auſoniam, boreæq; Pelorus ad axes,
Quà mare vix ſuperant haud æquum mille periclis,
Anguſtum rapido quod frangit gurgite ſaxa:
Traditur hic pelagi diruptas viribus olim
Excepiſſe fretum terras, cogente ruina.
Plurima ſunt iſtinc totum memoranda per orbem,
Dianæ fons eſt, camerina gignitur unda,
Quem ſi quis manibus non caſtis hauſerit unquam,
Lætifico triſtis non miſcet pocula Baccho.
Hæc eadem montem mirandam ſuſtinet Ætnam,
Vertice qui ſummo rigida nive temperat ignem,
Nec ſuperant flammæ frigus, nec frigora flammas.
At ſalis hic Acragas miracula poſſidet unus,
Naturas in quo proprias mutare videtur,
Ignis & unda, ſalem namq; illum ſolvere flammæ,
Unda ſolet crepitus illi conjuncta movere.
Hic & Haleſinus fons eſt, mitiſſimus undis,
Tibia quem extollit cantu ſaltare putatur
Muſicus, & ripis lætans excurrere plenis.
Cernitur egregius lapis hîc, cui nomen Achates,
Hoc dederat fluvius, cujus generatur ad undas,
Hanc ſimulachra vides venis oſtendere gemmam,
Æquoris ad ſiculi, quod vaſtis funditur undis.

Ad

Ad Noton eſt pontus Libyæ, Sirtisq; vadoſa
Major, at ulterius ſi pergas, cerne minorem
Occiduam juxta quam Meninx inſula fulget.
Et Cercina ſimul Libyca ſtatione patentes
Adria quas penetrat, venias ſi parte ſiniſtra,
Atq; legas Calabrum littus, tunc inſula magni
Oſtendit ſeſe Diomedis nomine dicta,
Quò profugus quondam victor conceſſerat ille
Conjugis inceſtæ per fraudes Ægialiæ.
Ionium pergens Abſyrcidas æquor ad ortus
Circuit, has olim Colchi tenuere feroces.
Laſſi dum fruſtrà Medeæ furta ſequuntur.
Continuò poſt haſce Liburnidas aſpicis altas,
Ad Notias partes, hinc ſæva Ceraunia nautis,
Inſulæ Ambraciæ contra cernuntur in alto,
Et Corcyra potens, Ithaces atq; aſpera tellus,
Et quas oblimat rivis Achelous amnis.
Flumine torrenti præcelſam Chalcida linquens,
Sed multæ Amniſii Boreæ ſub parte videntur,
Agilaus inde Cythera, Calabria dura colonis
Ad Notias vergit, ſed Carpathus, hanc prope Crete
Pinguis, & umbroſis extendens collibus Idam,
Ante ortus Solis perhibent quam fulgere Sole.
Gignitur hic alimos, *quam ſi quis mordeat herbam*
Compeſcit, damnumq; famis rabiemq; diurnam.
At Rhodos Ægyptum contrà jacet inſula dives:
Nubila quam nunquam verterunt lumina Solis,
Nam purus caræ potitur telluris ad ortus.
Poſt hæc ſunt ternæ citra Patateide ſumma,
Fama Chelidonias celebrat, quas nomine terras
Suniados contra quâ ſummum rupis, Abantas
Supra ſunt Salamis, nec non Agina, ſed ortus
Cernentem Cyprum pontus Pamphylius ambit.
Nec procul eſt Arados, Phœnices æquore cincta.
Ægæi verò diverſis partibus alti
Ad fauces arctas multæ ſunt Seſtos, Abydos,

Conſi-

Confines Aſiæ dextra, Europesq́; ſiniſtra,
Ad Boream quæ ſe pertendunt ordine longo,
Europes macris contingit Abantias oram,
Et celſam Scyrus Peparethus ſacraq́; Lemnos,
Fertilis atq; Thaſos ſimul Imbros, poſt Corybantum
Mœnibus antiquis Samothracia cernitur alta.
Aſt Aſiæ partem, quâ tangunt æquore primam
Delon circundant, has dicunt Cycladas eſſe,
Continuò Sporadas, ceu ſtellas aſpicis almas,
Ionidasq́; ſimul, quas inter Caunus & altæ
Sunt Samus atq; Chius, celebratæ nomine claro.
Æolicæ poſt & Leſbus Tenedusq́; ſequuntur,
Et ſinus inde Melas Helles prorumpit in æquor.
Panditur hinc pelagus, tumidaq́; Propontide fervet
Ad Boream, ſaxisq́; viget Proconeſus in illa.
Eſt etiam levis Euxini in partibus una,
Quam λευκὴν *perhibent, adverſa Boriſthenis amnis,*
Paſcit aves quoniam multas candore nivali.
Hic animas perhibent heroum laude potentes,
Degere ſecuras virtutis munere pulchro.
Cimmerium rectâ, ſed ſi quis Boſphoron ibit,
Cernitur hinc dextra vaſtæ Mæotidis unda
Inſula, mole gravis, trans Alopecea lata,
Poſtquam Phanagorem Hermonaſſamq́; nepotes,
Egregiè quondam coluerunt gentis Ionum,
Inſulæ hæ celebres pelagi ſunt nomine claro.
Aſt aliâs refluum circundant Tethyos æquor,
Quarum demonſtrem poſitum regionis ad oras.
Æthyopes habitant Erythiam pectore juſti
Atlantem juxta, longævi, ſcilicet illos
Μακροβίους *Græci dixerunt, finibus olim*
Venit Hyperboreis quæ gens poſt fata perempti
Geryonis, domuit quem virtus Herculis ingens.
Sed ſummam contra Sacrum cognomine, dicunt
Quam caput Europæ, ſunt ſtanni pondere plenæ
Heſperides, populus tenuit quas fortis Iberi.

Aſt aliæ Oceani juxta Boreetidas actas
Sunt geminæ Rheniq; Britannides hoſtia cernunt.
Hic etenim laſſo perrumpit Tethya curſu.
Has tamen haud habeat ſpacio ſuperare per orbem,
Inſula perfulget nigro ſplendore gagates,
Hic lapis ardeſcens Auſtri perfuſus aquarum,
Aſt oleo perdens flammas, mirabibile viſu,
Auritus rapit hic teneras, ceu ſuccina, frondes.
Neſiadum ſpacio nec diſtant littora longo,
In quibus uxores Amnitum Bacchica ſacra
Concelebrant, hederæ foliis tectæq; corymbis.
Non ſic Biſtonides Abſinthi ad flumina Thraces
Exertis celebrant clamoribus εἰραφιώτην
Non ſic prærupto, quâ currit gurgite Ganges,
Indi ſolennes epulas peragunt Dionyſo.
Oceani tranans hic navibus æquor apertum
Ad Thulen venies, quæ nocte dieq; relucet
Titanis radiis, cùm curru ſcandit ad axes
Signiferi, Boreas ſuccedens lampade partes,
At navem pelago flectenti Aquilonis ab oris
Ad Solem, calido referentem lumen ab ortu,
Aurea ſpectetur tibi pinguibus inſula glebis.
Hinc tepidos proram convertens navis ad Auſtros
Taprobanem veniet, generat quæ magna Elephantes
Per fines Aſiæ, jacet hæc ſubſidere cancri,
Littoribus cujus ſaliunt denſiſſima cete,
Quæ paſcit vaſtum mare rubrum montibus æqua
Tenditur horribilis, quorum per terga per armos
Spina ferens cladem, fatumq; ſub ore feroci,
Quippe ſolent pariter navem ſorbere, viroſq;.
Nam mala tam pelagus, quàm terra merentibus offert.
Ulterius pergas, ſi poſt Carmanida ſummam
Ogyris occurrat, quâ dicitur eſſe ſepulchrum
Regis Erythræi, dederat qui nomina ponto.
Perſicus inde ſinus penetratur, & Icaron offert
Inſula, quæ fertur nimium placare Dianam.

Tot ſunt ingentes quas cingit Tethyos unda
Inſulæ, aſt aliæ diverſis partibus orbis,
Diſperſæ plures, famâ latuere minores,
Auris difficiles, nautis vel portubus aptæ,
Quarum non facilè eſt mihi promere nomina verſu.

INSULARUM EX HONTERO DESCRIPTIO.

Nunc locus Oceani, quæ ſunt à Gadibus uſq;
Auroram, & totum quâ circumplectitur orbem
Nereus, ambitas eſt mens jam dicere terras.
Fluctibus extremo terrarum fine coluntur
Caſſiteri, venæ celebres graviore metallo.
At procul Hybernis ſuccedunt Anglica regna
Littoribus, Scotiæ conjuncta: ſed Anglia primam
Londinum & claras per littora continet urbes,
Orchades hinc multæ numerantur, & ultima Thule,
Atq; in ſeceſſu propior Selandia tellus,
Ulterior Scythicus boreali frigore pontus
Horret inacceſſus glacie denſiſq; pruinis.
Multæ autem terræ Solis redeuntis ad ortus,
Undiq; laudatis habitantur in æquore campis:
Sed vix nomen habent peregrinis verſibus aptum,
Taprobanæq; orbis medium ſortita receſſum,
Lucibus æquatis depreſſos conſpicit axes.
Hanc circum Oceano variarum altrice ferarum,
Quin & Erythræo plures memorantur in alto.
Gorgonis hinc ſedes, & inhoſpita teſqua Meduſæ
Heſperio tractu ſurgunt, mox arva beata,
Et fortunatæ ſparſo ſine ſemine terræ.
Eſt etiam ulterius non viſa prioribus annis
Inſula, dives opum cultuq; immanis agreſti,
Quam lucri ſtudium, rerumq; cupido novarum
Prima ſub extremo conſpexit Sole cadente.
Illa tamen valeant: jam nunc propiora ſequuntur,
Herculeoq; freto poſitis utrinq; columnis,
Intromiſſa fluunt per apertas æquore terras,

Extantesq́ vagis campos mirantur in undis.
Inprimis Ophiuſa mari conſurgit Ibero,
Cumq́ Ebuſitanis balearica regna colonis,
Atq́ aliæ plures paſſim ſine honore jacentes.
At brevibus ſpaciis deſpectat Corſica tellus
Littora Sardiniæ: Tyrrhenum deinde per æquor
Pontia cum Prochyta Capreæ, Planaſia: moxq́
Scylla ferox canibus ſimul & Zanclea Charybdis,
Auſoniæ Siculæq́ tenent confinia terræ.
Inde Pithecuſæ, Lipara & Vulcania, poſt quas
Strongyle & innumeræ penitus viſuntur in alto
Inſulæ ante alias, ſed enim præſtantior (olim
Cyclopum Cererisq́ domus) Trinacria montes
Finibus extremis diverſa per æquora fundit,
Cumq́ Peloriade Lilyben, vaſtumq́ Pachynum
Interius celebrem flammis vivacibus Ætnam,
Atq́ Erycis templum, & claras amplectitur urbes,
Meſſanam, Catinam ſimul & Megarenſia rura,
Cumq́ Syracuſis Drepanum, notamq́ Panormum,
Tauromenon, Camerinam, Agraganta, Leontion, Hyblam,
Sunt etiam Adriaco Diomedis nomine dictæ,
Et quas Ionium latè circumfluit æquor,
Phœacum ſedes Corcyra & littus Echinæ,
Inſula mox Cephalenorum & nemoroſa Zacyntha,
Illuſtrisq́ Ithaca & Strophades, quas dira Celæno
Harpyæq́ aliæ quondam tenuiſſe feruntur.
Hinc Theganuſa jacet Veneriq́ dicata Cythera.
Inſuper & Salamis propiorq́ Ægina: ſed intus
Myrtoum Sporades fluctu circumſonat æquor
Niſyron, Olearon, Theram Meloq́ rotundam,
Syron & Hippurim, Patmon, viridemq́ Donyſam:
Inde Lebynthon & Icariam, ſparſasq́ per altum
Cycladas albentemq́ Paron, planamq́ Seriphon,
Mox Delon Mycone celſa, Gyaroq́ revinctam,
Florentemq́ Cythnon, Sicynon, ſacramq́ Lyæo
Naxon, & hinc Siphnon Rhenen, mox Tenon & Andron.

Sepa-

Separat Aoniis procul hinc Euripus ab oris
Euboicas urbes, Chalcin, niveamq; Caryſton,
Ceneiq; jugum infidumq; Caphareа nautis:
Adde tot Ægæo diſtinctas æquore terras,
Sciathon & nitidis lætam Peparethon olivis,
Tum Scopelon, Scyrum, & Vulcani mœnia Lemnum,
Threiciamq; Samum, Tenedum mox Chion & Imbron,
Et Mitilenæam ſpacioſo littore Leſbon,
Junoniſq; domum, ſed Aſtypaleia rura,
Carpathiiq; maris Rhodiorum & Apollinis urbes,
Lindon, Ialyſonq; ſimul veteremq; Camiron.
Illuſtrant etiam Creten Hecatompolin urbes,
Lyctus & hinc Gnoſus, Cydon, Gordyna, Lycaſtus,
Atq; aliæ, quarum vix nomina nata ſuperſunt:
Ida Jovis cunæ, & Dyctæi culmina montis,
Hisq; Samonion adjunges Orinq; Metopon.
Iſſicus inde ſinus Cypri complectitur urbes,
Cum Salamine Paphum, gravidamq; Amathunta metallis.
Sed quid nota ſequor? multæ ſine lege jacentes
Inſulæ Oceano in magno medioq; profundo,
Partim homini cultæ, partim deſerta ferarum
Paſcua, neglectis pelagi clauduntur in oris.

SEQUITUR INSULÆ ALICUJUS
Poëtica deſcriptio.

—TEllus quæ cingitur æquore tota — Dionyſius Afer.
Inſula quæ ſeſe diffundit littore vaſto:
Non tamen aſſiduo teres undiq; margine circum
Clauditur hæc bifido.
* *Qua circumfuſis tellus ſe porrigit undis.* — Lucanus.
Utraq; frugiferis eſt inſula nobilis arvis,
Nec plus Heſperiam longinquis meſſibus ullæ,
Nec Romana magis complerunt horrea terræ,
* *A ſe diſcretas inſula rumpit aquas.*
Protinus innumeræ panduntur turribus altis — Fracaſtorius.
Inſulæ Oceano in vaſto.

Sannazarius. *Eſt Veneri Cyprus gratiſſima: Creta Tonanti,*
Junoniq; Samos, Vulcano maxima Lemnos.

Cornel. Nepos. *Prodit in abruptum prætentis Inſula ſaxis,*
Myrtigenæ ſacrata Deæ: pars una receſſu
Abdidiore latens, refugos falcatur in arcus.

Sabellius. *Bis ter dena vago diſtinguitur Inſula Nereo,*
Quas rerum natura parens collegit in orbem:
Quotq; ſalo ſteterant numero, tot caſtra putaſſes
Diſponi, & vaſtis ſimul oppida ſurgere campis.
Urbs erat, una tamen, ſed quâ ſtetit alta profundis,
Inſula ſepta vadis hinc atq; hinc ardua ripis.

Sfondradus. *Oblata eſt procul in magno vetus inſula tractu.*

Feſtus. *Parva hæc cæruleo caput effert inſula Ponto.*

Idem. *—Tumidis ſe fluctibus edunt*
Inſulæ, & inſerto caneſcunt undiq; Ponto.

Idem. *Dexterior ponto ſubit inſula, vaſtaq; latè*
Excedit moles pelagi.

Idem. *Exuperans undas & vaſta cacumina tollens.*

Idem. *Quaq; immenſa patet, vaſtisq; extenditur oris*
Undiq; per pelagus.

Nicol. Grudius. *Quâ medium ſortita locum, gravis inſula terræ*
Deciduo ſedeat, pondere firma ſuo.

Fracaſtorius. *—Fluctibus undiq; circum*
Clauduntur, mediisq; jacet parva inſula in undis.

Peninsula.

Quid ſit Peninſula, ſuprà in deſcriptione Inſulæ dictum eſt.

Hugo Favolius. *Quæ circumfuſo celebris Peninſula Ponto*
Cingitur: à tergo niſi lati pervia campi
Planities ſolidis conjungeret unica terris.

Anglia, Britannia, Albion.

Anglia eſt inſularum, quæ ad Europam ſpectant, propè maxima: ac diverſo tempore, diverſa ſortita eſt nomina: olim dicta *Albion*, ab albis rupibus, quæ ad eam navigantibus primò apparent. Dicta etiam *Britannia* à Rege *Britone*, vel ſecundum alios, à *Bruto*, duce Trojano, quem

quem ex Aquitania huc trajeciſſe ferunt. *Angliam* verò quidam dictam volunt ab *Angela*, Saxonum Regina, quæ illam, expulſis gigantibus, inhabitarit. *Volaterranus* verò non à Regina *Angela*, ſed ab *Angilis* ejuſdem Saxoniæ populis dictam vult: nec deſunt, qui *Angliam* dictam velint, quaſi *Anguli* terram. Dividitur in duas partes, in *Scotiam*, verſus Septentrionem, & *Angliam in ſpecie*, quæ etiam *Wallia* & *Cambria* dicitur, verſus Auſtrum, ubi Belgis vicina eſt. Illam ab ortu Oceanus Germanicus, à Septentrione Calidonius Oceanus, à Meridie fretum Belgicum alluit. Ab occaſu inſulæ Hyberniæ vicina eſt. Metallorum eſt eximiè dives: habet enim aurum, argentum, ſtannum, cuprum, plumbum: producit etiam nonnullas margaritas, & Gagatem, in aqua ardentem, oleo tantùm extinguibilem. Eſt inſuper lanæ dives, & ob id nobili panno eſt celeberrima. Lupos non fert, ſicut nec ullum animal venenatum. In regno Scotiæ multa admiranda contineri volunt, velut ex *Boetho* colligit *Ortelius*. In *Gallovidia* enim dicunt lacum eſſe, *Myrtovu* dictum, cujus una pars, aliarum aquarū more, gelu hyeme concreſcit, altera nullo frigore congelari poteſt. In *Caricea* eſſe ingentis magnitudinis boves, quorum pinguedo non concreſcat reliquis carnibus, ſed inſtar olei liquidi ſemper fluat. In *Coyl*, Scotiæ provincia, non procul ab *Aër* oppido, reperiri ſaxum erectum vix duodecim pedes altum, ſpiſſitudine verò 33. continens cubitos, non immeritò ab incolis *ſurdum* appellatum, nam, quamvis ab uno latere maximum tumultum & ſtrepitum exuſcites, vel etiam bombardam explodas, ex altero tamen latere non exaudiri valeas. Apud eundem eſt, quòd in regione *Lennos* ſit lacus *Loumond* dictus, qui piſces pinnis carentes producat: idem refert, quòd in lacu illo ſit inſula gregibus & armentis paſcendis uber, ſed quæ natet, & quò venti impellant huc illuc feratur. Plures ejuſmodi res ſtupendas vide apud *Antonium Maginum*.

Anglia divitiis opulens, aptiſſima bellis, Raviſius Text.
Nobilis argento, prædonum ignara luporum:
Frugifera x, ſylvis umbroſa, & ſtridula ramis.
Plena bonis lanis, locuples & fertilis auro.
Neſcio quæ medio procul albet in æquore tellus, Henr. Huſanus.
Undiq; fluctivago circumeunte Salo.
Fallor! an hæc illa eſt Europæ maxima noſtræ
Inſula, plena viris, inſula dives opum?

Inſula

Inſula Romanis quæ dicta Britannia *quondam,*
Et Duce ſub Latium Cæſare miſſa jugum.
Poſt, ubi Saxo fretum trajecit navibus Anglus,
Eſt à gente nova nomen adepta novum.
Cùm pulſi veteres emigravere coloni:
Et patrios profugi deſtituere lares.
Sedibus & latè per Celtica littora fixis,
Britones antiquum nunc quoq; nomen habent.
In quorum ſubiere locum, quos diximus, Angli:
Gensq; *ſagittifero* Scotica *Marte potens.*

Ludovicus Maſurius.
Itur & ad gentes, quâ latum ejectus in æquor,
Præcincta Oceano regna, Britanne, *colis.*

Claudianus.
Eſt locus extremum pandit quâ Gallia littus,
Oceani prætentus aquis, quò fertur Ulyſſes
Sanguine libato populum moviſſe ſilentum.

Ovidius.
—Tacito ſub ſydere tellus
Anglia fert ſublime caput, cunctisq; triumphat
Gentibus una magis.

Ianus Douſa.
Inſula Romanis ignota Britannia *primum*
Detecta eſt magni Cæſaris auſpiciis.
* *—Genitrix hæc terra metalli*
Albentis ſtanni venas vomit.
* *Libera non hoſtem, non paſſa* Britannia *Regem,*
Æternum, noſtro quæ procul orbe jacet.

De Britannia à Claudio Cæſare primùm ſubacta extat carmen vetuſti cujuſdam Poëtæ, quod eſt ejuſmodi:

Semota eſt, vaſto diſtincta Britannia *ponto,*
Cinctaq; inacceſſis horrida littoribus.
Quam pater invictis Nereus vablaverat undis,
Quam fallax æſtu circuit Oceanus.
Brumalem ſortita polum: qua frigida ſemper
Præfulget ſtellis, Arctos, in occiduis.
Conſpectu devicta tuo Germanice Cæſar
Subdidit inſueto colla premenda jugo.
Aſpice confundit populos impervia tellus,
Conjunctum eſt quod adhuc orbis & orbis erat.

MO-

MODERNUS ANGLIÆ STATUS POliticus & Eccleſiaſticus.

Diviſa eſt Anglia in 39. *Comitatus*, quibus tredecim in Wallia adjunxit Henricus VIII. Rex Angliæ, qui primus eam regionem in comitatus diſtribuit: in hiſce comitatibus difficilioribus temporibus *Præfectus Regius*, quem *Lieutenant* vocant, ne quid detrimenti capiat Reſpublica, conſtituitur: ſingulis verò annis Nobilis quidam ex incolis præficitur, quem *Vicecomitem*, quaſi comitis vicarium vocant: ejus eſt publicas pecunias provinciæ ſuæ conquirere, mulctas irrogatas, vel captis pignoribus colligere, & Ærario inferre, judicibus præſtò adeſſe, & eorum mandata exequi: duodecim viros cogere, qui in cauſis de facto cognoſcunt, & ad judices referunt, (judices enim in Anglia juris ſolùm, non facti ſunt judices) condemnatos ad ſupplicium ducere, & in minoribus litibus cognoſcere. In majoribus autem jus dicunt *juſtitiarii*, quos olim *itinerantes*, nunc *juſtitiarios ad Aſſiſas* vocant, qui quotannis hos comitatus bis obeunt, ut de cauſis cognoſcant, & de incarceratis ſententiam ferant.

Quod ad Eccleſiaſticam juriſdictionem attinet: cùm Romani Pontifices Eccleſias ſingulas ſingulis presbyteris aſſignaſſent, Honorius Archiepiſcopus Cantuarienſis, circa annum à ſalute reparata 636. Angliam primus in parochias diſtribuere cœpit. Quemadmodum autem duas nunc Anglia habet provincias, ſic *Archiepiſcopos duos, Cantuarienſem* nimirum, totius Angliæ primatem & Metropolitanum, & *Eboracenſem*: quibus ſubſunt 25. Epiſcopi, Cantuarienſi nimirum 22. Eboracenſi tres reliqui.

ULTERIOR ANGLIÆ DESCRIPTIO.

Quòd *Münſterus* & nonnulli alii tradunt in Scotia eſſe fœtum arboreum, qui ſi in aquã decidat, anates gignat, illud confirmat quoque *Scaliger exerc. 59 ſ. 2.* hiſce verbis: *In Oceano Britannico maris mireris ignotam vobis avem anatis faciei roſtro pendere de reliquiis putridis naufragiorum quoad abſolvatur, utq; abeat quæſitum ſibi piſces. Hanc quoq; vidimus nos Vaſcones, Oceani accolæ, Grabans vocant illas: à Britonibus Bernachiæ appellantur: recepto etiam in proverbium vocabulo, cùm*

O igna-

ignaviam impiam exprobrare volunt, quaſi neq; caro ſit, neq; piſcis. Meminere hujus quoq; miraculi *Gaudentius Merula lib. 1. Memorabil. Cardanus lib. 7. c. 36 Johannes Colerus lib. 13. Oecon. c. 33. quarum Berlinæ unam ſe vidiſſe teſtatur.* Porrò figura Angliæ, Siciliȩ non multùm eſt abſimilis, nam ut illa, ita hæc quoque triangularis eſt, obtinetque ut illa tria promontoria.

Ambitus inſulæ continet 409. milliaria Germanica.

Anno quadrageſimo quinto ante Chriſtum natum eam Imperio Romano Julius Cæſar primùm adjecit, at ſub Imperatore Valentiniano juniore ceſſavit Romanum in ea Imperium: nam cùm illam Galli infeſtarent, Vortigernus à Saxonibus petens contra Gallos ſubſidium, Hengiſtum ex Saxonia evocavit, qui evocatus circa annum Chriſti 494. primus Rex Angliæ factus eſt.

Non facile autem ad hanc Inſulam violentia quadam patet acceſſus: nam mare Hybernicum verſus Septentrionem ſitum difficilimè navigationibus inſervit, partim propter aquæ raritatem, partim propter latentes ſcopulos: mare verò Anglicum propter æſtum maris periculoſum acceſſum non patitur.

Præ cæteris autem inſulis etiam valde populoſa eſt, nam Rex 100000. pedites, & 20000. equites in aciem poteſt producere. Reditus qui quotannis Regi conferuntur, ſunt 13. circiter tonnæ auri.

Incolæ ſunt in re nautica experientiſſimi, unde & commercia ſua exercent, in regiones etiam & Inſulas longiſſimè diſſitas, velut in Moſcoviam, Catay, Alexandriã, Ægyptum, Barbariam, & Conſtantinoplin.

Anno 1586. Hiſpaniolam armis infeſtarunt.

ANGLIÆ DESCRIPTIO POETICA.

Nathan Chytræus.

Præmonitus rediens tandem Sol tertius, oras
Optatas, Anglosq; dedit contingere portus:
Contigimus, ſed vectigal mox grande coacti
Præfectis numerare loci: cùm navita dudum,
Nos etiam haud parvo jurans emunxerat auro,
Diximus: ô miſeram Phœbi, turbæq; ſororum,
O ſortem infauſtam, quæ veſtris ſemper alumnis
Sunt data jura olim, non jam ſunt perdita tantùm,
Sed ſpoliis etiam veſtris diteſcere multi

Per

Per fas, perq́; nefas, ſæpè ignorantibus ipſis
Principibus ducibusq́; ſolent: hæc gloria Phœbi
Doctiloqui, hic honor eſt Muſis, ſine munere quarum
Nil tamen in toto geritur laudabile mundo.
Inſula tota aliâs plena eſt & fertilis agris
Argentoq́; auroq́; ſimul, ſtannoq́; nitenti,
Sylvoſisq́; jugis, & lætis bobus abundat.
Non æſtus nocet hîc pecori, non frigora pomis.
Quin & oves (hæc terra lupos quia neſcit edaces)
Incuſtoditæ per pabula læta vagantur,
Pannorum hinc tantæ moles, & pondera lanæ.
Quid tibi commemorémve canes, pinguesq́; caballos?
Quídve canum prædam lepores, pinguemq́; ferinam?
Quid fontes, magnis aut junctos arcibus hortos
Lauriferos, nitidè cultos? Libanotida multis
Arboribus tibi quid ſimilem? quid cætera laudem?
Quæ brevitas differre aliò me temporis urget.
Nam niſi Bacchus eas privaſſet vitibus oras,
(Illi cocta Ceres quamvis hac parte medetur)
Cuncta ferè, humanæ quæ vitæ poſtulat uſus,
Finibus ipſa ſuis, non miſſa aliunde teneret.

SEQUITUR QUID IN RE LITERARIA OLIM præſtiterit Anglia, & ejuſdem religionis ſtudium.

HÆc tamen Arctois laus eſt æterna Britannis,
Quòd pòſt Pannonicis vaſtum incurſibus orbem,
Illa bonas artes, & Grajæ munera linguæ,
Stellarumq́; vias, & magni ſydera cœli
Obſervans, iterum turbatis intulit oris.
Quin ſe relligio multum debere Britannis
Servata, & latè circum diſperſa fatetur.
Quis nomen Bonfride *tuum, quis munera neſcit,*
Te duce Germanis pietas ſe veraq́; fidesq́;
Inſinuans, cœpit ritus abolere profanos.
Quid non Alcvino *facunda Lutetia debes?*
Inſtaurare bonas ibi qui feliciter artes,

Barbariemq́; procul ſolus depellere cœpit.
Quid tibi divumq́; Bedam ? *doctiſſimus olim*
Tam varias unus benè qui cognoverat artes,
Quid Morum, Homfridumq́; *tibi, quos Anglia noſtra*
Protulit ætate, aut reliquos laudare neceſſe eſt?
Quorum fama manet nullo delebilis ævo.

Triturita.

T*Riturita* eſt inſula juxta Italiam, in confinio urbis Piſarum ſita.

Rutilius Claudius.

Inde Trituritam petimus, ſic villa vocatur,
Quæ jacet expulſis inſula penè fretis.
Namq́; manu junctis procedit in æquora ſaxis,
Quiq́; domum poſuit condidit ante ſolum.
Contiguum ſtupri portum, quem fama frequentat
Piſarum emporio divitiiſq́; potens.
Mira loci facies pelago pulſatur aperto,
Inq́; omnes ventos littora nuda patent.

Inarime.

INarime, quæ & *Ænearia* à ſtatione navium *Æneæ*, & *Iſchia* à coxendicis forma: *Inarime* autem à populis Arimis dicta eſt, eſt inſula in ſinu Puteolano, non procul à Neapoli ſita: huic affines etiam ſunt inſulæ *Pithecuſæ*, à ſimiis ita dictæ, πίθηκος enim Græis eſt *ſimia*: Jupiter ſiquidem hîc omni flagitiorum ſcelere contaminatos fratres, Candalum & Atlantem, ob improbitatem in ſimias transformavit. Porrò fingunt Poëtæ Typhœa gygantem in inſulam Inarimem à Jove fuiſſe detruſum: hinc Virgilius:

Tunc ſonitu Prochyta alta tremit durumq́; cubile
Inarime, Jovis imperiis ſubpoſta.

Ovidius.

Inarimem Prochytemq́; legit ſteriliq́; locatas
Colle Pithecuſas habitantum nomine dictas.

Lucanus lib. 5.

—Campana fremens, ceu ſaxa vaporat,
Conditus Inarimes æterna mole Typhœus.

Peuce.

PEuce eſt inſula, ad oſtia Danubii ſita, à virgine *Peuce* ſic dicta. *Valer. Flac. lib. 8.*

Danu-

Danubii viridemq́; vident ante oſtia Peucen.
— Barbara Cone, Lucanus.
Sarmaticas ubi perdit aquas ſparſamq́; profundo,
Multifidi Peucen *unum caput abluit Iſtri.*

HIBERNIA.

Hibernia eſt inſula juxta Angliam, reſpectu cœli inter circulum Arcticum & Tropicum Cancri ſita, ab Oriente habet Britanniam, à ſe unius diei navigatione disjunctam, ab Occidente Oceanum, à Septentrione Iſlandiam, ab Auſtro Hiſpaniam: forma ejus eſt teres inſtar ovi. *Maginus* de ea refert, quòd ejus longitudo ab Auſtro verſus meridiem ſit milliarium ſeptuaginta, latitudo verò 23. Dictam volunt ab *Hibero* duce Hiſpano, qui illuc migraverit. Aliis placet dici ab *Ibero* Hiſpaniæ fluvio, cujus accolæ primùm illam occuparint: nonnullis dicta videtur ab hyberno frigore. *Juvenalis, Pomponius & Solinus* hanc inſulam *Iuverniam* vocant, *Ptolemæus Juverniam*, *Orpheus*, *Ariſtoteles*, *Claudianus & Strabo Iernam. Diodorus Siculus Irim. Julius Cæſar* verò *Hyberniam.*

— Arma quid ultra Iuvenal. Sat. II.
Littora Iuvernæ *promovimus, & modò captas*
Orcadas &c.
Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne. Claudianus.

Inſula hæc nihil venenati gignit, nec quidquam importati alit: animalia manſueta in hac inſula, exceptis canibus, minora ſunt quàm alibi: rariſſimè in illa conſpiciuntur ciconiæ: piſciferos continet amnes, inter quos ſunt præcipui *Banna & Sineus.* Felicitatem hujus inſulæ, per quam eodem modo, ut urbs Venetiæ, ab hoſtium debellationibus immunitatem ſemper ferè obtinuit, commendat *Philippus Camerarius horarum ſubciſivarum cent. 1. c. 48. Non*, inquit, *fruſtrà itaq́; antea, plenus admirationis dixi, nullum aliud exemplum in hiſtoriis me recordari legiſſe, quòd regnum vel urbs originetenus Venetiarum excepta, nunquam victa & debellata ſit, niſi Hiberniæ (quæ inſula ab Ariſtotele & Claudiano Iernæ nominatur, & incolæ ſe hodierna die Erinos appellant) hæc felicitas aſſcribenda eſſet. Ita enim de ea ſcribit Gulielmus Neubrigenſis: Hanc ſingularem præ cunctis regionibus prærogativam & dotem à natura habet, ut nullum gignat venenatum animal, nullum reptile noxium: quinimò certa citaq́; mors eorum eſt, ad primum Hibernici aëris attractum, ſi fortè aliunde advehantur. Porro quic-*

rò quicquid inde avehitur, contra venena valere probatum eſt. Sanè hoc quoq; de hac inſula mirabile eſt, quòd quum major Britannia, æquè Oceani inſula, nec ſpacio longiori ſejuncta, tantos bellorum caſus experta ſit, totiens exteris gentibus præda fuerit, totiens externam dominationem incurrerit, expugnata & poſſeſſa primò à Romanis, deinde à Germanis, conſequenter à Danis, poſtremò à Normannis: Hibernia, *Romanis etiam Orchadum inſularum dominium tenentibus, inacceſſa, rarò & trepidè ab ullo unquam expugnata & ſubacta eſt, nunquam externæ ſubjacuit ditioni, uſq; ad annum à partu virginis 1171. qui fuit Regis Anglorum Henrici II. octavus decimus, &c. Licet autem concederetur, Hiberniam aliquo modo participem fuiſſe felicitatis Venetæ urbis, quòd tamdiu libera manſerit: & hac in parte natura loci, ſicut Venetiæ, adjutam fuiſſe (ſita enim eſt in mari importuoſo & reciprocante, & tali quidem loco, ad quem paucis in oris appellere conceſſum eſt) tamen maxima pars felicitatis Hiberniæ defuit, qua Veneti floruerunt, videlicet concordia & bonæ leges. Habet enim Hibernia, teſte eodem Neubrigenſe, populos moribus incultos & barbaros, legum & diſciplinæ ferè ignaros, in agriculturam deſides, & ideò lacte magis quàm pane viventes. Huc addo majorem perniciem, odia & bella inteſtina perpetua, cum quibus in hodiernum diem adhuc conflictatur.* Hactenus *Camerarius.*

Sicilia, Trinacria, Triquetris.

Sicilia eſt inſula maris Tyrrheni, cujus nomen à Duce *Siculo* ortum tradunt, qui fuit Neptuni filius. Dicitur etiam *Trinacria*, propterea, quia tribus promontoriis triangula eſt. Tria autem illa promontoria ſunt *Pelorus* ad Italiam & Aquilonem vergens contra Scyllam, hòdie *Capo del Faro* dicitur. Alterum *Pachynus* ab aëris craſſitudine ſic dictum, παχὺ enim pingue denotat. Tertium *Lilybæum* Africæ & Libyæ oppoſitum. *Sicania* etiam olim dicta eſt, vel à *Sicano Rege*, ut *Solinus*, vel à *Sicanis* antiquis indigenis, ut *Diodorus Siculus* refert. Siciliam à gigantibus olim fuiſſe inhabitatam, non tantùm Poëtarum ſcripta teſtantur, (quemadmodum etiam illud ex infrà adjecto verſu Ovidii conſtat) ſed etiam ex oſſibus enormis magnitudinis ibi repertis colligitur. Appellatur etiam *Triquetra* ob figuram triangularem. Urbes ejus recenſentur *Panormus, Meſſana, Taurominium, Cataria, Leontium, Siracuſæ, Entella, Agrigentum, Drepanum, Alontium & Hybla.* Montes ejus ſunt *Cratus, Eryx & Æthna.* Tradidere nonnulli, quòd olim agro Brutio adhæſe-

-æſerit, & poſtmodum irruptione maris avulſa fuerit. *Æolis, Trifida, Trinacris, Triquetra.* Epitheta.

——Neq; enim rex Æolus illic Valer. Flaccus.
Rector erat, Libyam cùm rumperet advena Calpen
Oceanus: cùm flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus undæ.
Illa tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor.
——Circumq; videns immania monſtra Valer. Flaccus.
Terrigenum, cœlo quondam adverſata, gigantum:
Quos ſcopulis trabibusq; parens miſerata, jugisq;
Induit: & verſos extruxit in æthera montes.
Quiſq; ſuas in rupe minas, pugnamq; metusq;
Servat adhuc: quatit ipſe hyemes, & torquet ab alto
Fulmina crebra pater: ſcopulis ſed maximus illis
Horror adeſt: Sicula preſſus tellure Typhœus,
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrat
Sicaniam, tribus hæc excurrit in æquora linguis:
E quibus imbriferos eſt verſa Pachynus *ad Auſtros,*
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæon: *ad Arctos*
Æquoris expertes ſpectat Boreamq; Peloros.
Adjicit ad ſcopulos, Sicelis ora, tuos, Stigelius.
Quà ſegnes habitant loca per deſerta Cyclopes
Sacrilegi, atq; ipſis turba inimica Deis,
Qui neq; juſtitiam agnoſcunt, nec jura verentur,
Omnia pro libitu qui temerata gerunt.
Vaſta Giganteis injecta eſt inſula membris Ovidius.
Trinacris.
Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor, Lucretius.
Ionium glaucis aſpergit littus ab undis,
Anguſtumq; fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terrai oras à finibus ejus:
Hic eſt vaſta Charybdis & hîc Ætnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe conligere irus:
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat ignes.
Ad cœlumq; ferat flammai fulgura rurſus:

Quæ

Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viſendaq́, fertur.
Rebus opima bonis, multa munita virûm vi.
Lucanus. *Curio Sicanias tranſcendere juſſus in urbes,*
Quà mare tellurem ſubitis aut obruit undis,
Aut ſcidit, & medias fecit ſibi littora terras.
Ingens vis illic pelagi, ſemperq́, laborant
Æquora, ne rupti repetant confinia montes.
Idem. *—Frugiferis eſt inſula nobilis arvis,*
Nec plus Heſperiam longinquis meſſibus ullæ,
Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
Hubere vix glebæ ſuperat ceſſantibus Auſtris,
Cùm medium nubes Borea cogente ſub axem,
Effuſis magnum Libye tulit imbribus annum.
Strozà. *Arvaq́, frugiferæ pinguia* Sicaniæ.
Ruff. Feſtus. *—Auſoniam ſe pandit in oram.*
Ovid. *Tellus Trinacria, & patulo diffunditur agro.*
Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor,
Trinacris *à poſitu nomen adepta loci.*
Grata domus Cereri: multas ea poſſidet urbes,
In quibus eſt culto fertilis Enna *ſolo.*
Vergilius. *Hæc loca vi quondam & vaſta convulſa ruina*
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſſiliiſſe ferunt, cùm protinus utraq́, tellus
Una foret.

Albertus Leander anno Chriſti 1526. per navigationem reperit in ejus circuitu 550. milliaria.

—Trinacria quondam
Italiæ pars una fuit, ſed pontus & æſtus
Mutavere ſitum: rupit confinia Nereus
Victor & abſciſſos interluit æquore monteis.
Homerus. *Omnia ſponte ſua hîc ſine aratro & ſemine ſurgunt*
Hordea, frumentum, vites, quæ mollia vina
Producunt, augetq́, Jovis gratiſſimus imber.

Sardi

Sardinia, Sandaliotis, Ichnusa.

SArdinia eſt inſulæ Corſicæ vicina: abundatq; tota frugibus, armentis, caſeis, coriis & equis: incolæ nō alio quàm triticeo pane veſcun-ur, adeoq; abundat tritico, ut naves permultæ eò oneratæ in Hiſpaniam & Italiam navigent: ob quam cauſam etiam olim *Italiæ horreum* fuit ap-pellata: tradunt in illa nullum reperiri animal venenatum: nomen acce-pit à *Sardo*, Herculis filio. *Timæus* ob ſimilitudinem ſoleæ appellat illam *Sandaliotim*. In ea apes mel amarum efficiunt, propterea quòd rorem ab abſynthio petunt.

Qualem Sardiniam *moles circumflua cingit* — Ruff. Feſtus.
Æquoris, & cano ſpumant freta concita fluctu.
Trinacriæ craſſo dives Sardinia cœlo. — Petrarcha.
Serpentum tellus pura, & viduata veneno, — Silius.
Sed triſtis cœlo, ac multa vitiata palude.
Regna lupis vaſtis Sardoa *carentia vidit:* — Erhardus Cellius.
Anguibus hæc etiam regna carere ferunt.

Creta, Candia, & Cretenses.

CReta eſt inſula in mari mediterraneo ſita: à Septentrione alluitur mari Cretico: ab Auſtro mari Africo: ferax eſt optimi vini. Poëtæ fabulantur, Jovem in ea natum, & à Curetibus tinnitu fuiſſe conserva-tum, ne à Saturno patre devoraretur. Centum olim habuit urbes, qua-rum præcipuæ fuerunt *Corcyna, Cydon, & Gnoſus:* dicta fuit ab habitan-tibus Curetibus *Cureta*, & per Syncopen *Creta:* mons in ea celebris eſt *Ida*. Plinius ſcribit, quòd nullum in ea reperiatur *animal noxium*, nullus *corvus*, & nulla *noctua*. Fuit olim etiam ob Labyrinthum, quem Dædalus fecit, valde celebris.

Minoia à Minoë Rege: *Hecatompolis* propterea, quia centum urbibus fuit inclyta: *Oaxis* ab Oaxe fluvio: *Gnoſia* ab urbe Gnoſi. Ho-die ſubeſt poteſtati Venetorum, & per omnem Europam præſtantiſſi-mum *vinum Malvaticum*, à Malva monte ſic dictum, mittit. Olim, teſte etiam Apoſtolo, fides Cretenſium omnibus ſuſpecta fuit. — Epith.

—— *Creta ubi fluctu* — Ruff. Feſtus.
Tunditur inſanis latè circumſona Cauris.
——*Nutrix quæ Creta tonantis* — Idem.

P Erigi-

Erigitur pelago.

Paulus ex Epimenide. *Cres mendax, mala beſtia, ventrem paſcit inertem,*
**——Non hæc quæ centum ſuſtinet urbes,*
Quamvis ſit mendax, Creta negare poteſt.

Virgilius. *Creta Jovis magni medio jacet inſula Ponto,*
Mons Idæus ubi & gentis cunabula noſtræ:
Centum urbes habitant magnas uberrima regna,
Maximus unde pater (ſi ritè audita recordor)
Teucrus Rætheas primùm eſt advectus ad oras.

Samos.

Samos eſt trium inſularum nomen, quarum una oppoſita Thraciæ, *Thracia* dicitur, in Ægæo mari ſita: unde etiam Plinio & Pomponio *Samothracia* appellatur. Altera eſt in mari Ionio ſita, non procul à Zacyntho, hodie *Samandrachi* dicta. Tertia eſt poſita in mari Icario, juxta Ioniam, quæ fuit Junoni ſacra, unde ſæpiſſimè Poëtis Juno Samia dicitur. Plinius eam vocat *Cypariſſiam*, eadem etiam à fluvio Parthenio *Parthenia* dicitur: ex hac oriundus fuit Pythagoras. Samothraciæ meminit Torrentius:

Ægæo in Ponto Samos eſt notiſſima fama
Inſula.

Tertiæ, quæ etiam *Cephalenia* & *Same* dicitur, meminit *Virgil. lib. 3. Æn.*

Jam medio apparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumq́; Sameq́; & Neritos ardua ſaxis.

Delos.

Delos inſula eſt in mari Ægæo, Cycladum inſularum omnium nobiliſſima, in qua Latona Dianam & Apollinem eodem partu & nixu peperit: primùm dicta fuit *Ortygia*, à coturnicibus avibus, quæ ibidem primùm inventæ ſunt, quas Græci *Ortygas* vocant. Hanc dictam putat Ariſtoteles ἀπὸ τοῦ δήλου, quoniam repente apparuerit enata, vel quòd, cùm antea latuiſſet, Latonæ, locum ad pariendum quærenti, ſe ſponte oſtendit. De hac *Plinius lib. 4. nat. hiſt.* Sola terræ motum non ſenſit ad Marci Varronis ætatem: *Mutianus* tamen bis concuſſam credidit. Eſt ſacra Apollini & Dianæ: unde Perſæ, cùm toti Græciæ bellum indixiſſent, ab illa tamen abſtinuerunt.

Cynthia, Ortygia, Aſterica, Lagia, Cetha, Mydia, Cynethum, Apollinea, Latonia, Erratica, Chamydia, Pyrpile. Epith.

——Longè gratiſſima Delos. Virgil.
——Nereidum matri & Neptuno Ægæo,
Proſpicit incinctam ſpumanti in littore Cythnon.
——Motoq; in flamine Delos Claudianus.
Errat, & aurato trahitur circumflua Ponto.
Inq; meis oculis candida Delos erat. Ovidius.

LEMNOS.

LEmnos eſt inſula maris Ægęi, inter Siciliam & Liparam, hodie à Turcis & Italis dicta *Stalimene*: habet ab occaſu montem *Athon*, à ſeptentrione verò Thraciam, eſtq; fabula Vulcani nobilitata, quia in ea eſt nutritus, eamq; ob cauſam Cyclopum officina putatur. Hujus fœminæ una nocte, facta conſpiratione, omnes maritos à bello reverſos occiderunt: eadem etiam *Hypſipylæa* dicitur, quoniam *Hypſipyle* Thoantis filia ibidem regnavit: deducitur à Lemno adjectivum Lemnius, a, um, ut Lemnia mala, id eſt, ingentia, qualia hæc inſula pertulit. Item Lemnia terra, quæ in hac inſula effoditur, & vulgo *terra ſigillata* dicitur. Circuitus illius eſt 300000. paſſuum.

Vulcanis, Hypſipylæa, Vulcania. Epith.

Et tamen hanc fama eſt dici Vulcanida terram. Pontanus.
——Et jam ſummis Vulcania ſurgit Valer. Flaccus.
Lemnus aquis: tibi per varios defleta labores
Ignipotens: nec te furiis & crimine matrum
Terra fugat: meritiq; piget meminiſſe prioris.
Ventum erat ad rupem, cujus pendentia nigris
Fumant ſaxa jugis, coquiturq; vaporibus aër.
Subſtitit hîc puppis dat portus Lemnia tellus.
Inſula Sicanium juxta latus, Æoliamq; Virgilius.
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis,
Quam ſubter ſpecus & cyclopum exeſa caminis
Antra Ætnæa tonant, validiq; incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, ſtriduntq; cavernis
Structuræ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat,
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto.
Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontesq; Steropesq; & nudus membra Pyragmon.
His informatum manibus jam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cœlo
Dejicit in terras, pars imperfecta manebat.

Statius. ——*Ægæo premitur circumflua Nereo*
Lemnos.

Eoban. Heſſus. *Inde ad compoſitos vultus appellimus Argo*
Divinæ Lemni: ſcelus illic auſa nefandum
Fœmineæ rabies odii jurata maritos
Exitio dedit: at deinde volentibus ipſis
Imperat Hypſipyle cunctis formoſior una.
Urbe ſedent læti Minyæ: viduisq; vacantes
Indulgent thalamis.

Ebusus.

E*Buſus* eſt inſula in Balearico, altera Pityuſarum, nullum animal noxium gignens, unde *Plin. lib. 3 c. 5. Ebuſi terra*, inquit, *fugat ſerpentes, Colubrariæ verò inſulæ terra eoſdem parit: ideò infeſta omnibus, niſi Ebuſinam terram inferentibus.* Habet hæc inſula oppidum ejuſdem nominis, à Phœnicibus, ut putatur, conditum, aut certè à Pœnis, qui à Phœnicibus originem duxerunt.

Ruſt. Feſtus. *Qua dilecta vago pecori conſurgit Ebuſus.*

Silius. *Ebuſus Phœniſſa movet, jamq; Artabus arma.*

Corcyra, Corfuna, Phæacia.

C*Orcyra* eſt inſula in mari Ionio ſita: diſtans ab Epiro duobus milliaribus, eo loco, ubi mare anguſtum, nec ultra 20. paſſus eſt latum, eſtq; ob Ulyſſis ibi factum naufragium, & Alcinois hortos valde celebris. Nomen accepit ab ejuſdem nominis Nympha Aſopi filia, cum qua Neptunus Deus maris ibi concubuit. Hodie eſt ſub Imperio Venetorum, & *Corfu* dicitur. De ea *Plin. lib. 4. c. 12.* ita ſcribit: *Inſula autem ex adverſo Theſprotiæ, Corcyra à Buthroto 12000. paſſuũ, eadem ab Acroceraunijs quinquaginta millibus, cum urbe ejuſdem nominis liberæ conditionis, & oppido*

-ido Caſſiope, temploq; Caſii Jovis paſſus nonaginta ſeptem in longitudinem -atens: Homerus illam vocat *Scheriam & Phæaciam.*

—— Corcyra *magna* Ruff. Feſtus.
Corcyra compta ſolum, locupleti Corcyra ſulco.
Hinc latè patet omne fretum, ſeu vela trahantur Lucanus.
In portus, Corcyra, *tuos, ſeu læva petatur*
Illyris.
Jamq; procul medio ſeſe exerit æquore, ſemper Hugo Favolius.
Fluxivagis vexata vadis Corcyra *Melæna.*

Cyprus.

Cyprus eſt inſula inſignis in Carpathio mari, ſive ſinu Iſſico, inter Ciliciam & Syriam ſita. Urbes præcipuæ in ea fuerunt *Cythera, Pa-phos, Salamis, Palepaphos, Callinuſa, Amathus* In ea Neptunus, & præci-puè Venus olim colebantur, unde etiam Venus ab illa *Cypris, Cypria* & *-prigena* dicta eſt. Reperitur in illa mons *Olympus*, habens in circuitu -105 . milliaria, in quo duo præcipua flumina, *Lycus* & *Lapethus* oriun-tur. Fertilitatis hæc tam eſt eximiæ, ut *Macaria* olim, hoc eſt, beata di-cta fuerit: ambitus illius eſt trium millium quadringentorum ac viginti -adiorum, unde inter majores inſulas locum ſibi vendicat. Suntq; ejus -artes ſeptentrionales Ciliciæ oppoſitæ: orientales ſinui Iſſico: occiden-tales mare Pamphylicum alluunt: meridionales ad Ægyptum ſpectant. -li nomen *Cyprum* filiam Cinyræ indidiſſe, quidam arbitrantur, alii ve-rò à *Cypro* arbore, quæ ſola in hac inſula reperitur, dictam arbitrantur. *-Etymologus* nominatam vult διὰ τὸ κρύπτεσθαι ab occultando, eò quòd oc-cultetur ſæpè fluctibus marinis, ſecundum *Plin. lib. 5. c. 31.* ſmaragdo, ad-amante, ære Cyprio (unde vox Germanica Kupffer) cryſtallo, alumine, -melle, oleo, ſaccharo, ſale, malis punicis, croco, coriandro, nobilis eſt.

Cynarcia à Cynara patre Myrrhæ ejus inſulæ Rege, *Cytherea, Ida-a, Beliasa Neptunia, Macaria, Amatuſia, Ceraſtias, Meionis, Sphecea, Acamanthis.* Epitheta.

Lucis ab exortu Pamphylia qua cavat æſtum Ruff. Feſtus.
Prolabentis aquæ, Cyprus *alta cingitur unda,*
Atq; Dionæi pulſatur littoris acta.
—— *Æquoreis undis circumflua* Cyprus. Sabellius.
Et mare quod lato fœcundam gurgite Cyprum Mantuanus.

P 3 *Alluit.*

Alluit.

——Veneris tellus, pulcherrima Cyprus.

Idem. *Neſtoreamq́; Pylon, Beltacamq́; Cyprum.*

Calent. *Linquitur Æmoniæ regio & Neptunia* Cyprus.

Muſæus.

TENEDOS.

T*Enedos* eſt inter Leſbum & Helleſpontum inſula, juxta Trojam, à littore Sigæo paſſibus duodecim millibus diſtans, à Leſbo quin-quaginta ſex millibus. Inſula hæc ante bellum etiã Trojanum nota fuit, in eaq́;, *ut teſtatur Virgilius in ſequentibus à me appoſitis verſibus,* Græci oc-culti aliquandiu latuerunt, cùm urbis Trojæ perniciem ultimam & ex-cidium affectarent. Quidam ſtatuunt, in hanc *Tenen* Cycni filium cum novis colonis navigaſſe, ac de nomine ſuo eam *Tenedon* appellaſſe.

Eadem *Leneophrys, Phœnice* & *Lyrneſſos* olim dicta eſt.

Virgilius. *——Tenedos notiſſima fama*
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant,
Nunc tantùm ſinus & ſtatio malè fida carinis.
Huc ſe provecti deſerto in littore condunt,
Nos abiiſſe rati & vento petiiſſe Mycenas.

Ruff. Feſtus Avienus. *——Tenedos per aperti marmora ponti*
Expediens arces & culmina nubibus indens.

THYLE, vel THULE.

T*Hule*, Germanis Yßland/quaſi Eißland/à glacie, eſt inſula in extre-mitate ſeptentrionalis ditionis Scotorum, ultra inſulas Orcadas, i gradu 63. prope polum ſeptentrionalem ſita, unde fit, ut tempore ſolſt tii æſtivi nox ibi ſit breviſſima, ſole ab illo horizonte quàm minimùm re cedente. E contrario verò ſole in tropico capricorni conſtituto, ab ea longiſſimè diſtante, tempore ſolſtitii hyemalis, nihil ferè diei obtinea Hæc fuit extrema inſularum, quas Romani in plaga ſeptentrionali im perio ſuo adjecerunt.

Epitheta. *Heſperia remota, ultima nigra, extrema, diſſita, frigida, rigida.*

Chunradus Celtes. *Orcadibus quæ cincta ſuis Thyle & glacialis*
Inſula, ad extremum quam videt urſa polum.

Architre. *Oppoſitoq́; gelu torpeſcit inhoſpita Thyle.*

Statius. *Vel ſuper Heſperiæ vada caligantia Thyles.*

Qu

—— Quæ ſurgit vertice Thyle, Ruſſ.Feſtus.
Hic cùm clauſtra poli tangit Phœbejus ignis,
Nocte ſub illuſtri rota ſolis fomite flagrat.
Continuo, clarumq; diem nox æmula ducit.
Nam ſol obliqui torquetur cardine mundi,
Directosq; ſuper radios vicinior axi
Occiduo inclinat, donec juga rurſus anhela
Devexo accipiat cœlo Notus.
—— Arctoi longè trans littora Ponti Scævola Sammartanus.
Ultima ſemotos quam porrigit inſula tractus,
Eſſe plagam fama eſt, certis quæ menſibus anni
Nunquam ſole caret. ſed ab una parte cadentem
Dum videt, ex alia paulatim albeſcere ſolis
Naſcentis radios & primula lumina cernit.

Longitudo ejus eſt centum milliarium Germanicorum, & hodie ...bjecta eſt ſceptro Regis Daniæ.

TAPROBANE.

T*Aprobane* eſt inſula à Colaico Indiæ promontorio in auſtrũ navigatione dierum quatuor recedens; à veteribus inſularum habita ma...ima, in ea Septentriones non conſpiciuntur, at Canopos ſidus in ea ...ariſſimè lucet. Incolæ ejus vitam ultra annos centum producere di...untur: naſcuntur in ea berylli & hyacinthi, *Plin. lib. 6. c. 21. & Ptolemæus ...b. 7.* Præterea margaritæ aliæq; gemmæ præcipuæ bonitatis in eadem ...eperiuntur: incolæ colunt Herculem, ſuntq; illis neq; fora, neq; lites. ...aret quatuor potentiſſimis Regibus, &, *ut tradit Münſterus*, hodie di...itur die Inſel Sumatra.

Inſula Taprobane *gignit tetros elephantos,* Ruff.Feſtus.
Et ſuper aſtriferi torretur ſidere cancri.

OGYRIS.

O*Gyris* eſt inſula prope felicem Arabiam Regis Erythræi monumento clara, *Plin. lib. 6. cap. 28.* hinc venit gentile *Ogyrites*, videatur *Cur...ius lib. 9.*

Ogyris inde ſalo promit caput, aſpera rupes Ruff.Feſtus.
Carmanidis quà ſe pelagi procul invehit undis.

CYA-

Cyaneæ.

Cyaneæ ſunt inſulæ contra Thracium Boſphorum parvæ, & exigu ſpacii intervallo inter ſe disjunctæ, & aliquando concurrere credi tæ, *vide Plin. lib. 4. c. 13.* Dictæ etiam *Symplegades.*

Horatius.
Hinc iter ad Ponti caput, erranteſq; per altum
Cyaneas, furor hic medio concurrere ponto.

Icarus.

Icarus eſt una Cycladum inſularum, olim *Macris, Doliche, & Ichthyoeſ ſa* appellata, Soli ſacra.

Ruf. Feſtus Avienus.
Si tamen in Boream flectantur carbaſa cymbæ
Icarus aërio ceu ſurgit vertice in auras.
Icarus ignicomo Soli ſacra, namq; Sabæi
Thuris ibi ſemper vaga fumum nubila volvunt.

Svetia, Svedia, Sveonia.

Svetia eſt florentiſſima in Aquilone inſula, habens ab occidente *Go thos*: à Borea *Wermillanos*: ab oriente *Finlandiam* & *Ruſſiam*: ab au ſtro *mare Balthicum*: regnum vicinum Norwegiæ ſuperat in magnitu dine: populo metallo, pellibus & feris abundat, à Norwegis & Dani altiſſimorum montium jugis diſcernitur: incolæ prædicantur hoſpita litate eſſe inſignes, ut etiam turpe crimen exiſtiment, ſi quis tranſeun hoſpitium deneget.

Ioh. Honterus.
Eſt hæc extremi mundi ſub cardine tellus,
Ac Norivegorum glaciali proxima Ponto
Littora, & indomitis contermina Svetia Gothis.

Isthmus.

Iſthmus in genere eſt anguſtia illa media inter peninſulam, & cont nentem, veluti cervix quædam, quæ à continente tanquam corpo gracileſcens, peninſulam, tanquam caput, cum reliquo corpore conn ctit, illiq; opponitur *Porthmus*, id eſt, fretum anguſtum inter duas co tinentes. Specialiter verò ſumitur pro Iſthmo, Ægæum mare ab Ioni ſeparante: qui à civitate Corintho appellatur *Corinthiacus*, ad differe tiam Iſthmi Thracii. Anguſtias ejus perfodere navigabili alveo R

Dem

Demetrius, Jul. Cæſar, Gajus Princeps, & *Domitius Nero* infauſto ince-
pto tentaverunt: hinc proverbialiter dicitur, *Iſthmum fodere*, id eſt, ina-
nem laborem ſuſcipere. Et quantum ad conatum Neronis attinet, illum
n hunc modum deſcribit *Suetonius: Non contentus, etiam in Achaja*
ſthmum perfodere aggreſſus, Prætorianos pro concione ad inchoandum opus
ohortatus eſt, tubaq; ſigno dato, primus roſtello humum effodit, & corbulæ
ongeſtam humeris extulit. Verùm illi accidit, ſicut aliis compluribus, qui
æpiùs ante eum id ipſum repugnante natura, infauſto exitu conati ſunt
acere, eorumq; ſemper irriti labores fuerunt: inter quos etiam fuit Ca-
igula & alii, quorum mentionem poſt Plinium facit *Lævinus Torren-*
ius. Hujus rei quoque Sabellicus meminit, ubi etiam ſcribit Venetos
quindecim dierum ſpacio totam Iſthmi longitudinem, quæ ab Ægæo
ad Ionium mare quatuor habet paſſuum millia (quanquam murorum
ambitus aliquando eum reddit ampliorem) muro & duplici foſsâ mu-
nivisse. In hujus Iſthmi faucibus ſita eſt urbs Corinthus, exportus ha-
buit ab ortu Cenchræas, ab occaſu Lichæas, ſinu hinc Corinthajaco,
iſthinc Soronico clauditur. Latitudo ejus, qua veluti cervice Pelopon-
neſus Græciæ adhæret, patet quinq; millia paſſuum, *teſtibus Strabone &*
Diodoro. Herodotus quoq; memoriæ tradidit, Gnidios Iſthmum, qui
anguſtiſſimo ſpacio, nempe quinq; ſtadiorum, ſpectabat continentem,
perfodere molitos, ut inſulam facerent, (hi ſunt incolæ Cariæ & Coloni
Lacedæmoniorum, quorum regio ſpectat mare, quod vocatur Trio-
pium) cæterùm ictos ſcopulos infodientium oculos reſiliiſſe. Quum
autem oraculum Delphicum hanc ob rem conſuluiſſent, ita reſpondiſſe
Plythiani:

Ἰσθμὸν ἢ μὴ πυργῶτε μήδ᾽ ὀρύσσετε
Ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσον εἴκ᾽ ἐβούλετο.
Neq; cingite Iſthmum mœnibus, neq; fodite,
Nam ſi Jovi id viſum, locaſſet in ſalo.

Anguſtis incluſus faucibus Iſthmus. Virgilius.
Claudit & anguſto duplex mare dividit Iſthmo. Mantuanus.
Æquora bina ſuis oppugnat fluctibus Iſthmos
——*Freta bina repellit.*
Unaq; pulſatur terra duabus aquis.
——*Qui ſeparat* Iſthmus. Sabell.
Arctior allapſam Tethyn fluvialibus undis.

Q *Æquo-*

Æquoribus geminis Iſthmos pulſatur utrinq;,
Hoc Ephyren contra eſt, Zephyrus ſed verberat illud.
Eurus in immenſum qua mergitur unda profundum,
Nomine quam Danai dixere Saronida priſco.

Rutilius Claudius.

Qualis per geminos fluctus Iphyrëius Iſthmus
Ionias bimari littore fundit aquas.

Peloponnesus, Morea.

PEloponneſus eſt peninſula, ſecundum *Strabonem* & *Dionyſium Afru*[m] folio Platani ſimilis: ejus partes ſunt *Corinthia, Argolis, Lacon*[ica,] *Meſſenia, Elis, Achaia, Sicyonia, & Arcadia:* urbes ejus ſunt *Corinth*[us,] *Epidaurus, Nemea, Argos, Micenæ, Lerna, Lacedæmon, Meſſene, Halia*[r]*tus, Pellena, Sicyon.* Fluvii ſunt *Aſopus, Inachus, Eurotus, Paniſſus,* & *A*[l]*pheus.* Montes *Stymphalus, Cylene, Lyceus, Menalus, Taygetus.*

Dionyſius Afer.

Ægæum ſequitur Pelopis poſt inſula lata,
Conſimilis folio Platani, quod nimis acutum.
Æquiparat caudam, cujus jacet Iſthmos imago,
Hellados ad Boream ſibimet confinia jungens.
Latior at tellus folium cum flexile circum
Cingitur æquoribus.

Tylos.

TYlos eſt inſula juxta mare rubrum ſita, dicta etiam alio nomine T[...] *ros.* Alii referunt eſſe duarum inſularum nomen in ſinu Perſic[o] margaritis & goſſipii arboribus abundantium. In hac inſula eſſe ver pe[r]petuum inſequentibus tradit.

Dionyſius Afer.

Hic Tylos & vaſtæ ſuperans miracula terræ
Inſula, namq; viret cunctis in partibus anni,
Nec foliis nudat ramos autumnus in illa,
Aſſiduéq; tenet flores, genus arboris omne.

Gades Insulæ.

HAs inſulas hominum finem dixit *Silius Italicus*, Hiſpani *Cadiz* a[p]pellant: ſunt autem in freto Hiſpanico, quod inter Mauritania[m] & Hiſpaniam eſt, & à Gadibus hiſce dicitur *Gaditanum, Herculeumq;* a[b] Hercule. Fingebant Poëtæ, hîc Solem Oceano mergi, nec ultra terra[m] eſſe. Unde Poëta: *Feli*[...]

Felix heu nimium & beata tellus,
Q: æ pronos Hyperionis meatus
Summis Oceani vides in undis,
Stridoremq; rotæ cadentis audis.

Sirmio.

Sirmio eſt inſula in lacu Benaco, Catulli verſibus decantata:

Peninſularum Sirmio inſularumq;
Ocelle, quaſcunq; in liquentibus ſtagnis
Mariq; vaſto fert uterq; Neptunus,
Quàm te libenter, quamq; lætus inviſo.

Corsica.

HAnc inſulam Græci Κύρνον appellavere, à *Cyrno* Herculis filio: Latini Corſicam, ἀπὸ Κόρσης δούλης βουκόλου, ut tradit *Stephanus*. Olim ve- *Teraphne* & *Teraphine* dicta, *ut tradit Villanovanus. Euſtathius* vult, òd dicatur à *Corſa* muliere Ligurina, cujus taurus, cùm à continenti tatu ad hanc inſulam perveniſſet, eum Corſa navigio proſecuta eſt, & ipſi hæc inſula patefacta eſt. Ejus circuitus, ſecundum *Plinium*, eſt mil-ium 322. ſecundum alios 305. At ſecundum computationem *Magini* . Quamvis autem magna ex parte ſit nemoroſa ac montoſa, attamen quibus in locis generoſiſſimum profert vinum, quod in alias etiam iones devehitur, quod Genuæ me bibiſſe memini, ubi magna illius ia venditur. Melle præterea, cera ac reſina, oleo & ficis inſula hæc ab-dat. Copioſe præterea in ea naſcitur buxus & taxus arbor venenata. s fluvii principales ſunt *Galum*, *Liamonis* & *Tavignanus*, in mare ſe nerantes. Urbes *Plinius* 33. fuiſſe in ea *teſtatur*. Hodie oppidum eſt *ia*, in quo ſummus Gubernator præſidium habet. Mella Corſicana ara eſſe notavit *Servius in 4. Georg.* ſitq; ob taxi copiam, unde apes lla legunt. Sola lapidem gignit Catochiten, *atteſtante Plinio lib. 37. & Solino c. 9.*

Hanc ſolam perhibent Catochiten gignere terram, — Rhennius.
Corporibus lapis hic, ceu glutine, tactus adhæret.
Inſula quà Cyrnus *fluctu madet alludente,* — Ruff. Feſtus.
Littoris oſtriferi protendens latius undam.

Anneus Seneca. *Barbara præruptis incluſa eſt* Corſica *ſaxis*
Horrida, deſertis undiq; vaſta locis.
Non poma autumnus, ſegetes non educat æſtas,
Canaq; Palladio munere bruma caret.
Umbrarum nullo ver eſt lætabile fœtu,
Nullaq; in infauſto naſcitur herba ſolo.
Non panis, non hauſtus aquæ, non ultimus ignis,
Hîc ſola hæc duo ſunt, exul, & exilium.

Idem. Corſica *Phocæo tellus habitata colono,*
Corſica, quæ Grajo nomine Cyrnus *erat.*
Corſica *Sardinia brevior, porrectior Ilva,*
Corſica *piſcoſis pervia fluminibus.*
Corſica *terribilis, cùm primùm incanduit æſtas,*
Sævior, oſtendit cùm ferus ora canis.

Rutil. Claudius. *Incipit obſcuros oſtendere Corſica montes,*
Nubiferumq; caput concolor umbra levat.
Sic dubitanda ſolet gracili vaneſcere cornu,
Defeſſiſq; oculis luna reperta latet.
Hæc Ponti brevitas auxit mendacia famæ,
Armenta le ferunt quippe nataſſe pecus.
Tempore Cyrnæas quo primùm vertit in oras,
Fortè ſecuta vagum fœmina Corſa *bovem.*

CAPRARIA.

C*Apraria* eſt inſula maris Tuſci, ſeu Liguſtici, ita denominata, qu
capris abundat: unde etiam Græci *Ægilon* appellant, *Solinus c.9.*
Plinius lib.3.c.6. in hac Monachos, cùm nondum eſſent in Italia ſua æt
cogniti, agnovit *Rutilius*, cujus tales extant verſus:

Rutilius. *Proceſſu pelagi jam ſe* Capraria *tollit,*
Squallet lucifugis inſula tota viris.
Ipſi ſe Monachos Grajo cognomine dicunt,
Quòd ſoli nullo vivere teſte volunt.
Munera fortunæ metuunt, dum damna verentur,
Quiſquam ſponte miſer, nec miſer eſſe queat.
Quænam perverſi rabies tam ſtulta cerebri,
Dum bona formidas, nec bona poſſe pati?

Melita.

SUnt duæ hujus nominis inſulæ: una quæ ex Illyrico Corcyram navigantibus occurrit, unde Catulos Melitæos appellari *Callimachus* author eſt, *referente Plin. lib. 3. c. 26.* Altera Siliciam & Tripolim Barbariæ. In hac urbẽ ejuſdem nominis fuiſſe conſtat ex Ciceronis *Verrinis.* Hæc, quam hîc præcipuè deſcripturi ſumus, vulgò *Malta* dicitur: eamque Cruciferi equites tenent, qui etiam Rhodii dicuntur. Ejus ambitus eſt 60. milliarium longitudo ab ortu ad occaſum 22. milliar. latitudo 12. Quinq; tenet ſatis tutos portus. Incolæ, quamvis ſint Chriſtiani, Saracenico tamen ſermone; qui parum à veteri Punico differt, utuntur. Copiosè goſſipium, hordeum, & alios fructus gignit. Eam Apoſtolus Paulus appulſu ſuo poſt perpeſſum naufragium nobilitavit, in cujus honorem egregium templum fuit extructum. Scorpiones in hac inſula adeò homini non ſunt noxii, ut etiam pueri cum hiſce luſum exerceant.

Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coſyræ Ovid.
Inſula, quam Libyci verberat unda freti.

Mona.

CÆſar & alii aſſerunt, *Monam* eſſe inſulam Britanniæ finitimam, inter ipſam & Hiberniam ſitam: *de hac videatur Plin. lib. 4. c. 16. Corn. Tacit. lib. 14.* Ab Anglis vi occupata *Angleſii*, id eſt, Anglorum inſula dici cepit. *Polydorus* tamen *Virgilius*, vir alioqui ſingularis judicii, ex Mevania Monam facere laborat: cui tamen *Humfredus* in quadam epiſtola contradicit.

Inſula Romanis Mona *non incognita bellis,* Lebandus.
Quondam terra ferax nemorum, nunc indiga ſylvæ:
Sed Veneti tantùm cereali munere præſtans,
Mater ut à vulgo Cambrorum jure vocetur.

Cranae.

CRanaë eſt inſula Laconica, hodie *Helena* dicta, & ante Getheum ſita, cui Cranaus Athenarum Rex nomen indidit.

Montibus è ſummis ſuperintulit: inde repentè Eoban. Heſſus.
Ex multis, quæ nos claudebant, inſula viſa eſt:

Quam Cranaen *dicunt, loca qui vicina frequentant.*
Hinc ubi tranſvecti Maleotidos alta tenemus.

Electrides.

SUnt maris Adriatici inſulæ eo in loco, ubi Padus in Adriam ſe exonerat, ſic dictæ à Græcis, quòd errore correpti illic electrum naſci putarent, quod quàm falſum ſit, Pomerania & Boruſſia electrum producens teſtatum facit.

Valer. Flaccus.

Tunc tenus it Lemnos, tranſitq; Electrida tellus
Threiciis arcana ſacris: hîc numinis ingens
Horror, & incautis decreta piacula linguis.
Hanc demiſſa Jovi non unquam lædere fluctu
Audet hyems: ſponte ipſe Deus tunc aſperat undas,
Cùm vetat infidos ſua littora tangere nautas.

Sason.

S*Aſon* eſt inſula juxta illam Italiæ partem extremam, quæ Calabria dicitur, inter Epirum & Brunduſium ſita, quinq; ab utroq; millibus paſſuum diſtans, *ut refert Strabo lib. 6.* Unde eam Pyrrhus Rex Epirotarum Calabriæ per pontem conjungere attentavit.

Hugo Favolius.

Et trabe ſubtrita Calabri Saſonis *arenas*
Radimus, ac paſſis percurrimus æquora velis:
Quà Grajæ, Latiæq; quidem confinia terræ
Epirota olim decrêrat Pyrrhus acerno
Jungere ponte: ſuis & reddere pervia paſſim
Æquora militibus lectisq; in bella maniplis,
Ulteriore brevi ſic littore, & urbe potiri:
Quæ prima Italiæ Calabrisve in finibus ipſis
Occurrit nautis.

Diomedææ Insulæ.

SUnt duæ inſulæ juxta Garganum ſitæ, ſic dictæ à Diomede, Græcorum Duce, qui cum ſociis illic in aves Diomedæas eſt converſus: quę aves etiam alio nomine *Cataractæ* fuerunt appellatæ, vocem edentes vagitui infantum non abſimilem, dentatæ, oculis ignitis præditæ, noctu piſces venantes, *de qua re conſule Plin. lib. 10.*

Hinc

Hinc Diomedæi ſcopuli medio æquore binas
Eminus exertant rupes: ſublimia quarum
Culmina.poſt paulò ſpacio diſtantia iniquo,
Terga ſali primis æquarunt protinus undis.
Hos quondam (ut perhibent) ſcopulos & inhoſpita ſaxa,
Incoluere avium nova monſtra, volucribus alis.
Queis oculos flamma horribiles, crudele micantes
Scintillare ferunt, & ſpargere nictibus ignes.

Hugo Favolius.

SAMOTHRACIA ſive DARDANIA.

SUprà in deſcriptione inſulæ *Samos* tres eſſe hujus nominis inſulas diximus, quarum una dicitur *Samathracia*, propterea, quòd Thraciæ ſit oppoſita, & in Ægæo mari ſita, ea parte, qua Hebrus ſe in mare exonerat: eadem etiam Dardania dicitur, à Dardano principe Trojano, qui Palladium auferens in eam confugiſſe dicitur. Ad quod alludit Hugo Favolius:

——*Hinc rurſus periniquis horrida ſaxis*
Teſqua per ignoti regni deſerta vagamur.
Dardanius quondam fertur (ſi credere fas eſt)
Hos coluiſſe locos: dum ſe Jove natus, & ipſa
Electra, ut Graji perhibent, Atlantide quondam
Dardanus Jaſii maculararat ſanguine fratris.
At genus hoc olim, totamq́; ab origine gentem
Stirpitus his terris omnes periiſſe fatemur,
Et miramur adhuc modo in orbe fatiſcere quidquam.

NEURIS ſive PROCONNESUS.

NEuris eſt inſula in Propontide juxta Cyziceum ſita, *ut teſtatur Plinius junior lib.5.c.ult.* Dicitur aliàs etiam *Elaphonneſus* & *Proconneſus*, vel, *ut Stephano placet*, *Proconeſus* per *n* ſimplex: vulgò *Marmora* dicitur, quoniam præſtans marmor producit.

Ecce Propontiaci pelagi clara inſula Neuris
Undiq; aquis vallata, & Græco nomine quondam
Dicta Proconneſus, cervorum accommoda luſtris,
Ne Cyziceno non marmore nobilis olim:
(Eheu nunc faciem prorſus mutata priorem)

Hugo Favolius.

Tota

Tota jacet paſſim viridanti conſita muſco :
Æquoreis, inſtar ſcopuli, vix eminet undis.

CYZICUS.

CYzicus eſt inſula in Propontide, juxta Proconneſum ſeu Neurin ſita, quæ olim præclariſſimis urbibus & ædificiis fuit prædita, & magnifico templo exornata, quæ omnia tamen hodie in rudera ſunt converſa. Nomen ſortita eſt à *Cyzico* Rege, quem Jaſon Colchos navibus petens, caſu interemit.

Hugo Favolius.

Nec procul inde ſuæ vetus & cognominis urbi,
Atq; ſuo Regi peninſula Cyzicus extat,
Quam bifido eſt complexa mari ſinuoſa Propontis,
Magnificis olim tectis ornata domorum :
Sed magis ipſa tamen delubro auguſta celebri,
Cujus adhuc paſſim monumenta antiqua ſuperſunt
Saxa notis inciſa fabrè, tereteſq; columnæ,
Relliquiæ veteris fani, ingenuiq; coloſſi.
Multaq; trunca pedum ſimulacra ignota Deorum.

Ovidius.

Hincq; Propontiacis hærentes Cyzicon oris,
Cyzion Æmoniæ nobile gentis opus.

ZACYNTHUS.

ZAcynthus, quæ & *Hyrie* dicta fuit, eſt inſula Græca in mari Ionio, unicam habens ejuſdem nominis urbem, ad latus Peloponneſi ſita & nomen à Zacyntho, Dardani filio, qui in ea regnavit, ſortita : *meminit ejus Plinius lib.4.c.12.*

Virg. lib.4. Æn.

Jam medio apparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumq;, Sameq; & Neritos ardua ſaxis.

Hugo Favolius.

Hinc medio occurrit Ponto nemoroſa Zacynthos,
Et Baccho felix, felixq; virentibus herbis :
Quàm latè infeſtis quatitur tota inſula ab undis :
Hanc petimus feſſi, & parvæ ſuccedimus urbi:
Egreſſiq; ratem connixè ante omnia ſacrum
Templa ſalutatum numen laqueata ſubimus.
Utq; vago erramus pede per loca pervia paſſim,
Miramurq; locis ſigna omnibus ærea : certum

Arg

Argumentum equidem atq; urbis decora ampla vetuſta,
Quæ templum atq; loci circumlatus omne coronant,
Claraq; priſcorum teſtantur facta virorum.
Urbe vetus media, Pario de marmore, templum,
Funigero ſacrum Divo, conſpeximus illic:
In quo circum oculis dum luſtro ſingula ductis:
Et nobis fidus veterum monumenta recludens,
Ædituus ſtupidis miracula multa recenſet,
Divini parvam Ciceronis protulit urnam,
Monſtravitq; locum nobis faciemq; ſepulchri.

CEPHALENIA.

Cephalenia, quæ etiam *Cephalene* dicitur, olim *ſecundum Plinium lib.4 c.12. Melena* dicta, eſt inſula maris Ionii, ſic dicta à Cephalo, Amphitryonis ſocio, vel à Cephalo, Deionei filio: ab hac dicuntur populi Cephalenes, qui Ulyſſem in expeditione Trojana ſecuti ſunt.

Linquimur à tergo longè peragrata Zacynthos: Hugo Favolius.
Provectiq; ſtatim puppi ſpeculamur ab alta
Arva Cephalenum, populis exhauſta, profeſſis
Religione pia Chriſtum: novus incola quæ nunc
Occupat heu noſtris longè infeſtiſſimus hoſtis.

LEUCE.

Leuce eſt inſula Ponti exigua, Boryſtenis amnis oſtio objecta, quæ ob monumentum Achillis, alio nomine *Achillea* etiam dicitur, quam animas piorum inhabitare credidit Ethniciſmus.

Leuce cana jugum, Leuce ſedes animarum, Ruff. Feſtus.
Nam poſt fata virûm ſemper verſarier illic
Inſontes ajunt animas.
Mox etiam Ambracios ſuperata Leucados ora, Hugo Favolius.
Divus ubi Actiaco quondam ſublimia Phœbo
Condidit Auguſtus Cæſar delubra, novamq;
Erexit validis in littore mœnibus urbem:
Nomine quæ victos hoſtes teſtata, perenne
Victori retinet non uno in marmore nomen.
Utq; rei memorem locus hic, partiq; triumphi

Servaret famam ſtata per quinquennia Phœbo,
Inſtituit celebres, vario certamine ludos.

Ilva.

ILva eſt inſula juxta Italiam, in ea regione, ubi urbs Piſana ſita eſt, Chalybis feraciſſima.

Rutil. Claudius.

Occurrit Chalybum memorabilis Ilva metallis,
Qua nihil uberius Norica gleba tulit.
Non Biturix largo potior ſtructura camino,
Nec quæ Sardonio ceſpite maſſa fluit,
Plus confert ferri populis fœcunda creatrix,
Quàm Tarteſſiaci glarea fulva Tagi.

Virgilius.

— Ilva trecentos
Inſula inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.

Megaris.

MEgaris eſt inſula inter Neapolim & Pauſilypum, *ſecundum Plinium lib. 3. c. 6.* Ego tamen in meo exemplari Plinii lego Pauſilpium. Eſt autem oſtrearum feraciſſima, olim à Lucullo inhabitata.

Georgius Fabricius.

Oſtrigeram Megarim ſortitam nomen ab ovo
Legimus, ut perhibent Luculli divitis olim
Gaudia & Icario villam ſolamen in æſtu.
Extat adhuc rupes intus cava, fonsq́; perenni
Dulcis aqua: ſtatio barbatis commoda mulis.

Nesis.

NEſis, quæ & *Neſion* dicitur, eſt inſula Campaniæ, inter Pauſilypum & Puteolos ſita, multos ex ſe producens cuniculos: *unde Sannazarius Ecclog. 1.*

Huc illuc dum Pauſilypi latus omne pererro,
Piſcoſamq́; lego celeri Neſida Phaſelo.
Poſt hanc aſparagis plenam Neſida videmus,
Pars hæc Pauſilypi quondam, maris inſula nunc eſt.
Multus ibi ſervat furtiva cuniculus antra:
Antra Typhoneos quondam ſpirantia fumos.
Et circa Eumenidum nebuloſo triſtia luco.

Sylv.

Sylvaq; quæ fixam pelago Neſida coronat. Papinius.

P R O C H Y T A.

PRochyta & *Prochyte ites* eſt inſula in ſinu Puteolano, ſic dicta ἀπὸ τοῦ προχύειν, à profundendo, non procul ab Inarime inſula ſita, à qua per terræ motum fuit avulſa. Non deſunt tamen, qui eam ab Æneæ nutrice *Prochyta* appellatam velint.

Tum ſonitu Prochyta alta tremit. Virgil. lib. 9.
— Inarimam donec Prochytamq; legentes, Nathan Chytræus.
Hic ubi terribilis flammam eructare Typhœus
Dicitur: & verſo terras invertere regno.

ORCADES ſeu CYCLADES.

ORcades ſunt inſulæ maris Ægæi, alio nomine *Cyclades* dictæ, propterea, quòd in orbem ſeu rotunditatem ſunt ſitæ, κύκλος enim Græcis eſt *circulus, ut tradit Solinus.* At *Servius* putat, ob id appellari Cycladas, quòd illarum acceſſus pateat per longos circuitus, vel propter promontoria, vel quòd naturale eſt, ut concitatiora ſint maria terrarum vicinitate: & hanc ſuam opinionem conatur probare ex Virgilio, qui ſparſas dicit per æquor Cycladas: at improbat hanc ſententiam *Johannes Fungerus*, priori ſe adjungens. De numero earum variè ambigitur: *Plinius* vult eſſe numero 40. *Oroſius* 33. *Pomponius* 30.

Mox aliæ, rurſum aliæ ſuccedere ſenſim, Incerti authoris.
Cœpêre in curvum diſpoſitæ Cyclades orbem,
Paulatimq; velut turres ſuccreſcere viſæ,
Quarum nec numerum, nec nomina dicere promptum,
Dumq; hic per medium ferimur, properante carina,
Rurſus oberratos dextra lævaq; ſub undas
Paulatim, veluti turres, ſubſidere viſæ.
Eſt locus Arctoo quà ſe Germania tractu Conradus Celtes.
Claudit, & in rigidis Thyle ubi ſurgit aquis,
Quam juxta infames ſcopuli & petroſa vorago,
Aſperat undiſonis ſaxa pudenda vadis.
Orcadas has memorant dictas à nomine Græco,
Atq; has perjuras exilia eſſe Diis.

Accola mutato quos dicit nomine Drollos,
Aëre quòd craſſo corpora ſemper habent.

Feruntur autem eſſe Cycladum inſulæ hæ præcipuæ, *Ceus*, *Canrus*, quæ & *Antandrus* dicitur, *Andrus*, *Gereſtus*, *Tenos*, quæ & *Hydruſa* dicitur, *Delus*, *Myconos*, *Syphnus*, *Meropio*, *Scyros*, *Cythnos*, *Præpeſinthus*, *Seriphos*. His vicinæ ſunt inſulæ *Sporades*, ſic dictæ, quòd ſparſim ſint ſitæ.

Ovid.2. Metam. *Exurgunt montes, & ſparſas Cycladas augent.*

Arba.

Arba inſula eſt *Plinio lib. 4. c.21.* & ſimul urbs ejuſdem nominis in Illyrico ſita, cujus etiam meminit *Hugo Favolius.*

Rurſus ab infauſtis terris ſolventibus oram,
Atq; iter ingreſſis occurrit protinus Arba:
Arba *licet Cereri & plantandis vitibus olim*
Opportuna: tamen raris habitata colonis.
Uſq; adeò omne ſolum hîc, quando exanimata pruinis
Incubuêre ſuis Aquilonia flabra perurunt.

Absyrtides.

Abſyrtides ſunt inſulæ maris Adriatici, juxta Illyricum, ſic dictæ ab *Abſyrto*, fratre Medææ, ibi loci interempto, *quarum meminit Plinius ſecundus lib.3.c.26.* in hiſce: *Illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur, natura vadoſi maris, æſtuariisq; tenui alveo intercurſantibus. Claræ ante oſtia Timavi calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium juxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullariæ & Abſyrtides Grajis dictæ à fratre Medeæ Abſyrto.*

Hugo Favolius.

Abſorus & niveis Sebinica mœnia ſaxis,
Exeruêre vago nudata cacumina Ponto.
Nec procul hinc geminæ ſublatæ in nubila turres,
Inter ſaxa jacent malè fauſtæ Abſyrtidos: unde
Vix vaga pallidulæ nobis per lumina Phœbes
Regna Liburnorum ſe conſpicienda dederunt.

Olchinium.

Olchinium eſt inſula maris Adriatici, Aſcrivio inſulæ vicina.

Hugo Favolius. *Linquitur à tergo Butua, Aſcriniumq; ſuperbum,*

Nobi-

Nobile & Olchinium, Romanis oppida quondam
Civibus & poſſeſſa & nobilitata, ſed altè
Rudera jam fractis tantùm confuſa ruinis,
Aut ſolùm raris habitata mapalia tectis.

HYLLE.

HYlle peninſula eſt juxta Apuliam, in quam olim poſt expeditionem Trojanam conceſſit Diomedes princeps Græcorum, ibiq; arcem condidit.

Hugo Favolius.

Nec ſatis apparens rurſum in mare conditur Hylle,
Quæ circumfuſo celebris penè inſula Ponto
Cingitur, à tergo niſi lati pervia campi
Planities ſolidis conjungeret unica terris.
Quaq; magis tellus his prominet altior oris,
Et ſeſe extollunt excelſi ad ſidera montes.
Hîc quondam, ut fama eſt, Danaum fortiſſimus heros
Tydides bello partis conſiderat arvis,
Sectilibusq; novam ſaxis fundaverat arcem,
Jamq; repentini tendebant carbaſa venti:
Cùm procul optatas rurſum ſe attollere terras,
Vitiferosq; procul ſenſim turgeſcere colles,
Et geminas celſis impoſtas rupibus arces
Aſpicimus læti quæ propugnacula junctæ
Deſuper incumbunt urbi tutiſſima, & arcent
Ante expectatum trepidis à mœnibus hoſtem.

CONE.

COne eſt inſula ad oſtium Iſtri ſita, *Lucanus lib. 3.*

— Et barbara Cone,
Sarmaticas ubi perdit aquas.

ÆNARIA.

ÆNaria eſt inſula in ſinu Puteolano ſita: de qua ita ſcribit *Plinius* lib. 3. c. 6. *Ænaria à ſtatione navium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithæcuſa, non à ſimiarum multitudine* (ut aliqui exiſtimavêre) *ſed à figlinis doliariorum.* Hodie *Iſchia* dicitur à figura oppidi, quòd in mon-

te habet figuram coxendicis: hanc quondam arſiſſe tradit *Virgilius in Aetna:*

Dicitur inſidiis flagrans Ænaria quondam,
Nunc extincta ſuper tectisq́;. vide ſuprà Inarime.

P S Y R A.

PSyra eſt inſula, & ejuſdem inſulæ urbs, juxta Chium ſita, *ut teſtatu Strabo lib.14.* quæ vinum incolis denegat, eſt enim undiq; ſaxoſa. Unde *Hugo Favolius:*

Pſyraq́; quæ medio rupes velut horrida Ponto
Naucleris dudum latuit, modò culmina ſummis
Extulit ex undis: ſequitur quam rupea Scyros.

S C Y R O S.

SCyros eſt una Cycladum inſula, in mari Ægæo ſita, ab aſperitate ſic di- cta, σκῦρος enim Græcis ſunt ſalebræ, unde etiam Statius *Scyron ſcopuloſam* appellat. Fuit ex hac inſula oriundus Rex Lycomedis. Eam etian Achilles adoleſcens, ſub habitu tamen puellari incoluit, & ita Regis filiam Deidamiam defloravit, ex quo concubitu Pyrrhus natus eſt, Regisque filia *Scyrias* appellari cœpit.

Ovid. lib. 1. de arte amand. *Scyrias Æmonio victa puella viro.*

Longitudo ejus ſecundum *Plinium* continet viginti millia paſſuum

Hugo Favolius. *—rupea Scyros.*
Pelidæ quondam latebræ, cùm callida natum,
Fœmineo furtim genitrix celarat amictu.

C Y T H E R A.

CYthera eſt inſula in ſinu Laconico ſita, olim *Porphyris* dicta, *ut vul Plinius*, vel, *ut placet Euſtathio, Porphyruſa:* hodie *Cerigo* dicta, *teſte Sophiano & Favonio:* ab hac inſula Venus *Cytherea* dicitur, ad quam primùm conchâ devecta eſt.

Virgil. lib. 10. *Eſt Paphos Idaliumq́; mihi, ſunt alta* Cythera.

Scribit de eadem *Plinius lib. 4. c. 12.* quòd à Maleæ promontorio ſita ſi quinq; millibus paſſuum, ancipiti, propter anguſtias ibi navium, ambi tu. Quidam authoritate adducti jam verſus ex Virgilio allegati volunt

quòc

quòd Cytherea ſit neutrum plurale, verùm ſciendum eſt, Poëtam ibi loqui de montibus in illa inſula Veneri ſacris, non verò de ipſa inſula.

Ætolos agros linquens petit alta Cythera:
Quondam ubi Cyprigenæ ſecto de marmore matri
Condidit Æneas excelſam ſtrenuus aram,
Quà nunc objecit Turcarum hoſtilibus armis,
Dux urbis Venetæ munitam rupibus arcem,
Fundatam rigida, ſolidaq; crepidine ſaxi. Author incertus.

STROPHADES.

Strophades ſunt duæ inſulæ maris Ionici, ad ortum habentes Peloponneſum, olim alio nomine, *Plotæ* dictæ: *Strophades* verò appellatæ ſunt à converſione, ϛροφὴ enim Græcis eſt converſio, eò quòd Calais cum comitibus Zethis ad haſce inſulas Harpyias perſequens (quarum ſedes fuit hæc inſula) eas perſequi deſiſtens, in priſtinum ſuum locum reverſus eſt.

— Strophades Grajo ſtant nomine dictæ Virgil. 3. Æn.
Inſulæ Ionio in magno, quas dira Celæno,
Harpyiæq; colunt aliæ, Phineia poſtquam
Clauſa domus, menſasq; metu liquere priores.
Præteriit Strophades, quondam quæ credita ſedes Hugo Favolius.
Harpyiis habitata biformibus, atq; ſupremus
Terminus Æonii maris, & ſtata meta profundis.

ICHTHYOESSA.

Ichthyoeſſa eſt inſula maris Icarii, una Cycladum, inter Samum & Myconum ſita, alio nomine etiam *Icaros & Icaria* appellata, *atteſtante Plinio lib 3. c. 12.* Eam hodie eſſe deſertam, variisq; ruinis deformatam, patet ex hiſce carminibus *Hugonis Favolii:*

— Et priſci cognominis Ichthis
Inſula, nunc tantùm ſcopulis & cautibus horrens.

CHIOS.

Chios celeberrima eſt Ionum inſula prope Eryſthias cum ejuſdem nominis oppido, vel à *Chio*, Oceani filia, vel à nive frequenti in ea ſic dicta. Eſt in ea portus celebris, ex eaq; orti fuerunt Ion Tragicus, Theo-

Theopompus hiſtoricus, & Theocritus ſophiſta, Homerum in ea natum eſſe olim crediderunt, *ut teſtatur Cicero pro Archia*: fuit etiam olim ob vinum celebris. Unde *Tibullus*:

Conſulis & Chio ſolvite vincla Cado.

Ruſt. Feſtus. *Atq; Chios patulæ proſpectans arva Felinæ.*

Eſt in hac inſula promontorium, *Phanæus* dictum, ob vinum generoſum, ulmos & lentiſcos, quæ omnia copiosè producit, plurimum nobilitatum, quod etiam *divinus Poëta* attingit 4. *Georg.*

Sunt etiam Amminea vites fortiſſima vina,
Tmolus & aſſurgit quibus, & Rex ipſe Phanæus.

Hugo Favolius. *Conſpicimus læti redimitum fronde Phanæum*
Pampinea, ac vites & amictas vitibus ulmos
Monſtrantem, videas lentiſci robore circum.
Quæ viridi ſemper folio, ſemperq; gravata,
Ter fructus fundens, tria tempora monſtrat arandi.

§ (*) §

COSMOGRAPHIÆ PROSOMETRICÆ

LIBER TERTIUS.

Chorographiam, *hoc eſt, regionum & populorum Proſometricam deſcriptionem continens.*

GENERALES HUJUS LIBRI TITULI.

Gens.
Populus.
Gentes variæ.
Gens barbara.
Barbarus.
Maritimus.
Regio.
Regio ſterilis.
Plaga terrarum.
Ortus.
Meridies.
Septentrio.
Occaſus.

REGIONES EUROPÆ.

Italia.
Germania.
Hiſpania.

Galli

Gallia.
Græcia.
Bohemia.
REGIONES GERMANIÆ.
Helvetia.
Franconia.
Heſſia.
Sileſia.
Turingia.
Marchia Brandeb.
Weſtphalia.
Stiria.
Boruſſia.
Flandria.
Belgia.
Geldria.
Saxonia.
Palatinatus.
Pomerania.
Wagria.
Friſia Gidorenſis.
Naumurcenſis comitatus.
Alſatia.
Zelandia.
Dalmatia.
Ringovia.
Miſnia.
Getæ.
Servia.
Hollandia.
Hannonia.
Marchionatus Badenſis.
Hegovia.
Friſia Orientalis.
Cimbria Cherſoneſus.
Wandalia.
Bulgaria.
Vangiones.
Rauraci.
Bavaria.
Suevia.
Arimaſpi.
Sarmatia.
Meſia.
REGIONES ITALIÆ.
Tyrrheni.
Latium.
Campania.
Iapygia.
Locri.
Samnitæ.
Illyrium.
Peligni.
Frentani.
Marrucini.
Aquicolæ.
Sabini.
Cimmerii.
Apulia.
Lucania.
Magna Græcia.
Samnium.
Veſtini.
Vmbria.
Marſi.
Picenum.
Senones Vmbri.
Gallia togata.
Æmilia.
Thuſcia.
Flaminia.
Brutii.
Sybaritæ.
Veneti.
Faliſci.
Laſtrigones.
GRÆCIÆ REGIONES.
Arcadia.
Bœotica.
Macedonia.
Ætolia.
Phocis.
Chaonia.
Cicones.
Attica.
Mygdonia.
Epirus.
Theſſalia.
GALLIÆ REGIONES.
Celtica.
Allobroges.
Gallia Narbonenſis.
Averni.
Aquitania.
POPULI ALIQUOT EUROPÆI PROMIſCUI.
Curetes.
Bætica.
ASIÆ REGIONES.
India.
Bithynia.
Maſſagetæ.
Iudæa.
Gigantes.
Scythia.
Turcia.
Pygmæi.
Troiani.
Antipodes.
Perſia.
Lydia.
Phrygia.
Pamphylia.
Achæi.
Colchi.
Albania.
Bactri.
Aſſyria.
Myſia.
Mæonia.
Syria.
Lycii.
Antiochia.
Agathyrſi.
Aſia minor.
Bebrycia.
Paphlagonia.

Media.	*Cingari.*	*Ægyptus.*
Parthia.	*Arabia.*	*Libya.*
Moſcovia.	*Panchaia.*	*Maſſilia.*
Ionia.	AFRICÆ REGIONES.	*Cyrenæa.*
Chalybes.	*Æthiopia.*	*Mauri.*
Adraſtia.	*Macrobia.*	*Erembi.*
Galatia.	*Pſylli.*	*Garamantes.*
Anthropophagi.		

GENS, POPULUS.

Neofanius. *Gens ſtudioſa ſacris & dedita relligioni.*

Virgilius. *——Cum gente Deorum*
Invictisq́; viris gerimus, quos nulla fatigant
Prælia, nec victi poſſunt abſiſtere ferro.

I.C.Scaliger. *Gens dubium eſt armis juſtitiaq́; prior,*
Dives agri, dives quæſitæ veſtis & auri.

Idem. *Natio mendax, mendax natio, natio mendax:*
Quo terræ & cœlo detrius eſſe nequit.

Dionyſ.Afer. *Gens quoq́; præfulget claris in laudibus illa,*
Nam peperit multos celſa virtute potentes,
Atq́; adeò ſimiles Diis immortalibus illos.

GENTES VARIÆ.

Prudent. *——Quos Rhenus & Iſter,*
Quos Tagus auriſluus, quos magnus inundat Hiberus,
Corniger Heſperidum quos interlabitur, & quos
Ganges alit, tepidiq́; lavant ſeptem oſtia Nili.

Fracaſtorius. *Omnes Aſſyriæ gentes, & Perſidos, & quæ*
Euphratem Tigrimq́; bibunt.

Virgilius. *Eoasq́; domos Arabum, pictosq́; Gelonos.*

Idem. *Aſpice per Latii populos, quiq́; herbida Sagræ*
Paſcua & Auſonios ſaltus, & Japygis oræ
Arva colunt: ſpecta Tyberis quà labitur, & quà
Eridanus centum fluviis comitatus in æquor
Centum urbes rigat.

Sannazarius. *——Et Iſaurica quiſquis*
Rura domat, quicunq́; tuas Pamphylia ſylvas,

Quiq́;

C

Quiq; Lycaoniam, felicia jugera, quiq;
Flaventem curvis Lyciam perrumpit arator,
Et quos, Mæandri, toties ludente recurſu,
Unda rigat, rigat ipſe ſuo mox amne Cayſter,
Herboſo niveos dum margine paſcit olores.
Quosq; metalliferis veniens Pactolus ab antris
Circuit, & rutila non parcior Hermus arena.
Præterea quos Eoos aurora per ortus, Idem.
Et quos occiduæ propior videt Heſperus undæ.
Addidit & varias (hei barbara nomina) gentes
Bellovacos, Morinosq;, & quos quis dicere poſſit?
Tarbellos.
Quiq; bibit Tanaim, quam ſæva Brittannia partu Hip. Capilupus.
Edidit, & Tauri qui natus vertice montis.
Dat Ganges Arabem, Syrium largitur Orontes, Cornel. Nepos.
Dat Scythicos Tanais, geminoq; obnoxia mundo.
Mæotas tunicis cinctos contingimus altis, Eobanus.
Finibus & vaſtis immenſo crine Gelonos,
Sauromatasq;, Getasq;, Hymenæos, Cecryphasq;,
Arſopasq; feros, & crudeles Arimaſthas.
—— Parthiq;, Afriq;, Arabesq;, Phrygesq;, Lævinus Torrentius.
Qui Nilum Tigrimq; bibunt, Phaſinq;, Lycumq;,
Et Tuſcum hæc inter regnantem flumina Tybrim.
Sarmata Germani, Geta, Baſternæq; feroces Hier. Fracaſtorius.
Præcinctiq; ſagis ſemper pictis Agathyrſi.
—— Quosq; ultima Thule, Scævola Sammartanus.
Quosq; alit Heſperio terra propinqua freto.
Quiq; bibunt Iſtri gelidum ſeptemplicis amnem,
Quiq; Euphrate habitant & loca cincta Tigri.
—— Æthiopes, primoq; Indi ſub Sole jacentes, Marcellus Palingenius.
Getuli, Nomadæq; agiles, Ciliciq; rapaces
Sauromatæ, Parthiq; arcu pugnare feroces.
Præſtantes Arabes, Thraces validiq; Arimaſpæ,
Totq; alii populi, quos ſupra cùm rediit Sol,
Aut cùm diſceſſit, radiis illuminat infra.
Pactos, Arcteosq; ſimul, Leliosq; feroces, Eobanus.

Belligeroſq; Scythas & ſævi Martis alumnos.

BARBARA GENS, BARBARIES.

—— Gens fœda cruore
Inſatiata virûm, bellis ſtudioſa cruentis,
Quali non toto gens eſt truculentior orbe,
Omnia barbariæ loca ſunt vocisq; ferinæ
Plena.
Dionyſ. Afer. *Illis nulla boum, pecoris nec paſcua curæ,*
Veſtibus utuntur, texunt quas floribus ipſi,
Quos tenuant lectos diſcretis finibus ipſi.
Ovidius. *Pellibus hirſutis arcent mala frigora braccis,*
Oraq; de toto corpore ſola patent.
Lucretius. *Jam tibi barbaricæ veſtes, Melibœaq; fulgens*
Purpura, Theſſalico concharum tincta colore.
Iuvenal. *—— Quem non pudet alto*
Per glaciem perone tegi, qui ſubmovet Euros
Pellibus inverſis, peregrinaq;, ignotaq; nobis
Ad ſcelus atq; nefas, quæcunq; eſt purpura ducit.
Schekius. *Qui leges, juſti nec didicere modum,*
Virtutem eſſe inter nil vitiumq; putant.
Gens rudis atq; inculta virûm, ſine more, ſine ullæ
Politianus. *Lege propagabant ævum, paſſimq; ferino*
Degebant homines ritu.
Illum non populi faſces, non purpura Regum
Virgilius. *Flexit.*
Ingentes humeros glauco velatus amictu.
Bapt. Amalt. *Pectora inhumanis barbariora Getis.*
Ioh. Douſ. *Qui propter dumos nemoroſaq; rura vagantur,*
Ruff. Feſtus. *In pecus intenti crebro grege paſcua tondent.*
Idem. *—— Non his aut gloria forti*
Parta manu eſt, aut clara decus peperêre
Terrarum venis, habitant ignota locorum
Semper inexpertes fama, per inhoſpita degunt.
Arva procul, nullis ſunt dignæ deniq; Muſæ.
Prudentius. *Nam quid ruſticitas non crederet indomitorum*

Stult

Stulta virûm, pecudes inter rictusq; ferinos.
Vel quos carne cibat ſerpens, queis ſermo ſuſurrum eſt, Taubman.
Æthiopas nigra ſub ſcrobe Troglotidas.
Quive ſepulchrales Hircani ad Caſpia Nerei
Littora defunctis attribuere canes.
Si tamen & mores eſt quædam noſſe voluptas, P. Rubigallus.
Et quibus hæc rebus gens truculenta vacet.
Accipe, ſed brevibus: quis enim mala cuncta referre
Quæ gens exercet Diis inimica, poteſt?
Ut vultus natura feros, ſic contulit illis
Ingenium, quo nil ſævius eſſe poteſt.
Horrida vox illis, ad clades prona voluntas,
Factaq; non una dextera cæde nocens.
Non ager hîc colitur, Bacchi nec munere gaudent, Idem.
Linquitur hæc Grais anxia cura viris.
Non ibi juſtitiæ, non eſt reverentia legum,
Mens niſi quam pœnæ præſtat ad acta metu.
Nam patrio velata ſago ſpoliisq; ferarum Vlrich. Huttenus.
Errabat ſuccincta humeros, manibusq; rigentes
Induerat villos, errant à vertice circum
Spirantes Boreæ, & nivibus riget hiſpida cervix.

BARBARUS.

PRo crinali auro, pro longæ tegmine pallæ, Virgilius.
Tigridis exuviæ per dorſum à vertice pendent.
Inde lupæ fulvo nutricis tegmine lætus. Idem.
Cui pellis latos humeros erepta juvenco Idem.
Pugnatori operit, caput ingens oris hiatus,
Et malæ texêre lupi, cum dentibus albis,
Agreſtisq; manus armat Sparus.
——Membroſior æquo Virgilius.
Qui tectum nullis veſtibus inguen habet.
Glauco viro veſtis, rorantibus humida guttis Henr. Huſanus.
Barba, manus collo dura, marinus odor,
Turpiter in caligis benè laxis crura natabant:
Eq; rubro capitis vellere tegmen erat.

MARITIMUS, MARITIMI.

Ruff. Feſtus. HI qui cæruleas attingunt æquoris undas
Innumeræ gentes, populorum examina mille.
Idem. ——Qui ſparſi littore longo
Oceani Auſtrali vada latè cærula tangunt.
Dionyſius Afer. Hi quicunque maris vivunt prope littora vaſta.

REGIO, TERRA, DITIO, NATIO, TELLUS, EPARCHIA.

*TErra ferax Cereris, multoque feracior uvis.
Virgil. Centum urbes habitant magnas uberrima regna.
Lactantius. Terra ferax, vario fundens munuſcula cultu.
Auſonius. Purior hic campis aër, Phœbusque ſereno
Lumine purpureum reſerat benè clarus Olympum
Culmina villarum, pendentibus edita ripis,
Et virides Baccho colles, & amœna fluenta.
Lotichius. Gramina nec campis deſunt, nec montibus umbræ:
Eſtque ferax herbis arboribusque ſolum.
Hic oleæ pingues, & amœnis Citrus in hortis
Surgit & Idaliæ Myrthus, amata Deo.
Malaque proveniunt benè olentibus aurea ramis,
Mala vel hybernis menſibus apta legi.
Neofanius. Fœcunda & cunctis quam diffluit nudiusque rebus.
Dionyſius Afer. ——Latis diffuſa pateſcit in arvis,
Fertilis, & ſuperans alias pinguedine glebæ.
Idem. Amnibus hæc multis recreatur & ubere pingui,
Fertilis hæc tellus, fœcundis paſcitur arvis.
Nam ventis ſemper floreſcunt rura ſecundis.
Nicod. Friſchlinus. ——Dives ubi copia largo
Promanat cornu, fœcundo ex ubere glebæ.
Idem. ——Frugis abundans,
Dives apum, Bacchique ferax, pretioſa metallis.
Terra bono conſtat quæ pratis gramine fontes.
In qua proſiliunt læti, piſcoſaque ſtagna,
Et ſegetes granati, aurum vitesque rubentes,

Et ficus oleæ pingues, melliſq; liquores,
Et panis, vitæq; uſus quæcunq; requirit.
Hic mihi vernat humus, ubi dulcia poma quotannis Valla.
Ter gremio effundit, nutrix uberrima tellus.
Terra quibus larga fundit ſua ſemina & altæ, Idem.
Montibus innatæ, mittunt ſua munera quercus.
Glandiferæ in ſummo: media tamen arbore muſſant
Lanigeræ pecudes, per ſe magis omnia florent.
Non his extremis merces vehit ardua puppis.
Omnia dat tellus.
Semper ubi aurato procedens Cynthius ore, Hadrianus Marius.
Fœcundum vario veſtit honore ſolum.
Nec galeis denſiſq; virum gens horruit haſtis, Virgilius.
Sed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Implevere, tenent oleasq; armentaq; læta.
Hic ver aſſiduum atq; alienis menſibus æſtas, Idem.
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
At rapidæ tigres adſunt & ſæva leonum
Semina, nec miſeros fallunt aconita legentes,
Nec rapit immenſos orbes per humum, neq; tanto
Squameus inſpiram tractu ſe colligit anguis.
Adde tot egregias urbes operumq; laborem,
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis,
Fluminaq; antiquos ſubterlabentia muros.
Eſt quæ pinguis humus dulciq; oligine læta. Idem.
Quiq; frequens herbis & fertilis ubere campus.
Huc ſummis liquuntur rupibus amnes, Idem.
Felicemq; trahunt limum.
Nigra ferè & preſſo pinguis ſub vomere terra, Idem.
Et cui putre ſolum (namq; hoc imitamur arando)
Optima frumentis.
Terra antiqua potens armis atq; ubere glebæ. Virgilius.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis. Ovidius.
Et circumfuſis invia fluminibus.
Illa viris dives, dives abundat equis. Idem.
Terra dat immenſos fructus, & montibus altum, Vlp. Fräckenſis.

Quercus

Quercus fert glandes caput: eſt apis incola ventris.
Grex ovium lana per agros incedit onuſtus,
Et ſimilem ſobolem genitrices patribus edunt.
Politianus. Delitiæ quæ non capiant cœliq́; ſoliq́;?
Quis putet his quiquam gratius eſſe locis?
Contendiſſe hominum labor & natura videtur,
Plus uter hunc ditet, nobilitétve ſitum.
Non animos tantùm regio non lumina paſcit,
Ægra, ſed & medica corpora ſanat ope.
Sabinus. Non denſæ ſterili ſurgunt hîc arbore ſylvæ,
Quales Mœnalio terra ſub axe gerit.
Sed pingues oleæ, ſed onuſtæ vitibus ulmi,
Altaq́; fatidico laurus amata Deo.
* Floriferos aperit terra benigna ſinus,
Fracaſtorius. Ante alias omnes ſanctiſſima tellus.
Capilupus. Hîc gelidi fontes, & prata ſilentia rivis,
Hîc ver aſſiduum, bis gravidæ pecudes.
Adde tot egregias urbes, gentemq́; togatam,
Ruff. Feſtus. —— Amnibus illa
Fertilis irriguis crebrò prælambitur ora.
Ovid. Terra cui ad ſegetes ingenioſus ager.
Idem. Arvis apta magis tellus, quàm commoda noxæ,
Non leve finitimis hoſpitibusq́; malum.
Dionyſ. Afer. —— Amnes hanc terram flumine cingunt,
Agricolis pariter, paſtoribus atq́; feracem
Ubere: nam læto florenti ſemina cuncta,
Herbarumq́; thoris & gramina læta vireſcunt.

REGIO STERILIS.

Epitheta. Arida, infœcunda, infrugifera, arenoſa, ſcopuloſa, deſerta.
* Frugibus infelix quæ non manſueſcit arando.
Lucanus. Illa autem ſterilis tellus fœcundaq́; nulli
Arva bono, ſtillanti tabe Meduſæ
Concipiunt, diroſq́; fero de ſanguine rores,
Quos calor adjuvit, putriq́; incoxit arena.
Manilius. Et ſteriles inter ſulcos defeſſus arator,

Ad juga mœrentes cogit fruſtrata juvencos.
Horrida quod duris multoq; inarata per annos, Lucanus.
Heſperia eſt, deſuntq; manus poſcentibus arvis.
Rarus ubi aurato procedens Cynthius ore, Hadr. Marius.
Vix madidum aſſiduo ſiccat ab imbre ſolum.
Ventus ubi æſtivos frangit ſæviſſimus ignes,
Afflans pallentes frigore Solis equos.
Rara ubi nunc frondet foliis flaventibus arbor;
Cum noctem pendit libra, diemq; parit.
—— Qui terras ubere nullo Dionyſ. Afer.
Florentes habitant, ſquallent nam ſentibus aſpris.
Aërium montem ſubjectaq; mœnibus arva Hugo Favolius.
Luſtramus, validis & inhoſpita ſaxa colonis.
Planities hîc lata jacet, deſertaq; : cujus
Perpetuis terræ ſola aperta ſilicibus atris:
Frugiferi hîc nuſquam campi, rubus aſper ubiq;,
Et tribuli & rigidi ſentes lappæq; tenaces,
Antraq; viſuntur ſcabris horrentia tophis.
Non hîc Pampinea dulcis latet uva ſub umbra, Ovid.
Nec cumulant altos fervida muſta lacus.
Aſpicies nudos, ſine fronde, ſine arbore campos,
Non ager hîc pomum, non dulces educat uvas,
Non ſalices ripa, robora monte virent.
Nulla premunt ramos pondere poma ſuo.

PLAGÆ TERRARUM.

PLagæ terrarum numerantur quatuor: *Oriens, Occidens, Meridies, & Septentrio.*

Qua riget ora Bootis, Feſtus Avienus.
Vel qua delecto Zephyrus ſuſtollitur Axe,
Vel qua lene Notus ſpirat, qua perſtrepit Eurus.
—Veneretur ab ortu, Sabellius.
Littus ad Heſperium, gelidam qua ſuſpicit arcton,
Quaq; patens tellus madido ſe ſubjicit Auſtro.
Candidus accenſo quà redit orbe dies, Raviſius.

Quaq́, ſub Heſperio noſtram rapit æquore lancem,
Quaq́, regit ſiccum Mœnalis urſa polum:
Quaq́, Notus contrà eſt.

ORTUS SOLIS.

EST cardo cœli, ſive plaga terræ, in qua Sol oritur, vel terra, in qua primò apparet Sol ſupra hemiſphærium elevatur.

Silius. *Quà Titan ortu terras aſpergit Eoo.*
—Eoi quà maris unda patet.
—Iſtuc, quà ſpectant orientia lumina Solis.

Laur. Cambara. *Quà concolor auro*
Sol oriens ſeſe Eois attollit ab undis.

Ruff. Feſtus. *Æquore ab Eoo, quà ſe ſalis inſinuat vis,*
Et matutino quà cœlum Sole rubeſcit.

Dionyſ. Afer. *Quas primò Titan aſcendens lumine cernit,*
Unde color populis niger eſt flagrantibus ortus.

Idem. *—— Aurea Phœbi,*
Quà rota paupereo repetit convexa ſub ortu.

MERIDIES, PLAGA AUSTRALIS.

PLaga quæ verſus Meridiem ſive Auſtrum ſpectat.
Quà plaga ſecundos alit almos fructibus agros.

Dionyſ. Afer. *Sed quà devexus calidum polus excipit Auſtrum.*

SEPTENTRIO.

EST plaga verſus Boream, quæ ſubjacet ſideri Septentrioni. Septentrio enim ſunt ſeptem ſtellæ, ex quibus Triones figurantur: Das Mitternächtig ſieben Geſtirn / der Heerwag / Latinè *plauſtrum*, vel *urſa*, der Bär.

Ovidius. *Quem nunc ſuppoſitum ſtellis Erymanthidos urſæ*
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Suppoſitum ſtellis, nunquam tangentibus æquor,
Me ſciat in media vivere Barbaria.

Palingenius. *Quæ verò gelidis Boreæ reperitur in oris,*
Vincebat candore nives, & frigora longis

Veſti-

Veſtibus, ac multo vix defendebat amictu.
—Erymanthidos urſæ
Suppoſita eſt ſtellis ac horrida frigore ſemper.

OCCASUS.

PLaga terræ, ubi Sol occidit, Solis veſpertini abſconſio.

Et qua prona dies atris involvitur umbris, Reuſnerus.
Qua Sol occiduo pronus ſe gurgite mergit.
—Jacet extra ſidera tellus Virgil.
Extra anni ſolisq; vias, ubi cœlifer Atlas,
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.
Æquore ab Heſperio, qua ſe ſalis inſinuat vis, Ruff. Feſtus.
Terrarumq; cavis illabitur arduus Atlas.

Sequuntur totius Europæ tabulæ.

TOTIUS ITALIÆ ADUMBRATIO.

ITALIÆ

- Populi antiqui
  - In littore maris
    - Adriatici
      - Veneti, Sabini, Vmbri, Piceni, Calabri, Salentini. Dauni, Appuli, Marci, Peligni, Maracini, Ferentini.
    - Tyrrheni
      - Lucani, Irpini, Bruti, Tuſci, Samnites, Latini, Campani, Picentini.
  - In Gallia togata
    - Ligures, Cenomuni, Lepontini, Inſubres, Sutrii, Taurini.
- Vrbes
  - Trans Apenninum
    - Rhegium, Salernum, Croton, Peſtum. Neapolis, Surrentum, Puteoli, Cumæ. Capua, Luca, Piſa, Aretium, Florentia, Peruſia, Roma, Nuceria, Tybur, Ardea, Preneſte, Terracina, Formiæ, Sinueſſa, Aquinum, Caſilinum.
  - Galliæ Ciſalpinæ
    - Placentia, Cremona, Mutina, Verona, Mantua, Vincentia, Tridentum, Mediolanum, Ticinum, Genua, Dertona, Savona.
  - Venetiæ, Ravenna, Tarentum, Hydruntum, Venuſia, Brunduſium, Beneventum, Sulmo, Amiternum, Ancona, Narſia, Arminium, Ferraria, Bononia, Patavium.
- Montes
  - Apenninus, Alpes, Veſuvius, Garganus.
- Promontoria
  - Lacinum, Zephyrium, Iapygium, Circæum, Scyllæum, Minervæ, Leucopetia.
- Flumina currentia in mare
  - Adriaticum
    - Padus, Rubicon, Atheſis, Aſius, Fiſernus, Avernus, Aufidus.
  - Tyrrhenum
    - Silurus, Sarnus, Vulturnus, Liris, Arnus, Tyberis.

GERMA-

- Populi vetuſti verſus
  - Occidentem: Vangiones, Sicambri, Longobardi, Buſactori, Friſii.
  - Septentrionem: Marcomanni, Bohemi, Bontutæ, Eluones.
  - Otientem: Cauchi, Teutones, Cimbri, Marſi, Ambtones, Sidini, Saxones.
  - Meridiem: Pannonii, Vindelici, Norici, Rheti.
  - In medio. Tubanti, Teutones, Suevi.
- Regiones verſus
  - Occidentem: Lotharingia, VVeſtrichium, Btabantia, Holandia, Friſia.
  - Boteam: Saxonia, VVeſtphalia, Dania, Mechelburgia, Holſatia, Pometania.
  - Ortum: Ptuſſia, Sileſia, Moravia, Auſtria,
  - Auſtrum: Stiria, Carinthia, Helvetia.
  - In medio: Bojaria, Franconia, Miſnia, Suevia, Haſſia, Marchia, Voitlandia, Luſatia, Thuringia, Norica, Boëmia.
- Vrbes
  - Trans Rhenum: Geldria, Moguntia, Conſtantia, Baſilea, Argentina, VVormatia, Spira, Iuliacum, Confluentia, Colonia, Clivia, Antuerpia, Trajectum, Laodium, Lovanium, Aquiſgranum, Lucelbergum, Treviris.
  - Inter Rhenum, Albim & Danubiũ: Monaſterium, Luneburgum, Magdeburgum, Brunſvviga, Lipſia, Caſſilia, Erphordia, Francofordia, Noriberga, Herbipolis, Vlma, Tubinga, Stuckardia.
  - Poſt Albim: Lubecum, Hamburga, Stetinum, VViſmaria, Dantiſcum, Caminum, Berlinum, Toronia, Brandeburgum, VViteberga, Vratislavia, Olomuncia, Gorlicium.
  - Vltra Danubium: Villacum, Vienna, Oenipons, Brixia, Patavia, Salciburga, Monacum, Ratisbona, Cutia, Auguſta, Lucerna, Tigurum, Berna.
- Flumina currentia ad
  - Ortum: Danubius, in quem influit
    - Nabus.
    - Iſura.
    - Licus.
    - Oenus.
  - Septenttionem: Viſurgis, Amaſus, Havelus, Albis, Viadrus, Suevus, Sala, Molda, Eliſter, Niſſa, Bobeta.
- Montes: Cæcius, Abnobius, Gabreta, Sudetes.
- Sylvæ: Sylva Hercynia, ſylva Otthonis.

HISPANIÆ

- Regiones tres
  - Bætica, hodie Granata
    - Populi antiqui
      - Baſtuli,
      - Turduli,
      - Turderani.
    - Vrbes
      - Abdera, Malaca, Cartheia,
      - Aſtaba, Hiſpalis,
      - Ilipa, Corduba.
  - Luſitania, cujus
    - Regiones
      - Portugallia,
      - Caſtilia,
      - Gallicia.
    - Populi
      - Celtici, Vaccei,
      - Aſtures, Callaici,
      - Cantabri.
    - Vrbes
      - Salmantica, Paxiulia, Complutum,
      - Emerita, Compoſtella, Pallantia,
      - Vlyſippo, Toletum, Valeria,
      - Caſtulon.
  - Tarraconenſis
    - Regna
      - Navarræ,
      - Catalauniæ,
      - Arragoniæ.
    - Populi
      - Vaſcones, Varduli,
      - Ilergetes, Carpetani,
      - Conteſtani, Celtiberi.
    - Vrbes
      - Numantia, Gerunda, Tarracon,
      - Carthago utraq;, Cæſarauguſta,
      - Pompelon, Barcinoni,
      - Dertoſa, Saguntus.
- Montes
  - Vindicus,
  - Ortoſpeda,
  - Illipa.
- Flumina verſus
  - Occaſum
    - Bœtis, Mimus,
    - Tagus, Anas,
    - Dorias.
  - Meridiem
    - Rubricatus,
    - Iberus.
- Promontoria in mari
  - Oceano
    - Sacrum,
    - Nereum,
    - Trileucium.
  - Mediterraneo
    - Tenebrium, Scombraria,
    - Columnæ Herculis.

GAL

- **Regiones,**
  - Aquitania, quę hodie
    - Vaſconia, Turonia, Britannia, cujus
      - Populi antiqui
        - Rutani, Biturges, Pictones, Tarbeli, Sancones, Cadurci.
      - Vrbes
        - Burdigala, Turonia, Andegavia, Genebum, Auaricum.
  - Celt ica, quæ hodie
    - Francia, Normandia, Burbonia, Avernia, cujus
      - Populi antiqui
        - Senones, Cenomani, Arubii.
      - Vrbes
        - Pariſii, Geneva, Alexia, Lugdunum.
  - Belgica, quæ jam
    - Campania, Picardia, Flandria, Hannonia, Brabantia, Burgundia, cujus
      - Populi vetuſti
        - Veſſones Menapii. Bellovaci, Vangiones, Rauraci, Linones, Nemetes.
      - Vrbes
        - Gandavum, Metis, Rhotomagus, Tullum, Veſuntium.
  - Narbonenſis ſeu Braccata
    - Delphinatus, Sabaudia, Provincia, Langędoccia, cujus
      - Populi olim
        - Tectoſages, Allobroges, Hedui, Vocontii, Deciatii.
      - Vrbes
        - Toloſa, Narbona, Avenio, Vienna, Maſſylia, Tarentuſia, mons Peſſulus, Arelatum.
- **Montes**
  - Vogeſus,
  - Iuraſſus.
- **Promontoria**
  - Gobeum,
  - Corianum.
- **Fluvii currentes in mare**
  - Mediterraneum
    - Araris, Sequana, Rhodanus, Moſa, Iſaris, Druentia, lacus Lemanus.
  - Oceanum: Ligeris, Garumna.

SAR-

SARMATIÆ & SCYTHIÆ poſt Carpathum montem.

- Partes: Illyria, Pannonia, Dardania utraq; Myſia, Thracia, Dacia.
- Regiones nunc: Ceculia, Tranſylvania, Hungaria, Moldavia, Boſna, VValachia, Sepuſium, Raſcia, Servia, Bulgaria, Turcia.
- Oppida in
  - Hungaria: Poſonium, Caſſonia, Strigonia, Alba regalis, Bellogradum, Varadinum.
  - Thracia: Nicopolis, Adrianopolis, Abdera, Maronea, Ænos, Seſtos, Callipolis, Heraclea, Perinthus, Selymbria, Byzantium, Meſimbria, Apollonia.
  - Sclavonia: Spalatrum, Raguſium, Scardona, Parentium, Pola, Tergeſtum, Aquileia, Cilia, Labacum, Agatha.
- Flumina currentia in
  - Danubium: Tibiſcus, Dravus, Sanus, Moloſſus, Alutas.
  - Mare Ægeum: Hebrus, Neſſus, Athyras, Strymon.
- Montes in Thracia: Rhodope, Scardus, Hæmus, Orbelus.

SARM

- Regiones
  - Orientales
    - Tartaria,
    - Moſcovia,
    - Podalia.
  - Boreales
    - Samogitia,
    - Cujavia,
    - Livonia,& peninſulæ Scandia,Norvegia,Gothia,Suetia.
  - Occidentales, Polonia.
  - Meridionales
    - Lituania,
    - Ruſſia,
    - Maſſovia.
- Oppida
  - in Polonia
    - Cracovia, Sandecia, Poſnania, Lublinum,Sandomiria,Viſlicia,Gneſna,Petricovia,Varſovia,Plocia,Levicia.
  - Lituania & Livonia
    - Vilna,Derbatum,
    - Riga,Nerva,
    - Refalia.
  - Ruſſia
    - Leopolis,
    - Novogradia,
    - Caminecia.
  - Taurica Cherſoneſo olim
    - Eupatoria, Taphræ, Panticapen, Parthenium.
  - Norvegia
    - Lodoſia,
    - Aroſia,
    - Nodroſia,
    - Lunda,
    - Vſſalia,
    - Lintopia.
- Flumina
  - Carcinius,
  - Iſtula,
  - Axiaces,
  - Doryſthenes.
- Montes
  - Amodoci,
  - Riphæi,
  - Venedici.
- Populi antiqui
  - Arimaſpi,Moſchi, Baſilidæ, Agathyrſi, Hamaxobitæ,Baſtarnæ,Roxojani, Taurici,Getæ,Dacæ,Thyſſagetæ, Axiacæ,Nomades,Heneti,Geloni, Sarmatæ.

MACEDONIÆ ET GRÆCIÆ MERIDIONALIS

- Partes
  - Macedonia
    - Mydonia, Pelagonia, Albania, Æmathia, Pelaſgia, Pieria, Paroxia, Biſaltia.
  - Græcia
    - Locris, Phocis, Doris, Bœotia, Megaris, Attis, Ætalis, Epirus, Acarnania.
  - Theſſalia
    - Phtiotis, Magneſia.
- Oppida
  - Græciæ
    - Plateæ, Opus, Aulis, Thebæ, Rhamnus, Marathon.
  - Ad Auſtrum
    - Eleuſis, Lepadia, Athenæ, Megara, Anticyra, Theſpiæ, Naupactus, Calydon, Buthrotum, Ambracia.
  - Macedoniæ
    - Berga, Dyrrachium, Europus, Lariſſa, Hypata, Theſſalonica, Berthæa, Pella, Philippi, Amphipolis.
- Amnes
  - Græcia
    - Iſmenus, Aſopus, Cephiſus, Evenus. Iliſſus, Achelous.
- Montes
  - Oſſa, Athos, Pelius, Olympus, Othris, Pindus, Oeta, Parnaſſus, Cithæron, Aracynthus.
- Promontoria
  - Poſidium, Acroceraunia, Sunium, Actium, Sepias, Nymphæum.
- Campi
  - Tempe, Pharſalici.
- Sylvæ
  - Helicon, Dodona.

POST

Post Isthmum Peloponeſiacum

- Regiones: Meſſenia, Laconica, Corinthia, Arcadia, Sicyonia, Elis, Achaja, Argolis.
- Oppida
  - Verſus Auſtrum: Meſſene, Gythium, Corone, Troëzen, Lacedæmon.
  - Septentrionem: Olenus, Patræ, Sycion, Pellena.
  - Occaſum: Methone, Elis, Piſa, Pylus, Halyartus.
  - Ortum: Argos, Lerva, Corynthus, Mycene, Epidaurus, Nemæa.
  - in Arcadia: Mantinæa, Tegæa.
- Amnes: Eurotas, Aſopus, Alpheus, Inachus, Paniſus.
- Montes: Lycæus, Mænalus, Taygetus, Stymphalus, Cyllene, Pholoe.
- Promontoria: Acritas, Chelonitis, Piræus, Tenarus, Melea.

REGIONES ET POPULI EUROPÆ, ITALIA.

ITALIA Europæ eſt verſus Auſtrum regio,ita dicta vel ab *Italo*, Siculorum Rege, qui agrorum culturam Italos primùm docuit,vel à magnis tauris,quos Romani vocant Italos, appellata etiam fuit *Janicula* à Jano,qui & *Oyges* dictus fuit: hic eo tempore in Italiam venit, quo mundus adhuc erat aureus, docuitq; homi-

nes primùm vinum &frumentum plantare. Derivatur autem vox Janus, ab Hebraica voce *Jaym*, quæ vinum ſignificat: fuit enim *Janus*, ut dictum eſt, primus vini inventor. Hic autem fuit Patriarcha *Noah*, quem & gentiles agnoverunt, ac pro ſacerdote, philoſopho, patreq; Deorum ac hominum habuerunt, & quoniam mundum ante & poſt diluvium viderat, bifrontem finxerunt. Egreſſus autem eſt hic J‸nus ex *Aram* (quæ poſtea Armenia dicta fuit) in Italiam, atque de ſuo nomine urbem *Januam*, quæ hodie eſt Genua, condidit. Quia verò dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ: hinc venerandam Italiæ originem *ex fragmentis Catonis*, qui ſcripſit de Roma deducere placet: *Italiæ ſplendidiſſima*, ait ille, *origo fuit tum tempore, tum origine gentis. Cepit enim aureo ſeculo ſub principibus Diis, Jano, Cameſſe, Saturno, gente Phœnica & Saga. quæ poſt inundationem terrarum per orbem prima colonias miſit. Et de mundi quidem origine authores non paria ſentiunt: nam Chaldæi ſibi ſempiternitatem perſuadent: Phœnicibus & Sagis magis ſua placet origo. Inter utroſq; verò convenit ante Ninum circiter annis 50. & ducentis, quibus duravit aureum ſeculum, terras fuiſſe inundatas, & in Scythia Saga renatum mortale genus, ſive enim ab æterno mundum exiſtimes, vel ante aureum ſeculum ſubruta inundatio poſſederit, & exiccata fumo homines apparuerint, equidem principatus originis ſemper Scythis tribuitur. Ex hiſce veniſſe Janum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Umbrorum, rateq; cum Colonis per Tyberim vectum, ad lævam Tyberis Etruriam tenuiſſe locum, ubi Colonias in continente primùm expoſuit, & ipſe ſimul Deus Vaticanus habitus, dictusq; fuit. regio etiam Vaticana, quaſi Vagicana dicta eſt, quòd Janus ibi quaſi in cunis natam Italiam primumq; vagientem excepit.* Hactenus Cato. Habe etiam nomen *Heſperiæ*, vel *ſecundum Macrobium*, quòd Heſpero ſtella ſit ſubjecta, vel ab *Heſpero* fratre Atlantis, qui à fratre ex Africa eſt pulſus, & in hac terra ſedem ſuam fixit. Dicta etiam fuit *Oenotria*, vel à bonitate vini, vel ab *Oenotrio*, Rege Sabinorum: item *Auſonia* & *Latium* quæ tamen nomina magis parti, quàm toti regioni ſunt aſſcribenda. *Latium* enim eſt ea pars Italiæ, quæ ripæ citeriori ad Tyberim adjacet. *Auſonia* verò quà Siciliam reſpicit. Partes præcipuæ & regiones, in qua Italia diſtribuitur, ſunt 50. *Hiſtria, Umbria*. ſive *Ducatus Spoletanus. Lucania, Liguria, Latium, ditio Venetorum, Japidia, Gallia Ciſalpina, Apulia, Calabria, Flaminia, Hetruria, Campania. Iſtria, Forum Julium, Samnium, Picenum, Tuſcia.* Flumina ejus præcipua recenſentur, *Tyberis*

Padus

adus. Arnus. Vulturnus, Loſatus, Jeſernus, Sanguicus, Piſcarus, Druentus. aliam *Strabo* tibiæ hominis defuncti ait eſſe ſimilem. *Epitheta: Sa-rnia, populoſa fertilis pulchra.*

UNIVERSÆ ITALIÆ EX JOH. HONTERO deſcriptio.

HEſperios procul hinc tractus atq; Itala regna
Incingit mare quod ſuprà, quodq; alluit infrà:
Sed mediam duplices ſecat Appenninus utrinq;
Auſoniam in partes, Adriam littusq; ſiniſtrum
Cum Carnis Venetiq; colunt, Galliq; togati,
Umbri Picentesq; viri, priſciq; Sabini,
Pelignosq; ſequens Erentanus & Appulus agros.
Magnaq; in Auſoniis habitatur Græcia terris.
Brucia Lucanos Tyrrheno littore primos,
Et Campanorum lætos circum æquora colles,
Volſcorumq; domos ſpectat, veteresq; Latinos.
Hinc Ligurum populos, Hetruſcorumq; penates,
Inſubriumq; agros ſpacioſasq; inſuper urbes:
Quæq; tenent Veneti munita palatia cives,
Et Mutinæ Patavíq; arces ditisq; Ravennæ.
Hiſtrorum inde jacent Tergeſte, Aquileia, tractu
Ultra Ancona mari ſpectata Bononia campis,
Mox & Ariminon, & Ferraria, Nurſia, Sulmo
Sipuntum atq; Amiterna domus, Venuſinaq; rura
Brunduſium, Hydruntumq; propinquaq; tecta Crotonis.
Inde Tarentinæ Metapontum jungimus urbi
Rhegion ac Locros, biferiq; roſaria Pæſti,
Sirenum ſcopulos, promontoriumq; Minervæ,
Surrentum, Capuam, atq; altum Præneſte, Salernum,
Parthenopesq; arcem & Cumeæ templa Sibyllæ,
Nuceriæ & Nolæ, Beneventanesq; colonos,
Antiphatæq; domum & Circeæ littora terræ.
Mox Cajeta jacet, Sinueſſaq;, Tybur, Aquinum,
Ardeaq; & rerum quondam pulcherrima Roma.
Roma caput mundi, Peruſinaq; rura ſequuntur,

Et Florentinis immiſſus mœnibus Arnus.
Nec Mediolani pulchram reticebimus arcem,
Dertonam, Ticinumq́; ſimul Genuamq́; ſuperbam,
Tridentum Piſamq́; urbem, veteremq́; Cremonam,
Mantua quam ſequitur Verona, Placentia, Parma,
Atq; aliæ plures, quas præterlabitur amnis
Eridanus, poſt hunc Rubicon præcepsq́; Timavus:
Hinc Tifernus & Hirpinis è montibus ortus
Aufidus, ac Tuſcum qui devolvuntur in æquor,
Vulturnusq́; celer, Silari, Sarniq́; fluenta,
Cuiq; fuit rerum conceſſa potentia Tybris.
Sed quis finis erit, ſi perſequar omnia verbis?
Virgilius. *Sed neq; Medorum ſylvæ, ditiſſima terra,*
Nec pulcher Ganges atq; auro turbidus Hermes,
Laudibus Italiæ certent, non Bactra nec Indi.
Totaq́; thuriferis Panchaia pinguis arenis.
Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertere ſatis immanis dentibus hydri:
Nec galeis denſisq́; virûm ſeges horruit haſtis,
Sed gravidæ fruges & Bacchi Maſſicus humor
Implevere, tenent oleæq́; armentaq́; læta.
Hic ver aſſiduum atq; alienis menſibus æſtas,
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
At rapidæ tigres abſunt & ſæva leonum
Semina, nec miſeros fallant aconita legentes:
Adde tot egregias urbes operumq́; laborem
Tot congeſta manu, præruptis oppida ſaxis,
Fluminaq́; antiquos ſubterlabentia muros.
Idem. *Salve magna parens frugum, Saturnia tellus,*
Magna virûm.
Fracaſtorius. *— Quò Latium, quò maxima Roma*
Attollit caput alta, paterq́; ex aggere Tibris
Aſſurgit.
Sannazarius. *Et tu cui latè imperium terræq́; mariſq́;*
Bellatrix peperit virtus, & Martius ardor,
Terra viris longè pollens atq; æmula cœlo.

Vix ulla eſt totius Europæ regio, quæ fertilitate ſua cum Italia ſit
onferenda: nam multis locis agri, præterquam quòd magna copia gi-
nunt frumentum, unà cum frumento producunt oleas, ad quas vites
nt conſitæ, quæ arbores uſq; ad ſummitatem amplectuntur, atq; uvas
lei magnitudine cum oleis gignunt. Longitudo Italiæ continet du-
nta quinquaginta Germanica milliaria. Sub Adriano 1166. urbes in
alia fuerunt numeratæ, *ut tradit Ælianus in ſuis hiſtoriis. Blondus Fla-
us* anno Chriſti 1430. tantùm 264. numeravit. *Albertus Leander Bono-
enſis Monachus in deſcriptione ſuæ Italiæ refert,* quòd in Italia 300. Epi-
opales urbes reperiantur.

ULTERIOR POETICA DESCRIPTIO.

Nubiferæ quam præruptis anfractibus Alpes Sannazarius.
Præcingunt, mediamq́ pater ſecat Apenninus.
Eſt locus, Heſperiam Graji cognomine dicunt, Virgilius.
Terra antiqua, potens atq; ubere gleba:
Oenotrii coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe, Ducis de nomine, gentem.
Cunctaq́ montanis Itala terra jugis. Pontanus.
Indomito tellus jacet Itala regno Ruff. Feſtus.
Auſonis hæc regio eſt, pubi genus à Jove ſummo.
—Trina hanc pelagi circumtonat unda, Idem.
Nam quà ſe Zephyri ſuſtollunt flabra, profundi
Tyrrheni eſt pelagi, quà ſe Notus erigit æther
Sicanum latè fluitat mare: quà procul autem
Spirat ab Eois pulcher regionibus Eurus,
Jonii ſunt terga ſoli.
Trans Atheſin ſeſe tranſmittunt molliter Alpes, Sabinus.
Dives & Italiæ terra pateſcit agris.
Non denſæ ſterili ſurgunt hîc arbore ſylvæ,
Quales Mœnalio terra ſub axe gerit.
Sed pingues oleæ, ſed onuſtæ vitibus ulmi,
Altaq́ fatidico laurus amata Deo.
Citrus & amittit quæ nunquam frontis honorem,
Et prope labentes conſita ficus aquas.

Ma-

Malaq; dependent curvatis Punica ramis,
Lucida ſub quorum cortice grana rubent.
Salve terra ferax, Cereris dulcisq; Lyæi,
Omnibus optatis terra referta bonis.
Non ager Ægypti pinguiſſimus ubere glebæ
Laudibus aut certent rura beata tuis.
Quamvis illa quidem natas ſine ſemine fruges,
Agricola bobus rus nec arante ferant.
Salve magna parens, doctorum altrixq; virorum,
Exculti qua nos erudiente ſumus.
Induit ingenuos per te Germania mores,
Doctrinæq; tuis fontibus hauſit opes.
Quàm te magnificè decorant urbesq; potentes,
Majus terra tuis urbibus ecquid habet?
Virgilius. *Hinc Italæ gentes omnisq; Oenotria tellus.*
Idem. *— Ubi Lydius arva*
Inter opima virûm leni fluit agmine Tybris.
Ruff. F. Avienus. *Tot populi Auſoniam circundant mœnibus altis,*
Italiam cingunt tot diti ceſpite gentes.
Taubmannus. *Qua Latiale caput ſeptem quadrata jugorum,*
Roma ſuperciliis in cœlum eſt auſa minari.
Dionyſ. Afer. *Quam tria circundant maria undiq; littore curvo,*
Tyrrhenum, Siculum, nec non ſimul Adria vaſtus.

§ (*) §

STATUS ITALIÆ MODERNUS.

ITALIA circumſcribitur hodie ab Oriente mari Adri-co: ab Occidente Alpibus: à Meridie mari Jonico, T-rheno & Liguſtico: à Septentrione populis Germani- & dividitur in principatus undecim, quorum primus

SE

...des Apoſtolica: cujus domini-...um dividitur in

- Temporale: Eſtq;
  - In Italia: ibiq; poſſidet 6. provincias, nempe
    - 1. Romam.
    - 2. Umbriam.
    - 3. Romagnam, quæ rurſus habet ſub ſe 10. civitates, nempe
      - Ferrariam.
      - Comacchio.
      - Ravennam.
      - Imolam.
      - Furli.
      - Fanczam.
      - Rimini.
      - Cerviam.
      - Ceſonam.
      - Bentinocam.
    - 4. Spoletam.
    - 5. Marcam Anconam.
    - 6. Bolognam.
    - Præterea Ducatum de Benevento in regno Neapolitano.
  - Extra Italiam: Comitatum Venuſinum & Avenionem in Gallia, ſecundam ſedem Apoſtolicam.
- Spirituale: Cujus maxima eſt poteſtas in univerſa Chriſtiana Republica, hinc inde variis locis diffuſa.

...eudatores habet multos, præcipui ſunt

- Rex
  - Neapolis,
  - Siciliæ,
  - Sardiniæ,
- Dux
  - Parmæ,
  - Placentiæ,
  - Urbini.
- Dominus Radicofani.

Horum omnium reditus, qui veniunt ad Pontif. ſunt 1800000. P. qui impenduntur aut in præſidiis, aut in triremibus, aut in miniſtris domeſticis.

Poteſt in ſtatu hoc Eccleſiaſtico congregare aciem 5 0 0 0 0. peditum, & 4000. equitum.

II.

...ex Hiſpaniæ: illa verò ...quę poſſidet in Italia, ...unt ſub feudo, aut

- Eccleſiæ, ut ſunt
  - Neapolis.
  - Sicilia, ſub qua Melita, ut feudum Siciliæ.
  - Sardinia, quam quidam volunt eſſe liberam.
- Imperii, & ſunt
  - Mediolanum.
  - Marcheſatus Finalis.
  - Dominicatus Moneco & Pontemoli.

...orum omnium reditus ſunt circiter ...4000000. P. qui omnes in ipſa Italia ...conſumuntur, aut in

- Præſidiis,
- Triremibus,
- Muneribus erga Eccleſiæ Proceres,
- Beneficiis erga veteranos,
- Reliqua ſunt impignorata,
- Ligurenſibus.

❧§(*)§❧

III.

Reſpublica Venetorum: quæ habet Ducem, qui eſt princeps ſenatus uſque ad vitam. Hujus Reipub. dominium eſt liberum. Eſtq;

- In Italia, & in ea præcipuæ civitates, quæ poſſident, ſunt in Lombardia, & Marchia Tarviſina,
  - Venetiæ.
  - Patavium.
  - Cremona.
  - Bergomum.
  - Vicenza.
  - Verona.
  - Brixia.
- Extra Italiam
  - Græcia.
  - Epirus.
  - Baſſina.
- In inſulis: quę ſunt Candia, Corfu.

Creditur habere in ærario 12000000. P. reconditos. Inops eſt militum & frumenti. Annui reditus ſunt 3000000. P. ſed impenſa eſt magna. Eſtq; vel in

- Triremibus numero 200. ad tuitionem inſularum, & maris Adriatici.
- Præſidiis ob metum vicinorum, qui potentes ſunt, veluti Hiſpani & Turcæ
- Duodecim cohortibus Cataphractorum militum.
- Legatis, quos habent apud omnes Principes Europæ.
- Fabricandis arcibus, qualis eſt *Praalma* inexpugnabilis.

IV.

Reſpublica Genuenſis: quæ & Ducem ſuum habet, Senatus principem. Fuit olim potentiſſima, ſed hodie vivit ſub protectione Regis Hiſpaniæ. Terminaturq; ejus Imperium

- Radice Alpium, quâ alluit mare Liguſticum. Continet autem in longitudine 165. milliaria Italica, & in latitudine parum.
- Inſulis Corſica, Caprara.

Ditiſſimos habet cives & principes, qui feudatarii ſunt Reipubl. Reditus hujus Reipubl. ſunt incerti: Impenſæ tamen magnæ. In

- Triremibus, quas multas armat tum ſuo, tum Regis Hiſpaniæ nomine.
- Præſidiis, & cuſtodia urbis. Timent enim à ſuis civibus, ne libertatem invadant, & à Rege Hiſp. qui ipſis vicinus eſt quotidie.
- A Duce Etruriæ, propter *Zerſana*, quæ olim erat ſub Rege, Florentia, & inſula Corſica, quæ pertinuit ad Piſanos.
- A Duce Sabaudiæ, propter civitatem Saonam, quam prætendit eſſe unâ ex 7. Marchiſatibus Imperii.

V

V.

Reſpublica Lucenſis. Cujus parvum eſt dominium. Senatus conſtat 120. Nobilibus, & Duce Senatus, qui vocatur *Gonfolaniere*, id eſt, ſignifer. Reditus hujus Reip. ſunt 12000. P. qui conſumuntur in munienda civitate. Timent enim à Duce Etruriæ, vivit ſub protectione Regis Hiſpaniæ.

VI.

reniſſ. Dux Sabaudiæ. Qui tenetur in numero principum Italiæ. Siquidem Maximus cis Alpes princeps eſt Imperii. Ejus tituli ſunt: Dux Sabaudiæ, Princeps Pedemontii, Marchio Saluſti de Coeca, de Benzone, Comes Aſſi, Don Nizzæ. In eo conſiderandæ ſunt hæc:

- Reditus, qui eſt 800000. P.
- Debita quæ ſunt multa, præſertim Genuenſibus ob bella præterita cum Gallis.
- Equites nobiles, qui in ſtatu ſunt 700.
- Poteſt ſtruere aciem 30000. militum.
- Ordines equeſtres D. Lazari, & annunciatæ.
- Parlamenta duo,
  - Taurini, ubi ſedes Ducis.
  - Cameriaci.
- Vicini, quibus omnibus odioſus, tum Gallis, tum Helvetiis, tum Ligurinis, tum Duci Mantuæ.

VII.

gnus Dux Hetruriæ, ex familia Medicæa. Ejus reditus ſunt 1500000. P. Sex continuò armat triremes, in quibus militant equites S. Stephani. Præcipuæ ejus civitates ſunt *Fiorentia*, *Siena*, *Piſa*, *Piſtoga*, quæ ſunt velut caput provinciarum. Multas præterea habet urbes, oppida, & arces, omniaq; vi & armis poſſidet. Fœdus habet cum Rege Galliæ.

VIII.

niſſ. Dux Mantuæ, antiquiſſimus Princeps eſt totius Italiæ (excepto Duce Sabudiæ) ex familia Gonzaga originem habens, à Paſſarino Gonzaga, qui primus empore Friderici Imp. libertatem Reipubl. Mantuanæ invaſit, & fuit factus dominus Mantuæ, poſt Marchio, tandem Dux. Ejus tituli ſunt, *Dux Mantuæ, Monſferrati, & Marchio Gonzagæ, &c.* Ducatus Montisferrati, qui antea erat Paleologorum, cujus inveſtituram accepit à Carolo V. ſub titulo Marchiſatus, feudataius eſt Imperii: quantum ad ſtatum Mantuæ. Reditus ejus eſt circiter 750000. P. Multum impendit in præſidia, præcipuè in Ducatum Montisfer. propter viciam Sabaudiam ſplendidè vivit. Eſt eques aurei velleris. Multos habet vaſallos, um titulis Marchionum & Comitum. Multos poteſt armare pedites & equites.

IX.

iſſ. Dux Mutinæ, ex familia d'Eſte. Ejus tituli ſunt, *Dux Mutinæ, & Reggio Prin-*

cipe de Canpi, Marchio d' Eſte, Comes de Roto, Graſagnana & Fergnano. Omnes ſuas ditiones tenet in feudum ab Imp. præter dominium Breſcelli, eſt feudatarius Ducis Mantuæ. Solvit quotannis Imperio 4000. P.

In eo ducatu notanda ſunt.

Reditus 150000. P. Debita 80000. Debet enim ſolis Ligurenſibus 200000. P. Vivit ſub protectione Regis Hiſpaniæ. Eſt eques aurei Velleris, & Dux cohortis unicus Cataphractorum. Accipit à Rege Hiſp. quotannis 12000. P. Ejus maximam ditionem occupavit nuper Eccleſia propter ſtatum Ferrariæ. Erat enim Dux Ferrariæ ex familia *d' Eſte.*

X.

Sereniſſ. Dux Parmæ, Placentiæ, de Caſtro & Ronciglione, quos ducatus tenet ex feudo Eccleſiæ. Eſt ex Farneſiorum familia. A Paulo enim III. dati ſunt iſti ducatus Parma ex Placentia filio ſuo naturali Petro Ludovico Farneſio, & ſuis deſcendentibus in recta linea, & ideò ſolvit quotannis Eccleſiæ 10000. P. Prætendunt tamen Hiſpani Placentiam feudatariam eſſe Mediolano. Reditus hujus Principis ſunt 300000. P. Ædificavit arcem in Parma quam optimè munivit. Eſt Eques aurei Velleris, & Dux cohortis equitum Cataphractorum, & ideò accipit à Rege Hiſpaniæ quotannis 12000. P.

XI.

Sereniſſ. Dux Urbini, ex familia *de Rovere*, quem Ducatum poſſidet tanquam feudatarius Eccleſiæ, & ideò dat quotannis S. P. 8000. P.

Ducatus continet civitates 7.
1. Urbinum.
2. Agobbio.
3. Saduleo.
4. Peſaro.
5. Senguglia.
6. Faſdembrona.
7. Cagli.

Ejus tituli ſunt, Dux Urbini, Comes de Montefeldeo, Dominus de Peſaro, Protector Semigalliæ. Ejus reditus ſunt 200000. P. Creditur habere in ærario 2000000. P. Eſt eques aurei velleris, & Dux cohortis Cataphr. & accipit quotannis à Rege Hiſp. 24000. P. ſub cujus protectione vivit. Poteſt ſtruere aciem 20000. militum. Præter iſtos eſt etiam Princeps Mirandulæ, Comes & Dominus Concordiæ Feudat. Imperii. Reditus ejus ſunt 60000. P. Vivit ſub protectione Regis Hiſp. & ab eo accipit 3000. P.

ITALIÆ PRÆCIPUAS URBES ENUmerat in hiſce:

Nic. Reuſnerus Leorinus.

Qui videt Italiam, totum ſimul hic videt orbem:
Complexuq; ſuo quicquid hic orbis habet.

Patria

Patria cunctorum populorum ſcilicet una,
Terrarum genetrix hæc, & alumna fuit,
Imperii, divumq́ locus, frugumq́ repertrix,
Eloquii princeps, juſtitiæq́ parens.
Hîc eſt urbs Venetum dives, Ligurumq́ ſuperba,
Inſubriumq́ potens, hicq́ Ravenna vetus.
Splendida Parthenope, Florentia bella, feraxq́
Felſina, & hîc opibus maxima Roma jacet.
Innumeris quamvis floreſcat gentibus orbis, Ianus Politianus.
Urbibus & gentes vigeant, & civibus urbes,
Nulla tamen regio eſt, quam tu componere poſſis
Felici Italiæ. ſeu glebæ fertilis uber,
Seu fortem mirere ſitum. ſeu fœta beatis
Oppida divitiis, ſeu ſplendida jura virorum.
Salve cara Deo, tellus ſanctiſſima, ſalve: Franciſcus Petrarcha.
Tellus tuta bonis, tellus metuenda ſuperbis,
Tellus nobilibus multum generoſior oris.
Fertilior cunctis, terra formoſior omni,
Cincta mari gemino, famoſo ſplendida monte,
Armorum, legumq́ eadem veneranda ſacrarum,
Pieridumq́ domus, auroq́ opulenta, virisq́.
Cujus ad eximios ars & natura favores
Incubuêre ſimul, mundoq́ dedere magiſtram.
Ad te nunc cupidè poſt tempora longa revertor,
Incola perpetuus, tu diverſoria vitæ
Grata dabis feſſæ: tu, quantam pallida tandem
Membra tegant. præſtabis humum, te lætus ab alto
Italiam video frondentis colle Gebennæ
Nubila poſt tergum remanent ferit ora ſerenus
Spiritus, & blandis aſſurgens motibus aër
Excipit, agnoſco patriam gaudensq́ ſaluto.
Salve pulcra parens, terrarum gloria ſalve, Idem.
Quò te cunq́ moves, quocunq́ ſub æthere ſiſtis,
Multa tibi variarum aderit penuria rerum.
Hinc decor omnis abeſt nemorum, illinc dulcis aquarum
Copia: damnoſæ vaſtant hæc arva paludes:

Illa necant ſentes, vel putris acervus arenæ:
Ille locus tigres ſylvis errare profundis,
Ille videt gelido volitantes æthere gryphes:
Ille truces pardos, rapidos habet ille leones,
Ille venenatas ſtirpes herbasq́; malignas,
Germinat hic morbos, hic pullulat aſpide multa.
Contrà autem (bona vera animi, imperiumq́; ſupremum,
Aoniamq́; lyram, quam Græcia victa Latinis
Tradidit, innumerasq́; libens prætervehor artes)
Italiæ quid obeſt, niſi Mars violentus obeſſet?
Quidve deeſt Italis, ſi pax non deforet una?

VARIORUM ITALIÆ NOMINUM NOTATIOnem ponit in ſequentibus.

Nic. Reuſnerus.

JAniculæ *Janus nomen dedit,* Oenotriæq́;
Vitiſator, Noham quem ſacra lingua vocat.
Seu placet Hebræi, ſeu Græci nominis auctor
Ille vetus: vinum, nomen utrunq́; ſonat.
Sive quòd his vites lætis plantaverit oris,
Sive quòd hæc vino dives abundet humus.
Auſonis *hæc eadem, prius &* Saturnia *dicta eſt:*
Italiæ quòd rex magnus uterq́; fuit.
Quam ſimul Heſperiam *Graji cognomine dicunt:*
Sed nunc Italiæ *nomen & omen habet.*

ITALIÆ LIMITES IDEM PONIT IN ſequentibus.

S*I Boream ſpectes, Itala Alpibus adjacet ora,*
Varus & hinc, illinc Arſia limes adeſt.
Cætera ſi ſpectes latera, undiq́; clauditur illa,
Hinc Veneto, pars qua ſurgit Eoa, mari:
Illinc Tyrrheno, Phœbus quà conditur undis,
Et Siculo, medio quà nitet orbe, freto.

§ [*] §

ITA-

TALIÆ FORMAM, QUÆ EST FRONS QUERNA, item tibia humana, ejuſdemq; longitudinem & latitudinem exprimit in ſequentibus.

Italiam rerum dominam qui cingere viſu,
Et totam pariter cernere mente velit:
Inveniet quernæ ſimilem procedere frondi,
Arctatam laterum conveniente ſinu.
Millia per longum decies centena teruntur,
A Ligurum terris ad freta Sicaniæ.
In latum variis damnoſa anfractibus intrat,
Tyrrheni rabies, Adriaciq; ſoli.
Qua tamen eſt juncti maris anguſtiſſima tellus,
Triginta & centum millia ſola patet.
Diverſas medius mons obliquatur in undas,
Quà fert, atq; refert Phœbus uterq; diem.
Urget Dalmaticos Eoo vertice fluctus,
Cærulaq; occiduis frangit Etruſca jugis.
Si factum certâ mundum ratione fatemur,
Conſiliumq; Dei machina tanta fuit,
Excubiis Latiis prætexuit Apenninum,
Clauſtraq; montanis vix adeunda viis.
Invidiam timuit natura, parumq; putavit
Arctois Alpes oppoſuiſſe minis.
Sicut vallavit multis vitalia membris,
Nec ſemel incluſit, quæ precioſa tulit.

Rutilius Claudius Numantianus.

NHABITATORUM ITALIÆ PROPRIETATES perſtringit in ſequentibus.

Siticuloſus Appulus, Croton ſanus,
Siculus doloſus, laniger Tarentinus,
Picenus unctus, ruſticus Ferentanus,
Nebuloſus Umber, Longobardus aſtutus,
Carams vorator, potor Hiſtrus, inſanus
Illyrius, arrogantior Typhæo, hujus
Caputq; venti, & gloriæ Raguſæus.

I.C. Scaliger.

Venetus

Venetus ſuperba nobilis vetuſtate,
Qui more Rhodani, carpit arva vicina,
Genuenſis oſor pacis, ac boni moris.
Unus Britannis tetrior Ligur cunctis
Saxicola pelagicurſor, invidus ſpurcus,
Famelicoſus, turpis, archipirata.

ITALIÆ POPULOS, URBES ET FLUMINA decantat in hiſce.

Silius Italicus.

FAunigenæ ſocio bella invaſere Sicano,
Sacra manus Rutuli: ſervant qui Daunia regna,
Laurentiq; domo gaudent, & fonte Numici.
Quos Caſtrum, Phrygibusq; gravis quondam Ardea miſit,
Quos celſo devexa jugo Junonia ſedes
Lavinum, atq; altrix caſti Collatia Brutia,
Quiq; immite nemus Triviæ, quiq; oſtia Tuſci
Amnis amant, trepidoq; fovent Almone Cybelem.
Hinc Tibur, Catille, tuum, ſacrisq; dicatum
Fortunæ Præneſte jugis, Antemnaq; priſco
Cruſtumio prior, atq; habiles ad aratra Labici,
Nec non ſceptriferi qui potant Tibridis undam,
Quiq; Anienis habent ripas, gelidoq; rigantur
Simbrino, raſtrisq; domant Æquicola rura.
Hic Scaurus monitor, tenero tunc Scaurus in ævo,
Sed jam ſigna dabat naſcens in ſecula virtus.
Non illis ſolitum criſpare haſtilia campo,
Nec nos pennigeris pharetram impleviſſe ſagittis.
Pila volant, brevibusq; habiles mucronibus enſes,
Ære caput tecti, ſurgunt ſuper agmina criſtis,
At quos ipſius menſis ſepoſta Lyæi
Setia, & in celebri miſerunt valle Velitræ,
Quos Cera, quos ſpumans inimico ſignia muſto,
Et quos peſtiferâ Pontini uligine campi,
Qua ſaturæ nebuloſa palus reſtagnat, & atro
Liventes cœno per ſqualida turbidus arva
Cogit aquas Ufens, atq; inficit æquora limo.

Du

Ducit avis pollens, nec dextra indignis avorum
Scævola, cui diræ celatur laudis honora
Effigies clypeus, flagrant altaribus ignes.
Tyrrhenum vallis medio ſtat Mutius, irâ
In ſemet verſa, ſævitq́; in imagine virtus.
Tunc icti ſpecie ruere acri in bella magiſtro
Cernitur effugiens ardentem Porſena dextram.
Quîs Circæa juga, & ſcopuloſi verticis Anxur,
Hernicaq́; impreſſo raduntur vomere ſaxa,
Quîs putri pinguis ſulcatur Anagnia gleba,
Sylla Ferentinos, Privernatumq́; maniplos
Ducebat ſimul excitos, ſeræq́; juventus
Addita fulgebat telis, hîc Scaptia pubes,
Hîc Fabrateriæ vulgus, nec monte nivoſo
Deſcendens Atena aberat, detritaq́; bellis
Sueſſa, atq; à duro Fruſino haud imbellis aratro.
At qui Fibreno miſcentem flumina Lyrim
Sulfureum, tacitisq́; vadis ad littora lapſum
Accolit Arpinas, accitâ pube Venafro,
Ac Latrinatum dextris ſocia hiſpidus arma
Commovet, atq; viris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo ſanguis ab alto.
Ecce inter primos Theramæo à ſanguine clauſi
Exulat heu rapidis Nero non imitabilis auſis.
Hunc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens
Caſperula, hunc Foruli, magnæq́; Reate dicatum
Cœlicolum matri, nec non habitata pruinis
Nurſia, & à Tetrica comitantur rupe cohortes.
Cunctis haſta decus, clypeusq́; refertur in orbem,
Vertice & implumes, & lævis cortice cruris
Ibant, & læti pars ſanctum voce canebant,
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixiſti populos magnâ ditione Sabinos.
Et qui Picenæ ſtimulat telluris alumnos

Y *Horri-*

Horridus, & ſquamis & equinâ Curio criſta,
Pars belli quoq́; magna venit, non æquore verſo
Tam creber fractis albeſcit fluctus in undis,
Nec cœtu leviore, ubi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur Martia peltis,
Perſtrepit & tellus, & Amazonius Thermodôn,
Hic & quos paſcunt ſcopuloſæ rura Numanæ,
Et quis littoreæ fumant altaria Cupræ,
Quiq́; Truentinas ſervant cum flumine turres,
Cernere erat. clypeata procul ſub ſole coruſco
Agmina ſanguineâ vibrant in nubila luce.
Stat fucare colos nec Sidone vilior Ancon,
Murice nec Libyco, ſtatq́; humectata Vomano
Adria, & inclemens hirſuti ſignifer Aſeli.
Vepicus quondam memorabile nomen ab alto
Saturno ſtatuit genitor, quem carmine Circe
Exutam formâ, volitare per æthera juſſit,
Et ſparſit plumis croceum fugientis honorem.
Ante (ut fama docet) tellus poſſeſſa Pelaſgis,
Quis Æſis regnator erat fluvioq́; relinquit
Nomen, & à ſeſe populos tunc dixit Aſelos.
Sed non ruricolæ firmarunt robore caſtra
Deteriore, caris venientes montibus Umbri,
Hos Æſis, ſapisq́; lavant, rapidasq́; ſonanti
Vertice contorquens undas per ſaxa Metaurus,
Et lavat ingentem perfundens lumine ſacro
Clitumnus taurum, Nærus albeſcentibus undis
In Tiberim properans, Tiniæq́; inglorius humor,
Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Senæ,
Sed pater ingenti medios illabitur amne
Albula, & immotâ perſtringit mœnia ripa.
His urbes, Arna, & latis Mevenia pratis
Hiſpellum & duro monti per ſaxa recumbens
Narnia, & infeſtum nebulis ingentibus olim
Inginum, patuloq́; jacens ſine mœnibus arvo
Fulginia, his populi fortes Amerinus, & armis

Vel raſtris laudande Camors, his Sarſina dives
Lactis, & haud parci Martem coluiſſe Tudertes.
Ductor Piſo viros ſpernates mortis agebat,
Ore puer, pueriq; habitu, ſed corde ſagaci
Æquabat ſenium, atq; aſtu ſuperaverat annos.
Jamq; per Hetruſcos legio completa maniplos,
Rectorem magno ſpectabat nomine Galbam,
Huic genus orditur Minos, inviſaq; tauro
Paſephaë, clariq; de hinc ſtant ordine patres.
Lectos Cære viros, lectos Cortona ſuperbi
Tarcontis domus, & veteres misêre Graviſcæ.
Nec non Argolico dilectum littus Aleſo
Alſium, & obſeſſæ campo ſquallente Fregellæ.
Affuit & ſacris interpres fulminis alis
Fæſula, & antiquus Romanis montibus horror,
Cluſinum vulgus: cum, Porſena magne, jubebas
Nequicquam pulſos Romæ imperitare ſuperbos.
Tum quos à niveis exegit Luna metallis,
Inſignis portu, quo non ſpacioſior alter
Innumeras cepiſſe rates, & claudere pontum,
Mœoniæq; decus quondam Vetulonia gentis.
Hos juxta Nepeſina cohors, æquiq; Faliſci,
Quiq; tuos Flavina focos, Sabatia quiq;
Stagna tenent, Ciminiq; lacum, qui Sutria tecta
Haud procul, & ſacrum Phœbo Soracte frequentant.
Spicula bina gerunt, caput his cudone ferino
Stat cautum, Lycios damnant haſtilibus arcus.
Hæ bellare acies nôrant, at Marſica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem,
Vipereumq; herbis hebetare & carmine dentem.
Marruvium, veteris celebratum nomine Marri,
Urbibus eſt illis caput, interiorq; per udos
Alba ſedet campos, pomiſq; rependit ariſtas.
Cætera in obſcuro famæ, & ſine nomine vulgi,
Sed numero caſtella valent, conjungitur acer
Pelignus, gelidoq; rapit Sulmone cohortes.

Nec cedit ſtudio vicinus ſanguine miles,
Quem genuere Cales, non parvæ conditor urbis
(Ut fama eſt) Calais, Boreæ quem rapta per auras
Orithyca vago Geticis nutrivit in antris.
Haud illo levior bellis Veſtina juventus
Agmina denſavit venatu dura ferarum,
Quæ Fiſcelle tuas arces Pinnamq; virentem,
Paſcuaq; haud tardè redeuntia tondet Avellæ.
Marrucina ſimul, Frentanis æmula, pubes
Corſini populos, magnumq; Theate trahebat.
Omnibus in pugna fertur ſparus, omnibus alto
Aſſuetæ volucrem cœlo demittere fundæ,
Pectora pellis obit cæſi venatibus urſi.
Jam verò quos dives opum, quos dives avorum
Et toto dabat ad bellum Campania tractu,
Ductorum adventum vicinis ſedibus Oſci
Servabant, Sinneſſa tepens, fluctuq; ſonorum
Vulturnum, quaſq; evertêre ſilentia, Amydæ,
Fundiq;, & regnata Lamo Cajeta, domuſq;
Antiphatæ, compreſſa freto, ſtagniſq; paluſtre
Linternum, & quondam fatorum conſcia Cumæ.
Illic Nuceria, & Gaurus navalibus apta,
Illic Parthenope, ac Pœno non pervia Nola,
Alliphe, & Clanio contemptæ ſemper Acerræ.
Sartaſtes etiam populos, totaſq; videres
Sarni mitis opes. Illîc quos ſulphure pingues
Phlegræi legêre ſinus, Miſenus, & ardens
Ore giganteo ſedes Ithaceſia Bai.
Non Prochyte, non ardentem ſortita Typhæa
Inarime, non antiqui ſaxoſa Telonis
Inſula, nec parvis aberat Calatia muris,
Surrentum, & pauper ſulci Cerealis Atella,
Inprimis Capua, heu rebus ſervare ſecundis
Inconſulta modum, & parvo peritura tumore.
Lectos venturo formabat Scipio bello,
Ille viris pila, & ferro circundare pectus

Ad

Addiderat,leviora domo, de more parentum
Geſtabant tela,ambuſtas ſine cuſpide cornos,
Aclidis uſus erat,factaq; ad dura bipennes.
Affuit & Samnis,nondum vergente favore
Ad Pœnos,ſed nec veteri purgatus ab ira.
Qui Batulum,Mucrasq; colunt,Boviania quiq;
Exercent luſtra,aut Caudinis faucibus hærent,
Et quos aut Rufræ,aut quos Æſernia,quósve
Obſcura incultis Herdonia miſit ab agris
Brutius haud diſpar animorum,unaq; juventus
Lucanis excîta jugis,Hirpinaq; pubes
Horrebat telis,& tergo hirſuta ferarum.
Hos venatus alit,luſtra incoluêre,ſitimq;
Avertunt fluvio,ſomniq; labore parantur.
Additur his Calaber,Salentinæq; cohortes,
Nec non Brunduſium,quo deſinit Itala tellus.
Parebat legio audaci permiſſa Cethego,
Cui ſocias vires,atq; indiſcreta maniplis
Arma recenſebant,nunc ſeſe oſtendere miles
Lucoſiæ è ſcopulis,nunc quem Picentia Pæſto
Miſit,& exhauſtæ mox Pœno Marte Catillæ.
Nunc ſi larus quas nutrit aquis,quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.
Ille & pugnacis laudavit tela Salerni,
Falcatos enſes,& quæ Buxentia pubes
Aptabat dextris irraſæ robora clavæ.
Vos etiam attritæ,deſolatæq; virorum
Eridani gentes,nullo attendente Deorum
Votis tunc veſtris,caſura ruiſtis in arma.
Certavit Mutinæ quaſſata Placentia bello,
Mantua mittendâ certavit pube Cremonæ.
Tum Verona Atheſi circumflua,& undiq; ſolers
Arva coronantem nutrire Faventia pinum
Vercellæ,fuſciq; ferax Pollentia villi,
Et quondam Teucris comes in Laurentia bella
Oeni priſca domus,parviq; Bononia bella,

Quiq; gravi remo limoſis ſegniter undis
Lenta paludoſæ proſcindunt ſtagna Ravennæ.
Tum Trojana manus, tellure antiquitùs orti
Euganea profugiq; ſacris Antenoris oris:
Nec non cum Venetis Aquileja perfurit armis,
Tum pernix Ligur, & ſparſi per ſaxa Vageni
In decus Annibalis duros miſere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia Brutus
Ibat, & hortando nutum accendebat in hoſtem.
Addiderat ter mille viros in Marte, ſagittæ
Expertos, fidus ſicula regnator ab Ætna.
Lucanus. *At nunc ſemirutis quòd pendent mœnia tectis*
Urbibus Italiæ, lapſiſq; ingentia muris
Saxa jacent, nulloq; domus cuſtode tenemur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.

ITALIÆ PARTAS VICTORIAS, ET TOT POpulos ſubactos enumerat in hiſce.

Vlrich. Huttenus. *SI quid ab antiquo repetis tamen, omnia quondam*
Devici, indomitos ſuppoſuiq; jugo.
Ulla hæc Italica victoria longius ivit,
Gens tua nunc, olim maxima Roma fuit.
Me Lybici ſenſere Duces, ego Punica vici
Regna, per Æthiopas arma tuliq; truces.
Quantum Arabum, quantum eſt Ægypti, Marte ſubegi
Effera Parthorum me timuitq; domus.
Pugnaces domui Thracas, fudiq; feroces
Pannoniæ populos, horribileſq; Gethas.
Pugnavit quoties, toties mihi Gallia victa eſt.
Signa per Hiſpanos, per Siculoſq; tuli.
Auſa Calydonios etiam ſuperare Britannos,
Injeci Occiduo Clauſtra metumq; mari.
Dalmata ſuccubuit mihi, ſuccubuere rebelles
Illyrii, Mæſos edomuiq; feros.
Audaces ceſſere Syri, quiq; eminus arcu
Non modicos Perſæ diſtribuere metus.

Vici acres Macedum turmas, vici Attica regna,
Servivit Romæ Græcia victa meæ.
Me domitæ novere Aſiæ, tot regna, tot urbes
Senſere, & quem nunc omnia, Turca, timent.
Impreſſi tibi Ponte jugum, Colchosq; cecidi,
Pertulit impulſus Caſpia porta meos.
Per Solymæ graſſata Urbem mea gloria gentis,
Nec mihi ſe rigidi non tribuêre Scythæ.
Fregi acres Cymborum acies, & Teutonos armis,
Vis mea bellaces contudit Helvetios.
Nullus in urbe locus, qui me non noverit, omni
Novit, inaceſſi eſt inſula ſi qua maris,
Una caput mundi meruit mea Roma vocari,
Non tuus hoc Rhenus ipſe negare poteſt.
—Veniens cui primus Olympo Ioh.Fungenus.
Æthereo dederat nomen Saturnus, iniqui
Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademptis.
—O ingens mundi decus optima ſemper Torrentius.
Conſiliis ſeu bella forent, ſeu fœdera curæ.
Primum iter in Latium, quà pulcher Mintius unda Fr.Petrarcha.
Formoſo de patre oriens interluit arva.

Nimii æſtus cauſam reddit in ſequentibus Beza: at quomodo per um pulchritudo puellarum cauſa eſſe poſſit, non video: ſiquidem o- es ſunt fuſcæ, & calore Solis aduſtæ.

Cur Italas urbes Phœbus torrentior urat, Theod.Beza.
Si quæras fieri qua ratione putem,
Nec vicina magis quia Phœbi ſemita, dicam,
Dicere nec mendax quæ ſolet Aſtrologus:
Verùm aliud dicam, quod ſi vis teſte probari,
Hoc tibi vel gemino teſte probare licet.
Nulla magis tellus pulchris fœcunda puellis
Italia, nulla eſt terra beata magis.
Hi ſunt nimirum, quos Phœbus dum videt ignes,
Credibile eſt ignes multiplicare ſuos.

Saturnus è Titanum carcere liberatus, in Italiam ad Regem Ja- conceſſit, quæ ob id à latendo Latium dicta eſt, quaſi Saturni lati- m, hinc *Ovid.lib.1.Faſt.*

Has

Hac ego Saturnum nemini tellure receptum,
Cœlitibus regnis nam Jove pulſus erat:
Inde diu genti manſit Saturnia *nomen,*
Dicta fuit Latium terra latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſignavit in ære,
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Dionyſ. Afer. *Limite quam recto mediam ſecat Apenninus.*
Idem. *Quorum per terram diſcurrit in æquora Tybris.*
Fracaſtorius. *Aſpice per Latii populos, quiq; herbida Sagræ*
Paſcua & Auſonios ſaltus, & Japygis oræ
Arva colunt, amnis Tiberis quà labitur, & quà
Eridanus centum fluviis comitatus in æquor
Centum urbes rigat.

Virgilius. *Itali*
Genus acre virûm Marſos pubemq; Sabellam
Aſſuetumq; malo Ligurem Volſcosq; verutos
Extulit, hæc Decios, Marios magnosq; Camillos
Scipiadas duros bello.

Baptiſta Mantuanus. *—Phryſias domuiſtis & Helladagentes,*
Oenotriæ, ducunt genus à radicibus illis.
Idem. *Sunt qui Auſoniam de nomine ducunt*
Auſonii Laertiadæ de ſanguine Ulyſſis
Progeniti.

GERMANIA.

GERMANIA eſt totius Europæ regio maxima & florentiſſima, in medio ejus penè poſita, quæ ſecundum fines antiquos, ab occaſu à Gallis Rheno diſcernitur, à meridie Danubio concluditur: à ſeptentione alluit ipſam *Oceanus:* ab ortu Polonia & Bohemia terminatur, unde veteres ejus populos *Corn. Tacit.* hoſce recenſet: *Teutones, Cimbros, Marſos, Gambrivios, Suevos, Wandalos, Batavos, Caninefates, Mattiacos, Cattos, Uſipios, Teucteros, Bructeros, Chamanos, Agrivarios, Dulgibinos, Chaſuarios, Friſios, Chauros, Cheruſcos, Foſos, Semnones, Longobardos, Rendignos, Aviones, Anſilos, Varmos, Endoſes, Suardones, Nuithones, Nariſcos, Hermun-*

munduros, Marcomannos, Quados, Marſignos, Gothinos, Oſos, Butios, Lygios, Arios, Helvecones, Manimos, Elyſios, Naharvales, Gothones, Rugios, Lemonios, Suiones, Peucinos, Fennos ac Venedos. Hodie verò limites ſunt ejus multò ampliores, quàm *Strabo, Plinius, Mela, Ptolemæus* & alii aſſignant: ſiquidem verſus occaſum ea ſeſe hodie longè ultra Rhenum, uſque ad Picardiam & Burgundiam extendit, & omnem Belgiam comprehendit: verſus meridiem ultra Danubium omnem Bavariam, & totum tractum Tyrolenſem, Rhetiam, Helvetiam, ſuperiorem Pannoniam, atq; adeò ipſas etiam Alpes complectitur: ab ortu etiam omnem Pruſſiam, & ultra Bohemiam Moravos obtinet. *Tacitus* inquit, *informem eſſe terris, aſperam cœlo, triſtem cultu, aſpectuq;, ac in univerſum, aut ſylvis horridam, aut paludibus infœcundam.* Hodie regio eſt adeò amœna, adeò pulchris urbibus exornata ac culta, ut Italiæ, Galliæ, vel Hiſpaniæ parum cedat, cœlo ſatis fruitur clementi & temperato, licet tempore hyberno frigidiuſculo, quod tamen ad ſanitatem & corporis validitatem multum confert: & quantum frigus in hyeme Germanis moleſtum eſt, tantum calor in æſtate, vel plus etiam Italis tædioſus eſt.

At in eo differunt, quòd in Germania ad depellendum frigus per fornacum calefactiones & vaporaria remedium ſit inventum. Ad calorem autem intemperatum mitigandum apud Italos remedium extat ferè nullum. Videat ergo hîc Tacitus quàm ſæpè bona materia culpetur, ob defectum boni alicujus artificis. Fluviorum maximorum copia reliquis Europæ partibus antecellit omnibus: inter hos hi recenſentur præcipui: *Danubius, Rhenus, Nicrus, Mœnus, Amaſis, Viſurgis, Albis, Suevus, Viadrus, Viſtula, Moſella, Oenus, Iſara, Lycus, Lippia, Lanus, Edera.* Dividitur hodie Germania in ſuperiorē, quæ vulgò dicitur hoch Teutſchland/ & inferiorem, vulgò nider Teutſchland. Superioris regiones recenſentur: *Bavaria, Helvetia, Auſtria, Stiria, Alſatia, Suevia, Palatinatus, Franconia, Moravia, Rhetia, Atheſis, Carnia, Carinthia, Carniola.* Inferioris ſunt *Lotharingia, Brabantia, Flandria, Selandia, Holandia, Geldria, Clivia, Friſia, Weſtphalia, Heſſia, Saxonia, Miſnia, Thuringia, utraque Marchia, Dania, Pomerania, Pruſſia, Livonia, Sileſia, Voitlandia, & Moravia.*

Quà nimium vicina Britannis, Ruff. Feſtus.
Flavaq; Cæſariem, Germania porrigit ora.
Dumoſa Hercyniæ peragrans confinia ſylvæ,

Z *Di-

* *Dives Teutoniæ quà patet ora plagæ.*

I.Cæſ.Scaliger. *Quæ belli fortunam armis finemq; ſecuta,*
Germania Herciniis expulit arma jugis.

Fracaſtorius. *—— Germania nuper*
Grata Deo, nunc ingeniis elata ſuperbis,
Detrectare jugum imperii & ſe opponere patrum
Sanctorum placitis & ſacris legibus audet.
Nec jam Pontificum, nec jam ullos Cæſaris audit
—— Infelix monitus.

At audi Fracaſtori, quòd Germania ſe opponat patribus illis, qui non niſi traditiones docent humanas, illud largimur, modò illud nobis firmum perpetuumq; maneat, nos nuſpiam reſiſtere ductui Spiritus ſancti, ſcriptisq; propheticis & Apoſtolicis.

Pontanus. *—— Audax Germania terra*
Dives aquis, populis dives & ipſa ſuis.

Angelius. *Qua patet & latos profert Germania fines.*

Incertus. *Invicta lethum pro libertate paciſci,*
Gentis erat quondam gloria Teutonicæ.

Germani, Duce Harminio, proſtratis aliquot in ſylva Hercynia Romanorum legionibus, temporibus Divi Auguſti Cæſaris maximam ſibi peperêre victoriam, ita ut allato hoc nuncio Auguſtus illiſo ad parietem capite clamarit: Quintili, Quintili (quod erat nomen Ducis Romani) redde legiones. Ad quod alludit in ſequentibus:

Herm.Plaſſius. *Patria non timuit vires Germania Romæ,*
Sæpè ſed in Romam Martia caſtra tulit.
Arminius virtute potens & ſtrenuus armis,
Edomuit Romam Quintiliumq; Ducem.

Germaniæ limites ponit in hiſce:

Phil.Melanch. *Rhenus ab occaſu, Viadri ſed flumen ab ortu,*
Clauſerunt fines Teutona terra tuos.
Aeriæq; Alpes immotus limes ad Auſtrum,
Balticus ad Boream terminat Oceanus.

Sabinus. *Ipſa Gubernatrix caput & Germania mundi,*
Quo nihil, excepto Cæſare, majus habet.

Idem. *Quando ruinoſis ſtabant circundata muris*
Oppida, nec præceps foſſa, nec agger erat.

Inclyta

Inclyta tum belli Germania laude vigebat,
Hoſte tibi nullos incutiente metus.
At foſſis poſtquam nunc es munita profundis,
Aggeribusq́ urbes vallat arena tuas.
Nunc virtute cares, nunc ſupplex porrigis ultrò
Omnibus imbelles hoſtibus ipſa manus.
Grandia quod trepidos formidine cornua cervos,
Hoc tua te foſſis mœnia cincta juvant.
Tot rarorum operum inventrix, tot mater & altrix
Scientiarum pariter ac tot artium.
Hæc tot doctorum ingeniis præclara virorum,
Tot vatum, ego inquam, Rhetorumq́ inſignium.
Ut videar meritò hanc mihi poſſe Helicona vocare,
Vel potius univerſitatis horreum.
Dum creperi toties fortunam experta duelli,
Coronam ab hoſte bellicam ſemper tulit.
At te nemo olim bellis impunè petivit, Stigel.
Inq́ tuo fixit nemo trophæa ſolo.
Fregeris ut rerum dominos virtute Quirites,
Cladis adhuc Vari conſcia fama docet.
Utq́ manu Solymam victrice receperis urbem,
Non uno memorat pagina priſca loco.

UNIVERSÆ GERMANIÆ PER JOHANNEM HONTERUM deſcriptio.

GErmanas etiam terras prope flumina Rheni,
Atq́ alias alio jungam ſub ſole jacentes.
Occiduas partes gens Martia Germanorum,
Helvetii ſimul & Vaſti colit incola regni,
Moxq́ Sicambrorum populi, cultiq́ Batavi.
Cimbrica cum Friſiis ſeptem ſubjecta Trioni.
Cherſoneſus habet Pomeranos proxima ſaltus.
Sleſia ſed roſeos Solis conſurgit ad ortus.
Inde Moravorum tranſgreſſus rura videbis
Auſtriacos colles, & campos vitibus aptos.
At Styriæ ſcopuli rariſq́ Carinthia campis

Auſtrales, tangunt Atheſina cacumina, moxq́;
Helvetiæ ſummis æquandæ nubibus Alpes,
Quatuor in partes aliò currentia fundunt
Flumina Danubium, Rhenum, Rhodanumq́; Padumq́;.
Interiora tenent diverſis Teutones arva
Nominibus, juxta Hercyniam cultiſſima ſylvam,
Rhœtia Vindelicos Wirtembergenſibus agris
Dividit, Alſatiam poſt hos Franconia jungit
Heſſorum populis, quin & Thuringia Miſnæ,
Saxonas ac Marchos ſociat, ſed Norica tangit
Oppida, continuis munita Boëmia ſylvis.
Trans Rhenum celebris Conſtantia prima tenetur,
Mox Baſilea, ſimulq́; Argentinenſia rura.
Treveris inde vetus Maguntinenſibus arvis
Jungit Aquiſgranum, Agrippinenſesq́; colonos.
Geldria, Trajectum, pariterq́; Antuerpia magno
Vicinæ Oceano, cis Rhenum plurima paſſim
Oppida reſpiciunt Fryſiorum ac Weſtphala rura.
Lipſia Brunſwigam gelidas hinc ſpectat ad arctos,
Caſſiliam ad Zephyrum, disjunctos rurſus ad amnes,
Hinc atq́; hinc geminam Francfurti diſpicit urbem.
Aſt Erfordenſi ſuccedit proxima tactu,
Herbipolis ſimul & meror Ulma Tubingæ.
Norica Metropolis poſt has & Praga ſequuntur,
Breslaq́; Lubecumq́; ac Witemberga, ſed ultra
Danubium tepidoq́; habitata propinquius Auſtro
Græcia Villacumq́; Oeniq́; cacumina pontis.
Hisq́; Saliſburgam ſocies pulchramq́; Viennam,
Cumq́; Ratiſbona Monachum: dehinc Vindelicorum
Auguſtam placet, & Patavinas addere ripas,
His quoq́; largiflui fontes miſcentur & amnes:
Ad Boream currunt Amaſus, Viſurgis & Albis,
Rhenus, & hinc Odera ac popularis utriq́; Suevus,
Danubius reliquos ſecum deducit ad ortum.
Qua ſunt Germani bellaces atq́; Britanni,
Saltibus Hercyniis Germania ſubjacet atrox.

Hæc

Hæc tergo ſimilis taurino dicitur eſſe.
Et paſcit volucres, mirum, fulgentibus alis,
Queis ducibus noctu cernuntur flexa viarum.
Sacrorum ſedes Germania, juris Aſylon, Lauterb.
Teutonidum terrâ pulchrius orbe nihil.
Tu quondam condigna feris Germania mater Hier. VVolfius.
Dicta, novo cultu talia probra negas.
Orbibus innumeris armata viriſq; diſertis,
Barbariæ nomen pellere jure potes.
Felix ingeniis & forti pectore præſtans,
Fac priſcum repetas & tueare decus.
Pelle peregrinæ contagia noxia gentis,
Si qua tibi labes hæſit, abacta cadat.
Tot populos utinam felix concordia jungat,
Turcica ne rabies ſit toleranda brevi.
Totius Europæ Germania maxima regnis, Hugo Favolius.
Nominibus diſtincta ſuis, tituloq; verenda
Imperii, armipotens, & pace decora ſerena,
Nec Gallo, Oenotrio, calido nec cedit Ibero
Fertilitate ſoli, vel dotibus uberis arvi.
Namq; cavi ſummis labentes Alpibus amnes,
Præbent undoſo generoſos gurgite piſces:
Et volucrum genus omne, genus ſimul atq; ferarum,
Argentumq;, aurumq;, caviſq; effoſſa ſub antris
Æra, ſimul Cereris generoſaq; munera Bacchi.
Maxima terrarum regio Germania, certat Nic. Reuſnerus.
Cum Latio factis, & pietate potens:
Atq; potens armis & cenſu magna, viriſq;
Terrarum caput eſt, Imperiiq; domus.
Fertilibus campis & apricis collibus uber,
Saltibus & lætis fluminibuſq; vagis.
Quid memorem pagos pulchros? quid caſtra? quid urbes?
Et quid munifica ſtructa Lycea manu?
Cætera quid memorem? quibus omnibus Itala tellus,
Si te non potior, par tamen eſſe poteſt.

Par utriq; decus, cultæ par copia terræ,
Par honor, inventis utraq; clara ſuis.
Gerhardus Geldenhaunus Novimagus.
Et jure & meritò Romanæ præſidet arci
Germanus, mundi victor & imperii.
Romulus vi quondam vicit cum ſtirpe nepotum,
Præcipuos populos præcipuosq; Duces.
Fortis ſic vicit Germanus fortia regna,
Germanus præſtans corpore, mente, manu.
Scilicet hoc verum eſſe docet, Burgundio, victor
Gallorum, natus ſtemmate Teutonico.
Francus Germanus probat hoc: Nortmannia dives
In regno probat hoc, Galle ſuperbe, tuo.
Longobardus adeſt victorum victor: & ultrò
Germanos patres (inquit) honoro meos.
Sed priſcam linguam mutavi tempore longo,
Et mores ſumpſi Tuſcia docta tuos.
Hiſpanusq; potens gaudet jactare parentes
Germanos, Gottos, Anglia, Saxonios.
En quid Germanus perfecit cuncta domando?
Subdendo ſceptris regna tot ampla ſuis?

Fines Germaniæ.

Hugo Favolius.
Occiduas partes Anglo æquore portus
Terminat: Eoas ſed Viſtula Sarmatis orbe:
Auſtralemq; plagam circundant montibus Alpes,
Et boreale latus Germana & Baltica claudunt
Æquora ſub gelido torpentia frigore plauſtro.
Conradus Celtes.
Scire Germanæ cupis ora terræ,
Viſtula Eois cui limes oris,
Noricus cujus latus explicavit,
Iſter & Alpes,
Balthicus dictus ſinus à latratu,
Claudit Arctoum glacialis orbem:
Finit occaſum rapidus gelato
Flumine Rhenus.

Rhetia Moënalia gelidis qua ſeparat Arcto
Montibus Heſperiam, nivibusq́ ingentibus horret:
Clauditur externis nunquam violabile regnum
Gentibus, atq́ ultra Germania panditur Alpes.
Et qua Sol oriens ſpargit ſua lumina Titan.
Viſtula Sarmaticis fines diſcriminat amnis,
Cimbrica naviſragum qua porrigit Amphitrite
Littus, in extremo finitur margine tellus.
Ultima ad occaſum veteres confinia Belgæ,
Sidonio poſuêre ſolo Morinosq́ jacentes.

Richardus Bartolinus Peruſinus.

Limes erat quondam Germanæ maximus oræ,
Tot famulis auctus Rhenus & Iſter aquis.
Mas Rhenus dominus, conjux domina Iſter aquarum
Teutonidum, quotquot veſper & ortus habent.
At nunc Teutoniæ medias interſecat oras,
Ac ſibi tot paſſim ſubdita regna videt.

Nic. Reuſnerus.

Viſtula Germanos Eois claudit ab oris,
Sed latus Auſtrinum maximus Iſter habet,
Rhenus ab occiduis limes ſed dicitur oris,
Et Boreæ partem gens [illegible]odonea tenet.

Conradus Celtes.

[V]itium temulentiæ quod Germanos pleroſq; invaſit, taxatur hoc [v]erſiculo:

Germani cunctos poſſunt tolerare labores:
O utinam poſſent tam benè ferre ſitim.
Mirandi ſtudio, ſed dum retinemur utrinq́,
Incola forte aliquis talibus orſus ait:
Ecquis erit finis tanti Germania ſomni?
Deſidiæq́ tuæ, dicito quisve modus?
Siccine perpetuo ſtertes madefacta Lyæo?
Et ſurda ſpernes quoslibet aure ſonos?
Spernis ſed nimium vereor, ne tempore parvo
Ærumnas doleas plena ſopore tuas.
Aſt opibus polles, nec cedis viribus ulli,
Victor ad hæc de te rara trophœa tulit.
Crede mihi, non eſt tenor unus ſortis ubiq́,
Sæpè fovet quos poſt acrius illa premit.

P. Rubigallus Pannonius.

In

In tua ſi tibi nunc utendum viſcera dextra
Eſſet, plus Argo ſtulta, occulta fores,
Graſſantes patriæ mediis ſed cernere in oris.
Non potes impuros, reddita cœca, Getas.
Et pudeat Solymá, quos quandam pellere ab arce
Tunc poteras, tectis tam prope adeſſe tuis.
Adverſi veniunt illi per fluminis undas,
Tu pronis contra hos non potes ire vadis.
Ea ego confectus, quamvis ſim penè periclis,
Nec mihi quod reſtet, ſit niſi ſumma dies.
Spe tamen hac ſemper fretus ſum, ſcilicet ipſos
Chriſticolas nobis ferre decenter opem.
Inter quos primos Germanos ſæpè putabam
Ipſe fore, imperii cum modò ſceptra gerant.
Sed nunc, ô nimium fallax perſuaſio, ſemper,
Ut video, ſpes me luſit iniqua ſatis.
Divitiis plenam nam cum defendere nolis
Pannoniam, & junctum tam propè quæſo ſolum,
Impuros procul hinc à nobis quando repelles,
Turcas incolimus qui ulteriora magis?
Difficile externis hoſtem perquirere in oris,
Tuta ſatis ſua qui reddere tecta nequit.
Ioh. Paſſeratius. *Terra potens armis, tardo vicinæ Bootæ,*
Quam rigat hyberna ſemper nive turbidus Iſter,
Et gemino irrumpens Rheno, maria ultima cornu.

DE VETUSTISSIMA GERMANORUM ORIGI[NE]
ex Nicolao Reusnero.

POſtquam res hominum, mundiq́ evertere regnum
Diluvio viſum ſuperis, periitq́ ſuperba
Gens hominum miſerè pluviis fatalibus hauſta:
Soli reſtabant, hominumq́ exempla manebant
Noha *pius, conſorsq́ thori, & tres ordine nati*
Cum totidem nuribus, quibus ultrix unda pepercit
Innocuis, mandante Deo, quos texerat arca
Incolumis: rapidus poſſedit cætera pontus.

Jamq; novas iterum terras nova rura colebant,
Et cœlum terris & cœlo terra patebat.
Cùm pater hos juſſit, ſuaſu monituq; Deorum,
Diverſa exilia, & diverſas quærere terras,
Ac mortale genus totum proferre per orbem.
Primus in his facie formoſus & ore diſertus,
Japetus *pulchras cum conjuge migrat in oras,*
Quà Sol occiduo pronus ſe gurgite condit
Circum Aſiæ tractum & felicia culta minoris.
Proximus huic Semus *patriæ manet incola terræ*
Eoasq; colit plagas, Ophyreaq; rura,
Auri atq; argenti latè fœcunda metallis.
Tertius at Chamus *petiit ſub ſydere cancri,*
Ægypti ſedes, quæq; irrigat æquora Nilus,
Et quas Sol medio regiones aſpicit orbe.
Hinc variis variæ gentes regionibus ortæ,
Nomina ſortitæ auctorum plerunq; ſuorum.
Japeti ſic Tuiſco *nepos crudelibus actus*
Nimrodi imperiis, patriæ jucunda relinquit
Limina, cum nato, ſociisq; ſequentibus illum,
Incertus quò fata ferant, ubi ſiſtere detur.
Tandem ultra Tanais delatus claſſe paludes
Europæ tractus, Aſiæ qui dividit ora,
Teutonicæ tenuit ſeſe ditione potentis.
Hæc nunc patria, tunc ſed erat ſine nomine terra,
Tuiſconas inde ſuo nomen de nomine finxit:
Oceanum populos inter Rhenumq; jacentes,
Aëriasq; Alpes fontemq; binominis Iſtri.
Ille animi prudens, patrii non degener oris
Incultum genus & diſperſum montibus altis
Compoſuit, legesq; dedit moremq; ſacrorum
Legum verba modis numerisq; fidelibus aptans.
Mox perluſtratis Germanæ finibus oræ,
Regna novis cùm ferverent habitata colonis
Jura magiſtratusq; legit, fidosq; viarum
In partes operum comites vocat, atq; potenti

Deſtinat imperio, qui ſceptris deinde potiti,
Præſtantes virtute viri, atq; ingentibus auſis
Indigenæ ſua ſic adfingunt nomina genti.
Filius huic Mannus *ſuccedit, & alter ab illo*
Ingeron, *cum fratre* Iſterone, *qui ſine natis*
Extincti, Hermionem *regnis patruelibus augent,*
Poſt hos Imperii Mars *armipotentis habenas*
Accipit, inſignis clypeo qui fulget & enſe,
Germanamq́; manu frameam tenet, illius aris
Victima prima cadit, gentis pater ipſe vocari
Gaudet, & Arctoo ſedem ſibi deligit orbe.
Mox Cimber *natus gens à quo nomine* Cimbri,
Filius & Suevus *tenet, à quo Suevia nomen,*
Wandalus *inde Henetæ dux gentis, & ortus ab illo*
Teuto, *potens meruit gens cujus nomine dici.*
Felices animæ & gratiſſima numina terris,
Quos tandem innumera ardens poſt illuſtria rerum
Geſta, Deos factura, vehit ſuper æthera virtus.
Sed quanquam virtus eadem & laus omnibus una eſt
(Vera loquor) ſi omnes uno ordine dixero Rege,
Herculis anteſtant Alemanni *fortia facta.*
Ille Palatinæ dux ſtirpis & ultimus auctor,
Sanguine magnanimi proavito Tuiſconis ortus,
Flos veterum, virtusq́; virûm, laus maxima gentis
Teutonicæ, majora fide quoq; geſſit, & orbem
Implevit meritis, vivos, genus acre leones
Secum habuit comites, ſi quando in bella profectus
Herculeas ſumptis vires oſtendit in armis.
Cum non terga fugæ ſed apertæ pectora pugnæ
Præberet, metuendum animo & virtute leonem,
Fortibus & factis imitatus, imagine cujus
Fulgentem ornavit tandem clypeum inclytus auro
Poſteritas hunc grata, ſuperſtitione nefanda,
Sinceri pridem cultus oblita Deorum,
Indigetem fecit, celſoq́; locavit Olympo.
Et nunc Herculeæ ſervat veſtigia laudis

Mons ſacer, hunc Theodo, *Bojis dum præſidet acer*
Sanguinis auctori ſacrum, promptumq́ dicavit,
Hinc nemus Hercynium, trahit hinc Alemannia nomen
Inclyta & irriguis Alemannus fertilis undis.
Filius huic Bojus *patriæ non degener artis*
Fervidus ingenio, paribus qui in regna vocatus
Auſpiciis, tribus imperii cum fratribus orbem
Partitur, patrioq́ Alemannos nomine dictos
Poſſidet, & Bojos à ſe cognomine dixit.

GERMANI, ALLEMANNI, TEUTONES.

GERMANI ſic dicti ſunt à lingua ſua propria Gar/quod ipſis *totum* & *perfectum* ſignificat, & Mann/quaſi vir perfectus ac fortis: alii à fraternitate deducunt, ſtatuuntq́; hoc nomen Romanos Germanis indidiſſe, quaſi illi, cùm primùm Rhenum de-ctis Gallis trajeciſſent, videntes eos feritate animorum, colore flavo, oceritate corporum, forma, moribus, vivendiq́; ritu ſibi ſimilimos, il- tanquam fratres Germanos appellaverint. Dicuntur etiam *Teutones* ege *Teutono*: Germanicè appellantur die Teutſchen/ quæ vox dedu-ur à *Tuiſcone*, Germanorum Rege: nominantur inſuper *Allemanni*, e itidem vox à vernacula Germanorum lingua deſcendit, quaſi All-nn. *Germanos olim ferè fuiſſe barbaros, ita ut viri pariter & mulieres* nt verba Cornelii Taciti) *literarum ſecreta ignorarint*, veterum ſcri- inculcant: at quantoperè mores illos barbaros depoſuerint, illud n Germani, ſed Itali cujuſdam luculentum reddetur teſtimonio: ita m ſcribit *Antonius Maginus Patavinus* de Germanis in Geograph. *die Germani nec virtute, nec dignitate priſcis Germanis ullo pacto ce-t: par robur ineſt corporibus: animi longè ornatiores, poſtquam enim exteris nationibus commercia tractare ceperunt, feritati illi antiquæ nō um renunciarunt: cumq́ olim in totum literas ignoraſſent, omniq́ do-næ ſtudio caruiſſent, nunc mirificè in omni ſcientiarum genere proficiunt, uasq́ Græcam & Hebraicam optimè callent, atque mirabili ingenio in-tioneq́ ſunt præditi: nam inſtrumenta bellica, machinas bombardarias,*

& imprimendi artem eorum nuper inventum omnes facilè norunt. Cir[...] æris, ferri & omnium metallorum officinas, nec non circa horologiorum co[...] ſtructionem miro ac callido ingenio verſantur. Sunt autem utplurimùm pulchro corpore, mediocris ſtaturæ, colore candido, rubore intermixto, fla[...] capillis & criſpis, laborioſi, conſtantes, fortes, audaces, bellicoſi, fideles, mi[...] ricordes, parum Venerei, &c.

Sammar.

Germani veteres rigido gens una labori
Dedita, quæ teneris Martem ſpirabat ab annis.

Reuſnerus.

Sanguine magnanimi proavito Tuiſconis orti.

Lebçus Batillus.

Invidiæ exſortes, prompti ſibi mutua præſtant
Auxilia, & veteris tam libertatis amore,
Quàm patriæ belliq; minas & commoda pacis,
Dum ſibi libertas conſtet præſentia temnunt,
Militiæ duros nati perferre labores.

Lotichius.

Quàm benè pugnabant olim, cùm mœnia nondum,
Turribus aut foſſis oppida cincta forent.
Machina nec volucres torqueret ahenea glandes,
Sed gererent partes enſis & haſta ſuas.
Tunc clarum tibi magna parens Germania nomen,
Noſtraq; libertas ſanguine parta fuit.
Nunc tua dilacerant inimicæ viſcera gentes,
Vendis & externis in tua damna fidem.
Ante tuos oculos ferro graſſatur & igni,
Barbarus, & Geticis Hunnus aberrat agris.

Cruſius.

Barbaricum (velut eſt habitum) genus hoc quoq; noſtrum
Germanum, hoſpitibus nunc fovet ecce bonis.
* *Gens dubium eſt armis juſtitiáne prior.*
* *Invictis bello queis dat Germania nomen.*
* *Antiqua quales Teucrorum ſtirpe creati.*

Henr. Ranzovius.

Luditis, ô proceres, & vos fera bella movetis,
Pace quibus debet gratius eſſe nihil?
Interea Turca ſi ceſſerit Hungarus armis,
Et celer à Moſcho Sarmata jura petet:
Quid ſupereſt, proprios poſtquam ſæviſtis in artus,
Quin reliquum corpus barbarus interimat?

Mitt[...]

Mittite nunc ergo ludos, conjungite vires,
Donec in afflicto corpore robur ineſt.
Inq; hos infeſtus agmen convertite telis,
Sic veſtra & patriæ gloria ſalva manet.
Ludite ſecuri, dum nos hoſtilibus armis
Hungaricum rapimus Sarmaticumq; ſolum.
At niſi proſpicitis quid res, quid tempora poſcant,
Hic ludus vobis exitialis erit.

Quod Romani olim non ſolùm res multas præclarè geſſerint, ſed ‑iam res ſuas geſtas, utpote omni diſciplinarum genere imbuti, litera‑ ‑m monumentis commiſerint, in confeſſo eſt, ac inprimis exemplo Ju‑ . Cæſaris manifeſtum redditur, utpote qui propriæ laudis & virtutis ‑æco extitit: at Germania tum temporis literarum ſecreta ignorans, ‑ui ſuas quoq; res præclarè geſtas conſignaret, habuit neminem, aut ſi ‑buit, hoſtes illi fuerunt, quos multa taceri voluiſſe probabile eſt. Hinc ‑overbiale hoc factum eſt: *Germani maluere gerere, quàm ſcribere.* De ‑ua re etiam faciunt ſequentia *Ulrici Hutteni, Equitis Franci,* carmina:

—Jam diſcimus artes,
Scribimus, & ſerum nos commendamus in ævum.
Famaq; compertum eſt, quantum res adjuvat iſtas.
Quæ cùm cura levis noſtris majoribus eſſe,
Acta ducum tacuit, nec quid Germania rerum
Egerit, invictaq; manu quas ceperit urbes,
Quos dederit læto reges, & vicerit hoſtes
Scire datur: neq; enim ſcriptis calamoq; vacabant.
Utiliora armis corda, & præſtantibus actis:
Maluit illa ætas quàm ſcribere, nitier armis,
Edereq; inſigneis, quod ſcriberet altera, pugnas,
Quòd ſi noſtra forent victuris geſta libellis,
Scripta velut Latiæ, velut ampla volumina Grajæ
Cernimus hiſtoriæ, non tantùm hæc ultima ſcirent
Secula, Teutonicas Alpino in vertice pugnas,
Cymbrorumq; manus, & quas tum fœmina ſtrages
Miſcuerit, fractumq; dolis non viribus hoſtem,
Ter victasq; acies Italas, orbisq; retuſum
Ingenui terrore caput, Romamq; timentem,

Feralemq́; urbis planctum, quæ caſtra cohortes
Sylani dederint, quas Cœpio ſenſerit iras,
Utq́; fuga turpi patrias repetiverit arces
Manlius, attritæ quæ deſperatio Romæ.
Quale Dionæo confectum à Cæſare bellum.
Quæ vixdum viſi fuerit victoria Rheni
Mentitæq́; fugæ, & cœpti ſolatia pontis.
Vindice ut Arminio celeris prope rura Viſurgis,
Romanas acies miro Germania motu
Quintiliumq́; ducem conciderit, unde biroſtres
Contigerint Aquilæ, traducti inſignia regni,
Excuſſumq́; jugum, non tantùm hæc tempora noſſent,
Quo tunc Roma metu noſtrorum expaverit iras.
Præmia quæ belli, nec non qua laude Cheruſci,
Re benè tunc geſta tulerint, & gloria quæ ſit,
Ereptum imperium compreſſa ſuperbia faſtus
Italici, pulſumq́; nefas, ut libera tandem
Teutona gens falſos poſſet ridere triumphos.
Idem. *—Nunc cum facere inclyta nobis*
Scribere ſors aliis dederit, Germania tantas
Perdiderit pugnas, & quæ clariſſima quondam
Confecit, lateant, obſcura in nube feratur,
Quæ patribus virtus fuit, aut quæ gloria: nemo
Poſſit ab antiquo Germanam extendere laudem,
Attigerint nullos veterum monimenta nepotes,
Idq́; errore patrum: nos quo ne oblivio noſtri
Temporis obſcuret, ſi quid memorabile geſtum eſt,
Scribere tentemus, cultumq́; inhiemus ad iſtum,
Utq́; hac eſſe olim poſſimus laude ſuperbi,
Bella remittamus, quantumq́; à Marte licebit,
Ocia Muſarum, & placidas vigilemus ad artes.

Subjicit jam Germanorum partas victorias, quodq́; illorum manus auxiliatrices omnes affectent populi.

Idem. *—Certè haud hoc tempore quiſquam*
Bella gerit, qui non noſtris ſe viribus armet,
Nos Aſiæ reges, Tanaisq́; ferocia regna,

Et

Et fera Turcarum manus, Aſſyriæq; tyranni,
Sarmata nos, Parthiq; legunt, nos Perſia dives
Ante aciem ſtatuit, nos ultima regna ſequendis
Affectant caſtris, nos ultimus appetit orbis,
Nos penes eſt ſtudium armorum, nos iſta docemus,
Nos facimus, per nos alii faciuntq; ſciuntq;,
Indicunt alii, jurantq; in bella viciſſim,
Nos gerimus, vincit Germano milite quiſquis
Bella gerit, noſtra eſt hæc gloria, ſolaq; noſtra eſt.
— Quid dicam, ut in urbibus ipſis Idem.
Tot veniant cultus, tot opes, tam ſplendida cuncta,
Ut nulli vobis auſint certare priores?
Nos etiam argentum, nos nobile mittimus aurum,
Nos legimus gemmas, & ſuccina priſca recenti
Spernimus invento, tanta eſt induſtria, tantum
Crevimus ingeniis, & adhuc quis fingat ab horum
Degeneraſſe patrum virtute, illuſtribus actis?
Cùm videat cultusq; novos poſſitq; vetuſtam
Barbariem votis odiſſe, hæc tempora votis
Omnibus amplecti: nam quæ non aſpera quondam
Dicta magis tellus alia eſt, nunc omnia gignit,
Vina etiam pulchrumq; crocum, veſteſq; ſuperbas,
Velleraq;, & fruges confertim, atq; omne metallum.

SEQUUNTUR GERMANORUM INVENTA.

— NOs quaſdam invenimus artes,
Quarum nulla ſatis laudem celebraverit ætas.
Nam quæ ſidereas vocalis machina turreis
Dejicit, ac ſolidas impulſu concutit arces,
Mœniaq; & ſpiſſos aggeſto pondere muros
Æquat, proſternitq; domos, & deſtruit urbes,
Prodiit à nobis: nos primi excudimus ære,
Et ſculptis menſura notis, tot ſecla, tot annos,
Omne genus ſcripti vanum æternosq; labores,
Quæq; diu nemo perituris ſcribere chartis
Poſſet, & in multas ita paſſim ſpargere gentes,

Per nos una dies in mille volumina profert.
Quod tantum eſt, ut ſi cunctas perpenderis artes,
Itala quas acies, Latiumq́; exercet acumen,
Invenias omnes hac utilitate minores.
Nunc quiſquam innumeros etiam de paupere turba,
Exiguo parat ære libros, & munere noſtro
Conſequitur decus ingenii, parvoq́; labore
Omnia vel per ſe (quæ longo addiſceret uſu
Et vigili cura, ſomnoq́; carentibus horis)
Imbibit, hoc tantum eſt, ut quod nunc omnia plenis
Sunt congeſta libris, ut quod nunc oppida doctos
Cuncta viros referunt, quod nulla ita barbara tellus
Quin animum colat, & fœcundis artibus ornet.

Idem.

O fœcunda viris Germania ſola priores
Quæ vincis, ſemper quæ priſca recentibus auges
Cultibus, & nunquam ſinis à majoribus illis
Degenerare decus, tu nondum effœta parentes
Æquaſti virtute nova, nec deſinis unquam
Eſſe tui ſimilis, dum flumina fontibus errent
Irreditura ſuis, cœlum dum volvitur aſtris,
Dum fovet Oceanus piſces, animalia tellus,
Conſtabis ſemper tibi tu, ſemperq́; fereris.
Terra ferax magnorum hominum, dant vellera ſeres,
Fert Hebenum, fert Indus ebur, ſua thura Sabæus,
Balſama Judæi, Tagus aurum, rubra Smaragdis,
Eſt fœcunda Thetys, laudat ſua pocula Leſbos,
Thraces equos, Chalybes ferrum, Germania fortes
Nunquam exhauſta viros, ſobole producit abunda.

Idem.

Primus honor Marti, clypeo Mars fulget & enſe,
Germanamq́; manu frameam tenet, illius aris
Victima prima cadit, gentis pater ipſe vocari
Gaudet, & Arctoo ſedem ſibi deligit orbe,
Cernis & Alcidem, junctoq́; Tuiſcona Manno
Teutonico horrentes habitu, pugnataq́; bella,
Et Maja Genitum Teutatem, immitibus aris,
Terribili ſpecie, & primos ex ordine Reges

Immen-

Immenſa ſerie, noſtroq; incognita ſeclo.
Ardua facta virum, velles Germania, velles
Quàm vera eſt, tam ſit ſcriptis tua cognita virtus.
Quæ fecere Deæ, norunt, & prælia, & ipſos,
Qui geſſere duces, nos vix extrema videndo
Aſſequimur, datur ingentes Iſterones armis
Noſcere, & Hermionum præceps genus omnibus auſis,
Magna gerunt, ſpernuntur opes, at bellicus omni
Quæritur ingenio decor, & virtute paratur
Fama viris, viden' ut quiſquis feliciter horum
Rem geſſit, non auxit opes, verùm auxit honorem.
—Nam noſtri munera nunquam
Muſarum, & duri tractarunt prælia Martis,
Nemoq; res ſcripſit, fecerunt fortiter omnes.
Hinc tot facta patrum, tantorum & origo locorum,
Tot veteres ritus, Lethæa nocte ſepulti.
At puto tempus erit, cùm nulla gloria noſtra
Gente minor, quæcunq; ævum coluere per artes,
Seu quæ pace vigent, ſeu quæ dominantur in armis.

Georgius Fabricius.

HISPANIA.

HISPANIA eſt Europę pars occidentalis, quam *Strabo* corio bubulo ait eſſe ſimilem: undique mari alluitur, excepta ea parte, qua Galliam reſpicit, ibi enim montibus Pyrenæis à Gallia ſeparatur. Diviſa fuit olim Hiſpania in tres provincias: *Beticam*, uæ hodie vocatur *Granata*: *Luſitaniam*, quæ hodie *Portugallia* appel- tur: & *Tarraconem*, quæ hodie *Caſtiliam*, *Cataloniam*, *Galliciam*, & *avarram* continet. Fuitq;, *ut volunt Joſephus* & *Beroſus*, *Tubal*, Noæ epos, primus Rex Beticæ, qui primus Hiſpanis leges præſcripſit, quod ctum eſt anno quarto Nini Regis Aſſyriorum. De hac Hiſpanorum rigine notatu digna ſunt ea quæ ſcripſit *Johannes Annius* ad Regem erdinandum: *In univerſam Hiſpaniam principio gentium penetrarunt Caſpiis Iberi, Perſæ, Phœnices, Pœni, Celtæ, ut in 3. natur. hiſt. aſtipulatur linius: Mar. Varro & Cato de originibus fabuloſa eſſe arbitrantur quæ*

Græci fingunt de Hercule, Pyrene, Zuſo, & Pane. Sunt autem Iberi & Ara-
mæi Scythæ Caſpii, quos Perſæ Sagas appellant. Hiſpanorum primiti-
Reges ab eodem authore hi enumerantur: 1. Tubal, 2. Iberus, 3. Juba-
da, 4. Brygus, 5. Tagus, 6. Betus, 7. Gerion, 8. Trigeminus Gerion
9. Hiſpalus, 10. Hiſpanus, 11. Zibyus Hercules, 12. Heſperus, 13. Atla-
Italus, 14. Sicotus, 15. Sicunus, 16. Sicelus, 17. Zuſus, 18. Siculus, 19. Te-
ſta, 20. Romus, 21. Palatus, 22. Eacus, 23. Erythro, 24. Mellicola. Ab *Ibe-*
ro ergo Hiſpania etiam dicitur *Iberia.* Ab *Hiſpane* verò vel ab *Hiſpa-*
vocatur *Hiſpania, ab Luſo Luſitani.* Multis quidem in locis jacet incu-
ta, in aliquibus tamen locis eſt mirè fertilis. D. Paulus in Epiſtola ad Ro-
manos cap. 15. vocat illam *Spaniam*, hinc etiam Germanicè *Hiſpa-*
Spanier appellantur. De Hiſpaniæ laudibus ita refert Solinus: *Terra-*
rum comparanda optimis, nulli poſtponenda frugum copia, ſive ſoli uber, ſi-
ve vinearum proventus reſpicere velis, omni materia affluit, quæ omnis au-
pretio ambitioſa eſt, aut uſu neceſſaria.

Fauſtus Andrelinus. *—Celeri rate fertur ad oras*
Heſperias, latis ubi ſeſe Hiſpania campis
Explicat.

Eobanus. *Littoris Heſperii populos aditure: propinquis*
Qua coït Herculei Gadibus unda freti.

Idem. *Vade tamen Tarteſſiaci per littus Iberi,*
Et quod oliviferi Boetidos unda rigat.
Inclyta non tantùm veteris loca nomine famæ,
Quàm pia præſentes illa tulere Deos.

Silius Ital. lib. 1. *Nec Cereris terra indocilis, nec inhoſpita Baccho;*

Bemb. *Lataq́; & in latas Hiſpania diſſita terras.*

Ruff. Feſtus. *Æquore ab Heſperio, quà ſe ſalis inſinuat vis,*
Terrarumq́; cavis illabitur arduus Atlas.

Pontanus. *Qua vaſto circum pugnax Hiſpania Ponto*
Alluitur.

Tibullus. *Nec latis audax Hiſpania terris.*

Honterus. *Ipſa ſuo gaudet populoſa Hiſpania fœtu:*
Finibus Europæ clauduntur Iberica regna,
Hanc quam præcipiti curſu pertranſit Iberus.

§ [*] §

TO

TOTIUS HISPANIÆ EX JOH. HONTERO deſcriptio.

PRincipioq; triplex Hiſpania continet urbes,
Bœtica quas poſuit quæ nunc Granata vocatur:
Quasq; Tagus ſpectat per Luſitanica regna,
Quæ modo Caſtiliæ mutato nomine, tellus
Galliciæ ſimul & Portugallenſis habetur.
Et quas præcipiti curſu pertranſit Iberus,
Qui per Navarram Tarraconenſia rura
Obliquus fugiens pelagi conjungitur undis.
Priſcaq; Tarreſcus Compoſtella
Hinc & Ulyſſipo ſimul & Salmantica, moxq;
Illipulæ magnæ, & geminæ Carthaginis arces
Toletum, infelixq; olim Numantia Burgis,
Mœniaq; Emeritæ & Gallis vicina Gerunda:
Tum Pompejopolisq; Auguſtaq; Cæſaris, atq;
Tarraco, quæ nomen Citimo dedit inclyta regno,
His jungas veterem cum Bachinone Saguntum,
Dertoſamq; urbemq; Valentis nomine dictam.
Ac plures alias ubi non obſcura feruntur
Flumina, & Heſperio recludunt oſtia Ponto,
Bœtis, Anas, Doriæq; ſimul Miniiq; fluenta,
Et Tagus auriferis paſſim fœcundus arenis,
Hic ſacram, Norcum, promontoriumq; Trileuce
Oceano incumbunt: pelago Scombraria Calpe,
Quæ ſociam ſpectat trans æquora ſtricta columnam.
Sed tamen Oceanum contingit Hiberica tellus Dionyſ. Afer.
Occiduum Calpe, qua ſummam ſuſtinet unam
Herculis è ſtellis.
Et quos nunc Gravios, violato nomin Grajum, Silius Ital.
Oeneæ miſerè domus. Ætolaq; Tiyde.

Ex hoc Silii quidam colligunt Hiſpanos à Græcis eſſe oriundos, um Ætoli Diomedem in Hiſpaniam poſt everſionem Trojæ ſequuiſunt.

HISPANUS IBERUS.

INCOLÆ Hiſpaniæ, populi bellicoſi, laborum, ſitis & famis acie tolerantiſſimi, & in ſtrategematibus cautiſſimi, leves co[rpore] pore, Oceani navigationibus, ac *novi orbis* inventione clariſ[ſi]mi, at non ſatis fidi.

Nic. Grudius.
Qui colit Heſperiæ glebam melioris arator,
Quà Bacchi & Cereris munera larga fluunt.

Fracaſtorius.
Gens prior ignotum quæ ſcandere puppibus æquor
Auſa fuit.
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi.

Dionyſ. Afer.
——Prope metas Herculis alti,
Magnanimæ gentis dederat queis nomen Iberus:
Ad ſpacium multum terrarum rura colentes,
Oceanum Boreo contigunt frigore durum.

Catullus.
Nunc Celtiberus Celtiberia in terra,
Quod quiſq; minxit, hoc ſibi ſolet mane
Dentes atq; ruffam defricare gingivam,
Ut quo iſte veſter expolitior dens eſt,
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

GALLIA.

GALLIA eſt Europæ pars inter Germaniam & Hiſpaniam ſita, quam ita à candore populi dictam volunt, γάλα enim *lac* Græcis dicitur. Diſtribuitur autem in tres partes: in Galliam *Togatam*, *Comatam* & *Braccatam*. *Togata* ea eſt quæ Alpium radicibus & Rubicone fluvio intercipit[ur] alio nomine dicta *Ciſalpina*. *Comata* autē cognominatur omnis Tranſalpina Gallia, *Plin lib.4.c.13*. Hanc in tria genera hiſtorici diviſerunt: *Belgiam, Celticam, & Aquitanicam*, quæ Aremanica ante dicta eſt: à Scalde ad Sequanam Belgica, ab eo ad Garumnam Celtica, eademq; Lugdunenſis: inde ad Pyrenæi montis excurſum ſita eſt regio *Aquitania:* videtur igitur

gitur *Comatæ* nomen reliquæ Galliȩ convenire, excepta *provincia Nar-bonenſi* quæ à *Braccarum* uſu (veſtis genere villoſo) *Braccata* cognomi-nata eſt. Porrò de antiquiſſimis Galliæ populis referunt nonnulli, quòd propter regionis ſuæ anguſtiam emigrando ex Europa in Aſiam ſe con-tulerint, & intra Paphlagoniam, Bithyniam & Cappadociam regionem quandam ſitam occuparint, & Galatiam appellarint, de qua re adhuc teſtatur Epiſtola D. Apoſtoli Pauli ad *Galatas* conſcripta. *Sophronius* quoq; *Patriarcha Hieroſolymitanus* vult, quòd idem Apoſtolus iter ſu-ſcipiens in Hiſpaniam, per Galliam quoq; migrarit, & Chriſtum illis an-nunciarit. Poſtmodum verò Galatarum populi latè in Aſia propagati, in Scythiam fuere delati, exinde verò per mare Balthicum navigantes de-venere in illas Europæ partes, ubi hodie eſt *Holandia*, *Geldria*, *Friſia*, *Epiſcop. Leodienſis*, & in tractum illum Trevirenſem, quæ Moſellæ adja-cet: ac tum *Franci* appellari ceperunt: unde nonnulli volunt, quòd *Fra-nequera* Friſiæ occidentalis urbs à Francis ita appellata ſit. Atq; hinc etiã eſt quod *Flavius Vopiſcus in M. Aurelio Probo* ſcribit: *Teſtes Franci in viis strati paludibus*: ſiquidem tota Holandia & Friſia, ut conſtat, paludoſa eſt. Franci autem populi à tributorum immunitate & libertate nonnul-lis ſunt dicti. Noſtra enim lingua qui eſt liber, Frey vnd Franck dicitur. Itaq; Francos dixeris in caſu nominativo, quaſi Frey oder Francken / ni-mirum à cenſu & vectigalibus. Aliis videntur appellati Franci, quaſi Frnanſi. Vocabulum autem *Anſi* Gothici idiomatis proprium, denotat eos, qui cæteros mortales fortuna & opibus antecellunt, Heroum & ſemideorum conditioni proximi: unde corrupta vox vernacula *Anſos*, & additione aſpiratæ *Hanſos* nominat proceres communi fortuna ma-iores, *ut & Adrianus Junius notavit*. Falluntur qui à fabuloſo & ementi-to Hectoris filio, quem *Francionem* vocant, nomen deducunt, inter quos *Petrus Ronſardus* poëta Gallus, & *Sabinus* ejus vanitatem ſecu-tus. Fallitur quoq; *Bodinus*, vir equidem apprimè doctus, cùm vocabu-lum iſtud purè Gallicum eſſe affirmat, quando noſtra lingua non minus quàm Galli ſua, liberos vocemus Francos. Errat porrò & *Iſidorus*, cùm à proprio quodam duce ſic vocatos eſſe exiſtimat. Ineptiores adhuc eo ſunt, qui à feritate deducunt nomen, propter mores inconditos, & na-turalem ferocitatem, ut idem refert. Porrò Galliam Italiæ non eſſe quo-ad dignitatem poſtponendam, oſtendit tum cœli clementia, & fertilitas agrorum, tum copia ampliſſimorum fluminum totam regionem irri-

gantium, quorum centum circiter numerantur: præcipui tamen ſunt *Ligeris, Rhodanus, Sequana, & Garumna*, ut nō immeritò Maximilianus Imperator ſolitus ſit dicere: *Regem Galliæ eſſe paſtorem ovium, quæ ferrent aurea vellera.* De proventu autem hujus regionis præcipuè teſtantur illa quæ tradit clariſſimus vir *Jacobus Craſſerus, Comes Palatinus*, laureæ noſtræ collator munificus, quòd videlicet Ludovicus XII. quotannis à ſubditis quindecim auri tonnas collegerit, Franciſcus I. triginta, Henricus II. ſexaginta, Carolus IX. ſeptuaginta, Henricus III. centum quotannis ærario adjecerit: inprimis verò de fertilitate Galliæ teſtatur regio, quæ κατ' ἐξοχὴν per excellentiam dicitur Provincia, in qua magnus reperitur caſtanearum proventus, & tantus, quantus apud nos glandium, ubi etiam ſylvæ reperiuntur olearum feraciſſimæ, buxiq; arboris & roſmarini ſua ſponte ſine induſtria humana è terra germinantis (eo modo ut apud nos juniperus) ingens copia.

STATUS GALLIÆ MODERNUS POLITICUS.

GALLIA, juxta Caroli M. teſtamentum, Imperatori Rom. ſubeſſe debebat. Unde initio diplomatum Carolus ſeſe Imperii Romani Imperatorem, deinde Dominum ac Regem Francorum, Longobardorum, & Saxonum dominatorem ſe nominavit. Hodie Imperatorē non recognoſcit: ab annis enim hinc ſexcentis Imperatores in Gallia nihil habuerunt, regnumq; Arelatenſe, excepta Sabaudia & Burgundia jamdudum Imperii eſſe deſiit. Status Monarchicus eſt, locusq; ibi regiæ gubernationi. Hinc proverbium vulgi ſermonibus contritum: *Regem Francorum immortalem eſſe*, ut planum ſit, more à majoribus accepto, Reges Francorum naſci, ac proximo cuiq; regiæ ſtirpis ſceptra deberi, non ſenatui populóve, multò minùs Romanorum aut Rhemonum Pontificibus accepta ferri. Si aliqua filia Regi naſcatur, non ſuccedit in regno, volente id, & quidem prohibente lege Salica, ſed habet *Appanagium* (vulgo *Appennage*) Germanicè Abbannung / quaſi à regno remotio. Penes Regem rerum omnium eſt arbitrium, jus habet & authoritatem (cum conſilio tamen ſtatuum) bellum hoſtibus inferendi, pacem cum iis ſanciendi, fœdera

cum

…um aliis Principibus, rebusq; publicis pangendi, tributa imperandi, magiſtratus creandi, leges conſtitutionesq; faciendi, privilegia dandi, …aq; pro nutu ſuo agendi, adeoq;, ut quicquid lubet, ei facere liceat, …uod etiam patet ex hac clauſula: *Car tel eſt noſtre plaiſir*, quæ omnibus …eſcriptis, mandatis ac literis Regum apponitur. Quapropter Maximi…anus I. dicere ſolebat, ſe Regem eſſe Regum Hiſpaniæ hominum & …alliæ (noſti reliqua) quia ſuos ſubditos onerare poteſt, nemine repu…nante, unde dimanavit proverbium: *Que le Roy de France eſt le Roy des …ſtes, à cauſe de la grande facilitè du peuple Francois, qui ſe laiſſe emmener …r les nez comme des beſtes.*

De Rege Galliæ duo memoranda traduntur: Prius, in Eccleſia Re…enſi vas eſſe ſive pyxidem chriſmate perenni redundans ad Regis un…ionem tempore Clodovæi V. Francorum Regis cœlitus dimiſſum. …lterum, quòd Rex ipſo ſolo contactu ſtrumas curet.

Rector.

…Rancorum Regibus etiam adhuc impuberibus, etiam in longin…quas regiones proficiſcentibus, & mente captis, deniq; etiam in ho…um poteſtatem adductis, adhiberi ſolet Rector (*qui Regent vulgò*) o…nia Regis nomine adminiſtrans.

DELPHINUS.

…Ilius Regis ſucceſſione proximus dicitur Delphinus (*vulgo le Dau…phin de France.*) Ab eo tempore quo Umbertus vel Imbertus Del…inatum Princeps Philippo Valeſio, Gallorum Regi, Delphinatus do…nium ea lege ac conditione ceſſit, ut natu maximus Regis filius, aut ſi …n ſit filius, deſignatus Rex, hoc eſt is qui ſucceſſurus eſt, ob generis …opinquitatem Delphinus diceretur. Secundus Regis filius dicitur …relianenſis. Tertius Dux Andegenſis. Quartus Dux Alenconius.

PARES FRANCIÆ.

…Ares Franciæ habent arbitrium & judicium omnium rerum & con…ſiliorum, & conſtituendi Regis, cum de ſucceſſione eſt controverſia, …mmam poteſtatem. Sunt autem numero 12. antiquitus inſtituti, ut …orum inprimis conſilio Reges uterentur. Ex iis tres ſunt Duces:

1. Bur-

1. Burgundus, 2. Normannus, 3. Guiernus ſeu Aquitanus. Comites ve rò totidem: 1. Flandriæ, 2. Campaniæ, 3. Tholoſæ. Ex hoc verò ordin hodie nulli ſuperſunt. Numerantur autem 1. Princeps Condæus, qui i locum Burgundionis conſtitutus, 2. Dux Sueſſonius, 3. Dux Montpen ſerius, loco Ducis Normanniæ, 4. Dux Longovillæ, loco Ducis Flan driȩ, 5. Dux Lotharingius, 6. Dux Nevernenſis, loco Comitis Campa niæ. Summi Eccleſiaſtæ ſunt 1. Archiepiſcopus Rhemenſis, 2. Epiſco pus Lingonenſis, 3. Epiſcopus Langerenſis, 4. Epiſcopus Neviodunen ſis, 5. Epiſcopus Catalaunus, qui omnes Principes judicant, & ſenten tiam in criminibus capitalibus pronunciant, ſi quis ex illis aut prȩcipui officiariis, criminis alicujus reus repertus ſit.

MINISTRI REGIS.

INter miniſtros Regis primum facile locum tenet Præfectus ſacri cu biculi *(le grand Chambellan)* qui præcipuam cubiculi Regii curam cu ſtodiamq; habet. Munus ejus eſt regi præſtò eſſe, cubiculo præeſſe, ne non Conciliis publicis cum aliis proceribus intereſſe. Galliæ præfectu prætorio *(grand maiſtre de France)* quotannis cum Principe inſtrumen tum miniſterii aulici deſcribit, maximam habens authoritatem in mi niſtros aulicos, ipſosq; etiam Oeconomos.

Magiſter equitum *(le grand eſcuger)* der oberſte Stallmeyſter / R gi equum aſcenſuro, etiam eo deſcenſuro manum præbet auxiliaren enſem illi baltheumq; liliatos deferens.

Protocynegus ſive Magnus venator *(le grand veneur)* venatoru cujuſq; generis turmis & præfectus.

Sunt item præpoſitus hoſpitii *(Prævoſt de l'hoſtel)* Magiſtri hoſp tii, Nobiles ſervientes, centum nobiles & alii, quibus omnibus ſuæ ſu decretæ in familia Regis provinciæ.

CONCILIUM PRIVATUM.

COncilium privatum vel ſecretum (*le conſeil privè*) conſtat agnat variisq; proceribus, Antiſtibus, Cardinalibus, cum Cancellario Juriſperitis. In eo tractari ſolet, quicquid ad publicum regni ſtatum r rumq; ſummam pertinet.

Co

CONCILIUM MAGNUM.

Oncilium magnum (*le grand conſeil*) conſtat Cancellario, 8. Magiſtris requeſtarum, 17. Conſiliariis, duobus Secretariis, advocato egio, & procuratore generali.

CANCELLARIUS.

Ancellarius (*le Chancelier*) is audit, quem Rex in rebus omnibus ad Rempubl. pertinentibus conſulit. Ejus partes ſunt operam dare igenter, ne quod eſt dictum reſcriptũ decretum contra jus vel Rembl. ab aliquo impetretur, quod ſi præſenſerit, tranſverſa linea circumcere vel conſcindere.

MAGISTRI REQUESTARUM.

Agiſtri requeſtarum (*Maiſtre des requeſtes*) octo ſunt numero, qui jus habent in magno Regis concilio, ut & in aliis curiis, quibus ima cauſarum diſceptatio competit honeſtiſſimo loco ſedendi, ſentiamq; ſecundum præſides dicendi. Præcipuè autem ipſorum partes t Regi præſtò eſſe è cubiculo prodeunti, poſtulationibus ſupplicum aturo.

CONCILIUM FINANCIARUM.

Oncilium Financiarum (*quod vocant conſeil de Finances*) univerſi regii regniq; theſauri curam habet.

MAGISTRATUS MILITARES.

Mareſchallus, Conneſtablius.

Areſchallos 5. hodie habet Gallia, qui ſunt velut Magiſtri equitum, & ad eos introducuntur lites rei militaris. Iis omnibus præ-Conneſtablius, quo non eſt amplior aut magnificentior honos.

AMMIRALLIUS.

D Ammirallium pertinet totius belli maritimi provincia, portuumq; triremium & navalium procuratio, totius deniq; rei marie diſceptatio: ſicut Conneſtablius quodammodo ſit legatus Regis, m terra bellum oritur, Ammirallius autem maritimo bello præſit,

ſed totum hoc in Regis arbitrio poſitum eſt, qui illorum opera, quib
in locis viſum ei fuerit, utitur.

LOCUM TENENTES.

LOcum tenentes (*Lieutenants*) regii vocantur, per quos tanquam l
gatos bella gerere, quoſq; locis in poteſtatem redactis, ut ſint p
Rege, victoſq; in officio contineant, præponere conſueverunt.

GUBERNATORES.

GUbernatores (*Gouverneurs*) regionum ſunt, qui occupato va
negotiis Rege in regni limitibus ad ipſius cuſtodiam excubant.

PARLAMENTA GALLIÆ.

PArlamenta Galliæ principalia ſunt 8. 1. Pariſienſe, quod primum
dignius propter civitatem regiam, 2. Tholoſanum, 3. Burdegalen
4. Gratianopolitanum, 5. Divionenſe, 6. Aquenſe, 7. Rothomagen
8. Redanenſe. Minus principalia ſunt Bearnenſe, quod Henricus Nav
ræorum Rex, Henrici IV. avus maternus in caſtro Palo inſtituit, & M
tenſe. Nam in urbe Metenſi magiſtratus à Rege miſſus Senatui ur
præſidet. His omnibus Rex ſtipendia præbet. De cauſis omnibus &
minibus iſti cognoſcunt, & quod à ſingulis definitum fuerit, ei ſtand
eſt. Habent præter præſides & ſenatores ſuos procuratores gener
& advocatos regios. Habet hoc præcipuum Parlamentum Pariſie
quòd apud ipſum ſolum Pares Franciæ conveniri poſſint, & quòd i
nunquam Reges, quoties magni quid, quod vel belli, vel pacis ne
tium ſpectat, decernere eſt animus, introire ſunt ſoliti. Hodie pactio
Regum, & quicquid omninò ad regni conſtitutionem pertinet, i
recitatur, actiſq; publicis, quorum hujus Parlamenti Senatus cu
diam habet, quò magis ratum ſit inſeritur.

STATUS ECCLESIASTICUS

TOtum regnum Galliæ ad Chriſtianam religionem conver
eſt anno 495. ſub Rege Clodovæo. Hodie ſunt Diœceſes
ditione Francorum Regis 216. inq; iis Archiepiſcopatus
piſcopatus 202. Religio Gallis duplex, Romanam aliis,
C

alvinianam (cujus aſſeclæ Hugenotæ vocantur, de cujus vocis origi- e variæ & diſcordantes ſunt ſententiæ) foventibus, vi armorum ex egno Francico hos exules conſtituere illi conati ſunt, quibus tamen rtiter reſiſtentibus, liberum tandem religionis exercitium certis tan- m in locis permiſſum eſt.

SEQUITUR GALLIÆ DESCRIPTIO Poëtica.

Gallia Cæſareis Latio dignata triumphis, Sannaz.
Quam Rhodanus, quam ſindit Arar, quam permeat ingens
Sequana, piſcoſoq; interluit amne Garumna.
Gallia non auri pictæ non indiga veſtis. Bembus.
Qua Ligeris, quà fert vitreus, qua Sequana lymphas, Grudius.
Qua muræ nigeno dives fluit amne Garumna.
—— Qua Rhodanus molimine, quà ſe Idem.
Circumflectit Arax: donec properantibus undis
Abreptus ſimul immenſum decurrit in æquor.
Et cita quà rapidus provolvit flumina Varus,
Francigenum latè parent felicia regna.
—— Et Gallia certus Lucanus.
Limes ab Auſoniis diſterminant arva colonis.
Sequana Liligeri quà celſa palatia Regis Sebaſt. Schef.
Præterit, & magnus prata Garumna ſecat.
Quà Rhodanus celeris miſcet velocibus undis
Contiguas Araris, præcipitatus, aquas.
Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos. Iuvenalis.
Quæ flava, repexo, Gallia, crine, ferox. Claudianus.
Frugum altrix, viniq; ferax fœcunda virorum. Barth. Lochienſis.
Et linguæ cultum Gallia *fortis habet.* Mantuanus.
Gallia *mater opum, frugum ſuaviſſima nutrix,* Raviſius.
Juſtitiæ columen, veræ pietatis aſylum,
Copia cunctarum rerum clariſſima lampas
Virtutum, roſa terrarum, dia divitiarum,
Altera frumentis Libye, prædives olivis.
Vel quà bella facit multos factura triumphos, Taubman.
Effera civili Francorum Gallia ferro.

GALLIÆ UNIVERSÆ EX HONTERO deſcriptio.

Gallica Pyrene ſublimi vertice regna,
Hiſpanis terris diſcernit Solis ab ortu
Quatuor in partes diviſa, Aquitania prima eſt,
Celtica quam ſequitur, ſed Belgica Narbonenſem
Deſuper Arctois ſubmotam ſpectat ab oris.
Has nunc alternis vicibus tenuere minores,
Gaſconii Turonenſesq; noviq; Britanni,
Normandi, Franci, Burbonenſes & Averni,
Picardi, Flandriq; Hanones, ditesq; Brabanti,
Campaniq;, & quos Burgundia priſca Sabaudis,
Ac Delphinatus pariterq; Provincia jungunt.
Verùm Aquitanorum celebres memorabimus urbes.
Primaq; Burdegala, & poſt hanc Genebumq; tenetur,
Et Turonenſis tellus & Avaricon, Andes.
Lutetiam inde colunt & Lugdunenſia Celtæ
Mœnia, ſed ceſſit Rotomagus in ordine Belgis,
Et Gandavorum populi, civesq; Lovani.
Tullion hinc Lotharingorum, atq; Metenſia rura
Intermixta manent Germanis undiq; terris.
Cis Rhodanum Avenion jacet, Allobrumq; Vienna,
Mox Arelas, Genevæq; lacus, Viſontion, atq;
Maſſilia externis quondam conſtructa colonis.
Ulterior Narbo, mons Peſſulus atq; Toloſa,
Sequana poſt Moſam Ligeris, fluviusq; Garumna
Oceani repetunt, diverſa per oſtia fluctus.
In medium pelagus concordis fluminis alveo
Ipſe Araris, Rhodanusq; Iſara, atq; Druentia currunt.

Renat. Huſanus.

Ingreſſus populoſa tuos ſum, Gallia, fines:
O ſtudiis olim grata magiſtra meis.
Ingreſſus populoſa tuas, gens Gallica, terras:
Noſtraq; te nuper, nunc aliena, Metis:
Liligerumq; mei ducis advena nomine Regem,
Ad fontem bellæ ſum veneratus aquæ.

Poſtiter ad dextrum flectens, in littore Somæ
Aſpexi clades, Somorobina, tuas,
Quàm prope Celtarum monumenta perennia cædis
Oſſa jacent, multis ſemiſepulta locis:
Oppidaq; inducto paſſim viſuntur aratro,
Funditus exciſis mœnibus, æqua ſolo.
Nec procul Auraico duce circumſeſſa Perona eſt:
Tuq; exſtructa recens clara Philippopolis.
Innumeræq; aliæ non parvi nominis urbes,
Quæq; ferè proprio nobilitata malo.
Jamq; tua, Guyſi, Caletos Marte receptos
Venimus: ulterius tendere nulla via eſt.

GALLI, GALLUS.

GAlli ſunt incolæ Galliæ, Germanis vicini. Dicti autem ſunt Galli à Galatis, ut vult *Appianus* in Illyricis, vel à candore corporis lacteo, γάλα enim Græcis lac ſignificat: vide ſuprà Galliam.

Quos Rhodanus, veloxq; Araris, quos tardior ambit, Incerti.
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.
Maſcula Gallorum pubes, ceu fœmina, quondam Big. Pictorius.
Conceſſi aſſuerat nubere more tori.
Nunc quantum id vitii gens illa perhorreat, omnis
Novit ab Eoo limite ad occiduum.
——*Tu perdis Gallia nomen,* Vlr. Hutterus.
Francia vis dici, tantum concedis honori,
Virtutiq; ducis, laudi gratare paternæ.
Gallorumq; truces populi per inhoſpita terræ Ruff. Feſtus.
Vitam agitant.

GRÆCIA, HELLAS, hodie TURCIA, Türckey.

GRÆCIA eſt Europæ regio, initium ſumens ad meridien ab Iſthmo Corinthiaco: inde ad Septentrionem in Theſſaliam, partemq́. Ægæi pelagi ſe extendit. Ad occaſum pe fluvium Acheloum ab Epiro diſcernitur: ab ortu limiten ſimiliter habet mare Ægæum. Hæc olim omnium huma niorum diſciplinarum copia, eruditiſſimorum etiam ho minum frequentia affluebat, ac meritò omnium artium mater perhibe batur, quamvis etiam levitatis vanitatisq; nomine malè audiret: at hodi ſub jugo Turcico omni barbarie plena eſt. Dictam eſſe volunt Græciam à *Græco*, primo illorum Rege, *teſte Plin. lib. 4. c. 7.* Ptolemæus eam voca Achajam, Turcæ *Horomeli* appellant, à ſeptuaginta interpretibus *Javan* nominatur.

Dividitur in multas regiones, quarum præcipuæ ſunt Attica, Bœotia, Phocis, Locri. Illam *Thermopylæ* mediam dirimunt, ut Appenninus Italiam. Nobilior cæteris Græciæ partibus eſt Peloponneſus, jungiturque Atticæ per Iſthmum: in medio verò Peloponneſi ſita eſt Arcadia, regio montoſa. Græciæ *urbes* olim prę reliquis celebres fuerunt *Athenæ, Lacedæmonia, Delphis, Corinthus, Argis, Thebæ. Marathon, Eleuſis, Megara, Anticyra, Naupactus, Ambracia, Butrotum.* Fluvii: *Cephiſus, Iſmenus, Aſopus, Iliſſus, Evenus, Achelous.* Montes: *Athos, Oſſa pelius, Othrys, Olympus, Oeta, Pindus, Parnaſſus, Cytheron.*

Epith. *Fallax, docta, ſolers, mendax, Hellas, Dorica, Æolia, garrula.*

* *Lingua facundum, ſed malè forte genus,*
* *Quæ ſtruit inſidias Romanis terra Pelaſga.*
Mantuanus. *—Græcus ager Mahometia jura*
Jam patitur, ſervile jugum, ritusq́; nefandos.
Clajus. *Turcica barbaries illam nunc occupat omnem,*
Et pro Chriſticolis ſunt Mahometicolæ.
Dom. Baudius. *Græcia Muſarum quondam domus, orbis ocellus,*
Unde fluit Thuſcæ nobilitatis honos.

Græ-

Græcia magnanimûm generatrix una virorum
Clara togæ ſtudiis, nec minus apta ſago.
Quam nunc imperio premit impius iſte ſuperbus,
Diſſitaq; immenſis regna tenet ſpaciis.
Excolit egregias augmentat & invenit artes Pitcrichius.
Græcia, Muſarum Græcia culta domus.
Quæ vetus Ogygios attollit Græcia muros. Sabellius.
Garrula ſublimem quæ jactat Græcia Homerum. Feſtus Avien.
Omnia fatali populatur acinace Turcus.
Atq; ibi nunc hominum carnificina mera eſt. Taubmannus.

TURCIÆ UNIVERSÆ JOH. HONTERI
periphraſis.

SEd jam tempus erit propiores viſere partes,
Pannoniam, Illyriamq; ſimul, Thracenq; cruenti
Mavortis patriam, nimium nimiumq; propinquos
Dalmatiæ fines, vaſtatamq; undiq; Boſnam.
Myſorum inde ſolum, Dacorumq; oppida, quæ nunc
Moldaviq; tenet tranſalpiniq; Valachi,
Et quæ Carpathio ſeptem circumdedit arces
Vertice, Bulgaricis modò Tranſſylvania terris
Haud multum diſcluſa: ſed enumerabimus urbes:
Regia Budenſis prima eſt, mox Agria, poſtquam
Cremniciæ montes, Poſonenſiaq; arva ſequuntur.
Et cum Strigonicis Caſſovia priſca colonis.
His quoq; Bellogradum & Regalem jungimus Albam,
Emporiumq; ſimul Varadini atq; alta Cibini
Mœnia, præcipitiq; ſitam ſub monte Coronam.
Quam primam Europæ Chriſti documenta ſequentem
Sol oriens radiis luſtrat propioribus orbem.
Mox Adrianopolis Sophiæ vicinior arvis
Nicopoliſq; triplex jacet & Scilymbria Varna:
Inde Liburnorum Scardona, ſimulq; Raguſi,
Quæq; tenent Ponti Byzantia littora fauces.
Quid memorem Anchialonq;, Heracleamq; Perinthum,
Abderamq;, Maroneamq; & Olynthon, & Ænon.

Calli-

Callipolinq; & quæ ſociant freta Seſton Abydo,
Atq; alias quarum jam nil niſi nomina reſtant?
Imò etiam patriis nunc vix hæremus in oris.
Non tamen antiqui deſunt regionibus amnes.
Danubius ſecum defert Oenumq; Lycumq;,
Germanos fluvios, ſed aquæ ſeptemplicis Iſtri
Nomine mutato declivibus undiq; ripis,
Præcipitem Dravum ac Savum placidumq; Tibiſcum,
Et patrium ſimul in Pontum comitantur Alutham.
Strimonis Ægæo Neſſiq; Hebriq; fluenta
Miſcentur pelago: montes quoq; partibus illis
Iſmarus & Rhodope conjunctusq; Orbelus Hæmo,
Et qui Dalmaticis latè diſcernit ab oris,
Raſcenſes populos ſinuoſo vertice Scardus.
Ulterior Macedum tellus, quondam inclyta regna
Continet Albanos, mox Pæonas atq; Pelaſgos,
Æmathiæ campos quoq;, Mygdoniæq; receſſus.
Has prope Theſſalicis Magneſia jungitur agris.
Doris item ſpectat Locrenſia rura, ſed ultra
Proximat Aoniis Phocenſis & Attica tellus.
Trans Iſthmum Ætoli ſimul & vicinus Acarnan,
Epirusq; jacet variis diſtincta colonis.
Atq; hæc priſca quidem, nunc Turcia tota vocatur,
Helladis at vix dum veſtigia parva ſuperſunt.
Quin igitur veteres potius celebrabimus urbes:
Primaq; Dyrrachium eſt, urbisq; ab Apolline dictæ
Mœnia, Pieriæq; domus gratiſſima Muſis.
Hinc Hypatæ Phthiæq; & Lariſſæa ſequuntur
Oppida, mox & Opus & Pella inſignis alumnis,
Et quæ prima fidem noſtrum diffudit in orbem,
Amphipolisq; ſimul nec non Berroea Philippi,
Et Thebæ Baccho, celebres & Apolline Delphi.
Aulidis hinc portus, Megara & cerealis Eleuſis,
Tum proprium divæ cognomen & urbis Athenæ.
His quoq; Naupactum, Anticyram & Calydonia rura,
Leucadaq;, Ambraciamq; ſimul glandisq; feracem,

Dodo-

Dodonam & celſam Buthroti jungimus urbem.
Per Macedûm fines pelagi petit Axius undas,
Nec procul & Chabrius rapidiq; Haliacmonis amnis,
Peneusq; fluens medius per Theſſala Tempe,
Sperchii Iſmeniq; vadum Cephiſus & acer
Illiſſus, crebraſq; urgens Achelous arenas.
Quin etiam varii celebrantur in Hellade montes
Pelius, Othrys, Athos, & fato nobilis Oeta
Herculis, & bijugo Parnaſſi vertice colles,
Virgineusq; Helicon, natusq; ad ſacra Cithæron,
Oſſaq; cum Pindo, majorq; ambobus Olympus.
Hinc ſpectant Adriæ prærupta Ceraunia fluctus,
Sunion Ægæum, ſed vaſtas carmine terras
Helladis emenſi, bimarem tranſibimus Iſthmum.
At ſimul Argolicas & Achæidas atq; Laconum,
Et Peloponneſi reliquas per littora gentes
Urbibus ex propriis dictas luſtremus, & intus
Arcadas antiquos, quibus adjicientur & urbes,
Argorq; Spartæq;, Agamemnoniæq; Mycenæ:
Mox Epidaurus adeſt, & nobilis ære Corinthus,
Olenus & Sicyon, Patræq;, humileſq; Cleonæ
Gythion ac Troezen, Meſſene, notaq; Lærne.
Inde Methona, Pylus, Piſarum atq; Elidis urbes
Mantineæ, Tegeæ, Megapoleoſq; coloni.
Inachus Argolicos campos, Aſopus, Achivos,
Eurotas cultus Lacedæmonis irrigat agros:
Nec procul Alpheus lapſus ſubter mare, qui poſt
Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur undis.
Arcadiam illuſtres incingunt undiq; montes,
Menala Taygetus, Pholoen Stymphalides umbræ,
Et cum Cylleno gelidi pineta Licei
In mare Spiræum tendit, Maleæq; furentis
Æſtus, & Acritas ac Tanarus oſtia Ditis.
Sed ſupra Thracen quaq; Oricon accipit Auſtros, Dionyſ. Afer.
Principium terræ doctiſſima Græcia ſumit,
Aſcendens multum geminatoq; æquore cincta

Ægæo, Siculoq; movent quæ flamine venti
Diverſo Siculum Zephyrus tenet, Eurus ad altum
Ægæum: ſequitur Pelopis poſt inſula lata, &c.

Vide Græciam in Dionyſii Afri Europæ deſcriptione.

Neofanius.

—Argivorum celebris Rex primus in orbem
Inachus imperium vexit, rexitq; Perlargos.

Torrentius.

—Genetrix fœcunda virorum
Fœta armis, fœta ingeniis, nec moribus aureis
Quam belli virtute minor, quis culmine tanto
Dejecta inſpiciens lachrymis non impleat ora!
Tunc illa (ut perhibeat) cœlo gratiſſima tellus,
Tunc illa æternis, Diis nempe authoribus ipſis
Fundata auſpiciis, populos ut jura per omnes
Æqua daret ſævi nutum ſervare tyranni
Cogeris & quæcunq; animo veſana libido
Extuderit fera juſſa pati.

Authoris incerti.

Græcia bellorum longa concuſſa ruina,
Concidit immodicè viribus uſa ſuis.
Fama manet, fortuna perit: cinis ipſe jacentis
Viſitur, & tumulo eſt nunc quoq; ſacra ſuo.
Exigua ingentis retinet veſtigia famæ,
Et magnum, infelix, nil niſi nomen habet.

Lauterbachius.

Libertate ferox ſpoliat diſcordia Græcos,
Pax dat opes, vacuat rixa forumq; domos.

Reuſnerus.

Princeps eloqui ſtudiorum Græcia mater
Quæ fuit: armorum laude, togæq; potens.
Quæ fama, quæ doctrina, quæ floruit arte,
Terrarum victrix, imperiiq; domus.
Quàm miſeranda jacet, ſævo dominata tyranno,
Barbarico, præter ſpem, modò preſſa jugo.
Pro ſtudiis jam barbaries, pro jure tyrannis,
Impietas regnat pro pietate furens.
Troja potens Argosq; jacet, jacet alta Corinthus,
Atq; Mycenarum gloria magna jacet.

Quid

Quid memorem Thebas? quid Athenas, Palladis arces,
Quarum vix reſtat nominis umbra levis?
Tempus edax rerum, ſic omnia verſat in orbe,
Et ſors, quæ ſibi jam cuncta licere putat.
Deplorare libet gentis tot damna Pelaſgæ,
Quæ fuerant urbes, rudera ſola vides.
Aſt ego quem dudum non parva cupido tenebat — P. Rubigallus Pannonius.
Viſendi terras, Græcia clara, tuas.
Scilicet Æmathii pateant ubi jugera campi:
Jugera civili facta cruenta manu.
Quáve virens ſummas Helicon ſe tollit in auras,
Luget ubi ſævis fabula Muſa Getis.
Magnus ubi Macedon primis ſe exercuit armis,
Qui terror magni, maximus, orbis erat.
Hos ſum cum reliquis per plurima regna ſecutus,
Helleſpontiaci littus adusque maris.

GRÆCI, ÆOLES, DORES, ACHÆI, ACHIVI, HELLENES, MYRMIDONES.

Hos *Cicero Qu. Fratr. lib. 1.* ita deſcribit: *Familiaritates Græcorum neque tam fideles ſunt, invident non noſtris ſolùm, verùm etiam ſuis.* *Et pro Flac.* ait: *Quis ignorat, quia tria genera Græcorum ſint verè? quorum quidam Athenienſes, quæ gens Ionum habebatur: Æoles alteri, Dores tertii nominabantur.*

Antiqui Grajæ populi, gens optima, morum — Sannaz.
Formatrix, clara ingeniis & fontibus auſis.
Quos Lariſſa fovet, quos Græcia cætera nutrit. — Corn. Nepos.

BOHEMIA.

Bohemiæ vocabulum eſt idem quod Bojorum domicilium & ſedes, der Bojer Heymat. Sylva Hercynia hæc regio, tanquã nativo muro, circumdatur, & undíq; Germanis populis ſepta

 eſt.

eſt. Terminatur enim ad ſeptentrionem Sileſiis ac Miſnenſibus, ad oc-
caſum Voitlandia, Norico agro, ac Palatinatu ſuperiori: ad meridiem
Auſtria: ad ortum Moravis, ipſa tamen linguâ Germanicâ non utitur
ſed ſuâ propriâ. Irrigatur *Albi* & *Moldavia*. *Straboni* dicitur *Bubienum*
Tacito *Bojemum*. Longitudo ejus eſt 36. milliarium.

Pant. Candidus. *Quà Bojema jacet tellus, cultiſſima fruge.*

Sabinus. *Hîc ubi flaventes exæſtuat Albis arenas,*
Et celer undoſo gurgite Molda fluit.

BOHEMI.

BOHEMI dicuntur à Bojis, qui Galliæ populi fuerunt: illi enim à Jul. Cæſare victi, Gallia excedentes, Italiam tranſcenderunt, quos deinde Romani finibus ſuis ejecerunt inde Rhenum trajicientes Hercyniæ ſylvæ incluſam terram coluerunt. Hos denuò è Bojemiâ Suevorum popul Marcomanni depulerunt: ejectis etiam Marcomannis Sclavini, Scythica gens, intraverunt. Hodierni igitur Bohemi ex ſuâ origine Sclav ſunt, utpote quorum etiam linguâ utuntur.

Friſchlinus. —— *Quos cincta Bohemia ſylvis*
Paſcit ad Ægranas & prapetis Albidos undas,
Undiq; quos claudunt ſylvæ, juga ſumma Bohemos.

REGIONES GERMANIÆ.

HELVETIA, ET HELVETII.

HELVETIA eſt Europæ regio, quæ tota ferè in Alpibus ſita, ſummorum Europæ fluminum, veluti Rheni, Rhodani, Padiq; fontes complectitur, & nulli ſubjecta, vel regi, vel principi, tota ſalubri perfruitur aëre: undique montoſa in ſe continet altiſſima montium juga, & faſtigiatas ad nubes uſq; rupes, valleſq; tantæ profunditatis, ut abyſſum intueri videare. Lacuum nuſquam major copia, quàm in hac provincia: inter hos præcipui ſunt *Lacus Bodamicus*, qui & Conſtantienſis dicitur:

Lacus

acus Lemannus, Neoburgenſis, Verbanus, Larius, Sevinus, Benacus, ucerianus, Tigurinus, Rivanius. Habet ad ortum comitatum Tirolen-em: ad auſtrum Alpes Cottias, & Lombardiam: ad occaſum Sabauiam: ad ſeptentrionem Rhenum.

Invidiæ exortes prompti ſibi mutua præſtant Leb. Batillus.
Auxilia, & veteris tam libertatis amore,
Quàm patriæ, belliq́ minas & commoda pacis,
Dum ſibi libertas conſtet, præſentia temnunt,
Militiæ duros nati perferre labores.
—— *Rutili crines promiſſaq́ barba,* Idem.
Canities veneranda illis, geſtamine gaudent
Oblongi latiq́ enſis, vultuq́ modeſto.
—— *Quos alta Pyrene,* Scævola Sammar.
Quos & magna Thetys, magniq́ ſonantia Rheni
Flumina & aëriis includunt montibus Alpes.
Tetrica perpetuo nivium damnata rigore, I. Cæſ. Scaliger.
Fortè mihi poſthac non adeunda, vale.

FRANCONIA, FRANCIA, FRANCI.

FRANCIA *orientalis* ducatus dignitate hodie gaudet, huncq; titulum Præſul Wirtzburgenſis ſibi vendicat: eſt autem hæc terra denſiſſimis penè ſylvis clauſa, intusq; Cerere & Baccho fertilis, in Germaniæ prope meditullio ſita, vinumq; Rhena- æmulum gignit magna copia. Fluminibus piſcoſiſſimis perluitur, orum præcipua ſunt, *Mœnus, Sala, Sinna, Radiantia, Æſtus Tubera.* abet etiam *Othonis ſylvam* (vulgò der Odenwald) quæ eam editiſſi-s jugis, veluti nativo muro ambit. Sueviam & Palatinatum habet à eridie: ab occidente Rhenum: Haſſos & Thuringos à Septentrione: Ortu Bohemos. Unde autem hi populi nomen & originem ducant iè variatum eſt. *Joh. Fungerus* vult, quòd ita dicantur à tributorũ im-unitate: noſtra enim lingua immunis & liber Frey dicitur, & Franck: is videntur dici quaſi Fry *anſi*, vocabulum enim Anſi Goticum de-tat eos, qui cæteris mortalibus opibus & fortuna antecellunt: alii

quodam Homeri loco decepti, ut refert in ſequentibus verſibus *Sche-ferus*, ab ementitio quodam Hectoris filio *Francione* deducunt, quam o-pinionem etiam ſequitur præſtantiſſimus Germanorum poëta *Georgi-Sabinus*, nec non *Petrus Ronſardus*, poëta Gallus. Bodinus vult dedu- hoc nomen à voce Gallica *Franc*, quæ apud Gallos originaliter liberta-tem denotet: nonnulli plurimum ineptientes à feritate deducunt. *Iſido-rus*, *Sannazarius*, & *Schefferus* poëta Germanus ab ipſorum Rege Fran-co deducunt. Hos autem *Salios* olim fuiſſe dictos *Marcellinus lib.1* *author eſt.*

Lotichius.

Mœnus ubi fluvio proluit arva ſuo
Quaq; venit, læto veſtitos palmite colles,
Mœnus ab aurora perpinguia culta volutus.

Sannaz.

Qui Duce de Franco ducunt ſua nomina Franci.

Scheff.

Stemmatis authorem conantur fingere Franci
Francionem, genitor cui gravis Hector erat.
Hæc eadem plures etiam primordia jactant,
Quos Europa brevi cingit amœna ſinu.
O ſtolidi faſtus! ô gloria futilis! ortum
A debellita ducere velle manu!
Fallitur, artificis qui verba ſecutus Homeri,
Grande nihil ficti nomen habere putat.
Credimus in cinerem Trojam vertiſſe Pelaſgos,
Cuncta ſed Heroum nomina vera nego.
Non ea (bellorum varios circumſpice caſus)
Artis obumbratæ ſuſpicione vacant.
Moëonidi geſtis aptare vocabula rebus
Cura, poetarum propria, jure fuit.
Utilibus Muſis ut & oblectaret, inepta
Quod fieri verſus ſimplicitate nequit.
Si quis amat rectum, ſciat hos ab origine Francos
Gallorum, veteri Cæſare teſte, ſatos.
Der ſa recuſantes qui vectigalia, ruris
Pauperie patrios deſeruiſſe lares.
Trajectoq; Vado Rheni poſuere penates
Contiguos noſtris fertiliore loco.

Hercy

Hercynios juxta ſaltus, occluſa Bohemis,
Saxonibus, Suevis, quos modo terra fovet.
Vitiferumq; cavâ trajecimus arbore Mœnum, Georg. Sabinus.
Irriguas cujus Francia potat aquas.
Francia quæ tribuit tibi nobile Gallia nomen,
Subdidit invicta cum tua regna manu.
Francia magnanimæ ſemper fœcunda juventæ, Vlrich. Huttenus.
Nobilitate virûm nullis regionibus impar,
Et nulla inferior.
Francia mî patria eſt gelidam porrecta ſub Arcton, Idem.
Hercyniumq; nemus, qua vitifer exit in amnem
Mogus Rhene tuum, qua Fagina ſylva feroces
Francorum populos vicino dirimit Heſſo.

HESSIA.

HEssia eſt Germaniæ regio, ab occaſu habens Rhenum: ab ortu Thuringiam ac Saxoniam: à Septentrione vicina eſt ducatui Brunſuicenſi & Weſtphaliæ. Haſſiam quidam nominant ab antiquo Germanorum vocabulo Hetten/ quod *parentes* ſignificat: alii fingunt quendam montem ...ſionem, & ab eo deducunt: alii à *Cato* derivant, quemadmodum ...m cati frequenter mordent, ac à tergo mures aggredientes, ex im...viſo apprehendunt: ſic Catti ſuos hoſtes invadebant. Magis tamen ...i arridet illorum ſententia, qui à Cattis, quos Cornelius Tacitus ...rmanorum populis annumerat, dictam volunt, illi enim hujus quon...n regionis incolæ fuiſſe memorantur, t in ſ mutato, ſicut apud Bel... hodie adhuc ejuſmodi tranſmutatio literarum in uſu eſt, ut apparet ...ocabulis dat pro das/ Watter pro Waſſer/ quod etiam Græcis con...ſit, ut fit in γλῶσσα γλῶττα. Hinc nomen adhuc Cattenelnbogen re...ſit. Flumina ejus ſunt *Lanus, & Homa, Schalmus. Nidda, Binza, Di...,Edera, Ameſis.* Montes *Melibocus* & *Abnobii.*

Altaq; ſe jactat proceris Haſſia ſylvis, Georg. Sabinus.
Haſſia montanis vix adeunda jugis,
At neq; fluminibus nemorumq; virentibus umbris,
Læta nec agrorum fertilitate caret.

Irrigui

Irrigui paſſim labuntur murmure rivi,
Tota paludoſis omnibus uda manet.
Retibus unde trahunt varios ad littora piſces,
Qui liquidis habitant rura propinqua vadis.
Florida per ripas depaſcunt prata juvenci,
Lanigeræ tondent fertile gramen oves.
Tum virides circum pandunt ſua brachia ſylvæ,
Lignaq; dant avidis materiamq; focis.
Chaonis hinc duris curvatur glandibus arbor,
Hinc viret hirſatis pinus odora comis.
Navibus hinc abies, hinc commoda fraxinus haſtis,
Surgit, & irrigui fontis amica ſalix.
Atq; ubi cultus ager preſſis renovatur aratris,
Fertilibus veſtit meſſibus arva Ceres.
Et ſua reſpondent operoſa vota colono,
Cum cadit immiſſa falce reſecta Ceres.

Eobanus Heſſ.

Qualis Hyperboreum proſpectans Thraca Booten,
Gradivi domus ad Rhodopen, Hemumq; nivalem,
Circumfuſa jacet gelidis aſſueta pruinis,
Gignit in arma viros duratos frigore, quiq;
Aut Hebrum Neſſumq; bibunt, aut Strymonis undas.
Talis & ipſa ſitu, talis regioni locorum
Et fluviis, ſylvisq; frequens, & montibus altis
Haſſia: naturæ ſimiles creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis
Vita placet, non ulla juvat ſine Marte, nec ullam
Eſſe putant vitam, quæ non aſſueverit armis.
Quod ſi tranquillæ vertatur ad otia pacis,
Otia nulla terunt ſine magno vana labore:
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Æquatosq; ſolo campos rimantur aratris.
(Namq; & planities ſegetum fœcunda patentes
Explicat innumeras, & plena meſſe colonos
Ditat, & ipſa ſibi ſatis eſt) aut ardua ſylvæ
Luſtra petunt, canibusq; feras ſectantur odoris,
Venatu genus aſſuetum, genus acre virorum.

Aut leges aut jura ferunt, aut oppida condunt,
Fortia, non ſolùm bello munimina: verùm
Quæ doceant in pace etiam oblectentq; quietos,
Quid ſacros memorem fontes? quid amœna vireta?
Quid valles ipſis certantes frugiferacis
Vallibus Æmoniæ? dulces quid ubiq; receſſus
Muſarum loca, conſeſſu loca digna Deorum?
O patriæ gelidi fontes! ô flumina nota!
O valles! ô antra meis gratiſſima Muſis!
Haſſia dives agris denſisq; uberrima ſylvis: Idem.
Finitimas, ne præfer, opes ita vincit, ut agnum
Imbellem, furibunda, audax in prælia, taurus:
Ut pluvio parvum ſuperat vagus Ædera Nemphim,
Ædera qui fulvas auro deſpumat arenas.
Hîc fluviis alacres præterlabentibus herbæ
Alludunt, cernis quæ conſita littora, quàm ſit
Pingue ſolum, viret omnis ager, circumq; renident
Gramina, ſtagna, lacus, fontes, rivosq; ſalubres,
Aſpice ſumma procul frondentis culmina Goſi,
Quàm nitet & ver aſpectu teſtantur amœnum:
Hos agros, has delitias, hæc paſua linquam.
Hunc juxta quando licuit conſuevit Iolas
Paſcere oves, illi quoq; cum paſtoribus ipſis Idem.
Paruit omne nemus, quod vitreus Ædera paſſim
Fulda rapax, Rhenusq; vident & cærula Lani
Flumina, Palladiam qui præterlabitur urbem,
Et quot navigeri vada mercibus inclyta Mœni,
Quodq; vident uſquam loca nota per Haſſida terram.
Qua videt undantem fluvio Germania Rhenum,
Et velut in centrum Teutonis ora coït. Idem.
Terra viris colitur Catti *dixere priores,*
Nunc aliud pugnax Haſſia nomen habet.
Montibus Heſſiacis errantes ſæpè capellas
Vidimus & multo paſcua plena grege. Idem.
Vidimus agreſtes errare per avia nymphas,
Quas vaga difficilis per juga traxit amor.

Ee *Vidi-*

Vidimus & fluvios, & amœnos vidimus amnes,
Quosq́ ſacros fontes Heſſia dives habet.
Terra ferax frugum, quicquid tenet Haſſidos ora,
Vidimus & ſylvas, culmina, ſaxa, feras.
Montibus excluſis munitas vidimus urbes,
Vidimus immenſis oppida cuncta vadis.
Idem. *Qui Rhenum Fuldamq́ bibunt, patriumq́ Viſurgim,*
Qui virides Mœni ripas, Laniq́ frequentant,
Quasq́ tuas præter fluit aurifer Ædera gentes.
Vlr. Huttenus. *Catturios novit virtutis ſumma poteſtas,*
Et labor & virtus Cattorum nomina volvunt,
Sicq́ labore valet virtutem noſcere tentans.
Arripuit Martis ſic gloria prompta laborem.
Julius Æneadem decus, inſuperabile robur,
Hinc laudes magnæ virtutis ponderat uſu,
Hoſtis qui Cattos Germanæ nomina terræ
Præco vehit, numerans juſtus præconia famæ
Ingentis laudans rigidi Martisq́ labores,
Roboreum decus æterno devincit amictu.
Hinc Tacitúsne tacet Romanæ gloria linguæ
Noſti, ſic laudes volvens monumenta Quiritum,
Hinc Cattiq́ volant dignoſcitur Amaſis aptè,
Arminium celebrans gentis virtute celebrem:
Cattorum cuneos virtute latere minore,
Non credas, fortes virtutis in atria cedunt:
Hinc Cattos Francos, fortiſſima pectora, noris
Hominis eximiam ferro meruiſſe coronam.
Sigefrid. Lemppius. *Quid Romane ſtupes, Cattus tentatus ab armis*
Ipſe tuis nunquam potuit ſuccumbere Marte,
Inde tuo, vanos toleraſti ſorte labores,
Faſcia Romani ſic nunquam nominis aucta eſt
Nomine dante tuo, nunquam plaudentibus alis,
Victor ovabit atrox, ſic nec victoria plaudit.
Hinc ſe Cæſarium fulmen vibrare videbas,
Fortiter ad laudem vibraſti laudis amore,
Sic vel Marte cales, ſic nec gens fortior unquam

Juſtio

Juſtior auctus, amor juſti, ſolertia mentis.
At durè mediis habitant in montibus Heſſi, Eobanus.
Qua Lanus & vitreas Ædera volvit aquas.
Gens armis generoſa, manu promptiſſima, quondam
Ipſa ſuo partis docta labore frui.

Alia deſcriptio.

EST Haſſia una ex nobiliſſimis Germaniæ principatibus, hodie Landgraviatus titulo inſignis, cujus ſitus ab oriente Thuringiam & Buchoniam attingit, à meridie Rheni tractum meridionalem, Ringoviam & Cattimelibocum, ſive ſylvam Othonicam: ab occaſu diœceſin Colonienſem & Montenſem: à ſeptentrione Weſtphaliam & Brunſuicenſium terram. Ambitu ſuo complectitur comitatus plurimos, Hannovicum ſcilicet, Naſſovicum, Iſenburgicum, Solmejum, Waldecenſem, Wittgenſteinenſem, Königſteinenſem, Cattimelibocenſem, Decienſem, Zigenhaynenſem, Niddanum. Dominia itidem Epſtein / Itter & Pleſſe, &c.

Incolæ ejuſdem ab antiquis temporibus fuere Catti, populi & vetuſtiſſimi, & bellicoſiſſimi, quos hodie Heſſos nominant, id quod è Cornel. Tacito de rebus geſtis Germanorum ad oculum demonſtrari poſſe controverſum non eſt, etiamſi quidam tum ſedem & nomen Cattorum ab Heſſis & Heſſorum limitibus diſcernere hodie, præter veritatem hiſtoricam ſatagant.

Sicut autem veteres Catti principes habuerunt nobiliſſimos, Ariſtum ſcilicet, Adgandeſtrium & Catumerum, *quos lib. 11. annal. Corn. Tacitus honorificè commendat*: Ita & Haſſi noſtri Duces habuere nulli virtute & animoſitate ſecundos. Ut eorum namq; memoriam, qui ante Chunradi Imp. tempora iiſdem laudabiliter præfuêre, ab inferis nunc non revocem, conſtat certè inde à Ludovici Barbati, primi Thuringiæ & Heſſiæ principis temporibus, ex ejuſdem proſapia tot Ludovicos, tot Ottones, tot Henricos, tot Guilhelmos, rebus & domi & foris fortiter ac præclarè geſtis illuſtres, extitiſſe, inter quos, veluti lampas ſplendidiſſima, emicat potentiſſimus ille heros Philippus magnanimus, noſtrorum principum avus pientiſſimus, cujus & virtutes & geſta laudatiſſima ne Ilias capere poſſet. Taceo alios.

Aërem Heſſia habet ſalubrem & commodum, non nimis craſſur aut nebuloſum, unde nec noxiis objecta, ſicut regiones aliæ, morbis & ſymptomatibus. Solum habet fertile frumenti omnis generis ferax. Syl vas, nemora, juga, colles, non tantùm habet amœniſſima, ſed & paſcer dis pecoribus convenientiſſima, feriſq; inſtructiſſima. Prata & paſcu continet ſaluberrima, rivis, fontibus & amnibus undiq; irrigua. Flumin habet piſcibus fœcundiſſima plurima, è quibus præcipua Werra & Ful da, quæ inferiorem Haſſiam irrigant, & infra Caſſellas Viſurgim, nobi liſſimum flumen conſtituunt. Lanus item & Edera, quæ ſuperioren Haſſiam fœcundant, & tandem ille in Rhenum prope Confluentiã, hi verò in Fuldam ſupra Caſſellas ſeſe exonerat. Inde tantus terræ naſcen tium in Haſſia proventus, ut vicinarum etiam gentium neceſſitati ſub levandæ ſufficientiſſimus eſſe poſſit.

Urbes Heſſia continet plurimas, quæ licet magnifica ædificio rum ſtructura Germaniæ civitatibus illuſtrioribus non poſſunt æquiparari, poſſunt tamen antiquitate & virtute cum iiſdem certare. Caſtell habet munitiſſima tria: in meditullio regionis Ziegenhaynam: in extremitate occidentali, Caſſilium: in meridionali, Gieſſam. Superiori Haſſiæ Metropolis eſt Marpurgum, Ptolemæo, uti volunt, Miſia dictum, Academiâ nobile, cui proxima Gieſſa, & ipſa Academiâ noviter erectâ, per univerſum orbem clariſſima, Alsfeldiâ, Francoberga, Grunberga, Wettera, &c. In Cattimelibocatu ſuperiori Darmſtatum, principis regia. In inferiori S. Goarinus ad Rhenum. Inferioris Haſſiæ Metropolis eſt Caſſilium, Ptolemæo Stereuntium dictum, antiqua principum ſedes, cui proxima Hirsfeldia, Abbatia & ſchola illuſtris. Schmalkaldia, fœdere principum proteſtantium ibidem inito, & confeſſionis articulis celebris, Eſchwiga, Homberga, Dreiſa, Allendorphium, ob ſalinas ſaluberrimas orbi notiſſimum, Rotenburgum, palatio regio decoratum, &c. ut ſicco jam pede arces, cœnobia, clauſtra, monaſteria & oppida per totam regionem hinc inde diſperſa: alia, brevitatis ergo tranſeam.

De forma gubernationis regionis hujus quid referam? Eſt illa & æquiſſima & feliciſſima. Regitur à principibus ſapientiſſimis, pietatis, juſtitiæ, æquitatis, pacis & tranquillitatis amantiſſimis: qui, ne ſubditi præter jus & æquũ à quopiam affligantur aut opprimantur, præter Cancellarias, uti vocant, aulicas, Dicaſterium ſummum communibus ſum-

ptibus

tibus alunt, in quo quæſtiones controverſæ à præſide nobiliſs. Nobilibus itidem aliquot & J. tis præclariſſimis aſſeſſoribus, æquiſſimè dijudicantur, à quorum ſententia, non niſi ad Cameram Imp. in certis tamen duntaxat caſibus, appellare cuipiam conceditur. Quin etiam in criminalibus judiciis tanta ſeveritate ſententię feruntur, & executioni citra ullum perſonarum reſpectum mandantur, ut vel eo etiam nomine optimè Haſſia noſtra apud extraneos audiat, terrorem ſuppliciorum ſceleratis incutiat, & ſic liberrimum viatoribus tranſitum prębeat, cùm in vicina Weſtphalia hoſtium ſint incurſiones creberrimæ, latrocinia frequentiſſima, direptiones & furta vulgatiſſima.

Hinc adeò fit, ut, cùm qualis rex, talis grex: Regis namq; ad exemplum totus componitur orbis, ipſi etiam incolæ ſint juſtitiæ & æquitatis ſtudioſiſſimi: inter ipſos floreat integritas, luceat honeſtas, vigeat erga peregrinos æquè ac incolas humanitas: ſint artium honeſtarum, ſtudiorum & laborum cultores: vitiorum verò quorumvis oſores.

Quin etiam, quod omnis commendationis caput eſt, pietatis ſint devotiſſimæ: religionis ſinceræ & incorruptæ: ut enim de devotione Hesſorum ſub papatu, quam erecta hinc inde ſacella, templa & clauſtra comprobant, nil dicam: fuit certè Haſſia inter regiones Germaniæ imprimis, quæ, Philippo principe auſpice, rejectis Pontificiis abuſibus, ſinceram Evangelii doctrinam amplexata, cujus auſpiciis etiam Academia ſub primis Evangelii primordiis, anno 1527. Marpurgi erecta, ut depoſitum hoc ſacroſanctum pretioſè aſſervaret, & ad poſteros incorruptè propagaret.

Reſtat ut de rebus Heſſorum geſtis dicam. Dicam autem preſſius, cum obviæ eæ ſint omnibus. Quanta cum fortitudine Romanorum vim Catti veteres olim repreſſerint, hiſtoriæ Romanæ tacere non poſſunt. Qua virtute Heſſi noſtri præditi fuerint, & etiámnum ſint, teſtantur tot retroactis ſeculis res fortiter in debellandis hoſtibus ſuis geſtæ, tot victoriæ, tot trophæa, tot inſignia, quæ patrum noſtrorum memoria laudabiliter reportarunt. Senſêre (antiqua lubens prætereo) Epiſcopi Moguntinenſis, Herbipolenſis & Bambergenſis: ſenſêre Suevi: ſenſêre Monaſterienſes: ſenſêre Brunſuicenſes: ſenſêre deniq; cum magno ſuo malo innumeri alii, &c.

[*]

SILESIA, SILESII, ET SLESII.

DEducunt quidam nomen *Sileſiæ* à Rege quodam Sileſio: at A-*thamarus Sileſus* ab *Elyſiis* Suevorum populis (quos etiam Cornelius Tacitus inter Germanos recenſet populos) denominatos eſſe arbitratur, quod à vero non videtur alienum eſſe: ſiquidem Elyſios ibi loci, ubi hodie Sileſii, locum obtinuiſſe conſtat: illudq; nomen remanſit Metatheſi tantùm literarum facta in voce *Elyſi* ſ medio in initio collocato,& i in locum e poſito,adjecto ſimul ſ in antepenultima. *Chunradus* verò *Celtes* à Sleſo amne deducit. *Joh. Crato* de hac ſua patria adhuc aliter ſentit. *De Sileſiorum*,inquit,*appellatione non eſt tantoperè inquirendum, nec ab Elyſiis uſquam eſſe deducendam facil exiſtimare poſſunt ii, qui regionem iſtam, quam nunc tenent, Quados incoluiſſe ex veterum ſcriptis perſpectum habent. Nam Saxonibus veteribusq Germanis per vocem* Quad, *idem quod hodie lingua Sclavonicâ & Polonicâ Sileſius dicitur, ſignificatum fuit. Eſt ergo Sileſia antiquorum Quadorum ſedes.* Irrigatur *fluvio Viadro. Gemma Phryſius* refert, quòd olim Sileſii *Danduti* & *Cogni* dicti fuerint.

Friſchlinus. *Sileſii populi quos Odera dives inundat.*

Sabinus. *Sileſiaq; ſuis adjecerat oppida terris,*
Per quos irriguis Odera tendit aquis.

Conr.Celtes. *Hîc Odera (à priſcis qui nomina Suevus habebat)*
Naſcitur & Codani præcipitatur aquis,
Suevus qui Sleſum ſocium ſibi convocat amnem,
A quo nunc nomen Sleſia terra gerit.

TURINGIA, TURINGI, ET VOITLANDI.

TURINGIA eſt regio Germaniæ benè exculta, in longitudine 12.habens milliaria Germanica: Comitatus habet 12. Abbatias totidem, urbes 144. Ab occaſu Haſſos: ab ortu Sileſios: à Septentrione Saxones: à meridie Francos habet finitimos.

Qui

Qui vacuos tondet ſaltus dumetaq; ſylvæ Laurent. Gambara.
Hercyniæ.
Herciniæ peragro rura Cheruſca plagæ. Stigel.
Qua loca Germani tenuerunt robora Martis,
Invicti noſtræ nobilitatis avi.
Contudit Arminius tumidi quibus agmina Vari,
Atq; animos fregit Martia turba tuos.
— Quos fertilibus Thuringia pratis Eoban.
Paſcit, fortunate puer, ſi talibus arvis,
Si tali liceat mecum conſidere terrâ,
Et dites habitare caſas, & plena videre
Ubera quæ totos implent mulctralia ſoles.
Proxima monticolis Thuringia terminat Heſſis Idem.
Imperium, dives regio florentibus arvis,
Læta jugis nemorum, ſed multò lætior agro:
Illic flava Ceres, & pleno copia cornu
Spargunt innumeras millena per horrea meſſes,
Ipſe ager obducta latuit prius omnis ariſta.
Tum gravidæ plenis turgent in collibus uvæ,
Vinaq; neſcio quo non inferiora Falerno
Exudant motura ſuis fera bella colonis.
Sunt etiam gregibus ſua paſcua dum viret amnis,
Mille per abruptos montes & ſumma capellæ
Tranſcendunt juga: mille boves in vallibus herbas,
Non ullo fœtas carpunt ſerpente, nec ullas
Raptorum inſidias unquam timuere luporum,
Incuſtoditæ per paſcua tuta vagantur
Lanigeræ pecudes, & culta novalia tondent.
Hîc ubi ſecluſas ſalices vagus ambit Hieros, Idem.
Et virides umbrant alni, quæ littora circum
Crebra repercuſſis reſonant mugitibus Echo:
Hîc ubi felices ditant ſata pinguia pagos,
Villarumq; caſas & paſtoralia tecta.
Quos lætos aperit Turingia fertilis agros, Georg. Fabricius.
Quos rigat arva fluens per pinguia lentus Hieras.

AVSTRIA, PANNONIA SUPERIOR.

AUSTRIÆ nomen recenti ſeculo natum eſſe videtur ab Auſtri venti flatu, qui eâ in regione frequenter exoritur, Germanice dicitur Oſterreich / ab oriente, quoniam Reges Francorum e jusmodi nomen ſuis orientalibus regionibus imponere ſole bant, ſicut occidentalibus nomen venti occidentalis, ut apparet in voc illa Weſtrich. Olim à multis cultoribus fuit inhabitata, quorum prim fuerunt Hebræi: deinde Jaſon & Argonautæ: poſtea Cimmerii, hos ſe cuti ſunt Agriani, & tandem Romani hanc terram incoluerunt, quos ta men Hunni expulerunt. Quà Auſtrum ſpectat, eſt montoſa, quà verò or tum, eſt paluſtris.

Sabinus. *Quà jacet Auſtriaci fertilis ora ſoli.*

Idem. *Scilicet Illyricis ubi jungitur Auſtria terris,*
Et cohibens fines Pannona regna ſuos.

MARCHIA BRANDENBURGENSIS, OLIM NOMACHIA.

DICTA hæc regio putatur à Metropoli in ea Brandenbur go, quæ urbs nomen habet à *Brenno*, Duce Germano rum. Burgum autem eſt propugnaculum, ἀπὸ τοῦ πυργ[illegible] Brandenburgum ergo idem eſt, quod Germanicè dici mus, deß Brenni Burg. Eſt ubiq; fertilis, ſtagnis abun dans, dives paſcuis, agris, lignis, piſcibus, frumento, melle, cera. Hujus populos Ptolem. *Sennones, Loccobardos* & *Batino*[illegible] appellat: irrigatur à fluvio Spren.

Georg. Sabinus.
Terra jacet gelido ſub ſidere Mœnalis urſæ:
Terra paludoſis invia fluminibus.
Marchia nunc, quondam ſed dicta Nomarchia *Græcis*
Eſt, & ab imperii præſide nomen habet.
Summus enim præſes Romani Cæſaris olim
Argolica dictus voce Nomarcha fuit.

Unde

Unde quidem priſci veſtigia nominis extant,
Una ſed eſt primo ſyllaba dempta loco.
Tempore quo pugnax rapuit Germania Druſum,
Indigenas Suevos hîc habitaſſe ferunt.
Hoc Sprea teſtatur gelidis uberrimus undis,
Qui veteri dictus nomine Suevus erat.
Cæruleum cujus perlabitur agmen aquarum,
Hanc & arenoſo flumine radit humum.
Poſt ut ab Auguſto diducto Cæſare Suevi,
Mutavere, prius quos tenuere, Lares.
Teutonibus pulſis, multos habitata per annos,
Vandalicis regio gentibus iſta fuit.
Donec ab aucupio nomen qui dictus habebat,
Cæſareâ meruit ſceptra tenere manu.
Expulit externos hoc vindice Marchia reges,
Urbis ubi partas debilitaſſet opes.
A duce quæ Brenno condita nomen habet. Idem.

WESTPHALIA, WESTPHALI, QUESTPHALI.

EXISTIMANT nonnulli Weſtphaliam à *Veſta* Deâ ſic dictam, & Weſtphalos idem eſſe ac Veſtalios: at nugæ ſunt: magis arridet ἔτυμον, quod à *vento occidentali* ducitur. Weſt enim Germanis eſt ventus occidentalis, & Valen/ quod apud Saxones ...llum equinum ſignificat, pullum ſiquidem equinum in militaribus ...s ſignis pingebant. Fluminibus multis irrigatur, veluti *Viſurgi, Ameſi, ...rckela, Glaa, Vidro, Luppia.* Hujus regionis ab ortu terminus eſt Sa...nia: ab occidente Rhenus fluvius: à meridie Haſſia: à Septentrio... Friſia. Vulgò de Weſtphalia circumferuntur verſiculi:

Hoſpitium vile, grof Brot/ dünn Bier/ lange Mile/
Sunt in Weſtphalia, ſi non vis credere lop dar.

...rùm ut hi verſiculi ex duabus longè à ſe diſtantibus linguis ſunt con...cinati, ita etiam ex diverſis, imò contrariis rebus veritate & falſitate ...t combinati: ut enim ea quæ de pane & milliaribus Weſtphalorum

hîc dicuntur, aliquo modo concedo, & pro veris habeo: ita ea quæ d
hoſpitio vili & cereviſia proferuntur pro falſo habeo. Quamvis enim
in pagis nonnunquam vilem hoſpites experiantur tractationem, ea ta-
men in civitatibus pro modico ære perſolvendo ſatis eſt competen.
Quantum cereviſiam attinet, ea adeò eſt præſtans in Weſtphalia, ut vi
alibi ſit præſtantior, præcipuè verò commendatur *Lippienſis & Suſaten-
ſis*, ut hunc verſificatorem nunquam Weſtphalicam cereviſiam guſtaſſ
crediderim. Urbes ejus ſunt *Monaſterium, Suſatum, Lippia, Herverda,
Bylfelda, Paderborna, Tremonia, Lemgovia:* Dominium illius ſpectat ad
Epiſcopum Colonienſem, Paderbornenſem, Duces Juliacos, & Comi-
tes Lippienſes.

Sabinus.

Præterea celebri quos alluit amne Viſurgis,
Weſtphala cæruleis, qui rigat arva vadis.

STIRIA.

STIRIA olim *Valeria* dicta, eſt regio Pannoniæ Alpibus con-
juncta, ferri dives, & argenti fodinis. Ab occaſu ultra montem
Cetium habet Carinthiam. Hujus incolæ utplurimùm ſunt
ſtrumoſi, unde

Sabinus.

Sunt ibi ruricolæ magni, quibus uberis inſtar
Crebra ſub inflato gutture ſtruma tumet.
E pulmone prius, ni ſi ſuſpirantibus hauſtis,
Nulla locuturi, promere verba queunt.

PRUSSIA, BORUSSIA.

PRUSSIÆ incolas olim *Gothones, Venedas & Sudinos* dictos re-
fert *Gemma Friſius.* Quidam Pruſſiæ nomen à *Bructeris* dedu-
cunt. *Bructeri* ſiquidem ex Weſtphalia à Charmavis & Angri-
variis pulſi in Sarmatiam devenerunt, & ad mare Balticum vi-
ctis Ulmigeris ſedem fixerunt. *Eraſmus* verò *Stella* aliter ſentit: ait
enim Boruſſios populos, quos Ptolemæus ad Ryphæos montes collo-
cat, non longè qua Tanais erumpit, infelicitate ſua concitos, quod fri-
gore illic terra perpetuò rigeret, ad novas ſedes quærendas patria diſ-
ceſſiſſe, & in hunc locum deveniſſe, terramq; vocabulo gentilitio Bo-
ruſſiam appellaſſe, ſicut & hodie, ſuppreſſione literæ o facta, ita nomi-
natur

-tur. Rei fidem facit, quòd etiámnum illi populi ad Ryphæos montes
-bitantes, eadem lingua utantur. Inveniuntur hîc alces, Germanicè
Elend / onagri, uriq; ſive bubali, mellis maximam gignit copiam, ſucci-
-oq; abundat.

Qui nunc Sarmaticis chariſſime frater in oris, Eobanus.
Frigida Parrheſio regna ſub axe colis.
Diſcors Teutonicum, qua Pruſſia terminat orbem,
Et Codonæa brevi littora ſtagna capit.
Pruſſia Parrhaſiis afflata trionibus, olim Idem.
Sub duce gentili, barbara terra fuit.
Vaſta ſitu, neglecta locis, deſertaq; cultu,
Sæpè fuit regno pernitioſa tuo.
Quæſitam obtinuit terram gens inclyta bello,
Teutonicum ſubiit protinus illa jugum.
Hinc urbes, poſitæq; altæ victoribus arces,
Ferinaq; ductilibus oppida cincta vadis.
Pruſſia Teutonicæ merces data militiei,
Pruſſia Chriſtiferæ regia facta cruci.
Floruit, & plures latè dominata per annos,
Delitiis tandem languit ipſa ſuis.
Atq;, ut cunctarum rerum eſt mutabilis ordo,
Fortunæ inſtabilem ſenſit & illa rotam.
Sic illa emerito cum jam polleret honore,
Defluieretq; opibus molliter ipſa ſuis:
Magnarum veteres rerum eſt imitata ruinas,
Viſa nec exemplo eſt interiiſſe novo.
Hic ubi Parrhaſium vicinior aſpicit axem
Pruſſia, Hyperboreo ſemiperuſta gelu.
Hinc ubi Sarmaticum latus æquoris alluit orbem,
Quod de Germanis nunc quoq; nomen habet.
Hæc eſt Chriſtiferæ regio crucis ultima cultrix,
Præterquam meritò Livo Comoſe tenes.
Regna dein ſervant pharetrati proxima Ruſſi,
Gens fera, ſed nigræ ſæpè ſubacta cruci.
Pruſſia & inſignis magno Livonia Chriſto,
Sunt duo Teutonicæ ſubdita regna cruci.

Parte orientalem qua Pruſſia vergit in Eurum,
Livonum gentes, & Lituana jacent.
Proxima nimboſis qua flatibus irrigat Auſter,
Mazovita & fortis rura Polonus arat.
Occiduum Saxones habent latus, unde remugit
Hirſutus Boreas, Balthica ſtagna tenens.
Pruſſia tam latas terrarum poſſidet oras,
Inclyta, plena, potens, cultibus, ære, manu.
Hanc cruce ſignatus nigra pallaq; nivali,
Teutonicus partam ſanguine miles habet.
Scit vagus & magno fluvio par viſtula Rheno,
Sanguine quem totum ſubrubuiſſe ferunt.
Viſtula Pannoniis oriens è montibus, omnem hanc,
Quàm longa eſt, terram perluit amne vago.
Inde vago lapſu magnum ſe condit in æquor,
Quod variis totam flexibus ambit humum.
Hic etiam vario naturæ munere lætus,
Omnibus ad victum rebus abundat ager.
Dum ſinit & melior cum ſole revertitur annus,
Has Cererem terras incoluiſſe putes.
Uſq; adeò plenis hos meſſibus aggravat agros,
Ut queat hoc credi copia nata loco.
Horrea ſæpè ſuo non ſunt ſatis ampla colono,
Lætaq; vix meſſi frugibus arva patent.
Et mare laudatæ lucroſum munere gemmæ,
Germanus gleſſum, Succina *Roma vocat.*
Sæpiùs hanc puerique legunt timidæq; puellæ,
Nec ſtupet à primâ pes tamen udus aquâ.
Eſt mare, ſunt fluvii, ſunt ſtagna immenſa, lacusq;,
Non magis eſt vario piſce ſuperba Pharos.
Sunt & apum pulchris tenerarum examina ſylvis,
Qualia vix unquam Sicelis Hybla tulit.
Sæpè illis, res mira, loci ſatis eſſe negatur,
Quo dulces poſſint accumulare favos.
Sæpè ſub arboribus molliq; in graminis herbâ,
Flava laborifero poplite mella locant.

Conſe-

Conferat huc Rhodopen, Panchæaq́ rura Lyæus,
Neſciet inventos ſe docuiſſe favos.
Sunt nemora & ſaltus, ſunt non deformia, tempe
Theſſala cum fluvio dixeris eſſe ſuo.
Pinguibus alta feris ſtabula & venatio dives,
Mœnalon oderit hîc ipſa Diana ſuum.
Hic poteras ſpreta, juvenis Theſæe, noverca
Innocuos alio claudere fine dies.
Quid loquar ingentem pecorum vim, qualia nunquam
Armenta Arcadio germine paſta liquet.
Qualia non unquam colles videre Lycæi,
Non quamvis dives Delphice paſtor eras.
Major in argento nuſquam nec largior uſus,
Vix tantum plumbi patria noſtra tenet.
Pocula craſſa Ceres Acheloia miſcet ariſtis,
Hîc bibitur nullo gratior orbe liquor.
Advehit huc etiam peregrinus vector ab oris,
Per mare cum Rhodiis Cretica miſta cadis.
Deniq́ ad humanos quicquid convertitur uſus,
Hic velut ex cornũ liberiore fluit.
Sunt etiam præclaræ urbes opibusq́ ſuperbæ,
Vix habet his, mirum, Teutonis ora pares.
In mare qua tacito demergitur Iſtula lapſu,
Nobile Dantiſcum littora prima tenet.
Claſſibus hæc portus, domus inclyta mercibus hæc eſt,
Urbs maris imperii parte beata ſui.
Altera divitiis Mons regius, hanc quoq́ ditat
In mare velifera Bregela verſus aqua.
Hæc modo militiæ ſedes eſt alta magiſtri,
Hoc in eo princeps ordine nomen habet.
Structuris domuum reliquas Thuronia vincit,
Pulchra quidem, ſed non dives ut ante fuit.
Hæc vetera exciſæ veſtigia continet arces,
Quam vagus undanti Viſtula lambit aqua.
Præterea Albingum reliquas imitata ruinâs,
Eximium captæ diruit arcis opus.

Hic Mariæburgum quondam domus inclyta magnis
Principibus, nullo crimine facta nocens.
Sed tamen infelix regi data ſerva Polono,
Cum reliquis miſerè ſed ſine labe jacet.
Ubere læta ſolo Noganum ſita propter amœnum,
Extructa in terris non habet arce parem.
Non procul inde meis Riſeburgum nobile Muſis,
Arx vetus in parvo condita colle jacet.
Omnia quis referat? ſed & hæc quæ pauca canebam,
Vix ea ſunt minima parte relata mihi.
Vivit in his igitur baculo qui primus agreſti,
Teutona Romanum duxit in arva gregem.

Sabinus. *Quæq; truces ſylvis horrentibus educat uros*
Pruſſia.

Idem. *Terra remota jacet, pigro ſubjecto Bootæ,*
Quam ſatus indomito Marte Boruſſus arat.
Terra ferax Cereris, fœcundaq; melle, ſed expers
Aonidum, Scythiæ namq; propinqua jacet.

Idem. *Ignotos adii, mutata ſede, Boruſſos,*
Succina littoribus qui precioſa legunt.

Honterus. *Hæc quæ Sarmatico conjuncta eſt Bruſſia Ponto.*

Sabinus. *Quæ pretioſa legit canis electra ſub undis:*
Bruſſia Sarmatico limite juncta ſolo.

Idem. *Baltica Wandalicæ perſpexit & oppida gentis,*
Quaq; potens urbes Pruſſia Martis habet.

FLANDRIA.

FLANDRIA eſt Galliæ Belgicæ provincia: ab oriente habens Brabantiam: ab occidente Galliam: à Septentrione Oceanum Germanicum: à meridie Hannoniam & Arteſiam: Regio hæc urbium munitarum & propugnaculorum copia nulli cedit. Quidam eam à *Flanberto*, Clodii ex Bleſſinda ſorore, Sicambrorum Regis nepote dictam putant. Alii à *Flandrina* uxore Frederici Comitis ab Haarlebeken derivant.

Flan-

Flandria, relliquiæ flammarum atq; hoſtis Iberi,
Quam certatim omnes ferro odiisq; petunt. Dominicus Baudius.

BELGIA.

BELGIAM dictam volunt à *Belgio* quodam illorum Duce. Ejus limites verſus meridiem & occidentem ſunt Hannonia, & Arteſia: verſus Orientem & Septentionem Weſtphalia ac Friſia orientalis. Linguarum uterq; ſexus Belgarum ita ſtudioſus eſt, præter linguam vernaculam pleriq; ternas, plures binas, ſinguli ferè nam addiſcant linguam peregrinam. Hodie ſub Belgiæ nomine comrehendi ſolet ea Germaniæ pars inferior, quæ ab Eyphaliæ montibus cipiens, ad Oceanum uſq; Germanicum & Britannicum protenditur.

Belgica planicies & aquis obnoxia prata, Hadr. Marius.
Prata tibi nunquam cognita Bacche pater.
Conditur occidui quà Rheni gurgitis unda. Ruff. Feſtus.
Belgica terra nimis multum perpeſſa malorum, Incertus.
Hanc contra dirus gladium dum ſtringit Iberus.
Claudit quos variis Belgica limitibus, Nic. Grudius.
Quos Rhenus, quos Moſa rigant, Scaldisq; fluenta,
Oceanus lævum queis lavit uſq; latus.
Eſſeda quæ docuit currere prima rotis. Seb. Schefferus.

GELDRIA.

GELDRIA eſt Germaniæ regio, hodie Ducatus, cujus habitatores vetuſti olim fuere *Sicambri*, quos iiſdem quibus hi Geldrenſes ſedibus hæſiſſe, ex Sidonio his verſibus colligitur:

Sic ripæ duplicis, tumore fracto, Sidonius.
Detonſus Vahalim bibat Sicamber.

Ducatus hic Culemburgenſem & Burenſem comitatum complectur: inſulamq; Velaviam & Tranſiſſulanum tractum, in eoq; comitan Zutphanienſem & Dominimontenſem.

Uda

Georg. Sabinus.

Uda paludoſis habitatur terra Sicambris
Martia, vulgatum Geldria *nomen habet.*

Hanc regionem peculiari libro deſcripſit *Henricus Aquilius Ar-nemienſis*, ex quo ſequentia delibare volui: *Originem*, ait ille, *Sicambri traxerunt à viro Ethnico quidem, ſed multis eximius ingenii & naturæ dotibus prædito, qui videlicet primus Germaniæ Rex extitit, aliisq; virtutibus prorſus excelluit. Poſtea hoc regnum mirabiliter conſervatum eſt, tot externorum hoſtium incurſionibus labefactatum, tot Romanorum præliis vexatum, tot deniq; domeſticis factionibus attritum. Donec tandem, fortè propter hominum copiam, multi illorum in vicinas regiones infuſi, magnis rebus geſtis, & in Gallia regno inchoato, Italiæ & totius Europæ præcipui cuſtodes facti ſint. Penes quos Sicambrorum ditio manſit tantiſper, donec temporibus Cæſarum Germanicorum Geldriæ regnum conſtitutum eſt ſub Richardo & aliis, quorum Imperio ſucceſſu temporis adjecti, multa ex parte Sicambri, Geldrii dicti fuerunt. Quod Geldriæ regnum primùm à præfectis, deinde à Comitibus, tertiò à Ducibus gubernabatur. Sub quibus variæ mutationes & ſucceſſiones acciderunt, & varia bella commiſſa ſunt.*

ENCOMION DUCATUS GELDRICI,

Autore

JOANNE DORIO DAVENTRIENSI.

E*Vomit irriguas trinis quà faucibus undas*
Rhenus, & æquoreis flumina miſcet aquis.
Gens antiqua colit, multis exercita bellis,
Ampla Lycanio ſubdita regna polo.
Geldrica nunc, annis ſed dicta Sicambrica priſcis
Eſt, & ab imperii præſide nomen habet.
Aſpera gens, armisq; potens, multisq; trophæis,
Threjicioq; fuit nobilitata Deo.
Cujus magnanimi timuerunt ſigna Quirites,
Cæſare regali ſceptra tenente manu.
Impavido patrios animo tutata penates,
Externum haud potuit ferre coacta jugum.
Imperii nimiùm gaudens producere fines,
Sæpè in finitimos bella cruenta tulit.

Part

Parte pruinoſam tellus qua ſpectat ad arcton,
Utile mutandis mercibus æquor habet.
Parte laborifero qua fertur ad æthera curru
Phœbus, & in ſummo culmine ſiſtit equos:
Tenclera gens rigido quondam notiſſima Marte,
Nunc à Cæſareo nomine nomen habet.
Roſida quà cœlo motis Palantias aſtris,
Puniceo rutilum reddit ab ore diem.
Quam fama eſt Druſi quondam fodiſſe cohortes,
Tela Geldriacàm fluctibus ambit humum.
Mergit anhelantes curſu qua parte quadrigas,
Aſtraq; dat nitido conſpicienda polo.
Littus ad Oceani, Rheno claudente Batavi,
Humida magnanimi rura Batonis arant.
Noxia qui ſævæ metuens aconita novercæ,
Dicitur hîc patrios conſtituiſſe lares.
His eſt limitibus concluſa Sicambria, regni
Hosq; tui fines magne Sicamber habes.
Ubera lactiferæ miratur Friſia vaccæ,
Navigero Batavus rura propinqua mari,
Weſtphalus annoſum quæ ſurgit ad æthera quercum,
Miratur rupibus ſaxa revulſa ſuis.
At dives quamcunq; premit ditione Sicamber,
Utilibus vitæ rebus abundat humus.
Nam neq; Chaonia fœcunda Sicambria quercum,
Nec liquido vaccæ munere, lacte caret.
Hîc ſua nutantes expandunt brachia ſylvæ,
Quæ præbent avidis brachia ligna focis.
Terra ſaginatis dat pabula læta juvencis,
Lanigeras multo gramine paſcit oves.
Atq; ubi depreſſo proſcinditur æquor aratro,
Larga Ceres gravidam frugibus ornat humum.
Nec ſua ſollicitum fruſtrantur vota colonum,
Cùm cadit incurva falce reſecta ſeges.
Quid loquar umbroſis labentia flumina ripis?
Quid loquar undiſoni murmura grata maris?

Unde trahunt varios vicina in littora piſces,
Humida conſueti ducere fila manu.
Adde, tot excelſis vallatas mœnibus urbes,
Quîs habet haud alibi Belgica terra pares.
Et demum ut paucis complectar plurima verbis,
Tangat & optatum Calliopæa ſcopum:
Finditur à triplicis quæ flumine Geldria Rheni,
Geldria fortunæ eſt omnibus aucta bonis.
Huc quoq; Pegaſides motæ ubertate ſorores,
Geldriaciq; nova fertilitate ſoli:
Sedibus antiquis & Phocidis amne relicto,
Trans ſacra militiæ caſtra tulêre ſuæ.
Fertur & effoſſas quæ quandam habitaſſe latebras,
Hoc ſtudiis gens eſt tempore culta bonis.
Mœonides læta gaudent nunc pace Camœnæ,
Donec ſceptra tuus, Carole, natus habet.

SAXONIA.

SAXONES Ptolemæus *lib.3. cap.11.* ait eſſe Germaniæ populos, non procul à Cimbris. Hodie non tam latè patet ac olim. Antiqua enim Saxonia inter Albim & Rhenum fluvios, mare Germanicum, & Eydoram amnem uſque ad Haſſiæ & Thuringiæ confinia extendebatur, ac Weſtphalia, Miſnia, Luſatia, Marchia vetus, Mansfeldia, aliæq; plures regiones Saxoniæ vocabulo dicebantur. Hodie dividitur in inferiorem & ſuperiorem. Ad inferiorem refertur Ducatus Luneburgenſis, Brunſwicenſis, Lavenbergenſis, Ducatus Mecklenburgicus. Ad ſuperiorem tractus Witembergenſis.

Eobanus Heſſ.

Patria nec forti multum tua diſtat ab Heſſo,
Vicina eſt patriæ Saxonis ora meæ:
Inclyta divitiis tellus, operoſa metallis,
Uberis inſignis fertilitate ſoli.

Taubman.

Plena viris, Ducibusq; potens, animoſa tyrannis,
Cæſaribus quondam ſacra, beata, ſuis.
Qua Witeberga ſita eſt, ubi Saxonas atq; Cheruſcos,
Albis in abrupta fluvii diſcriminat unda.

Hi

Hic loca terrigero paſſim fœcunda metallo. Lotichius.
Vos ego magnanimis invictos Saxonas armis, Iul. Cæſ. Scalig.
Atq; graves Martis turbine canto duces.
Non Macedo tu miles eras: ſic Græcia mendax
Facta tua in laudes tranſtulit alta ſuas.
Non veteres huc te quondam miſere Britanni,
Qui in jam ſervivit terra Britanna tibi:
Ipſa tua es, primumq; tuis cum montibus orta,
Cum cœli ipſius finibus orta tui.
Dives agri, dives quæſitæ veſtis, & auri
Gens, dubium eſt armis, juſtitiâne prior.
Eſt hominis, patriis alios benè vincere telis,
Juſtitia te ipſam vincere velle, Dei eſt.
Longisq; leves Saxones in armis. Lucanus.

PALATINATUS, die Pfaltz.

Apellatium, Palas, Palatinatus Rheni ad utramq; fluminis Rheni ripam latè patet, adeò, ut antiquas Nemetum Vangionumq; ſedes, Moguntiacum tractum, partemq; non mediocrem in Gallia Belgica contineat.

Urbes ejus memorantur 48. in 4. Præpoſituras diſtribuitur, *Heidelbergenſem, Alzeenſem, Neoſtadienſem, & Moſbacenſem*. Ejus montes ſunt vitiferi, & caſtanetis referti. Claret dignitate Electorali, & inter ſeculares quidem primatum obtinet. Metropolis *Heidelberga* dicitur. Academia ejus inter Germanas antiquiores refertur.

Herculis anteſtant Alemanni fortia facta, Reuſnerus.
Ille Palatinæ dux ſtirpis & ultimus author,
Sanguine magnanimi proaviti Teutonis ortus,
Hos veterum virtusq; virûm laus maxima gentis.

POMERANIA.

Pomerania Ducatus eſt maris Balthici, longo tractu ab Holſatiæ finibus ad fines Livoniæ extenſus. Regio eſt plana, paucis montibus adſurgens: colligunt maris accolæ ſuccinum, at minore copia quàm Boruſſi. Dividitur omnis in ſuperiorem & infe-

feriorem, quarum altera *Ducatum* habet *Stetinenſem* & W*olgaſtum* cum inſula *Rugia*. Altera *Vandaliam & Caſſubiam*.

Taubman.

—Quaſe Pomerania culti
Fertilitate ſoli lætos effundit in agros.

Elius Eobanus Heſſus.

Diſcors Teutonicum qua Bruſſia terminat orbem,
Et Codonæa brevi littore ſtagna capit.

W A G R I A.

Authoris incerti.

WAGRIA eſt regio Holſatiæ, Ducibus Holſatis ſubjecta.

Eſt regio Holſatis Ducibus quæ ſubdita paret,
Wagria, *conſueto nomine dicta ſuo.*

FRISIA EIDORENSIS.

SAXO Grammaticus hanc regionem Friſiam minorem appellat: ab *Eydora* fluvio, quo à Dethmarſia verſus orientem hyemalem dividitur, nomen ſortita, hodie appellatur *Eiderſtadia* illam *Nortſtrandiæ* inſulæ ante aliquot annos conjunctam fuiſſe, ſed Oceani effuſione ab eadem avulſam nonnulli ex certis indiciis autumant. Diviſa eſt in tres partes, una quæ continenti jungitur, *Eyderſtadia* appellatur: huic vicina *Everſcup*, extrema verſus occaſum hyemalem, *Utholm* dicitur.

Incerti authoris.

Friſia nunc mihi carmen erit, cognomen ab ipſo
Eidoræ *fluvio cui tribuere ſuum.*
Hanc olim cinxit totam circumfluus humor,
Ac ideò priſcis inſula dicta fuit.
Nunc diverſa hujus ſpecies regionis habetur,
Utq; illam viſes, arida præbet iter.
Fertilis eſt multum ſuperat quoq; quaslibet oras,
Quas ſub ſe celebris Belgica tota tenet.
Cernitur arx illic quam Dux erexit Adolphus,
Splendida ſat nec non principe digna viro.

Oppida

Oppida ſunt illis duo, ſunt & prædia plura
Nobilium, dominis non odioſa ſuis.
Continet hæc octo Parochias terra decemq́;,
In quibus ad populum dogmata ſancta ſonant.
Per ſeſe extendit miliaria quinq; decemq́;,
Frugibus in menſis agricolamq́; beat.
Præterea antiqua ne libertate careret,
Temporibus priſcis hæc ſcelus auſa fuit.
Nam celebris Daniæ regem proſtravit Abelum,
Et non uberius vivere paſſa fuit.
Sic exercitibus fines intrare volentem,
Excepit quondam Friſia dicta ſuos.

NAMURCENSIS COMITATUS.

NAMURCENSIS Comitatus Hannoniæ, Brabantiæ, Leodenſisq; provinciæ limitibus concluditur, anguſtisq́; finibus coarctatur, montoſus eſt, ferrifodinas ſubterraneosq́; locos habens, è quibus nigrum, rubrũ, mixtumq́; marmor eruitur. Maiam quoq; ſalis ac nitri copiam gignit. *Moſa* & *Sambra* fluvii illam perfluunt. Urbes ejus celebres ſunt, *Naumurcum*, *Carli mons*, *Bovina*, & *Villicuria*.

Quiſquis naturam cupis hujus noſcere terræ, Ex Bruino.
Hanc tibi perpaucis verſibus expediam.
Unica, ni fallor, tota eſt provincia rupes,
Exili gleba, tecta ſuperficiam.
Rennuit hinc validum prædurus agellus aratrum,
Inſidias quod ei ſaxa doloſa parent.
Areſcit tellus, nimium ſi deficit imber,
Saxaq́; nimboſis, heu! reteguntur aquis.
Hinc à quingentis memoratur plus minus annis,
Hæc regio fermè tota fuiſſe nemus.
Auguribus ſunt hîc aptiſſima teſqua peritis,
Aſpera dumoſis non adeunda jugis.

Terra ferax ferri eſt, ſed penè ſiliginis expers,
Triticeo farri nec benè conveniet.
Zea petris gaudens, his paſſim creſcit in arvis,
Quæ farri neſcit cedere triticeo.
Saltibus & lucis magna pro parte repletur,
Nec non vitiferi collis abundat ager.
Manantes rivi, vitreis dè fontibus orti,
Per valles crepitant, ſaxaq; murmur agunt.
His genitos amnes, umbracula frondis opacant,
Non poſſet Muſis aptior eſſe locus.
Hic dominatus habet fluvios, Sambramq; Moſamq;,
Navigeros tamen eſt, quàm Moſa, Sambra minor.
Sit licet ipſe minor, multò eſt piſcoſior illo,
Et majore beat fertilitate ſolum.
Metropolitanam qui poſtquam perluit urbem,
Protinus in Moſcas exoneratur aquas.
Noſtraq; ſylva feras dum paſcit aprica fugaces,
Horrida ſetigeris tota nigreſcit apris.
Præ reliquis regio algenti marmore dives,
Quo ſurgit docta, ſæpè toreuma manu.
Quædam ſaxa rubent, niveis interlita punctis,
Porphyrius paſſim creditur eſſe lapis.
Navigio celeri varium per clima feruntur,
Poſcere quiſq; poteſt uſibus apta ſuis.

ALSATIA.

ALSATIA eſt regio Germaniæ quam Triboci poſſederunt. D
viditur in *inferiorẽ & ſuperiorem. In inferiore* ſunt *Argentoratum*
Tabernæ, Hagenoa & *Hasla*. urbes præcipuę. *In ſuperiore Rube*
quum, Colmaria & *Seleſtadium*. Ab occaſu *Vaſagum* & *Lotha*
ringiam: ab ortu *Rhenum & Ducatum Würtembergicum, ac Marchi*
natum Badenſem: à meridie *Helvetiam*: à ſeptentione *Palatinatum* h
bet limitem. Fluvii ejus præcipui ſunt *Rhenus, Illus* & *Bruſchus*. Ipſa regi
tota leguminum, frugum, & generoſi vini fertiliſſima eſt.

Hi

Hic ubi graniferas Alſatia fundit ariſtas, Abraham Loſcherus.
Et dat inexhauſto pinguia farra ſinu.
Hic ubi maturas Alſatia colligit uvas,
Excipit & plenis dulcia muſta cadis.
Quam qui cinyphiis præfert aut comparat arvis,
Diſcrepat à vero (res probat ipſa) parum.

ZELANDIA.

NOMEN *Zelandiæ* deſcendit à Germanico See/quaſi Seeland/ hæc enim regio undiq; mari cingitur: unde vix aquam in ea invenies, quæ ſalſilagine non ſit infecta. Ejus populos olim etiam *Mattiacos* dictos fuiſſe memorant. Inſulæ Zelandiæ nume- ſunt ſeptem: tres ultra oſtia *Scaldis*, verſus orientem, nimirum *Schou- e, Duvelant & Tolen*: quatuor cis Scaldim, verſus occidentem, *Wa- hia, Zuitbevelandia, Nortbevelandia* & *Wolferdick*. Omnium ultra ldim inſularum maxima eſt *Scaldia*. Quod *Lucanus* de Syrtibus re- t, id omne in Zelandiam quadrat.

—Primam mundo natura figuram, Lucanus.
Quum daret in dubium pelagi terræq; reliquit.
Nam neq; ſubſedit penitus, quod ſtagna profundi
Acciperet, nec ſe defendit ab æquore tellus,
Ambigua ſed lege ſoli jacet invia ſedes.
Æquora fracta vadis, abruptaq; terra profundo,
Et poſt multa ſonant projecti littora fluctus.
Si malè deſeruit, nulloſq; exegit ad uſus
Hanc partem natura ſui.
Salſa omnis tellus & quæ perhibetur amara, Incerti.
Frugibus infelix.

DALMATIA.

DALMATÆ olim potentes armis, ſituq; loci confidentes erant, agebantq; plerunq; ſub ſylvis, inde in latrocinia fiebant promptiſſimi. Hos Marius, incenſa urbe *Delminio* multum afflixit: poſtea etiam Aſinius gregibus armiſq; mulctavit: ſed Augu-ſtus

ſtus rebellantes perdomuit, miſſo ad eos Vibio, qui efferum genus
dere terras coëgit, aurumq; venis optimum colligere.

STATIUS AURUM DALMATICUM HUNC in modum commendat.

Quando te dulci Latio remittent
Dalmatiæ montes: ubi dite viſo,
Pallidus foſſor redit crutoq; eſt
Concolor auro.

In ſequentibus horum populorum originem exponit *Hugo*
volius:

Altaq; jam rurſus reparatæ tecta Salones,
Et reliquos obiter luſtrandi eſt facta poteſtas
Dalmatiæ tractus: quos gens colit horrida & armis
Dedita, nec docilis illo manſueſcere cultu:
Nam Troja hanc profugam rexere per æquora claſſes
Iliacæ, & feſſam loca in hæc inculta tulere.
Inde diu ſylvis diſperſam horrentibus, atq;
Vallibus errantem, vacuis ſors dura coëgit,
Et malè ſuada fames, miſeriſq; in rebus egeſtas,
Sic prædas agere & violento vivere rapto.
Dum vacui interea per littora rura vagamur,
Miramurq; ſacras vaſtatas funditus ædes,
Atq; inteſtino proſtratas Marte ruinas,
Præterea argenti celebres auriq; fodinas.

RINGOVIA.

RINGOVIA, Germanis das Rinckgaw / eſt regio German
infra Moguntiam ad Rhenum ſita, dumis vepribusque vel
circulo incluſa: unde etiam nomen habet compoſitum ex v
ce Germanica Rinck / quæ annulum denotat, & voce Aw /
Auw / quæ locum compaſcuum denotat. Eſt autem generoſi admodu
vini feraciſſima, quod etiam ad loca undiq; finitima, & præcipuè ad H
ſos mittit. Eſt in ea regione ſitum celebre Monaſterium, *Erbachium*

ctu

ctum, in quo viſitur admirandæ, & penè infandæ magnitudinis vini caſus, continens octuaginta vini plauſtra, quæ vulgò *Fudra* dicuntur. Extat de miraculoſo illo cade elegans carmen *Vincentii Obſopœi.*

Plurima cernuntur paſſim miracula rerum,
Cernimus humana condita multa manu,
Sic Rhodus aërios quondam admirata Coloſſos,
Memphis Pyramidas, Caria buſta Ducis.
Suſpexere diu Babylonia mœnia Perſæ,
Quæ Regis conjux ſtruxerat alta Nini.
Quid vetat Erbachium vas annumerare vetuſtis
Miraclis, quo non vaſtius orbis habet?
Dixeris hoc rectè pelagus viniq́ paludem,
Nectare quæ Bacchi nocte dieq́ fluit.
Fac Bernharde voces quot habet ciſtertia fratres,
Hisq́ tui omnigenos ordinis adde viros.
Annua præbebit cunctis hæc pocula trulla,
Nondum dimidio deficiente mero.
Securè Erbachii fratres ſorbete, lagena
Hæc ſalva eſt vobis, nulla timenda ſitis.

Hodie ſubeſt diœceſi Moguntinæ. Dividitur in ſuperiorem & inferiorem Ringoviam, in ſuperiori ſita eſt urbs *Elfeldia.*

MISNIA.

MISNIA eſt regio Germaniæ, ab ortu Luſatiæ, à meridie Bohemiæ, à ſeptentrione Marchionatui Brandeburgico & Saxoniæ, ab occaſu Turingiæ contermina, quæ ob puritatem & elegantiam linguæ Germanicæ omnibus aliis Germanorum idiomatibus præcellit. Frumenti, mellis & pecoris feraciſſima, auri fodinis prætera multis modis locupletata eſt. Urbs ejus primaria eſt *Dreſdena*, Ducum Saxoniæ aulica ſedes, ædificiis multum exculta, armamentario armis inſtructiſſimo nobilitata, & ponte Albi ſuperſtrato mirè decorata. Deinde *Miſna* arce ſimiliter prædita munitiſſima. Hinc *Lipſia* emporio famoſiſſimo & Academia nobilis.

Permenſa inde Sala, Miſnenſis panditur ora,
Quæ patribus parte eſt Oſtlandia *dicta vetuſtis,* Georgius Fabricius.
Præclarum cui terna dedit victoria nomen.

Hh GETÆ.

GETÆ.

GETÆ ſunt populi illius Scythiæ, quæ eſt in Europa, German Wallacher dicti. Quamvis autem nonnulli Getas cum Dac pro una gente habeant, attamen *Strabo lib. 7.* eos ita diſtingui ut *Getas* dicat eſſe, qui ad pontum Orientalem habitant, ill verò quos Germania & Iſter attingit, *Dacos* appellet: *Ælius Spartian* & *Melanchthon* hos habet pro populis, qui poſtea Gothi nominati ſur

P. Rubigallus. *Nulla* Getis *ratio eſt virtutis, nulla pudoris,*
Quæq; velit victis parcere nulla manus.

P. Rubigallus. *Vixq; duo ſtadia hinc progreſſis, claſſe parata,*
Occurrunt nobis barbara turba Getæ.
E quibus hæc alla alla *ſonat: pars illa repentè*
Conatur celeres vertere poſſe rates:
Ignitasq; alii jaciunt ceu fulmine glandes,
Edit & informes tibia rauca ſonos.
Ingeminantq; ſonos, veluti qui tartara ſervans,
Cerberus infernas ejulat ante fores.
Atq; ita mandato nos excepere tyranni,
Qui tua Byzanti mœnia capta tenet.

SERVIA SEU DACIA,
die Wallachey / & DACI.

SERVIA eſt regio Scythiæ Europæ, complectens hodie *Tranſ ſylvaniam, Wallachiam, & Moldaviam.* Eamq; Ptolemæus ſeptentrione terminari ait per Sarmatiam, à meridie verò Da nubio. *Daci* videntur *Iſiodoro* dici quaſi *Dagi*, quòd de Gotho rum ſtirpe oriundi ſint, quod tamen non facile admiſerim, ſiquidem h ſtoriæ prius Dacorum quàm Gothorum mentionem faciunt. Appe latos eos antiquitus fuiſſe Δάυας putat *Strabo.*

P. Rubigallus. *Danubii lictis porrò perreximus undis,*
Intrantes terras Servia iniqua tuas.

In quibus ut mores hominum & loca dura notavi,
Conveniens dixi, quàm benè nomen habes.
Servile hic genus eſt hominum, ſervileq; regnum,
Cædis amans populus, conſcia fraudis humus.
Inde ſuos ortus trahit, & ſæviſſima terra,
Quæ vaſtat noſtras nocte ſilente plagas.
Illa homines furtim laribus tectisq; paternis
Abſtrahit, & ſævis vendit iniqua Getis.
Divendit, fidei Chriſti, quam voce fatetur,
Immemor, ultorem nec timet illa Deum.

HOLANDIA.

HOLANDIA eſt regio Belgica, habens à Septentrione & Occidente Oceanum Balticum, ab ortu ſinum dictum vulgò der Zuider See / & Geldriam: à meridie Moſam fluvium, & Brabantiam. Fluminibusq; Rheno & Moſa irrigatur. Dicitur etiam *Batavia*, vel ἀπὸ τῆς βαθύτητος, à profunditate ſeu cavitate, quoniam undiq; foſſis aquatilibus ſcinditur, veluti etiam notatio hæc convenit cum Germanica, *Holandia*, quaſi ein Hol Land / *terra cava*, vel, ut vult *Junius in ſua Batavia*, à *Batavo* quodam Rege Galliæ, à quo oppidum Battenburg / in Haſſiæ finibus ſitum, conditum fuiſſe creditur. Porrò eſt regio hæc, quantum ego arbitror, in tota Germania omnium elegantiſſima, utpote vix unum aut alterum milliare in hac regione conficere poteris, ut non oppidum quoddam ex coctilibus rufis lateribus exſtructum, & pulcherrimè ornatum, per omnes vicos canalibus & foſſis diſtinctum, aggeribusq; in miram altitudinem eductis munitum reperias: imò hic ubiq; videas flumina nō naturalia, ſed artificialia, ab una ad alteram civitatem ducta, quæ tantam navigandi præbent per illam terram commoditatem, ut una die decem aut ultra urbes luſtrare poſſis. Inprimis item hujus regionis commendanda veniunt paſcua, quæ præſtantiſſimos toti Europæ mittunt caſeos. *Vide ſuprà Batavia.*

Rura q; martigenis quandoq; habitata Sicambris, Nathan Chytræus.
Et Batavos penè immerſos acceſſimus undis.
Scilicet hos ingens ſua poſt divortia Rhenus

Ambit, & obliquo penetrans hinc inde meatu
Cuncta madere facit, tractu concluſa paluſtri.
Hinc tellus rara, & pontus ceu ſentiat, ictu,
Impulſuq; pedum tremit ac ſubſidit anhela,
Et ſuſpenſa natansq; velut concuſſa vacillat.
Terram hanc non terram, ut meritò quis dixerit olim:
Nec malè, quod cava ſit, Germanum nomen adepta eſt.

HANNONIA.

HANNONIA, quæ & Hanonia, & barbarè *Haginoia* dicitur, e Belgii regio, olim etiam *Pannonia*, inde *Saltus Cerbonarii*, exi de verò *inferior Picardia*, Germanis Hanigaw / Gallis Hana dicta: à ſeptentrione habet Brabantiam: ab ortu Comitatu Naumurcæ, & Epiſcopatum Leodicenſem: ab occaſu Flandriam & A teſiam: à meridie Picardiam & Campaniam. Fluviis irrigatur *Sambr Tenera* & *Schaldi*. Ferri optimi, plumbi & marmoris dives eſt. Prætere producit lapidem, indicem: calcis etiam vivæ & cerbonum lapide rum, quibus in foco utuntur, magnam gignit copiam. Omne etiam vit genus, & præcipuè vaſa vitrea eleganter elaborata incolæ conficiun Oppida 24. muris munita continet.

Nathan Chytræus.

Luciferis his exactis, cùm pergere cœpi,
Hannoniæ *tetigi fines, ubi Gallica lingua*
Principium capit, intento diſcenda labore,
Venimus & Bergas, urbem amplam.

MARCHIONATUS BADENSIS.

MARCHIONATUS Badenſis eſt regio Germaniæ, ab occidenti Rheno & Alſatiæ contermina, à meridie ſylvæ quæ Germanis der Schwartzwald dicitur, finitima. Ejus Metropolis eſt urbs *Badena* colli impoſita, quam poſt natum Chriſtum 126. Cæſar Antonius condidiſſe fertur, ob thermas plurimum nobilitata.

Prin-

Principis ingreſſi florentia rura Badenſis, Georg. Fabricius.
Majoresq; ejus quæ ceperat arce, Rupertus
Cæſar ad imperium revocans non jure rebelles.

HÆGOVIA.

HÆGOVIA eſt Helvetiæ regio, inter Rhenum & Danubium ſita, habens ſex milliaria tam in longitudine, quàm latitudine: & arces altiſſimis jugis ſuperſtructas, quæ totius Sueviæ ſunt quaſi propugnacula, quin generoſi vini ferax eſt. Olim extitit Comitatus, hodie Archiducibus Auſtriæ ſubjecta eſt. Urbes habet Stockach/ Engendingen/ Ach/ Plumfeld/ & Meßkirch.

——Ad Conſtantinæ devehor urbis agros, Caſparus Bruſchius.
Quas non conſpexi pulchris cum mœnibus arces?
Innumeras quas hic monſtrat uterq; locus?
Eminet ad lævam ſcopuloſa Hægovia: parti
Haud cedens ulli, Teutonis ora, tuæ.
Tot generoſorum quæ nubes vertice tangunt,
Caſtrorum meritò dives alumna ſitu.

FRISIA ORIENTALIS.

FRISIA *Orientalis* eſt regio Belgica, inter Amaſum & Viſurgim amnes ſita, fuitq; olim peculiare regnum, cujus incolę *Friſii* dicebantur, & *Cauchi*: eoſdem etiam à *Gruno* quodam ſuo Rege *Grunes* fuiſſe appellatos proditum eſt, à qua voce oppido Gruningæ nomen remanſit, quod ab illo ante natum Chriſtum anno 77. conditum eſt. Urbes hujus Friſiæ Orientalis præcipuę ſunt *Embdena, & Aſelinga*: at Friſia Occidentalis à ſeptentrione & occaſu habet *Oceanum*: à meridie *Tranſiſelanam*: ab ortu *Amaſium* amnem, & hæc ſola antiquiſſimo jure nomen Friſiæ ſibi vendicat.

Qua Groningum magna notum eſt ſuper æthere fama, Conr. Celtes.
Rudolphi Agricolæ patria terra mei,

Vidrus ubi curvo ſinuat ſua flumina flexu,
Atq; Amaſus rauco murmure ſaxa ferit.
Fuldaq; ſe fluvius Viſurgis flectit ad undas,
Præbens cœnobio nomina clara ſacro.

CIMBRIA CHERSONESUS.

CIMBRIA Cherſoneſus eſt Saxonici maris peninſula, olim Cimbris populis Saxonicis maris ſeptentrionalis inhabitata, parte, ubi hodie Ducatus Holſatiæ & Sleſwicenſis ſitus eſ Fuere autem Cimbri homines monſtroſæ magnitudinis, oc lis ingentibus præditi: cumq; olim temporibus Conſulum Roman rum Narbonenſem provinciam invaſiſſent, à C. Mario funditus dele ſunt. Exonerat ſeſe in hac peninſula Albis fluvius in mare Balticum.

Conr. Celtes.

Inde ad Cimbriacam contendo Cherſoneſum,
Albis ubi flava ſub mare fertur aqua.
Ad cujus ſurgit pulchra oſtia, Cimbrica quondam
Urbs: nunc Hammonis nomine dicta ſui.
Cujus & ad ripas Magdeburgum nobile ſplendet,
De ſeptem ſacris ſedibus una nitens.

WANDALIA ET VANDALI.

VANDALI vulgò habentur pro populis Europæis, eo loco ul hodie eſt Auguſta Vindelicorum: ſic autem videntur nonnu lis dicti à Wandalo fluvio, qui eam regionem interfluit: at r ctiùs illi ſentiunt, qui à Germanorum Rege *Wandalo* dictc volunt, qui dicebatur à voce Wandeln Germanica, tanquam ein Wa delet / ſicut eadẽ ratione Rex *Suevus* dicebatur von dem herumb ſchwe ſen. *Albertus Crantius* eorum regionem latius uſque ad Polonos, Bo hemos, Ruſſos & Dalmatas extendit. Fuere autem, ut ex ſequentibu verſibus patet, populi ferociſſimi.

David Sigemundus.

—Me vocat ad fines Wandalis ora ſuos.
Nec mora: Vandalicis triſtes immitimur oris,
Et querimur longas temporis eſſe moras.

Un

Una dies illic ſpacium mihi longius anno,
Detinet inviſo noſtraq; noſq; loco.
Dii quales populos, Dii qualia pectora vidi,
Triſtis ab admonitu cor mihi torpor habet.
Durus & ingenii vafer experientis Ulyſſes,
Aut hoc, aut ſimili tramite fecit iter:
Horrida vicinis ubi terra gigantibus olim,
Erranti peperit triſtia fata ſeni.

Melanchthon in Cornelium Tacitum eos habet pro Venetis, Fenis & Sclavis: alii Pomeranos & Pruſſos conſtituunt, nonnulli Oderæ :colas faciunt: quòd autem authores tantoperè variant, effecere ipſoım mores, utpote huc illuc vagantes, nullam certam ſedem habuerunt.

BULGARIA.

BUlgaria eſt regio Europæa, in parte Mœſiæ, inter Danubium & pontum Euxinum ſita, Daciæ contermina: cujus incolæ homines ferociſſimi, multa ſæpenumerò clade vicinos affecere, qui hodie ad Chriſtianiſmum converſi mores ferinos :poſuere.

Finibus atq; tuis jam Servia iniqua relictis, P. Rubigallus.
Ad Bulgariacum tendimus inde ſolum.
Cultior hæc veluti regio eſt tellure relicta,
Sic homines mites procreat illa magis.
Hi quoniam ſanctè venerantur dogmata Chriſti,
Oderunt mores excutiuntq; feros.

VANGIONES.

VAngiones, *ut refert Philippus Melanchthon in Chron. lib. 3.* fuere populi Germaniæ, Rheni accolæ, Nemetibus, qui hodie Spirenſes ſunt, vicini, noſtris temporibus *Wormatienſes* dicti: quorum regio generoſi vini eſt feraciſſima.

Et qui te laxis imitantur Sarmata brachis Lucanus.
Vangiones.

RAU-

RAURACI.

RAURACI populi ſunt Germaniæ, in finibus Galliæ Belgicæ a
Rhenum ſiti, à ſeptentrione Tribocis, ad meridiem verò He
vetiis finitimi, quorum hodie Metropolis eſt *Baſilea:* olim era
Rauracum, cujus nonnulla ad urbem Baſilenſem conſpiciun
tur rudera. Horum regio producit magnam generoſi vini copiam, fru
mento præterea abundat, quod in ſequentibus etiam innuit *Simon*
Lemnius:

Quodq; minus credas, Tigurinis mœnibus agri
Se extendunt pingues: donec tibi Raurica tellus
Meſſibus occurrit flavis, velut hortus amœnus.
Floret ubiq; ſuis, ſi neſcis, fructibus arvi.
Tanta eſt fertilitas terræ, tanquam ubere glebæ,
Hæc lætatur humus, regnat quoq; palmite Bacchus,
Vitiferosq; onerat campos ſuper arva racemis,
Pampineumq; ornat generoſa vitæ lycæum.
Quin etiam ex illo, quo deſinit invida Thetys
Rure locus ripæ, Tigurum vel ad uſq; venuſtum,
Continuò fruges ibi luxuriantur in agro,
Et virides horti & tenſis pomaria ramis,
Uſq; ad Ioniis conferri meſſibus ille
Helvetiæ tractus poterit ſegetiq; Cayci.

VINDELICA, BAVARIA.

VINDELICI, ſecundum veteres inter Rhætos & Noricos ſi
ſunt: eos à Rhætis diſterminat Lycus fluvius, *ſecundum Ptole*
mæum: at *ſecundum Strabonem* Rhenus & lacus Brigantinus
illos à Germania ſeparat Danubius, ab Italia Alpes. Vindelico
rum populos recenſet *Strabo lib. 4. Licatios, Clautinatios, & Venone*
Notatio nominis *Vindelici* deſcendit à duorum fluminum nominibu
quæ ſunt *Vinda* & *Lycus*, eam regioné interfluentia, innuunt hoc etia
ſequentia carmina *Ricardi:*

Reſp

Reſpicit & latè fluvios Vindamq; Lycumq;,
Miſcentes undas & nomina littoris, unde
Antiquam gentem populumq; urbemq; vocarunt
Vindelicam.
Quiq; bibunt Iſtri gelidum ſeptemplicis amnem. Scævola Sammarthanus.

SVEVIA.

SUEVIA eſt Germaniæ regio, cujus populi *Suevi* dicti, ſunt antiquiſſimi, nomenq; ſortiti putantur à quodam ſuo Rege *Suevo*, Tuiſconis filio: nonnulli à *Suevo fluvio* derivant: qui autem hodie ſit ille fluvius, in ambiguo eſt. Quidam Viadrum, alii Spream, nonnulli Albim eſſe autumant. Sunt qui dictos putant à *Suevo monte*, qui ab ortu Germaniæ initium faciens, ad Cimbrorum uſq; promontorium magno aditu protenditur. Ego crediderim à Germanico Schweiffen/ quod eſt circumambulare, fuiſſe appellatos. Fuêre autẽ in-ignes capillis, quos ferro criſpatos nodo ſtringebant. Ejus fines hodie unt ab oriente Bojarii: ab occaſu Alſati, & Rhenus fluvius: à meridie Alpes: à ſeptentrione Franconia. Hos populos ex Scythia in hanc ter-am migraſſe tradit *Antonius Sabellicus*, ad quod etiam alludit hic ver-us *Lucani:*

Fundit ab extremo flavos Aquilone Suevos.

Per extremum Aquilonem hîc intellige Scythiam.

Extat apud *Joh. Boëmum Aubanum* hæc Sueviæ deſcriptio: *Supre-a*, ait, *portio totius Germaniæ Suevia eſt, duobus clariſſimis fluminibus, heno & Danubio irrigata, terra partim plana, partim montoſa. Ager fer-lis, cujus nulla pars inculta jacet, niſi qua lacus, aut montes, aut ſylvæ eam cupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium culiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Tota inſuper re-o urbibus, vicis & caſtellis eſt referta.*

Hicce racemiferi ſinuoſa volumina Nicri,
Quà turget Suevi nobile flumen agri. Taubman.
—Bello gens clara Suevi, Eob. Heſſus.
Quiq; Atheſin circum Rhætia rura colunt.
Qui frameam portans in prælia Suevus acutam, Georg. Fabricius.
Vinclorum impatiens & libertatis amator.

ARIMASPI.

ARIMASPI ſunt Scythiæ Europææ populi, qui bellum perpetuum cum gryphis gerunt, illorum auro collecto inſidias ſtruentes: *Æſchylus* illos μονῶπα ϛρατὸν, id eſt, *unoculum exercitũ* vocat, quoniam ſagittarii alterum oculum inflectunt, ut altero eò melius videant. Hinc etiam nomen *Arimaſpi* ſortiti ſunt. *Ari* enim Scythis unum ſignificat, *maſpos* verò oculum: alii volunt quòd ita dicantur, quia in media fronte unum habent oculum.

Dionyſ. Afer.
Quos ſupra gryphes ditiſſima rura Smaragdo,
Qualem non alius terrarum poſſidet orbis,
Atq; aurum ſibimet defendunt pondere puro:
Omnia ſed duri ſuperans audacia lucri,
Adverſus volucres heu, commovet arma virorum,
Prælia nam faciunt Arimaſpi gryphibus hoſtes.

Ruff. Feſtus.
— Ubi dura
Belligeratores nutrit tellus Arimaſpas.

Lucanus.
— Auroq; ligatas
Subſtringens Arimaſpe *comas.*

SARMATÆ.

INCOLÆ regionis Sarmatiæ, qui etiam *Sauromatæ* dicuntur, fuere populi barbari ſaltus & montes incolentes, nonnunquã etiam plauſtris pro domibus utentes, ex rapto viventes, ſanguine equino cum lacte mixto ſitim & famem ſedantes, unde etiam γαλακτόφαγοι & ἱππόμολγοι appellantur. Dicti ſunt *Sauromatæ* ab oculis lacertarum: σαῦρος enim eſt *lacerta*, ſicut ὄμμα *oculus*. Sunt etiam quidam Sarmatæ, qui pro victimis homines immolant: alii bellorum & cædis nimium avidi, hoſtis interempti cruorem bibunt ex vulnere. Hodie Sarmatiam conſtituit Polonia, Livonia, Samogitia, Moſcovia, Tartaria, Podalia, Ruſſia, Lithuania. Olim in hac regione Amazones ſedem habuiſſe, *Feſtus* infrà innuit.

Sauro-

Sauromatæq; truces, gens aſpera Martis in armis, Dionyſ. Afer.
Sanguis Amazonium fortis, quos protulit olim,
Innumeras habitant, qui ſylvas gurgite vaſto,
Inter quos Tanais Mœotidis intima pulſat,
Europen fluvio dirimens Aſiamq; reflexo.
Heu miſeros homines habitant qui finibus iſtis,
Ære damnati, triſti nimioq; rigore,
Quo pereunt pecudes, pariter populiq; virorum,
Ni properè linquant ſua rura furentibus Euris.
Nam ſimul egreſſus patriæ confinia terræ, David Sigemundus.
Contigeram fines, Sarmatis ora, tuas.
Nubiferos adii montes tendensq; per Alpes,
Frigus in aëriis rupibus acre tuli.
Carpatus à noſtro qua ſeparat orbe Polonos,
Vertice contingens ſidera celſa ſuo.
Vidi Pœoniis ubi Viſtula montibus exit:
Viſtula par fluvio, maxime Rhene, tuo.
Viſtula quem Moſchi, quem gens Mavortia, Pruſſi,
Teutones & latè Lachiadesq; bibunt,
Vidi ſceptrigeri regalia mœnia Grachi,
Quicquid & egregiam principis aula tenet.
Quatuor erectas ad cœli ſidera moles:
Æmulaq; altarum culmina Pyramidum,
Parq; Semiramio monumentum grande ſepulchro,
Nuda quòd extincti principis oſſa tegit.
—Trux Sarmata bellica quondam Ruff. Feſtus.
Gentis Amazonidum ſoboles: nam cum prius illæ,
Egiſti Vaſti prope flumina Thermodoontis,
Treicio de Marte ſatæ junxere profectæ,
Concubitus, longas exercet Sarmata ſylvas.
Quosq; impoſta vagis agitat domus annua plauſtris, Ant. Muretus.
Cornipedisq; ſui ſolitus potare cruorem
Sarmata.

MESIA, MESI.

MESIA eſt regio Pannoniæ vicina, ſeſe ad Pontum uſq; cum Iſtro fluvio extendens: nonnulli etiam per diphthongum Mœſiam pingunt, alii Myſiam vocant.

Dionyſ. Afer.

Et Mœſi Thracum Boreis in finibus orti,
In quorum terris, quas Pontus perfluit unda,
Ignipotens oleo commiſto gignitur herba,
Medica cui nomen, cujus compeſcere flammas
Si quis aquâ cupiat, plus ignem paſcit in illa:
Pulveris hunc jactus potis eſt extinguere ſolus.

REGIONES ET POPULI ITALIÆ.

TYRRHENI.

ITALIÆ ſunt populi, inter Macram & Tyberim fluvios habitantes, quos Latini *Hetruſcos* & *Luſcos* vocant. Dicti fuerunt *Tyrrheni*, à *Tyrrheno* Atyos filio, qui è Lydorum regione incolas in hanc terram deduxit.

Dionyſ. Afer.

—Tyrrheni quos juxta Solis ab ortu
Incipiunt Alpes, quibus exit gurgite vaſto
Oceani rumpens glacialis littora Rheni.

Idem.

Tyrrheni primùm fortes, juxtaq; Pelaſgi
Cyllenes quondam propria qui ſede relicta,
Tyrrhenis ſocias petierunt navibus arces.

LATIUM, hodie CAMPANIA LATINA.

QUAMVIS Latium nonnunquam pro tota Italia accipiatur, attamen propriè eſt ea pars Italiæ, ubi extant oſtia Tiberina, & urbs Roma eſt condita, millia paſſuum quinquaginta in longitudine non excedens. *Varro* dictam putat à Rege *Latino*, alii à

lati-

itudine, plerique à *latendo*, quòd inter juga Alpium & Apennini lateat, e quòd Saturnus, à Jove filio ex regno expulſus, apud *Janum* Regem uerit, vel à *Saturno* Caſpio Sagarum Rege, & Pontifice Maximo, ſub o fuit finis ſeculi aurei, & argenteum habuit initium, quaſi is patria ofugus ob potentiam Semiramidis hac in terra latuerit. Olim fines tii antiqui fuêre Tibris & montes Circæi: hodie verò uſq; ad fluvium lturnum extenditur, dividiturq; in *Latium citerius* atq; *ulterius*, quon illud à Tiberis ripa Fundos uſq;, hoc eſt, à Fundis uſq; ad Vulturn porrigitur.

——*Omni ſuperantes laude Latini*, Dionyſ. Afer.
Quorum per terram diſcurrit in æquora Tibris,
Ante alios Tibris fluvios præſtantior omnes,
Regius irriguo dirimit qui gurgite Romam.
Tibris ab occcaſu populos Anioq; Latinos Reuſnerus.
Terminat, Eoo Liris ab axe fluit.
At gelidos axes tenet Apenninus & Auſtrum,
Tyrrheni claudit fluctus & unda maris.
Cur ratis æs ſignat? Tuſcum rate venit ad amnem, Ovidius.
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis à Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen,
Dicta quoq; eſt Latium, terra, latente Deo.
At pia poſteritas puppim formavit in ære,
Hoſpitis adventum teſtificata Dei:
Ipſe ſolum coluit cujus placidiſſima lævum
Radit arenoſi Tibridis unda latus.
Poſt epulas Tros Æneas ſeniorq; Latinus, Mapheus Vegius.
Magnorum heroum, Latiiq; antiqua parentis
Geſta recenſebant, fugientemq; horrida nati
Arma ſui, Saturnum Italis latuiſſe ſub oris:
Hinc Latium dixiſſe, genusq; in montibus altis
Compoſuiſſe vagum, legesq; & jura dediſſe,
Et Bacchi, & frugum cultus, dehinc tecta ſecutum
Eſſe paterna Jovem: utq; Electra Atlantide cretus
Jaſio Idæas cæſo, Phrygiæ iſſet ad urbes

Dardanus, ex Coritho, multa cum gente, profectus.
Utq; inſignem aquilam dono, & Jove patre ſuperbus
Hectoreæ gentis ſignum, illuſtreſq; tuliſſet
Primus avûm titulos, Trojanæ ſtirpis origo.

CAMPANIA.

CAMPANIA eſt regio Italiæ fertiliſſima & amœniſſima, quam in qua, *ut ſcitè admodum & eleganter ait Plinius*, ſumm certamen eſt inter parem Liberum & Cererem, à locis, *ut Livius*, campeſtribus ita dicta, vel à Capy quodam Trojan jus conditore, *ut placet Virgilio.* Civitates in ea illuſtres ſunt *Ca Neapolis, Cumæ, Nola, Puteolos.* Ejus incolæ dicuntur *Campani*, qui admodum olim eſſent ſuperbi, cauſam dedere proverbio: *Campana perbia*, id eſt, intolerabilis arrogantia. Eſt etiam Campania Galliæ re quam Sequana fluvius alluit.

Dionyſ. Afer.

—— Campania dives
Hic ubi Parthenopes domus eſt caſtiſſima frugum,
Fertilis hanc pontus propriis exceperat undis.

Virgilius.

Et Capys hinc nomen Campanæ dicitur urbi,

Nic. Reuſnerus.

Sive Capys nomen tibi dat, ſeu campus amœnus,
Felix Campani diceris ora ſoli.
Namq; quid uberius campo? quid crebrius uſquam
Fructibus, aut cœlo mollius eſſe poteſt?
Floribus ut vernat, ita frugibus uber abundat,
Semper ager, lætus duplice meſſe, tuus.
Cum Baccho certat Pomona, Cereſq;, Paleſq;,
Quas inter Pallas gaudet habere locum.
Quid memorem fontes nitidos, Bajaſq; ſalubres?
Claraq; montanis amphitheatra jugis?
Liris ab occaſu, Silarus quæ claudit ab ortu:
Samnis & hinc Thuſcum ſeparat inde mare.

[*]

JAP

JAPYGIA, JAPYGIUM.

JAPYGIA, olim *Meſſapia* dicta, eſt regio in Italiæ finibus poſita in Cherſoneſi formam coacta, cujus Iſthmus à Tarento Brunduſium uſq; extenditur. Hanc etiam nonnulli *Calabriam* & *Salentinam* appellant. Dicta *Japygia* ab *Japyge*, Dædali filio, *Solin.c.8.*

Uſq; Hyrii ſummam ſe tendit Japygis ora,
Qua ſalis Adriaci trahitur vaſtiſſimus æſtus,
Atq; ſinum penetrans Aquilejum colligit undas.

LOCRI.

LOCRI ſunt populi verſus inſulam Siciliam, in extrema Italiæ parte ſedem tenentes, quam veteres *Magnam Græciam* appellabant, oppidum ejuſdem nominis incolentes: hi primùm Ajacem Oileum ad oppugnationem urbis Trojanæ ſecuti fue[...]t: tandem ab expeditione Ilii redeuntes, à tempeſtate maris disjecti, [...]unc locum delati fuerunt, in eoq; à nomine ſuo *Locrum* & *Nari[...]* urbes condiderunt. Dicti etiã ſunt *Epizephyri*, à *Zephyrio* promon[...]o, cui ſubjacent. Fuerunt etiam *Locri* in Libya ejuſdem Ajacis ſo[...] qui etiam *Ozolei* appellabantur, unde *Virgilius:*

——Libycóve habitantes littore Locros.
—— Locri celeres qui tempore priſco, Dionyſ. Afer.
Illuc reginam propriam venere ſecuti,
Auſoniamq; tenent quà currit flumen Halecis.

Fuere etiam hujus nominis Græciæ populi, Parnaſſi montis accolæ.

SAMNITÆ.

SAMNITÆ populi ſunt in Aprutio, quæ regio eſt Italiæ, inter Campaniam, Picenum & Apuliam. Appellantur etiam *Sabelli*, quod vocabulũ à *Sabinis* deducitur. Illi enim bello contra Umbros ſuſcepto, Duce Tauro, filios ſuos in Campaniam miſerunt,

runt, qui pulſis ex ea terra Opicis, ſeſe non amplius *Sabinos*, ſed *Sabe*
quaſi *Sabinorum ſobolem* appellari maluerunt. Fuerunt olim hoſtes R
manorum acerrimi.

Dionyſ. Afer.

Ponere qui priſcis auſi certamina ſoli
Samnites, medio complectitur Itala tellus
In gremio.

ILLYRIUM, ILLYRIS, hodie SCLAVONIA.

Est Europæ regio, ſecundum dextrum Adriatici maris la extenſa, in reliquis partibus Myſiam, Iſtriam & Macedoni habens finitimam. Dicta ab *Illyrio (ſecundum Appianum)* lyphemi filio, vel *(ut Dionyſius Afer, & Euſtathius volunt)* C mi filio. Sunt in illa montes celſiſſimi *Ceraunia.* Ejus longitudo ab A ad Drinum uſq; eſt milliar. Italic. 380. Latitudo à Croatiæ montibus mare computantur mill. 120.

Dionyſ. Afer.

Et venit Illyrias latè porrectus ad arces,
Quas tollunt montes excelſa Ceraunia ſummos,
Cernitur hic tumulus, qui Cadmi dicitur eſſe
Harmoniæq; ſimul, namq; hic ſerpentibus illi
Corpora poſt longum tempus mutaſſe feruntur
In ſenio: poſtquam patriam Thebasq; relinquunt:
Hinc aliâs aliud poſuerunt numina monſtrum,
Namq; duo tumuli concurrunt, peſte futura,
Significat quoties ſæviſſima damna colonis.
Hæc regio fontem mirandæ concipit undæ,
Quem meritò veteres dixerunt nomine ſacrum.
Nam gelidus ſuperat cunctarum frigus aquarum,
Accenſasq; faces, ſi quis prope duxerit undam,
Extinguit flammas, recipit ſed rurſus eaſdem,
Admoveat dextra cùm extinctam lampada fonti.

PEL

PELIGNI.

PELIGNI populi ſunt quartæ regionis Italiæ, Marſis vicini, è Samnitibus oriundi, ductu Volſinii ex Illyrico profecti, cui cùm duo eſſent nepotes, *Pelinus* & *Pacinus*, hinc ab hoc *Pacinates*, ab illo verò *Peligni* fuêre appellati, *ut refert Sipontinus.* *Urbes* ejus præcipuæ ſunt Sulmo, Ovidii patria, Palenum, Furca, Corfinium, Aturnum, Tullonium, Cantalupum. *Fluvii*, Morus, Aventinus, Forus, Ruſinus, Feltrinus, Aternus, &c.

Adria Pelignis ſit limes ad Arcton, Aternus, Nic. Reuſnerus.
Terminus Heſperius, Sarus Eous erit.
Gens contra pluvio Veſtina madeſcit ab Auſtro,
Quà modio Titan altior orbe nitet.
Me pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris: P. Ovidius Naſo.
Parva, ſed irriguis ora ſalubris aquis.
Sol licet admoto tellurem ſidere findat,
Et micet Icarii ſtella proterva canis.
Arva pererrantur Peligna liquentibus undis,
Et viret in tenero fertilis herba ſolo.
Terra ferax Cereris, multoq; feracior uvis,
Dat quoq; Bacciferam Pallada rarus ager.
Perq; reſurgentes, rivis labentibus, herbas
Gramineas, madidam ceſpes adumbrat humum.

FRENTANI.

FRENTANI populi ſunt Italiæ, Daunis & Picenis vicini: horum regionem *Plinius lib. 3. c. 11. Frentanam* appellat. Nomen ſuum videntur accepiſſe à *Frentone*, regionis illius fluvio. Cato refert eos primùm à Liburnis & Dalmatis, hiſce verò pulſis, à Thuſcis fuiſſe ortos. Terminos illis Ptolemæus hoſce conſtituit: ut ab occidente ſit Sarus fluvius: ab ortu Phiternus: ab auſtro mons Apenninus: à ſeptentrione ſinus Adriaticus. Fluvii ejus ſunt Tifernus, Sarus, Frento, Truentum, Aternus.

Nic. Reuſnerus.

Limes ab occiduo Frentanos Sole Tifernus
Amnis, at Eoo Sarus ab orbe ſecat.
Flatibus hinc Boreæ patet Apenninus & Auſtri
Adria, qui Calabros curvat & inde ſinus.

MARRUCINI.

MARRUCINI populi ſunt Italiæ, in regione Marſorum Veſtinis & Præcutinis à meridie: ab occaſu Picenis: ab ortu Pelignis, & fluvio Aterno: à ſeptentrione Adriæ vicini. *Fluvii* ejus ſunt Matrimus, Vomanus, Nuria, Salinus, Viciola, Batinus, Truentum. *Urbes* ſunt Lauretum, Salinum, Angolum, Theate, Alardum, Caſtilio, &c.

Nic. Reuſnerus.

Marrucinorum gelida ſit limes ab Arcto
Adria: Veſtinus mons eſt obverſus in Auſtros:
Quaq; patent ortus, & qua Sol lumina condit,
Picenos gens hinc, Pelignos aſpicit illinc.

ÆQUICOLÆ.

ÆQUICOLÆ, qui & Æquicoloni dicuntur, ſunt populi Italiæ, Sabinis vicini, *de quibus videatur Plinius lib. 3. c. 12.* Ovidio 3. Faſtor. dicuntur *Æquicoli*, ſic enim canit:

Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus acer.

Habitant ſupra Tybur, in Latio, in celſiſſimis montibus, eosq; primum omnium Romanos imperio ſubegiſſe, *tradit Livius. Urbes* eorum numerantur Capranica, vicus Valerius, Carſeoli, Cliternum, Sambuca, Cecilianum, Solagium.

Virgilius.

Horrida gens animisq; ferox aſſuetaq; multo
Venatu nemorum duris Æquicola *glebis.*
Armati terram exercent, ſemperq; recentes
Convectare juvat prædas & vivere rapto.

Phil. Lonicerus.

Perfida tela manu quatiens Æquicola Romam
Impetit, & dubii prælia Martis init.

Haud

Haud impunè tuis Quinti datur obvius armis:
Stratus enim tepidò ſanguine fœdat humum.
Quantaq; de multis reſtet modò copia turmis,
Cogitur inviſum nuda ſubire jugum.
Dictator ſummo decoratur honore triumphi,
Virtutisq; ſuæ præmia digna refert.

SABINI.

SABINI fuere Italiæ populi, nonnullis ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι ſunt appellati: at *Silii Italici* infrà poſita opinio, quæ illud nomen à *Sabo* gentis conditore, *Sabati filio* deducit, eſt multò probabilior: ab his quintam Italiæ regionem *Picenum* oriundam eſſe *refert Plinius lib.3.c.12.* Tota horum regio, *ut refert Strabo,* eſt anguſta & montoſa, olearum, vitium, glandisq; ferax, & pecoris admodum dives. Quin hos omnium Italiæ populorum eſſe antiquiſſimos, & ab his cum Picentinis Samnites quoq; & Brutios eſſe oriundos aſſerit. Hoſce etiam originem dediſſe Romanis conſtat ſtatim ex initio Decadum Livii: ſiquidem cùm apud Romanos à condita urbe defectus eſſet mulierum, ſpectacula Romæ inſtituerunt, vicinosque ſuos Sabinos ad ea invitarunt, cumq; illi cum mulieribus & filiabus maxima copia affluxiſſent, Romani ſibi cum fœmellis virgines rapuerunt, unde extitit Romanæ urbis prolificatio. *Refert idem Strabo lib.5.* quòd ſuos filios infra anni ſpacium editos Marti dicarint.

Sive Dei cultus, ſeu dat tibi nomina Sabus — Nic.Reuſnerus.
Conditos hos fines, priſce Sabine, *tenes.*
Poſſidet Eurum Anio, Zephyrum Nar, Tyberis Auſtrum,
Flabra Apenninus mons Aquilonis amat.
Pars læti ſanctum collaudant voce Sabinæ, — Silius Italicus.
Auctorem gentis, pars laudes carmine dicunt
Sabe *tuas qui de patrio cognomine primus*
Dixiſti populos magna ditione Sabinos.
Suſtulerant animos & bella cruenta Sabini — Phil.Lonicerus.
Concierant, requie neſcia turba frui.
Quos ſævis alacer proſternit Horatius armis,
Protinus & prædæ ditia caſtra patent.

Invitis patribus, ſed plebe jubente, triumphi
Munera pro meritis conſul uterq; capit.

CIMMERII.

CIMMERII populi ſunt Italiæ, ad Bajanum & Avernum lacu in ſubterraneis domiciliis habitantes, & per diem latitantes, nemo Solem aſpiciat, de noctu tantùm ad latrocinia aggredie tes, victum ex metallorum effoſſione alioqui quærentes: pr cæteris populis ſuperſtitioſi habiti. Hinc *Cimmeriæ tenebræ* pro denſiſ ma caligine & cœcitate proverbialiter dicuntur. Fuerunt etiam Cimm rii in Aſia Boſphorani, de quibus *Herodotus lib. 4.* unde & Boſphor Cimmerius nomen accepit, hi à Scythis oriundi dextram Ponti parte inhabitarunt: apud *Cimmerios Ovid.* ſomni ſedem, *11. Metamorp* collocat.

Lauterbach. *Cimmerii gens perpetuis concluſa tenebris,*
Luce caret ſectans nocte dieq; merum.
Stigelius. *Eſt locus obſcuro denſi ſub climate cœli,*
Umbrarum nebula, & caligine ſemper opacus:
Cimmerii arva tenent: non illos lucidus unquam
Aſpicit, aut aliquo dignatur lumine Phœbus
Ventilat æternas nox pernitioſa tenebras.
Ovidius. *Eſt prope Cimmeris longo ſpelunca receſſum*
Mons cavus, ignavi domus & penetralia ſomni.
Eoban. Heſſus. *Mox ad Cimmerios navem propellimus: hi ſunt*
Phœbeæ totos expertes lampadis annos,
Nam mons Riphæus & vertex Calpius illic
Naſcentem avertunt Solem: denſiſſima Phlegre,
A medio vaſtas conſurgens porrigit umbras
Uſq; die, loca perpetuis ſunt tecta tenebris.

APULIA.

APULIA Italiæ eſt regio, mari Adriatico contermina, inter Dau niam & Calabriam, ſive Japygiam, ab Japyge Dædali filio ſ dictam, ſita. Quamvis ab *Apulo* Rege priſco ſic dictam quidan velint: Nonnulli à *pluviis*, quaſi *Apluviam*, propterea quò

hi

ic rarò pluat, unde Horatius *ſiticuloſam* eam appellat. Non deſunt qui
am olim *Auſoniam* dictam volunt ab *Auſone*, Rege quodam Armeniæ.
Ejus urbes præcipuæ recenſentur Barium, Luceria, Beneventum, &
mons Garganus.

Forte ſed à læva piſcoſi mœnia Bari
Linquimus, atq; maris criſpantia flamine terga
Sulcamus, violens & quà ruit Aufidus undis,
Fatales Cannas Canuſinaq; mœnia lambens. — Hugo Favolius.

Incipit ex illo montes Apulia *notos*
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepſemus niſi nos vicina Trivici
Villa recepiſſet lachrymoſo non ſine fumo. — Horatius.

Seu rarus imber, ſeu dedit Apulus
Siticuloſæ nomen Apuliæ:
Peucetia una eſt, altera Daunia
Præter Japygios, & Hirpos.
Namq; utriuſq; eſt limes Apuliæ
Clarus Tarenti, ac Brunduſii ſinus,
A Solis ortu ad exitum:
Fluminis uſq; caput Tiferni.
At dives Auſtri limite Samnium
Lucaniæ cum gente, jacet: latus
Septentrionum clauditur Adriæ
Joniive ſinus procellâ. — Nic. Reuſnerus.

LUCANIA.

LUCANIA eſt Italiæ regio, inter Apuliam & Calabriam, vulgò *Baſilicata* dicta, aſpera & horrida. *Plinius* Lucanorum colonias recenſet Bantinos, Grumentinos, Eburinos, Atinates, Sontinos, Tergilanos, Sirinos, Numeſtranos, Volcentanos, Urſenos. Ejus populi appellantur *Lucani*, ſive à *Lucio*, Samnitium Duce, ſive à *luce*, quòd ejus loca ſint ætheria, ſive à *Lucifero* ſtella, cui regio illa ſubjecta eſt. Ab hac regione, *ut refert Plinius lib. 8. c. 6.* Elephantes primum *Lucæ boves* appellati ſunt, propterea quòd illic primùm in Italia,

anno ab urbe condita 472. viſi ſint. Hanc regionem *Silurus* fluvius à centino, Laus à Brutiis dirimit. Ejus urbes erant Pæſtum, Velia, & Bu num, *Plin.lib.3.c.5.*

Ruff. Feſtus.

Tunc Lucanorum regio, inſurgentibus altè,
Cautibus horreſcit ſcrupeus ſola creber iniqua,
Aſperat & denſo cæcantur ſtipite ſylvæ.

Nic. Reuſnerus.

Si quæris, gens quos habeat Lucania *fines*
Horrida, montanis undiq; ſepta jugis.
Accipe, Parrhaſios gens Peucentina triones:
Æolios ſpectant æquora Thuſca Notos.
Laus ab Eoo Calabros diſterminat amnis
Limes, ab occiduo ſaxeus orbe ſiler.

Ejuſdem.

Res eſt plena mali otioſa vita,
Otia dant vitia.
Reges otia ſæpè, ſæpè gentes
Et populos, ſimul &
Magnas otia ſæpè civitates
Perdere, res loquitur.
Lucanos equidem probare fas eſt,
Otia quòd mala ſic
(Hoſtes deſidiæ, æmuli laboris)
Criminis inſtar habent.
Magni, publica pœna quod coërcet
Morte paranda ſemel.

MAGNA GRÆCIA.

MAGNA Græcia hodie eſt *Calabria ſuperior,* ſic dicta, qu in Græcorum poteſtatem olim fuerit redacta: maxim autem potentiſſimisq; fuit frequentata urbibus.

Floruerunt in hac regione olim præſtantiſſimi P loſophi, utpote *Zeno, Pythagoras, Archytas, Parmenides,* que *Ennius* Poëta antiquiſſimus.

Nic. Reuſnerus.

Quod priſcis habitata forent hìc mœnia Grajis
Plurima, Magna *vetus* Græcia *nomen habet.*

S

Solis ad occaſum Crathis quà, Solis ad ortum
Spumifer æquoreas Adria volvit aquas.
Herculei Boream ſpectat ſinus inde Tarenti:
Brutius Auſtrino limite currit Alex.
Quòd Veneris menſis Grajo ſermone notatur, P. Ovid. Naſo.
(Nam Venus à ſpumis eſt Dea dicta maris)
Ne tibi ſit mirum Græcorum nomine dici,
Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plena cum claſſe ſuorum,
Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hoſpes Aventinis armentum pavit in arvis
Claviger, & tanto eſt Albula pota Deo.
Dux quoque Naritius, teſtes Læſtrigones extant:
Et quod adhuc Circos nomina littus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tyburis udi
Stabant, Argolicæ quæ poſuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Haleſus,
A quo ſe dictam terra Phaliſca putat.
Adjice Trojanæ ſuaſorem Antenora pacis,
Et generum Oenidem, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & poſt Antenora flammis,
Attulit Æneas in loca noſtra Deos.
Hujus erat Solymus, Phrygia comes unus ab Ida,
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.

SAMNIUM.

SAMNIUM, hodie *Aprutium* dictum, eſt regio Italiæ, inter Picenum, Campaniam, & Apuliam. Dicitur etiam *Samnitium* à *Samnio* colle, in quo Samnites è Sabinis oriundi conſederunt, & ejuſdem nominis urbem extruxerunt. Non tamen deſunt qui Samnites à Tarentinis oriun-s eſſe aſſerunt, ac eos olim *Parthenios* fuiſſe appellatos ſtatuunt. *Apru-m* autem dictum volunt vel ab *apris*, qui loca illa ſylveſtria & dumoſa -quenter inhabitant, vel quaſi à *Brutiis* ſint ſejuncti, vel ab *aſperitate*, dum

dum ex *Aſprutio* poſtea dicta fuerit *Aprutium*, hujus populi dicti fue *Samnites*, gens bellicoſa & potens, cujus opes in tantum creverunt, octuaginta millia peditum, & octo millia equitum ad bellum armar Sæpè graviſſimis cladibus affecit Romanos, veluti etiam memorabi ejus fuit ad Caudinas fauces victoria, quam *Livius lib. 9.* commemor & in ſequentibus *Philippus Lonicerus*:

Caudinas intra fauces (ubi commoda fraudi
Armorumq; dolis, vallis opaca latet)
Pontius illectum Romani conſulis agmen,
Poſthumii durum fœdus inire jubet,
Omnibus exutis, toties qui vicerat armis,
Dux cum militibus fert nova probra jugi:
Mox ſed eos magno Samnis optaverit emptum
Intactos, miſeras quum tulit ipſe vices.
Dira juvant nil vota: ſacra criſtata cohortis
Caſſida ſanguineam quaſſa cruentat humum.
Romanus totum victor graſſatus in agmen,
Cæde repentina ditia caſtra rapit.
Et breve perfugium præbentes hoſtibus, urbes
Vi captas, ſimili fertq; rapitq; modo.

VESTINI.

Vestini ſunt populi Italiæ, Sabinis & Picentibus vicini, *Pl lib. 3. c. 5.* alii inter Mauricinos Sabinosq;, alii juxta Marſos Sabinos collocant. Fines tamen *Ptolemæus* eorum hoc mo annotat, ut ab ortu habeant finitimum Samnium: à ſeptentri ne Pelignos: ab Auſtro Latium & Campaniam felicem: ab occaſu Ma ſos, Præcutinos, & Sabinos. *Urbes* eorum præcipuæ recenſentur An ternum, Pinnæ, Fortonium, Aquila, Sueſſa, mons Regalis. *Amnes* ſu Garilianus, Velinus, Aternus, Truentum. Apud eos olim fiebat lau tiſſimorum caſeorum genus, *de quo infrà Martialis.*

Nic. Reuſnerus.

Pelignos Veſtinus ager velut axe Boræo,
Sic Latium adverſo ſpectat ab axe vetus.
Eurus ad auroram Samnites, atq; Sabinos
Veſper habet, Zephyro qua plaga nota madet.

Si ſine carne voles jentacula ſumere frugi, M.Valerius Martialis.
Hæc tibi Veſtino de grege maſſa venit.

UMBRIA.

UMBRIA eſt ſexta Italiæ regio, cujus incolæ *Umbri* dicti, ab Hetruſcis olim fuere expulſi, poſtquam illi prius Præturianos expulerant. Ptolemæo dicuntur ὄλομβροι, *Stephano* verò *Ombri* & *Ombrici.* Vox autem Umbrorum deſcendiſſe videtur vel ab *mbre* Latino, vel ἀπὸ τοῦ ὄμβρου Græco ejuſdem ſignificationis, quoniam nundatione aliquando in Italia facta ſoli ſuperſtites fuerunt. *Refert Strabo lib. Geograph. 5.* quòd diu ante auctam Romanam potentiam cum Tyrrhenis de principatu contenderint. Ex hac regione oriundus fuit vetuſtus Poëta *Callimachus,* & *Aul. Propertius.*

Finibus haud modicis gens clauditur Umbria terræ, Nic. Reuſnerus.
Umbria *Romani patria Callimachi.*
Mons Apenninus Boream, ſed Tiberis Auſtrum
Terminat: aſt ortum fons Anienis habet.
Scilicet hos fines olim ſtatuêre Vilumbri:
Umbrorum priſca gente, domoq; ſati.
Poſſidet occiduum conjuncta recentior axem
Umbria, fructiferis undiq; dives agris.
Hanc & Veilumbros, & Gallos inde Togatos:
Hinc Thuſcos, Senones conſpicit inde ſuos.
Qualis, & unde genus, qui ſint mihi Tulle penates, Propertius.
Quæris pro noſtra ſemper amicitia.
Si Peruſina tibi patriæ ſunt nota ſepulcra,
Italiæ duris funera temporibus.
Quum Romana ſuos egit diſcordia cives,
Sit mihi præcipuè pulvis Hetruſca dolor.
Tu projecta mei perpeſſa es membra propinqui,
Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo.
Proxima ſuppoſito contingens Umbria campo,
Me genuit terris, fertilis uberibus.

MARSI.

MARSI ſunt populi Italiæ pugnaciſſimi, Æquiculanis, Samniti-bus & Picentibus finitimi, à *Marſo*, Circes filio, ita denomi-nati, *ſecundum Plinium*: alii tamen à *Marſia*, Duce Lydorum, Silius, ut ex ejus allegato carmine apparet, à *Marſia* Phryge, qu ab Apolline certamine muſico victus, in hunc locum conceſſerit: non-nulli à *Pſyllis*, Africæ populis, qui & Agnitii dicebantur, deducunt. *Ur-bes* eorum ſunt Valeria, Marruvium, Marſigilia, Alba, Sora, Archippe Celanum, Cuculum, Ceſæ, Malianum, Anetianum, Cajanum, Sancta petitum, Paternum. *Fluvii* ſunt Juvencus ſive Pitormius, & lacus Alba nus ſive Fucinus. Sunt etiam Marſi Scythiæ populi, *Herod. lib. 4.* Supe-rius deſcriptos Marſos Magiæ fuiſſe addictos, in hiſce fatetur *Siliu Italicus*:

Marſorum novit terras gens nota per omnes
Et bellare manu, & Chelydris cantare ſoporem,
Vipereumq́; herbis hebetare, & carmine dentem
Æœte prolem, Angitiam mala gramina primam
Monſtraviſſe ferunt, tactuq́; domare venena:
Et lunam excuſſiſſe polo, ſtridoribus amnes
Frenantem, ac ſylvis montes undaſſe vocatis.
Sed p[illegible]ulus nomen poſuit metuentior hoſpes,
Q[illegible]geret Phrygios trans æquora Martia Crenos,
[illegible]oniam Phœbi ſuperatus pectine Loton.
[illegible]arruvium veteris celebratum nomine Marri
[illegible]nbus eſt illis caput, interiorq́; per udos
Alba ſedet campos, pomiſq́; rependit ariſtas.
Cætera in obſcuro famæ, & ſine nomine vulgi,
Sed numero caſtella valent, & milite forti.

PICENUM.

PICENUM eſt Italiæ regio, modernis *Marchia Anconitana* di cta, cujus incolæ dicebantur Piceni, ex Sabinorum agro olim profecti, nomenq; ſuum ſecundum quoſdam habebant, quo auſpiciis *pici* avis Marti ſacratæ eam ſedẽ occupaverant: ſecun dum

dum alios à *Pico* Saturni filio, & illorum Duce nomen ſortiti ſunt. Fines ejus *Plinius* ponit Aternum amnem & Anconem. *Ptolemæus* flumen Matrinum cum Ancone. *Strabo* Æſin amnem & Leaſtrum: alii ab amne Truento, qui Aprutium claudit ad uſq; Iſaurum, qui alluit muros Piſauri, & ab Apennino monte, qui totam Italiam dirimit uſq; ad Adriaticum mare ejus fines collocant: de qua re videatur latius *Leander.*

Picus avi nomen fecit Saturnius olim, Nic. Reuſnerus.
Picenoq; ſimul Martia picus avis.
Eurus ab Eoo qua conſpicit orbe Truentum,
Qui Prætutinos abluit amnis agros.
Proximus eſt Auſtro mons Apenninus, & Arcto
Adria, ſed Zephyro Gallia Boja patet.

SENONES VMBRI.

SENONES ſunt Umbrorum populi, qui olim Duce Brenno in Italiam migravere, *ut teſtatur Livius & Polybius*, ac Romam incenderunt, quin etiam Capitolium obſederunt, quos tamen Furius Camillus abegit. Hinc *Senones* tanquam novos advenas vocabulo Græco ξένονες dictos volunt, quaſi noviter ex Gallia Tranſalpina veniſſent. *Leander* Senonibus Umbris ab ortu finitimos ait eſſe Picenos: à ſeptentrione mare Adriaticum: ab auſtro Umbros: ab occaſu Gallos Ciſalpinos. *Urbes* eorum præcipuæ ſunt Urbinum, Senogallia, Piſaurum, Fanum Fortunæ, Sentinum, Fabrianum, Saxoferratum. *Fluvii* Iſaurus, Æſis, Boaſus, Metrus, Ceſanus, Miſa, Argila.

Quæ Senonum vires, & quanta potentia ferri Iul. Cæſ. Scalig.
Trajectæq; Alpes, captaq; Roma docet.
Hiſtrum, atq; Illyricum ſuperant, Martisq; miniſtrum,
Quà Bojana tuas Scopia ſugit aquas.
Subdit ſe Macedo, ſubmittit Achaica tellus:
Horridaq; armigero Thracia cedit equo.
Atq; hinc res Aſiæ tremefactæ, & inhoſpita Ponti
Littora, & Armenios quæ colit ora duces.
Hæc ſumma eſt, populis, caſtris, & regibus horum
Armorum arbitrio ſors rata quæq; fuit.

GALLIA TOGATA.

GALLIA *togata*, quæ etiam *Ciſalpina* dicitur, eſt Italiæ octava regio, quæ Alpibus & Rubicone fluvio intercipitur, eamq́; ,ut refert *Carolus Sigonius*, Alpibus & Apennino monte tribus lateribus incluſam, Padus ſive Eridanus fluvius Græcorum fabulis inclytus interfluit. Hanc regionem primi tenuere Ligures & Etruſci ſecundò Galli: poſtremò Romani. Dicitur verò Gallia, propterea, quòd à Gallis, Bojis, & Senonibus, Inſubribus ac Cenomannis, pulſis inhabitatoribus, fuerit occupata. Quòd verò cis Alpes ſita eſt, hinc *Ciſalpina* dicitur. Fluvii ejus ſunt Padus, Abdua, Ollius, Atheſis, Mintius. Eſt autem Gallia Ciſalpina duplex: *Ciſpadana* una, in qua ſunt Flaminia & Æmilia, quarum illa Romanula, hæc Longobardia Ciſpadana vulgò dicitur: altera *Tranſpadana* quæ etiam *Lombardia Tranſpadana* vocatur.

Baptiſta Mantuanus.

Quicquid habent Veneti, quicquid ſub principe Manto,
Gallica ſunt, rapuêre Itali, nomenq́; dedêre
Italiæ, Gallorum agris, nam Gallia quondam
Latior Adriaci tangebat littora Ponti.
Ipſæ urbes Gallorum opus eſt, primaria Galli
Mœnia, Sfortiadum genus unde Trivultibus, inter
Fundavêre duos amnes, & ab amnibus urbi
Conditæ, & à mediis fecêre vocabula campis,
Nunc quoq́; viva, lacus magnis ubi fluctibus errat
Larius, extructis ſtatuerunt mœnibus urbem:
Et Comum dixêre novum, poſuere penates
Bergomeos, habet auctores & Brixia Gallos,
Et Verona ferax frugum, Vincentia bello
Strenua, ab antiquis traxit primordia Gallis.
Nunc quoq́; Gallorum mores, habitumq́; videntur
Affectare, vocatur Gallia, & inde Togata.

ÆMILIA.

ÆMILIA eſt regio Italiæ, pars Galliæ Ciſpadanæ, vulgò *Longobardia Ciſpadana* dicta, à Longobardis Germaniæ populis, à longis

bardis

ardis, id eſt, bipennibus vel longis barbis ſic appellatis. Ejus *fines* ſunt, ſecundum *Leandrum*, ab ortu Panarus, à ſeptentrione Padus, ab occaſu Alpes, à meridie Apenninus. *Urbes* illius præcipuæ ſunt Mutina, Parma, Nuceria, Brixellum, Placentia, Mirandula, Buxetum, mons Lucius. *Flumina* Gutta, Secia, Pavarus, Cruſtulus, Ozola.

Terminus ad Boream Padus, Apenninus ad Auſtrum — Nic. Reuſnerus.
Æmiliæ, Padari conditur Eurus aquis.
Ætherias Zephyrus propius videt imbrifer Alpes,
Et ſumit vires à propiore loco.

THUSCIA.

THUSCIA, quæ etiam *Hetruria* dicitur, eſt ſeptima Italiæ regio, Latio finitima, à quo Tiberi ſejungitur, & Liguriæ, à qua Macra fluvio dirimitur. Dictam volunt ἀπὸ τοῦ θύειν, quod eſt ſacrificare, propterea quòd Thuſci ſemper habiti fuerint religiosi ac ſuperſtitioni dediti, vel à Thuſco, Herculis filio primo Rege Hetruriæ. *Fines* ejus ſunt ab oriente Tiberis & Latium, ab occaſu Macra fluvius, & Liguria: ab auſtro mare Tyrrhenum ſive Thuſcum: à ſeptentrione Apenninus, & pars Galliæ Togatæ. Dicta etiam olim fuit *Tyrrhenia*, à Tyrrhenis, regionis ejus incolis, & *Gomara*, à *Gomero*, Japeti filio, *Janicula* à Jano, quem ferunt fuiſſe Patriarcham Noam, & *Umbria* ab Umbris colonis. Ejus *urbes* hodie ſunt Sena, Florentia, Plumbinum, Viterbium, Piſæ, Peruſia, Aretium, Luca, Volaterræ, Feſcennium, Caſtellum novum, &c. *Fluvii* Arnus, Lar, Narus, Auſer, Umbro, Oſa, Crevera, Freddanus, &c.

Limes ab occaſu Macra eſt, ſed Tibris ab ortu, — Nic. Reuſnerus.
(Vera loquor) regni Thuſcia clara tui.
Mons Apenninus Boream, ſeptemq́ triones,
At mare Tyrrhenum poſſidet inde Notum.

Hanc regionem inhabitavit Janus, qui etiam Noa, Cœlus, Vertumnus, & Protheus dicitur: *unde Anonymus:*

Me Janus tenuit primus, formataq́ ab illo
Impoſui leges populis, & nomina ponto
Inferno, & ſupero, miſſos auxiq́ colonos,

Imperiumq́, Italos trans fines fœdera natis
Dum ſervata meis, ſed me diſcordia præceps,
Romuleæ genti domitam ſervire coëgit:
Quæ decus antiquæ longo poſt tempore linguæ,
Auxilii malè grata mei, malè grata laborum,
Abſtulit, & manſit nomen, quod Thura dedêre.
Arcades, aut Lydi, vel quod mutare Pelaſgi
Non auſi, ſacras quibus has conceſſimus oras.

FLAMINIA.

FLAMINIA eſt regio Italiæ, magnam Galliæ Ciſalpinæ parte[m] continens, vulgò *Romanula* dicta. Eam inter Rubicones & Pl[a]centiam ponit *Ptolemæus*: inter Ariminum & Anconam *Ca[to]* *Leander* verò eam à fluvio Iſauro uſq; ad fluvium Panurum, i[n]ter Adriam, Apenninum ac Paduſam paludem conſtituit. Hac ratio[ne] limes ejus orientalis erit Iſaurus: occidentalis Panarus & Lombardi[a] meridionalis Hetruria & Apenninus: ſeptentrionalis paludes Ver[o]nenſes ac Patavinæ, uſq; ad Fortaces, Eridani oſtium. *Urbes* ejus præc[i]puæ ſunt Ariminum, Forum Livii, Bononia, Ravenna, Forum Pompil[ii], Forum Cornelii, Faventia, Cervia, Porrecta, Butrium. *Flumina* Iſauru[s], Rhenus, Ariminus, Rubico, Padus, Butrius, Marecia, Samogia, Vi[...]tinella.

Nic. Reuſnerus.

Occiduum Panarus, latus ambit Iſaurus Eoum
Flaminiæ, Boreæ meta, Paduſa palus.
Aſt Apenninus mons eſt obverſus in Auſtros:
Qua Siculum propiùs reſpicit inde fretum.

BRUTII, SEU INFERIOR CALABRIA.

BRUTIORUM regio *Calabria inferior dicitur*, ad differentia[m] *Calabriæ ſuperioris*, quę eſt *magna Græcia*. Hi populi etiam *Bre[t]tii* dicti ſunt, & recentioribus quibuſdam hæc regio dicitur *S[i]cilia cis Pharum*, ad differentiam inſulæ *Siciliæ*, quæ eſt *ult[ra]* *Pha[rum]*

barum. De ea ſcribit *Leander*, quòd tota ferè montibus collibusq; fru-
feris, & convallibus amœnis conſtet. Triticum, hordeum, vinum, o-
um, aliosq; fructus nobiliſſimos, ſaccharum, mel, ceram, ſal, aurum,
gentum, lanam, goſſipium, & crocum producat. Serico tantoperè ab-
det, ut nullibi in Italia copioſiùs reperiatur: imò quòd manna hìc de
lo pluat. Littus marinum arboribus medicis, citris limonibusq; ſit
ertiſſimum. Quòd præterea circa littus D. Euphemiæ corallium pro-
tiſſimum inveniatur, & in convalle quadam, è regione Altomontii,
nna è frondibus maxima copia colligatur. *Antonio Magino* in Co-
ographia ad Ptolemæum, *fines* Brutiorum ſunt à ſeptentrione Cala-
a ſuperior, & amnis Crathis: ab occaſu amnis Laus cum Lucanis: à
ridie mare Tyrrhenum & Siculum: ab ortu mare Adriaticum.

Quæ tot habet campos monteſq; Calabria, Bacchus Nic. Reuſnerus.
Quos hinc conveſtit fructibus inde Ceres.
Citria quæ nitidor, & medica poma per hortos
Educat, & tempe quæ tot amœna colit.
Saccara quæ, mannamq; ferax, & mella miniſtrat,
Et quæ Bombycum vellera dives alit.
Brutia *ne quicquam regio tibi Bruta putanda eſt,*
Quamvis hanc Brutam Roma ſuperba vocat.
Paſtores agnoſce tuos, Lucania, quos nec
Ingenium ſervos molle, nec ora facit.
Namq; bonis velut hæc gens affluit omnibus, æquo
Sic libertatis vult quoq; jure frui.
Quam Tarteſſiacas Lucania ferit ad oras,
Seu Boreale premit Græcia magna latus.
Cætera ſed mare quod ſuprà, quodq; alluit infrà,
Littora, cum Siculo terminat inde freto.
Brutia *ſe meritò jactat, mea patria tellus,* Fr. Franchinus Coſentinus.
Muneribus magnis magnorum læta Deorum,
Lætitiâ jure exultat, dilecta Tonanti
Ante alias, nuptæq; etiam dilecta Tonantis,
Utpote quæ fruitur divino rore quotannis:
Quem videas lentis concreſcere in arbore guttis
Per noctem, liquidumq; albentis imagine ceræ.
Hunc & apes magno circumvolitare ſuſurro,

Oraq;

Oraq; plena domum mellito rore referre,
Hîc genus humanum ros optimus adjuvat, hic ros
Par nivibus candore, favis dulcedine, cunctis
Perpetuam aſſiduus dat ducere poſſe juventam.
Educit facile flavam lenimine bilem,
Extinguitq; ſitim, & ſuſpiria triſtia ſedat:
Corporibus vires infirmis reddit ademptas,
Divos paſcit, alit mortales frugis egentes,
Per diſerta Dei, ſi quis loca numen adorat,
Effugiens urbes, & opima palatia regum.
Illo nil miſeris eſt rore ſalubrius, illo
Tempore rore dato graviter languentibus ægris,
Ad lucem ex atræ renovantur limine mortis.
Quid foret hoc, veteres meritâ qua voce vocarent
Ignari (& quamvis mel roſcidum, & aërium mel,
Et dici patrio poſſet ros melleus ore:)
Unà omnes Solymo dixerunt nomine Mannam:
Et Mannæ *impoſuit nunquam delebile nomen*
Aſſidui genitor ſermonis publicus uſus.
Brutia *gens tanto lætatur munere divum.*
Verum aliis etiam gens fortunata Deorum
Muneribus gaudet, nullarumq; indiga rerum.
Terra opibus ſcatet innumeris, atq; omnia mittit,
Ne fontes fluvioſq; canam lucoſq; virentes,
Per quæ prata legat blandos Proſerpina flores:
Horrea ne Cereris, néve cuncta trapeta Minervæ,
Lætitiæq; patris neu dolia pinguia Bacchi,
Quodq; armenta gregeſq; altis in montibus errent.
Dulcia Pomonæ ſunt munera carmine digna,
Mellaq;, mellitæq; maris per littora cannæ:
Sunt latebræ & ſaltus, variarum & luſtra ferarum
Digna cani, & colles paſſim venatibus apti:
Quos longè repleas inflatis cornibus acer,
Latratuq; canum, motuq;, & vocibus altis:
Jam cuicunq; placet ſtudia exercere Dianæ
Adſit, & his noſtris nunquam diſcedat ab oris.

Imbellem canibus domam, capreaſq́; fugaces
Venari poterit toto lætiſſimus anno,
Ingentemq́; gruem, & docta Jovis alite olores
Excipere, & pavidis prætendere retia cervis,
Ac duro ſpumantem aprum proſternere ferro.
Sunt & equi curſu celeres, & viribus acres,
Magnanimi bello, jactantes naribus ignem,
Hinnituq́; alacri Martis fera bella cientes:
His eget, hoſtiles primus qui invadere turmas
Ardet, & hoſtiles qui perfregiſſe catervas,
Tanta illis vis eſt, tales pernicibus alæ.
Quin & ovans, & agens lætos de more triumphos,
Hos agat altus equos lætanti fronte frementes,
Si recipi claro gaudet per compita plauſu,
Lætitiaq́; omnem complere & luſibus urbem.
Quid memorem immenſos montes, quos ordine longo
Excidunt, fodiuntq́;? leves hic dura ſub auras
Saxa ſalis tollunt, ſtrepituq́; & mole rotarum:
Illinc eliciunt lentum in fornacibus aurum,
Ferrumq́;, argentumq́;, ſoli fulgentis arenis,
Atq́; ſoli rutilo ſtricturis igne liquatis.
Brutia *dat tellus Europæ ſerica, tellus*
Brutia *reginas omnes, regeſq́; duceſq́;*
Textilibus variis, variiſq́; coloribus ornat,
Æternoſq́; Deos, magnorum & templa Deorum.
Matribus aſſiduus noſtris labor, atq́; puellis,
Dum ſua bis retegit, bis condit lumina Phœbe.
Adde virûm genus acre, viros ad prælia natos,
Ad perrumpendas acies, arceſq́; ruendas,
Et referenda domum natos ad prælia palmæ.
Hæc ad Olimpiacæ miſit certamina pugnæ
Unâ luce viros ſeptem, una eademq́; reduxit
Septem luce viros victricia dona ferentes.
Hæc genuit fortem & domitantem monſtra Milonem,
Iſomachum, Surram, Vibioſq́;, & te Aſtole, teq́;
Phormio, qui validâ Lacedæmona claſſe petiſti.

Mm *Hor-*

Horridus, & patrias remeaſti victor ad arces,
Poſtibus affigens hoſtilia roſtra Deorum:
Teq́; etiam Antiſti, qui Cæſaris arma ſecutus
Conſilio dextraq́; potens, horrenda per annos
Bella decem, & magno geſſiſti Cæſare digna.
Te quoq; noſtra parens genuit magne Euthyme *Pycta,*
Quem vivum, fueris quòd ſemper victor, honore
Mortales coluere ſacro, divumq́; vocarunt
Conſenſu juſſuq́; Jovis, lætantibus & Diis.
Hæc eadem, ut valeas regionis noſcere vires,
Sæpius innumeras aluit, validasq́; Phalanges,
Et magnum horrendis orbem perterruit armis:
Pars quota telluris, claræ tantum ora Crotonis
Uno viginti legiones tempore, in agrum
Locrenſem explicuit, memorandæ ad flumina Sagræ:
Bis totidem in muros duxit Sybarita Crotonis.
Unde orbi leges diffuſæ & norma colendi
Juſtitiam, fas atq; pium, ſanctumq́; pudorem?
Unde Duces, Regesq́; ſuos didicere benigno
Imperio populos regere, & frenare ſuperbos?
A ſanctis niſi divinæ telluris alumnis
Zaleuco æterno, immortali Alcmæone, claro
Parmenide Lenone gravi, magnoq́; Timæo.
Hinc unus non Pythagoras purgavit ab omni
Labe orbem, implevitq́; omnem virtutibus orbem.
Ingenium quæris? divina Cleomenis alti
Carmina, quæq́; dedit dulciſſimus Ibycus, & quæ
Non primo inferior lege, condidit Orpheus alter,
Perlege, quæ cecinit noſtris æterna Theano,
Sit tibi cum cithara, & citharæ inſidente cicada,
Eunomus ante oculos, ducentemq́; aſpice magnum
Praxitelem vivos duro de marmore vultus.
Hæc divûm domus, & claro terra æmula cœlo,
Italiæ primum nomen dedit: Itala virtus
His olim auſpiciis, hac fortis origine crevit,
Et ſe paulatim factis clariſſima cœlo

Inm-

Intulit, ac tutum ſubjecit legibus orbem.
Hinc patriæ pars illa meæ quam verberat æquor
Jonium, dicta eſt antiquis Græcia major:
Ut quæ una ingenio Diis immortalibus æquam
Grajorum gentem ingenio ſuperabat, & armis.
Heu mihi cur illo non tempore fata dederunt,
Me terris me poſſe frui vitalibus auris,
Ante alias patria totum florente per orbem,
Quo poſſem infelix ſanctos perdiſcere mores
Illius, & laudis vireſq́, & fortia facta
Cernere, & invictæ lætis gaudere triumphis.

SYBARITÆ.

SYBARIS fuit magnæ Græciæ oppidum ad Crathin & *Sybarin* amnes ab Achivis conditum, qui poſt excidium Trojanum vi tempeſtatis acti eò fuere delati. Fuit autem illius urbis tanta potentia, ut quatuor proximas gentes domuerit, & contra rotoniatas trecenta hominum millia armarit. Hinc orti ſunt Sybaritæ opuli, de quibus ſcribit Suidas, quòd fuerit gens architecturæ & volu- atibus deditiſſima, luxuq; & delitiis adeò notabilis, ut quidquid effœ- inatū, quidquid molle, quidquid accurata atq; ambitioſa luxuria para- m eſſet, id vulgò *Sybariticum* diceretur: unde natum proverbium: *Sy- ritica menſa, & ſybariſſare*, id eſt, Sybaritarum more in delitiis vivere. t autem Sybaritarum urbs everſa poſt interfectum ab iis Citharœdum templo Junonis, quam everſionem *Ælianus lib 3. c. 43.* hoc prius ora- lo prædictam fuiſſe memorat:

— Μουσῶν θεράποντα κατέκτας
Ἥρης πρὸς βωμοῖσι θεῶν τίσιν οὐκ ἀλεείνας
Τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος οὐχὶ χρονιστὸν
Οὐδ᾽ ἀπαραίτητον, οὐδ᾽ εἰ Διὸς ἔγγονοι εἶεν.
Ἀλλ᾽ αὐτῶν κεφαλῆσι καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσιν
Ἠλεῖται καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήματι βαίνει.

Muſarum innocuum ſtraviſti cæde miniſtrum,
Non immortales hoc Dii patientur inulcum.

Si quis enim prudens ſcelerata à mente profectum,
Committat facinus, gravis hunc prope pœna ſequetur.
Non exorabit, neq; ſi genus ab Jove ſummo
Duceret, ipſe ſuo collo colliq; nepotum
Hæc luet, & generi cumulatim damna ferentur.

VENETI.

VENETI ſunt Italiæ populi, ex Trojana ſtirpe, & Henetis P phlagoniæ populis oriundi. Poſt Trojæ enim excidium, Duc Antenore, expulſis Euganeis populis, in hac terra ſedem po ſuerunt, condideruntq; oppidum, quod in prioris memoria Trojam vocarunt. Illorum regio mari Jonio alluitur, & à Padi flumin oſtiis ad Iſtriam uſq; protenditur. Ejus urbes præcipuæ ſunt Venetia Padua, Verona, Vicentia.

Sabellius. *Poſt Aſiæ excidium, conſumptaq; Pergama flammis,*
Antenor, patria profugus, per tela per hoſtes,
Erutus Adriacis victor conſedit in oris,
Tum Veneti comites rerum ſortisq; futuræ,
Troïa ſigna ducis melioraq; fata ſecuti,
Euganeum bello victum pepulere vetuſtis
Sedibus, & victæ dant jura & nomina terræ.

Hugo Favolius. *—Ubi Jaſpidis ipſa Timavi,*
Inter inæquales reſonantia flumina valles
In freta prorumpunt, ſeptena per oſtia lapſu.

Nic. Reuſnerus. *Seu Gallis Veneti, ſeu Paphlagonibus orti,*
Euganeis habitant qui loco culta prius.
Mintius Heſperias, majorq; Timavus Eoas,
Auſtrinas Atheſis terminat amne plagas.
Alpes ad Boream ſpectant, ſeptemq; Triones
Auſonii limes, Teutoniciq; ſoli.

Virgilius. *Antenor potuit mediis elapſus Achivis*
Illyricos penetrare ſinus, atq; intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem ſuperare Timavi,
Unde per ora novem, vaſto cum murmure, montis

It ma

It mare perruptum, & pelago premit arva ſonanti.
Hic tamen ille urbem Patavi, ſedemq́ locavit
Teucrorum, & genti nomen dedit, armaq́ fixit
Troïa, nunc placida compoſtus pace quieſcit.
Condita Trejugenis, poſt diruta Pergama, tellus Muſatus Patavinus.
In mare fert Patavas, unde Timavus aquas.

FALISCI.

FALISCI ſunt populi Hetruriæ in Italia uberrima incolentes paſcua, quos Virgilius vocat *æquos*, id eſt, legum cuſtodes, vel quia jura & leges 12. tabularum fuerunt apud illos reſervatę, vel quòd alluditad hiſtoriam, quam Livius recenſet. Faliſci enim m à Camillo in urbe *Faleriis* obſidione premerentur, Ludimagiſter m præcipuorum ſuorum civium filiis, ſub prætextu ludendi, egreſſus, ſti eos tradidit: quam Ludimagiſtri perfidiam Camillus ægrè ferens, m tergo nudatum, & à diſcipulis virgis cæſum, in urbem remiſit: quo laudabili facto Camillus id conſequutus eſt, ut eos quos armis non lſet vincere, juſtitiâ ſibi ſubigeret. Apud Faliſcos præcipuum farcinis genus fiebat, unde Poëtæ ventriculũ fartum, ein gefülten Magen/ ntrem *Faliſcum* appellare conſueverunt, *Martial. lib. 1.* & Lucanica, ntre cum Faliſco.

Perfidiam plectunt virgis Doctore Faliſci, Ioh. Lauterbachius.
Proditio pœnis perfida digna ſuis.
Agmen anhelantem ſequitur puerile magiſtrum, Phil. Lonicerus.
Verberaq́ ingeminans perfida terga ſecat.
Qui pia dum ſtudiis laxamina fingit honeſtis,
Cum pueris patriæ prodit iniquus opes.
Hoc averſaris ſcelus, ô generoſe Camille:
Nudatum pueris trudis & ipſe ducem.
Tantum mirati virtutis in hoſte Faliſci,
Poſthabitis armis, fœdera pacis amant.
Bella quibus cordi fuerant horrenda, Faliſci Idem.
Omine jam pacem commodiore colunt.
Præſtitit hoc virtus magni celebranda Camilli,
Qua natos patribus reddidit ille ſuis.

Ergo Oratores mittuntur ad inclyta Romæ
Mœnia, qui pacis fœdera certa petunt.
Audit eos prudens ſedato corde Senatus,
Juraq; dat populis, terra Faliſca tuis.
Ovidius. *Cum mihi pomiferis conjux foret orta Faliſcis,*
Mœnia contigimus victa Camille tibi.
Caſta ſacerdotes Junoni feſta parabant,
Et celebres ludos indigenamq; bovem.

LÆSTRIGONES.

LÆSTRIGONES, *ut refert Strabo lib.1. Coſmographiæ*, fuere h mines immanes in extrema ora Italiæ, juxta Siciliam habita tes, & humana carne, *ſecundum Plin. natur. hiſtor. lib.7.* veſce tes: meminit etiam horum *Homerus lib. 10.* ubi tradit, quòd ſ cios Ulyſſis verubus affixos & aſſatos comederint. Eorum Rex fuit A tiphates. Poëtæ eos tanquam ab omni humanitate averſos, & ut Cycl pas, Neptuni filios fuiſſe fabulantur.

Stigelius. *Hinc mare ad Antiphatis populos alliſit Ulyſſem,*
Quà bibit Artacias incola crudus aquas.
Qua ſolitos memorant Læſtrigonas hoſpite cæſo,
Humana cupidam carne replere gulam.

CIRCÆUM.

CIRCÆUM eſt illa Italiæ regio in quam Circe conceſſit, Sarma torum Rege, cui nupſerat ſublato, regnoq; per ſcelus part Fuit in hac regione ſitus ejuſdem nominis *mons Circæus*, qu antiquitùs Latii terminus extitit. In hanc regionem ub Uly ſes appuliſſet, ejus ſocii, ut eſt in ſequẽtibus, in porcos ſunt tranſmutat

Stigelius. *Hinc cæſis ſociis & facta claſſe repulſus,*
Impia Circæi venit in arva ſoli.
Quid memorem divæ benè facta venefica Circes?
Eſt ea jam vulgo fabula nota ſatis.

He

Hei doleo hoc unquam veniſſe ad littus Ulyſſem,
Hinc Ithaco factus mollior ille venit.
Proxima Circææ vaduntur littora terræ, Virg. lib. 7. Æn.
Dives in acceſſos, ubi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu tectisq; ſuperbis,
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.
Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum
Vincla recuſantum & ſera ſub nocte videntur.

GRÆCIÆ REGIONES ET POPULI.

ARCADIA, ARCADES.

ARcadia, Peloponneſi umbilicus, olim *Parrhaſia*, & *Pelaſgia* à *Pelaſgo* Rege dicta, eſt pars Achajæ, à filio Jovis *Arcade* ſic dicta. Appellata etiam *ſecundum Stephanum Gigantis* & *Lycaonia*. Ejus incolæ Arcades dicebantur, & *Proſeleni* veluti ante
ıam nati: quod ita Poëtæ ob vetuſtiſſimam illius gentis originem
erunt. Hi paſturæ magis quàm commerciis & agriculturæ addicti
unt, ideoq; Pana Deum paſtorem, veluti ſibi peculiare quoddam
nen coluerunt: *Virgil. Eclog. 4.*

Pan Deus Arcadiæ mecum ſi judice certet.

cùm aliorum commodis plus quàm ſuis inſervirent, ſecundum illud
vos non vobis vellera fertis oves) proverbio locum dederunt. Ἀρκα-μιμούμενοι, quaſi Arcadum more laborare. Perhibentur etiam optimi
ſici & Græci, *teſte Polybio*, unde *Virgil. Eclog. 2.*

Ambo florentes, ætatibus Arcades ambo,

ſi dicat, tanta cantandi peritia fuerunt præditi, ac ſi Arcades eſſent.
ma Phriſius teſtatur eam olim etiam *Azaniam* dictam fuiſſe.

— Aſtris lunaq; priores
Arcades. Statius.

Arcades Apidanées ſub ſcopulos Erymanthi, Dionyſ. Afer.
Quà Melas atq; Crathis fluvii, quà currit Jaon,
Tenditur atq; vetus quà longo gurgite Ladon,
Hic merulos perhibent albos, mirabile dictu,

Hic

Hîc naſci linum, qui tacto accenſus ab igni
Extingui nequitur, quem Graji nomine vero
Ἄσβεστον *memorant, ferri nitet ille colore.*

Ovidius. *Orta prior Luna (de ſe ſi credimus ipſi)*
A magno tellus Arcade nomen habet.

Nos quamvis illos vetuſtate inter omnes Græcos præcellere cum *Str*-*bone* non dubitemus, (unde nonnulli αὐτόχθονας appellare non dubi-runt, cùm ſcilicet ejus gentis primordia recenſere non poſſent:) attam omnium gentium poſt univerſalem Cataclíſmum primas poſt Hebr Scythas tenere cum Strabone aſſerimus.

BOEOTICA.

BOEOTICA Græciæ eſt regio, Eubœæ inſulæ objecta, in longu ad Atticam ſe protendens, ac tria reſpiciens maria, Peloponn ſiacum, Adriaticum, & Siculum: ab Attica Cithærone mon dirimitur. Dicta eſt à *bove* quodam, quem Cadmus, Agenor filius, Thebarum conditor, priuſquàm urbem conderet, immolavit: ad hanc denominationem videtur alludere *Ovid. 3. Metam.*

Bos tibi Phœbus ait, ſolis occurrit in arvis,
Nullum paſſa jugum, curvíq; immunis aratri,
Hac duce carpe vias, & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa vocato.

Olim etiam Aonia, Hyantis, Ogygia, Meſſapia, & Cadmeis dicebatur.

Dionyſ. Afer. *Bœotum ſequitur finis, qua dicitur unda*
Eſſe poteſtatis diverſæ, namq; duobus
Fluminibus vertit vervecum lana colorem,
Hoc fuſcat niveas, hoc albat gurgite nigras.

MACEDONIA.

MACEDONIA Europæ eſt regio ſupra Thraciam præclara, chajæ conjuncta: primùm *Æmonia* & *Emathia* appellata. R giones Macedoniæ ſunt *Albania, Mygdonia, Biſaltia, Parax* *Pelagonia, Æmathia, Pieria, Pelaſgia.* Urbes ejus ſunt *Dyrr* *chium*

chium, Philippi, Amphipolis, Berga. Hanc regionem à ſeptentrione Dalmatia & juga Mœſia dirimunt: ab occaſu mari Adriatico: ab ortu mari Ægæo abluitur: verſus auſtrum Epiroticam gentem & Græciam habet limitem. Olim centum quinquaginta populorum domina extitit. Dicta eſt *Macedonia* à *Macedone* Oſiridis Jovis filio. In hac terra *Apoſtolus*, ut conſtat *ex Act. c. 16.* Evangelium prædicavit, cujus etiam aliquoties in ſuis Epiſtolis mentionem facit.

Theſſalis & tellus Macedûm cum mœnibus altis, Dionyſ. Afer.
Sub cujus ſcopulos, tangentes vertice cœlum,
Speluncæ veteris ſervant inſignia cladis.
Finibus in mediis terrarum namq; videntur
Oſtrea muricibus ſiccata latentibus eſſe,
Diluvium latebras dederat quod piſcibus illas
Concipit & parit hic naturæ munere gemmam,
Quam Pœanitem perhibent, prægnantibus iſta
Auxilium confert facilis revelamine partus:
Cernitur hinc niveas attollens vertice rupes
Æmus Threicius.

Hujus ſed prætergreſſi veſtigia ſedis, P. Rubigallus.
In Macedûm ducti regna ſuperba ſumus.
In quîs civili conſperſos ſanguine campos
Vidimus, & tumulos, qui periere, Ducum.
Cæſaris hîc fuerant Pompeji caſtra, ſed illic,
In medio campus ſtragibus aptus adeſt.
Utq; locus cædis demonſtrat, prælio in illo,
Jurares totum penè fuiſſe genus.
Omne decus rerum ſed ut invida deſtruit ætas,
Et malè deformat quodlibet artis opus.
Nulla legi poſſunt ſuperaddita verba ſepulchris,
Uſq; adeò longa ſunt ea trita mora.

ÆTOLIA.

Ætolia Græciæ eſt regio, Acarnaniæ, Epiro & Locris vicina: ita appellata ab Ætolo, Martis vel Endymionis filio, qui cæde per im-

prudentiam quandam commiſſa fugit in hanc terram, & ipſi à ſuo nomine nomen indidit. Olim verò Hyantis appellabatur. Hæc cum Epiro Corcyra & Acanania à Gothis fuit devaſtata. Ejus populi dicuntur *E. phyri, Ænienſes, Dolopes, & Atraces.*

Dionyſ. Afer.

Ad Zephyrum regio Dodones lata feracis,
Ad cujus Notias partes ſub rupe Aracynthi,
Ætolæ gentis ſunt belli laude potentis
Campi, quos medios Acheloica perſecat unda,
Et mare Trinacrium perrumpit Echinadas intra:
Regna Cephallenæ propè ſunt ſapientis Ulyſſi.

PHOCIS.

PHOCIS eſt Græciæ minoris regio, ſinui Criſſæo ſive Corinthiaco contermina: ob oppidum Delphin, oraculum Delphicum, Heliconem & Parnaſſum montes, Cephiſum amnem Apollinis templum, fontemq; Caſtalium admodum celebris. Ejus incolæ vocantur *Phocenſes*, à quibus nonnulli Maſſiliæ conditore profectos eſſe arbitrantur, & non à Phocenſibus Joniæ populis. Hinc etiam *Plinius lib. 3. cap. 4.* Maſſiliam Græcorum Phocenſium coloniam appellat.

* *Hunc fluvium* (Acheloum) *juxta præclaros Solis ad ortus*
Phocis ad Arctoos ventos extenditur ingens,
Donec contingat calida hoſtia Thermopylarum,
Sub juga Parnaſſi Cephiſſos gurgite magno,
Quam mediam dirimit deſcendens murmure vaſto,
Quà templum Phœbi memorabile, Delphica ſedes.

CHAONIA.

CHAONIA eſt pars Epiri mediterranea, Ambraciotis vicina, *ut refert de ſacris Junonis lib. 3. Hellanicus*, ſic dicta à *Chaon* Trojano fratre Heleni, cùm antea *Moloſſia* appellaretur, und Virgilius: *Chaoniamq; omnem Trojano à Chaone dixit.*

Fu

Fuit in hac regione Jovis Dodonæi templum magnificum: quin circa templum Jovis monti Tomaro ſubjectum olim columbæ humana voce dederunt reſponſa, unde & *Chaonis ales* apud Ovidium *columba*, de arte amandi lib. 2. dicitur. Præclara extitit in ea urbs Butrotum ad littus maris poſita.

Tandem velivolis commiſſa fluctibus alno Hugo Favolius.
Littora Chaoniæ legimus, quaq; edita quondam
Urbs ſita Butroti ſinuoſo in littore, cujus
Rudera nunc tantùm tanto de nomine reſtant.

CICONES.

Cicones populi ſunt Thraciæ, ad fluvium Hebrum habitantes, in quorum regione fabulatur *Ovidius* fuiſſe fluvium, de quo ſi quis bibiſſet, ejus cor in lapidem fuerit converſum, ut & cæteræ res omnes illius attactu lapideſcere cœperint.

Flumen habent Cicones quod potum ſaxea reddit Ovidius.
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Hinc Ciconum terras, rapidis qua fluctibus Hebrus Hugo Favolius.
Labitur, & ſiccas undis humectat arenas.
Jam finem dederat Trojano ſemina bello, Stigelius.
Grajus & Iliacas hauſerat ignis opes:
Cùm Danaûm toto disjectas æquore claſſes,
Numinis in varias ſpargeret ira plagas.
Appulit ad Ciconas ventis jactatus Ulyſſes:
Hebrus ubi aſtrictas in mare volvit aquas.
Diripit hîc urbem, ſed mox fortuna repugnat,
Obvia dum Ciconum colligit arma manus.
Tum populi expertus non æquo Marte furorem,
Cogitur indigna vertere terga fugâ.
Nam Ciconum ille nanus adverſis reppulit undis. Tibullus.

ATTICA.

Attica eſt regio Græciæ, inter Achajam & Macedoniam ſita, in qua olim fuit urbs Athenienſis. Ab Atthide Cranai, Athenarum

Regis filia, ſic dicta, cùm prius *Actica*, ἀπὸ ἀκτῆς, hoc eſt, *littore* dicere-
tur. Eſt in illa *Marathon* campus celebris.

Ruff. Feſtus. *— Attica tellus,*
Belligeratorum genitrix memoranda virorum,
Fertilis hæc herbas, Iliſſum ſubvehit amnem.
Idem. *Attica quà pulcro tellus pingueſcit* Iliſſo.
Dionyſ. Afer. *Attica ſed tellus poſt Iſthmon Solis ab ortu eſt,*
Hinc Orithyiam boreas rapuiſſe puellam
Traditur, hîc Iliſos aquis devolvitur amnis.
Sabellius. *Hæc populare decus civilia jura ſacrumq;,*
Attica gens olim fertur commenta ſenatum.

THRACES, THRACIA.

THRACIA eſt Europæ regio latiſſima, Macedoniæ ad occa-
ſum proxima: à ſeptentrione Iſtrum habens: ab oriente Pon-
tum: à meridie Ægeum mare, ſic dicta vel à *Thrace*, Martis fi-
lio, vel ab aſperitate, *Thrax* enim aſperum dicitur: regio ſolo
niſi ubi mari vicina eſt infœcunda, rarò arborem pomiferam, frequen-
tiùs vitem tolerat. fructus etiam, ſi qui reperiantur, non matureſcunt. E-
jus urbes olim celebres fuere *Lyſimachia, Callipolis, Enos, Nicopolis, By-
zantium, Meſembria, Apollonia.* Montes habuit *Hemum, Rhodopen, &*
Orbelon.

Sannaz. *Præterea quà ſe Thracum Mavortia tellus*
Pandit.
Ruff. Feſtus. *Quà porrecta jacet ſpacio piſcoſa Propontis,*
Et ſe præcipiti fluctu ferit Helleſpontus.
Ægeum dehinc procul in mare, plurima Thraces
Arva tenent.
Dionyſ. Afer. *Thraces arant poſt hos latiſſima regna tenentes,*
Quæ torrens ſtringit, finitq; Propontidis unda,
Atq; Helleſponti fauces Ægæus & altus.
Naſcitur hic ſcopulus Pallenes, gemma refulgens
Aſterium perhibent, ſtellis certare putatur,
Et flammæ ſimilis ſplendenti lumine lychnis.

Ind

Inde celer petii Thracem per ſumma nivoſam, Eoban.Heſſus.
Libethras gaudens terras tetigiſſe paternas.

MYGDONIA.

Ygdonia eſt regio Macedoniæ, *ſecundum Herod.lib.7.* ſic dicta à *Mygdone* Rege: in hac Nioben in ſaxum converſam eſſe tradit *Ovidius* hiſce verſibus:

Quæq; ſuperba parens ſaxo per corpus aborto,
Nunc quoq; Mygdonia flebilis aſtat humo.

EPIRUS.

Uamvis *Epirus* in genere accipiatur pro terra continente, nullibi ab aquis diſterminata, ut alibi diximus: ſpecialiter tamen accipitur pro regione Græciæ, in qua olim *Pyrrhus, Epirotarum* Rex, ad imperii gubernacula ſedit. Terminus ejus eſt à ſeptentrione *Macedonia*, ab occidente *mare Jonium*, ab oriente *Achaja*. Civitates ejus extitere *Ambracia & Nicopolis:* olim etiam *Moloſſa & Chaonia* dicta, nunc verò *Albania:* irrigatur à fluvio *Acheronte*, ut patet ſequentibus. *Hugo Favolius:*

Altera lux ſubiit, fugimus ſpumantibus undis,
Qui brevis Epiri per roſcida prata volutus,
Grandiaq; horriſono devolvens ſaxa rotatu,
Hadriacis Acheron vix tandem immergitur undis.

THESSALIA.

Theſſalia eſt regio Græciæ inter *Macedoniam, Atticam, Bœotiam & Thraciam* ſita, vergens ad ſinum *Maleæ, ut tradit Strabo* [Cho]*rographiæ lib.9.* Hæc, *ut idem refert eodem libro, Pyrrhæa*, à Deucalio[nis] uxore *Pyrrha* nominabatur, & *Hæmonia* ab *Hæmone*, & ab ejus filio [The]*ſſalo, Theſſalia* vocata eſt: idem docet, quòd eam quidam bifariam di[vide]rint, ipſam quidem partem in Auſtrum vergentem, Deucalioni in [parte]m obveniſſe dictitantes, ipſumq; à matris nomine eam *Pandoram* [appel]laſſe, reliquam verò Hæmoni obtigiſſe, à quo *Hæmonia* fuerit dicta:

tranſmutato deinde nomine, hanc quidem *Helladem*, ſive *Græciam* Deucalionis filio *Hellene*, reliquam verò *Theſſaliam* ab Hæmonis fi dici cœptam. Theſſalia quoq; *Neſonis* aliquando dicta fuit, ſemperq; incantationis exercitium malè audiit: *ut tradit Lucanus in ſequentibu*

—Melius manſura ſub undis
Emathis æquorei regnum Pharſalos Achillis
Eminet, & prima Rheteïa littora pinu
Quæ tetigit Phylace, Teleosq́; & Dorion ira.
Flebile Pieridûm, Trachin, precioq́; nefandæ
Lampados, Herculeis fortis Melibæa pharetris,
Atq; olim Lariſſa potens, ubi nobile quondam
Nunc ſuper Argos arant, veteres ubi fabula Thebas
Monſtrat Echionias, ubi quondam Peutheos exul,
Colla caputq́; ferens, ſupremo tradidit igni,
Queſta quòd hoc ſolum nato rapuiſſet Agove.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit in amnes,
Purus in occaſus, parvi ſed gurgitis, Æas
Jonio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur avectæ pater Iſidis, & tuus Oenen
Penè gener craſſis oblimat Echinadas undis.
Et Meleagræam maculatus ſanguine Neſſi
Evenos Calydona ſecat, ferit amne citato
Malorcas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphriſos famulantis paſcua Phœbi:
Quiq́; nec humentes nebulas, nec rore madente
Aëra, nec tenues ventos ſuſpirat Anauros.
Et quiſquis Pelago per ſe non cognitus amnis,
Peneo donavit aquas, & gurgite rapto
Apidanos, nunquamq́; celer, niſi mixtus Enipheus
Accipit Aſopos curſus, Phœnixq́;, Melasq́;.
Solus in alterius nomen cùm venerit undæ,
Defendit Titareſus aquas, lapſusq́; ſuperne
Gurgite Penei pro ſiccis utitur arvis.
Hunc fama eſt Stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis nemorem fluvii contagia vilis
Nolle pati, ſuperumq́; ſibi ſervare timorem.

Idem in ſequentibus primos bellaces equos, navigationem, & pri-
am artem fabrilem hiſce populis attribuit.

Hac tellure feri jacuerunt ſemina Martis.
Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis,
Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem frenosq; momordit,
Spumavitq; novis Lapythæ domitoris habenis.
Prima fretum ſcindens Pegaſæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem projecit in undas.
Primus Theſſalicæ Rector telluris Jonos
In formam calidæ percuſſit pondera maſſæ,
Fudit & argentum flammis, aurumq; moneta
Fregit, & immenſis coxit fornacibus æra.
Illic qud populos ſcelerata impegit in arma,
Divitias numerare datum eſt, hinc maxima ſerpens
Deſcendit Python, Cyrrhæaq; fluxit in antra.
Unde & Theſſalicæ venient ad Pythia laurus.
Impius hinc prolem ſuperis immiſit Aloëus,
Inſeruit celſis prope ſe quum Pelion aſtris,
Sideribusq; vias incurrens abſtulit oſſa.
Theſſala quinetiam tellus, herbasq; nocentes Idem.
Rupibus ingenuit, ſenſuraq; ſaxa canentes
Arcanum ferale magos, ibi plurima ſurgunt
Vim factura Deis, & terris hoſpita Colchis
Legit in Æmoniis, quas non advexerat, herbas.

GALLIÆ POPULI.

CELTICA, CELTÆ.

CELTICA eſt regio quam populi Galliæ comatæ inhabitant, inter *Garumnam* & *Sequanam* flumen. Nomen accepit à *Celto*, Polyphemi filio, *Plin. lib. 4. c. 17. Gallia*, inquit, *comata uno nomine appellata in tria populorum genera dividitur, amnibus maximè diſtincta: à Scalde ad Sequanam, Belgi-*

Belgica: ab eo ad Garumnam, Celtica, eademq́ue Lugdunenſis: inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania ante dicta. In hac regione multum elẽctri ſive ſuccini, quod Germanis Augſtein dicitur (medetur enim oculi colligi tradit in hiſce:

Dionyſ. Afer. *—Celtica tellus*
Eridani fontis contingens rauca fluenta.
Hic Phaetonta ſuum charæ luxere ſorores,
Hic electra legunt alnis ſtillantia Celtæ:
Succina quæ memorant mellis viniq́ue colore,
Quæ paleas rapiunt tractu frondesq́ue caducas.

Lucanus. *—Profugisq́ue à gente vetuſta*
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.

ALLOBROGES.

ALLOBROGES ſunt populi Galliæ Tranſalpinæ, qui Narbonenſibus aſſcribuntur, ſiti juxta Rhodanum fluvium: hodi *Sabaudienſes* dicti, Fabii & Catilinæ conjuratione noti, ad tractum Lugdunenſem olim, *ſecundum Ptolemæum*, ſedem habuere.

Auſonius. *Inſinuant quà ſe Sequanus Allobroges oris,*
Excluduntq́ue Italos Alpina cacumina fines.

Scæv. Sammar. *Felices nimium montes, felicia regna*
Allobrogum.

GALLIA NARBONENSIS.

GALLIA Narbonenſis, *ut refert Plinius lib.3.c.4.* eſt pars Galliæ quæ interno mari alluitur, antea *Braccata* dicta, amne Varo a Italia diſcreta, Alpiumq; ſaluberrimis Imperio Romano jugi à reliqua verò Gallia latere ſeptentrionali monte *Gebena*, agro rum cultu, virorum dignatione, opumq; amplitudine nulli provinciarum poſtponenda: breviterq; Italia potius quàm provincia. Hactenu Plinius.

Petr. Lotichius. *Martius occiduam quà ſpectat Narbo Pirenen,*
Siccaq́ue cæruleus littora findit Arax.

AVER

AVERNI.

AVERNI, qui & *Alverni* & *Arveni* dicuntur, ſunt Galliæ populi, qui ſedem ſuam ad Ligerim fluvium tenuerunt, qui maximis copiis Duce *Vercingentorige* contra Cæſarem arma ſumpſerunt, cùm antea contra Maximum Æmilianum, & Domitium nobarbum pugnaſſent, *Strabo lib. 4.* Hos à Trojanis fuiſſe oriundos dit *Lucanus:*

Alverniq; auſi Latios ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

AQUITANIA.

AQUITANIA tertia eſt pars Galliæ, hodie *Guiene* dicta, hæc verſus occaſum jungitur Oceano Aquitanico: ab ortu habet regionem rbonenſem: à meridie Hiſpaniam, Pyrenæos montes, & Narbonen Galliam: à ſeptentrione Lugdunenſem regionem, item Ligerim ium. *Burdigala* & *Tholoſa* ſunt in illa urbes præ cæteris celebres.

Dives ubi exercet lætos Aquitania colles, Iul. Cæſ. Scalig.
Et pinguem innumero vomere findit humum.

POPULI NONNULLI EUROPÆ promiſcui.

CURETES.

CURETES fuerunt Cretæ inſulæ populi, ſecundum Servium primi illius Inſulæ cultores. Fuerunt etiam *Curetes* Jovis in monte Dictæo Cretæ curatores. Fuerunt præterea *Curetes* ſacerdotes Cyboles, alio nomine *Corybantes* appellati à κορυβαν- quod inſanientis more caput jactare ſignificat, ſiquidem hi ſacer- s numine & furore frequentiſſimè corripiebantur: hos Homerus

βηλάρμονας vocat: alii à κόρας dictos malunt, quod *galerum* ſignificat, g
lero enim capite tecti incedebant. *Strabo* arbitratur illos dictos ἀπὸ τ
κουρᾶς, hoc eſt, tonſura, quoniam capite detonſi incedebant: nonnu
ἀπὸ κουροτροφίας derivant, eò quòd in monte Ida Jovem infantem alu
runt, tympana jugiter pulſantes, ne Saturnus (qui cum Titane fratre
mnem ſobolem maſculam necare conabatur) puerum vagientem auc
ret. Hos imbre natos Poëtæ fabulantur:

Lauterbachius. *Cura Jovis largo nati Curetes ab imbre.*
Idem. *Privant ac implent Curetes frugibus arva,*
Autores venti fertilitatis humo.
Ovidius. *—Largoq́, ſatos Curetas ab imbre.*
Virgilius. *Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.*

BOETICA.

BOETICA eſt Hiſpaniæ regio, à Bœti fluvio nomen ſortita, i
enim eam interſecat. Hanc vocat Plinius *Hiſpaniam ulteri
rem*, Strabo *Turditaniam*. Clauditur fluvio *Ana*, mari Atlan
co, freto Herculeo, & mari Balearico. Eſt armentorum & ol
abundè ferax.

Silius Italicus. *Palladio Bœtis umbratus cornua ramo.*
Martialis. *Bœtis olivifera crinem redimite corona*
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

ASIÆ REGIONES ET POPULI.

INDIA, INDI.

INDIA eſt regio Orientalis, Aſiæ limes. Nomen accepit ab I
do flumine, in quem deſinit: à ſeptentrione habet juga Tau
ab ortu mare Eoum: à meridie Indo fluvio clauditur. *Imao* p
terea *Emodiis Sericisq́,* montibus includitur. Tam ampla ac
ſta eſſe perhibetur, ut penè quartam totius terrarum orbis partem co
ſtituat. Elephantos Africanis multò majores procreat. Dividitur à Pt
lemæo in *Indiam, intra & extra Gangem*, illa in ſacra Scriptura dicit
He

[H]evilath, vel *Evilath*, hæc verò *Sera:* omnia penè gemmarum genera [p]roducit: arbores alit ſemper frondentes: fructus ſuos bina vice ad ma[t]uritatem perducit, magnam aromatum copiam, piperis, cinnamomi, [th]uris, myrrhæ, zingiberis & calami aromatici gignit, & in exteras na[ti]ones mittit. Hîc etiam binæ ſunt æſtates, majoraq; in ea quàm in reli[qu]is terris naſcuntur animalia.

Epith. *Indi colorati, ſitientes, decolores, Eoi nigri, rubri odorati, Memnonii, odoriferi, fuſci, gemmiferi, picti, uſti, dites.* Indos olim Liber [siv]e Bacchus devicit, atq; poſtmodum eo in loco præcipuè fuit cultus, [qu]od etiam aliquoties innuit *Ovidius* in infrà allegatis carminibus.

Quæ præbet fulvos India Chryſolitos. Baſil. Zanchius.

Ultimus Oceani quà terras alluit æſtus, Ruff. Feſtus.
Indica quà rupes tumet extima, quà vaga Ganges
Ceſpite dorſa trahens Nyſſæum in Platamona
Porrigitur.

Ultima terrarum tellus aſpergitur Indi Idem.
Fluctibus Oceani: primam coquit hanc radiis Sol.
Eſt genti Indorum deter color, efflua ſemper,
His coma, liventes imitatur crine hyacinthos.
Pars ſubit abrupti ſola ceſpitis aurea, ut illis
Terrarum in latebris excludant cautè metalla.
Pars telas ſtatuunt & veſtimenta laborant,
Lintea, pars Indi procurat ſegmina dentis,
Atq; ebur invigilat, multi qua flumina nimbis
Auget hyems, vaſtum & latè trahit agmen aquarum
Albens & celſas evincant æquora ripas
Palantes obeunt, beryllûm prona fluenta,
Non procul internis à finibus aut adamanta
Detulerint, his glauca dehinc tornatur iaſpis:
Non minus & baccas alii prope marmora curvis
Excudunt conchis, pars rurſum divite cura
Herboſi lapidis venas fodit, hiq; rubore,
Suffuſas blandis querunt campis amethyſtos.
Horum dives enim tellus eſt India ſemper.

Hîc jacet emporiis tellus opulenta marinis Honterus.
Fertilis, omnigenûm rerum ſemperq; virenti

 Fronde

Fronde nemus, bifera crebros parit arbore fructus,
Multaq; vaſtarum nutrit portenta ferarum.
Nullæ illis hyemes, ſed Sol æſtate perenni
Vicinis radiis vernantia temperat arva.
Virgilius. *Aut quos Oceano propior gerit India lucos,*
Extremi ſinus orbis, ubi aëra vincere ſummum
Arboris haud ullæ jactu potuere ſagittæ.
Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris.
Ovidius. *Æthiopaſq; ſuos poſitoſq; ſub ignibus Indos.*
Idem. *Interea Liber depexos crinibus Indos,*
Vicit.
Idem. *Et quicunq; bibit decolor Indus aquas.*
* *Littora qua pulcher Ganges, qua gemmifer Indus.*
Stroz. fil. *Præbet odoratas qua diſcolor India meſſes.*
Mantuanus. *Nigra racemiferum veluti colit India Bacchum.*
Reuſnerus. —— *Gens patriæ manet incola terræ,*
Eoaſq; colit plagas, Ophyreaq; rura
Auri atq; argenti latè fœcunda metallis.
Dionyſ. Afer. *Indorum terras hinc Tethios æquora claudunt,*
Quas primò Titan aſcendens lumine cernit,
Unde color populis niger & flagrantibus ortus,
Atq; gerunt ſimiles hyacintho fronte capillos.
Effodiunt alii terras auriq; metallum,
Et alii texunt tenuiſſima tegmina lini,
Vel dentes ſtringunt elephantis ab ore revulſos.
Scrutantur ripis alii torrentibus imbri,
Berylli gemmas glauci nitidumq; Adamanta,
Atq; aura viridi legitur, quæ ſplendet Jaſpis,
Curaliiq; decus liquidi gradiq; Topazi,
Purpureoq; Amethyſtos ineſt ſuffuſa colore:
Divitias magnas ſic tellus illa miniſtrat.
Aſſiduiſq; rigant hanc totam fontibus amnes,
Arboribuſq; viget variis milioq; frequenti,
Et precio rubræ perfloret arundinis illa,
Hinc aliis ſuperant procero corpore tantum
Inſiliant ut more equitum faciles elephantis.

Aſt alii vivunt ſapienti pectore nudi,
Luminibusq; vident rectis, mirabile, Solem,
Et radios oculis & ſacra mente retractant.
Quaq; ferens rapidum diviſo gurgite fontem, Lucanus.
Vaſtis Indus aquis mixtum non ſentit Hydaſpen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem,
Fluxa coloratis aſtringunt carbaſa gemmis,
Quiq; ſuas ſtruxere pyras viviq; calentes
Conſcendere rogos.

BITHYNIA.

BITHYNIA eſt regio minoris Aſiæ ad pontum ſita, Thraciæ adverſa, Troadi vicina, primùm *Bebrycia*, poſtea *Mygdonia*, tandem à Rege *Bithyno Bithynia* dicta, eſt in hac regione Libyſſa, ubi Annibalis eſt tumulus. Alii referunt, inter quos etiam eſt ...ucanus, *Thynos* populos ex Europa migraſſe, & in hac regione ſedem ...iſſe. *Bithynia* & Pontus olim Sagari amne erant diſtinctæ, poſtea in u...m provinciam redactæ ſunt, quæ hodie *Burſia* dicitur.

Hannibalis tumulo inſignis Bithynia *dives.* Mantuanus.
Remigibus laſſis Bithynia *tecta ſubimus,* Eobanus.
Iſthic fontis aquas & ſylvis ligna nivoſis
Poſcimus hoſpitio, & ſub noctem cœna paratur:
Perdidit hîc geminos vibratis, corde tumenti,
Infelix Phineus, petris, ſua pignora natos,
Objectiq; feris, inſano uxoris amore:
In vitam Calais quos tunc Zetisq; reducunt,
Cœcatur ſævus tanto pro crimine Phineus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur. Claudianus.
Cappadocum Armeniæq; jugis Bithynia dives. Mantuanus.
Bithyniq; viri, pinguiſſima rura colentes, Dionyſ. Afer.
Qua Rhebas pulcher gratiſſima flumina volvit.
Rhebas qui rapidi decurrit ad oſtia Ponti.

MASSAGETÆ.

MASSAGETÆ ſunt populi barbari Scythiæ in Aſia citra ma
Caſpium, verſus orientem, ultra Araxem habitantes, apud h
ſenes mactantur, & inter epulas devorantur, nam miſerum j
dicant quempiam morbo interire, qui verò morbo intereun
beſtiis dilaniandi objiciuntur. Equorum ſuorum ſanguinem cum lac
mixtum bibunt. *Strabo* de iis refert, quòd infeſtiſſimi ſint hoſpitibu
nec cum vicinis populis ullam fidem vel amicitiam ſervent. Uxores h
bent communes, cum quibus publicè coire non verentur. Solem præ
cipuè venerantur, cui & equos immolant.

Alex. Corteſius.

Gens effrena fero quondam cognata Gelono
Maſſagetæ.

Ruff. Feſtus.

Maſſagetæ clari pharetris agiliq́ſagittâ
Durum à ſtirpe genus, placidæ mens neſcia vitæ,
Ignorant flavæ Cereris, commercia Bacchi,
Semper inexpertes, animam traxere ferinam.
His cibus & potus ſimul eſt, nam ſanguinem equinum
Et lac concretum per barbara guttura ſorbent.

Dionyſ. Afer.

Poſt hos Maſſagetæ trans flumen Araxis ad ortum,
Hoſpitibus ſævi cunctis belloq́ feroces.
Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt,
Sed lac commixtum potant cum ſanguine equino.

JUDÆA.

JUDÆA eſt præcipua pars regionis Syriæ, in Aſia majore ſitæ, inte
mare mediterraneum & lacum Aſphaltiten, quem etiam *mare mor*
tuum appellant, ſimiliter inter Samariam & Idumæam. Illius præcipu
urbes fuere *Jericho, Hieroſolyma, Joppe*: hodie *Jaffa, Bethlehem, Hebron*
& Mambre. Olim fuit appellata *terra Canaan*, & terra promiſſionis, ſe
poſtea à *Juda*, filio Jacobi Patriarchæ, *Judæa* dicta eſt. Ad orientem h
bet *mare mortuum* ſive ſalſum, ubi quondam *Sodoma & Gomorra* urbe
ign

;ne à cœlo demiſſo conflagrarunt, cujus perditionis veſtigia hodie ad-
uc extant, & *Jordanem* fluvium, qui mare mortuum ingreditur, *Am-
orræos* inſuper, *Ammonitas, Moabitas, & Chaldæam*. Verſus ſeptentrio-
em ejus limes eſt *Galilæa, mons Libanus, & Damaſcus*. Verſus occiden-
m *Palæſtina*, quæ olim Philiſtim dicebatur, jungitur, ultra quam eſt
are mediterraneum. Verſus auſtrum *Amalecitæ* habitabant, poſt illos
it mons *Seir*, & *mare rubrum*, ubi etiam *Madianitarum & Edomita-
m* fuit regio.

Epith. *Palmifera, deſerta, vaſtata, Cananæa, Hebræa.*

Eſt Arabes inter Cadmeaq; Sidonis arva, Mantuanus.
Palmiferamq; Pharon, Libycis quæ jungitur oris,
Unius Judæa *Dei, clara oppida, claras*
Suſpicit apricis poſitas in collibus urbes.
Aſcalon *hîc &* Gaza *potens æraria quondam,*
Perſitis antiquæ, magna ſedet edita mole,
Fulta ſupercilio, præruptiq; aggere montis.
Hîc vetus Andromadæ vinclis inſignis Joppe,
Illic ſolennes aras Davidica proles,
Altaq; candenti poſuit de marmore templa.
Illuc ex omni turbæ regione ſolebant
Dona Deo & primæ frugis portare maniplos.
—Judæamq; ſacram, ſed flore vetuſto Erhard. Cellius.
Hanc ita vaſtavit, vis hanc ita perdidit atrox,
Ut ne parva quidem veteris ſint ſigna decoris.

Vide Judæam in Theologia.

JUDÆI, olim CANANÆI.

IDÆI quantumvis in duodecim tribus à Joſua fuerint diſtincti, quæ
duodecim filiis Jacob nomen acceperunt, attamen poſt obitum Sa-
omonis 10. tribus à Rhehabeam ad Jeroboam Ephratæum defece-
nt, nomenq; Judæorum duabus tantum tribubus, Judę ſcilicet & Ben-
nin remanſit: reliquæ Samaritæ & Galilæi populi dicebantur.

Epith. *Apellæ, recutiti, curti, Levigenæ, verpi, ingrati, circumciſi.*

Gens cognata Deo, ac atavis deducta vetuſtis. Pant. Cand.

Ægy-

Clajus. *Ægypto populus qualis Judaicus olim*
Luſtra quadraginta cum tribus exul erat.
Contemſere ſuo quondam de ſanguine Regem,
Judæi quem non interfecere Prophetam?
Idem. *Et populum Iſraël toto delegit ab orbe,*
Meſſias ortum duceret unde ſuum.
Prudentius. *Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat*
Judæus, poſtquam patria de ſede revulſus,
Supplicium pro cæde luit.
Idem. —— *Vos nobile Judæ*
Germen ad uſq; Dei genitricem, qua Deus ipſe
Natus homo procerum veniſtis ſanguine longo.
Nicod. Friſchlinus. —— *Memphidos ora*
Educti miris Erythrea per æquora fatis,
Illuſtri veniens Jeſſæi à ſtemmate Judæ.
Neoſanius. *Quo populo Domino fuerat non charior uſquam.*
Iuvenalis. *Non diſtare putant humana carne ſuillam,*
Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaicum ediſcunt ac ſervant, ac metuunt jus.
* *Hi qui ſe jactant Abrahæ de ſanguine natos.*
Æmilius. *Gens Judæa virum inſontem, gens impia cepit,*
Irarum furiis exagitata malis.
Criminibus falſis onerant, unumq; necari,
Injuſtis ſtudiis, virq; puerq; rogant.

De Judæorum ſuperſtitione, & eorundem, poſtquam in ſervitutem redacti ſunt moleſtia, qua victoribus ſuis oneri ſunt, facit ſequens carmen, quod quàm verum ſit multi hodie Chriſtiani experiuntur maximo ſuo cum incommodo.

Rutilii Claudii. *Namq; loci querulus curam Judæus agebat,*
Humanis animal diſſociale cibis.
Vexatos frutices pulſatas imputat algas,
Damnaq; libatæ grandia clamat aquæ.
Reddimus obſcœnæ convitia debita genti,
Quæ genitale caput propudioſa metit.

Radix

Radix ſtultitiæ, cui frigida Sabbatha cordi,
Sed cor frigidius relligione ſua eſt.
Septima quæq; dies turpi damnata veterno,
Tanquam laſſati mollis imago Dei.
Cætera mendacis deliramenta Cataſtæ,
Nec pueros omnes credere poſſe reor.
Atq; utinam nunquam Judæa ſubacta fuiſſet
Pompei bellis, imperioq; Titi.
Latius exciſæ peſtis contagia ſerpunt,
Victoreſq; ſuos natio victa premit.

GIGANTES.

GIGANTES à Poëtis finguntur Telluris & Titanis filii, ſtaturæ admodum proceræ, viribusq; robuſtiſſimi, qui olim Diis bellum intulerunt, monteſq; vaſtiſſimos in quandam maximam molem accumulantes, cœlum vi rapere, Jovemq; de ſua poſſeſ- ne detrudere conati ſunt. Hinc Dii terrore perculſi omnes, tranſmu- is ſuis figuris, in Ægypto delituerunt, tandem à Jove fulmine partim b Ætnam Siciliæ montem, partim in alias inſulas, utpote Liparam & yconem fuere detruſi. Hujus fabulę morale pulchrè Cicero expreſſit, ando ait: *Per Gigantes itaq; nihil aliud intelligi debet, quàm homines ci, alieni ab omni pietate, qui adverſus magiſtratum à Deo legitimè con- tutum, arma ſumunt,* (quales ante annos 80. circiter factioſi & furioſi erunt ruſtici) *quive cœco cupiditatum impetu reguntur.* Nomen Gi- ntum derivatur à verbo γίνομαι, & γέα terrra. Credidit enim vetuſtas n ab hominibus ob naturam ferinam, ſed ex ſtipitibus & terra eos ſſe prognatos.

Epith. *Ætnæi Fratres, Titanii ſævi, truculenti, conjurati, terrige- truces, rabidi, furioſi, ardui, anguipedes, indomiti, feri, phlegræi, vaſti, nidi, alti, barbari, Theomachi, ſuperbi, audaces, feroces, robuſti, validi.*

Ac velut aggeſtis Titanas montibus auſos, Melanchthon.
Ad ſublimem Arcton ſcandere fama refert.
Conatoſq; aſtris extinctis, omnia rurſus
In vetus & cœcum vertere mixta chaos.

Neoſtanius. —— *Rigidorum horrenda Gigantum*
Monſtra, feri populi, crudelis & aſpera turba
Progenita eſt, ſanctos hominesq; Deosq; ſuperbos
Contemnens animo, ſævaq; avidiſſima cædis.

Camdenus Anglus. —— *Titanibus illa,*
Sed paucis famuloſa domus, quibus uda ferarum
Terga dabant veſtes, cruor hauſtus pocula, trunci
Antra lares, dumeta thoros, cœnacula rupes,
Præda cibos, raptus Venerem, ſpectacula cædes,
Imperium vires, animus furor, impetus arma,
Mortem pugna, ſepulchra rubus:

Virgilius. *Vix illud lecti bis ter cervice ſubirent,*
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Lucanus. *Eſt illi ſpelunca domus, latuiſſe ſub alta*
Rupe ferunt, epulas raptos habuiſſe leones
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt, non ſylva thorum viresq; reſumit
In nuda tellure jacens, periere coloni
Arvorum Libyes, pereunt quos expulit æquor.

Virgilius. *Ætnei fratres cœlo capita alta ferentes,*
Tentantes humeris montes ſuperaddere monti,
Pervius ut fieret congeſtis molibus, æther.
* *Immenſus Cyclops alta regit arbore greſſus*
Suſtentans valida pondera vaſta manu.
* *Qui contra ſuperos arma tulere domus.*

Bapt. Mant. *Saxa Giganteæ volvebant ardua vires.*

Dion. Leb. Batillus. *Montibus atq; aliis alios ſuper addere montes,*
In cœlumq; parant ædificare gradus.

Marc. Palingenius. —— *Qui ſummo conantur Olympo*
Deturbare Jovem inſignes feritate Gigantes,
Qui primi ante alios nativo robore freti
Turpia ſunt auſi convitia dicere divis.
Se prius illis genitos & nobiliore
Stemmate conſpicuos, ideoq; in ſede locandos
Ætherea, magis & divorum nomine dignos.

Idem. *Bella movent ſuperis cœlumq; irrumpere tentant.*

Ardua terrigenæ volvebant ſaxa Gigantes, Mantuanus.
Conati molem ſuperis æquore ſuperbam.
Contemptrix ſuperum monſtroſa propago Gigantum. Nic. Reuſnerus.
Affectaſſe ferunt regnum cœleſte gigantes, Ovidius.
Altaq; congeſtos ſtruxiſſe ad ſydera montes.
——Terrigenæ tentabant aſtra Gigantes. Lucanus.
Cyclopi pinus, baculi quæ præbuit uſum. Ovidius.
Arbuſta evolvens, radicibus haurit ab imis. Lucretius.
* *Viribus ille ſuis fretus fera bella moratur,*
Et jacit in ſummum verba ſceleſta Deum.
Qui coacerarunt modo montes montibus altis, Fauſt. Sabæus.
Pulſabantq; ſuis ſydera verticibus.
Cui como prolixa eſt hiſpida tota cutis.
——Capita alta ferentes Virgilius.
Concilium horrendum, quales cum vertice celſo,
Aeriæ quercus aut coniferæ cypariſſi
Conſtiterant ſylva alta Jovis, lucúsve Dianæ.
——Immania vidi Virgilius.
Corpora qui manibus magnum reſcindere cœlum
Aggreſſi ſuperiſq; Jovem detrudere regnis.

SCYTHIA.

SCYTHIA eſt regio verſus ſeptentrionem frigidiſſima & rigidiſſima, cujus duæ perhibentur partes, *Europæa* ſive ſeptentrionalis, vel potius occidentalis, & *Aſiatica* ſeu orientalis. *Europæa* ſeſe à Tanaidis fluvii ripis per Mœotidis & Ponti Euxi- ...ttora uſq; ad Iſtri oſtia extendit. *Aſiatica* verò ab oppoſitorum litto- ...n limitibus in orientem procurrit: & à ſeptentrione *Oceano*, à meri- ...verò *Tauro* monte terminatur.

Quantum originem Scytharum attinet, inter multos antiquiſſi- ...s ſcriptores convenit, quòd omnium gentium ſint vetuſtiſſimæ: ſic ...n *Beroſus* propagationē hominum ab univerſali diluvio deſcriptu- ..., *fuiſſe tradit in Armenia ſaga poſt aquarum exſiccationem non niſi octo* ...*ines, & ob id rectè Scythas ſuum Noam omnium Deorum majorum &*

minorum vocare patrem : nam navis Noë, *ſecundum eundem lib.1.* ſubſ
tit in *Gordieo* monte Armenio, quem *Maſeas Damaſcenus, ut in noſt*
Theologia Metrica ad vocem diluvii diximus, Barin : Moſes verò *Arar*
appellat. Jam verò *Ararat*, ut Hebræi pronunciant, ſive *Araxat*, ut Ar
mei, ſive *Araxes*, ut Græci, fluvius eſt Scythiæ, in majori Armenia,
quo ita ſcribit *Lucanus lib.7.*

—— *Armeniumq́; bibit Romanus Araxem.*

Et circa hunc conſedit gens Scythica, *ut eſt author Diodorus lib.3.* &
primus locus, ad quem rurſus incrementum accepit genus humanu
poſt diluvium, fuit Scythia Araxea, qua in re unanimiter *Moſes, Beroſ*
Hieronymus Ægyptius, Maſeas, Damaſcenus, Johannes Annius lib.15. A
chilochus Græcus in Epitheto temporum, *Trogus, Juſtinus*, & *Cato* de
riginibus conſentiunt, *quorum hic ita ſcribit in 2. fragment.*

Chaldæi orbis ſempiternitatem ſibi perſuadent : Phœnicibus verò a
Sagis magiæ ſua placet origo: inter utroſq́; convenit ante Ninum circiter 25
annis, quibus duravit aureum ſeculum, terras fuiſſe inundatas, & in Scy
thia Saga renatum mortale genus: ſive enim ab æterno mundum exiſtime
& ignis principio cuncta poſſederit, ſive, ut fertur, ante aureum ſeculum te
ras ſubrutas inundatio tenuerit, & exſiccata humo apparuerint homines,
quidem principatus originis ſemper Scythis tribuitur, quibus auctis col
nias per orbem miſſas ferunt. Hactenus Cato.

Fuere autem Scythæ à Perſis primùm *Sagæ*, à vetuſtioribus ver
Aramei appellati, *ut teſtatur Plin. lib.7. c.17.*

Epith. *Glacialis, nivoſa, rigida, barbara, gelida, rigens, aſpera, ſ*
va, miſerabilis, ſterilis, vaſta, deſerta, inculta.

Ovidius. *Eſt locus extremis Scythiæ glacialis in oris,*
Fert ubi perpetuas obruta terra nives,
Tectaq́; brumali ſub nive terra latet.

Idem. *Proxima ſyderibus tellus Erymanthidos urſæ*
Me tenet.

Idem. *Barbara quæ tellus & inhoſpita littora Ponti,*
Qui Scythicis habitat longè ſubmotus in oris,
Vita procul patria peragenda ſub axe Boræo eſt.

Idem. *Quæ maris Euxini terra ſiniſtra jacet.*

Dionyſ. Afer. —*Scythiæ gens eſt externa per arva,*

Quo

Quos prope ſunt triſtes ventis & frigore terræ,
Namq; nives pulſant has ſemper grandine mixtæ.

SCYTHÆ.

SCYTEÆ ſunt gentes ferinis prorſus moribus præditæ, ædibus deſtitutæ, uxores & liberos de loco in locum plauſtris vehentes, humanis carnibus veſcentes, hoſpites ſuos immolantes, eorumq; calvariis utentes, qui per duodecim dies ſine cibo & otu virtute herbæ cujuſdam *Spartaniæ* vitam ſuſtentare poſſunt. Uxoes & liberi inter illos ſunt promiſcui, eorum pecora nullis incluſa ſtaulis liberè vagantur, peregrinis nares præcidunt.

Epith. *Errantes, barbari, campeſtres, vagi, errabundi, indomiti, fe-ces, audaces, ſævi, truccati, frigidi, albi.*

Uſtus perpetuo livida membra gelu. Alciatus.
Hunnus inops Scythiciq; miſerrimus accola Ponti. Idem.
Qui Cereris non novit opes, nec dona Lyæi,
Et pretioſa tamen ſtragula ſemper habet,
Nam murinæ illum perſtringunt undiq; pelles,
Lumina ſola patent, cætera operta agit.
Qui tegumenta ovium, vellera texta gerunt,
Ut munire queant contra mala frigora corpus.
Ipſi indefoſſis ſpecubus, ſecura ſub alta Virgilius.
Otia agunt terra congeſtaq; robora totas,
Advolvere focis ulmos, igniq; dedere.
Hic noctem ludo ducunt & pocula læti,
Talis hyperboreo ſeptem ſubjecta trioni,
Gens effrena virûm Riphæo tunditur Euro,
Et pecudum fulvis velantur corpora ſetis.
——Scythiæ populi Saturnia juxta Dionyſ. Afer.
Æquora viventes, Hircaniq; oſtia Ponti,
Quos ſupra Gryphes ditiſſima rura Smaragdo,
Qualem non alius terrarum poſſidet orbis,
Atq; aurum ſibimet defendunt pondere puro.

TURCÆ, TURCA.

TURCÆ vocabulum Hebraicè *exulem*, vel, ut Philippus Melanchthon & alii volunt, *vaſtatorem* ſignificat: hinc Turcis hoc vocabulum eſt odioſum, maluntq; *Muſulmanni*, id eſt, *circumciſi* appellari. In ſacra Scriptura appellantur *Gog, & Magog*. Sunt autem populi in Sarmatia Aſiatica, Chriſtianorum hoſtes crudeliſſimi, qui totam Græciam olim omnibus humanioribus ſtudiis affluentem, præſtantiſſimisq; Eccleſiæ Doctoribus florentem, tantoperè vaſtarunt, ut hodie nil niſi barbaries in ea conſpiciatur: *Plinius & Pomponius Mela* Turcos collocant inter gentes Scythicas ad Caucaſi montis latus ſeptentrionale.

* *In Chriſti tendunt crudelia prælia gentem.*

Neofanius. ——*Gens fœda, cruore*
Inſatiata virum, bellis ſtudioſa cruentis.
* *Milite blaſphemo Teutona regna petunt.*
* *Chriſticolis ſemper bella cruenta parant.*

Mantuanus. —— *Qui ſævit Thracius hoſtis*
Per Phryges & Colchos captæq; per Helladis oras.

Sambucus. *Quos non crudeles queſtus, non damna tyrannus*
Invenit ut pœnas accumulare queat.
Threicii noſtros ſi quos cepere redemptos,
Et capiunt viſu lethifero excruciant.
Nam plantas norunt benè ferro ſcindere vinctis,
Quas ſale conſperſas lingere capra ſolet.
Vulnere quo in viſum ſolvunt, & omnia ſpondent,
Titillis ſubitò commorerentur enim.

Clajus. *Prælia cum ſanctis irrequieta gerunt.*

Siberus. *Imminet inprimis Euxini è littore Turca,*
Qui contra gentem concitat arma Dei.

Friſchlinus. *Threycii proceres genus à Mahomete profectum,*

Idem. ——*Turcæq; nefandi,*
Quæ nequeunt ſecum ferre aut abducere, perdunt,
Nec prius abſiſtunt, quin omnia Pannonos arva

Sub

Sub Mahometæum redigant ferro, igne, capiſtrum.
* *Chriſte mali Turcæ Scythicis graſſantur in oris,*
Inq; tuum jaciunt ſpicula ſæve gregem.
Immanes Thracii vaſtantes omnia Turcæ.
—*Non ceſſatur ab atra* Pierius Valer.
Cæde, niſi penitus Chriſti deleverit omne
Nomen, & ad fœdi traduxerit orgia ritus.
Ac velut aggeſtis Tytanas montibus auſos, Phil. Melanch.
Ad ſublimen Arcton ſcandere fama refert.
Conatosq; aſtris extinctis, omnia rurſus
In vetus & cœcum vertere mixta chaos:
Turcica ſic rabies paſſim ſeſe impia jactat,
Adverſus gnatum bella movere Dei.
Mutua diſcordes faciebant prælia turdi, Sabinus.
Acris & alitibus pugna duobus erat:
Vidit & amborum prædo certamina niſus,
Unguibus ac roſtro dilaniabat aves.
Sic modò dum faciunt diſcordes prælia Reges,
Turcicus Europæ diripit hoſtis opes.
Adverſus Dominum bella nefanda gerunt.
Omnia fatali populatur acinace Turcus, Taubmannus.
Atq; ibi nunc hominum carnificina mera eſt.
Deleat ut Chriſti nomen vi Turca laborat, Lauterbach.
Totius exitium Turca tremendus humi.
Turca ferox, Medo qui cinctus acinace gaudet, Rubigallus Pannonius.
Ad proceres regni plurima ſcripta dedit.
Pannoniæq; petens perfricta fronte tributum,
Terruit innumeris triſtia corda minis.
Quid facerent? ratio ſic temporis ipſa ferebat,
Quam libet inviti ut pacta tributa darent.
At nunc heu nimium dura & crudelia fata Idem.
Pannonicæ nimis eſt noxia facta plagæ.
Inde etenim excurſus faciunt, dum ſæpè frequentes
Turcæ Pannoniæ depopulantur opes.
Illuc captivos, ceu bruta animalia, pellunt:
Hactenus eſt paucis inde redire datum.

Hosq;

Hosq; ibi pro pretio, nudato corpore, vendunt,
Et durum cogunt ferre patiq; jugum.
Vidimus haud parvam captorum vendere turbam,
In cujus numero ſexus uterq; fuit.
Uberibus matris lactans avellitur infans,
Abſq; ſuo conjux cogitur eſſe viro.
Illa procul Lybicas, Aſiæ deducitur ille
In ſedes, nec plus pignora cara vident.
Quodq; volunt, ut ſæpè libet, valedicere & ipſa,
Oſcula dilecto ſumere ab ore ſibi,
Impedit immitis malefidaq; turba Getarum,
Quæ jungenda feris diſtrahit ora minis.
Unde quod his reſtat conjux fera fata mariti
Conſortis deflet virq; ſubinde ſuæ.
Ducuntur flentes, mortemq; ſubinde precati,
Sed mors à miſeris ſæpè vocata fugit.
Idem. *In tamen his habitant Turcæ & Bulgarica turba,*
Afflicta eſt qua non preſſa nec ulla magis.
Ultra etenim decumas trimeſtri quodlibet unum
Cogitur è denis reddere mœſta virum.
Atq; ita ſæpè ſuo privatur nupta marito,
Cogitur & nato ſæpè carere parens.
Sæpè ſuum fratrem frater ſibi deflet ademptum,
In ſtructum poſitus ſeu foret ille rogum.
Sed fruſtrà: ſiquidem mens eſt immota tyranni,
Nec libertatis ſpes datur ulla magis.
Unde ita collecti varias ducuntur in oras,
Dirum ubi Gradivi *bella repoſcit opus.*
Qui tamen imbelles nec ſunt ad prælia firmi,
Hortorum ad cultus ſic rediguntur ibì.
In quibus innumeros coguntur ferre labores,
Frigora cumq; æſtu diſcere dura pati.
Una dies tamen his è ſeptem libera licta eſt,
Quam Veneri ſacram dicimus eſſe Deæ.
Illa ſe variis exercent artibus ipſi,
Ad ſævi faciunt quæ niſi Martis opus.

Hi

Hic ſcuto hoſtiles ictus eludere diſcit,
Quaq; hoſtem contra parte ferire queat.
Arcus aſt alius curvat tenditq; ſubinde,
Emittens certa noxia tela manu.
Lethiferaq; jacit pars plurima arundine glandes,
Ipſa quibus ſuperat fulmina penè Jovis.
Copia non ullo Turcis hinc tempore deſit,
Horum quis nomen Janua *forte dedit.*
Namq; his tutatur Getici cum Janua Regis,
Janizaros *meritò barbara turba vocat.*
* *Infeſſo ſemper graſſantes agmine Turcæ,*
Qui ſupera Chriſtum pellere ſede volunt.
Qui ferus Hungaricos Turca cruentat agros.
Si tamen & mores eſt quædam noſſe voluptas, Ravifius.
Et quibus hæc rebus gens truculenta vacet: Pet. Rubigallus.
Accipe ſed brevibus, quis enim mala cuncta referre,
Quæ gens exercet Diis inimica poteſt?
Ut vultus natura feros, ſic contulit illis
Ingenium quo nil ſævius eſſe poteſt.
Horrida vox illis, ad clades prona voluntas,
Factaq; non una dextera cæde nocens.
Ruris opes parcæ, nam vomere ſcindere terram
Dedecus, ex rapto eſt vita fovenda Getis.
Accendunt animum partæ jam ſæpè rapinæ,
Quodq; volans dirum miſſile virus habet:
Erigit & mentes tolerantia magna laborum,
Quodq; famem ferre & jam didicere ſitim.
Elatosq; facit non ſegne in vulnera ferrum,
Atq; alios curſu vincere doctus equus.
Sæpè hinc excurrunt, externaq; regna pererrant,
Sollicitì multis ſunt quoq; cauſa metus.
Utq; lupus teneras nullo cuſtode vagentes,
Aut vorat, aut turbat, ſanguinolentus oves:
Terrarum varias ſic illi ſæpius oras
Turbant, ac ſtricto quoslibet enſe necant.

Quæq́; verò nequeunt ſibi ferro ſubdere, flammis
Attentant rigidi, barbara turba, Getæ.
Inde nec ingenti niſi præda forte potiti
Ad patrias redeunt, ſordida tecta, caſas.

PYGMÆI.

PYGMÆI feruntur homunciones in ultimis Indiæ jugis hab-tantes, *Plin. lib. 7. c. 3.* ſalubri cœlo, ſemperq; vernante, fruent- longitudine cubitum non excedentes, unde & Pygmæi di- ſunt, quaſi πηκυωαῖοι, hoc eſt, *cubitales*: πῆχυς enim *cubitum* -gnificat. Alii tamen Pygmæos *à Pygmæo*, filio Dori, nepote Epaphi- ctos volunt. *Plinius inſuper lib 4. c. 11.* in Thracia Pygmæos fuiſſe, inq́ urbe Geranea ſedem locaſſe refert, donec expulſi, aliam ſedem ſibi qu- rere cogerentur. Illorum mulieres, vel potius mulierculæ, quinto an- pariunt, octavo verò ſeneſcere incipiunt. Fama eſt quòd inſidentes c- prarum dorſis perpetuò armis cum gruibus congrediantur. Ver- tempore ad mare ova gruum conſumunt, alioqui multa ab illis dam- perciperent. Caſæ illorum ex gruum putaminibus atq; pennis conſtr- untur, *Plin. lib. 7. c. 2.*

Epith. *Homuncio, pumilus, puſillus, pugnax, ridiculis, cubita- parvus, brevis, parvulus, miſer, pumilio, nanus.*

Iuvenal.

Ad ſubitas Thracum volucres, nubemq́; ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis.
Mox impar hoſti raptusq́; per aëra curvis
Unguibus à ſæva fertur grue, ſi videas hoc
Gentibus in noſtris riſu quatiare: ſed illic,
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.

Alciatus.

Dum dormit, dulci recreat dum corpora ſomno
Sub picea, & clavam, cæteraq́; arma tenet,
Alciden Pygmæa manus proſternere letho
Poſſe putat, vires non benè docta ſuas.
Excitus ipſe, velut pulices, ſic proterit hoſtem,
Et ſævi implicitum pelle leonis agit.

Int

Inter Pygmæos non pudet eſſe brevem. Mantuanus.
Dum loqueris quærunt cuncti vox cujus ab ore,
Atq; ſonum alterius corporis eſſe putant.
Miramur tantum accipiant quæ membra furorem,
Ut ſit forma levis, clamor & ira gravis.

TROJANI.

TRojANI ſunt populi, qui ex Troja, Aſiæ minoris regione oriundi ſunt, ſic dicti à Troë Rege, Erichthonii filio, qui etiam à Teucro vocantur *Teucri*, à Dardano, *Dardani*: hi, poſtquam Paris à Menelao hoſpitio ſuſceptus, Helenam conjugem ejus uiſſet, bello Trojano cauſam dederunt, eorumq; urbs Ilium per denium obſeſſa, tandem à Græcis fuit expugnata, ubi poſtea reliquiæ ;, Duce Agenore & Ænea Italiam appulerunt.

Epith. *Fortes, miſeri, extorres, Phrygii, Iliaci, Hectorei.*
Dardanidæ magni, genus alto à ſanguine Divûm, Virgilius.
O quis non referat talis divortia belli,
Quæ Trojæ videre viri, videreq; Graji,
Teucria cùm magno manaret ſanguine tellus.

ANTIPODES, ANTICHTHONES.

SUNT populi nobis è regione & parte terræ contraria, qui veſtigiis adverſis ſtant contra noſtra veſtigia, à Græco ἀντὶ *contra*, & πȣ̃ς *pes* dicti. Dicuntur etiam Antichthones ab ἀντὶ, id eſt, *contra*, χθὼν, id eſt, *terra*, his nobis contraria omnia accidunt, ıs & æſtas, dies ac nox, ortus & occaſus: habent quidem eundem zontem, ſed oppoſita hæmiſphæria. *Auguſtinus & Lactantius* ne- eſſe Antipodes, & ea quæ de illis memorantur, fabuloſa eſſe ſta- t. Coſmographi tamen eſſe Antipodes ex terræ rotunditate evin- : ubi autem, & in qua terra ſint, ambigunt: nonnulli Indos & Hi- os Antipodes conſtituunt: at inquiſitio iſta eſt ridicula, cùm ob ro-

tunditatem in omni terra Antipodes eſſe neceſſe ſit, intuitu ſcilicet ej
populi, qui ex adverſo habitat, quod etiam placet Hontero in infrà all
gato carmine.

Mantuanus. *Namq́ polus gemina qui circumſcribitur arcto*
Occidit, & gelidos illic non porrigit ignes,
Sidera ſunt illic nobis incognita cœlo,
Quæ diverſa creant illis animantia terris,
Diverſosq́ hominum mores aliumq́ colorem.
Quando dies illis oritur, denſiſſima nobis
Nox ſilet, & medio volvuntur ſidera lapſu.

Marcellus Palingenius. *Cum ſpargit glacialis hyems ſua frigora nobis,*
Tunc æſtas regna Antipodum declivia torret.
Cùm verò Sol ad cancri loca ſumma recurrit,
Tunc nox fit brevior nobis redeuntq́ calores,
Ad bruma Antipodes magno tum frigore torquet.

Idem. *Aſpicit Antipodes pendentes vertice qui jam*
Caſuri, opponunt pedibus veſtigia noſtris.

Mantuanus. *Altera pars orbis ſub aquis jacet invia nobis,*
Ignotæq́ hominum gentes, nec tranſita regna
Commune ex uno lumen ducentia Sole.
Nec minor eſt illis mundus nec lumina pejor.

Virgilius. *Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum*
Sub pedibus ſtyx atra videt, maneſq́ profundi.

Honterus. *Nec dubium Antipodes multis conſiſtere terra*
Partibus ad centrum directis undiq́ plantis.

PHOENICES, PHOENICIA.

SYRIÆ populi, Judæis vicini, ſic dicti, à Phœnice Agenoris, N
ptuni & Libyes filio: quos *Joſephus* Græcarum literarum i
ventores fuiſſe teſtatur. Terra quam incolunt dicitur Phœn
cia, cujus urbes olim præclaræ fuerunt *Tyrus & Sidon*, & qu
cum his Tripolin conſtituit *Aradus.*

Lauterbach. *Phœnices primi vocem ſcripſere figuris*
Præteritæ, cuſtos, litera fida rei.

— *Salſo quicquid pulſatur ab æſtu,* Ruff. Feſtus.
Phœnicum regio eſt, hi rubro à gurgite quondam
Mutavere domus primiq; per æquora vecti
Luſtravere ſolum, primi docuere carinis
Ferre cavis orbis commercia, ſydera primi
Servavere poli, populis Phœnicibus ergo
Urbs Joppe ſteriliſq; dehinc habitatur Elais,
Gazaq; proceris aſſurgens undiq; muris,
Laodice & glauci prælambitur æquoris unda.
Phœnices primi (famæ ſi credimus) auſi Sabellius.
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris
Phœnices, primi famæ ſi creditur, orſi
Obſervare polos, motus & ſidera cœli.
—— *Sed littora juxta*
Phœnices vivunt, veteri cognomine dicti, Dionyſ. Afer.
Quos quondam mare rubrum laudibus auctos,
Chaldæo nimium decoratam ſanguine gentem,
Arcaniſq; Dei celebratam legibus unam,
Quod pelagus primi tentantes navibus altis
Disjunctas gentes docuerunt jungere mercem,
Et primi ſtellis numeros nomenq; dedere,
Atq; oculis, mirum, voces ſentire figuris,
Hi muros Jopes, Gazamq; & Elaida complent,
Antiquamq; Tyrum, Beryti & mœnia gratæ,
Vicinamq; mari Byblini Sidonaq; pulchrum,
Quam juxta liquido Boſtrenus gurgite currit,
Et pinguem Tripolin, nec non Orthoſida ſacram
Laodicen pariter poſitam prope littus amœnum,
Et Poſidi turres & Daphnes optima tempe.
Phœnices primi, famæ ſi creditur, auſi Lucanus.
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, & ſaxis tantum, volucreſq; feræq;,
Sculptaq; ſervabant Magicas animalia linguas.

PERSÆ.

DICUNTUR Perſæ etiam *Azamii* ab *Azamia: Perſiani* à *Perſi-de* vel *Perſeo*, *Cheſelbæ* à rubris pileis, quos capite geſtare con-ſueverunt: *Sophiani* à Rege Sopho. Olim non fuere admo-dum celebres, donec Cyrus Monarchiam à Medis & Lydis in Perſiam transferret, tum enim nomen Perſarum omnibus populis in-notuit. Hæc Monarchia ſecunda penes Perſas fuit (*ſecundum D. Ambro-ſii ad cap. 9. Danielis interpretationem*) annos ducentos triginta. Solem Deum ſtatuebant. Si cum matribus coïrent, inde Magos generari cre-debant. Horum Rex dicitur *Sophy*, qui imperium ſibi à Turcis ablatum hodie ſtrenuè recuperare nititur.

Ruff. Feſtus. *——Janua Perſis*
Hinc patet imbriferum quà vergit mundus in Auſtrum.
Idem. *Vita opulens genti, gazas quoq; terra miniſtrat.*
Omnibus & largum populis producitur ævum.
Illidunt auro veſtes & cuncta teguntur
Auro membra viris, auro veſtigia condunt,
Tantus Perſarum diſſolvit pectora luxus.

PERSIA, IMPERIUM SOPHO-RUM, PERSIS IDIS.

EST regio Orientalis, ſita intra Turciam, Tartariam, regnum Campaiam, & mare Hyrcanum: ab oriente ergo duabus Car-maniis ſive Indis: à ſeptentrione Medis ſive Tartaria uſque ad fluvium Oxum: ab occidente Suſiana, ſive Turcis prope Ty-grim: à meridie parte ſinus Perſici & maris Indici terminatur. *Stepha-nus* à *Perſeo*, Medeæ filio, ſic dictam ſcribit.

Continet ſub ſe *Achamœniam, Drangenam, & Elymæam* regiones.

Dionyſ. Afer. *Fertilis hæc tellus fœcundis paſcitur arvis,*
Hæc eadem gemmis nimium decoratur honeſtis,
Quarum quis varias vires, quis nomina dicat?
[illegible]us. *—— Incluſa eſt montibus altis,*

Undiq;

Undiq; in Auſtralem latus inclinatior axem,
Ac Boream longè, longè quoq; Caſpia clauſtra
Deſerit atq; Noti placida perfunditur aura.
Plurima præterea percurrunt flumina terram
Perſidis, & rigidas curvant labentia ripas.
Arva ſecat Cyrus, perrumpit rura Choaſpes,
Indica provolvens procul æquora, cujus ad undam
Incola flaventem ſtudio ſectatur Achatem.
—Perſis circundata montibus altis, Dionyſ. Afer.
Aſſiduis florens regnis & divite cenſu.
Ex quo perdomuit Lydorum mœnia Sardis.
Cingitur excelſis hæc undiq; collibus omnis
Advergens Auſtros, poſt Caſpia clauſtra, petenſq;
Quod proprio pelagus celebrat cognomine latum,
Atq; tripartitis habitatur finibus illa.
Namq; colunt alii rigidæ ſub partibus arcti
Terras, quas Medi nemoroſis montibus umbrant,
Aſt alii Mediæ vivunt regionis in arvis:
Littora poſtremi tangunt Auſtralia Perſæ,
Quinq; tenent populi diviſos Perſidis agros.

LYDIA.

LYDIA eſt Aſiæ minoris regio, olim Crœſo ſubjecta: ab exortu Solis habet Phrygiam: à meridie Cariam: à ſeptentrione Myſiam. Eſt in illa celebris *Pactolus* fluvius, qui auream volvit arenam, *Hermus* & *Cayſter*. Dictam volunt à *Lydo*, Atyos filio: im etiam *Mœonia* appellabatur. Urbes ejus præcipuæ erant Sardis, i Crœſus præfuit, Philadelphia, Magneſia, & Hypæpas: vide infrà œonia.

In qua vitiferæ Tmolus juga proſerit arcis, Ruff. Feſtus.
Et Pactolus aquas agit auriger arva Canoris
Præſultans Cygnis, curvas ſed & undiq; ripas
Creber ales.
Quoſq; metalliferis veniens Pactolus ab antris Sannazarius.

Circuit,

Circuit, & rutila non parcior Hermus *arena.*

Gratius. *Sic & Achæmenio cecidiſti Lydia Cyro,*
Tu quoq; dives eras fluvialibus aurea venis,
Scilicet ad ſummam ne quid reſtaret habendam.

Ruff. Feſtus. *—Magno Mœandria gleba recumbit*
Ubere, nam blandis terram rigat unda Cayſtri.

PHRYGIA.

ASIÆ minoris regio, quæ etiam *Troas* dicitur, Lydiæ, Cariç, Myſiç & Bithyniç finitima. Dicitur eo nomine vel à *Phrygio* amne, qui eam à Caria dividit, vel à *Phrygibus* populis è Thracia oriundis, qui antea *Bryges* dicti fuerant, vel à *Phrygia*, Cecropis filia. In ea fuit ſita urbs *Trojana*, ſive *Ilium*. Eſt in ea mons Ida, & *Pactolus* fluvius: hancq; olim ſub Æolia contentam fuiſſe, Troadasq; fuiſſe Æoles, ait *Volaterranus.*

Ruff. Feſtus. *Quæ jacet immenſæ latè ſub rupibus Idæ,*
Infortunatam pertingens ceſpite Trojam.

Dionyſ. Afer. *Qua brevior Phrygiæ pars eſt, nam latior intus*
Sangarii ripis fluvii vicina rapacis
Tenditur, hæc potius Titanis pinguis ad ortus:
Altera ad occaſus, altæ ſub montibus Idæ,
Altera quæ cecidit præclaro nomine terra,
Ad Xanthi liquidas, nec non Simoëntis ad undas.

Hugo Favolius. *Mox nova gaudemus contingere littora mundi*
Alterius, Ditumq; Phrygum clariſſima quondam
Mœnia, dum Priamum proles numeroſa beabat.
At nunc nuda gravis tantùm ſimulachra ruinæ,
Ergo alii valles ſolerti indagine luſtrant:
Pars colles ſcandit, pars altera diruta ſaxis,
Saxa ſtupet, celebresq; everſas funditus arces,
Dumq; loci formam, dum lamentabile regnum
Fatalis Trojæ miramur, & ultima Regis
Fata recenſemus Priami, Priamiq; nepotum,
Improviſus adeſt firmata à puppe magiſter:

Geſtarum hic quondam rerum gnarusq́ locorum,
Ille minutatim nos hic per ſingula ductans
Geſta renarrabat Trojæ gentisq́ Pelaſgæ,
Ac quondam Priami (ſic conſtans fama) potentis
Regna fuere (inquit) tranquilla hic pace ſuperbis,
Eſt Phrygibus multos multum dominata per annos
Troja potens olim & felix.

Phryges etiam olim *Myſi, Thyni* & *Bithyni* dicti fuerunt, *ut referunt Strabo & Plinius.* Hinc *Claudianus:*

—— Gens una fuere
Tot quondam populi priſcum cognomen & unum
Appellata Phryges.
Thyni *Thraces erant, quæ nunc* Bithynia *fertur.* Idem.

PAMPHYLIA.

Ptolemæo eſt Aſiæ minoris regio, inter Ciliciam & Syriam: à meridie habet mare Mediterraneum: ab occaſu Lyciam: à ſeptentrione Galatiam & Cappadociam.

—— Atq́ ubi lætum Ruff. Feſtus.
Ceſpite ſub pingui pandit Pamphylia glebam.
Illic aſpicies Aſpendum, mœnia cujus Dionyſ. Afer.
Eurymedon amnis radit vicina profundo.
Continuoq́ iacent aliæ Pamphylides urbes
Corycus Pergæq́ calens & celſa Phaſelis.

TARTARI.

Tartari ſunt Scythiæ populi, alio nomine Nomades dicti, quod vocabulum deducitur à Græco νόμειν, ſive νομάζειν, quod paſcere ſignificat, quoniam tota eorum vita in pecoribus conſiſtit.

His cibus & potus ſimul eſt, nam ſanguinem equinum Ruff. Feſtus.
Et lac concretum per barbara guttura ſorbent.

Silius Ital. *Nulla domus plauſtris habitant migrare per arva,*
Mos atq; errantes circumvectare penates.

Eobanus. *Vidi ego in Arctois impexum Tartaron oris,*
Immanes avidis dentibus eſſe feras.
Vidi & equina fero laniare cadavera morſu,
Crudaq; Sauromatis fruſta fuiſſe cibum.
Quas ego non alces, immania monſtra comedi?
Quos ego non uros ſemiferasq; boves?
Dii melius tali vitam, quam degere cultu,
Qui nihil humani nomina præter habet.

ACHÆI.

ACHÆI ſunt Ponti, regionis Aſiæ minoris, poſt excidiũ Trojan[...] ſub Duce Aſcalpo, accolæ, *Plin. lib. 4. 7. 29. & c. 5. 6. 7. & c. 11. 66.* à Qu[...]to Cœcilio victi.

Dionyſ. Afer. *Et qui Trojanæ poſt prælia gentis Achæi,*
Aſcalpi Regis victricia regna ſequentes,
Diſpulſi ventis iſtas venere ſub oras.

COLCHI.

COLCHIS, idos, & Colchi, item Colchos eſt Aſiæ regio[...] Pontum, in qua Caucaſi pars ad Riphæos torquetur mon[...] altero latere in Euxinum & Mœotin devexa, altero in Ca[...]um ſeu Hyrcanum mare. Habet ergo à Septentrione mon[...] Coracem, qui Tauri pars eſt: ab Occidente pontum Euxinum: à [...]ridie Phaſidem amnem: ab Ortu Iberiam & Albaniam. Regnum [...] Ætæ patris Medeæ: Colchi ſunt maximi venefici Medeæ ac Jaſoni[...]bulis celebres. In hanc enim terram Jaſon cum Argonautis trajeci[...] Medeæ artibus adjutus aureum vellus inde retulit.

Dionyſ. Afer. *Intima ſed Ponti poſt fines Tyndaridarum,*
Ægypto miſſi Colchi tenuere coloni,
Caucaſii montis prope collem & Caſpia Ponti

Littora, quà celeres deſcendunt Phaſidos undæ,
Circæosq́ ſecant campos atq́ æquora Ponti.
Inclyta ubi Colchi gens, Heniochiq́ & Araxæ Eobanus.
Ingreſſi extremos portus populosq́ videmus.
Uros Chidnæosq́, Charandæas, Solymosq́,
Et juxta Aſſyrios, dorſumq́ immane ſinapes.
Et Philyras Naëtasq́ atq́ oppida denſa Saparum,
Byzeres ſuper hos & inhoſpita rura Sigymnûm.
His impulſa locis, ventis afflantibus, Argo
Fertur in immenſum pelagus, vix mane coorto
Euxinum, occiduo dehinc Phaſida Sole videmus.
Admonitos jubet hic Ancæus candida multo
Stringere demiſſis antennis corpora nexu:
Malum æquore rati, puppimq́ impellere remis.
Fluminis at poſtquam tranquilla per ora recepti
Venimus, hinc muris Æ.ætæ cincta ſuperbis
Regia ſpectatur, nemus &, quo vellere pellis
Fulvo glandifera fago ſuſpenſa nitebat.
Mox adeunt Regem, Phryxeaq́ vellera poſcunt.
Cœperunt optatos jam lux oſtendere Colchos, Valer. Flaccus.
Magnus ubi adverſum ſpumanti Phaſis in æquor
Ore ruit, cuncti pariter loca debita poſcunt.

ALBANIA, ALBANI.

ALBANIA eſt regio Orientalis, inter Armeniam & Colchum ſita, ita dicta vel ab albedine, quòd ejus incolæ albis crinibus naſcantur, vel à monte Albano. Hæc juxta mare Caſpium ſurgens per oram maris Septentrionalis uſq; ad Mœotidas palu-
xtenditur: à meridie contingit Armeniam: ab ortu mari eſt vicina:
tentrione Caucaſeis montibus jungitur: ab occaſu Iberam habet
tem. Eſt in ea *Albana* civitas, & *Albanus* fluvius.

—Albani bellaces Marte feroci Dionyſ. Afer.
Unde canes nati ſuperant genus omne ferarum.
Magnus Alexander miſſum ſibi viderat inde
Victorem Barriq́ canem, rapidiq́ leonis.

BACTRI, BACTRA BACTRO-RUM.

REGIO eſt Scythiæ ultra Aſſyriam, à flumine *Bactro* ſic dicta,
incolæ *Bactri* ſive *Bactriani* appellantur, rerum omnium co
divites, inprimis Smaragdi nobilitate celebres. De Bactria
memorant, quòd canes aluerint, quibus parentes ſenio co
ctos dilaniandos objecerint.

Dionyſ. Afer.

—Mardus devolvitur amnis
Dercebius bibit hunc præter Bactrusq; fluentem,
Per quos Hyrcanum currens deſcendit in æquor:
Sed Bactri mediis habitant telluris in arvis,
Parneſſum latè prope montem rura tenentes.

Lucanus.

Errantes Scythiæ populi quos gurgite Bactros
Includit gelido.

ASSYRIA.

EST Aſiæ regio, ab *Aſſur*, filio Sem ita dicta, *atteſtante Augu*
lib.15. di civit. Dei, ejus Metropolis fuit *Ninive*, à *Nino* Aſſy
rum Rege condita. *Ptolemæus* eam ab ortu Mediæ partibus
git, ab Aquilone parti minoris Armeniæ, ab occaſu Meſop
miæ, ab Auſtro Suſianæ. Fuerunt in ea 18. regna: eadem etiam *Syria*
ut & *Aſſyrii*, *Syrii* Græcis fuerunt appellati, *ut referunt Herodotus &*
ſtinus. Aſſyriis hoc more receptum fuit, ut ægrotantes in vicis urbi
exponerent, atq; hac ratione prætereuntium conſilium explorarent.
viditur in *Calcenam* proximam Meſopotamię, *Arapachitam*, verſus
diam, & *Adiabenam* vicinam Babyloniæ.

Dionyſ. Afer.

—Terramq; patentem
Aſſyrii complent populi, qua gurgite vaſto,
Inter Amazonidas Thermodon, Martius amnis,
Armenium linquens montem, deſcendit in æquor.
Huc quondam Aſopi devenit alumna Synope,
Ex qua cognomen cœperunt mœnia clara.

Iris continuò liquidus percurrit in æquor,
Poſt Halys eſt fluvius, Boreæ qui currit in ortus,
Atq; Carambidis irrumpit prope littora Pontum.
Quamq; caput rapido tollit cum Tigride magnus Lucanus.
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit
Perſis.

MYSIA.

MYsia eſt regio Aſiæ minoris, Phrygiæ, Bithyniæ, Troadi ad Helleſpontum, & Lydiæ vicina, cujus meminit *S. Lucas Act.16.* Ejus incolæ appellantur *Myſi*, qui adeò fuere vilis & humilis conditionis homines, ut proverbio cauſam dederint Μυσῶν ἔσχατος, *Myſorum poſtremus*, quod dicebatur de homine ſpreto & contempto. *Strabo* etiam *Myſos* conſtituit in Europa, in confinio Pannoniæ, iſtrum flumen, exiſtimans Myſos, Aſiæ populos ab his & nomen & iginem traxiſſe. Verùm hi Europæ populi, ſecundum Plinium, non yſi, ſed *Mœſi* appellandi ſunt. Gemma Phryſius de hac ita refert: *My- à ſeptentrione Danubio & Dacia: ab occaſu Dalmatia, ab adverſa parte racia, deinde Macedonia clauditur.*

——*Myſia montibus alta,* Dionyſ. Afer.
Quà nymphas comitem perhibent rapuiſſe potentis
Alcidæ puerum triſtiſſima fata gementis.

MOEONIA.

MOEONIA eſt Aſiæ minoris regio, à qua deducitur adjectivum *Mœonius*, & patronimicum *Mœonis*. Ab ortu Solis Phrygiam, ab caſu Joniam, à meridie Cariam, à ſeptentrione Myſiam habens vici- m. Dicta etiã eſt *Lydia*, vel à *Ludim*, nepote *Chã*, vel à *Lydo*, Tyrrhe- fratre: eſt regno Crœſi, fortunis, opibus & rebus geſtis celebris. Eam ctolus nobilis fluvius, auream arenam trahens, interſecat. Ejus urbes nt Sardis, Crœſi regia, Colophon, Clazomene & Phara.

——*Mœoniæ tellus qua vergit ad ortus,* Dionyſ. Afer.

Et Tmoli colles, fluvius quibus aurifer exit
Pactolus, cujus prope ripas tempore verno
Si ſedeas, dulci capiaris pectora cantu
Cygnorum, paſcunt quos herbæ flumine circum,
Sed magis ad fluvium Mœandri gurgite miti,
Quem volvens juxta ſe murmurat unda Cayſtri.
Vide Lydia.

SYRIA.

SYRIA eſt Aſiæ regio, ſecundum littus maris Mediterranei, A rabiæ, Ciliciæ & Cappadociæ contermina, continet ſub ſe Phœ niciam, Caſſiotidem, Seleuciam, Pieriam. In Mediterrane continet Comagenam, Meſopotamiam, Apamenam, Palmy renam, Bathaneam, Cœleuſyriam, & Judæam. Civitates ejus ſunt Tyrus Sidon, Tripolis, Laodicæa, Seleucia, Antiochia, Samoſata, Ediſſa, Ap mia, Damaſcus, Gadara, Tiberias, Antipatris, Gaza, Aſcalon, Azotu Joppe, Cæſarea. Fluvii ſunt Eleutherus, Orontes, Euphrates, Jordanis lacus Geneſareth, & Aſphaltites. In veteri Teſtamento Syria vocatu *Avam*.

Dionyſ. Afer.

Quæ pelagus ſupra ſub Solem vergit ad Auſtrum,
Urbibus & multis habitatur nomine priſco,
Quæ cava vulgatur, quam κοίλην nomine Græco
Dixerunt veteres, media eſt quæ collibus altis.
Aſt humilem Libanus claudit protentus in ortum,
Occaſumq́; petens Caſius, multisq́; virorum
Incolitur populis, locupletibus alma diremptis,
Namq́; alii mediis habitant telluris in arvis,
Hos Syrios propriè perhibent, ſed littora juxta
Phœnices vivunt.

LYCII.

SUNT Lyciæ Aſiæ minoris regionis, inter Pamphyliam & Cariam ſi tæ, incolæ, à *Lyco* Rege Pandionis filio dicti. Lycia verò regio mont.

bu

is Phœnice, Cadmo & Maſicyto, à Caria, Aſia minori, & Pamphylia ſtinguitur. Lycii olim etiam Tremyli & Solymi dicti fuerunt. Fluvii e- s ſunt Xanthus & Cadmo. Ejus mentio etiam fit in ſacra Scriptura, ut- ote *1. Maccab. 15. Act. 27.* Hos incolas olim plurimum à Chimæra mon- o infeſtatos Poëtæ fabulantur:

Latonæ fiunt Lycii ob faſtidia ranæ. Lauterbach.
Fortiter occumbunt Lycii poſt fata ſuorum, Idem.
Servitii pulſo pondere dulce mori.
— Lycii quos Xanthus dividit amnis Dionyſ. Afer.
Ad mare vergentes, qui Tauri cornua cernunt,
Isq; ad Pamphylios, perhibent quem nomine Cragum.
In ranas Lycii querulas mutantur agreſtes. Lauterbachius.

ANTIOCHIA.

ANTIOCHIA eſt pars regionis Syriæ, *ut tradit Plinius* in Syriæ de- ſcriptione, & *Pomponius.* Eſt etiam hujus nominis urbs Syriæ, quæ ıs *Epiphane* & *Reblata*, item *Theopolis* fuit dicta, à Seleuco Nicanore ıdita, quam Orontes fluvius interfluit. In hac primum diſcipuli Chri- Chriſtiani appellati fuêre.

Hic etiam Antiochus nomen dedit Antiocheæ Dionyſ. Afer.
Terrarum mediis Apameæ mœnia claræ.
Ad cujus partes Eoas currit Orontes,
Antiochi medius dirimit qui gurgite regna,
Hæc omnis pinguis tellus eſt ubere læta,
Arboribus pariter pecoriq; & commoda viti.

AGATHYRSI.

GATHYRSI populi ſunt Scythis contermini, qui in commune cum mulieribus coïerunt, nihil livoris aut odii inter ſe exercuerunt, ca- os habebant cœruleos, quos unà cum toto corpore diverſis colori- inficiebant.

Epith. *Picti, depicti, immanes, barbari, feri.*

Sauromatæq; truces ac immanes Agathyrſi. Iuvenalis.
Aut Scythicum Taurin & depictos Agathyrſos. Bartholinus.

ASIA MINOR.

ASIA minor, quæ & *Natolia* & *Turcica minor* dicitur, totam i
lam Cherſoneſum complectitur, quæ inter Cilicium , Eux
num & Pamphylium mare protenſa eſt. *Regiones* habuit Po
tum, Bithyniam, Aſiam, propriè ita dictam, Galatiam, Lyciar
Pamphyliam, Cappadociam, Armeniam minorem, Ciliciam. *Flumi*
fuerunt Iris, Parthenius, Halis, Sagaris, qui ſe omnes in Euxinum ex
nerant, ac hodie aliis barbaris appellantur nominibus. In Propontide
verò ingrediuntur Aſcanius, Æſopus & Rhyndacus: in Helleſpontu
Simois & Xanthus: in Ægæum, Hermus, Caiſtrus, Mœandrus.

Valer. Flaccus.

Tranſit Halys longiſq; fluens anfractibus Iris,
Sævaq; Thermodoon medio ſale murmura volvens,
Gradivo ſacer & ſpoliis ditiſſimus amnis.

Ovidius.

Huc Lycus, huc Sagaris, Peneuſq;, Hypaniſq;, Crateſq;
Influit, & crebro vertice tortus Halys.

Vide ſuprà in deſcriptione Aſiæ univerſali.

BEBRYCIA.

BEBRYCIA eſt minoris Aſiæ regio, ad Propontidem ſita, po
modum à Mygdonibus populis *Mygdonia*, & à Rege Bithy
Bithynia dicta, *ut refert Strabo lib. 7. & 12.* Eſt autem regio h
oppoſita Byzantio ſeu Conſtantinopoli, in qua olim ſita fu
urbs ob ſacram Synodum famoſiſſima, Nicæa: fit ejus mentio quoq;
ſacris, veluti *Act. 16. 1. Pet. 1.*

Valer. Flaccus.

Proxima Bebrycii panduntur littora regni,
Pingue ſolum, & duris regio non invida Tauris
Rex Amycus, Regis fatis & numine freti,
Non muris cinxére domos, non fœdera legum
Illa colunt, placidas aut jura tenentia mentes.
Littore in extremo ſpelunca apparuit ingens
Arboribus ſuper & dorſo contenta minanti.

N

Non quæ dona Deûm, non quæ trahat ætheris ignes,
Infelix domus & ſonitu tremebunda profundi,
Et varii pro rupe metus, hinc trunca rotatis
Brachia rapta viris, ſtrictoq́ immortua cæſtu,
Oſſaq́ tetra ſitu, capitum mœſtiſſimus ordo.
Bebrycios petimus portus, crudelia regna Eobanus.
Rex habet hæc Amycus, ſuperûm qui ſpretor & æqui,
Immane inſtituit contra hoſpita jura duellum:
Ut ſtabulum quiſquis, vel regia tecta ſubiret,
In pugilem duris ineat certamina pugnis.
Ingenti pollux hunc ſtravit robore fortis,
Percuſſa extemplò loris cervice tremendis.
At Minyæ ferro Bebrycenſia corpora condunt.

PAPHLAGONIA.

PAPHLAGONIA eſt Aſiæ minoris regio, olim *Palæmenia* dicta, quæ in ſe continet urbem Synopem, Diogenis Cynici patriam, nomen ſortita creditur à *Paphlagone*, qui fuit filius Phinei: Paphlagonia, *ut Solinus refert*, à Cytoro monte incipit, [...]; porrecta in longitudinem trium & ſexaginta milliarium: fuit etiam in ea urbs Eupatoria, quam Mithridates condidit, unde nomen her[bæ] *Eupatorio* inditum, quæ aliâs dicitur Agrimonia.

Illic Thermodoon & Halys perlabitur ingens, Eobanus.
Qui magno ſalſos invadit turbine fluctus,
Lapſus ab Arctoæ Boreali vertice plagæ.

MEDIA & MEDI.

EST Aſiæ regio latiſſima, nomen ſuum à *Medea* nacta: continet regiones Marianam, Cheliam, Marundiam, Regianam: ab ortu Hyrcaniæ & Parthiæ vicina eſt: à ſeptentrione habet mare Hyrcanum: à meridie Perſiam: ab occaſu Armenia & Aſſyria [ter]minatur. In ea eſt campus latiſſimus, qui *Hippoboton* appellatur, pro-

pterea quòd aliquot millibus equorum pabula præbet. *Strabo lib.11.* ea in duas partes dividit: unam *majorem*, cujus caput facit Ecbatanam: a teram *minorem*, quæ Atropatia dicitur, nomenq; ſortita eſt ab Atropa duce, qui hanc regionem à Macedonum irruptione tutatus eſt. Fuit oli penes hanc terram, ut & Perſiam, ſecunda Monarchia.

Ruff. Feſtus. *Medorum ſoboli Magicæ furor artis inhæret.*
Medica ſe tantos effundit gleba per agros,
Caſpia ut extento contingat ceſpite clauſtra.

Dionyſ. Afer. *Ad Noton inde habitant Medorum rura tenentes,*
Medea hinc fugiens dederat cognomina terræ.
Hinc Medi varios uſus novere veneni,
Quorum per multas ſpacium diffunditur oras.
Hæc generat narciſſiten oriente ſub ipſo,
Qui lapis eſt fuſcus, complent hanc undiq; ſylvæ,
Inter quas homines pecuaria ditia paſcunt.

PARTHIA, PARTHI.

EST Aſiæ regio, montibus undiq; cincta: ab ortu Ariana: ab occa Media: à ſeptentrione Hyrcania: à meridie Carmaniæ ſolitudi clauditur. Illius inhabitatores dicuntur Parthi, qui ſagittarum jacu multùm excellentes hoſtibus ſuis ſæpè nocuerunt: Romanis præter ſemper infenſi fuerunt, Craſſumq; cum omnibus ſuis copiis trucid runt. Ejus regiones ſunt Comiſena & Sabiena.

Lucanus. *—Parthus per Medica rura,*
Sarmaticos inter campos, effuſaq; plano
Tigridis arva ſolo nulli ſuperabilis hoſti eſt
Libertate fugæ, ſed non ubi terra tumebit,
Aſpera conſcendet montis juga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando violenti Vortias amnem,
Nec tota in pugna perfuſa ſanguine membra,
Exiget æſtivum calido ſub pulvere Solem.
Non aries illis, non ulla eſt machina belli,
Haud foſſas implere valent, Parthoq; ſequenti

M

Murus erit, quodcunq; poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna levis, bellumq; fugax, turmæq; vagantes,
Et melior ceſſiſſe loco, quàm pellere miles
Illita tela dolis, nec Martem cominus unquam
Auſa pati virtus, ſed longè tendere nervos,
Et quò ferre velint, permittere vulnera ventis.
Enſis habet vires, & gens quæcunq; virorum eſt,
Bella gerit gladiis: nam Medos prælia prima
Exarmant, vacuæq; jubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota veneni eſt.
Ecce ſub immenſo portarum vertice Parthi Ruff. Feſtus.
Rura tenent: curvi nequicquam vomeris uſus,
Sollicitanda cibi non illis cura, laborq;
Æquora terrarum gravibus componere raſtris.
Exercent ſævi ſe ſemper Martis in armis,
Sica comes lateri eſt, manus aut haſtilia vibrat,
Demittunt pharetras humeris & lethifer arcus
Semper ineſt lævâ, neq; per compendia diras
Producunt animas, non puppibus æquora ſulcant,
Non proni gregibus pecoris fera vita juvatur,
Sed quatit alipedum ſola ſemper curſus equorum.
Poſt colles omnes habitant, poſt Caſpia clauſtra, Dionyſ. Afer.
Martia gens Parthi, telis arcuq; potentes:
Vivere qui ſpoliis gaudent raptuq; ſuperbo,
Quapropter bellis homines vexantur in orbe,
Atq; optata perit multo pax ſanguine mundi.

MOSCOVIA, MOSCOVITA, MOSCHUS.

EST regio Sarmatiæ, cujus incolæ vocantur *Moſcovitæ:* olim fuere Hamaobitæ, in extrema verſus Boream Sarmatia, ubi montes Hyboreos eſſe veteres autumabant.

Languida Moſcovios Livonia nutriit hoſtes, Incertus.
Qui Mahometigenis ſunt feritate pares.

Friſchlinus. *Moſchi qui torvi fratres, & torva tuentes,*
Diri hominum vultus, & lurida frontis imago,
Ora incana ſitu, Scythicis labra pendula barbis,
Frigore aduſta cutis duro, contractaq; rugis,
Barbarici geſtus, agreſtis vita, ferini
Mores, civilis mens conſuetudinis expers.
Prudentius. *Effreni volitabat equo quem pelle leonis*
Texerat, & validos villis oneraverat artus,
Carbaſea ex humeris ſummo collecta coibat,
Palla ſimul tereti nectens à pectore nodum.
Alciatus. *—— Uſtus perpetuo livida membra gelu,*
Qui Cereris non novit opes, nec dona Lycæi,
Et pretioſa tamen ſtragula ſemper habet.
Nam murinæ illum perſtringunt undiq; pelles,
Lumina ſola patent, cætera opertus agit.

IONIA.

EST Aſiæ minoris regio, inter Cariam & Æoliam ſita, in qua fu urbs *Epheſus* celeberrima, templumq; Dianæ magnificum. Ejus i colæ dicuntur *Iones*, ab *Ionibus* Græcis oriundi, qui perhibentur moll & effœminati. Hinc derivatur adjectivum *Ionius*, ut mare *Ionium*, qu eſt pars Oceani mediterranei in Sicilia, Peloponneſo & Creta.

Dionyſ. Afer. *Inde tenet terras pelagus propè ſanguis Jonum,*
Per quas Mæander pinguis deſcendit in æquor,
Inter Miletum currens latamq; Prienem:
Ad latus iſtorum Boreum ſunt mœnia clara
Urbs Epheſus, claudit quam grato littore Pontus.

CHALYBES.

SUNT populi in Ponto, à *Chalybe* ferri quadam ſpecie Stahel / quæ ea regione magna copia gignitur, ſic dicti: ad Thermodoontem fl vium habitantes. Paphlagoniæ Straboni proximi. Homerus illos *Aliz nes* vocat. Victum ex argenti venis & ferri metallis quærunt.

--*N*

—— *Non ita ſit metuenda ſæviſſima quanquam* — Flaccus lib. Argor. 4.
Gens Chalybum, duris patiens cui cultus in arvis,
Et tonat afflicta ſemper domus ignea maſſa.
Pervigil auditur Chalybum labor, arma fatigant — Valer. Flacus.
Ruricolæ, Gradive, tui ſonat illa creatrix
Prima manus belli, terras crudelis in omnes
Aſſyrii complent populi.
India mittit Ebur, molles ſua thura Sabæi, — Virgilius.
At Chalybes nudi ferrum.
—*Chalybes duriſſima rura colentes,* — Dionyſ. Afer.
Quos labor exercet ſævus, ferriq; metalla
Vicinos iſtis campos terramq; patentem.

ADRASTIA.

Sт Troadis regio, & civitas ejuſdem nominis in Myſia ab *Adraſto* Rege Argivorum filio Talaonis ſic appellata, à quo *Adraſtia* Dea tiæ, quæ etiam *Nemeſis* dicitur, nominata eſt, utpote cui primus hic non procul ab urbe Thebana templum magnificum extruxit, ut in entibus fatetur *Hugo Favolius:*

Et quas Æſapus contorto vortice ripas
Obliquat, ſolidis conjunxit pontibus olim
Magnus Alexander, totus cui paruit orbis,
Cujus ad acclivem ſacrati fluminis oram,
Adraſtus Nemeſi celebrem Thalaonius aram
Condidit, hanc veteres coluêre, Adraſtia *nomen*
Inde loco manſit: Dea quippe ignota Latinis
Nomine, ſed trutina expendens facta omnia certâ,
Indignansq; malis faſtus caſtigat inanes,
Et rurſum æquanimis largitur præmia juſtis.
Hic quoq; ad Æſapi ſacra adjacet oſtia collis
Conſitus innumeris piceis, viridiq; cupreſſo:
Semper ubi frondes platanus genialis opacas
Explicat, atq; umbrâ feſſis ſuccurrit amica,
Et ſpargit gratum ceſpes Thymbræus odorem.

Triſtis & hîc querulo Pallantias anxia luctu,
Mater odorifero dilectum Memnona buſto
Condidit, Amonia (miſerabile) cuſpide cæſum:
Dum Priamo, Phrygibusq; gravi in diſcrimine Troja
Ipſe coloratis fruſtrà ſuccurrit in armis.
Hinc pia mater adhuc ſub prima crepuſcula lucis,
Continuat lacrymas, & toto rorat in orbe.
Hîc quoq; Memnonias volucres (ſi credere fas eſt)
Una quibus patria atq; eadem natalis origo:
Haud ſecus ac pugiles, ad regia buſta cruenti,
Aut cruenta velut diſtinctis agmina ſignis,
Placatura pios alterno ſanguine manes:
Vulnificas roſtris & aduncis unguibus iras
Inter ſeſe odiis conſtantibus, atq; furore
Concepto hoſtili, primo ſub vere quotannis
Exercere ferunt crudumq; laceſſere Martem.

GALATIA & GALATÆ.

EST regio minoris Aſiæ, cui ab Oriente confinis eſt fluvius Hal
Cappadocia: ab Auſtro Pamphylia: à Septentrione pontus
nus: ab occidente Bithynia. Dicitur etiam Gallogræcia, & hinc ſun
puli *Galatæ*, ad quos D. Paulus quandam exaravit Epiſtolam. *Galat*
tem nominantur à *Gallis*, qui olim à Rege Bithyniæ in auxilium vo
in eam regionem ingreſſi, regnum cum eo parta victoria diviſerunt
re autem illi Galli tum temporis adhuc Germani, *ut teſtatur D. H*
nymus in Epiſtola ad Galatas: unde etiam *Claudianus* ita canit:

Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis ante vagus tandem regionibus hæſit
Pro Rheno poturus Halim.

ANTHROPOPHAGI.

ANTHROPOPHAGI ſunt Scythiæ populi, ſic dicti, quaſi homin
ri, ἀπὸ τ̃ ἀνθρώπȣ homine, & φαγεῖν edere, Menſchenfreſſer / ab
ente & Septentrione Maſſagetis confines: *vide Plin. lib. 4. c. 12. & ſe*

Quoſdam etiam cæſis, feritas horrenda relatu, Antonius Muretus.
Hoſpitibus veſci, & ſectos in grandia fruſta
Aut torrere veru, aut mollire tepentibus undis,
Taliaq; obſcœnis opponere fercula menſis.

CINGARI, die Zigeuner.

INGAROS quidam putant originem ducere à *Chuſo*, filio Chami, ac oriundos eſſe ex Ægypto minore, & Æthiopia, atq; ad hoc uſq; pus maledictionem ſui progenitoris luere, dum univerſum per or- terrarum vagantur. *Volaterranus* verò credit illos ab Uxiis è Perſia oriundos. *Munſterus lib 3. Coſmogr. c. 5. tradit*, quòd primùm in Ger- ia, anno à redempto orbe humano 1417. viſi fuerint: quædam cir- ferunt privilegia, in quibus ipſis ſalvus conductus per omnes pro- ias & regiones conceditur: ut ut hoc ſit, de eo non dubitatur, quòd manipulus furum, & colluvies erronum rapaciſſimorum, ex variis rationibus collecta, quæ ſæpè peregrinantes ære emungere, & co- rum abſentium mapalia diripere, nec non ex Chiromantica inſpe- ne victum emendicare, & ſic nos Chriſtianos à Deo avertere, & ad olum perducere ſolet: digna profectò gens, ubicunq; loci etiam riatur ſuſpendio.

Quos aliena juvant, propriis habitare moleſtum, Incertus.
Faſtidit patrium non niſi noſſe ſolum.

ARABIA & ARABS.

ST regio inter Judæam & Ægyptum: ita dicta ab Arabo, Apollinis ex Arabo filio. Habet duas æſtates, & duas hyemes, abundat gem- balſamo, palmis, plantisq; aromaticis. Ob montem *Horeb* ſive *Sina* oris, in quo tabulæ Decalogi Moſi à Deo fuerunt traditæ. Eſt Arabia ndùm Plinium triplex: *Felix, Deſerta, & Petræa. Arabia petræa* eſt æ & Ægypto finitima, quam dictam putant ab oppido *Petra,* quod atæi, ut ait Plinius, incoluerunt. *Arabia deſerta* ad meridiem mon- *Arabiæ felicis* clauditur: à ſeptentrione Meſopotamiæ jungitur: ad oc-

ad occidentem Arabiæ petrææ. *Arabia felix* ad meridiem inter bino
nus, Perſicum ſcilicet & Arabicum veluti Peninſula ſita eſt. Ferunt q
in ſola hac regione reperiatur avis Phœnix, quæ unica eſt, ex ſeipſa
ſcens. Reperitur etiam in ea gemma Sardonyx. Populi Arabiæ pet
ſunt Pharanitæ, Iſmaëlitæ, Agareni, Moabitæ, Ammonitæ & Gerræi
rabiæ deſertæ incolæ ſunt Bathanæi, Orcheni & Martemi.

Epith. *Nabathæa, felix, deſerta, petræa, Scenitis.*

Taubmannus. *Vel quæ nutrit Arabs, non re ſed nomine felix,*
Inter odoriferas monſtra Sabæa plagas.
Mantuanus. *Thuris odorati globulos & cinnama vendit*
Mollis Arabs, Tyrii veſtes & muricis imbrem,
Innumeri dives ſemper odoris Arabs.
Baſil. Zanchius. *Felices Arabum gentes, felicia regna*
Dives odoratis quas ſecat Oxus aquis.
Ruff. Feſtus. *Hi quanquam ſteriles decurrant ſemper arenas,*
Nic. Reuſnerus. *Munera nec carpant cerealia, nec nova prælo*
Muſta premant, fulvo tamen invenere Corallo
Pandere vivendi commercia, quærere pulchræ
Sapphiri latebras, & præduros adamantes.
Idem. *Hæc tellus Arabum producit ceſpite campos,*
Et latera à gemino ſale tingitur: abluit æſtus
Perſicus hanc, Arabumq; ſinus: rigat æquore terram
Tellus hæc ſemper flagrat odore
Ceſpite, prorumpit lachrymoſo ſtipite myrrha,
Myrrha furor quondam Memyreius, hîc ladani vim
Vellera defendunt, calami coma pullulat albi.
Gignit humus caſiam concreſcunt thura per agros,
Longaq; fœcundis pingueſcit odoribus ora.
Dionyſ. Afer. *Dives Arabs poſt quos latiſſima poſſidet arva,*
Quà protenta diu cinguntur ab æquore Perſo.
Arrabiâq; ferit Zephyrus quod flamine ſævo:
Perſica nam flatus Eoi littora turbant
Ora, ſed hæc Auſtro tendit ſubjecta per ortus,
Fluctibus Oceani pulſatur & undiq; rubri.
Hanc quoq; deſcribam tenui ratione recenſens,
Paſcit nam populos felices, divite terra,

Floribus & variis miracula præbet odoris.
Namq; Flavo Myrrhaq; viget cum thuris odore,
Et Caſia nec non & Cannæ dulcis odore,
Cinnama præterea jucundæ naribus auræ,
Fertilis hæc generat tellus auriq; metalla,
Veſtibus auratis quare gens utitur iſta.
His pueros ſervans Molochites ſplendet arenis,
Androdamasq; lapis, compeſcens pectoris iras.

PANCHAIA.

PANCHAIA eſt Arabiæ regio, tota arenoſa, in quã arbores ſponte natæ thus emittunt.

Totaq; thuriferis Panchaia pinguis arenis. Virgilius.

AFRICÆ REGIONES ET POPULI.

ÆTHIOPES, ÆTHERII.

SUNT populi qui *Æthiopiam* incolunt, primùm dicti *Ætherii:* hi perpetuo Sole torrentur, tanquam circulo Æquatoris ſubjecti, ipſorum etiam capilli ſemper ſunt criſpi, veluti à nimio calore toſti, proptereaq; tam atro præditi ſunt colore, ut proverbium abierit: Αἰθίοπας σμήχεις, id eſt, *Æthiopem lavas:* nativus m Æthiopum nigror nulla aqua poteſt ablui. Hi quondam ab Indo mine conſurgentes, juxta Ægyptum inter Nilum & Oceanum in meie conſederunt. Populi ejus fuerunt Heſperi, Garamantes, & Indi. E- incolæ hodie Chriſtianos ſe profitentur, habent tamen ſuos pecues ritus. Eorum terra in S. Scriptura *Chus* appellatur.

Epith. *Philoeni, philopotæ, ſimi, uſti, torridi, nigri, atri, nudi.*
Æthiopes uſti Phaëtontis ab igne nigreſcunt. Lauterbach.
Æthiopum lacubus bibitur furor atq; veternus. Idem.
Miretur nigrum Æthiopem, criſpante capillo. Pontanus.
Æthiopes combuſtaq; ſolibus arva. Mantuanus.

Idem.
Quà ſteriles verſant nigri Garamantes arenas.
** Gentes Æthiopes calido ſub Sole jacentes.*

Marc. Palingenius.
—— Nam Mediæ gens eſt quæ proxima Zonæ
Nigra erat, & craſſis labris, criſpiſq; capillis,
Et nuda: aut tantùm corio malè tecta capellæ.

Ruff. Feſtus Avienus.
Quales Æthiopes ſoli ſubjecta cadenti
Arva tenent.

Idem.
Corpora proceri, nigri cute, viſcera ſicci,
Et circum vincti, nervis extantibus artus.
Hi celeres, molles currunt pede ſemper arenas,
Nec tamen impreſſæ linquunt veſtigia plantæ.

Scævola Sammar.
—— Gens ſpectanda nigredine membra
Quæ gerit, & criſpis nulla caput arte capillis.

Lucanus.
Æthiopumq; ſolum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo
Ultima curvati procederet ungula tauri.
** Qui piceo gaudet corpore verna niger.*

Anonymus.
Quem niſi vox hominem labris emiſſa ſonaret,
Terrerent viſos horrida labra viros.

ÆTHIOPIA.

ÆTHIOPIA dicitur Hebræis *Chus*, quaſi nigredo: Latinè *Æt*[...] *pia* dicta, vel ab *Æthiope*, Vulcani filio, *teſte Plin.* vel ab αἴθω, id [...] *ardeo*, cremo, & ὤψ, id eſt, *aſpectus*. Eſtq; regio Africæ, torridę Zonæ [...] jecta, inter Arabiam & Ægyptum ab Indo flumine conſurgens, i[...] Nilum & Oceanum. Primùm fuit dicta *Ætheria*, deinde *Atlantia*, [...] *Æthiopia.* Verſus orientem eſt deſerta: verſus occidentem monto[...] arenoſa, ſub meridiano tantùm cardine fertilis: ad orientem limes [...] eſt Ægyptus: ab occidente Atlas: à ſeptentrione Nilus: à meridie O[...] nus. In hac terra *Preto Johannes*, quem & *Preſbyterum Johannem* ap[...] lant, longè lateq; ſuum habet imperium, uſq; ad littora maris Indic[...] ultra Nilum protenſum. Ejus populi recenſentur *Mennones*, *Oripæi* [...] *tyri*, *Gamphaſantes*, *Strutophagi*, *Blemines*, *Troglodytæ*, *Molybæ*, *Mo*[...] *Axiuntæ*, *Rizophagi*, *Clodii*.

R

—*Regio torrenti infamis ab æſtu*
Arida, cerbeream colligit aura ſitim. Iul. Cæſ. Scalig.
—*Diffunditur hîc Notus, æthram*
Urit & hîc æſtu radiorum Phœbus anhelo Ruff. Feſt. Avienus.
Arva coquit: ſterilis regio eſt, & inhoſpita latè
Aret humus, caſſæq; ſolo torrentur arenæ.
Inde ſub Ægypto minus hoſpita ſolis ob æſtum
Terra jacet campi longè lateq; patentis. Ioh. Honterus.
Monſtrorum domus & rapidis loca ſubdita flammis,
Decolor Æthiopum populus per littora ſparſim,
Obtinet ardentes vario cognomine tractus.

TROGLODITÆ.

[S]int Æthiopæ populi in cavernis latitantes. De his refert *Plinius*, [q]uòd crudis veſcantur carnibus: & *Mela lib.1.* ait, quòd magis ſtridant [qua]m loquantur. Dicuntur etiam *Erembi*.

Vel quos carne cibat ſerpens, queis ſermo ſuſurrum eſt
Æthiopas nigra ſub ſcrobe Troglodytas. Taubmannus.

MACROBII.

Macrobii dicuntur ἀπὸ τȣ͂ μακρȣ͂, id eſt, *longo*, & τȣ͂ βίȣ, id eſt, *vita*, quaſi *longævi*, ſuntq; populi Æthiopiæ, Ægyptiis vicini, *ut refert Pompon. Mela lib.3. c.10.* Cauſa autem ob quam longævi dicuntur, hæc eſt, quòd vitæ ſpacium dimidio ferè noſtro [lon]gunt, atq; adeò *ut Fungerus tradit in ſuo Etymol.* annos 150. vivere [dicu]ntur. *Eobanus* tamen in ſequentibus per hyperbolen poëticam eo[rum æ]tatem producit ad numerum millenarium.

Aſt ubi ſexta dies roſeo cum lumine venit, Eobanus.
Venimus ad dites omniq; ex parte beatos
Macrobios, facilem qui vitam in longa trahentes
Secula, millenos implent feliciter annos:
Criminis immunes omnis ſortisq; malignæ.

Pluris apud illos fieri ſolebat æs quàm aurum, ſi quidem hiſto
habeatur fides, quæ teſtantur viſos eſſe reos illorum à Cambyſis leg
in carcerem duci vinctos catenis aureis.

PSYLLI.

FUERUNT Africæ populi, quorum corporibus ingenerata vis contra ſerpentum morſus, ſic dicti à ſuo Rege *Pſyllo*, G mantis vicini, & poſtmodum à Naſamonibus deleti. Tradit lianus, quòd *ceraſtæ* (ſerpentum genus quadrigemina hab cornua) nunquam illis nocumento eſſe potuerint.

Lucanus.

—— Gens unica terras
Incolit à ſævo ſerpentum innoxia morſu
Marmaridæ Pſylli.

Verba *Plinii lib. 7. c. 2.* de hiſce gentibus ſunt ejuſmodi: *Quo dam hominum tota corpora proſunt, ut ex his familiis, quæ ſunt terrori pentibus. Tactu levant ipſo percuſſos, ſuccóve medico, quorum è genere Pſylli.* Fuit etiam peculiare ſervatæ maritalis caſtitatis experimentu uſu per ſerpentes apud hunc populum. Nam ſi infantem recens na objeciſſent ſerpentibus, tum ſi is adulterino ſemine natus eſſet, nō fugiebant, *Plinius ibidem*, ad quæ etiam alludunt hi verſus:

Silius de Atyre Pſyllo lib. 1.

—— Fiducia tanta eſt
Sanguinis, in terram parvus cùm decidit infans,
Ne qua ſit extremæ Veneris mixtura timentes,
Lethifica dubios explerent aſpide partus.
Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq́ graves ſopire Chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare Ceraſto.

Tanta ſtultitia fuiſſe correptum hunc populum, Poëtæ fabular ut cùm eorum terra Auſtri crebro flatu aliquando exaruiſſet, coll copiis, armati in Auſtrum, veluti hoſtem fuerint profecti. *Auſter* maximis flatibus ipſis occurrens, arena illos obruit.

Æ

ÆGYPTUS.

NOMEN accepit à Danai fratre, cùm prius *Aëria* vocaretur. Formam habet triquetram, quam ſuis flexibus Nilus efficit: dum eam ita ambit, ut literam græcam Δ facere videatur. Dividitur in *Ægyptum ſuperiorem, & inferiorem*: Superior, cui à meridie thiopia prætenditur, *Thebais* dicitur. Olim præcipuæ ejus urbes fuent *Alexandria, Thebæ, Babylon, Memphis, Oxyrinchus, Canopus, Heropolis, Cynopolis. Tentyra, Heliopolis. Ab ortu*, rubro mari eſt contermi-: *ab occaſu* Africam & Cyrenen limitibus ſuis attingit: *à meridie Æ*iopiæ jungitur: *à ſeptentrione* in mare Ægyptium ſe protendit. Pluvias gyptus ignorat, nec tamen hinc ſterilis redditur, quippe per inundaonem Nili tota irrigatur: qui ſi in naturalem ſuum alveum revertitur, ecundum limum in agris relinquit, cui poſtea ſi fruges mandantur, gnam frumenti edit copiam. Ægyptii habiti fuere omnium populon vetuſtiſſimi: unde etiam indigenæ fuerunt appellati, artium, & inmis Magiæ inventores, Aſtrorumq́; peritiſſimi.

Epith. *Parens terrarum, trigonalis, ſagax, demens, ſuperſtitioſa, Memphitis, mater artium.*

Qua rigat Ægypti flumine Nilus agrum. — Ioh Claius.
Ægyptus pluviam neſcit, ſed lata quotannis — Mantuanus.
Cùm premit æquorei Sol humida brachia cancri
Arva rigat Nilus.
Eſt locus Ægypti bifido quà flumine Nilus — Idem.
Delta facit.
—— Subſidere cancri — Reuſneʀus.
Ægypti ſedes quæq́; irrigat æquora Nilus,
Et quas Sol medio regiones aſpicit orbe.
Quà Boreæ excurrit Memphitis terra ſub axes, — Dionyſ. Afer.
Atq́; locum vovit Spartano fama Canopo.
Niligenûm felixq́; ſolum quod pinguibus undis — Mantuanus.
Horrea centeno lætiſſima fœnore complet.
Dives ubi Phariam Nilus inundat humum. — G. Sabinus.

Scævola Sammar.
Quoq; pater largo reſtagnans gurgite Nilus,
Arida flumineis imbribus arva rigat.
Iuvenalis.
Ægyptus portenta colens, Crocodilon adorans.
Angelicus.
Atq; trigonalem vaccæ Memphitidos oram.
Mantuanus.
Ægyptus cœli ſtudioſa Deorum
Prodigioſa parens.

ÆGYPTII.

ÆGYPTII Africæ ad Nilum fluvium habitantes populi, propter ſ
perſtitionem & varia Deorum portenta valdè olim malè audiv
runt, nam cœpas, allium, canes, feles, Ibin, accipitrem, Crocodilum, l
pidotum & oxyrinchum, piſces, pro numinibus coluerunt.

Epith. *Linigeri, à lino præcipuæ bonitatis, quo abundant, vel qu*
ſacerdotes Iſidis lineo uterentur habitu, Pharaoniadæ, Siſtratæ: nam in
cris Iſidis utebantur ſiſtro. Lagidæ, à Lago Rege, patre Ptolemæi. ſapient
dementes.

Fracaſtorius.
Qui lætam Ægytum metitis fœcundaq; Nilo
Arva.
Sannazarius.
— Qui paſcua ſervant
Ægypti, Meroësq; ſacer quos Nilus inundat:
Nilus ab ætherio ducens cunabula cœlo.
Bovium & cepe nefas violare & frangere morſu
Queis fuit.
Iuvenalis.
—— Portenta colens Crocodilon adorans.
Buchan.
Hi quicunq; bibunt ſeptemflua flumina Nili.
Sambucus.
Serpentem Ægyptus coluit: ſibi præſidiumq;
Delegit contra lethifera Æthiopum.
Iuvenalis.
Quis neſcit Voluſi Bythinice qualia demens
Ægyptus portenta colat, Crocodylon adorat:
Pars hæc, illa pavet fœtum ſerpentibus Ibin,
Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci.
Ruff. Feſtus.
Nec procul illa virum gens incolit, actibus olim
Quæ prior humanas leges & jura notavit:
Vomere quæ duro, quæ longi pondere aratri

Sollicitavit humum, quæ rectis cedere ſulcis
Tellurem docuit, quæ cædens partibus æthram,
Prodidit obliquo Solem decurrere cœlo.
Illic cœruleos hic piſcem fluminis, illic Iuvenalis.
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Inde Parætonium, Mareoticaq; arva ſequuntur Homerus.
Cum campis, Ægypte tuis, qui littora rubri
Vaſta tenent pelagi, longoq; ex ordine tractu,
Æthiopum terris patrium clauduntur ad Auſtrum.
Hinc perhibent moles, per jugera multa jacentes,
Pyramidum celſas ſuperare cacumina nubes.
Hic Pſammetichi Regis labyrinthius error:
Pluraq; non minus his extant memoranda, ſed ultrò
Urbis Alexandri pariter, veteriſq; Canopi,
Et Peluſiacæ gentis, propè littora fines.

LIBYA, LIBYE, LIBYCI.

LIBYA ſæpius pro tota Africa accipitur, ita dicta, quòd inde *Libs* ventus flare ſoleat: ſive à defectu pluviarum, quæ terram illam planè ſiccam reddunt, ἀπὸ τοῦ λείπειν καὶ ὕειν. Propriè tamen eſt Africæ regio, quæ ab Atlante, monte Mauritaniæ incipit, & ad opum uſq; Nili oſtium panditur, in qua Libya, Epaphi filia, & con- Caſſiopeæ habitavit, à quo hoc nomen accepit.

Epith. *Scopuloſa, ſterilis, æſtifera, ſitiens, arida, petroſa, arenoſa, fla- nhelans, fervens, calens, torrens, ſicca, peruſta, aduſta.*

Qua juga celſa tument, Libyæ ſeſe explicat ora, Ruff. Feſtus.
Finis huic Gades ſeptenaq; gurgite vaſto
Ora procul Nili.
-----*Qui nigros propter Erembas* Idem.
Extremi Libyæ curvo ſola vomere ſulcant.
------*Per calidas Libyæ ſitientis arenas,* Lucanus.
Ceu flavam Libyen deſertaq; pulveris Afri. Statius.
Inſtar anhelantis Libye, quæ torrida ſemper, Claudianus.
Solibus humano neſcit manſueſcere cultu.

Intrat

Quintianus. *Intrat arenoſam Libyen, ubi torrida ſemper*
Ardet humus.
Arida torrentis Libyæ dum permeat agros.

Bohuslaus Lobcovitius. *Quid nunc ardentes Libyæ ſitientis arenas,*
Arvaq; vicino Sole peruſta loquar?

MASSYLIA, MASSYLII, & MASSYLIA.

MASSYLIA per y eſt Aphricæ regio, cujus populi fuere mult barbari, equos prçſtantes alentes, Lotophagis finitimi. Sunt et Maſſilii per i populi Galliæ, qui ex urbe vel regione Maſſilia ſive Ma lia ſunt oriundi. Maſſilia autem eſt urbs Narbonenſis provinciæ, qu lim humanioribus ſtudiis multum floruit, Macedonibus *Aſtyage* d Condita eſt circa ſecundam & 40. Olympiadem, tempore ſcilicet *Sedecias* in Iſraël imperium tenuit, annis ante Chriſtum natum ſex tis tredecim. Tandem poſt everſionem à Phocenſibus rurſus eſt in rata, qui Cyri imperium detrectantes, ex Græcia in hanc oram con ferunt.

Sannazarius. *Maſſylûm quicunq; domos, quicunq; repoſtos*
Heſperidum lucos munitaq; montibus arva
Incolit, & ramis nativum decutit aurum.

Ruff. Feſtus. *Maſſyliiq; ſuper populi per aperta locorum*
Pallantes agitant, certi laris inſcia gens eſt,
Nunc in dumoſas erumpunt deniq; rupes,
Nunc quatiunt campos, nunc ſylvas inter oberrant,
Conjugibus natisq; ſimul, cibus aſpera glans eſt.
Omnibus haud ollis ſulcatur ceſpes aratro.

Lucanus. *----Gens quæ nudo reſidet Maſſylia dorſo.*

Dionyſ. Afer. *Atq; Maſæſylii necnon Maſſylia proles,*
Saltibus hos duris aſper ſylvisq; vagantes
Victus alit, ſæva quæſitus cæde ferarum,
Scilicet ignaros terras proſcindere aratris,
Agricolasq; boves plauſtris domitare ſonoris:
Namq; errant nemorum per dumos more ferarum.

CY

CYRENÆA, & CYRENAICA REGIO.

CYRENÆA eſt totus ille Libyæ tractus, inter Africam propriè ita dictam, & Libyam Marmaricam ſive Mareotidem intermedius. Dicitur autem à *Cyrene*, quod eſt inſigne Libyæ oppidum, inter Syrtim majorem & Mareotidem ſitum: unum ex iis æ Pentapolin conſtituunt, à Batto Thereo conditum, & à *Cyrene*, Pe- amnis filia, quam Apollo, amore ejus captus, in eam Libyæ partem nſtulit, ita nominatum. In hac regione fuere horti Heſperidum, au- poma ferentes, item fons ſolis verſus Marmaridas. Populi ejus ſunt citæ, Ararauceles, Aſbytæ, Macautæ. Hæc regio etiam Pentapolita- dicitur, ob quinq; urbes, quibus nobilitata fuit, quarũ nomina erant onice, Arſinoe, Ptolemais, Apollonia & Cyrene.

Quiq; Cyrenæas ſuſpendunt vomere glebas, Sannazarius.
Laudataſq; legunt ſuccis præſtantibus herbas.

MAURI.

SUNT Mauritaniæ Africæ regionis extremæ verſus fretum Gaditanum & Oceanum occidentalem, incolæ: ſic dicti ἀπὸ τοῦ μαύρου, quod inter alia ſignificat nigrum & caliginoſum. Sunt enim Mauri coloris atri. Illos primùm fuiſſe Indos, & Duce cule maximis copiis in hanc regionem migraſſe nonnulli autumãt. die apud noſtros conſuetudo invaluit, ut omnes Mahometicę regio- ddicti, ſive ſint in Aſia, ſive Africa, Mauri appellentur.

Qui ſummam Libyen habitant ad Thetyos undas, Dionyſ. Afer.
Alcidæ quà ſunt ſtatuæ Mauriſia plebes.
Propter proceras, Zephyri regione, columnas Ruff. Feſtus.
Mauri habitant, his fluxa fides & inhoſpita ſemper
Corda rigent, trahitur duris vaga vita rapinis.

Vu EREM-

EREMBI, EREMBÆ.

SUNT populi Arabiæ barbari, quos etiam Troglodìtas, & à piſci
eſu *Ichthyophagos* appellant, abſque facultatibus juga & ſaxa in
bitantes.

Dionyſ. Afer.

—Zephyri ſub partes degit Erembum,
Speluncis genus infelix, & rebus egenum,
Qui Solis radiis nigreſcunt, corpus aduſti
Diſperſiq; dolent luſtrantes more ferarum.

Ruff. Feſtus.

Barbara montivagos tellus extendit Erembas:
Hi vitam duris agitant in cautibus omnes,
Intectiq; astus crepunt ardua ſemper
Culmina ſaxorum, non ullis pabula in uſum,
Terra parit, glebas abrodunt, more ferarum
Jejunas herbæ, nec amicas frugibus ollis.

GARAMANTES.

POPULI Libyæ interioris, Pſyllis finitimi, ita dicti à Garama
te, Apollinis filio, qui ibi Garamantum oppidum à ſuo nom
extruxit. Hi nullam fixam tenentes ſedem, per varias terras
gantur. Fœminæ illorum ſunt cuivis communes, nullaq; mat
monia contrahunt.

Ruff. Feſtus.

Protinus hinc Garamas latè confinia tendit.
Trux Garamas pedibus pernix, & arundinis uſu
Mobilis.

PUNICUM REGNUM, POENORUM REGIO.

EST regio Africæ, eo in loco, ubi olim Carthago fuit à Didone co
dita, à Scipione verò expugnata & incenſa. Ejus incolæ dicti fuē
Pœn

eni, *Servio* tanquam *Phœni*, eò quòd à Phœnicibus originem traxe-
nt, qui ob Pygmaleonis tyranni ſævitiam relictâ urbe Tyro, Duce Ely-
in Africam claſſibus pervenerunt, & primùm arcem Byrſam, deinde
rthaginem condiderunt. Fuerunt autem Pœni valde perfidi, ut Pœ-
rum perfidia in proverbium abierit. Superiori ſeculo Carolus V. Im-
ator in hoc regno Punico, ſuſcepto bello, victor extitit.

—Fines Carthaginis alti Dionyſ. Afer.
Perpetuas Tyriis celebrat quæ condita laudes,
Qua regnans felix Dido per ſecula vivit,
Atq; pudicitiam non perdit carmine ficto.

—Punica regna Nic. Grudius.
Olim quo ſteterat Byrſa ſuperba ſolo.

Et Libyæ tractus, & quæ Sidonia Dido Sabinus.
Imperio tenuit Punica regna ſuo.

COSMOGRAPHIÆ METRICÆ

LIBER QUARTUS.

oligraphiam, *hoc eſt, totius terrarum orbis præcipuarum urbium deſcriptionem proponens.*

ELENCHUS URBIUM IN HOC LIBRO deſcriptarum.

bs.	*Epheſus.*	*Lampſacus.*	*Pella.*
bs Imperia-	*Troja.*	*Sodoma.*	*Cyrene.*
lis.	*Pergama.*	*Selge.*	*Carthago.*
ium.	*Tarſus.*	*Cæſarea.*	*Alexandria.*
olis.	*Tyrus.*	*Synope.*	*Memphis.*
ES ASIÆ	*Libethra.*	*Ithura.*	*Tunetum.*
FRICÆ.	*Hieroſolyma.*	*Amycla.*	URBES GRÆCIÆ.
	Phaſis.	*Smyrna.*	
n.	*Abydos.*	*Peluſium.*	*Conſtantinopolis.*

Vu 2 *Athe-*

Athenæ.
Tarentum.
Chalcedon.
Elis.
Corinthus.
Sybaris.
Corone.
Meſſena.
Methone.
Pylus.
Corcyra.
Seſtos.
Cyzius.
Megara.
Philippopolis.
Adrianopolis.
Epidaurus.
Iſcalis.
Doriſcus.
Selymbria.
Buthrotum.
Perinthus.
Nicopolis.
Sephia.
Amphipolis.
Beroëa.

URBES GERMANIÆ.

Leodium.
Bonna.
Conſtantia.
Hypra.
Swolla.
Tigurum.
Amſtelredamum.
Francofurtum ad Mœnum.
Witemberga.
Weiſenburg.
Argentina.
Lipſia.
Wormatia.
Vienna.
Heidelberga.
Ravenſpurg.
Gœppinga.
Halla Swevica.
Moguntia.
Baſilea.
Caſſella.
Marpurgum.
Gieſſa.
Grunberga.
Alsfeldia.
Fridberga.
Gelnhuſa.
Bruga.
Colonia Agrip.
Roteburgum.
Roterodamum.
Caſaris mons.
Ratiſbona.
Hagenoa.
Stugarda.
Colmaria.
Spira.
Treviris.
Paſſavium.
Heilbrunna.
Tirnavia.
Seleſtadium.
Tubinga.
Offenburgum.
Mons Regius.
Noricum.
Landavium.
Aquiſgranum.
Augusta Vindelicorum.
Swinfurtum.
Vlma.
Magdeburgum.
Reutlinga.
Torga.
Schafuſia.
Stainum.
Binga.
Veſalia.
Confluentia.
Miſena.
Solis Vallis.
Mollenum.
Haberſtada.
Groninga.
Caſſovia.
Vratulavia.
Erphordia.
Pola.
Salona.
Lucca.
Pferingum.
Naſſenfelſa.
Neopyrgum.
Schnefeldum.
Steinacum.
Kemberga.
Gotha.
Ingolſtadium.
Parthanum.
Pabæberga.
Coburgum.
Beichlingum.
Pega.
Daventria.
Vltrajectum.
Haga.
Bruxella.
Chemnitium.
Bretta.
Poſonium.
Hamelburgum.
Carolſtadium.
Neoſtadium.
Goldinga.
Tundera.
Plona.
Oitinum.
Lunæburga.
Bardwicum.
Roſtochium.
Heida.
Meldorpium.
Halla.
Croneburgum.
Crempa.
Helmſtadium.
Lubeca.
Antwerpia.
Eklenburgum.
Huſenum.
Haderslebia.
Reinoldſburga.
Berga.
Flerſburgum.
Berlinum.
Rotwila.
Dreſdena.
Brandenburgu[m.]
Vberlinga.
Blaſſenburgum.
Herbipolis.
Mülhuſa.
Iena.
Noviomagum.
Saltzburgum.
Sultzbach.
Colmunza.
Lyncia.
Steurecca.
Eberſburg.
Anaſum.
Brunſwiga.
Wolfenbitel.
Queddelburg.
Pirna.
Triglavia.
Spiza.
Morava.
Vilshofum.
Auſtravia.
Altaichum.
Metanoëa.
Straubinga.
Reichenbach.
Pfreymbda.
Werdberg.

Le

Swacia.
Kinzinga.
Hirsfeldia.
Tremonia.
Bibracum.
Kaufbeura.
Lindavia.
Gandavum.
Gemundia Swevica.
Dünckelſpüla.
Memminga.
Northuſia.
Allendorpium.
Solothurum.

URBES GALLIÆ.

Carnutum.
Avenio.
Marſilia.
Veſcontio.
Samarobrina.
Ambianum.
Sanctodionyſium.
Rothomagum.
Diepa.
Lugdunum.
Lutetia.
Metis.
Narbona.
Geneva.
Biturix.
Pictavia.
Turo.
Blœſa.
Angiers.
Doue.
Saintes.
Blaye.
Toloſa.
Aquæ Sexti.
Taraſcon.
Vienna.
Nivernium.
Iuliodunum.
Nemauſus.
Auguſtodunum.

URBES ITALIÆ.

Roma.
Patavium.
Parma.
Tridentum.
Verona.
Meſtrum.
Placentia.
Mantua.
Ferrara.
Ardea.
Interamna.
Terracina.
Beneventum.
Sulmo.
Venetiæ.
Genua.
Nola.
Mediolanum.
Capua.
Florentia.
Aquileia.
Bonavia.
Cremona.
Papia.
Croton.
Tegeſta.
Mutina.
Ravenna.
Sena.
Ancona.
Ariminum.
Piſa.
Brixia.
Bergomum.
Faventia.
Luca.
Cajeta.
Tybur.
Neapolis.
Salernum.
Taurinum.
Tuſculum.
Altinum.
Fanum Fortunæ.
Urbinum.
Brundusium.
Hydruntum.
Sybaris.
Cannæ.
Locri.
Venuſia.
Canuſium.
Conſentia.
Puteoli.
Cumæ.
Rudiæ.
Surrentum.
Atella.
Fundi.
Bajæ.
Linternum.
Anxur.
Oſtia.
Præneſte.
Minturnæ.
Antium.
Aricia.
Ameria.
Gabii.
Albalonga.
Privernum.
Viterbium.
Narnia.
Mevania.
Veji.
Volſinia.
Nurſia.
Luna.
Populonia.
Fœſulæ.
Adria.
Rhodigium.
Forum Livii.

Dertona.
Coſa.
Comaclum.
Fabrianum.
Seguſium.
Sirmio.
Arquatum.
Luceria.
Graviſcæ.
Feſcenia.
Fracta.
Piſaurum.
Peruſia.
Circes domus.
Formiæ.
Sueſſa.
Bozenum.
Comum.
Collatia.
Lanuvium.
Arpi.
Agylla.
Cruſtuminum.
Vetulonia.
Tuſſa.
Velitræ.
Setia.
Ateſte.
Talentinum.

URBES ALIquot Inſulanæ & promiſcuę.

Agragas.
Corduba.
Granata.
Norwicum.
Oliſippo.
Calaris.
Meſſana.
Compoſtella.
Cracovia.
Praga.
Londinum.
Eryx.
Belgradum.
Samandria.
Cotzus.
Gadir.
Tomus.
Hephæſtias.
Methymna.
Mitylene.
Gomorrha.
Thabor.
Veſſala.
Budoviſſa.
Zaslavia.
Oedburgum.
Viliſcum.
Panormus.
Therma.
Oxonium.

§(*)§

URBS.

VRBS dicitur vel ab *urvo*, id eſt, *curvatura aratri*, ex conſuetu[...] ne antiqua, & præcipuè Hetruſcorum, qui urbem conditu[...] taurum vaccæ jungentes, ſulcoque per aratrum facto futura urbem deſignabant. Aliis placet dici ab *orbe*, eò quòd ſulcus il[...] duceretur in orbem: ut autem urbs ab aratro capiebat initium, ita p[...] idem capiebat finem, unde vulgò dici ſolet, *induxit aratrum*, id eſt, ſo[...] æquavit.

Epith. *Antiqua, turrigena, nova, vetus, magnifica, munita, pu[...] chra, celebris, præſtans, magna, valida, parva, capax, condita, turrita, egr[...] gia, eximia, culta, præcincta mœnibus, vallata, ardua, ſpacioſa, ſublimis, e[...] celſa, alta.*

* *Montis in excelſo quæ condita vertice pulchrè,*
* *Conſtans quadratis ſaxis, circundata foſſis.* — Lotichius.
Urbs ſalve, cujus nomen ſinus ultimus orbis
Audit, & exoriens occiduusq; dies.
Montis inacceſſi radicibus adjacet imis. — Idem.
Urbs facie pulchra conſtat cœloq; ſereno,
Et circum vario picta colore nitet. — Leb. Batillus.

Ur[...]

Urbs quæ turre minax caput inter nubila condit, Idem.
Attalicaſq́; alia turre recondit opes.
Advena quàm meritò terris magis omnibus unam,
Turrigeræ acceptam dicere poſſit opi.
Urbs parva & non illi vicis populoq́; frequens eſt. Arias Montanus.
Quam pietas fulcit, quam libertatis avitæ Idem.
Gloria quam tribuum collegia, publica quam pax
Juſtitiæq́; tenor, quam debita præmia juſtis,
Sontibus & pœnæ firmarum & vincula legum,
Quam ſemele natus fœcundis vitibus auget,
Frugibus alma Ceres, ſimiles ut Gargara meſſes,
Ut videant nec tot vineta Falerna racemos,
Quam gemino impoſitam clivo ſubjecta perornat
Planities mitisq́; juvat clementia cœli.
Tot derivatæ gelidis de fontibus undæ,
Lautæ ædes, pictæq́; domus, ſpacia ampla viarum.
Dives opum locus & dulci generoſus Jaccho,
Quem circum viniferi ſurgunt ceu mœnia colles, Friſchlinus.
Pampineisq́; virent latè loca plura racemis.
Miratur molem Æneas, magalia quondam,
Miratur portas ſtrepitumq́; & ſtrata viarum. Virgilius.
* *Armorum ſtudiis urbs opibusq́; potens.*
* *Ardua conſurgunt quadrato mœnia ſaxo.*
Urbs ubi clara jacet præcelſis mœnibus alta.
* *Urbs qua ſunt cumulo mira omnia, copia rerum,* Neofanius.
Innumeræ cultæq́; domus, fœcunda virorum
Ingenia, antiqui mores.
Urbs erat in ſummo nubibus æqua jugo. Ovidius.
Urbs multum præſtans armis inſtructa virisq́;. Idem.
* *Ad quam vectantur longinquæ mormora terræ,*
Unde frequens flavi pura nitela Tagi.
Huc Cyprum, huc Temeſum, huc Arabes, huc Serica dices,
Sedibus evulſa huc Indica regna ſuis.
* *Urbs magnis præſtans opibus faſtuq́; ſurperba.*
—— *Inſignis Baccho fluviisq́; virisq́;.*
Moribus ingeniisq́; hominum procerumq́; Senatu. Auſonius.

Cle-

Idem. *——Clementia cœli*
Mitis ubi & rigidæ larga indulgentia terræ,
Ver longum brumæq; breves, juga frondea ſubſunt.
Fervent equoreos imitata fluenta meatus
Quadrua murorum ſpecies, ſic turribus altis
Ardua ut aërios intrent faſtigia nubes,
Diſtinctaſq; vias intus mirere, domorum
Diſpoſitum & latas nomen ſervare plateas.
Tum reſpondentes directa in compita portæ,
Per mediamq; urbis fontani fluminis alveum.
Taubmannus. *Aërias intrant cujus faſtigia nubes,*
Murorumq; minis horrida pulchra ſitu.
Moribus & lingua cultuq; inſignis avito,
Nobilis emporiis fertilis ingeniis.
Fr. Sfondradus. *——Templis domibuſq; extructa ſuperbis,*
Ingeniis armiſq; vigens atq; ubere campi.
Petr. Angelius. *Urbs erat hybernis celebris ſtationibus inter*
Oppida jucundo Regum delecta receſſu.
Hippol. Capilu: *Quid varias memorem portas, quid ſtrata viarum?*
Emicat atq; urbes ſuperat vi luminis omnes,
Sint licet illuſtres ſtudiis armiſve potentes.
Idem. *Pax ubi & alma quies juſq; eſt in honore vigetq;.*
Cornel. Nepos. *Vidimus emeritam fœcundis civibus urbem.*
Plaſſius. *Sunt tibi templa ſatis, culta Lycæa ſatis.*
Coctilibus muris te circuit ambitus ingens,
Et variis paſſim cingeris aggeribus.
Non liquidi gregibus fontes, non paſcua deſunt,
Nec viridis culto deficit herba ſolo.
Idem. *Urbs hæc Pegaſidas ſummo veneratur amore,*
Diſtribuit doctis donaq; magna viris.
Vatibus inſignis, Phœbo Muſiſq; celebris.
Idem. *Illuſtriſq; viris doctus procerumq; Senatus,*
Quilibet ut poſſit verba Latina loqui.
Cujus amœna virent ut Tempe paſcua, cujus
Innumeræ fruges dant oblectamina vitæ.

Ex Eobano.

Sic pacifidens, ne munera militiei
Negligat, & poſitis ignaviter incubet armis,
Nec luxu vacuam corrumpi deſide plebem
Permittat, non illecebris ignava juventæ
Ocia inutilibus foveat, non ulla voluptas
Prævaleat, non hic turpi locus ebrietati,
Nulla hic infames vulgata libido popinas
Inficit, aut vires melioribus eripit annis,
Oppreſſas multa vitiorum aſpergine, verùm
Si qua dies requiem curis civilibus affert,
Paſſim exerceri videas, juveneſq́; ſeneſq́;
Artibus armorum, & veri præludia belli,
Martiaq́; urbanos meditari caſtra togatos.
Hinc aliis ſtudium celeres torquere ſagittas,
Præfixamq́; levi contingere arundine metam.
Agmina componunt alii properata, docentq́;
Signa ſequi, denſant cuneos, hi cornua ducunt,
Extenduntq́; aciem, firmantq́; ſequacibus alis.
Hæc ita, ſi qua tulit ratio, nec ſemper aguntur.
Nec tantùm his ſtudiis adoleſcit Norica pubes,
Verùm etiam quibus & mores animiq́; vigorem
Erudiant nec enim naturæ ſponte diſertis
Aucta deeſt ſtudio facundæ copia linguæ,
Aſpice quenq́; ſuo conſcriptos ordine patres,
Nemo erit ex illis, quem linguæ dona Latinæ
Deſtituant, quoſdam Graja mirere loquentes:
Doctus honorata tam regnat in urbe Senatus.
Legibus hinc firmata ſuis Reſpublica, nullos
Fortunæ inſultus metuit. ſic viribus omnes
In caſus firmata ſuis. ſibi ſola ſuperq́;
Eſt ſatis, hinc quoq́; privatis acceſſio rebus,
Hinc fovet unanimes ſtabilis concordia cives.
Præterea ſanctos in publica commoda mores
Impoſitos, vitæq́; datas communis habenas,

Præſcriptoq́; pudicitiam ſe fine tenentem,
Legitimi haud auſam temerare cubilia lecti,
Chriſticolas animos, & relligionis amorem,
Cultaq́; præcipuè divini oracula verbi,
Ipſa tacere volet, nec enim ſibi laudibus iſtis
Urbs placet, aut illos iſtis ex rebus honores
Arrogat, ipſa ſui teſtis ſibi proxima ſenſus:
Ipſe ego Hiericola nuper digreſſus ab urbe,
Per nemora Hercynii, jam non incognita, ſaltus,
Nomina Pegneſi ſtabam miratus & undas,
Theſſala ceu pulchram peragrantem Penea Tempe.
Dii quales arces, Dii qualia mœnia vidi?
Qualibus urbanas extructas mœnibus ædes,
Qualia marmoreis ſurgentia tecta columnis
Marmore, quale ſolet producere Norica tellus,
Artibus æternis haudquaquam vile locandis
Naturæ ingenio quodam: quo namq; reciſum eſt
Tempore molle fuit, facile & tractabile ferro,
Poſtquam auras tetigit ſuperas, mirabile dictu,
Dureſcit magis atq; magis, roburq́; manendo
Concipit, & ſenio ſuperat durante juventam:
Pluraq́; non patrios in ſecula prorogat annos.
Hoc lapide aſſurgunt civilia tecta per omnes.
(Æquatis certo regionibus ordine) partes
Supra privatos quam poſſis credere ſumptus
Sufficere, & tantas potuiſſe attollere moles,
Magnorum dicas æquare palatia Regum.
Publica quid memorem longis opera ædita ab annis?
Quid nova ſemper adhuc ſurgentia? qualibus autem
Et quibus aëreas templorum culmina, turres?
Murorum impoſitas foſſis ingentibus arces:
Horrea, phana, lacus, fontes, tot ſuſcipiendis
Hoſpitibus loca, tot ſumptus in publica, egenis,
Ægrotis alimenta, domos, medicamina, curas.
Et ſunt hæc alio nobis majore libello
Ædita, quo per cuncta tuas urbs Norica laudes

Diximus, & meritas tibi juſto in carmine grates.
Quid tibi marmoreis conjunctum pontibus amnem
Proſequar exemplis? quibus exequar omnia verbis?
—Duplice muro
Amplificata loci ſpecies, populiq; voluptas,
Templa, Palatinæq; arces, opulensq; moneta,
Cunctaq; marmoreis ornata periſtyla ſignis.
Mœniaq; in valli formam circundata limbo.

Anonymus.

* *Laude urbs ſtructuræ concelebranda ſuæ.*
Urbs ingens, quantam terrarum non habet orbis:
Mœnia ſurgebant puro ex Adamante, ſed ipſa
Propugnacula erant flammanti extructa Pyropo,
Quæ illic & quanta, & quàm pulchra palatia vidi,
Templa, theatra, fora, & magnarum ſtrata viarum,
Cuncta ex argento atq; auro, gemmisq; beatis.

Marcellus Palingenius.

Urbs animis numeroq; potens & robore gentis,
Vel cunctos præ ſe deſpicit una Deos.

Scaliger.

Urbes in orbe Romano hodie *vel ſunt municipales*, quæ ſuis Do-
is parent, veluti quæ Ducum, Principum, Comitum, &c. ditioni
ectæ ſunt: *vel ſunt civitates liberæ*, à juriſdictione alterius, præter-
n Imperatoris, immunes, in ditione Imperii Germanici conſtitutę,
e & Imperiales dicuntur. Ex his rurſus aliæ ſunt *liberæ*, quæ ſuis u-
ur legibus, ad morem Rerumpublicarum: cujuſmodi ſunt pleræq;
ates Saxoniæ, & Helvetię. Aliæ verò ſunt Imperatoriæ, veluti quod-
Cæſaris patrimonium.

CATALOGUS URBIUM IMPERIALIUM.

Ntuerpia.	Bopfinga.	Conſtantia.	Egera ad ſylv. Hercyn.
Ala.	Berna.	Colmaria.	Eſlinga.
erswcier.	Biſantium.	Colonia Agrip.	Erphurdia.
ſgranum.	Buchorna.	Conshemium.	Fridberga in Wetteravia.
ntoratum.	Bopartum.	Dinckelſpüla.	Francofurtum ad Viadrum.
ſta Vindelirum.	Cæſaris mons.	Daventria.	Francofurtum ad Mœnum.
avia.	Campena.	Donawerda.	
cũ in Suevia.	Caufburna.	Duerna in Ducatu Juliaco.	
ea.	Chura.	Ehenhemia.	
	Cella.		

Friburgũ in Briſcovia.
Gelnhuſa in finibus Heſſiæ.
Gemunda in Swevia.
Gengenbach.
Gienſa.
Goſlaria.
Gottinga in Saxonia.
Groninga in Friſia.
Hagenoa.
Hala Sweviæ.
Heilbrunna.
Halla Thuringiæ.
Hãburg ſive urbs Hammonis.
Heidesfeldum.
Iſena.
Ingelhemia.
Kemptena.
Keiſerſlauter.
Leukircha.
Landavia.
Lubeca.
Lindavia.
Lucerna.
Lunæburgum.
Memminga.
Metis.
Monaſterium S. Georgii.
Mulhuſium Thuringiæ.
Magdeburgum.
Moguntia.
Mulhuſum in Syngovia.
Noriberga.
Nordlinga.
Northuſa in Thuringia.
Neomagum.
Ofenburgum.
Odernheimum.
Pfuledorfum.
Ratiſbona.
Ravenſpurgum.
Reutlinga.
Roſhæmium.
Roteburgum ad Tubarum.
Rotwila.
Schwinfurtum.
Seleſtatium.
Sanct.Gal.in Helvetia.
Scafhuſa in Helvetia.
Solothurũ in [...] vetia.
Spira.
Turchæmium
Tremonia.
Treviris.
Tigurum in [...] vetia.
Wangena.
Werda ad D[...] bium.
Vberlinga.
Veſalia in Du[...] Clivienſi.
Weiſburgum [...] rici.
Weiſburg Seb[...] ſiorum.
Wanga.

Inter has tamen nonnullæ ab Imperio Rom. partim per deb[...] partim per oppignorationes, partim per vim hoſtilem avulſæ ſunt.

Urbs Imperialis libera.

Anonymos.
Mœnia quà pulchrè Romano dedita ſceptro,
Libera conſurgunt, & libertatis avitæ
Percupida.

SVBVRBIVM.

SUBURBIA ſunt domus extra urbem, ædes urbanæ, tanquam ſub[...]be ſitæ.

Friſchlinus.
Hîc ubi nunc veteri conjuncta ſuburbia muro,
Urbs munita, propugnaculum, præſidium.

Plaſſius.
Coctilibus muris te circuit ambitus ingens,
Et variis paſſim cingeris aggeribus.

Friſchlinus.
Natura munita loci: quam ſtagna locusq;,
Et non acceſſo cingebant amne paludes.

U[...]

Urbs munimen habens nullo quaſſabile ferro. Lucanus.
Hoſtibus obſiſtens & inexpugnabile turris Prudentius.
Præſidium.
Quam non fragor hoſticus, aut quam Idem.
Vis impacta quatit non ærea machina roſtro.
Acceſſu loca difficili munitaq; circum, Angelius.
Rupibus ut cunctis mortalibus invia credas.

METROPOLIS.

Dicitur urbs ſecundum Budæum, ex qua Coloniæ deductæ ſunt: Latinè *matricem* quis vocare poſſet: nam μήτηρ eſt matrix, deſumpta Metaphora videtur a fœtu pecorum, ut quemadmodum ex matrice eorum fœtus propagatur, ſic ex Metropoli novæ urbes.

—Sed tantùm hæc divite cultu Sabellius.
Finitimas inter clarum caput exerit urbes,
Quantum inter Corylos ripis fluvialibus alnus,
Aut fructices inter viburnaq; lenta cupreſſi.

ORBIS TERRARUM CIVITATES PER ALEXANDRUM GRAPHEUM colloquio eleganter deſcriptæ.

Interlocutores.

Thaumastes, Panoptes.

Thaumastes.
At, quæ rara meis nunc, ô pulcherrima rerum
Subjicitur facies oculis? miranda repentè
Unde hæc, hæc unde in terris apparet imago?
Ecquid portendit ſubita hæc mutatio? nam, quæ
Mortales hebetat viſus obſcura caligo,
Proſpectumq; oculis dudum quæ craſſa tuenti
Eripit, en penitus noſtris abſterſa receſſit?
Hinc mentem, cunctosq; novus ſtupor occupat artus.
Quid referam? an fallax oculos ſic ludit imago?
Non hercle: video, dictu mirabile, claris

Luminibus noſtro atq; alio ſub Sole jacentes
Subjectas terras, mediis impoſtaq; terris
Oppida, & haud notas nobis ſine nomine gentes,
Regnaq; ſunt, longè noſtris quæ diſſita regnis.
Collibus impoſitas arces, turresq; ſuperbas,
Cœlicolûm delubra Deûm, fora plena tumultus,
Marmoreasq; domos, operoſa palatia Regum
Magnorum, longarum ampliſſima ſtrata viarum,
Littoraq; & celſos curvato fornice pontes,
Et portus, pictis navaliaq; apta carinis.
Nec videor minus ante oculos hæc cernere, cœli
Jupiter aſtrigero quàm cùm ſublimis ab axe
Deſpicit, atq; imis defigit lumina terris,
Deſuper aſpectans, cùm res, hominumq; labores
Reſpicit, & rerum curam cùm concipit omnem.
Ecce autem, & notas, nota in regione, vel ipſo
Momento, cunctas Belgarum lynceus urbeis
Cerno, quas inter, felici illuſtria partu
Carole Gandavæa tuo ter maxime lata
Mœnia conſpicio, benè noto nomine Brugas,
Mercibus & quondam externis, opibusq; potentes.
Bruxellam altricem Regum ſedemq; vetuſtam:
Et, quam florentem ſtudiis, atq; arte Minervæ
Præſtanti & meritò dulces ante omnia Muſæ
Delegere ſibi: hîc mirè ſplendentia nuper
Regifico luxu, Dia Andoverpa, ſuperbo
Luxurians faſtu, inſigni celeberrima cultu,
Nympha Europæo longè gratiſſima cœlo.
Et quæ tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi:
Squalida nunc, omni penitus ſpoliata decore,
En jacet, informi vultu, turpiq; veterno
Obſita, ſciſſa comas, referens vix virginis ora,
Indignis lacerata modis, hinc turbidus imis
Flexivagus placidum Scaldis caput extulit undis.
At, licet ærumnis præſentibus obruta magnis

Innumerabilibusq́; malis peſſundata, penè
Succumbat defeſſa: tamen quandoq; procellis
Inſanis, tenebris & tempeſtatibus atris
Depulſis, procul & claro mox Sole reducto
Lumine, tempus erit: res eſt certiſſima. fallet
Haudquaquam, rurſus cùm ceu rediviva reſurget,
Attollensq́; caput celſum ſub nubila condet,
Et projecta ſolo, nunc marcida, ſerta, decoræ
Cervici, variata roſis, reparata reponet.
At, mihi quis reliquas urbes, quas undiq; cerno
Hîc illic ſparſas, nullo mihi tempore viſas,
(Nam nunquam externas abii peregrinus ad oras)
Expediet? venit huc properans, en, forte Panoptes
Hoc poterit: namq́; is, paſſim toto orbe vagatus
Plurima narravit, quæ oculis luſtravit acutis.
Ergo, oportunè nobis te care Panopte
Offers: dic age, & hæc ediſſere vera roganti.
Hæc urbs eſt quænám, celebres quæ ampliſſima colles
Mœnibus includens ſeptem complectitur altis?
PAN. *Dicam equidem, neq; ſuſpenſum te amice tenebo:*
Hæc, tibi quæ oſtendit Pario, vivoq́; columnas
Marmore ſurgentes, & templa ex ære columnis
Magnifico ſumptu ſuggeſta, palatia celſis
Divorum templis certantia celſa, Theatra
Ardua, Thermarum veſtigia priſca, ruinas
Murorum ingentes, veterum monumenta virorum:
Hæc eſt illa potens rerum Roma, *inclyta bellis,*
Et quondam auguſtis Mavortia clara triumphis,
Hæc regna imperio preſſit, populosq́; ſubactos
Frenavit, totum victrix dominata per orbem.
THAU. *Quis verò ille amnis, gratis qui flexibus errat*
Culta rigans? PAN. *eſt hic dictus quondam Albula, Tybris,*
Cæruleus Tybris, cœlo gratiſſimus: illa,
Ecce, eſt præcipiti Florentia *nobilis Arno,*
Ter quater ingeniis felix, ſpectabilis altis
Turribus: hæc Senæ *celſæ ſunt mœnia:* Parmæ

Armi-

Armigeræ ſunt hæc, prædivitis ubere gleba.
Parthenopen hac parte vides, hac parte capaci
Inſignis portu frondoſis collibus Ancon
Cernitur, hîc celebris latis Ferraria campis
Apparet: dites Ligurum, Inſubrumq́; potentum,
Sint ubi, quóve loco poſitæ, ſi forte requiris,
Primæ urbes, eſt, nónne vides? hîc altera: at illic
Altera, ſed video, geminam quo luminis acrem
Intendas aciem: nónne huc? ſurgentia cœlo
Hîc ubi ſe tollunt multa arte palatia, terra
Regia ceu medio in pelago molimine magno
Conſtructa ac fabricata manu, fundamina magni
Neptuni, immota loco perſtantia, quamvis
Æſtuet, atq; imis udas eructet arenas
Sedibus iratum pelagus? terraq́; mariq́;,
Urbs hæc eſt Venetum, longos dominata per annos.
Hîc Drepani portus, tuta hîc ſtatione Panormus:
Hîc Mamertini quæ mittit munera Bacchi.
Ecce, Tridentinæ lætis in vallibus arcis
Hîc ſurgunt turres: montoſa, atq; aſpera magnos,
Hîc bis ſex unum & pagos dat cernere clarè
Helvetia æternum firmatos fœdere certo.
Dulcibus hîc ſtudiis & mirè dedita Muſis
Argentina ſacris: illic Auguſta, per orbem
Cognita terrarum celeberrima: nomine verè
Reiq; auguſta: Lyco gaudens pulcherrima, latis
Mœnibus, ingeniis operoſæ addicta Minervæ,
Acribus inprimis, hæc Noriberga, vetuſtis
Sedibus: en, illa eſt dives Wormatia campis
Fertilibus, procerum celebris conventibus, illi
Quæ vicina jacet laudata eſt Spira, liquores
Dulcia nectareos quæ fundit vina, perita
Sacroſanctarum legum. THAU. Quæ deinde Panopte
Vicinæ hæ urbes, præclaris mœnibus ambæ,
Ambæ illæ eximiæ? PAN. rogitas? harum altera Rheni
Quæ poſita ad ripas eſt dicta Moguntia, magnam

Hanc ſtatuit molem quondam Germania victrix,
Manſura hæc poſuit Druſi monumenta ſubacti.
THAU. *Ergo hæc, quam perhibent populisq; orbiq; dediſſe*
Infanda arte typos, arguto ex ære perenne
Divumq; opus, inventum admirabile, viſum
Haud unquam? PAN. *illa ipſa: æternùm cui plurima debet*
Poſteritas olim tanto pro munere: THAU. *dic nunc*
Altera quæ? PAN. *dicam: rapido eſt* Francfordia *Mœno*
Nobilis, excellens claris virtutibus: illa
Regales generoſe tibi dat Cæſar honores,
Sceptraq; promittit, ſacri Imperiiq; tiaram.
THAU. *At nobis nondum eſt conſpecta* Colonia: PAN. *cernes,*
Huc paulum deflecte oculos, celeberrima longè
Hæc Agrippinæ ducens de nomine, nomen,
Eſt: hanc felicem dicunt, meritoq; beata
Dicier illa poteſt: ſi vel reſpexeris alta
Mœnia, ſi turres, excellentesq; domorum
Structuras, cœlo ſurgentia tecta Deorum:
Relliquias divûm quibus eſt dotata, bicornis
Si vel dona ſinu Rhenus pater ampla patenti
Quæ fundit, opere aut ferventia ſtrata viarum:
Hæc ſint magna licet: tamen eſt felicior illo
Nomine, quòd tam felici Reſpublica ductu,
Tanta eat, & placida populus quòd pace fruatur
Felix, ante alias felix urbs, ſcilicet iſtis
Temporibus duris, quòd ſemina dira malorum
Innumerabilium, quòd mille incommoda rerum
Deplorandarum ſat nunquam, haud ſenſerit, ipſa
Livida fortunæ quòd non experta furentis
Tela. nec, ut plures aliæ, quas ſæva fatigans
Exercet Nemeſis, duros eſt paſſa labores:
Conſiliis moderata piis, virtute ſuprema,
Arte Salentini, *ſupremi Antiſtitis, alti*
Illius Herois, claro de ſanguine creti
Iſenburgorum Comitum: Croppere ſalubri
Conſilio qui primus ades, te docta Minerva

Erudiit, tibi ſacroſancta volumina legum
Noſſe dedit, Sophiæ & jucundos ire per hortos.
Hæc eadem, auſpiciis magni moderata Senatus,
Alma viget, cujus pars eſt non infima, multo
Eximius ſplendore, vigil Liskirchius, *æquis*
Legibus, is populum & juſtis conſultus habenis
Juſtitiæ regit, & prudens nunc temperat urbem
Conſul: is & Muſas mirè complexus, & arteis,
Et fovet, & colit ingenuas, queis dulcia cordi
Carmina, Laurigero qui Phœbo digna locuti:
Hos generoſus alit, divino & nectare paſcit.
Nunc verò hinc alias ut concedamus ad urbes
Præcipuas quaſdam, tu lumine percipe porrò
Quò digitum intendam: non hic, en cernis, apricis
Collibus impoſitam, riguis & vallibus urbem?
Non liquidos fontes paſſim per prata, per arva
Læta ſoporifero manantes murmure? lymphis
Agmina Nympharum vitreis merſare natantum
Corpora? perpetuo hæc dicas viridantia Tempe,
Aſpice, Aquiſgranum *eſt, hîc Carole Mauſolæum*
Conſpicitur ter Magne tuum, hîc diademata prima
Magnanimi accipiunt, genus alto à ſanguine divûm
Induperatores, acri quæ ſulfure fumant
Hæc loca, ſunt calidis Thermæ de fontibus ortæ:
Ægra ſalutifero reparantes corpora Thermæ
Flumine, victa lue, & variis exercita morbis.
Mercibus & ſtudiis hîc ſplendida Lipſia, *clara hîc*
Witenberga *jacet, vaſtos* Erfordia *muros,*
Vandalicos & ſæpè truces experta furores
Hamburgum, *& celſas turres, arceſq; ſuperba*
Lubeca *oſtentat, ter maxima* Praga *potentum,*
Nec minus oſtentat monumenta inſignia Regum,
Et vaſtas moles, longi & curvamina pontis.
Magna Vienna, ſua hîc en propugnacula, vinci
Neſcia, miratur, animoſaq; deſpicit hoſtem.
Hæc Phœbæa Rhodos, *ſunt hæc tua mœnia* Buda.

Illa, illa eſt Magni de nomine Conſtantini
Dicta, opibus Regum pulchrè exornata, potenti
Imperio, famaq; ingens, magnæ æmula Romæ.
Porrò hanc, cui fixis oculis ſtupefactus inhæres,
Urbem, vallorum latè quam circulus ingens
Ambit, miraris? ea quæ ſit deinde requiris?
Cernere pyramidum quæ dat ſpectacula, quæq;
Clara ſepulchrorum præbet miracula Regum?
Eſt Memphis*, ſævi juſſa imperioſa tyranni*
Quatuor hæ didicere pati, & juga dura ſubire,
Heu miſeræ hæc Solymæ *ſanctæ ſunt mœnia, fœdè*
At nunc rapta manent, canibus data præda cruentis.
Quæ ſit cauſa rogas? agitans diſcordia fratres,
Quos voluit dici ipſe ſuo de nomine Chriſtus,
Hoc facit, ut proprios enſes in viſcera vertant,
Heu ſua, nec capiti ſtudeant avertere peſtem
Unanimes, nimia vanæ cupedine capti
Gloriolæ, magni ſpernunt dum juſſa Magiſtri.
Nunc age, præcipuas fœcundis dives Iberus,
Quas habeat terris, quas Gallia fertilis urbes,
Accipe: quam cernis magnis, en aſpice, muris,
Eſt ſua quæ jactat cocco ſaturata rubenti
Serica fila, olim populis Granata*, beatis*
Laudata, hæc eſt Mercurio fundata, potensq;
Hiſpalis, hîc toti felix notiſſima mundo
Ullyxbonna jacet, nobis quæ ditia mittit
Munera, quæ dat dives Arabs, quæ decolor Indus,
Quæq; novo quæruntur opes dudum orbe reperto.
Hanc Burgum *dicunt, hæc eſt quæ Barcino ponto*
Adjacet oſtrifero, mediis hæc quæ ſita terris
Oſtentat ſeſe, populi dixere Toletum
Indigenæ, magno ter felix Præſule. THAU. *Sed quæ*
Hæc? PAN. *eſt altiloquum Vatem quæ clara camœnis*
Dulcibus Auſonium peperit generoſa vetuſtis
Mœnibus hîc ſpectanda jacet Nemauſus *apertè,*
Illa quater ſenis vicis quæ præfuit olim

Imperioſa, potens illa ecce Toloſa. THAU. ſed hæc quæ
Fluminis has rapidi ripas, quæ ſplendida cultis
Ædibus illuſtrat? PAN. jucundo eſt munere divûm
Lugdunum omnigenum, longè celeberrima, at illa eſt
Urbibus Europæ populoſa Lutetia, certans
Circuitu magno, latè complexa rotundo
Orbe ſuo plani quàmplurima jugera campi.
At nunc ſat fuerit vaſtum oſtendiſſe per orbem;
Præcipuè inſignes turritis mœnibus urbes,
Hoc Europæo poſitas alioq; ſub axe:
Namq; ego, diſtincto ſi cunctas ordine pergam
Enumerare, frequens vaſta aut quas Africa monſtris
Terra habet, aut Indi procul hinc ſub Sole repoſti
Occiduo, ſimul & naſcenti, Aſiævé potentis
Innumeras, cunctas & quas Sol lumine luſtrat:
Ante, leves atomos tenui quos corpore clarus
Phœbus, ubi radios patulæ per aperta feneſtræ
Inſerit, inter ſe motu miſcere videmus
Prælio perpetuò enumerem referamq; canendo:
Omnia nec valeam numeris includere noſtris
Nomina, præcipitans & Sol cadit ipſa domorum,
Aſpice, ſumma micant tantùm faſtigia, quare
Mox abeo, hanc unam ſi deſignavero, dignam
Quam videas, hæc eſt cunctarum maxima longè
Inſula, cœruleis pelagi quæ tunditur undis,
Auriq; argentiq; ferax, toto orbe Britanni
Diviſi, hanc habitant, longè pulcherrima regni
Totius hæc urbs eſt, Londinum nomine dicunt,
Regia magna, potens, multos regnata per annos.
Cecropiis olim, Latiiſq; habitata camœnis,
Funera Roffenſis magni, docti aſpera Mori:
Porrò autem plures alias totumq; per orbem,
Undiq; vel ſparſas immenſis tractibus urbes
Si cognoſſe cupis: ſunt, qui rara arte periti
Virtute inſignes clara, quos maxima Pallas

Erudiit, te oculis & mente per omnia ducent.
Hos adjunge tibi ſocios aderuntq; volentes.

URBES ASIÆ.

GAZA.

ST urbs in Perſide ſita, ita dicta, quòd Rex Cambyſes in illam, tanquam propugnaculum munitiſſimum, omnes ſuas facultates & divitias congeſſerit. Eſt etiam *Gaza* urbs Palæſtinæ, cujus Simſon portas fregit, *Jud.c.16.*

Gazaq; proceris aſſurgens undiq; muris. Ruff. Feſtus.
Regia quod Crœſi cœpit, quod Perſica Regum Sabellius.
Gaza vetus.

BABYLON.

ABYLON, Hebræis *confuſio* ſic dicta, ob confuſionem linguarum,
quæ ibi contigit, fuit urbs Aſiæ, quam Euphrates fluvius mediam
ſit, Chaldæorum Regum ſedes & Metropolis: illam à Nimrodo ve-
ore hominum primo, qui primus gladio ſeſe cingens homines ſub
m ſuum traxit, conditam eſſe Hebræi volunt. Beroſus ſcribit eam à
rno, Beli patre, fundatam fuiſſe, anno 131. poſt diluvium. *Strabo* verò
iramidem Aſſyriæ reginam illam condidiſſe affirmat. Hæc Semira-
eam muro ac mœnibus tantoperè munivit, horto præterea mirabi-
condecoravit, ut tam hortus quàm mœnia ſeptem mundi miracu-
uerint annumerata. Murus latere coctili atq; bitumine conglutina-
in altitudine ducentos, in latitudine cubitos quinquaginta habuiſſe
ur, tantam nimirum latitudinem, ut quadrigæ ſibi occurrentes, ſine
aculo pertranſire potuerint. Peripheria verò murorum 15. milliaria
manica in ſe continuit. Eſt etiam *Babylon* urbs Ægypti, ad Nilum flu-
n condita, quæ aliâs *Memphis* dicitur, hodie Alkair.

Epith. *Eximia, Semiramia, Perſæa alta, potens, munita, dives.*
— Quam dicitur alta Ovidius.
Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis urbem.

Dionyſ. Afer.

Ad partes auſtro Babylon, quam mœnibus olim
Mirandis poſuit firmisq́; Semiramis urbem,
Cujus in arce domum ſplendentem fecerat auro,
Quam ſimul argentum variè decoravit eburq́;.

Ruff. Feſtus.

Qua ſunt labra Noti Babylon ſubducitur arce
Procera in nubes, hanc priſca Semiramis urbem
Vallavit muris, quos non abſumere flammæ,
Non aries penetrare queat.

EPHESUS.

EPHESUS, olim *Onygia, Trichia,* & *Ptelea,* item *Sarmona* ab una
mazonum dicta, eſt urbs Joniæ emporio celeberrima, ab Ama
nibus primùm condita, ob templum Dianæ præſtantiſſimum, quod
ptem miraculis mundi annumeratur, valdè nobilis: hoc templum
Olympiade, qua Alexander in hunc mundum natus eſt, ab Heroſtr
incenſum (qui hoc nefario ſuo facto nomen ſuum immortalitati tra
re voluit) conflagravit, cujus templi deſcriptio extat apud *Plinium lib.*
c.14. Docuit in ea D. Paulus per biennium, poſtea diſcedens function
Eccleſiaſticam Timotheo tradidit. Nati ſunt in hac urbe viri acutiſſi
ingenio & doctrina plurimum excellentes, inter quos ſunt *Apelles, H*
modorus. Heraclitus, cognomento *Scotinus, Alexander Orator, & H*
ponax Poëta, Artemidorus Philoſophus, cujus extant *lib.5. de ſomniis.* A
eſt Epheſus Hieroſolyma milliaribus Germanicis 136.

Torrentius.

Ac Epheſi Triviam *cives coluere* Dianam,
Nec minor hæc illis quàm credita Pallas Athenis.
Teſtis erat templi moles operoſa ſuperbi,
Artificum decus & magnorum opulentia Regum.
His aurum argentumq́; illis monſtrantibus arcem,
Quod quò nobilius, tantò quoq; ſanctior eſſe.
Viſa Dea eſt tutela Aſiæ Europamq́; per omnem
Culta vel ad Gades uſq; ad Solemq́; cadentem.
Hinc ingens porrò quæſtus, tot commoda plebis
Undiq; cùm celebrem fieret concurſus in urbem,
Nam refugis & tutum præbebat aſylum.

Con

Cominus hic gelidi qua ſpirant flabra Aquilonis Ruff. Feſtus Avienus.
Urbs Epheſus *tetræ ſuſtollit fana Dianæ*
Munus Amazonidum memorabile.
— Sunt mœnia clara Dionyſ. Afer.
Urbs Epheſus claudit quam grato littore pontus.

TROJA, ILIUM.

QUANTUMVIS Troja propriè ſit regio Trojana minoris Aſiæ, frequentiſſimè tamen accipitur pro *Ilio* urbe regionis illius celeberrima, Trojanorum olim Regum regia. Appellatur autem ...a à *Troë* Rege: *Teucria* à *Teucro*: *Dardania* à *Dardano*. Fuit à Græ...er decenniũ obſeſſa, tandemq; ob Paridis raptum in Helena com...um everſa. Apollo & Neptunus, cùm ambo penuria rerum neceſ...um laborarent, finguntur Regi Laomedonti muros Trojanos ex...nti, operam ſuam pro mercede in uſum laterum locaſſe. *Ovidius* ta... pro ſonitu lyræ Apollinis, mœnia Trojana exſtructa fuiſſe fingit. ... enim Apollo ſuam pulſaret lyram, ſaxa ſua ſponte accedentes, ſe continuè accommodarunt.

Epith. *Laomedontæa, Neptunia, Laomedontia, perjura, fatalis, Ilia-...ctorea, Apollinea, Idæa, Phrygia, Phœbæa, Dardana, Teucria.*

Ilion aſpicies firmataq; turribus altis Ovid in Ep. Par.
Mœnia Apollineæ ſtructa canore lyræ.
Palladio periit ſublato Troja per hoſtes, Lauterbach.
Urbs præclara Phrygum Danaum quæ concidit armis.
Bis vetus everſum eſt Argivis Ilion armis, Iul. Cæſ. Scalig.
Bis nova victores Græcia luget avos.
* *In decimo primum quæ concidit Ilion anno.*
Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens Virgilius.
Sarpedon, ubi tot Simois correpta ſub undis,
Scuta virum galeasq; & fortia corpora volvit.
—Florebat opimis Cornel. Nepos.
Troja ſuis & Rege potens & milite tuta,
Nec ſuperos nec fata timens.
Dardana quæ Grajo Troja ſub hoſte fuit. Ovidius.

Teſtis

Pontanus. *Teſtis Apollineæ Neptunia mœnia Trojæ.*

Taubmannus. *Europæq́; Aſiæq́; illud commune ſepulchrum,*
Notaq́; virtutum Troja virumq́; cinis.

Lauterbach. *Ob turpes Helenæ raptus cadit Ilion armis,*
Intoleranda gravis damna libido trahit.

Idem. *Diruta Palladio ſublato mœnia Trojæ.*

Fuit Palladium, cujus hîc fit mentio, ſignum fatale, & ſimul N men tutelare Trojanorum, unde urbs Trojana, niſi illud auferretur, pi non potuit. Cùm ergo Ulyſſis & Diomedis aſtutia illud auferret Troja à Græcis occupata, & funditus deleta eſt. Poſtea illud Ænææ o culi juſſu in Italiam venienti traditum eſt, & inde Roma per Conſtan num Conſtantinopolin perlatum.

Lucanus. *Circuit exuſtæ nomen memorabile Trojæ,*
Magnaq́; Phœbæi quærit veſtigia muri,
Jam ſylvæ ſteriles & putres robore trunci
Aſſaraci preſſere domos, & templa Deorum.
Jam laſſa cervice tenent ac tota teguntur
Pergama dumetis etiam periere ruinæ.

Eobanus. *Quæ nequit ipſa ſuas oſtendere Troja ruinas,*
Mæonio clarum carmine nomen habet.

Torrentius. *—Phrygiæ ſub montibus Idæ*
Sigæum ad Pontum venerunt, Troada ubi olim
Threicios quæ ſcopulos Hebrumq́; rigentem
Troja fuit, cineres aliam convertit in urbem.

Maurerus. *Troja cadit, Danaum validis ſuperata lacertis,*
Cumq́; ſuo Priamo plebs numeroſa perit.

Idem. *Troja decennali cecidit celeberrima bello,*
Et Paridis propter ſtupra nefanda ruit.

Hugo Favolius. *Mox nova gaudemus contingere littora mundi*
Altenus, ditumq́; Phrygum clariſſima quondam
Mœnia, dum Priamum proles numeroſa beabat:
At nunc nuda, gravis tantùm ſimulacra ruinæ.
Ergo alii valles ſolerti indagine luſtrant,
Pars colles ſcandit, pars altera diruta ſaxis,
Saxa ſtupet, celebresq́; everſas funditus arces,
Dumq́; loci formam, dum lamentabile regnum

F

Fatalis Trojæ miramur, & ultima Regis
Fata recenſemus Priami, Priamiq́; nepotum,
Improviſus adeſt firmata à puppe magiſter,
Geſtarum hic quondam rerum, gnarusq́; locorum
Ille minutatim nos hic per ſingula ductans,
Geſta renarrabat Trojæ, gentisq́; Pelaſgæ.
Hic quondam Priami (ſic conſtans fama) potentis
Regna fuere (inquit) tranquilla hic pace ſuperbis
Eſt Phrygibus multos multum dominata per annos,
Troja potens olim & felix, rerum ante Deanum
Quam Paris Iliacæ reſonis in vallibus Idæ
Jurgia ſæva trium malo victore diremit
Felix, ante ratem quam perfidus hoſpes onuſtam
Solverat, Oebalio furtim de littore, & omnis
Hoſpitii ſacro violato jure, maritam
Fraude Therapnæem tacitis avexit Amyclis.
Sertus ſpectator formæ & famoſus adulter,
Mygdonios quondam torrenti flumine fines,
Hic (ait) à Phrygiis diviſit Rhinacus oris,
Daſciliusq́; lacus nullo diſcrimine, qui poſt
Vicinæ nomen de nomine ſumpſerat urbis.
Aſpice nunc urbes Aſiæ Phrygiæq́; potentis,
Regna olim dominata procul terraq́; mariq́;.
Heu quibus (indignum) quibus, heu parere tyrannis
Coguntur quales jam lapſa dedere ruinas.

PERGAMA.

[F]IT arx urbis Trojæ, regia Priami, quæ accipitur nonnunquam pro [ip]ſo *Ilio.* In eadē ſignificatione legimus etiā Pergames & Pergamus.
Epith. *Neptunia, alta, Rhœtia, Teucria, Dardana, Troica ſublimia.*

Dardanaq́; Argolicâ Pergama rapta manu. Politianus.
Quæ populata malis Neptunia Pergama flammis. Idem.
—— Trojam incenſam & prolapſa videntes Virgilius.
Pergama, tot quondam populis terrisq́; ſuperbum
——Regnatorem Aſiæ.

TARSUS.

TARSUS eſt urbs Ciliciæ, illiusq; regionis Metropolis, hodie T[...] cis *Teraſſa* dicta, quę Cydno amne irrigatur, cujus conditorem n[...] nulli ſtatuunt Perſeum, Danaes filium. At in hiſtoriarum monumen[...] legimus, quòd Sardanapalus ultimus Aſſyriorum Rex voluptatibus f[...] disq; libidinibus aliâs multum deditus, hanc & Anchialam trium d[...] rum ſpacio (quidam ponunt unum diem) condiderit. Joſephus verò [...] *1.* à *Tarſo*, Japheti nepote, appellatã refert. Viri ex hac civitate oriund[...] hiſtoriis celebres recenſentur *Neſtor, D. Apoſtolus Paulus, & Archela*[...] celeberrima in ea fuit Academia, *quæ ſecundum Strabonem lib. 14.* A[...] xandriæ & Athenis antecelluit.

Torrentius.

——Tarſumq; ſuperbam
Quam pulcher gelidis Cydnus prolabitur undis.

Fuit etiam Tarſenſis Athenodorus, Philoſophus acutiſſimus.

Clajus.

Metropolis Cilicum fuit ejus patria Tarſus,
Conditor oppiduli Sardanapalus erat.
At juxta quoſdam Perſeus hanc condidit urbem,
Nobile ibi emporium Gymnaſiumq; fuit.

TYRUS.

TYRUS urbs Phœniciæ præclariſſima, ac una ex illis, quæ Tripol[...] efficiunt, olim fuit inſula. At opera Alexandri Magni vicinæ te[...] juncta, primùm *Sarra* dicta, unde *Sarrana purpura* appellatur T[...] Creditur ea *Tibullo* prima navium inventrix. Condidit illam Age[...] Beli filius. Complexa eſt hæc urbs, *ut tradit Strabo* in ambitu ſuo 22. [...] dia, quæ faciunt 3. partes milliaris Germanici. Abfuit Hieroſolymis [...] liaribus 25. Tyri conditio penè eadem fuit olim, qualis eſt hodie Ve[...] torum, ut conjicitur ex *Ezechiele cap. 28.* ubi ejus negotiationes & u[...] commerciorum prolixè deſcribit, illiusq; magnificentiam cum fut[...] deſolatione confert. Ex hac urbe oriundus fuit *Ulpianus* celeberri[...] ille Juriſconſultus, & *Porphyrius* Philoſophus, qui ſcripſit libellum [...] gicum, & Ariſtotelis libris adjecit commentarios. Abfuit Sidone d[...] bus milliaribus Germanicis, quæ ſimiliter urbs fuit potentiſſima.

Epith. *Phœniſſa, Cadmæa.*

Utq; armis vaſtum proſpectat turribus æquer,
Prima ratem ventis credere docta Tyros. Tibullus.
——Ubi Tyrus olim
Ire domum ſaturas veſpere juſſit oves. Lotichius.

LIBETHRA.

ST urbs Aſiæ, in ea parte Theſſaliæ, quæ in Macedoniam vergit, monti Olympo ſuperſtructa. Hæc (cùm ab Oraculo prædictũ eſſet, ód ἀπὸ συὸς ipſi interitus immineret) amne quodam *Sys* nomine di-,aquarum incremento aucto fuit ſubmerſa. Hujus interitus cauſam etę finxerunt, quòd Libethrii paſtoris dulciſſimum cantum in ſomno lire volentes, quandam columnam everterant, qua everſa Orphei oſ-uerunt detecta.

Sus ex Oraclo Libethram ſubruit urbem, Lauterbachius.
Eveniunt dudum quod monuere Dii.

HIEROSOLYMA.

HIEROSOLYMA fuit Judææ oppidum, *ſecundum Plinium*, totius Orientis pręclariſſimum, in tribu Benjamin ſitum, primùm *Salem*, : eſt pacificum, temporibus Regis Melchiſedeci dictum: inde à Je-ſitis occupatum, *Jebus* fuit appellatum, *Joſuæ cap.10. & Judicum 1.& 2. n.5.* Hieroſolymæ verò nomen, expulſis à Davide Jebuſitis, illi conti- Intra mœnia quatuor præcipuos montes tenuit, videlicet verſus au-m montem *Sion*, cui urbs Davidis ejuſdemq; regia fuit ſuperſtructa: ſus ortum montem *Moriam*, in quò templum auguſtiſſimum Salo-nis fuit poſitum: verſus occaſum montem *Acran:* verſus ſeptentrio-n *Bezethan*. Ejus figura erat quadrata, *ſecundum Joſephum*, in circuitu 33. ſtadia continens, quæ conſtituunt unum milliare Germanicum gnum. Tres habuit muros ex albo marmore exſtructos, quorum al-o 25. cubitos, latitudo verò 20. exæquabat. Egreſſus & ingreſſus per ortas patebat. Poſt expugnationẽ à Tito Veſpaſiano factam, per 60. os urbs hæc deſerta remanſit, uſq; ad tempora Ælii Adriani, qui ju-

xta hanc urbem in cineres redactam, ac ex imo fundamento, juxta Sal-
toris noſtri vaticinium, erutam, aliam urbẽ in vicinis montibus Chi
& Golgatha condidit, ac à nomine ſuo *Æliam Capitolinam* dici volu
Urbs hæc hodierno die viſitur, ac Hieroſolyma nuncupatur, quam
falsò hoc priſtinæ *Hieroſolymæ* nomen ipſi affingatur, ſiquidem in lo
ſuo priſtino non eſt condita, quod vel exinde liquet, quia hodie ſep
chrum Chriſti muris includitur, quod extra urbem tempore Chr
fuiſſe patet ex hiſtoriis Evangelicis. Hæc urbs poſtea per Coſroem R
gem Perſarum, per Homarem principem Saracenorum, per Caliph
Regem Tartarorum, & denique anno 1512. per Selymum Imperatore
Turcicum fuit bello capta, & ab eodem poſtmodum inſtaurata, ut h
die elegans urbs appareat, duobus auguſtiſſimis templis, Salomo
ſcilicet & ſacri ſepulchri ornata. Templum ſepulchrale primùm Cæ
Conſtantinus ex precioſo marmore, auro & argento condidit, cumq
per Caliphami eſſet vaſtatum, denuò à Chriſtianis ea figura, qua ho
conſpicitur, fuit inſtauratum. Eſt autem ejus figura rotunda, viginti t
pedes ampla. In media altitudine eſt feneſtris pervia, ſuperſtructa tur
infra quam in medio templi extat ſpelunca, in qua Salvatoris noſtri J
Chriſti ſepulchrum peregrinis oſtendunt. Nomen Hieroſolyma *Eu*
bio de præparat. Evangelica lib. 9. deſcendere videtur ab ἱερȣ̃, id eſt, *te*
plo, & *ſalem*, aliis videtur dictio à *Jebus* & *ſalem* compoſita, ſecundum
quæ ſuprà à me dicta ſunt, ita ut primùm appellata fuerit *Jebuſalem*,
poſtea *b* in *r* mutato *Jeruſalem*.

Ioh. Clajus.

Quæ fuit urbs Solymæ *longè pulcherrima rerum,*
Totius immenſum qua patet orbis iter.
Millia circuitu complexa eſt quatuor amplo,
Præterea muris undiq; cincta tribus.
Ut jam non addam quæ magnificentia templi,
Qui fuerint ſumptus artificumq; labor.

Alex. Grapheus.

------Hæ Solymæ ſanctæ ſunt mœnia, fœdè
At nunc rapta manent, canibus data præda cruentis.
Quæ ſit cauſa rogas? agitans diſcordia fratres,
Quos voluit dici ipſe ſuo de nomine Chriſtus,
Hoc facit, ut proprios enſes in viſcera vertant,
Heu ſua nec capiti ſtudeant avertere peſtem
Unanimes, nimia vanæ cupedine capti

G

Gloriolæ magni ſpernunt dum juſſa magiſtri.
Illic ſolennes aras Davidica proles, Clajus.
Altaq; candenti poſuit de marmore templa,
Dona Deo & primæ frugis portare maniplos.
Quæ fuit urbs Solymæ longè pulcherrima rerum, Idem.
Totius immenſum qua patet orbis iter.
Millia circuitu complexa eſt quatuor ampla,
Præterea muris undiq; cincta tribus.
Ut jam non addam, quæ magnificentia templi,
Qui fuerint ſumptus artificumq; labor.
Quære Hieroſolymam in Proſometrica mea Theologia.

PHASIS.

ST oppidum Colchorum, ad fluvium ejuſdem nominis ſitum, cujus mentionem facit *Plinius lib.6.cap.4.* & *Eobanus Heſſus* in navigae Argonautarum.

——Vix mane coorto Eobanus.
Euxinum, occiduo dehinc Phaſida Sole videmus.
Admonitos jubet hîc Ancæus candida multo
Stringere demiſſis antennis corpora nexu:
Malum æquare rati, puppimq; impellere remis.
Fluminis at poſtquam tranquilla per ora recepti
Venimus, hinc muris Æetæ cincta ſuperbis
Regia ſpectatur, nemus & quo vellere pellis
Fulvo glandifera fago ſuſpenſa nitebat,
Mox adeunt Regem Phryxæaq; vellera poſcunt.
Ventum erat ad ſedes, quas Phaſis præterit ingens, Idem.
Atq; novem denſus paries erectus in ullas
Turribus & ſolidis munitus vectibus ambit.
Septeni claudunt orbes, triplicesq; tuentur
Æratæ ingentes portæ, ſupereminet altus
Murus, & auratæ decorant faſtigia pinnæ.
Spargit inexſtinctas portarum limine in ipſo
Sublimis regina faces, procul arcet & omnes
Mortales, ſacris niſi ſit placata Diana.

Interior ſepes murorum circuit hortum
Umbroſum arboribus latè creſcentibus illic
Cum cornis pulchræ laurus, platamq; decoræ,
Et parvis tectæ creſcunt radicibus herbæ.
In medio ſtipes fagi ſacer, arduus altum
Denſatur nemore & ramis ſpaciantibus exit.
Pendet in hoc Phryxi vellus ſerpensq; ſuperbum
Amplexus Turcum, ſpiris ingentibus ambit.

ABYDOS & SESTOS.

ABYDOS eſt urbs minoris Aſiæ, ad littus Helleſponti ſita, oli Mileſiis condita, è cujus regione in altero littore Europæo eſt *ſtos* urbs præclariſſima: *unde Virgilius 1. Georg.*

Pontus & Oſtriferi fauces tentantur Abydi.

Et Homerus *Iliad. 5.*

Et qui Percoten atq; ipſum Praction, & qui
Clarum Seſton habent & Abydum Dian Ariſpam.

Diſtant autem *Abydos & Seſtus, ut tradit Strabo Coſm. lib. 13.* ſta inter ſe 30. & à portu in portum pontis locus eſt. Qui idem refert, q poſt bellum Trojanum Abydon habitarint Thraces, inde verò Mil

Valer. Flaccus.
Immittitq; ratem, medias intervolat urbes,
Qua brevibus ferit æſtus aquis, Aſiamq; prementem,
Effugit abruptis Europa immanior oris.
Has etiam terras conſertaq; gentibus arva,
Sic pelago pulſante, reor, Neptunia quondam
Cuſpis & adverſi longas labor abſcidit ævi.

LAMPSACUS.

EST oppidum Aſiæ, in littore Helleſponti ſitum. *Strabo lib. 13.* v *Lampſacum*, qui ibidem refert, quòd Calliopoli diſtet 40. tan ſtadiis: meminit illius etiam *Cicero 3. de Verr. Oppidum in Helleſpont*

Lam

mpſacum, in primis Aſiæ provinciis clarum & nobile. Homines autem
Lampſaceni in omnes cives Romanos ſunt officioſi. Olim *Pithyuſa* dice-
ur: unde *Valer. Flaccus.*

Exuperant Pithyamq́ undis tranſmiſſaq́ puppi
Lampſacus, Ogygii quam nec trieterica Bacchi
Sacra nec arcanis Phrygius furor invehit antris.
Sed ſuus in Venerem raptat Deus illius aras
Urbe ſuper, celſiq́ vident velamina templi.

SODOMA & GOMORRHA.

ODOMA fuit civitas diſtans 6. milliaribus ab Hieroſolyma, verſus
ortum & meridiem. Hebræisq́; ſignificat *myſterium*, *Gomorrha* verò
rgitem. Hæ duæ urbes temporibus Divi Lothi inde emigrantis, unà
n aliis duabus, *Adama* & *Zaboim* igne cœlitùs demiſſo perierunt: cu-
perditionis etiámnum apparent veſtigia eo in loco, ubi eſt hodie la-
Aſphaltites, ſive *mare mortuum*, repletus bitumine, undè etiam no-
n habet: ἄσφαλτος enim Græcis eſt bitumen. At audiamus jam *Plinii*
iſce teſtimonium: *Duo ibi*, inquit, *oppida*, *Sodomum nominarunt*
m, alterum Gomorrham, apud quæ pomum gignitur, quod licet ſpeciem
at maturitatis, mandi tamen non poteſt: nam fuliginem intrinſecus fa-
ceam ambitio tantùm eximiæ cutis exhibet, quæ vel levi tactu expreſſa
um exhalat & fatiſcit in vagum pulverem. Triſtis hic ſinus panditur,
n de cœlo factum teſtatur humus nigra, & in cinerem ſoluta. At, quid
rit, quò minùs etiam de eadem re percipiamus quæ reliquit *Godefri-*
Heidfeld in Sphinge? Sodomitarũ, ait, *regionẽ tredecim civitates com-*
ã fuiſſe Strabo memorat in lib. 18. Gen. 13. v. 10. Ezech. 16. v. 49. quarum
oma fuit primaria ambitu ſtadiorum 60. Ante excidium horto Domini
paradiſo comparata fuit, ob elegantiam ſitus, & rerum omnium uberta-
Ut enim paradiſus quadrifidi fluminis ſcaturigine, ſic univerſus ille
lus Jordanis alveo ſuaviter irrigabatur, & nobiliſſimos juxta copioſiſſi-
q́, fructus proferebat. At poſt imbre ſulphureo exuſtus in lacum delicuit,
ujus ripam etiámnum reperiuntur poma, quæ ſpectatorum oculos mirè
ctant, verùm ubi leviter illa contigeris, atrum quempiam fumum exha-
, & in cineres fatiſcunt, quaſi adhuc ardeant, atq́ adeò hodie hunc tra-
ctum

ctum totum meritò antiparadiſum, ſeu paradiſo contrarium dixeris H[...]
enim locus eſt ſine fructibus, ſine aquis, ſine amœnitate cœli, omnibus anima[...]
tibus inhabitabilis. Hinc verſus:

Poma virent Sodomis, cinerem dant carptaq; fumum,
Iræ has relliquias vult ſupereſſe Deus.
Maverus. Sodoma fumivomis conſumitur impia flammis,
Teſtis & eſt iræ clara Gomorrha Dei.
* Quam Sodomam delent, ſulphura ſparſa ſolo.
Mantuanus. Abſtulit immixtis ſulphur quinq; urbia flammis,
Nunc lacus eſt, ubi tunc homines errare ſolebant.
Et qua Pentapolis regio fuit, æquora lentus
Pigra liquor reſtat, qui mortua corpora ſorbet,
Viva gerit tergò, ſceleris monumenta vetuſti.
Idem. Binæ quæ flammis pereunt cœleſtibus urbes,
Infames vitiis urbes, & ſulphure dignæ,
Ardet ubi piceus, ſulphureusq; lacus.
Maverus. Totus ob illicitos perit improbus orbis amores,
Obrutus inſanis alluvionis aquis.
Sulphurei ruptis populantur nubibus ignes,
Stracta Gomorrhæo mœnia celſa ſolo.
Scilcet ob fœdos vetitosq; cupidinis æſtus,
Et pia legitimi vincula rupta thori.
Clajus. Et Sodomæ turres, & ſplendida tecta Gomorrhæ,
Ad nigra ſulphureis tartara miſit aquis.
Mantuanus. — Cœliq; ex arce pluebant
Sulphur, & æthereis ardebant ignibus urbes.
Piterichius. Nunc quoq; fumorum volvit ad aſtra globos.
* Quæ facta immundus fœda Gomorrha cinis.
Reuſnerus. * Quam Sodomam piceo perdidit igne Deus.
Igne ſub hoc piceo Sodoma ruit atq; Gomorrhæ,
Aſphalti monſtrans nunc quoq; ſigna lacus.

NINIVE.

NINIVE, ſecundum Suidam, fuit urbs Aſſyriorum ad amnem Tigri[...]
poſita, ſic appellata à ſuo conditore Nino, Beli filio. Ejus verò inc[...]
læ N[...]

r Ninivitæ dicti fuere. At *Ptolemaus* & Græci eam *Ninum* appellant. *Diodorus* verò *Siculus* eam ad Euphratem *lib. 3.* collocat: *Ninive*, ait, *à Nino ſuper Euphratem condita eſt non æqua laterum dimenſione. Nam æ muri partes longiores erant reliquis. Horum latus quodlibet eſt ſtadiorum centum quinquaginta, breviores ſtadiorum nonaginta. Quà muri dienſione ambitus ſtadia complectitur 480. Altitudo murorum pedum eſt 20. titudo 3. curruum, habentq́ turres 1500.*

Magna Ninos, *quam poſt raptam circumdedit amplis* — Neoſanius.
Mœnibus ipſe Ninus, de ſe nomenq́ reliquit.
Urbs quæ emendavit malè ſanos conſcia mores — Pant. Candidus.
In mundo, luteum pulvere ſparſa caput.
Regia qua ſtat clara Nini, quam condidit olim — Friſchlinus.
Coctilibus ſaxis animoſa Semiramis urbem.
Primus hic Aſſyria dominatus divid it orbi, — Reuſnerus.
Regna ſimul Ninives cum Babylone tenet.
Felicis Ninives poſitæ ſub Tigridis amnem,
Nomine quam dixit conditor ipſe ſuo.

SELGE.

St urbs Piſidiæ, Aſiæ regionis, Lycaoniæ, Iſauriæ, & Pamphyliæ finitima. *Lacedæmoniorum colonia.*

—*Clariſſima* Selge — Dionyſ. Afer.
Gentis Amyclææ pulcherrima mœnia quondam.
Qua Lacedæmoniæ ſurgunt faſtigia Selges. — Fuſſ. Feſtus Avienus.

CÆSAREA.

St urbs Palæſtinæ littoralis, prius *turris Stratonis* appellata: poſtea ab Herode in gratiam Cæſaris renovata, & *Cæſarea* dicta. In hac rnelius à Petro ſuſcepit baptiſmum. Eſt etiam alia *Cæſarea Philippi*, adices montis Libani poſita, ad quam *Jor* & *Dan* fluvii oriuntur. tia Cappadociæ, prius *Maſſaca* dicta. Quarta eſt Mauritaniæ, antea icta. In Cæſarea Palæſtinæ Epiſcopus fuit *D. Baſilius*, cujus libri ex-

tant Græci varii. Cæſarienſis etiam fuit *Pauſanias*, qui ſcripſit *lib. 10.* de Græcia antiqua & florente: hîc etiam domicilium habuit Philippus unus è ſeptem Eccleſiæ primitivæ Diaconis, veluti atteſtatur in hiſt. *Torrentius:*

Cæſaream petiit Syriæ caput, omnia magna
Cæſareæ, ſed enim nil tunc illuſtrius, & quod
Eſſet tam mirum, quàm tu divine Philippe,
Tuq́ domusq́ tua è ſeptem tu fratribus unus,
Qui juncto Stephano menſis ſervire ſolebant.

SYNOPE.

EST urbs Ponti, in colle peninſulæ cujuſdam ſita, ex utraque Iſthmi parte portus & ſtationes habens, ob Gymnaſiũ, quod olim habuit celebris: nomen ſortita eſt à *Synope*, Aſopi filia, quam Apollo raptam in Pontum traduxit. *Strabo lib. 12. Synopem* Mileſios condidiſſe refert.

Ruff. Feſt. Avienus. *Erigit excelſa in faſtigia priſca Synopen,*
Hanc urbem quandam magni Jovis ardor Aſopis
Virgo locans, ſævæ propter confinia terræ
Aulam habuit, plebemq́ ſuo de nomine dixit.
Valer. Flaccus. *Aſſyrios complexa ſinus ſtat opima Synope.*

ITHURA.

EST urbs in monte Tauro, verſus Parthiam, cujus inhabitatores *Ithuræi* arcu & ſagittis fuêre clariſſimi: *unde Sabell. in oraculo:*

—Quæ turba Pharetris
Certat Ithuræas ſumptis imitarier artes.

AMYCLA.

TRES hujus nominis fuere urbes: una in Laconia, ubi ſumma veneratione Apollo colebatur, & ob id Amyclæus appellabatur. Hi[c]
Apo[llo]

atio lib.4.Theb. nominatur: alio nomine etiam *Tay-*
ta dicta, canumq; nobilitate commendata, unde *Virg.3.Georg.*

Armaq; Amyclæumq; canem, Creſſamq; pharetram.

alibi: —*Taygitiq; canes.* *Altera* eſt in Peloponneſo, Tyndari regia,
aſtoris & Pollucis fratrum patria, unde etiam ab hiſce fratribus *Lædea*
citur.

Parrhaſiumq; nemus Lædæasq; ibis Amyclas. Silius.
Lædæis veniens victor Xantippus Amyclis. Statius 7. Theb.

Tertia in Italia eſt, inter Cajetam & Terracinum, à Laconibus Ca-
ris & Pollucis Comitibus condita, qui mutato nomine Amyclarum
conicæ nomen ei indiderunt, unde *Virgilius:*

——Ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidum fatis regnavit Amyclis.

SMYRNA.

MYRNA eſt urbs Ioniæ, *ſecundum Philoſtratum*, omnium quæ fue-
runt pulcherrima. De qua *Strabo lib.14.* ita refert: *Poſt Clazomenas eſt*
ollinis fanum, & aquæ calidæ, & Smyrnæorum ſinus & civitas: deinde a-
s ſinus & antiqua Smyrna, diſtans à nova ſtadiis viginti. Cùm Lydi
yrnam evertiſſent, circiter annos quadraginta in vici modum manſit ha-
ita, poſtmodum Antigonus eam ſuſcitarit, deinde Lyſimachus, & nunc
nium pulcherrima eſt. Ejus pars in monte ſita eſt, pars maxima in campo
ter portum & Gymnaſium & matronarum locum. Viæ ſunt in rectum
inctæ, & lapidibus inſtratæ: porticus magnæ, quadratæ, planæ & altæ,
bet etiam Bibliothecam & porticum quadratam cum Homeri templo &
ua. Nam & hi maximè hunc Poëtam ſibi vendicant. Urbis mœnia Me-
amnis præterfluit, ad cæteram ſtructuram etiam portum clauſum habet.
ctenus Strabo. Meminit ejus tranſlatus *Minnernius:*

Nos Pylo & excelſa Nelei ex urbe profecti,
Oram Aſiæ optatam navibus attigimus.
Ac primò ad Colophonem inſtructi viribus urbem,
Authores cladis ſedimus atq; Duces.
Inde per Aſtyenta egreſſi protinus amnem
Sponte Deum Smyrnam vidimus Æolida.

Quamvis verò Homeri patria huic Smyrnæ à multis aſcribatu
attamen apud Aulum Gellium eſt, quòd ſex adhuc urbes de ejuſdem n
talibus certent, unde verſus:

Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salarum, Ios, Argos, Athenæ.

Fuit ex urbe Smyrna oriundus *Polycarpus*, *Johannis Evangeli*
diſcipulus.

PELUSIUM.

PElusium eſt in extremis Ægypti finibus oppidum, Caſiotidi co
terminum, à quo extremum Nili oſtium, quo Ægyptus ab Aſia di
mitur, Peluſiacum dicitur. Conditum fuit à Pelio, patre Achillis, ej
ambitus fuit 20. ſtadiorum.

Ruff. Feſtus Avienus.

Et quà ſurgenti terræ pars conſcia Phœbo eſt,
Aggere murorum Peluſia mœnia ſurgunt:
Gens hæc docta ſali, tumido freta gurgite currit,
Inq; procelloſos lembum convertere fluctus
Ludum habet, & rauca vitam producit in unda.

PELLA.

EST urbs Ægypti, à *Pellæo* condita, ad fluvium Nilum ſita. Eſt eti
Pella urbs Macedoniæ, in littore maris Ægæi, in qua Philippus R
Macedonum, & illius filius Alexander Magnus natus eſt. Hinc freque
ter apud Poëtas Alexander M. vocatur *Pellæus juvenis.*

Virgilius.

Et qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum piceis vehitur ſua rura phaſelis.

CYRENE.

CYRENE eſt urbs Libyæ inter Mareotidem & Zeugitanam regi
nem ſita, numeratur inter illas urbes, quę Pentapolim conſtituun

ab ho

hoc oppido,tanquam Metropoli,totus Libyæ tractus,inter Africam Libyam Mareotidem,in medio poſitus, *Cyrenaica regio* dicitur.

Epith. *Pentapolitana, Libyca.* Unde *Ruffius Feſtus Avienus:*

Aſtat Cyrene propter,vetus erigiturq́;.
Nec non Cyrene clarorum mater equorum, Dionyſ.Afer.
Urbis Amiclææ proles quam condidit olim.

CARTHAGO.

Fuit urbs Africæ, quæ poſt bellum Trojanum, ante Romam à Didone & Phœnicibus fuit condita. Nonnulli tamen à *Carchedone* dam ſic dictam ſtatuunt. In medio illius fuit arx *Byrſa*, ſimiliter à Di-e extructa, cujus arcis latitudo duo milla paſſuum obtinuit. Urbis circuitus 360. ſtadia, hoc eſt, milliaria 9. German. circiter continet. licet mari propè fuerit circundata: attamen poſt diuturnam obſeſ-em, tandem à Scipione fuit expugnata & incenſa, quod incendium em dies duravit. Imperium ejus non in Africa tantùm, ſed etiam in opa longè lateq; patuit. Hiſpaniam enim à freto ad montes uſq; Py-os domuit, Italiam etiam Siciliamq́; longo bello fatigavit.

Epith. *Tyria, Libyca, urbs Agenoris, Byrſica, Sidonia, æmula Romæ, ua, ferox, ſuperba, rebellis.*

Deſcribit hujus urbis potentiam *Strabo lib. ult.* ubi ait: quòd in ipio belli Punici, cum Romanis habiti, trecentarum urbium fuerit ina, in eaq; à Romanis ſeptingenta hominum millia fuerint obſeſ-ad deditionem coacta. Carthaginenſes fuêre, *ut tradit Dn. Nean- deſcriptione orbis terrarum, Tertullianus & Cyprianus*, quorum ex-odie erudita ſcripta Theologica, & illius etiam ſacra poëmata.

Punica regna vides, Tyrios & Agenoris urbem. Virgilius.
Inter ſemirutas magnæ Carthaginis arces. Lucanus.
Urbs etiam magnæ quæ dicitur æmula Romæ. Claudianus.
Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, Virgilius.
Carthago, *Italiam contra, Tyberinaq́; longè*
Oſtia. dives opum, ſtudiiſq́; aſperrima belli,
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabita coluiſſe Samo.

Auſonius. *Prima urbes inter divum domus, aurea Roma*
Conſtantinopoli aſſurgit Carthago priori,
Accuſat Carthago Deos, jam plena pudoris,
Nunc quoq; ſi cedat, Romam vix paſſa priorem.
Dionyſ. Afer. *—Fines Carthaginis altæ,*
Perpetuas Tyriis celebrat quæ condita laudes.
Qua regnans Dido felix per ſecula vivit.
Sannazarius. *——Quæ nunc Carthaginis arces*
Procubuere jacentq; infauſto littore turres
Everſæ, quantum illa metus, quantum illa laborum
Urbs dedit inſultans Latio, & Laurentibus arvis.
Nunc paſſim vix relliquias, vix nomina ſervat:
Obruitur propriis non agnoſcenda ruinis.
Ruff. Feſtus. *-----Inclyta poſt hos*
Mœnia conſurgunt Tyriæ Carthaginis altæ,
Urbs Phœniſſa prius, Libyci nunc ruris alumna.

ALEXANDRIA.

ALEXANDRIA celebris urbs eſt Ægypti, non procul ab oſtio ſita, ab Alexandro Macedone primùm condita, ante nimirum tum Chriſtum anno 320. idq; factum eſt intra 17. dierum ſpacium, *u*ſtinus refert lib. 11. Hodie à Turcis appellatur *Scanderia*. Eſt etiam *Ale*dria urbs Aſiæ, item Lombardiæ, ſicut & juxta Bactrum.

Auſonius. *Urbs Nilo munita benè eſt, penitusq; repoſtis*
Inſinuata locis, fœcunda, ſituq; ſuperbit.

MEMPHIS, Alkair/ CAIRUM.

MEMPHIS eſt Ægypti Metropolis, olim dicta *Arſinoë*, à quibu etiam appellatur *Babylonia*, ad Nilum fluvium, eo loco ubi ſe dit, & figuram literæ Δ ſortitur, condita: ipſa quoq; figurā triangula habet. Hoc ſeculo, excepta urbe *Quinſai*, in India littorali, urbium

terrarum orbis maxima, 9. milliaria circiter in circuitu continens: olunt eam Chriſtiani, Judæi, Ægypti, Arabes & Turcæ: ab Ogdoo ge conditā eſſe referunt: Pyramidibus & Regum ſepulchris inſignis.

Epith. *Ægyptia, barbara, Dædala, Nilotica.*

Dehinc Memphitis ager, feriunt ubi ſidera celſæ Bapt. Mant.
Pyramides, opus æterna memorabile famâ.
Penè etiam ad nigram Memphis procreata Syenem, Iul. Cæſ. Scalig.
Penè etiam Nilo longior ipſa ſuo.

Omnium rerum ad hanc urbem affluens reperitur copia, præterm lignorum, quæ adeò carè venduntur, ut vel una libra pretium exiummi Miſnici. Urbs ipſa in certas regiones diſtinguitur, continettempla viginti duo millia, adque urbem Lutetiam ſeu Pariſienſem ata, quinquies eam ſuperat, *veluti refertur in tomo 2. totius terrarum urbium illuſtrium.*

* *Africa cur vobis poſita eſt pars tertia mundi?*
Tertia quando orbis pars ego ſola forem?

TUNETUM.

UNETUM eſt urbs Africæ, Ptolemæo Themiſia dicta: fuit initio vicus humilis, at poſtea ex ruinis Carthaginis accepit incremen- Eſt in ea templum Mahometicum *Ameſt Benatos*, quod Turci noperè venerantur, reorum tutum aſylum: Genuenſes & Venetæ ibus ſuis & negotiationibus eam crebrò frequentant.

Invios demolire altas Carthaginis arces, Iul. Cæſ. Scalig.
Quem ſors æqualis parq; futura manet.
En te invito iterum florens, exciſa renaſcor,
Te non vinco ego, nec me tamen ipſa premis.

URBES GRÆCIÆ.

CONSTANTINOPOLIS.

CONSTANTINOPOLIS eſt urbs Europę, in extremitate Thraciæ ad Boſphorum ſita, opulentiſſima & populoſiſſima, monumentis & antiquitatibus celeberrima. Ejus olim ſuburbia, *ut docet Johannes Boterus*, ex uno latere extenſa fuerunt uſque ad mare

mare nigrum, ex altero ad Seliuriam, quæ abeſt 50. milliaribus, hab
etiam 600.templa. *Sozomenus* ſcribit, quòd hodie etiam opibus & m
titudine hominum Romam antevertat, ut idem Boterus refert, re
riuntur in ea ſeptingenta millia hominum, quorum tres partes Tur
duæ partes Chriſtiani, cæteri verò Judæi ſunt: ſecundum eundem,
ptem in ſe continet montes, veluti urbs Roma. Tribus ſtadiis diſtat
Aſia: primò *Lygos*, deinde *Byzantium* eſt appellata, à Conſtantino ve
Magno, qui ipſam finibus ſuis auxit, ac primùm à Pauſania Spartanoru
Rege conditam, mirè exornavit, *Conſtantinopolis* dicta, Imperatorum
Orientalium ſedes conſtituta, iiſdem etiam quæ Roma habuerat ju
bus, privilegiis, ſtatutis ac ornamentis condonata: quæ etiam barba
vocabulo *Stampolda* dicitur. Non procul ab illa fluit *Cidrus*, ho
Machleva dictus. Continet in circuitu ſuo tredecim millia paſſuu
vel, *ut refert Neander in deſcriptione orbis terrarum*, tria cum dimi
milliaria, qui ambitus tamen urbis Romanæ amplitudinem non att
git, utpote quæ *ſecundum Münſterum* in ambitu ſuo continet ſept
milliaria Germanica. Ego tamen, qui Romana mœnia quantum po
perluſtravi, non ultra quinq; continere exiſtimarim. Piſcium thyni
rum tanta copia ad hanc urbem capitur, ut majorem Aſiæ & Euro
partem hiſce ſatiet. Hac in urbe, in flore ſuo adhuc exiſtente Græcia,
hannes Chryſoſtomus (verè aureum eloquentię flumen dictus) Epiſco
fuit. Fuit etiam ex ea oriundus *Maximus Planudes*, qui collegit volum
veterum Græcorum poëtarum, metamorphoſin Ovidianam, Catoni
diſticha è Latino in Græcum ſermonem tranſtulit, & Æſopi vitam p
collectas fabulas deſcripſit. Fuit etiam Byzantinus *Themiſtius Phil*
phus cujus aliquot extant Græcæ orationes. Erat olim Conſtantinop
Bibliotheca omnium ferè celeberrima, centum viginti millibus lib
rum inſtructa, quæ, *ut tradit Zonaras & Malchus, Sophiſta Bizantin*
ſub imperio Baſiliſci tyranni Bizantini igni abſumpta eſt. Juxta Co
ſtantinopolim eſt etiam alia urbs ſita, *Pera* dicta, quę ab illa brachio qu
dam maris diſcriminatur.

Torrentius.

Hæc laſſata malis dum terra obſeſſa mariq;
Clauditur, aſſiduos ultra non pertulit ictus.
Poſt tantas igitur ſtrages & mœſta ſuorum
Funera, dum nulli curæ eſt ſuccedere feſſis,
Arx illa imperii veteris, non altera tantùm

Ro

Roma, ſed & Romæ quondam poſt buſta ſuperſtes,
Qua ſalva, Europæ poterat quoq; ſalva videri
Deſerta, indefenſa, & cur non prodicta tandem
Concidit, & magnum ſonitu perterruit orbem.
Ecce autem egreſſi, ſacrâ ſub nocte, precantum Hugo Favolius.
Ante ſacras turbam Turcarum offendimus ædes,
Inclementer humi, denſo tamen ordine fuſam,
Quæ furiata refert indignos laudis honores,
Et tetrum infandi Mahumetis nomen adorat,
Sæpè caput, corpuſq; rotans, auraſq; laceſſens,
Dumq; his ſtulta cohors ſacris operatur hiulcis,
Taurea nudatis ſubducunt tegmina plantis:
Unicaq; hic ſolum dependet Campas in ipſo
Veſtibulo celebris templi, foribuſq; ſacelli,
Tartareum fumum, atq; undantia lumina volvens.
Divinis verò rebus, ſacriſq; peractis,
Ut primum vivus membris vigor, artubus uſus
Cuiq; ſuus rediit ſolitus, tenebriſq; fugatis
Priſtina lux oculis eſt reddita, reddita mens eſt,
Haud ſecus atq; ſuam matrem amplexentur, euntes
Dulcia fructiferæ defigunt oſcula terræ.
Inde domum feſſi repetunt, proprioſq; penates,
Et quodcunq; ſuper reliqui poſt temporis ulli eſt
Producunt, veluti cœnoſa animalia, turpi
Tantum deſidiæ, ventri ſomnoq; vacantes.
Regia quæ tua nunc eſt urbs ſæviſſima Turca
Conſtantinopolis, rapida quam Boſphoros unda Laur. Gambara.
Alluit.
——Veterum Byzantia Thracum Sabellius.
Mœnia crudelis quæ modò Turca tenet.
Illa, illa eſt magni de nomine Conſtantini Alex. Grapheus.
Dicta, opibus Regum pulcrè exornata, potenti
Imperio famaq; ingens magnæ æmula Romæ.
——Bizantia Regum
Urbs opibus conſtructa, mari prætenta, duobus Mantuanus.
Ægeo, Euxinoq; fretis ſtipata ſedebat,

Sceptra tenens, quà gurgite Boſphorus undas
Colligit, hanc Scythica irrumpens Otomannus ab Arcto
Inſidiis captam, ferro violavit & igne.

Ovidius.
Quaq; tenent Ponti Byzantia littora fauces,
Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.

Pet. Rubigallus.
Thracia reſtabat, Conſtantiniq; benigni
Urbs opibus celebris, nomine clara ſatis.
Euxini prope quam conſtructam littora Ponti
Attigimus, ſexta prætereunte die.
Partibus alluit hanc ſævi maris unda duabus,
Quod ſupereſt, tellus vendicat ipſa latus.
Cingitur hæc duplo muro, foſſisq; duabus,
Cætera ſunt ponti clauſa decenter aquis,
Fama ſed adventus noſtri ut pervenit ad aures
Zultani tota ſparſa & in urbe fuit:
Obvia fit nobis Turcarum plurima turba,
Accipit & juſſu nos Ducis illa ſui:
Nosq; jubet dictam quàm primum pergere in urbem,
Amplior eſt quò vix ulla potensq; magis.
Et nunquam procul aſpiciens, non pauca vetuſtæ
Famæ viſurum te monumenta putes.
Ut tamen ingreſſi ſumus hanc, memorabile nullum
Vidimus à priſcis quod ſupereſſet opus,
Uſq; adeò à ſævis ſunt diruta cuncta tyrannis,
Ut pateat vix quo ſtructa fuere loco.
Adde quod ex lignis tantummodò Turcia turba
Omnia quæ reſtant ædificanda parat.
Scilicet haud dignis, qui grandia tecta frequentes,
Abditus eſt ſatis his, exiguusq; locus.
Antra feræ, ſylvasq; colant, nemorumq; receſſus,
Uſibus humanis eſt magis apta domus.
Hoſpitis ad noſtri ſed ubi pervenimus ædes,
In quibus ad quartam manſimus uſq; diem,
Zultani noſtris cum donis ocyus aulam
Ingreſſi ſtudio conveniente ſumus.

Non hæ magnificæ ſtructæ ſunt inſtar ad arcis,
Conſpicienda nec hîc ulla theatra patent.
Ampla domus ſatis eſt, hortis magis apta decoris,
Grata voluptati quæ loca multa tenet.
Quatuor in latera & cùm ſit conſtructa decenter,
Ambitus è picto huic marmore pulcer adeſt.
Quin & odorifera hîc quàm plurima cernitur arbor,
Et ſua cum Venere hic munera Phœbus habet.
Hoc conſtructa modo Getici ſtant tecta tyranni,
Plurima Turcarum quæ fera turba colit.
Namq; latus cingens, tam ſævi turba latronis,
Diviſa in partes cernitur eſſe duas.
Ipſi una Sulachi, Janzaris *ordine juncti,*
Vaivodæ *reliqua parte videntur ibi.*
Quæq; illi reſtant ſævo loca proxima Regi,
Crudeles Baſſæ Zantiaciq; *tenent.*
A quibus excepti, in terram diſcumbere juſſi,
Turcarum ritu protinus inde ſumus.
Interea ſed dum deliberat uſq; tyrannus,
Quæ vice reſponſi reddere juſſa velit:
Imus diſperſi, nullo cuſtode, per urbem
Spectatum à priſcis ſi quod adeſſet opus.
Vidimus hîc Sophiæ quondam venerabile templum,
Vidimus haud noſtri temporis illud opus.
Quod nunc infectum Getica impietate nefandis,
Cogitur & diris cultibus eſſe ſacrum.
Vidimus & ſtatuas veterum monumenta gerentes,
Quarum una in latere hæc verba notanda tenet:
Difficilis quondam dominis parere ſerenis,
Juſſus & è victis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodoſio cadunt ſoboliq; perenni:
Ter denis ſic victus ego domitusq; diebus,
Judice ſub Proclo ſuperat elatus ad auras.
Eſt etiam ſerpens hîc triplex æneus: arctè
Cui ſunt in varios membra voluta ſinus.

Obſeſſio illa urbis hujus, cujús in carminibus crebra fuit facta tio, anno 1453. adductis armatorum 300000. inſtituta eſt, quam

die 50. ſubſequuta eſt occupatio, ea urbis parte, in qua continenti a
hæret: quæ occupatio toti Europæ exitialis Pontifici Romano accep
ferenda eſt. Nam cùm in initio hujus belli Imperator Conſtantinopo
tanus ſubſidium à Papa peteret, Papa illud denegabat, illiq; quòd divo
tium à Romana Eccleſia feciſſet, objiciebat.

ATHENÆ.

FUIT urbs Græciæ, propter Academiam, ex qua tanquam ex equ
Trojano multi olim Philoſophi de re literaria benè meriti proven
runt, admodum celebris, omnium quaſi artium & ſcientiarum mate
atq; *ſecundum Ciceronem 1. de Orat. omnium doctrinarum inventrix*, und
etiam nomen accepit à *Minerva*, artium liberalium Dea. Græci eni
Minervam ἀθηνᾶν vocant: cùm olim dicta fuiſſet *Mopſopia*, à *Mopſo*, *C*
cropia à primo conditore *Cecrope*, ab *Jone* deniq; *Jonia*: abfuit Hieroſ
lymis hæc urbs ſpacio milliarium Germanicorum 182. Ob ſuam præ
ſtantiam ac magnificentiam *Euripidi* apud Athenæum dicitur ἑλλάδο
ἑλλάς; hoc eſt, *Græciæ Græcia*: *Diodoro Siculo* appellatur πάντων ἀνθρώπ
παιδευτήριον. Apud *Ciceronem* etiam pro *L. Flacco* dicitur *urbs ex qu*
humanitas, doctrina, religio fruges, jura & leges ortæ, & in omnes terras di
tributæ putantur: de eadem *lib. 2. de legib.* tradit, *ab illa non ſolùm cum læ*
titia vivendi rationem, ſed etiam cum ſpe meliorem vivendi rationem acc
pimus. Refert Strabo lib. 9. fuiſſe Athenis in templo λύχνον ἄσβεστον, id eſ
lichnum inextinguibilē, quem virgines Veſtales æternùm conſervabā
Viri Athenienſes, quorũ fama non immoritur, fuere *Muſæus* Poëta ant
quiſſimus, *Solon* legiſlator, Solonis anteceſſor *Socrates* & *Plato* Philo
ſophi: *Xenophon, Epicurus, Sophocles, Euripides, Æſchylus, Menander*, &
Ariſtophanes, omnes Poëtæ comici: *Iſocrates, Æſchynes, Demoſthenes*
Demades, Hyperides, Pericles, Thucydides, Lucianus, omnes Rhetores
Fuit præterea Athenienſis *Dionyſius Areopagita*, poſtmodum D. Apo
ſtoli Pauli factus diſcipulus, cujus de Ecclypſi tempore paſſionis hoc ju
dicium fuit: ἄγνωστος πάσχει θεὸς δι᾽ ὃν τὸ πᾶν ἐζοφωται τε καὶ σεσάλευται, hi
dicebatur Areopagïta ab *Areopago* vico Athenienſi, à Martis templo it
appellato, ſed & Athenienſis fuit *Apollodorus*, qui ſcripſit librum *Biblio*
theca inſcriptum, in quo Deorum enumerat origines. Necnon *Piſiſtra*

tu

,ejusq; filius *Hippias, Miltiades, Themiſtocles, Ariſtides, Alcibiades,* & *raſybulus.* Cùm Athenis ſtudia tantoperè florerẽt, Bibliotheca ſimul henienſium maximum cepit incrementum, quæ tamen poſtea per *lam* Ducem Romanum deminuta eſt, dum ille, occupatis Athenis, jorem librorum partem Romam advexit, *veluti Strabo atteſtatur lib. Geog.* & *Plutarchus in Syll.* idem Strabo hanc urbem ſummis laudi- evehit ac deſcribit *lib. 9* quod ſimiliter facit *Pauſanias in Atticis.* Ho- hæc urbs ſub jugo Turcico preſſa, multis deformata jacet ruderibus.

Epith. *Arx Tritonidis, Palladis, Erechthea, arces Actæa.*

Pallados & Conſi quondam certaminis arx hæc, Auſonius.
Paciferæ primùm cui contigit arbor olivæ,
Attica facundæ cujus mera gloria linguæ,
Unde per Joniæ populos & nomen Achæum
Verſæ Graja manus centum ſe effudit in urbes.
Quid Pandioniæ reſtant niſi nomen, Athenæ? Ovidius.
Omnibus eſt animus celebres inviſere terras, Hugo Favolius.
Armigeræ quondam dictas à Pallade terras,
Conductoq; viæ qui ſe promiſit iniquæ
Ductorem aggredimur, fines luſtrare propinquos,
Ille viæ certus, dubios timidosq; pericli
Per nemora ignotosq; locos, perq; aſpera ſaxis,
Teſqua per & ſcopulos & iniquo marmore cantes
Scabroſas, denſis atq; invia ſentibus arva
Ducit, Athenarum nos ſiſtere in urbe vetuſta,
Pollicitus nobis & adempta Palladis arce.
Jamq; iter emenſi vaſta omnia & omnia cultus
Indiga miramur, primisq; habitata colonis,
Arva olim, neglecta ſitu & ſqualore perempta:
Cùm procul ante oculos ſe attollit in æthera moles
Arcis Cecropriæ, longo de marmore facta,
Quam Mahometigenis infidus prodidit olim,
Transfuga (proh ſcelus) & ſcelerato vendidit auro,
Quem dudum agnovit proprium Florentia civem.
Quo ſimul ac tandem læti pervenimus, urbem
Nullam & magnificas nullas offendimus ædes:
Nulla Ducum, Regumve palatia, mœnia nulla:.

Sed raras inculta caſas per rura videmus:
Undiq; ſic miſeræ nobis ſpectantur Athenæ.
Indigenæ Sethina *vocant, duraq; coacti*
Pauperie gaudent vitam tolerare rapina,
Aut paſſim infeſtant furto, raptoq; propinqua
Æquora piratæ, ſed quæ pars æquior hamis
Fallit ineſcatos tereti ſub arundine piſces,
Aut deſolatas exercet vomere terras:
Semper inops, miſera, infelix, rerum omnium egena,
Sic nihil heu ſtabile eſt miſeris mortalibus uſquam.
Torrentius. *O divûm domus, ô genetrix fœcunda virorum,*
Fœta armis, fœta ingeniis nec moribus aureis,
Quam belli virtute minor, quis culmine tanto
Dejectam aſpiciens lachrymis non impleat ora?
Anonymus. *Quiſquis Cecropias hoſpes cognoſcis Athenas,*
Quæ veteris famæ vix tibi ſigna dabunt.
Has ne Dii dices cœlo petiere relicto?
Propertius. *Inde ubi Pyræi capient me littora portus,*
Scandam ego Theſeæ brachia longa viæ.
Illic vel ſtudiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis, docte Epicure tuis:
Perſequar aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma,
Librorumq; tuos, docte Menandre, ſales:
Aut certè tabulæ capient me alumina picta,
Sive ebore exactæ, ſeu magis ære manus:
Aut ſpacia annorum, aut longa intervalla profundi,
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.
Lucretius. *Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris,*
Dediderunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreaverunt vitam legesq; rogarunt.
Claudianus. *Sic malè ſublimes fregit Spartanus Athenas.*
Mar. Molſa. *Quæ quondam toti jura dedere mari.*

TARE

TARENTUM.

[E] Sт urbs magnæ Græciæ præclariſſima, in intimo receſſu ſinus, qui ab ea Tarentinus dicitur, quam urbem inter Græcas retuli, non eo ſu, ac ſi ea in Græcia ſita ſit. Eſt etenim magna Græcia Italiæ regio, æ hodie Calabria ſuperior dicitur, ſed quia originaliter ea regio, & etiam hæc civitas à Græcis fuit inhabitata. Nomen accepit à *Tarame*, o Neptuni conditore, quæ poſtea à Laconibus fuit amplificata. Sunt i *Tarentum* à Sabina voce *Tarentum* derivant, quæ illis *molle* ſignifi-. De Tarentinis in hiſtoriarum monumentis proditum eſt, illos ad pliſſimas facultates & opes perveniſſe, ac fortuna inſolentes tanto-e elatos fuiſſe, ut capillos unguentis perfunderent, ac choros & ſpecula maximo apparatu inſtituerent, & deniq; omnibus voluptatum ieribus indulgerent.

Epith. *Herculeum, Lacedæmonium, Oebalium, Phalantæum, mol-nſtum.*

—Jonium Lacedæmoniumq; Tarentum. Ovidius.
Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum. Horatius.
Inde Phalantæo levitas animoſa Tarento. Silius Italicus.
—Tumq; Tarentum Fuſſ. Feſtus Avienus.
Surgit Amyclæi ſoboles prædura tyranni.
Hinc ſinus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti Virgilius.
Cernitur.
Tangitur æquoribus quod munivere Lacones. Dionyſ. Afer.

Fuit eadem urbs uſu purpuræ celeberrima, quod etiam in hiſce *Cæſ. Scalig. innuitur:*

Mollia quæ tenuis demittunt munera lanæ,
Tonſa Tarentinis jugera læta jugis.
Hæc eadem complent væ grandibus horrea culmis,
Et tua ſub prælum munera Bacche ferunt.
Nulla eſt in Latio Pomona beatior uſquam,
Nulla eſt Heſperidum gratior aura locis.
Se totum exhibuit lauta ad convivia Nereus,
Servit ea innumeris proxima ſylva feris.

Non

Horatius. *Non eſt aptus equis Ithace locus ut neq; planus*
Porrectus ſpaciis, nec multæ prodigus herbæ,
Atride magis apta tibi tua dona relinquam,
Parvum parva decent, mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum.
Idem. *Murice Bajano melior Lucrina Peloris,*
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum.

De eadem ab Hannibale, Duce Pœnorum, occupata faciunt quentia *Philippi Loniceri:*

Hannibal Oebalium petit atra nocte Tarentum,
Cui portæ tacita proditione patent.
Extemplò media litui clareſcit in urbe
Clangor, & horrifico tela nitore micant.
Plurima per cœcam ſternuntur inertia noctem
Corpora, Romanos fata cruenta manent.
Quos trepido validam curſu timor egit in urbe,
Grata Ducis Tyrii fœdera civis amat.

CHALCEDON.

CHALCEDON eſt urbs Thraciæ, non procul à Byzantio. *Author* *gias Megarenſium Princeps.* In hac urbe magna olim Synodus ce brata fuit, quæ inter octo refertur, quas Eccleſia Romana inſtituit.

Ruff. Feſtus. *Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto,*
Eminus Europen, proceraq; mœnia Byzæ
Aſpicit.
Dionyſ. Afer. *Sunt Chalcedonii primi poſt oſtia ponti*
Mœnia Byzanti, qui cernunt optima contrà,
Romanisq; piè regnis dominantia mundo.

ELIS.

ELIS eſt oppidum in occidentali tractu *Peloponenſi*, non procul *Olympia*, à qua & circumjecta regio *Elis* appellatur, *Alpheo* flumi irrig

rigata. *Stephano Elis* eſt civitas apud Olympiam Ægyptiam, ab *Eleo* antali filio ſic dicta. Eſt etiam hujus nominis Arcadiæ, nec non Hiſpaæ civitas.

—Per quam deſcendit flumine pulcro Dionyſ. Afer.
Alpheus, qui Meſſini diſcinditur undis
Eurotæ, terris ambo naſcuntur Aſcis,
Hic tamen Eleos, at dividit ille Laconas.

CORINTHUS.

CORINTHUS, hodie *Coranto*, eſt urbs Achajæ, in Iſthmo Peloponneſiaco ſita, imperio Turcico ſubjecta, à Turcis anno à Chriſto na-458. expugnata. Hanc *Lucius Florus totius Græciæ decus: Cicero verò ratione Pompeji, totius Græciæ lumen appellat.* Si *Straboni* credimus, nùm à Siſypho latrone Æoli filio fuit condita, & *Corcyra* nominata, ea *Ephyre*, tandem poſt ejus factam everſionem à *Corintho*, Maranis, vel, ut aliis placet, Oreſtis filio, denuò inſtaurata, à quo nomen emanſit. Hæc olim adeò inſolens fuit, ut imperium Romanum non m aſpernaretur, ſed legatos etiam ſumma ignominia afficeret. Pos ergo Romanus hunc faſtum ſibi pernicioſum futurum, & proea non tolerandum eſſe exiſtimans, bellum illi indixit, miſſo in Græ L. Mumio, qui, illam obſeſſam, ſolo æquavit. Refert de ea *Strabo*, d in ambitu ſuo unum milliare Germanicum cum quadrante contiit. Fuit ex illa oriundum famoſiſſimum illud Græciæ propudium, ad cujus, *ut ait Propertius, jacuit Græcia tota fores.* De hujus urbis nificentia peculiarem librum *Pauſanias* edidit, quem frequenter in ythologia allegat *Natalis Comes.*

Legatos propter ſpretos deleta Corinthus, Io. Lauterbach.
Spreti Evangelii pœna perennis humo.
Ob læſos vaſtat legatos Roma Corinthum, Idem.
Exitio pœnas faſtus atroce trahit.
Legatos quod atrox læſit deleta Corinthus. Idem.
Naufragium fidei tempus facit ante Corinthus, Idem.
Præſumens perdit, verbo aliena, fidem.

SYBARIS.

SYBARIS eſt magnæ Græciæ oppidum, inter Crathin & Sybarin fl vios ſitum, ab Achivis conditum, qui poſt Ilii everſionem in illum l cum pervenerunt. Ejus incolæ dicuntur Sybaritę, qui omnis generis d litiis tantoperè fuere dediti, ut proverbio locum dederint, quo omn luxus *Sybaritica menſa* dicitur.

Dionyſ. Afer.

Poſt hæc eſt Sybaris, periit quæ Numinis ira,
Præponens hominum tumulos cœleſtibus aris.

CORONE.

CORONE, Straboni *Corona*, eſt oppidum Peloponneſi, vulgò *C ron*, ſitum ad ſinum Meſſeniacum, non procul à Pomiſi fluminis ſtio: ab eoq; deducitur *ſinus Coronæus.* Pervenit autem ſuperiori ſecul poſt lucrificam & miſerabilem perpeſſam obſeſſionē, in Bajazetis Tu cici tyranni poteſtatem, unde *Hugo Favolius:*

Deſerimus veteris nova propugnacla Corones,
Proh dolor, adverſis quæ quondam exercita fatis,
Ærumnas, cladem horribilem, cædesq́; cruentas
Pertulit, exitio & tandem eſt oppreſſa nefando:
Crudelis Bajazetis virtute ſubacta.

MESSENA.

MESSENA, & *Miſſena*, & *Meſſene*, eſt Græciæ oppidum Pelopo neſiacum, à qua *Meſſeni* dicti ſunt populi, qui ab hac patria ſua d nominatam celebrem urbem condidere in Sicilia, quæ unica mutata tera, *Meſſana* dicitur. Meſſeniis olim & Spartanis arctiſſima intercel amicitia, donec Spartani *Meſſenios* ob crebram defectionem in dura ſervitutem redigerent: meminit hujus urbis in ſuo itinere *Hugo Fav*

Hîc Grajæ tandem telluris ad ultima ventum,
Quà dives rapidum Miſſenia *vergit in Auſtrum,*

Cuj

Cujus ſalſipotens latus Ennoſigæus utrumq;
Aſſiduè infeſtans, ſinuoſis fluctibus ambit.

METHONE.

METHONE eſt celebris urbs Peloponneſi, hodie *Modone* appellata, in regione Meſſeniorum ſita, quam cùm olim obſidione cinxiſ- Philippus Rex Macedûm, miſſo telo ab Aſtere oppidano, oculo pri- -us eſt: poſtea telum repertum eſt cum hac inſcriptione: *Aſter telum* -hilippo *immiſit in oculum*. Mentionem hujus urbis facit *Ptolem. lib. 3.* -. *16.* hiſtoriam verò jam commemoratam perſtringit in ſequentibus -go *Favolius*. Hæc ſuperioribus ſeculis in Venetorum poteſtatem per- -it. At hodie ſub jugo trahens Turcico ruinis miris modis eſt de- -mata.

Linquitur à dextris hoc nomine clara Methone, Hugo Favolius.
Quod præpilatis pugnam inſtauraſſe ſagittis
Monſtravit: verùm arte alias inſigniter una,
Quæ librata manu generoſi Aſteris in auras,
Nec minus eventus tamen internuncia certi
Fronte ſub adverſa ductoris cuſpide ſedit,
Et viſa eſt ſerò Regem monuiſſe Philippum.
Urbs quondam luſtra ante decem & bis quatuor annos
Magnanimis regnata viris, Venetoq; Senatu,
Nunc trucibus poſſeſſa Getis, Scythicoq; tyranno,
Et jam non urbs amplius, at magis urbis imago.

PYLUS.

-YLUS ſive *Pylos* fuit nobile Peloponneſi, ea in regione, ubi ſunt -Meſſenii, oppidum, ex qua duo Græcorum præcipua luminaria, Ne- & facundiſſimus ille Neſtor prodierunt, quorum hic frequentiſſi- -*Pylius* Poëtis dicitur. Sunt autem in illa peninſula aliæ ejuſdem no- -s urbes: unde allegatur verſus apud *Strabonem lib. 8.*

Ἐστὶ πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γε μὲν ἐστὶ καὶ ἄλλος.

Eſt Pylus ante Pylum, ſiquidem eſt Pylus altera ſanè.

Senſus autem eſt hujus verſus, quòd plures ſint hujus nominis u
bes, quarum una tamen ſemper præſtet altera. Hodie *Pylos* ſervit tyra
no Turcico.

Hugo Favolius.

Hinc trabibus porrò vectos, nox excipit ulli
Vix habitata Pylos, *Grandævi Neſtoris ora*
Olim, dum Phrygiæ viguerunt Pergama Trojæ.
At nunc (degeneris, proh quanta ignavia ſecli)
Helleſpontiaco penitus poſſeſſa tyranno,
Jure ratis rapida ventorum impulſa procella
Præteriit Strophades.

CORCYRA.

CORCYRA eſt urbs in ejuſdem nominis inſula, maris Jonii, Al
noiq; hortis nobilitata, cujus meminit hiſce *Plinius lib. 4. c. 12. Inſ
læ autem ex adverſo Theſprotiæ, à Buthroto duodecim millibus paſſuum, e
dem ab Acrocerauniis quinquaginta millibus, cum urbe ejuſdem nomi
Corcyra, liberæ conditionis, temploq; Caſſii Jovis paſſus 97000. in longitudi
patens.* Eſt hodie illa urbs ſubjecta imperio Venetorum, quod hiſce e
iam fatetur *Hugo Favolius:*

Mox lævam verſus turgentia tela feruntur
In portus, Corcyra, *tuos feſſiq; ſubimus*
Phœacum aërias & clari nominis arces.
Hic in receſſu ſalebroſi littoris atq;
Præ longo anfractu ſcopulorum æſtuq; profundi
Eminet, ingentis fundata crepidine rupis,
Urbs prædives opum, pridem ſubjecta potentum
Imperio Venetum magno, clariq; Senatus,
Huc Byzantinus traduxerat agmina ductor
Obſidione premens, & captæ admoverat urbi,
Terga dare & rurſum, ſed cedere retrò coactus.
Hic navim egreſſi claram luſtravimus urbem,
Mœniaq; indomito circumvallata profundo,
Et Corcyræas noctemq; diemq; ruinas
Uſq; pererramus.

SESTO

SESTOS.

ST urbs Thraciæ, ad littus Helleſponti ſita. *Strabo lib.13.* eam *Cherroneſiarum* dicit *civitatem* eſſe optimam, Abydo ad ſtadia triginta antem. Eſt hæc urbs nobilis ob Leandri & Erûs amorem, de qua re atur *Muſæus:* meminit etiam ejus in ſequentibus.

Quaq; per anguſtas malè vectæ virginis undas, Ovidius.
Seſton Abydena ſeparat urbe fretum.

Meminit ejuſdem etiam Homerus *Iliad. v.*

Καὶ σηςὸν κ̀ ἄβυδον ἔχον κ̀ διᾶν ἀρύσβιω,
Τῶν αὖθ' ὑρζακίδης ἦρχ' ἄσι@.

CYZICVS.

ST inſula in Propontide, & urbs in ea ejuſdem nominis, quam ita *Strabo lib.12.* deſcribit: *In Propontide eſt inſula Cyzicus duobus ponti-uncta cõtinenti, feraciſſima quidem, quingentorum ferè ſtadiorum am-, & juxta pontem ejuſdem nominis urbem habet, & portus duos clau-r navalia ſuper 200. Urbis pars jacet in planitie, pars ſecus montem, qui um mons appellatur.*

Hinc; Propontiacis hærentem Cyzicon oris, Ovid.1.Faſt.
Cyzicon, Æmoniæ nobile gentis opus.

MEGARA.

ST urbs Achajæ, in confinio Atticæ & Peloponneſi ſita, quam Do-ienſes, *ut refert Strabo lib. 6.* condiderunt: hanc prius *Hyblam* di-fuiſſe, idem ibidem aſſerit, at poſtmodum à *Megario*, Apollinis fi-*Megara* dici cœpit. Ex hac urbe oriundus fuit nobiliſſimus ille Geo-a *Euclides*, ob id *Megarenſis* dictus, cujus etiamnum ſcripta in no-verſantur manibus. Hic cùm decreto quodam ſub pœna capitali m eſſet, ne Megarenſis quiſpiam Athenas migraret, Athenis au-li Socratis deſiderio ductus, noctu pallio muliebri verſicolore in-, eò ſe recepit. Eadem etiam *Theognidis* Poëtæ fuit patria.

Ovidius.

Et quos Alcothoës memorant à mœnibus ortus,
Sedibus his profugos conſtituiſſe larem.

Virg. in Cir.

Sunt Pandioniis vicinæ ſedibus urbes,
Actæos inter colles & candida Theſei,
Purpureis latè ridentia littora conchis,
Quarum non ulli fama concedere digna
Stat Megara.

PHILIPPOPOLIS, PHILIPPI
ROMANIA.

EST urbs Macedoniæ olim, *Poneropolis*, nunc *Trimonitum* dicta
Romani Aſiæ quondam ſibi imperium vindicantes iter habu
quorum inſigne ad hæc uſq; tempora in montis medio marmoreis
ctum columnis conſpicitur. Quamvis verò olim urbs fuerit florent
ma, hodie tamen non niſi vilia oſtentat rudera.

Pet. Rubigallus.

His itaq; hîc viſis celebrem properamus ad urbem,
Authoris quæ de nomine nomen habet.
A Macedûm Rege hæc nam cum ſit ſtructa Philippo,
Jure Philippopolis *dicitur illa ſuis.*
Olim opibusq; viriſq; potens, inſtructaq; Pauli
Scriptis de veri cognitione Dei.
At nunc de tantâ vix rudera ſede ſuperſunt,
Talia vix benè quæ nomina ferre queunt.
Sic fortuna potens regales ſæpius arces
In miſeras vertit facta inimica caſas.

Hugo Favolius.

Quamq; Poneropolis *ſumptu conſtructa tyranni*
Æmathii, quondam & ſucceſſu clara ſecundo,
Clara opibus, cenſu congeſto, & divite gaza,
Nomine dein celebris rurſum exaltata Philippi,
Quando per Æmonias dites & Acheidas urbes,
Geſſit Amynthiades regalia ſceptra Philippus,
Oſtentansq; procul candenti marmore turres.
Jam nunc vix ullum congeſtum ceſpite culmen,
Exerit & trifidis laceras in vallibus ædes.

Et ſparſim raris habitata mapalia tectis,
Plena cruentatis referunt latronibus antra.

ADRIANOPOLIS ſive ORESTA.

Est urbs Thraciæ, olim etiam *Odreſta* & *Odryſium*, ab Oreſte conditore vel reſtauratore profugo, ſublato nomine *Uſcudamæ* dicta, pulchritudine & rerum geſtarũ gloria ſemper claruit, ut ejus amœ-te veteres Bithyniæ Reges allecti, ex Aſia in Europam migrantes, n ſibi imperii ſedem diu ante Conſtantinopolis expugnationẽ con-erint. Computantur inter illam & Byzantium centum & viginti mil-, inter eandem Propontidem & Helleſpontum ſexaginta. Nomen ndidit Adrianus Cæſar, qui ibi loci amnem Strymonem ponte olim it, ipſamq; urbem priſtino decori reſtituit. Poſtea ubi Amurathes us Imperator Turcicus Europam depopulari aggrederetur, hanc ; devaſtavit, ita ut præter nonnulla templa nihil adhuc priſtini de-ſuperſit, quorum uſus olim ad Chriſtianos, at hodie ad Turcas & m ſuperſtitionem ſpectat. Hæc urbs ante occupatam Conſtantino-ı regia fuit tyranni Turcici.

Manſimus hic una tantummodò nocte, futuro Pet. Rubigallus.
Eſt Adrianopolis clara petita die.
Hæc quoq; ſit quamvis hodie ſatis ampla potensq;,
Nominibus valeat divitiisq; ſatis.
Dum tamen imperium Romani utrumq; tenebant,
Amplior hac multò clara magisq; fuit.
Ipſæ hoc antiquæ teſtantur namq; ruinæ,
Quæ paſſim lata conſpiciuntur humo.
Hic celebris Pons eſt Adriano Cæſare quondam,
Structus Strymonias qui tegit altus aquas.
Non ſumus ullius hic ingreſſi tecta, ſed extra
Muros hoſpitium campus amœnus erat,
Inter & excultos illic requievimus hortos,
Flumine quos largo Strymonis unda rigat.
Jam qua curvatas ſinuatis flexibus ultrò,
Oliquat ripas per ſaxa revulſa volutus

Oea-

Oeagrius Bargus, ubi turribus ampla ſuperbis,
Et portis munita novis & mœnibus altis
Urbs erat, hanc olim furiis agitatus Oreſtes
Condidit, aut ſaltem poſitâ communiit arce,
Præſidium profugo ſibi perfugiumq́; futuram.
Tandemq́; Uſcudamæ mutato nomine priſco
Matricida ſuo de nomine dixit Oreſtam.
At poſtquam qui ſceptra manu Romana gerebat,
Lymphatum abripuit furor & vexavit Erymnis,
Nec poſſet furiis pacto his exolvier ullo,
(Ut reſponſa Deûm & fatorum Oracla monebant)
Ni prius inſani & furioſi tecta ſubiret,
Mox ut hic eſt urbem, hoſce lares ingreſſus Oreſtis,
Ac intemperiis cunctis furiisq́; ſolutus,
Muneraq́; amiſſæ rediêre in priſtina mentis.
Ergo rei neu poſteritas foret immemor hujus,
Urbem Hadriane novis cum nomine mœnibus auges,
Priſcaq́; reſtituis veteri monumenta nitori,
Quæ collapſa ſitu turpi & ſine honore jacebant,
Sic viguit dudum & populo dominata potenti eſt.
Donec poſt longi decurſo temporis ævo
Primus Amurathes, petulante libidine regni
Captus, & Europæ miratus divitis oras,
Boſphoron ingreditur, vectusq́; per Hallados undas,
Paulatim trepidas invaſit Achæidas urbes:
Omniaq́; immani ferro populatus & igne eſt,
Vaſtavitq́; urbem penitus, diſcordia tanti
Inteſtina mali cauſa eſt, nutrixq́; parensq́;,
Dum belli furiis omnes Regesq́; Ducesq́;
Inter ſe longè plus quàm civilibus ardent.
At verò ſola hanc ipſam (nam ſola ſuperſunt)
Templa, laborato de marmore ſtructa, caducam
Exornant urbem: verùm (proh dedecus ingens)
Chriſticolûm quæ turba olim delubra priorum,
In Chriſti erexit cultumq́; moremq́; ſacrorum,
Illa modò in varios paſſim ſcelerantur abuſus,

Atq; ululata illic mutatis orgia ſacris,
In Mahumetis (ohe) celebrem peraguntur honorem.
Paſſibus à dicta quingentis circiter urbe,
Quà videt ociduum condentem lumina Phœbum:
Eſt locus æquato quadrangulus undiq; tergo:
Cujus ut inſpexi, patet area paſſibus æquis
Longa quaterdenis numero, latere intus ab omni.
Hunc crates ſentoſa foris communit acutis
Vepribus, inflexo dumetaq; vimine texta,
Et circum areſcens tellus, ne defluat, unquam,
Eſt ſubducta prius ſtabili munimine ſaxi.
Candida ſeu Pario conſtructa è marmore moles
In medio, templum niveis ſublime columnis:
Cominus ante fores educta eſt Pyramis altè
Sectilis & parili cœlata ex marmore viva,
Unde ſcaturit aqua, huc longo quam fiſtula ductu,
Occultè ſub ſummum perducta, è fontibus haurit.
Hìc pendent lychni rutilis laquearibus auro,
Perpetuoq; fovent tremulum pingui unguine flammam,
Abdita ut Iliacæ quondam penetralia Veſtæ.
Quæ dum circum oculis luſtrantes ſingula ductis
Perlegimus, viſuq; animum oblectamus inani:
Hic elementorum miras in pariete formas,
Ignotiſq; arcana notis myſteria nobis
Intuimur, quorum vocem ſenſuſq; notatos
Ductorem hortamur cuncta ordine promere certo.
Tunc ille, hic auro cernis quæ inſculpta coruſco
Verba ſonant (inquit) tantùm moderamina rerum,
Unus celſa tenet, rerumq; eſt una poteſtas,
Et veluti excelſo nullus par viribus illi:
Sic Mahomet ſummi ſummus certuſq; propheta eſt,
Cunctarumq; unus rerum ſoluſq; creator,
Inde pares reliqui ſunt æqualeſq; prophetæ,
Hoc opus ut fama eſt celſus ſublime columnis,
Per ſcelus imperium Selymus conſtruxit adeptus.
Tum verò bellis exhauſtam linquimus urbem, Idem.

Oppreſſamq́ jugo crudeli, ubi regia quondam
Et Turcæ imperii ſedes fuit, ante ſuperbi
Mœnia Byzanti quam bello clara ſubegit.

EPIDAURUS.

TRes hujus nominis extitêre in Europa olim urbes, una quidem
Liburnia, reliquæ duæ in Peloponneſo fuere. De qua autem nob
hac vice ſermo erit, ea erat urbs in Peloponneſo ob Æſculapii templur
quem primum medicinæ repertorem fuiſſe ferunt, famoſiſſima: de qu
templo ita ſcribit *Strabo lib.8. Epidaurus autem antea Epitaurus vocab*
tur. Hæc autem non parum eſt inſignis civitas, præſertim ex Æſculapii cl
ritate nobilitata, quem varia morborum genera illic curaſſe ſomniant. Era
verò templum ægrotantium hominum uſquequaq; refertum, pendentib
tabellis, in quibus ſanati languores dant inſcripti. Sita urbs eſt in ipſo Sar
nici ſinus acceſſu ſtadiis 15. Excelſi verò uſq; ad mare quaquaverſum ean
montes includunt, unde omni ex parte naturale munimen habet. Hactenu
Strabo. Eam etiam *Meliſſiam* fuiſſe dictam *tradit Stephanus. Niger* ea
hodie *Pigidiam* dici exiſtimat. Urbem hanc poſt devaſtatam Italian
Gothi & Wandali ſolo æquarunt, ac Æſculapii templum everterunt, i
ut hodierna urbs non pro priori, ſed pro alia quæ priori ſucceſſit, h
benda ſit.

Hugo Favolius.

Et feſtinabant placido ſuccedere portu,
Qua modò Sardonius ſinuoſo gurgite Narſon
Fluminea æquoreis commiſcet fluctibus undam.
Jamq́ propinquamus, quo curſum intendimus, urbi:
Quæ quondam (ut memorant clarorum ſcripta virorum)
Finitima reliquis Epidauri eſt ſtructa ruinis.
Nam vulgi famæ tutò ſi creditur, olim
Publica fæx hominum & ſoboles incognita terræ,
Vandalicisq́ Gothisq́ ignotis finibus orta:
Poſtquam erat Italiam miſerè bacchata per omnem
Cædibus, & ferro, & flammis belliq́ rapinis,
Hoc victrix paſſim ſucceſſu elata ſecundo,
Paulatimq́ novis contractis undiq́ belli

Vi

Viribus, & multo ſatiata cruore Latino:
Rurſus in antiquas, orientiſq; ultima, ſedes,
Hanc remeans miſeram vi magna irrumpit in urbem,
Oppreſſamq; brevi radicibus eruit imis,
Unde everſa jacent Epidauri mœnia, & alta
Phœbigenæ delubra Dei, qui ſedulus herbis
Pœoniis quondam ſtygio revocaverat Orco
Pallentes animas, defunctaq; corpora vitæ
Reſtituit, veſciq; dedit vitalibus auris.
Huc igitur remis actam nauclerus in arctos
Impulit anfractus, magno conamine, pinum:
Quà ſinus anguſtis ſecretum faucibus arctat
Ingreſſum: rurſus ſed in arva patentia ſeſe
Diffundit, patulum ſeſeq; extendit in æquor,
Et tuta portus claſſes ſtatione receptat,
Ecce in conſpectu nobis & ſplendida apertè
Ante oculos urbs omnis erat, cùm protinus illuc
Adveniſſe novam, ſubſtrata per æquora, gentem
Diditur attonitam circumvaga famà per urbem.
Mœnibus hinc omnes magnæ ſuccedimus urbis:
Pars delubra Deûm ſaxis conſtructa vetuſtis
Miratur, pars porticibus ſpaciatur apertis.
Pars munita ſtupet nova propugnacula & urbis
Murorum ingentes gyros, quos agger arenæ
Fulcit, in acceſſus rurſus quos altus hiatus
Atq; patens, foſſæ ſpacio defendit iniquo,
Mœnia qua ſpectant locupletis ad Helladis oram.
Aſt alii huc, illuc paſſim per ſtrata viarum
Errantes, luſtrant cunctis regionibus urbem
Queîs paſcunt oculos rerum ſpectacula mille:
Mille prius non viſa ulli ſpectacula noſtrûm,
Plurimaq; antiquis cœlata toreumata ſignis.
Peſtifugæ è miſeris Epidauri ſorte ruinis
Huc translata, novam longo pòſt tempore in urbem.

ISCALIS.

FUIT urbs Thracię, armis potens, in valle montis Hœmi ſita, at nu
olim per rabiem Turcicam devaſtata, quædam monumenta & v
oſtentat rudera, & quædam mapalia, quibus hodie *Sophiæ* nomen in
tum eſt, ut in ſequenti carmine tradit *Hugo Favolius*. Eſt etiam hujus
minis urbs Britanniæ, cujus meminit *Ptolemæus lib. 2.*

Hic quondam in mediis umbroſi vallibus Hœmi
Urbs ſtabat, vitreis circumcincta Iſcalis undis:
Et validis armis, & cultu ornata decenti,
Græcia dum vires jactabat ad aſtra ſuperbas.
Nunc nimboſa duæ ferientes æthera reſtant
Pyramides, mediæ quæ ſummo in culmine lunæ
Effigiem oſtentant rutilantem: Cynthia qualem
Germanas egreſſa fores gerit aurea, vel cùm
Sentit equos iterum niveos accedere fratris.
Circum illas aliquot guruſtica ruſtica perſtant.
Parvaq́; vel minimo conſtructa mapalia ſumptu:
Pauperis in formam vici pagive redacta.
Hanc Sophiam *appellant: nam civibus inde fugatis*
Invaſere truces Turcæ, & circum omnia duro
Servitii preſſere jugo & ditione moleſta.

DORISCUS.

URBS eſt Thraciæ littoralis, *ſecundum Plinium lib. 4. c. 11.* ad quam
oppoſito Samothraciæ, eſt ejuſdem nominis campus latiſſimu
Doride Nympha appellatus, in quo Xerxes Rex Perſarum ſuas co
numerans eas centum & viginti millium militum capaces eſſe rep
vide *Herodotum lib. 7.* meminit etiam hujus rei in allegato carmine
go Favolius:

Et quæ Threicii quondam coluere Doriſci
Arva, olim Xerxis populo menſura coacto,
Omnia præſentes cupido ſpectavimus ore.

SELY

SELYMBRIA.

SELYMBRIA eſt urbs, non longè Byzantio ſeu Conſtantinopoli & Perynthо diſtans, quæ olim quidem fuit celeberrima, at hodie vaſtatorem Turcam experta, ruderibus deformata, ad littus maris conjicitur.

Hic validos muros è ſumma littoris ora, Hugo Favolius.
Verticeq; æthereas nubes Selymbria turrim
Torquentem atq; urbis priſcæ veſtigia monſtrat,
Cui latere à dextro validis vallata Perynthus
Mœnibus & quondam memorabilis amphitheatrum
Mole ſuperba jacet.

BUTHROTUM.

EST oppidum Epiri, ad ſinum Ambracium, *ſecundum Strabonem lib. 7.* non procul ab Orchimo & Poſidio in ore portus ſitum, quod o*teſte Plin. lib. 4. c. 1.* Romanorum extitit colonia. Dicitur etiam nonlis *Buthrotos.*

—Portumq; ſubimus Virg. 3. Æneid.
Chaonio & celſam Buthroti aſcendimus urbem.
Tandem velivolis commiſſa fluctibus alvo Hugo Favolius.
Littora Chaoniæ legimus, quaq; edita quondam
Urbs ſita Buthroti *ſinuoſo in littore, cujus*
Rudera nunc tantum tanto de nomine reſtant.

PERINTHUS.

EST urbs Thraciæ in Propontide, non procul à Byzantio & Selymbria ſita, quę poſtea ab Heraclio Imperatore Conſtantinopolitano, *Heracleum* fuit appellata. Hanc urbem olim celebrem reddit quoddam amphitheatrum mira arte, ex uno lapide marmoreo exciſum, & ob id inter ſeptem mundi miracula relatum: hodie eſt ruderibus deformis.

Mantuanus. —Qua magna Perinthus
Ante fuit, priſcum mutavit Heraclea *nomen.*
Hugo Favolius. *Verticeq; æthereas nubes Selymbria turrim*
Torquentem atq; urbis priſcæ veſtigia monſtrat,
Cui latere à dextro validis vallata Perinthus
Mœnibus, & quondam memorabilis amphitheatri
Mole ſuperba jacet: nunc ſævam paſſa ruinam.
Haud procul hinc etiam deſerta arx Byzia regum
Threiciæ gentis pretioſi in vertice montis,
Umbroſos inter ſaltus, nemoriq; receſſus
Olim extabat, ubi facinus crudele tyranni
Inceſti & ſtuprum quondam Philomela nefandum
Paſſa, cruentatas iterabat voce querelas.
Sed ne impunè ſcelus, dolor aut uxoris abiret,
Ipſa nefas ulta eſt, epulandaq; viſcera nati
Tradidit invito conjux moribunda marito.

NICOPOLIS.

EST urbs Epiri, *ſecundum Strabonem lib. 9.* apud Anactorium & Actium ſita: ſic dicta quaſi urbs victoriæ, quoniam eam Auguſtus pa[rta] victoria apud Actium contra Antonium & Cleopatram condidit. [De] qua re ita ſcribit *Strabo lib. 7. Auguſtus ei nomen Nicopolim indidit, id e[ſt] victoriæ civitatem, in qua M. Antonium ante ſinus illius oſtium nav[ali] prælio ſimul & Ægypti Cleopatram ſuperarat, nam & ipſa Cleopatra pr[æ]lio interfuerat.* Idem in illius rei memoriam ludos Apollinis quinque[n]nales inſtituit.

Mox etiam Ambracios ſuperata Leucados ora,
Divus ubi Actiaco quondam ſublimia Phœbo
Condidit Auguſtus Cæſar delubra, novamq;
Erexit validis in littore mœnibus urbem:
Nomine quæ victos hoſtes teſtata, perenne
Victori retinet non uno in marmore nomen.
Utq; rei memorem locus hic, partiq; triumphi
Servaret famam, ſtata per quinquennia Phœbo
Inſtituit celebres, vario certamine, ludos.

SOPHI[...]

SOPHIA.

[E]ST metropolis Tribalorum, emporiũ noſtra ætate celeberrimum, [i]acens in plano, & ſpectans ad inferiorẽ Myſiam ſive Sagoriam: ab [au]ſtro Thraciam: ab occaſu & ſeptentrione Cordiſcos, & excelſas mon[tes] Vaſiglicæ Alpes habens.

Ocyus ad Sophiam celebrẽ properavimus urbem, Pet. Rubigallus.
Dimidium noſtræ nempe erat illa viæ.
Attigimus quam cùm per apertos undiq; campos,
Obvia fit nobis Turcica multa cohors.
Noſq; in prædictam deducit protinus urbem,
In nos quæ vultus flexit ubiq; ſuos.
At nos, quos urbis non parva cupido tenebat,
Hoſpitis ingreſſi tecta propinqua ſumus.
Hacq; dies aliquot, ſed dum cunctamur in urbe,
Et data luſtrandi hanc copia major erat.
Progreſſi hoſpitio per compita plurima paſſim,
Vidimus hac dignum quicquid in urbe fuit.
Nulla domus celſas imitans hic cernitur arces,
Sed nullo tenues penè decore caſæ,
Atria non illic nec ſplendida tecta, nec ullus
Qui timidam poſſit claudere murus adeſt.
Deniq; nil muris extructum apparet in illa,
Balnea ſi demas paucaq; templa Deûm.
Solaq; coctilibus ſtant diverſoria ſaxis,
Edita, ſed raris conſpicienda locis.
Cætera ſunt lignis compacta lutoq; tenaci,
Digna magis brutis quàm ſubeunda viris.
In tamen his habitant Turcæ & Bulgarica turba,
Afflicta eſt qua non preſſa nec ulla magis,
Ultra etiam decumas, trimeſtri quolibet unum
Cogitur è denis reddere mœſta virum.
Atq; ita ſæpè ſuo privatur nupta marito,
Cogitur & nato ſæpè parere parens.

Sæpè ſuum fratrem frater ſibi deflet ademptum,
In ſtructum poſitus ſeu foret ille rogum.

AMPHIPOLIS.

AMPHIPOLIS eſt civitas in confinio Thraciæ & Macedoniæ ſi ſic dicta Græcis quaſi urbs circumflua, ἀπὸ ἀμφὶ circa, & πόλις c tas, quoniam *Strymon* amnis eam cingit. Eſtq; Nicopoli vicina, o *Seres* dicta.

Torrentius.
Amphipolin primò gelidi quam Strymonis amnis
Cingit, & à magna medius diſterminat urbe
Theſſala, cui clarum fecit victoria nomen.

BEROEA.

BEROEA, *Stephano Beroë*, eſt Macedoniæ oppidum, non pr à Pella opido, in quo Alexander Magnus primùm vitalem au aſpexit. *Svidæ* dicitur *Berrhoëa*, eodemq; nomine apud *Strabonem* l *Coſmographiæ* inſignitur. Hujus olim incolas, ut meminit in ſequ bus *Torrentius*, D. Paulus in doctrina Evangelica erudiit, quæ etiam abſq; fruge apud illos aliquandiu conſervata fuit.

—Noctu qui migravere Beroëam,
Hanc quoq; præſtantem fama, nec prorſus inani
Multa ibi nobilitas atq; ingens ardor honeſti
Comperit hoc uſu Paulus, per Sabbatha namq;
More ſuo, in cœtu multa & præclara docentem,
Audierant avidi.

URBES GERMANIÆ.

VRBES HANSEATICÆ.

HUNNORUM ferociſſimę gentis immanitas, hinc inde in Ge nia graſſans, urbes depopulans, & navigationes indupec ante annos ab hinc circiter quadringētos ſuaſit primùm Balthici accolis, ut fœdus ſeu ſocietatem quandā inirent

do ad invicem contra quoſvis inſultus hoſtiles ſubſidio, initio facto
nu Finnico in extremitate maris Balthici, uſq; ad Rhenũ, & progreſ-
emporis per omnem ferè Germaniam inferiorem, quibus ante ali-
ot annos junxerunt etiam ſeſe ordines ſtatuum Belgicorum. Dicun-
autem hi confœderati *Anzeatici*, vel *Anſeatici*, Germanis die Hänſe
ätt/ cujus vocis origo eſt vel à Germanico Zee/ vel See/ quod *ſinum*
is ſignificat, quaſi habitatores an See/ vel à voce Hand/ *manus*, quæ
beri ſolet in pangendis fœderibus.

Numerantur autem *urbes Hanſeaticæ 66.* inter quas quatuor reli-
rum ſunt capita, & quaſi Metropolis, ad quam cæteræ referuntur.
cipuum caput eſt *Lubeca*, ubi ſunt archiva fœderis, cui ſubjiciuntur
nùm aliquot urbes Wandalicæ, velut *Hamburgum*, *Roſtochium*,
lſunda, *Wiſmaria*, *Luneburgum*. Deinde aliquot Pomeranæ, veluti
num, *Stargarda*, *Anclemium*, *Gripſwalda*, *Golnava*, *Colperga*, *Stol-*
Rugenwolda.

Alterum eſt *Colonia Agrippinenſis*, quæ ſub ſe habet aliquot ur-
Ducatus Juliacenſis, Clivienſis, & Comitatus Marckenſis, velut
iam, *Embricum*, *Duiſburgum*, *Unnam*, *Hammam*, *Warburgum*.
uot Weſtphaliæ, veluti *Suſatum*, *Lippiam*, *Herwerdam*, *Lemgo-*
, *Bilefeldiam*, *Monaſterium*, *Padifontium*, *Gœsfeldiam*, *Oſnabur-*
Tremoniam. Aliquot Geldricas, velut *Novimagum*, *Arnhemium*,
haniam, *Venloam*, *Rurmundam*, *Herderwicum*, *Elburgum*. Aliquot
sinſulanas, ut *Daventriam*, *Zwollam*, *Campos*. Et aliquot Friſicas,
lswerdam, *Groningam & Staveram.*

Tertium caput eſt Brunſwiga, ad quam referuntur urbes Saxoni-
Magdeburgum, *Hildeſia*, *Hannovera*, *Gottinga*, *Stada*, *Embeca*, *Goſ-*
Ulſa, *Brema*, *Buxtehuda*, *Minda*, *Hameloa*, *Winda.*

Quartum eſt Gedanum, cui ſubſunt *Mons Regius*, *Torvina*, *Col-*
a, *Branſberga*, *Elbinga*, *Riga*, *Dorpatum*, *Revalia*, quibus etiam addi
t *Berga Norwegiæ.*

Conſtituere etiam hinc ſibi certas ſedes & baſilicas præcipuis pri-
iis ac immunitatibus dotatas, veluti unam *Londini* in Anglia, ad
em Thameſini, ſecundam *Brugis* in Flandria, tertiam *Bergæ* in Nor-
ia, & quartam *Novigradæ* (quæ eſt urbs habens in circuitu ſeptem
nanica milliaria) Moſcoviæ.

* *Urbes invicto Germanæ fœdere junctæ,*

Quæ reddunt nobis ſecuras æquoris undas.

LEODIVM, AVGVSTA EBVRONVM, Lüttich.

LEODIUM eſt urbs Germaniæ inferioris ampliſſima, ejus muro ambitus tam amplus eſt, ut magnos etiam in extremitatibus c plectatur montes vitibus pulchrè exornatos, poſtea in vallem deſ dit, & in planicem excurrit, in qua ex Arduena ſylva tria flumina, *Veſa & Ambluaria*, in Moſam ſe exonerant, multasq; efficiunt inſ Reperiuntur in ea 8. Canonicorum Collegia, triginta duæ Eccleſi rochiales, 4. Abbatiæ, 4. ordinis mendicantium Monaſteria: juxta tatem effodiuntur nigri lapides, qui modico ligno accenſi ignem bent: *Moſa* fluvius dividit illam mediam.

PROSOPOPOEJA URBIS LEODII, à VENERAB viro ac Domino, D. CAROLO LANGIO, Cathedralis Eccleſiæ Leodienſis Canonico digniſſimo, conſcripta.

PLeraq; cenſentur Cerealibus oppida campis,
Sunt quæ vitiferis nobilitantur agris.
Aëre Ephyre bimaris clara eſt. Noreia ferro,
Divitias aliis paſcua læta ferunt.
Illa ſitu ſpecieq; decus famamq; merentur,
Mœnibus hæc laxis, ædibus illa ſacris.
Pluribus inſignis nomen dedit amnis honeſtum,
Quo meat & remeat velificata ratis.
Hæc urbes aliæ, & dum ſingula quæq; potitur,
Pœnè effert ipſis cornua ſideribus.
Aſt ego læta fruor ſimul omnibus, omnia divi
In gremium quondam depoſuere meum.
Hic frugum omne genus, ſeu vis quæ falce putantur,
Sive colona avido quas legit uſta ſinu.
Triticeæ inprimis ſegetes, Ennea quot olim,
Quamvis divina conſita gleba manu.
Laſerpitiferæ quot non videre Cyrenæ,
Tam ſunt Haſbaniæ rura beata meæ.

Plurimus hîc etiam Bacchus, gratiſſimus ori,
Cùm ferus arentes Sirius urit agros.
Nemo mihi jactet ſummis quæ divite vena,
Viſceribus terræ forte metalla trahit.
Hæc quoq; dona mihi terræ pater ubere dextra
Et dedit, & magno fœnore cincta dedit.
Eruitur pinguis circum mea mœnia carbo,
Aſphaltum eſt venas ſulphuris intus alens:
Quadringenta auri redeunt hinc millia in annos,
Qua ditat cives utilitate meos.
Nec ferri eſt uſura minor, ſed & ubera plumbi,
Vectigal grande & marmora noſtra ferunt.
Prætereo invitus, quorum hic inſigne macellum eſt,
Capreolos pingues lanigerumq; pecus.
Prætereo variis pomaria fructibus aucta,
Alcinoi quantas non dedit hortus opes.
Labraq; Nympharum, gelidos per compita fontes,
Qui mihi meſſe auras grataq; pro claferunt.
Et te Moſa canam: nam quò tot munera cœli,
Si mutare aliis non datur ulla mihi?
Ergo inter primos quos Gallia procreat amnes,
Non tibi poſtremus Moſa feretur honos.
Innumeris tua me felix beat uſibus ora,
Et tuus innumeras alveus edit opes.
Ora dat immenſas ſylvas tectiſq; focoq;
Materiem, omnigenis luſtraq; tuta feris.
Prataq; vel denſo paſſim redolentia fœno,
Vel detondenti paſcua læta bovi.
Tu mihi ſquammigeri pecoris mille agmina nutris,
Vicinis etiam ſæpè petita meis.
Hic Salar, hic Fario, gelidis quos Veſeris undis
Utraq; præcipites ſub tua tecta vehunt.
Carne ambo ſolida, ſaxorum cultor uterq;,
Tergora puniceis pictus uterq; notis.
Hæc umbræ & croceis Muſtela interlita guttis,
Hæc amnis melior flumina Barbus amat,

Lucius haud aliis vertit ſe ſuavior undis,
Non alio Cyprinus dulcior amne natat.
Ille etiam cui curva dedit vetus anchora nomen
Maximus, haud raro eſt gurgite præda tuo.
Vilia ne numerem vulgi ſolatia, quæ ſic
Auſonia Gallus voce poëta vocat.
Sed dum ferre graves humero non abnuis alnos,
Qua magna cives commoditate juvas?
Per te quæ deerant largo dat copia cornu:
Quæ ſuperant, aliis mutua diſtribuunt.
Hac ferrum exportant, tinctasq; bitumine glebas,
Et redeunt alia merce vel ære graves.
Hac Bacchum excipiunt venientem à divite Rheno,
Hac Bacchi florem, Gallica vina petunt.
Quid referam immenſo quæ tenditur æquore vatem,
Quam tuus æternis dividit amnis aquis?
Interciſa tamen parvis ſine nomine rivis,
Tota viret pomis, gramine tota viret.
Perflata hâc Euris, Zephyris genitalibus illâc,
Non peſte aut alia tangitur ægra lue.
Præcipuè jucunda, novi cum tempore veris
Malus odoratis purpurat alba roſis.
Perpetui cingunt colles, viridante corona,
Nec, niſi qua medius laberis, ulla via eſt.
Græcia decantat mendax Phthiotica Tempe,
Sed regio non eſt æquiparanda tuæ.
Hanc defeſſa animum cum lumine ſæpè pererro,
Ut jacet ante oculos obvia tota meos,
Non mihi tam pulchro credis majora theatro
Gaudia, majorem ſurgere lætitiam,
Quàm Pompejana ſi ſim ſpectator arena?
Et videam quæ ſit penè referre nefas?
Hæc Genius mihi cuncta meus, cœlumq; dederunt:
Cætera virtutis munera & artis erunt.
Aſpice, quæ lævo rutilat mihi pectore Parma,
Hæc nota devictis durat ab Auſoniis.

Qua claudor muris, quà mœnibus inclyta ſurgo,
Vallis & intactus vomere campus erat.
Hac valle, hoc campo cecidit Romana juventus,
Hæc arva infecit ſanguine Cotta ſuo.
Ergo hoc poſteritas virtutum ornavit avorum
Inſigni, & portis hæc dedit arma novis.
Ipſa etiam robur majorum imitata decusq́;,
Non ſemel hoſtili ſanguine tinxit agros.
Pontifices etiam qui primi hæc rura docendo
Imbuerunt veri cognitione Dei,
Quem purum induerant totoq́; umbone nivetem,
Tinxerunt clypeum ſanguine quiſq́; ſuo.
Dum Chriſti veneranda ſui mandata ſerente,
Romuleo enſe ſacrum ſuppoſuere caput.
Quæ modò, qui ſanctumq́; apicem gladiumq́; ſeverum
Conjunxere, manu tradita ſigna gerunt.
Et puto poſt Romam non eſt locus alter in orbe,
Quo plura emineant templa dicata Deo.
Convexis formoſa tholis, miranda columnis,
Pleraq́; vel ſolo relligioſa ſono.
Flaminibusq́; habitata ſuis, quibus ampla recurrunt
Annua non dubio præmia nexa ſolo.
Hos inter genus omne virûm, hic virtute parentum
Nobilis, ille ſuo notior ingenio.
Vis qui ſenſa Dei, cœliq́; arcana revelet?
Qui doceat quid fas quid fieri ve nefas?
Sacrorum canonum quæris legumq́; peritos?
Siſte, ſacerdotes res docet iſta meos.
Vis Epidauræi doctum præcepta magiſtri?
Aut Peluſiaca qui ſubit arte polos?
Vis Heliconiadum ſequitur qui caſtra ſororum?
Flaminibus ſunt hæc otia multa meis.
Mitto domos veterum, veneranda palatia patrum,
Mitto opera artifici plurima ducta manu.
Mitto & Pontificis, Marcanum opus, ardua noſtri
Atria, duplicibus laxa peryſtiliis.

Sed vos cara boni mea pignora cara Quirites,
Ne taceam magno nomine juſſit amor.
Martia gens ſemper duris exercita bellis,
Libertate calens, ingenioſa, proba.
Par tolerare famem & rebus præſentibus uti,
Felix, ſi poſſis abſtinuiſſe foro.
Vive diu felix, morbisq; orientibus obſta,
Difficiles morbi, faſtus & invidia.
Te ſervet princepsq; tuus, dominiq; ſodales,
Et tua ne præter jura Tribunus eat.

De nomine hujus urbis non convenit inter hiſtoricos. *Hube*
Thomæ Leodienſis de hac re ſententia eſt hujuſmodi: *Dico igitur* (ait il
Leodium oppidum à Gallis, Legiam à legione ibi cæſa & hybernante fu
dictam, à Germanis verò non valentibus Romanam ſive Gallicam exprim
re vocem, in Lügich / *ſive* Lüdich *id nominis detortum. Dictiones autem h*
juſmodi à Lud *incipientes, quando Latinas facimus, in Leo convertimus,*
Ludger *Leodegarius*, Ludpolt *Leopoldus. Hinc* Ludich *Leodium fuiſſe a*
pellatum, non video cur reformidem aſſerere. Qui verò appellationes de
vant ex Homero, à Leode Ithacenſi procerum Penelopes uno, in eos riſu
movendum reor ex eodem Poëta, ut deſinant delirare. Hactenus *Hubert*
At Lipſius in Poliorceticis non Leodium, ſed *Leodicum* dicendum e
evincere conatur: ac non aliter ante annos trecentos appellatam fu
aſſerit. Producit autem in hujus rei teſtimonium ſcriptum in *Sigebe*
Gemblacenſis manuſcriptis Chronicis: comprobat etiam ex plumb
quadam tabula, non ita pridem eruta, in qua hæc verba reperiunt
Nithardus Leodicenſis Epiſcopus, anno MXLII. Adducit etiam hæ
Caroli Magni vita: *Celebravit Paſcha in Leodico vico publico.* Compo
tam deniq; eam vocem vult ex *Leode Dick*, vulgatè Luydick / quod de
tat populi aggerem ſeu limitem. Adjacet huic urbi *Arduenna* ſylva
quâ ligna cæduntur grandis magnitudinis: tradit *Johannes Funge*
quòd hæc urbs Academiam habuerit adeò florentem, ut eodem te
pore aliquando quinq; Regum diverſorum filii literis operam navar
Porrò occulta odia, cupiditatem nimiam propriorum commodoru
& juvenilia conſilia Trojam, Romam, Moguntiam & Leodium ever
ſe, & è liberis politiis in alias ditiones redegiſſe teſtatur *Philippus Ca*
rarius cent. 2. horar. ſubciſivarum c. 44 Factum autem illud eſt eo tem
re, c

,quo Leodium (in quo olim Eburones habitaſſe dicuntur) à Ludovi-
XI.Rege Galliarum,& Carolo Duce Burgundiæ expugnatum eſt.

BONNA.

ONNA eſt celebre Germaniæ oppidum, antiquitate clarum, *Ptole-
mæo lib.2.* dicitur βόμμα; alii legunt *βώννα, in Colonienſibus Chronicis,*
liorum *Verona: Pontico Verunno lib 3. de reb.Britann.Briennona.* Eſt
ſiniſtrum Rheni latus, inter Confluentiam & Coloniam Agrippia-
n conditum, maxima agrorum fertilitate & amœnitate gaudens.

DE BONNA IN QUODAM EJUS OPPIDI antiquo ſaxo.

BOnna ſolum felix, celebris locus, inclyta tellus
Florida, martyrio terra ſacrata Deo.
Exulibus requies, aſylum mite fuiſti
Semper, & externi te reperere ſuam.
Inde ſuas nobis turres oſtendit opesq́;,
Templaq́; cum Laribus Bonna *ſuperba ſuis.* Simō Lemnius.

Frequens hujus urbis fit mentio apud veteres Romanarum rerum
ptores,& *Co-nelium Tacitum*, qui appellat *caſtra Bonnenſia.* Condi-
jus fuit Druſus, Liviç Auguſtç filius, circa tempora nativitatis Chri-
qui eam ponte junxit ripæ Rheni, *ut reliquit lib.4. Florus*, cujus ta-
pontis nulla hodie viſuntur veſtigia. Ferunt hîc ſtatim ab Apoſto-
m temporibus ſaluberrimam Evangelii doctrinam ſparſiſſe Mater-
, D.Apoſtoli Petri diſcipulum, exploſo Mercurii in hiſce locis cul-
ololatrico: cujus delubrum creditur fuiſſe uno milliari verſus me-
m, in loco qui adhuc dicitur der Gottes Berg/ quaſi *mons Mercurii.*
ium hujus urbis tale extat apud *P. Bertium: Oppidum amœnum eſt,*
& foſſis cinctum, ædificiis commodis ornatum, ſitu plano, quàſe montes
Bingio profecti, Rhenum quaſi conſtringunt, in planitiem apertam dif-
untur. Lata hinc agri ubertas, non tantùm omne frumenti genus, ſed &
optima inſigni ubertate fundentis. Vicini ſunt colles, qui præſtantiſſi-
ructus æſtate fundunt, non tantùm ad neceſſitatem, ſed & ad delitias.

CON-

CONSTANTIA, Coſtnitz.

CONSTANTIA eſt urbs Sweviæ, ad lacum Bodamicum ſita, qu
nonnulli à Conſtantino, Magni Conſtantini avo, dictam volu
alii verò à Conſtantini illius filio. Dicta fuit prius *Vitudura, ut referu*
Aretinus & Antonius Pius in itinerario. Ptolemæus Gannodurum, lib. 2.
appellat. Eſtq; piſcibus refertiſſima. Anno 1414. Concilium fuit in ea
bitum, cui Papa Johannes XXIII. ipſe interfuit: ac *Johannes Huſſus,*
Hieronymus Pragenſis ex Concilii decreto cremati ſunt, unde verſus:

Conſtantem inconſtans Conſtantia ſuſtulit Huſſum.

Simō Lemnius.

Et Conſtantinæ incolumes allabimur urbi,
Quæ ſita in Helvetico littore tota jacet.
Per Rhenum patet hic pons ligneus, amplus, & altus,
In terram ducens, Suevia culta, tuam.
Hæc ſoror imperii natarum nobilis una eſt,
Ædibus & templis, claſſe viriſq; potens.
Inter utrumq; lacum viridi circumdata Rheno,
Concilio celebris perfida Roma tuo.
In quo damnarunt Huſſum pietatis alumnum
Pontifices ſancti, Cardineiq; patres,
Cujus viſa mihi manus eſt in carcere cœco,
Juſtitia, ô, quo nunc (ſcripſerat) orbe lates?
Scripſerat ante, rogum quàm pectore lætus adiret,
Quem ſancta Chriſti pro pietate tulit.

Vocabulum autem *Hus* Bohemis anſerem ſignificat. Unde *H*
ante obitum ſuum, cùm jam ad ignem deduceretur (geſtans in capi
leum chartaceum dæmoniorum picturis refertum) in hæc verba pr
pit: *Vos quidem hac vice anſerem aſſaturi eſtis, ſed poſt centum annor*
curriculum Germania Cygnũ habitura eſt, quem igni deſtinare haud qu
ritis. Quod præſagi hujus vaticinium poſtmodum ſuum effectum
ſequutum eſt: nam anno 1517. qui erat ab hoc vaticinio centeſimus
tius, *D. Lutherus* primùm calamum ſtringere cœpit, contra indulge
rum nundinationes Papiſticas. Porrò illud nonnulli in ſuis ſcriptis
diderunt, quòd combuſtionis locus ab illo tempore nunquam gra
produxerit, verſus ea de re teſtantur ſequentes:

P

Proxima Martinum ceu ſecla dedere Lutherum,
Huſſum qui ſequitur dulci modulamine Cygnus.

Lacum hunc Bodanicum, Germanis der Bodenſee/ *Ammianus Marcellinus* vocat *lacum Brigantiæ*: alii etiam *lacum Acronium* appel-t, cujus cùm apud dictum *Ammianum lib. 15.* elegans reperiatur de-ptio, eam apponere placet: *Inter montium*, ait, *celſorum anfractus, im-ſu immani Rhenus diſcurrens, extenditur per Lepontios, perq́ue deciduas ractas inclinatione pernici funditur, ut Nilus torrente: ab ortu proti-primo genio copiis aquarum propriis irruenti curſu ſimplici, jamq́ue ad-s nivibus liquatis ac ſolutis, aliaq́ue divortia riparum adradens, lacum idit rotundum & vaſtum, quem Brigantium accola Rhetus appellat, quadringenta & ſexaginta ſtadia longum, pariq́ue penè ſpacio latè diffu-horrore ſylvarum ſqualentium inacceſſum (niſi qua vetus illa Romana us & ſobria, iter compoſuit latum) barbaris, nam natura locorum & inclementia refragantur. Hanc ergo paludem ſpumoſis ſtupendo vorti-amnis irrumpens, & undarum quietem permeans pigram, medium tſinali interſecat libramento, & tanquam elementum perenni diſcordia atum, nec aucto, nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo & viri-bſolvitur integris, nec contagio deinde ulla perpetiens Oceani gurgiti-ttimatur. Quodq́ue eſt impendio mirum, nec ſtagnum aquarum rapido curſu movetur, nec limoſa ſub luvie tardatur, properans flumen, & con-n miſceri non poteſt corpus, quod ni ita agi doceret ipſe aſpectus, nulla vi batur poſſe diſcerni.* Hactenus Ammianus.

Quos Conſtantini *proles (oriente ſubacto* Lud. Picus.
Occiduas repetens ſtellanti murice terras)
Condidit, & proprio ſignavit nomine muros.

Conſtat hæc Reſpublica, *ut refert Matthias Dreſſerus*, in urbibus -maniæ duplici civium genere, nobili & plebejo: ac nobiles vivunt -m annuis ſuis reditibus: cæteri opificiis & mercaturæ dant ope- Non autem hi cum illis miſcentur connubiis. Sita autem eſt urbs in -ma lacus ſuperioris parte, ubi Rhenus nondum miſcetur cum lacu -iori: habens pontem, cui etiam ædes ſupeſtructæ ſunt, qui jungit -m majorem minori, templum cathedrale biturritum D. Stephano -rum. Ager Conſtantienſis eſt vini, fœtuum arboreorum, frumenti -ris ferax, paſcua etiam obtinet optima.

Anno Chriſti 1324. Archiduces Auſtriæ iniquè ferentes fœdus,

quod Conſtantienſes cum ſuis vicinis Tigurinis, Lindavienſibus &
berlingenſibus pepegerant: noctu hanc urbem per murorum conſ
ſum occupare annitebantur: at ubi hoſtem faber quidam ferrarius
didiſſet, ſtrage centum hominū commiſſa, murum deſerere coactu

Gaudet etiam urbs celebri Epiſcopatu, quem *Petrus Bertius*
deſcriptione Germaniæ tradit Vindoniſſa huc tranſlatum, poſt Hun
rum ſcilicet in hæc loca incurſiones. Fuit autem Vindoniſſa in Verb
no pago Helvetio, qui *Ergow* dicitur, ad confluentiam Anolæ, Lin
& Ruſę. Ac duo præcipuè Epiſcopi Vindoniſſenſes in antiquis legu
Conciliis, Chromatius in Aurelienſi, & Bubulcus in Epaonenſi. Pr
præterea circa annum Chriſti 1317. huic urbi Epiſcopus, qui ingen
æris ſummam conflaturus, convocavit omnes ſuos Clericos, conv
tosq; juramento ſibi aſtrinxit, ut alter alteri ſua peccata admiſſa con
retur: poſt confeſſionē ſingulis pro qualitate admiſſi criminis gra
mulctam impoſuit.

Anno Chriſti 1492. Maximilianus I. hìc comitia celebravit, in
bus deliberatum fuit de reſtitutione ſponſæ Imperatoris per Car
Regem Galliæ, ex Anglia in Germaniam proficiſcentis, interceptæ

Anno 1523. Conſtantienſes abrogarunt miſſam aliosque ab
Pontificios, quam ob cauſam urbs 1548. in bannum Imperii decla
tur, & paulò pòſt in urbem irruptionem fecere Hiſpani. qui tamen
incenſum ſuburbium obſidionem deſerere fuere compulſi. Cùm
bellum & diſſidium religionis poſterioribus quoq; gliſceret tem
bus, tradidere ſeſe tutelæ Archiducum Auſtriæ, quo facto jactura
ciebant ſuæ libertatis. Ferdinandus ſiquidem ſuo ipſos ſubdebat i
rio, ablegato illuc Præfecto, obſtringebat ipſos ſibi juramento fid
tis, leges etiam præſcribebat, ad quarum tenorem, ut alii ſubditi, a
gebantur.

HYPRA.

HYPRA eſt præclara Flandriæ urbs, ſæpiſſimè ſævientis Mar
rorem experta, & à Gallis dominis ſuis, Flandriæ Comitibus
glisq; aliquoties infeſtata & direpta eſt. Hodie tum natura loci, tu
minum opera munitiſſima, commerciis & negotiationibus nob
ma eſt: inprimis verò pretioſi panni textura eam reddit celebrem.

Iacob. Mejerus.

Quæ te quæſo lyra, quali te carmine dicam,
O Hypra florentiſſima.
Ardua materia eſt, noſtris nec viribus æqua,
Vatemq́ magnum poſtulat.
Urbibus in Flandri ſplendes, ut luna corruſcat
Inter minora ſidera.
Quæ ſortita locum ternum inter membra quaterna,
Auges honorem patriæ.
Belga tibi priſcus genitor, quem cana vetuſtas
Græcè locutum prædicat.
Grande opus & natura loci tibi mœnia condunt,
Rumpenda nullis hoſtibus.
Ad te confugimus, quoties Mars impius orbem
Suo furore concitat.
Hypra tibi largè dulciſſima labitur unda,
Vitreis refuſa rivulis.
Quæ tua prata rigat, fœcundaq́ frugibus arva
Multa beat pinguedine.
Quas non fundet opes amnis tibi ductus in æquor?
Quæ non genera fert mercium?
Vina ferunt Galli, fert vellera grata Britannus,
Scotusq́ lanam ſubvehit.
Merces quiſq́ ſuas, Italus, Germanus, Iberus,
Orbisq́ totus congerit.
Nam duo mercatus tibi per ſtata tempora ſervas
Vel Deliis haud impares.
Ordiris telas, populos quas mittis ad omnes,
Græcos, Latinos, Barbaros.
Et quos Hypra tuis non veſtit ſedula pannis?
Quos tam facis multiplices?
Ipſa tuis dicis jus ſacrum, jusq́ prophanum,
Utroq́ juxta nobilis.
Te ſacer elegit, cunctis ex urbibus, unam
Præſul tribunal inclytum.
Jura petunt Flandri Morinis quicunq́ tributi
Tibi gaudent ſubjici.

Dicere quis valeat quantos tua nobilis aula
Armet greges clientium?
Tu tria ſceptra tenes Rex urbis, Rexq́ꝫ ſacrorum,
Te Rex honeſtat aulicus.
Atqꝫ triplex decorat lex te, triplexq́ꝫ Senatus,
Augetq́ꝫ triplex curia.
Jam ſacra ſi pergam Chriſti delubra referre,
Vix plectra parva luſerint.
Inclytus Antiſtes Martini templa gubernat,
Vita ſacer monaſtica.
Cætera Johannes, Jacobus, virgoq́ꝫ Mater,
Et Nicolaus obtinent.
Nec tua tranſilio ſanctiſſima limina Petre,
Nullis tacenda vatibus.
Omnibus his mittis præfectos atqꝫ miniſtros
Martiniana curia.
Officioq́ꝫ ſuo pandens ſacra dogmata Chriſti,
Ordo quaternus fungitur.
Erudit exemplo, vita, ſermone fideli,
Indocta vulgi pectora.
Chriſtophiloq́ꝫ gregi docto diffundit ab ore
Flumen ſacrati nectaris.
Qua vos laude feram Proceres & ſancte Senatus,
Urbisq́ꝫ ſummi Præſides?
Quorum nulla ſilet regio præconia laudum,
Orbisq́ꝫ nullus angulus?
Veſtra inter pietas, alas miſeratio pandit,
Cives agentes confovet.
Publica pauperibus ſuccurrit cura miſellis,
Dextramq́ꝫ largam porrigit.
Nullus in hac tota mendicus cernitur urbe,
O nunc beati pauperes.
Nec jam templa crepant, miſerorum vocibus ulla,
O inſtitutum nobile.
Non lamenta fores complent, non lurida membra,
Nullæ querelæ compita.

Tollitur improbitas nebulonum, tollitur omnis
Ars vafra pſeudopauperum.
Torpida ſegnities, multorum cauſa malorum,
Procul migrare cogitur.
Stirps inopum nil grex niſi perditus ante probatos
Mores & artes imbibit.
Utile decretum, pia lex & ſanctio frugum,
Et mos ſaluber civibus.
Hæc vos perdocuit non Plato ſive Lycurgus,
Quàm Chriſtiana charitas.
Cedat Athenarum laus, cedat & inclyta Roma,
Victrix vetuſta gentium.
Famaq; Maſſiliam taceat, Lacedæmona linquat,
Hypramq; ſolam prædicet.
Hæc nos Hypra *tibi, pietas tua ludere cogit,*
Quam nemo ſat laudaverit.

Fuit ex hac urbe oriundus *Andreas Hyperius*, olim Theologus A-emiæ Marpurgenſis celeberrimus, qui obiit Marpurgi, anno 1564.

DORDRACUM, Dordrecht.

DORDRACUM eſt vetuſtum Hollandiæ oppidum, quatuor flumi-num curſu in inſulam redactum, *Moſæ* nimirum, *Vahalis*, *Mervæ* -*ingæ*, inter quæ Merva ingentem piſcium copiam, veluti Strutio- & Salmones incolis ſuppeditat. Philippus Hiſpaniarum Rex, cùm o Chriſti 1549. in hoc poſſeſſionem capturus ingrederetur, illud gi, & hoc diſtichon aſſcribi juſſit:

Me Moſa & Walis cum Linga Mervaq; cingunt,
Æternam Batavæ virginis ecce fidem.

SWOLLA.

WOLLA eſt urbs Imperialis, in regione Tranſiſalana, in qua tria re-eriuntur monaſteria, & quatuor ſacrarum virginum collegia: à ma-

ri navigationem habet propter *Iſſulam* fluvium, qui Rheni oſtium co
ſtituit. Eſt in ea ſchola celebris.

Ex Georgio Bruino.

SWolla diu celebris meruit virtutibus arma,
Quæ populum fortem nobilitare ſolent.
Inde ſalutifera veteri pietate fideq́,
In Tripolim recipi fœdere digna fuit.

TIGURUM, Zürch.

TIGURUM eſt urbs Helvetiæ vetuſtiſſima, nam ut domeſtici ejus a
nales tradunt, ſedecim annis poſt Trevirim fuit condita: hinc etia
Tigurinorum mentio fit in Romanis hiſtoriis, ſiquidem Tigurini cu
Cimbris adverſus Romanos arma ſuſceperunt, & conſulem Caſſiu
profligarunt. Paulò pòſt etiam Tigurini Cimbrorum auxilio C. Ma
lium Conſulem, & Q. Scipionem Proconſulem prælio vicerunt, caſtr
q́ue exuerunt, profligatis Romanorũ octuaginta millibus. Eadem ur
etiam Turegum appellata legitur: *Strabo lib. 7.* hujus populos Τιγυρίν
appellat. Sita autem eſt in extremo lacu, ubi amnis Limagus media
propemodum urbem intrat, diviſamq́; quatuor pontibus ab utraq; pa
te ligat. In hac urbe Clodoveus Rex Galliæ ſubjugatis Alemannis arc
condidit, ac incolas primus Chriſto adduxit, à quo etiam creditur co
ditum templum majus Canonicorum, quod poſtmodum auxit Carol
Magnus, indigitans illud templum præpoſituræ Felicis & Regulæ. Po
ea hujus nepos Ludovicus inſtituit Abbatiam B. Virgini ſacram, an
nimirum Chriſti 853. cui præſtituit filiam Hildegardim. Fuit olim hu
urbis præfectura nomine Imperatoris penes Principes Leringenſ
uſq; ad annum à χειροτονία milleſimum ducenteſimum decimum oc
vum. Anno 1340. abrogatis duodecemviris conſtitutus hic fuit Conſ
& 13. tribus, ex quibus rurſus electi fuere 50. Senatores, quibus aliqua
do in rebus arduis 150. addi ſolent. Anno 1351. primum fœdus iniit cu
Uriis & Switiis. Tigurum Rodolphus Habſpurgenſis, Imperator R
manus (cujus fidelitatem ſæpius expertus fuerat in rebus dubiis & a
cipiti belli alea) multis olim donavit privilegiis & immunitatibus, in

er & diademate Imperiali ejus ornavit inſignia. De conditore hujus
bis ambigitur: ſequens carmen Thuricum quendam ejus fundatorem
onſtituit.

EX MURERI DESCRIPTIONE TOPOGRAPHICA.

SEx minus elapſi fuerant quàm mille bis anni,
Ut novus ex nihilo conditus orbis erat.
Reſtabant totidem venturi ad tempora Chriſti,
Si tamen ex illis bis duo luſtra feras.
Inclytus heic primùm ſtatuit cum Thuricus urbem,
Quæ fundatoris nomine dicta fuit.
Poſt, ubi divitiis, terris & viribus aucta eſt,
Huic Tiguri nomen gens Tigurina dedit.
Sæpius hæc variis gravibusq́ erepta periclis,
Nunc ſtat adhuc ſummi ſalva favore Dei.
Perge tuos ſervare Deus, dum protegis urbem,
Fac toto nomen regnet in orbe tuum.

Viros hæc urbs produxit multos præclariſſimos, inter quos etiam
Cunradus Pellicanus, linguæ Hebrææ, Chaldææ & Thalmudicæ ex-
ientiſſimus, cujus commentarii adhuc extant in vetus & novum fœ-
. *Theodorus Bibliander*, qui ſcripſit inter cæteros librum de ratione
nmuni omnium linguarum. *Cunradus Geſnerus* Polyhiſtor, qui publi-
it volumen de hiſtoria animalium. *Ludovicus Lavaterus*, qui librum
pſit de ſpectris.

Inter confœderatas Helvetiæ urbes primum locum quoad jura
ationum obtinet Tigurum, nam legatos principum admittit & di-
ttit, ſententiam rogat in conventibus, ac conventus indicit. Proxi-
m ab hiſce locũ tenent *Bernates*, qui tamen opibus & imperii limiti-
potentiores ſunt Tigurinis. Hos deinde ſequuntur Lucernates, &c.

Venimus hinc Tiguri pulcherrima mœnia campis, Simõ Lemnius.
Inde lacus præſtans Tigurinus, ubi influit urbem,
Inq́ duas partes ſindit, qua proſpicit omnes
Urbs præclara ſinus, agitataq́ carbaſa ventis:
Urbs antiqua, potens armis, atq́ ubere glebæ
Floret, & æternum per ſecula longa virebit,

Donec

Donec erunt piſces fluviis, & montibus umbræ,
Donec & Eufratem Babylonia, & India Gangem
Currere proſpiciet, qua flatus imbrifer Auſter
Mittit, & Æthiopum pelagus confundit amarum:
Perſica promanans in ſtagna, & Tethyos arva.
Hac quoq; Romanis devictus Caſſius armis
Occubuit quondam, decoratq; ea fama nepotes.
Teſtis & ipſe jugo miſſus jam turpiter alto
Miles, & Helvetico conſul Romanus ab enſe
Cæſus, ubi preſſit triſtes moribundus arenas.
Hæc caput Helveticæ, & præclaræ gloria gentis.

In arce, quæ ad Limagum in ſummo quodam jugo poſita eſt, ol
habitarunt præfecti regum Galliæ. Turris etiam quæ inſtar ſpeculæ
Limagum poſita eſt, habet adjunctum pontem ſublicium, per que
nullus eques tranſire audet, ſub pœna amiſſionis equi, *ut refert Pau*
Henznerus in itinerario Germaniæ.

AMSTELREDAMUM.

EST urbs Hollandiæ, olim *Damum* dicta, quaſvis Germaniæ urb
amplitudine & potentia ſuperans, ad ſinum Thyum ſuper palis in
quis inſtar Venetiarum poſita, unde plurimæ foſſæ aquaticæ perill
ducuntur, quarum media maxima *Ambrace* dicta eſt. Ad foſſarum
tem ripas ex utroque latere perpetuò pulcherrimæ arbores ſunt co
tæ. Eſt commerciis multum nobilitata, ita, ut poſt Antuerpiam ſecu
dum locum inter Belgica emporia meritò obtineat. Nam annuatim
ex cunctis ferè Europæ regionibus ducentarum aut etiam trecentar
corbitarum onerariarum claſſes eò confluunt. Portus commodit
fruitur ſumma, civitas ſiſtucis univerſa fundata eſt. Ædificiaq; obti
admodum decora, picturis inſigniter in interiore parte adornata.

Nicol. Cannius.

Hæc illa Batavæ, non ultima gloria gentis,
Amnis cui nomen, cui cataracta dedit.
(Dicta prius Damum) *ruris habitata colonis,*
Cum contenta caſis ruſtica vita fuit.
Hinc Amſterdamum jam facta celebrior, atq;
Fortunæ crevit tempore nomen item.

H

Urbs benè nota propè atq; procul diſtantibus oris,
Dotibus innumeris ſuſpicienda bonis.
Dives agri, dives pretioſi veſtis & auri,
Ut pleno cornu copia larga beet.
Quod Tagus atq; Hermus vehit & Pactolus, in unum
Verè huc congeſtum dixeris eſſe locum.
Paſcua per rivosq; inter, properante caballo
Mane novo lautum perreximus Amſterodamum, Nath. Chytręus.
Divitiis turbâq; hominum variisq; refertam
Mercibus & mediis fundatam in fluctibus urbem.

Nomen *Amſteldamum*, vel *Amſtelredamum* ſortitum eſt ab *agge-* qui Germanis ein Dam dicitur, & *Amſtela* fluvio, quaſi der Amſtel m/eo modo, ut à *Rotta* amne dicitur *Roterdamum*, & à *Schia*, *Schi-um*. Eſt autem *Amſtela* fluvius, qui urbem ingrediens ſe in fluvium orem exonerat. Alii deducunt à nobili familia *Amſteliorum & Iſelſte-um*, à quibus hæc urbs primum cepit exordium circa annum Chriſti ſimum ducenteſimum quartum, quo tempore *Giſbertus* quidam *ſtelius* ſeſe opponens Guilielmo Friſiæ Principi, hîc cum aliis fa-s originem dedit pago, qui paulatim incrementum capiens, in ur-abiit.

Anno 1275. poteſtatem accepit à Florentio Holandiæ Comite, es ſuas per univerſam Holandiam extrudendi, quo tempore ſuis c paruit nobilibus. At poſt obitum Florentii ipſorum beneplacito ervenit ad Comites Holandiæ. Poſtmodum Guilielmus IV. ipſis ulit jura civitatis anno nimirum milleſimo trecenteſimo quadra-no ſecundo, addita poteſtate admittendi quoſcunq; vellent in nu-m civium.

Anno verò 1482. annuente Imperatore Maximiliano I. muris la-itiis turribus & portis ſplendidiſſimè exornari cœpit. *Amſtela* flu-urbem in duas dirimit in medio partes, quarum illa quæ curiam te-ovum latus, altera vetus appellatur. Idem etiam Imperator ipſius nia peculiari quodam privilegio exornavit corona Imperiali.

Templum novi lateris cœpit condi anno 1408. at templum vete-eris, D. Johanni conſecratum, ante ducentos annos condi cœpit. a extructa eſt circa annum 1428. quæ in varia diſpeſcitur cubicula: *um* deſtinatum eſt deliberationibus concernentibus univerſum

ſtatum Reipubl. *alterum* eſt deſtinatum juri dicendo à Senatu: *tert*
ſpectat ad præfectos pupillorum: *quartum* ad aſſecurationes navi
quintum eſt argentariorum, in quo reſervantur pecuniæ negociator
Magiſtratus hujus loci quotannis magnam exercet munificentiar
pauperes, nam in Orphanotrophio quodam ſplendidè admodum
tructo quàmplurimos alit orphanos, qui longiſſima ſerie templum
ingredi ſolent, induti veſtimentis oblongis; nigro rubroque color
ſtinctis: in Xenodochio etiam quodam ſuſtentat ſenes decrepitos,
Noſodochio ægrotantes: in Ptochodochio alit quoſvis alios paup
Habet etiã urbs duo ergaſtula, quæ in noſtra vernacula vocantur Z
häuſer: unum pro maribus, alterum pro fœminis, in quæ compin
tur liberi immorigeri & deſperatæ vitæ, ut videlicet in illis locis p
tuis defatigati laboribus tandem aliquando ſuo malo ad meliorem
gem ſe recipiant. At placet jam apponere ipſa verba *Pet. Bertii*, quib
deſcriptione Germaniȩ commẽdat varia hujus urbis commercia, o
bus aliis Germaniæ non tantùm præferenda, ſed & majoribus totiu
ropæ æquiparanda. *Ergo*, ait, *ex remotiſſimis mundi partibus petuntur*
ces, inq; unam urbem ingenti copia importantur, ut poſtea per reliqu
bem diſtrahi cum fructu civium valeant. Ex Swecia, Dania, Norv
Boruſſia petuntur mel, cera, triticum, ſiligo, pix, ligna fabrilia, aſſeres,
trum, piſces vento indurati, pelles pretioſæ, mali. ferrum, plumbum, æ
Anglia & Scotia panni, lana, vellera; lithan traces, cereviſia. Ex G
vina alba & rubra, ſal, carbaſus, oleum, papyrus. Ex Hiſpania ſal, vi
oleum, mala aurea, citrea, punica, olivæ, ficus, uvæ paſſæ. Ex Italia
fila ſerica, aurea, argentea, panni holoſerici. Ex Ægypto mumia, d
rhabarbarum, Phœnice panni cymatiles, ſericum undulatum, tapetia
cica. Ex Germania vina Rhenenſia, charta, lana, reſina, opera Nori
genſia. Ex Islandia ſebum. Ex Guina aurum. Ex Spitſbergia oleoſa ba
rum pinguedo. Ex Moluccis aromata, caryophylli, cinnamomum, pip
ces myriſticæ. Ex America coria. Nihil è mari educitur, nihil uſpia
rarum procuditur, deniq; nihil naſcitur è terra, aut ex ejus viſceribu
tur humano artificio, quod non magna copia Amſterdamum deferatu
etiam tanta, ut petita aliunde vilius illic vendantur, quàm ipſis illi
unde illa allata ſunt: quod ipſum permutationibus mercium imputa
bet. Hoc conſtat, goſſypium, quod Venetiis peti ſolebat, nunc majori A
rodami vilitate eſſe quàm ſit Venetiis. Italiæ non ſemel in ſumma a

itate ſubventum eſſe. Aromata & merces Indicas omnis generis Amſtero-ni tanta reperiri copia, ut nunquam majori reperta ſint in Luſitania. nium nationum mercatores illic conſpici, Anglos, Gallos, Germanos, nos, Svecos, Polonos, Ruſſos, Norwagos, Hiſpanos, Luſitanos, Italos, Cauros, Numidas, Turcas, Judæos. Quodq́; inprimis ſtupendum eſt, cre- urbs & aucta ſunt mercimonia mediis armis, neq; unquam minora fuere orum quàm pacis lucra. Præſertim ex quo poſt captam Antuerpiam il- confluxere prudentes & ſolertes mercatores Brabantini, Flandri & teſii, &c.

FRANCOFURTUM AD MOENUM.

RANCOFURTUM eſt urbs S. Imperii ob binas nundinas, quę quot-nnis in illa habentur, totius Germaniæ nobiliſſimum, celeberri-nq; emporium: unde ab *Henrico Stephano* omnium negotiatorum ercatorum Academia ſcitè nominatur: ad Mœnum fluvium condi-lius ſuburbium munitiſſimum ponte lapideo urbi annectitur, Sa-auſen appellatum. In hac urbe Romanum Regem à ſeptem Electo-s creari jura Imperii volunt. Sic dicta quaſi *Francorum portus. Na- Comes* eam urbem *Uſipetorum* nuncupat. Olim etiam *Teuteburgum* e appellatam nonnulli referunt.

Hîc, ubi prima capit recens ſuffragia Cæſar, Stigelius.
Atq; urbs à Franco condita nomen habet,
Ad quam vectantur longinquæ marmora terræ,
Unde frequens flavis pura nitela, Tagi.
Huc Cyprum, huc Temeſum, huc Arabes, huc ſerica dices
Sedibus evulſa: huc Indica regna ſuis.
Multa laboratis debet Francfordia ſulcis,
Multa racemiferis vinea culta jugis. Scaliger.
Inclyta qua Mœni *lapidoſis adjacet undis* Sabinus.
Urbs, à Francorum nomen adepta vado.
Sede ſatis nota, rapido quæ proxima Mogo.
Clara ſitu populoq́; frequens, murisq́; decora, Guntherus.
Sed rude nomen habet: nam Teutonus incola dixit, Ligurinus.

 Fran-

Franconefurt, *nobis liceat ſermone Latino*
Francorum *dixiſſe* vadum, *quia Carolus illic*
Saxones indomitâ nimium feritate rebelles,
Oppugnans, rapidi latiſſima flumina Mogi
Ignoto fregiſſe vado, mediumq́; per amnem
Tranſmiſiſſe ſuas, neglecto ponte, cohortes
Creditur, inde locis manſurum nomen inhæſit.
Huc ſacri celebresq́; viri, quos laude ſerena
Infula vel gladius mundo facit eſſe verendos,
Ex omni regione fluunt ad publica regni
Commoda, de ſummis agere ac diſponere rebus
Exacta ratione parant, æquè omnibus unum,
Qui modò ſit tanto ſuccedere dignus honori,
Præfeciſſe ſibi celeri pietate laborant.
Sic poſtquam ſedere Duces, dubioq́; volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores,
Pondera librantes, nunc hos, nunc protinus illos
Inſpiciunt, verſantq́; diu, moresq́; genusq́;,
Ingenium, famam, fortunæ ſimplicis uſum,
Eventum finemq́; ſimul, quæ commoda regni
Inde fluant, quæ damna ſui, judéxne ſeverus,
An facilis, pius, annéferox, largitor honeſtus?
Annérapax, pacem portendat, an arma minetur?
* *Tot tibi noſtra dabit pulcras,* Francfordia, *merces:*
Hæc habet, ut dicas, quicquid in orbe fuit.
Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos,
Æquore quot piſces, fronde teguntur aves.
Quot cœlum ſtellas, tot habet Francfordia *merces,*
Mercuriusq́; ſuo proſtat in emporio.
Seu caperis noſtram peregrè advenientibus urbem,
Ante oculos veniet merx numeroſa tuos:
Sive petis merces patrias, tibi mille placebunt,
Cogêris voti neſcius eſſe tui.
Alex. Grapheus. *Nobilis, excellens, claris virtutibus, illa*
Regales generoſe tibi dat Cæſar honores,
Sceptraq́; promittit, ſacri Imperiiq́; tiaram.

Francorum tibi ſive vadum, ſeu regia priſca, Nic. Reuſnerus.
Seu regio nomen Francia dulce dedit.
Francia te Romana, ſimul Germana frequentat,
Sæpius, & merces vendit emitq́ ſuas.
Et populos utriuſq́ frequenter Francidos ora
Cogis, & exerces ſic data jura tibi.
Francidos es geminæ ſic Francis, ut Helladis Hellas,
Urbs quondam populis Attica clara fuit.
Urbs vetus in dextrâ Mœni ſtat condita ripâ, Iacob. Micyllus.
Mercibus & populo nobilis omnigeno.
Tunc, cùm verna novo miteſcunt tempore Sole,
Et ſpacio redeunt umbra dieſq́ pari.
Aut, cùm libra graves immittit frondibus Auſtros,
Et folia arboribus pallida facta cadunt.
——*Quà ſe Mogus in urbem* Vlr. Huttenus.
Fert mediam, partim de Francis nomen habentem,
Partim à Saxonico dicentem mœnia bello.
Fluminis ad Mœni dextram ſtat condita partem Hugo Favolius.
Clara ſitu, populoq́ frequens, Francfordia, *dives*
Mercibus omnigenis, gaziſq́ opulenta ſuperbis:
Dicta Vadum *quondam* Francorum *voce Latinâ,*
Quæ ſemper ſtudio, & præclaris dedita rebus
Laudis amore fuit, virtutum laude beata.
Huc, cùm verna novo miteſcunt tempora Sole,
Vel, cùm libra graves immittit frondibus Auſtros,
Confluit omnigenis opibus vaga turba quotannis,
Atq́ peregrinis paſſim fora mercibus explet.
Nam paſſim ignoto conchylia capta Canopo,
Et proſtant tincti fulgenti murice panni:
Quæ Phœniſſa Tyros mittit, Cadmæaq́ Sidon:
Vel Lacedæmonium, quæ vellera clara Tarentum:
Tum quas extremi lanas misêre Britanni,
Et piper, & molli ſpirantia cinnama ligno,
Flavaq́ arundineis creſcentia mella frutetis.
Nec minus, ad certos quantum patet area fines,
Librorum omne genus paſſim per compita proſtant:

Plena laboratis habeas ut ſcrinia chartis,
Unde tibi dignum & manſurum condere nomen,
Et celebris poſſis præconia quærere famæ.

Georg. Fabric.

Quà ſua flavicomus pandit modò cornua Mœnus,
Oſtentat turres Francfordia *nobilis altas*
Urbs, decus Imperii, quâ primos Cæſar honores
Accipit, & titulum regni ſceptrumq; reportat.

David Sigemundus.

Dum loquor aëriis tollunt ſe mœnia pinnis,
Urbs ubi Francorum nomine dicta jacet.
Mœnus odoratam pulcherrimus alluit urbem,
Mitior hoc nullos irrigat amnis agros.

Nonnulli etiam volunt, quòd in initio *Artauni* appellata fuer
Inde verò *Helonopolis* nominari cœperit, quam tamen poſteriorem a
pellationem ut fictam meritò ridet *P. Bertius in lib. 3. comm. rerum Ger*
De eo tamen planiſſimè conſtat, quòd temporibus Caroli Magni, an
videlicet poſt redemptum orbem humanum 793. Concilium in ea fu
rit habitum, in qua Feliciani hæreſis, quę ſtatuebāt, Chriſtum ſecundu
humanam ſuam naturam non verum, ſed adoptivum filium Dei eſſe, c
mnata eſt. Imperator Arnolphus I. in hac urbe poſt natum Chriſtu
888. Cæſar creatus perhibetur. Illud autem conſuetudo obtinuit, ſi d
litigatores electionis tempore pro dignitate Cæſarea imperranda dir
cent, ut tum unus ex illis per ſeſquimenſes ante urbem Caſtra locet,
quo temporis ſpacio, ſi non per competitorem inde arceatur, in urb
intromittitur, & Cæſar ſalutatur: de qua re nonnulla teſtantur exe
pla, veluti ita evenit Chunrado, Friderici II. filio, & Henrico Landg
vio Thuringiæ, item Ludovico Duci Bavariæ, & Friderico Archid
Auſtriaco, item Gunthero Schwarzburgenſi Comiti, & Carolo IV.
ter ſe concertantibus. Anno 1003. *Henricus II.* in hac urbe Impera
Romanus creatus eſt. Anno 1343. urbs novis, iiſq; amplioribus valli
foſſis eſt cincta. Anno 1403. hìc creatus eſt Imperator Romanus *R*
prechtus, Comes Palatinus. Anno 1475. magno terræ motu hæc u
concuſſa eſt. Anno 1486. *Maximilianus I.* hìc Imperator Romanus
lutatus eſt. Anno milleſimo quingenteſimo decimo nono, *Carolu*
Imperatoris Maximiliani nepos, hìc quoq; Imperator Romanus
ctús eſt.

In templo Carmelitarum oſtenditur tabula, quæ continet im
n

em B. Virginis, in cœlum evolantis, ingenioſiſſimè à famoſiſſimo illo *Alberto Durero* pictore Germano depictam.

Cives habent privilegium, ut nundinarum tempore poſſint crea- Magiſtros gladiatorios, quod privilegium licet in ſuo itinerario ſoli ancifurto competere exiſtimet *Paulus Henznerus*: attamen Argenti- aliquoties etiam pugilatorum Magiſtros fuiſſe creatos ipſemet vidi.

Privilegia autem nundinationis Fridberga, quod eſt oppidum Im- riale Wedderaviæ, per Carolum IV. eò fuere tranſlata.

Anno 1615. & 16. hîc factio quædam à plebeis fuit orta contra Se- tum, propter Judæorum numeroſam & detrimentoſam inhabitatio- m, conquerebatur enim plebs quòd olim certus numerus recipien- rum in urbem Judæorum fuerit conſtitutus, qui numerus tamẽ mul- modis fuerit auctus, uſurarum etiam legitimus modus tantoperè ex- verit, ut Judæi viderentur divitiis pingueſcere, cives verò macreſce- Eò autem res tandem progreſſa eſt, ut factioſi magno tandem impe- rreptionem in vicum Judæorum quamvis benè munitum fecerint, æos omnes non tantùm ex vico ſuo, ſed etiam ex tota urbe expule- , eorumq; bona diripuerint, qui deinde poſt carecta hinc inde vici- ocis latitarunt. Hujus rei controverſia ejuſdemq; compoſitio ab ctiſſimo *Imperatore Matthia* ad modernum Epiſcopum Mogunti- , & Illuſtriſſimum Principem Ludovicum Haſſiæ Landgravium ea delata eſt, qui poſt cauſæ cognitionem Judæos manu militari eſſioni ſuæ reſtituerunt, & compoſita inter Senatum & cives con- erſia factionis faces & tubæ in foro, extructo quodam theatro fue- ecollatæ, & capita in porticis ad portam ponti vicinam fuere ſuſpen- eliqui verò factioſi vel in perpetuum, vel ad tempus fuere relegati.

Opificum Germanorum peregrinans adoleſcentia hoc in more eceptum habet, ut in præcipuis Germaniæ urbibus in locis publi- liquid obſervet, & ſi in quendam ſui ordinis incidunt, qui ſe hanc llam urbem perluſtraſſe jactitet, ab eo publicam ejus urbis notam obſervationem exigunt: ejuſmodi nota eſt hujus loci imago Chriſti re conflata in medio pontis, qui Mogum ſternit poſita, cujus bra- m dextrum longitudine ſuperat ſiniſtrum. Spiræ autem illud pro habent in lapidea ſtructura montis Oliveti, quòd rana quædam ſu impetit alicujus in montem conſcendentis calcaneum.

Mœne

David Sigeſmundus.

Mœne pater, ſalve, tua lætus rura ſaluto,
Urbs ubi Francorum *nomine dicta jacet.*
Francica, *te nemo per rura beatior alter*
Alluit, obliquis oppida bina vadis.
Pons ubi, marmoreas tollens ad ſidera moles,
Sternit honoratas per tua terga vias.
Qualiter (ut famâ notum eſt) Ephyreius Iſthmos
Jonias bimari littore findit aquas.
Tu tenero pingues fœcundas gurgite campos:
Te Ceres, & læto palmite Bacchus amat.
Ad tua Romulei concurrunt tecta Monarchæ,
Imperii ſummum cùm diadema petunt.
Hic pia de lecto ſententia Cæſare fertur,
Quo tibi nil tribui majus honore poteſt.
Non te divitiis Rhodanus, non Tybris & Arnus,
Non rerum vincit nobilitate Padus.
Mœnia Teutonici tua ſunt compendia regni,
Omne tenes quicquid Teutonis ora tenet.

Petrus Lindebergius.

Dives opum, mundi microcoſmos, Martia muris,
Germana Aonidum, filia Mercurii.
Et clara emporio, & rerum penuaria cella eſt,
Urbs à Francorum *ſic vocitata* vado.
Cui nil Dii ſuperi, cui nil natura negavit,
Nam ſi quæ deſunt, nec ſibi mundus habet.

WITEMBERGA.

WITEMBERGA à *Ptolemæo* dicitur *Calegia*, olimq; Senonum ſ
extitit: at hodie eſt urbs Saxonum, ad Albim fluvium ſita: à
dekindo I. hujus nominis fundata, quam poſt obitum D. Lutheri, C
lus V. & ejus frater Ferdinandus obſederunt, at cùm per 18. dies obſ
nem ſuſtinuiſſet, Cæſari ſe dedidit. Memorant urbe capta milites H
nos defunctum corpus D. Lutheri ut effoſſum, ſibi cremandum tr
retur petiiſſe: illis verò Carolum hoc reſponſi dediſſe: *Non cum mor*
ſed cum vivis nobis pugnandum eſt.

U

Urbem quam dicunt Witebergam,*maxima turba,*
Quò paſſim à terræ diverſis mittitur oris.

Dicitur Germanis quaſi *mons albus:* Witt enim Dialecto Weſt-
alica atq; Saxonica album denotat. Atq; hinc Petrus Ravennas in ad-
ionibus ad compendium juris vocat *Albiburgum:* quæ tamen nota-
non placet *P. Bertio*, cùm urbs non in monte, ſed in planitie ſita ſit,
; hinc vocem iſtam à Wittekindo Duce Saxoniæ deducit. Ambit ur-
m foſſa lata admodum & profunda cum vallo, cujus latitudo pedes
tinet ſexaginta. Præterea verſus ſeptentrionem munitur palude.

Arcem veterem inſtauraſſe hìc fertur Bernhardus II. Princeps An-
tinus, cui Imperator Cunradus III. collationem confirmavit Domi-
us Wittembergenſis, quam deinde etiam confirmavit Imperator
dericus, atq; Electoratui Saxonico addidit, penes quem diu manſit,
; hinc quàmplurima Cœnobium Wittembergenſe oſtentat monu-
nta illuſtria, veluti monumentum Helenæ, Electoris Alberti conju-
quæ anno 1273. obiit, poſtquam Cœnobium iſtud fundavit. Johan-
Ducis Saxoniæ, qui obiit anno 1285. Alberti II. Electoris Saxonici,
ex hac vita diſceſſit anno 1292. Agnetis, Electoris Albrechti II. con-
s, quæ inter vivos eſſe deſiit anno 1327. Juthæ, Electoris Rodolphi I.
jugis, quæ obiit anno 1327. Alberti Ducis Saxoniæ, Electoris Ro-
phi filii, qui vitam cum morte commutavit anno 1329. Kunigundæ,
dolphi II. Electoris Saxonici conjugis, quæ mortem oppetiit anno
. Agnetis, Electoris Rodolphi III. conjugis, quæ mortua eſt anno
. Ottonis Ducis Saxonici, qui obiit anno 1350. Eliſabethæ, Ducis
dolphi junioris filiæ, quæ naturæ debitum ſolvit anno 1393. Rodol-
I. Electoris Saxonici, qui obiit 1356. Rodolphi II. qui obdormivit
370. hic abſolvit ſtructuram templi cathedralis anno 1361. quam in-
averat ipſius parens anno 1353. Annæ, Ducis Rudolphi conjugis,
obiit anno 1395. Wenceſlai Electoris Saxonici, qui naturæ ſatis fe-
anno 1388. Rodolphi III. qui fato extinctus eſt anno 1419. Ceciliæ,
ctoris Wenzeſlai conjugis, quæ obiit 1429. Barbaræ, Electoris Ro-
phi III. conjugis, quæ mortem oppetiit anno 1436. Hoc templum
ea ab Electore Johanne Friderico immutatum eſt, ac oſſa dictarum
onarum illuſtrium in templum aulæ tranſlata ſunt, qui etiam arcem
ovo extruxit, ponte Albim ſtravit, ac templum cathedrale arcis fun-
t anno 1518. Idem etiam condidit Monaſterium D. Auguſtino ſa-

 crum,

crum,in quo olim D.Lutherus ſacris operam dedit literis, poſtmod
Academiæ dedicatum ſtudiis: cùmq; tum temporis ſuperſtitio ubiq
crederet abſq; ſanctorum reliquiis nullum templum haberi ſanctu
Elector ablegavit in Belgium D.Staupizium, ad colligendas ſanctor
relliquias.

Academia in hac urbe viget celeberrima, à Friderico Electore
Duce Saxoniæ anno ſalutis 1502. 18.Octobr. fundata, quæ non tam p
pter artes liberales earundemq; Profeſſores famoſiſſimos celebran
quàm propter Theologiæ ſtudium, quod cùm tum temporis in t
Germania multis modis eſſet depravatum, beneficio D.Martini Lut
ri in hac Academia Theologiæ Profeſſoris, Philippi Melanchthon
Juſti Jonæ & aliorum virorum divinitus illuſtratorum, priſtino nitor
ſynceritati eſt reſtitutum. Ad quos auſus Academiæ hujus fundandæ
thores Electori præcipuè extitere Erneſtus Archiepiſcopus Magdeb
genſis, Martinus Mellerſtadius, in omnibus Facultatibus Doctor, &
Wimpina. Primus Academiæ Rector conſtitutus fuit D. Martinus
lich: ac ne in initio deficerent ſtudioſi, Ordinis Auguſtini Monachi
album ſtudioſorum fuere recepti. Tempore introductionis concio
habita à Doctore Fleck, qui tanquam vatidico œſtro percitus pro c
cione dixit, futurum eſſe ut hic *Mons Albus* lumē quoddam evaſurus
quod totam Germaniam ſplendore ſuo ſit illuſtraturum: Theolo
Profeſſores primi fuere Staupitius, vicarius 40. Cœnobiorum in
nia & Thuringia, cui deinde juncti fuere Martinus Lutherus, Erfo
accerſitus, D.Juſtus Jonas, D. Caſparus Cruciger, D.Johannes Fo
rus, Lucas Edenbergius, & Matthæus Aurogallus. Primi juris Profe
res fuere conſtituti Petrus Ravennas Italus, D. Hieronymus Sch
D.Henningus Gœden, D.Sebaldus Münſterus, quibus deinde ſucce
re Melchior Kling, D.Gregorius Brück, & Benedictus Pauli. Primi
dicinam hîc profeſſi fuere D.Martinus Mellerſtadius, quo antea Arc
tro & comite uſus erat Elector in peregrinatione quam ſuſceperat
roſolymam, Auguſtinus Schurff, Simon Stein, Georgius Curio, J
bus Mylichius, Melchior Fendius. Philoſophiam primi hîc pro
ſunt M.Vach, D.Sebotus Poëta, M.Georgius Ebenerus, M.Volcm
Mathematicus, M. Cruciger, Johannes Marcellus, Vitus Winds
mius, Johannes Velcurio Phyſicus, Eraſmus Reinholdus Mathem
cus, M.Amerbachius, M.Burchardus Vinarienſis, Jacobus Mylich
P

rętereaJulius II.Pontifex Romanus Cancellarium ordinavit Goſwi-
um de Orſay. Sigilli inſignia Univerſitas accepit effigiem Ducis Fride-
ci fundatoris,veſte Electorali induti,& enſi feri,cum hac inſcriptione:
Me auſpice cœpit Witeberga docere.

Anno 1518.Philippus Melanchthon Tubinga evocatus,ad docen-
is Græcas literas, in expoliendo ſtudio Grammatico, Mathematico,
iſtorico, & deniq; Theologico præclaram navavit operam, ut nulla ſit
hiloſophiæ pars quam ille ſcriptis non illuſtrarit.

Anno 1517.cùm Frater Tezelius Dominicanus, Archiepiſcopi Al-
rti Magdeburgenſis emiſſarius, indulgentiarũ nundinationes omni-
is locis inſtituiſſet, & pro redemptione animarum ex igni purgatorio
agnas opes corraderet, multa etiam de Papæ poteſtate ſupra modum
vulgaret: Lutherus indignè ferens iſtam in rebus ſacris nundinatio-
m & ſimoniam, in ipſo etiam jure Canonico prohibitam, affixis 1. No-
mbris valvis templi theſibus, in quibus de vera pœnitentia, purgato-
& aliis nonnullis diſſerebat, tantum effecit, ut tandem Trapezita-
n illorum & nummulariorum menſæ ſubverterentur, & Germaniæ
erius imponere ceſſarent. Hujus propoſitiones cùm incidiſſent in
nus D.Fleckii, præ gaudio exiluiſſe fertur, & in hæc verba prorupiſſe:
c rem faciet, venit ille quem deſiderio hactenus deſideravimus.

Anno 1546. obiit Lutherus Iſlebii, at ſepultus eſt Witebergæ in
nplo aulæ: cumq; Cæſar Ducem Saxonicum proſcripſiſſet, & in belli
ſaretur præparatoriis, 9. Novembris per publicum programma U-
erſitas ſtudioſis ſignificavit, urbem verſari in metu futuræ à Cæſare
rolo V. obſidionis, ideoq; unumquemq; deliberare debere de loco
o, in quem ſe recipere valeat: cui admonitioni Profeſſores & ſtudioſi
entes ſe aliò contulerunt. Et quia Dux Fridericus renunciarat feudo,
Cæſari erat obſtrictus, Cæſar Mauritio, Friderici agnato dedit in
ndatis, ut agnatum Fridericum armis laceſſeret. Interea anni ſequen-
die Paſchatos, Cæſar Norimbergam profectus, Egram venit, quæ eſt
s Imperialis, ſita ad ſylvam Gabretam, ubi ſuas copias junxit Mauri-
Augusti Ducum Saxoniæ. Paulò pòſt acceſſio etiam facta eſt qua-
igentorum equitum Joachimi Brandeburgici: inde Carolus Saxo-
n ingreſſus omnia populari cepit. At Fridericus, ubi fama attuliſſet
entum Cæſaris, Albim tranſgreſſus, incendit pontem Miſnenſem,
Cæſarem prohiberet acceſſu. Ipſe autem cùm Witembergam con-

tenderet, in itinere pervenit Mülbergam, prope Albim: at Hiſpani in
rim Albim trajiciunt, & Saxonem in fugam converſum perſequent
in ſylva Lochana offendunt, captumq; à Nobili quodam Germano C
ſari adducunt: quinto Maji Witeberga, quæ præſidio fruebatur 30
militum, obſidetur. Cæſar verò cum fratre Ferdinando moratur in p
Univerſitatis Biſtritz / ac quamprimùm urbem ad deditionem adho
tur. 6. Maji Cæſarem accedit Joachimus Elector Brandeburgicus, in
ceſſurus pro captivo Duce Friderico, contra quem lata erat ſententia
pitis: cujus petitioni Cæſar pondus attribuens, aliquot conditio
præſcribit Saxoni, quas ille poſtmodum accipit. 19. Maji Cæſarem ſ
conductu adeunt Electoris filii Johannes Fridericus, & Johannes W
helmus, quibus præcipit Cæſar, ſi velint patrem ſalvum, & à pœna c
tis immunem, ut urbem dedant. 23. Maji urbs traditur à Nobilibus, q
rum fidei Elector conjugem & liberos commiſerat, ac ſtatim 3. coh
tes Cæſareanæ intromittuntur. 25. Maji caſtra acceſſere Sibylla con
captivi, & Johannes Erneſtus, cum quibus Cæſar ipſemet poſtea urb
ingreſſus eſt, at eodem die in caſtra rediit, urbi autem pepercit, nec
lum civibus incommodum intulit. 28. Maji captivus Princeps in arc
conjugem & liberos fuit admiſſus, in caſtra reverſus, commiſſus eſt
ci de Alba, & Bruxellas abductus. Electoratus verò Saxonicus cum u
Wittemberga ad Mauritium Ducem à Cæſare devolutus eſt: cumq
in clade cum Alberto Brandenburgico commiſſa oppetiiſſet, Electo
tus pervenit ad Auguſtum Ducem Saxonicum, qui deinde cum Frid
co è captivitate deliberato, amicè tranſegit, cum eodem etiam pro
pugnanda confeſſione Auguſtana fœdus iniit. Vigeſimo quarto O
bris Academia ſuas rurſus conſcripſit docentium, diſcentiumq; co
inſtinctu videlicet Electoris Mauritii, qui ad ſe Lipſiam accerſitis
lippo Melanchthoni, Pomerano & Crucigero ſcholam inſtauran
fideliter commendavit.

Andreas Lymvicus.

Digredimur, valida ſurgunt ubi mœnia ad Albim
Leucorea, Muſis quæ ſacra piis, & alumnos
Innumeros quæ ſemper alit, niſi diſſipat illos
Fœda lues, populóſve ciens in prælia Mavors:
Quo, variis oriunda locis, ſtudioſa juventus
Confluit, & celebrem ſolito de more coronam,
Scripturas dextrè ſacras, arteſq; docentem.

In

Inclyta Leucorei dicuntur tecta Lycæi, Incerti authoris.
Quæ propè cœruleis labitur Albis aquis.
Hi, qui Cymmeriis ſacra rurſum exempta tenebris,
Invito, nobis reſtituere, Papæ:
Hac in præſtanti requieſcunt urbe ſepulti,
Ultimus æthereo dum ruit axe dies.
Parva domus, viduæ vatem quæ pavit Eliam,
Vix benè Sidonio littore nota fuit,
Inde tamen latè divini ſemina verbi
Auſpice, per populos ſparſa fuere, Deo.
Sic patriam Senones ubi ſedem habuere vetuſti,
Quæ nunc Saxonico ſubdita terra duci,
Urbs non magna quidem gelida Witeberga ſub Arcto
Adjacet ad ripas, Albi vadoſe, tuas.
Hinc tamen, extremi ſub turbida tempora mundi,
Lux Evangelii ſuſtulit, orta, jubar.
Claraq; divino radios augente favore,
Per multas paſſim lucet in orbe plagas.
Vallata aggeribus quà Witenbergà pateſcit, David Sigemundus.
Albis ad indomitas prætereuntis aquas.

WEISSENBURGUM.

Weissenburgun eſt urbs Norici Imperialis, quam olim *Sebuſian* dictam arbitrantur: vineta & caſtaneta multa producens. Hic [...]raneo conatu Carolus Magnus Danubium & Rhenum foſſa jun[...] attentavit.

Proxima nos via fert Alemanum ad flumen & urbem G. Fabricius.
Noriciam, niveâ cognomen ab arce trahentem.
Ad quam Pipini quondam fortiſſima proles,
Carolus, ingentem magno molimine foſſam
Ducebat, fluminum hunc ut cum ſuperaſſet & illum,
Qui fuerant medii, Rhenum conjungeret Iſtro:
Grande opus, & cujus locus hic veſtigia ſervat.
Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbem. Nic. Reuſnerus.
Cinxit & Euphratis flumine caſtra ſui.

Ponte facit Xerxes vada bina coire ſuperba,
Et magnum remis ſollicitavit Athon.
At fruſtrà Rheno conjungere Carolus Iſtrum
Cogitat Imperio Magnus, & enſe potens.
Grande opus, & magnum teſtatur foſſa laborem,
Album quà caſtrum nunc Alemanne ſubis.

ARGENTORATUM, ARGEN-TINA, ARGYROPE, vulgò Straßburg.

EST Alſatiæ ſive Trebocum Metropolis, non procul à Rheno & lo ſita, quam *Ptolemæus* urbibus Galliæ annumerat, olim *Torat* mox *Toratoburgum*, poſt *Straſburgum* appellata. Quidam arbitrar eam quoque ut Treviris, à Trebeta fuiſſe conditam, & à nomine il *Trebeſburgum* dictam: poſtmodum, paulùm mutato nomine, *Teraſ gum* appellatam, ex quo vocabulum *Straſburgi* remanſerit. Non de tamen qui hoc Straſburgi vocabulum à Germanico Straß deduc quòd Attila Rex Hunnorum eam muris in quatuor decuſſatim vias rutis funditus everterit, ita ut omni ex parte pervia patuerit. At vo Argentoratum à cenſu, qui eo loco Romanis contribuebatur de probabile eſt. Urbs eſt triplici foſſa, muro, valloq; munitiſſima, ea *Brùſchus* amnis mediam dividit, templo magnifico, unà cum ejus t ſummo artificio extructa, nec non ejuſdem admirando Aſtrolabio, legio, Xenodochio, armamentario, aliiſq; publicis privatiſq; ædif valde nobilitata.

Academia ejus anno 1528. eſt fundata, in qua multi viri celeb mi claruerunt, veluti *Johannes Guintherus Andernacus Medicus*, q *medicina veteri & nova* duo ſcripſit erudita volumina, *Conradus Da dius, & David Wolckenſtein*, Mathematici aſtrolabii, quod illic in mo templo viſitur inventores, *Johannes Sturmius*, vir genere nob Latinitatis ſepultæ inſtaurator, & illius ſcholæ fundator: *Junius*, orationum tomi in noſtris verſantur manibus, *Johannes Pappus & bachius* uterq; Theologus, & ſcriptis benè notus: *Hafenreuterus* M cinæ & Phyſices Profeſſor, cujus extat in Ariſtotelis Phyſicam mentarius: *Georgius Obrechtus*, J.U.D. & Reipubl. illius Advocatu

inter cætera ſcripta juridica præcipuam quandam laudem merentur
utationes juridicæ, vir de re literaria optimè meritus, cujus inſi-
m in promovendis meis ſtudiis expertus ſum beneficentiam, ad cu-
etiam bibliothecam omnium facultatum & diſciplinarum libris in-
ctiſſimam mihi omni tempore liber patuit aditus: *Marcus Florus*
feſſor eloquentiæ mihi familiariter notus: *Melchior Sebitius* Medi-
e Profeſſor præſtantiſſimus, cujus & Hafenreuteri periculoſo quo-
morbo detentus, fidelitatem nullo in loco ſumma animi gratitudi-
e prædicandam cenſeo. Eſt hîc inter omnes Germanicas benè con-
ta Reſpublica, ad veterem Romanam conformata: inter Senatores
us quiſq; eſt è genere nobili oriundus.

Senatus erga pauperes magnam exercet munificentiam & libera-
em: nam primùm in Xenodochio quodam (illi annuo reditu, qui
cipi ſufficere poſſet, conſtituto) aliquot millia alit pauperum. Dein-
alio quodam Xenodochio, vulgò die Elend Herberg appellato,
uſvis peregrinis pauperibus per unam noctem cum cœna exhibet
tium: in alio curat pauperes quocunque modo in corpore læſos,
vulgò dicitur das Blaterhauß / in quæ omnia quanti ſumptus ex-
antur, vel exinde conſtare poterit, quòd anno 1610. quo tempore
ſtudio Argentinæ operam navabam, in Xenodochio pauperum
peſtis alicujus infectione 1397. perſonæ, in Xenodochio, in quo
i curantur 28. in Orphanotrophio 70. mortem appetierunt: at eo-
nno in hoſpitio peregrinantium 16843. perſonæ ſatiatæ fuerunt.
r haſce liberalitates etiam viduis pauperculis benè proſpectum
Monaſterio S. Marci, dum pro ſe & liberis tantum farinæ ſingulis
anis exinde percipiunt, quantum ad vitæ ſuſtentationem ſufficit.
etiam Senatus in Monaſterio quodam certum ſtudioſorum alit
rum, qui ab eo *Marcionitæ appellantur*, ex quo unicuiq; etiam ſtu-
peregrino & advenę re nummaria laboranti, & opem imploranti,
taſſes erogantur. Eſt etiam aliud *Monaſterium Divi Wilhelmi*,
victum cum habitatione, & peculiari veſtitu percipiunt ſtudioſi,
lmitæ dicti.

Urbs infœcundâ celebris quæ condita terra, — Incerti authoris.
Quâ te Rhene ſuis Ellus adimplet aquis.
Ad fluvium magnum, florens Academia, Rheni — Idem.
Argyropes miris ſuſpicienda modis.

Urbs

Idem.

Urbs facie conſtans pulchra cœloq́; ſereno,
Argyrope Bruſchæ quam tumida unda rigat.

Ioach. Camerar.

Quà jacet urbs veteri, & præſtanti laude celebris:
Deq́; ſuum argenti nomine nomen habet.
Inde aperit lato tellus ſe Alſatica tractu,
In Vogeſi donec cogitur arcta jugo.

Friſchlinus.

Urbs antiqua jacet (primi coluêre Trebôces)
Argentoratum ripis contermina Rheni:
Dives opum, & nulli veterum virtute ſecunda,
Sive fidem ſpectes & relligionis honorem,
Sive forum, canosq́; patres, ſanctumq́; Senatum,
Juſtitiæq́; decus ſeu limina culta Lycæi,
Inſignesq́; viros, ſeu duro mœnia ſaxo
Condita & armatas adverſa in prælia vires,
Marmoreasq́; domos atq́; ardua tecta domorum.
Hac templum auguſtum cœlataq́; turris in urbe,
Vertice proſpiciens alto, mirabile viſu
Surgit, & excelſum caput inter nubila condit,
Tota toreumatibus pictisq́; exciſa columnis,
Tota patens luci, & leni perflabilis aura,
Et cono inſignis galeæ, & teſtudine circum
Quadruplici ſepta, & nullo violabilis ictu.

Idem.

Argentoratum Germanæ gloria terræ,
O præclara domus virtutum, ô juris aſylum:
Juſtitiæq́; ſacer portus, fidei anchora ſacræ.
Quæ ſtudia & ſacras immenſis ſumptibus artes,
Impenſisq́; foves magnoq́; in honore Lycæum,
Cæſario ornatum nuper diplomate: ponis
Inſignesq́; viros, totus quos ſuſpicit orbis,
Ingenuæ patria proponis in urbe juventæ.

Idem.

Quæ mirabile opus, quo non præſtantius ullum,
Ulla prior vidit mundi ſub finibus ætas,
Immenſo ædificas ſumptu, cœliq́; meatus,
Aſtrorumq́; vias argento imitatur & auro,
Et quæ ſunt humili procul à tellure remota,
Humanisq́; negata oculis, & pervia ſolis

Montibus, hîc propius videat Germana juventus.
Quæ decus Alſatiæ, toto clariſſima mundo. Idem.
Urbs jacet Alſaticis in finibus, hîc ubi noſtrè
Teutoniæ tellus Lotharingas aſpicit oras. Idem.
* Urbs ubi turritum cœlo caput imminet alto,
Cujus ab argento mœnia nomen habent.
Quaqua Germani poſuêre ſacraria Muſis Taubmannus.
Argyropen, magni quam Sturmi lingua, vetuſtis
Æmula Romanis, ad ſecla profunda nepotum
Nominis æterni famâ tranſmittit.
Huic urbi celſæ metitur mœnia turris:
Nam mihi percupidè nunc Argentaria cordi eſt, Raph. Volaterranus.
Teutonicis præſtat, grandi quæ vertice templi,
Urbs præclara ſitu, Rheni contermina ripis,
Gloria præcipuè Rhenanis maxima terris.
Alſatiæ caput Argentina, urbs libera ſacri
Romani Imperii, qua templum ſidera lambit Georg. Calaminus.
Turritum, quà vix uſquam eſt generoſior urbe,
Seu vi, ſive fide, populi ſeu flore, vel ipſa
Relligione Dei, ſacri ſeu lege Senatus,
Sive talento auri, terræ ſive ubere fructu,
Pampineâ gravidos ſeu vite ferente racemos,
Gymnaſio ſeu clara ſuo, quod Sturmius alto
Excitat ingenio, quà Bruſſa interluit Ello
Commiſtus fluvio, inq́; duas longo æquore partes
Diſſecat, adq́; latus rauco fluit agmine Rhenus.
Argentina, viris opibusq́; ampliſſima juſtis,
Doctorum cœtu ſed exornata virorum, Guilielmus Xylander.
Qui colit illuſtres, plantat, fovet, educat artes.
Laudabant alii ferientem culmine nubes
Pyramida & templi ſtructuram, & grandia ſaxa,
Grande opus, & raro ſumptu, rarâ arte paratum.
Sunt quos cincta juvant immanibus oppida muris,
Aggeribus foſſæq́; & mœnibus addita moles
Portarum, ſtupet hic ædes ſtrataſq́; plateas
Egregiè, & lympham tubulos largo ore vomentes,

Compita per vicosq́ atq́ atria pulcra domorum:
Cætera, quæ cultas extant memoranda per urbes,
Omnia jam cantata, & quæ gens, natio, tellus
Argentina *tuas neſcit clariſſima dotes?*
Sed non ulla magis cœlo te gloria tollit,
Quàm quòd barbariem, rurſum ſua regna minantem,
Degenerum fretam ſtudiis, operaq́ virorum
Rejicis, & patriâ pulcris conatibus arces,
Quo tibi permultum Germania nomine debet.
Num quoq́ magnifico facta hæc tibi machina ſumptu,
Accedit cumulo laudum res magna tuarum.

Martinus Cruſius.

Argentina urbes inter celeberrima, ſalve,
Non ſine re nomen tibi, ſed magis aurea verè es.
In mundo ſunt hæc: corpus, natura, anima, & mens;
Vitaq́ & Ens: indunt vim proxima quæq́ priori.
Corpus alit natura, anima hanc tenet, aſt animam mens:
Mentem vita fovet, ſed vita ligatur ab ente.
Mœnia ſic tibi ſunt, & opes, plebs atq́ Senatus,
Et ſchola, relligioq́, viget prius omne ſequenti.
Mœnia ſtant opibus, plebs has fovet, hancq́ Senatus,
Quem ſchola dat, ſed perficitur ſchola relligione.
Argentina vale, lumen Germanidos oræ,
Præfulgens Microcoſme, Deus te ſervet ab hoſte.

Ioh. Stigelius.

Argentum fulvo quantum precioſius ære,
Tantum Germanis urbibus una prior.
Argentina, domus doctorum clara virorum,
Quam lavat irriguus Bruſca ſalubris aquis.
Quæ quia Romanis collata tributa legebat,
Nomen ab argento nobile nacta tenet.

Iacob. Micyllus.

Sum genitus veteres quà dividit Ella Trebocos,
Quaq́ ſecat lenis fertile Bruſca ſolum.
Hinc pater amborum generoſo flumine Rhenus,
Excipit effuſas aurifer amnis aquas.
Atq́ Argentoratum *per longam nobile ripam*
Oſtentat, claris mœnia culta viris.

Ar

Ardua, ſublimi ſurgens ſuper æthera turri,
Atq; movens ipſos eminus ore Deos.
Quà veteri quondam dictus de nomine Juli,
Germanus Latio milite fudit opes.
Alſatiis caput & longè clariſſima terris Ioh. Pedioneius.
Urbs jacet, & triplici circundata mœnia muro,
Robore foſſarum ingenti, miro aggere muros
Cincta, rigata tribus circumq; intraq; fluentis
Ipſa potens veterumq; tenens ſe more parentum
Jura dat, externis nunquam gens dedita ſceptris:
Argentoratum *priſci dixêre coloni,*
Atq; hodie Latium tenet urbs argentea nomen.

Sternitur ad hanc urbem Rhenus ponte ligneo, ſtructuræ admi-
bilis, quem ſi quis ambulando emetiri velit, dimidiam horam ut am-
lationi impendat, neceſſe habet.

Anno 1524. Reſpublica Argentinenſis abrogavit Miſſam, alioſq;
uſus Papiſticos, cujus initium factum à Martino Cellio, cui in ſubſi-
um deinde venere M. Bucerus & Wolfgang Capito.

Anno 1530. Argentina unà cum urbe Memmingenſi, Conſtan-
nſi, & Lindavienſi in Comitiis Auguſtæ Vindelicorum habitis, Caro-
V. pecularem fidei confeſſionem per Caſparum Hedionem, Theo-
gum & Hiſtoricum offerebat, at non ſuſcipiebatur: unde poſtmodum
e junxit cæteris Principibus ac Rebuſpublicis Auguſtanæ confeſſio-
, antea Carolo V. oblatæ.

Anno Chriſti 1548. cùm Imperator in Comitiis Auguſtanis ſu-
ctum illud ſcriptum, Interim indigitatum, Imperii ſtatibus cona-
ur obtrudere, Argentinenſes illi ſcripto morem gerere detrectantes,
enumerò ſuos legatos miſêre ad Cæſarem: cùm verò parum lega-
nibus ſuis proficerent, cum Epiſcopo ita fuit conventum, ut ipſi tria
npla reſtituerentur, in quo haberet exercitium religionis Papiſticæ:
od exercitium hodie quoq; durat in templo *Divo Johanni* ſacro: cæ-
 templa ſibi reſervavit Senatus, atq; hinc hodie ſeptem hîc reperiun-
Eccleſiæ, in quibus viget exercitium religionis repurgatæ. At tem-
m *S. Stephani*, ut & *templum Prædicatorum* vacat hodie omni reli-
ſo exercitio. Monaſterium verò Prædicatorum & Divi Thomæ in-
vit exercitiis ſcholæ. Tum temporis etiam Eccleſiaſticis annuum

tributum in recompenſationem defenſionis à Magiſtratu fuit im
ſitum.

Urbem hanc commendavit in Epiſtola quadam *Johannes St*
mius ad Johannem Adolphum, Comitem Solmeium, quæ ita ſe hab
Quatuor res ſunt, quas exteri homines & magni viri, quum in hanc urbe
veniunt, videre & ſpectare cupiunt. Harum una eſt turris *primariæ a*
cui par nulla vel magnitudine, vel firmitate operis, vel artificio in Europ
Aſia invenitur. Altera armamentarium *magiſtratus noſtri, quod*
omnium quidem ſalutem comparatum eſt, non tamen omnibus adſpect
dum patet. Tertia eſt cornu monocerotis, *raræ & inviſæ magnitudi*
Quarta Academiæ *noſtræ* conſtitutio, *quam mihi, ſi per homines conce*
retur exædificare mortem nullam mihi acerbam fore crederem.

De hac etiam urbe memorabile eſt *Eraſ. Roterodami* verumq;
dicium: *Hæc civitas,* inquit, *hodie inter Germanicas florentiſſima eſt, n*
ſolùm opibus, ac non Rheno tantùm præterfluente, libertate perpetua, d
turna pace, qua jam olim ſub clementiſſimo Cæſare Maximiliano, ſem
auguſto, fruuntur: verùm multò magis civium moribus, magiſtratuum
mul prudentia & integritate, quorum opera fit, ut quemadmodum ol
Maſſilienſium, ita nunc ab Argentoratenſium Repub. univerſa virtut
& rectè inſtituendæ civitatis exempla petere poſſis. Adhæc, quod ego ſan
in prima nobilitatis parte poſuerim, in nulla gente plus honoris habetur
egregiæ virtuti, vel excellentibus ingeniis. Unde fit, ut non alia magis a
det ſummis viris, in quibus & eruditionem commendat morum integr
& morum integritatem ornat eruditio. Vulgò nunc Straſburgum appell
nonnulli Argentinam, cui ſi quis ex re nomen commutare velit, non a
eam dixerit Aurentinam. Hujus nunquā ſatis laudatæ urbis laudibus
tius immorari liberet, niſi vererer, ne quis me dicat ſcholiorum oblitum,
bere Panegyricum.

EPISCOPORUM ARGENTORATENSIUM Catalogus ex Petro Bertio.

1. *Amandus*, Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopus, domo Aquitanus, à Rege Dagoberto novæ Eccleſiæ Argentoratenſi prçfectus eſt: ingreſſus eſt Monaſterium deſerto Epiſcopatu anno 640.
2. *Arbogaſtus*, Amando à Dago
ſuffectus, præfuit Eccleſiæ
ſex, obiit anno Chriſti 658.
3. *Rodharius* 663.
4. *Florentius* 675.
5. *Anſoaldus* 680.

6

luſtus 681.
Maximus obiit anno 686.
Valentinus 689.
Solarius 692.
Biulphus obiit anno 700.
Magnus 706.
Aldus 714.
Gaerinus 721.
Landebertus 727.
Rodobaldus 730.
Magnebertus 735.
Vbiolus 742.
Gundoaldus 746.
Gando 748.
Vtho 756.
Wiggerus 761.
Waldelfridus 765.
Ethico vel Etho 773.
Aulidulphus obiit anno 781.
Remigius 830.
Latho obiit anno 812.
Vtho 821.
rlenhardus 828.
delochus 840.
ernoldus 857.
atholdus 875.
rimoldus 883.
egenhardus 895.
aldramus Bavarus 906.
dobertus 913.
odefridus 913.
ichivinus 928.
uthardus 950.
do 965.
ckenbaldus 968.
aldus 979.
Vildeolphus.
doviccus 1006.
Vernharius 1028.
Vilhelmus 1047.
ezilo 1065.
Vernharius 1078.
heobaldus 1084.

49. *Otto*, frater Friderici à Stauffen, obiit anno 1100.
50. *Balduinus* 1102.
51. *Chuno*, qui extruxit Monaſterium Barumgartenſe, obiit anno 1123.
52. *Bruno*, inviſus Lothario Saxoni Imperatori 1130.
53. *Gebehardus* mortuus anno 1141.
54. *Burchardus* extinctus anno 1161.
55. *Rudolphus* Simoniacus deturbatus à Papa Alexan. 1179.
56. *Conradus* obiit anno 1180.
57. *Henricus* Baro ab Haſenburg, obiit anno 1190.
58. *Conradus II.* obiit anno 1202.
59. *Henricus* Comes à Veringen, obiit anno 1223.
60. *Bertholdus* 1238.
61. *Henricus* à Staheleck extinctus anno 1260.
62. *Waltherus* obiit anno 1263.
63. *Henricus* Baro à Geroldiſſeck 1273.
64. *Conradus* Baro à Liechtenberg anno 1299.
65. *Fridericus*, Conradi frater, ſub Alberto Auſtriaco, obiit anno 1306.
66. *Iohannes* à Dirpheim Helvetius anno 1326.
67. *Bertholdus* Comes à Buckeck, obiit anno 1353.
68. *Iohannes* Baro Liechtenbergius anno 1365.
69. *Iohannes* ſub Carolo IV. Imp. 1373.
70. *Lambertus* à Bueren, ſub quo Angli in Alſatiam irruperunt.
71. *Fridericus* Baro à Blanckenheim, tranſlatus Ultrajectum.
72. *Burchardus* Comes à Lutzelſtein, deſeruit Epiſc. 1394.
73. *Guilielmus* Comes Dieſtenſis, ex Epiſcopo Trajectenſi 1439.
74. *Conradus* legitimè electus, ſtatim reſignavit.

75. *Rupertus* Palatin. Rheni obiit anno 1478.
76. *Albertus* 1506.
77. *Guilielmus* 1541.
78. *Eraſmus*, qui Thomenſe Collegiũ Senatui in uſum ſcholæ tribuit.
79. *Iohannes à Manderſcheyd*, ſub quo anno 1584. ingens certamen or-

tum eſt inter Canonicos Arg
tinenſes Pontificios & Evang
cos: eo extincto anno 1592. Ad
niſtrator ab his electus eſt *Ioa*
Georgius Marchio Brandenbu
cus: ab illis *Carolus Dux Lotha*
gia, Epiſcopus Metenſis: & p
ea ſucceſſit *Leopoldus Auſtriac*

MAGISTRATUS ET LAUDATISSIMA Reipubl. Argentinenſis politia.

QUandoquidem urbis hujus ſtatum Politicum in Itinerario ſuo
didit *Paulus Henznerus*, eundem hîc quoq; apponere placui
Magiſtratus primarius ita deligitur, ut ejus tertia pars ex No
libus: duæ reliquæ partes ex civibus tam Patritiis quàm plebeis cõſt

Sunt *tribus* XX. quarum ſingulæ ſuum Tribunum habent, cui
junguntur Scabini quatuordecim, quorum conſilio de rebus propri
ſuam tribum pertinentibus, cognoſcit atq; decernit.

Tribunus quotannis mutatur, ut & Scabinorum pars dimidi
quorum locum ſurrogantur totidem alii: reliquis interea in ſuo mu
re perſeverantibus, donec anno inſequenti proximo & ipſi functi
ſua liberentur, ipſiſq; ut prioribus, ſeptem alii ſuccedant.

Ex Tribunitiis autem Scabinis eligitur aliquis Senator, qui *S*
tum, quem vocant *Majorem*, per biennium frequentet: ita tamen
quarum tribuum Senatores decem hoc anno Magiſtratu abeunt,
totidem ex earundem Scabinis decem ſufficiantur: reliquarũ trib
decem Senatores, qui hoc anno in functione (donec biennium com
retur) perſeverarunt, conſimiliter magiſtratu abeunt, & novos è ſui
bubus relinquunt ſucceſſores.

Sic namq; fit, ut quotannis deni Senatores Tribunitii au
functione liberentur, ſuffectis totidem aliis, aut in ſequentem porr
num, in ſuo munere, donec biennium compleatur, maneant. His
Tribunitiis Senatoribus adjunguntur X. ex nobilibus, & ſic totus *m*
Senatus conſtat ex XXX. Senatoribus, quibus præſident *Prætor*, q
Nobilibus deligitur, & *Conſul*, qui ex Patritiis vel plebeis conſtitu
ſcilicet ſuffragiis majoris Senatus.

Penes hunc verſatur tractatio rerum judicialium, tam criminal
c

m civilium, modò civiles cauſæ ſummam 600. florenorũ excedant. ſul primum dicit ſuffragium, & reliqui Senatores reliqua, interroga- nguli à Prætore. Conſules habentur ſex, quorum ſinguli eo ordine delecti fuere, annum integrum ſuo munere funguntur, immunes nde per annos quinq; , donec unumquemq; ordo ad munus conſula- i ſuperſit, revocet. Si quis verò Conſul interea diem obierit ſupre- n, ſurrogatur in ejus locum alius, ſive ex Tredecem virorum, ſive ex ndecem virorum ordine, & quidem à Senatu, ut dixi, majore.

Prætores quoq; ex nobilibus ſunt ſex, quorum ſinguli Trimeſtres : ita quidem, ut intra menſes 18. unuſquiſq; ad munus ſuum redeat.

II. DE QUINDECEM VIRIS.

[M]Agiſtratus Quindecem virorum curam gerit rerum urbanarum, ſicubi ſit opus, aliis atque aliis ſtatutis, de ponderibus, menſuris, tactibus rerum ad rationem Oeconomicam pertinentibus, vecti- us, ſingulorum civium cenſu quotannis perſolvendo Magiſtratui, mentaria, vinaria, diverſoriis, &c. His præeſt unus ex ipſis circulari e cõſtitutus, qui alios quotieſcunq; opus eſt, convocat, & in Sena- a de re agendum ſit, proponit, ſuffragiaq; exquirit. Horum decem Patritiis, vel ex plebeis ſine diſcrimine, modò ad hanc functio- udicentur idonei, deliguntur quinq; reliqui ex Nobilibus. Si quis n vita excedit, eligitur ex ipſis alius, qui defuncto ſive Nobili, ſive o ſuccedat, idq; fit intra octiduum : neq; conſideratur, an in Sena- e fuerit, vel in ſua tantùm tribu Scabini munere functus ſit.

III. DE TREDECEM VIRIS.

Tredecem virorum Magiſtratus propriè tractat negotia aliunde ab mperatoribus, Regibus, Principibus profecta : item quæ ad nego- llica ſpectant, vel ad Armamentarium pertinent, & ſimilia alia plu- etiora. Sunt in hoc ordine quatuor Prętores, & Conſules totidem, liquis binis in ſua functione fuerunt priores, quibus adjunguntur or alii ex civibus, qui conſilio & rerum uſu præſtare judicantur, at- li ex Quindecem viris deligi ſolent.

His omnibus præeſt in conſilio Conſul, qui pro tempore eſt in o, ſive is ex ſenioribus quatuor, ſive ex duobus junioribus ſit Coſs. n hebdomade conveniunt tres illi ordines Magiſtratus in palatio: diebus

diebus Lunæ, Mercurii, Sabbathi. Tractantur ab iis negotia, ad urb & civitatem in commune pertinentia, civium etiam itemq; extran rum audiuntur libelli ſupplices, quærelæ, petitiones, & cujuſcunq neris propoſita, quæ ad forum judiciale nondum pervenere.

IV. DE SENATU MINORE.

EST & minor Senatus Juredicialis, qui Senatores habet multos, c rum tertia pars itidem, ut in majori, conſtat ex nobilibus, reli duæ tertiæ ex plebeis: atq; hi deliguntur ex tribuum Scabinis. Trac tur in hoc Senatu cauſæ Teſtamentariæ, hæreditatum, poſſeſſior urbanarum & ruſticarum, contractuum, debitorum, fidejuſſorum, quæ ſi 600. florenorum ſummam excedant, pertinent propriè ad S tum majorem: ſi autem ſumma 10. florenos non ſuperet, pertinen judicium aliud inferius ſeptem virorum, ubi injuriæ & rixæ viliore tenniores componuntur, præſertim verbales, qui ſunt homines ord privati ſeu plebei, ex civibus prudentioribus delecti, vulgò appella die Siebenzichten. Eſt & aliud judicium infimum, ubi de debitis exi tantummodò dijudicatur, cui præeſt unus ex civibus, quem *Sculte* vulgò nuncupant.

Georg. Fabric.

Sublicius Rheni nobis procul aſpicitur pons,
Jam muros validos, & propugnacula bello:
Inprimisq́; altam propius fert inclyta turrim
Argentina, domus doctorum clara virorum,
Inter quos veluti reliqua inter lumina Phœbus
Sturmius excellit, cujus nos pectus & ora
Mirati, dulcem patriam, caræq́; parentis
Spernentes lacrymas (modò ſi non fata repugnant)
Et vita, & ſtudiis ſedem delegimus iſtam.

Petrus Lindebergius.

Viribus atq; viris Argentina *inclyta præſtat,*
Arte ſimulq́; valet, Marte ſimulq́; viget.
Arma urbi connata, animus conterminis aſtris,
Mœniaq́; Herculeâ non capienda manu.
Pace tuâ, alma parens, hæc dicam, ô Teutona tellus,
Vix urbs, vix urbs eſt firmior ulla tibi.

Idem.

Longius evecti Trebocum accedimus Ellum,
Fortiaq́; aërii Argentinæ *mœnia muri*

Mœnia, tota licet producat Thracia vires,
Haud capienda manu, non ſi divellere ferro
Bellipotens tentet Mavors, vel Turcicus hoſtis.
Sublicium ſileo pontem, tormentaq́; crebra,
Urbis & anfractus, atq; in latus omne patentem
Turrim, Caſtalidumq́; gregem, quà Sturmius ipſum
Primatum, ſenio jam tum confectus habebat.

De *turri Argentinenſi* ſummo templo juncta, videantur ea, quæ à in libro ultimo ad ſeptem mundi miracula relata ſunt.

De vocabulo quo hi populi Alſati nominantur, hoc ex Matthæo ſlero monendum duxi, quòd illud ſit origine Germanicum, deſcenſà fluvio Illo, vel Ello, qui regionem alluit, ut ſit idem quod der Ell r oder Beſitzer.

LIPSIA, Leipſig.

PSIA eſt emporium in Miſnia præclarum, ad trium amnium conuentiam, Pliſnæ, Elyſtri & Pardæ ſitum. Reliquis Miſniæ urbibus entia & decore antecellens.

Andreas Lymvicus.

Illinc digreſſis celebris tua Lipſia tandem
Mœnia ſe tollunt, & propugnacula ſumma.
Sed prius inviſam greſſu quàm venimus urbem,
Atra venit nubes, & largus decidit imber,
Quem veniens Phœbus ſolvit, radiiſq́; fugavit.
Ut verò ad portas ventum eſt, turreſq́; ſuperbas,
Aëre ſonum campana dabat, plebemq́; vocabat
Ad ſacra, conſequimur reliquos, & templa ſubimus,
Inde cibis animæ paſti, ſpaciamur in urbem,
Aſpicimusq́; minas murorum, & ſplendida tecta,
Et loca divinis quondam dilecta Camœnis,
Muſarumq́; ædes celebres, quò capta juventus
Accelerat, doctos cupiens audire Magiſtros.
Poſtea miranda conſtructas arte videmus
Arces, quas poſuit nulli pietate ſecundus
Aut animis, cujus laudes nomenq́; vetuſtas

Nulla abolere poteſt, Dux inclytus, atq; benignus
Mauricius bello clarus, quem ſæpè timebat
Turca ferox, aliàs qui formidabilis omni.
——Cùm ſomnos rumpo, ſtratumq; relinquo,
Et rurſus dant æra ſonum, plebs undiq; præſto eſt
Ad ſacra, ſed ſoli ſtabamus ad atria templi
Conſpecturi urbis proceres, ſummosq; Magiſtros,
Et demum ex voto Rector comitante caterva
Advenit, inſequitur juvenum pulcherrima turba.
Hinc urbis patres clari, prudensq; Senatus.
His ita perſpectis, fulgentia templa ſubimus,
Audimusq; ſenem te Pfeffingere docentem.
Poſtea dum ſolito facta eſſent ſingula ritu,
Ex turri ſigna æra dabant, ad prandia quemq;
Læta venire jubent, magnum tunc undiq; templum
Præſtantes reddit populos, tunc forte videmus
Jamdudum optatum celſæ qui præſidet arci
Petrum, quem ſtudia extollunt, cui Martia bella,
Divitias & opes æternaq; nomina donant.
Nic.Friſchlinus. *Hic ubi Miſniacas inter caput extulit urbes*
Lipſia, & uber aquis ſacra mœnia purgat Eliſter.
Georg.Sabinus. *Dives opum, ſera me Lipſia nocte recepit,*
Lubricus humectat cujus Eliſter agros.
Frid.Taubman. *Cui non audita eſt facies ea publica rerum,*
Quæ ſe Miſniaco Lipſia tollit agro?
Iacob.Micyllus. *Ecce procul celſas oſtendit Lipſia turres,*
Structaq; ſolerti mœnia lata manu.
Hanc ego quò propius vidi, propiusq; ſubivi,
Obſtupui miris hoc magis ipſe modis.
Hinc auro latè fulgebant omnia fulvo,
Illinc tangebant culmina ſumma polos.
Limina ſpirabant tanquam de marmore ducta,
Sive ˘–˘ tuo, Tœnare ſive tuo.
Dictaq; priſcorum referebant atria luſus,
Antiopæ ſatyros, & Ganymedis aves:

Raptamq́; Inachidem, mentitumq́; Amphitryona,
Muneraq́; anguſtum fuſa per impluvium.
Et quicunq; ſolent oculos retinere ſtupentes,
Pingebant altas ludicra mille domos.
Ventum erat in mediam, quà ſemita panditur, urbem,
Qua cingunt latum regia tecta forum.
Hic verò omnijugas ſpectaſſes ordine merces,
Quas vel habet Ganges, quas vel Iberus habet.
Fortè dies oderant, quibus undiq; multa quotannis
Confluit, & varias turba reportat opes.
Ordinibus ſtabant conſtructa mapalia ſeptem,
Quam patet ad fines area longa ſuos.
Hac proſtant fuſco conchylia capta Canopo,
Parte aliâ Tyriæ, Puniceæq́; togæ.
Hac piper, & molli ſpirantia Cynnama ligno,
Vectaq́; per longum thura Sabæa fretum.
Hac caſiæ & frutices Arabum, & Cinyreia myrrha,
Solo Judæo balſama nata ſolo.
Memnoniæq́; grues & priſci Sylphia Balti,
Monſtraq; ſub ſtagnis edita Niliacis.
Lipſia, *ſe oſtentans ſublimibus aurea tectis,* Iul. Cæſ. Scalig.
Lumina dum ſaturat mens perit icta fame.
Vecta quibus ratibus longinquæ marmora terræ?
Unde frequens flavi pura nitela Tagi?
Huc Cyprum, huc Temeſum, huc Arabas, huc ſerica dices
Sedibus evulſa huc Indica regna ſuis.
Cum gemma bibitur, vincuntur nectare gemmæ,
Sed linguæ varius vincit utrumq; nitor.
Nec germana tamen vitiatur Lipſia luxu:
Aſt hunc Germanum Lipſia magna facit.

Cingitur hæc urbs muris, foſſis, & aliquot propugnaculis, com-ndatur ob præclaram curiam, ob Scabinorum juſtitiam, provinciale icium, Academiam, ſcholas duas particulares, bina præcipua templa, rcatũ & caſtella, de quibus poſtea dicetur in ſpecie pluribus. Fuit autẽ nitus pagus, primusq́; illius dominatus aſſcribitur Riddago, Comiti rſburgenſi, qui vixit ſub Ottone I. ſub quibus Comitibus permanſit

adannum Chriſti 1007. quo anno defuncto Eſico Comite abſque
rede, totus Comitatus cum pago devolutus eſt ad Imperatorem He
cum II. ſub quo etiam permanſit ad annum 1021. à quo deinde cum
mitatu traditus eſt diœceſi Merſeburgenſi.

Circa annum 1134. pervenit in dominatum Ottonis Marchi
Miſnenſis, permutatione inſtituta aliquot pagorum & arcium, i
hunc & Merſeburgenſem Epiſcopum, qui Otto oportunitate & c
moditate ſitus permotus eum muris cinxit, tribuens ſimul illi urb
privilegia & inſignia Miſnenſibus conformia.

Circa annum 1210. Otto Imperator hujus nominis IV. Li
muros & arcem diruit, propterea quòd à Marchione Miſnenſi Die
co fuiſſet in fugam converſus, cum Imperii Romani competitore
derico II. poſtea illius ſucceſſore dimicans.

Anno 1215. aliquot cives Lipſienſes adjuti nonnullis nobilibu
vortium à Dieterico Marchione fecerunt, poſtquam incaſſum illum
ternecioni dare laboraſſent, at ille adjutus à Friderico II. Impera
contra Ottonem electo, urbem rurſus cepit, ſibiq; ſubdidit. Qui dei
in urbe fundavit *Monaſterium Canonicorum regularium*, anno 1218.
naſterium S. Thomæ, circa annum 1229. *Cœnobium Paulinum*, &
quot caſtra, inter quæ etiam erat *Pleiſſenburgicum*, à Pleiſſa amne ap
latum, fuit enim ſitum ad *Pleiſnæ* & *Bardæ* confluentiam.

Anno 1263. cùm in ea immorarentur duo juniores Marchio
Albrechtus & Dietericus, eam obſidione infeſtavit Albrechtus
Brunſwicenſis, quem tamen Nobilis quidam Thuringus, Rudolp
Schenck de *Vargila*, urbis obſidionem deſerere coëgit. Idem cum
dem ad Elyſtrum prælium paulò pòſt committens Brunſwicenſem
neravit, & Principem Anhaltinum Henricum cum aliis quibuſdam
mitibus cepit.

Nundinæ ob incendium Merſburgi ortum huc tranſlatæ, p
legiis primùm à Marchione Theodorico, poſtmodum à Maximilia
anno 1469. confirmatæ ſunt, ut ter in anno, videlicet Calend. Ja
rii, vere & autumno haberentur cum interdictione nundinarum
lium ad 15. milliaria in diœceſi Merſeburgenſi, Naumburgenſi &
berſtadenſi.

Anno 1296. Lipſia occupata eſt ab Imperatore Adolpho, bel
contra fratres Fridericum & Dietzmannum gerente, quorum hic

poſt in templo Thomæ internecioni datus eſt, ubi etiam illius adhuc itur Epitaphium.

Anno 1313. eam occupavit Woldemarus Marchio Brandenburcus, at recuperavit Fridericus Marchio Miſnenſis.

Caſtella, quorũ ſuprà facta eſt mentio, tranſlata fuere in pios uſus udovico: ac illud quidem quod fuit ad *portam Grimmenſem* ceſſit Donicanis, ubi hodie eſt *templum Paulinum:* alterum ceſſit Franciſcanis.

Templum Prædicatorum intra 11. annos extructum eſt à civibus, & no 1240. conſecratum. Cumq́; primitus urbs fuiſſet triangularis, & à *ta Petri* uſq; ad *portam Rannicam*, & inde uſq; ad *Grimmenſem* fuiſſet ta, poſtea ampliata, & *Prulius vicus* ei fuit cluſus.

Templum cæteris vetuſtius ad ſacellum Jacobi perhibetur primiconditum à S. Bonifacio.

Anno 1263. Diedericus Marchio Landſbergenſis urbi privilem de non comparendo ad citationem Præfectorum Marchiacorum, otius de comparendo coram judice proprio civitatis.

Anno 1420. initium cepit *judicium Scabinorum*, poſtmodum per uſtum Electorem Saxoniæ ita ordinatum, ut illud exerceretur à Prete, & ſex Advocatis, è quorum numero tres eſſent Juriſconſulti, ri Senatores cum uno actuario.

Anno 1488. Albertus Dux Saxoniæ hîc *judicium provinciale* int, ita ut quatuor in anno convenirent, unus Præſes, tres Nobiles, uriſconſulti, quatuor Advocati, ad lites juridicialiter finiendas, & Nobiles totidemq́; Juriſconſulti ad lites per compromiſſum finienhoc judicium deinde per ſucceſſores, maximè verò per Auguſtum, s magisq́; decenter fuit adornatum.

Anno 1409. initium cepit *Academia* ſub auſpicio Friderici Eles, cognomine bellicoſi, cui cauſam dedit defectus Pragenſis Acaæ, ex inſtinctu illius Academiæ Rectori Johannis Hofmanni de eidniz: primusq; Lipſienſis Academiæ Theologiæ Profeſſor deus eſt *Vincentius Grunerus:* conſtituta etiam ſtatim fuere duo Colunum majus, alterum minus, in quibus diſcentes more Gallico & o hodie uſitato, in certas nationes fuere diſtributi, videlicet in nſem, Bavaricam, Polonicam, & Saxonicam: hiſce præſtitueet etiam Ephori, & in majori quidem duodecim, in minori octo. rmata eſt Academia per Alexandrum V. Pontificem Romanum,

conſtituto Cancellario, Epiſcopo Merſeburgenſi. In ſuſtentationem v
rò Profeſſorum poſtea aliquot Canonicatuum reditus deputavit Joha
XXIII. duorum nimirum ex Epiſcopatu Miſnenſi, duorum ex Mer
burgico, unius ex Cicenſi, & unius ex Numburgenſi. Principes etia
Univerſitati attribuerunt tres pagos, *Mercowizium, Kotzinum*, & *H*
henheidam. Acceſſit paulò pòſt ad Academiam *Collegium B. Virginis*,
xta Cœnobium Bernhardinum ſitum, ad cujus ædificationem Ott
Mönſterberg, primus Academiæ Rector ſumptus contulit, cui ſex
phori Sileſii fuere præſtituti. Hiſce Collegiis acceſſere deinde alia, u
univerſum ſex hìc numerentur.

Electores etiam hìc alunt octuaginta circiter ſtipendiarios.

Anno 1539. hic primùm accenſa fuit lux Evangelica, & Miſſa
abrogata: cumq; die Paſchatos ſuggeſtus vociferationibus Monac
rum ſtreperet, ſubſequenti die Pentecoſtes M. Lutherus, & D. Ju
Jonas ex eodem ſuggeſtu concionem habuerunt in preſentia Johan
Friderici Ducis Saxonici.

Mauritius, Henrici filius, Profeſſorum ſtipendia duobus m
bus florenorum auxit: donavitq; Univerſitati 5. adhuc pagos.

Anno Chriſti 1547. quarta vice Lipſia fuit per Johannem Frid
cum Electorem obſeſſa: cauſa ſuberat, quia Mauritius contra ipſu
Cæſare proſcriptum arma ſuſceperat, dumq; ille in Swevia & Bav
cum Cæſare bellum gereret, juſſu Imperatoris ipſius regionem occu
verat. Quamvis autem Fridericus obſidionem deſerere cogeretur,
men in Thuringia non tantùm omnia ſibi à Mauritio ablata recup
bat, ſed & regionem Mauritii majori ex parte ſibi ſubjiciebat.

Curia hujus loci ſplendidè extructa anno 1556. ædificari inc
& abſoluta eſt.

Rectoratus Academiæ per illuſtres perſonas adminiſtrari
ſuevit, veluti anno 1595. per Ulricum Ducem Sleſwici & Holſatiæ
redem regni Norwegiæ: anno 1602. per Philippum Julium, Steti
Pomeraniæ Ducem: & anno 1604. per Adolphum Fridericum Du
Megalopyrgicum.

Laurent. Rhodomannus in itinere Lipſienſi.

Quid varias referam merces quas congerit illuc
Albis, Arar, Rhenus, Tamaſis, Padus, Iſter, Iberus,
Nilus & Euphrates, & quem bibit India Ganges,
Inq; novo plures quas repperit orbe Columbus.

Jam prope veſper erat, nec longum Lipſia viſa eſt:
Quam ſi propter opes laudarem, & ſplendida tecta,
Atq; puellarum formam, juvenesq; ſuperbos,
Omnibus eſt nota, atq; aliis cantata referrem.
Quod præclara viris, Muſas quoq; honorat, amatq;,
Eximium decus eſt, & tantò plura meretur
Præmia, res quantò vincit ſapientia viles.
Eſt excelſa domus, Grimanæ proxima portæ,
Hanc Epicure tuæ coluit turba æmula ſectæ:
Nunc Dux Mauritius meliorem vertit in uſum,
Præmiaq; atq; amplos congeſtæ frugis acervos
Addidit, & juvenum ſtudiis Chriſtoq; dicavit,
Jamq; ibi Borneri ſtudio, cui publica curæ
Res etiam ante fuit, multis ex urbibus aucta
Bibliotheca loco celebri, claroq; paratur.
Hic quoq; dum noti luſtramus ſingula templi,
Repperimus malè cæſe tuum Dicemanne ſepulcrum,
Tyrrhena titulum cui Dantes exul ab urbe
Condidit, atq; notis factum ſignavit Hetruſcis.

Georg. Fabricius.

W O R M A T I A, Wormbs.

olemæo Wormatia *Berthomagum*, ſeu *Borbetomagum* dicta, eſt
ngionum Metropolis, trans Rhenum in littore Gallico, in ſolo
oſi vini feraciſſimo condita, quam everterunt primùm Wandali
Godegeſilo, poſtea etiam Attila Hunnorum tyrannus devaſtavit:
s verò Galliæ, & præcipuè Clodovæus reſtaurarunt, Brunichildis
egina pulchrè exornavit, tandem Galliæ Regum ſedes effecta eſt,
em habuerunt in eo loco, ubi hodie eſt nova curia. Originem au-
ec urbs à Trevirenſibus traxiſſe perhibetur, quibus etiã aliquan-
t tributaria. Fuit etiam olim Archiepiſcopatu nobilitata, qui ta-
nno 779. Moguntiam fuit tranſlatus. Manſitq; humilis Epiſcopa-
guntino ſubjectus, ob perfidiam ſcilicet Gerwilionis Archiepi-
qui aliquem ex hoſtibus Saxonibus ad ſe vocatum, contra datam
rucidaverat.

Anno

Anno 1180. hæc urbs à Friderico Barbaroſſa præclaris fuit dota
privilegiis, quæ adhuc ſuperſunt ſcriptis comprehenſa.

Olim hæc urbs fertur habuiſſe palatium Dagoberti, quod poſt Ducum Wormatienſium factum eſt prætorium, in eum uſum primù à Duce Conrado tranſlatum, quod poſtea tempore Ottonis II. abiit latronum receptaculum. Henricus ergo II. ex inſtinctu Epiſcopi Bur hardi illos raptores Bruxellam ablegavit, qui illuc omne ſuum jus qu habuerant, contulerunt, atq; hoc modo urbs facta eſt libera: ipſum ve latronum receptaculum in Monaſterium transformatum eſt, & h rurſus in modernum templum Divo Paulo ſacrum.

Nulla ferè urbs alia reperitur in Germania, quæ frequentiùs h ſpitium præbuerit Comitiis de ſtatu Imperii Germano-Romani & E cleſiæ natis controverſiis deliberantibus. Anno enim 1521. Carolus hìc inſtituit Comitia, ad quæ etiam vocabatur Martinus Lutherus, i petrato ſalvo conductu miniſterio Caſpari Sturmii, quę etiam intrepi animo, diſſuadentibus licet amicis, acceſſit: quam Lutheri animoſi tem, cùm in meis poëmatibus carmine quodam elegiaco ornaverim, lius appoſitionem non ingratam futuram arbitror.

Stephanus Ritterus.

Cùm ſiſtendus erat jam Cæſaris antè tribunal,
Islebio multi talia dicta ferunt:
Quis veri Zelus te quæſo corripit? aut quæ
Spes jubet ut coram Cæſare verba feras?
Heu fuge Concilium! ſtructum fuge, quæſo, tribunal!
A quo damna modò ſunt metuenda tibi.
Queis te jam feriet metuis non fulmina *Papæ?*
Quodq; vomit virus *raſa caterva fugis?*
Nil facis exilium *quod Cæſaris ira minatur?*
Spicula *non metuis quæ tibi turba parat!*
Sic illi: at nihilum Megalandrum verba morantur,
Dum rurſum conſtans talia dicta dedit:
Non ferit hunc fulmen, *cui* culmen *ſancte* JEHOVA *es,*
Haud timet exilium *cui Deus* auxilium.
Virus *contemnit cui* vires *ſufficit almus,*
Spicula *non curat cui Deus eſt* ſpecula.

Anno æræ Chriſtianæ 1540. idem Imperator colloquium inſt inter Theologos utriuſq; religionis, Evangelicos & Pontificios, in e

te

...ntabatur, utrum nuper excitata poſſet componi in religione nata diſ-
...rdia: ſermones etiam habebantur de tollendis illis, qui in Eccleſiam
...epſerant abuſibus: at nihil effectum eſt.

Anno 1557. denuò hîc colloquium fuit inſtitutum, in quo præci-
...e agitata fuit quæſtio de controverſiarum Eccleſiæ judice: ſtatuenti-
... Pontificibus judicem conſenſum Eccleſię. At Evangelicis ſcripta ca-
...nica, ſymbola Apoſtolica, & Patrum ſententias, quatenus eſſent ſacræ
...ipturæ canonicæ conformes. Colloquutores in hoc Colloquio ex
...te Evangelicorum erant *Philippus Melanchthon, Johannes Brentius,*
...ardus Snepfius. Jacobus Rungius, Johannes Piſtorius, Georgius Cargius:
...rtibus Pontificiorum *Michaël Sidon, Epiſcopus Merſburgenſis, Del-*
... Suffraganeus Argentinenſis, Caniſius, Franciſcus Staphilus: Præſes
...m fuit *Julius Pflugius* Præſul Naumburgenſis.

SERIES EPISCOPORUM WORMA-tienſium.

Primi ignorantur.

1. *Victor*, qui vixit anno 348. hic in Synodo Colonienſi Euphra-
... Epiſcopum Colonienſem, propter hæreſin Arrianam ab officio re-
...it.

2. *Arnoldus*, familiaris Servatii, Tungrorum Epiſcopi.

3. *Carolus.*

4. Ignoratur. Hujus tempore everſa eſt urbs ab Attila. Wimpi-
...vitum in fœminas.

5. Ignoratur.

6. *Croroldus*, ſedit an. 503.

7. Ignoratur.

8. *Rupertus* ſub Hilderico Galliarum Rege docuit Eccleſiam:
... Beringero pręfecto regio indignè flagris exceptus, profugit in Ba-
...m ad Theodonem Ducem, quem an. 580. baptizavit. Ratiſbona ve-
... vaviam, atq; illic Monaſterium S. Petri conſtruxit, rexitque Eccle-
...nnos 44. Obiit ſenex, anno 625. ſub Papa Honorio I. Imperatore
...clio, Francorum Rege Lotario, patre Dagoberti.

9. Ignoratur.

10. *Amandus II.* ſub Dagoberto, qui Neuhuſii commorari ſo-
... Hujus tempore dedit Dagobertus Francorum Rex Epiſcopatui

Wormatienſi in præſentia Huniberti, Epiſcopi Colonienſis, & Arn
phi Metenſis, Comitatum Landenbergenſem, anno regni ſui ſexto.
adſervatur illius donationis inſtrumentum adhuc integrum in archi
Epiſcopi Wormatienſis.

11. Ignoratur.

12. *Geroldus*, conſtitutus à Carolomanno & Pipino fratrib
Habebat autem tunc ARCHIEPISCOPATUS titulum hęc ſedes: ipſa qu
Eccleſia Moguntina inter ſedecim illas, quæ huic erant ſuffraganeæ,
meratur. Occubuit in Thuringia, cæſus à Regulo quodam Saxonico.

13. *Gervilio*, Geroldi filius: hic quòd patris necem ultus eſ
cæſo ejus percuſſore, coactus eſt à Pipino & Gregorio III. Papa abdi
re Epiſcopatum anno 729. Ab hoc ergo tempore tranſlata eſt ſedes
chiepiſcopalis Moguntiacum: Wormatienſis autem Epiſcopus
Moguntinæ ſubjectus eſt.

14. *Wernharius* primus Epiſcopus à Pipino, charus fuit Ca
lo Magno. Sub hoc arſit palatium Imperatoris Wormatiæ, anno 79

15. *Folcuitus* promotus à Carolo Magno.

16. *Ehrenbrechtus* ſedit anno 798. quo donatio à Dagobert
cta Amando Epiſcopo, confirmata eſt per Carolum Magnum.

17. *Samuel*, ex Abbate Lauriſſenſi, ſub Ludovico Pio, a
Chriſti 838. Hujus tempore condidit Imperator Cœnobium pu
rum virginum in ſuburbio Wormatienſi. Conſecratum eſt quoq;
moriæ Cypriani martyris Neuhuſii templum, quod Dagobertus
Dionyſio Areopagitæ exſtruxerat.

18. *Gunezo* electus anno 856. ſedit an. 16. obiit anno 872.
hoc duæ Synodi coactæ ſunt Wormatiæ à Ludovico II. prior anno
poſterior 868.

19. *Adelhelmus* electus anno 872. ſedit an. 11. obiit anno 8

20. *Dietlacus* ſedit an. 41. ſub Arnulpho & Ludovico III
functus anno 914.

21. *Rigowo* electus anno 914. obiit anno 950. ſedit ſub Co
do I. Henrico Aucupe, & Ottone Magno.

22. *Anno*, promotus ab Ottone Magno, obiit anno 974
Conradum Wormatienſem, Francorum Ducem, qui in pugna p
Auguſtam Vindelicorum contra Hunnos occubuerat, ſepelivit W
matiæ in choro anno 958.

23.

23. *Hildeboldus* Annonis frater, obiit anno 993.
24. *Franco* obiit Romæ, ſub Ottone III. anno 996.
25. *Erpho* per triduum præfuit, extinctus Romæ.
26. *Razo* Romæ electus, Curiæ Rhætorum moritur, die 14. ab
ctione.
27. *Burchardus* frater Franconis, electus anno 997. ſedit annos
fuit Pædagogus Conradi II. imp. Hic mœnia, foſſas & turres urbis
ituit.
28. *Hazego*, Comes Naſſovius, electus anno 1025. ſedit an. 19.
29. *Adelgerus* ſedit menſes quinq; , defunctus anno 1044. Sub
clerus Wormatienſis deſerta vita monaſtica cœpit vivere liberius.
30. *Arnoldus* ſedit annos 20. obiit anno 1065. ſub hoc Leo IX.
a fuit Wormatiæ.
31. *Adelbertus*, frater Rudolphi Habſpurgenſis, electus anno
5. præfuit an. 5. defunctus anno 1070.
32. *Adelbertus II.* Saxoniæ Dux, promotus ab Henrico IV. poſt-
eodem pulſus, reſtituitur ab Henrico V. obiit anno 1108.
33. *Dietmarus* ſedit an. 2. defunctus anno 1109.
34. *Ebbo* monachus, promotus ab Henrico V. anno 1110. defun-
anno 1115.
35. *Beggo* contra Arnoldum electus, anno 1116. obiit anno 1151.
oc obſeſſa eſt urbs ab Henrico V.
36. *Conradus à Steinbach* ſedit an. 12. obiit an. 1163.
37. *Conradus II.* ſedit an. 20. ſub Friderico Barbaroſſa, à quo et-
miſſus eſt Conſtantinopolim, obiit anno 1187.
38. *Henricus I.* Trajectenſis, ſub Henrico VI. obiit anno 1196.
39. *Leopoldus* electus eſt anno 1197. defunctus anno 1217. vir in-
& bellicoſus.
40. *Henricus II.* Comes Sarbrugenſis, præfuit an. 17. ſub Fride-
I. defunctus eſt anno 1234.
41. *Landolphus* electus anno 1234. præfuit an. 13. ſub hoc obſi-
cincta eſt hæc urbs ab Henrico Rege, filio Friderici II. Imperato-
nno 1235.
42. *Conradus III.* electus anno 1247. eodem ſepultus.
43. *Richardus à Thaun* ſedit an. 10. defunctus an. 1257.
44. *Eberhardus Hirſutus* ſedit an. 20. defunctus an. 1277.

45. *Fridericus Hirſutus*, frater Eberhardi, ſedit an.5. menſes
obiit an.1283.

46. *Simon de Schoneck* ſedit an.8. menſes 3. dies 15. defunctus a
no 1295. ſepultus eſt Franckenthalii.

47. *Eberhardus II. à Statenberg*, eodẽ quo electus eſt anno obi

48. *Euricho* electus anno 1293. defunctus an. 1299. quum an
ante conflagraſſet civitas.

49. *Eberwinus* ſedit annos 3. obiit anno 1303.

50. *Emericus à Schoneck*, frater Simonis Epiſcopi XLVI. ob
anno 1318.

51. *Henricus III. à Thaun* ſedit an.1. defunctus an.1319.

52. *Cuno I.* præfuit an.10. obiit an.1329.

53. *Gerlacus* ſedit annos 3.

54. *Salomon* promotus à Johanne XXII. Papa, confirmatu
Benedicto XII. contra Stephanum quendam electum à Clero, obiit
no 1349.

55. *Theodoricus à Bopparten* electus à Clero anno 1349. ſub
rolo IV. Imperatore. Hic factus Epiſcopus Metenſis, reſignavit.

56. *Johannes Schadlandius* Colonienſis obiit anno 1373.

57. *Eglcardus* electus anno 1377. ſedit an.28. obiit an.1405.

58. *Matthæus Cracovius* defunctus anno 1410.

59. *Johannes II.* ſedit an.16. obiit Landenbergæ an.1426.

60. *Fridericus II.* electus an.1427. obiit an.1445.

61. *Ludovicus ab Aſt* electus, protinus reſignavit.

62. *Rienhardus à Sickingen* electus an.446. obiit an.1483.

63. *Johannes III.* electus an.1483. diſcipulus Rudolphi Agri
læ, obiit anno 1503.

64. *Reinhardus à Riepur*, electus Ladenbergæ, an. 1503.
Eccleſ. an.30. in maximis motibus, obiit an.1533.

65. *Henricus IV.* Palatinus, Epiſcopus primùm Trajecte
poſtea Wormatienſis, & Friſingenſis.

Anno Chriſti 769. *Carolus Magnus* in hac urbe fuit coronatu
feſtivitatem ſuam nuptialem hîc celebravit. Eam nonnulla monum
ac antiquitates reddunt celebrem.

Tantum vini intra muros quotannis producit, quantum toti
poſſet ſufficere.

Æ

Ædificia etiam nonnulla publica, veluti *curia noviter extructa*, & ticu inſigniter decorata, in cujus fornicibus quàmplurima pen- t oſſa gigantæa.

Epiſcopi palatium, templum cathedrale quatuor turribus eductum, quatuor cochleis : Templum B. Mariæ biturritum, cum nonnullis magnificè extructis privatis ædificiis, mirè urbis exornant faciem.

Urbs quæ Vangiones inter ſe clarior effert, Batillus.
Prima illâc Verpis *urbs habitata viris.*
Finitimam Rhenus quam ſibi flumen habet.
Hîc ubi Vangionum ſedes urbemq́; vetuſtam Georg. Sabinus.
Alluis inſtabili, Rhene bicornis, aqua.
Urbs fuit hæc vaſtis habitata gigantibus olim,
Corpora cùm tellus prodigioſa tulit.
Ut teſtantur ibi gravibus quæ nexa catenis,
In medio pendent oſſa ſtupenda foro.
Qualia Trinacrio memorant ſubjecta Peloro,
Grandia congeſtis molibus oſſa premi.
Vangionum celebri quondam cognomine dictam, Guntherus Ligurinus.
Mœnia Wormatiæ, gelido quà gurgite Rhenus,
Gallica Germanis opponit rura colonis.
Utraq; vinetis exuberat, utraq; pomis,
Piſcibus atq; feris, & cunctis rebus edendis.
Vangionum celebri quondam cognomine dictam, David Sigemundus.
Incola Wormatiam nomine turba vocat.
Arva Ceres hujus complexa patentibus agris
Occupat, at colles palmite, Bacche, *tegis,*
Hîc olim moti de relligione tumultus,
Juraq́; communi conciliantur ope.
Limite Vangiones Wormatia continet amplo: Bernhardus Mollerus.
Vangiones Rheni læva venuſtat aquis.
Urbs licet extremo fluvii non margine ſurgat:
Haud tamen à Rheno longius ipſa manet.
Hanc Borbetomagum *perhibent dixiſſe vetuſtos,*
Arguit hoc ratio nominis atq; loci.
Vangionum veteres ſedes, urbemq́; ſubimus, Nath. Chytræus.
Quam circum dulciſq́; meri frugumq́; feracis

Planicies, celeris tangunt quam cornua Rheni,
Quædam etiam veterum vidi monumenta Quiritum.

VIENNA.

VIENNA eſt urbs Auſtriæ, olim *Windebona & Faviana* dicta, qu vocabulũ poſtea in vocem *Viennæ* fuit detortum. *Plinius* eam *V nam* appellat: at Dreſſero à Vienna ſive Wien fluvio. Turcæ hodie vocant: eſtq; clavis Germaniæ, & adverſus Turcici tyranni irruptio Chriſtianæ fidei addictis propugnaculum firmiſſimum. Ante nat Chriſtum à Polonis, Ruſſis & Wandalis urbs hæc fuit inhabitata, q deinde Boji & Senones ſequuti ſunt: tandem Tiberius Cæſar illam manorum provinciam conſtituit.

Conſpicitur in hac urbe præclari artificii *turris S. Stephani*, gentinenſi æmula, nam ſexaginta annis extructioni inſumptis, ad 4 pedum altitudinem educta eſt, Argentinenſis verò altitudo 594. ped eſt: hanc intra 60. annorum ſpacium extructam, & anno 1400. abſ tam volunt.

Anno Chriſti 464. Vienna fertur adducta Chriſto miniſteri *Severini*, qui hîc duo templa condidit, quæ poſtmodum Longob demoliti ſunt. At Dreſſerus eandem rem aſſcribit *D. Eleutherio*, circa num 247.

Anno 640. Rudbertus huc miſit *Giſalaricum*, ad inſtaurand Chriſtianiſmum, qui rurſus hîc conſtituit ſacellum, à quo tempore tium cepit Epiſcoporum *Fabianenſium*, qui etiam dicti leguntur *Va nenſes & Vigennenſes.*

Poſtea circa annum 800. Carolus Magnus hîc templum D.P ſacrum condidit, quod poſtea ſub Ludovico, Arnulphi filio, Cunrad Henrico Imperatoribus Hungari demoliti ſunt.

Anno 1158. Henricus Dux Auſtriæ hîc Abbatiam B. Virgi cram inſtituit.

Anno 1200. Richardus, Rex Angliæ, ex Aſia reverſus, & hîc c morans, urbis vaſtata mœnia inſtauravit.

Anno 1236. Imperator Fridericus II. cum fratre Rege Roma civibus Wiennenſibus honorificè valde exceptus, per tres menſe

c

moratus eſt,ac urbem liberam Imperialem, abdicatis Ducibus Au-
,conſtituit, eiq; inſigne contulit, quo etiámnum utitur, biceps co-
tum caput aquilæ in nigro campo: at ultra quadriennium liberta-
ſuam tueri nequivit, recuperata rurſus à Ducibus Auſtrię. Unde Fri-
cus Habſburgenſis anno 1276. eam Imperio reſtituturus obſedit: &
Othoacrus urbi in ſubſidium veniſſet, attamen Imperator, adjutus
Regis Hungariæ illum in fugam conjecit: tandem verò bellum his
itionibus fuit ſopitum, ut Rex Bohemiæ Odoacrus conſtitueretur
ius Bohemiæ & Moraviæ: Auſtria autem, Stiria, Carinthia, Carnio-
cæteræ regiones ſubjectæ eſſent Romano Imperio.

Anno Chriſti 1237. Imperator Fridericus Academiæ fundandæ
privilegium conceſſit, quod licet reperiatur poſitum apud Mat-
m Dreſſerum in tractatu de urbibus Germaniæ: attamen non de-
qui ejus fundationem rejiciunt ad annum 1363. eamq; aſſcribunt
tro Duci Auſtriaco. Eſt autem conformata ad Romanam in Italia,
iſienſem in Gallia. Facultatibus autem cæteris, videlicet Theolo-
uridicæ, & Medicę, ex inſtituto Maximiliani II. adhuc acceſſit quę-
eculiaris Poëtica, *ut annotavit Georgius Ederus in annalibus Aca-*
s, conſtituto ad eam exercendam Collegio, in quo Chunradus
s, qui primus antea in Germania ab Imperatore Friderico III. co-
is fuerat, hanc artem ſumma cum laude profeſſus eſt: quod Colle-
& creandi in eo Poëtas privilegium poſtea Ferdinandus an. 1557.
mavit, cujus vigore Henricus Echardus die 4. Julii, & deinde Elias
nus, Johannes Lauterbachius, & Vitus Jacobæus die 15. Septem-
oſt exquiſitum Collegii Poëtici examen, in celeberrima magno-
rincipum legatorum, & totius Academiæ frequentia per Paulum
ium, Cæſareum Mathematicum, & Facultatis Poëticæ collegam,
Univerſitatis creati ſunt Poëtæ Laureati.

Anno Salvatoris 1461. ipſemet Imperator Fridericus à civibus ſuis
etè fuit in arce obſidione cinctus, ut penuria eſculentorum, qua
bat Auguſta, cum filio Maximiliano coactus fuerit auxilium quæ-
ud Georgium Bodebradium, Regem Bohemię, qui arcem ab ob-
liberavit.

Anno Chriſti 1484. 1. Junii obſeſſam, fameq; ad deditionem ada-
ccupavit Matthias Rex Hungariæ, at permanſit ſub Archiduci-
ſtriæ.

Anno

Anno Chriſti 1529. Solymannus, tyrannus Turcicus, adductis centenis millibus militum, urbem 26. Septembr. undiq; obſidione c xit, cuniculos infra muros duxit, & indeſinenter è tormentis ignivor glandes ejaculatus eſt. Qui tamen per admirandam Chriſtianorum a moſitatem 15. Octobr. urbem deſerere coactus eſt, urbisq; defenſion plurimùm juvit Ferdinandus, frater Caroli V.

Anno 1590. 15. Septembr. horribili terræ motu fuit concu quod incommodum aliæ quoq; urbes Bohemiæ & Moraviæ ſen ter

---

SERIES EPISCOPORUM VIENNENSIUM, *ex Petro Bertio.*

Severinus Norici ac ſuperioris Pannoniæ Doctor fuit, poſt At Hunnorum Regis interitum anno 466. & Epiſcopos plures dedit.

Mamertinus, non ille qui de ſtatu animæ ſcripſit, fuitq; in G Viennæ Epiſcopus, ſed alius.

Marcianus ex Monacho S. Severini, juxta mœnia factus ſcopus.

Lucillus. Hic Fabianenſis primùm Cœnobii præfectus, dein tavis caſtris ad Æni & Danubii confluenteis à B. Severino datus Epi pus, poſt Severini & Marciani obitum Fabianenſem cathedram junc Patavienſi rexit.

POST INTERVALLUM.

Guſalaricus & *Cunaldus* miſſi Laureaco à Rudperto Juvavien piſcopo Rudperto templum poſuerunt Fabianis anno 640.

POST INTERVALLUM.

Sodomus ſub Pipino Francorum Rege anno 740. ad Avar Pannoniam miſſus à Johanne Epiſcopo Juvavienſi, Eccleſiam Fabia ſem rexit.

Haymo à Virgilio Archiepiſcopo Juvavienſi miſſus ad Avare prædicavit.

ITERUM POST INTERVALLUM.

Theodoricus miſſus ab Arno Metropolitano Juvavienſi, ad vertendos Avares.

Otto.

Oſwaldus circa annum Chriſti 865.

Radfridus.

ITERUM POST INTERVALLUM *Parochi.*

1. *Eberhardus* anno 1140. con[ſti]tutus à Reinberto Epiſcopo Pa[ta]vienſi.
2. *Burchardus*, qui ſimul quoq; [Pa]taviéſis fuit Epiſcopus, an. 1160.
3. *Sigehardus* anno 1210.
4. *Petrus* anno 1266.
5. *Gerhardus* anno 1270.
6. *Bernhardus Bramboeck*, anno 1280.
7. *Gotofridus* anno 1310.
8. *Pollio* anno 1350.

INDE PRÆPOSITI.

1. *Wernherus* anno 1360.
2. *Albertus à Garſio* anno 1370.
3. *Bertholdus* anno 1382.
4. *Antonius* anno 1400.
5. *Guilielmus Trures* an. 1412.
6. *Albertus* Comes à Schauwenberg anno 1440.
7. *Judocus Hauſner* anno 1460.

POSTEA EPISCOPI.

Fridericus III. Auſtriæ Archidux, quartusq; ejus nominis Impe[rat]or, Præpoſituram Viennenſem convertit in Epiſcopatum. Fuere ex [quibus] Epiſcopi primi deſiderantur.

1. *Leo à Spaut* Tirolenſis, impetrato à Paulo Pontifice privile[gio] conſtitutus eſt Epiſcopus Viennenſis anno à Chriſto nato 1480.

2. *Bernhardus*, initio Archiepiſcopus Saliſburgenſis, & poſt [Le]onis exceſſum à Friderico Cæſare Epiſcopus quoq; Viennenſis con[ſti]tus anno 1485.

3. *Urbanus Agrienſis, Hungarus*, Matthiæ Hungariæ Regis quę[ſtor] & aulicus, ſimulatq; Matthias expugnata Vienna rerum potiri cœ[pit,] Epiſcopatum Viennenſem adeptus eſt, vivo adhuc Bernhardo.

4. *Johannes Veſprunienſis*, antea in Hungaria Epiſcopus, à Mat[thia] Rege Hungariæ ſubſtitutus eſt Urbano, manſitq; ejus cathedræ do[minus], donec Maximilianus Auſtriam recepit.

5. *Bernhardus Baro à Bolhaym*, qui quum Viennam Imperator [Max]imilianus in fidem ſuam recepiſſet, Veſprunienſi mortuo ſuffectus [eſt.] Hic quòd ſacris non eſſet initiatus, adminiſtratoris duntaxat titu[lum] habuit.

6. *Georgius à Slavonia*, hic Maximiliano Cæſari à ſacris concio[nator] fuit, vir eruditus & gravis.

7. *Petrus Bononius, Tergeſtinus Epiſcopus*, qui quum mortuo

Maximiliano ſcriniorum Magiſtri munus per Auſtriam obiret, hujus ſi-
mul Epiſcopatus adminiſtrationem habuit.

8. *Johannes à Revellis Burgundus,* Ferdinando Archiduci, Max-
miliani Imperatoris ex Philippo filio nepoti ab eleemoſynis, Bonom
adhuc viventi ſubſtitutus eſt anno Domini 1522. obiit anno 1530.

9. *Johannes, cognomento Fabri ex Leukırch,* Suevus, Ferdinan
Regis confeſſarius, promotus ad Epiſcopatum anno 1531. obiit an. 1541

10. *Fridericus Nauſea,* vir egregia eruditionis laude, concion
tor Ferdinandi Imperatoris, ſcientiarum diſciplinarumq; orbem libr
editis vulgavit. Scripſit in Grammaticam, Rhetoricam, Muſicam, Po
ſin, Oratoriam, Hiſtoriam, Aſtrologiam, Phyſicam, Juriſprudentiam
Theologiam varia opuſcula. Encomium urbis Patavinę. De tardiore ſu
ex Italia reditu. Topotheſian Coloniæ Agrippinæ & Ratiſbonæ. Libr
Genethliacum in nativitatem Dn. Maximiliani, & Dn. Ferdinandi, D
cum Auſtriæ. Epigrammatum Centurias. Ad Fridericum Ducem Sax
niæ Electorem lib. 1. Iſagogen in libros 4. Inſtitutionum. Pro ineun
Chriſtiana concordia. De terræ motibus lib. 1. Concionum Pragenſiu
libros plures. Conſolationem ad Regem Ferdinandum. De Antichriſ
libros tres, & alia permulta.

Claruit in hac urbe *Johannes Sambucus* Medicus & Hiſtoricus,
Johannes Haſelbach Theologus, qui adeò copioſum prælegit audito
bus ſuis in Prophetam Eſaiam commentarium, ut viginti & unum l
gens annum ad finem primum caput non perduxerit, ut refert *Mich.*
Neander part. 1. deſcript. orb. terrar.

Friſchlinus.

——*Qua clara caput ſuper æthera tollit*
Auſtriadum ſedes Regum materq; Vienna.

Idem.

Quà populoſa caput tollit ſublime Vienna,
Danubii munita vadis, auguſta Deorum
Terrigenum ſedes, firmis tutiſſima muris,
Sæpiùs incurſus Solymani experta furentis,
Et Mahometicolæ tormenta minacia Beſſi.
Longa referre mora eſt, quibus incitus ille ferarum
Eumenidum furiis, quas fuſo ſanguine cædes,
Quas ſtrages dederit Buſiride ſævior ipſo,
Et Phalaris tauro phariiſq; immanior armis.

Hugo Favolius.

——*Auſtriacæ contendere ad ampla Viennæ*

M

Mœnia: Germanæ nunc propugnacula terræ
Unica, nequaquam Turcarum obſeſſa maniplis.
Salve Chriſtiadum portus, pulcherrima rerum, Ioh. Edelingus.
Arx Regum, Imperii, clara Vienna, domus.
Ordiar unde tuæ verùm præconia laudis?
Ingenii ſuperos flumina parva mei.
Splendorem ni fas aliis celebrare domorum:
Dum Ducis eſt magni regia quæq; domus.
Ardua cum vaſtis & propugnacula foſſis,
Quo nec in Europa firmius extat opus.
Et quæ Pyramidum ſuperat pinnacula ſeptem
Structura, Stephani turris, & arte ſua.
Magnificos procerum, quos crebrò vidimus hortos,
Multaq; præterea, qui velit, ille canat.
Me faciem vidiſſe tuam, ter maxime Cæſar,
Me juvat haud magno, quem Regis orbe minor.
Sed quid Cæſareum, diſtincta claſſe Senatum?
Agmina quid procerum tot veneranda loquar?
Quid? quod & Aoniis Academia ſacra deabus,
Hic viget antiqua nobilitate potens.
Quæ tot habet medicos doctos, legumq; peritos,
Et varia claros cognitione viros.
Nec mihi Sambuci, variis conferta libellis,
Prætereunda recens Bibliotheca fuit.
Quid tibi jam procerum veneranda palatia narrem?
Quid narrem ſedes Cuſpiniane tuas?
Quid Laſii? celſas memorem quid Cæſaris arces?
Quas Celtes etiam ſat celebrare nequit.
Hoſpita tunc præbet nobis hîc tecta Moſerus
Nobilis, & veræ relligionis amans.
Aſpice barbaricis quæ propugnacula bellis, Iul. Cæſ. Scalig.
Quæ ſtet fulmineis machina torva pilis:
Adverſus ſpurium, quæ fortia pectora, Turcam
Apparet trepida Norica dextra fide.
Illa igitur validis aſſultibus irrita fudit
Prælia, quæ capto fecerat hoſtis agro.

Quin etiam patrii demiſſis turbine cœli
Auxiliis largo perpluit imbre polus.
Qualia regna putes, numen quibus excubat armis?
Nónne Dei eſt, pro quo pugnat & ipſe Deus?
David Sigemundus. *Tunc caput Imperii, regalia tecta videbo,*
Quæ ſita ſublimi turre Vienna *jacet:*
Cæſareosq́, lares, regnataq́, fortibus Hunnis
Mœnia, Danubio vela ferente, petam.

HEIDELBERGA, Ptolemæo BUDORIS.

EST urbs in Palatinatu, ad fluvium *Nicrum* ſita, Electoris Palat
ſedes. Dictam volunt à Germanico Heidelbeer/ cujuſmodi fruc
ibi terra producit, hinc ad illos fructus alludens Meliſſus eam *Myrt*
tum appellat. Nonnulli eam à voce Germanica Heiden/ alii à montib
quaſi Eitel Berg (quoniam montibus penè incluſa eſt.) Nonnulli à *N*
bilitate, tanquam Edel Berg denominatam volunt. Academia ejus
no 1346. à Ruperto ſeniore, Comite Palatino, fundata eſt. In hac Aca
mia Græcas literas docuit vir excellentiſſimus *Guilielmus Xyliand*
cujus labori debemus omnia quæ extant Plutarchi opera, Dion
Cocceium, Cedrenum, Græcosq; hiſtoricos alios è Græco in Latin
converſos, Strabonem & Stephanum Græcos Coſmographos ab
publicatos & emendatos. Medicinam quoq; hîc profeſſus eſt *Tho*
Eraſtus, qui cõtra Theophraſtum Paracelſum quator tomos edidit.

P. Meliſſus. *Heidelberga vocor, Myrtilli veſcula dona,*
Monte ſub arboſo mi tribuere notam.
Taubmannus. ——*Quaq́, aurea Cypris in uno*
Multa Palatinum Myrteto numina Vatum
Compulit, & faſces dicaturamq́, Meliſſo,
Tranſcripſit reliquo non indignante Senatu.
Urbs jacet ad vitrei ſpumantia littora Nicri,
Dant ubi dulciloquos clara Lycæa ſonos.
Heidelberga piis ſtudiorum cultibus apta,
Unde juventa queat ſumere mentis opes.

Fuit olim hæc urbs ſub Epiſcopatu Wormatienſi, at ubi Palatino in
dum ceſſit, aula Principum facta eſt, imò totius regionis Metropolis.
er urbi vicinus eſt valde fertilis, abundans vineis & caſtanetis. Proxi-
s mons obtinet arcem Principum ſtructuræ elegantia, firmitate ope-
ſitusq; amœnitate valde celebrẽ, ex qua proſpectus patet in omnem
onem. Huic vicina olim fuit arx alia, in jugo montis locata, quæ ictu
inis pulveri pyrio immiſſo proſtrata, hodie tantùm oſtentat parie-
s. Pons ligneus ob artificioſam ſtructuram ingenioſiſſimorum exer-
rtificum ingenium. Armamentarium etiam hîc viſitur omni armo-
ſupellectili inſtructiſſimum.

Cathedrale *templum ad S. Spiritum* monumenta plurima illu-
m perſonarum exhibet, marmoreis & alabaſtrinis emblemmatibus
nata, veluti *Johannis Caſimiri* ex pario marmore, & *Friderici II. Com.*
qui obiit anno Chriſti 1556. & ejus uxoris *Dorotheæ*, quæ fuit ex Re-
Daniæ proſapia. *Friderici III.* qui obiit anno 1576. annum agens
uxoris *Mariæ Brandenburgicæ. Ludovici Com. Palat.* qui obiit an-
hriſti 1544. *Roberti Imperatoris Romani*, & Comitis Palatini, Ducis
iæ. *Philippi* Comitis Palatini, qui obiit anno χελιστογονίας 1548.
fgangi Comitis Palatini, *Philippi* Electoris filii, qui anno Chriſti
obiit. *Annæ Comitiſſæ Friſiæ*, quæ migravit ex hac vita anno æræ
tianæ 1552. 12. Maji. *Friderici IV.* Electoris Palatini.

In hoc quoq; templo viſitur *Bibliotheca* quampluribus libris, ma-
ptis præſertim, refertiſſima, ita ut vix alibi in Germania vetuſtio-
beantur manuſcripti Codices: manuſcripta autem ultra 80000.
atorum æſtimantur.

Non procul à templo Petrino ſunt *horti Electorales* amœniſſimi,
bus multa reperiuntur artificia aquatica.

Non procul ab hinc viſitur etiam turris fortiſſima, quæ vulgò der
eyſer appellatur, quæ viginti quatuor horarum ſpacio extructa
etur.

n cella arcis vinaria oſtenditur maximæ molis *dolium*, tantæ alti-
s, ut etiam frameatus ſine attactu dolii haſtam vibrare valeat: eſt-
pax 132. fudrarum & trium amphorarum.

ohannes Caſimirus Comes ad Rhenum Palatinus, Friderici IV.
iſtrator, condidit Collegium, quod ab ejus nomine *Caſimiria-*
appellatum, & abſolutum anno Chriſti 1591.

In Cœmeterio templi Petrini legitur Epitaphium *Johannis R*
zovii, Henrici Proregis Daniæ filii, qui ibidem ſtudiorum humanior
gratia verſans, anno 1582. 17. Octobr. obiit.

David Sigemundus.

Sed me læta vocant ad Nicri flumina Muſæ,
Clara Palatini quà Ducis aula nitet:
Hæc ubi finieram, muros intramus, & illa
Ponimus optata noctis in urbe moram.
Millia diſtabat decies à mœnibus amnis,
Qui ruit è ſylvis Suevia lata tuis.
Neccarus antiquo magnorum ſanguine Regum
Clarus & invictis nobilitatus aquis.
Alluit ſic cœli ductas ad ſidera moles:
Nobile Rupertus condidit autor opus.
Stant ibi Pieriis ſacrata palatia Muſis,
Hos Pallas muros, hæc loca Phœbus amat.
Pampineis florent circum juga ſumma racemis:
Nectareum profers Neccare nempe merum.
Hæ veterum ſedes, hæc ſunt penetralia Regum,
Hæc rerum dominos educat ora viros.

In hujus urbis Academia Cancellarius olim fuit *Æneas Sylv*
qui poſtea ad Pontificatus Romani dignitatem evectus, Pius II. ap
latus eſt. Sacellum Franciſcanorum obtinet etiam oſſa Rudolph
gricolæ.

RAVENSPURGUM, Ravenſpurg

RAVENSPURGUM eſt civitas Imperii Sueviæ, ubi appellatu
govia, ad *Scuſſium* ſive *Schuſſam* amnem condita, montibus v
ris circumdata. Eam olim *Gravenſpurgum* dictam quidam referun
gura ejus ferè eſt quadrata: hanc propter eſt *arx* vetuſtiſſima *in m*
S. Viti condita, in qua vetus ille *Hildebrandus* Germanorum ubiv
cantatus cantionibus Dux Suevorum ſedem ſuam habuiſſe fertur.

Nic. Reuſnerus.

Quæ natale ſolum Friderici Cæſaris olim,
Ruffæ qui cognomine Barbæ
Dictus erat: vetus arx, urbi vicina vetuſtæ:
Divitiis quæ magna virisq;

Fertilis uberibus campis,& fertilis uvis:
Germano nunc ſubdita regno,
Suevorum fuit aula Ducum,clariſſima quondam
Ac Comitum pulcherrima ſedes.
Alta Saturnini domus,à quo condita fertur
Hæc Hilbrandum regia cepit.
Hanc pater Imanus, Nebus hanc avus incolit arcem:
Hanc genitor Gotfridus Hobingi.
Jamq; Ravenſpurgum manet urbi nomen avitæ,
Fœcundat quam Schuſſius amnis.
Buchornam propè qui lacui ſe miſcet Acromo:
Cætera neſcit ſerior ætas.

Non procul à dicta arce abeſt vetuſtum ædificium, das Haßloch di-, in quo Imperator *Fridericus Barbaroſſa* lucis aura primùm perfu-. Anno 1211. Ordo Equeſtris Suevię ad hanc urbem celeberrimum nen inſtituit, cui interfuere octo Principes, 26. Comites, 13. Baro-. equites aurati, & 111. Nobiles.

GOPPINGA.

oppidum in Ducatu Würtembergico ſitum, quod Comes qui-m de Stauffen condidit, ob fontes acidos termasq; ſaluberrimas e.

Urbs Goppinga *acidis ubi fons uberrimus undis,* — Friſchlinus.
Languentes hominum pellens de corpore febres.
——Dives ubi copia rerum — Idem.
Promanat cornu fœcundæ ex ubere glebæ.

HALLA SUEVICA.

urbs Sueviæ libera, inter ſublimia juga ad Cocharum amnem dita. Nomen accepit à ſalſis lacunis, ἅλς enim Græcis *ſal* dici-ditur quòd ſit *Halliſo* urbs *apud Ptolemæum*: ſiquidem ibi etiam ſalſorum ad amnem *Cocharum* facit mentionem.

Sol

Nic. Reuſnerus.

Sol & ſal duo ſunt humanæ commoda vitæ
Maxima: ſol vegetat, ſal benè corpus alit.
Sol cœlum radiis illuſtrat, cætera vincens
Sidera, lux vitæ, visq; vigorq; brevis.
Sal poſitas menſas exornat, cætera vincens
Condimenta, cibus nec ſapit abſq; ſale.
Quò majus laudis decus urbs nunc Hala *mereris,*
Unde venit duplicis copia tanta ſalis?
At ſuperat decus hoc, eadem ſapientiæ & artis
Prædita quòd frueris juſtitiæq; ſale.
Hic animi cibus eſt, at corporis ille: beata
Urbs animis pariter corporibusq; vigens.
Quod ſi nec pietas deſit, ſal utile terræ,
Juſtitiæ Chriſto ſole micante ſat eſt.

Viſitur autem hîc fons ſalſus perpetuæ ſcaturiginis, qui cer circiter officinis ſalariis materiam præbet ſalis coquendi: quæ com ditas primùm ſub Comitibus Schongiis ſive Weſthemiis quoda vitavit ad locandas hîc nonnullas caſas, quæ poſtmodum ex cong vicinorum nobilium in pagum, & tandem in oppidum abiere. Sit bis ad defenſionem tantoperè ob vicinos montes eſt commodus, ca illam nec caſtra locari, nec tormenta bellica ordinari valeant. L ſcitur urbs in tres partes, *in Halam veterem, in ſuburbium trans C rum, & ſuburbium Gelbingenſe.* Nobilitas hîc etiã priſcis ſeculis ſe propugnacula ſive turres benè munitas poſuit, unde *Siebenburgum* gitari cepit.

Prioribus ſeculis frequenti etiam hîc in uſu fuere Monoma nobilibus habitæ. Cùm enim hiſce inter ſe fuere controverſiæ ab ratore per duellum litis diremptionem expetiere, qui hunc dein cum ipſis deputavit ad certamina. Creduntur autem hæc duel ginem traxiſſe ab Imperatore Caracalla, qui hîc certamina inſti queſtria.

Adjacet urbi Camburgum nobile olim monaſterium. Imp *Rupertus* contulit urbi *privilegium vivæ ſepis*, quod illis dicitur Bi heit vber Heg vnd Schleg ducendæ circa ſuum territorium, quo mni parte diſtat ab urbe uno milliari, quo cavetur ne quis ſepem ſub pœna marcæ auri. Allegat *Petrus Bertius* hujus urbis deſcripti

æ eſt apud *Martinum Cruſium*, olim Profeſſorem Argentinenſem, &
bingenſem, quæ eſt hujuſmodi: *Hala civitas Imperii agrum ſeu ditio-*
n habet permagni milliarii Germanici quoquo verſus. Ager etſi durior eſt,
nen exaratur & excolitur: datq; quantum ſatis eſt frumenti & vini: ſatis
n aquæ ſuppeditant piſciculorum: foſſa & viva ſepes (ein Landgrab vnd
ijaun) *Halenſe territorium ambit. Arces olim hoc tractu fuere ſupra 40.*
rum nonnullæ reſtant: cæteræ aut belli, aut dominorum ſuorum extin-
e collapſæ ſunt. Fuit autem hæc regio ante civitatem conditam locus ſyl-
ris, ubi nobilium domicilia erant in arcibus, antequam ſe Imperio ſubje-
nt. Dividit fluvius Cocherus Halam in duas parteis, nimirum in urbem,
burbium, quæ ambæ ponte Carnificis ſic dicto conjunguntur. Ubi hic
attingit ſuburbium, ibi ædes eſt D. Johannis, ubi urbem juxta eſt ſcatu-
alis utiliſſima, quæ Sula vocatur, & ortum civitati dedit: ex quo pu-
. hauſtoriis aquæ ſalſæ hauriuntur. Ea canalibus in ſalarias ſartagines,
n ſalariis tabernaculis ſunt, defluit. Sunt autem III. circiter tales ſarta-
, elixando ſali ſervientes, unde multis hominibus civitatis alimonia &
s ſuppetit. Partes urbis tres ſunt: prima eſt vetus Hala, ubi templum
Michaëlis. & Cœnobium Jacobæum, à Comitibus Weſtenſibus ædifica-
Altera eſt trans Cocherum amnem, ubi templum B. Johannis, & com-
atura ac ædes D. Catharinæ. Tertia Gelbingera platea, ubi forum boa-
& pecora. Signum ſive vexillum in expeditionibus Imperii inter ante-
es duos habet colores, rubrum & flavum, ſymbola mortis & vitæ. Licet
Halenſibus cudere monetam argenteam & auream, in qua eſt manus
x aurea in aquila. Hæc Cruſius.

MOGUNTIA, MOGUNTIACUM.

OGUNTIA eſt urbs ad Rheni & Mœni confluentiam, non procul
à Francofurto ſita, quam veteres appellarunt *oppidum Tranſalpinæ*
. *Ptolemæus μογοντιακόν: Tacitus & Ammianus Maguntiacum: Eu-*
Maguntiam: Germani Maintz. Nomen accepiſſe volunt à Mo-
ii jam Mœnus eſt fluvius, quod tamen pro poſterioris ævi com-
habet *Pet. Bertius*, propterea quòd nemo veterum Mœnum Mo-
ppellarit. Veterum autem *Maguntiacum* olim, non ut nunc, ad ri-
d remotiùs ſitum fuiſſe eidem placet.

Huic inventio Typographiæ circa annum 1440. communiter
tribuitur per *Joannem* videlicet Gutenberger / quam tamen laudem u
Hollandiæ Harlemus ſimiliter affectat, dum ait, ſuum inventorem a
perfectam artem diem ſuum obiiſſe, miniſtrum verò Moguntiam ad
ſe, & artem publicaſſe: quod etiam placet *P. Bertio*, qui pro patriæ a
rendæ laude hæc in Commentar. rerum Germanicarum lib. 3. reliq
Inter prima, ait, *urbis decora refertur à multis inventio artis Typographi*
quam laudem nos alibi Harlemenſibus noſtris aſſeruimus: & oſtendit n
nuper humaniſſimus, & antiquitatum Hollandicarum peritiſſimus Pet
Scriverus, citatum à nobis alibi ſpeculum ſalutis, non Belgicè, ſed Latin
ditum, primum magnæ artis rudimentum, cujus paginæ glutine comm
fuerant ut videri poſſent opiſtographæ. Sed attentius conſideranti facilè
pa et, non collectas fuiſſe literas ſingulas, digeſtasq; in vocem, vocem in
ſum, verſus plures in paginam, ſed ſingulas paginas ſingulis tabellis lig
expreſſas fuiſſe, imaginibus literisq; extantibus atq; prominentibus, ſicu
gillis & ectypis ſolent imprimi notæ rerum materiæ molliori, & ut ex li
ad nos è Sina advectis apparet, Sinenſes libros ſuos adornare, quæ res ut
nitatem aliquam cum arte typographica hodierna habet, ita multum ad
à perfectione artis remota eſt: nec negabunt Moguntini, quin ea ſaltem
Harlemenſibus noſtris debeatur. Quis autem non videt faciliùs fuiſſe in
nioſis hominibus, & ad res præclaras natis ex tali rudimento progredi u
rius, & ad conceptam animo perfectionem ſuperatis impedimentis e
quàm protinus conſummata omnia reddere, & primo actu abſoluta? N
ſimul & cœptum & perfectum eſt. Per intervalla creverunt artes, & a
ctione particularum acceperunt incrementum. Principiis autem inve
facile eſt aliquid adjicere. Et mox: *Non ergo mirum, ſi Harlemenſes no*
qui primi apud nos tabulas extypas invenerunt, & libros tabulis illis im
ſos ſuo commodo vendiderunt, iidem quoq; invitante lucro, impellent
nio, ducente arte invenerint modum literas ſingulares ſcorſim diſpoſita
ligendi, easq; in ſyllabæ, vocabuli, ſententiæ, verſus ac paginæ modulum
pingendi: cùm hoc illo multò fuerit faciliùs, & à majoribus ad nos tr
miſſæ narrationes (quæ fraude & fuco caruerunt) illud ab iis factum te
tur, resq; per ſe vero ſit affinis. Non negaverim tamen, quin ſtatim Mo
tiaci, Johannes Gutenbergicus majori copia libros ea ratione impreſſo
vulgarit, atq; idcircò apud exteros pro primo iſtius artis inventore laud
ſit. Hactenus ille.

Mo

Monumenta varia quæ hic viſuntur, teſtantur de urbis vetuſtate. [No]nnulli ejus originem referunt ad Trevirum filium Manni Regis Ger[ma]norum: alii ad Trebetam filium Semiramidis, reginæ Aſſyriorum, [qu]od tamen juxta Taciti conſtitutionem Germaniæ non probabile eſt, [qui] ſuo tempore nec majores nec minores urbes Germaniam habuiſſe [ſc]rit: niſi hic ita intelligendus ſit, non quòd Germania prorſus urbi[bus] deſtituta fuerit:(cujus contrarium comprobant urbes ejus antiquiſ[ſim]æ, Treviris, Solothurum, Bardowicum prope Lunebergam) ſed [qu]od ejus urbes pagis fuerint ſimiliores, collatæ ſcilicet ad oppida Ro[ma]na. In eo tamen pleriq; conveniunt, ſi non à Druſo, Auguſti privigno, [pr]imitus fuerit extructa, ab eodem ſaltem fuerit ampliata.

Imperantibus Valentiniano, Gratiano & Valente, die quodam [...] Chriſtiano, eam ſpoliavit Rando Allemannus.

Anno 454. eandem vaſtarunt Hunni, quam rurſus inſtauravit Da[gob]ertus Rex Francorum.

Anno Chriſti 750. hic Pipinus à primo Archiepiſcopo Bonifacio [Rex] Galliæ unctus eſt, à quo etiam huic Archiepiſcopatui hoc privile[gium] indultum fuit, ut penes illum deberet eſſe primarium votum in [eligendo] Imperatore Romano.

Primarium urbis templum B. Martino eſt ſacrum, cui addita ſunt [m]ulta templa collegiata, veluti B. Stephani, S. Johannis, S. Petri, B. [Mau]ritii, B. Virginis, S. Crucis, S. Albani, quorum frequens cultus, qui in [iis e]xercetur à Miſſificis, proverbio Germanorum locum dedit: Eben [als w]ann einer zu Maintz geweſen were/ vnd hette nicht hören leuten/ oder [zu R]om/ vnd hette den Bapſt nicht geſehen.

Anno 1158. magnus ortus eſt tumultus civium adverſus Archie[piſco]pum Arnoldum & Clericos, ita ut Epiſcopus etiam internecioni [dare]tur, & fimo obrueretur. Quod civium factum Fridericus Barbaroſ[ſa] vindicavit, ut interfectores capite plecteret, urbem verò diripien[dam v]aſtandamq; traderet, quæ tamen poſt 36. annos per Imperatorem [Hen]ricum IV. reædificata eſt: in hoc tumultu non conſenſerant in ne[cem A]rchiepiſcopi laniones, utpote à cujus ſteterant partibus, quos eam [ob cau]ſam peculiari privilegio dotavit dictus Imperator Fridericus.

Anno Chriſti 1459. eadem urbs belli ancipitem aleam experta eſt, [...] 500. civibus, cùm Papa Romanus in locum Epiſcopi Dietherici [Iſen]bergici electi ſurrogaret Comitem Adolphum Naſſovium.

Anno 1552. Albrechtus Brandenburgicus eam obſedit, obſeſſ que cepit: à Clericis ingentes opes exigebat & excutiebat, civibus tormenta auferebat bellica: ſimile damnum idem intulit Trevire bus, aliisq; urbibus Germaniæ refertis Clericorum turmis. Incen etiam dedit Archiepiſcopo duas arces, cùm ille abeſſet confirmatu decreta Concilii Tridentini.

Guntherus Ligurinus.

Hic Mogus tumido miſcet ſua flumina Rheno,
Qui licet ipſe ſuum perdat cum gurgite nomen,
Dat tamen egregia primordia nominis urbi,
Illaq; majori quàm ſic popularior amni
Negligit, & fluvio dignatur ab hoſpite dici.
Namq; premens Rhenum (ſi credimus omnia famæ)
Nomen ab infuſo recipit Moguntia Mogo.
Hæc urbs Francorum mediis in finibus agris,
Vitibus, arbuſtis populo generoſa frequenti.
Hinc ſtatione ſua Rhenum contingit, at inde
Extendit rapidam fines procul uſq; Moſellam.
Turribus hæc eadem quondam murisq; ſuperba,
Penè fuit toto ſedes notiſſima regno,
Donec ab infandum deteſtandumq; furorem
Strata luit meritas, occiſo præſule, pœnas.
Inde ruinoſis deformis & horrida muris,
Teſtatur juſtas offenſi principis iras.

SERIES EPISCOPORUM MOGUNtinorum.

1. *S. Creſcens*, B. Pauli auditor, in Germaniam miſſus docuit guntiaci.
2. *Bodardus* ſive *Bodibardus.*
3. *Sophronius.*
4. *S. Maximus*, ſcripſit adverſus Arianos, anno Chriſti 345.
5. *Sidonius.*
6. *Marinus* interfuit Synodo Colonienſi, in qua Euphra piſcopus Photinianus, quem Gothi victores evexerant, dejicitur 396. obiit anno 403.
7. *Sigiſmundus.*

8.

8. *Lindegaſius.*

9. *Auræus* ab Hunnis trucidatus, anno Chriſti 454. quo Montia ab Attila funditus everſa, & ſolo æquata eſt. Eo tempore Ariani Photiniani Germaniam inferiorem ſua opinione infecerant.

10. *Rudelius.*

11. *Landvoldus.*

12. *Hatoaldus.*

13. *Sigebertus* vixit anno 498. ſub Rege Clodoveo. Hoc tempo- cœpit exſtrui vetus Monaſterium Virginum, liberalitate Wiluildis ncorum Duciſſæ, quæ neptis erat Sigeberti, ex ſorore Mechtilde gunatrice provinciarum Rhenenſium.

14. *Ruthardus*, ſub Juſtiniano Imperatore, anno Chriſti 525. cir- oc tempus cœpit Dagobertus, Galliarum Rex, Moguntiacum re- rare, ſedibus ad 200. paſſus Rheno propius admotis.

15. *Geroldus*, ſub Pipino & Carolomanno, Galliæ Regibus, à ons etiam factus eſt Archiepiſcopus Wormatienſis: hic pro Pipino a geſſit contra Saxones, Thuringiam vaſtantes, ſed infeliciter, cæſus nim à Rege Saxoniæ.

16. *Gervilio*, Heroldi filius, ſucceſſit patri in utroq; Epiſcopatu. Regem Saxonum, à quo pater cæſus fuerat, ſua manu interemit. Ea uſa ipſe utroq; Epiſcopatu ejectus, in Monaſterium detruſus eſt.

SEQUUNTUR ARCHIEPISCOPI.

17. *S. Bonifacius* Anglus, primus Archiepiſcopus, dictus antea nefridus, tres Epiſcopatus in Germania inſtituit, Herbipolenſem, tenſem & Friſingenſem. Abbatiam quoq; Fuldenſem, ſedit an. 35. us eſt in Friſia à paganis an. 755. ſitus eſt Fuldæ.

18. *Lullus*, ſub Pipino, ſedit annos 31. interfuitq; bellis à Carolo no in Saxonia geſtis, obiit anno 787.

19. *Richolphus*, Caroli Magni Conſiliarius, electus anno 787. oc deflagravit pons Moguntinus anno 812. ipſe etiam Cœnobium ani fundavit, ſedit an. 26. defunctus anno 813.

20. *Haiſtulphus*, electus à Carolo Magno, præfuit an. 12. obiit 5. ſitus eſt ad S. Albanum.

21. *Odogarius* electus à Ludovico Pio: hic Danorum Regem ldum baptizavit cum conjuge, anno Chriſti 826. obiit anno 847.

22. *Rhabanus* Maurus, Bedæ Angli diſcipulus, vir eruditus, c jus multa extant ſcripta, ex Profeſſore Pariſienſi factus eſt Abbas F denſis, ex Abbate Archiepiſcopus anno 847.

23. *Carolus* Dux Aquitaniæ, filius Regis Francorum Pipini, ſe an. 7. obiit an. 863.

24. *Ludibertus*, hic exſtruxit Eccleſiam collegiatam S. Maur obiit an. 889. ſepultus eſt ad S. Albanum.

25. *Suntheroldus* promotus ab Arnulpho Imp. ſedit an. 1. oc buit in expeditione contra Nortmannos ad Rhenum an. 891.

26. *Hatto*, Francorum Dux, conſtitutus Archiepiſcopus ab nulpho an. 891. cujus filium Ludovicum in baptiſmo ſuſceperat, ſ annos 21. obiit an. 913. hunc alii vivum à Dæmonibus ajunt in Ætr aſportatum.

27. *Herigerus* præfuit an. 12. unxit Henricum Aucupem, gnavit ſedem in Rupertum, anno Chriſti 924. obiit ſexennio poſt.

28. *Rupertus* ſedit an. 4. menſes 6.

29. *Hildebertus*, Franciæ Orientalis Dux, Abbas Fuldenſis, ctus an. 928. præfuit an. 9. coronavit Aquiſgrani Ottonem I. Auc filium, obiit an. 938.

30. *Fridericus*, Dux Lotharingiæ, ſedit an. 18. fundavit præp turam S. Petri, obiit an. 954.

31. *Guilhelmus*, Dux Saxoniæ, Ottonis Imperatoris ex Ed Angliæ regina filius, electus an. 954. præfuit an. 14. deduxit Ottonen fratrem ſuum Romam, defunctus eſt an. 968.

32. *Hatto*, Abbas Fuldenſis, conſtitutus Archiepiſcopus ab tone Imperatore: fertur à muribus devoratus in Rheno, an. Chriſti

33. *Rupertus* præfuit annos 6.

34. *Willigiſus*, Ottonis II. Conſiliarius & ſacellanus, hic in clavi habuit ſemper ante oculos depictam rotam, cum inſcripti *Willigiſe memento quid fueris, quid ſis, quid futurus ſis.* Natus eſt e patre fabro rotario: hoc inſigne poſtea ceſſit Archiepiſcopis omn Moguntinis, datum ipſis ab Henrico II. Imperatore claudo. Willigiſes primus fuit è Moguntinis Imperii Elector. Poſt obitum tonis II. docuit & educavit Ottonem III. eumq; elegit: quo defu elegit quoq; Henricum claudum, præfuit an. 36. exſtruxit Baſilica Stephani, mortuus eſt anno 1011.

3

35. *Erbo* Bavarus, Comes ab Hohenwart.

36. *Herimboldus* ex Abbate Fuldenſi, fundator Eccleſiæ S. Cru-
obiit an. 1020. ſepultus eſt ad S. Johannem.

37. *Aribo*, Palatinus Rheni, præfuit an. 11. elegit Conradum Sa-
um. Exceſſit ex hac vita anno 1031.

38. *Bardo*, Abbas Fuldenſis & Hirsfeldenſis, ſedit annos 20. E-
t Henricum III. ejusq; uxorem Agnetem Comitiſſam Pictavienſem
it. Sub hoc celebrata eſt Moguntiæ Synodus ob pacandam Galliam,
nterfuit Leo IX. Papa, cum 42. Epiſcopis Germaniæ. Obiit an. 1051.
eſt in cathedr. Eccleſia S. Martini.

39. *Luitpoldus* ſedit an. 9. defunctus eſt an. 1060.

40. *Sigefridus* Baro ab Eppenſtein, Abbas Fuldenſis, electus an-
061. Profectus eſt in Palæſtinam anno 1063. Unxit quem elegerat
olphum, Sueviæ Ducem, contra Henricum IV. ab aliis electum.
t exul in Haſſia anno 1084. quum præfuiſſet annos 24.

41. *Weſilo* præfuit an. 4. obiit an. 1089.

42. *Ruthardus* ſub Henrico IV. & Henrico V.

43. *Adelbertus*, Lotharingiæ Dux, Henrici V. Cancellarius, ab
ratore promotus ad Archiepiſcopum, præfuit ei an. 28. Elegit Lo-
um Saxonem, ſub hoc arſit Eccleſia cathedralis cum magna urbis
obiit an. 1134.

44. *Adelbertus II.* Comes Sarrapontanus, promotus à Conra-
I. Imp. præfuit an. 4.

45. *Malcolfus* præfuit an. 2. obiit an. 1142.

46. *Henricus* Fœlix electus an. 1142. ſedit an. 10.

47. *Arnoldus*, Friderici Barbaroſſæ Cancellarius, promotus ab
atore an. 1153. Hunc cives an. 1168. trucidarunt in Cœnobio S. Ja-
k veſtibus exutum, in ſterquilinum abjecerunt. Fridericus ejus fa-
ignitate motus muros urbis evertit, Cœnobium S. Jacobi diruit,
mnibus privilegiis ſpoliavit, ſumpto ſupplicio de facinoroſis, ſic
Moguntia totos annos 36.

48. *Conradus* Comes de Wittelſbach, frater Ottonis Palatini,
ilippum Imperatorem Bambergæ interfecit, promotus à Fride-
rbaroſſa, quum nollet Octavianum Cardinalem agnoſcere pro
Pontifice, ab Imperatore iterum deturbatus eſt. Suffecto m... us
hriſtiano Comite ab Buche, quo defuncto Conradus ex Italia
s eſt, ſeditq; adhuc an. 17.

49. Chri-

49. *Chriſtianus* Comes à Buche, ſedit an.13. obiit an.1183.
50. *Sigefridus II.* Baro ab Eppenſteyn, varia ſorte vixit, obiit E
furdiæ anno 1230.
51. *Sigefridus III.* electus an.1230. obiit Bingæ an.1248.
52. *Chriſtianus II.* præfuit an.2. reſignavit an.1251.
53. *Gerhardus* Comes ab Falkenſtein præfuit an.9.
54. *Werrerus*, Comes à Falkenſtein, præfuit an. 24. obiit an
1284. ſub hoc pulſi Moguntiaco Judæi.
55. *Henr. Gürtelknopf* Franciſcanus, confeſſor Rudolphi Ha
burg. promotus ab Honorio IV. Papa an.1286.
56. *Gerhardus II.* Baro ab Eppenſtein, electus an. 1288. præ
an.16. hic elegit Albertum Auſtriacum contra Adolphum.
57. *Petrus* Aichſpaldius medicus, quòd Clementem V. Pap
ægrotum ſanaſſet, promotus ad cathedram, obiit an.1320.
58. *Matthias*, Comes à Bucheck, præfuit an.8.
59. *Balduinus*, Comes Lucelburgicus, frater Henrici VII. It
ſimul Archiepiſcopus Trevirenſis.
60. *Henr.* Comes à Firnenberg, adiit Epiſcopat. anno 1331.
61. *Gerlac.* Com. Naſſ. Adolphi Imp. nepos, obiit an.1371.
62. *Johannes*, Dux Lucelburg. præfuit an.2.
63. *Adolphus* Comes Naſſovius, Gerlaci ex fratre nepos.
64. *Conradus*, Baro à Weinſperg, electus anno 1347. obiit an
1395. ſub hoc 36. cives Moguntini, Bingæ exuſti, quòd eſſent Walde
bus addicti.
65. *Johannes*, Comes Naſſovius, ſedit an.23. elegit Rupertum
poſtea Sigiſmundum Imperatores, obiit anno 1419.
66. *Conradus*, Comes Rhenenſis, præfuit an.8.
67. *Theod.* Dn. in Erbach, ſedit an.24. obiit an.1459.
68. *Dietherus* Eiſemburgicus, defunctus an.1482.
69. *Adolphus II.* Comes Naſſovicus, ſedit an. 13. contra D
therum in ſchiſmate, quod conſtitit 20. centenis mill. aureorum.
70. *Albertus*, Saxoniæ Dux, obiit anno 1484.
71. *Bertholdus*, Hennenbergenſis Princeps, ſedit an.12.
72. *Jacobus* à Liebenſtein, ſedit an.4.
73. *Uriel* à Gemingen Suevus, electus an.1508.
74. *Albertus II.* March. Brand. electus anno 1513. obiit an.
7

75. *Sebaſtianus* ab Heuſenſtein, Heſſus.
76. *Johannes Swichardus.*

Æſtivo tempore ſedes eſt Epiſcopi Moguntini, licet Francofurto minor latitudine, longitudine tamen eſt ſuperior: majore ex parte ntinet ædes Clericorum, vicosq; anguſtos. Academiam fundavit *eodoricus Epiſcopus* anno θεογονίας 1482. in ea Epiſcopatui primus prę- t *Creſcentius*, quem ferunt D. Apoſtoli Pauli fuiſſe diſcipulum. Epi- pum in ordine decimum ſeptimum recenſent *D. Bonifacium* An- m, quem meritò Evangeliſtam Germaniæ dicere poſſemus. *Ricol- us Epiſcopus* anno 814. pontem, quem ſuper Rhenum ad hanc ur- n Carolus Magnus extruxerat, intra 3. horarum ſpacium exuſſit: ſam incendii fuiſſe ferunt latrocinia in hoc ponte ſæpiùs commiſſa. *precht us XXXIII.* dictus *Willegiſus* an. 1000. S. Stephani templum dere incepit: hic cùm fuiſſet Carpentarii filius, omnibus parietibus m appingi curavit, cum hac inſcriptione: *Willegiſe eſto memor quid & qui fueris.*

Non procul ab hac urbe viſitur *Druſi* Auguſti Cęſaris privigni *mo- entum*, quod ſibi (ubi crus fregiſſet) in forma glandis (unde Germa- per Eichelſtein dicitur) è lapide in altum eductum extrui curavit.

Tranſmiſſo Rheno præclaram tangimus urbem, Incerti authoris.
Cui Mogus, atq; Cia torrens conjuncta dedêre
Nomina, dum Gallis regna immutata manerent.
Vidimus hîc grandem Glandis cognomine molem,
Romani Druſo quam conſtituiſſe feruntur,
Cui mortem & nomen victrix Germania fecit.
Quid referam inſignem divini pectoris artem?
Scriptos ante manu, nunc ære excudere libros,
Iſta quæ primos ortus invenit in urbe?
Hac nihil utilius dedit ingenioſa vetuſtas,
Quamvis inventis lætetur Græcia multis,
Atq; ſuum nobis terra Itala jactet acumen.
Quis verò neſcit parvum intra mœnia collem?
In quo ſi tergo jaceas, vultuq; ſupinus,
Suſpenſam cernis quaſi in ipſis nubibus urbem.
Res mira, at credenda tamen, ſed dicere cauſam
Materia ipſa vetat, jamq; aurem vellit Apollo.

Hic Academiam non eſſe in flore dolendum eſt,
Exiliumq; piis indici turpe Camœnis:
Cùm tamen interea tot corpora pigra ſaginet
Luxus, & haud illos congeſta pecunia in uſus.
David Sigemundus. *Protinus occurrit lato Moguntia campo,*
Culmina quæ celſi turribus æqua tenet.
Cui duo fecerunt memorabile flumina nomen,
Mœnus, ibi Rheni cornibus addit aquas.
Mœnus, qui veteri dictus de nomine Mogus
Traditur, urbs cauſam nominis inde tulit.
Multa per hanc urbem ſparſit monimenta vetuſtas,
Quæ mihi ſunt ſubitâ prætereunda morâ.
Eſt tibi par Rhodio moles viſenda Coloſſo,
Quæ vetus à glandis nomine nomen habet.
Dicitur Auſonia memorabilis indole Princeps,
Hanc illo Druſus conſtituiſſe loco.
Fortè videns mortis præſagia certa futuræ,
Eſſet in hac olim quod tumulandus humo.
Namq; jacent illic Druſi monumenta ſepulti,
Funere quo Rheni nobilitavit aquas.
Machina quæ volucres jaculatur ahenea glandes,
Hac etiam nuper ſede reperta fuit.
Quæq; dedit vires, æternaq; robora Muſis,
Prodiit ars illis ingenioſa locis.
Qua nihil utilius dedit admiranda vetuſtas,
Secula quot retrò longa fuere prius.
Quamvis ingeniis ſe jactitet Itala tellus,
Efferat & laudes Græcia vana ſuas.
Quid memorem miro memorandum nomine collem,
Quem cohibens intra mœnia murus habet?
Illic attollas ſi vultibus ora ſupinis,
Æthereiq; arces intueare poli.
Ecce (fide majus) pendere videbitur omnis
Urbs, ut in aëria nubila ſede ſolent.
Cauſa rei non eſt cur me referente pateſcat:
Res tamen eſt certa cognita vera fide.

Nil non egregium, nil non memorabile vidi,
Hac quod in auguſta mœnia ſede tenent.
Urbs quæ primitio Electore Antiſtite gaudet, Leb. Batillus.
Druſi olim infeſtis nobilitata aquilis.
Quà circumfusè ſpaciatur flumine Rhenus,
Et Mœni gratas excipit hoſpes aquas.
Mœnus ubi nomen majori amittit in amne. N.Friſchlinus.
——Qua Moguntina gubernat Idem.
Mœnia & Imperium docto moderamine linguæ
Septemvir flectit.
——Qua mœnia Francûm Idem.
Mœnus adit, nomenq; urbi vada priſtina linquunt.
Inclyta quæ Mœni lapidoſis adjacet undis, Georg. Sabinus.
Urbs à Francorum nomen adepta vado.
Mogus ubi invicto miſcet ſua flumina Rheno. Idem.
Quæ poſita ad Rheni ripas Moguntia, *magnam* Alex. Grapheus.
Hanc ſtatuit molem quondam Germania victrix,
Manſura hæc poſuit Druſi monumenta ſubacti.
Ergo hæc, quam perhibent populisq; orbiq; dediſſe
Infanda arte typos, arguto ex ære, perenne
Divinumq; opus, inventum admirabile, viſum
Haud unquam? illa ipſa eſt, æternùm cui plurima debet
Poſteritas olim tanto pro munere, &c.

Refert *Paulus Henznerus* in ſuo itinerario, quòd nulla ſit in toto nitractu civitas, quæ plura antiquitatis monumenta oſtendat, præ-onumentum Druſi, quod in modum pyræ extructum dicit *Otto ngenſis lib.3.c.4* ejuſdem etiam ſtatua ibidem viſitur cum corona, te-paludamento in telonii muro auſtrali cum hac inſcriptione: *In me-am Druſi Germanici.*

Mœnia quà magni radunt vada cœrula Rheni, Eobanus Heſſ.
Grande Moguntiacæ qua jacet urbis opus.
Hic Mogus tumido ſua flumina Rheno,
Qui licet ipſe ſuum perdat cum gurgite nomen, Guntherus Ligurinus.
Dat tamen egregiæ primordia nominis urbi,
Illaq; majori cum ſit popularior amni,
Negligit, & fluvio dignatur ab hoſpite dici,

Namq; premens Rhenum (ſi credimus omnia famæ)
Nomen ab infuſo recipit Moguntia *Mogo.*
Turribus hæc eadem quondam muriſq; ſuperba,
Penè fuit toto ſedes notiſſima regno.
Donec ob infandum deteſtandumq; furorem
Strata luit meritas, occiſo præſule, pœnas.
Inde ruinoſis deformis & horrida muris,
Teſtatur juſtas offenſi principis iras.

Aſſcribitur etiam, ut in modò poſitis carminibus audivimus, hu
urbi tormentorum æneorũ inventio, ac ſi eam *Bartholomæus* Schwar
homo monaſticæ addictus vitæ, in multorum hominum perniciem c
ca annum 1440. ex ipſo orco protulerit. Verùm *Camerarius in operis ſ*
ceſſivis hoc inventum in India Orientali multis ſeculis antequam ap
Germanos innotuiſſet, cognitum fuiſſe tradit. Quidam hæc tormen
apud Romanos etiam in uſu fuiſſe ex hiſce *Joſephi verbis lib. 3. c. 9. de be*
Judaico extorquent, dum in occupatione urbis Itiòpatæ adhibu
machinas hiſce verbis deſcriptas: *Miſſaq; machinis ſaxa & murorum n*
nas auferebant, ac frangebant angulos turrium, virorum autem nulli t
conſtipati erant, ut non ad extremam uſq; aciem ſaxi magnitudine ac v
lentia ſternerentur. Nonnulli etiam aſſerunt tormentorum uſum exti
ſe anno 1380. in expeditione Venetorum contra Genuenſes.

BASILEA, AUGUSTA RAU-RACORUM, Baſel.

BASILEA eſt urbs Helvetiæ libera, ad Rhenum fluvium, in Gal
ripa majori ex parte ſita, una ex confœderatis ex Auguſtæ Raura
rum ruderibus nata, unde & Auguſta Rauracorum hodie appellari c
ſuevit. Ammianus Marcellinus vocat Baſiliam: de cujus vocabuli ἐτ
λογία inter Hiſtoricos non convenit. Quidam arbitrantur, quòd d
tur à *Baſilena*, Cæſaris Juliani matre: alii à *Baſiliſco*, qui eo in loco o
fuerit inventus: nonnulli à tranſitu ſive trajectione, quam Galli *paſ*
appellant, hacq; ratione non *Baſilea*, ſed *Paſſilea* ſcribendum eſſet. N
deſunt etiam qui à Græco βασιλεία, quaſi *Baſiliam*, ein Königsſtat
ctam arbitrentur, quorũ ſententia admodum eſt probabilis. Anno 14
P

a Pius II. olim dictus ante Papalem dignitatem Æneas Sylvius, Aca-
niam optimè privilegiatam in hac urbe inſtituit. Dividitur *in Baſi-*
n majorem & minorem, ac inter utramq; Rhenus fluit.

Diviſa eſt Rheno quæ Baſilea ſuo. Leb. Batillus.
* *Urbs facie conſtat pulchrâ cœloq; ſereno,*
Et circum vario picta colore nitet.
* *Urbs Baſilea, Rheni quam tumida unda rigat.*
——*Urbs auguſta & regia verè,* Leb. Batilſus.
Quæ caput Helveticas inter tantum exerit urbes,
Quantum inter cunctas olim extulit aurea Roma.
Quam pietas fulcit, quam libertatis avitæ
Gloria, quam tribuum collegia publica, quam pax
Juſtitiæq; tenor, quam debita præmia juſtis,
Sontibus & pœnæ, firmarum & vincula legum.
Quam ſemel enatus fœcundis vitibus auget.
Helvetiæ ô decus æternum, ô regionis ocelle Idem.
Rauracæ, & felix Rheni ſpumantibus undis.
Tu quoq; præclaros nutris Baſilea Poëtas, Simō Lemnius.
Palladiosq; viros, arteſq; in honore diſertæ
Floreſcunt, hinc omne genus benè naſcitur alto
Diſciplinarum pretio, & virtutis amore
Inſignes Muſæ varias ſparguntur in oras.
Præcipuè auctores, & ſecula cana ſophorum
In lucem doctus producit Oporinus, *arte*
Palladia, ut dives ditat ſub fronde racemos.
Pampinea autumnus, virides & poma per hortos,
Et ficus, cujus jam gloria pulſat Olympum,
Legibus hîc ſacris floret Reſpublica, Muſæ
Clareſcunt fama, gens hic populoſa, choriq;
Formâ fœminei inſigni, & probitate decora.
Cedunt Argolides vultu, ceditq; Lacæna
Penelope, caſta vincunt præconia palma,
Helvetiæ decus eſt ingens Baſilea diſerta:
Hic quoq; paſtores in paſcua mille juvencos
Aurora educunt paſſimq; armenta per herbas
Gramineas errant, mille errant montibus agnæ,

 Mille

Mille jugis ſucco replent mulctraria vaccæ.
Innumeræ ſegetes, & florida pabula creſcunt:
Vitiferosq́; colit Bacchi de palmite campos
Falcifer agreſtis, quin pleno copia cornu
Luxuriatur agris paſſim. nec mœnia cedunt
Amplo circuitu muris, quos Licius amnis
Vindelicis procul hinc ſonitu prælabitur arvis:
Nec quos immenſis ſibi jactat Norica tellus
Sumptibus excellens, parviq́; Bononia Rheni:
Nec quæ doctiloquo gaudet Verona Catullo,
Nec quæ Vergilio floreſcit Mantua vate.
Uſq; adeò magnas inter caput extulit urbes
Raurica fama ſoli.
—Et illam

Taubmannus.

Raucarum Auguſtam Zwingeri manibus, imò
Zwingeri manibus, calamiq́; vigore celebrem.

Quòd ſi urbs hęc non toties Vulcani experta eſſet furorem, &
ræ motuum horrorem, potuiſſet eſſe longè major & amplior. A
enim 1258. ſummum templum & magna pars urbis incendio confla
vit: idem etiam infortunium annis 1294. 1377. & 1417. perpeſſa eſt. A
1346. gravem terræ motum ſenſit: graviorem anno 1356. qui non ſo
in urbe, ſed intra 4. milliarium ambitum quàmplurimas arces dedit
cipites. Eadem etiam anno 1374. 1416. 1428. 1433. & 1535. graviter t
motu concuſſa eſt.

Hodie civitas Baſilienſis in 15. tribus dividitur. Senatus viris
ſtat ſexaginta ſex, qui tamen per vices Rempublicam adminiſtrant, v
delicet uno anno 32. altero 32. reliqui Reipubl. præſint. Judicia crim
lia ſub dio exercent: in caſu homicidii portiunculam de interfecto
per judicio inferunt, ut durante judicio defuncti perſonam repræſe

Anno 1273. Rudolphus, Comes Habſburgenſis, eam gravi
dione cinxit, at ubi Imperatoriæ majeſtatis dignitatem conſequutu
eam in fidem ſuam ſuſcepit, unde commemorati adhuc Impera
imago in ſaxo exciſa, eo in loco, qui hodie dicitur der Seidenhof/ vi
Cauſam autē huic bello dederat Epiſcopus Baſilienſis Henricus, ob
ſacum & Neoburgum, quas urbes ſibi aſſcribebat Epiſcopus, at neg
Comes. Ipſi etiam urbis cives factioſi in diverſas partes ſcindeba

alii Epiſcopi, alii Comitis partes ſequerentur: unaq; pars expelle-
lteram. Fuere tum temporis Francofurti congregati Electores, qui
hunc Rodolphum elegiſſent Imperatorem, eam rem literis ſigni-
unt Baſilienſibus, hi verò Rodolpho, pacem ſimul exorantes cum
s ſuæ incolis, quæ etiam obtenta fuit: quiq; ex urbe fuerant ejecti,
is fuere recepti: ſubſequenti anno ipſemet Imperator cum conju-
..ximo cum honore fuit exceptus, cui etiam cives juramentum præ-
e fidelitatis.

Circa annum nativitatis 1327. primum fœdus iniit cum urbibus
etiæ.

Circa annum 1443. cùm Papa Eugenius ægrè ferret ſuam de ſede
ificia ejectionem, inſtigavit contra Helvetios Delphinum, Ludo-
Regis Galliæ filium, qui adductis 20000. invadebat Helvetios, at
vii facti hoſti 6000. profligarunt, cæteri verò fugâ ſe ſalvarunt.

Anno 1499. Imperator Maximilianus octies conflixit cum Hel-
, propterea quòd cum aliis urbibus Imperii negaſſent ferre onera
rii. At Baſilienſes quamvis neutri parti ſuccurrerent, attamen in
rum odium incurrerunt, qua de cauſa anno 1520. ab Imperio Ro-
divortium facientes, cæteris ſe junxerunt confœderatis urbibus.
Epiſcopatus initium refertur ad annum Chriſti 228. cujus hæc
es.

SERIES EPISCOPORUM BASI-
lienſium.

antbalus anno Chriſti 228.	*Rudolphus 956.*
ſtinianus 248.	*Adelbertus I. 1019.*
Adelphius 505.	*Adelbertus II. 1020.*
alanus 740.	*Ulricus II. 1022.*
aldebertus 743.	*Bruno 1025.*
Zo vel Hatto 777.	*Dietricus 1040.*
ri us 815.	*Beringerus 1052.*
dbertus 830.	*Burchardus 1070.*
delwinus 835.	*Rudolphus II. 1107.*
ichardus 840.	*Ludovicus 1113.*
eringus 890.	*Bertholdus 1120.*
andeolus 930.	*Adelbertus III. 1142.*

Ort-

Ortliebus 1157.
Henricus 1160.
Hugo 1172.
Lutholdus 1192.
Gualterus 1195.
Henricus II. 1238.
Lutholdus 1247.
Bertholdus 1263.
Henricus II. 1279.
Henricus III. 1285.
Petrus I. 1292.
Petrus II. 1296.
Otto 1299.
Gerhardus 1325.
Johannes 1336.
Joan. II. de Vyan. 1382.
Himmericus 1386.
Conradus 1394.
Fridericus 1412.
Hunbertus 1416.
Hermannus 1420.
Johannes III. 1424.
Fridericus 1437.
Arnoldus 1451.
Johannes IV. 1458.
Caſpar 1479.
Chriſtophorus 1503.
Philippus 1523.
Melchior 1555.
Jacobus Blaurerus 1575.

Pons qui Baſileam veterem novæ jungit, anno à redempto humano 1226. extructus eſt.

Anno χριστογονίας 917. Baſileam Hunni miſerabiliter devaſta unde Imperator Henricus commiſeratione hujus urbis ductus, e ſtinis ruderibus anno nativitatis Chriſti 1010. ſummum templu truxit, maximisq; reditibus locupletavit.

Fuit à multis ſeculis urbs hæc Imperio Romano fidelis, ma adhærere Imperatoribus, quàm Romano Pontifici: ob quam ca ſæpiſſimè in odium incurrit ſummi Romani Pontificis, qui etiam eò quòd ſequuta erat partes Ludovici Imperatoris, excommuni cives verò excommunicationis parum perterriti fulmine (*ut refert* *bus Craſſerus lib. 1. de regno Arelatenſi*) legatum illum Romanum e municationis fulmine ferientem de curia in præterfluentem Rh præcipitem dederunt: cumq; poſt ſaltum illum natatu littus æg attigiſſet, fuſtibus tam probè dolarunt, ut Jovis ſui fulminatori ſpectum nunquam ſubierit.

Anno 1431. initium ſumpſit Concilium magnum, quod ravit annos, & anno octavo in iſthoc Concilio Amadeus, Du audiæ, Pontifex ſummus Romanus ſalutatus eſt, & 24. Julii in quaginta millium hominum præſentia coronatus, & *Felix V.* cog natus eſt.

Anno 1529. in hac urbe abrogata eſt miſſa Pontificia, monachisq; virginibus Veſtalibus liberior aliqua vivendi aura conceſſa eſt.

In ſummo templo quieſcunt oſſa tum multorum Epiſcoporum ilienſium, tum etiam præclariſſimorum virorum de re literaria benè ritorum, veluti *Simonis Grynæi, Oecolampadii, & Jacobi Mejeri* Con-s, quorum hoc commune ibidem legitur Epitaphium:

So Ehr/Gut/vnd Kunſt hülff in Noht/
Wer keiner von dieſen dreyen todt.

Johannis Oporini Typographi, qui multa veterum ſcripta in lucem uit: *Sebaſtiani Caſtalionis*, qui eleganti Latino ſtylo edidit ſacra Bi- *Henrici Pantaleonis: Sebaſtiani Münſteri*, qui edidit volumen Coſ-graphicum: *Eraſmi Roterodami*, cujus ſcripta in tota Europa nota *Chriſtiani Urſtiſii: Franciſci Hotomanni Juriſconſulti* famoſiſſimi & orici, qui obiit anno 1590. *Cœlii II. Curionis: Bonifacii Amerbachii* conſulti, qui natus eſt Baſileæ 1495. & obiit 1564. *Hieronymi Frobe-* *Thomæ Plateri*. In templo S. Leonhardi viſitur monumentum *Chun- Lycoſtenis*. In templo D. Petri, *Theodori Zwingeri*, qui aliquot thea-idit volumina. Hodie quoq; præcipua Reipublicæ literariæ orna-a ibidem ſunt *Caſparus Bahinus*, qui egregium edidit librum Ana-cum, & *Felix Platerus* Medicus ſcriptis celebris: de quo refert *Pau-enznerus*, quòd in ejuſdem ædibus viſantur plurima artis miracu-uti duo ſceleta, quorum unum pollicis, alterum ſpithamæ longitu-n obtineat. Item Schachiæ luſum adeò ſubtilem, ut etiam calamo ino includi valeat.

CASSELLÆ.

Asselæ vel Caſſilium eſt Metropolis Haſſiæ, *Ptolemæo lib. 2. c. 12. Stereontium* dicta, ſecundum vulgarem opinionem, quod ta-non placet *Petro Bertio*, qui retinendam eſſe vult vocem Caſſel/ ſi-ſtellum. Conſtat enim *ex J. Floro*, quòd Druſus per Moſam, Albim, gim, & Rhenum præcipuè, quàmplurima poſuerit Caſtella: quod innuunt *lib. 1. annales C. Taciti*, ubi recenſent profectionem Druſi anici contra Cattos, inq; ripæ amnis læva, Mattiacis propiore, Ca-xtructionem novem millibus paſſuum à confluentibus Viſurgis.

Arguunt idem etiam nomina Caſtellorum, Menapiorum, & Mori
rum, quæ etiámnum noſtra lingua Caſſel dicuntur. Ager circa urb
frumenti eſt fertilis: habet etiam paucos montes vitiferos: prata et
obtinet, quæ paſcua præbent ovibus, quarum copia plurimi hic la
cii, ejuſdemq; optimi, ita ut Angli etiam ſuperioribus annis, qui ta
abundant lanæ copiâ præſtantiſſimæ, ex hoc loco petierint lanam. E
Fulda amnis ita dirimit, ne cis illum urbs vetus, ultra eum urbs no
condita: eam foſſa ingens, murus longè eductus, & valli ingens m
reddit munitiſſimam: facie eſt admodum decora, quam illi concili
legans publicorum & privatorum ædificiorũ ſtructura, vici rivulis
tanis irrigui, qui ſunt *Ana* & *Truſula*, templum auguſtum auguſtiſſ
monumentis adornatum, quod vulgò die Freyheit dicitur: arx mu
ſima, ſedes Heſſiæ Principis aulica, miro artificio noviter extructa,
darium Principis omni peregrinarum plantarum è longinquiſſ
locis petitarum genere inſtructiſſimum. Frequens hujus loci neg
tio, quæ ſingulis ſex ſeptimanis à longinquis locis, & prçcipuè omn
Haſſiæ urbibus frequentari ſolet, quæ vivunt aſellis, caſeis & paſſe
non niſi ex hac urbe aſportatis. Equi etiam annuo tempore magna c
ex Friſia aliisq; regionibus huc miſſi, longè lateq; per Germaniam
diſtrahuntur. Sutores etiam totius Haſſiæ non aliunde quàm hin
comparant ad calceamenta corium. De Fulda amne hæc ſunt *Eob. H*

—Hic ubi pulchras
Caſſellas pulchro celer influit agmine Fulda,
Quem nunc ille ſuis princeps animoſior amnis
Accolit, & patria ſtabilit virtute Philippus,
Regna per & Rheni, per & oſtia nota Viſurgis,
Tam latè Heſſiaci ſunt brachia tenſa leonis.

Anno 1342. Fulda tantoperè exundavit, ut etiam altare in te
novæ urbis attigerit.

Anno 1509. Senatus Fuldam ponte lapideo, qui hodie adhu
tat, ſtravit.

Anno 1525. *Philippus Landgravius Haſſiæ* ille Achilles, val
bem cingere incepit, & per aliquot annos munimen illud contin
at capto *Philippo* Hiſpani vallum ſunt demoliti, & tormenta belli
duxerunt, liberato verò Principe Landgravius *Wilhelmus*, Illu
mi noſtri Principis MAURITII parens, vallo & propugnaculis

rè urbem munivit,ut hodie munitiſſimis annumeretur Germaniꝫ urbus,de quo faciunt ſequentia *Eobani Heſſi:*

Fortia qui ſtatuit fortiſſimus iſta Philippus
Mœnia, Dux patriæ maximus hujus erat.
Perpetuò celſas æquatas aggere turres
Cernis,& hæc quo ſint tempore nata rogas?
Mille ter undenis quingentas adjice meſſes,
Et tres,plena novæ tempora molis habes.
Felices placido qui tempore mœnia firmant,
Dum nondum ante fores Martia tela ſonant.
Sic pius hæc ſtatuit partâ jam pace Philippus
Mœnia,ab hoſtili tuta futura manu.
Tempora ſi quæras,quibus hæc ſit condita moles,
Poſtquam noſtra ſalus virgine nata fuit,
Mille & quingentis ter denos adjice menſes
Et ſex,certa novæ tempora molis habes.

Anno 1618.Illuſtriſſimus ac literatiſſimus Haſſiꝫ Princeps MAURIUS hìc poſuit ſtructuram auguſtam, quam in uſum alicujus Illu- Collegii conſecravit Muſis : ut in ea, eo modo ut Lutetiæ in Colle- Navarræo Regis liberi, Principis filii, aliæq; perſonæ illuſtres ac no- ,tum in artibus liberalibus, & linguis præcipuis, veluti Græca, La- Italica, Gallica, informarentur, tum etiam in aliis exercitiis, perſo- luſtribus & nobilibus dignis.

MARPURGUM.

[M]ARPURGUM, Tacito *Mattio*, Ptolemæo *Amaſia*, & *Amiſia* di- ctum, eſt urbs Haſſiæ, ad Lanum fluvium ſita, olim etiam *Pheuga-* ppellata, Landgraviorum Haſſiæ ante hæc tempora ſedes aulica. am hanc volunt plerique Hiſtoricorum à *Marte*, quaſi *Martis* g. Alii verò à *Marcomiro*, Francorum Rege, denominatam eſſe ar- ntur : nonnulli à *Mattiariis* populis, qui, *atteſtante Tacito*, hìc ha- unt, nomen hoc derivant. Academia ejus anno 1526. à *Philippo Heſ- andgravio* fuit fundata. Urbs tota ferè monti adhæret, ita ut in ple- ocis per gradus & cochleas eundum ſit.

Eobanus Heſſ. *Hîc ubi belligeri* Martis *cognomine* Burgum,
Ardua præcelſæ culmina rupis habet.

Neofanius. *Qualem inter primos ponit Germania Reges*
Marpurgum,*hic princeps antiquam condidit arcem*,
Quem Martem,*ut perhibent,multi dixêre Poëtæ.*
* *Urbs quæ turrigerum caput inter nubila condit.*

Eobanus Heſſ. *Hinc ubi monticulam* Lanus *tuus alluit urbem*,
Inclyta quæ priſci nomina Martis habet.
* *Quæ grave Mavortis nomen ab arce gerit.*

Idem. —*Hic ubi tardus*
Flexibus Heſſiacos Lanus tuus alluit agros.

Ioach.Camerar. *Marpurgum hinc petitur, Muſis ubi cura ſacravit,*
Principis egregiæ clara Lycæa ſcholæ.

Eobanus. *Sed quà monte ſitam celſo vagus alluit urbem*,
Qui vix nota tibi nomina Lanus *habet.*
Nunc ſiquidem noſtris Marpurgum *nobile Muſis*
Gaudet,& hoc aliquid nomine laudis habet.

Conrad. Celtes. *Mœnia Lanicolæ præclara relinquimus orbis,*
Quam Martis pyrgum *patria turba vocat.*

Fundamentum *templi Divæ Eliſabethæ* poſitum eſt anno 123[...]
ta verò ſtructura 1283.abſoluta eſt.

Anno 1261.urbs incendio tota ferè fuit abſumpta,atq; idem c[...]
1311.ſenſit infortunium.

Anno 1312. Landgravius Ludovicus, Epiſcopus Monaſterie[...]
ædem ſacram arcis extruxit.

Sub *Landgravio Ludovico*, *Philippi Haſſiæ* illius Achillis [...]
magnum hæc urbs quoad ornamenta & cultiora ædificia cepit [...]
mentum. Inter illa ædificia ſunt *Dicaſterium*, *Palatium Præfecti ur[...]*
ve *Proprincipis*, *Mola ad Lanum* tota è ſaxis tanta elegantia extruct[...]
niſi ſtrepitus rotarũ & pulvis farinæ omnibus locis aſperſus uſum [...]
cturæ proderet, Dicaſterium Principis aut curiam urbis crederes [...]
ria in foro ſaxis artificioſè ſectis magnificè extructa. Extra urbem n[...]
rò etiam ſtructuræ & villæ occurrunt ſumptuoſè eductæ, veluti [...]
villa Cygnæa cum vivario & horto ampliſſimo, arboribus fructife[...]
mœniſſimè conſito. *Mola* in qua papyrus,& *mola* in qua cuprum [...]
tur,utraq; ex ſaxis pulchrè extructa. Viſitur etiam in montis vertic[...]
d

riſſimi Principis viridarium,peregrinis & ex remotiſſimis regionibus
tis herbis,aromatibus,& arboribus inſtructiſſimum,ædiculis pluri-
s arboreis turritisq; pulchrè adornatum: in cujus viridarii parte me-
area quædam conſpicitur, herbis & terris verſicoloribus ita variata,
inſignia Haſſiæ Landgraviatus nativis coloribus eleganter referat.
bet etiam aream Palæſtricis certaminibus deputatam, & pyramide
gnem, ab Illuſtriſſimo Haſſiæ Principe MAURITIO conditam.

Tam præclariſſimos, & ſcriptis publicis celeberrimos hæc Aca-
nia produxit viros, ut eo nomine omnibus ferè Germaniæ Acade-
s palmam præripiat, quod ut faciliùs lectori innoteſcat, illorum ap-
am Catalogum, & quantoperè ſuis poſt ſe ſcriptorum relictis mo-
nentis Rempublicam literariam promoverint, oſtendam. Fuit hîc
feſſor *Franciſcus Lambertus Avenionenſis*, ex Galliæ regione oriun-
, Theologus præſtantiſſimus, qui edidit in Apocal. libros 7. Mar-
gi anno 1528. in lucem editos. Commentarium in Lucam, Marcum,
um, in duodecim Prophetas minores, & in Cantica Canticorum.
mannus Buſchius Dulmenſis, *Weſtphalus*, Poëta & Orator nobilis,
edidit libellum Epigrammatum: nonnulla carmina excuſa Coloniæ
rentriæ. *Euricus Cordus Simeshuſius*, Poëta & Medicinæ Doctor,
s adhuc extant elegantiſſima Epigrammata in meo hoc opere ali-
ies allegata. *Sebaſtianus Auguſtus Nuzenus*, J.U.D. & Profeſſor lin-
Hebraicæ, qui edidit libum de literarum vocum & accentuum He-
.natura: item deſervientium literarum compendium. *Elius Eoba-*
Heſſus, prope Francobergam, in pago quodam Bocksdorff natus,
nulta edidit poëmata, veluti paſtoralia, Pſalterium Davidis, Prover-
alomonis, & libellum de conſervanda ſanitate, &c. *Gerhardus No-*
agus Geldrus, *Hiſtoricus*, & poſtmodum Theologiæ Profeſſor, qui
t tractatum de inferiore Germania, item hiſtorias Batavicas, nec
ppend. de vetuſtiſſima nobilitate. *Thomas Zegerus Clivenſis*, Medi-
Doctor, & Mathematicus. *Rheinhardus Lorichius Hadamarius*,
oricæ Profeſſor, qui Titi Livii orationes omnes ex libris de ſecun-
llo Punico, artificio Dialectico & Rhetorico illuſtravit: deinde in
los libros argumenta ſcripſit, ediditq; orationum quendam libel-
item obſervationes & apopht. ex Livio. *D. Michaël Blecherus*,
kildianus, Mathematicus. *Johannes Rutelius*, *Francofurtenſis*, J.U.
Egidius Mommerius, *Limburgenſis*, J.U.D. *Balthaſar Clammerus*,

Bavarus, JCtus. *M. Petrus Plateanus Brabantinus, Rhetor*, qui edidit l
brum de recto uſu Philoſophiæ moralis, librum introductionis Gram
maticæ, & Latinam Grammaticam. *Johannes Lerſnerus*, J.U.D. *Theod*
ricus Dorſtenius, *Weſtphalus*, Medicinæ Doctor. *Theobaldus Gerlachi*
Billicanus, *Nordlingenſis*, J.U.D. *Antonius Niger*, *Uratislavienſis*, D.M
dic. & Phyſicus, qui reliquit librum de decem præcipuis erroribus, pr
pter quos apud nonnullas gentes præclara Medicinæ ars mulierculi
Judæis ac impoſtoribus velut præda relicta jacet: & conſilium de tuen
valetudine. *Johannes Megabachus, Spangenbergenſis*, M.D. *Janus Carn*
rius, *Zwiccavienſis*, Medicus, qui ſcripſit de podagræ laudibus. *Joh. F*
rarius Montanus Amelburgenſis, primus Academiæ Rector, & Vicecanc
larius, qui edidit tractatū de appellationibus. *Adamus Crato, Fuldenſ*
Theolog. *Erhardus Snepfius*, *Heilbrunnenſis*, Theol. qui edidit conf
ſionem de Euchariſtia. *Johannes Dryander*, *Wetteranus*, Med. D. & M
them. qui ſcripſit Coſmographiam, & librum de horologiorum ſo
rium compoſitione: item de uſu inſtrumenti nocturnalis, pro capt
dis horis ex ſtellarum aſpectu, nec non canones Aſtrolabii. *M. Caſpa*
Rodolphus, Logicus. *Guilhelmus Cratarolus*, *Bergomas Gallus*, Medi
& Mathematicus, cujus varia extant ſcripta. *Chriſtophorus Brec*
JCtus, qui edidit proceſſum judiciarium. *Johannes Glandorpius Mo*
ſterienſis, Hiſtoricus. *Andreas Hyperius Flander*, Theologus, qui ed
comment. in 1. Epiſt. ad Corinth. Topicam Theologicam. Commen
rium in Epiſt. Pauli ad Philemonem. Annotationes in Eth. Ariſt. Co
pendium Phyſices. Rhetoricam & Dialecticam. *M. Matthæus Phil*
pella, *Heſſus*, Ethices Prof. *Joh. Rhodus*, *Naſtadienſis*, Medicus. *Burc*
dus Mithobius, *Hamburgenſis*, Med. qui edidit Stereometriam. *Herm*
nus Ulnerus, *Hersfeldianus*, J.U.D. & Poëſ. Prof. qui edidit regulas a
qui juris & Phraſeologiam. *Joh. Draconytes Carolſtadius*, Th. qui ed
commentar. in Obadiam, & Haggæum, nec non Pſalterium ex Heb
verſum, cum notis. *Wigandus Orthius*, *Wetteranus*, D. Theol. & S.
Profeſſ. qui edidit libellum de ortu & obitu Andreæ Hyperii. *Joh. Ol*
dorpius, *Hamburgenſis*, J. U. D. qui multa edidit ſcripta juridica, v
tractatum de actionibus: copiam verborum: Enchiridion exceptio
forenſium. Inſtructionem pro capitis in cauſa homicidii. Progymna
ta fori. Librum variarum lectionum juris. Tractatum de lege diffa
Indicem Pandectarum. Antinomias de diverſis reg. jur. lib. de collat

uris civilis & canonici. Tractat. de execut. ult. volunt. Librum locorum ommunium. *Antonius Heiſterman, Brackellenſis,* J. U. D. *Theobaldus Thamerus, Argentinenſis. Johannes Lonicerus, Ortheranus,* Theol. D. qui didit Exegeſin in Pſalterium. Ethicam, Grammaticam Græcam, Compendium Phyſicum. *Juſtus Studæus, Elſanus,* J. U. D. *Nicolaus Aſclepius, Eſſllanus,* J. U. D. Poëta & Orator. *Joſephus Lorichius, Hadamarius,* hiſtoricus. *Wigandus Happelius, Marpurgenſis,* J. U. D. & S. ling. Profeſſ. *Joh Garnerius, Gallus,* Theol. Profeſſ. *Philippus Dorſtenius,* Medicus. *Benedictus Aretius, Bernas,* Dial. Profeſſor, qui edidit librum lectionum ptem de cœna Domini. Commentar. in omnes Epiſt. Pauli: in Apocal. ohan. in 4. Evangeliſtas, & in 5. libros Moiſis. *Juſtus Vultejus, Wetteraus, Pædagogiarcha,* & S. ling. Profeſſor, qui edidit libellum Logicum, lianum, & tractatum de ſtrategematibus. *Henricus Vietor, Fridbergens,* Theologus. *Henricus Orthius, Calernius,* Theol. *Petrus Paganus, Vanfridtanus,* Poëta, qui edidit hiſtoriam tergeminorum Romanoum & Albanorum fratrum heroico carmine. *Jacobus Lerſnerus,* Acaemiæ Vicecancellarius. *Volquinus Vigelius, Wetteranus,* Medicus. *Nilaus Saſcherus, Gruningenſis Friſius,* M. D. *Nicolaus Rodingus, Treiſen,* Theol. D. *Chunradus Matthæus, Alsfeldianus,* J. U. D. *Lazarus Schorus, Francus,* Pædagogiarcha. *Bernhardus Copius, Stromburgenſis, Weſtphalus* J. U. D. qui edidit Ideam totius Philoſophiæ, & Inſtitution. is Analyſin. *Petrus Nigidius ſenior,* Pædagog. & Prof. Phyſ. qui edidit enchum Profeſſorum Marpurgi defunctorum: & ſelectum Gramatices. *Georgius Sohnius, Roſbachienſis,* Theologus. *Victorinus Schond.* M. D. *Ambroſius Schuretius,* J. U. D. qui edidit librum de hæreditatis ab inteſtato, & analyſ. Logicam Inſtitut. juris. *Valentinus Forſterus Wittenberg.* J. U. D. qui edidit tractatum de hæred. ab inteſt. De juriſd. omana lib. 3. de hiſtor. juris civil. Rom. *Regnerus Sixtinus, Friſius. Joannes à Walmanshauſen,* nobilis Theologus. *Georgius Marius, Wirzrgenſis,* Medic. *Ægidius Hunius, Wurtembergenſis,* qui edidit comentarium in Geneſin, librum de cœna Domini contra Embdenſes, lium de prædeſtinatione, ut & alios quàmplurimos, qui cùm in omniũ entur manibus, recenſere eos ſuperſedeo. *Bartholomæus Mejer, Alsanus,* Theo. *Chriſtophorus Lerſnerus, Marpurgenſis,* J. U. D. *Hermans Lerſnerus, Marpurgenſis.* J. U. D. *Philippus Matthæus,* J. U. D. qui edit tractatum de reg. jur. *Adamus Lonicerus* D. Math. Profeſſor. *Henricus*

ricus Botterus, Hollandus, Med. *Johan. Beuterus, Francus*, Philoſ. *Nicolaus Vigelius, Treiſenſis Heſſus*, J. U. D. qui edidit methodum juris civilis, in Carolinam conſtitutionem exegeſin: de obligationibus & actionibus: methodum juris conrroverſi: Examen Juriſconſulrorũ: rationem compendiosè diſcendi jura: Methodũ juris Pontificii, cum multis libris ad huc aliis. *Theophilus Heidenricus Lonicerus. Joh. & Hermannus Wolfius* Medicinæ Doctores. *Daniel Arcularius, Caſſellanus*, Theologus, & ſtipendiariorum Ephorus, qui edidir commentarium in Acta Apoſtolorum: commenrarium & diſput. in Auguſtanam confeſſ. commentarium in Eſaiam: Arcam fœderis poſthumam: De miſſa, & cœnæ Dominicæ profanatione. *Petrus Nigidius*, J. U. D. & Profeſſor Ethices. *Johannes Ferinarius, Uratislavienſis Sileſus*, Pædagogiarcha, & hiſtor. Profeſſ. *Johannes Magirus, Frizlarienſis*, Phyſicus, qui edidit commentarium Phyſicum & Anrhropologiam. *Johannes Moltherus, Battenburgicus*, S. T. D. & Hebr. linguæ Profeſſor, qui edidit malleum obſtinationis Judaicæ. *Hermannus Nigidius, Marpurgenſis*, Rhetor, qui obiit Gieſſæ. *Christophorus Cramerus, Allendorffenſis*, Græc. ling. Profeſſ. *M. Johannes Scholius, Battenburgicus*, S. linguæ Profeſſor, qui edidir diſputationes de præcipuis Chriſtianæ religionis capitibus, inter Papiſtas & Luth. nec non libellum Rhetoricum: atq; hi omnes naturæ ſolverunt debitum: qui ſequuntur, adhuc ſunr in vivis, quorum ſcripta cùm in omnium verſentur manibus, hîc recenſere nolui. *Otto Gualperius, Rotenburgenſis*, Hebr. & Græc. linguæ Profeſſ. *Johan. Winckelman, Hamburgenſis*, Theol. D. *Hermannus Vultejus, Wetteranus*, J. U. D. *Hieronymus Treutlerus, Suinenſis Sileſius*. J. U. D. *Johannes Gœddæus, Swertenſis Weſtphalus* J. U. D. *M. Rodolphus Goclenius, Corbachianus*, Philoſophus. *Johannes Hartmanni, Ambergenſis Palatinus*, Mathem. & Med. D. *Hermannus Kirchnerus, Hirsfeldenſis*, Poëta & Hiſtoricus. *Theodorus Vietor, Lichenſis* Pædagog. *Balthaſar Menzerus*, Theologus. *Antonius Gothofredus*, Weſtphalus, J. U. D. *Henricus Ellenberger*, Med. D. *Chriſtophorus Muldenerus* Phyſicus. *Nicolaus Braun*, Phyſicus & M. D. *Caſparus Sturmius*, S. T. D. *Raphaël Eglinus*, S. T. D. *Chriſtophorus Deichmannus*, J. U. D. *Antonius Matthæus*, J. U. D. *Georgius Cruciger*, Logicæ Profeſſor, & S. Theol. *Johannes Combachius*, olim Philoſophus, jam Theologus. *Henricus* [...]*træus*, Med. D. *Paulus Cellarius*, Med. D. *Rodolphus Goclenius junior* [...] D. & Matheſeos Profeſſor.

Ad radicem montis, cui urbs ſuperſtructa eſt, auguſtum viſitur bi-
rritum templum, *D. Eliſabethæ, Reginæ Hungariæ*, Ludovici Haſſiæ
andgravii conjugi ſacrum, ab eademq; conditum, ad quod illo tempo-
, quo adhuc ſquamæ tenebrarum Papalium univerſæ Germaniæ ocu-
s erant obductæ, multæ peregrinationes inſtitutæ, & vota facta ſunt,
cujus interiore parte ejuſdem Reginæ pretioſum, & variis gemmis
lornatum monſtratur monumentum: ad valvas templi viſitur etiam
onumentũ ſuaviſſimi illius Heſſorum cygni Elii Eobani monumentũ.

Non procul ab ædibus Teutonicis viſitur Xenodochium ab eadem
ndatum, & locupletibus reditibus ad inopum ſuſtentationem locu-
etatum. In Cœmeterio *D. Michaëlis* viſitur monumentum *Juſti Vul-
ii*, Pædagogiarchæ, & ſanctæ olim linguæ Profeſſoris.

GIESSA.

GIESSA eſt urbs Haſſiæ, ad fluvium Lanum condita: initium ejus
fuit tantummodò villa, ex villa verò pagus, ex pago civitas, poſt ci-
atem propugnaculum munitiſſimum, à Philippo Haſſiæ illius Achil-
nno 1530. extructum, poſt propugnaculum Academia hoc ſeculo flo-
tiſſima facta eſt, cujus fundatores Haſſiæ Darmſtatini Principes (non
q; ſingulari Dei providentia indultis à *Rudolpho II. Imp* privilegiis)
itere: ejus Academiæ inauguratio anno 1607. 7. Octob. fuit inſtituta.

Arx, Dicaſterium, Collegium recenter ab Illuſtriſſimo Heſſię Land-
vio, *Dn. Ludovico juniore* conditum, & tanta magnificentia extru-
m, ut vix ullum aliud in tota Germania illi conferri queat. *Armamen-
ium* à Ludovico ſeniore anno 1586. extructum, omni armorum &
chinarum bellicarum genere inſtructiſſimum, in quo tormenta, tho-
es ferrei, cataphractorum corpora, cæteraque bello neceſſaria reſer-
ıtur, *ædificiaq; nova Profeſſorum* maximis ſumptibus & exquiſito arti-
o extructa, urbis faciem plurimum ornant.

Propugnaculi tamen vallum anno 1547. rurſus fuit deſtructum, at
no 1560. denuò inceptum eſt extrui, ac intra quinquennium abſolu-
n eſt.

Urbs eſt inſignem quam Lanus flumine lambit,
Atq; ſuis rivis rura propinqua rigat. Incerti authoris.

In Academiam Giessenam.

Conrad. Bachmannus. *NOn ſat erat patrii tantus tibi Principis ardor,*
Quòd te, quodq́; tuos clementer honoribus auxit,
Et Muſæa cohors, Phœbusq́; cohortis alumnus,
Doctificis tua labra undis, tua tecta domosq́;
Irrigat? his etiam (ô magnum memorabile nomen.)
Germani Rex ille fori, caput Auſtridos oræ
Conceſſit ſacra jura & non violabile donum,
Quando Academiæ titulos nomenq́; decusq́;
Contulit, æternis nunquam moritura diebus
Munera, nobilibus tantùm conceſſa Lycæis.
Gieſſa retrò paucos ſi tecum colligis annos
Idem. *Quid fueris, quóve in numero quo deniq; --*
Invenies: inventa negas hæc omnia? quæram
Et quæſita palàm te dignis verſibus edam:
Secula quot fuerint, non eſt cognoſcere promptum,
Cùm vix oppidi erat dignum tibi nomen, ab illo
Tempore nulla tibi cognomina priſca ſuperſunt,
Aut ſi quod ſupereſt, obſcuri nomen habebis.
Quæ tabulæ exiguo ſpacio mundi oppida & urbes
Monſtrantes Gieſſam *poterint oſtendere ab ævo?*
Quæ monumenta per hiſtoricos conſcripta recenſent
Te, niſi in adverſa, per bellum & fulmina ſorte,
Quam Mars Teutonicus, quam cœlicus ignis inuſſit?
Uſq; adeò obſcuris latuêre hæc nomina faſtis.
Quando ferè exigua anguſto Pomœria circo,
Tota paludoſo cœno ſubmerſa jacebant,
Primorum & ſuperant murorum hinc rudera & illinc,
Quæ ſpacium oſtendunt anguſti limitis, atq; hîc
Pars incluſa domos fulcit, pars eruta fundo
Fit nova maceries ædis ſuper impendentis.
Qui tibi tum mores fuerint, quæ vita? referre
Non mihi nunc operæ fuerit, laudata feruntur
Sæcula priſcorum quondam tranſacta Quiritum,
Cùm -- fuerat, cum Quiritia pràta virebant.

——*Inde platearum ſeries diducta, patetq́ue*
Amplificata urbi domuum ſtructura novatæ. Idem.
Majoresq́ue oſtentat opes, ſublimia cœlo
Extollens tecta.
Tandem ubi magnanimo ſpirans de pectore Martem, Idem.
Hoſtibus & dextrâ metuendus & ore Philippus,
Effuſoq́ue lacu cingebat, & aggere valli:
Munibatq́ue minas murorum, arcemq́ue locabat,
Et ſanctæ fidei ſacraria, principe digna
Hæc opera & nullis inter moritura diebus.
Jam poteras, ô Gieſſa, tuis te credere pennis,
Atque hoſtes terrere minis: ſed poſtea Cæſar
Carolus *hanc molem murorum atque agmina valli*
Diripuit, foſſam implevit, pennasq́ue recîdit.
Quæ cuncta eximius Princeps Ludovicus *honori*
Reſtituit patriæ, & longè meliora reduxit.
Addidit excelſas ædes, Martiq́ue ſacravit,
Quas tenet, & metuenda ſedet ſuper arma tremendus.
Sed nondum his poteras te celſas tollere in auras,
Nedum pinnarum contingere vertice cœlum.
Et nunc quinta ſolum, non tempeſtatibus æquis
Urit hyems, patriæ cùm Dux Ludovicus, *amicum*
Cattigenis numen populis, exſtruxit in urbe hac
Palladium omniſophum quod Pantechnæa per omnes
Evexit numeros, & tu ter maxime Cæſar
Juſſiſti eſſe ratum per cunctas Teutonis urbes,
Teutonis? imò ubi ſe tua magna extendit opum vis.
Nec refert quòd Papa tuis non annuit auſis:
Quicquid Cæſareum confirmat numine ſceptrum
Debet id eſſe ratum, nec Papa eſt Cæſare major.
Et te, Gieſſa, *tuus* Princeps *ita vexit ad alta*
Culmina cœlorum, atque obſcuri nominis umbram
Diſcuſſit, laudemq́ue tibi nomenq́ue paravit.
Quæ ſchola nunc geminos crevit viguitq́ue per annos Idem.
Non ſegni potuit victa jacere ſitu.

Sedula curarum, ſtudiis ſuccrevit honeſtis,
Theologos pariens philoſophosq́ libros.
Nimirum his pugnis tantos ſurrexit in auſus,
Hic tantæ ſummam commoditatis alit.
Quando ſtrenuior pugna eſt, Eccleſia tantò
Semper in hac luctâ grandius augmen habet.
Sed Deus hanc ſortem cœlo eſt miſeratus ab alto,
Et te Cæſareis dotibus inde beat.
Quicquid in his pugnis Academia gnava laborum
Exhauris, ſanè ſuavis amica Dei es.

Quandoquidem egregia hujus urbis commendatio eſt apud cla-
riſſimum virum, *Dn. Chunradum Theodoricum in Oratoria*, eam hoc lo-
co præterire nolui: *Sebaſtianus*, ait *Münſterus in opere ſuo Coſmographi-
co, quàm ſæpiſſimè de veterum Germanorum in annotandis rebus geſtis incu-
ria ac ſocordia conqueritur, hinc namq́ fit, ut præclariſſima non tantùm
Germanorum geſta ignoremus, ſed & plerarumq́ urbium origines certæ &
indubitatæ nos lateant. Idem de* Gieſſa *noſtra conqueri jure & nos poterimus
cùm origo ejus planè ſit incognita. Eſſe tamẽ eam unam ex vetuſtiſſimis Haſ-
ſiæ oppidis, monumentorum veterum reliquiæ teſtantur. Colligere id eſt
Latino literarum diplomate ab Ottone, Haſſiæ Landgravio, anno Dom
1325. 11. Calend. Septembr. conceſſo, quo privilegia civitatis impertit hab-
tantibus, quæ verba ejuſdem ſunt: Ante ſeu extra oppidum* Giezen, *quibu
fruuntur cives habitantes intra muros. Oppidum ergo longè ante, & quiden
D. Eliſabethæ temporibus fuiſſe probabile eſt, id quod & murorum antiqui-
tates arguunt.*

*Sita verò urbs hæc eſt in veteri Cattorum ſede, ea ſcilicet ſuperior
Haſſiæ parte, quæ agrum Wedderaviæ attingit, in loco paludoſo & plan
attamen valde opportuno: à Francofurto ſcilicet meridiem verſus milliar
bus 6. ab Imperiali Wetzflaria occaſum verſus, milliar. 1. à Marpurgo ad ſ
ptentrionem milliar. 3. à Grunberga ab ortu milliar. 2. ſitus, vel eo nomi
reliquis Haſſiæ civitatibus præferendus, quòd regia totius Haſſiæ via, q
Francofurtum & Spiram ducit, mediam urbem penetrat: cujus benefici
quibuſvis Saxoniæ ditionibus, aliisve circumjacentibus plurimis tam me
dionalibus, quàm occidentalibus, & orientalibus, univerſæ Germaniæ r
gionibus, ſingulis ſeptimanis ſtudioſis & incolis aliis literæ per tabelliones
ratos à parentibus & cognatis aliis tutò tranſmitti, neceſſaria verò alia, cu*

run

um beneficio, abſq; gravi ſumptuum diſpendio advehi poſſunt. Forma pidi primitus quidem fuit circularis, & exiguo admodum ambitu deſcri- a. id quod veterum murorum rudera aqua interluente concluſa indicant: tiſſimis verò progreſſu temporis ſuburbiorum pomœriis ante Chriſti an- m 1325. amplifi ata, ut juſtam nunc civitatis magnitudinem repræſentet. ortas ad quatuor cœli plagas directas habet quatuor, quibus etiam in toti- m partes, totidem plateis, diſcernitur. In meditullio verò non aliter ac cor e ventriculus in corpore humano forum cum curia continetur. Orientem ſpicit porta novi ſtrati: Meridiem Francofortana quæ vulgò porta Seli- nii dicitur. Occaſum Heuchelheimenſis ſive ſuburbii novi: Septentrio- n Marpurgenſis, communiter porta valli dicta. Ambitus ejus talis eſt, ut xteriores foſſarum terminos legas, deambulando per horæ unius ſpacium netiri eundem poſſis. Ob loci commoditatem à Philippo Heſſorum Prin- e vallis & foſſis validiſſimis undiquaq; munita eſt anno 1530. idq; non ſi- ravi conſilio. Voluit enim ſapientiſſimus Princeps, ut Gieſſa hæc com- nis Haſſiæ propugnaculum eſſet fortiſſimum, quo, tanquam clave, aditus andem omni hoſti penitus intercluderetur. Dirutum eſt vallum ex par- & foſſæ deſtructæ ſunt fatis ſic volentibus & Cæſaris ira, Erneſti Solmen- omitis manu, Principe Philippo in cuſtodia detento, anno 1547. At à Lu- ico ſeniore Landgravio reparata ſunt valli propugnacula, & amplifica- ſtis omnia, anno 1571. Id quod his verbis Epigramma Petri Pagani, P.L. ui portæ Francofortanæ inciſum, innuit:

Captus erat Princeps, non Marte, ſed arte, Philippus,
Cum benè munitum deſtrueretur opus.
Nominis hoc patrii Ludovicus amore refecit,
Anno bis ſeptem luſtra ſequente novo.
Principe dignus honos, patriæ ſarcire ruinas,
A quibus Haſſiacos, CHRISTE, tuere polos.

Ædificia Gieſſæ noſtræ non redolent inſolentiam Hiſpanicam, nec nificentiam ſpirant Italicam, ſed ſunt humilia, lignea, luto & calce ob- , tegulis ſive lateribus coctis tecta: vetuſtate tamen ſtructura coruſca. minus hoc dedecori ipſi cedit, quàm Wittembergæ quæ ipſa, Univerſi- ejus annalibus atteſtantibus, antequam Academiæ ſedes facta domus it luteas & ſtramine tectas, quanquam nunc ædium magnificentia cum certet: quod ipſum & de Gieſſa noſtra certò nobis pollicemur, ſi ea mo- a ceperunt, in extruendis partim novis, reparandis partim & exor- s veteribus ædificiis, ſedulitate incolæ perrexerint. Baſilicas olim ha-

buit duas, alteram D. Selicernio ſacram, extra oppidum, in monte Selice
nii, non procul ab officina lateritia ſitam, à Philippo Landgravio, ne ob lo
vicinitatem propugnaculo valli nocumento eſſet, deſtructam: alteram I
Pancratio dicatam, in media urbe ſitam, & ipſam ſtructura humilem
anguſtam, ſed tamen turri excelſa, æramentis ſive campanis ſonoriferis i
ſtructiſſima exornatam. Orientem verſus conſpicua eſt arx vetus, quæ Cap
tanei ſedes eſt. Collegium dein Ludovicianum, regia magnificentia præte
tis annis exſtructum, cujus ſplendor, non aliter ac Jaſpis annulum aureum
univerſum oppidi circulum exornat: poſt aula nova Grammatophyla
Principis nunc dicata, & tandem ſumptuoſiſſima iſta Armamentarii n
ſtrues, à Ludovico ſeniore Haſſiæ Landgravio erecta, neceſſariisq; munit
nibus quibuſcunq; ſic inſtructa, ut exteræ etiam regiones excellentiæ palm
ipſi meritò porrigant.

Aëre Gieſſa fruitur ſalubri: non enim montibus eſt intercluſa, ut pe
feræ mephites & putres exhalationes viroſa craſſitie ipſam corrumpant,
aëre fruitur libero, ideoq; puro: ita ut peſtis vel alius morbus acutus rariſſi
hîc, ſicuti alibi fieri conſuevit, graſſetur: aut ſi quandoq; incidat, abſq; gr
tamen infectione hinc inde leviter vagetur. Solum habet circumquaq; fe
le, quod Wetteravicam redolet fœcunditatem, omniumq; fructuum, frug
aut leguminum proventum copioſiſſimum edit.

Paſcuorum ſylveſtrium & pratorum irriguorum luxuria abund
quorum fertilitatem, fluminum præterlabentium rivi, Wiſſeci ſcilice
Lani mirificè promovent: ut hoc nomine, omnium ſaniorum judicio,
Haſſiæ oppidis meritò ſit præferenda.

Fertilis hæc ſoli æquabilitas loci etiam amœnitatem reddit long
cundiſſimam. Sive enim hortorum reſpicias frequentiam, eſt ea circum
que fragrantiſſima: ſive pratorum abundantiam, eſt ea ſuaviſſima:
campi & agrorum copiam, eſt ea patentiſſima: ſive receſſuum atq; umbr
lorum ſylveſtrium vireſcentiam, eſt ea exoptatiſſima, ut jure hîc illud P
uſurpare poſſis:

Nullus in orbe locus Giesâ prælucet amœna.

Cives Gieſſæ noſtræ utplurimùm agrorum culturæ & opificiis ma
riis, inprimis verò lanificiorum texturæ, inde à multis retrò ſeculis ſunt
ti, quo nomine & Gieſſa & Gieſſenus pannus apud exteros eſt celebris.
quia contractibus & mercimoniis quæſtuariis aliis non inhiant, ab iniq
fraudulentis impoſturis ſunt alieniores, ſimplices, humiles, temperãtes

im..l ac ſemel dicam, viri ſunt honeſti & boni. Quod ſi quandoq; unus atq; al-
er eorum in cenſu deprehendatur nequam & degener, mirum uſq; adeò non
ſt cùm ſemper mala ſint admixta bonis errore ſub illo.

Politicæ gubernationis forma incolæ temperata utuntur. Agnoſcunt
rum ſummum magiſtratum Principem cum ſubdelegatis ſuis, & juxta hos
dinem Senatorium ac Conſules, qui controverſias legibus æquiſſimis juſtè
rimunt, bonos ac innocentes defendunt, ſceleribus & flagitiis pollutos ſe-
erè puniunt.

Quid quod præcipuum civitatis ornamentum eſt, Eccleſia in hac ur-
doctrinæ ac religionis puritate floret & viget, eandemq; ab omnibus corru-
elis in hanc uſq; diem illibatam conſervat: idq; beneficio fideliſſimorum
Pa.orum ſuorum, virorum clariſſimorum, qui longis ab hinc annis eam vo-
& re laudabiliter rexerunt: inter quos præcipuè excellunt Henricus Or-
ius, Theologiæ poſtea in Acad. Marpurg. Profeſſ. Georgius ille Nigrinus,
mitatus Niddani Superintendens, ſcriptis editis clariſſimus: & noſtra æ-
te Jeremias Vietor, SS.Theol. D. & ipſe Superintendens: in cujus demor-
i locum legitimè electus ſucceſſit Johannes Winckelmannus, SS. Th. D.
rofeſſor primarius, & Superintendens, qui adhuc dum doctrinæ puritate,
orum verò & diſciplinæ gravitate ſtrenuè officio ſuo defungitur. Quin
am, quod pretioſiſſimum eſt hujus civitatis κειμήλιον, dotibus reliquis lon-
mis paraſangis præferendum, exornata eſt in anno 1605 ſingulari Dei be-
itate, Ludovico pio Heſſorum Landgravio Celſiſſ. nutritio noſtro cle-
ſſ. auſpice, Schola nova, quam privilegiis Academicis ſumma Rudol-
II. Imperatoris auguſti clementia, anno 1607. amplificavit: ut nunc Aca-
mia hæc ſynceræ religionis, omniumq; facultatum, ſcientiarum, artium
manorum, virtutis & morum pietatis officina ſit inſtructiſſima & floren-
ſima, è qua tanquam ex equo Trojano quotidie prodeunt viri in omnibus
entiis excultiſſimi, patriæ non ſolùm, ſed aliis etiam exteris nationibus uti-
imi ac ſaluberrimi.

Dicerem ad calcem etiam de rebus ab incolis præclarè geſtis: at quia
laus cum reliquis Heſſis ipſis communis eſt, nil dicam. Fuiſſe tamen præ-
riſſimè de Principibus ſuis omni tempore meritos, immunitates & princi-
es & Imperatoriæ largiſſimæ teſtantur. Certè Imperator Maximilia-
I. nundinarum publicarum immunitates Butzbacenſibus ablatas, Gieſ-
ſibus clementiſſimè ad integrum octiduum Dominic. voc. jucund. conti-
ndas, conceſſit, erecto ampliſſimo ea de re diplomate Cæſareo Sigillo com-
muni-

munito, & Archiepiſcopi Moguntini propria manu ſubſcripto, anno Chri-ſti 1497. Jul. d. 8. Principalia Landgraviorum privilegia, Ottonis anno 1325 Henrici 1367. Hermanni 1400. Wilhelmi 1498. accepit. Specialiora nunc o-mitto, &c. Hactenus Theodoricus.

SERIES PROFESSORUM GIESSENSIUM.

Cùm anno 1605. menſe Octobri, Academia Gieſſena primum c[a]peret initium, Gymnaſiumque illuſtre ibidem aperiretur, Profeſſor[es] conſtituti fuerunt ſequentes:

In Facultate Theologicâ.

D. Johannes Winckelmannus Catto Hombergenſis, primus ibidem R[e]ctor, Eccleſiaſtes, & poſt obitum D. Jeremiæ Vieroris, Paſtor Superintendens, & pòſt in Academiâ Theologiæ Profeſſor p[ri]marius.

D. Balthaſar Mentzerus Allendorfenſis ad Salinas Haſſiacas, Stipe[n]diariorum Ephorus.

In Facultate Juridicâ.

Johannes Kitzelius Epſteinenſis, J. U. Licent. qui etiam ſub initium G[y]mnaſii per tempus aliquod Mathemata docuit: nunc Academ[iæ] Cancellarius & Conſiliarius, à Celſiſſimo Principe Dn. Ludo[vi]co, Landgravio Haſſiæ, &c. Academiæ illius fundatore factus.

Huic paulò pòſt adjungitur *D. Gothofredus Antonii* Freundenbergen[ſis] Weſtphalus, primarius juris Profeſſor, primus Academiæ R[e]ctor, Cancellarius, & Principis Conſiliarius, moritur anno 16[..] die 16. Martii.

In Facultate Medicâ.

D. Johannes Münſterus Heilbrunnenſis, qui ſtatim ubi acceſſit, p[...] correptus eſt anno 1606. die 25. Septembr. obiit.

In Facultate Philoſophicâ.

M. Conradus Dietericus Gemundenſis ad Wohram, Philoſophiæ [...]cticæ Profeſſor, & Pædagogiarcha, qui anno 1614. in Theol[ogia] Doctorales honores accepit, & Ulmam diſceſſit.

M. Caſparus Finckius Gieſſenſis, Logicæ & Phyſicæ Profeſſor, p[oſtea] Theologiæ Profeſſor & Eccleſiaſtes.

M. Chriſtophorus Helvicus Sprendlingenſis, Græcæ & Hebrææ lin[gua]rum Profeſſor, poſtea Theologus.

M

M. Conradus Bachmannus Milſungenſis, Hiſtor. & Poët. Profeſſor.

Biennio penè decurſo, cùm *D. Rodolphus II. Rom. Imperator*, Gymnaſium Gieſſenum Academicis Privilegiis clementiſſimè donaſſet, cæterisq; omnibus Academiis per totum Romanum Imperium æquafeciſſet, eademq; Privilegia anno 1607. die 7. Octobr. publicè & ſolenniter promulgarentur, omnium etiam Facultatum profeſſiones eo loq; modo conſtitutæ fuerunt, ut Academia Gieſſena jam per totum mundum nobilitata nulli alii cedere poſſet Academiæ. Acceſſerunt ad ſuperiores Profeſſores.

In Facultate Theologicâ.

Henricus Eccardus Wetteranus, Heſſus, qui deinde anno 1610. in Thuringiam abiit, Eccleſiæ Franckenhuſanæ Superintendens conſtitutus, jam vivit Aldenburgi in Miſnia.

Chriſtophorus Helvicus, moritur die 10. Septembr. an. 1617.

Caſparus Finckius, anno 1616. menſe Septembri Coburgum abiit.

Johannes Gieſſenius Oſnabruggenſis, Weſtphalus.

Juſtus Feurbornius Hervordienſis, Weſtphalus, D. Menzeri gener.

In Facultate Juridicâ.

Henricus Nebelcra, cognomento *Immelius*, Francobergenſis, Haſſus, poſt fatum D. Gothofr. Antonii primarius juris Profeſſor factus, & Conſiliarius.

Petrus Friderus Mindanus, juris Profeſſor, & Conſiliarius, an. 1613. menſe Auguſto Francofurtum ad Mœnum diſceſſit, atq; ibidem è vita hac mortali exceſſit.

Helfricus Ulricus Hunnius Marpurgenſis Haſſus, Profeſſor, & Conſiliarius.

Johannes Bredenbachius Klopfheimenſis, Wetteravius, Inſtitutionum Prof. & Conſiliarius.

In Facultate Medicâ.

Joſephus Lautenbachius Alſatus, Medicinę Profeſſor primarius, obiit die 17. Auguſti, anno 1614.

Gregorius Horſtius Torgenſis, jam Profeſſor primarius, & Illuſtriſſimi Principis Ludovici Haſſiæ Landgravii Archiater.

Michaël Doringius Uratiſlavienſis, anno 1612. menſe Martio rediit ad ſuos.

Ludovicus Jungermannus Lipſienſis Botanicus ordinarius.

D. Samuel Stephani Gruningenſis Würtembergicus, Anatomicus or-dinarius.

In Facultate Philoſophicâ.

D. Petrus Hermannus Nigidius Marpurgenſis, Rhetorices Profeſſor, & Syndicus Academiæ, obiit die 28. Januarii, an. 1616.

M. Johannes Stumpfius Alsfeldianus, Phyſices Profeſſor, anno 1611 menſe Octobr. Znaimam in Moraviam abiit, Paſtor ibidem Ec-cleſiæ conſtitutus.

M. Nicolaus Hermannus Mylfeldenſis Francus, Mathematum Pro-feſſor, obiit an. 1609. die 13. Septembr.

M. Joachimus Jungius Lubeccenſis Saxo, Mathematum Profeſſor, an-no 1615. ad ſuos rediit.

M. Chriſtophorus Scheiblerus Armsfeldenſis Waldecus, primò Græ-cæ linguæ, deinde Logices & Metaphyſices Profeſſor, & deni-Pædagogiarcha.

M. Antonius Hagenbuſchius Laubacenſis, Phyſices Profeſſor, an. 161 Düſſeldorfium diſceſſit.

D. Johannes Breidenbachius, Philoſophiæ practicæ Profeſſor, poſtea A-cademiæ Syndicus, ad ſcamnum juridicum aſcendit.

M. Johannes Steuberus Schwigershuſanus, Græcæ linguæ, & p-Phyſices Profeſſor, edidit Phyſicam generalem.

M. Henricus Widdeburgius Neoſtadio-Brunſwigius, Mathematu-Profeſſor, anno 1616. aſſumpto gradu Doctoratus Wolfenbytu-abiit, Paſtor & Superintendens ibidem ordinatus.

Jacobus Müllerus Turgenſis, Mathematum Profeſſor.

D. Philippus Grebſius Grünavienſis Wetteravius, Philoſophiæ practi-Profeſſor, & Academiæ Syndicus.

Ioh. Crugerus.

Giſa ſuos heroas alit, celeberrima Giſa,
Semideos quavis jactat in arte viros.
Aſpice Theologos clariſſima lumina cernes,
Lumina vel rutilo fulgidiora polo.
Aſpice volventes ſinuoſa volumina juris,
Ipſius Atlantes dixeris eſſe Dices.
Aſpice quos medica clarat Podalirius arte,
Hîc quoq; præclaros experiere viros.

GRU

GRVNBERGA.

GRunberga eſt urbs Haſſiæ, ſic dicta à *viriditate* & *monte*, quaſi ein grün Berg/nam ea parte, qua ad ortum & meridiem ſpectat, ſu-er proclivi & viridi monte exſtructa eſt, quæ niſi aliquoties Vulcani m experta eſſet, maximis Haſſiæ urbibus annumeranda foret. Fines iim ejus ultra hodierna mœnia olim latè ſe extenderunt, quemadmo-im procul ab urbe in valle, ubi ſunt tot fontium ſcaturigines, ejus rei dicia extant, quo etiam in loco inſigne templum habuit S. Petro ſa-um, unde nomen illud der Peters Weg remanſit. De incendio anno 70. die 13. Maji exorto, in Eccleſia cathedrali ſequentes reſervantur rſiculi:

Anno milleno C. ter L. X. duplicato,
Nocte Gangolſi per fulgur dicitur uri
Grunberg ſolennis civitas communiter omnis.

Nec non de altero an. 1391. 5. Auguſti exorto leguntur hi verſiculi:

Anno milleno ter centeno, nonageno
Primo, fuit mota Grunberga igni quaſi tota,
Chriſti die Regis Oſwaldi & Martyris ejus.

Hanc urbem arx præclara, ſuperioribus annis à Ludovico ſeniore ſſiæ Principe renovata, (*olim enim fuit D. Antonii Canonicorum Col-ium*) Xenodochium, (*olim virginum Veſtalium Cœnobium*) Monaſte-m Franciſcanum, *hodie civium habitatio*, bina templa, binæ curiæ, bi-ſuburbia, non parum commendant. Meminit hujus urbis *Jacobus Micyllus* in itinere Francofurdiano in hunc modum:

Inde Gerunbergæ ſubeunti luce venimus,
Urbem cui viridis nomina fecit ager.
Forſitan hinc etiam progreſſus longius eſſet,
Ni pluvia inceptum detinuiſſet iter.

Arx autem primùm anno 1182. condita eſt. At anno 1195. per Epi-pum Moguntinum fuit expugnata, & oppidum incendio datum eſt.

Verſus ortum ingentis molis obtinet pontem, è lapidibus & con-ta terra extructum, qui magna jam civibus præſtat commoda: jungit m urbem vicino monti, ad quem alioqui nullus pateret per vehicula eſſus.

STEPHANUS RITTER IN DILECTIS-
ſimam ſuam patriam.

Stat munita ſuis muris, contermina ſylvæ
Urbs vaſtæ: præclara, ingens, & turribus altis
Ardua, Vulcani toties experta furorem.
Hæc olim dulci lympharum munere caſſa,
Artifici invento celſum conſcendere montem
(Ima valle rotæ pulſu dum pellitur unda)
Cogit aquam ac aliam per cannas quærere ſedem.
Hinc aqua per vicos diviſim diditur omnes.
Sis felix, vigeas immunis patria damnis,
Quæ mihi ſtraviſti, primùm dum vagio, cunas.
Hîc ubi ſe oſtendunt celſi faſtigia templi,
Et querulæ valles, & culti floribus horti,
Hîc Grunberga *tuum viridi ſub ceſpite culmen*
Tollis ubi ad roſidi flammantia ſidera cœli.
——Urbs iſta celebris
Cattorum, viridis quam ſignant nomina collis.

Incerti authoris.

De hujus oppidi antiquitate teſtatur matricula Imperialium u[rbium], quam poſuit in rerum Germanicarum deſcriptione *lib. 2. Pe[trus] Bertius*, in qua etiam recenſetur *Grunberga in Haſſia*, inter alias urb[es] Imperii liberas relata.

ALSFELDIA.

ALSFELDIA eſt urbs Haſſiæ, ædificiis benè extructis, & duob[us] amplis ſuburbiis exornata, ad *Schwalmam* fluvium condita: cuj[us] nomen ab *Adolpho* Imperatore quidam deducunt, ac ſi Adolffsfeld a[p]pellanda foret: alii verò à nobilitate derivant, quaſi Adelsfeld/propte[r] ea quòd in ea nobiles frequenter ſedem & domicilium habuerint.

Prima hæc ſuſcepit purgati dogmata verbi,
Urbibus è reliquis Haſſia clara tuis.

Stephanus Ritterus.

Prodiere ex hac urbe *Bartholomæus Mejer*, Theologus: & *Chu[n]radus Matthæus*, ambo olim Profeſſores Marpurgenſes: item *Johan[nes] Stumpſius*, ſuperioribus annis Profeſſor Phyſices Gieſſenus.

Elſ

Elfeldum lux prima tulit nos veſpere ſero, Conrad. Celtes.
Craſſior & terram texit & umbra polum.
Hinc nos Elfeldum lucis via longa ſequentis, Iacob. Micyllus.
Per crebros ſaltus & juga celſa tulit.

Wilhelmus Dilichius in Chronico Haſſiaco arbitratur, quòd hęc
bs antiquiſſimis Heſſiæ urbibus ſit annumeranda, utpote quæ ante
ncobergam ſit condita. Celebrem etiam illam fuiſſe temporibus
tonis I. inde patet, quia ille anno 937. Concilium hìc inſtituit.

FRIDBERGA.

ST urbs S. Imperii vetuſta, ſita in regione quæ Wedderavia, quaſi
Wedderæ tempe vel pratum dicitur, in qua Tacitus & Ptolemæus
pios & Tencteros collocant, ob emporium ſuum olim fuit celeberri-
, quod tamen anno Chriſti milleſimo trecenteſimo quadrageſimo
ncofurtum tranſlatum eſt. Hodie Equitum Canonicorum ſplendida
io, Synagoga Judæorum, in qua fons mirè profundus viſitur, acidu-
xtra mœnia in Stadę vicinia ad Niddam fluvium ſcaturientibus tem-
egregio cathedrali, & foro ampliſſimo, ad cujus latera magnificen-
na ſunt extructa ædificia, mirè exornatur.

Francia clara viris nec equis obſcura putatur, Nic. Reuſnerus.
Sic Equitum palmam fert quoq; Francus eques.
Tertia Saxonibus, Suevis datur altera palma:
At Cattos pedites propria palma manet.
Francorum vetus illa parens gens Tenctera fertur,
Suevis & Cattis Saxonibusq; potens.
Quos circumfuſos habet omni ex parte colonos,
Marte ferox, animis ſæva manuq; valens.
Seu Salæ, Mœni ſeu ripas propter amœni,
Seu qua Fridbergæ mœnia parva jacent.
Hæc Equites alios tantum nunc anteit omnes,
Ante citos quantum Pegaſus ivit equos.
Urbs ſtat in excelſo procul edita vertice montis, Sabinus.
Incola Fridburgum nomine turba vocat.
Urbs quæ mons Pacis tranquilla à pace vocatur,
Nomine ſic rebus conveniente ſuis.

Iacob. Micyllus.

Tendimus hinc greſſum, non uno principe tuta,
Quaſe Fridburgum tecta videnda dabat.
Mœnibus hæc urbis diſtat tria millia noſtræ,
Urbs quondam noſtra non minus ipſa potens.
Cùm nondum melior Francfurtia proxima Mœno,
Undiq; collatas excipiebat opes.

Tradit Wilhelmus Dulichius in deſcriptione Haſſiæ, quòd oli etiam Imperatores Romani in hac urbe aulam inſtituerint, quodq; Fr dericus II. arcem hujus urbis condiderit, & à nomine ſuo Friderich burg appellarit.

GELNHUSA.

Est urbs Imperialis, in finibus Haſſiæ ſita, vini boni ferax, in qua dem tenent viri nobiles ejus regionis ob loci amœnitatem, plu mi. Arcem in ea Fridericus I. Imperator cum quibuſdam aliis temp condidit. Cathedrale templum ſuperioribus annis, ex incuria orga laudatiſſimo incenſo non mediocre damnum pertulit.

Nic. Reuſnerus.

Vitiferos colles Gelnhuſa oſtentat & ædem
Inſignem cultu divitiisq; ſacram.
Cæſaris hinc arcem Friderici nomine primi,
Quæ magnum decus eſt urbis & alter honos.
Et Mariæ ſylvam ſedem Veſtalibus aptam,
Et cœtus tempe ſemper amœna ſacri.
Cynthius in Druſi ſublimi vertice natus,
Amne ſuo pulchras lambit utrinq; domos.

Georg. Fabricius.

Quis neſcit ſacram Bromio Cererią; Gelhuſam,
Imperii ſacri, Cattorum in finibus, urbem?

Idem.

Oppida parva, ſacram Bromio Cererią; Gelhuſam,
Imperiią; urbem petimus votoq; potimur.
Dumq; fora & templum luſtramus, forte querelas
Fundentem legimus Chriſtum, & ſic ore loquentem:
Sum lux, nemo capit talem cognoſcere lucem:
Sum via, noſtra tamen ſequitur veſtigia nemo:
Sum pius & placidus, nemo audet fidere nobis:
Sum rerum cœliq; potens, me nemo veretur.

Poſſidet hìc amplas animis concordibus ædes
Libera nobilitas, & magnis ſæpè timenda
Principibus, tam non trepidè ſua pura tuetur.

BRVGÆ vel BRVGIS, Brugk.

ESt emporium Belgicum, Flandriæ præclariſſimum, nomen ſortitum vel à multis pontibus, vel unico ponte Bruckſtatt / apud Olnburgum & Ardenbergam, diſtans tribus milliaribus à mari. Hæc os licet omnibus bonis prope affluat, deſtituitur tamẽ flumine & fonous, maximis itaq; ſumptibus per canales ſive foſſas ſuperioribus an- factas aqua per urbem hinc inde diſtribuitur: in circuitu 4. cum dio obtinet milliaria.

——Bruga alias ſupereminet urbes. Hadr. Marius.
Extructa artifici plurima templa manu,
Publicaq; auratis ornata palatia ſignis,
Privatæ ſumptu nec leviore domus.
Mille, opus immenſum, ſecto de marmore pontes,
Unde urbem hanc quidam nomen habere putant.
——Eſt mola extremis in mœnibus urbis, Idem.
Haurit quæ largas atq; refundit aquas.
Compacta artifici, quas plurima fiſtula plumbo
Excipit, occultas & docet ire vias.
Unde aqua perpetuum per cunctos dilita vicos,
Pullulat æternis æmula fonticulis.
Multas Bruga alias exæquat dotibus urbes, Dom. Baudius.
At cunctas anteit laudibus ingenii.

Quandoquidem *Joh. Jodocus Damhouderius Juriſconſultus* præclamus, Eques auratus Brugenſis, hanc ſuam patriam luculentiſſimè ripſerit: hinc illius deſcriptionem apponere jam placuit.

MAGNIFICENTIA POLITIÆ BRUGENSIS.

Politia Reipubl. Brugenſis conſtat ex { Clero, Nobilitate, Magiſtratu & Communitate.

CLE-

CLERUS.

Clerus Brugenſis conſtat ex
- Epiſcopo Reverendiſſimo,
- Collegiis novem,
- Monaſteriis
  - Fratrum,
  - Sororum.
- Monaſteriis, vel conventibus minoribu
- Epiſcopus.

Anno milleſimo, quingenteſimo, quinquageſimo nono, Com Flandriæ Philippo Rege Hiſpaniarum, optimo conſilio inſtituti ſu per totam Belgiam compiures Epiſcopi, qui per ſingulas Belgiæ reg num Metropolitanas civitates, Eccleſiæ vigilanter præeſſent, contra reticorum incurſus, quòd Epiſcopi priores nimium latas & vagas ol nerent Diœceſes, quibus non ſatis his turbulentis temporibus ſuffi re videbantur. Et ex his Epiſcopatibus præfectus eſt unus Metropoli nus D. Antonius Perenot. Granvellanus, recens à Philippo Rege p dicto electus, & à Papa Pio IV. anno ſexageſimo primo confirmat Cui primo inter Epiſcopos harum regionum per eundem, ob inſign eruditionem, ac gerendarum rerum experientiam, acceſſit honor C dinalitius. Primus itaq; hujus novæ inſtitutionis civitatis Brugenſis I ſcopus eſt Reverendiſſimus in Chriſto pater, & Magiſter noſter L nienſis, D. M. Petrus Curtius, Brugis natus, educatus, & Lovanii Doctoratum apud S. Petrum multis annis paſtor vigilantiſſimus.

COLLEGIA.

Civitas Brugenſis præclariſſima, ex multis magnificis conſtat legiis & Parochialibus Eccleſiis. Item ex Capellis tum collegiatis, & collegiatis. Juxta ſubjectam tabulam Brugis ſunt:

Collegia 9. ſunt
- Collegium
  - S. Donatiani
  - S. Mariæ
  - S. Salvatoris
  - (Canonici.)
- Eccleſia S. Jacobi.
- Eccleſia Parochialis
  - S. Walburgæ.
  - S. Egidii.
  - S. Annæ.
  - S. Crucis.
  - S. Catharinæ.

Collegium S. Donatiani.

Magnificentiſſimum Collegium S. Donatiani prius tantùm col-
giatum, nunc per acceſſum novi Epiſcopi factum eſt cathedrale. Et

Conſtat ex
- Reverendiſſimo D. Epiſcopo, nunc D.P.Curtio, qui toti civitati præeſt Epiſcopus, & extra civitatem ad longitudinem quinquaginta quatuor, latitudinem viginti quinq; millium paſſuum Italicorum comprehendentium ſequentes civitates ac pagos..
- Domino præpoſito hæreditario, Cancellario Flandriæ Claudio Carondeleto, collatore Canonicatuum paſtoratus, & cuſtodiæ S.Dona.& S.Baſilii. Paſtoratus in Oſtcam. Cujus præpoſitura poſt mortem præpoſitura eſſe deſinet, & cedet Epiſcopo.
- Decano cantore, Canonicis } collatoribus Sacellorum S.Dona.
- Paſtore & cuſtode.
- Canonicis Baſilianis, nunc ex compromiſſis apud S. Donatianum tantum ſacellanis habitis.
- Sacellanis intra Chorum 24.
- Sacellanis extra Chorum 24.
- Archiſymphoniaco, cum 8. Choralibus.
- Pſalte, Organiſta, & Ludimagiſtro.
- Officiis multis inferioribus.

Epiſcopus autem Brugenſis habet pro ſua Diœceſi diſtrictum com-
endentem in ſe hæc oppida, videlicet

1. Brugas.	8. Oudenburgum.
2. Dammam.	9. Oſtendam.
3. Armnydam.	10. Oſtburgum.
4. Birfletum.	11. Houcam.
5. Middelburgum.	12. Monacharedum.
6. Sluſam.	13. Blanckenbergam.
7. Ardenburgum.	

Collegium S. Basilii.

Collegium S.Baſilii non eſt parochiale, quondam canonicale fuit,
ter ex regiſtro Romanę Curiæ, & ex aliis monumentis ſepulchrorũ
tiquis ſcriptis. Nunc verò ob quaſdam contentiones cum Canoni-

cis S.Donat. ratione refectionum & præeminentiæ ſuper omnes Sace lanos S.Dona. ex compromiſſo canonicatus titulum & ſigillum renu ciare, & Sacellanorum nomen tantùm uſurpare coacti ſunt, ſi vellent pud S.Donat.refectionum eſſe participes. In quo ſtatu,nomine,& ref ctionum lucro adhuc perſeverant. Hoc Collegium eſt Principis Coll gium, à Comite Theodorico Alſatio inſtitutũ & dotatum, qui uxore duxit Sybillam, filiam Balduini Regis Hieroſolymorum, à quo pro d nario munere Brugas retulit portionem Dominici cruoris, quem Jo. phus ab Arimathia à depoſito corpore Jeſu ſpongia exceptum abluer & in hoc ſuo ſacello recens extructo venerandum tradiderat.

Communicantes nullos habet.

Conſtat ex
- Sacellanis 4. qui hebdomatim paſtoratu choriali fu guntur.
- Vicario / Cuſtode } qui cum 4.ſacell.horas canon.decantant.
- Magiſtris fabricæ tribus ſuperioribus.
- Triginta Dominis S. Cruoris contubernalibus, quibus quotannis creatur novus Præpoſitus.
- Magiſtris fabricæ inferioribus,ſcilicet Conſiliariis duobus.
- Virgifero uno.
- Scabelletiis duobus.

Collegium S. Mariæ.

Collegium S.Mariæ virginis eſt Canonicale & Parochiale.

Conſtans ex
- Præpoſito nunc Magiſtro Petro Druſio, collatore can catuum & ſacellaniarum ejuſdem Eccleſiæ ordinari multarum aliarum curarum,& ſacellaniarum.
- Canonicis 11.
- Paſtoribus tribus, ſcilicet portionis aureæ, argenteæ plumbeæ, cum cuſtodibus 4.
- Sacellanis intra Chorum 20.
- Sacellanis extra Chorum 18.
- Vicariis 4.
- Archiſymphoniaco,cum ſex choralibus.
- Ludimagiſtro,Organiſta,Cantoribus.
- Officiis inferioribus multis.

T

Templum hujus Collegii eſt longè magnificentiſſimum, habens arias ſanctorum venerabiles reliquias & Tumbas corporum, Caroli à Burgundia, qui ante Nancium cæſus occubuit, & Mariæ filiæ ipſius uxoris Maximiliani Imperatoris. Nec non Tumbam illuſtris Domini, Dn. Lodovici à Brugis, Domini Gruythuſii, Comitis Winceſtriæ, Principis Steenhuſiæ, &c. Conſiliarii, & à cubiculis, &c. & ordinis aurei velleris quitis aurati, ſuoq; tempore gubernatoris generalis Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ, & eques honoris præfatæ D. Mariæ, & Tumbam Margaritæ Borſelæ conjugis prænarrati D. Gruythuſii, filiæ D. Hinrici Borſelæ à Vera, Comitis à Maupre: communicantium habet decem millia.

Collegium S. Salvatoris.

Hoc Collegium S. Salvatoris canonicale eſt & parochiale, hactenus patronatus Epiſcopi Tornacenſis.

Conſtat ex
- Decano.
- Canonicis 20.
- Paſtoribus tribus, ſcilicet portionis aureæ, argenteæ, & ferreæ, cum ſuis cuſtodibus.
- Sacellanis intra Chorum.
- Sacellanis extra Chorum 5.
- Archiſymphoniaco, cum ſex choralibus.
- Ludimagiſtro.
- Organiſta.
- Cantoribus ſymphoniacis, virgifero.
- Officiis inferioribus multis.

Huic patronatui ſubſunt Eccleſiæ S. Jacobi, & S. Walburgis, & canus Chriſtianitatis. Communicantium habet circa 8. millia.

Ecclesia S. Jacobi.

Hæc Eccleſia parochialis eſt, in qua quotidie decantantur ſeptem ræ canonicæ.

Conſtat ex
- Paſtore cum cuſtodibus.
- Sacellanis Vicariis.
- Archiſymphoniaco, cum 4. choralibus.
- Ludimagiſtro.
- Organiſta.
- Cantoribus ſymphoniacis, virgifero.
- Officiis inferioribus multis.

Communicantium habet quatuor millia.

ECCLESIA S. WALBURGÆ.

Hæc Eccleſia parochialis eſt, in qua quotidie decantantur ſepte

horæ canonicæ.

Conſtat ex
- Paſtore cum cuſtode.
- Sacellanis intra chorum 13.
- Sacellanis extra chorum 7.
- Ludimagiſtro cum 2. choralibus.
- Organiſta & virgifero.

Communicantes habet plus mille.

ECCLESIA S. ÆGIDII.

Hæc Eccleſia parochialis eſt, in qua quotidie decantantur ſept

horæ canonicæ.

Conſtat ex
- Paſtore uno, cum cuſtode ſuo.
- Sacellanis extra chorum 6.
- Archiſymphoniaco & 4. choralibus.
- Cantoribus ſymphoniacis.
- Ludimagiſtro.
- Organiſta & virgifero.
- Officiariis inferioribus.

Communicantium habet tria millia.

ECCLESIA S. ANNÆ.

Hæc Eccleſia parochialis eſt, in qua decantantur horæ canon

certis anni temporibus.

Conſtat ex
- Paſtoribus duobus, qui alternis hebdomadibus iam paſtoratu funguntur in Eccleſia S. Crucis.
- Cuſtode uno.
- Sacellanis Vicariis 4.
- Ludimagiſtro.
- Organiſta.
- Virgifero.
- Officiariis inferioribus.

Communicantium habet 6. millia.

ECCLESIA S. CRUCIS.

Hæc Eccleſia parochialis eſt, ſita ad mœnia civitatis, in qua de

tantur horæ canonicæ certis tantùm anni temporibus.

Con

Conſtat ex
- Paſtoribus duobus iiſdem, quibus S. Annæ.
- Cuſtode uno.
- Sacellanis Vicariis 4.
- Ludimagiſtro.
- Organiſta, Virgifero.
- Officiariis laicis.

Communicantium habet tria millia.

Ecclesia S. Catharinæ.

Hæc Eccleſia eſt parochialis, ſita ad mœnia civitatis, in qua decantantur horæ canonicæ certis tantùm anni temporibus.

Conſtat ex
- Paſtore uno.
- Cuſtode.
- Sacellis Vicariis 2.
- Organiſta, virgifero.
- Ludimagiſtro.
- Officiariis laicis.

Communicantium habet duo millia. Atq; hæc de Collegiis, quibus varia Sacella ſubjecta eſſe convenit.

DE SACELLIS.

Habet civitas Brugenſis præter has Eccleſias parochiales, multa etiam non parvæ magnificentię Sacella, opificibus quibuſdam exſtructa.

Templum S. Johannis

Templum S. Chriſtophori, Sacellum S. Petri, Templum S. Amandi — ſub S. Donatio.

Sacellum
- S. Eligii.
- S. Nicolai.
- S. Lucæ.
- S. Cœciliæ.

Templum Hieruſalem cum Paſtore & 12. viduis pauperibus ibidem alitis.

Sacellum Juliani.

Sacellum Huberti, hoſpitale furioſorum.

Sacellum nautarum.

Sacellum proxænetarum.

Sacellum {
textorum.
S. Martini Fullonum.
S. Jodoci piſciferorum.
Cœli.
S. Jacobi.
flagellorum Chriſti, aurigis.
& hoſpitale cœcorum, pluresq́; domos viduarum. Re-

liqui opifices habent ſua propria ſacella in templis parochialibus au- Monaſteriis, ſuos ſacellanos, ſuas fundationes & ornamenta Eccleſiaſti- ca, in quibus quotidie varia ad populi pietatem ſacra Eccleſiaſtica cele- brantur.

DE MONASTERIIS.

Civitas Brugenſis religioſa multa habet ſub ſe monaſteria & conventu-

Abbatiam {
Canonicorum regularium.
S. Benedicti.
S. Benedicti.
S. Bernhardi.
Canonicorum Regularium.

Auguſtinenſes }
Dominicanos } mendicantes.
Carmelitas }
Franciſcanos }
Franciſcanos urbaniſtas, & tertii ordinis.
Guilielmitas.
Fratricellios Hieronymitanos.
Chartuſianos.

SORORUM.

Sorores {
S. Johannis, }
S. Juliani, } hoſpitales.
S. Bernhardi, }
Caſtanienſes, } Auguſtinenſes.
S. Spiritus, }
Betanicæ, concluſæ.
Magdalenicæ, pro leproſis civitatis.
Franciſcanæ mendicantes.

Sor-

Soror. Franciſc. { Urbaniſtæ, Claranæ, concluſæ, dites.
Strictæ Claranæ, concluſæ.
Tertii ordinis, mediocres, Nazarethæ.

Sorores { Beginæ.
Rubræ, annunciatæ, concluſæ, dites.
S.Gertrudis.
Dominicanæ extra mœnia.
Auguſtinenſ.
Carmelitanæ intra mœnia.
Auguſtinenſ.
Carthuſianæ extra mœnia.

Hæc autem fœminarum monaſteria ſuos Prędes habent, vel Ab-ates, vel Præfectos monaſteriorum, vel ipſum magiſtratum, vel unum ut alterum magiſtratuum, tanquam tutores & Rectores. Receptores utem habent vel laicos, vel partim laicos, partim cõventuales, ſuo mo-o profeſſos. Atq; ita hactenus de Clero.

DE NOBILITATE.

Inhabitant autem civitatem Brugenſem frequentes viri primarii nobiles, quorum prudentia, authoritate & conſilio Reſpubl. aut tri-mphanter floreſcit, aut feliciter coaleſcit: qui omnes veluti conſpicua uædam lumina, magnum Reipubl. ornamentum conferunt, dum ex s ſumuntur ad publica munia ſubeunda. Alius enim fungitur officio rætoris, & civitatis Brugenſ. & Francę terræ, alius officio Sculteti, alius urgimagiſtri, alius Senatoris, alius Conſiliarii, alius Theſaurarii, alius oſtmanni, alius alio quovis munere, quæ multa ſunt in Republ. Bru-enſ. & Franconenſi, nec non in conſulatu nationum Hiſpaniæ: alii rur-m ex iis præficiuntur caſtris, aut patriæ gubernationibus, aut ſagitta-s, arcuariis, baliſtariis, ſclopetariis, ſeu ferentariis, gladiatoriis, glo-riis: aut ſibi vivunt, non tamen ſine ornatu civitatis, quorum nomi-, cognomina, qualitates, dignitates & honores conſtitueram hic re-nſere, ni metuiſſem offendere: tum quòd non exactè omnium quali-tes mihi eſſent cognitæ, tum quòd non omnes fortaſſis eo loco collo-ſſe potuiſſem, quem ſibi deberi exiſtimarent. Sunt & præter hos no-les ac Equites auratos infiniti alii antiqua familia clari, tam cives Fran-

coſtæ,

coſtæ, quàm Hiſpani, quos omnes hic enumerare nimis longum foret, nullusq; eſſet catalogi mei nec modus nec finis.

DE MAGISTRATU.

Magiſtratus eſt, qui inſtar magiſtri, toti civitati certis legibus re-gendæ præficitur. Hic

Conſtat ex { Prætore, Sculteto } creantur à Principe.

Conſtat ex { Burgimagiſtro Senatorio, Senatoribus duodecim, Burgimagiſtro conſulari, Conſiliariis 12., Theſaurariis duobus, Hoffmannis ſex } creantur à Commiſſarii

Magiſtratus ad hunc modum à Principis Commiſſariis conſtit-tus, ex ſua authoritate creat varios officiarios ſibi ſubſidiarios. Alios q magiſtratui proximè inſerviant: alios qui longius & communitati communitatis officiis propius inſerviant, ſuumq; juramentum ma-ſtratui præſtant. Continuat igitur vel creat magiſtratus.

ITEM.

Senatores Deelmannos 12.
Decanum Deelmannum
Scribas juratos Deelmannorum } ſubſidiarum magiſtratuum

ITEM.

Cauſidicos quatuor, Scribas procuratores } ſunt à conſiliis aliâs { Magiſtratui. Litigantibus.

ITEM.

Oſtiarios ſex.	Amannus unus.
Citatores nuncios 12.	Clericus Sculteti.
Scabelletios 14.	Ciparius, cum ſuis miniſtris.
Satellites 12.	Cuſtos Senatorii.
Curſores equites 3.	

COMMUNITAS.

Communitatis vocabulum bifariam accipi poteſt.

Scilicet	Generaliter, ſic continet	Clerum Nobilitatem Magiſtratum Populum	unum corpus Rei-publ.
	Specialiter, ſic tantùm populum communem, & ferè		

…chanicum intelligimus, Reipubl.partem maximam,quæ cleri cere…niis,nobilium Imperiis, & magiſtratuum legibus coërcetur & regi…,ut politica concordia coaleſcat & floreat.Huic communitati curan… magiſtratus præficit & tradit

Decanos opificum mechanicos 72. Medicos juratos duos, Chirurgos juratos duos, Obſtetrices juratas 8.	& alios tempore peſtis.

Lectores binos, cum plus minus ſexaginta aliis officiariis ſtipen…iis,de quibus infrà ſuo loco.

DE CLIENTELA BRUGARUM.

Reſtare nunc video, ut obiter pauca de Brugarum clientela, hoc …le ipſarum civitatibus ſubſidiariis dicamus, nempe quæ tum in civi…s, tum in criminalibus huc ſuas cauſas conſultandas deferunt,Con… communicant, atq; motuum bellorumq; temporibus ſe cum Bru…rmant, ſuaq; adjutoria conferunt, & in Principum cenſibus, & in …tionibus, juxta taxationes, quaſq; ſuas cum Brugis ſolutiones ſuas …ndere ſolent.

Brugæ igitur totius Flandriæ Metropolis ſubjectas civitates ſub…rias in ſuam clientelam aſſerit,quæ ſunt:

In agro Francæ Occidentalis 16.

1. Oudenburgum.
2. Oſtenda.
3. Ghiſtella.
4. Thoraltum.
5. Dixmuda.
6. Lumbardia.
7. Neoportus.
8. Furnæ.
9. Dunkerca.
10. Bergæ.
11. Loa vel Loo.
12. Verveca.
13. Gravelinga.
14. Borburgum.
15. Mardicum.
16. Poperinga.

In agro Francæ Orientalis 8.

17. Blankeberga.
18. Damma.
19. Houca.
20. Muda.
21. Sluſa.
22. Monacharedum.
23. Oſtburgum.
24. Ardenburgum.

Hæc ſunt, viri ampliſſimi, quæ de Burgarum noſtrarum ſplendo
dignitate, ac pretioſiſſima politia in præſentiarum commemorare p
cuit. Sunt nihilominus multò plura, quæ cum laude ejuſdem civitatis
cum exterorum ingenti ſtupore percenſere potuiſſem, veluti Merca
antiquus & celeber. Amplitudo civitatis ſpacioſa, ad duo milliaria
circuitum porrecta. Geminæ foſſæ latæ, quæ civitati cum ſuis valli
aggeribus non mediocri ſunt præſidio, & amœnas interim civibus
bulationes offerunt. Novem ſpecioſiſſimæ portæ, quæ tum civil
tum civium bonis tutandis pro temporum eventis occluduntur ac r
rantur. Eminentiſſimę, elegantiſſimęq; ædificiorũ ſtructuræ, tam pu
cæ quàm privatæ platearum latitudo conſpicua, & earundem perpet
undiq; nitor. Rivorum multifariæ & commodiſſimæ ſectiones. P
tium tam lapideorum quàm ligneorum infinitus numerus. Canal
ſubterraneorum vis maxima & ditiſſimæ. Collegiorum, Monaſte
rum, Sacellorum & Xenodochiorum turrium mira frequentia. M
torum ſtationes ſenæ aut octonæ ampliſſimæ. Doctorum virorum i
nia nobiliſſima. Artificum omnis generis ſumma præſtantia. Cler
tia ac religioſa modeſtia. Nobilitatis excellens humanitas, ac mira
gnaq; comitas. Magiſtratus firma prudentia. Mercatorum non nu
ſed priſca fides. Populi cultus, munditiés, comitas, hoſpitalitas, gra
benignitas ſuper omnes nationes commendatiſſima: ac poſtremo
jectæ Clientelæ potentia maxima. Hæc, inquam, ſi ſingulatim perc
re, ac longioribus excurſibus commonſtrare perrexero, metuo n
pter diutinam abſentiam à noſtris Brugis, qua ad aulica negotia a
fuerim, & per quam non pauca commemoratu digniſſima me n
meritò fugiant.

Civitas Brugenſis eſt magnitudinis decem millium quadri
torum ſeptuaginta duorum paſſuum communium in circuitu: q
ſinguli paſſus continent pedes duos cum dimidio, & duo com
continent quinq; pedes, qui conſtituunt unum paſſum Geomet
ſinguli verò pedes undecim latos pollices, ſicuti deprehenſun

c

menſione Magiſtri Marci Gerhardi, Pictoris inſignis ejuſdem C. B.
ino 1563.

LOCORUM CELEBRIUM CATALOGUS.

Portæ.

Crucis.
Gandenſis.
Catharinæ.
Boaria.
Fabraria.
Aſinaria.
Leonhardi.
Koolkerkia.
Oſtienſis.

Templa ſive ædes ſacræ.

Donatiani cathedrale.
Virginis collegiale.
Salvatoris collegiale.
Jacobi.
Ægidii.
Walburgis.
Annæ.

Sacellæ ſive ædiculæ ſacræ.

Hieruſalem.
Chriſtophori.
Baſilii.
Johannis.
Amandi.
Petri.
Eraſmi.
Proxenetarum.
Fabrorum.
Pictorum.
Piſtorum.
Nautarum.
Tibicinum.

Cœnobia virorum.

30. *Quercetanorum Abb.*
31. *Guilelmitarum prior.*
32. *Prædicatorum.*
33. *Auguſtinenſium.*
34. *Carmelitarum.*
35. *Minorum.*
36. *Martinenſium.*
37. *Cellitarum in Bethleem.*

Cœnobia fœminarum.

38. *Claræ Abbat.*
39. *Oberti prio.*
40. *Carmelitarum in Sion prio.*
41. *Pœnitentium in Bethania.*
42. *Veſtalium.*
43. *Sororum in Betel.*
44. *Sororum S. Spiritus.*
45. *Franciſcanorum primi ordinis.*
46. *Franciſcanorum ſecundi ordinis.*

Noſocomia & Xenodochia.

47. *Johannis.*
48. *Civium prio.*
49. *Juliani.*
50. *Expoſititiorum & furioſorum.*
51. *Nicolai.*
52. *Cæcorum.*
53. *Columnæ.*
54. *Nazareth.*
55. *Jodoci.*
56. *Schola publica pauperum puerorum.*

 57. *Scho-*

57. *Schola publica pauperum puellarum.*

Fora & loca publica.

58. *Forum piſcarium.*
59. *Boarium.*
60. *Frumentarium.*
61. *Linarium.*
62. *Coriarium.*

Stationes mercatorum.

63. *Burſa, commu. mercatorum ſtatio.*
64. *Stat. Orientalium.*
65. *Scotorum.*
66. *Hiſpanorum.*
67. *Biſcaiorum.*
68. *Gallorum.*
69. *Anglorum.*
70. *Civium, Burgus vulgò.*

Ædificia publica.

71. *Phalæ ſive Hallæ publicæ.*
72. *Phalæ pennariæ.*
73. *Domus civica.*
74. *Forum Judiciale Franconum*
75. *Carcer.*
76. *Principis aula.*
77. *Moneta.*
78. *Domus aquaria.*
79. *Domus Orientalium.*
80. *Domus Biſcaiorum.*
81. *Domus Florentinorum.*
82. *Domus Genuenſium.*
83. *Domus civium.*
84. *Baliſtariorum ſeniorum.*
85. *Baliſtariorum juniorum.*
86. *Arcumanualium.*
87. *Bombardariorum.*
88. *Septiturris.*
89. *Domus Gruthuſiana.*

* * *

COLONIA AGRIPPINENSIS,
Cölln.

EST Ubiorum civitas præclariſſima, inter urbes Germanas ma[…] tudine facile princeps, ultra Rhenum ſita, ſic appellata ab *Agri[…] na*, matre Neronis, vel, ut alii volunt, à quodam Romano Marco Ag[…] pa, Cæſaris Auguſti ex filia nepote: prior tamen probabilor eſt ſent[…] tia: nam *Agrippina, ut finitimis* (ait Tacitus lib. 4. c. 11. annal.) *quoq[…] tionibus potentiam ſuam oſtentaret, in hoc oppidum, ubi genita erat, C[…] niam ex veteranis militibus deduci imperavit.* Alii deducunt nome[…] lius à quodam *Colono* Trojano, quorum opinio meritò rejicitur. H[…] urbem anno Chriſti 462. Duce Childerico Galli Romanis eripuer[…] quam poſtea anno 949. Otto Imperator Romanus Imperio Rom[…] reſtituit. Situs ejus eſt Lunæ cornutæ ſimilis.

M

Maxima cognati Regina Colonia Rheni, Iul. Cæſ. Scalig.
Hoc & te titulo Muſa ſuperba canit.
Romani ſtatuunt, habitat Germania, terra eſt
Belgica, ter felix, nil tibi diva deeſt.

Circundara eſt hæc urbs duabus foſſis, & duplice muro, in quo 84. turres numerantur: reperiuntur in ea, *ut tradit Johan. Boterus Coſm. lib. 1 part. 1.* 15. Monachorum, & 89. Virginum monaſteria. Templa 19. cathedralia. Portæ 34. Xenodochia 11. Noſocomia totidem. Gerontotrophia 8. Sacella 30.

Ambitus urbis habet 38. ſtadia, hoc eſt, milliare Germanicum ferè cum quadrante. Templum D. Petro ſacrum, ſi ipſi ultima manus ab artifice fuiſſet impoſita, non haberet par in tota Germania. Oſtentat autem in interiore parte multa monumenra Epiſcoporum, aliorumq; Principum ex alabaſtro, marmore & ære ſtructa.

Agrippina vagi regina Colonia Rheni Nic. Reuſnerus.
Nobilis, & priſcis tota referta Deis.
Magnum opus eſt urbis decora alta referre potentis,
Arces, tecta, domos, mœnia, templa, ſcholas.
Quod ſtudiis ſtudioſa faves, hæc maxima laus eſt,
Sic verè Clarii mater es alma chori.

Hæc quæ longè alias inter caput extulit urbes,
Qua Rhenus, Mœno cum fratre, ſorore Moſella, Ian. Mellerus Palmerius.
Fallor? an & Mœno cum fratre & fratre Moſella?
Hinc, atq; hinc viridi prætendit cornua ripæ
Agrippina, Ubio commiſta & ſanguine gentis
Tybri, tuæ, (quanquam heu) Druſo Duce & auſpice Druſo:
Ripa fuit quondam molli veſtita ſalicto,
Tum cùm Roma tibi belliq; togæq; maneret
Partus honos, nec victe manus Tyberine dediſſes.
Auſpice, ubi lenem ſcandunt capitolia clivum,
Is dumis ſtabat locus, & ſine frugibus herbis,
Illic qua ſpectare forum majúsve, minúsve,
Nunc datur, unda rates vento remoq; ferebat,
Et dat iter plauſtro via, quæ dedit ante carinæ.
Quo Petri gradibus fanum ſe ſuſtulit, olim
Pro tectis ſalices ſtabant, pro turribus ulmi.

Quid loquar, aut templa, aut certantes arcibus ædes
Nobilium? quid quæ de marmore curia ſurgit?
Quæ nunc ſpectantum mirantia lumina vertunt:
At tum pabula erant gregis & ſine nomine tellus.

Vix alibi in Germania *forum* reperies quod huic poſſit æquiparari, tum ſpacii amplitudine, tum è quadrato ſaxo altiſſimè eductarum ædium magnificentia, cui adjacet *Prætorium* turritum, Periſtyliis artificioſè exornatum.

Anno 1388. adepta eſt ab Urbano VI. Pontifice Romano *privilegia Academica*, Pariſienſibus conformia, primusq́; Academiæ Cancellarius fuit deſignatus Præpoſitus Colonienſis: Rector verò conſtitutus eſt *Hertlinus de Marca*.

Anno 1513. magna hîc civium contra Senatum orta eſt ſeditio, in- ſimulabantur enim Senatores furti, utpote qui ærarium exhauſiſſent, & in proprios uſus convertiſſent: & ob id carceri mancipabantur, habita- q́ue quęſtione omnes Conſules & Camerarii ad mortem damnabantur qui tamen cognita innocentia abſolvebantur, at ſex Senatus apparitore ſuſpendebantur. Poſtmodum alium Senatum conſtituebant abroga to priori.

Anno 1583. cùm *Gebhardus Truchſeſius*, utriuſq; religionis, Papiſtic & confeſſionis Auguſtanæ exercitium concederet, denuò hæc civita motu bellico fuit turbata. Quamvis autem Caſimirus, Comes Palat nus, diſcordiam iſtam amicè componere anniteretur: attamen nihil ill effecit, nec quidquam eſt concluſum, ſed totum negotium prorogatu fuit ad conventum omnium ſtatuum in Archiepiſcopatu, in quo co cluſum fuit, ut *Gebhardus* removeretur ab officio, at ſibi reſervaret al quos ſaltem ex Archiepiſcapatu reditus. Committebatur etiam huj rei exequutio Friderico Saxoniæ duci, dum temporis Epiſcopo, cuj hic conſcriptos milites minus curans, nihilominus perrexit in mutan religionis ſtatu, donec excommunicatus à Papa, ſurrogatoq́; per eu dem Erneſto, Duce Bavariæ, Archiepiſcopatum deſerere coactus eſt.

SERIES EPISCOPORUM COLO-
nienſium.

Anno Chriſti 99. fertur *Maternus* prima hic ſalutaris doctrinæ mina jeciſſe, ſed non ſuſtulit planè Paganiſmum.

An

Anno 241. *S. Gereon* cum ſociis legionis Thebææ ad Coloniam interemptus ſub Diocletiano & Maximiniano.

Anno 378. Gothi Ariani urbe capta, hęreticum quendam Euphratam Photinianum Eccleſiæ præficiunt, qui loco movetur.

2. *Severinus* Aquitanus Burdegalenſis, electus anno 396. præfuit an. 40.

3. *Evergiſſus* Tungrenſis, an. 438. ſedit an. 15.

4. *Aquilinus* ordinatus an. 463. ſedit an. 10. ſub hoc, imperante Martiano, fertur Urſula cum 11. millibus virginum martyrio functa.

5. *Simoneus* electus an. 511.

6. *Carentinus.*

7. *Remidius* electus an. 614. ſedit an. 8.

8. *Cunibertus* Moſellanus electus an. 622. ſub Dagoberto.

9. *Bocaldus.*

10. *Stephanus* electus an. 660. ſub Theodorico Franc. Rege.

11. *Abeluvinus* electus an. 690. ſub Clodoveo.

12. *Giſo* electus anno 699. ſub hoc Swibertus Anglus in inſula Werda (Keiſerwerd) Collegium extruxit.

13. *Hanno I.*

14. *Pharamundus* electus an. 718.

15. *Agilulphus* electus an. 728.

16. *Rangefridus* electus an. 746. ſedit an. 20.

17. *Hildebertus* electus an. 778. obiit an. 804. ſedit an. 26.

18. *Bertholinus*, ſub Pipino, Caroli Magni patre.

19. *Ricolphus*, ſub Carolo Magno.

20. *Hildeboldus*, qui Ludovicum, Caroli Magni F. Aquiſgrani Regem Romanorum conſecravit.

21. *Hattebaldus* obiit an. 840.

22. *Guntherus* electus an. 840. cujus ſororem Vaſtradam Lotharius repudiata conjuge Tyberga uxorem habuit. Hunc excommunicavit Nicolaus I. Papa.

23. *Willibertus* ſub Arnulpho Imp.

24. *Hermannus Pius* electus an. 890. obiit an. 924.

25. *Witfridus*, ſub Henrico Aucupe, an. 925. obiit an. 924.

26. *Bruno*, filius Henrici Imp. frater Ottonis Imp. Hic pontem cum munimento Divitenſi deſtruxit. Situs eſt in æde Pantaleonis.

27. *Fo-*

27. *Folomarus* præfuit an.4.obiit an.929.
28. *Gero* electus an.930.
29. *Walramus*, qui Geronem ecſtaſi correptum extulit & ſepeliit vivum.
30. *Evergerus* deſignatus an.975.obiit an.990.
31. *Eribertus*,ſub Ottone III.Imp.obiit an.1021.primus Elector.
32. *Pilligrinus* electus anno 1021.ſedit an.15.
33. *Hermannus II*.Palat.Rheni,ſub Conrado II.Imp.
34. *Hanno II*.ſub Henrico III.Imp.electus,an.1055.
35. *Hildolphus*,ſub Henrico IV.Imp.electus an.1067.
36. *Sigenumus* electus anno 1014.præfuit an.10.
37. *Hermannus III*.dives,electus an.1089.
38. *Fridericus I*.electus an.1112.unxit Coloniæ Lothar.Imp.
39. *Bruno II*.electus an. 1152. obiit Barræ,in Apulia.
40. *Hugo* electus an.1158.obiit eodem anno.
41. *Arnoldus*,ſub Conrado III.electus an.1160.
42. *Arnoldus II*. de Altena,obiit an.1166.
43. *Fridericus*, ſub Friderico I.Imp.præfuit an.3.
44. *Reinoldus* electus an.1163.obiit an.1181.
45. *Philippus*,qui urbem ampliavit,præfuit an.30.
46. *Bruno III*.de Altena,ſub Henrico VI.præfuit an.3.
47. *Adolphus* de Altena fratri ſucceſſit.
48. *Bruno IV*. obiit anno 1218.
49. *Theodoricus*, Comes Montenſis, ſub Ottone III.obiit anno 1214.
50. *Engelbertus*,Comes Montenſis,ſub Friderico II.occiſus, anno 1225.
51. *Henricus I*.obiit an.1232.præfuit an.12.
52. *Conradus* ab Hoiſteden ſedit an.34.
53. *Engelbertus II*.obiit Bonnæ, an. 1272.
54. *Syfridus*, qui Adolphum Naſſovium coronavit Aquiſgr. Comitem Montenſem nudum caveæ ferreæ incluſit.
55. *Wichboldus* electus an.1298.
56. *Henricus II* ſub Alberto I.Henrico VII.&Ludovico Bava
57. *Walramus*, obiit Pariſiis,an.1349.
58. *Guilielmus* electus an.1350.ſub Carolo IV.Imp.

59.

59. *Johannes* a Virnenburg.
60. *Adolphus II* Comes de Marca, qui reſignavit.
61. *Engelbertus III.* Comes de Marca, obiit an. 1368.
62. *Cono* à Falckenſtein, adſumptus an. 1368.
63. *Fridericus III* adſcitus an. 1370.
64. *Theodoricus*, Comes de Morſa, electus an. 1414.
65. *Rupertus*, Dux Bavariæ, electus an. 1463.
66. *Hermannus IV.* Landgr. Haſſiæ, electus an. 1480.
67. *Philippus* de Thuyn, Comes Oberſtenius.
68. *Hermannus V.* Comes de Weda, electus an. 1518.
69. *Adolphus III.* Schawenburgicus, adiit Epiſc. an. 1548.
70. *Antonius*, Adolphi frater, electus an. 1556.
71. *Johannes Gebhardus*, Mansfeldicus, electus an. 1558.
72. *Fridericus*, Comes de Weda, electus an. 1562.
73. *Salentinus*, Comes Iſenburg. electus an. 1567.
74. *Gebhardus Truchſeſius.*
75. *Erneſtus* Bavarus, obiit anno 1612.
76. *Ferdinandus*, Bavariæ Dux.

Hæc, Agrippinæ ducens de nomine nomen — Alex. Grapheus.
Eſt, hanc felicem dicunt, meritoq; beata
Dicier illa poteſt, ſi vel reſpexeris alta
Mœnia, ſi turres, excellentesq; domorum
Structuras, cœlo ſurgentia tecta Deorum.

Nobilis occurrit ſerpente Colonia Rheno, — Bernhard. Moll.
Conveniens urbi nomen Agrippa dedit.
Urbis ab oppoſitâ protenditur inſula parte
Altior, ad dextram vapulat amne latus.
Altera præclara reſidet vicinior urbi
Infera, ſed lævam fluminis illa tenet.
Triginta ſpacium ſtadiis metitur & octo
Circuitus, formam Δελδα *videre facit.*
Quatuor hîc portæ ſunt & triginta ſub urbe,
Sublicioq; Cæſar ponte ligavit aquas.
Tot quoq; templa, dies quot in anno conſpicis, exſtant:
Præ reliquis templum claret honore Petri.

Tres ibi ſub trino tumulantur tegmine Reges,
Quos docuit Chriſti ſtella ſubire caſam.
Urbs valet emp rio, pollet gravitate Senatus,
Curia, multiplici porticus arte tumet.
Æqua platearum ſeries æquatur amuſſi:
Regia non uno viſitur aula loco.
Illa ſuis latè protenditur alma colonis,
Nomine Agrippinæ ſplendida metropolis.
Simō Lemnius. *Qua fugiente retrò, mox pulchra Colonia nobis*
Seſe aperit, priſcis tota referta Diis.
Cujus difficile eſt mihi jam decora alta referre
Tecta, domos, arcos, mœnia, templa, ſcholas.
Vitiferos hortos intra urbem, ad ſidera turres
Eductas, doctos, magnificosq; viros.
Et vix credibili forma vultuq; puellas
Præſtantes quas tu dixeris eſſe Deas.

Hanc urbem quoad formam Imperii multa habere cum Roma i Italia communia, reliquit *P. Bertius*, veluti conformes Conſules, Pro conſules, Prætores, Cenſores, Tribunos vigilum, Quæſtores, Ædile Præfectos annonæ, aliosq;. In ſtructuris ſacris permulta templa. In civ libus curiam, forum, porticus: & hinc etiam ob loci amœnit. tem, po puli frequentiam, publicarum privatarumque ædium magnificentia Germaniæ Romam dici poſſe aſſerit.

COMITATUS WALDEC-CENSIS.

COMITATUS Waldeccenſis ita appellatus ab Illuſtribus *Comi bus Waldeccenſibus*, quorū familia pervetuſta à *Comitib. Schwar burgenſibus* deducitur, eſt regio montoſa, & multis in locis ſylvis obd cta, & ob id ferarum, metallorum, ferri præſertim & cupri, lignorum ubertate prægnans: ab ortu contermina Haſſiæ: à meridie domina *Itter*: ab occaſu Diœceſi Colonienſi: à ſeptentrione Epiſcopatui Pa fontano.

Metropolis ejus eſt *Corbachium*, celebri quodam Gymnaſio no litatu

inatum, cæteræ urbes ſunt *Wildunga*, duobus collibus diſtincta, quos ſpacioſa quædam vallis diſterminat: colli eminentiori ſuperſtructa eſt urbs vetus, & arx, ſpectans ad generoſos Dominos Comites, cum gemino viridario, quorum ſuperius peregrinis arboribus ac herbis eſt inſtructiſſimum, eleganti artificio oſtentans inſignia, tum Comitum Waldeccenſium, tum etiam Naſſovicorum, in floribus & terris verſicoloribus expreſſa: colli depreſſiori impoſita eſt urbs nova, quæ ædificiorum numero & elegantia ſuperat veterem: *Mengrinhuſa*, *Rhodena*, *Landa-*
um, *Sachſenberga*, *Sachſenhuſium*, *Waldeca*, *Freienhaga*, patria *Mar-*
tini Bremenſis, moderni Theologi, ſcriptis famoſiſſimi, *Fürſtenberga*, &c.

Arcibus præterea hæc regio eſt refertiſſima, ut continua ſerie de u a proſpectus pateat in aliam: eſt autem inter illas *Waldeca* cæteris formoſior, ad urbem *Waldecam* ſummo jugo impoſita, pervetuſta, utpote cujus in hiſtoriis Imperatoris Henrici I. fit mentio, Principe non n igna, benè munita, quam præterlabitur fluvius Edera. *Arolſa* non procul à Menrighuſa ſita, *Iſenberga* jugo præcelſo imminens, vel à Dea e, ibi in gentiliſmo culta, vel à ferri fodinis ſic dicta: quamvis etiam periori ſeculo in dicto monte auri fodina patuerit: *Landavium*, *Wil-*
ngenſis, *Corbachiana*, *Rhodena*, *Eilhuſa* & *Wetterburgum*.

Fluviis irrigatur hæc regio multis, qui regionem tum piſcium dint copia, tum agros & prata mirè fœcundant, veluti ſunt *Edera*, de quo ulti rerum naturalium venatores prodiderunt, quòd aureas volvat aenas: *Dimela*, *Orca*, *Schwalma*, *Werba*, *Nona*, *Ahra*, *Itera*, *Twiſta*.

Nobiles hic Comitatus ſub ſe continet familias plurimas, quales nt: Canſtein/ Dalwig/ Einhauſen/ Gogreb/ Meiſenbug/ Viermundt/ ppe Löwenſtein/ Wölff/ Kuman/ Malsburg/ Baineburg/ Winter/ Dorfeld/ Hanxtleben/ Vrff/ Dwiſten/ Weißmar/ Mengerſen/ Falcken- r : Papenheim/ Hertingshauſen/ Rodenhauſen/ Wolmarckhauſen/ lettenberg/ Jmſen/ Reen/ Juden/ Schönſtatt/ Dinckelsberg/ Patberg.

Quam Waldeccenſis *fœcundat ſtella calore,*
Terra ferax Cereris, quin præſtans ubere glebæ, Stephanus Ritterus.
Nunc reſidens campis, nunc ſurgens montibus altis,
Gramina ne campis, ne deſint montibus umbræ,
E gremio qui vel depromunt fulva metalla,
Glandiferas grato vel gignunt munere quercus.

Fluminaq; haud arvis deſunt, nec turba natantum
Amnes deſtituit, nec ſylvas luſtra ferarum.
Quid dicam egregias arces, ac ordine longo
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis,
Queis Waldeccenſis, *per ſingula, terra beatur.*

CORBACHIUM.

CORBACHIUM eſt Comitatus Waldeccenſis Metropolis, in ci
jus ferè ſita eſt meditullio, colli impoſita, dupliciq; muro cincta
verſus meridiem orientalem ſex diſtans milliaribus Lippia, ſex verſ
meridiem Padiſontio, ſex verſus occidentem Caſſellis, ſex verſus ſepte
trionem Marpurgo: in loco frumenti fertili ſita, cujus ſubſidio præc
puæ cujuſdam præſtantiæ cereviſiam coquit, quæ in longiſſimas etia
regiones vehitur, ut non immeritò de ſe ipſa dicere queat:

Æmula ſum Bacchi, me mulciber excoquit haud Sol:
Neptunus pater eſt, mater at alma Ceres.

Juriſdictione, privilegiis, aliisq; immunitatibus cæteris urbibus Com
tatus Waldeccenſis longè eminentior, in duas partes peculiari mu
& portis diſterminata, quarum una *urbs vetus*, altera *urbs nova* dicitu
Urbis faciem præcipuè condecorant bina templa, unam *S. Kil*
ni, qui urbi præbet inſignia, in urbe veteri: alterum *S. Nicolai*, in ur
nova: ac illud quidem eſt è ſaxis ad amuſſim ſectis, cum excelſa quad
turri campanaria affabrè eductum, habens circa medium circuitum
aream tormentis æneis inſtructam, ex quo loco defendendæ urbis c
tra vim hoſtilem commoda porrigitur oportunitas, portam quoq;
tinens, quæ forum reſpicit, ſculptilibus eleganter exornatam, inter q
etiam eſt *ſtatua Rolandi*, iſtum in locum è foro tranſlata.

2. *Curia* in medio utriuſque urbis locata, ut in utramq; vult
ſuum conjiciat.

3. *Arx* Comitum Iſenbergenſium in urbe nova.

4. *Baſilica* in urbe nova feſtivitatibus & choreis nuptiali
deſtinata.

5. *Cœnobium* ad radicem montis extructum, olim à Mona
ordinis Franciſci inhabitatum, at anno 1579. 7. Maji, expulſis ocioſ
ga

aſtrimargis ignorantiæ fratribus, communicato conſilio, per prælu-
res & generoſos Dn.Comites Waldeccenſes, *Dn.Joſiam & Dn.Wol-*
dum, & ampliſſimum Senatum Corbacenſem, Muſis conſecratum,
er illos etiam annuis reditibus in ſuſtentationem præceptorum Gy-
naſii locupletiſſimè ditatum: quorum etiam pium & laudabile inſti-
tum ſuo hactenus laudabili haud caruit ſucceſſu. Non enim tantum-
odò huic Gymnaſio viri clariſſimi, & relictis poſt ſe ſcriptorum mo-
umentis celeberrimi præfuerunt, veluti *Lazarus Schonerus*, primus
ujus Gymnaſii Rector: *Rodolphus Goclenius*, Corbacenſis Philoſo-
ius: *Bernhardus Salignacus Gallus*: *Guilhelmus Scribonius*, Medicinæ
octor: *Guilhelmus Urſinus Deiſſellanus*, verùm etiam non minori no-
inis celebritate conſpicui viri ex hac ſchola (in qua fuerunt enutriti)
odierunt, veluti *Zacharias Victor Corbachienſis, J.U.D. & illuſtrium Co-*
tum modernus Cancellarius: *Juſtus Ritterus* Corbachienſis, J. U. D.
mmemoratis Dn.Comitibus à conſiliis: *Daniel Angelocrator*, Super-
tendens Marpurgenſis, omnes ſcriptis celebres.

6. Ejuſdem Reipublicæ *Granarium* & *armamentarium* eodem
Cœnobio.

——Corbachia muris Petrus Paganus.
Urbs munita, viriſq́; potens, & laude decora.
Libertatis amans, cuſtos virtutis avitæ Steph. Ritterus.
Corbachium *quondam cùm nobilitate Senatus*
Gauderet, mox rurſus eo diſcedere juſſo,
Non alio, proprio quàm mavult vivere jure.

ROTEBURGUM.

ST urbs Franconię, S.Rom.Imperio ſubjecta, ad Tubarum amnem
condita, alto jugo ſuperſtructa, ad latus Auſtrale, unde Tubar emer-
abens vallem profundam, vino & frugibus abundans: aqua tamen
tabili deſtituta. Olim fuit ſedes Ducum Francorum, ſed poſt obitum
ucis ultimi Friderici, ad Imperium Rom. devenit. Hujus mœnia ur-
m Hieroſolymam repræſentare dicuntur, quod innuit etiam hiſce
Meliſſus:

Qua fluit arctatas per valles Tubar amœnus,
Raſaq́; ab illiſis ſaxa fragoſa ſonant.

Illic turrito Roteburgica *mœnia ſurgunt*
Culmine, vitiferis undiq; cincta jugis.
Mœnia, quæ ſimilem (ſi vero credere dignum eſt)
Ad Solymæ perhibent ædificata modum.
Ob frumenti copiam perhibetur Franconiæ horreum.

ROTERODAMUM.

EST Hollandiæ oppidum, ſic dictum quaſi *Rotæ obex*, ſive *agger*, d
Rote Dam. Eſt enim ad *Rotam* aquæ ductum ſitum, Moſæ flumi
propinquum. Lumen decusq; immortale ei addidit *Deſiderius Eraſm*
cujus domus natalis prope templum oſtenditur, qui etiam meritus
ſtatuam in foro marmoream.

Nic. Grudius.

Notus & occiduis, & longè notus Eous,
Vagiit hac prima ſcriptor Eraſmus humo.

Nath. Chytreus.

Venimus hinc Delphos iſtis regionibus urbem
Egregiam longamq; illinc mox Roterodamum,
Navicula avecti paucis exponimur horis,
Eſt ibi parva domus, magnus qua natus Eraſmus.

CÆSARIS MONS.

EST oppidum Trebocorum Imperiale, in ſolo fertili poſitum, vi
Falerno ac defruti copia abundans, patria *Geileri* ſummi Theol
& Eccleſiaſtis Argentinenſis, qui primus ex Eccleſia Argentinenſi ev
rere cepit ſordes Papales.

Abraham Loſcherus.

Urbs populoſa jacet, firmis circundata muris,
Ardua conſpicuis turribus arte potens,
Sublimis, frugumq; ferax, dilecta colonis,
Inclyta Cæſareo nomine, dives opum.
Hîc ubi maturas Alſatia colligit uvas,
Excipit & plenis dulcia muſta cadis.
Hic ubi graviferas Alſatia fundit Ariſtas,
Et dat inexhauſto pinguia farra ſinu.

Qu

Quam qui Cinyphiis præfert aut comparat arvis,
Diſcrepat à vero (res probat ipſa) parum.
Qui Methymnæos dicit ſuperare racemos,
Et nil judicio fallitur ille meo.
Hæc eſt Geileri natalis terra, ſimulq́;
Hinc ortus traxit Zellius ille ſuos.
Primus Pontificum Argentinæ dogmata damnans,
Auſus in aſſuetam voce ſonare fidem.

RATISBONA, Regensburg.

ST urbs Bojorum, ad Danubium condita, tempore paſſionis Chri- ... tia Claudio Tiberio Nerone extructa, & ob id *Tiberina*, ſive Au- ta *Tiberii* dicta: pòſt à Theodonis I. Regis Bojorum conjuge *Regi-* *Reginoburgum* vocitata, quam poſtea Carolus Magnus Teutonico ... inate Regensburg nominati voluit, non quidem à pluviis, ſed vel à ... *noburgi* leviter deflexo nomine, vel à fluvio *Rege ſive Regno*, qui in- ... urbem Danubio miſcetur. Latinum verò nomen *Ratiſbona*, vel à *ra-* ... ſive navigio, vel à populis *Rhætis*, quos hæc urbs veluti limes à ... ricis ſeparat, deſcendiſſe videtur. Tot templis & ſacellis decorata ... etur, quot annus diebus. Eſt ob comitia ibi frequentiſſimè habi- ... lde celebris, ſatis ampla, at non populoſa, & undiq; clero referta.

Quæ fundata jacent Auguſtæ mœnia: quondam Ioh. Aurbachius Bojus.
Nomine dicta fuit quæ Tiberina ſuo.
Saxea pontis ubi moles mirabilis extat,
Quem prope, Rege, *tuas excipit* Iſter *aquas.*
Urbs antiqua tenet deductum nomen ab imbre,
Sive Regi *potius flumine dicta fui.* Ioh. Lotichius.
Hoc modò Principibus famam acceptura perennem,
Doctorumq́; choro nobilitanda virûm.

Templum ſummum obtinet viſcera Maximiliani II. Imperatoris.

Lata Ratiſbonæ veteris colo mœnia, quondam Caſp. Bruſchius.
Quæ ſunt Arnulphi Cæſaris aucta manu.
Urbs eſt in dextrâ ſita parte binominis Iſtri,
Excipit hic Regum *qui ſimul atq;* Nabum.

Pini-

Piniferi quorum hic lapſus de vertice montis,
Ille Boëmorum de regione fluit.
Urbs in planitie ſita, munitiſſima fundo,
Et ſatis ampla quidem, ſed populoſa parum.
Cui ſi Clerum adimas ſacrum, clerióq; miniſtros,
Invenies vacuas & ſine cive domos.
Quæ tamen erectæ, velut ardua caſtra, ſub auras,
Magnificis ſedes Regibus eſſe queunt.
Templa, dies quot habet ſolaris & integer annus,
Si numerare velis, tot numerare potes.
Quorum aliqua ingenti ſublatâ ad ſidera mole,
Æqua jugo ſummo nubibus eſſe putes.
Rara domus illic, quæ non ad ſidera turrim
Eductam, celſi verticis inſtar habet.
Per pontem quo non eſt toto clarior orbe
Ingreſſo, apparet Præſulis alta domus.
Picturis variis foris illuſtrata: ſed intus
Egregiè placidum nunc quoq; nomen habet.
Quo ſe clara domus jactat Papenhemia, priſca
Illa, ſed antiquis Regibus orta domus.

Cùm hæc urbs circa annum χελιοστογονίας magnum ab incendi[o ca]piſſet detrimentum, eam Arnolphus reſtauravit, & ædificiis pulchr[is] ornavit.

Trajanus Romanus Imperator, eo loco, ubi jam viſitur lapi[deus], pontem extruxit ligneum: at circa an. 1115. illi ſucceſſit ſaxeus, om[nium] qui vel Rheno aut Danubio ſunt impoſiti longiſſimus, ſi Dreſdenu[m ſu]pra Albim ſtructũ excipias, qui hunc (cujus longitudo eſt paſſuum 4... trecentis triginta paſſibus ſuperat. Conditor ejus fertur *Henricu[s]* Bavariæ, adjutus à Ratiſbonenſibus & Epiſcopo. Habet & *Rhen[us]* pontem hoc vetuſtiorem. Olim paruit Ducibus Bavariæ, at ſub Im[pera]tore Friderico I. pervenit ad Romanum Imperium.

Dicitur hic *Marcus*, paraſtates D. Pauli, verbi divini ſparſiſſe ... na, inde *Lucius Cyrenæus*, *Simonis* filius: poſtea circa annum 484. ... *nus & Juſtus*: cumq; poſt illos urbes defeciſſent ad gentiliſmum, C... *Magnus* Chriſtianiſmum introduxit præſtituto *Garibaldo*.

In *Cœnobio S. Emerani*, à Carolo Magno privilegiis dotato, reli-
ioſè aſſervatur liber Evangelicus, aureis pictus literis.

Anno 1541. huc tranſlatum eſt Colloquium de nonnullis contro-
erſiis religionis anno præcedenti Wormatiæ inchoatum. Colloqu-
res fuere à partibus Pontificiorum *Eccius*, à parte verò Proteſtantium
nlippus Melanchthon: Præſides *Fridericus*, Comes Palatinus, & Domi-
s *Granavella*. Materia Colloquii erat de peccato, & tollendis abuſi-
is, qui in Eccleſiam irrepſerant. Proteſtantes etiam ſcriptum Caro-
V. obtulerunt, quibus modis controverſiæ in Eccleſia tolli poſſent:
ubi Pontifices cum Papæ nuncio *Conterrano* obtinerent, nihil poſſe
rebus Eccleſiaſticis ſtatui abſq; Papa Romano, Eccleſiæ capite, nihil
um eſt.

Ad pontem Danubii viſitur *monumentum* quoddam *Romanum*,
marmore, cum hac inſcriptione: *D. & perpetuæ ſecuritati Jul. Murſiæ,
s pient. ux. an.* XLVII. *Roafriti fœminæ reverendiſs. & filii filiæ obitis, &
æ Nonnæ matri pient. vix. an.* LXXX. *Jul. & Victorinæ ſocrui vix. an.* LX.
*n vivus Aureliæ, & Aurel. militari fil. & amicis, quorum in monumento
eſia & Ribebeſca, & amici eorum ſiti ſunt. Poſt horum obitum eorum
recondi in eorum ſepulchro permiſit. Marcus Aurelius militaris omni-
hæredibus monumentum extruxit, & omnibus legionibus* IIII. *ita vivus
is fecit.*

Quæ jacet ad ripas urbs Iſtri, limitis inſtar
Separat à Rhætis Norica rura jugis.
Felix Romanis regionibus hoſpita quondam
A poſitu ratium nomen adepta ſuum.
Germanum modò nomen habet de nomine Regi,
Iſtro qui ſocias advehit amnis aquas. — Ier. Reuſnerus.

——*Mœnia magnæ*
Celſa Ratiſbonæ gelidi qua ſaxeus Iſtri
Pons aſtringit aquas, & firmis molibus arctat. — Friſchlinus.

Situm hæc urbs obtinet amœniſſimum, & quidem in confinio
uor fluminum: nam ſupra urbem *Labar & Nab* ingrediuntur Da-
ium, ſicut infra amnis *Regen*. Nobilitata etiam hæc urbs eſt Epiſco-
, quem conſtituerunt *Wolfgangus & Erhardus* Epiſcopi, inter divos
i, & *Albertus Magnus* Epiſcopus, cujus in noſtris adhuc verſantur
ibus ſcripta philoſophica & medica.

HAGENOA.

EST civitas S. Imperii, in Alſatia intra *Matram & Sornam* condita, o-
lim vicus tantummodò fuit, non oppidum, unde adhuc quatuo
Imperii Romani pagis annumeratur, quem primus *Fridericus Barba-
roſſa* anno Chriſti 1164. muro cinxit: unde hìc quædam illius Cæſar
monumenta hodie adhuc viſuntur. Quidam ejus nomen deducunt
Agenore patre Cadmi, at verior eſt ſententia eam dici à ſylvis & dum
tis vicinis, von den Hagen/ quaſi der Hagen Aw: undiq; enim vaſtiſſim
ſylvis cingitur. Fuit in hac urbe olim dicti Imperatoris palatium, in q
etiam reſervata fuere *Imperii inſignia*, videlicet corona, ſceptrum,
ſphæra, cum gladio Caroli Magni, quæ tamen per Epiſcopum Spire
ſem hinc clanculum ablata, & in arcem Treyfels tranſlata ſunt.

Nic. Reuſnerus.

Montibus Alſatiæ jacet urbs Hagenoa potentis,
Inclyta Principibus Cæſaribusq; ſacris.
Cadmus Agenorides patris (ſi credere fas eſt)
Phœnicum linquens nomine dixit agros.
Sed fidei ratio nulla eſt, nam rectius urbem
Arbitror à ſaltu nomen habere ſacro.
Creber roboribus paſſim qui creſcit & ornis,
Ornorum tempe ſic Hagenoa refert.
Quam Cæſar quondam Fridericus amavit uterq;,
Mœnia qui ſtruxit templaq; ſancta pius.
Si quando ſacra ſuſciperet jucunda Dianæ,
Et canibus ſaltus cingeret atq; feras.
Floreat & longos felix urbs duret in annos,
Sit peſtis, Martis ſit procul inde metus.

Rich. Bartholinus.

Trojani quis non miretur Agenoris urbem?
Nomine corrupto quæ nunc Agenoia *dicta eſt:*
Fertur enim Cadmus juſſu vagus exul ab oris
Phœnicûm, Europam quærens & furta Tonantis,
Hunc coluiſſe locum, atq; ſui de nomine gentem
Appellaſſe patris, quia etiam gentilibus aris
Sacra repertores celebrant Phœnicia divos.

Hanc precio memorant emptam, magniq́; revulſam
Imperio Auſtriadæ, multisq́; fluentibus annis
Dura Palatini perpeſſam ſceptra tyranni.

Anno 1540. hîc convocatio alicujus Colloquii inter Proteſtantes Catholicos fuit inſtituta, cui etiam Imperator *Ferdinandus* interfuit: propter abſentiam Saxonis & Landgravii Haſſiæ in aliud tempus & cum negotium hoc reſervatum eſt.

STUGARDA, Stutgart.

St urbs in Ducatu Würtembergico ſita, Ducum Würtembergicorum ſedes aulica, Neccaro fluvio vicina, primùm à Wandalis ndita: poſtea à Marchione Brandenburgico, Joanne I. ac Othone III. aurata, murisq; ac ædibus exornata, generoſi vini ferax.

Urbs antiqua jacet Nicri flaventis ad amnem, Incerti authoris.
Stugarda Heilbrunnum contrà Francosq́; potentes,
Dives agris, dives pecoris, quam belliger olim
Temperie cœli motus tractuq́; locorum
Conſpicuo ſtatuit Charitinus, ad æthera turres
Educens validas & propugnacula condens
Edita murorum.

Urbs jacet ad Nicri colles, in valle reducta, N. Friſchlinus.
Stugard cœnipedum quondam fuit hortus equarum,
Marchiadæ Badenſis opus.

Dives opum locus & dulci generoſus Jaccho, Idem.
Circum viniferi ſurgunt ceu mœnia colles,
Pampineisq́; virent latè loca plena racemis.

Viſitur hîc egregium templum collegiatum, & duo cathedralia, n videlicet *S. Leonhardi*, in quo eſt monumentum *Capnionis*, qui *Johannes Reuchlinus* dicitur, præcipuus quidam artium liberalium ermania inſtaurator: alterum ad vetus Xenodochium.

COLMARIA.

St urbs Imperialis, in umbilico Alſatiæ, non procul à Seleſtadio, in loco & ſolo fertiliſſimo condita, quæ fluviis quatuor: *Lucha, Duro,*

Fœchta, & *Ello* irrigatur. Sunt qui Colmariam dictam volunt à clav
Herculis, quam urbs in Clypeo oſtentat, alii à columbarum auſpicio *Co*
lumbariam olim dictam referunt: probabile tamen eſt ex veteris urbi
Argentariæ ruinis remanſiſſe: cujus urbis etiã *Plinius* hoc in loco men
tionem facit. *P. Bertio* dici videtur à vocibus Germanicis Koln & Marck
quaſi forum carbonarium, quod ſolum hîc fuerit ante dictam Argen
tariam, eo modo ut Wimaria, urbs Thuringiæ dicitur quaſi Winmarck

Anno 1240. eam muro cinxit *Wolfelinus*, Friderici II. Imperato
ris Præfectus.

Anno 1285. obſidione cincta & occupata fuit per Imperatorem
Adolphum, cùm ſe per proditionem Præfecti Imperatorii ab Impera
tore avertiſſet: *Prioratum Benedictinorum* hîc inſtituit Bertha, mater Ca
roli Magni. Urbs multis referta eſt Cœnobiis, veluti *B. Catharinæ*, *Præ*
dicatorum, *Auguſtinianorum*, *Minoritarum*, &c.

Chriſtoph. Colerus.

Hac ego Delitui miles Phœbæus in urbe,
Dum Mars Alſaticis turbat Lotharingus in arvis,
Quos non audivi gemitus à rure? volantes
Quos non perſpexi tectis crepitantibus ignes?
Sed tutus ſalvusq́; fui, velut in mare magno
Qui videt inſanis obſeſſos fluctibus, aut qui
Stans in monte procul ferventia prælia cernit.
Salve ô chara mihi patria altera, quoq; in illa
Patroni ſalvete mei, tuq́; inclyte Lince,
Qui Martis Phœbiq́; artes æqualiter urges.
Aſt ego pro meritis quæ digna redhoſtio tantis
Colmaria? anné tuis ſat poſſim laudibus eſſe?
Grandius illud opus tibi fœcundiſſima tellus,
Vel ſiculis æquanda ſatis, tibi ſemper apricis
Vina recocta jugis, campano digna Falerno,
Quid fontes colliſq́; loquar, Rhenumq́; propinquum?
Quid priſca hic fruſtrà monumenta? quid Herculis arma?
Urbis honeſtamentum urbiſq́; inſignia narrem.

Sunt in hac urbe 3. Monachorum Cœnobia, & aliquot virginu

❧§[*]§☙

SPIR

SPIRA, Speyer.

E St urbs *Nemetum* vetuſta, ante Julii Cæſaris tempora ad ripam Rheni condita, quam quod Cæſareis cohortibus ſedes fuerit, à Græ-o vocabulo Σπεῖρα, quod cohortem ſignificat, dictam volunt: ſunt qui icunt vocabulum *Spiræ* eſſe recens à quodam pago *Spira* cognomina-im, quem pagum urbi vicinum *Epiſcopus* quidam *Ruckerus* urbis muris cluſerit, quo facto nomen *Nemetum* in deſuetudinem abierit. Sum-ium Romani Imperii tribunal hanc urbem reddit inprimis celebrem.

* *Urbs qualem Rhenus lambit, Germania ſummum,*
In qua, laudato more, tribunal habet.
Antiquæ Spiræ *ſedes, ubi ſede novata,*
Urbis Romani curia magna patet. — Leb. Batillus.

Eam hiſce commendat *Æneas Sylvius* de Germanorum moribus: *ec Spiram quis contempſerit, populo plenam, & magnificis ædibus exor-tam: cujus templum quamvis incendio conflagrarit, ita tamen reſtau-um eſt, ut felix videatur incendium.* Hactenus *Sylvius*. In area quadam nmi templi oſtentat mirabilem quandam & valde ingenioſam ſtru-ıram lapideam, quæ repræſentat *montem olivarum*, qui undiq; mili-n Romanorum ſtatuis, montem per circuitus aſcendentium, & du-ım Judæ proditoris ſequentium cum faceto ſilentii indicio, exorna-;, & magnam ſui admirationem in ſpectatorum animis excitat. *Sum-m* etiam *templum* oſtentat multa Imperatorum, Regum & Princi-m monumenta, quæ tamen vili pleraq; ornatu ſunt compta, veluti *nrici III.* qui anno à redempto orbe humano 1056. obiit. *Henrici IV.* us filii, *Henrici V.* hujus filii. *Alberti Regis Romani, & Ducis Auſtriæ,* i anno 1308. obiit. *Adolphi Regis Romani, Comitis Naſſovici, Rodolphi peratoris Romani, Comitis Habſburgici,* qui obiit anno 1291. *Cunradi I. peratoris Romani, Ducis Franconiæ,* qui primum templum *S. Stephano* rum diruit, & modernum quadriturritum ſubſtituit, ejusq; lapidem mum poſuit anno 1030. illudq; B. Virgini ſacrum eſſe voluit. Obiit em hic *Chunradus* anno Chriſti 1039. nec non *Georgii, Comitis Pala-*, & Epiſcopi Spirenſis monumentum, qui anno redemptionis 1529. iit.

Georg. Sabinus. *Urbs antiqua jacet celebri contermina Rheno,*
Vangionum longè non ea diſtat humo.
Neſcio qui Nemetes hanc incoluiſſe feruntur,
Sunt ibi Francorum buſta quaterna Ducum.
Cæſaribus ſedes fuit iſta cohortibus olim,
Nomen ob id Grajum Spira vocata tenet.

Alex. Grapheus. *------Spira liquores*
Dulcia nectareos quæ fundit vina, perita
Sacroſanctarum legum.

Theod. Reiſmannus. *Rhenus ut eximias urbes fœcundaq; regna*
Alluat, uberius nihil eſt aut pulchrius urbe
Spira, *ſeu turres, fora, mœnia, templa, plateas,*
Seu cives forteſq; viros, magnumq; Senatum.
Sive ſacerdotes celebres, ſanctumq; tribunal
Imperii ſpectes, & majeſtate verendum.

Nath. Chytræus. *Inde ad juſtitiæ ſedem Spirenſia ventum*
Mœnia, Rhenus ubi Nemetum præterfluit urbem.
Hîc ſi ſumma ſacri ſubeas penetralia templi,
Sex ibi Cæſaribus cernes extructa ſepulchra
Quatuor hoc uno diviſo in marmore verſu:
Filius hîc, pater hîc, avus hîc, proavus jacet iſthic,
Namq; ibi Conradus, *tres & qui nomine gaudent*
Henrici.

Præcipuum hujus urbis ornamentum eſt ſummum illud judiciu Imperii, quod dicitur *Cameræ*, an. Chriſti 1495. à Maximiliano primò i ſtitutum, cùm primum eſſet ſequutum aulam Imperatoris, hinc tranſ tum Wormatiam, & tandem in hunc locum: à quo judicio cùm ma mum commodum redundet in univerſam Germaniam, illud paucis p ſtringam.

Appellatur hoc judicium *Cameræ Spirenſe*, das Cammergeri zu Speyer/quia hujus ſupremi judicii perpetua ſedes conſtituta eſt S ræ, ita ut nec judicibus, nec aſſeſſoribus in alium locũ transferre lice excepto tamen belli & peſtis tempore: atque hinc anno 1555. ob lu graſſantem peſtiferam Eſlingam fuit tranſlatum. Repræſentat aut hoc judicium imperatorem, quoad juriſdictionem contentioſam, tamen cauſas pendentes ad ſe pertrahere, aut Cameræ inhibere nequ

neoq; Imperii & ejuſdem membrorum controverſiæ dijudicantur, exceptis cauſis criminalibus.

Judices autem ſunt vel Ordinarii, vel Delegati: Ordinarii ſunt Judex ſive *Præſes*, vulgò der Præſident / caput & Prætor totius judicii, & eius *Aſſeſſores*, non quidem tales, quales in jure communi ſunt judicis conſiliarii, ſed qui ipſi ſunt judices ſupremo adjuncti: atque hi omnes pira degunt, præter quos alii ſunt ordinarii, qui ibi non degunt, *Viſitatores* appellati, propterea quòd ab Imperatore ſunt conſtituti, ut ſingulis annis judicii hujus univerſi inſpectionem inſtituant, atq; horum ferè major eſt quàm ipſius Imperatoris poteſtas, ſiquidem hiſce & non Imperatori competit correctio Ordinationis Cameræ.

Delegati Cameræ judices ſunt, qui ex omiſſione aliqua cognitionem cauſę ſuſcipiunt, quales ſunt primò *Reviſores*, ad revidenda acta Cameræ conſtituti: *Commiſſarii Cæſaris* ab eo delegati, ut vel amicè controverſias componant, vel ſecundum jus pronuncient: & *Commiſſarii* *ordinationis*, ad nominationem actoris à reo electi.

Quamvis verò Ordinatio Cameræ Aſſeſſores velit eſſe nobiles, id tamen non obſervari patet ex Aſſeſſorum catalogo: atq; hi ab Imperatore & ſtatibus Imperii nominantur tantùm & præſentantur, & deinde judicio Cameræ vel recipiuntur, vel ob certas cauſas rejiciuntur. Quia autem Imperium Romanum hodie in ſeptem Electores, & octo tractus diſtribuitur: hinc Electores omnes ſex ordinare poſſunt, ſinguli verò tractus quatuor. Inter octo autem tractus primus complectitur *Bambergam, Wirtzburgum, Ayſtetum, Marchionem Brandenburgicum, Anſpacenſem, Burgravium Noricum, inde Comites, Barones*, & civitates in hoc tractu. Alter tractus habet Archiepiſcopatũ *Saliſburgenſem, Friſingenſem, Ratiſbonenſem, Paſſavienſem, & Ducatum Bavariæ.* Tertius *Conſtantiam, Auguſtam Vindelicorum, Epiſcopatum Curienſem, Ducatum Wirtembergenſem, & Marchionatum Badenſem.* Quartus *Wormatiam, Spiram, Argentinam, Baſileam, Abbatiam Fuldenſem, Duces Bavariæ, Lotharingiam, Weſtrichiam, Haſſiam, Wetteraviam.* Quintus *Padifonum, Leodium, Verdunum, Monaſterium, Ducatum Juliacenſem, Clivenſem, Comitatum Bergenſem, Ducatum Geldrenſem, Comites Naſſovicos, ...lmenſes, Firnbergenſes, Iſenburgiam inferiorem, & inferiorem* tractum Moſam uſq; & ultra. Sextus *Ducatus Saxoniæ, Marchionatum Brandenburgenſem, Ducatum Brunſwicenſem, Thuringiam, Megalopyrgum,* Steti-

Stetinum, *Pomeraniam*, *Magdeburgum*, *Bremam*, *Hildeshemiam*, *Halberſtadium*, *Merſeburgum*, *Neburgum*, *Lubecum*, & *Havelburgum*. Septimus tractus continet *Auſtriam*. Octavus *Burgundiam*.

Jus autem præſentandi non omni dominatui in ſingulis tractibus competit, ſed aliquibus, veluti in primo Epiſcopo tantùm *Würtzburgenſi*, *Æychſtetenſi*, & Marchioni *Brandenburgico*. In ſecundo Archiepiſcopo *Saliſburgenſi*, & Duci *Bavariæ*. In tertio Epiſcopo *Auguſtano*, & Duci *Würtembergico*. In quarto Epiſcopo & civitati *Argentinenſi*, Abbati *Fuldenſi*, & Duci *Lotharingiæ*. In quinto Epiſcopo *Monaſterienſi*, & rurſus Abbati *Fuldenſi*. In ſexto Primati *Magdeburgenſi*, & Duci *Saxoniæ*

Solus verò Imperator Judicem ſive Præſidentem conſtituit, illiq adhuc tres Comites vel Barones adjungit, qui vices illius gerant. Præſe autem eſt Princeps aliquis, aut ſi haberi nequeat, Comes vel Baro, & quidem Germanus, à quibus etiam non niſi Germanicè agendum aut ſi litigantes tales non ſint, interpres ſit adhibendus. Et hinc ann 1548. in Comitiis proceſſus Latini Principis Ulrici Ducis Würtember gici fuere denegati contra Ferdinandum Regem Romanum. Poſt Aſſeſſores deinde proximum locum tenent hîc *Advocati*, hinc *Procuratore*. *Protonotarii*, *Notarii*, *Ingroſſiſtæ*, *Magiſtri Nunciorum*, *Lectores*, *Nunci*

Synodus Colonienſis anno 348. celebrata innuit hîc Epiſcopa tum primis viguiſſe à Chriſto ſeculis, cui etiam interfuit *Jeſſius*, Epiſco pus Nemetum, cùm damnaretur hæreſis Euphratis Ariani: qui Epiſco patus tamen aliquandiu deſiit, donec anno Chriſti 610. Dagobertu Rex Galliæ, ſuum prædicatorem aulicum Athanaſium hîc Epiſcopu conſtituit. Epiſcopatum hunc poſtea reditibus dotavit & auxit Pipinu inde verò Chunradus II. Saliquus.

Anno 1333. Imperator Ludovicus Bavarus hîc pro conſervan Imperii tranquillitate Comitia habuit.

Anno 1526. hîc Carolus V. Comitia inſtituit, nec non idem p triennium.

EPISCOPORUM SPIRENSIUM CATAlogus ex P. Bertio.

De *Jeſſio*, qui anno Chriſti 318. vixit, jam diximus. Quis verò p eum fuerit illis locis Eccleſiæ ſtatus, quodq; regimen, ignoratur.

1. At

1. *Athanaſius* à Dagoberto factus Eccleſiæ Nemetum Epiſco-
s,anno 610.ſedit an.40.obiit an.652.

2. *Principius*, ſub Sigeberto, Dagoberti filio, ſedit an.25.defun-
us eſt anno 678.

3. *Tragebodus*, ſub Childerico, ſedit an.8.obiit an.767.

4. *Baſinus*, ſub Carolo Martello, ſedit an.7.

5. *Jatto* electus an.756.ſub Pipino, ſedit an.11.obiit an.767.

6. *David* electus an.757.ſedit an.8.obiit an.775.

7. *Sigewinus*, promotus à Carolo Magno, obiit an.802.

8. *Atho* ſucceſſit juſſu Caroli, ſedit an.8.obiit an.810.

9. *Freydo* promotus à Carolo Magno, obiit 814. quo & Carolus
nctus eſt,& pons Moguntiaci exuſtus.

10. *Benedictus*, promotus à Ludovico Pio, obiit an.822.

11. *Hertinus*, præfuit an.13.defunctus an.841.

12. *Gebhardus*, promotus à Ludovico fratre Lotharii, ſedit an.15.

13. *Godedaucus* electus an.881.defunctus an.884.

14. *Aynhardus* defunctus an.890.

15. *Amelricus* defunctus an.893,

16. *Bernhardus* ſedit an.18.trucidatus an.913.

17. *Amelricus II.* ſedit an.31. ſub Conrado, Henrico aucupe, &
ne Magno, obiit anno 943.

18. *Reginobaldus* obiit anno 958.

19. *Godefridus* ſedit menſes 15.

20. *Ottocarus* evectus ab Ottone Magno, dono ab ipſo accepit
e & ſucceſſoribus omnem juriſdictionem Nemetum, obiit an.969.

21. *Baldericus* ſedit an.17. defunctus anno 987. ſub hoc cœpere
onici ſeorſim habitare, qui antea fuerant Cœnobitæ.

22. *Rupertus*, ſub Ottone III.defunctus an.1005.

23. *Gualterus* ſedit an.26.charus Henr.I.& Conrado II. ejusque
Giſulæ, defunctus eſt an.1031.

24. *Sigefridus* defunctus an.1032.ſedit menſes 11.

25. *Rogingerus* obiit an.1032.ſedit menſes 2.

26. *Reginobaldus* obiit anno 1039. ſub hoc allatum eſt Spiram ca-
Conradi II. Imperatoris, ſepultumq; in templo regio, cum hac
aphe: *Anno Domini* MXXXIX.*Conradus II.Imperator,2.Nonas Ju-
ut,*PROAVUS JACET ISTHIC.

27. *Sigeboth.*ſedit an.17.ſub Henrico III.Nigro.Huius tempore abſoluta ſunt tria templa Spirenſia: defuncta quoq; eſt *Giſela*, & ſepulta cum hac inſcriptione: XV. *Kalend. Martii Giſela Imperatrix obiit*, HIC PROAVI CONJUNX.

28. *Arnoldus* electus anno 1051.obiit an.1085.

29. *Conradus* ſedit an.2. menſes 2. ſub hoc obiit Goſlariæ Henricus III.Imperator,ſepultusq; eſt Spirę,cum hac inſcriptione: *Anno Dominicæ incarnationis 1056.* HENRICUS III.Niger *3. Nonas Octobris obiit.* AVUS HIC.

30. *Einhardus II.*ſedit an.9.obiit an.1067.

31. *Henricus*, Goſlarienſis Canonicus,obiit an.1075.

32. *Rupertus*,ſub Henrico IV. ſedit an.15.Hic urbem ampliavit

33. *Johannes* electus an.1090.ſedit an.15.ſub hoc tranſlatum Moguntiaco corpus Berthæ Imperatricis, conjugis Henrici IV. & illatum ſepulchro Giſelæ, cum hac inſcriptione: *Sexto Kal. Januarii Bertha Imperatrix obiit.* HIC HENRICI SENIORIS.

34. *Gebhardus*, imperante Henrico V. ſedit an.4. menſes 10. ſub hoc ſepultus eſt demum Spiræ Henricus IV. cum hac monumenti Epigraphe: *Anno Dominicæ incarnationis 1106.* HENRICUS IV. ſenior, *ſeptimo Idus Auguſti obiit.* PATER HIC.

35. *Bruno* electus an.1110.defunctus an.1123.

36. *Arnulphus*,ſub Henrico V. obiit anno 1127. Hujus tempore obiit Trajecti Henricus V.delatusq; Spiram, ſexto ſepulchro conditus eſt cum hac inſcriptione: *Anno Domini 1125. Henricus V. junior, 20. K. Maji obiit.* FILIUS HIC.

37. *Sigefridus II.*electus an. 1127.ſub quo Spira bis obſeſſa, obiit anno 1142.

38. *Guntherus*,ſub Conrado II.& Friderico Barbaroſſa.

39. *Udalricus* electus anno 1156.obiit in Italia,an.1168.

40. *Godfridus II.*obiit an.1178.

41. *Conradus II.*electus an.1179.obiit an.1184.

42. *Rapothus* ſedit an.4.obiit an.1188.

43. *Udalricus II.*

44. *Otto*,Comes Henneberg.

45. *Conradus III.*electus an.1202.obiit an.1224.

46. *Berengarius*,obiit anno 1232.ſub hoc juſſu Friderici II. a

ant Bamberga Spiram oſſa Philippi Regis, monumento verò inſcul-
tum: *Anno Domini 1208. Philippus Rex Babenbergæ occiſus, 10. Kalend. Ju-
i obiit.*

47. *Conradus IV.* obiit an. 1237.

48. *Conradus V.* obiit an. 1237.

49. *Henricus II.*

50. *Fridericus*, ſub hoc poſitum hoc monumentum: *Rudolphus
e Habſpurg, Romanorum Rex, anno regni ſui 18. obiit, anno Domini 1291. in
e diviſionis Apoſtolorum.*

51. *Sibotho*, obiit anno 1314. ſub hoc: *Anno Domini 1298. obiit A-
lphus de Naſſau, Rex Romanorum, 6. Nonas Julii occiſus an. regni ſui 8.*

Inventa eſt tunc Capſula plumbea cum hac inſcriptione: *Octavo
e Idus Octobris* AGNES, *filia Friderici Imperatoris obiit.*

Sepultus eſt quoque Albertus Auſtriacus cum hoc titulo: *Anno
omini 1308. Kalen. Maji, Albertus, Romanorum Rex, quondam Rodolphi,
omanorum Regis, filius occiſus, anno ſequente, 4. Kal. Septemb. hic ſepultus.*

Effoſſa eſt tunc Capſula, cui ita inſcriptum: *Anno Jeſu 1190. 17. Se-
embr. obiit Beatrix imperatrix.*

52. *Emicho.*
53. *Bertholdus.*
54. *Walramus.*
55. *Baldvinus.*
56. *Gerhardus.*
57. *Lambertus.*
58. *Adolphus Naſſ.*
59. *Nicolaus.*
60. *Rabanus.*
61. *Reinhardus.*
62. *Sigefridus.*
63. *Johannes.*
64. *Matthias.*
65. *Ludovicus.*
66. *Philippus.*
67. *Georgius.*
68. *Philippus* electus anno 1529.
69. *Marquardus.*
70. *N. à Dunheym.*

Quæ notat Argolicâ pugnantem voce cohortem, G. Fabricius.
Spira *urbs eſt Rheni, veteri de nomine lis eſt:*
Sed certum fortes illam tenuiſſe Nemetes:
Ampla loco, tectis ornata, auguſtaq; templo:
Quod ſex Cæſaribus tribuit commune ſepulchrum.
Hæc nunc Imperii totius jura tuetur,
Et rigidam Minos hic verſat & Æacus urnam.

Spira *pyri nomen multis traxiſſe videtur,* Bernhard. Moll.
Proxima Guidonis ſtabat ab æde pyrus.
At quibus Argolicæ placet appellatio gentis,
Cæſareæ nomen Spira *cohortis habet.*

Iacob.Micyllus.

Flumine qua medio Rhenus, regnator aquarum,
Celtica Germano ſeparat arva ſolo.
Hic veteres olim fama eſt habitaſſe Nemetes,
Vallibus egreſſos Martia ſylva, tuis.
Tempore quo ripam Rex Arioniſtus utramq;,
Proximaq́; Helvetiis regna tenebat agris.
Urbem ipſam Grajo dixerunt nomine Spiram,
Caſtrorum ſedes ſeu fuit iſta vetus.
Sive alia eſt ratio, neq; cognita vocis origo,
Ceu malè multorum nomina tecta latent.
Huc deferre ſuas ſolita eſt Germania lites,
Hæc fora ſunt terræ publica Teutonicæ.
Hic illos videas, quos purpura veſtit & aurum,
Qui legum nexas & vaga jura tenent.
Ad quos ex omni venientes orbe clientes,
Quos vis aut hominum noxia facta premunt.
Sollicitì rerum quærunt reſponſa ſuarum,
Conſiliumq́; malis auxiliumq́; petunt.
Nec magis antiquis celebrata eſt Delphica Peithô,
Aut claros, aut Licii templa vetuſta Dei,
Quam terras hodie memoratur Spira per omnes,
Quâ Sol Eous lucet & Heſperius.

Petrus Lindebergius.

Spira potens magnis bis ter commune ſepulchrum
Cæſaribus tribuit, litesq́; ſecare forenſes
Aſſolet, ac varias paredris abſolvere cauſas
Juſtitiæ domus, Aſtrææ celeberrima ſedes.

Ioh.Stigelius.

Eſt locus, optati donis fœcundus Jacchi,
Inclyta quâ lævo Germania littore Rheni,
Accipit occiduo ſpirantem à cardine ventum,
Finitimosq́; videt Treviros, coluiſſe feruntur
Antiqui Nemetes, *ſupra gens juncta Trebocis*
Vangiones infra attingens, ſi vera vetuſtas
Urbs præclara, olim Romanis nobilis armis,
Unde etiam Grajæ Spiram dixêre cohortes,
Imperii cuſtos ſemper fidiſſima ſacri.

Urbs jacet ad ripas Rheni, quæ Spira vocatur, Georg. Cracov.
Juſtitiæ ſedes, judiciiq́, locus.
Imperii regale decus, præclara virorum,
Fixit in hac ædes urbe corona ſuas.
Condidit hanc fortis Cæſar Conſtantius olim,
Cujus mater ibi contumulata jacet.
Qua Nemetum Rheno miſcetur Lutarus urbe, David Sigemundus.
Imperii ſurgit nobile Spira *forum.*
Quæ ſex Cæſaribus tribuit commune ſepulchrum,
Francorum ſummi quos genuere Duces.
Totius hæc regni communia jura tuetur,
Hîc ſua Romanus fœdera Cæſar habet.
Gnoſius hic Minos leges, hîc Æacus urnam
Quas dirimat, lites hîc Rhadamanthus habet.
Huc veniat priſco Gracchus revocatus ab ævo,
Huc legum fulmen Scævola mutus erit.
Tanta ibi dicendi gravitas & copia legum,
Tanta viget rerum gloria, tantus honos.

TREVIRIS, AUGUSTA TREVIRORUM, Trier.

TREVIRIS eſt urbs Galliæ, ad fluvium Moſellam extructa, cujus incolæ *Treviri Ptolemæo* ſunt populi Galliæ, inter Belgas habitan-, Leucis & Mediomatricibus finitimi, vetuſti ſanè, nomenq́; retinen- priſtinæq́; famæ haud cedentes. Circa hanc urbem multi ſunt colles nontes vinum gignentes, aëre tamen utitur impuro. Urbs eſt in tota opa antiquiſſima, ita etiam monumenta & antiquitates in ſe conti- antiquiſſimas, ſicut etiam Academia ejus eſt vetuſtiſſima. Ejus anti- tas vulgari hoc verſu notari ſolet.

* *Ante caput mundi ſtetit annis mille trecentis.*
Hunc (Trebetam) Trevirum fama eſt fundaſſe & mœnibus urbem, Neofanius.
Cinxiſſe eximiam, toto quæ claret in orbe.
Armipotens dudum, celebrari Gallia geſtit, Auſonius.
Trevircæq́; urbis ſolium, quæ proxma Rheno,

Pacis ut in medio gremio ſecura quieſcit ,
Imperii vires quod alit, quod veſtit & armat.
Lata *per extentum procurrunt mœnia collem,*
Largus tranquillo prælabitur amne Moſella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

Tradit Dreſſerus in hac urbe reperiri vetuſtiſſimum virginis a
cujus Euſebiæ Græcum Epitaphium, atq; hinc conjicit hunc Rheni tr
ctum trans Rhenum, à Græcis fuiſſe inhabitatum. Meritò etiam eo n
mine hæc urbs celebranda venit, quòd olim præclariſſimos patres,
thanaſium, *Hieronymum*, *Paulinum* ſuſcepit hoſpitio, qui ob confeſſi
nem Chriſti extorres facti fuerant: atq; hinc de ſe ipſo teſtatur *Hieron*
mus, quòd hìc commentarios deſcripſerit *D. Hilarii.*

De antiquitate hujus urbis teſtantur nomina, quæ reperiuntu
pud vetuſtiſſimos ſcriptores: *Ptolemæus* vocat *Auguſtam Trevirorum*
Mela nudè vocavit *Auguſtam*: *Tacitus lib. 4. Coloniam*: *Zoſimus Tra*
alpinarum urbium maximam: *Marcellinus clarum Principum domicili*
vulgus tempore Conſtantii nominitavit *alteram Romam*, habuit en
multa Romæ conformia, veluti *Palatium*, *Capitolium*, *campum M*
tium, *Circum*, *Theatra*: *Salvianus Trevirim*. Atq; hinc nonnulli eju
riginem referunt uſq; ad *Trebetam* privignum Semiramidis, *ut mod*
Neophanio audivimus, quod tamẽ haud eſt probabile, cùm Japhetun
ejus poſteritatem originem dediſſe Europæis conſtet, *Trebeta* autem
Chami fuerit familia: ſicut nec hoc eſt veriſimile, quòd hic exul fac
Aſiam, Africam, Italiam, Hiſpaniam & Galliam faſtidiverit, & Ger
niam ſibi ſedem delegerit, de qua tamen teſtatur *Tacitus*, quòd cœl
aſpera, totaq́; ſylvis horrida.

De ſplendore hujus urbis priſco ejuſdemq́; magnificentia teſ
tur ea quæ de hujus miſerabili vaſtatione reliquit *Salvianus*: nec
Julius Cæſar, qui ait, quòd præ cæteris Galliæ urbibus valuerit eq
tu, nec non peditum copia. Imperator *Conſtantinus* hìc etiam pala
extruxit, cujus etiámnum viſuntur rudera, quod tum Imperatores,
horum Præfecti inhabitarunt: poſtmodum pervenit urbs in poteſta
Regum Galliæ, & ſub Carolo Magno ad Imperium Romanum.

(*)

SER

SERIES EPISCOPORUM TREVIrenſium, ex P. Bertio.

1. *Eucharius*, patria Græcus, creditur fuiſſe ex 72. Chriſti diſcipu-
s unus: at ego illum non offendo in ſynopſi Dorothei, neque arbitror
ſcipulos Chriſtum alios quàm Judæos habuiſſe. Dicitur rexiſſe Eccle-
m annos 25. converſa eſt hujus opera *Albana*, cujus domus abiit in Ec-
eſiam. In hujus domus crypta ſepultus eſt *Eucharius*, & qui illum ſe-
uti ſunt uſq; ad Valentinum, dictaq; eſt ex eo *cella Eucharii:* poſt illa-
m verò illuc corpus Matthiæ Apoſtoli, cœpit vocari *Monaſterium S.
Matthiæ.* Obiit Eucharius anno Chriſti 66. ejus natalis refertur in
em 8. Decembris.

2. *Valerius* ſedit annos 15. obiit anno Chriſti 93.

3. *Maternus*, qui Agrippinenſem quoq; & Tungrenſem Ec-
eſias inſtituit, rexitq; totos annos 40. defunctus eſt an. 133. Agrippinæ.

4. *Auſpicius.*

5. *Celſus.*

6. *Felix I.* vixit circa an. 142.

7. *Manſuetus* circa annum 160.

8. *Clemens*, an. 175.

9. *Moſes*, ſub Eleutherio Papa, an. 189.

10. *Martinus I.* martyr.

11. *Anaſtaſius* anno 226.

12. *Andreas.*

13. *Ruſticus I.*

14. *Auctor.*

15. *Fabricius.*

16. *Caſſianus.*

17. *Marcus.*

18. *Mauritius.*

19. *Avitus*, anno 265. ſub Sixto I. Dicitur fuiſſe ultimi Tungro-
n Regis fil. & Epiſc. ſecundus Tungrorum.

20. *Marcellinus*, idem quoq; Tungrorum Epiſcopus, ſub An-
ino Vero occiſus 4. Sept.

21. *Metropolus*, ſub M. Aurelio Antonino, ſedit an. 19.

22. *Severinus*, idem quoq; Epiſcopus Tungrenſis, ſub Gordia-
ſedit an. 14.

23. *Flo-*

23. *Florentinus*, ſub Gallo & Voluſiano, idem quoq; Tungrenſi Epiſcopus, obiit 6. Cal. Novembr.

24. *Mauritius II.* ſedit an. 14. Hic Haſbanos convertiſſe dicitu & Tungrorum quoq; fuiſſe Epiſcopus.

25. *Maximinus I.* ſub Probo Imp. ſedit annos 12. fuitque iden quoq; Epiſcopus Tungrorum octavus.

26. *Valentinus*, ſub Diocletiano, ſedit an. 28. Hujus tempore i gens fuit perſecutio. Poſt ejus verò obitum ſeparata eſt Tungrenſis E cleſia à Trevirenſi, obiit anno 316. ſub Conſtantino Magno Imp. & P pa Sylveſtro.

DEINCEPS ARCHIEPISCOPI.

27. *Agritius Antiochenus*, an. 330. miſſus à Sylveſtro, primus d citur fuiſſe Archiepiſcopus Trevirenſis, Eccleſias multas inſtituiſſe, *P latium Helenæ* convertiſſe in templum B. Petri, *Athanaſium* exulem r cepiſſe, *Maximini Cœnobium* fundaſſe, quo nullum eſt in univerſa Ge mania celebrius, defunctus eſt anno Chriſti 345.

28. *Maximinus II.* Aquitanus. Hic ſub Julio I. Papa Romar Coloniam evocavit Synodum contra Euphratem, Epiſc. Colonienſe Arianum, qui etiam damnatus eſt. Profectus eſt Romam cum S. Mar no, præfuit an. 15.

29. *Paulinus* à S. Martino conſecratus, acerrimus fuit orthod xæ veritatis adverſus Arianos propugnator, cujus etiam cauſa à Co ſtantio Imperatore in exilium miſſus eſt in Phrygiam, atq; ibidem p ſus, anno 363. Notus fuit Ambroſio.

30. *Bonoſus*, præfuit Eccleſiæ ſuæ anno Chriſti 363. defunct anno 368.

31. *Bricto*, charus Damaſo Papæ, ſub hoc condemnatus eſt T viris *Priſcillianus hæreticus*, interfuere actioni *S. Martinus*, & *S. Amb ſius*, *Maximus* Imp. qui Gratiano ſucceſſit, eum interfici juſſit, obiit B cto an. 380.

32. *Felix II.* Hic *Collegium B. Virginis* condidit ad martyres, olim capitolium fuerat. Ædificavit quoq; *Baſilicam Paulini*. Obiit no 392.

33. *Mauritius II.* coævus Hieronymi & Auguſtini.

34. *Leguntius*, obiit an. 404. ſepultus ad martyres.

35.

55. *Auctor II.* ex Epiſcopo Metenſi factus Archiepiſcopus Tre-
renſis. Hujus memoria eſt apud Brunſuicenſes, ex quo Gertrudis, ſo-
us Luderi, Ducis Saxoniæ, reliquias ejus intulit Cœnobio S. Ægidii.

56. *Severus*, diſcipulus Lupi, Epiſc. Trevirenſis, defunctus anno
o. fuit in Britannia cum S. Germano, Antiſiodorenſi Epiſc. & S. Lupo
ecaſino. In hujus tempus incidit Hunnorum in Germaniam Gal-
mq; irruptio.

57. *Cyrillus* electus anno 430. Cellam Eucharii, hoc eſt, Baſilicam
Matthiæ everſam reſtauravit.

58. *Jammerus.*

59. *Emerus.*

60. *Marcus II.* Collegium S. Paulini vaſtatum reſtituit. Circa
tempora Lucius, Senator Trevirenſis, Francorum Regem Hilde-
m incitavit, ut trajecto Rheno Romanos invaderet, & ſucceſſit u-
; conſilium feliciter. Concepit autem Lucius odium in Romanos,
itiatam uxorem ſuam ab Avito Præſide.

61. *Voluſianus* obiit anno 468.

62. *Miletus* obiit anno 472.

63. *Modeſtus* defunctus anno 486.

64. *Maximianus* exceſſit an. 496. ſedit an. 10.

65. *Fibicius*, ex Abbate S. Maximini Epiſcopus, obiit anno Chri-
o.

66. *Aprunculus* obiit an. 515. ſepultus ad S. Paulinum.

67. *Ruſticus II.* qui ob leviter actam in Epiſcopatu vitam pœni-
am egit in Cœnobio B. Virginis ad martyres, ac poſt 7. pœnitentiæ
ſub Clotario obiit.

68. *Aponoculus.*

69. *Nicetius* ſub Theodorico, ejusq; filiis, Theodorico & Clo-
, Francorum Regibus: præfuit an. 17. mortuus eſt anno 551. valde
tus à Gregorio Turonenſe.

70. *Magnericus.* Hic ex ſacello S. Crucis, quod Martinus opi-
Gerontii Conſulis inſtituerat, fecit *Cœnobium S. Martini.*

71. *Gangericus*, Lutzenburgicus Epiſcopus etiam Cameracen-
t, ſedit Treviri an. 33. obiit an. 594.

72. *Subandus.*

73. *Severinus*, defunctus Burdegalæ.

54. *Modoaldus* Aquitanicus, cujus ſoror *Itta* nupſit *Pipino*, fui que mater *S.Gertrudis & Grimoaldi*. Habuit & alteram ſororem *Sev ram*, quam ad *S.Sympherianum* præfecit ſacris virginibus. Sub hoc qu que mutatum eſt horreum Dagoberti Regis in Cœnobium virginu anno 645.cui prima præfuit *Irmina*, Dagoberti filia: ſecunda *Modeſ* Willebrordi ſoror: *Willebrordus* ipſe *Cœnobium Epternacenſe* condid

55. *Numerianus* obiit anno 715.

56. *Baſſinus*, frater Ducis Lotharing.ſub Greg.II.Papa.

57. *Luitwinus*, Baſſini ex ſorore nepos, Monaſterium Medic cenſe ad Sarram fluvium inſtituit ordinis Benedictini, obiit Rhemi Concilio anno 721.

58. *Clodolphus*, Arnulpho Epiſcopo Metenſi natus contra M nem, Lutwini filium, qui ſedem invaſit ſub Carolo Martello. Hic R menſem quoq; Eccleſ.rexit.

59. *Hilulphus* ex Monacho factus vicarius Milonis: poſt i exceſſum Epiſcopus fuit, ſed pertæſus moleſtiarũ rediit ad Cœnobi atq; illic obiit anno 754.

60. *Eberhardus*, Epiſcopus Ratiſbonenſis.

61. *Weomadus*, Abbas S. Maximini, electus anno 713. ſedi nos 23.defunctus anno 805.

62. *Reichboldus* electus anno 776.obiit an.782.

63. *Watzo*, defunctus anno 805.

64. *Amalharius* Fortunatus monachus Lexovienſis, vir G & Latinè doctus, à Carolo Magno miſſus eſt Conſtantinopolim a peratorem Græcorum Michaëlem: poſtea miſſus quoq; à Ludovic peratore ad Gregorium IV.Pontificem. Scripſit lib.4.de Eccleſ.off ſedit an.16.mortuus eſt anno 822.& ſepultus ad S.Paulinum.

65. *Hetto*, Abbas Cœnobii Epternacenſis, à Willebrord dati, electus anno 822. ſedit annos 31. obiit anno 838. ſitus eſt i Matthiæ.

66. *Thietgardus*, Monaſterii Epternacenſis Abb.ſedit an.3

67. *Bertholdus*, Abbas Mediolacenſis, electus anno 867. jus tempora incidit Nortmannorum incurſio in Galliam Belgica dit an.17.mortuus eſt an.884.

68. *Ralbodus*, ex Abbate Epternacenſi factus Archiepiſc liaris fuit Formoſo Papæ, ſedit an.21.

69

69. *Rutgerus*, Henrico Imp.adverſus Normannos pugnanti ad-
it, an.934.ſedit an.12.obiit an.934.

70. *Rupertus Saxo*, Eccleſiam Maximini vaſtatam reſtauravit, ſe-
t an.28.obiit peſte anno 955.

71. *Henricus.* Hic Ottonem I.in Italiam duxit, interfuitq; Syno-
contra Johannem XIII.Papam celebratæ.

72. *Theodor.*ex Præpoſ.Mogunt.factus Archiepiſc.obiit 970.

73. *Eckbertus*, frater Arnulphi, Comitis Hollandiæ, & virginis
rlindæ, obiit anno 989.

DEINCEPS ELECTORES.

74. *Ludolphus Saxo*, præfuit an. 10.primusq; fuit Elect. Imperii.

75. *Adelbexo*, anno 1003. invaſit dignitatem, quum ab Impera-
e Henrico IV. eſſet deſignatus Megingandus Præpoſitus Moguntí-
s, qui obiit Confluentibus, anno 12.ſui muneris.

76. *Poppo*, electus anno 1025.filius fuit Ludolphi Auſtriaci, pro-
tus eſt in Palæſtinam: templum Simeoni exſtruxit, ſedit annos 41.
nſes 5.defunctus an.1037.

77. *Eberhardus*, filius Comitis Palatini. Hujus rogatu venit ex I-
Treviros, Leo IX.ſedit annos 20.defunctus eſt anno 1067.pridie
chatis.

78. *Conc*, vel *Conradus* anno 1066.interemptus eſt.

79. *Udo* Suevus, defunctus eſt an.1077. Huic à quibuſdam ſub-
gitur *Ado*, qui controverſiam inter Henricum IV. Imperatorem &
dolphum ſtuduit componere autoritate Gregorii Papæ.

80. *Egilbertus* Bavarus, electus anno 1079. ſedit annos 22. obiit
o 1101.

81. *Bruno* Francus, ſub Paſchali II. defunctus eſt an.1123.

82. *Godefrid.*cauſatus clericor.diſſolutam viam, reſignavit.

83. *Meginherus*, miſerè & indignè confoſſus an.1130.

84. *Adelbertus*, electus an.1132.familiaris fuit S.Bernhardo: Eu-
ium ex Italia cum 18. Cardinalibus ſecum Treviros eduxit, obiit an.
riſti 1152.Præſulatus ſui 19.

85. *Hellinus* Trevir, electus an.1152. arcem Erenbretſtein exſtru-
ſedit an.18.obiit anno Chriſti 1170.

86. *Arnoldus*, electus promotusq; à Friderico I.ſedit an. 18. mor-
an.1188.

87. *Johannes*, Imperatoris Henrici IV. Cancellarius, compe-
toribus ſuis à Pontifice Joanne prælatus, gubernavit Eccleſiam an. 2
obiit anno 1213.

88. *Theodoricus IV.* Comes de Weda, ſedit an. 30. defunctus a-
no 1242. Hic ædificavit & munivit Kellenbergium, & Caſtellum in mo-
te Thabor exſtruxit.

89. *Arnoldus II.* Comes Iſenburgius, contra Rudolphum e-
ctus an. 1243. pallium obtinuit ab Innocentio Papa. Hic Trevirenſ-
urbem munivit: muros patenti oppido Confluentiarum circumdu-
Baſilicam Maximini reparavit. Palatiolum caſtrum firmavit: obiit an
Chriſti 1219. regiminis ſui 21.

90. *Henricus II.* ab Urbano IV. factus Archiepiſc. ornavit di-
nem ſtructuris, defunctus eſt Bonnæ an. 1286. quum præfuiſſet an. 6.

91. *Boëmundus* de Wanſberg. an. 1288. à Nicolao VI. conſe-
tus eſt, Noviomagum exſtruxit, illatus eſt Monaſterio Heymerlo-
no 1299.

92. *Dietherus*, Adolphi Naſſovii Roma. Regis frater, obiit 13

93. *Balduinus*, Comes Lutzenburgius, Henr. VIII. Imp.
ter, magni animi & judicii vir, Diœceſin multis modis ornavit, pon-
Confluentium exſtruxit, ſedit an. 46. vixit 68. defunctus eſt an. 1054.

94. *Boëmundus II.* Sarra Pontanus. Hic quum eſſet debilior,
ſtituit ſibi vivo Cononem, obiit an. 1342.

95. *Cono* de Falckenſtein. Hic Bopardiam & Veſaliam ſupe-
rem Trevirenſi ditioni acquiſivit, obiit an. 1381. Confluentibus.

96. *Wernerus* à Kônigſtein, Cononis nepos, ſedit an. 30. ſe-
tus eſt apud avunculum, an. 1418.

97. *Otto*, Comes à Zegenhain, ſedit an. 2.

98. *Rabanus* ab Helmſtat, Epiſcopus Spirenſis, ſedit an. 9 o-
iit an. 1432.

99. *Jacobus*, Baro à Sirck, ſedit an. 7. obiit an. 1436.

100. *Johannes*, Marchio Badenſis, electus anno 1449. vixit uſ
annum Chriſti 1505. ſedit an. 53. mortuus eſt in caſtro Erenbretſtei

101. *Jacobus II* Marchio Badenſis, diſcipulus Philippi Bero
ſedit an. 8. defunctus eſt Coloniæ an. 1511.

102. *Richardus* Gryfenclaw, ſub quo Maximil. Imp. Trevir
mitia Imperii celebravit an. 1512. interfuit coronationi Ferdinandi
1525. ſedit an. 20. 10

103. *Johan.* à Metzenhauſen, præfuit Eccleſiæ an. 9. In conventu Imperii Hagenoæ, cui præfuit Ferdinandus Rex, ex nimio æſtu in morbum incidit, delatusq; in arcem Dachſtein, extinctus eſt 22. Jul. an. 1540. ætatis ſuæ 48.

104. *Joannes Ludovicus* ab Hagen, ſedit an. 7. vixit an. 53. obiit anno Chriſti 1547.

105. *Johan. IV.* Iſenburgicus, electus an. 1547. interfuit Concilio Trident. an. 1552. unde Alberti March. Brandeb. qui in tractu Rhenano ditiones Epiſcopor. infeſtabat, injuriis revocatus, haud diu ſuperfuit: extinctus eſt in caſtro Motaburenſi, quarto ab inauguratione anno: ſitus eſt Confluentibus.

106. *Johan. V.* anno 1556. ex Archidiacono in Archiepiſcopum electus, pacis & literarum ſtudia impenſè coluit: interfuit electioni Maximil. II. ſcholam Treviris aperuit.

107. *Jacobus III.* ab Els Trevir, electus anno 1568. hic à civitate cùm diſſentiret, eam obſedit: ſed procerum vicinorum & Cameræ Imperialis interceſſione effectũ eſt, ut poſitis armis pacis ſtudia ſectati ſint.

108. *Johannes* Schouwebergius, electus anno 1511.

109. *Lotharius.*

PATAVIUM, PASSAVIUM, Paſſaw.

PATAVIUM, quę etiam *Paſſavium* dicitur, eſt urbs Bavariæ, inter *Danubium & Oenum*, tanquam peninſula ſita, à *Taſſilone* vel *Utilone*, Rege Bavariæ condita, qui etiam urbe *Laureaco* ab Hunnis devaſtata, *Epiſcopatum* in hanc urbem tranſtulit: ſic dicta à *Batavis* populis, de qua re ſequentes teſtantur verſus:

Eſt urbs Paſſavium, *ripis quæ cernitur Iſtri*
Proxima, de Batavis nomen quæ ducit & ortum,
Oenus ubi rapidus gelidis conjungitur undis
Danubii, inq́; ſinum ſcindit ſe lympha reductum.

Nomini enim occaſionem dedere caſtra *Batavorum*, quæ ibi fuere tempore Antonini Imperatoris ad ſiniſtram Oeni ripam, ubi ſe Danubio miſcet: atque hinc accolæ locum primùm appellarunt *Battaw*, quod

quod nomen deinde ad linguam ſuperiorum Germaniæ habitatorum in vocem *Baſſaw* mutatum eſt. *Dreſſerus* tamen *in lib. de urbib. Germ.* arbitratur, probabilius dici à Latina vel Italica voce *Paſſus*, propter commoditatem ex omnibus locis acceſſus: nam præter Danubium & Oenum hic etiam accurrit fluvius *Ilſa* ſive *Iliſſus*. *Oenus* verò oppido vicino Inſtatt nomen largitur. *Mons D. Gregorii* in jugo obtinet egregiam amplamq; arcem, ſedem Epiſcopi *Oberhuſam*, ad cujus montis radices oppidum eſt *Ilſtadium*, ab *Ilſa* fluvio nuncupatum.

Quamvis verò *Patavium* habeatur vulgò pro *Bojoduro* Ptolemæi, attamen rectius oppido proximo *Inſtad* attribui arbitratur *P. Bertius*, utpote quod vetuſtiora templa obtineat. Ipſa autem urbs Patavium *templum* cathedrale obtinet ſacrum *D. Stephano*, cui juncta eſt ſedes Epiſcopalis: obtinet etiam templum *D. Michaëlis, D. P. & S. Crucis.*

Anno 1552. hîc tranſactio Patavica fuit conſtituta, per Imperatorem Ferdinandum, cujus beneficio utriuſq; religionis, Catholicæ & Auguſtanæ exercitium Germaniæ Principibus & Statibus conceditur liberum: quin Philippus, Haſſiæ Landgravius, priſtinæ libertati & dignitat[i] fuit reſtitutus.

SERIES EPISCOPORUM LAUreacenſium.

1. *Laurentius*, miſſus ab Apoſtolo B. Petro.
2. *Florianus.*
3. *Gerhardus.*
4. *Eucharius.*
5. *Quirinus.*
6. *Maximilianus*, qui imperante Numeriano martyrio affectus eſt, quòd eſſet Chriſtianus, nec vellet ſacrificare Marti, anno Chriſti 289.
7. *Conſtantinus.*
8. *Theodorus*, acerrimus adverſus Arianos orthodoxæ ſententi[æ] propugnator.
9. *Erchenfridus*, qui factus eſt Epiſcopus Patavinus, Erchenfri[-] do ſucceſſit adhuc Laureaci *Othecarus*, huic *Viphilo*, ac poſtea *Bruno* ci[r-] ca annum Chriſti 634. Sub hoc autem conjunctus eſt Archiepiſcopatu[s] Laureacenſis Epiſcopatui Patavino.

EP

EPISCOPI PATAVINI.

Erchenfridus, huic Theodoricus I I. Bavariæ Dux, imperante He-
aclio, Patavium donavit. Fuerat autē Erchenfridus Decanus Laureaci.

Viphilo, ſub quo Patavina Eccleſia reformata eſt, miſſo illuc Boni-
acio à Gregorio I I I. obiit an. 745.

Sidonius, qui de Baptiſmo contendit cum Bonifacio.

Wiſericus, qui anno 768. interfuit Synodo Provinciali celebratæ
n inferiori Bavaria Dingerfini ad Iſaram flumen.

Waldericus anno 775. Huic Carolus Magnus multa donavit.

Hatto anno 807.

Runharius, qui Moravos ad Chriſtum convertit.

Winechindus. Hic anno 894. ab Arnulpho Imperatore dono ac-
epit Patavium cum omnibus proventibus. Ex Cancellario Imperato-
s factus eſt Epiſcopus. Interceſſit huic cum Diethmaro Saliſburgenſi
piſcopo contentio.

Anno Chriſti 1399. *Wiphilo* deleto ab Hunnis & Avaris Laurea-
, cum clericis ſuis conceſſit Patavium, at illic fixit ſedem Epiſcopalem.
inc ergo Epiſcopi Patavienſes etiam dicti ſunt *Archiepiſcopi Lau-
censes.*

Adelbertus anno 945. Hic cum Saliſburgenſi Epiſcopo ita tranſe-
, ut ad illum Auſtriæ, ad ſe Hungariæ, Moraviæ, Slavoniæ & Myſiæ
cleſiarum inſpectio pertineret.

Pilgrinus anno 971.

Allmannus Saxo anno Chriſti 1165. abſens, quum eſſet in itinere
ieroſolymitano, electus eſt. Cùm autem Henricus I V. Imperator acri-
r cum Papa Gregorio V I I. diſceptaret de conjugio ſacerdotum, qui
nnes ita viventes excommunicavit, ſecutus & hic partes Pontificis,
s qui in Patavina Diœceſi mariti eſſent, ejecit. Sed ejectos reſtituit
æſar, omneſq; contra ſentientes proſcripſit. Atq; hæc ſemina fuerunt
ocis belli inter Henricum Cæſarem, & Rudolphum Suevum. Papa
im Cæſarem rejecit, & Epiſcopis author fuit, ut Rudolphum elige-
nt Imperatorem. Ille ergo armis adverſus dominum ſuum ſumptis,
ermaniam turbavit. Sed victus prælio, amiſſa dextera, deploravit ſerò
ntificis & Epiſcoporum incitationem. *Allmannus* autem profugus
omam abiit, & illic in præſidio & tutela Papæ latuit. Tandem tamen

rever-

reverſus, obiit Gotvici anno Chriſti 1 0 9 2. in Monaſterio à ſe condito.

Theobaldus anno 1165.

Wolfgerus an. 1189. Hic cum Friderico Barbaroſſa in Aſiam profectus eſt, vaſtante interea ditionem Patavinam Comite ab Ortenberg.

Ulricus, Comes à Diſcheim, an. 1216.

Rudingerus anno 1233. à legato Papę ad Epiſcopatum evectus, propter ſuſpicionem conſpirationis cum Friderico II. Cæſare poſtea abdicatus eſt.

Bertholdus, hic cùm adverſos haberet cives, Ducemq́; Bavariæ, ope Regis Bohemorum in Bavariam, poſtea in urbem ipſam penetravit. Feudum Auſtriæ & Styriæ à Diœceſi Patavienſi tranſtulit in Othoacarum Regem Bohemiæ, venditum quater M. marcis argenti.

Otto à Lomſdorff anno 1254. Hic diſſidium inter Clerum & Ducem Bavariæ compoſuit.

Petrus electus anno 1266. poſtea etiam provectus ad Archiepiſcopatum Saliſbergenſem, interfuit Concilio Viennenſi anno 167.

Bicardus à Polheim, an. 1280.

Godefridus an. 1283.

Bernhardus à Brombach an. 1285. fundavit Cœnobium Ciſtertienſe Angelocellam.

Albertus Saxoniæ Dux, anno Chriſti 1322.

Gotfridus Baro à Wiſeneck, in Styria.

Albertus, Baro à Winckel, in Auſtria, an. Chriſti 1362. Hic bellum geſſit cum civitate.

Georgius ab Hohenlohe, anno 1388. contra quem electus fuit Rupertus, Dux Bergenſis. Quum ergo bellum ob Epiſcopatum ortum eſſet, Pontifex partes diſſidentes ita reconciliavit, ut Comes ab Hohenlohe Patavienſi, Rupertus Padebornenſi Eccleſiæ præeſſet. Fuit autem Georgius in magna gratia apud Cæſarem Sigiſmundum, à quo etiam factus eſt Imperii Cancellarius.

Leonhardus à Leyning, Bavarus. Hic æmulum habuit Henricum Flokel, juris Canonici Doctorem. Cùm autem arbiter ab utroque electus eſſet Archiepiſcopus Saliſberienſis, ceſſit tandem Henricus, Leonhardus verò non tam precibus quàm muneribus Epiſcopatum retinuit. Certamen poſtea habuit cum Canonicis, qui etiam Viennam commigrarunt, & cenſus Capituli omnes interceperunt, atq; adeò ipſum R[illegible]

n

...æ apud Papam accuſarunt. Sed Archiepiſcopi Saliſberienſis authori-...ate res tandem compoſita eſt.

Ulricus à Nuſdorff, anno Chriſti 1451. à Ladiſlao, Hungariæ & Bo-...emiæ Rege, cum 500. equis, & quatuor curribus deauratis ad Caro-...um, Galliæ Regem, miſſus eſt, petitum filiam ejus Magdalenam ſpon-...im regiam. Sed dum Romę de pactis dotalibus diſceptatur, deq; delen-...is in Bohemia Huſſitis, moritur Pragæ Ladiſlaus. Ulricus verò re infe-...ta domum rediit.

Fridericus, Comes ab Oetingen, electus anno 1486.

Chriſtophorus Schachnerus, electus anno 1490. Hic bona Epiſco-...alia egregiè auxit.

Vigilerus anno 1500. ſub Pontifice Alexandro VI.

Erneſtus, Dux Bavariæ, electus an. 1517.

Wolfgangus, Comes à Salen, an. 1540. Latinæ & Græcæ linguæ in-...gniter doctus. Bibliothecam auxit.

Urbanus à Trenbach, Bavarus. Hic primarium urbis templum S. ...ephano ſacrum faſtigio magnifico ſplendidoq; inſtruxit. Idem quoq; ...latium Epiſcopale reſtauravit, auxit, & turri ex ſolo ſtructa ornavit. Ex ...c turri tanquam ex ſpecula, patet in Danubium, Ænum, Ilzam, urbes-...e ſubjectas, Bojodurum, Patavium, Iliſtadium, proſpectus.

Quæ vetus à lauro quondam cognomen habebat, Caſp. Bruſchius.
Præſulibusq; fuit ſedes quam tranſtulit inde,
Utilo Bojorum princeps animoſus ad Oenum.
Scilicet hanc rapidis cum torruit Attila flammis:
Attila, Pannoniis qui milite venit ab oris,
Excidium Europæ toti minitatus, & urbes
Devaſtans ad Danubium Rhenumq; jacentes,
Quarum hæc una fuit non infima ſorte, locoq;
Urbs ampliſſima, Romaniq; colonia regni,
Cujus læva fuit pars Iſtro clauſa, ſed intus
Per medios Anaſus duxit ſua flumina vicos
Collis (ubi nunc urbs eſt inclyta) carcer eorum
Olim triſtis erat, Chriſti qui verba profeſſi
Ludus erat vulgo, Latiisq; piacla tribunis.

HEILBRUNNA.

EST Sueviæ oppidum, Imperio Romano addictum, ſplendidis ædif-
ciis adornatum, ad Neccarum fluvium conditum, ita cognomina-
tum vel à fonte, quaſi fons ſalutis, vel à ſale, Græcis ἅλς, quaſi Saltzbrun-
vini & frugum copia abundans, & marmor gignens.

Io. Lauterbach.

Fons Heilbrunna tibi ſeptem ſiphombus uber,
Haud unquam venâ deficiente fluit.
Fons ſedare ſitim, depellere commodus æſtum,
Frigidior quo non alter abundat aquis.
Hunc petit approperans æſtuq́ſitiq́ gravatus,
Laſſus & umbra æſtum, pellat ut amne ſitim.

Incerti authoris.

Commoda Germanum ſedes Heilbrunna per orbem,
Hoſpitii præbet munera digna loco.
Dives amœna colit viridanti gramine prata,
Non armentorum commoditate vacat.
Dant aprica ſuo cultu vineta racemos,
Vomere frumentis ſciſſus abundat ager.
Alcinoi vincunt pomaria fructibus horti,
Sufficiunt hycmis tempore ligna foco.
Marmora non deſunt, ducendis ædibus apta,
Longinquis merces non rate vecta locis.
Aſſidui patiens quicunq́ laboris, habere
Hic facili victum, ſi cupit, arte poteſt.
Pratis, armento, vinetis, frugibus hortis,
Dum lignis & aquis, marmore, merce valet.
Commoda Germanum ſedes Heilbrunna per orbem,
Commodus hoſpitii præſidiiq́ locus.

Anonymi.

Urbs Hailbrunna, *tibi, nullum quod obibit in ævum,*
Romano floret nomen in Imperio.
Præter honorati ſanctiſſima jura Senatus,
Pacis & ætherias relligionis opes.
Pratis, armento, vinetis civibus hortis,
Flumine, ſaltu, agris, marmore merce valet.

At non fonte modò clares, ſed divitiarum
Urbs & opum ſimul es pluribus aucta modis.
Tot tibi templa Deûm vivo de marmore ſurgunt,
Tot celſæ turres, tot nitidæq; domus.
Ut ſi quis totam benè viderit, auſit is inter
Imperii reliquas te celebrare Deas.
Utq; nites templis & amœnis ædibus intus:
Sic foris omnigeno munere luxurias.
Vicinos colles, incluſaq; vallibus arva
Ipſa ſuo dives veſtit honore Ceres.
Bacchus in apricis ſpaciatur plurimus hortis,
Et ſinus arboribus non ibi deſit honos.
Nicrus amore ſuam complexus perpete natam,
Ut benè te munit, ſic quoq; piſce beat.
Ille Tubingenſi veniens huc pronus ab urbe,
Muſarum ſecum dona beata trahit.
Unde viris etiam doctis exculta probiſq;,
Sic viris dives, dives abundat agris.
Inter Edelbergam media urbs, inter Tubingam,
Quarum eſt & prudens utraq; & artis amans.
Utraq; literulis exculta ſalubribus illis,
Quæ formant homines expoliuntq; rudes.
Utq; foris Bacchus felix te ditat & ornat,
Et fœcunda Ceres & numeroſa Dryas:
Et fluvius non pauca tibi quoq; commoda præſtans,
Et foſſæ & turres, & benè cultus ager:
Sic intus fortes, Mavortia pectora, cives
Invictam faciunt te ſtabilemq; murum.
Et ſacer, & virtute potens prudenſq; Senatus,
Qui duce conſilio, quæ facit, illa facit.

Caſp. Bruſchus.

Tranſmutata perhibetur ex pago in urbem anno ſalutis 1085. vel ndum alios 1240. Anno 1525. urbs per graſſantes in Germania ruſti-uit occupata, qui etiam Cœnobium Carmelitarum vaſtarunt.

§ [*] §

TIRNAVIA.

EST urbs Pannoniæ vetuſta, à *Bela*, Pannoniæ Rege, poſtquam per cædem fratris ad regni adminiſtrationem pervenerat, condita.

Sambucus.

Urbs eſt Pannonicis fama inclyta, libera regnis,
Tirnaviam vulgus nomine req́ vocat.
Bela etenim Regum ditiſſima mœnia cinxit
Mœnibus ac denſam turribus excoluit.

SELESTADIUM.

EST urbs Imperialis Alſatiæ, ad *Illam* vel *Ellum* fluvium, annum circiter Chriſti milleſimum ducenteſimum decimum ſextum condita temporibus videlicet Friderici II. Ad hujus urbis confinia anno Salvatoris 1444. Armeniaci, quos vulgus die armen Jecken appellabat, Duce Ludovico, Franciæ Delphino, Caroli filio, Alſatiam populantes miſerabili clade affecti ſunt. Produxit hæc urbs præclariſſima nonnulla præclariſſimorum ingenia, inter quæ *Beatus Rhenanus* Hiſtoriographus maximo patriæ ornamento exiſtit.

Deſ. Eraſmus Roterodamus.

Nobile Sleſtadium, tua quis pomœria primus
Signans, tam dextris condidit auſpiciis?
Unde tibi Genius tam felix, tamq́ benignus?
Sidera naſcenti quæ micuere tibi?
Nam cùm nec muro tu ſis inſigne capaci,
Plebe nec innumerâ divitiisq́ ſcatens:
Urbibus in cunctis tamen haud felicior ulla eſt,
Quotquot Cæſareâ ſub ditione vigent.
Namq́ ego jam memoro, quod fertilis undiq́ campus
Adjacet, & ſegetem proſperat alma Ceres.
Quodq́ hinc vitiferos montes, hinc ditia Rheni
Flumina proſpectas, grata quod aura favet.
Commoda bella, ſed hæc tecum communia multis,
Vinceris & vincis dotibus hiſce ſimul.

Illa tibi propria eſt, quod & una, & parva, tot edis
Virtute inſignes ingenioq; viros.
Tot pariter gemmas, tot lumina fundis in orbem,
Quot multis aliis vix genuiſſe datum eſt.
Doctrinæ proceres tot habes, quot proditor ille,
Vix belli proceres occuluiſſet equus.
Quam non Wimphlingus, *quam non* Spigelius *urbem,*
Quam non Currerus *nobilitate queat.*
Unde tibi Sapidus, *doctis quoq; dignus Athenis?*
Unde ſacer Phrygio? Storchius *unde tibi?*
Unde tibi Arnuldus *Muſis excultus, & unde*
Matthias *niveo pectore* Schurerius?
Ut ſileam reliquos, non te ſatis ille Beatus
Rhenanus, *linguâ doctus utraq; beat?*
Quæ tibi cum liquido tacita eſt cognatio cœlo?
Num quod Palladiâ numen ab urbe favet?
Corpora gignit humus, mens æthere mânat ab alto,
Membra aliæ pariunt, tu paris ingenia.
Quis non invideat tam ſplendida commoda: in quod
Non tibi, ſed mundo fertilis iſta paris.
Gloria te penes eſt unam, ſed fructus ad omnes
Pervenit, humanum qua patet orbe genus.
Hæc memor hoſpitii tibi carmina panxit Eraſmus
Haud lepida, at grata qualiacunq; chely.
Qua ſtetit Elcebum Cebus *cui nomen &* Ellus Nic. Reuſnerus.
Contribuunt, veteris flumina bina loci.
Parte Seleſtadium *vetus hac nunc viſitur, urbis*
Excidium veteris ſic fit origo novæ.
Mobile ceu tempus, ſic res eſt mobilis omnis,
Fitq; quod haud fuerat, quod fuit ante, perit.

TUBINGA, Tübingen.

EST urbs in Ducatu Würtembergico, ad Neccarum fluvium condi-ta, in qua viſitur arx præclara, vitifero colli ſuperſtructa, quæ olim

 Comi-

Comitum Tubingenſium ſedes fuit. Academia ejus celeberrima anno Chriſti 1477. à Duce Eberhardo eſt fundata, ex qua multi viri de re literaria benè meriti prodierunt: inter quos fuit *Leonhardus Fuchſius*, Medicus experientiſſimus, cujus extant hodie *Inſtitutiones medicinales, & libri 8. de ratione curandi morbos*: *Johannes Stofflerus*, Mathematicus: *Theodoricus Schnepfius, Jacobus Andreæ, Herbrandus, Martinus Cruſius, Lucas Oſiander, Hafenrefferus*, omnes Theologi: *Henricus Bocerus, & Johannes Harprecht*, uterq; noſtro tempore ſcriptis JCtus celebris.

Hîc ubi Neccaricæ ſtant Bacchiara rura Tubingæ.

Friſchlinus. *------Qua culta Tubingæ*

Idem. *Neccarus arva rigat muroſq; allabitur urbis.*

-----Rapido vicina Academia Nicro,

Idem. *Wirtembergiacas Academia clara per urbes.*

Hic ubi Neccariæ ſunt ardua tecta Tubingæ.

Idem. *Quaq; vagabundo pes Nicri verberat æſtu*

Taubmannus. *Mœnia Tubingæ.*

David Sigemundus. *Inde petens alto poſitam ſub monte Tubingam,*

Suevorum ſubii mœnia clara Ducum.

Academiæ primus Rector, & ejuſdem Cancellarius fuit *Johannes Nauclerus*, prius Eccleſiæ Præpoſitus, cui deinde adjunctus fuit *Gabriel Byel*, Theologus: *Johannes à Lapide Carthuſianus*, Theologus & Philoſophus: *Johannes Reuchlinus Phorcenſis*, ſanctarum linguarum Profeſſor.

Prima Comitum Tubingenſium mentio fit anno Chriſti 938. in certaminibus Palæſtricis Parthenopolitanis.

Anno Chriſti 1342. urbem cum omnibus pertinentibus emit Comes Ulricus.

Anno 1482. urbs majus quoddam incrementum adepta eſt, cùm ad eam urbis partem, quæ *Bruel* dicitur, forum acceſſit, unà cum illa parte, quæ ad Neccarum verſus meridiem ſita eſt, cum templo *D. Gregorii* quo tempore etiam deductus eſt in Nicrum rivus *Ameræ*, & amnis ſtratus ponte lapideo.

Circa annum θεογονίας 213. Imperator *Caracalla* hîc *Palatium* habuit & campum Martium.

Viſitur etiam in hac urbe egregia ſtructura Collegii Academici cum multis ampliſſimis & pulchrè exornatis auditoriis.

Conſiſtorium Academiæ, quod æquiparari poſſit Palatio Prin- p

pis, oſtentat effigies omnium Profeſſorum tam defunctorum quàm vi-
ventium, non vulgari artificio pictas, inter quas tamen non reperitur ef-
figies *Nicodemi Friſchlini.*

In eodem Conſiſtorio viſitur ſceletum hominis adulti, nec non in-
fantis valdè exiguum, olim à virgine quadam Nobili, internecioni dati,
necnon σκελέτευμα alicujus *aranei* ſubtiliſſimum: itemque aliud *canis*,
quorum utrumque mihi ante decennium ab Academiæ miniſtro mon-
ſtratum eſt, quando hìc cum nobiliſſimo *Dn. Johanne Chriſtophoro Gel-
ro*, nec non viro clariſſimo *Johanne Burckio*, aliquandiu commorarer
in itinere Italico.

Aluntur etiam hìc ſeptuaginta circiter magiſtri & ſtudioſi Ducum
ſumptibus, locusq; cœnaculi habet effigies omnium *Ducum Würtem-
bergicorum*, cum *inſtrumento organico pneumatico.* Dicti autem magiſtri
imprimis operam navant linguis ſanctis aut peregrinis: atq; hinc eſt, ſi
Princeps, Comes aut Nobilis quiſpiam hunc locum luſtrandi ergo ac-
cedat, & vel *Hebraicam, Græcam, Italicam*, aut *Gallicam concionem* audi-
re aveat, promptum hic actutum concionatorem offendat, à quo ta-
n audiat.

Habet etiam hæc urbs ſtructuram magnificam illuſtris cujuſdam
Collegii pro liberis Principum & Comitum.

Templum cathedrale *Ducum* aliquot artificioſa *monumenta*, nec
non plurima Doctorum & Profeſſorum, cum vivis eorundem imagini-
bus, *Puellarum decus*, & formæ præſtantia, quæ albis cothurnis indutæ,
eatæ incedunt, ſequentibus rithmis occaſionem dedit:

Wer von Tübingen kompt ohne Weib/
Von Wittenberg mit geſundem Leib/
Von Helmſtatt ohne Wunden/
Von Gieſſen ohne Schrunden/
Von Marpurg ohn gefallen/
Hat nicht ſtudirt in allen.

OFFENBURGUM.

OFFENBURGUM eſt oppidum Briſgoviæ Imperiale, ſic dictum qua-
ſi *Offonis caſtellum*, ad fluvium *Cynthium* conditum. *Offonem* autem

condi-

conditorem Anglum ex regia familia oriundum fuiſſe ferunt, qui reli-
gionis Chriſtianæ propagandæ amore in Germaniam profectus, à ſu-
nomine Cœnobium & urbem condiderit.

Nic. Reuſnerus.

Oſſo dedit nomen, cultumq́; fidemq́; Deorum,
Quam Cynthius alluit, urbi.
Quid majus potuit dare? cætera nempe miniſtrat,
Felix huic terra Trebocum.
Patria frumentum, vinum, fructusq́;: tuetur
Fortis Germania vindex.
Parva ſit urbs quamvis, magnam ſatis eſſe fatebor
Quæ tot bona poſſidet una.

MONS REGIUS, Königsberg in Preuſſen.

EST Metropolis inferioris Boruſſiæ, ad *Bregelam* amnem ſita, in
magni Magiſtri ordinis Teutonici ſedes olim fuit. *Academiam* i
Albertus Marchio Brandenburgicus anno 1544. 17. Auguſti fundavi
jusq; primus Rector fuit *Georgius Sabinus*, Poëta præſtantiſſimus.

Georg. Sabinus.

Regius *algentes ubi* mons *conſurgit ad undas,*
Bregela *quas crebro vortice tortus agit.*
Bregela junipero præcinctus, & ilice ripas,
Culta Boruſſorum qui ſecat arva vadis,
Atria quæ geminis Bregela ſtringit aquis.

Idem.

Quando redemptoris poſt incunabula noſtri,
Addita ter centum luſtra duobus erant,
Phœbus & undecies ternos compleverat orbes,
Lucida qui cœli ſigna pererrat equis.
Hæc erecta fuit doctis Academia Muſis,
Quas fovet Alberti cura benigna ducis.

Conditor illius fuit Primiſlaus II. Bohemiæ Rex, eò profect
eradicandum gentiliſmum circa annum Chriſti 1255.

(*)

N

NORICUM, NORIMBERGA, Nürnberg.

E ST urbs Germaniæ munitiſſima & elegantiſſima, *Segeduum* Ptole-
mæo dicta, quæ utrum Sueviæ an Franconiæ urbs ſit acriter hacte-
is dimicatum fuit, quod hac vice in medio relinquam: illud enim
nſtat, quòd quaſi in umbilico Germaniæ, imò totius Europæ, in fini-
is Franciæ & Norici ad Pegneſum amnem ſita, & Imperio Romano
dicta ſit, cujus ſolum arenoſum, licet fruges producat mediocres, pa-
tamen animos ad quęvis etiam ingenioſiſſima invenra ſolertiſſimos,
de ex ea tanquam ex equo Trojano ſubtiliſſimi totius Germanię opi-
es prodeunt. Nomen eſt adepta à *Norico*, cujus eſt limes, quaſi *mons*
ri us, vel, ut aliis placet, à *Nerone* Cæſare, quaſi *Neronis pyrgum*, quòd
berius Nero Thuringis bellum illaturus, illic caſtra ſua locaverit. Ha-
it autē hoc nomen ante urbem prius arx vetuſtiſſima, quæ monti urbi
minenti eſt ſuperſtructa, & veteribus *caſtrum Noricum* appellata eſt.
Reſpublica hæc titulum obtinet *Burgravii* S. Imperii, cui ſemper
lis fuit.

Præcipuè in hac urbe viſu digna hæc ſunt: *Templum ſummum D.*
aldi, qui poſt Caroli Magni tempora hanc regionem Chriſto addu-
neque enim urbs vetuſta eſt: *Templum D. Laurentii*, quod oſtentat
lta Patritii ordinis monumenta, non quidem ſepulturis appoſita, ſed
ris in clypeis depictis appenſa, quæ etiam mortis tempus indicant:
nea tredecim: *Prytaneum*, in quo quotidie menſæ publicæ accum-
t Senatores, & quos illi honoris ergo accerſunt, cives aliqui hono-
ores.

Prætorium ſive *curia* auguſtiſſimè extructa comitiis Imperiali-
in illa habitis benè nobilitata. *Bini muri* urbis, quorum interior
tum octuaginta tribus turribus inſignitus eſt: exterior totidem, at
ioribus, & tormentis bellicis inſtructis: aliquot *armamentaria* ar-
rum variis generibus inſtructiſſima: aliquot *granaria*. In caſtro, cujus
à facta eſt mentio, veſtigia calcei equini ferrei, quæ impreſſerunt pe-
equi *Apellis de Geiligen*, monſtrantur, qui iſti equo inſultans ſaltu la-
mam quandam foſſam ſuperavit.

Numerantur in urbe multa fora, inter quæ forum primarium, vu
gò der Herrn Marckt/ oſtentat *fontem* elegantiſſimum, ſtatuis patriç h
ſtes exprimentibus exornatum. Numerantur præterea hîc centum
duodecim putei, & duodecim fontes. Numerantur etiam quingenti v
ginti octo vici.

Chunradus Suevus, Imperator Romanus, urbem, cui maxima d
mna in diſcordia patris & filii Henrici IV. & V. illata fuerant, priſtinis
ribus anno Chriſti 1139. reſtituit, & Cœnobium, quod Abbatiam or
nis D. Benedicti obtinet, fundavit. Anno Chriſti 1539. menſe Sextili,
ſtrum Noricum ad ſuſtinendum hoſtilem impetum à Senatu muris
propugnaculis fortiſſimis eſt roboratum.

Pegnitius & *Regnitius* infra urbem confluunt, & non procul à Ba
berga in Mœnum fluvium ſeſe exonerant.

Urbis amplitudo perhibetur eſſe octo millium paſſuum, in ta
tum enim crevit inhabitatorum numero, ut hodie longiſſimè ſupe
priſcos limites, quorum adhuc in veteribus foſſis & muris ſuperſ
veſtigia. *Foſſa* urbis lata eſt cubitos 20. & totidem ferè alta. *Mœnia* ur
ſunt pinnata, lateribus tecta. Sex obtinet *portas* munitiſſimas, æneis t
mentis inſtructas, ut & clathris penſilibus. *Situs* urbis eſt in colle na
râ benè munito.

Numerus civium perhibetur 50000. quam multitudinem
quando admiratus Imperator *Fridericus I.* juſſit in foſſa ad caſtrum N
ricum congregari omnes pueros, decennio minores, qui à matr
pulchrè exornati omnes comparuerunt, eorundemq́; numerus fu
tra 4000. quos Imperator libis paſtos dimiſit. Eandem etiam multit
nem admiratus Imperator *Maximilianus* aliquando hîc commor
quæſivit ex Conſule *Adamo Tuchern*, qua ratione tantam poſſit imp
moderari multitudinem? cui hic reſponſum dedit: Amicis verbis, &
ris pœnis.

Circa urbem multæ reperiuntur *lapidicinæ*, ex quibus eruu
lapides molles, qui tamen ſoli ventoq́; expoſiti aſſumunt duritiem
moream.

Regnitius urbem ingreſſus à lateribus vallis benè munitus du
ficit *inſulas*, quarum una minor, altera major linteis ad Solem exp
candorem inducit. Amnis hic duodecim ſternitur partim lapideis,
tim ligneis, intra urbem, pontibus. Inſulæ majori adjacent *Thermæ*

es. Propter flumen autem maxima molarum ad confectionem papyri, rmationem æris, aliosq; varios uſus poſita eſt copia, in quibus etiam cuntur longiſſima tenuiſſimaq; ex craſſiori ferri maſſa ducta fila, ad riarum rerum uſus apta.

Cives cùm in aliquot regionum habitent cōfinio, quatuor utun- idiomatibus, videlicet *Suevico, Francico, Montano, & Bavarico.*

Extra urbem ad amnis ripam eſt *campus publicus*, exercitiis palæ- icis, ſphæræ, & jaculationum deſtinatus, quem quaterna ſeries arbo- n æquis diſtantiis diſpeſcit.

Plateas urbs obtinet ampliſſimas, lapidibus duriſſimis ſtructas, in ibus malleorum crebri ictus ſtridorque ſerrarum undique perſonat: q; enim urbs alia eſt in tota Germania, quæ ſubtiliores elegantioresq; iarum rerum formas ex ære, cupro, orichalco & ferro parare valeat. ecipuè autem hic parantur *horologia* tam ingenioſa, ut ipſa etiam mi- ur Italia.

Ædificia cives obtinent ſuperbè educta, omniq; variæ ſupellecti- genere probè inſtructa.

In ſummitate collis, quæ eſt in medio ferè urbis *duæ arces* ſunt po- , una *minor*, olim Burgravii ſedes extitit, jam uſum præbens publici iarii, obtinensq; ad urbis defenſionem propugnaculum: *Major* lta præclara obtinet conclavia & cœnacula, quæ ſolent hoſpitium bere Imperatoribus hîc commorantibus, patetq; ad eam per ingens ſum ſaxum ex urbe aditus. Habet etiam vicinos *hortos penſiles*, opus lerici Imperatoris.

Templum B. Virginis in foro majori Mercatorum condidit Ca- us IV.

Collis habet duo templa, *D. Walpurgis, & D. Margaretæ.*

Xenodochia & Noſodochia hîc numerantur quatuor: quorũ unum et templum, in quo nonnullæ Imperatorum reliquiæ aſſervantur, eorundem inſignibus, quibus in coronatione ornari ſolent, olim à olo Magno geſtatis, per Imperatorem Sigiſmundum Pragâ, poſt ſſitarum tumultum, huc tranſlatis.

Vulgò *Monacum* urbium Germanarum perhibetur elegantiſſi- at hanc ſibi eam laudem rectiùs vendicare dixerim.

Ad Imperiũ pervenit an. Chriſti 1027. ſub Imperatore Chunrado.

Ordinem Magiſtratuum & civium primus inſtituit circa annum

Chriſti 1315. Imperator Ludovicus Bavarus,ac primum quidem ad Im-
perii adminiſtrationem tribus etiam admiſſæ fuerunt, quæ cùm ſub C
rolo IV. ſeditionem adverſus Senatum moviſſent, ab Imperio fuere e
cluſę. Atq; hinc orta eſt urbis in tres ordines diſtinctio: in *Patritios*, quo
rum hodie 28. numerantur familiæ: *Mercatores* & *Plebeios*. Ex ſolis a
tem Patritiis eliguntur *Senatores* numero 26. horumq; dimidia pars ſu
Conſules, cæteri *Scabini*, quibus adjunguntur duo Doctores juris: ac
Conſulum ordine ſingulis menſibus duo eliguntur, qui præ cæter
Rempublicam adminiſtrant. Ex ordine Senatorum quotannis etia
quinq; deliguntur *Judices*, qui animadvertunt in crimina & delicta. *D*
Præfecti ærarii, & unus *Prætor*. Præter hos etiam ex omnibus ordinib
ducenti ferè *Senatores* ſunt, qui ſemel in anno conveniunt. Urbi aute
ab hiſce de ſaluberrimis legibus proſpectum eſt, inter quas etiam ſu
ſumptuariæ, concernentes veſtes & menſas omnium ordinum, quaru
omnium magiſtratus cuſtos eſt fideliſſimus.

Cura etiam hîc præcipua ſemper fuit geſta pro ſcholis, atq; hi
à multis annis hîc floruit quædam ſchola, in qua exornanda nõ exigua
olim operam navarunt *Philippus Melanchthon*, *Eobanus Heſſus*, & *V*
centius Opſopeius, quæ poſtea prima fundamenta ſuppeditavit Academ
Altorfianæ, quam Senatus Norimbergenſis, auſpicio Rudolphi II. I
peratoris, anno 1579. die 29. Junii aperuit: in qua primus *Rector* ſalu
tus eſt *Valentinus Erythræus*, cui juncti fuêre alii etiam viri ſcriptis ce
berrimi, veluti *Hugo Donellus* & *Obertus Giphanius* JCti, *Chunradus R*
tershuſius, *Scipio Gentilis*, *Philippus Scherbius*.

Anno Chriſti 1273. prima hîc Comitia habuit Imperator *Ru*
phus, *Comes Habſburgenſis*, ac Burggraviatum hæreditarium conſti
Comitibus de Zollern, à quibus pervenit ad *Marchiones Brandenbu*
cos, qui etiámnum eum obtinent: atq; inter hos Fridericus I. Burgg
vius Brandenburgicus, urbi vendidit caſtrum, quod eſt in urbe, unà c
aliquibus pagis in vicinia poſitis, molis atq; ſylvis.

Circa annum 1350. Carolus IV. hîc conſtituit & promulgavit
ream bullam, poſtquam urbem obſidione cinxerat, propterea quòd
buni plebis Senatum officio removiſſent, & ex ſuo ordine novum
ſtituiſſent.

Anno Chriſti 1450. grave bellum geſſit cum Burggravio, M
chione Brandenburgenſi, cui cauſam dedit de judiciis orta contro

ia: atq; à partibus Alberti ſeptendecim ſtabant Principes, à partibus ve-
ò Norimbergenſium aliquot urbes Imperiales. Sæpè autem ab utraq;
arte acriter dimicatum eſt, ac Albertus octies victoriam in acie repor-
ivit, at in nona pugna illius exercitus profligatus eſt. Duravit autem
oc bellum per biennium, ac multæ urbes pagiq; incendio dati ac va-
ati ſunt.

Anno Chriſti 1502. cùm eadem adhuc gliſceret ob jura & judicia
iter Burggravium & Norimbergenſes controverſia, & cives die Do-
inico ex urbe frequentes properarent ad celebranda paganalia: Mar-
iio quoſdam ſubornabat, qui ex inſidiis eos aggrederentur in ſylva,
iod ubi increbuiſſet in urbe, nonnulli è civibus levi armatura induti e-
ediebantur, ſub prætextu ac ſi & ipſi vellent adire paganalia, vindica-
ri ſpolium, ac inſcii, quòd tanta militum in ſylvis latitaret multitudo,
iæ hos cinctos internecioni dedit, ita, ut ab utraq; parte millia homi-
im perierint.

Anno Chriſti 1553. *Marchio Albertus*, Caſimiri filius, Norimber-
nſes & vicinos Epiſcopatus plurimùm afflixit. Nam cùm obligatio-
s quaſdam Norimbergenſibus, & Epiſcopo Herbipolenſi ac Bamber-
nſi extruſiſſet, in quibus ſeſe abdicabant reſtitutione urbium & pago-
n à Marchione ſibi ablatorum, Imperator autem illis recuperanda-
n urbium facultatem dediſſet, propterea quòd ejuſmodi obligatio
ntra omne jus & æquum pugnaret, Epiſcopatum Bambergenſem oc-
pabat, ipſam etiam urbem *Bambergam* & *Swinfurtum* ſibi ſubdebat,
Norimbergenſibus duas urbes, *Aldorpium* & *Lauſam* incendio da-
: Norimbergenſibus præterea ultra centũ pagos, & 70. arces incen-
bat. Cùm autem hi tam miſerè afflicti ſubſidium petiiſſent à Ferdinan-
Rege, Mauritio, Saxoniæ Electore, & Henrico, Duce Brunſwicenſi,
inq; dimicatum eſt, & Marchionis exercitus per Mauritium profliga-
eſt, qui tamen obiit in acie, bombarda trajectus, anno ſcilicet 1559.
ulii, cùm ante ſex menſes Berlini magnus ventus eſſet obortus, qui
uæ Mauritii in arce poſiti caput dejecerat, illęſis reliquis ſtatuis. Cùm
ò Marchio nondũ à propoſito deſiſteret, Norimbergenſes cum con-
leratis Epiſcopis, adjuti à Brunſwicenſi, bis in acie victores extite-
t, occuparuntq; *Lichtenfelſam, Culbachium, Beireutham, Blaſſenbur-
ı, Lichtenbergam, & Swinfurtum*, quod incendio dederunt.

Sabinus.

Hinc undoſe tuam Pegneſe *intravimus urbem,*
Mens ſata quam forti Norica Marte colit.
Hæc tibi congeſto circumdedit aggere muros,
Hæc ſuperat moles urbs Patavina tuas:
Ardua, quadrato conſurgunt mœnia ſaxo,
Mœnia bellaci non capienda manu.
Tota licet Scythicas adducat Thracia vires,
Teutonibus diram ſæpè minata necem.
Amplas hujus opes, excelſaq; tecta referrem,
Ni cantata tuis verſibus, Heſſe, forent.
Splendida magnorum nam ſive palatia Regum,
Sive quis artifices, ſive requirat opes,
Sive peregrinas merces, ac dona Canopi,
Quæ procul Ægæum per mare nauta vehit:
Non habet his ullam Germania mœnibus urbem,
Tota nec Arctoo terra ſub axe parem.

Iul. Cæſ. Scalig.

Diva mihi extremi da munera ſacra laboris,
Non tamen extremo conſpicienda loco.
Sed velut abducto veneramur in ordine cœlum,
Hic ubi naturæ fine quievit opus.
Non potes æthereis deducere ſedibus aſtra,
Invenies tibi quæ Norica terra dabit.
Hunc ſibi corruptas terras Aſtræa relinquens,
Fatali ſtatuit ſede tenere locum.
Quis putet horrifico ſociatas Marte Camœnas,
Sacra tamen duplex tempora laurus obit.
Martis habe & Phœbi felici tempore laurum,
Sanctaq; ſit valido fœdere juncta fides.
Omnibus ex iſtis ne tunc dempſeris unum,
Addere quin potius omnia magna, tuum eſt.

Iacob. Micyllus.

Norica quæ Phrygio jactat ſe nomine tellus,
Artibus & cultis inclyta terra viris.
Urbs fuit egregiis hæc ſemper dedita rebus,
Inventrix operum, laudis amore flagrans.
Et quæcunq; aliquo virtutis nomine fulgent,
Hæc illa ante alias ingenioſa colit.

Produxit etiam hæc urbs omni ferè tempore viros quovis doctrina-
um genere excultiſſimos, inter quos fuere *Bilibaldus Birckheimer*, Ma-
imiliano I. à Conſiliis: *Johan. Funckius*, cujus in manibus noſtris adhuc
erſatur Chronologia: *Andreas Oſiander*, ſcriptis famoſiſſimus Theo-
ogus: *Joh. Cochlæus* Pontificius, Divi Lutheri adverſarius infenſiſſimus:
itus Theodoricus Theologus, qui inter cætera ſcripta edidit ſuper capi-
a Biblica cum brevibus doctrinis ſummaria: hodie fruitur ea urbs ſimi-
ter viro doctrinæ penè incomparabilis *Joachimo Camerario*, Medico
ræclariſſimo, cujus inter cætera ſcripta præcipuam quandam laudem
ieretur liber emblematum cupro inciſorum, qui multa rerum natura-
um arcana & ſcitu neceſſaria in ſe continet: nec non *Philippo Camera-
o*, Reipublicæ huic à Conſiliis, cujus horarum ſubciſivarum opus hi-
oricum eruditiſſimum in noſtris verſatur manibus.

Ingredimurq; urbem muris ac turribus altis — Andreas Lymvicus.
Splendentem, primamq; Sebaldi inviſimus ædem:
Hinc alias urbis partes luſtramus, & ædes
Summorum aſpicimus Procerum, doctiq; Senatus
Atria, & in duris fundatas cautibus arces.
Poſt ea mercatus varios, merces ubi caras
Exponit populus, comportat & omnia venum.
Deinde juges puteos, fontes, ac arte canales
Confectos mirâ, gelido qui flumine abundant.
Quid referam artifices, quorum tam nomina latè
Sparguntur? quos Cecropius, nec Dædalus arte
Vulcanusq; æquare nequit, ſuperare nequaquam.
Sed vocat hinc aliò tempus, properare neceſſe eſt.
Urbs igitur valeas toto notiſſima in orbe,
Cultrix juſtitiæ, veræ pietatis amatrix,
Artificum mater, Francorum gloria prima.

Retrò abit, excelſas urbs monſtrat Norica turres, — Georg. Fabric.
Qua non Germanis eſt ulla celebrior oris,
Seu leges ſpectes & ſancti jure Senatus,
Et ſic unanimi viventes fœdere cives:
Sive tot artifices claros, æquandaq; priſcis
Ingenia, & varios juvenumq; ſenumq; labores.
Sed ne nos humili minuamus carmine laudes,

Mœo-

Mœonio vati dicendas, contrahe frena
Muſa, nec Heſſiaco te credas dicere plura
Poſſe ſene, aut Franco, veterum qui primus honorem
Daphnæą meruit viridem de fonte coronam.
Hic aliquot ſoles cùm duxiſſemus, amicis,
Quam potuere, moram nobis facientibus, imbre.
Ioh. Lotichius. *Ingredimur longo ſic Norica mœnia ductu,*
Pegneſſus placidis quà fluit altus aquis.
Miramur muros, faſtigia culmina, turres,
Hic libuit clarum cernere quicquid erat.
Hanc invectus equo princeps ſublimis in urbem,
Nempe fuit populo creditus eſſe Deus.
Undiq; ſic ſpectant patulis effuſa feneſtris,
Inq; foro medio millia multa ſtrepunt.
Una dixiſſes tunc omnes urbe teneri
Mortales, quotquot terrea regna colunt.
Solvimus inviti, cunctis nam ſplendida durum
Mœnia, tam ſubitò deſeruiſſe fuit.
Ioh. Schofferus. *Eſt locus extremo quà limite Norica tellus*
Spectat, in Hercyniis robora denſa jugis.
Luſtraq; Sudetum, quorum radice ſub imâ
Jugera finitimus culta Nariſcus arat.
Illîc innumeras inter Pegneſus arenas
Volvitur, & ſterilem flumine findit humum.
Pegneſus, celebri qui nomine tangit Olympum,
Irrigat & magnas Noridos urbis opes.
Sceptra ſed Auguſtus quo tempore Cæſar habebat,
Illius ad ripas accola nullus erat.
Sola frequentabant deſertas numina lymphas,
Quæ nemorum latebras, & juga celſa colunt.
Druſe, tuus frater, valido munimine turrim
Fertur in hoc primùm conſtituiſſe loco.
Tunc ubi Tyrigetum bellacibus arma Suevis,
Romaniſq; ſimul ſæva timenda forent.
Hîc ſua caſtra locans, ingentibus agmina foſſis
Cinxit, & Arctoo tutus ab hoſte fuit.

Poſt hæc armorum validis jam viribus auctus,
Indixit patriæ triſtia bella meæ.
Et ſecum Bavaros, Galloſq́ʒ ad prælia duxit,
Quoſq́ʒ vago populos flumine Rhenus alit.
Non potuit tantas Thuringia frangere vires,
Præbuit Auſonio colla premenda jugo.
Ergo receſſerunt conjunctis agmina ſignis,
Effera Pannoniæ quò caperetur humus.
Norica turris erat fugientibus aptà colonis,
Et foſſas intra jam locus urbis erat.
Commoditas placuit, tuti placuêre receſſus,
Et ſubitò crevit tempore fama loci.
Scilicet huc mercator opes, diſcrimine belli,
Tranſtulit, atqʒ novâ civis in urbe fuit.
Huc venêre viri, generoſo ſtemmate nati,
Et pictas auro compoſuêre domos.
At quum nulla queant defendere mœnia cives,
Qui ſine præſcriptis legibus illa tenent:
Conſtituêre patres, ſanctum legêre Senatum,
Subdita cui populi cætera turba foret.
Nec mora, ſanxerunt communia vincula, leges,
Juſtitiam ſtudiis & coluêre piis.
Talibus auſpiciis Reſpublica Norica crevit,
Et meruit primas inter habere locum.
Carolus hanc Cæſar coluit magis omnibus unam,
Cui Magni titulum bellica dextra dedit.
Ceu teſtantur ibi, longos ſervata per annos,
Arma, triumphali quæ tulit ipſe manu.
Quodq́ʒ comis diadema tulit, diſtinctaq́ʒ gemmis
Pallia, Germanæ, ſceptraq́ʒ, gentis honos.
Sæpiùs hîc traxiſſe moras fortiſſimus Otto
Dicitur, Auſoniam quando petivit humum.
Suevicus hîc habitaſſe ſuâ cum conjuge fertur
Cæſar, ad Euxinum qui mare fecit iter.
Nec minus Henricus, qui dictus nomine tali,
Sextus in auguſtâ ſede Monarcha fuit.

Quid referam ſummâ præſtantem laude Rodolphum,
Quem dedit Habſburgæ clara propago domus?
Ille ſibi peperit quum pulſis otia bellis,
Incoluit muros Noricaberga tuos.

Sebaſt. Scheffe-rus.

Noriberga viris & viribus inclyta ſalve,
Salve Teutonici Roma vetuſta ſoli.
Cui benè perpetuò felix Reſpublica floret,
Conſilio patrum quam ſapiente regis.
Dum gravibus pœnis, & verbis mollibus uti,
Arte gubernandi dexteriore, ſoles.

Petrus Linde-bergius.

Artificum mater, virtutum ſedula cuſtos,
Teutoniæ centrum, ſancti tutela pudoris,
Norimberga potens, quâ non præſtantior ulla
Pace fovere viros, & juncto cernere Marte,
Hoſteſq; intrepido potis eſt propellere ferro.
Obſtupui tremulo obtutu, ceu ruſticus agrum
Qui fodiens reperit monſtroſi ponderis aurum:
Ut trepidus congeſta armamentaria vidi,
Innatamq; fidem, notæ pietatis amorem,
Indomitos muros, inſtarq; palatia Regum,
Ædes ablectas, & parti appenſa tropæi,
Auguſtis monumenta tholis, infixaq; cedro:
Ut claros virtute viros, virtute Senatum,
Pubenteſq; ſenum, canos juvenumq; labores,
Et quas innumeras hæc continet unica merces.

El. Eob. Heſſ.

Felix ante alias urbes urbs Norica ſalve:
Dives opum, fœcunda viris, pulcherrima cultu,
Et belli ſtudiis aſperrima militiæq;,
Nobilibus clara ingeniis, quaſcunq; per artes
Ire libet, ſeu naturæ ſecreta latentis,
Seu te multiplicis zonas, & climata mundi,
Aſtrorumq; juvat caſus cognoſcere & ortus.
Nuſquam culta magis floret divina Matheſis,
Seu numeris opus eſt, ſeu menſi partibus orbis,
Seu ratione operum videas certantia mille
Ingenia artificum, parat hic ductura ſub altum

Æ

Æthera præruptas, ærata volumina, moles:
Ille Mathematico certas in pulvere metas
Deſtinat, & radio nunquam fallente gubernat.
Quid rupti tormenta ſonos imitantia cœli?
Quid Polycletæâ ſtatuas haud arte minores?
Cætera quid memorem, quorum me turba fatigat?
Quid pulchras arces loquar? & quid mœnia firma?
Tectaq; marmoreis ſurgentia pulchra columnis?
Marmor quale ſolet producere Norica tellus,
Arcibus æternis haudquaquam vile locandis,
Naturæ ingenio quodam, quo namq; reciſum eſt
Tempore, molle fluit facile & tractabile ferro:
Poſtquam auras tetigit ſuperas (mirabile dictu)
Dureſcit magis atq; magis roburq; manendo
Concipit, & ſenio ſuperat durante juventam.
Hoc lapide aſſurgunt civilia tecta per omnes,
Æquatis certo regionibus ordine, partes:
Magnorum dicas æquare palatia Regum.
Publica quid referam longis opera edita ab annis?
Quid nova ſemper adhuc ſurgentia? qualibus inde
Et quibus aërias, templorum culmina, turres?
Murorum impoſitas foſſis ingentibus arces,
Horrea, fana, lacus, fontes, tot ſuſcipiendis
Hoſpitibus loca, tot ſumptus in publica egenis
Ægrotisq; alimenta, domos, medicamina, curas?
Fortunata tuis meritis Reſpublica, cujus
Jura regit ſapiens tranquillâ in pace Senatus,
Legibus hinc firmata ſuis Reſpublica, nullos
Fortunæ inſultus metuit, ſic viribus omnes
In caſus firmata ſuis, ſibi ſola ſuperq;
Eſt ſatis, hinc quoq; privatis acceſſio rebus:
Hinc fovet unanimes ſtabilis concordia cives.
Felix ante alias urbes urbs Norica Berga, Hugo Favolius.
Mœnia magnificis attollit ahenea muris:
Quam rapidus circum lambit Pegneſus arenis,
Per mediumq; ſecat, fluvio & profundit amœno.

Anonymi.

Donec Bambergæ muros & mœnia linquant,
Ac ſimul in Mœnum ſinuoſo gurgite tendant.
Urbs opulenta, potens, validis circumdata muris,
Et florens, proprias & facta opulenta per artes,
Norica nomen habet, juncti à cognomine caſtri.
Dives opum, fœcunda viris: laus, gloria, robur
Militiæ, cultrix veræ pietatis, amatrix
Juſtitiæ, & verum ſtudiorum hoc tempore aſylum:
Quam fovet unanimis populi concordia felix,
Legibus & firmata ſuis Reſpublica: cujus
Jura regit ſapiens tranquilla pace Senatus.

Ioh. Iac. Boiſſartus.

Et quâ ſunt celebres Pegneſia flumina lymphæ,
Noricaq́; aurato turget amica lare.

FRANCOFUTUM ad VIADRUM.
Franckfurt an der Oder.

EST urbs Marchionatus Brandenburgici, cujus ſitus ad Viadru[m] longè eſt jucundiſſimus, eamq́; cingunt amœniſſimi colles & vin[e]ta lectiſſima. Conditor ejus fuit *Gedinus ab Herzberg*, auſpicio Johan[nis] primi Marchionis Brandenburgici. Academiam qua fruitur anno Ch[ri]ſti 1506. *Joachimus Marchio* fundavit, in qua olim Profeſſor fuit *Jodo[cus]* *Willichius*, Medicinæ Doctor, & Philoſophus præſtantiſſimus, qui ſc[ri]pſit librum Magiricum, ſive artem culinariam: & *Matthias Hoſius*, G[ræ]carum literarum Profeſſor, qui ſcripſit librum dictum *Bibliothecа nu[m]maria locupletiſſima*, in quo Romanorum, Hebræorum & Græcoru[m] nummos cum noſtris confert. Inauguratio facta fuit 6. Aprilis, prim[us]que Rector fuit *Chunradus Wimpina*, Francus Theologus. Privile[gia] conſequuta eſt ab *Alexandro VI.* Pontifice Romano, & *Julio II.* ſub [au]ſpicio Maximiliani I. Origo urbis fuit humilis, ex pago proveniens, [cu]jus pomœria dilatata ſunt anno Chriſti 1203. à *Marchione Johanne*, e[o]demq́; fratre *Ottone*, à *Viadro* ſcilicet & *porta Pontana*, uſq; ad *porta[m]* *Gebenam*, qui locus hodie *urbs ſuperior* dicitur. Circa annum Chr[iſti] 1318. *Marchio Woldemarus* illi conceſſit jus meri Imperii animadv[er]tendi in homines facinoroſos, & reos capitis. Poſtea *Marchio Ludo[vicus]*

us ſenior ipſi privilegium indulſit, ut immunis à penſione vectigalium
mnibus in locis ſuæ ditionis poſſet exercere commercia, qua re magna
l urbem, quoad opes, & civium numerum facta eſt acceſſio. Viadrum
ernit *pons ligneus* miri operis, amnis verò magnam gignit piſcium co-
am. Eſt etiam magnus hîc cancrorum proventus, ita ut rhedæ hiſce o-
ultæ frequenter urbem ingrediantur: atq; hinc memorant de quodam
ſtico, qui ſuperioribus annis reliquerit in foro bigas cancris refertas,
as noctu ardelio quidam accedens, laxaverit vinculis, detractoque
nnificio retrogradum pecus liberarit cuſtodia, quod mane exurgens
riga, non abſq; multorum ludibrio hinc inde ſparſim incedens, ægerne collegerit.

Surgentem urbem aliquando repreſſit fulmen Romani Pontifi-
: nam cùm cives Epiſcopum Lebuſienſem, mirabile quoddam ca-
t, per annum carceri mancipaſſent, ille tantoperè cives apud Papam
ulit, ut eos excommunicaret, ſub quo etiã excommunicationis ban-
per 28. annos permanſit, quo tempore ceſſavit omne religionis exer-
ium, ita, ut nec miſſa celebraretur, nec concio haberetur ad populum.

Anno 1340. eandem fortunam experta eſt à Carolo IV. propterea
od noluerat Ludovicum Marchionem dominum agnoſcere, à quo
nno non niſi maxima æris ſumma, dicto Marchioni ſolvenda, ſe libe-
e nequivit.

Anno 1396. *Monaſterium Carthuſiorum* eſt conditum. Anno 1504.
n quidam nobilis Epiſcopus aliquot cives in via publica ſpoliaſſet,
es apprehenſum abſq; ullo proceſſu juris capite mulctarũt: ob quod
um ab Epiſcopo in bannum fuere declarati, & ab iiſdem juriſdictio
ninalis fuit ablata, quam tamen multo ære redemptam ipſis reſtituit
chimus II. Elector Brandeburgicus.

Urbs ea dives opum varias huc advena merces, Georg. Sabinus.
Sulcato æratis puppibus amne vehit.
Accedit populi cultus, non qualis ad Arcton
Eſſe, ſed Italico qualis in orbe ſolet.
Incola nec ſimiles habitat magnalibus ædes,
Magnificæ oſtentant ardua tecta domus.
Quarum ſumma gerunt tales faſtigia pinnas,
Quales magnorum priſca theatra Ducum.

Hectorei verò poſuerunt mœnia Franci,
A quibus urbs clarum nomen adpta tenet.

Anno 1422. Huſſitæ eam obſederunt, at obſidionem paulò pò
deſeruerunt.

Anno 1539. abuſus Pontificii hìc fuere abrogati, illisq; ſurroga
ſyncerior doctrina Evangelii.

Illud de *Odera* jam apponendum duxi, quòd à Plinio ille nuncup
tur *Guttalus*, à Ptolemæo ὔιαδ☉, curratq; ferè medius inter Albim
Viſtulam.

LANDAVIUM.

Est urbs Imperialis, muris & foſſis benè munita, haud procul à Rh
no, verſus *Waſgoviam* ſita, ad fluviũ *Queicham* condita, qui ipſ
partim præterfluit, partim interfluit.

Quòd læti fœcunda parens Landavia Bacchi:
Quòd frugum, fructusq; ferax, quòd culta tot agris,
Præſidiis quòd firma ſuis, opibusq; ſuperba eſt,
Magna quidem laus eſt, at laus eſt major habenda,
Quòd ſtudioſa Dei, veræ pietatis amatrix:
Quòd legum cultrix, quod juſti præſes & æqui,
Quòd diſciplinæ cuſtos, & pacis alumna
Dicitur, hæc omnes ſuperat laus unica laudes.

AQUISGRANUM, Aach.

Est urbs Imperialis, in finibus Brabantiæ ſita: nomenq; ſortitã
lunt à quodam Duce Romano *Grano*, Neronis & Agrippæ fra
qui in hunc locum deveniens thermas invenit, iisq; delectatus url
iſtic condidit, quam à ſuo nomine, & ab aquis, *Aquiſgranum* appell
At ridet hanc notationem *Bertius*, propterea quòd iſthæc nullum
damentum obtineat apud veteres. Idem allegat *Sylpurgum*, qui ſi
ctam urbem putet quaſi *aquas Gratiani*. Nonnulli etiam ſic dictam
luere ab Apolline *Granno*, (qui aliâs Grynæus dicitur, à *Grynæo* ne
rc

, unde fuit cultus) olim in Rhætia culto, ut patet ex inſcriptione qua- m Lavingæ poſita. Alii à *Grano*, Præſide quodam Romano illius ſub adriano conditore deducunt. *Matthæus Dreſſerus* à quibuſdam etiam *rnovallum* & *Bibracten* appellatam aſſerit.

Poſtquam autem ab Hunnis miſerabiliter fuiſſet dilacerata, eam arolus Magnus multis ſtructuris exornavit: condidit enim hîc tem- um *B. Virgini ſacrum*, inſignis artificii, figura rotunda, multis innitens lumnarum baſibus. Extruxit etiam hic Palatium circa annum 881. à ormannis Galliæ populis incendio datum. Idem etiam Imperatores Reges Galliæ hîc, ut coronarentur, conſtituit, quæ conſuetudo etiam noſtra uſq; tempora deducta eſt, ut maximè avulſa ſit ab Imperio Ro- no Gallia. Primus autem ab Imperii Romani Principibus hîc coro- us fuit *Fridericus II.* & priori ſeculo Carolus V. illiusq; frater Ferdi- ndus. Atq; hinc ſupereſt in introitu Palatii ipſius Caroli tempore hæc ita ἐπιγραφὴ, rudi Minerva concepta:

Carolus inſignem reddens hic condidit urbem,
Quam liberavit poſt Romam conſtituendo,
Quòd ſit trans Alpes hic ſemper regia ſedes,
Ut caput urbs hanc quæq; colat, & Gallia tota
Gaudet Aquiſgranum præ cunctis munere clarum,
Quæ prius Imperii Reges nunc laureat almi.

Ut autem Carolus in vita hanc urbem plurimum amavit & exor- t, ita etiam poſt mortem, hîc ſortitus ſepulchrum iſtam deſerere uit: cujus monumentum in dicto templo B. Virginis poſitum hanc :iptionem habet: *Sub hoc conditorio ſitum eſt corpus Caroli Magni orthodoxi Imperatoris, qui regnum Francorum nobiliter ampliavit, & nnos tredecim feliciter tenuit. Deceſſit ſeptuagenarius an. Domini 814.*

Anno Chriſti 1460. Burgundiæ Dux Carolus urbem obſedit, oc- ſſet etiam, ni Primores urbis victori in occurſum venientes, nuda- apitibus diſcalceati, reſte à collo ſuſpenſo, ſolis induti induſiis, & lices facti, pacem impetraſſent.

Anno 1568. magnus hîc tumultus inter Senatum & cives exortus iam cum multi ex Belgicis Mercatoribus Ferdinandi Ducis de Al- vitiam, quam in Evangelicos exercebat, declinantes hîc ſedem po- nt, & multa contra ſuperſtitiones Papiſticas attentarent, placuit etiam civibus, atq; ob id peculiaria ſibi religionis conſtituere ex-

erci-

ercitia: at ægrè hanc rem ferens Senatus cives apud Imperatorem detr
lit, qui Epiſcopum Leodienſem, & Ducem Clivienſem judices & com
promiſſarios illis conſtituit, qui cùm litem illam non poſſent compo
nere, Imperator ipſe concionatoribus Evangelicis interdixit urbe, & n
quis ex illorum auditoribus ad Senatum admitteretur, mandavit: at cù
cives nollent parere, effectum eſt ut urbs in duas partes ſcinderetur,
quælibet pars proprios ſibi deligeret Conſules. Quæ civilis diſcord
tantum metum injecit Canonicis, ut urbem deſererent, vicina territ
ria ingrederentur, omnemq; commeatus & cibariorum advectione
ex Burgundia & Ducatu Juliacenſi inhiberent: poſtea utraq; pars de
gore ſuo remiſit, & quieta fuit, donec urbs gliſcentibus veteribus di
diis anno 1598. ab Imperatore excommunicaretur.

Guntherus Ligurinus. ——*Cui nomen* Aquis *poſuere priores:*
Quæ ratio facti, vel quæ ſit nominis hujus
Cauſa requirenti ſolum hoc opponere poſſum:
Sunt ibi ſecreti terræ, cæciq; meatus
Diſſimiliq; modo, tacita tellure latentes,
Ejaculantur aquas alias, nam ſulphure vivo
Ferventes undante ferunt erumpere fumo.
Aſt alii, gelido veluti de fonte, liquores
Emanant, tunc ducta cavis canalibus unda,
Confluit in quandam mira ratione lacunam.
Regia ſic calidis miſcentur balnea thermis,
Marmóreosq; gradus veterum ſolertia circum
Artificum poſuit, per quos deſcendit in undam,
Quantum quisq; volet gelidas hinc inde calentes
Invenit, arbitrioq; ſuo ſibi temperat undas.

Conrad. Celtes. *Fumat aquis calidis,* Grano *urbs ab Apolline dicta,*
Corpora quæ morbis tincta liquore levant.
Quaq; patent celſæ genitricis templa Tonantis,
Sanctius in noſtro quis nihil urbe micat.
Hanc caput Imperii ſtatuit Rex Carolus olim,
Dum Gallos noſtro ſubderet Imperio.
Gallia ſed noſtris vitiis nunc libera vivit,
Et ſpernit leges, Romulidasq; Duces.

Alex. Grapheus. *Aſpice Aquiſgranum eſt, hîc Carole Mauſolæum*

Co

Conſpicitur ter magne tuum, hîc diademate prima
Magnanimi accipiunt, genus alto à ſanguine Divum
Induperatores, acri quæ ſulphure fumant,
Hæc loca ſunt calidis thermæ de fontibus ortæ,
Ægra ſalutifero reparantes corpora thermæ
Flumine, victa lue & variis exercita morbis.

Anno 1611. gravi rurſus in hac urbe commota ſeditione, populus enatum Pontificiæ religioni addictum removit, & alium ſubſtituit: at oſtmodum ſeditione repreſſa, ſeditionis author *Joh. Kalkbornerus* ulti-o affectus eſt ſupplicio, inq; rei memoriam columna erecta eſt.

AUGUSTA VINDELICO-RUM, Augſpurg.

ST urbs Imperialis præclariſſima, inter *Lycum* & *Windam*, quem hodie *Wertham* appellant, fluvios ſita, & ut quidam hiſtoricorum ferunt ante Chriſtum natum annos 1220. condita, quo tempore pagus t *Siſaria*, à Dea *Iſide* ſive Cerere cognominatus: cui deinde Claudius uſus (poſtquam illum muris cinxiſſet) à vitrici ſui *Auguſti* nomine *ugustæ* nomen indidit, quod nomen & in appellatione Germanica la-: dicitur enim Augſpurg / quaſi Auguſti Burg: alii ante Trojam, & e exitum Iſraëlitarum ex Ægypto eam conditam memorant.

Urbs ſuis commerciis, ingenioſis inventis, prudenti Senatu, ædi-is publicis eſt ante alias multum nobilitata.

Inter ædificia publica præcipuam laudem merentur *armamenta-m*, cujus ingreſſum Archangeli Michaëlis ſtatua in cupro fuſa mirè nat: *Curia* egregia turri educta, vulgò der Börler: *Turres aquaticæ*, in ibus miro artificio aqua per ſiplones in ſuperiores partes aſcendere npellitur, ac per aquarii urnam, in ære ſculpti, effuſa, per urbis vicos itur.

Non parum etiam hanc urbem ornant fontes publici, qui undiq; ginibus ex ære ſculptis, veluti excubitoribus cinguntur, ut nulla ſit s Germaniæ, quę de ejuſmodi fontium artificioſorum elegantia glo-i poſſit.

Ioh. Iac. Boiſſartus.

Cùm Bojam quondam vincti luſtravimus urbem,
Quà ruit undoſi flava procella Lyci.

Sabinus.

Vindelicæ portas, & celſa ſubivimus urbis,
Quæ vetus Auguſti mœnia nomen habent.
Hic nitidas auro, pictasq; coloribus ædes,
Ac ſolido tectas vidimus ære domus.
Regia quæ poſſunt æquare palatia Romæ:
Hinc aliquis magnas æſtimet urbis opes.
Non formoſa tibi dubitem conferre puellas,
Tyndari Vindelicæ quas peperere nurus.

Lud. Lycus.

Auguſtæ impulſi fama, quo ſæpè Monarcha,
Imperii Proceres *quovis vocat ordine ſummos,*
Et dubiis de rebus agit, regniq; ſalute.
Hic labente die portas intramus, & ædem
Virgo tibi ſacram, verax nam fecerat ante
Fama fidem, Otthonis Romani Cæſaris oſſa
Hîc condi, Widekindo qui primordia traxit
Saxonicis terris regalia ſceptra regente.
Tertius hoc etiam Fridericus ſanguine cretus
Saxonicæ Princeps, majorum ſtemmate motus,
Candente Otthonis repararat marmore buſta.
Prætereo reliquos celebri de ſtemmate natos,
Hîc ſua qui terræ mandarunt oſſa voraci.
Hinc Annæ templum, *divini ubi ſemina verbi*
Purè ſparguntur, viſo, celebresq; Miniſtros,
Doctoresq; pios cerno, hîc præclara locantur
Buſta piis ſelecta viris, quos mortis imago
Perpetua hoc opus abſolvi, fieriq; jubebat,
Nunc taceo doctos, quorum non cõpia parva eſt,
Fuggeros, proceresq; urbis, populumq; loquacem.

Ioach. Camerar.

Culta opibus, rebusq; potens Auguſta ſuperbis,
Quà ſua Vinda Lyci flumina miſcet aquis.

Georg. Fabric.

Poſt hunc aſſequimur, quam Rhætus condidit olim,
Extulit Auguſtus, jam nomine gaudet utroq;:
Vindelicæ caput, & nunc unica gloria gentis.
Non memorabo domos, non ſplendida tecta potentum:

Non unâ tot in urbe Midas, non turris ad alta
Frigidulis undis eductum culmina fontem,
Non in quo Proceres tumulo de rebus agendis
Conſultant, Phariæ quondam loca ſacra juventæ:
Non fora, non templa, & præclaros Conſulis hortos,
Ornatumq́ recens monumentum fortis Otthonis:
Non dicam, poſuit quas dives Fuggerus ædes,
Hoſpitiumq́ laremq́ viris, quos cana ſenectus
Invalidos premit, aut inopes gravis urget egeſtas.
Non quibus à claro jam Bibliotheca Senatu
Sumptibus extruitur, curſus hîc ſiſtat Apollo,
Non capit anguſtum auguſtæ urbis pondera carmen.

——Auguſta per orbem Alex. Grapheus.
Cognita terrarum, celeberrima nomine verè
Req́ auguſta, Lyco gaudens pulcherrima, latis
Mœnibus, ingeniis operoſæ addicta Minervæ,
——Acribus inprimis.

Urbs Auguſta *triplex ubi mœnia nubibus æquat.* Caſp. Rudolph Sileſ.
Quam verè Auguſta *es, Regum locus atq́ Deorum,* Ier. Reuſnerus.
Cæſaris Auguſti *nomine nota tui.*

Clara, decora, potens urbs, divitis æmula Romæ,
Innumerabilibus laudibus ampla ſatis.
Si ſolos homines cenſemus, vita modeſta, Caſp. Bruſchus.
Et pietas homines quos bonitasq́ facit.
Vos equidem ſolos homines ego dixero, quotquot
Auguſtæ *colitis mœnia clara Lyco.*
Namq́ ubi ſunt humana magis manſuetaq́ corda,
Plus & ubi bonitas ſic pietasq́ viget?
Major ubi ratio morum & virtutis habetur,
Aut cognoſcendi tanta cupido Dei?
Quis Muſis locus aptior eſt, doctæq́ Minervæ?
Aut ubi cum tanto Phœbus honore ſedet?
Par ubi cognitio variarum deniq́ rerum?
Arteq́ præſtantes tot Sophiaq́ viri?
Aut ubi ſunt homines, quibus experientia talis?
Et quibus hoc omnis cognita terra modò eſt.

Scilicet has Auguſta tibi dabit inclyta dotes,
Et plures, quas hîc eſt numerare labor.
Hæc verè humanos animos, hominesq́ benignos
Gignit, & ingenio prædita corda Jovis.
Hæc mores habet integros, virtutis amore
Flagrat, & ad ſeſe numina docta vocat.
Artibus in cunctis ſummos habet illa magiſtros:
Dixeris hanc rectè Palladis eſſe domum.
Angulus haud ullus toto latet abditus orbe,
Quem ſciat, aut non hæc urbs populoſa petat.
Urbs Auguſta *potens, urbs auguſtiſſima ſalve,*
Te ſummus tegat & te regat ipſe Deus.

Inter ædificia privata Fuggerorum ædes, cupro tectæ, Principu ſuperant, aut ſaltem adæquant palatia.

Vix ulla eſt urbs Germanię (ſi Argentinam excipias) quæ plus pa perum antiquitùs ad hęc uſq; tempora curam geſſerit: inviſere enim l licet ampliſſimum Xenodochium: *Ædem in qua infantes expoſititi ducantur: leproſarium, ædificium, in quo curatur morbus Gallicus*, & quod peſte infecti recipiuntur: multi etiam ſtudiorum alumni hac urbe ſuſtentantur. Præterea in *ſuburbio D. Jacobi* contigua conſpici tur *ædificia*, in certos vicos, inſtar oppiduli cujuſdam, diſtincta, quæ an 1519. in uſum pauperum habitatione propria deſtitutorum ſunt cond

Templa hîc videre licet multa eleganter extructa, inter quæ *S.* *rici*, (in quo conduntur oſſa D. Ulrici) & *D. Mauricii*, cæteris magn centia antecellunt. Inſigne hujus urbis eſt fructus abietis, quem pro dubio eam ob cauſam ſuſcepit, quia olim tempore gentiliſmi cultui reris tota dedita fuit. Non procul à curia eſt artificioſi alicujus po ſtructura ſupra foſſam urbem cingentem, qui per ſingulare artific ſponte ſua ſe pandit, & etiam ſubſidit.

In hoc oppido celebres fuere *Xiſtus Betulejus*, vir immenſi lab & ſtudii ineffabilis, qui ſcripſit commentarium in opera Lactantii: *ronymus* W*olfius* Bibliothecarius, qui Iſocratem, Demoſthenem, a que Græcos authores argumentis illuſtravit: *David Heſchelius*, q iámnum præeſt juventuti, & inter cæteros Græcos authores vel er datos, vel publicatos, libellum precum oratione ligata conſcripſit me aliquando Auguſtæ degentem humaniter excepit: ac inter c

hu

umanitatis mihi præſtita officia ingentes opes librorum in Bibliothe-
a Auguſtana contentorum oſtendit.

Eſt in hanc urbem introitus quidam ſecretus, vulgò der Einlaß
ictus, per quem quilibet vel eques, vel pedes intromittitur, modò no-
ıen ſuum profiteatur excubias agentibus.

Manſit ſub dominio Romanorum hæc urbs uſq; ad annum Chri-
i 538. quo Romani ex univerſa Germania fuere expulſi.

Multa incommoda urbi illata ſunt ab Attila, Hunnorum tyranno,
ec non à Carolo Magno, cùm ille contra Taſſilonem, Ducem Bavariæ,
ma ſuſciperet: at cepit emergere ſub Theodorico, Oſtrogothorum
ege, donec ſub *Ottone I.* tantoperè ampliarentur ejus pomœria, ut ho-
e in circuitu 8682. paſſus obtinere perhibeatur. Cùm enim devictis ad
nem Lycum Hungaris dictus Imperator hìc comitia eſſet celebratu-
s, nec locus adventantium hoſpitum capere videretur numerum, civi-
ıs urbis ampliandæ facultas conceſſa eſt: idem Imperator fideliter à ci-
ous adjutus dicto in bello Ungarico, illis multa, eaq; egregia indulſit
ivilegia: inſignia etiam contulit textorum tribui, rubro flavoq; colo-
diſtincta, propterea quòd victi Ungarici domini arma & clypeum, e-
dem coloris, urbi intuliſſent. Sanctus verò Ulricus in loco partæ con-
Ungaros victoriæ in honorem *D. Stephani Cœnobium* condidit.

Anno 1051. Henricus Niger Comitia hìc celebravit imperialia.

Anno 1088. eam Guelpho, Dux Bavariæ, obſedit, obſeſſamq; oc-
pavit.

Anno 1274. Rodolphus, Comes Habſburgenſis, Imperator Ro-
nus, hìc Comitia inſtituit.

Anno 1469. rediit in gratiam cum Ludovico Bavaro, inq; lætitiæ
num anno ſubſequenti ludi hìc ſunt acti, vocatis ad illos ſpectandos
ıibus finitimis regionibus.

Anno 1518. huc vocatus Martinus Lutherus ad Comitia, duobus
icis commiſſus à Duce Saxoniæ, coram Cardinale Cardano compa-
t, cumq; ipſum Cardinalis monuiſſet, ut errores quos diſſeminaſſet,
ocaret, illi reſpondit, fieri non poſſe ut retractaret quæ ſcripſiſſet, ni-
x Scriptura ſacra erroris convinceretur.

Anno 1530. Comitia hìc celebravit Carolus V. in quibus 25. Julii
ibita eſt à Germaniæ Principibus & civitatibus fidei *confeſſio*, Latino
Germanico idiomate concepta, à loco dicta *Auguſtana*, quam ſub-

ſcripſerant *Johannes, Elector Saxonicus: Georgius, Marchio Brandenbur*
gicus: Erneſtus, Dux Brunſwicenſis: Philippus, Landgravius Haſſiæ: Fran
ciſcus, Dux Luneburgenſis: Wolfgangus, Princeps Anhaltinus: & Legat
Reipublicæ Norimbergenſis & Reitlingenſis. Prælectaq; eſt publicè coran
Cæſare inſumptis ad lectionem duabus horis: quam ſtatim in Italican
& Gallicam linguam transferri Imperator voluit, nec defuit voluntat
exequutio. Poſt aliquot dies ejuſdem ſequuta eſt refutatio, & hanc rur
ſus *Apologia Philippi Melanchthonis.*

Anno 1548. iterum idem Imperator hìc celebravit Comitia, i
quibus etiam promulgatum & mandatum eſt ſuſpectum illud ſcriptur
INTERIM, iiſq; finitis ad ſe vocavit Senatum & primarios cives, & no
vum Senatum inſtituit, ex nobilioribus ſcilicet familiis *Welſerorum*
Rhelingiorum, Baumgartnerorum, Fuckerorum, & Peutingerorum. Cau
autem ſuberat, quòd antea multos plebejos in Senatus ordinem aſſum
pſerant, qui perpetuas inter ſe rixas & factiones civiles moverant. A
anno 1552. Mauritius, Saxoniæ Elector, cum aliis confœderatis Princip
bus hic rurſus Tribus ab Imperatore Carolo V. abrogatas inſtituit, n
vum Senatum ordinavit, & Tribunis priſtina in Senatu jura reſtituit.

Anno 1582. Rodolphus II. hìc Comitia inſtituit, in quibus peti
ſubſidium Germaniæ ſtatuum adverſus Imperatorem Turcicum.

SERIES EPISCOPORUM AUGUSTA-norum, ex P. B.

Circa annum Chriſti 190. fertur Auguſtæ prædicaſſe Evangeliu
Lucius quidam, & Prætorem Campeſtrium ad religionem Chriſtiana
convertiſſe, quod tamen quia certis hiſtoriarum documentis non pr
batur, in medio relinquimus. Certiora hæc ſunt: ſub Diocletiano *N*
ciſſum Gerundenſem docuiſſe, & primum illic Epiſcopum conſtitui
Dionyſium Cretenſem, qui cum Afra, Digna, Eunomia, Euprepia, m
tisq; aliis ſanctis à Cajo, Diocletiani Duce, interfectus eſt, quorum m
tyrum memoria incidit in quintam & duodecimam Auguſti.

Circa annum verò Chriſti 400. miſſi ſunt ab Ambroſio, Medio
nenſi Epiſcopo, Auguſtam *Albanus Theomneſtus*, ut Eccleſiam ibi Ari
na hæreſi infectam purgarent.

Circa annum 580. Columbanus monachus Scotus, cum S. Ga
his locis, & in vicinia docuerunt.

1. *A*

1. Anno Chriſti 618. præfectus eſt Eccleſiæ *Sozimus*, qui primus
piſcoporum Auguſtanorum cenſetur, præfuit annos 18.
2. Anno 636. *Berwelphus* Suevus, Duce Alemannorum & Rhæ-
orum Sigeberto, Rege Francorum Dagoberto, ſedit an. 6.
3. Anno 642. *Dagobertus*, ſedit an. 17.
4. Anno 659. *Manno*, ſedit an. 19.
5. Anno 686. *Wicho*, ſedit an. 18.
6. Anno Chriſti 704. *Bricho*, ſedit an. 20. ſub hoc celebrata eſt
nodus anno Chriſti 1101. authore Wunefrido Anglo, qui Bonifacius
ctus eſt, fuitq; Epiſcopus Moguntinus ſub Pipino.
7. Anno Chriſti 724. *Zeiſo*, ſedit an. 21.
8. Anno Chriſti 745. *Marcmannus*, ſedit an. 29. Hujus tempore
ndogarius primus Abbas fuit Campoduni.
9. An. Chriſti 763. *Wicterpus*, quo tempore Carolus Magnus
ancorum & Germaniæ Rex fuit, ſedit an. 16.
10. Anno Chriſti 765. *Toſſo*, an. 12.
11. Anno Domini 777. *Simpertus*, Caroli Magni ex ſorore ne-
s, monachus ante Murbacenſis. Hic templum majus Auguſtæ hono-
B. Virginis cõſecravit in profeſſo S. Michaëlis Archangeli, ſedit an. 30.
12. Anno Domini 820. *Hanto*, ſedit an. 7.
13. Anno 839. *Neodegarius*, ſedit an. 7.
14. Anno 1344. *Udalmannus*, ſedit an. 7.
15. Anno 1357. *Wiggerus*, ſedit an. 10.
16. Anno 867. *Lauto*, an. 3. Hic Lotharii, Galliæ Belgicæ Regis
amiam damnavit, unà cum Anſenio, Aprocriſiario Pontificis. Ex-
uxit idem quoq; Cœnobium Faucenſe, & Magnum Epiſcõpum ſan-
s adſcripſit.
17. Anno 871. *Adalbero*, ſedit an. 16.
18. Anno 887. *Hildenius*, an. 15.
19. Anno 823. *Udalricus*, Hugobaldi, Comitis Dillingenſis fi-
, è proſapia, ut quidam opinantur Kyburgiorum, ab Henrico Aucu-
ad Epiſcopatum promotus eſt è Monaſterio Sangallenſi, vir fuit gra-
oppoſuit ſe Pontifici cupienti ſacerdotibus legitimas uxores eripe-
Ottoni Magno adfuit in bello contra Hungaros, anno Chriſti 954.
umq; Regem eorum baptizavit, indito ipſi nomine *Stephani*, & ex-
to templo cognomine. Idem S. Johannis ædem Auguſtæ condidit,
anno

anno 956. & ſacellum S. Afræ extra urbem, in quo etiam condi voluit ſedit an. 50.

20. Anno Chriſti 973. *Henricus*, Comes à Geiſenhauſen. Hi captus eſt à Saracenis, quum Ottonem Magnum ſequutus fuiſſet uſqu in Calabriam, ſedit an. 1. Comitatum ſuum donavit Eccleſiæ Auguſtan

21. Anno Chriſti 987. *Udalgerus.*

22. Anno Chriſti 989. *Eutychus*, ſub Ottone II.

23. Anno 993. *Luitholdus*. Hic templum B. Virginis vetuſta collapſum, reſtauravit, invitante Adelheide, uxore Ottonis I. filia Ri dolphi, Regis Burgundiæ, & pecunias in ſumptum conferente, ſedit a 5. Udalricum in ſanctos referri curavit.

24. Anno Chriſti 997. *Gualtherus*, ſedit an. 10.

25. Anno Chriſti 1006. *Gebhardus*, ſedit an. 9. Hic Benedictin monachos primus intulit in monaſterium S. Udalrici, præpoſito ip Abbate Reginboldo, anno 1012. Ita Eccleſia S. Afræ in monaſteriū ab

26. Anno Chriſti 1016. *Sigefridus*, ſedit an. 3. Hic inteſtina Ott nis III. honorificè ſepelivit.

27. Anno Domini 1019. *Bruno*, Dux Bavariæ & Saxoniæ, te plum S. Mauritii extruxit, conferente impenſas Henrico II. Impera re. Poſt cujus obitum operam dedit Conrado II. Salico in Imperator promovendo, cui etiam jus ſuum in Bavariam donavit: ex eo bella i fuere cum Guelpho Suevo, Bojorum Comite, qui Auguſtam oppug vit, cepit, & demolitus eſt. Eum tamen Imperator ex Italia reverſus, mnia reſtaurare coëgit.

28. Anno Chriſti 1028. *Eberhardus*, ſedit an. 4.

29. Anno Chriſti 1033. *Henricus* à Sacellano, Henrici III. peratoris factus Epiſcopus, ſedit an. 30. Heri ſui familiaritate uſq; eò uſus eſt, ut etiam in Agnetem Imperatoris viduam arſerit. Hac de c inviſus Imperatori, prodente Fridebodo, Abbate Ulrichiano, prof in arcem Falckenſtein à ſe extructam: ſed deditione facta pœnas de adacto per pudenda palo, an. 1063. Hujus opus eſt palatium Epiſco ad templum B. Mariæ.

30. Anno Chriſti 1063. *Imbricus*, vir ſeverus & gravis, Saxo ab Henrico IV. alieniores ipſi conciliavit: captus quoq; à Longo dis, quòd Cæſari contra Papam eſſet addictior. Hujus opus ſunt duæ turres Eccleſiæ cathedrali contiguæ.

31.

31. Anno 1077. *Sigefridus*, Comes Dornbergenſis. Hic quum
enrico IV. faveret impenſius in Hildebrandi Papæ iram incurrit, qui
Vigholdum quendam ipſi Epiſcopum oppoſuit. Hinc ſchiſma, ex ſchi-
nate bellum, Pontificias partes defendente Guelpho Bavaro, qui Au-
ſtam cepit, S. Mauritii templum incendit, Sigefridum captivum ab-
xit Ravenſpurgum, ſed is ex carcere liberatus extinctis pleriſq; hoſti-
s ſuis, tandem ipſe quoq; obiit Auguſtæ.

32. Anno 1093. *Hertowichus*, Comes à Tichen, ſedit an. 33.

33. Anno 1026. *Hermannus*, adverſarium ſibi expertus Mogun-
um Archiepiſcopum, eò quòd addictior eſſet Henrico VI. Impera-
ri, concitatis etiam adverſus ipſum civibus, & Epiſcopo Curienſi.

34. Anno 1134. *Gualterus*, ſedit annos 20. reſignavit Epiſcopa-
n vivus.

35. Anno 1154. *Conradus*, Comes à Bol, & Lutzelſtein, ſedit an.
factus Monachus ad S. Udalricum.

36. Anno 1176. *Udalſcalcus*, ſedit an. 23. ſub hoc arſit monaſte-
m S. Udalrici, reſtitutum ſtatim ab Henrico Abbate, dedicatum eſt à
nrado Moguntino, præſente Friderico Barbaroſſa.

37. Anno 1199. *Hertowichus*, ſedit an. 4.

38. Anno 1203. *Sigefridus* à Rechberg, an. 30.

39. Anno Domini 1230. *Siboto*, ſedit 9.

40. Anno 1239. *Hartmannus*, Comes à Dillingen, ſedit an. 47.
Epiſcopatui Auguſtano donavit Dillingam, quo tempore Albertus
gnus Laugingenſis, Epiſcopatum Ratiſbonenſem cuculla monaſti-
ermutavit.

41. Anno 1276. *Sigefridus*, ſedit an. 2.

42. Anno Chriſti 1289. *Wolfardus* à Rodt, an. 12.

43. Anno Chriſti 1301. *Degenhardus* ab Helenſtein, an. 6.

44. Anno Chriſti 1212. *Fredericus Spet*, Baro, ſub hoc deletis per
erium Templariis an. 1312, habitatio ipſorum Auguſtæ ceſſit Do-
icanis.

45. Anno Chriſti 1323. *Udalricus à Schonek*, ſcriba Imperatoris
ovici Bavari Papæ infenſiſſimus, ſedit an. 2.

46. Anno Chriſti 1341. *Henricus III.* ſuperioris frater, haud im-
ipſi fide in Imperatorem, ſedit an. 19.

47. Anno Domini 1360. *Marquardus*, nobilis Suevus à Ran-

deck, Caroli IV. vicarius in Italia, poteſtatem cudendi monetam i
petravit.

48. Anno 1362. *Gualterus Hochſchlitz*, an. 7.

49. Anno 1370. *Johannes*, ſedit an. 12. ſub hoc variè diſcordiis ag
tata eſt Reſpublica.

50. Anno Chriſti 1382. *Burchardus* ab Ellerbach factus Epiſc
pus ab Urbano VI. ſedit an. 22.

51. Anno Chriſti 1404. *Eberhardus*, Comes à Kirchberg, ſe
an. 7. ſub hoc Senatus ſacrificulos quoſdam ferreæ caveę incluſos, qu
à ſuo Epiſcopo non punirentur, fame necavit.

52. Anno 1421. *Anshelmus* de Nevingen, ſedit an. 12.

53. Anno 1434. *Petrus* de Schauwenberg, ſedit an. 45. vir gra
& doctus: interfuit Concilio Baſilæenſi: Henricum VI. Angliæ Rege
Carolum IX. Galliæ, & Philippum Burgundum inter ſe diffident
conciliavit.

54. Anno 1369. *Johannes, Comes à Wendenberg*, ſedit an. 17.

55. Anno 1486. *Fridericus II.* Comes ab Hohenzollern, ſe
annos 10.

56. Anno 1496. *Henricus* à Lichtenauw, ſedit an. 12.

57. Anno 1517. *Chriſtophorus à Stadio*, magnus Eraſmi Rote
dami, ſed ſerus, fautor. Habuit initio à concionibus Johannem Oe
lampadium, poſtea Urbanum Regium: ſed turbatis Auguſtæ rebus
cleſiaſticis, ipſe cum omni clero, an. 1537. urbe ceſſit.

58. Anno 1543. *Otto*, Baro de Waldburg, Imperii dapifer.
anno 1546. à confœderatis Schmalkaldenſibus omni ditione exclu
per Carolum V. reſtitutus eſt. Dillingæ ſcholam inſtituit, in qua ipſe
ctiones audivit & diſputavit. Idem quoq; Wormatiæ nomine Cæſ
in Comitiis præſedit.

59. Anno 1560. *Johannes Egolphus* de Knœringen.

60. Anno 1576. *Marquardus*, Dillingæ conſecratus Epiſco
Auguſtanus in arcis ſacello.

Salomon Frencelius.

Si qua Dei magni cumulata eſt munere magno,
Si qua capit plenos uſquam Reſpublica fructus,
Si qua ſuo gaudet, nullo impediente labore,
Si qua bono compoſta ſinu data jura tuetur,
Si qua carente dolo digna eſt urbs maxima laude:

Hæc eſt, hæc meritò eſt æterno carmine digno,
Cæſaris Auguſta *urbs* Auguſti *nomine data.*
Cernas hîc ædes minitantes vertice cœlo,
Et latè depicta novis aſerata figuris, Petrus Lindebergius.
Multiplicesq́, Midas, patresq́, ætate verendos.
Murorum gyros, & qui ſiphonibus altis
Turris ad excelſæ dicti faſtigia fontes.
Quis memorat Crœſi, quis divitiis Narciſſi
Pollentes cives, domuum luxum, ænea tecta?
Ridentesq́, auro, quas ſtruxit Fuggarus, ædes?
Et quæ nec ſtibium, nec conſuluere ceruſſam
Effigies Veneris, concinno lumine pupas?

De hujus urbis ſtatu & facie hæc reliquit *Achilles Caſſarus Medi-*: *Civitas,* inquit, *noſtra celeberrima habet omnis generis Panoplia, præci- æneorum tormẽtorum, quæ bombardas vocamus, aliquot domos elegan- ima copia refertiſſimas, ſimul etiã publicas aliorum artificum tum taber- , tum officinas operoſiſſimas, quibus non tam toti orbi uſitatiſſima, quàm rcatorum ſuorum nummoſiſſimis monopoliis notiſſima evaſit.*

SWINFURTUM.

S T urbs Franciæ Imperialis, ad Mœnum fluvium ſita, non à porco, *ut fabulantur*, ſed à Swevis, & tranſitu nomen ſuum adepta, quaſi evorum portus ſeu tranſitus, ſicuti Francofurtum & Haſſofurtum, rancorum & Haſſorum tranſitu dicitur. Eſt urbs egregiis ædificiis, ac ecipuo molendino, cujus 14. rotæ numerantur, condecorata.

Hanc à mactato, ſi vera eſt fabula porco Anonymi.
Urbem præclaram nomen habere volunt.
Suevorum trajectus *adeſt,* Suenfurda *vocatur,* Bernhardus Mollerus.
Quos procul à Suevi Rhætia cepit agris.
Suevus *adhuc reſtat, nomen mutavit, eodem,*
Antea quo fluxit, Suevus in orbe fluit.
Suevica mutavit cœlum, non pectora virtus:
Corpore nativum transfuga robur alit.

Ea primùm fuit ſubjecta Comitibus Hennenbergenſibus, ac circa

annum Chriſti 1254. quo tempore bellum inter ſe gerebant Epiſcop Herbipolenſis, & Comes Hennenbergenſis, vaſtata, ſoloq; æquata e Tandem verò hac tranſactione bellum fuit finitum, ut urbs reædifica tur, & tum quoad jura, tum quoad reditus ad Epiſcopum pariter ac C mites ſpectaret.

Anno 1203. *Cœnobium* ordinis *Benedicti* vetuſtate collapſum, uſum *ædium Teutonicarum* immutatum eſt.

Anno 1513. cives contra Senatum hîc ſeditionem moverunt, pr pter exactiones tributorum: Senatus itaq; in ſubſidium vocavit vicin Principes, & inter hos etiam Hennebergenſem: quibus in urbem tromiſſis, civitatum portæ claudebantur, cives depoſita armatura in c riam convocabantur, & 28. è numero ſeditioſorũ carceri impingeba tur, è quibus quatuor factionis tubæ in foro decollabantur, eorunde que capita è quatuor portis ſuſpendebantur.

Anno Chriſti 1553. Albertus, Marchio Brandenburgenſis, C miri filius, Franconiam armis laceſſens, hanc quoq; urbem multis m dis dilaceravit. Cauſam autem bello dederant quædam pacta Epiſc Herbipolenſis & Bambergenſis, in quibus ſe obligaverant, quòd n lent urbes ſibi à Marchione ablatas repetere: cùm verò Imperator h pactum iniquum, & contra conſtitutiones Imperii judicaret, comm morati Epiſcopi ſuas ſibi ablatas urbes & pagos repetierunt, unde M chio ab oppugnatione urbis Mediomatricum reverſus Franconiam ſerabiliter vaſtavit, Bambergam & Swinfurtum occupavit: interea d Epiſcopi cum Norimbergenſibus in ſubſidium vocarunt Mauritiu Ducem Saxoniæ, & Henricum Brunſwicenſem, quorum ille in p contra Albertum victoria obiit: hic verò Albertum ulterius eſt pe quutus, ac Swinfurtum obſidione cinxit, quam tamen obſidionem ſus deſerere fuit coactus: ſiquidem Albertus urbi benè de preſidio p ſpexerat, omneſq; pagos exuſſerat, ut hoſtem commeatum prohibe Poſtero anno Marchio urbem prius direptam reliquit abſq; præſi quam deinde invaſit Brunſwicenſis, & urbs incendio data tota c flagravit.

Vixit in hac urbe cum ſuo marito *Olympia Fulvia Morata*, fœ na literatiſſima, & utriuſq; linguæ, Latinæ & Græcę, tam gnara, ut e in utraq; lingua erudita reliquerit ſcripta. Fuit autem illius maritus *dreas Grundlerus*, Medicus eximiè doctus, qui Ferraræ degens, in

Du

Ducum Eſtenſium eam matrimonio ſibi junxit, & poſtea Swinfurtum
duxit. Hic deinde Heidelbergam evocatus, ibi Medicinam in Academia
profeſſus eſt, ubi etiam cum conjuge obiit.

VLMA.

ULMA eſt urbs Sweviæ Imperialis, ad *Danubium, Blavum & Ilerum*
fluvios condita, muris, foſſis, valloq; benè munita, præclaris ædifi-
ciis ornatè extructa: ſic dicta vel ab *uligine*, vel ab *ulnis*, quas ibi terra co-
ioſè producit, fuitq; primùm villa vel pagus uſq; ad annum redemptio-
nis 1300. unde adhuc *Imperii villa* nuncupatur. Vulgò perhibetur o-
nnium Germaniæ urbium ditiſſima, unde etiam ipſi ſubſunt aliquot æ-
e empti Comitatus cum oppidis quibuſdam & multis pagis, de qua o-
ulenta teſtantur vulgares rithmi Germanorum:

Der Venediger Macht/
Der Augſpurger Pracht/
Der Straßburger Geſchütz/
Der Nürnberger Witz/
Der Ulmer Gelt/
Sind ſehr berhümpt in aller Welt.

Multas autem cives divitias ſibi comparant ex pannificio, quod *Ve-
anicam*, & in noſtra lingua Barchen appellant, ex lino & lana confe-
tum. Forma urbis eſt ferè circularis. In ambitu 6400. paſſus habere
erhibetur. Reperiuntur hìc *duo fora*, quorum unum habet egregiè e-
uctum & turritum prætorium. Fuit autem Caroli Magni tempore ad-
uc villa, ſive pagus regalis, muris nondum incluſus, Francis adhuc ſub-
ectus, quem Carolus Magnus donavit Cœnobio Augiæ majoris, in la-
u Podamico. At ſub Ludovico Bavaro paulatim ad libertatem con-
endit, utpote à quo accepit poteſtatem creandorum Senatorum &
onſulum, circa annum 1346. ad quæ privilegia poſtmodum magna fa-
a eſt acceſſio per *Carolum IV.* & *Fridericum III.* anno 1488.

Senatus conſtat ex 62. perſonis, partim Patritiis, partim plebeis:
inter hos duo cæteris dignitate præeminentes vocantur die eltern
Herrn. Deinde *Quinq; viri*, negotiis arduis & ſecretioribus præſtituti
ppellantur die geheyme Herrn. Hinc *Triumviri Conſulares*, qui admini-

ſtrant Rempublicam per vices. Ex eodem deniq; Senatu quidam conſtituitur *Conſiliarius rerum militarium: duo provinciales* rerum rus concernentium: tres *Quæſtores*, & duo *Cenſores* mulctarum pecuniarium præſides. Inter cætera templa cathedrale B. Virgini ſacrum, egregio artificio columnarum & turris eductum, ut vix par habeat in tota Germania. Inſignis præterea eſt amplitudinis, nam in ſola longitudine, non annumerato Choro, 304. paſſus obtinet.

Eſt autem anno 1464. fundatum, ac intra 24. annorum ſpacium demum abſolutum.

Anonymi.

Ulma *decus Sueviæ, quà prima ab origine ducat*
Principium, nullus ſat certum annalibus extat:
At quòd & antiqua & præſignis ſit, probat ipſum
Nomen, quod Latio deſumptum eſt fonte, quod apta
Ulmetis, plenâ poſita eſt uligine terra.
Namq; ubi defoditur circa urbem, glutea craſſis
Arboribus tellus habilis reperitur, & inde
Barbarie ſpretâ, nomen capit Ulma *Latinum.*
Urbs libertina eſt Romani ſubdita divo,
Imperio Regis, villis ex quatuor una,
Non quòd villa fuit, ſed quondam fortè revicta,
Vt belli vaſtata, iterum conſtructa carebat
Temporibus certis muris, firmiſſima jam nunc
Ipſis, contiguo hos à parte Danubius alveo
Perfluit, hîc ſapido repletus piſce, brevi illum
Per mediam labens urbem, curſu Blavus intrat.
Præterea cincta eſt foſſatis ipſa profundis,
Turribus excelſis, domibusq; impleta decoris.
Affluit & multo populo, quàm multa per orbem
Oppida, quæ ſepti ſpacio per latius extant.
Pulchras inter habet ſtructuras grande labore &
Arte atq; expenſis opus, Eccleſiam genetrici
Sacram divinæ, cui vix æqualis in orbe eſt.
Ampla quidem valdè, grandis quoq; molis, in altum
Suſtentat laquearia magna, capaxq; frequentis
Turbæ, multa inibi feſtivo millia ſole
Conveniunt, hîc magna Dei veneratio crebra eſt:

Quò Sol Eois exſurgens montibus ignes,
Spargit, vix templum parochos tot continet unum.
Ulma *Senatores prudentes poſſidet, illi*
Publica ſecuro diſponunt commoda ſceptro.
Unde brevi crevit, locuples ex paupere, ſerva
Facta hera, quòd multas jam opulentas cenſibus urbes
Perpetuis ſuperat, Comitatus tres ferè & omni
Cum reditu ſimul hæc retinet prompto ære coëmptos.
Una inter plures non parvo deniq; fructu
Mercem agitat, panno lino lanaq; parato,
Veſcaniam vocitant, hominum hinc pars maxima ſeſe
Hîc nutrit, pereunt multi, ditantur in ipſo:
Sunt aliæ laudes Ulmæ, *quas promere cunctas*
Mentio materiæ prohibet breviata, valete.

Ulma, decus gentis Suevorum nobile, ſalve, Nic. Reuſnerus.
Imperii ſalve firma columna ſacri.
Seu tibi pinguis humus, dulciq; uligine læta,
Ulmea ſeu nomen frons tibi dulce dedit.
Utrumvis nomen præclaris dotibus æquas,
Conſona ſunt rebus nomina ſæpè ſuis:
Quippe frequens ulmus ſpecioſa nitentibus uvis
Creſcit, & uligo dives abundat agri.
Allueris trifido cunctis ex partibus amne,
Flumina ſunt Iſter, Plavus, Ilerq; tria.
Ergo tibi nec flava Ceres, nec munera Bacchus,
Nec Pomona decens, nec negat alma Pales.
Quid jam tergemino circumdata mœnia muro,
Plena viris, armis tuta, opibusq; loquar?
Quid munita ſuis loca turribus atq; trophæis?
Templaq; divorum celſa, domusq; ſacras.

MAGDEBURGUM,
PARTHENOPOLIS.

[E]S T urbs Saxoniæ, quæ quamvis ſub Otthone I. pagus fuerit, *ut traditur in Chronicis Merſburgicis*: attamen hodie ædificiorum ſplendore

dore Eccleſia & ſchola inclyta eſt. *Ptolemæus lib.2.c.11.* illam vocat *Meſu-vium:* eſtq; ad Albim fluvium condita, eo in loco ubi ſedes fuit Longo-bardorum. Tradunt multi olim Veneris ſimulachrum in curru ſtantis cum tribus Gratiis hic fuiſſe cultum, unde *Parthenopolis* dicta ſit, quod idolum Druſus Nero ejusq; filius Germanicus, Auguſti tempore extru-xerit, at poſtea Carolus Magnus demolitus ſit, eumq; in locum *templum S. Stephano* ſacrum ſubſtituerit, atq; hinc de virgine nomen ſortita ſit unde *Petrus Lotichius:*

Quæ vetus hoc meritò (quam præterit herbifer Albis)
Urbs de virginibus nomen adepta gerit.
Tot quoniam facie præſtantes, Marce, *puellas*
Quam libet è mediæ ſanguine plebis, habet.

Conrad. Celtes.
Cujus & ad ripas Magdeburgum *nobile ſplendet,*
De ſeptem ſacris ſedibus una nitens.
Condidit hanc primus Cæſar, quo dicitur Otto:
Otto Saxonicæ gloria ſumma plagæ.

Maurerus.
------Urbs tenet hæc inſignia turres,
Quas decorat virgo florida ſerta gerens.

At notationem urbis à Veneris imagine hìc cultæ deſumptam r[...] det *P. Bertius*, propterea quòd nullibi legatur Romanos hìc fixã ſede[...] tenuiſſe, nec probabile ſit Germanos Romanorum Divis ſacra feciſ[...] Ut maximè ergo quidã hujus urbis fundationem ad Julium Cęſarem [...] ferant, attamen probabiliùs illa refertur ad Ottonis I. tempora, nome[...] que & urbis inſignia, quæ ſunt virgo muro inſiſtens, & ſertum in ma[...] bus tenens, rectiùs deducuntur ab *Editha*, commemorati Imperato[...] conjuge, Angliæ Regis filia, utpote quæ à marito ſuo, in agro ſuo dot[...] tio urbis fundationem anno Chriſti 940. impetrarit, & novæ urbis [...] ſexus incorrupti ſignum ſertum inſigne eſſe voluerit. Eademq; eo in [...] co, ubi hodie eſt templum cathedrale, *Cœnobium ordinis S. Benedicti* f[...] davit, cui Abbatem quendam Trevirenſem pręfecit, atq; in eodem C[...] nobio ſepulturam conſequuta eſt.

Hic Imperator poſtmodum multis privilegiis ad commodè ex[...] cendas negotiationes hanc urbem dotavit, ibidemq; *ſummum templ[...]* adjutus Epiſcopo Hildebardo Halberſtadienſi *D. Mauritio* ſacr[...] condidit, ac ex Papæ indultu illi Epiſcopum præſtituit, qui ſimul e[...] Primas Germaniæ, à quo præcipuæ cauſæ & lites Eccleſiaſticæ in C[...]

ma[...]

n inia exortæ deciderentur, & ad quem à cæteris Archiepiſcopis appel-
ationes inſtituerentur.

In commemorato etiam templo ſacellum fuit extructum habens
mperatoris Ottonis ſtatuam : fuit eidem quoq; in foro poſita ſtatua
queſtris cum ſtatuis utriuſque, Edithæ & Adelheidis conjugis.

In commemoratum templum idem Imperator ex Burgundia al-
itum *corpus D. Mauritii* intulit.

Anno 1278. primum bellum defuncto Archiepiſcopo Chunrado
vortum eſt ob Epiſcopatus ſucceſſionem.

Olim etiam hic Romani habuiſſe arcem feruntur & præfectum,
uam arcem poſtmodum Carolus Magnus dono dedit Widekindo u-
a cum Saxonia, qua occaſione Burggraviatus ad Duces Saxoniæ dela-
is eſt, donec anno 1294. Albertus III. Dux Saxoniæ, Weſtphaliæ &
angariæ Burggraviatum urbi Magdeburgenſi vendidit. Idem poſtea
urggraviatus ceſſit Canonicis. Circa idem tempus urbs præturam e-
it a Diecherico de Eckerſdorf. Ob Burggraviatum autem poſtea mul-
contentio interceſſit urbi & Electoribus Saxoniæ.

Anno 1314. urbem hanc obſidione cinxit Archiepiſcopus Burc-
rdus adjutus à Marchione Miſnenſi, & Duce Brunſwicenſi: at cives
ſidionem urbis flocci pendentes nullam portam voluere claudere, ſi-
ificarunt etiam hoſti, ut ante diſceſſum aliquos in urbem mitteret pro
tris cibaria juſto precio empturos. Poſt menſem voluit Marchio in
bem intromitti, & intromiſſione impetrata amicè admodum fuit ac-
ptus: hic poſtmodum ad caſtra reverſus ſuaſit diſceſſum, propterea
òd ullius rei indigentia ad deditionem adigi nequiret. Poſtmodum
oldem irus Elector Brandenburgicus per tranſactionem litem inter
bem & Epiſcopum ſub hac conditione compoſuit, ut Epiſcopus arces
viter extructas demoliretur, nec etiam ipſemet aut ejus ſucceſſores
am conderent, quæ intra duorum milliarium terminum urbi vicina
et. At cùm Epiſcopus contra datam fidem quàmplurima admitteret,
ivibus captus curiæ cuſtodiæ per menſem ferè fuit commiſſus, & cùm
orem datam fidem juramenti religione confirmaſſet, ab iiſdem ho-
ſtè fuit priſtinæ dignitati reſtitutus. At poſtea à juramento per Papam
annem XXIII. liberatus, ad priſtinum rediit ingenium, & intermi-
ione banni mille marcas extorſit civibus, quibus ſolutis nihilominus
anum urſit, ita ut propter laxationẽ banni quidam Senatores Romam

iter ſuſciperent. Idem Epiſcopus orta in urbe annonæ caritate comme
tus invectionem inhibuit, ita ut urbs pro abolenda inhibitione 30
marcas cogeretur ſolvere. Cùm verò nova inita tranſactione de nov
contra datam fidem perfidè ageret: Comites Mansfeldenſes, Magd
burgenſes & Hallenſes de eo captivando conſilium inierunt: ubi erg
aliquando Magdeburgum veniſſet ex ſua aula in curiam abductus carc
ri fuit mancipatus: cumq; cuſtodes fallere attentaſſet, ab illis trucidat
fuit, illiusq; mors per annum occultata fuit, qua detecta urbs in ba
num Imperii fuit declarata: à cujus tamen tenore ipſam abſolvit Imp
rator Ludovicus Bavarus, tum propter ſæpiùs ab Archiepiſcopo iterata
perfidiam, tum ob ſimultates, quæ illi intercedebant cum Pontifice
quo ipſemet fuerat excommunicatus. Tandem verò ipſe quoq; Pon
fex emollitus rigorem banni remiſit.

Anno 1402. tumultu hìc exorto, Senatus fuit officio remotus,
novus ſurrogatus.

Anno 1431. ab Imperatore Sigiſmundo accepit privilegium, cuj
beneficio cives à nemine ad jus Cameræ Imperialis citari poſſunt, n
forſan coram ſuo prætore alicui juſtitia denegata fuiſſet. Circa ide
tempus cives urbem magis magisq; vallis foſſisq; firmare cœperunt,
vito tamen Archiepiſcopo & Canonicis.

Anno 1522. publicè hìc refutare cœpit errores Pontificios de M
ſa, de invocatione ſanctorum, de votis monaſticis, & purgatorio, Mo
chus Auguſtinianus Melchior Miritius.

Anno 1524. huc evocatus Witemberga D. Lutherus in templ
Johannis, ſexta Dominica poſt Trinitatem habuit concionem de di
rentia juſtitiæ Phariſaicæ, & veræ ſalvificæ. Manſit autem hìc per aliq
dies de reformatione inſtituenda Senatum erudiens.

Anno 1547. 27. Julii, Magdeburgum in bannum Imperii fuit
claratum: cauſa banni prætendebatur 1. quòd Eccleſiam cathedral
occupaſſet, & Canonicos ex urbe ejeciſſet: 2. quòd fœdus cum Elect
Saxoniæ contra Carolum V. iniiſſet: 3. quia edictum & ſcriptum I. te
indigitatum nollet admittere: idem etiam oppugnandum Duci
xoniæ Mauritio fuit traditum. cujus oppugnatio duravit annum, & d
ferè menſes tranſactione verò inſtituta Mauritius obſidionem deſe
poſtquam à partibus Magdeburgenſium 1400. ruſtici, & 163. cive
ternecioni dati fuiſſent.

A

Anno 1567. *templum D. Mauritii* cathedrale, quod ob diſſidium Canonicorum per vicennium ferè clauſum fuerat, fuit recluſum, ac 30. Novembris prima in eo fuit habita concio Evangelica, de qua re etiam ſtatur hæc inſcriptio, quæ in eodem templo legitur: *Dominica prima adventus repurgatum eſt hoc templum cathedrale, & inchoata pura Evangelii prædicatio, & legitima ſacramentorum adminiſtratio, exploſo Antichriſto. Veni, audi, vide.*

SERIES ARCHIEPISCOPORUM MAGDEburgenſium, ex P.B.

1. *Adelbertus* Treviris evocatus, factus eſt primus Archiepiſcopus Magdeburgenſis anno 968. unctus à præſule Moguntino.

2. *Giſelarius* electus anno 981. ſub Ottone II. vir bellicoſus, 754. Slavos Diœceſin Harelbergenſem, Brandeburgenſem & Gizenen diripientes, fudit, adjutus à Principibus Saxonicis. Eum Otto III. ...oniæ accuſavit, quòd præter Magdeburgenſem Archiepiſcopatum ...ſe quoq; tranſtuliſſet Epiſcopatum Merſeburgenſem.

3. *Dago* anno 1004. magna acceſſione auxit Epiſcopatum. Templum cathedrale abſolvit. Cæſar Otto III. ſummo frigore & nive alta ...enni proceſſione nudis pedibus reliquias Mauritii ex cœnobio Ber...ſi intulit in Eccleſiam, & in altari depoſuit, ſimulq; provinciam Ge...henſtein, quæ ad Halam eſt, Archiepiſcopo dedit.

4. *Gualterus* electus anno 1014. ſedit hebdom. octo.

5. *Gero* conſtitutus ab Ottone III. anno 1016. hic Marchionem ...ndeburgicum excommunicavit, mœniaq; ab Ottone I. cœpta perfe... mortuus eſt anno 1024.

6. *Hunfridus*, Henrici Imp. Diaconus. Hic templa B. Petri, Pauli Nicolai è fundo extruxit.

7. *Engelhardus*, Henrici III. Imp. Diaconus, electus anno 1052. ...it anno 1063.

8. *Wernerus* à Cæſare conſtitutus, periit ad flumen Unſtrotum, ...um fugeret ex prælio Henrici IV. cum Rodolpho Suevo anno 1080.

9. *Hardewicus Francus.*

10. *Henricus* anno Chriſti 1102.

11. *Adelgotus* Comes à Lōe.

12. *Rutgerus* electus à capitulo anno 1119.

13. *Nortbertus*, hic Lotharium Imp. in Italiam ſequutus, facun dia ſua admirabili & prudentia diſſidentes inter ſe Pontifices Innocen tium II. & Anacletum compoſuit: ex quo titulum primatis Germaniæ adeptus, eundem ad ſequentes Archiepiſcopos Magdeburgenſes tranſ miſit.

14. *Conradus* Comes Quernfurtenſis.

15. *Fridericus* frater Timonis, Comitis Wetini, anno 1143.

16. *Wichmannus*, Comes à Seburg in Bavaria. Hic primus mo netam majorem cudiſſe fertur.

17. *Ludolphus* electus anno 1194. Philippum Imperatorem juv adverſus Ottonem Brunſuicenſem, quem Pontifex Cæſarem ſalutarat.

18. *Albertus*, Comes Kirbergenſis. Hic Pontificis Romani juſſ excommunicavit Ottonem Cæſarem, cumq; eo ſigna contulit, prælio inferior vix fuga elapſus eſt, paulò poſt captus, & Gronbergam abdu ctus, liberatus eſt à civibus Magdeburgenſibus, & Burggravio Burckar do, nobili domino in Quernfurt.

19. *Burckardus*, defunctus anno 1237.

20. *Hildebrandus*, qui oppida Croſig, Lebus & Biliz capitulo a junxit. Bellum geſſit adverſus Ottonem, Marchionem Brandenbur cum, quem captum mulctavit 1600. argenti marcis.

21. *Rudolphus* à Dingelſtet, Comitatum Alvenſleben diœc adjecit.

22. *Rupertus*, Comes Mansfeldenſis, à Pontifice inaugurat Judæos feſto Tabernaculorum oppreſſit, & 60. millia marcarum arg ti ipſis extorſit. Zorbecum capitulo ſubjecit.

23. *Conradus*, Baro à Starnberg in Bohemia, an. 1268.

24. *Guntherus*, Comes à Sualenberg, ſedit an. 1.

25. *Bernhardus*, Comes à Welpe.

26. *Ericus*, Marchio Brandeburgicus, anno 1283. oppugna Harlingburgũ, ſed captus, vix tandem à Senatu ipſo redemptus eſt ſ argenti marcis. Idem Luſatiæ Marchiam fratri ſuo vendidit: ſub quoq; tradidit Albertus III. Elector Saxoniæ, & Burggravius Mag burgenſis, Burggraviatum civibus, marcis argenti 3000. Factum id no 1294.

27. *Burchardus* à Blanckenburg, electus an. 1295.

28. *Henricus*, Princeps Anhaltinus, electus an. 1304.

29. B

29. *Burchardus* à Schrapelau, homo vanus, contentioſus, & in-
uietus, Magdeburgum obſedit: poſtea relicta obſidione fœdifragus
amna urbi intulit: captus dimiſſusq; violata ſacramenti religione civi-
tem excommunicavit. Tandem iterum captus dum conatur evadere,
i fuga occiſus eſt anno 1326.

30. *Heideccus* ab Erpe an. 1327. dum Roma abit pallium petitu-
is, in itinere mortuus eſt.

31. *Otto*, Haſſiæ Landgravius, Epiſcopatum egregiè auxit.

32. *Theodoricus*, qui bellum geſſit adverſus Gerardum Epiſco-
im Hildesheimenſem, quo quamvis vexillum S. Mauritii intuliſſet in
ælium, ſuccubuit. Nec defuit ingenioſis color, dicentibus, vexillum
lauritii patrocinari non ad invadendum, ſed ad defendendum.

33. *Albertus*, Comes à Stenberg, anno 1368. hic vendidit Luſa-
im Cæſari ſex millibus marcarum.

34. *Petrus* de Bruma.

35. *Ludovicus*, Marchio Miſniæ, anno 1381. hic ut Archiepiſco-
tum Moguntinenſem obtineret, voluit adminiſtrator Magdeburgen-
vocari. Idem anno 1382. dum choreas agitat in curia, orto ſubito in-
ndio periit.

36. *Fridericus* ab Hoim, paucos menſes præfuit.

37. *Albertus*, Comes à Quernfurt, qui anno 1383. civium ope
pugnavit Bircavium, quod quia multum nocebat Reipublicę, deſtru-
im penitusq; exuſtum eſt, ſed abſente præſule invaſit diœceſin hoſti-
er Rudolphus, Saxoniæ Dux, quocirca conjunctis viribus Eccleſiaſti-
& politici ditionem Saxoniæ Ducis depopulati ſunt. Poſt pugnam de-
lerati ſunt multi. Archiepiſcopus domum reverſus ſuos redemit nulla
bita civium ratione. Malè id habuit Senatum, qui perſoluto pro ſuis
tro ſignificavit capitulo, ſe tueri ipſum, ſi quid periculi naſceretur, non
oſſe. Orta eſt poſtea contentio de paſcuis & decimis. Excitata quoq; ſe-
tio, ſed interventu Guntheri Comitis Swartzenburgici, & Joannis
omitis Quernfurtenſis omnia tandem compoſita ſunt.

38. *Guntherus* Swartzenburgicus anno 1403. bellum geſſit ad-
rſus Principes Anhaltinos, ad quod bellum civitas 100. armatos equi-
s expedivit: circumſedit quoq; Koten, oppidum Anhaldinæ ditionis,
d deſtitit interponente autoritatem ſuam Saxoniæ Duce. Expugnavit
ſolo æquavit Harburgum, cepit arcem Plauenſem & Hundeluftum:

Anno 1431. civitas à Sigiſmundo Imperatore jus illud conſecuta eſt, ı nemo civis cujuſcunq; conditionis ſeparatim vel conjunctim ad tribı nal Cæſareum vel ad judicium Cameræ citetur, neque ad aliud quàm a Epiſcopi judicium civile, hoc eſt, ad Quæſtorem & Scabinos veteris u bis Magdeburgenſis vocetur, niſi fortè denegata cuiquam ſit juſtiti quo ſolo caſu ad Cæſarem provocare licet: per idem tempus graſſanı bus Huſſitis cepere Senatores conſilium muniendæ urbis, ſignifica primùm re Archiepiſcopo, rogantes, ut quum unis ipſi quoq; mœnib habitarent, ſuo ſumptu partem illam, quam tenebant, munirent. Diſp cuit ea res præſuli, qui inſidiis ſuis apertam atq; expoſitam urbem mal bat: cives nihilominus quod cœperant, graviter urgebant. Archie ſcopus ubi ſe nihil profeciſſe videt, ſeriò mandat, ut munitionem præſertim loco factam, quæ ipſorum juris non erat, demoliantur. Civ id recuſant, parati alias in rebus honeſtis & æquis morem capitulo g rere. Exaſperati capitulares collectis theſauris ſuis urbem deſerunt, capitulum vacuum relinquunt. Reſpublica eos in jus vocat, cauſamq totam Concilio Baſilienſi, quod tunc agitabatur, dijudicandum reli quit. Interea Magdeburgenſes, contra adverſariorum injurias quib expoſiti erant, evocant Joannem Marchionē Brandeburgicum, Hen cum Brunſwigæ Ducem, & vicinas civitates, Halam, Brunſwiga Quedlinburgum, Aſcherſlebiam, Zerveſtam, auctiq, viribus capiu arcem Tucham, tum Calbam, Statfurtum, Saltzam, Otterlebiam. Pr ſul contra in Concilio Baſilienſi, anno 1434. obtinet edictum à Pontifi & Cæſare, quo jubebantur Magdeburgenſes omnia quæ capitulo a miſſent, reſtituere, munitionem protinus demoliri, & Archiepiſco obedientiam ac reverentiam præſtare. At illi haud multum morabanı proſcriptionis fulmen: tandem tamen interponentibus autoritat ſuam Principibus compoſitum eſt certamen, ſolutumq; vinculum communicationis.

39. *Fridericus*, Comes Bechlingenſis, hic anno 1445. ſuſcepit formationem Monachorum in cœnobio B. Pauli.

40. *Johannes*, Dux Bavariæ, hic civitati locum illum dedit, in q ſunt foſſæ, inter veterē & novam urbem, verſus Albim uſq; ad porta quæ Krockenthor appellatur.

41. *Erneſtus*, Saxoniæ Dux, anno 1467. electus, cum quatuor equitum urbem ingreſſus eſt: poſtea etiam anno Chriſti 1479. admi

ſtra

rator Halberſtadenſis factus eſt. Moriturus teſtatus eſt, ſe neq; ſuis, neue aliorum meritis fidere, ſed ſoli Chriſti merito: *Opera*, inquit, *Domi- mei Jeſu Chriſti ſola ſufficiunt*.

42. *Albertus*, Marchio Brandeburgicus, qui urbem deducentiis bis mille equitibus ingreſſus anno 1513. à ſuffraganeis ſuis Mergeirgenſi, Brandeburgenſi, & Lebuſienſi ſolenniter inauguratus eſt: ſub o anno 1524. inſtituta eſt Eccleſiarum reformatio. Nicolaus Sturmius onſul, & alii viri primores evocarunt Lutherum: poſtea miſſus à Luero Nicolaus Amſdorfius, paſtor ad S. Ulricum factus eſt, manſitque nos totos 18. donec Numburgum ad Epiſcopatum tranſlatus eſt. Anverò 1539. Archiepiſcopus ipſe Albertus ſubditis civitatibus, & noitati in diœceſi Magdeburgenſi & Halberſtadenſi liberam profeſſiom religionis permiſit.

43. *Johannes Albertus*, Marchio Brandeburgicus, obiit dignitan anno 1545. quo tantum diſſidium inter capitulum & civitatem orn eſt, ut Canonici trepidi cum theſauris & mundo omni apparatuq; cleſiaſtico aufugerint, & annos tres cum dimidio extra urbem emannt, ſollicitantes interea Cæſarem, ut civitatem proſcriberet: princiverò ut junctis viribus eam oppugnarent. Proſcripta eſt ergo civitas io 1547. Auguſtæ in Comitiis, iterumq; biennio poſt, additis ad prion cauſis aliis, una quòd ſe Johan. Friderico Electori junxiſſent contra ſarem: altera, quòd repudiaſſent formulam Interimiſticam. Mauriergo Saxo, cui mandata fuit executio decreti Imperialis, annum ton & ſex hebdomadas urbem obſedit, à 4. die Octobris, an. 1550. ad 3. ; Novembris, anni 1551.

44. *Fridericus*, Marchio Brandeburgicus electus anno 1552. quo m mortuus eſt.

45. *Sigiſmundus*. Marchio Brandeburgicus, electus anno 1553. Auguſtanam confeſſionem primus in templum cathedrale invexit.

46. *Joachimus Fridericus*, Marchio Brandeburgicus, poſtulatus iniſtrator anno 1566. templum cathedrale, quod jam annis penè 20. ſum fuerat, aperuit.

Anno 1577. ceſſit Auguſtus Dux Saxoniæ, & Elector, omni jure, d in diœceſin & urbem Magdeburgenſem eò uſq; prætendebat, exuſq; tantùm eſt titulus Burggravii Magdeburgenſis cum poſſeſſioıs quibuſdam eò pertinentibus, quæ ſibi & hæredibus reſervavit.

Nbi-

Michaël Bardus.

Nobile ſe nobis Magdeburgum oſtentat & altè,
Inſignes turres ac templa extendit in auras.
Salve urbs pace potens: ſalve clariſſima bello:
Nomine Parthenopen referens, Lacedæmona factis,
Te nuper tua corda viri, quondamq; puellæ
Servavère tuæ, cœlo atq; faventibus aſtris.
Tu Veneris quondam (ut fama eſt) ſimulacra colebas,
Sed poſt mutatis animis ingentia multa
Templa Deo vero ſtruxiſti, araſq; ſacraſti.
Quæ cùm Pontificum fœdaſſent ſomnia, nuper
Cuncta Sigiſmundus, ſacro velatus honore,
Marchio diſponens meliores vertit in uſus.

REUTLINGA.

EST urbs Imperialis Suevïæ, Neccaro fluvio & urbi Tubinge[...] na, quam ab extirpando ſic dictam volunt vom Außreuten. [...] enim ibi loci nihil niſi ſylvæ fuiſſe perhibentur, quibus extirpatis [...] fuit iſtic conditus, qui poſtmodum à Friderico II. anno 1215. mœn[...] cinctus, & jura civitatis conſequutus eſt.

Nic. Reuſnerus.

Quam ſociat lex & pietas, & in agmina cogit,
Urbs laudem ſola meretur:
Scilicet hæc vera eſt Ninive collecta Jehovæ,
Sic urbs cum legibus æquis.
Pulchra domus, ſpacioſa domus, domus agmine plena,
Cœleſti digna favore.
Sic legum nervis ſociata, & munere verbi
Urbs es, Rutelinga, ſacrati.
Felix laude tua, Ninives ſic nomine felix,
Cujus ſpectata periclis
Sancta fuit pietas, & multis caſibus æqui
Longa obſervantia juris.
Sint, precor, inviolata diu tam fœdera ſancta
Præſenti numine divûm.

Exornatur aliquot egregiis publicis ædificiis, veluti templ[...] nobiis, prætorio, ſchola.

Anno 1247. obſidionem ſuſtinuit ab Henrico Pſeudoimperatore, contra Imperatorem Fridericum à Papa Romano Innocentio ſuborna-o, qui tamen ab obſidione maturè ſatis deſtitit.

Anno 1530. cum cæteris Germaniæ Principibus, & Imperii non-llis urbibus confeſſionem fidei Carolo V. Imp. obtulit.

TORGA.

TORGA eſt urbs Miſniæ, ad Albim fluvium condita, in qua eſt arx be-nè munita, cu us fundatorem Dagobertum illius loci præfectum ſe memorant. Olim fuit ſedes Comitum Torgenſium, quæ tamen is erepta eſt per Adolphum & Albrechtum Imperatores, in bello, od illi geſſerunt cum Friderico, Marchione Miſniæ. Philippus Me-chthon in ſequentibus carminibus habet pro Argelia Ptolemæi, n tamen aliis circa annum Chriſti 960. adhuc pagus perhibeatur.

Urbs vetus eſt gentis Myſorum nomine Torga,
Hic ſita, ubi flavis labitur Albis aquis.
Quæ fauſta quondam dicta eſt Argelia *voce,*
In tabulis veterum ceu monumenta docent.
Saxoniæq́, aliquot Ducibus naſcentibus ortu,
In primo hoſpitium larga fidele dedit.

Cùm anno Chriſti 1491. Miſnenſes à Papa plenariam poteſtatem epiſſent tempore jejuniorum veſcendi lacticiniis, ſi modò quis ſeſ-denarium expoſuiſſet, illa occaſione magna vis pecuniæ fuit colle-& in uſum alicujus pontis ſupra Albim condendi adhibita.

Anno 1533. Elector Saxonicus Johannes Fridericus condere cœ-rcem.

SCHAFHUSIA.

ST oppidum Helvetiæ ad Rhenum in littore Germanico ſitum: di-ctum videtur ab ove, qua utitur pro inſigni: at aliis placet dici quaſi iffhauſen / à *ſcapha*, propter frequentiam navium illuc adventan-, & onera ſua deponentium, ſiquidem illic eſt *cataracta Rheni*, hoc

eſt, Rhenus ſeſe de ingenti rupe maximo cum murmure & ſpumis ex undantibus dat præcipitem. Proximè ad hanc cataractam eſt in Rhen inſula *Augia Rheni* dicta, in qua ſitum eſt Monaſterium S. Benedicti, cu jus meminit in ſequenti carmine Caſparus Bruſchus. Divitias urbis va de augent vectigalia ob navigia, & ſalis vecturas. Primùm fuit ſubdi Abbati cœnobii, at poſtmodum dotata Imperialibus privilegiis facta e libera: hinc eam Ludovicus Bavarus Imperator Romanus vendidit d mui Auſtriacæ, ſub cujus dominio manſit ad annos ferè centum. Erep deinde eſt per Imperatorem Sigiſmundum, Duci Friderico Auſtriac propterea quòd ille in fuga adornanda juverat Papam Joannem XXII ob perpetrata ſcelera in Concilio Conſtantienſi damnatum.

Nec mora, præteriens villas caſtellaq́; Rheni,
Mœnia defeſſus Scaphuſiana peto.
Feſſus ubi Rhenus merces deponit, ab urbe
Quas Conſtantina per vada cœca vehit,
Impatiensq́; jugi nautarum, & liber ab omni
Navigio, exonerat quicquid ubiq́; grave eſt.
Rhætorum quicquid vini defertur ab oris,
Mittit & Helvetiis urbs Philyrina ſalis.
Ipſe velut dominus ſpaciatur ab urbe propinqua,
Flumine luxurians per vaga rura ſuo.
Ille & ſexcentos paſſus progreſſus, ab alto
Vortice, cum totis præcipitatur aquis.
Murmure tam magno, quo vix audire loquentem,
Quamvis contenta ſtentora voce queas.
Arcem læva manus celſam tenet, amnis (ut ajunt)
Cui præceps quondam nomina nota dedit,
Sub lapſu, mediis in aquis eſt turpe lupanar,
Præfuit huic Abbas leno, Scaphuſa, tuus.
Qui rapuit natam cujuſdam civis, & arcis
Condidit huic iſto ſplendida tecta loco.

Limpidiſſimos aliquot intra ſe continet fontes. Recepta eſt i dus Helveticum anno 1051. locumque inter pagos Helvetios ob duodecimum. Propugnaculum etiam obtinet munitiſſimum. *Tem cathedrale* 12. innititur columnis, quarum quævis Apoſtoli alicuju mine inſignita eſt.

ST

STAINUM.

EST urbs Helvetiæ antiquiſſima Tigurinorum poteſtati ſubjecta: ſic dicta à lapidibus.

Eſt vetus oppidulum, lapidis cognomine notum,
Subjacet Imperiis, urbs Tigurina, tuis. Caſp. Bruſchus.

BINGA.

EST oppidum in diœceſi Moguntina, ad fluvium Rhenum ſitum, ubi Naha ſe in Rhenum exonerat, ad quod Druſus, Auguſti Cæſaris vi-ricus cæſus eſt, vel ut aliis placet, crus fregit, quam rem adhuc reſtatur ons dictus der Druſelbrunn. Non procul ab eo viſitur turris in medio ere Rheni extructa, in qua *Hatto Epiſcopus* Moguntinus ex vindicta di-ina, varia ab ipſo perpetrata puniente ſcelera, à muribus cõſumptus eſt.

Murium & à turri ſita non procul ardua Bingæ Caſp. Bruſchus.
Mœnia, quæ Druſo fata tulere Duci.
Illic lapſus equo cùm crus fregiſſet, in armis
Filius occubuit, Livia pulchra, tuus.

VESALIA.

EST urbs Ducatus Clivienſis, vallis foſſisq; benè munita, in finibus Weſtphaliæ, ad Rheni & Luppiæ amnis confluentiam, in littore ermanico ſita: curia hujus urbis ab Adolpho Duce primo Cliviæ fuit ondita: quia verò hujus urbis ſitus valde opportunus eſt ad invaden-as regiones Belgicas, ideoq; Hiſpanus ſemper ei inhiavit, illiq; ma-nam æris vim anno 1598. extorſit, & ad ſuſcipiendam religionem Papi-cam adegit.

Aliquot hæc urbs produxit viros eruditione claros, veluti *Arnol-um*, ab hac ſua patria dictum *Veſalienſem*, cujus adhuc ſupereſt com-entarius in Decalogum. Ex hac etiam urbe oriundus fuit *Johannes*

Niellius JCtus, cujus extant adhuc ſcripta feudalia: illius etiam Eccleſiæ reformatæ præfuit eximius ille Theologus, & Philoſophus *Johanne* *Heſſelbein*, Heſſus, qui præclaris poſt ſe ingenii relictis monumenti hîc anno 1613. inter mortales eſſe deſiit.

Caſp. Bruſchus.

Veſaliamq́ʒ bonæ Mammææ corpus habentem,
Mater Alexandri Cæſaris illa fuit.

Anno 1614. 3. Septembr. ſtylo novo, ab Ambroſio Spinola per al quot dies obſeſſa dedidit ſeſe Wolfgango Wilhelmo, Comiti Palatin Neopyrgico, qui reliquit in ea aliquot Hiſpanorum militum millia, u de urbs graviſſimum damnum pertulit.

CONFLUENTIA.

CONFLUENTIA, vulgò Coblentz / eſt urbs Germaniæ, ad oſtiu Moſellæ, eo in loco, ubi ſe in Rhenum exonerat, condita: unde e iam ab illa fluviorum duorum unione *Confluentia* dicitur. Subjecta e imperio Epiſcopi Trevirenſis, atq; in illius regione multa videre lic juga vitifera. Ex objecto hujus urbis in latere Rheni munitiſſima, conſpicuæ altitudinis arx conſpicitur, vulgò Hermenſtein appellata, ſp ctans ad Archiepiſcopum.

Caſp. Bruſchus.

Mox patet urbs Rheno quà confluit amne Moſella,
Unde ſuum fertur nomen habere locus.
E regione nitens ſuper alto vertice montis
Arx jacet, hæc magnum nunc quoqʒ nomen habet.
Pontificem Trevirûm quo vix clementior alter,
Periodes toto nutrit in orbe ſacras.

Moſella hîc etiam ſternitur ponte lapideo arcuato, in cujus adv ſo littore longa ædificiorum ſeries pulcherrimè extructorum animo flumine navigantium valde oblectat.

Ad radicem dicti montis ſitus eſt pagus Molheimius, habens c nobium Monachorum cum ſalutaribus acidulis.

MISENA, vel MISNA.

MISENA eſt urbs Miſniæ, ad Albim fluvium in latere occiden loco amœniſſimo ſita: nonnullis etiam dicitur Lupfurt / hab enim pro Ptolemæi λουπφούρδον. A

Adjacent urbi *tres arces*, videlicet *Epiſcopi*, *Ducum Saxoniæ*, & *urggravii*, omnes in montis vertice poſitæ: arx Ducalis condi cœpit à)uce Erneſto, abſoluta verò eſt ab Alberto anno 1471.

Albis ſternitur hîc *ponte* ligneo egregii artificii, ut vix parem ha-eat in Germania. Viſitur hic etiam pons alius, duos montes conne-tens, & aditum ad arcem præbens, altitudine templa & turres in ripa lbis poſitas ſuperans, à quo proſpectus patet in ſubjectam urbem, & icina vineta. Circa urbem habet quoq; argenti fodinas eo loco, ubi eſt charfenbergum.

Conditor hujus urbis extitit Henricus I. circa annum Chriſti 930. *itus* autem *urbis* eſt variè diſperſus, nunc humilis, nunc per colles aſ-rgens.

Gaudet etiam *Epiſcopatu*, cujus fundator extitit anno Chriſti 958. o I. Imp. Rom. nec alium ſuperiorem cui ſubjiciatur præter Papam noſcit.

Anno 1015. abſentibus Marchionibus Miſniæ fuit obſeſſa per *eſicum* Ducis Poloniæ, Boleſlai filium, qui circa vicum Waſſerbur-m nil non tentavit pro obtinenda urbe. Cumq; milites ignem tectis ecissent, mulierum indefeſſus labor ædificia ſalvavit, ob aquarum in-iam incendium mulſo reſtinguens. *Meſicus* ergo ſe incaſſum labora-videns, tum propter fidem muliebrem, tum propter pluviarum fre-entiam Albis aquas efferentium, ab obſidione deſtitit: atq; hinc per quot ab eo tempore annos conſuetudo hujus loci obtinuit, ut cives curia, mulieres verò in ædibus Conſulis congrederentur, inde tem-im adirent, & Deo ſoſpitatori gratias agerent.

Anno 1067. urbs hæc pervenit in poteſtatem Imperatoris Henri-IV. qui eam tradidit Uratiſlao, Duci Bohemiæ, at recuperavit anno 79. Eckbertus, Marchio Thuringiæ.

Anno 1543. *cœnobium S. Afræ* literarum ſtudiis conſecravit Mauri-s, Dux Saxoniæ, in quo centum alumni Muſarum ſuſtentantur. Idem am poſt biennium hîc inſtituit *Conſiſtorium Eccleſiaſticum*.

Reformatio Evangelica initium hîc ſumpſit circa annum 1523. pri-ſq; concionator Evangelicus fuit *Johannes Albinus*, huc Wittem-ga evocatus, & poſtea *Georgius Spalatinus*, *Nicolaus Amſdorf.* & *Ju-Jonas.* Eſtq; memorabile, quod refert *Dreſſerus in deſcriptione urbium rmaniæ*, capto Electore Johanne Friderico, datis ad Canonicos literis

Carolum V. mandaſſe, ut propter obtentam contra Electorem victo-riam in templo cathedrali, in gratiarum actionem, caneretur cantio, *T[e] Deum laudamus:* cumq; hoc illi veſpertino tempore effectui dare vel-lent, templum fulmine tactum quoad tectum & turris ſummitatē con-flagraviſſe.

EPISCOPORUM MISNENSIUM ſucceſſio, ex P.B.

1. Anno 958. fundata eſt Miſnenſis Eccleſia ab Ottone Magn[o] Imperatore, libera, nulliq; vel Patriarchæ, vel Metropolitano obnox[ia] ſed ſoli Pontifici Romano ſubjecta, cautumq;, ut ſine ulla intermiſſi[o]ne noctes atq; dies perpetuò hymni in Eccleſia decantarentur. Conf[ir]mata eſt ſedes à Johanne Papa XIII. ſubſcribentibus 39. Epiſcopis, conſecrante eam Alberto Epiſcopo Trevirenſi. Primus ejus præſu[l] *Burchardus*, Ottonis Imperatoris ſacellanus: hic eam rexit annos 20.

2. *Volcoldus*, hic ordinem lectionum, orationum, canticoru[m] & Eccleſiaſticorum exercitiorum inſtituit, cuſtos pietatis, diſcipli[næ] ſanctitatis & pudicitiæ, præfuit an. 23.

3. *Aico* vel *Eido*, electus an. 995. interfuit Synodo Tremonia[næ] defunctus eſt an. 1015. adjunxit ad Eccleſiam oppida Eſiconis Com[itis] Wurzam, Bicham, Bucham, & Lubenizam.

4. *Ervardus*, Ditmari, Marchionis Luſatiæ ſacellanus, conſt[itu]tus Epiſcopus ab Imperatore an. 1023.

5. *Wipertus*, ab Hunefrido Archiepiſcopo Magdeburgen[ſi] auguratus anno 1024.

6. *Theodoricus* tempore Synodi Francofurtenſis, quam A[...] Archiepiſcopus evocavit, ob controverſiam de cœnobio Ganders[hei]menſi inter Hunfridum Halberſtadenſem, & Gothardum Hildes[hei]menſem.

7. *Renerus* an. 1046. conſtitutus ab Henrico III. Imperato[re in] ſchiſmate: hic fundavit cœnobium S. Afræ.

8. *Crafto*, de cujus obitu ſic ſcribit Lambertus Schafnabur[gen]ſis Abbas: venit non multò poſt ſuſceptus Epiſcopatum Goſlarian[...] præpoſitus erat, & theſauros ſuos, quos impenſè amabat, occul[...] Hos viſurus, in cubiculum, quaſi quietē capturus, ſe incluſit: ſed c[um] diutius ibi in veſperam uſq; remaneret, cubicularii oſtium pulſaru[nt]

rum nullam vocem audirent, effractis foribus irruperunt, inveneruntque præſulem fractis cervicibus, colore tetro exanimem, theſauris ſuis miſerandum in modum incubantem.

9. *Menwardus*, obiit anno Chriſti 1066.

10. *Benno* adiit Epiſcop. anno 1066. Slavorum magnam partem convertit.

11. *Henricus*, obiit an. 1118.

12. *Gramberus*, obiit an. 1129.

13. *Godebaldus* defunctus an. 1140.

14. *Reinhardus.*

15. *Bertholdus.*

16. *Bruno I.* electus an. 1219.

17. *Gerungus*, hic Bibliothecam conſtituit.

18. *Martinus.*

19. *Theodoricus* anno 1190.

20. *Bruno* anno 1219. fundavit Eccleſiam Budiſſinenſem.

21. *Henricus I.* ſub Friderico II. Imp.

22. *Conradus.*

23. *Albertus.* Doctor Theologiæ, obiit an. 1166.

24. *Witigo I.* Baro de Camens.

25. *Bernhardus*, Dreſdam Marchioni Miſniæ vendidit.

26. *Albertus II.* Comes Leiſnicenſis.

27. *Witigo I.* extinctus anno 1347.

28. *Johannes* de Iſenburg, obiit an. 1370.

29. *Theodoricus III.* de Goch.

30. *Conradus II.* de Walhuſen, hic vineas quaſdam emit circa ottebrode, nonnullas ipſe circa Mogelam plantari juſſit, ut vini copia enſæ Epiſcopali ſufficeret.

31. *Johannes* de Gentzenſtein, fuit quoq; idem Archiepiſcopus agenſis & Miſniæ, vicariam fundavit S. Wenceſlai, cujus collatio eſt nes Archiepiſcopum Pragenſem.

32. *Nicolaus I.* defunctus an. 1385.

33. *Johannes III.* Baro de Ritliz, hic Epiſcopatum reſignavit in gnatum ſuum Timonem de Coldiz, ſervatis ſibi 300. ſexagenis Pranſibus annuis.

34. *Timo I.* Baro de Coldiz, hic profectus ad Conciliũ Piſanum, rædonibus ſpoliatus eſt, defunctus an. 1410.

35. Ru-

35. *Rudolphus I.* de Pauniz, Eccleſiam magno ære alieno pre... ſam liberavit.

36. *Johannes IV.* Hofmannus Suidicenſis, Theologiæ D. fuit R... ctor Pragæ, & cum Ottone Monſterbergenſi Academiam Lipſicam... ruderibus Pragenſibus collegit. Fuit in Concilio Conſtantienſi, atq; i... lic magnum ſibi nomen ex eruditione & prudentia paravit, obiit a... no 1451.

37. *Caſpar I.* à Schonberg, electus an. 1451.

38. *Theodoricus IV.* Schonbergius, Caſparis frater, obiit an... 1486. reliquit in ærario Eccleſiæ octies mille & octingentos florenos.

39. *Johannes* de Wiſſenbach, electus an. 1486. dilapidatis bon... Eccleſiaſticis æs alienum reliquit, 21400. florenorum Rhenenſium.

40. *Johannes VI.* Salhuſen, electus an. 1488. capitulum ære ali... no liberavit: ſepultus eſt Wurcæ an. 1518. gubernatio ejus incidit in... tempora, quibus Tezelius nomine & authoritate Archiepiſcopi Ma... deburgenſis indulgentias venditabat, qua rei indignitate commotus J... hannes prædixit, poſtremum illum in Germania indulgentiarum ven... torem fore.

41. *Johannes VII.* electus an. 1518. hic Emſerum Cochlænu... Alveldium, Sylvium adverſus Lutherum ſequutus eſt. Bennonem de... mum in ſerie Epiſcoporum Miſnenſium à Papa Adriano VI. ſanctis ... ſcriptum, ſumma cum ceremonia extulit, præſentibus Saxoniæ Ducib... Georgio & Henrico.

42. *Johannes VIII.* de Maltiz an. 1538. hic reformationem à ... xoniæ Duce anno 1539. ſuſceptam per Miſniam moderatè tulit. Defu... ctus eſt anno 1549.

43. *Nicolaus II.* Carlovitius electus anno 1550. ſepultus ... Stolpæ.

44. *Johannes IX.* ex gente Haubitiorum.

45. *Auguſtus*, Saxoniæ Dux, cedente Haubitio Eccleſiæ cur... ſuſcepit anno 1581.

46. *Chriſtianus* Dux & Elector Saxoniæ an. 1586.

47. *Chriſtianus* Dux & Elector Saxoniæ an. 1591.

Ludo hîc literario olim prȩfuit vir clariſſimus *Georgius Fabrici...* multis in lucem editis libris celeberrimus, cujus poëmata in hoc o... re ſæpiſſimè allegantur.

Eſt locus, Albiacis ubi Miſna *rigatur ab undis,* Camerarius.
Fertilis, & viridis totus amœnus humo.
Miſna novo celebris nuper de numine facta,
Sed plus conſpicuæ nobilis arce domus.
Non arva, ac vites deſunt, non florida prata,
Fructiferaq; nitens arbore prægnat ager.
Vimine perpetuo ſalicis prætexitur amnis,
Reſpondet volucres & vaga turba ſonos.

Dicitur autem *Miſena* à *Miſna* fluvio, qui cum Tubiſco torrente ...ic urbi vicinus eſt.

SOLIS VALLIS, SOLT-VEDELIA.

...Rbs Marchionatus Brandenburgici, ſic dicta à Sole, quem ut Numen coluit, quem tamen idololatricum cultum Carolus Magnus ...tulit: aliis etiam dicitur *Sultzquellum*, quaſi der Sultz quell.

Solis dixerunt vallem, quòd numina gens hæc Michaël Barthus.
Solis adoraret, tantam verò impietatem
Carolus, aſſertor fidei, cognomine Magnus
Cæſar, eam Chriſto adjungens mutare coëgit.
Sunt quoq; Sulzquellum *aut* Wellum *dicere malint,*
A ſalti lympha montis. ſartebraq; perenni,
Quam coxere patres, ſed neglexere nepotes.

MOLLENVM.

...St oppidum in confinio Ducatus Brunſwicenſis, nō procul à Leo...burgo oppido, in quo famoſiſſimi illius ardelionis & ſcurræ, qui ...manis Eulenſpiegel dicitur, monumentum conſpicitur.

Mollenum *vehimur primò, & reperimus ibidem* Michaël Barthus.
Vafri hominis tumulum, ſaxum cui noctua ſignat,
Cum ſpeculo, illius & referunt inſignia nomen.

HALBERSTADA.

HALBERSTADA eſt urbs Saxoniæ Epiſcopatu clara, ſic dicta *Dreſ-* *ſero* quaſi Albrechtsſtatt: at rectiùs de urbis hujus Etymologia & origine ſentit *P. Bertius.* Namq; Carolus Magnus Oſterwici in vicini egregium templum *D. Stephano* conſecratum condidit, & inde urbem à felici ſtatu Seligſtatt appellari voluit, præfecitq; Eccleſiæ Hildegr num Gallum. At cùm paulò pòſt locus Epiſcopatui non videretur ſat commodus, eum tranſtulit ad confluentes amnium Albis & Oræ, atqu inde urbs initio dicta eſt *Alboraſtadium*, quod nomen poſtea paucis in mutatis literis tranſiit in *Halberſtadium*, in ejus medio exurgit quida collis magnæ in vertice amplitudinis, utpote cujus longitudo duo exa quat ſtadia, in quo extructa viſuntur *duo* egregia biturrita *templa*, qu rum *unum cathedrale* Carolus Magnus fundaſſe creditur: unde & in f ro *ſtatua Rolandi* viſitur illius ex ſorore nepotis. Conſuevit enim Car lus Magnus urbibus à ſe conditis inferre ſtatuam Rolandi, quod ma mè patet in urbe *Hamburgo, Parthenopoli, & Hala Saxonum.* Quicqu ergo colli ſuperſtructum eſt, id urbis indigitatur nomine, cętera ad ra cem montis ædificia habentur pro ſuburbio. Publicorum & privatoru autem ædificiorum ſtructura mirè commendat urbis faciem, gaude ſolum circa urbem præcipua quadam fertilitate.

Anno Chriſti 1347. per Comitem de Reinſtein occupata & di pta, magnam cladem perpeſſa eſt.

Anno 1423. magnus hîc civium contra Senatum eſt exortus multus, ſiquidem plebs Conſules & Senatum carceri prius manci tum in foro decollavit, à quo propoſito nec per preces Epiſcopi *Joh nis de Hoeme*, nec vicinarum urbium interceſſione avocari potuit, m tos etiam opulentiores vel mulctavit ſumma pecuniaria, vel urbe eje qui precibus ſuis tantum apud Imperatorem impetrarunt, ut ſeditio bannum fuerint declarati: hinc juncti nobilibus commeatu ſeditio prohibuere: paulò pòſt coadjutor Epiſcopi *Magnus* Dux Saxonię & wingæ ad urbem ſuas adduxit copias, eamq; direptionibus & expila nibus valde afflixit, cùm verò cives in ſuo adhuc propoſito pertinac nihilominus perſiſterent, & ſeditioſos tradere detrectarent, Epiſco

a

ljutus à vicinis urbibus cum ſuo adjutore urbem gravi obſidione cin-
t, tormentorumq; crebra ejaculatione ægrè tandem ſeditionis tuba-
im in caſtra miſſionem obtinuit, in quibus etiã mulctati fuere capite.

SERIES EPISCOPORUM HALBERSTA-
denſium, ex P. B.

1. *Hildegrinus* Catalonenſis, patre Dietgrino, matre Lieburga e-
tus, ex Epiſcopo Catalonenſi factus primùm Epiſcopus Salingenſta-
anus, poſtea Halberſtadenſis, anno 780. præfuit Eccleſiæ an. 47. obiit
1. 824. ſepultus in Monaſterio Werdenſi, ad Ruram fluvium, quod ipſe
indavit. Ejus frater Ludovicus fuit primus Epiſcopus *Mimigardevor-*
nſis, ſic vocabantur, qui Monaſterienſes dicuntur.

2. *Thragrinus* vel Dietgrinus, Hildegrini ex fratre nepos, conſti-
itur ex Corbienſi Abbate, Epiſcopus Halberſtadienſis, ab Ludovico
o anno 827. obiit an. 841. ſitus eſt in Werdenſi cœnobio.

3. *Haymo*, cujus exſtant commentarii in ſcripta Prophetica &
poſtolica, obiit anno 853. ſitus eſt in ſummo templo ejus urbis, fuerat
onachus Fuldenſis.

4. *Hildegrinus II.* prioris ex ſorore nepos, electus anno 853. obiit
. 887. ſepultus eſt in cœnobio Werdenſi apud ſuos conſanguineos.

5. *Evelpus* præfuit an. 9. obiit an. 896. ſepultus eſt in Eccleſia ca-
edrali.

6. *Sigiſmundus* ex Hirſaugienſi monacho factus Epiſcopus ab
rnulpho Imp. anno 896. præfuit an. 30. obiit an. 926.

7. *Bernhardus*, Burggravius Magdeburgenſis, electus in Epiſco-
m anno 926. exceſſit an. 974. hic in gratiam ſuæ ſororis condidit cœ-
bium Hadmersheymenſe, cui Abbatiſſam præfecit ſororem ſuam.

8. *Hildewardus*, Comes Watlovianus, factus Epiſcopus an.
74. præfuit an. 22.

9. *Arnoldus* præfuit an. 27. obiit anno 1023.

10. *Brantho* ex Abbate Fuldenſi factus Bambergæ ab Henrico
nperatore Epiſcopus Halberſtadenſis, præfuit an. 13. defunctus eſt an-
o 1036.

11. *Burchardus*, Comes à Voburg, electus an. 1036. præfuit an.
. exceſſit an. 1059.

12. *Bernhardus Bucho*, ex Goſlarienſi præpoſito electus in Epi-

ſcopum an.1059.periit in ſeditione civili ſagittæ jactu anno 1088. ſepultus Ilſenburgi.

13. *Dietmarus* electus an.1088.præfuit tantùm dies 16.

14. *Harrandus*, quem alii Stephanum vocant, præfuit annos 13. obiit an.1101.

15. *Reinhardus*, poſtquam vacaſſet ſedes annis ſex, electus eſt anno 1107. præfuit an. 15. pugnavit contra Henricum V. Imperatorem ad ſylvam Welphonis, ubi exercitum Cæſaris fudit & profligavit, obiit an. 1122. ſepultus eſt Halberſtadii.

16. *Otto* electus anno 1123. ſed ob ſimoniam ab Honorio depoſitus: iterum ab Innocentio II. reſtitutus, & ab eodem iterum exauctoratus anno 1133.

17. *Rodolphus*, hic condidit templum B. virginis ex adverſo templi B. Stephani, obiit an.1149.

18. *Udalricus* electus anno 1149. hic geſſit bellum cum Henrico Leone Duce Brunſuicenſi infeliciter, urbs enim capta atque incenſa eſt cives cum clero, quum ſe in templum cathedrale recepiſſent, ut ſe illi ab hoſte & igni tutos præſtarent omnes in favillam redacti ſunt, quum templum ipſum igni correptum fuiſſet.

19. *Theodoricus* præfuit an.13. ac templum è cineribus excitavit.

20. *Bertholdus* electus anno 1195. præfuit an.7. obiit an.1209.

21. *Conradus* electus anno 1201. reſignavit an.1209.

22. *Fridericus*, Burggravius Kirchbergenſis, electus an. 120[illegible] præfuit 21. extinctus eſt anno 1231.

23. *Ludolphus*, Comes à Schladem, electus an.1232. præfuit a[illegible] 13. obiit an.12.

24. *Meinhardus* electus anno 1245.

25. *Ludolphus*, Comes à Schladem, præfuit an.2.

26. *Wolradus Kranſfelderus* electus an.1261. præfuit an.9.

27. *Hermannus*, Comes Blanckenberg. obiit an.1281.

28. *Albertus*, Comes Anhaltinus, electus an.1281. præfuit annos 44.

29. *Albertus*, Dux Brunſuicenſis, electus an.1317. obiit an.135[illegible]

30. *Ludovicus*, Landgravius Thuringiæ, & Marchio Miſni[illegible] electus an.1358. tranſlatus ad Archiepiſcop. Bambergenſem, an.1366.

31. *Albertus*, egregius Philoſophus, ſed infelix miles, victu[illegible]

Ge

Gebhardo Epiſcopo Hildesheimenſi, obiit anno 1390. de hoc uſurpa-
tum proverbium : *Victa eſt Logica à Rhetorica.* Erat enim Gebhardus fa-
cundus Eccleſiaſtes.

32. *Erneſtus*, Comes ab Honſtein, electus anno 1390. abdicatus
an. 1399.

33. *Rudolphus*, Comes Anhaltinus, præfuit an. 7. obiit an. 1406.

34. *Henricus*, Baro de Werberge, præfuit an. 4. adiit Epiſc. an.
1409. obiit anno 1411.

35. *Albertus*, Comes de Werningenrode, præfuit an. 7. defun-
ctus anno 1418.

36. *Johannes ab Hoym*, electus an. 1418. obiit an. 1435.

37. *Burchardus*, Baro de Werberge, præfuit an. 23. defunctus
anno 1458.

38. *Gebhardus de Hoym*, electus an. 1458. præfuit an. 21. reſignavit
ſponte an. 1479.

39. *Erneſtus*, Dux Saxoniæ, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, fa-
ctus adminiſtrator Halberſtadenſis, ſedit an. 34. deſinit vivere an. 1513.

40. *Albertus*, Marchio Brandeburgicus, Archiepiſcopus Mag-
deburgenſis, Germaniæ primas, antea Erneſti adjutor, poſt ejus exceſ-
ſum Epiſcopus Halberſtadenſis electus an. 1541.

41. *Johannes Albertus*, Marchio Brandeburg. Friderici Anſpa-
cenſis filius.

42. *Fridericus*, Marchio Brand. Joachimi II. Electoris filius, ele-
ctus an. 1552.

43. *Sigiſmundus*, Friderici frater, extinctus anno 1566.

44. *Henricus Julius*, infans bimulus, Julii Brunſuicenſis Ducis fi-
lius, ea conditione lectus, ut gubernatio 12. annos perpetuos eſſet penes
Capitulum, & deſignato præſuli quotannis certa pecuniæ ſumma perſol-
veretur, reliquum ad uſus neceſſarios Collegii reponeretur.

------Ingredimur tua mœnia templis
Halberſtada potens, quis viſis atq; reviſis,
Luſtrataq; urna Friderici præſulis, arte
Quæ multa ornata eſt, ornata toreumate multo,
Inſpectoq; tuo tumulo, tumbaq; Johannes
Teutonice, ex veteri, curru diſceſſimus, urbe.

Michaël Barthus.

Ioachimus Edelingus.

Poſt Halberſtadium *nimis antiquiſſima ſedes,*
Præſulis in magno frigore viſa patet.

GRONINGA.

EST oppidum Friſiæ, totiusq; regionis metropolis, in agro fertili ſi-ta, nobilitate clara. Produxit hæc urbs *Rodolphum Agricolam*, Lati-næ & ſanctarum linguarum virum peritiſſimum, & inſignem Muſicum ita, ut in templo ſummo D. Martino ſacro fiſtulæ conſpiciantur in orga-no pneumatico ab hoc conflatæ. Habuit etiam *Weſſelum*, *Theologum & Philoſophum*, qui ſuo tempore *Lux mundi* appellatus eſt, & *Ubonem Emmium*, rerum Friſicarum ſcriptorem eximium. Foſſis & vallis pluri-mum munitur, ita ut hoſtium inſultus ea commoditate fretum aliquo-ties ſuſtinuerit, adjacet *Vidro* & *Amaſo* amnibus, ac *Gruno*, Duce Franc-co conditore ita appellatur.

Contrad. Celtes.

Quà Groningum magna notum eſt ſuper æthere fama,
Rudolphi Agricolæ patria terra mei.
Vidrus *ubi curvo ſinuat ſua flumina flexu,*
Atq; Amaſus rauco murmure ſaxa ferit.

Ioh. Fungerus.

Urbs eſt bellipotens, lætis circundata campis,
Fœta viris, & dives opum, Groninga *colonis*
Dicitur, hanc molem non ulla phalarica quivit
Sternere, vel ſolidis irrumpens machina muris.
Tentarunt (fateor) Comitesq; Ducesq; coacto
Milite, ſed fruſtrà, veterum decora ampla virorum
Stant, nondum ſævus convulſit mœnia Mavors.

Anno 1614. illuſtres Belgicarum provinciarum ordines in hac u-be Academiam aperuerunt, cujus inauguratio facta eſt die 23. & 24. A-guſti Juliani. Illius primarii Profeſſores extitere viri præſtantiſſimi, *H-mannus Ravenſpergerus* Doctor, & Theologiæ Profeſſor, nec non J-*hannes Huninga, Ooſtwoldanus* J.U. & Philoſ. Doctor, Inſtitutionum practicæ Philoſophiæ Profeſſor.

§ (*) §

CA

CASSOVIA.

EST oppidum Saxoniæ, ſic dictum à Caſſio Romano conditore, qui illud Romanorũ conſtituit coloniam, ad fluvium *Hermum* ſive *Ar-nonem* ſitum, patria *Davidis Sigemundi.*

David Sigemundus.

Quinq; celebratos inter clariſſima muros,
Urbs ubi Romano nomine dicta jacet:
Caſſius Auſonio deductis urbe colonis
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hoc circum, latè celſis è montibus ortus,
Purpureus gelidis labitur amnis aquis:
Hermus *aquæ nomen, præſens ita nuncupat ætas,*
Arnonem veteres, qui meminere, vocant.

URATISLAVIA, *vulgò* BRESLA.

EST metropolis Sileſiæ, ad *Oderæ* & *Olanæ* confluentiam ſita, nomen ſortita ab *Uratislao*, Rege Bohemiæ, Biſetiſlai filio quodam thnico: non deſunt tamen qui illius conditorem *Mieslaum* Principem oloniæ conſtituunt, voluntq; fuiſſe conditam ex ruderibus *Budorgis* tolemæi: cumq; Regum Polonicorum filii & nepotes multiplicarenır, hac in urbe Ducatus inſtitutus eſt, ſub quo urbs hæc magnum cepit icrementum, fuitq; primus Princeps Uratiſlavienſium & Lignicenum Boleſlaus factus à Friderico Imp. anno 1164. cui ſucceſſit Henriıs Barbatus. Penè etiam anno Chriſti milleſimo ducenteſimo quinto, onſenſu Uladiſlai, fratris Regis Poloniæ, Sigiſmundi & Julii Pontificis omani privilegia Academica ſibi acquiſiviſſet, niſi Academia Cracoenſis, quę eſt in Polonia ejus inſtitutum impediviſſet, & literis ad Ponficem Alexandrum datis totum negotium interpertiſſet.

Produxit hæc urbs aliquos viros clariſſimos, & de re literaria benè eritos, inter quos etiam eſt *Antonius Niger*, Medicinæ Doctor, cujus iamnum extant ſcripta publica Philoſophica, Medica & Theologica, Græca

Græca & Latina, qui etiam carmine heroico Græco aliquot Pſalmos ſat
feliciter reddidit.

Sub Duce Henrico Pio, ob incurſiones Tartarorum à propriis ci
vibus fuit incendio data, at eam rurſus pulchris ædificiis inſtauravi
Henricus III. anno 1260. & ab hoc urbs multis immunitatibus do
tata eſt.

Cùm verò anno 1341. rurſus incendio periiſſet, extrui cœpta eſt e
lapidibus, ita ut hodie ædificiorum elegantia cum præſtantiſſimis poſſ
certare Germaniæ urbibus. Templa obtinet primaria quinq;. Cœnob
quinq;. Portas octo. Continet etiam intra ſua mœnia aliquot Xenodo
chia, unà cum pulchro armamentario & granario.

Epiſcopatus initium quidam referunt ad Caſimirum, Regem Po
loniæ, qui cum in ſuburbanam tranſtulerit inſulam, cùm antea fuiſſ
Smogræ primùm, & poſtea Bititiæ: alii referunt ad *Myeſium* primu
Ducem, qui Chriſtiano nomini addictus fuerit.

Henricus IV. totam civilem gubernationem primus commi
Senatui.

Anno 1280. extrui cepit *Collegium S. Crucis.*

Sub *Henrico VI.* urbs commiſit ſe clientelæ Johannis, Regis B
hemię, cujus ſucceſſor multa urbi indulſit privilegia, & cives rurſus cu
urbe, poſt perpeſſam cladem incendii, erexit.

Anno 1288. *Henricus Pius* hìc *templum* cathedrale *S. Cruci* ſacru
extruxit, & ampliſſimis reditibus ditavit.

Circa annum Chriſti 1348. Imperator Carolus IV. eam parte
quæ in ulteriore ripa trans amnem *Olam* ſita eſt, urbi adjecit, ibide
que templum *B. Dorotheæ* ſacrum condidit, Senatui etiam vicinor
circa urbem agrorum præfecturam conceſſit.

Anno 1418. horrenda hìc relatu à civibus mota eſt *ſeditio*, nam c
Rex Wenceſlaus novum quendam Senatum conſtituiſſet, plebs ill
ſe imperio ſubmittere detrectans, eum nō tantùm abrogavit, ſed & n
tos Senatorum ultimo affecit ſupplicio. Tanto autem favore cives V
tiſlavienſes Imperator *Wenceslaus*, Caroli IV. Imperatoris filius, c
proſequutus fuit, ut etiam illis anſam ad hunc tumultum præbuiſſe d
tur: at frater ejus *Sigiſmundus*, Ruperti Imperatoris Romani ſucceſ
ſupplicium ſumpſit de viginti duobus factionis tubis & facibus: n
nullos etiam urbe expulit, quorundam verò bona ærario Reipublica

d

dixit. Utq; perpetuò hìc aliqui etiam ex civibus plebeis in Senatorum ordinem admitterentur, cavit.

Urbem ſæpè etiam afflixere *Huſſitæ,* qui ſub religionis textu longè lateq; expilationibus ſuis graſſati ſunt, quorum tamen violentiam fœdere juncta cum Sweidnicenſibus repreſſit.

Anno 1526. miniſterio *D. Ambroſii Moibani,* & *D. Johannis Heſſi.* Eccleſia hìc repurgata fuit à ſordibus Pontificiis: quam rem licet primùm iniquè ferret Rex Ferdinandus, attamen Senatus permotus precibus urbi de pacifica quadam religionis conſtitutione proſpexit.

David Sigemundus.

At tu, quæ latè populos moderaris & urbes
Hoſpitii ſalve nomine, Breſla, *mei.*
Non tibi Pannoniæ tot clara per oppida vidi,
Viſtula nec curvo quà fluit amne, parem.
Æmula Romuleis nituntur tecta colonis,
Et Pariis fulgent atria marmoribus.
Arcibus æquandæ tibi ſunt & turribus ædes,
Principis eſt magni regia quæq; domus.
Nec tamen interea tot in ædibus ordo vagatur,
Apta locat ſeries ordine quamq; ſuo.
Quid memorem civesq; pios, ſanctumq; Senatum?
Et quæ jura vigent legibus æqua ſuis?
Tota tuis regni moles cervicibus hæret,
Et penes imperii ſtat decus omne tui.
Nec te deficiunt, ubi vis intendere nervos,
Claraq; felici prælia Marte geris.
Libera pacato tot ſecula vivis in orbe,
Præſidii tantum robore fulta tui.
Non ipſos in te pateris regnare Monarchas,
Hinc prædam de te rarior hoſtis habet.
Nec tamen idcircò pigeat te forte potentes,
Corvino quondam ſuppoſuiſſe manus.
Cujus ab occaſu virtutes ſolis ab ortu,
Horruit ambobus ſubdita terra polis.

§[*]§

ERPHORDIA.

ERPHORDIA eſt metropolis Thuringiæ, quæ meritò inter maximas Europæ urbes referri debet, utpote quæ magnitudine ſua Norimbergam aut Brunſwigam, imò Coloniam Agrippinã ſuperat, eſtq; ad amnẽ *Geram* vel *Jeram*, ſive *Hiëram*, in loco amœniſſimo ſita: diciq; videtur ab *Erfa* arce 7. milliaribus ab urbe diſſita: cujus olim dominus hîc habuit jus telonii. Ferunt quòd *S. Bonifacius* in ea primùm Epiſcopatum inſtituerit, qui poſtmodum in urbem Moguntinenſem tranſlatus eſt. Condita eſt imperante Theodoſio & Arcadio, ad cujus conditionem etiam aliquid contulit Dagobertus Rex Galliæ, à quo etiam Daberſtatt pagus urbi vicinus dici videtur, quaſi Dagbertsſtatt: condita verò maximum cepit incrementum, donec anno 1417. ſecundum Neandrum anno 1472. à monacho ordinis Prædicatorum incendium pateretur, per quod ejus magnificentia plurimùm deminuta eſt.

Eobanus Heſſ.

Urbs hæc quàm multos Erphordia floreat annos,
Utraq; jam Phœbi regia ſcire poteſt.
Quæ nunc ægra ſuæ florem periiſſe juventæ
Mœret, honoratum pulvere ſparſa caput.
Quippe jacent ſtudia ingeniis laus omnis adempta eſt,
Non eſt ingenuis artibus ullus honos.

Urbem hanc exornant multa præclara templa, quæ in ſingulis fe rè urbis plateis hîc viſuntur, multi horti, quos Hiera irrigat, multaqu cœnobia: circa urbem etiam plurimis gaudet vinetis.

Templum D. Petri creditur opus Dagoberti filii Clotarii: cui ta men fidem derogat *Trithemius*, & ejus conditorem conſtituit Wilhe mum Abbatem Hirſawenſem, circa annum 1069. Priorem autem op nionem confirmare videntur inſignia ſex liliorum, quæ viſuntur ad tem pli portam.

Anno Chriſti 743. urbe nondum muro cincta, *Bonifacius* hîc con didit templum cathedrale *B. Virgini ſacrum*, ipſiq; Epiſcopum præfec *Adelarium*.

Otto I. Imperator Romanus hîc præfecturam inſtituit viroru aliquot prudentiſſimorum, qui civibus adminiſtrarent juſtitiam: cum

Bur

Burchardus Rex in Thuringia accepta clade interiiſſet,idem Imperator magnam Thuringiæ partem Epiſcopo Moguntino donavit. Fuit autem tum temporis Epiſcopus Moguntinenſis Wilhelmus, dicti Imperatoris filius,qui indultu parentis tandem omnem Thuringiam,& ſic etiam hanc urbem obtinuit, atque hîc vicarium habuit, inter quos etiam fuit Ludovicus Barbatus, cujus ſucceſſores uſurparunt titulum Landgraviorum Thuringiæ. Tandem hæc regio pervenit anno Chriſti 1250. ad Marchionem Henricum, Landgravii Hermanni in Thuringia nepotem. Fuit autem nihilominus jus civitatis penes Epiſcopum Moguntinum, quod etiamnum fatentur cives, quando quotannis jurant, ſe jus domini ſui Archiepiſcopi non imminuturos eſſe,ſed defenſuros.

Muri civitatis condi cœperunt anno 1163. qui tamen poſt biennium ſtatim ſunt diruti per Landgravium Ludovicum ferreum, mandato Imperatoris Friderici,quos rurſus inſtauravit Epiſcopus Chriſtianus.

Anno Chriſti 1232. cœnobium Franciſcanorũ hîc fuit conditum.

Anno 1335.urbs bellum geſſit cum Landgravio Friderico Thuringiæ, cujus etiam aliquot urbes expilavit, & exuſſit Kranichfeldum, in Comitatu Schwartzburgenſi. Fuit etiam urbs tum temporis per 16. ſeptimanas à Landgravio obſeſſa: tandem ubi non procul ab urbe acriter ab utraq; parte dimicatum eſſet,bellum per tranſactionem fuit finitum.

Anno Chriſti 1290.hîc Comitia celebravit Imperator Fridericus, & ſecuritatem regioni procreavit civium ſubſidio, 60. circa urbem vaſtans arces prædatorias, eſtq; Imperator per integrum annum in urbe commoratus.

Academiæ hîc privilegia impetrarunt cives anno 1392. à Bonifacio IX. Papa Romano, quæ tamen ut Luna varias phaſes habuit & viciſſitudines: nam anno 1510. ob aliquorum ſtudiorum laſciviam per cives diſſipata fuit, qui ipſa etiam Collegia tormentis bellicis demoliri attentarunt. Cancellarius autem à Papa Academiæ fuit conſtitutus Epiſcopus Moguntinus. Claruitq; in ea *Martinus Lutherus*, Theologus, hinc anno 1508. Witembergam evocatus, & *Elius Eobanus* Tragoconenſis Heſſorum dulciſſimus ille cygnus.

Anno 1356. tanta fame cives hîc infeſtati fuere, ut mediocris alicuis panis floreno fuerit venditus, tantaq; copia homines perierint, ut cœmeterium omnia defunctorum cadavera capere non potuerit, quæ extra urbem in ingentem foſſam fuere conjecta. Famem paulò poſt ex-

cepit peſtifera lues, qua periere hominum duodecim millia: cumq; Judæi ſuſpicione gravarentur, ac ſi fontes veneno infeciſſent, per omnes urbes Thuringiæ cæſi fuere.

Anno Chriſti 1451. urbem hanc acceſſit *Cardinalis de Cuſa*, qui à civibus maxima pompa fuit exceptus: cauſa acceſſus hæc ſuberat, ut illis, qui non interfuiſſent anno Jubilæo, indulgentias communicaret, ſub quo prętextu cùm multas corraſiſſet pecunias, Romam rediit. O cœcam iſtis ſeculis Germaniam! ô oculatam in conficiendis pecuniis Italiam.

Anno 1478. civium hìc contra Senatum orta eſt magna commotio, illi enim hunc accuſabant de crimine peculatus, & ad rationes conficiendas adigebant, in quibus rationibus cùm appararent ingens æs alienum, ſexcentorum ſcilicet millium florenorum, primarium Senatorem in carcerem cives compegerunt, & de patibulo ſuſpenderunt. Cæteros Senatores removerunt ab officio, alioſq; plebejos eorundem in locum ſurrogarunt.

Anno 1479. arx verſus occidentem ante portam Brülæam extructa eſt, cùm prius fuiſſet cœnobium S. Ciliaci, virginum Monialium.

Anno 1483. urbs bellum geſſit cum Alberto, Duce Saxoniæ & Miſniæ, tandemq; tranſactio ita fuit inſtituta, ut Erfurdienſes Ducibus cum ſumma quadam pecuniæ aliquot pagos traderet.

Anno 1497. vaſta campanæ moles fuit fuſa, & in templo B. Virginis ſuſpenſa, cujus ambitus habet 14. ulnas cum ſeſquiquadrante: pondus verò obtinet 270. centenarios.

Anno 1561. Senatus cœnobium Auguſtinorum dedicavit ſchola

Anno 1521. *Lutherus* iter ſuſcipiens Wormatiam, hìc concionem habens, multorum animos accendit luce Evangelica: primiq; Eccleſiæ reformatæ Doctores fuere *M. Forcheim, D. Culſamer, & M. Egidius Mechler.*

Sed velut indoctæ ſunt facta opprobria plebi,
Dicuntur ſacris eſſe venena labris.
Atq; adeò nuſquam magis hæc ſentina malorum,
Non alibi peſtis fœdius iſta fuit.
Non ſat erat veteres rerum vidiſſe ruinas?
Non tanquam patriæ compoſuiſſe rogum?
Non ſatis extinctæ cineres legiſſe novumq;
Ceu de relliquiis conſtituiſſe ſuis?

H

Hoc niſi triſte malum vos inceſſiſſet, & omni
Parte laborantes depopulaſſet opes.
Qua tamen hæc culpa, quorumq; venire querendum eſt,
Quæ mala nunc veſtri cauſa doloris erant.
Non mala vis hominum, non veſtra incuria, Patres,
Non aliqua cœlum peſtilitate nocens.
Non neglectus honor ſtudiorum, aut improbus ordo:
Vis alia accepti vulneris autor erit.
Nuper ut aſſeruit Chriſto ſua ſigna Lutherus,
Romaniq; tulit frivola regna patris:
Jamq; ſatis populum multi doctiq; docerent,
Quorum clara patent nomina mille locis.
Irrepſere novis ſtudiorum fraudibus hoſtes,
Turba ſatis fictâ ſimplicitate potens.
Qui quoniam ſtudiis nihil inſumpsêre laboris,
Nec niſi barbarica garrulitate valent,
Hactenus abjecti miſerum & ſine nomine vulgus,
Inſcitiæ in pœnam delituêre ſuæ.
Nunc quærendi aliquos, ceu nacti tempus, honores
Artibus indicunt bella nefanda bonis.
Invenêre etiam qui non modò cœpta probarent,
Verùm etiam auxiliis proſequerentur opus.
Nam quis non videat ſtudiis eademq; profeſſis,
Maxima pars populi quàm ſit amica parum?
Opportuna malis ergo ignorantia vulgi,
Huic fomenta igni materiamq; dedit.
Vera magis Pythii non ſunt oracula Phœbi,
Quàm mea verba aliquam vix habitura fidem.
Quàm latè, quàm longa patet Germania, nuſquam
Fama obſcura ſcholæ nominis hujus erat.
Namq; omni circum confluxit ab orbe parentum,
Ceu data pacificæ pignora amicitiæ.
Quæ cùm divitias multos huc uſq; per annos
Intulerit multas, extulit inde nihil.
Permutatio opum cives exhauſit & urbem,
Sæpeq; res variis mercibus empta perit.

Hæc minimè fallunt, hæc certa negocia cives
Pauperie, nullo fœnore facta, levant.
Adde quòd & ſtudiis Reſpublica floret: at illis
Si careat, florem non habet illa ſuum.

Georg. Fabric.

Orta dies adeò, validos Erfordia muros
Oſtentat: ſpacii quæ tantum amplectitur una,
Quantum vicinis non in regionibus ulla,
Magna potensq́; licet: verùm ſunt mœnia nulla
Firma ſatis, quamvis ſint ære adamanteq́; ſtructa,
Si levis inſanos vexet diſcordia cives.
Quæ ſi Romanas evertit ſedibus arces,
Sol quibus imperium non vidit majus in orbe,
Quid miſeri tutum vobis erit? heu malè rixas,
Irarumq́; alitis veſtra inter viſcera flammas.
Hoc vitare nefas, & vobis flumina lactis
Inter agros pingues, & flumina nectaris ibunt.
Inventis illic ſociis, de corde fugata eſt
Triſtitia: hinc vacui magnam loca clara per urbem
Circumimus, celſamq́; arcem celſoq́; locata
Templa jugo, atq; auro ſplendentia tecta micante
Aſpicimus, nec non hominum cognoſcere mores
Delectat ſine fraude rudes: at non ſine magno
Cernimus Aonium gemitu cecidiſſe Lycæum.
Cujus ſi veteres rurſum inſtauraret honores,
A gratis eſſet nomen latura Camœnis.

Bruno Seidelius.

Hinc recipit feſſos comptis Erphordia muris:
In qua per medias fertur Hiera vias.
Tyrigetas inter caput eſt, & maxima gentes,
Vixq́; capit populum mœnibus ipſa ſuum.

David Sigemundus.

Hinc aperit vaſtas Erphordia nobilis arces,
Quam ſecat exiguo lenis Hiera vado.
Urbs ſalve, quondam magnis habitata Poëtis,
Sive Micylle tibi, ſive Eobane tibi.
Non minus ingeniis, quàm fortibus inclyta factis,
Tu grave terrarum nomen in orbe geris.

Non tibi ſecretæ deſunt umbracula ſylvæ,
Non aret ſiccis flavus Hiera vadis:
Non frugum fœcunda Ceres, non conſitor uvæ,
Non deſunt Francis æmula vina cadis.
Mœnibus includis vineta jacentia latè,
Urbsq; viam regni totius una refers.
Hic tandem celſas Erphurdia nobilis arces
Spectandas lætis hoſpitiumq; dedit.
Salve non ullis urbs poſtponenda vetuſtis, Iacob. Micyllus.
Muneribus ſortis muneribusq; loci.
Salvete ô dulces, quondam mea tecta, penates,
Muſarum & ſtudii conſcia tecta mei.
Unde ego nunc laudum perſolvam præmia vobis?
Quòve modo gratus munera veſtra canam?
Nam tibi ſeu fluviis gaudes Erphurdia vivis,
Non aret ſiccis flavus Hiera vadis.
Sive placent virides divi, nemorumq; receſſus,
Et nemora, & colles, & tibi prata virent.
Non ſeges in ſterili moriens decumbit arena,
Sed plena flavent horrea meſſe tua.
Non deſunt vites, non dulcis conſitor uvæ,
Et tua plebs Francis proxima vina bibit.
Hæc tibi ſors geniusq; loci, & natura dedêre:
At quanta à ſuperis quot meliora refers?
Nam quò ſtat reliquis Muſarum gloria major,
Et quantò eſt ſtudii gloria major opum:
Tantò plus aliis famæ, laudumq; mereris,
Quæ culta es ſtudiis tempora tanta bonis.
Quæq; frequentata es per ter jam ſecula doctis,
Nunc etiam caſtis relligione viris.
Ut te clàm priſcos mores, cultumq; virilem,
Pectoraq; evertis neſcia luxuriæ.
Felix ante alias, ſi dent pia numina, rerum
Poſſis ut ſtabili proſperitate frui.
Et jam Tyrigetum, ſuperatis rupibus, urbem Ioach. Camerar.
Attigeram: niveæ quæ gerit arma rotæ:

In cu-

In cujus quamcunq; tenent exodia cauſam,
Nominis auditur ſine ſonare vadum.
Tyrigetum gentis caput, in qua Pieris olim
Doctrinæ cultu læta frequente fuit.
Nunc ſteriles colles, & ſqualida flumina mœrent:
Et triplices fontis contrahit unda ſitim.

Eobanus Heſſ.
Urbs vetus in media eſt regione Erphurdia noſtris
Dicta, potens, opulenta, ingens, quam præter amœnus
Et peragit curſum, non uno flumine, Hieras:
Illa vorat duri quicquid peperere labores,
Seu pera, ſeu pileolo, ſeu forte galero,
Seu manicis opus eſt, donat pro munere merces:
Illa etiam, ſi forte voles, pro vellere nummos
Porrigit, & rem re mutat, vorat omnia, reddit
Omnia, pro tribulis ſpinas, pro verbere plagas.

Idem.
Hic ubi ſecluſas ſalices vagus ambit Hieras,
Et virides umbrant alni, quæ littore circum
Crebra repercuſſis reſonat mugitibus Echo.

POLA.

EST *Ptolemæo* Iſtriæ urbs à Colchis condita, poſtea à Julio Cæſ colonia eò deducta, *Julia pietas* appellata, *ut tradit Plin. lib. 3. c. 9.* eſt ad fluvium Titum, eo in loco ubi ſe in mare exonerat.

Hugo Favolius.
Scandimus & Latios quos dividit Anſia fines,
Hic in conſpectu, nativis condita ſaxis
Apparent latè lapidoſæ mœnia Polæ:
Vaſtus ubi è rigidis delabens Alpibus amplus
In mare prociduo defertur flumine Titus.

SALONÆ, hodie ARVINATA.

EST oppidum Dalmatiæ, *ſecundum Stephanum:* olim, ut memin ſequentibus *Hugo Favolius*, ab Aſinio Pollione armis ſubact cujus etiam meminit Lucanus:

Qua maris Adriaci longas ferit ora Salonas.

Na

Namq; ducem comitata ſuum generoſa juventus,
Lintre vadoſa brevi tutò trajecerant, orbem
Conſpectura, gravi quam Pollio Marte ſubegit,
Altaq; jam rurſus reparatæ tecta Salones. Hugo Favolius.

Eſt etiam *Salon* regio Bithyniæ.

LUCCA.

Est civitas Miſniæ, non procul ab urbe Lipſia & Aldenburgo, ad quam Elector Saxonicus Fridericus Caroli V. copias bis profligavit, unde *Georgius Fabricius*:

Venimus oppidulum fontis de nomine dictum,
Ad dextram Lucca eſt, prope quam Fridericus, *iniqui*
Multa ferens commiſſa patris, fortiſſimus heros
Proſtravit Suevas Miſnenſi Marte cohortes,
Et bis Cæſareas aquilas dare terga coëgit.

Olim fuit pagus, apud quem anno Chriſti 1308. magna ſtrages Swevorum fuit edita, quorum Imperator fuit quidam Comes Ortenbergenſis: numerus cæſorum fuit 4000.

PFERINGUM.

Est oppidulum Bavariæ, in cujus vicinia aquæ ſunt acidulæ.

Heſperios jam Phœbus equos merſurus in undas,
Mœnia Pferingi *parva ſubire jubet.* Aurbachius.
Sulfureos habet illius vicinia fontes,
Eructat ſtomacho tres, aqua pota, dies.

NASSENFELSA.

Est urbs Bavariæ, olim *Aureatum* dicta, ab Hunnis Bavariam devaſtantibus expugnata, quos tamen *Theodoſius* Imperator finibus illis expulit.

Aurbacchius.

Aureati veteres à culmine terno ruinas,
Mœnia priſcorum diruta Marte Ducum.
Cum celebres propriis egreſſi finibus Hunni,
Vaſtarent cruda Boja *regna manu.*
Quos tamen ingenti ſuperatos clade Theodo
Maximus, ad fines expulit uſq; ſuos.

NEOPYRGUM, Newburg.

Est oppidum Bavariæ, ſupra Ingolſtadium ad Danubium ſitum, cujus mœnia continent arcem multas antiquitates oſtentantem.

Aurbacchius.

Intramus Boji præclaram Principis urbem,
Indigenæ cives quam nova caſtra vocant.
In qua turrigeris extructæ mœnibus arces,
Priſcorum ſuperant amphitheatra Ducum.
Multaq; diverſis monſtrant animalia formis,
Quæ vix ſub noſtro dixeris eſſe polo.

SCHNEFELDUM.

Est pagus in Alpibus Tyrolenſibus ſitus, ſic dictus à nivibus & cam
po, cui adjacet: eſtq; famoſus ob factum quoddam hominis cuju
dam facinoroſi, cujus meminit in ſequentibus *Aurbacchius*, & in hu
modum *Paulus Henznerus* in itinerario: *In hujus pagi templo*, ait, *vid*
tur locus, ubi cùm quidam nobilis grandiorem hoſtiam à ſacrificulo petere
quàm aliis diſtribueret, eamq; ſacrificulus nolens volens præberet, in terra
declinans manu altare apprehendit, quod etſi ſit lapideum, digitos tame
adeò impreſſit, ac ſi ex cera illud fuiſſet, hodieq; veſtigia pedum & digitoru
ibi conſpiciuntur.

Qui niveus priſco fertur cognomine campus,
Inſigni præſtans aſperitate locus.
Illic dicuntur quædam miracula nobis
Facta, quibus præbent plurima ſigna fidem.
Non procul à pago, ſuper alti vertice montis,
Cernitur antiquæ vaſta ruina domus.
Quam fertur quidam clara de ſanguine natus,
Mente tamen Cyclops incoluiſſe fera.
Sumere qui ſolito cùm vellet tempore Chriſti

Corpus (ut illius mos regionis erat)
Iratis ſacram divis acceſſit ad aram,
Ut ſanctum ſpurco ſumeret ore cibum.
Quem cum porrigeret parvo ſub pane ſacerdos,
Fertur in hæc poſita verba ruiſſe mora:
Non equidem credo parvo ſub pane teneri,
Quod ſub eo, quem tu, corpus habetur, edis.
Ergo mihi verum majori corpore Chriſtum
Porrige, vel dominas experiere manus.
Territus atroci præſul ſermone tyranni,
Porrectus, eum, quem petis, inquit, habes.
Sumpturo fugiens declinat terra ſub ipſo,
Lapſaq; ſub tremulo poplite ſaxa ruunt.
Hoſtia profuſo de ſanguine ſacra madeſcit,
Quam, qui vult, hodie quiſq; videre poteſt.
Terretur populus, terretur præſul, & ille
Qui deteſtandi criminis auctor erat.
Qui ſumma deinceps vitæ probitate, fideq;
Præditus, inviſo vixit in orbe diu.
Numinis & metuens pietatis cultor & æqui,
Depoſuit mentem cum feritate malam.

STEINACUM.

EST oppidulum ad Alpes Tyrolenſes ſitum, jugis celſiſſimis aſperrimum, in quibus olim Maximilianus Imperator venationi frequentem dedit operam.

Illac montani caſtella ſuperba Stenaci — Ioh. Aurbacch.
Ingredimur, ſero veſpere, propter aquas
Spumantes rapidis frendent ubi dentibus apri,
Et ſummis hæret territa dama jugis.
Maxime tu quondam quas Æmiliane *ſolebas*
Uſq; per excelſos exagitare ſcrobes.

KEMBERGA.

OPPIDULUM Saxoniæ, Witebergæ vicinum, per arma Carolina nobilitatum.

Andreas Lymvicus.

Leucorea egreſſis fida ſtipante caterva,
Inq́; pias jungente preces, jacet arbore opaca
Kemberga, *& denſis tandem caput exerit alnis,*
Urbem luſtramus, ſacramq́; ædem venerandi
Quæ ſenis oſſa tegit non juſto vulnere cæſi:
Hiſpanis quando miles graſſatur in oris
Saxonicis, nulli parcens, ſed more Gigantum
Bella movens ſuperis, quo non immanior alter.

GOTHA.

GOTHA eſt urbs Thuringiæ, ad fluvium *Leinum* ſita, quæ nomen ſortita eſt à *Gothis*, vetuſtis & ferociſſimis Germaniæ populis, qui olim habitarunt circa Daniam & Norwegiam, eo in loco, qui ab ipſorum adhuc nomine dicitur Gothland.

Condita perhibetur à Guilielmo, Epiſcopo Moguntino, circa annum χελιογονίας 964. utpote cui à ſuo fratre Ottone Imperatore Haſſia & Thuringia dono data erat.

Olim etiam ſubjecta fuit Comitibus Schwartzburgenſibus, vel uti illud comprobant indicia duorum Sylvanorum, in loco urbis publico pictorum: poſt hoſce pervenit in poteſtatem Landgraviorum Thuringiæ.

Anno 1369. fluvius *Leina* per urbem duci cœpit per Landgravium Balthaſarem, cujus ſcaturigo proximè duobus tantùm milliaribus ab urbe ex ſylva Hercynia deducitur.

Anno Chriſti 1524. cives iniquè ferentes Canonicorum concubinatum, illis vim inferebant: delataq; iſta Canonicis illata injuria ad Johannem, Ducem Saxoniæ, cives 300. aureis fuere mulctati: at clericis perpetuo concubinatu interdictum fuit.

Anno Chriſti 1216. fuit conditum *templum D. Auguſtini. Xenodochium fuit* circa annum Chriſti 1229. ab Eliſabetha, Andreæ Regis Hungariæ filia, & Ludovici Haſſiæ Landgravii conjuge, fundatum.

Anno 1494. conditum eſt *templum S. Margarethæ.*

Arx Grimmenſtein per Guilielmum, Ducem Saxoniæ, primùm fuit condita, quam poſtea Fridericus ſapiens vallo foſſisq; benè mun-

vi

rit, cui materiam præbuere templum & ædes Canonicorum, in cujus mole extruenda novem hominum millia per undecim annos laborarunt: at capto ElectoreFriderico per Lazarum de *Schwend*, Caroli V. Imperatorem militiæ ſolo rurſum æquata eſt: quæ tamen poſt relaxationem è cuſtodia, ex indultu Cæſaris, ab eodem Friderico reædificata eſt,& vallis,muris,foſſisq; tantoperè munita, ut nulli totius Germaniæ propugnaculo cederet. Eidem etiam de omnis generis commeatu affatim proſpectum fuit: nam cùm Elector Auguſtus, ſuperioris Saxonici tractus Imperator,unà cum Johanne Wilhelmo,Duce Saxonico, anno Chriſti 1566. urbem obſidione cingeret, & per deditionem caperet, ſequens commeatus in arce fuit repertus: 15000. modii farraginis, 1300. modii tritici, 1000. hordei, 800. erviliarum, 24000. farinæ, 48000. avenæ,5000.tonnæ ſalſarum & infumatarum carnium, 800. tonnæ ſalſorum piſcium,150.modii ſalis,3600.tonnæ pulveris pyrii, 212.tormenta ænea, 180. fudræ vini, 3000. dolia cereviſiæ, centum porcorum pinguia tergora; aliquot butyri tonnæ, lupuli centum aliquot modii, aliquot tonnæ caſeorum. Fuit etiam aliis adhuc leguminum generibus arx hæc inſtructiſſima.

Cauſam autem obſidioni dedit Johannes Fridericus, Electoris Friderici à Carolo V. capti filius, frater dicti Johannis Wilhelmi, eò quòd aliquot Imperii hoſtibus à Maximiliano Imperatore proſcriptis, ut luti *Guilielmo Grumbachio, Chriſtiano Pontano, Davidi Baumgartne*-ro, Patricio Auguſtano, *Johanni Guilielmo à Stein, Johanni Bayero*, qui erat tributorum exactor Schellenbergii,*D.Chriſtiano Brück*, Cancellario, & *Hieronymo Brandſtein*,receptaculum & hoſpitium præbuerat, nec, toties ab Auguſto Electore,cognato ſuo,Friderico Palatino, Duce Cliviensi, & Philippo Heſſiæ Landgravio monitus, à propoſito deſtiterit, illectus ſcilicet, & ſuaſionibus *Grumbachii* pernicioſis ſeductus,qui ei hac ratione paternam injuriam vindicandam eſſe ſuaſerat. Cùm ergo hic magis magisq; urgeret ſuum pertinaciter propoſitum, fretus muniſſimo illo propugnaculo, executio *Auguſto* à Cæſare obſidendæ urbis Gothæ commiſſa eſt, qui 25. Decembr. eam primùm obſidione cinxit, quæ deinde 13. Aprilis, poſt aliquot habitas cum hoſtibus velitationes ſe dedidit: atq; tum proſcriptorum divulgata fuere conſilia,quæ erant hujuſmodi: ut annuente fortuna, verno tempore,8000. conſciberent exercitum, cum 4. legionibus, quarum duæ ad Rhenum in Weſtphalia,

duæ in Vandalicis regionibus excubias agerent: ac illi quidem per Epiſcopatum Herbipolenſem & Bambergenſem graſſarentur: hæ verò Thuringiam & Electoratum Saxonicum aggrederentur, Johannem Fridericum priſtinæ dignitati reſtituerent, imò novum aliquem Imperato rem crearent. *Grumbachius* inſuper vana aliqua ſpe Ducem lactavera futuri matrimonii cum Regina Angliæ Eliſabetha contrahendi: non nulli etiam artibus necromanticis dediti, miris modis Principem delu ſerant. Urbe itaq; Auguſto per cives tradita, Princeps captivus per illun ad Imperatorem fuit miſſus. Factioſi verò & ſeditioſi Electori fuere tra diti, ac 17. Aprilis *Grumbachius* & *Chriſtianus Bruckius* Cancellarius, i foro Gothano vivi in quatuor partes fuere diſſecti, *Wilhelmus à Stein* primò fuit decollatus, & poſtmodum diſſectus: *Baumgartnerus* ſimil ter decollatus fuit, & terræ mandatus 25. Aprilis, eandem fortunam ex pertus eſt *Brandenſtein*: at *Johannes Bayer* è patibulo fuit ſuſpenſus, u & *Grumbachii famulus* Magus. Ante ſingulorum autem ſupplicium b na vice tubarum clangore aures reorum fuere oppletæ. Annus num ralis belli Gothici eſt in voce DILUVIUM, ut & in hiſce verſibus:

OCCVbVIt VanVs probroſo fVnere GrVMbaCh,
ArtVbVs eXCIsIs BrVCkIVs oCCVbVIt.

Eodem anno 10. Maji, ex decreto Comitiorum Ratiſbonenſiu demolitio arcis fuit mandata, & poſtmodum etiam exequutioni data, ſumptus bellici fuere deprehenſi 953630. floreni, demolitionisque a cis 55549.

Andreas Lymvicus.

Inde Gotham petimus muris ac turribus altis,
Naturaq; prius firmam, ſed Martia bella
Quid non concutiunt? quid non evertere poſſunt?
Uſq; adeò nihil eſt ſtabile, & nihil undiq; tutum
Rebus in humanis.

Idem.

Non procul à tumidi montis radice perennis
Fons eſt, qui rapidis impellit tympana rivis,
Quæ frumenta terunt, aut arma ærugine purgant.

Qualis munitio Gotha fuerit, vel ex eo colligi poteſt, quòd in lius demolitionem 172000. floreni fuere inſumpti, in demolition verò arcis Grimmenſtein 83000. floreni fuêre collati.

INGO

INGOLSTADIUM.

EST urbs Norici ad Danubium ſita, quam Ludovicus, Rex Bavaricus, primùm civitatis privilegiis condonavit, muris, vallis, foſſisq; ene munita: *arce, Collegio Jeſuitico, templo B. Virginis*, multis antiquitaibus & monumentis, aliisq; ædificiis præclaris condecorata. Dici videur à Suevis, Anglis, qui cum Saxonibus unus effecti ſunt populus, & ex ngaria, Weſtphaliæ regione, in Britanniam cum Scotis & Pictaviis ellum geſturi profecti ſunt. Unde etiam nomen Anglo Saxonum ſorti ſunt, & ita hæc urbs dicta quaſi der Engel ſtatt. Quieſcunt in commeorato templo oſſa *Johannis Eccii*, Pontificiorum errorum olim proignatoris acerrimi, non tamen, ut in ſequentibus vult *Andr. Lymvicus* victus, ſed potius jam dudum convictus, tela enim, quibus utebatur, rant valde murcida, attrituq; facilima. Olim multò anguſtiori fuit cirumſcripta circuitu, in forma oblongâ quadrata, iis ſcilicet limitibus mprehenſa, quos hodie efficiunt *turris Judæa, ſtrigilaria*, reorum carr, & *campanaria* in B. Virginis cœmeterio. At anno primum Chriſti 12. prolatis primum pomœriis, duplo major amplitudinis ad eam facta acceſſio, videlicet per Ludovicum Barbatū, Bavariæ Ducem, Comim Mortanii, ita ut hodie in interiori murorum ambitu 3500. paſſus tineat, qui etiam anno 1425. ipſemet primum lapidem B. Virgini ſaum poſuit, & maximis ditavit reditibus.

Arcem novam quæ ſita eſt in urbis parte Orientali, *Otto*, Ludovi-Ducis Bavariæ, & Comitis Palatini Rheni (quem nonnulli Academiæ ndatorem extitiſſe reliquerunt) filius condidit.

Anno ſalutis 1538. Dux Bavariæ, & Comes Palatinus, tantoperè c oppidum vallis foſſisq; munivit, ut vix aliud in Germania huic proignaculo ſit præferendum.

——*Mox* Ingolſtadica *tecta*, Andreas Lymvicus.
Jamq; dies alterq; fuit, conſurgere cœlo,
Danubii ad littus rapidi cum vidimus arces,
Et loca divinis primùm conſtructa Camœnis,
Et ſtudiis fundata piis quò docta ſequenter
Turba ruit, petimus, celebresq; audire Magiſtros

Mens

Mens erat, ingenuæ tradunt qui dogma Minervæ,
Et leges ſacras, patriſq; Machaonis artes.
Nam taceo reliquos à Jeſu *nomen habentes,*
Ac ædem ſacram tibi mater virgo dicatam,
Multorum quæ buſta tenet non pauca virorum,
Et monumenta alia, inſigni de marmore & ære,
Eccius *hîc reliquos interſplendentia buſta*
Promeruit, magnumq; invicti nomen adeptus
Propugnatoris Romanæ ſedis & aulæ.
Deinde per excelſas ſpaciamur Principis arces,
Mirantes muros & propugnacula belli
Tempore quæ diros arcent à mœnibus hoſtes.
Congeſtum hinc terrâ vallum, foſſasq; profundas.
Præterea ad rapidi ſinuoſa volumina greſſu
Danubii ferimur, qui murus aheneus urbis,
Et quovis potior muro, quo machina nulla
Cœlo æquata licet, venienti ſævior hoſti eſt.

Gaudet etiam hoc oppidum privilegiis Academicis, de quoru initiis alii aliter ſentiunt: nam quidam Academiæ illius initium ad a num Chriſti milleſimum, quadringenteſimum, ſeptuageſimũ primu referunt: alii in annum 1420. collocant, & ex Viennenſi factam aſſeru

Ioh. Ludovicus Braſſicanus.

Lux Ingolſtadio ſiſtit nos quarta, ubi floret
Nobile Gymnaſium, Muſis atq; artibus auctum.
Præcipue verò hoc ſtudiis operata juventus
Legum, Zuichemo ſub præceptore frequentat.

Circa hanc urbem Proteſtantes Germaniæ Principes collem c cuparunt, ex quo tormentis bellicis Caroli V. copias graviter afflixer

PARTHANUM.

Georg. Fabric.

EST urbs vetuſta, ſita ad juga Tirolenſia.

Quid memorem parvam, ſed priſci nominis urbem
Parthanum, Henricus ſibi qua Leo *tendere dextram*
Suppliciter triſtem Fridericum *vidit? at ille*
Quò minus Inſubres armis everteret arces,
Cæſaris impediit fœlicia cœpta ſuperbus.

PABEPERGA.

EST urbs *Franconiæ*, & ſedes Epiſcopalis, Joachimi Camerarii, viri in quovis diſciplinarum genere optimè verſati patria, qui filios genuit aternis veſtigiis feliciſſimè inſiſtentes, & de re literaria ſimiliter benè meritos, videlicet *Joachimum Chunradum*, Medicinæ Doctoré, & Reiublicæ Norimbergenſis Phyſicum: *Philippum*, utriuſq; juris Doctoem, & ejuſdem Reipublicæ Conſiliarium. Urbs benè exculta eſt ædificiis, & inſigni quodam templo ab Henrico Imperatore fundato, cujus nſequenti carmine meminit *Georg. Fabricius*:

Inde Berengarii cantatam tendimus urbem
Exilio, vel dicta avium de voce Pabergam,
Vel de Saxonica jus illi dante puella.
Hæc ſpacio inferior nulli eſt, vel civibus, urbi
Finitimæ, atq; alti ſublimis culmine templi.
Impenſis tantis Henricus fecit id olim,
Ut cultus verbi divini in gente maneret,
Exempla & memores celebrarent ſancta nepotes.

COBURGUM.

ST urbs Franconię, ad fluvium *Crempam*, haud procul à Callenberga ſita, arce quadam exornata, quam olim expugnavit Cunradus IV. perator Romanus. Olim hæc urbs paruit Comitibus Hennenbernſibus: at anno Chriſti teſtamento quodam pervenit ad Hermannum archionem Brandenburgenſem, manſitq; apud Brandenburgenſes annos, donec anno 1314. rurſus devolveretur ad Hennenbergenſes r matrimonium Henrici, Comitis Hennenbergenſis, cum Jutta Marionis Hermanni Brandenburgici filia contracti.

Anno Chriſti 1346. pervenit ad Marchiones Miſnenſes, Landgraoſq; Thuringiæ, per matrimonium videlicet Friderici Marchionis iſnici, initi cum Henrici, Comitis Hennenbergenſis filia, qui genero o dotem Coburgum promiſerat, cumq; non ſtaret promiſſis, gener

patri ſponſam filiam poſt celebratas nuptias domum remiſit, atq; ita ſo-
cerum ad traditionem urbis compulit.

Georg. Fabric.

Longius evecti Coburgi *vidimus arcem*
Illuſtrem, atq; arci ſubjectam intravimus urbem.
Hanc Princeps chara accepit cum conjuge terram,
Cui tribuit virtus Friderico ſtrenua nomen:
Thuringis primùm cum Francia paruit armis.

BEICHLINGVM.

EST arx Thuringiæ, quam olim Henricus IV. Imperator Romanu
expugnavit: inde in poteſtatem venit Ducum Saxoniæ, hodie ver
ſpectat ad Illuſtr. Comites de Beichlingen.

Arx antiqua manet, ſylva hinc & montibus, inde
Planitie & fuſis latè circundata campis,
Nomine Beichlingum, *quæ perdita Cæſaris armis*
Henrici, nomen ſervantis in ordine quarti,
Cùm Dedo Meiſnenſis, famulo truncatus ab enſe
Oppetit, agnatoq; ſuo ſua regna relinquit,
Thimoni quæ poſt tribuit Lotharius ultrò,
A cujus clari florent modò ſtirpe nepotes.
Hanc arcem procerum quondam poſſederat unus
Saxonibus qui jura dabant belliq; togæq;
Hinc coluere loci Comites de nomine dicti.

PEGA.

EST oppidulum Miſniæ, non procul ab urbe Lipſia, fertilitate ſ
præſtans, & frugum admodum ferax: ſic dictum à Pica, qui Gern
nis dicitur die Elſter / vel à Græco πηγὴ, id eſt, fons, propterea quòd
ctus fluvius urbem ingreditur.

Cœnobium D. Benedicti ad D. Jacobum, fuit anno 1106. fundat
à Comite Wiprechto de *Groitſch*: idem etiam Comes condere cœ
templum D. Petri.

A

A dextra Citium linquentes forte ſubimus
Inde Pegam, non magna quidem, verùm optima terræ
Fertilitate loca & frumento ditia rura,
Hic fortaſſe potes tumuli meminiſſe Viperti
Audacis juvenis, cujus fuit inclyta Marte
Dextera, conſiliisq; idem nec inutilis author
Creditus, hic dicta ſociis de more ſalute
Solus iter pergo per olentes ſuaviter agros
Auricomante Croco, cedas nunc Coryce, cedat
Cyrene, eſt ſua Germanis quoq; gloria campis.

Anno 1526. cives Pegenſes ſuſcepere doctrinam puriorem Evan-
elicam, quam tamen ipſis rurſus extorſit Epiſcopus Miſnenſis, & Ge-
rgius Dux Saxoniæ.

DAVENTRIA.

Est urbs *Hollandiæ*, ad cornu Rheni, quod *Iſula* dicitur, ſita, domos
& turreis altiſſimas oſtentans, quæ præſtantiſſimos in Germaniam
ttit caleos: celebratur ob ſcholam, in qua *Eraſmus Roterodamus* olim
ndamenta jecit literarum. Fuit etiam ex hac urbe oriundus, *ut tradit*
Michaël Neander part. 1. deſcript. orbis terrar. Ortunus Gratius, qui A-
logiam olim adverſus Reuchlinum conſcripſit, & tractatum edidit
rum expetendarum & fugiendarum.

Nath. Chytræus.

Ad prius auriferi cornu inſuperabile Rheni
(Nunc Iſulam *veteri mutato nomine dicunt.)*
Venimus, excreſcens illic qui, limite rupto,
Vaſtat agros, ſtratasq; vias, & compita ſolvit.
Hac dum per ſegetes in aquis hinc inde natantes
Triſtis eo, variosq; anni deploro labores:
En illis etiam vicina Daventria *ripis,*
Oſtentare domos & turres incipit altas.
Hic ſchola grata fuit, qua tot docuiſſe ſciebam
Egregios virtute viros celebresq; Magiſtros,
Mermelium, doctumq; Hegium, clarumq; Rodolphum,
In variis quorum celebrantur nomina ſcriptis.

VLTRAJECTVM, Vtrecht.

EST Hollandiæ oppidum, ad cornu Rheni ſitum, vallis foſſisq́; benè munitum, quod olim incendiis, rapinis & devaſtationibus plurimùm infeſtavit Dux Geldriæ, quam rem in ſequentibus attingit *Nath. Chytræus:*

Hinc hortos & ſylvas inter amœnas
Sacrificum ſedes Ultrajectina ſubimus
Mœnia, pars Rheni ſecto quæ perfluit amne,
Fortia cum vaſtis hinc propugnacula foſſis
Viſuntur, belli & veteris monumenta tumultus.

Fuit ex hac urbe oriundus *Hadrianus VI* Pontifex Romanus.

Dicitur autem *Ultrajectum*, quaſi *Vultrajectum*, tanquam *Vulta rum trajectus.*

Urbs templis eſt refertiſſima, ædificiis pulchrè condecorata, val lis foſſisq́; benè munita.

SERIES EPISCOPORUM ULTRAJE-ctenſium, ex P.B.

1. *Willebrordus* Anglo Saxo, patre Willigiſo natus, anno ætat trigeſimo, cum duodecim ſociis, Swiberto, Acca, Wigberto, Will baldo, Winibaldo, Lebuino, duobus Ewaldis, Werenfrido, Marcell no preſbyteris, & Adelberto Levita, deſerta Anglia venit in Friſiam a Rheni oſtia, ubi adverſus Radbodum Pipinus de Herſtallo, Francoru Dux bellum gerebat: ibi illi ob Saxonicæ Friſiæq́; linguæ adfinitate Evangelium non exiguo cum fructu Gentiles docuerunt. Ex his Will brordus anno 694. à Pipino Romam miſſus eſt ad Sergium Papam, q eum Epiſcopum fecit Friſiorum, indito nomine Clementis. Reverſ docuit Friſios, Saxones, Danos: poſtea Carolus Martellus pulſo Ra bodo ſedem ei dedit Trajecti: ab hoc ædificatum eſt templum S. Mar ni, quod poſtea deſtructum eſt: ſedit annos 40. ſepultus eſt anno 73 Epternaci, ubi Abbas fuerat: vitam ejus deſcripſit Marcellinus preſ ter, Flandri Bierfletano, Hulſtani, Axelavi, Hafnenſesq́; ab eo quoq; d cti ſunt, atq; idcirco ad ſedem Trajectenſem pertinuerunt.

2. *Bonifacius* Angloſaxo, Archiepiſcopus Moguntinus, Tra ctenſ

ctenſem quoque Eccleſiam rexiſſe dicitur totos annos 15. & condidiſſe templum S. Salvatoris. Occiſus eſt in pago Doccumenſi: ſepultus fuit primum Trajecti: inde tranſlatus eſt Moguntiam, ac tandem Fuldam.

3. *Gregorius* ſedit annos 32. exceſſit an. 784. ſitus eſt ad templum Salvatoris.

4. *Adelbertus* Anglicus, Swiberti conſanguineus, ſedit an. 10.

5. *Theodardus* Friſius, ſedit an. 6. ſitus in æde Salvatoris an. 800.

6. *Hermacarus* Anglus, ſedit an. 27. ſepultus ad Salvat. an. 827.

7. *Ritfridus* Friſius, ſedit an. 9.

8. *Fridericus*, hic in Zelandię inſula Walachria Chriſtum prædicavit, & Judithæ, Ludovici Imperatoris conjugis ſuaſu à ſicariis interfectus eſt in crypta templi, anno 838. quòd inceſtuoſas ejus nuptias non probaſſet, nec divortium ab Irmgarde.

9. *Alfridus*, Friderici frater, ſedit an. 7.

10. *Ludgerus* ſedit an 11. defunctus an. 856.

11. *Hungerus*, qui à Normannis incenſa urbe pulſus ad Lothariũ, profectus eſt in monaſterium Prumienſe, obiit an. 866. ſub hoc dicitur medium Rheni oſtium arenis obſtipatum: Iero Nortuici cæſus.

12. *Odibaldus*, hic interfuit Synodo Colonienſi, coactæ à Carolo Craſſo anno 887.

13. *Egilbertus* ſedit menſes 10. defunctus an. 901.

14. *Radbodus*, hic Danis Friſiam, & Eccleſiam Trajectenſem infeſtantibus Daventriæ diu moratus eſt, ſedit an. 15. obiit Otmarſię, ſepultus eſt Daventriæ.

15. *Baldricus*, filius Comitis Cliviæ, Danos ſua diœceſi expulit, & templum à Willebrordo extructum, quod hoſtes vaſtarant, reſtauravit, ſedit an. 56. obiit an. 977.

16. *Volcmarus* ſedit an. 15. ſepultus eſt in æde S. Salvatoris.

17. *Balduinus*, Comitis Clivenſis Arnoldi nepos, ſedit annos 4. defunctus an. 994.

18. *Aufridus*, Comes Bardantinus, ex ſtirpe Caroli Magni, poſt obitum uxoris ordines Eccleſiaſticos ſequutus, extruxit monaſterium S. Mariæ, & S. Benedicti, prope Amersfordiam, defunctus eſt an. 1008.

19. *Adrobardus*, vel Adelbodus Friſius, qui templum Martini ruinoſum deſtruxit, novumque condidit, interfuere ejus dedicationi Henricus II. Imperator, & Epiſcopi 12. ſedit an. 19. obiit an. 1027. infeli-

citer cum Theodorico, Hollandiæ Comite, congreſſus eſt: captus enim eſt, & poſt triennalem carcerem tandem dimiſſus.

20. *Bernulphus* ab Imperatore Conrado II. promotus, Daventriæ templum S. Lebuini extruxit, & Trajecti ædes B. Petri, & B. Johannis, defunctus eſt anno 1054.

21. *Guilielmus Gelder*, Widikindi filius, hic Henrico IV. Imp. carus fuit, ab eoq́; obtinuit, ut Hollandia diœceſi Trajectenſi in Eccleſiaſticis ſubjecta eſſet, profectus eſt cum Sigefrido, Moguntiacenſi præſule, Jeroſolymam, & ope Goddofrici Gibboſi vicit Robertum Friſium, prope Leidam, obiit an. 1075.

22. *Conradus Suevus* promotus ab Henrico IV. Imperatore, Helmondæ victus à Theodorico, Comite Hollandiæ, coactus eſt reddere, quæ in Hollandia ceperat, interfectus eſt à quodam Latomo Friſio anno 1099.

23. *Burchardus* ſedit an. 13. obiit anno 1112.

24. *Godebardus* præfuit an. 15. defunctus eſt an. 1138.

25. *Andreas*, filius Comitis Knickenſis, præfuit an. 10. obiit an. 1138. decem Canonicos Staverenſes ob flagitia dignitate privavit, aliosque ſubſtituit.

26. *Eribertus* de Byrum, qui Theodoricum, Hollandiæ Comitem, obſidentem Trajectum placavit, ſedit an. 12. hunc vocat Otto Friſingenſis Hartliebum, *lib. 1. de geſtis Friderici Barbaroſſæ c. 62.*

27. *Hermannus*, Comes de Hoorn, confirmatus à Friderico Barbaroſſa, ſedit an. 6. obiit anno 1156.

28. *Godefridus Rhenanus* condidit adverſus Geldros caſtrū Horſtenſe, contra Hollandos, Monfordenſe & Woerdenſe, contra Friſios Wollenhovenſe, ſedit an. 22. obiit an. 1178.

29. *Balduinus II.* filius Comitis Hollandiæ, defunctus an. 1196.

30. *Arnoldus*, Comes Iſenburgius, ſedit an. 3. ſepultus Romæ.

31. *Theodoricus* de Hollandia ab Innocentio III. promotus, obiit Ticini.

32. *Theodoricus* de Arck, ſedit an. 15. obiit an. 1210.

33. *Otto*, filius Ottonis II. Comitis Geldriæ, ſedit an. 3.

34. *Otto II.* Comes Lippenſis, ſedit an. 13. periit in obſidione Covordienſi anno 1227. fratrem habuit Gerhardum, Archiepiſcopum Bremenſem.

35. Wille

35. *Willebrordus*, Comes Oldenb. ex Epiſcopo Padelbornenſi, ſedit an. 8. obiit an. 1233. extruxit *Monaſterium S. Servatii.*

36. *Otto III.* filius Guilielmi, Comitis Holl. ſedit an. 16. hic fertur baptizaſſe Hermanni Comitis Hennenbergici liberos 365. ex Machtilde, Florentii IV. Comitis Hollandiæ filia natos. At Epitaphium, quod poſtea ponemus in deſcriptione *Hagæ*, matrē vocat *Catharinam*, & Epiſcopum baptizantem *Guidonem*.

37. *Goſuinus* de Amſtel electus, abdicavit ſe adminiſtratione.

38. *Henricus* de Vianen, cum D. de Amſtel congreſſus, ex ſpoliis ejus condidit arcem Urelandiam, hic cœpit exſtruere ſummum templum, ſed reliquit opus pendens, obiit an. 1267. ſedit an. 17.

39. *Johannes* Naſſovius, gratus ſuis, inviſus Pontifici, ſedit an. 20.

40. *Johannes* de Zireck, contra Naſſaviū datus à Bonifacio VIII. tranſlatus Tullum diœceſeos Trevirenſenſis.

41. *Guilielmus* Mechlinienſis, occubuit cæſus ab Hollandis anno 1301.

42. *Guido* Hannonienſis, ſedit an. 16. defunctus anno 1317.

43. *Fridericus* de Zireck, ſedit an. 5. obiit an. 1322. ſub hoc exſtructa eſt turris templi B. Martini.

44. *Jacobus* de Oosthoven, obiit anno 1323. contra Jacobum Sudenſem.

45. *Johannes* de Bronckhorſt, contra Johannem de Dieſt, quem Avenioni ordinarat Johannes XXII. Papa.

46. *Johannes* Dieſtenſis inſtituit Collegium Amersfordiæ.

47. *Nicolaus* Caputius, nobilis Romanus, à Benedicto XII. conſtitutus, ſponte ceſſit, factus Cardinalis.

48. *Johannes* de Arckel conſtitutus à Clemente V. ſedit an. 1378.

49. *Johannes* de Vernenburg, ex Epiſcopo Monaſterienſi promotus ab Urbano V. obiit anno 1371.

50. *Arnoldus* de Hoorn, promotus ab Urbano V. ſedit annos 7. inde tranſlatus Leodium, bis ſolvit Papæ annatas.

51. *Florentinus* de Wevelickhofen, ex Monaſterienſi per Urbanum V. factus Epiſcopus Trajectinus, ſedit annos 15.

52. *Fridericus* Baro de Blanckenheim, Argentinenſem Epiſcopatum commutavit cum Trajectenſi, ſedit annos 30. obiit anno 1436.

53. *Rudolpho* Diepkoldio, contra Walramum Meurſanum diſ-

ſidente,

ſidente, datus eſt à Pontifice Martino V. *Rabanus* ab Helmſtadt, Epiſcopus Spirenſis, at is Suederum Culenburgicum commendavit, qui pulſus Dortdrechti, ſedit annos 5. Rudolphus tamen poſtea Philippi Burgundi opera à Papa confirmatur. Suederus in Concilio Baſileenſi, ad quod provocat, moritur, Rudolphus ſedit an. 23. obiit an. 1455.

56. *Giſbertus* à Brederode, contra quem Philippus, Burgundiæ Dux, Davidem filium ſuum promovit, qui ſedit an. 40. obiit Batavoduri anno 1496.

57. *Fridericus*, Marchio Badenſis, ſedit an. 20. ceſſitq; Philippo de Burgundia, obiit Lyræ Brabandiæ oppido.

58. *Philippus* de Burgundia, ſedit an. 6. menſes 11. obiit an. 1524. magnus fuit Eraſmi Roterodami Mœcenas.

59. *Henricus* Bavarus, Henrici filius, factus quoq; Epiſcopus Friſingenſis, ſedit annos 5.

60. *Guilielmus* de Enckofort, Cardinalis & Pontifex Dertuſanus, promotus ab Adriano VI. Papa, ſedit an. 7. hic ditionem ſuam Carolo V. ceſſit, rediitq; in Germaniam, ita redacta eſt diœceſis in formam provinciæ.

61. *Gregorius*, filius Comitis Ermondani, promotus à Carolo V. ſedit an. 25. obiit anno 1559.

62. *Fridericus* Tautenburgicus ſedit an. 20. obiit anno 1580. fuit conſilii Spirenſis præſes, ſepultus eſt ad S. Martinum.

HAGA.

EST Hollandiæ oppidum, nullo muro cinctum, præclariſſimis ædificiis exornatũ, & aquæductibus navigabilibus per omnes ferè vicos diſtinctum, vulgò der Hoff in Holland / in quo eſt curia ſeu dicaſterium totius Hollandiæ, hodie invictiſſimi Principis Mauritii, Comitis Naſſovici, ſedes aulica.

Uno milliari abeſt Haga *Monaſterium* monialium, ordinis *D. Bernhardi*, ubi viſitur ſepulchrum cujuſdam Comitiſſæ, cum hac inſcriptione: *Illuſtris Domini Florentii, Comitis Hollandiæ filia, cujus mater fuit Mathildis Henrici Ducis Brabantiæ, fratrem quoq; habuit Guilielmum Alemanniæ Regem. Hæc præfata domina Margareta anno ſalutis 127*

ætat

tatis ſuæ anno 42. ipſo die Paraſceves hora 9. ante meridiem peperit infan-tes vivos promiſcui ſexus numero 364. qui poſtquam per venerabilem Epi-ſcopum, dominum Guidonem ſuffraganeum, præſentibus nonnullis Proceri-bus & magnatibus in pelvi quadam Baptiſmi ſacramentum percepiſſent, & maſculis Johannes, fœmellis verò nomen Eliſabeth impoſitum fuiſſet, ipſorum omnium ſimul cum matris animæ ad Deum æternaliter victuræ re-cieſſerunt, corpore autem ſub hoc ſaxo requieſcunt.

Hanc Hiſtoriam plurimi Hiſtoriographorum, aliiq; eruditi viri re-cenſent, veluti *Albertus Magnus, Eraſmus Roterodamus, Guicciardinus in deſcriptione Hollandiæ, Cornelius Gemma, Pictorius, & Michaël Nean-der in orbis terrarum deſcriptione.* Rationem illius facti commemorat ſi-mul *Guicciardinus*, fuiſſe pœnam divinam, quòd Comitiſſa illa vitupe-raſſet quandam fœmellam pauperem, quòd uno partu gemellos in lu-cem produxerit, ſiquidem impoſſibile eſſe, geminos ab uno marito pro-venire poſſe, niſi ſimul eodem tempore cum alio fiat congreſſus: unde paupercula mulier inſons imprecari cœperit, ut tot Comitiſſa aliquan-do infantes pareret, quot dies in anno eſſent, quam imprecationem e-ventus poſtmodum ſecutus fuerit.

Mox pagus, multas ſuperans ſplendioribus urbes, Nath. Chytreus.
Ingeniisq; ſui vatis, Muſisq; ſecundi
Nobilis, Haga *ſubit, denſum nemus imminet illi,*
Cui vicina domus, proceres ubi, turbaq; juris
Conſcia, delatas aptè decidere cauſas,
Hollandæq; ſolet lites componere gentis.
Quiſquis es, armatus tecta hæc accedere noli,
Juſtitiæ hîc domus eſt, à qua vis exulat omnis.

BRUXELLA.

EST urbs Brabantiæ celeberrima, vulgò Bruſſel appellata, admo-dum populoſa, intra urbem Mechlinam & Lovanium ſita: hodie Archiduci Auſtriæ Alberto ſubjecta. Lovanio quidem par magnitudi-ne, at ſplendore eam longè ſuperans: patria extitit præſtantiſſimi *Ana-tomici Veſalii*, cujus extant de corporis humani ſtructura libri ſeptem: dum anno 1564. in Cyprum profectus, reditum domum parat, flucti-

bus & tempeſtate actus in Zazynthum inſulam delatus eſt, ubi cùm in graviſſimum morbum incidiſſet, inter Barbaros miſerrimè mortem oppetiit. Hanc urbem deſcribit in ſuo itinere Pariſienſi *Nath. Chytræus*.

——Primo me veſpere donec
Excepit Bruxella, ſacras ubi Cæſaris arces
Vidimus, adjunctosq; hortos muro undiq; cinctos,
Tam magno ſpacio ut ſylvas & luſtra ferarum,
Vitiferosq; unà colles fontesq; lacusq;
Prataq; contineant, multas hîc undiq; damas,
Capreolos, leporesq; leves, cervosq; fugaces,
Diverſi & generis volucres, plantasq; tenellas,
Cretenſisq; novum ſpecimen videas Labyrinthi.
Hac olim magni moderator Carolus *orbis*
Sede libens vixit, proceres hîc undiq; multi
Confluxêre olim pacem auxiliumq; petentes.
Idem. *Mox reliquam viſu quæ digna per urbem,*
Veſalii inprimis ædes acceſſimus amplas,
Auraicæq; Ducis palatia ſplendida, quin &
Juſtitiæ ſuprema domus regionibus illis,
Ex qua non fas eſt ultra procedere lites,
Spectata eſt vicina foro.

CHEMNITIUM.

URBS Miſniæ, non procul à Molda fluvio & Oedera oppido ſita.
Georg. Fabric. *Hinc urbs Cæſareis, Caſcum prope condita montem*
Auſpiciis fluvii præterlabentis adepta
Nomen, Chemnitium *nos excipit alite læto.*
Hæc nunc Agricolæ *ingenio celeberrima magna,*
Qui pulchrum conſcripſit opus, terraq; ſub alta
Dædala quod natura tegit, caligine merſum
Obſcura, doctorum oculis proponit, ut ante
Pondera reſtituit, nunc reſtituiſſe putatur
Artem Veſalius, quæ corpus & intima membra
Rimatur, vitæ divina inventa tuenda.

BRE

BRETTA.

BRETTA eſt oppidum Palatinatus Rhenani, in quo anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſeptimo, die Febr. 16. in hanc lucem ditus eſt vir præſtantiſſimus *Philippus Melanchthon*, Theologus & Phi- oſophus.

Proxima cura fuit, patriæ vicina videre Chytræus.
Oppida, magnificasq; domos, ad mœnia Brettæ
Saltus ibi brevis eſt, doctiſſimus ille Melanchthon,
Qua genitus parvæ magnum decus attulit urbi,
Capnio nec procul hinc triplicis nova gloria linguæ,
Prodiit in lucem Phœbo clariſſimus infans.
Ergo Palatinis abiturus finibus hoſpes:
Ut patriam vidi, magne Philippe, *tuam.*
Parva ſalutavi non dignis tecta Camœnis,
Lumina quæ vitæ prima dedêre tuæ.

POSONIUM.

EST urbs Germanica, pulchris exornata ædificiis, ad fines Germaniæ & Hungariæ, in læva ripa Danubii ſita, quæ vulgò Preßburg ap- latur. Dictam volunt à L. Piſone, cujus opera Auguſtus & Tiberius ſunt in ſuperanda Pannonia.

Hic ubi Poſonium *conſurgit turribus altis,* Conrad. Celtes.
Limes Teutonicis Hungaricisq; viris.

Sita eſt in planitie, at habet circa ſe multa juga vitifera, ut & mon- proximum, cum egregia quadam arce.

HAMMELBURGUM.

EST urbs Franconiæ, inter Eſſenbach & Fuchsſtatt / ad Salam fluviũ ſita, quam theatrum quoddam & curia egregiè exornant.

Ioh. Lotichius.

Sic Hammelburgi tandem ſuccedimus urbi,
Urbs meliore quidem carmine digna cani.
Tam placuit juſti prudentia ſumma Senatus,
Et populus veræ relligionis amans.
Sæpius hic libuit magnum ſpectare theatrum,
Quæq; eſt auguſto curia ſtructa foro.

CAROLSTADIUM.

EST urbs Franconiæ, viri præſtantiſſimi *Johannis Draconitis* patri: ſic appellata à Carolo Calvo Imperatore, circa annum 874.

Hic Carolſtadii dextro ſub colle videntur
Clara Draconite mœnia cive ſuo.
Tunc ego non viſu potui ſatiarier uno,
Arriſit læto ſic plaga tota mihi.

NEOSTADIUM.

EST urbs Franconiæ, ædificiis pulchrè exornata, ad Salam fluviu inter Königshofum & Aſpach ſita. Græcis dicitur *Neapolis.*

Ioh. Lotichius.

Inde Neoſtadium bis quarta luce ſubimus,
Neapolin Græca dicere voce potes.

Ioachimus Edelingus.

Trans Leitam vehimur, mox grata Neapolis olim
Conſpicitur, proavo, Maximiliane, tuo.

Eſt etiam *Neoſtadium* urbs Thuringiæ ad *Orlam* amnem ſita.

CHEMMATUM.

EST urbs Palatinatus Rhenani, ad amnem Nabum ſita.

Urbe Palatini primùm divertor in illa
Quam curvo patrius præterit amne Nabus.
Culminis hinc arcem linquens in monte ſiniſtro,
Aſperitas nomen cui dedit ipſa loci.

CO

COLDINGA.

EST Cimbricæ Cherſoneſi vetus oppidum, regni Daniæ munimentum: nomen obtinere autumant à colle & ſylvula, ad radicem collis ſita. Urbi initium piſcatorum primò tabernæ dederunt, ad quas temporis progreſſu ædes mercatorum acceſſerunt, qui propter tutam navium ſtationem huc confluxerunt, donec in illam multitudinem, qua hodie apparet, excrevit. In colle arx Aquilæ, *Burgum* nuncupata, magnifico ſplendore ſe latè conſpiciendam exhibet.

**Traxerit unde meum nomen veneranda vetuſtas,*
Offertur ſi quis, quem didiciſſe juvat:
Is ſanè à ligno, nec non à colle propinquo
Conveniens nomen noverit eſſe mihi.
Parva fuere mihi, fateor, primordia, namq;
Fallere qui piſces inſidiando ſolent,
Hîc habuere ſuas olim, mihi crede, tabernas,
Et mihi tum certè gloria nulla fuit.
Nunc verò præſtans ego ſum Reſpublica facta,
Ut mea vix poſſit gloria parta mori.
Nam libertates mihi ſunt à Regibus amplæ,
Temporibus priſcis & data jura piis.
His Daniæ junctos, quos magna potentia fecit,
Quorum fama replet ſolis utramq; domum.
Et mihi, quæ monſtrem, data ſunt inſignia, nempe
Arbor in ornatâ gramine valle virens,
Nidificans in colle ſimul Jovis armiger ales:
Hisq; mei poſſum nominis eſſe memor.
Regia ſpectatur præſtans in colle propinquo,
Hæc quoq; non numeris eſt reticenda meis.
Hanc Reges ſtruxere duo, de nomine Chriſti
Ambobus nomen queis liquet eſſe ſuum.
Prima dedit multis hæc incunabula natis
Regum, quos eſſet commemorare labor.
Hîc pius expirans Chriſtianus fata ſubivit,
Cujus perpetuò fama ſuperſtes erit.

Unica, quæ ſacris inſervit cultibus, ædes,
Eſt mihi ſupremi laudis honora Dei.
Hinc tamen eximium Rex & regina ſacellum
Junxere impenſis ſumptibus atq; ſuis.
In qua deſudet ſtudiis addicta juventus,
Ac informetur, nec ſchola pulchra deeſt.
Dorothea hanc ſtruxit, mater digniſſima Regis
Inclyta Danorum, qui modò ſceptra tenet.
Rex verò matris pietatem & facta ſequutus,
Hanc ornat magnis ſumptibus atq; fovet.
Eſt mihi præterea, quæ, cùm res poſcit, egenos
Excipit, infirmos emeritosq; domus.
Quid de ponte loquar, qui vectigalia magna
Invicto Regi ſuppeditare ſolet?
Et quid de portu? nil certè gratius illo
Ad mercaturam civibus eſſe poteſt.

TUNDERA.

TONDERA civitas eſt ſita ea in parte Ducatus Sleſwicenſis, quam Friſlandiam minorem appellant, in loco fertili, utitur jure Lubecano, ejus inſignia ſunt navis.

Exiguo quamvis ſpacio comprenſa ſit orbis,
Non tamen omninò Tundera laude caret.
Nam pulchrè ſtructas hæc in ſe continet ædes,
Annua cultori datq; alimenta ſuo.
Fertilis hîc primum ſeges eſt in pinguibus arvis,
Prataq; graminibus luxuriare ſolent.
Huc ſimul Heſperium ſua brachia porrigit æquor,
Excurſu portum conſtituitq; ſuo.
Per quem naviculis merces portantibus itur,
Ut mercaturam civis habere queat.
Navibus hunc Anglus, non rarò Belga, Scotusq;,
Ac variis portum mercibus ingreditur.
Effigies igitur tua ſunt inſignia navis:
Hac uti veteri Tundera more ſoles.

Arx

Arx Ducis eſt muris vallo circundata foſſa
Undiq; vicinis ædificata locis.
Nobilium quoq; finitimæ paulumq; remotæ,
Sunt arces aliquot Tundera pulchra tibi.
Nec fœcunda tuis à finibus ora receſſit
Longius à priſcis Anglia dicta viris.
Creditur hinc Anglos olim migraſſe, ſuumq;
Mutaviſſe ſolum, qua ratione, latet.
Hæc ſunt, queis meritò nunc commendabilis eſſe
Verſibus in paucis Tundera parva poteſt.

PLONA.

EST urbs Holſatiæ, loco edito condita, Lubeca, Segeberga, & Chilonio quatuor milliaribus diſtans: habet arcē colli ſuperſtructam, quæ ut naturâ loci peramœna, ita etiam ſatis munita.

Vandaliæ regum ſedes, præclara potentum
Arx quondam priſco tempore Plona fuit.
Holſatiæ ac Wagriæ Comites habitaſſe feruntur
Hanc etiam, quorum ſtirps modò nata manet.
Hanc prope Vandaliæ princeps Butho concidit enſe
Critonis, patriâ qui Rugianus erat.
Suecorum Regis legato hac arce ſororem
Tradidit Henricus ferreus ipſe Comes.
Nunc Dux Holſatiæ Johannes vendicat arcem
Hanc ſibi, munita eſt quæ ratione loci.

ARX EJUSDEM URBIS PLONÆ.

URticæ gaudent folio, præruptaq; claris
In clypeis molli turris obitur aqua.
Sæpius hæc ſenſit rutilis incendia flammis,
Bellaq; non æquo Marte nefanda tulit.
Regia quam quondam tenuerunt ſceptra Johannis,
Imperio nunc eſt ſubdita Plona Ducis.

OITINUM.

EST oppidum Holſatiæ, cujus arx eſt Epiſcoporum Lubecenſium ſedes, ab Adolpho II. comite Holſatiæ conditum, à quo inſignia & jus municipale accepit: fuit olim quoque ſedes Epiſcoporum Oldenburgenſium.

Arx Oitinenſis clara eſt, primaria ſedes,
Quæ Lubecenſis præſulis eſſe ſolet.
Inclytus Holſatiæ Comes hanc extruxit Adolphus,
Qui quondam iſtius nominis alter erat.
Idem etiam parvam juxta arcem condidit urbem,
Atq; huic jus proprium municipale dedit.
Cùm contra Holſatos bellum Lubeca moveret,
Arx per vim ſubitò milite capta fuit.
At Rex Chriſtianus, qui Danica regna tenebat,
Subjectam hanc aliis noluit eſſe viris.
Inq; fugam rurſus peregrinum depulit hoſtem,
Jani Ranzovii dum fuit uſus ope.

LUNÆBURGUM, Luneburg.

CIVITAS eſt Saxoniæ inferioris celeberrima & pulcherrima, vallis
muris, foſſisq; benè munita, & ferè in quadraturam extructa: lon-
gitudo ejus eſt 1450. paſſuũ, latitudo 900. vel ab idolo Lunę, quod inco-
læ olim incolebant, dicta, vel à fluvio præterlabente civitatem (qui nun
Elmena, die Elmenow/ quaſi Elvenow/ ab undecim rivulis in eum fluen-
tibus, dicitur: olim verò Lunow vocabatur) ita appellata. Commem-
rarum idolum Egiſtus, unus ex ſeptuaginta Chriſti diſcipulis, primò d
ſtruxit, qui in his terris Evangelium propagavit: cùm verò incolis a
idololatriam priſtinam prolapſis erigeretur, denuò à Wiperto Epiſc
po Verdenſi fuit deſtructum, vel à Lunen arce, quæ 124. annis anteceſſ
urbem, condita ab *Hermanno de Stubkenshorn*. Eſt in hac urbe ſalis fo
uberrimus, ingens urbi à Deo conceſſum beneficium. Templa Aug
ſtan

ſtanæ confeſſioni addicta ſex continet. Diſtributa eſt more Romano in *cives, patricios, plebejos* & *inquilinos*. Diſtat Hamburgo 7. Lubeca 10. Brunſwiga 16. milliaribus.

Condita autem eſt anno Chriſti 1190. à Duce Henrico Leone, ex antiquiſſimis urbis Bardowicenſis ruderibus, quod etiam in mox allegandis carminibus teſtatur *Thomas Maverus*.

Anno Chriſti 1361. hîc orta eſt *civium* contra Senatum *ſeditio*: nam cùm Senatus aliquam redituum Eccleſiaſticorum partem ad ſe & in Reipublicæ commoda traduxiſſet, clerici ea de re fuere apud Pontificem Romanum conqueſti, & mandatum protulerunt, quo civibus præcipiebat, ut cum Senatu agerent de reſtituendis Clericorum reditibus, eo verò reſtitutionem abnuente alium eligerent. Fuit itaq; à civibus novus Senatus electus: qui tamen multarum rerum Rempublicam concernentium ignarus, multa temerario auſu ſuſcepit, non rarò etiam intra ſe diſſidia aluit: arces etiam per Principes pro ingenti ſumma pecuniæ oppignoratas Principibus, ad captandum illorum favorem, reſtituit, cumq; videret ſe hoc facto in civium incurriſſe odium, magiſtratu ſe abdicavit. cui rurſus ſucceſſit prior Senatus.

Anno 1370. civitas Luneburgenſis divortium fecit à Magno Duce Luneburgenſi, & ad Ducem Albertum Saxonem, Wilhelmi Ducis Luneburgenſis ex ſorore nepotem defecit. Occaſionem autem defectui dederat exactio cujuſdam pecuniæ, quam pro redimendis in acie captis Magnus Luneburgenſibus vi quadam extorquere conabatur: Luneburgenſes ergo ſub ſpecie futuræ ſolutionis, occultata ſub indumentis armatura arcem ingreſſi cuſtodes interimebant, arcemque vaſtabant.

Cœnobium in monte Calcis conditum eſt anno 971. à dicto arcis fundatore Hermanno.

Salinæ hujus loci ſunt duplices, *veteres* extra urbem, & *novæ* intra mœnia, in hiſce aqua è puteo tracta per tubos in aliquot caſas ducitur, & in ſartaginibus ex plumbo conflatis excoquitur.

Anno 1586. 18. Julii, fuit hîc conſtitutus *Conventus* aliquot Germaniæ Principum, cui interfuit *Fridericus* Rex Daniæ, *Chriſtianus* Elector Saxoniæ, *Johannes Georgius* Elector Brandenburgenſis, *Joachimus Fridericus* Primas Germanię, & poſtulatus Adminiſtrator Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, *Johannes* Dux Holſatiæ, *Philippus* Dux Brun-

ſwicenſis: tum etiam adfuit legatus Galliæ, qui petiit ſubſidium Principum Germaniæ pro Henrico IV. Rege Navarræ, contra Ligam Papiſticam.

Reformatio religionis difficile hîc conſequuta eſt initium, donec anno 1530. prima haberetur concio Evangelica in templo Divi Nicolai, per *Fridericum Henningum*, & *Henricum Otthonem*: & tandem etiam in aliis templis initium factum eſt per *Ekenbergium*, & *Johannem Lampadium*: poſtea Hamburgo etiam fuit evocatus *Stephanus Kempius*, inde *Urbanus Regius*, Theologus egregius.

Lucas Loſſius.

Inclyta, quæ celebri præ multis nomine fulges,
Urbs de noctivaga nomen adepta Dea.
Non tua, ſis quamvis ſabuloſis condita terris,
Exigua eſt virtus, gloria, fama, decus.

Thomas Mauerus.

Urbs fuit Arctois quondam celeberrima terris,
Quæ vetus à Bardis *nomen adepta tenet.*
Non procul à gelidis, Bardo *Duce, condita ripis,*
Glaucus ubi Albovias excipit Albis aquas.
Hæc conſtructa ferè millenis floruit annis,
Ante ſacris genuit quàm ſacra virgo λόγον.
Qua ſparſiſſe pius perhibetur Apoſtolus urbe
Petrus Evangelii ſemina prima ſacri.
Scilicet è Roma clarum pietate Maternum,
Diſcipulum mittens in loca dicta ſuum.
Quo ſpreto, tandem poſt multos Carolus annos
Compulit ad veram, barbara corda, fidem.
Sumptibus hoc cujus Bardorum Eccleſia vico,
Structa cathedrali tunc quoq; honore fuit.
Aſt Leo tam celebrem delevit funditus urbem,
Henricus Guelpho qui patre natus erat.
His igitur veteris Bardwici ſtructa ruinis,
Urbs à vaſtata non procul urbe jacet.
Auſpiciis primùm dicti fundata Leonis,
Quæ clarum Lunæ nomen & arcis habet.
Arx etenim calcis ſublimis edita monte,
A populo quondam Romule priſce tuo.

Dicta

Dicta fuit Lunæ caſtrum, quia nomine eodem
Numen ibi gentes quod coluere fuit.
Hæc conſtructa annis ſex quinquaginta fuiſſe
Arx fertur partum virginis ante ſacrum.

EJUSDEM EST HÆC AB EODEM AUTHORE per inſignia facta deſcriptio.

Aurea quæ ſummo geſtant pinnacula muro,
Stant benè quadratis mœnia ſtructa petris.
His ſuper auratis pinnis tres ordine turres,
Inclyta cœruleo tecta colore notant.
Quæ tamen in medio ſtat ſaxea tramite turris,
Amplior hanc tota mole figura decet.
Utpote quæ multis decoratur aperta feneſtris,
Ceu foret excelſæ pinna ſuperba domus.
At reliquæ paribus circumſtant ordine formis,
Cuilibet atq; una parte feneſtra patet.
Et quà per celſum ſe tollunt aëra turres,
Totius hic clypei pars rubicunda micat.
Aureo at inferius patet ardua porta colore,
Cujus habet medium nox tenebroſa locum.
In quo ſtat clypeus ſpecioſo fulgidus auro,
Cœrula cui glauci forma leonis ineſt.
Erigit elatum pedibus qui corpus in altum,
Pandit & horrendis ictibus ora fremens.
Sanguineo circum quem corda humana cruore
Stant, avulſa cavis undiq; pectoribus.
Deſuper in nigro tenebroſæ limine portæ,
Cancellis pendent aurea clathra ſuis:
Quæ quoq; præclaras decorant inſigniter urbes,
Hoſtiles poſſunt & prohibere manus.
Quid memorem rerum reliqua ornamenta bonarum,
Hæc quibus urbs multis largiter aucta viget. Mavverus in eandem.
Hic quia dant magnis mons, pons, fons *commoda rebus,*
Qualia vix alibi Teutonis ora tenet.

Der Kalck Berg.

Mons jacet Heſperias urbis nebuloſus ad oras,
Nota reſolvendæ nomina calcis habens,
Undiq; ſaxorum ſublimi mole timendus,
Qui celſum fermè tendit ad aſtra caput.
Et firmum validam ſervans munimen ad urbem,
Munitæ ſpecimen deſuper arcis habet.
Hujus in extrema duris radice lapillis,
Calx foditur certis diſſoluenda modis.
Ejus enim magno partes cumulantur acervo,
Lignea ſuccenſo quas domat igne ſtrues.
Inde molæ tereti ſaxo franguntur equinæ,
Dum veluti pulvis fruſta terantur humi.
Crede mihi abſimilis non eſt calx iſta farinæ,
Vixq; habet huic aliquem Teutonis ora parem.
Namq; madens aqueo cum ritè infecta liquore,
Compingit cocto mœnia ſtructa ſolo.
Hæc laterum levi durant compagine juncta,
Non ſecus ac Pario marmore ſtructa foret.
Pons orientales etiam conſtructus ad oras,
Fert variæ Albovio flumine mercis opes.
Mœnia Phœbææ quod deſuper alluit urbis,
Indq; tuum exonerat ſpumifer Albi vadum.

IDEM DE SALINIS LUNÆBURCENSIBUS.

ISta ſcaturigo longè, ſed commoda vincit,
Ebullit ſapidum quod ſinuoſa ſalem.
Non procul à dicti montis radice perennis
Fons latet, effundens larga fluenta ſalis.
Unda ſcatens cujus robuſta promitur urna,
A Polyphemæis jugiter hauſta viris.
Et fluit incertis diviſa canalibus æquè
Ut capiat partem quæq; taberna ſuam.
Ex plumbo fuſis cacabis ubi poſtmodò formam
Cocta levi nivei concipit igne ſalis.

Idem.

Ergo tuo felix es Lunæburga decoro,
Quæ flores tantis largiter aucta bonis.

Magni

Magnus honoratu Lunæ quia Carolus olim
Idolum è celſi ſuſtulit arce jugi.
Saxonicas primùm docuit qui noſſe per aras
Syncera verum relligione Deum.
Tuq; per Ottonem ad ſummos evecte Ducatus,
O Princeps domini nomen habensq; viri,
Struxiſti ſancto veræ pietatis amore,
Cœnobii adjunctis templa ſub arce bonis.
Hinc Leo Phœbææ primus quoq; conditor urbis,
Aſſertor veræ relligionis erat.
Teſtis adeſt populus Megolopyrgenſis, adegit
Amplecti vera quem ſacra verba fide.
Ut ſic à primis urbs hæc feliciter annis,
Ad Chriſti fuerit mox renovata fidem.
Et ſex ad ſacros ſucceſſu temporis uſus,
Condita adhuc noſtro tempore templa manent.
Sub Latio magnis tunc ſumptibus aucta Papatu,
Qui magnum templi ſuſtinuere gregem.
Inde repurgati cùm lux ſanctiſſima verbi
Fulgeret, ſcriptis ſparſa Luthere tuis.
Mox Antichriſti cultus exoſa nefandos,
Amplexa eſt verbum, maxime Chriſte tuum.
Quod primùm Henninges docuit Fridericus, & illi — Eccleſiaſtæ Eccleſiæ Lunæburgenſis.
Henricus concors additus Otto fide.
A Duce quo rurſus revocato præco ſupremus
Paulus in hac verbi Rhodius urbe fuit.
Quem ſequitur celebris toto Hegendorfius orbe,
Qui prius iſtius Syndicus urbis erat.
Munere quo veræ pietatis amore relicto,
Inſpector rexit ſacra miniſterii.
Fit Superintendens poſt quem Fridericus ibidem,
Primus Evangelicas cùm docuiſſet opes.
Quercinus & cui mens declarat gnomen in urbe,
Hinc rexit magna res pietate ſacras.
Neu qua cœleſtis deſint plantaria regni, — Idem.
Hic duo ſtant ſtructis ampla Lycæa ſcholis.

In quibus ingenuas linguarum dotibus artes
Diſcit & æternum gnava juventa Deum.
Unde capit doctos Eccleſia ſancta miniſtros,
Floret & eximiis curia clara viris.
Ergo nihil prorſus Phœbææ deficit urbi,
Quod facit ad laudes, maxime Chriſte, tuas.
Hic ſacer inprimis venerabilis ordo Senatus,
Curiaq; auguſtis eminet aucta viris.
Magnarum conſtat quibus experientia rerum,
Magnifici ſapiens eloquiiq; decus.
Si videas, dicas trabeatos eſſe Quirites,
Tanta viris gravitas, tantus habetur honos.
Hi pietate graves non parcunt ſumptibus ullis,
Pura Evangelii vox ut in urbe ſonet.
Et quacunq; ſciunt animi bonitate ſacrati
Docta miniſterii membra juvare, ſtudent.
Nec non ingenuas ſtudiis æqualibus, artes
Munifica poſſunt qua pietate fovent.
Egredior noſtræ portis bipatentibus urbis, Idem in montem calcis urbi vicinum.
Qua jacet abrupta mons nebuloſus humo.
Cui nomen ſpiſſis dat calx effoſſa lapillis,
Lignea ſuccenſo quam domat igne ſtrues.
Quæq; velut granum ſaxo contrita molari,
Compingit cocto mœnia ſtructa ſolo.
Quin & murorum mons eſt munimine cinctus,
Arcere hoſtiles ut queat urbe moles.
Et domus in ſummo ſcopuloſi vertice montis
Structa videt validas deſuper urbis opes.

Scholæ Lunæburgenſi olim præfuit vir multis editis libris præclariſſimus *Lucas Loſſius*, & *Hieronymus Henninges*, qui tabulas Genealogicas præcipuarum omnium Monarchiarum familiarum in lucem edidit. Continet in ſe urbs hæc 3. cœnobia, inter quæ *S. Michaëlis* colli impoſitum auream tabellam oſtentat, cujus literæ ex auro factæ ſunt Arabicæ, & imagines gemmis precioſiſſimis exornatæ, cujus etiam meminit in ſequentibus *Michaël Barthus*:

Ingredimur Lunæ pulcherrima mœnia Burgi,

Culta

Culta ibi Luna, quibus tribuit memorabile nomen,
Elbana uſq; amnis ſpumoſis irrigat undis.
Hîc fora luſtramus primùm, monſtratur & inde
Fontis inexhauſti ſalſugo, modusq; coquendi.
Aurea quinetiam terris celeberrima in illis
Materia atq; opere inſigni, gemmisq; coruſcans
Panditur ad viſus noſtros tabula inſita templo.
Juxta autem illuſtres tumuli ſpectantur, & ora
Effigiata Ducum, tandem & ſe ſplendida nobis
Curia commonſtrat, ciſtisq; expromit eburna,
Et gravia argento atq; auro pocla, inter & illa
Arte laboratos crateres, cernitur inde
Pictorumq; Ducum, & Regum longiſſimus ordo.
Hanc etiam aſſiduè eruitur calx plurima ad urbem,
Atq; later coquitur multus, tota inde decenter
Coctilibus ſaxis ſtructa eſt urbs ordine pulchro.
Nec tu noctivagæ quæ gaudes nomine Lunæ, Petrus Linser-bergius.
Urbibus & reliquis perpete laude minor.
Calcifer eximius ſub mœnibus accubat ipſis,
Et gignens purum fœta ſalina ſalem:
Cætera prætereo: nam ſunt pulcherrima cuncta,
Et fœdum tota prorſus in urbe nihil.

BARDOWICVM.

VETUSTISSIMUM fuit quondam Saxoniæ oppidum, ſic dictum (quod nomen indicat) quaſi *Bardorum* ſive *Longobardorum vicus.* no mundi 2971. anno ſcilicet Rehabeami, filii Salomonis primo, ac 10 1062. poſt Trevirim conditum, quod indicant verſus *Proletarii* iſtilio templi cathedralis inſculpti, qui ſic habent:

Abram dum natus, mox Treviris incipit ortus.
A. M. 1906.
Hinc annis Bardwick mille, Lex x. *quoq; quinq;.*

Anno poſt everſam Trojam 189. ante Romam conditam 235. quod lem verſiculus ſequens teſtatur:

Poſt

Poſt Bardwick Roma duo c.*cum quinq; triginta.*

A. M. 3206.

In hac urbe Egiſtus, unus ex 70. diſcipulis, & Marianus, Evang lium docentes, paſſi ſunt, quod tumba Egiſti, quæ ibidem cernitur, t ſtatur. Henricus Leo, Dux Bavariæ, & Saxoniæ Elector, dominus oli hujus urbis à Friderico Barbaroſſa Cæſare proſcriptus (cùm cives Ba dowicenſes eum intra mœnia recipere non tantùm nollent, ſed inſup convitiis proſcinderent) eam olim expugnatam evertit, de quo verſic li Proletarii foribus templi cathedralis inſculpti extant:

M. C. poſt nat. junctis octoginta novemq;,
Dum Brunſwicenſis Dux Henricus Leo dictus
Simonis in feſto Bardwick ſubvertit ab alto.

Michaël Barthus.

Egreſſi portis Bardwicum venimus, olim
Urbem conſpicuam; ſed eam dejecit ab alto
Henricus Leo Saxonicæ Dux inclytus oræ.
Oppidum adhuc extat multis ſpectabile templis.
** Sive ſit à Bardis, ſive à Bardone vocatum*
Bardwicum, certè pervetus oppidulum eſt.
Nam fuit ante ſuam quàm ſtruxit Romulus urbem,
Nobile devicti quæ caput Orbis erat.
Bardwico facies etiam præſtantior olim
Quàm nunc deſtructo cernitur eſſe, fuit.
Namq; ad ſplendorem fermè ſuccreverat urbis
Structuris amplum civibus atq; frequens.
Henricus verò captum Leo diruit illud,
Auxilio generi præſidioq; ſui.
Diruit integrumq; nihil niſi templa relinquit,
Sumptibus adjecit queis cathedrale ſuis.
Ex hac Bardwici poſt ſurrexere ruinâ
Lunæburga ferax atq; Lubeca potens.
Conventus ſedem Bardwicum præbuit olim
Carole Magne tibi Principibusq; viris.
Nunc eſt oppidulum, quod victum quæritat ægrè
Hortorum atq; agri fructibus atq; ſatis,
Sic, ſic magna cadunt, ſic evertuntur & urbes
Munitæ queis nil firmius eſſe poteſt.

Sic Reges ſua fata manent, nam Henricus & ipſe
Fortunam varias ſenſit habere vices.
Perdidit is merita proſcriptus Cæſaris ira,
Penè omni populos cum ditione ſuos.
Quippe Albis, mons Hercyniæ, & cum Balthide Rhenus,
Ac Bavaræ quidquid nomina gentis habet.
Magnanimi ſceptrum quondam agnovere Leonis,
Nec vidit regno Teutonis ora parem.
Excidit imperio dum faſto tollitur alto;
Quiſq; repentinas diſce timere vices.

Planiorem hujus urbis deſcriptionem vide apud *Henricum Meiomium.*

ROSTOCHIUM, Roſtock.

ROSTOCHIUM, olim *Lacinium*, & corruptè *Rhodopolis*, & *Laciburgum* vocatum, eſt urbs Wandalica, Anſeatica, & Megapolitana, mari Boreali vicina, ad amnem Varnam ſita. Dictam nonnulli putant à roſario urbi vicino, Roſtock / quaſi Roſenſtock / quidam nomē ejus Wandalicum eſſe, diviſionem maris ſignificans, ac olim Rozock fuiſſe appellatam arbitrantur, Polonici enim hiſtorici hoc vocabulum terram uligiNosam interpretantur.

Urbis ſunt 3. partes: *antiqua*, quę tria obtinet templa, *D.Petri, Nicolai, & D.Catharinæ*, & inſigne JCtorum Collegium. *Media*, quæ brachio Varnæ ab antiqua ſeparatur, habens templum *D. Mariæ, S.Johannis*, & curiam ſeptem turribus inſignitam. Et *nova*, quæ Academiæ Collegiis octo exornatur, cum *templo D.Jacobi, S.Michaëlis, Spiritus S. & S. Crucis.* Longitudo urbis eſt 2165. paſſuum, latitudo 825. Fóra urbis ſunt 3. *vetus, medium*, ubi officinæ mercatorum, & *equinum* Plateæ ferè 140.

Origo urbis refertur ad annum nativitatis Chriſti 329. quo tempore nonnulli piſcatores hîc ſuas locarunt caſulas, inde *Godſcalcus Obotritorum* Dux effecit oppidulum, donec circa annum ſalutis 1160. à Priſlao, ultimo Herulorum Rege, ex vicinæ urbis *Keſſin* vaſtatæ ruderibus muris cingeretur.

Portæ urbis *majores* numerantur quinq;, olim ſeptem: *minores* ad

Varnam ducentes 14. *Pontes* ſex, olim ſeptem. De quo, cùm nonnullarum aliarum hîc rerum memorabilium ſeptenario numero ſunt hi rithmi vernaculi:

Söven Dören tho S. Marien Karke/
Söven Straten van den groten Markte/
Söven Dhöre ſo dar gahn tho Lande/
Söven Kopmañs Bruggen by den Strande/
Söven Thörne ſo vp dem Rahthuß ſtahn/
Söven Klocken de da daalichen ſchlahn/
Söven Linden op den Roſen garden/
Dat ſyn die Roſtocker Kennewarten.

Senatus conſtat viris 24. ex quibus 4. eliguntur Conſules.

Academiam anno 1419. conſtituerunt Duces Megaloburgenſes ex indultu Martini V. Pontificis Romani, & Senatus Roſtochienſis, eſtque colonia deducta ex Erphurdienſi & Lipſienſi, vigetq; hodie Profeſſorum clariſſimorum magno numero, inter quos etiam præcipuè clarent *Johannes Affelmannus*, & *Tarnovius*, uterque Theologus, ſcriptis celebris.

Templum urbis *principale* condi cœpit anno 1487. eodem tempore cives ſeditioſi Canonicos urbe expulerunt, & Ducum Cancellarium trucidarunt.

Anno 1560. cives contra Senàtum ſeditionem moverunt, propterea quòd in exactionem tributi Principibus conferendi cònſenſerant, à qua tamen exactione per privilegia erant immunes: quæ res deinde occaſionem dedit diſſidii inter urbem quoq; ac Principes. Diſſenſionem præterea illud exacerbabat, quòd Principes ad urbis muros arcem condiderant, eamq; vallis foſſisq; benè muniverant. Hinc controverſiæ deciſio Imperatori fuit commiſſa, & tandem per tranſactionem diſſidium fuit compoſitum. Collegia Academiæ, excepto auditorio magno, ſunt hîc 9.

Petrus Lindebergius.

Urbs generoſa roſis, Roſea & generoſa Roſeto,
Eſt pandora Deûm Teutoniæq; decus.
Urbs præclara roſis, Roſea & præclara Roſeto,
Eſt fœcunda Sophis & populoſa viris.
Vandaliæ lumen, Phœbi roſa, balſamus Anſæ,
Sortis & omnigenis condecorata bonis.

Alm

Alma parens & nata ſimul Megalæpolis ora
Qui pote? naturâ filia, dote parens.
Jupiter hac olim fauſtus vixiſſet in urbe,
Hæc ſi forſan ei nota fuiſſet humus.
Sed quid ego hæc? patriam tandem complectimur urbem Idem.
Roſtochium, *qua non alia importunior uſquam*
Penè ſitu eſt, ſi quis vel flumina pulchra, ſecundos
Navigiis portus, & opimas piſcibus undas
Inſpiciat rectè, fœcundáve prædia cernat:
Seu mores hominum cultos, magnumq́ Senatum,
Ardua templa, ſcholæ formam, collegiaq́ ampla,
Seu turbam ſpectes Doctorum ex aſſe virorum:
Heîc victus ratio facilis, faciliſq́ locorum
Temperies, tenui venduntur q́ omnia nummo.
Heîc ſuavis terræ genius, potuſq́ ſalubris,
Roſtochienſis enim paſſim cerevíſia cunctis
Laudatur populis, petiturq́ hinc inde frequenter,
Heîc Muſarum Helicon, quo ſe, ſeu fonte, juventus
Abluit, ac puris abſtergit barbara lymphis.
Heîc variæ naves, heîc merces unde paterna
Urbs, Pandôra Deum ſine crimine & altera Athenæ,
Poſſitq́ Arctoæ paradiſus dicier Anſæ,
Falſa tenet Momus, quæ ſunt veriſſima, dixi.

Docuit in hac Academia *Nathan Chytræus*, in quo quidquid eſt [do]ctrinæ cœleſtis & humanæ, congeſtum fuit.

HEIDA.

[E]ST Dithmarſiæ oppidum, in media ferè regione ſitum, cujus forum eſt quadratum, ac 800. paſſus longum, *ut decet Georgius Bruinus* in [su]o theatro urbium, totq; ferè latum. Dictum eſt ab *Erica*, in qua eſt con[str]uctum, ñam Erica, ſi Germanicè exponatur, ſignificat Heyde: ejus in[si]gnia ſunt victor draconis.

Iſte quid horrendi, qui transfodit ora Draconis?
Scilicet hunc ſignis tontulit Heida *ſuis.*

Utq́; viget multis vitæ ſucceſſibus, armis
Sic quoq; victrices poſſet habere manus.
Si non, adverſo belli certamina victa,
Eſſet Cimbriacum juſſa ſubire jugum.
Oppida ſi ſpectes quibus eſt Dithmarſia nota,
Poſtremum certè non tenet Heida *locum.*
Totius eſt etenim terræ memorabile centrum,
Incola quam modico tempore adire poteſt.
Per totidemq́; vias ſe latè pandit eunti,
In ſe quot partes integer annus habet.
Hic varias merces Saturni luce reducta
Semper, venales ære, videre licet.
Olim judicibus mos hîc cognoſcere cauſas,
Et varias lites tollere jure fuit.
Quod ſimul atq; ſemel Dithmarſos excipit omnes,
Cùm res expoſcit, poſſidet Heida *forum.*
Eſt breve præterea ſpacium, quod diſtat ab Heida,
Notus Dithmarſis Hammeus iſte locus.
Quo Sleſwicenſis Dux cæſus ab hoſte Gerhardus
Dithmarſo, vita fata ſuprema tulit.
Et libertatem cum vita amiſit eodem
Dithmarſius, magna non ſine clade, loco.

MELDORPIUM.

EST urbs Dithmarſiæ, nomenq; ſortita eſt à *Melda* vicino fluvio, qu olim fuit navigabilis. Ter expugnata & everſa eſt hæc urbs, primò Geberhardo Duce Sleſwicenſi, ſecundò à Johanne Rege Daniæ, ter tiò à Friderico II. Daniæ Rege.

Inclyta Dithmarſæ caput eſt Meldorpia *terræ,*
In clypeis quod te pulchra theatra docent.
Illius irriguæ ſeſe pars altera terræ
Jungit, arenoſis altera gaudet agris.
Hæc etiam veterum belli monumenta laborum
Servat, & effuſi ſigna cruoris habet.

**Fl*

** Flumine de Milda traxit Meldorpia nomen,*
Non contemnendæ jam decus urbis habens.
Eſt ibi magnificum cultu prædivite templum,
Et ſchola quæ doctos gaudet habere viros.
Ter bello ſuperata fuit, Regumq; Ducumq;
Victrices ſupplex eſt venerata pedes.

HALLA.

HALLA eſt Saxoniæ oppidum, ad *Salam* fluvium conditum, à Græca voce ἅλς, quæ *ſal* ſignificat, ſecundum quorundam opinionē, ſic ictum: ſive, ut aliis placet, à vocabulo Cymbrico, quod ſalis proventū enotat. Fuere autem primitùs hìc aliquot tantùm craguriola, ex quibus mul junctis factus eſt pagus, donec anno Chriſti 981. Otto Imperator lum mœnibus includeret. Arx Gibichſtein urbi vicina, anno Chriſti 008. ab Imperatore Henrico II. Archiepiſcopo Magdeburgenſi dono ata eſt. Reperiuntur autem hoc in loco quatuor *ſalſi fontes*, qui ad temlum D. Mauritii ſcaturiunt, inter quos qui copioſior eſt, appellatur *eutonicus.*

Anno Chriſti 1130. cives temerario, imò nefario quodam auſu leatos Imperatoris Lotharii contra jus gentium trucidarunt, ob quam auſam urbs obſeſſa Imperatori ſe dedidit: quæ ad ſummam pecuniaam Cæſari pendendam condemnata fuit. Authores autem cædis parm ad ſupplicium capitale rapiebantur, partim membris mutilabantur.

Anno Chriſti 1633. cives tantoperè adverſus Senatum ira exarſe-,ut illum in carcerem conjicerent, cauſa ſuberat, quòd cum Archiepiopo Magdeburgenſi tranſegerat, ut à banno liberarentur, & ſummam liquam pecuniæ pro illato damno Canonicis promiſerat inconſultis ivibus: at finitimæ urbes ſua interceſſione Senatum liberarunt. Intera Archiepiſcopus de novo bannum moliebatur, à quo antea urbem liberaverat, Canonici etiam Magdeburgenſes apud Fridericum Electoem Saxoniæ de expulſione conquerentes, ut Hallenſes obſidione cineret, inſtabant, cum impenſarum bellicarum præſtandarum pollicitaōne: qui illorum ſollicitationi pondus attribuens, cum fratre Wilhelao, Landgravio Thuringiæ, Landgravio Heſſiæ, & aliquibus Comiti-

bus urbem obſedit, & æneis tormentis valde afflixit, confœderatas etiã civitates aditu ad urbem prohibuit: at cùm non ad deditionem cives poſſent adigi, principes cives Brunſwicenſes in urbem ſubſidii ferendi cauſa intromiſſos evocabant, & ſub ſpe futuræ tranſactionis urbem tradi petebant: at cives deditionem ante tranſactionem renuebant: principes ergo urbis conſtantiã animadvertentes ab obſidione deſiſtebant. Cùm verò cives nihilominus in banno hærerent, & novas hoſtium inſidias timerent, interventu Epiſcopi Merſburgici, & Bernhardi Principis Anhaltini, totum hoc negocium, ſublato banno; fuit compoſitum.

Anno Chriſti 1478. orta hìc eſt ſeditio civium contra Nobiles ſalinarum, in qua Schiltbachius quidam obtruncabatur, ad cujus compoſitionem Halberſtadenſes evocabantur: cumq; eodem tempore Archiepiſcopus non procul ab urbe in arce Gibichenſtein moraretur, per proditionem claves urbis illi offerebantur, & noctu urbs occupabatur: tandem in componendo diſſidio arbitri conſtituebantur Epiſcopus Miſnenſis, tres Comites, tres de Capitulo, & tres Nobiles, & ut horũ compromiſſo ſtaretur, conveniebatur, qui ſtatuebant ut capti ob motam ſeditionem quartam partem proventuum ex ſalinis, & quintam partem omnium ſuorum bonorum Archiepiſcopo traderent, ut & 500. florenos in ſumptus alicujus monumenti occiſo Schiltbachio erigendi.

Hujus nominis plures adhuc urbes reperiuntur, quæ certis Epithetis ab hac diſcernuntur, ut ſunt *Halla Suevica, Halla in Rhætiis, ſive in Tyroli, & Halla Brabantia.* Fontes ſalis ante Chriſtum natum fuerunt inventi à Vendis ſive Hermunduris, quorum olim, ut & hodie, tanta extitit utilitas, ut Catti anno Chriſti 60. atteſtante *Corn. Tacito*, ut ſuos facerent, Hermunduris bellum indixerint, ac inter illos de ejuſmodi fontibus diu multumq; utrinq; dimicatum fuerit.

HALLÆ EX GEORGIO SABINO BREVITATE quadam contracta Periphraſis.

——Fumantibus Halla ſalinis
Cernitur urbs oculis facta propinqua meis:
Cujus amœna virent, ut Tempe, paſcua: cujus
Seminibus multis fœtus abundat ager.
Interea templum memorabile, celſaq; vidi
Principis egregium regia quicquid habet.

Scilicet

Scilicet ad Zephyri flatus ſolemq́ cadentem,
Quà Sala contiguis mœnia ſtringit aquis.
Erigitur miris lapidum compagibus ædes,
Condidit Albertus nobile præſul opus,
Mauritio divæq́ ſacrum, quæ vidit adorans
Prima, reſurgentis numen & ora Dei.
Quando ſub hortorum cultoris imagine Chriſtus
Ad tumulum flenti, quid lachrymaris? ait.
Veſtibulum ſculptis inſignibus, area templi,
Strata pavimento verſicolore nitet.
Cingitur aulæis paries feſtisq́ tapetis,
Quæ gens artifici Belgica pinxit acu.
In quibus elucent, fulvo radiante metallo,
Aurea ſolerti ſtamina ducta manu.
Organa marmoreo pendent ſub fornicis arcu,
Æmula cantantes hæc imitantur aves.
Hæc eadem raucis clangoribus æra tubarum,
Et referunt ſonitu tergora tenſa boum.
Quid loquar inſignes, ad quas collata tabellas
Cedat Apellæo picta colore Venus?
Nulla ſed effigies illic obſcœna, nec ullum
Spurca locum turpis mater amoris habet.
Caſta repræſentat tabulis pictura, luerunt
Quam grave ſupplicium turba profeſſa fidem.
Utq́ pia natus de virgine Rector olympi,
Nos docuit ſummi juſſa verenda patris.
Et datus ipſe neci genus hoc mortale redemit,
Quod precium voluit ſanguinis eſſe ſui.
Qualis & extremo venturus tempore mundi,
Ad nigra damnatos tartara Chriſtus aget.
Eſt locus in medio, quà jactat ad æthera templo,
Sedulus alterna carmina voce, chorus,
Ferrea cancellis ignobile janua vulgus
Arcet, ibi magnæ conſpiciuntur opes.
Plenaq́ collucent rutilis altaria flammis,
Fulget ut aſtrorum lucidus igne polus.

Omne quod argentum fodit, omne quod eruit aurum,
Tota metalliferis Pannonis ora jugis.
Aurea nam gazas & opes æquantia Crœſi,
Stant ſuper extructis hîc ſimulachra tholis.
Carolus inſigni ſpectandus imagine Cæſar,
Hîc ſtat & Auguſtum fert diadema comis.
Fulgentemq́; manu gladium, ſuſpenſaq́; collo
Aurea Phryxeæ vellera geſtat ovis.
Aſtat & Albertus, qui talia ſumptibus emit,
Hæc quibus eſt ædes condecorata ſuis.
Grandibus hic duplicem gemmis auroq́; coronam
Fronte gerit, dextra Pontificale pedum.
Talibus innumeris ſimulachris ara repletur,
Ara ter excelſos quatuor alta gradus.
At ſuper effigies argenteus eminet omnes
Qui patrio ritu ſtat cataphractus eques.
Mauritiiq́; refert procero corpore formam,
Cujus clauſa pii militis oſſa tenet.
Multus & extremo lapis hîc oriente petitus
Eſt, in Erythræis lectaq́; gemma vadis.
Ictibus infragiles Adamantes totq́; Smaragdi,
Quot vix dive tuus Marce Senatus habet.
Albaq́; concharum pretioſæ germina baccæ
Eſt quibus ingentis forma rotunda globi.
Hæc ubi vidiſſem culti ſacraria templi
Ingredior docto me comitante viro.
Pharmaca quo nemo miſcente peritius ægris,
Pœonia medicas applicat arte manus.
Innumeros calices hic aurea vaſaq́; vidi,
Apta miniſteriis uſibus apta piis.
Ac plures chlamides gemmis auroq́; rigentes,
Quam quot luciferos integer annus habet.
Mollia prætereo quæ Seres vellera quondam
Nêre ſed Auſonides nunc didicere nurus.
Nec refero tinctas concha Sidonide veſtes,
Nemo ſacerdotum quas numerare poteſt.

Æditus decies centenis millibus auri
Æſtimat hoc templum nobile quiquid habet.
At prope delubrum foſſis munita profundis,
Arx ſtat, & aërium tollit in aſtra caput.
Buchemerus erat qui me comitatus euntem,
Hanc quoq; viſuri, numquid eamus, ait.
Nec mora, feſtino me duxit in atria greſſu,
In foribus quorum picta tabella fuit.
Ambigua referens ipſius imagine vultus,
Qui regit immenſi Carolus orbis opes.
Per teres inſpicias niſi luminis orbe foramen,
Hanc ſimilem curvæ dixeris eſſe rati.
In mediis aulæ penetralibus ænea moles
Pyramidis factum ſurgit & inſtar opus.
Id ſeptena movet revolutis ſydera ſphæris,
Quæ vagus ambiguis curſibus error agit.
Talis eras ſtellas imitataq; machina cœlum,
Facta Syracuſii quæ fuit arte ſenis.
Quid memoranda tibi referam ſimulachra Deorum,
Quæ vetus artificum duxit in ære labor?
Et quibus exhibuit ſacrum rude vulgus honorem,
Mundus adhuc expers cùm pietatis erat?
Extrahit hærentem mœrens è vulnere ſpinam,
Indoluit fixum quà Cytheræa pedem.
Tunc ubi pupureum roſa, quæ fuit alba, colorem
Duxit, Acidaliæ ſanguine tincta Deæ.
Prompta pharetratus jaculatur tela cupido,
Ægida cœlatam Gorgone Pallas habet.
Thyrſifero pendent Lenæo fronte Corymbi,
Mercurius loculis condita lucra gerit.
Amplexiq; ligant ſpiris ingentibus angues,
Troja ſacerdotem Laocoonta tuum.
Iliacos intra muros arcemq; locari,
Completum Danais qui prohibebat equum.
Aurea conſpicias, nec non idola, ne parum,
Quæ levis aut formam papilionis habent.

Aut imitantur aves, dapibus quæ Phinea fraudant,
Hæc Anthropophagum gens ſimulachra colit.
Vidimus Arminii gladios enſesq; vetuſtos,
Quintilio Varo quæ peperere necem.
Deq; rudi ſaxo factas Jothoq; ſecures,
Dura quibus nudum prælia vulgus init.
Friſchlinus. *Fontis ubi ſalſi promanant civibus undæ,*
Et liquida fornace ſalem novus excoquit ignis.
Pet.Lotichius. *Qua ſale durandas Hala miniſtrat aquas.*
Ioachimus Edelingus. *Cernitur hinc nobis fumantibus Hala ſalinis,*
Hala viris doctis divitiisq; potens.

CRONEBURGUM arx.

CRONEBURGUM arx eſt Zelandiæ penè inexpugnabilis, quæ Friderico II. Daniæ Rege ita ordinante, & per ideam diſponente, vetere arce diruta, condita eſt in inſulæ Zelandiæ præſidium, tam valida eſt ex ipſo maris fundo educta, ut pelagi fluctus ac procellas citra ullius periculi metum ſuſtineat, ejus ſymmetriam ſtructuræ etiam ipſi Itali mirantur. Reddunt autem arcem ita firmam pali fiſtucato opere ac tranſverſis ligni firmati, immanibus ſaxis ad frangendos fluctus ingenti numero interjectis. Ad mœnia arcis jacet ingentis molis ſaxum à Friderico II. Daniæ Rege huc devolutum, ut ingenioſiſſimi etiam artifices cogitatione aſſequi machinas & inſtrumenta quibus huc promotum ſit.

CARMEN IN FRONTISPICIO ARCIS
Croneburgenſis inciſum.

INclytus hanc celſam Fridericus condidit arcem,
Nomine qui ſimul & ſorte ſecundus erat.
Rex pius & juſtus, mitis, robuſtus in armis,
Qui tamen invitus prætulit arma togæ.
Cui regina thoro vixit ſociata jugali
Mechelburgiaca nata Sophia domo.
Quæ pariter virtutis amans, ſtudioſa mariti,
Pignora conjugii plena decore dedit.

Ergo

Ergo ubi pacatos ageret Rex impiger annos,
Structuræ tanta mole peregit opus.
Munivitq; arcem, velut aſpicis, haud quod in iſta
Spem ſibi tutelæ præſidiiq; locet.
Nec velut antiquæ ſtructor Babylonis, ovando
Jactet ut humana robora facta manu.
Iſte luit pœnas faſtus, dum ſeptimus annus
Cerneret amentem perſimilemq; feris.
Rex nihil oſtentat Danus, ſe credit & optat
Præſidio tutum ſolius eſſe Dei.
Scit benè, ni faveat numen, quòd robora nulla
Vel Chalybe, aut duro facta Adamante, juvent.
Ergo det aſtrorum, terræq; marisq; creator,
In quo ſpem ſolo Rex Fridericus habet.
Proſper ut ille diu & ſoboles ſeriq; nepotes
Has habitent, firma pace vigente, domos.
Eſt, ubi quæ regno ſunt conſociata ſub uno,
Rura procelloſi dividit unda maris. Henr. Ranzovius.
Scanica rura vocant, nec non Zelandica, quæ nunc
Sub juſto ſceptro Rex Fridericus habet.
Hic in utroq; ſita eſt inſani littore ponti
Arx, Regi qua nil gratius eſſe poteſt.
Nomina ſi quæras, hæc Helles, illa Coronæ
Nomen habens domino eſt utraq; fida ſuo.
Navis enim non ulla mari ſe credit Eoo,
Hac penetrans, quæ non ponere vela ſolet.
Omnibus hic opus eſt merces fateantur, & illas
Subducta redimant pro ratione ſibi.
Provenit hinc auri & argenti tantus acervus,
Hunc regni ut nervum dicere jure queas.
Mirentur Reges auri argentiq; fodinas,
Quas ipſis tribuit dextera larga Dei.
Non minor eſt quem de multorum mercibus amplis,
Proventum Daniæ Rex Fridericus habet.
Fama eſt Juſtinum ſtruxiſſe in rupibus arcem, Aliud.
Rara qui fuerat Cæſar virtute ſecundus.

Ex hac Europam atq; Aſiam telluris & æquor,
Rauciſonum medio ſpectabat lumine Cæſar
Invectas pelago puppes, terrasq; repoſtas:
Condidit hanc arcem regni Fridericus in ora.
Virtute hic nulli Rex & pietate ſecundus.
Rex amat hanc arcem, regni & per ſecla coronam
Eſſe dedit nomen, ſed virtus inclyta Regis
Xerxis ſplendorem, Crœſi quoq; vicerit aurum.
Deſpicit hac veluti ex ſpecula Rex altus utrinq;
Arctoum, occiduumq; fretum, hinc & Scania longè,
Nec non fertilibus Zelandia cernitur arvis,
Jus Regis cogit puppes hîc ſiſtere curſus,
Æra dare, inde ratis felici navigat aurâ.

CREMPA.

EST Holſatiæ oppidum, nomenq; ſortitũ eſt à fluvio Crempa, qui il-lud medium dividit, vallis foſſisq; & propugnaculis à Johanne Ran-zovio, equite aurato, ita eſt munitum, ut reliquis Holſatiæ munition-bus minimè cedat.

** Urbs ego Cymbriacæ non infima gloria terræ,*
Velifero Crempâ flumine, Crempa *vocor.*
Quod ſimul in Storam reſonans ſe jactat in Albim,
Me media, curſu præpete, parte ſecans.
Municipale meis, jus ac inſignia ceſſit
Civibus Holſatiæ, Stormariæq; Comes.
A quarto celebris genitore Gebhardus Adolpho,
Alter & iſtius nominis ipſe Comes.
Cum vallo foſſas & propugnacula ſtruxit
Auratus, ſumma laude vehendus, eques.
Janus Ranzovius, bello flagrante Lubeca,
Munitam ſatis ut dicere jure queas.
Rure mei vivunt cives, ac merce, paluſtris,
Quod cum fœcundis & benè ſtructa locis.
Porro Fridrico jam ſum ſubjecta ſecundo,
Qui Daniæ Rex & Dux ſimul Holſatiæ eſt.

HEL

HELMSTADIUM.

URbs eſt Germaniæ, inter Magdeburgum & Brunſwigam ſita, cujus celeberrimam Academiam anno 1576. fundavit *Julius Dux Brunſwicenſis*, à quo etiam *Juliana* frequenter dici conſuevit, & inauguratio fuit 15. Octobris. Primus etiam atq; perpetuus Rector fuit conſtitutus Henricus Julius, Dux Brunſwicenſis, Julii filius. Produxit viros nonnullos literatiſſimos, veluti ſunt *J. Borcholt*, pater & filius, ac *Speckhan*, Juriſconſulti ſcriptis celebres, *& Meibomius Poeta.*

Et quam magnanimo Juli manus edidit auſu,
Jam pridem docti Meibomi carmine notam. Taubmannus.

Hanc Academiam olim etiam *Joachimus Mynſinger*, Juriſconſultus nobiliſſimus, celebrem reddidit. Initium urbis refertur ad Caroli Magni filium conditorem, qui dono dedit Ludgero primo Epiſcopo Monaſterienſi: poſtea Ludgerus tradidit cœnobio Benedictino Werdenſi, ad amnem Ruram ſito, cujus cœnobii Abbates tenuerunt urbem uſq; ad annum Chriſti 1490. quo per venditionem pervenit ad Brunſwicenſes.

LUBECA.

INFERIORIS eſt Saxoniæ ſive Wagriæ urbs Imperialis maritima, ſupremum perauguſtæ Hanſaticæ ſocietatis caput, vulgò Lubeck / quaſi angulus laudis, *ut vult Celtes:* Wandalis *Baccena* dicta: *Bractuſa Travo & Swarda* fluminibus irrigata.

Si referam, mihi quis credet? ſub limina mundi, Iul. Cæſ. Scalig.
Ultima legiferi jura vigere Dei.
Ingenium, candorem animi, cultumq; fidemq;,
Fortiaq; invicta pectora pura manu.
Dum mirata ſtupet terras Aſtræa relinquens,
Atq; putat cœli regna, reſedit ibi.
Laudatus nomen tribuit cui terminus urbem, Michaël Barthus.
Multorum ſiquidem Regum diſterminat oras,

Travenæ leni deſcendimus amne Lobecam.
Urbis poſt paucas munimina cernimus horas.
Ingreſſi verò portas, miramur & ædes
Arte laboratas omnes, cultumq́; domorum
Eximium, merces, ampliſſima ſtrata viarum,
Deniq́; longè alias omnes, quas vidimus, urbes
Hæc ſuperat, de qua præſtat me fortè tacere
Prorſus, quàm pauca & jam non ſat promere digna.

Conrad. Celtes.

Inde urbs clara nitet, Lunæ de nomine dicta,
Et Lobecum Codoni fama, decusq́; ſinus.
Angulus hæc laudis dicta eſt urbs nomine priſco:
Nulla quod ad Codonum ſit mage elata ſinum.
Angulum in hunc fertur fluvius Travena patentem,
Efficiens portum, plurima vela videns.

Origo urbis, vel primùm oppiduli ex pago Schwartow refertu à nonnullis ad Ducem Viceboldum, à nonnullis ad Comitem Adol phum Holſatum, ſub Imperatore Conrado III. à quo pervenit ad Hen ricum Saxoniæ Ducem, qui cognomento Leo fuit appellatus. Habuitq urbs varias mutationis viciſſitudines, nam anno 1158. à Wandalis fui ſpoliata, anno 1162. pervenit ad Imperium Romanum, hinc denuò a dictum Henricum Ducem Saxoniæ, ab hoc ad Comitem Adolphum, & tandem ad Canutum Regem Daniæ, donec anno 1209. ſub Friderico II in libertatem ſe vindicaret Romani Imperii.

Anno 1276. incendio conflagravit.

Anno 1308. tumultus civium contra Senatum tantus fuit excita tus, ut expulſis Conſulibus veteribus, ſurrogarentur novi.

Anno 1506. per biennium bello decertavit cum Ducibus Mega loburgenſibus, quam tamen controverſiam diremit Maximilianus I.

Anno 1509. bellum geſſit contra Johannem Regem Daniæ, pro pter naves quaſdam contra recenter initum fœdus expilatas, inde junxi ſeſe Swecis, eorundemq; opera effectum, ut pacis conditiones Rex Da niæ cum Lubecenſibus inierit.

Anno 1531. tumultum hìc contra Senatum excitarunt cives, ſedi tionisq; tuba extitit Georgius Wollenweber / qui poſtmodum in urb Wolfenbüttel à Lubecenſibus accuſatus, & ad ſupplicium damnatus in quatuor partes fuit diſſectus.

Anno

Anno 1562. initium ſumpſit diuturnum bellum, quod urbs per o-
tennium, adjuta ſubſidio Regis Daniæ, cum Rege Sweciæ geſſit: tan-
em verò per aliquot arbitros, veluti Regem Poloniæ, & Electorem Sa-
oniæ, Stetini diſſidium iſtud placidè fuit compoſitum.

Anno 1163. ex conſenſu Henrici Leonis tranſlatus eſt Epiſcopatus
ldenburgicus Lubecam, extructa ſimul à Gerhardo Epiſcopo Eccleſia
athedrali.

Anno 1531. non citra tumultum religionis reformatæ factum eſt
itium, Monachis vociferationibus ſuis in ſuggeſtu multùm refragan-
ous: conſtitutis ad docendum Evangelium in templo B. Virginis, *M.*
Andrea Wilhelmo, & M. Johanne Walhof.

Conſulatus ex nobilibus & ordinis equeſtris familiis eligitur, nec
iquam de plebe ad illum patet aditus, conſtatq; duodecim perſonis
rpetuò Rempublicam adminiſtrantibus, ita, ut uno defuncto, ſtatim
merus ſuppleatur per alium, ejusq; tanta eſt poteſtas, ut ab eo non ni-
d Romanum Imperium provocare liceat.

Plateæ urbis principales ſunt duæ, quas è tranſverſo reliquæ in-
ſecant.

Urbs muris & propugnaculis eſt munitiſſima, paliſq; in aquam
actis, ſuſticato opere, plurimùm firmata eſt.

Ejus faciem præter ſplendida mercatorum ædificia, exornant ali-
ot præclara templa, veluti *cathedrale B. Johannis, B. Virginis, D. Jacobi,*
D. Petri, vel laminis æreis, vel plumbo tecta.

ANTWERPIA.

RBS eſt Brabantiæ magnificentiſſima, Emporium celeberrimum,
dextram *Scaldis* ripam mœnibus & turribus coronans, 15. circiter
liaribus ab Oceano diſtans. Sunt nonnulli, qui arbitrantur olim Gi-
tem quendam hanc *Scaldis* ripam tenuiſſe, qui manus iter facienti-
amputaverit, donec Brabo illum ſuperaverit, & talione ſcelus vindi-
s, illi dextram quoq; reſciſſam, in Scaldin fluvium conjecerit, à quo
o Caſtrum à manus projectione *Handwerpum* fuerit appellatum:
qui ab adjectu, Germanicè Antwerp dicto, *Antwerpiam* dictam per-
ent, eò quòd triplici incremento prioribus mœnibus alia fuerunt
adjecta.

adjecta. Cùm enim longè lateq; Scaldis nullo coërceretur alveo, ſed libere exſpaciaretur, effectum eſt ut quotidiano acceſſu, crebriſq; illuvionibus paulatim mœnia editiora fierent.

Viſitur in ea *templum B. Mariæ* ex candido marmore extructum, pedes 420. altum, in quo ſunt 33. campanæ, quæ harmonicum edunt ſonum, diverſaſq; Eccleſiaſticas melodias exprimunt. In umbilico civitatis eſt area ampla (Borſam vulgò appellant) ampliſſimo ſepta periſtylio, in qua pulcherrima quęq; videndi ſenſum oblectantia venum exponuntur: conſpiciuntur in ea plurima inſuper ex marmore & ſecto lapide conſtructa ædificia quæ, ut omnia narrem, non eſt mei inſtituti: ſufficiat hoc unum, quòd hæc urbs aut nulli, aut paucis Germaniæ urbibus ſi poſtponenda.

Iul. Cæſ. Scal.

Oppida quot ſpectant oculo me torva ſiniſtro,
Tot nos invidiæ pallida tela petunt.
Lugdunum omnigenum eſt, operoſa Lutetia, Roma
Ingens, res Venetum vaſta, Toloſa potens.
Omnimodæ merces, artes priſcæq; novæq;,
Quorum inſunt aliis ſingula; cuncta mihi.

Dan. Rogerius.

Priſca ſuis olim florebat Roma tropbæis
Nobilis & claris ædibus illa fuit.
Omnia ſed longi detrivit temporis ævum,
Nil ſinit eximium quod latuiſſe diu.
Nec jam mira videt ſecli monumenta prioris
Templa, vel à Pariis cæſa theatra jugis.
Vixq; triumphales referunt jam ſigna columnas,
Vix Capitolini lucida templa Jovis.
Scilicet antiquas delerunt tempora moles,
Fermeq; cum Circis obruta Roma jacet.
Sed benè ſuccedit, quòd jam nova Roma *reſurgat,*
Scaldis *ubi refluo flumine volvit aquas.*
Cerne gravi pulchras ſurgentes marmore moles,
Cerne triumphalem, civica tecta, domum.
Omnia Romanum dices ſpirare nitorem,
Seu mores ſpectes, artificeſq; bonos.
Quod niſi me cupidæ fallant præſagia mentis,
Non erit Auſoniæ Belgica Roma minor.

At quis poſſet opes verſu celebrare ſuperbas Ioh. Bocchius Secretarius ibidem.
Laudibus æquali, tibi quas Antuerpia, natu
Indulſit pater ætherio? fortuna beatam
Reddidit, atq; tuis favit non invida cœptis,
Fecit & extremis celebrem te finibus orbis.
Et Tethys tibi blanditur feliciter æſtu
Æquoreo, dulcesq; bibunt Nereides undas.
Te colit, atq; ſui jactat Germania partem
Imperii, ſtupet & Gallus, mirantur & oræ
Auſoniæ, verumq; inter miracula ponunt,
Cumq; Caledonia ſtupet advena claſſe Britannus,
Heſperiiq; tuum populi, qua cœlifer Atlas
Reſpicit Herculeam connixus vertice Calpen,
Nomen amant, te Marmarici Libyciq; coloni,
Mutatisq; novi venerantur mercibus orbes,
Emporiiq; tui penetravit fama Syrenen.
Vidit & immotas radiis ſolaribus umbras,
Et qui Niliacum Meroës bibit accola fontem,
Ac nudus Garamas tibi notus & Indus, Eoa,
Quiq; coloratos diſtinguunt lampade vultus,
Et quibus aſtrictis calcatur Boſphorus undis,
Et glacies plauſtro teritur migrante, nivesq;
Sithoniæ, Scythiciq; palus Mœotica regni.
Et tibi Cecropii mittunt ſua munera cives,
Atq; Corinthiaco pontus qua clauditur Iſthmo:
Mittit & Ionias tellus Epidauria merces,
Nec Benace, tibi claſſes in littore Scaldis
Invidet æquoreo, nec vectas invidet orbe
Divitias alio, nec Iapidis alta Timavi
Oſtia, nec toto commercia libera mundo,
Fama nec imparibus ſe tollit ad æthera pennis.
Nos curſu trepidante vehunt, Antwerpia *donec* Nath. Chytræus.
Hic ubi navigera Scaldis *ſe proluit unda:*
Oſtentare procul nitidas ditiſſima turres
Inciperet, vallumq; altum, foſſasq; profundas.
Hic homines variis mundi regionibus ortos,

 Hiſpa-

Hiſpanos, Gallos, Italos, cultosq́; Britannos,
Omnigenasq́; orbis merces, artesq́; per urbem
Omnimodas, ſtudiumq́; lucri, populiq́; labores,
Miratiq́; domum inprimis, quam tempore cives
Exiguo, magnis ſed ſumptibus extruxerunt,
Viſum eſt hic aliquot ſpeculando inſumere luces.

EKELENFORDA.

EST Cimbricum Holſatiæ oppidum, cui verſus ſeptentrionem objecta eſt arx *Ekernborch*, ſitum in peninſula maris, quo ad 100. circiter paſſus circundatur: duas tantùm habet portas. Cerevíſia coquitur in ea tenuis, ſed ad purgandum idonea, diciturq; ab incolis Cacabilla: oppidum licet mari ſalſo claudatur, nihilominus tamen habet in plateis dulces fontes, ex quibus cerevíſia coquitur.

Eſt alias inter, quas Cimbria condidit, urbes
Navigio felix Ecceleforda *ſuo.*
Hinc capit urbanæ mediocria commoda vitæ,
Flamma licet parvas non ſemel hauſit opes.
Sunt triplices urbis turres, inſigne Sciurus
Jungitur, unde vetus plebs ea nomen habet.
Cur Eclefordenſis potus Cacabella *vocatur?*
Nempe quòd hæc bellè pota cacare facit.

HUSENUM, vulgò HUSEM.

EST oppidum Sleſwicenſe, portum habens navigationibus negotiatorum inſervientem. Hunc portum Oceani tractus, *Hever* nuncupatus efficit: hæc quamvis vicis ædibus ac amplitudine ſua Flenſburgo parum cedat, attamen jus civitatis, quo hodie fruitur, non ultra annos 28. obtinuit.

Ranzovius.
Huſſenum illuſtris pars eſt quotacunq; ducatus,
Qui nomen Sleſwig traxit ab urbe ſuum.
Holſatiæq́; Duci jam dudum paret Adolpho,
A quo juris habet Principe, quicquid habet.

Nam

Nam licet egregio ſit felix incola portu
Huſenſis, tutò ſolvere ut inde queat:
Mercibus atq; ſuis Hollandos poſſit & Anglos
Viſere, & exoticas inde referre domum.
Et licet haud cedat Flenſburgo, quo ſua crebrò
Transportare ſolet, vendere quæ ſtatuit.
Ritè per Heſperium queat ut mare currere, nec non
Longius amotos viſere poſſit agros:
Non hucuſq; tamen jus municipale valebat,
Quamvis optaret ſæpè parare ſibi.
Non ædes muro, foſſis, vallóve licebat
Cingere, ne contra ſumeret arma Ducem,
Nec ſe Dithmarſis adjungeret, effera quorum
Vita, eheu, belli fax furioſa fuit.
His verò victis eſt exoratus Adolphus,
Et jus Huſeno municipale dedit.
Illic & magnis extruxit ſumptibus arcem,
Qua non ulla quidem pulchrior eſſe poteſt.

HADERSLEBIA.

Est oppidum Epiſcopale Ducatus Sleſwicenſis, à *Waldemaro* Duce Jutiæ, jure civitatis condecoratum, gaudens portu tutiſſimo, qui orientalem Oceanum vergit. Habet ſcholam copioſis reditibus dotam. Vicosq; obtinet elegantes & ſpacioſos, ut & forum patens. In imo etiam limite Xenodochium habet ſplendidum.

A Duce Waldmaro primùm Haderslebia *nomen* Ranzovius.
Jutia cui quondam paruit, urbis habet.
Arx hìc ſtructa fuit vicino in colle, Johannes
Quam Dux illuſtris diruit Holſatiæ.
Diruit ac arcem, vicino in littore cœpit
Sumptibus haud parvis ædificare novam.
Hanſburgum dicunt, ſimul ut cum nomine notum,
Arcis quis fuerit conditor, eſſe queat.
Struxit in hoc templum ſpecioſum marmore & auro,
Syncero verbi motus amore Dei.

At nunc jure tenet Fridericus id omne ſecundus
Rex Daniæ, cujus famā perennis erit.
Et, quia Dux moriens, multa imperfecta reliquit,
Rex hæres opibus perficit iſta ſuis.
Ædes præterea cathedralis in urbe videtur,
In qua Rumpoldi ſunt monumenta Ducis.
Gymnaſium quoq; Dux magna cum laude Johannes
Extruxit, curam relligionis habens.
Attribuit reditus opulento Principe dignos,
Nam ſtudia in pretio duxit habenda ſibi.
Inſuper & tutum maris Haderslebia portum,
Fœcundos agros, paſcua læta tenet.

Mœnibus aut foſſis non cingitur, ſed tantùm, ut urbs Veneta, ſin maris, ideò non minus noctu quàm interdiu ad eam navigantibus p tet acceſſus. Adjacet urbi nobilis arx Hanſburgum, à Joanne Duce Ho ſatiæ conditum.

REINHOLDSBVRGA.

HOLSATIÆ oppidum, arce regia conſpicuum, à quodam Reinho do, qui nomen ipſi indidit, conditum, quod *Eidora* fluvius circu dat, & aliquoties curſu ſuo dividit, ita, ut inde navigationes commo in Hiſpaniam, Galliam, ac Angliam inſtitui poſſint.

Ex G. Bruino.

Urbem quam ſpectas, hæc Reinholdsburga *vocatur,*
Eidora eſt fluvius, qui prope volvit aquas.
Indidit huic urbi nomen Reinholdus & arci,
Danorum nunc Rex hanc Fridericus habet.

BERGA.

BERGA eſt urbs Norwegiæ præcipua, inter montes poſita, à quib etiam nominata eſt, antiquiſſima, utpote cujus *Pomponius*, *Me* *Plinius*, & alii mentionem fecerunt, hodie eſt ſedes Epiſcopalis ſub M tropoli Nidroſiana. Dies longiſſimus obtinet hîc horas viginti, brev

mus quatuor. Ad occaſum arcem obtinet regiam. Epiſcopalis ſedes ſubjecta eſt Archiepiſcopo Nidroſiano. Piſces hic capiuntur plurimi ex ſalparum & ſtrumulorum genere. Viliora ædificia obtinent tecta ex viridi ceſpite.

Urbs eſt mercaturis celeberrima, à piſcibus vento induratis notiſſima, illi enim tanta copia illic exportantur, ut tota Europa inde cibaria capiat.

Norwegiæ regno ſubjecta eſt Berga potenti, Ex Bruino.
Urbs mercaturâ ſat bene nota ſua.
Urbibus hæc aliis Hanſæ *ſe fœdere junxit,*
Non contemnendum quas decus, inter, habet.
Nec quod in acceſſos eſt inter condita montes,
Temporibus priſcis Berga vocata fuit.
Sed quod voliferis ſtatio eſt ſatis apta carinis,
Naufragio merces eripit atq; gravi.

FLENSBVRGVM.

FLENSBURGUM eſt celebre in Holſatia oppidum, quod una platea, at longiſſima abſolvitur, continet enim paſſus 1341. arcem habet in monte vicino, paret imperio Regum Daniæ. Nomen obtinet à Flenone quodam nobili, qui hic olim habuit caſas piſcatorias, & tuguriola ſibi tributaria, cum arce quadam circa annum 1200. vir nobiliſſimus *Henricus Ranzovius* in hunc modum deſcripſit:

Me Fleno ſtruxit vicini in littore ponti,
Nota ſatis non eſt cujus origo viri.
Ante fuit ſedes horum qui fallere piſces
Norunt, nunc domibus floreo magnificis.
Aptior haud urbs eſt mutandis mercibus ulla,
Prædita ſum portus commoditate boni.
Arx mihi perpulchra eſt, ſunt templa decore ſuperba,
Regibus & Ducibus ſunt data jura mihi.
Nunc me jure tenet pariter Fridericus & arcem,
In Dania & regno qui modò ſceptra gerit.

GOSLARIA.

EST urbs Thuringiæ Imperialis,ad *Goſam* fluvium,in confinio ſylve Hercyniæ, à quo denominatur, condita, argenti & plumbi fodini celebris: quas *Ramelli* cujuſdam equi (ut Pegaſi Hippocrenen in Heli cone) ungulas detexiſſe ferunt, unde monti *Ramello* nomen remanſit Eam muris ſeptam,legibusq; & privilegiis condonatam, *Henricus Au ceps* urbibus aſſcripſit. Muniri autem cepit anno 1200. poſt oppugnatio nem ab Imperatore Ottone inſtitutam. Anno 1541. urbs per Conſiſto rium Imperiale fuit in bannum declarata, propterea, quòd cœnobium in monte D. Gregorii expilatum, incendio dediſſet, Ducisq; Brunſwi cenſis nonnullos aulicos interemiſſet.

Puriorem Evangelii doctrinam ſuſcepit anno 1521. ex inſtinctu *Jo hannis Clepii*, qui in templo *D. Jacobi* erat vicarius, cui ſucceſſit *Johanne Weſſelius*: inde evocatus etiam eſt Magdeburgo *Nicolaus Ambſdorfiu* primusq; Eccleſiarum inſpector fuit conſtitutus *Johannes Amandus.*

Euricus Cordus.

Quæ ſita declivi Goſlaria *valle latebas,*
Vix è vicinis conſpicienda jugis.
Ardua jam ſublime ferens ſupra aſtra cacumen,
Perpetuos toto cernis in orbe dies.
Scilicet hoc ſacri munus ſolet eſſe Poëtæ,
Ut nequeat, vitam cui dedit ille, mori.

Petrus Lindebergius.

Herciniæ nitet urbs ſylvæ, quâ quæritur auri
Lamina, venæq; argenti, ſemenq; metalli,
Et prona aurifluo Goſlaria *colle ſuperbit.*

BERLINUM, Berlin.

BERLINUM eſt ſedes Marchionum Brandenburgenſium, ad *Sprean* fluvium, qui olim *Suevus* dictus fuit, condita, in quarum aula vix aliquando *Leonhardus Thurnheuſer*, ſectator Paracelſi, qui edidit librum de *Germaniæ fluminibus*, herbarium, & multa ſcripta alia. Dictam volun à Germanica voce Beer / propterea quòd ea ad plagam Septentrionale ſideri, quod urſa appellatur, ſubjecta eſt: vel ab *Alberto*, dem Beern

Princ

rincipe Anhaltino, à quo circa annum 1142. condita eſt. Anno 1574. cœnobium hîc Muſis conſecrari cœpit. Anno 1539. initium hîc factum eſt eformationis, purioriſq; Evangelicæ doctrinę primus buccinator fuit *acobus Straſnerus.*

Marchiacis fama jacet urbs celeberrima terris, Georg. Sabinus.
Quæ Ducis Harminii nobile fertur opus.
Vicinoq; gerit præclarum nomen ab Arcto,
Hic eſt Marchiaci regia celſa Ducis.
Labitur irriguus per mœnia flumine, Suevus
Wandalicè dictus, qui Sprea *nomen habet.*
Marchiacam lætus properè proficiſcar ad urbem, Hieron. Oſius.
Subjacet Arctoo, dicitur unde, polo.
Nomine quam dicunt Urſe, profectus in urbem. Idem.

Cœnobium Franciſcanum fundarunt Otto & Albertus, Marchiones ndenburgenſes anno 1272.

Anno 1539. Matthias Epiſcopus Brandenburgicus primùm ſacrantum ſub utraq; ſpecie diſtribuit.

ROTWILA.

Est urbs Rhætiæ Imperialis vetuſta, ad Nicrum amnem ſita, in qua exercetur *Conſiſtorium Imperiale.* De quo *Johannes Stumpfius lib. 5. 39.* ita ſcribit: *Aulicum ibi judicium eſt ſacri Imperii, ubi negotia diffira, & proſcriptiones perduellium diſcutiuntur, inſtitutum à Conrado nperatore, anno 1146.*

Summa quidem Deus eſt cœli terræq; poteſtas, Nic. Reuſnerus.
At adminiſtros is poteſtatis ſuæ
Delectos habet in terris, Regeſq; Duceſq;,
Ac judices, mundi velut quoſdam Deos.
Quæ fiunt oculus non omnia perſpicit unus,
Sic ordines magiſtratus habere ſuos.
Sic conſultores proprios habet omne tribunal,
Sic Spira *lectos, ſic Rotwila judices.*
Quorum ſupremus medio ſtat in agmine judex,
Si quando cauſas & negotia judicant.

Quæ

Quæ populis dent jura ſuis examinat, inde
Fraudem malorum vimq́; punit judicum.
Juſtus enim Deus eſt, æquum probat, odit iniquum,
Æquum dat æquo judici ſe judicem.

Occaſio autem illius Conſiſtorii hæc fuit: Cùm dictus Impera-
tor bellum gereret cum Lothario Duce Saxoniæ, competitore Roma
Imperii, & ab hujus urbis civibus præcipua quadam fidelitate fuiſſet a
jutus, hoc beneficio ſupremi judicii urbem affecit, conſtituitq́; ut co
ſtaret ex duodecim judicibus, ex ordine equeſtri, aut illis deficientibu
ex civibus, ejuſdemq́; Pręſes perpetua ſucceſſione Comes eſſet de *Sul*
in eoq́; ſententiæ ferrentur de gravioribus Imperii negotiis, veluti
banno Imperiali, & ſimilibus.

DRESDENA, DRESDA, DRESA.

EST urbs Miſniæ, quæ nonullis *Trophæa Druſi* dicitur, 3. milliarib
diſtans *Miſnia*, aſpectu ſituq́; amœniſſima, firmiſſimo muror
circuitu, foſſis ac vallis benè munita, ædificiorum nitore cum omni
urbibus Germaniæ certans, quam *Albis* allabitur, cujus margines p
ſtupenda ob longitudinem ſerie ex ſaxis fornicatus conjungit. Obti
enim in longitudine 800. paſſus, qui ferè conſtituunt milliare Italic
ad quam longitudinem nullus alius in Germania, nec Pragenſis in
hemia accedit, ferturq́; conditus circa annum 1070. At alii initium c
ditionis locant in ſubſequens quinquennium, ejuſq́; conditorem c
ſtituunt Ottonem divitem, ex reditibus argenti fodinarum Fribur
ſium. In citeriore parte habet *Dreſam* antiquam. Viſu digna in ha
be ſunt *ſtabulum Principis*, columnis ſuffultum, ac tanto ornatu edu
ut non Principis alicujus ſtabulum, ſed palatium videri poſſet.

Arx Principis ſuperbè educta, & probè munita: *templum ca*
drale D. Petro conſecratum.

Armamentarium omni genere armorum, veluti corporum
phractorum, tormentorum æneorum, ſcorpionum, mortariorum
conum, & arietum inſtructiſſimum, quæ omnia tam ſunt polita, ut
lum alibi in Germania reperiatur armamentarium, quod tanta mu
tie & nitore quovis tempore inſtructum reperiatur.

Th

Theſaurus Electoralis varia ingenioſè & artificioſè excogitata oſtentans magno cum cernentium ſtupore opera: veluti picturas, ſculpturas, horologia, gemmas, & cornu monocerotis maximi precii.

Ingredior tandem Dreſdam, *poſt otia longa,*
Pons ubi cum pulchra ſaxeus arce jacet.
Saxonici Ducis hæc præclari regia ſplendens,
In qua laudantur mœnia, tecta, viæ.
Continet Hypponæ ſtabulum præluſtre caballis,
Aurea Miſniacæ Dreſda *Smaragdus humi.*

Ioach. Edelingus.

Steph. Ritterus.

Henr. Albertius.

Templum S. Crucis fertur conditum circa annum 1229. à Conſtantia, Leopoldi Archiducis Auſtriæ filia.

Regio circa hanc urbem veteribus dicitur *Niſa*, cujus incolas difficili negotio Henricus Auceps ad Chriſtianiſmum convertit: ipſam etiam urbem Dreſdam Eccleſiæ Miſnenſi donavit, apud quos etiã manſit uſq; ad Friderici Marchionis Miſnenſis tempora: à quo poſtea tempore variis vicibus, quoad ſuperiorem magiſtratum, ſubjecta fuit. Primùm enim Adolphus Imperator eam ſibi ſubjecit, inde venit in poteſtatem Regum Bohemiæ per Epiſcopum Miſnenſem Albrechtum, anno 1313. qui eam in feudum conceſſit Wenzelio Regi Bohemiæ, poſt cujus obitum circa annum 1326. rurſus rediit ad Marchiones Miſnenſes.

Anno 1343. 11. Martii, hîc ortum Albis *diluvium* tres pontes diruit, & aliquam partem ſupra dicti pontis lapidei.

Circa annum 1429. gliſcebat hoc loco, & in multis aliis *bellum Huſſitarum*, quo tempore etiam urbs *vetus Dreſda* cum aliis urbibus expilata, & incendio data fuit: annoq; ſequenti ab iiſdem fuit infeſtata, quos tamen Fridericus II. Elector Saxonicus, adductis ad pontem æneis tormentis, loco cedere coëgit.

Fitq; apud Æneam Sylvium (qui poſtea ad dignitatem Papalem evectus, Pius II. dici cœpit) mentio alicujus *Petri Dreſdenſis*, Johannis Huſſi Paraſtatæ, qui cum Huſſo communionem S. Cœnæ Dominicæ ſub utraq; ſpecie laicis concedendam eſſe aſſeruit: & pro hæretico habitus, juſſus fuit excedere Praga, Miſnamq; delato, Rectoratus illius loci fuit commiſſus: hinc evocatus eſt *Zwickaviam*, poſtea *Chemnitium*.

Anno 1447. cùm urbis ærarium ſumptibus tum bellicis, tum Eccleſiaſticis in extructionem templorum expenſis fuiſſet exhauſtum, Senatus impetravit in hoc loco mercium Bohemicarum depoſitionem.

Anno 1484. Senatus ab Electore Erneſto impetravit *juriſdictionem:* ſub conditione tamẽ certæ ſummæ pecuniæ quotannis pendendæ.

Anno 1491. dimidia ferè urbs, & templum S. Crucis incendio periit, utriuſq; inſtaurationem poſtea fideliter conſilio & ope juvit Albertus Dux Saxoniæ.

Anno 1519. condi cœpit templum D. Bartholomæi: idem etiam ſequentibus annis tum multis aliis commoditatibus, tum præcipuè valli eductione, & foſſæ circumductione urbi ſaluberrimè proſpexit.

Anno 1523. nuptias hîc celebravit *Philippus Heſſiæ* ille Achilles, cum Chriſtiana Georgii Ducis Saxonici filia.

Anno 1536. *Noſodochium D. Jacobi* per Ducem Georgium fui[t] fundatum, & locupletiſſimis reditibus dotatum.

Anno 1544. per Mauritium & Auguſtum Duces Saxoniæ, *arx* muniri cœpit.

Anno 1547. ob metum adventus Friderici Electoris pars aliqua pontis fuit dejecta, ut hac ratione hoſtis prohiberetur aditu, cujus adventus per incendia & tormenta bellica urbem valde deformavit. Capto autem Electore pons priſtinæ integritati fuit reſtitutus.

Anno 1550. urbs per Ducem primum Georgium vallis foſſisque muniri cœpta, magis magisq; fuit per munitionẽ firmata, ac utriuſq; veteris & novæ urbis imperiũ, ad propagandam concordiam, fuit unitum.

Anno 1551. *arx* per Ducem Mauritium ampliata, ac magis magisq; fuit exornata.

An. 1580. Conſiſtorium Eccleſiaſticũ Miſnâ huc fuit tranſlatum.

BRANDENBURGUM.

EST Metropolis Marchionatus Brandenburgici, ad *Spream* fluvium ſita, quam olim *Brenneburgum* fuiſſe dictam aſſerunt, quod nomen Dux *Brennus* ipſi indidit. Fuit hic olim πάνθεον Wandalorum, quorum Dii inter cæteros fuere Zornebock & Scharðewitz / veluti traditur in Chronicis Merſburgicis.

Georg. Sabinus.

*A Duce quæ Brenno *condita, nomen habet.*
Id Sprea *teſtatur, gelidis uberrimus undis,*
Qui veteri dictus nomine Suevus erat.

Cœrn

Cæruleum cujus perlabitur agmen aquarum, Idem.
Hanc & arenoſo flumine radit humum.

VBERLINGA, Vberlingen.

UBERLINGA, olim *Iburinga* dicta, fuit Sueviæ Ducum regia, quorum ſervitutis jugum excutiens, tandem anno 1267. facta eſt libera: ſita eſt in *lacu Podamico*, ubi ſtatio eſt & trajectus navium, frequentesq; hic exercentur navigationes: vini præterea ac frugum copia abundat.

Si deſit pietas, ut ſubſit copia magna, Nic. Reuſnerus.
Plus urbi deerit, quàm ſuberit, domi.
Nam ſi qua pietas ſanctiſſima floret in urbe,
Hanc nunquam bonitas deſtituit Dei.
Sufficit omne bonum larga cui gratia dextrâ,
Et cornu beet hanc copia divite.
Felix urbs, utrumq; bonum cui contulit ille
Rerum Rex dominus, maximus omnium.

BLASSENBVRGVM.

EST urbs Franconię, ad Mœnum fluvium ſita, bene munita & turrita.

Quæ Blaſſenburgum *turritis æmula cœlo* Taubman.
Molibus aſſurgit, tremor hoſti, gloria civi.
Quæ Blaſſenburgi ſtructura minatur Olympo, Idem.
Atq; humiles Mœni deſpicit alta vias.

HERBIPOLIS, Würtzburg.

EST urbs Franconiæ, quam *Celtes* vocat *Erebipolin*, *Spanheimius Marcopolin*, *Ptolemæus Arctavum*, in plano ſita, collibus amœnis undiq; cincta, multas oſtentans antiquitates, quam ad occaſum Mœnus præterfluit, cujus ripas utrinq; jungit pons lapideus, fortiſſimis innixus pilis. Ultra Mœnum in vicinia arcem tenet penè inexpugnabilem, Epiſcopi ſedem. Urbs eſt populoſa, & multis templis ac monaſteriis referta.

Camerarius.

Tertia lux urbiſq́; oſtendit manè renidens,
Quæ vetus à muſto mœnia nomen habet.
Franconicæ caput hoc ſicut gentis fuit olim,
Nunc etiam eſt ſedes Principis ille locus.

Wurcipurgiacum vocat incola, &c.

Taubmannus.

Quam flumen lambit Mœnus, cui nomen ab herbis
Eſſe volunt patrii ſermonis origine factum.

Ioh. Lorichius.

Sic nos Würzburgum ſubeuntes nobile, primùm
Cernimus inſignes, tecta vetuſta, domos.
Obvius ante ſuam præſul clariſſimus urbem,
Excipit adventum, magne Philippe, tuum.
Et te ſublimem lætus conducit in arcem,
Hoſpitioq́; patent mœnia cœlſa tuo.
Cernimus hîc arces, fora, templa, theatra, plateas,
Quicquid & in tota viſibus urbe patet.
Effigies Martis, magnæ ſimulachra Dianæ,
Sub foribus dantur conſpicienda ſacris.
Quorum vox hominis ſi magna foramina perflet,
Certum eſt horribiles edere poſſe ſonos.
Ex adytis veluti ſonuerunt Phœbades imis,
Mugiit ut furiis acta Sibylla novis.

Propter nominis autem notationem, qua etiam *urbs Plutonis* dicitur, credibile eſt hîc Plutonem fuiſſe cultum cum Marte & Diana, vel uti ex modò allegato *Johannis Lorichii* patuit carmine. Bacchum præterea in ſpelunca vicini montis hîc fuiſſe cultum volunt. Quamvis pluribus, ut & in mox allegando carmine *Franciſco Ripenſi*, placeat Latinè ab *herbis*, & apud Germanos ab *aromatibus* denominari.

Circa annum Chriſti 680. à Papa Benedicto II. huc miſſi *Chilianus, Colonatus*, & *Theodmannus* Scoti, tum alios multos, tum etiam Gozbertum, Francorum Ducem, Chriſto adduxerunt, qui tamen ob confeſſionem Chriſtianam à Gailina conjuge internecioni datus eſt, relicto poſt ſe hærede Chriſtiano Hentano, qui *templum* montis *B. Virgini ſacrum* condidit.

Poſtea circa annum Chriſti 750. Bonifacius, Epiſcopus Moguntinus, hîc Epiſcopatum inſtituit, ita ut unus idemq; tum Epiſcopi, tum Ducis Franciæ dignitate fulgeret, atq; hinc eſt, quòd etiámnum Epiſco-

pu

miſſam celebraturus gladium, juriſdictionis civilis indicem, haud gè à ſe poſitum, in promptu habeat, quod etiam hoc ejus ſymbolum uit: *Herbipolenſis ſtola enſe judicat ſola.*

Xenodochium hîc viſitur ſtructuræ admirandæ.

Urbs Martis ſæpè ancipitem aleam experta eſt bello decertans Comitibus Henneburgenſibus, & Epiſcopo Bambergenſi.

Anno 1389. ab Epiſcopo cives divortium facientes ſuſcepere Imatorem Wenceſlaũ, cùm verò hos ille non defenderet, ſe rurſus ſubrunt Epiſcopo.

Anno Chriſti 1390. bellum ortum eſt inter Epiſcopum, qui erat mes Schwarzburgenſis, & Marchionem Miſnenſem, cui cauſam erat ruſticus Marchionum ſubditus, qui in furto piſcium deprehenſuſpenſus fuerat: cumq; Marchio iſtam injuriam ad ſe traheret, & *chtenbergam* ac *Kalam* occuparet, Epiſcopus damnum iſtud damno mpenſaturus, multis modis Marchionum ſubditos afflixit: eaque aſione magnam vim æris alieni conflans, Herbipolenſes ad contrionem quandam pecuniariam ſolvendam cogere allaboravit, illi vepiſcopum cum omnibus clericis urbe expulerunt: cumq; Epiſcollatam injuriam vindicaret, urbs capitur, mœnia ſolo æquantur, & na civium pars trucidatur.

Anno 1426. ſeditionem contra Epiſcopum Canonici & cives momt, quorũ tamen ſævitiam Epiſcopus cæſis aliquot civibus repreſſit.

Anno 1157. Comitia hîc celebravit Imperator Fridericus I.

Anno 1209. hic Comitia celebravit Otto IV. ſimulq; nuptias ceavit cum defuncti Imperatoris Philippi filia.

Anno 1221. Imperator Fridericus II. hic Comitia celebravit, in ous conquæſtus eſt de iniquo Pontificum Romanorum auſu, quo eligendi Imperatoris Romani ad ſe rapere tentent: cauſam querelæ erat factum Honorii, Romani Pontificis, à quo ipſemet fuerat in num declaratus.

Anno 1085. urbs occupata fuit à Saxonibus, Heſſis, & Wetteraqui adverſus Imperatorem Henricum IV. ſeditionem moverant, & ò tutius Imperatori poſſent reſiſtere, eam obſederant, atque ita ſe eſtati ſubjecit Saxonum, à qua tamen per dictum Imperatorem rurliberata fuit, cùm illi inſufficienti præſidio defenſam urbem deſtiſent.

Anno 1400. cives bellum geſſerunt cum Gerhardo Schwarzb genſi ſuo Epiſcopo, à quo tamen prælio victi maxima ſenſere inco moda.

Anno 1563. *Wilhelmus de Grumbach*, nobilis Francus, Alb Brandenburgici Dux militaris, agrum Wirtembergicum multis m afflixit, ob quam cauſam cùm Epiſcopus ipſi eriperet bona feudalia (enim Epiſcopi vaſallus) Herbipolim aggreditur, occupat, & in illa nonicorum excutit rapinis ædificia: Epiſcopum etiam per alios in necioni dat: poſtmodum illum ab Imperatore bannitum recipit Jo nes Fridericus, Dux Saxoniæ, in arcem Grimmenſtein / qua per Au ſtum Electorem Saxonicum expugnata, perduellio in quatuor pa fuit diſſectus.

SERIES EPISCOPORUM HERBIPO- lenſium, ex P.B.

1. *Burchardus*, natione Britannus, à Bonifacio populari ſuo ſcopo Moguntino conſtituitur Epiſcopus, præfuit Eccleſiæ an. 40. Kilianum cum ſociis ſuis martyres inter ſanctos retulit, templumq extruxit, quod novum monaſterium, ſive novam Baſilicam hodie cant, ipſo eo loco, quo interfecti ſunt. In ejus templi crypta poſuit hos verſus:

Hi ſunt Herbipolis, qui te docuere magiſtri,
Qua verum coleres relligione Deum.
Impia quos tandem juſſit Gailana *necari,*
Cœlavitq́ ſub hunc corpora cæſa locum.
Ne turpi ſine laude ſitu defoſſa jacerent,
Corpora Burchardus ſub monumenta locat.

Huic Epiſcopo dedit Carolus Magnus docendos duodecim o des à devictis Saxonibus miſſos, obiit an. 791.

2. *Maingudus*, Comes Rotenburgicus ad Tubarum, m chus ordinis S. Benedicti, in cœnobio Fridiſſarienſi Haſſiæ, electus a 791. præfuit an. 3. reſignavit Epiſcopatum.

3. *Bernwolphus*, electus an. 794. præfuit an. 6. obiit anno 8

4. *Ludericus* præfuit an. 3. obiit an. 804. ſub Carolo magno.

5. *Aigelwardus* præfuit an. 3. extinctus an. 810.

6. *Wolfgerus*, electus anno 810. rexit annos 21. hic inte

Sy

odo Aquiſgranenſi, celebratæ ſub Ludovico Pio, obiit anno 831.

7. *Hunibertus* electus an.832.obiit an.841.

8. *Godeboldus* electus an.841.præeſt an.11. ſub hoc flagravit tem-
n cathedrale.

9. *Arno* præfuit an.36.ſub Carolo Calvo, Carolo Craſſo, & Ar-
pho, interfectus an.891.à Normannis.

10. *Radhulpus*, Thuringiæ Landgravius, conſtitutus ab Arnul-
anno 892.homo ſtolidus, obiit an.908.

11. *Dietho* electus anno 908.præfuit an.24.

12. *Burchardus*, ex Abbate Hirtzfeldenſi factus Epiſcopus ab
rico Aucupe, præfuit an.9.extinctus an.941.

13. *Poppo I.*Burggravii Herbipolenſis filius, Ottonis Magni co-
us, præfuit an.19.deceſſit anno 961.Ratiſbonæ.

14. *Poppo II.*patruus Popponis I. electus an.961. ſedit an.23. in-
it Synodo Romæ coactæ ab Ottone Imp.

15. *Hugo*, Ottonis II. Imperatoris Cancellarius, electus anno
præfuit an.5.obiit an.989.

16. *Bernwardus*, Comes à Rotenburg ad Tubarum, defunctus
995.

17. *Henricus*, Comes à Rotenburg, à brevi corpore dictus Hetze-
cognato ſuffectus eſt, fuit frater Heriberti, Archiepiſcopi Colo-
is, inſtituit Epiſcopatum Bambergenſem, obiit an.1018.

18. *Meginardus* præfuit an.15. ſub Henrico II. à quo jus impe-
cudendæ monetæ, extinctus eſt an.1033.

19. *Bruno*, Conradi II.Imp.patruelis, præfuit an.11. obiit in Pan-
an.145.ex lapſu cœnaculi, ſepultus Herbipoli.

20. *Adelbero* electus an. 1045. ejectus ab Henrico IV. Impera-
poſtea reſtitutus, iterum ejicitur.

21. *Meginardus II.* conſtitutus Epiſcop. ab Henrico IV.anno
.ejectus, reſtituitur, obiit an.1088.

22. *Anhardus* à Henrico V.Imp. factus Epiſcopus, præfuit an.
hoc inſtituta eſt expeditio in Palæſtinam à Godofrido Bullioneo,
q; Jeroſolyma.

23. *Rupertus* obiit an.1106.

24. *Ehrlongus* ſub Henrico IV. & V. Imperatoribus variam ſor-
expertus eſt, bis à patre ejectus, bis reſtitutus à filio, ſedit an-

nos,

nos 16. excommunicatus à Pontifice, obiit anno 1122. hic primus enſ
ſibi præferri juſſit.

25. *Bugkerus* obiit an. 1130. contra quem datus eſt ab Henrico
Imperatore Gebhardus.

26. *Embricho* electus an. 1131. fuit apud Imperatores Lothari
Saxonem, & Conradum Suevum in magna gratia: ab hoc etiam miſ
Conſtantinopolim. Otto Friſingenſis autor eſt, Conradum in lit
ad Emanuelem datis, vocaviſſe ipſum cor ſuum, & animam ſuam, o
anno 1147.

28. *Sigefridus* obiit an. 1147.

29. *Gebhardus*, Comes ab Hennenberg, obiit an. 1161.

30. *Henricus II.* defunctus anno 1165. quum Fridericus Ba
roſſa Comitia agitaret Herbipoli.

31. *Heroldus* præfuit an. 8. defunctus eſt an. 1172.

32. *Reinhardus* defunctus an. 1182.

33. *Godefridus*, Friderici Barbaroſſæ Cancellarius, electus a
1182. ſuſcepta in Aſiam expeditione, obiit Antiochiæ an. 1186.

34. *Henricus II I.* profectus cum Friderico I. in Aſiam, ſtati
reditu extinctus eſt Herbipoli anno 1193.

35. *Godefridus II.* Comes ab Hohenlohe, præfuit an. 5.

36. *Conradus*, ex Epiſcopo Hildesheimenſi factus Epiſc
Herbipolenſis anno 1198. cum Henrico VI. Imperatore profectu
in Aſiam: poſtea reverſus à duobus nobilibus nefariè occiſus eſt a
1203. ſitus eſt Herbipoli in ſumma Baſilica.

37. *Henricus IV.* commendatus à Rege Philippo, eligitur
1203. obiit an. 1206.

38. *Otto* præfuit an. 16. obiit an. 1223.

39. *Theodoricus* præfuit an. 15. defunctus an. 1224.

40. *Hermannus*, Baro à Lodenburg, obiit an. 1250.

41. *Hiringus* ſub Rudolpho Habſburgio, ſedit an. 16. vir in
niter crudelis.

42. *Conradus*, Comes à Trymberg, electus an. 1267.

43. *Bertholdus*, Dominus in Sternberg, electus an. 1268. de
ctus an. 1287. hic cives Herbipolenſes factioſos prælio vicit.

44. *Mangoldus* obiit an. 1301. huic cum Herbipolenſibu
petua fuit contentio, quæ ægrè ſopita eſt à Rudolpho Habſpurgen

45.

45. *Andreas*, Baro à Gundelfingen, defunctus anno 1315. Herbi-
olenſes domuit, abrogatis ipſorum tribubus & ſodalitatibus.
46. *Godefridus III.* præfuit an. 7. obiit an. 1322.
47. *Wolframus*, nobilis à Grumbach, obiit an. 1333.
48. *Hermannus*, Baro à Liechtenberg, ſub Ludovico Bavaro à
anonicis Cæſareis lectus contra Ottonem Wolffskelium Pontificiū,
dit an. 2. & reſignavit.
49. *Otto Wolffskelius* electus in ſchiſmate confirmatur à Johan-
XXII. Papa, & Benedicto XI. ſedit an. 10. defunctus eſt an. 1345.
50. *Albertus*, Comes ab Hohenberg, à Clemente VI. deſigna-
s, renunciavit.
51. *Albertus*, Comes ab Hohenlohe, electus à Capitulo an. 1345.
functus anno 1372.
52. *Gerhardus*, Comes à Schwartzenburg, præfuit an. 28. Her-
olenſes rebelles domuit, obiit an. 1403.
53. *Johannes ab Egleffſtein*, ex coadjutore Epiſcopus, ſedit an. 9.
tinctus an. 1412.
54. *Johannes à Brun* præfuit an. 29. Herbipolenſes tumultuantes
git, interfuit Concilio Baſileenſi, reſignavit Epiſcopatum an. 1435.
55. *Sigiſmundus*, Saxoniæ Dux, præfuit an. 3.
56. *Godefridus*, Baro à Lymburg, ſedit an. 12. hic primus ſe Franco-
Ducem ſcripſit, eò quòd Albertus Brandenburgicus hunc titulum
rpaſſet, defunctus eſt anno 1455.
57. *Johannes à Grumbach* præfuit an. 11. obiit anno 1466.
58. *Rudolphus à Seherenberg*, ſedit an. 29. hujus magnæ virtutes
dicantur.
59. *Laurentius à Bibra* ſedit an. 24. obiit an. 1519.
60. *Conradus à Thungen*, Oſtrofrancus, rexit annos 21. obiit an.
Chriſti 1540.
61. *Conradus à Bibra*, defunctus an. 1544.
62. *Melchior Zobelius* Oſtrofrancus, vir gravis & prudens, ne-
è intefectus juſſu Grumbachii, à Zobicio ſicario.

Scilicet Hectoreos populos viſurus, & urbem,
Quam vetus à muſto nomen habere ferunt.
Noſtra ſed herbarum de nomine nuncupat ætas,
Mœnus eam liquidis perfluit uber aquis.

Ioh. Franceſius Ripenſis.

MVLHVSA.

EST Thuringiæ oppidum Imperiale, ad *Unſtrum* fluvium conditum bello Ruſticano famoſum, quo tempore à Principibus Germaniæ inprimis verò à Philippo Haſſiæ Landgravio fuit obſeſſum, ac ob rebellionem magna vi pecuniæ mulctatum.

Nic. Reuſnerus.

Tu quoq; ſat felix campis atq; ubere glebæ,
Imperio Mulhuſa fidem nomenq; dediſti.
Quà ripam effuſis ſuperans ſæpè Unſter *habenis*
Auguſtam, tacitoq; ſecans Tempe aureæ curſu
Labitur, & Werræ *ſe deniq; condit in alveo,*
Aurea ſunt verè, tot donis inclyta, Tempe:
Luxuriat campis hic Bacchus nempe Ceresq;,
Iſatisq; ſuos ditat fœcunda colonos,
Puniceoq; crocus genialis ſpirat in arvo:
Cætera ne memorem multis communia campis,
Felices cives, ſua ſi quoq; munera norint.

Idem.

Imperii Mulhuſa *ſoror Thuringica ſacri,*
Mœnibus ac populis urbs celebrata ſat eſt.
Dives opum pecorisq; & fertilis ubere glebæ,
Fœcundat pingues profluus Unſter *agros.*
Ruſtica ſeditio nomen dat clarius urbi,
Sit procul à noſtro peſtilis orbe lues.

Anno 1181. à Duce Henrico Leone miſerabiliter dilacerata, ac i[n]cendio data eſt.

Anno 1429. Duces Saxoniæ urbem hanc Imperio Romano ſu[b]ducere, & ſibi adducere conabantur, quorum tamen conatus infelix fu[it] & irritus. Subordinabant enim aliquot currus onerarios ſub ſpecie v[e]ctionis rei frumentariæ, cùm interim eſſent referti militibus ferreis i[n]dutis thoracibus: at Mulhuſani, cognita fraude, convocarunt ad pulſu[m] campanæ ſuos cives, qui, concurſu facto, hoſtes partim trucidarunt, p[ar]tim in fugam converterunt.

An. 1525. cùm Germania multis in locis bello arderet propter cōm[o]tionem Ruſticanã, fax & tuba commotionis *Tho. Münzerus* ſe in ha[nc] urbe[m]

rbem recepit, acceptaq; concionandi poteſtate vehementer in magi-
ratum invectus eſt, tandemq; apud cives tantum effecit, ut Senatus ab
fficio removeretur, ejuſdemq; in locũ alius ſurrogaretur: inde itum eſt
l clericorum cœnobia, quæ omnibus urbis in locis rapinis fuere expo-
ta, ipſemet etiam *Münzerus* ædem D. Johannis occupavit, bona inha-
itatorum rapuit, Senatum ipſemet frequentavit, & omnibus modis
ebem ad arma ſuſcipienda incitavit. At Principes Germaniæ prope
anckenhuſam omnes quas ille ad arma incitaverat fuderunt copias,
& multis aliis in locis Germaniæ, velut in Frañconia, Swevia, Thu-
igia, Weſtphalia, Briſgovia, Alſatia, Epiſcopatu Saliſburgenſi, be-
ficio ſcilicet fœderis Swevici, ita ut intra menſem ultra centum ruſti-
rum millia variis in Germaniæ locis profligata fuerint. Imperator ve-
militiæ fuit *Georgius Truchſeſius de Waldburg*, qui nec corpori, nec
tæ ſuæ parcens omnibus in locis ruſticanam cohortem adortus eſt, &
internecionem delevit: ipſe etiam *Münzerus* captus, & ante Mülhu-
n capite mulctatus eſt: annus rei geſtæ ſignificatur in hoc Eteoſticho:

CaptVs erat GaLLVs, CoeVnt CVM rVre Cohortes.

Urbs quoq; Mulhuſa 19. Maji occupata Principibus ſe dedidit, ac
opter facti temeritatem quadraginta millia florenorum iiſdem pen-
e coacta fuit.

Anno Chriſti 1542. hic initium ſumpſit reformatio Evangelica,
maq; Evangelica concio fuit habita à *Juſto Menio.*

Anno 1566. monachi hujus loci juſſi ſuam in colloquio cum Au-
tanæ confeſſionis confeſſoribus habendi religionem defendere, ma-
erunt claves Senatui templi tradere, quàm colloquium ſubire: in cu-
rei memoriam quotannis in feſto Epiphaniæ cani ſolet: *Cecidit Ba-
on illa magna.*

JENA.

ENA eſt urbs Thuringiæ, ad Salam fluvium condita. Nomen nonnul-
i à Jano deducunt, quod tamen minus probabile eſt, cùm hic in Teu-
onico ſolo cultus non legatur. Placet ergo *Stigelii* ſententia, quod di-
ur ab Hebræo *Jayn*, quod vinum denotat: eſt enim ſolum genero-
ini ferax, quod cùm olim ex hoc loco *Wimariam* venale exportare-

tur,utriq; urbi nomen indidit.Nobilis eſt ob *Academiam* anno 1550.pe
Fridericum Electorem Saxoniç,tum quidem in captivitate conſtitutum
fundatam: at poſtea anno 1555. ſolenniter privilegiis condonatam,died
25.Januarii introductam per Duces Saxonicos Johannem Fridericum
medium, Johannem Wilhelmum, & Johannem Fridericum III. fra
tres,& commemorati Electoris filios, priuſquàm à ſe diſſiderent ob re
bellionem Grumbachii.

Taubmannus. *Jena racemiferis quà ſtat amicta jugis.*

Idem. *Præcipuè* Jenam *coluiſti,ubi* Lipſius *olim,*
Reuſneriq; *hodie* Rhodomannus *& ille deſerto,*
Qui verſu exequias Haſſo Prætorius *ivit.*

Stigelius. *Hinc placet Hebræo verbis hanc nomine dici,*
Dum vetus à Jayn *nomen* Jena *tenet.*
Cui ita crediderim,niſi mentem vocula fallit,
Certa hujus ratio nominis eſſe poteſt.
Quippe vocat Jayn *Solymæ pius incola terræ,*
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.
Quæ caput in mediis urbs fertilis erigit uvis,
Hanc quiſquam à vino nomen habere negat?

Cœnobium Prædicatorum à Dominis de Leuchtenburg anno Chri
ſti 1286.fuit fundatum.

Docuit olim in hac Academia aliquandiu *Juſtus Lipſius*, & hod
in eadem clarent *Dominicus Arumæus*, J.U.D. & Dicaſterii Provincia
aſſeſſor,& *Elias Reuſnerus,* hiſtoriarum & Poëſeos Profeſſor.

DARMSTADIUM.

Est oppidum elegantiſſimum, in finibus Palatinatus ſitum, Prin
cipum Heſſiæ Darmſtatinorum ſedes aulica, quorum etiam in med
foro arx conſpicitur anguſtiſſima. Olim hîc Comites de *Catzenelnbo*
arcem habuere benè munitam, cui ſucceſſit hæc nova ab Illuſtriſſi
Principe *Georgio, Haſſiæ Landgravio, Philippi Haſſiæ* illius *Achillis* fi
condita,cum adjacente amœniſſimo quodam viridario.

Noviſſimè ſuburbio quodam, cujus ædificia miro artificio,
auſpicio Illuſtriſſimi *Ludovici* Haſſiæ Landgravii, Academiæ Gieſſe
fun

ndatoris, Domini mei clementiſſimi exornata ſunt, in quam urbem quentibus carminibus aliquando luſi *Steph. Ritter:*

Urbs præclara ſitu, tectis decorata ſuperbis,
Cui præbet magnum vinea culta decus.
Qualem commendat benè ſecto curia ſaxo,
Curia quæ medio conſpicienda foro.
Conſpicienda foro, commendat regia, mirè
Splendens, à nullo concelebranda ſatis.
Condecorant noviter conſtructa ſuburbia pulchrè,
Mirum Ludwici *Principis illud opus.*
Cernitur hîcce patens, multorum luſibus apta,
Area, quæ rubro picta colore nitet.

NOVIOMAGUM, NEOMAGUM.

ſt urbs antiqua, ad ſiniſtram *Wahalis* ripam ſita, ubi & ejus profundiſſimus alveus, quæ videtur fuiſſe *Battonis* regia, ſiquidem *Batburgum* arcem vicinam habet, & intra urbem *Heſſum* montem, à ſi- (ut exiſtimant) Battonis *Heſſo* ſic cognominatum. Hanc urbem colſam Fridericus Barbaroſſa reſtauravit, cujus rei monumentum in ea at hiſce barbaris & leoninis verſibus conſignatum:

Anno milleno poſtquam ſalus eſt data ſeclo
Centeno juncto, quinquageno quoq; quinto,
Cæſar in orbe ſitus Fridericus, pacis amicus,
Lapſum, confractum, vetus, in nihil ante redactum
Arte, nitore pari, reparavit opus Novemagi.
Julius *in primo tamen extitit ejus origo,*
Impar pacifico reparatori Friderico.

SALTZBURGUM.

Vetustissimum Norici oppidum, hodie Bavariæ metropolis: olim *Juvaria* dicebatur: Ptolemæo *Gamandurum* nuncupatur.

Hanc urbem Julius Cæſar victis Germanis condidit, quam poſtea Att
la Rex Hunnorum deſtruxit, at Robertus Epiſcopus inſtauravit: eſt c
Epiſcopalem dignitatem celeberrima. Nomen *Saltzburg* accepit à fo
tibus ſale æſtuantibus.

Conrad. Celtes.

Qui mihi de celſis nuper fuit Alpibus actus,
Oenus ubi ac Atheſis murmura rauca facit.
Argenti æterno ſcaturit qua vena metallo,
Et ditat totam patriam Alemanicam.
Hîc halant liquido puro & de fonte ſalinæ,
Ditantes Bavaros, Auſtriacosq; Duces.
Hîc turba eſt terræ nigræq; ſimillima morti,
Qui ſolvunt vaſtis ignibus æra ſuis.
Haud credas noſtris decreta metalla per ignem,
Sed Phlegethontæis mundificata vadis.

SULTZBACHIUM.

EST oppidulum Rhætiæ, ad quod maxima effoditur ferri copia,
oppiduli Comitibus conditum.

Caſp. Bruſchus.

In Sultzbacenſis nimirum mœnibus urbis,
Effoditur ferri copia dives ubi.
Caſtelli Comites quondam hunc fundaſſe feruntur,
Qui terræ domini ſcilicet hujus erant.
At Sultzenbachum dixiſſe, ſuis, quaſi rivum,
Quòd ſus ad rivum fœta reperta fuit.

COLMUNZA.

EST urbs Rhætiæ vetuſta, ad *Nabi* & *Vilſi* amnis confluentiam ſ

Caſp. Bruſchus.

Colmunzam ſubeo veterem, cùm Phœbus anhelus,
Heſperium feſſos in mare merſit equos.
Urbs hæc parva Nabi coitu, Vilſiq; celebris,
Præbuit hoſpitium nocte madente mihi.

LYNCIA.

ST urbs Auſtriæ, ad Danubium ſita, paucis quidem, at ingentibus adornata ædificiis, inprimis illis, quæ in foro conſpiciuntur. Arcem eterea oſtentat pulcherrimam.

Urbe ſed egreſſis, clarum quæ nomen acutæ Caſp. Bruſchus.
Lyncis habet, laus eſt, & nobilis Auſtridos oræ
Gloria, parva quidem, ſed amœna urbs, claraq́ʒ pulchra
Arce, amploq́ʒ foro, prope ripam fertilis Iſtri.

STEVRECCA.

ST arx Auſtriæ ampliſſima, elegantiſſima, & benè munita, eo in loco, ubi ſe *Turna* amnis in Iſtrum exonerat, extruit.

Steureccenſem placuit deſcendere ſedem, Caſp. Bruſchus.
Pulchrior hac extat vix arx & major ad Iſtrum,
Ambiguum poſitu melius defenſa, manúve
E regione, vitro ſimilis, decurrit in Iſtrum
Turna, *ſub arce fluens.*

EBERSPERGA.

ST arx Auſtriæ, ad *Turnam* fluvium ſita, à Patavino quodam Epiſcopo condita.

——Vitro ſimilis decurrit in Iſtrum Caſp. Bruſchus.
Turna, *ſub arce fluens quæ nomina montis apriq́ʒ*
Nota gerens, olim Patavino condita cœpit
Præſule, præclaris nuperq́ʒ laboribus aucta eſt
A duce ſacrorum, qui nunc moderamina templi
Sancta tenet.

ANASVM.

ST urbs Auſtriæ, ad Anaſum fluvium condita: unde etiam nomen ſortita eſt. *Münſterus* eam Aniſum appellat.

Finiti-

Caſp. Bruſch.

Finitimamq́; iſtic oram luſtravimus omnem,
Transfluvium citraq́; ſitam, ſegeteſq́; feraces;
Et circumfuſis loca feliciſſima campis:
Inprimis celebrem oppoſitis in collibus urbem,
Cœruleis ab aquis Anaſi ſic nomine dictam,
Ingeniiſq́; opibuſq́; & lætâ pace virentem.

Hanc urbem olim etiam *Laureacum* fuiſſe dictam, & in ea Rom nos Satrapam conſtituiſſe teſtatur *Münſterus Coſmogr. ſuæ lib.3.* cui adſ pulatur *Caſparus Bruſch.* in ſequentibus:

------Ex Anaſi cognato flumine dicta,
Quæ vetus à Lauro quondam cognomen habebat,
Præſulibuſq́; fuit ſedes.

BRVNSWIGA.

Est oppidum in Ducatu Brunſwicenſi ſitum, foſſis, valloque nu triplici, nunc duplici munitiſſimum, ita, ut ſæpè obſidiones duri mas Ducum Brunſwicenſium fortiter ſuſtinuerit. Figura ejus eſt q drata, cujus longitudo latitudini ferè reſpondet, continens in ambitu midium milliare Germanicum, eſtque paululum major urbe Norib genſi: eam mediam dirimit amnis dictus *Onacra*, undique pontibus perſtratus: continet in ſe quinq; fora, cum quinque curiis: ab Orie terminum habet Epiſcopatum Magdeburgenſem, verſus meridiem vam Hercyniam: verſus occidentem Epiſcopatum Hildeſianum.

Ioachimus Edelingus.

Altera Brunſwigæ donec lux ducit in urbem,
Cui ſua fundator nomina Bruno dedit.
Aucupis Henrici patruus, Dux inclytus armis
Inter Saxonicos primus honore Duces.

Michaël Barthus.

Donec Brunonis vicum pervenimus uſq;,
Hæc olim vicus, nunc ampla & nobilis urbs eſt,
Quintuplicíq́; regit cives diſtincta Senatu,
Bello & pace potens, vario munimine firma.
Occar enim duplici circumfluit agmine muros,
Vallo interpoſito, tormenta hæc urbs quoq; tanta
Bellica habet, quanta haud alia perſpeximus urbe.

Vidimus hic porrò monumentum inſigne Leonis,
Henricus Leo quem fovit, dum vita manebat,
Pugnantem & contra ſerpentes enſe redemit,
Ille ſuus poſtquam princeps deceſſerat, ultra haud
Vivere ſuſtinuit, dominum mox morte ſecutus,
Et ſtatua eſt teſtis, templo conjuncta, ſepultus
In quo Dux inter proavos, multosq; nepotes
Ipſe jacet.

Eccleſiaſtes hæc urbs ſemper habuit præcipuos, inter quos etiam *Martinus Chemnitius* Theologus, quo tota Germania in ſyncera re-ne, noſtro ſeculo non habuit majorem: inter ejus ſcripta præci-n laudem obtinet *Refutatio Concilii Tridentini*, in quâ traditiones anas illius Concilii egregiè taxat, & *Loci communes* articulorum iſtianæ fidei locupletiſſimi.

WOLFENBVTTEL.

S T urbs munitiſſima, colli ſuperſtructa, in Ducatu Brunſwicenſi ſi-a, urbi Brunſwicenſi admodum vicina, non illi tamen, ſed Duci-Brunovicenſibus ſubjecta, unde etiam ibidem eorũ ſedes eſt aulica.

Mane novo petimus vicinam principis arcem, Edelingus.
Cujus habet nomen ſyllaba prima lupi.
——*Dicta poſtquam diſceſſimus urbe,* Michaël Barthus.
Wolfsbutlum à dextra aſpicimus, ſed parte ſiniſtra
Deſertum Aſchburgum.

QVEDELBVRGVM.

S T urbs Saxoniæ, non procul à Vippera ſita, quæ Henrici Aucupis Imperatoris Romani aliquandiu ſedes aulica extitit.

Mox Quedleburgum dextra conſpeximus urbem, Ioach. Edelingus Pomeranus.
Aucupis Henrici quæ ſtudioſa fuit.
Qui ſibi præ reliquis ſedem delegerat iſtam,
Vippera *viſa prius non procul inde fuit.*

PIRNA.

EST urbs Miſniæ, ad *Albis* & *Gotlebii* ſita confluentiam.

Ioach. Edelingus.

Digredimur ſubitò, Pirnamq; *ſubimus apertam,*
Quam prope Gotlebius *confluit Albe tibi.*

TRIGLAVIA.

EST urbs Moraviæ, à flumine ejuſdem nominis ita appellata.

Edelingus.

Ergo Triglaviam, de flumine nomen habentem
Urbem, Moraviæ, viſere cura fuit.

SPIZA.

EST Auſtriæ oppidum, ad Danubiū ſitum, vini optimi feraciſſimu

Ioachimus Edelingus.

Donec regredimur Spizam, ſuadente Rittero,
Poſſet ut hic nobis aptior eſſe locus.
Vitiferi totam concludunt undiq; colles,
Iſter & anguſta valle coarctat aquas.
Hic Kirchbergeri Leonhardi Martia ſedes,
Rupe ſub aërea conſpicienda jacet.

MORAVA.

EST urbs Pannoniæ, ad fluviū ejuſdem nominis ſita, qui Moravi & Pœoniam diſtinguit.

Edelingus.

Tunc amplam & vaſtam celeres intravimus urbem,
Angulus huic Moravæ nomina priſca dedit.
Qui fluvius dirimit Moravos & Pœonas olim,
Limes & hic fixus regni utriuſq; fuit.

CARNUNTUM.

EST oppidum vetuſtiſſimum, in finibus Pannoniæ ſitum, cujus h die nil niſi conſpiciuntur rudera, non procul à ſylva Hercynia. I nius *lib. ult.* de eo ſic ſcribit: *Abeſt centum millia paſſuum à Carnunto*

annoniæ, quo à Germania ſuccinum importatur: hactenus Plinius. Ad
urbem antiquitus Neronis & Tiberii copiæ cum Germanorum
pugnas acres commiſerunt. In hac etiam *Severus* Imperator Ro-
us deſignatus eſt.

Carnuntum veteres ubi monſtrat grande ruinas,
In quibus urbs hodie tota ſepulta jacet.
Quâ cum Germana Nero Tiberiusq; cohorte
Pugnaces fertur conſeruiſſe manus.
Quaq; ſalutatus primùm fuit urbe Severus,
Imperii Cæſar, Martia Roma, tui.

Ioachimus Edelingus.

BADA vel BADENA.

T duplex hujus nominis oppidum, utrumq; thermis nobilitatum,
num Helvetiæ in *Ergovia* ſitum, cujus meminit *Cornelius lib.17. al-*
in Marchionatu Badenſi, ad fines Alſatiæ, in acclivi monte ſitum,
Marchioni Durlacenſi ſubjectum: non procul à foro habet hoc
intus exciſam, è qua prodit thermarum ſcaturigo tanto cum ca-
it propter ingentem fumum & exhalationem aquæ, quamvis ma-
pia erumpant, non conſpiciantur. Hæc ſcaturigo deinde per præ-
urbis ædes & diverſoria diſtribuitur, & tanta quidem frequentiâ,
ngulis ædibus rurſum in triginta aut quadraginta cellulas aqua
uta, è fiſtulis erumpat: aquæ verò calor etiam mediâ hyeme nun-
imminuitur. Medio in foro lacus quidam conſpicitur, in quem
alem magnâ copiâ è vicina rupe aqua calida prorumpit: qui la-
dio lotioni & curationi pauperum inſervit. Non procul in vico
m eſt ſaxum exciſum, in quod per fiſtulam aqua calida demittitur,
n ovorum ebulliendorum, & deplumandarum gallinarum. Lo-
tam à plebeis, quàm nobilibus & illuſtribus perſonis crebrò fre-
tur: quod etiam in diverſoriis appenſa eorum comprobant in-

Birſinga celebri ſuperato & flumine Fiſcha,
Venimus ad Bajas, parva Badena tuas.
Sulphureis ubi fumat aquis fons languida morbis,
Corpora curandi vis quibus acris ineſt.

Ioach. Edeling.

DE BADENA HELVETICA ITA CANIT CASPARUS BRUSCHIUS:

COEnobio jacet urbs illic vicina Badenſis,
Ob thermas celebris, Limage clare tuas.
Helvetici ſedes non importuna Senatus,
Si quando patriam ſors maleſida premit.

ZNÆMA.

ZNÆMA eſt urbs Moraviæ, ædificiis benè exculta, & monti ſu[...] ſtructa.

Edelingus.
Pulchram Moraviæ Znæmam conſcendimus urbem,
Quæ jacet in montis conſpicienda jugo.

VILSHOFVM.

EST urbs Rhætiæ, à *Vilſo* fluvio ſic dicta, ad quem eo in loco, [...] Danubio immiſcet, ſita eſt, non procul ab *Oſthofo*. Olim Rom[...]rum colonia, at hodie ruinoſa, & ruderibus deformata.

Caſp. Bruſchus.
Iſtrinas contra, ſecus Iſtrum, tendimus undas,
Donec adimus aquas, parvule Vilſe, tuas.
Quas apud ejuſdem, ſed parvam nominis urbem,
Abſorbet tumidis Boïus Iſter aquis.
Hîc intra muros delubrum cernitur, in quo
Bojorum ſitus eſt Regulus ille pius.
Qui Sultani olim ſobolem per Teutona ſecum
Duxit, & à nobis diſſita regna procul.

Aurbachius.
Quæq; ſtetit Latio ſubjecta colonia regno,
Nunc jacet in vili parva ruina ſolo.
Mœnia vix nobis ſubitò ſperantibus adſunt,
Quæ benè de Vilſo flumina nomen habent.

(*)

AVSTRAVIA.

EST monaſterium in Bavaria ſitum, ab *Utilone* Duce Bavariæ, cujus uxor fuit Hiltrudis, ſoror Pipini Regis Galliæ, ad Danubium in excelſo monte conditum, in cujus valle ejuſdem nominis oppidum extructum eſt.

Inde paluſtrica per loca perq; virentia prata — Caſp. Bruſchus.
Robuſto vectum tergore fortis equi.
Excepit priſcis devota Auſtravia *divis,*
Relligioſa nimis, perq; vetuſta domus.
Utilo *quam princeps Boiorum condidit olim,*
Hiltrudis conjux regia cujus erat.
Hiltrudis magni ſoror olim clara Pipini,
Cujus in hoc vidi corpus & oſſa loco.
Ipſa domus geminis ſuperas evecta ſub auras
Turribus in lato condita colle jacet.
Arduus unde patet tumidum proſpectus in Iſtrum,
Inq; domos urbis non procul inde ſitæ.
Urbis ab hoc ipſo delubro nomen habentis,
In qua Romani curia Regis erat.

ALTAICHIVM.

EST præclarum quoddam cœnobium, ad Danubium ſitum.

Donec ad Altaichum tranſmiſſo venimus Iſtro, — Caſp. Bruſchus.
Quercubus à priſcis quod breve nomen habet.
Muſarum & Phœbi ſtudiis, Chriſtiq; camœnis
Clara, & Pontificum relligione domus.

METANOEA.

EST cœnobium Bavaricum, ad oppidum Dogdorff ſitum, à Carolo magno extructum, cujus notatio deſumpta eſt à Græco verbo μετα-

νοεῖν, id eſt, pœnitendo, vel quòd omnia monaſteria pœnitentię inſervire debent, vel quòd *Carolus M.* ipſemet in eo pœnitentiam egit.

Caſp. Bruſchus.

Poſt breve, Degdorfi per fora præpes eo.
Non procul hinc domus eſt ſacra, Magnus Carolus olim
Quam fertur propria conſtituiſſe manu.
Quæ quòd pœnituit vitæ vel criminis ipſum,
Ex facto Græcum nomen & omen habet.
Manſimus hìc breve per noctis ſpacium unius, inter
Delitias læti, Muſica blanda, tuas.
Eſt hìc delubrum vetus, in quo ſemper haberi
Ad populum feſta concio luce ſolet.
Nobilis eſt illic Petrus Eccius *ille ſepultus,*
Præcepit tolli quem pater enſe ſuus,
Quòd contra patris imperium pugnaſſet, & hoſtis
Invaſiſſet ovans caſtra ſuperba ſui.
Cæſare defuncto Ludovico, Carolus orbis
Factus, ut à Latio Præſule rector erat.
Sæpè inter Bojos pugnatum eſt atq; Boëmos,
Utraq; gens regni ſceptra ſuperba petunt.
Milite cum multo natum pater Eccius armans,
Hoſtiles contra mittit ab urbe manus.
Verùm hac lege data, temerè ne pugnet, honeſtum
Quamvis victorem ſe fore poſſe putat.
Non caput eſſe rei, cunctari & vincere ſenſum,
Carpendo vires hoſtis & arma trucis.
Egreditur juvenis magna ſtipante caterva,
Egreditur patrio milite cinctus eques.
Ventum erat ad Chambum, concurritur acriter hoſti,
Victus abit pugna Bojus atq; fugit.
Non tulit hoc genitor, cives periiſſe ſibiq;
Degeneri natum conſuluiſſe fuga.
Relliquias omnes lugentis convocat urbis,
Commemorat ſobolis dedecus omne ſuæ.
Carnificemq; vocat, conſcendit in urbe tribunal,
Et capitis natum ſic jubet eſſe reum.
Exclamat juvenis, pater ah miſerere precantis,

Parce

Parce mihi, quod te filius oro tuus.
Ah miſerere mei pater, ah miſerere dolentis,
Teq; memento mihi ſcilicet eſſe patrem.
Dixerat, at perſtat pater ut Murpeſia cautè,
Perſtat & à cœpto pernegat ire ſuo.
Non tibi nunc genitor, non ſum pater amplius, æquus
Sed judex hodie ſum tibi triſtis, ait.
Dum patris imperium faciebas filius olim,
Carus eras, nunc nec filius es, nec eris.
Vade, Deo vitam jam jam committe parenti,
Sic ait, & lictor decutit enſe caput.
Labitur infelix juvenis, pater illico ſurgit,
Abſtergens gladium, talia verba facit:
Iſte mihi cruor eſt modò teſtis, eritq;, quòd æquus
Et juſtus judex Eccius ipſe fui.
Hunc, dum vita mihi fuerit, geſtabo cruorem,
Atq; meæ ſobolis ſic memor eſſe volo.
Protinus è medio tolli miſerabile funus
Mandat, & in ſacra condier æde parens.
Progenies ubi tota jacet, materq; paterq;,
Atq; ex hac omnes poſteritate ſati.
Commendatur adhuc Romanus Manlius ille,
Qui ſimilis facti nomine nomen habet.
Quid ni Germanum nos laudaremus, eadem
Qui virtute potens conſpicuusq; fuit?

STRAVBINGA.

St urbs Bavariæ, ad Danubium fluvium ſita, non procul à Pfaffmünſter & Deckendorff.

Mœnia prætereo Straubingæ ſedulus inde, Caſp. Bruſch.
Et quæ trans fluvium proxima fana jacent.
Paſſonibus quondam Papis monachisq; ſacrata,
Servat adhuc nomen quod vetus ille locus.

REI-

REICHENBACH.

EST urbs Bavariæ, ad *Regum* fluvium, vulgò Reng dictum, ſita, ædificiis & templis benè exornata, in quorum uno monumentum viſitur Diepoldi Marchionis, qui urbis Voburg fundator extitit.

Caſp. Bruſch.

Ad Reichenbacum *Walderbacumq́ perenni,*
Progredior junctas relligione domos.
Quas inter medius decurrit Regus, & inde
Celſa Ratiſbonæ mœnia plenus adit.
Sole ferè medium cœli ſignante, ſubire
Me Reichenbaci ſplendida tecta juvat.
Surgit ubi templum quadrato marmore pulchrum,
Auguſtum miris conſpicuumq́ modis.
In quo fundator Diepoldus Marchio caſtri
Magnus Voburgi dicitur eſſe ſitus.
Princeps relligionis amans, qui plurima magnis
Sumptibus erexit templa ſacrata Deo.
Iſtud at inprimis quod Reichbacenſe vocatur,
Decrevit loculum corporis eſſe ſui.

PFREYMBDA.

EST oppidum Rhætiæ, haud procul à Nabburgo, in quo conſpicit arx foro vicina, tum ratione loci, tum opere humano probè muni

Caſp. Bruſch.

Nabburgum lævo ſpectans in colle relinquo,
Ingredior Pfreymbdæ tecta petita meæ.
Arx conjuncta foro, temploq́ propinqua ſupremo,
Illuſtris media cernitur urbe ſita.
Arx peramœna loco, poſitu defenſa manuq́
Ut ſpacioſa ſatis, ſic ſpecioſa nimis.

WERDBERG.

EST urbs Rhætiæ, monti ſuperſtructa.

Caſp. Bruſch.

Tunc ego Werdbergæ conſpexi caſtra ſuperba
Primum, quæ celſo condita monte jacent.

LEUCH

LEUCHTBERG.

ES T arx antiquiſſima Bavarię, ad ſylvam Bohemicam ſita, quam amnis Nabus prӕterlabitur, ſic dicta ab illuſtratione divina, ut patet ex hiſtoria in ſequentibus carminibus expreſſa. Nam in hac regione temribus Ottonis I. Imperatoris Romani, rerum ſummę prǽfuit quidam ex Bohemiæ, Ethniciſmo addictus, qui filiam ſuam, quòd Chriſto noen ſuum dediſſet, in exilium miſit, quę ubi vagaretur in ſylva, alius quin Dux eam invenit, & ejus pudicitiam multis pollicitationibus atten: at illa ut pudicitiæ parcat, rogat, ſeſe Chriſtianam profitetur, atque ici matrimonium promittit cum omnibus ſuis fortunis, ſi modò ipſe em Chriſtianam ſuſcipiat. Annuit hiſce Dux, & baptizatus eo in loco nomen ab illuſtratione indidit.

Progreſſus tandem verſus montana, Boëmus, Caſp. Bruſch.
Quæ loco perpetuo carcere clauſus habet.
Leuchtbergam video, ſublimi vertice ſtantem,
Quam Bojus leni præterit amne Nabus.
Sed quæ præluſtris jam ſit vetus arcis origo,
Convenit hoc verſu nomen habere meo.
Imperii ſacras quo tempore rexit habenas,
Natus ad Albiacas Rex Otho primus aquas,
Ignarus fidei ſanctæ, Dux vixit in orbe,
Cujus adhuc rigidus rura Boëmus arat.
Filia caſta fuit, & formoſa decensq́;,
Et pietatis amans, & ſtudioſa Dei.
Quæ luſtrata ſacro, ſed clàm patre, flumine, Chriſtum
Jam profitebatur mente fideq́; Deum.
Quod pater ut ſenſit, ritus liquiſſe paternos,
Et fidei natam ſe ſociaſſe novæ.
Indoluit nimium, ſævasq́; exarſit in iras,
Protinus & natam pellit ab arce ſuam.
Illa Deo fidens, patriæ deſerta peragrat,
Cuiq́; fidem dederat ſolius orat opem.
Audiit hanc Chriſtus ſuperâ miſeratus ab arce,
Et bellatorem concitat inde Ducem.

Qui dum renandi ſtudio circumvolat omne
Circumquaq; nemus, luſtrat & omne nemus.
Invenit hîc nympham ſuperos clamore vocantem,
Et flentem caſus voce gemente ſuos.
Utq; videt forma præſtantem, captus amore
Ipſius, amplexus conjugiumq; petit.
Quod ſi non faciat mortem gladiumq; minatur,
Promittenti offert ſeq; ſuamq; fidem.
Tunc virgo verbis tantoq; exterrita caſu,
Inſtanti retulit talia verba ſono.
Quod petis ô juvenis, tibi non ingrata negabo,
Si modò non etiam jam mea vota neges.
Sum per baptiſmum, ſacroſq; renata liquores,
Et credo Chriſtum ſimplice mente Deum.
Atq; hæc ipſa mei ſola eſt atq; unica cauſa
Exilii, patre quod Rege jubente fero.
Quod ſi vis ſimili quoq; tu pietate renaſci,
Et Chriſtum fida credere mente Deum,
Tu regnum, tu vita mihi, tu ſola voluptas,
Et tibi rurſus ego nupta fidelis ero.
Sic ait, & dictis præſenti numine divum,
Magnanimus Princeps annuit uſq; piis.
Nec mora, luſtrari ſacris ſe præcipit undis,
Et credit Chriſtum ſimplice mente Deum.
Mons erat in ſylvis, in quo prælustre ſacellum
Conſecrat Chriſto regulus ipſe Deo.
Et quia luce nova foret illuſtratus in illo,
Ex facto dedit huic nomina prima loco.
Atq; hæc eſt arcis Leuchtenbergenſis *origo,*
Quam Deus æterna proſperitate beet.

ISENACUM.

EST urbs Thuringiæ, ad *Neſſam* amnem, in valle quadam ſita: ſic
cta vel à Germanico Eiſen/ id eſt, *ferro*: vel ab Iſide Dea, cui Sue

R

x Suevorum aram illic in honorem conſtituit: imminet huic urbi arx
Eliſabethæ reginæ Hungariæ, uxoris Ludovici Heſſiæ Landgravii pie-
is nobilita ſtudiis.

Cum tandem raris cernuntur mœnia tectis, — Iacob. Micyllus.
Qua primos ſaltus ultima vellis habet.
Iſnacum *dicunt, urbs geſtis clara vetuſtis,*
Heſſorum quondam regia celſa ducum.
Hæc aperit ſylvas, aditusq; ad plana recludit,
Hæc eadem ingreſſus claudit utroſq; viæ.
Imminet huic celſis arx conſita rupibus, unde
Proſpicere hinc campos, hinc nemus omne licet.
Duas olim (ut fama eſt) ſedes habitavit Eliſſa,
Fœmina non ullos poſt memoranda viros.
Quæ virtute potens, & alendis mater egenis,
Heſſorum ad cœlos extulit uſq; Duces.
Ventum hinc ad Neſſæ fluvium, cui frigora rarò — Georg. Fabric.
Inducunt glaciem, poſitam hinc in vallibus urbem
A ferro dictam vulgò, ſed ab Iſide doctis,
Quam coluit framea committens prælia Suevus,
Conſtituens illi ſylvis ac montibus aras.
Imminet arx urbi, madidos quà reſpicit Auſtros,
Reginæ ſedes, quæ ſceptra decusq; caducum,
Quodcunq; orbis habet præ Chriſti ſprevit amore,
Utq; miniſteriis inopum ſtudioſa vacaret
Eliſabetha, pii neptis generoſa Dedonis,
Rochliciam Miſnæ qui rexit legibus urbem.

FACCHA.

ST oppidum Thuringicum, ad Werrham fluvium, eo in loco, ubi
cum *Unſtro* amne miſcetur, ſitum.

Veſpere conſpicimus fumoſæ mœnia Facchæ, — Fabricius.
Ad quæ Werrha ſuum conſortem amplectitur Unſtrum,
Sed minimè talem, qualis Thuringicus exit
Plana ſecans, ſociæq; Salæ ſua flumina jungens.

FULDA.

EST celebris urbs, in finibus Haſſiæ & Franciæ orientalis ſita, Abb tia illuſtri inſignita, ad Fuldam amnem, à quo etiam nomen cepit, ta, cujus incolæ lana & lino negociantur: viſitur in hac urbe egr gium quoddam in honorem ſalvatoris noſtri ab Epiſcopo Bonifaci anno Chriſti 755. extructum templum, variis ornamentis & antiquita bus condecoratum, & triturritum. Ejus Abbatia eſt præcipuis quibu dam privilegiis condonata, ut nulli etiam Epiſcopo aut Archiepiſco ſit ſubjecta: ejus præterea Abbates S. Imperii Romani ſunt Principe eorumq; primus *Sturmis* fuit appellatus. Reperitur in hac urbe Bibli theca, qua vetuſtior aut locupletior vix ullibi in tota Germania extat: jus Codices univerſi membranis ſunt inſcripti, & in 48. claſſes digeſti

Georg. Fabric.

Nos Fuldam ingredimur, mirati templa, rotamq;
Auream, & Idææ reſonantem ſiſtra Cybeles,
Et ſculpta in gemmis veterum pia facta parentum.
Heu quantum à priſcis hæc diſtant ſecula ſeclis.
Nam non ſacrificios hac ullos vidimus æde,
Sed Tuſci turbam vici mediæq; Saburræ.

HANA.

EST urbs in finibus Wetteraviæ, non procul à Mœno fluvio ſita, in loco, ubi *Kinzinga* illi ſe miſcet, benè munita, & Comitibus H novienſibus ſubjecta, ſuperioribus annis per novos incolas Gal & Belgas ædificiis pulcherrimis ac templis exornata.

Georg. Fabric.

Hinc meliore via Cattorum ex montibus altis
In planum evecti, vallatam vidimus Hanam,
Auget ubi Francum Fuldenſis Kinzinga Mœnum.

Anno 1528. Philippus Comes primus eam vallo obduxit, à q tempore magnum cœpit incrementum.

HOESTA, Höſt.

EST oppidum inter Francofurtum & Moguntiam ad Mœnum vium, eo in loco, ubi *Nidda* fluvius in eum ſe exonerat, ſitum, E

ſco

opo Moguntino ſubjectum, cujus illic magnifica quædam arx con-
icitur.

Altera lux defert turritæ ad mœnia Hœſtæ, Georg. Fabric.
Ad quam Nida ſecans fœcundos leviter agros,
Miſcetur Mœno, & placido caput occulit amne.

CASTELLUM.

ST oppidulum prope Moguntiam, vulgò Caſſel/ ad Rheni & Mœni confluentiam ſitum, quo in loco Romani olim cohortes ſuas ſuſtentarunt: veluti teſtatum fecere aliquoties Romana numiſmata loci à colonis aliquoties inter fodiendum reperta.

Pergimus ad dictum Caſtelli nomine vicum, Fabricius.
Oſtia tangentem flavi placidiſſima Mœni,
Non mendax loquitur Latias hoc fama cohortes
Conſediſſe loco, teſtantur plurima ſigna
Sub terris inventa, & priſcis ſculpta figuris,
Quarum res geſtas & munera, litera monſtrat.

OPPENHEIMIUM.

ST oppidum ad Rhenum fluvium, intra Moguntiam & Wormatiam ſitum, monti adjacens: cujus circumquaq; ſolum generoſum admodum producit vinum. Olim, ut quidam autumant, *Ruffiniana Bauconia* dictum: Imperio paret Electoris Palatini: quidam ejus ſi- Hieroſolymæ eſſe conformem volunt.

Inde Oppenheimum *progreſſi manè, quod olim* G. Fabricius.
Ruffiniana *fuit, vel quod* Bauconia *dictum,*
Nomen enim in dubio eſt, nam noſtri munera nunquam
Muſarum, ut duri tractarunt prælia Martis,
Nemo res ſcripſit, fecerunt fortiter omnes.
Hinc tot facta patrum, tantorum & origo locorum,
Tot veteres ritus, Lethæa nocte ſepulti.

KEMBERGA.

EST oppidulum Saxoniæ, Witebergæ proximum, in quod ſtudioſ[i] frequenter animi relaxandi gratia concedunt.

Iacob. Micyllus.

Structa ſolo, tenuis ſtant urbis tecta, paluſtri,
Parva equidem, veſtris ſed tamen apta locis.
Quò ſe ferre ſolet ſtudiis defeſſa juventus,
Si qua cupit curas exonerare graves.

WEISENFELS.

EST urbs Saxoniæ, à Septentrione Merſburgo, à meridie Naumbur- go vicina, & arce condecorata.

Iacob. Micyllus.

Atq; hinc digreſſis, nivea cui nomen ab arce eſt,
Cernitur urbs digno principe digna domus.

NVMBVRGVM.

URBS Miſniç, non procul à Lipſia ſita, quæ olim quidem extitit urb[s] magnifica, at hodie ruderibus ob perpeſſum incendium eſt defo[r]mata.

Iacob. Micyllus.

Jamq; iterum occiduas cùm Sol remearet ad undas,
Numburgi ambuſtas ſcandimus inde domos.
Fama eſt hanc quondam tectis fulſiſſe ſuperbis,
Atq; urbem veterum cuiq; fuiſſe parem.
Dum fortuna fuit, nec dum Deus ætheris altus,
Iratus ſævas intulit ipſe faces.
At nunc relliquias veteris ſpectare ruinæ,
Et flammis etiam nunc nigra tecta licet.

Andreas Lymvicus.

-----Prope Naumburgum divertimus urbem,
A quo non procul eſt ſtudiis gratiſſima ſedes,
Et Muſis decreta piis quæ principes illic
Auguſti pietate viget.

MEL

MELBVRGVM.

[E]St oppidum in Miſniæ finibus ſitum, à meridie urbi Miſniæ, à ſeptentrione verò Torgoviæ vicina, olim *Harminii* Cheruſcorum [d]ucis ſedes.

Arx ſtat in excelſo, Melburgum *nomine dicunt,* — Iacob.Micyllus.
Inter finitimas eminet illa duas.
Quondam bellorum variis agitata procellis,
Nunc Ducis Herminii tuta quieſcit ope.
Subjacet huic vicus numero non magnus, at agro
Fertilis, & mitis dexteritate loci.

ZIGENHAINA.

[E]St urbs & propugnaculum totius Haſſiæ munitiſſimum, à ſeptentrione Frizlariæ junctum: olim peculiares habuit Comites, at ho[die] Haſſiæ Landgraviatui inſertum eſt.

Hic etiam Zigenhaina tuam conſpeximus arcem, — Ioach.Camerar.
Cujus opus celebris nobile fama vehit.

HIRSCHHORNA.

[E]St oppidulum in Palatinatu ſitum, ex quo Domini de Hirſchhorn ſunt oriundi, quorum familia eſt antiquiſſima, utpote cujus ante an[nos] mille in hiſtoriis fit mentio.

Mœnibus inſigne eſt & nomen cornua cervi, — Ioh.Franciſcus Ripenſis.
Turribus & medio cornua picta fero.

LAVDA.

[E]St urbs in finibus Franciæ orientalis, ſita ad amnem Tuberum, qui ſe in Mœnum exonerat.

Veſpere ſex tandem pagis poſt terga relictis, — Ioh.Franc. Ripenſis.
Ingredimur muros, Lauda *vetuſta, tuos.*
Tuberus irriguis urbem præterfluit undis,
Auctarus Mœnum Tuberus amne ſuo.

Ante

Ante fores templi ſtant ſaxo inciſa vetuſto
Arma Palatinæ conſpicienda domus.
Quid non imminuit rerum longæva vetuſtas?
Nunc alius tantas poſſidet urbis opes.

RINEGGVM.

EST oppidulum Helvetiæ, proximè ad Rhenum, eo in loco ſitum, u
bi lacum Conſtantienſem ingreditur.

Caſp. Bruſchus.

Rineggum *meus in qua nunc Cellarius urbe*
Vivit, & ut vivat tempora longa precor.
Vidimus everſi monumenta hîc triſtia caſtri,
Quod Dux & præſes prodidit ipſe loci.
Qui procul hinc adiens Lotharingi Principis aulam,
Perfidiæ accepit præmia digna ſuæ.
Inq; ſuos temerè cum proderet ebrius auſus,
In partes ſciſſus quatuor ille fuit.
Sic vinum clavo prorſus caret, ebrietasq;
Ipſa ſuum valet haud quæ reticere nefas.

FELDKIRCHVM.

EST urbs Helvetiæ, non procul à Rheno ſita, eo in loco, ubi pau
pòſt ſe in lacum Conſtantienſem exonerat. Præter multos alios
mni diſciplinarum genere condecoratos viros plurimos hæc urbs p
duxit *J. Velcurionem*, Profeſſorem Witembergicum, cujus extat ho
Phyſica.

Caſp. Bruſchus.

Nobile Feldkirchum *ſalve, tot alumna virorum*
Doctorum, quot vix Roma Latina fuit.
Gaſſarus hinc meus eſt primùm prognatus Achilles,
Ille Auguſtana Phœbus in urbe potens.
Hinc etiam Mauri, pater, & duo pignora cara,
Quos penes eſt puræ relligionis honos.
Hinc ortus ducit Joachimus Rheticus, alta
Ingenio qui nunc ſubdidit aſtra ſuo.

H

Hinc quoq; Velcurio natus, qui Phyſica ſcripta
Edidit, Albiaca doctor in urbe bonus.
Hinc Pedionæus vates clariſſimus ille,
Qui canit hoc Regum Martia facta die.

MANSFELDVM.

[E]ST urbs Saxonica, in Comitatu Mansfeldico ſita, non procul ab Iſlebia, D. Lutheri patria, ob argenti fodinas famoſiſſima.

Mane ſalutatis iter ingrediebar amicis, Bruno Seidelius.
Hinc ubi Mansfeldi jugera culta jacent.
Jugera cupriferis multum celebrata metallis,
Quodq; ſuos ortus inde Lutherus habet.
Hinc Mansfeldianæ, vallatæ, turribus, arcis Ioach. Camerar.
Mœnia conſurgunt conſpicienda procul.

ARENSTADIVM.

[E]ST urbs in finibus ſylvæ Hercyniæ, in Comitatu Schwartzburgico ſita, cujus montes cuprum & argentum proferunt. Tota autem ferè ante annum circiter milleſimum quingenteſimum octuageſimum [in]cendio conflagravit.

Mox Arenſtadium pervenimus, ire ſub undas Bruno Seidelius.
Oceani Phœbus quando volebat equis.
Hic magnæ cupri moles ponuntur in ignes,
Ex quibus argenti maſſa ſoluta fluit.

BAMBERGA.

[B]AMBERGA, rectiùs *Babenberga* dicta, eſt urbs Franconiæ, ad *Mœni & Regneſi* fluvii confluentiam ſita, ſic dicta à *Baba*, quæ fuit Otto[ni]s Ducis Saxonici filia. Naſcitur ad hanc urbem radicis Glycyrizæ καὶ [γλυκύῤῥ]ιζαν ſic dictæ (quaſi dulcis radix) magna copia, quam alibi Germania [n]on producit. Anno Chriſti 1006. Henricus Imperator, cognomine [S]anctus, Epiſcopatum in hac urbe multis reditibus dotatum inſtituit, ac

 egre-

egregium templum erexit, in quo ejus corpus cum conjuge Konigund
adhuc relligiosè conſervatur. A longo tempore oppidum hoc nulli
muris fuit cinctum, quæ res occaſionem præbuit, ut Imperii Roman
pagus conſtitueretur. Fuit patria viri celebratiſſimi *Joachimi Camerari*

Bruno Seidelius.

Poſtea quà Mœno Regneſus jungitur, ambo
Bambergæ ingreſſi ſplendida tecta ſumus.
Hîc ubi viſuntur clari monumenta ſepulchri,
In quibus Henrici Cæſaris oſſa jacent.
Natus in hac eſt urbe decus Camerarius ingens,
Hellados & patriæ maxima fama ſuæ.
Radices quas non alibi Germania profert,
Illa ſatis longo caudice gignit humus.
Hinc excocta, ſolet dulci Glycyriza liquore,
Ingratæ tuſſi ferre ſalutis opem.

VORCHEIMIUM.

EST urbs Franconiæ, inter *Luterbach* & *Rotenbach* ſita, in qua Pon-
tium Pilatum ſepultum eſſe aniles fabulæ tradiderunt, cùm alioqu
Pontium Pilatum in *Provinciam* Galliæ regionem, ad urbem Viennan
fuiſſe delatum, ibiq; ſepultum, hiſtoriarum monumenta teſtatū faciant

Bruno Seidelius.

Vorcheimium mediæ cùm jam foret hora diei,
Sumere jejuno venimus ore cibum.
Oſſa jacent illic buſto tumulata Pilati,
Sic eſt vulgari fabula trita joco.

Georg. Fabric.

Vorchemum madidi petimus noctemq; moramur,
Vorchemum primis quo cunis vagiit Heltus,
Multorum ſtudiis natus doctusq; bonusq;.

SWABACUM.

SWABACUM eſt urbs Norica, non longè diſtans ab urbe Norim-
bergenſi.

Bruno Seidel.

Ipſe viam ingreſſus ſum, Noridos urbe relicta,
Ad loca Vindelici quæ coluere diu.

Urbs

Urbs à Suevorum *rivo quæ nomen habebat,*
Ibat in occurſus obvia prima meos.

DONAWERDA.

[E]ST oppidum Noricum, ſic dictum à *Werda* & *Danubio* amne, quo [ir]rigatur.

Danubio ingredior vicinam protinus urbem, Bruno Seidel.
A cujus fertur nomen habere vado.

BADENA ſuperior.

[E]ST urbs Helvetica, ad amnem Limacum ſita, duas in ſeſe arces con[]tinens, & thermas ſaluberrimas, quarum meminit *Cornelius Tacitus* *lib.17.* harum aquę ſaporem tenent ſulphureum & aluminoſum, unde [] habent calefactricem, exſiccatricem, conſumptricem, laxatricem, [f]rigidorum humorum attractricem. De *Badena Marchiaca* alibi à me []um eſt.

Venimus ad thermas, fluidis quas alluit undis, Simõ Lemnius.
Nec ſpernendus aquis inter bona rura Limacus:
Rura, ubi ſulphureos nutrit benè arena calores,
Fætifer Helveticam qui præterlabitur urbem.
Hic ubi ſæpè viri magnis de rebus habere
Conſilium Helvetii ſoliti, cùm poſtulat uſus.
Hic quoq; fama canit tepidas è gurgite thermas
Sponte calere ſua, tabesq; avertere membris,
Langoresq; hominum, ut Aponus jam cedat in arvis,
Euganeis undæq; ſitu per averna tepentes.

BRUGGA.

[U]RBS Helvetiæ non multum diſtans Kõnigfeldia, & ab arce Habſ[]burgo.

Hic ubi Cæſareis ſplendebant marmora tectis, Simõ Lemnius,
Nox tenebris urbem dictam de nomine Pontis,
Excipit allatos armentaq; feſſa benignè
Recreat.

RHEINFELDA.

EST oppidum, arx & Comitatus Helvetiæ, ad Rhenum fluvium ſi tus. Oppidum Rheinfelda primùm fuit poſſeſſum à Comitibu Rheinfeldenſibus: poſteà à Ducibus Zæringenſibus: tandem factur eſt Imperiale liberum.

Simō Lemnius.

Quæq; colunt Rheni campos, ſic nomina nota
Oppidulum jactat, quod ibi præterfluit altis
Rhenus aquis ingens, pelago premit arva ſonanti.

HABSBURGUM.

EST arx Helvetica, non longè diſtans à Brugga & Königsfeldia, q fertur condita anno Chriſti 1070. à quodam Comite Habſburgic opera fratris Werneri, qui erat Epiſcopus Argentinenſis.

Caſp. Bruſchus.

Scilicet arx, montis quæ vertice cernitur alti,
Olim Habſburgiacæ regia gentis erat.
Arcis & accipitris nomen quæ denotat illud,
Ætas priſca dedit, rebus at omen ineſt.
Accipitrum genus eſt aquilarum, nempe quòd eſſet
Gens olim hæc aquilas Roma datura tibi.

MECHLINIA.

MECHLINIA eſt urbs Brabantiæ, in loco ſita plano & amœno, q tuor milliaribus diſtans Lovanio, Antwerpia, & Bruſella. Rep tur in ea armamentarium variis machinis belli & armorum copia à rolo V. inſtructum.

Templis ornatur plurimis, inter quæ ſunt elegantiora *S. Rom* & *B. Virginis*. In vico Antuerpiam ducente ingens monaſterium c ſpicitur, quod 1400. virgines Veſtales incolunt.

Anno 1546. terræ motu concuſſa magnum cepit incommodu

Eſt etiam hîc Dicaſterium, vulgò *Barlamentum* totius Braban cujus meminit *Nathan Chytræus*:

——Prima ergo die Mechlinia dives

Nos lauta excepit menſa, gratoq; cubili.
Oſtenditq; locum, reliquis ubi jura Brabantis
Dant Proceres, plenamq; ipſam pictoribus urbem.

Oriundus ex hac urbe fuit præſtantiſſimus Theologus & Juriſ-nſultus *Nicaſius*, qui quamvis anno ætatis tertio oculis privaretur, & nquam literarum ſecreta edoctus fuiſſet, attamen in omni doctrina-n genere apprehendendo admirationi fuit omnibus, velut eam rem mmemorat *Michaël Neander in deſcript. orb. terr.* Nam Lovanii gra-m Magiſtri accepit, ſcholis Mechlinæ ſumma cum laude præfuit: alò poſt Lovanii Theologię licentiam conſecutus, Evangelium in Ec-ſia publicè docuit: hinc Coloniæ in utroq; jure Doctoratus honores nſecutus, ibidem jura publicè profeſſus eſt. Extant etiámnum ejus ipta juridica, videlicet Inſtitutiones juris, & tractatus de teſtamentis. ndem rem commemorat *Pantaleon tom. 2. virorum illuſtriorum.* De in-ndio hìc anno 1546. orto hæc ſunt *Philippi Camerarii: Quanquam in-ſtoriis paſſim locorum horribilia extant exempla de cladibus & damnis, vel tuitis, vel data opera procuratis, ex incendiis tormentarii pulveris ortis: llam tamen calamitoſiorem & atrociorem legi illa, quæ ſuperioribus annis Mechliniæ, circa id tempus, quo Elector Saxoniæ, & Landgravius Haſſiæ æſare proſcripti ſunt, & utraq; pars ſummis viribus exercitus contrahe-t, accidit. Hæc inopina calamitas eleganter & pathetice ab Heutero lphio deſcripta eſt, quam cùm dignam lectu exiſtimem, huc volui inſere-Ea verò eſt talis: 7. Auguſti, anno 1546. ingentem Mechlinia cladem ab in-ſo à fulmine pulvere tormentario accepit. Erat in muri ambitu, qui civi-em amplectitur, juxta portam Neckerſpouliam, turris rotunda, veteri re, è quadrato albo lapide vivo ædificata, dicta Santporta, quod areno-n ſonat portam. Altiſſimo ejus fundamento opus concameratum erat ſu-ſtructum. In hujus fundo ad ſeptingenta dolia pulvere tormentario ple-, in belli uſum cuſtodiebantur. Turris verò aliquot locis vetuſtate rimas ebat. Conqueſta fuerat hac de re ad magiſtratum non ſemel vetula pau-cula in ea gratis habitans. Quumq; pomeridiano tempore tonitrua ac lgura excitari vehementia conſideraret, formidine correpta, circa veſpe-n cum rebus pretioſioribus aliò divertit. Nocte hora undecima redeunt nitrua, fulmina ac fulgura intrantiaq; per rimas pulverem incendunt. rris ingentis altitudinis è fundamentis in altum integra ſublata, ante-am vis pulveris, quæ eam elevarat, evaneſceret, in aëre diſrumpitur, qua-*

dratiq; ingentes lapides per univerſam disjecti urbem, evertunt in proxima
ultra ducentas civium domos, ac totidem in ampliſſimo ſuburbio ædes, qua
rum lateres viviq; lapides non minùs detrimenti quàm turris intulere. Vi
treæ ferè omnes Mechliniæ feneſtræ, lapidum, tegularum, laterumq; volatu
ac immenſo rumpentis turris fragore ſunt confractæ: feneſtræ ligneæ, janu
ac oſtia, ſeris peſſulisq; diſſilientibus ubiq; patuere, omnibus non parum ad
mirantibus ſubitæ cladis cauſam. Homines utriuſq; ſexus variæ ætatis ultr
quingentos oppreſſi, vulnerati ad bis mille. Nulla enim univerſa in civitat
fuit domus, quæ non cladem, damnum, aut utrumq; pertulerit. Variis loci
utriuſq; ſexus homines è lectis ſurgentes, capitaq; feneſtris, ut tumultus cau
ſam diſcerent, exerentes, ea tranſvolantium lapidum violentia perdider
Multis locis vir uxorem, illa maritum, aut parvos liberos juxta ſe extin
ctos, luxere. Puer in platea, negotii cauſa cum lumine incedens, in aërem
lapide abreptus eidem incumbens, in terram illæſus, ſed extra ſe repertus r
diit. Multa inſtar Æthiopum à pervolante pulvere infecti ac ſauciati, m
ſerabile ſanis præbebant exemplum, ſpectaculumq;: congerrones aliquot p
tatum ad tabernã cereviſiariam ierant, temporisq; terendi, ſymboliq; con
ciendi cauſa chartis luſoriis certabant. Hoſpita ad promendam cereviſian
in ſubterranea erat cella, rediens, hoſpites ad menſam, ut eos reliquerat, ſ
dentes omnes, ſed mortuos reperit, manibus chartas luſorias tenentes. p
octo dies cives rudera perſcrutantes ſaucios ac mortuos detexere. Reperti
eſt inter alios vir nudus, inter duas macerias conjectus, rogans, num muta
univerſitatis ſtatu, Chriſtus ad generale totius humani generis judicium
veniſſet: temporis puncto hæc clades incidit ac ceſſavit, tota exinde no
ſumma in aëre fuit ſerenitas. Diſcurrentes per civitatem ditiores ac mag
ſtratus cum tædis ac facibus, ſaucios calamitoſosq; inter collapſarum ædiu
minas ac rudera perquirebant, juvabantq;. Mortui promiſcuè in cœmeter
D. Petri ſepeliebantur. Nullus enim ſuos agnoſcere poterat, quòd mutila
corpora tormentarioq; pulvere tincta, mirum in modum intumuiſſent, defo
mataq; eſſent. Concurſum eſt Mechliniam ex omnibus Brabantiæ oppidis
urbibus, imò è provinciis vicinis ad tantæ cladis inſpectionem: nam rep
ta fuere mortua mutilaq; corpora ad ſeſquimilliare extra civitatem, var
locis disjecta, quædam horrendum in modum ex arboribus pendentia,
concubina Prætoris ab A. A. quæ flaveſcenti capillitio ex arboris ramo nu
dependens, aperto ventre inteſtina in terram defluentia, omnibus cum h
rore oſtentabat. Civitatis foſſa ab utraq; dirutæ turris parte ad ducentos p

ſ

ſicca conſpiciebatur, murus ad idem ſpacium, quo turris ſteterat, ab utro-
e latere exciſus erat, quum eo loco aqua, quæ in foſſa erat, pedeſtris lanceæ
itudinem ferè æquaret. Piſces quoq; magno numero per agros diſperſi, ex-
ctiq; conſpiciebantur, vicinarumq; arborum rami iis abundabant. Arbo-
ceraſis, cæteriſq; pomorum generibus ſcatentes (conſita enim erat Mech-
ia in circuitu omni pomiferarum arborum exquiſito genere) pro majori
te radicitus everſæ, cæteræ foliis fructibuſq; ſpoliatæ, paulò poſt (dictu
rum, ſed veriſſimum) primùm folia, deinde flores, poſtea fructus, eodem
umno iterum reddidere, ſed pars major non planè maturavit. Memini
Mechliniæ in templo D. Petri haud procul à Santporta ſito, ubi mortui
e ſepulti, hoc legiſſe diſtichon, diem, cauſamq; cladis continens:

TVrres ContrItæ LaCerant VI pVLVerIs æDes,
Septena AVgVſtI fVLgVre MeChLInIæ.

Hanc hiſtoriam latè peculiari capite deſcripſit *Gilbertus*, cognatus
orenus, cujus titulus eſt: *De horrendo quodam tonitru & fulmine, quod*
dit Mechliniæ &c. ubi ſigillatim recenſet, de everſione ædificiorum,
irabili cæde hominum, in diverſis locis, mutilatis membris reper-
m, ad quem lectorem plura de hac re cognoſcendi cupidum re-
o.

LOVANIVM.

ST oppidum Brabantiæ, quatuor milliaribus Mechlina diſtans, in
oco montoſo poſitum, templis & ædificiis benè exornatum: inter
la præcipuam laudem obtinet illud quod dicitur *S. Petri*. Gaudet
egiis Academicis, quæ Dux Johannes Brabanticus illi ex indultu
Martini, anno Chriſti 1426. acquiſivit. Intra muros complectitur
latè patentes, prata, vineas & hortos, illudq; medium amnis *Dela*
it. In hac urbe Medicinam profeſſus eſt vir præſtantiſſimus *Corne-*
emma, qui duos libros edidit de naturæ divinis characteriſmis.

Poſtera Muſarum ſedem collegiaq; ampla — Nath. Chytræus.
Lovanii aſpicienda dedit, numerumq; frequentem
Doctorum & juvenum, Phœbi qui caſtra ſequuntur.
Quod ſi relligio & pietas ibi purior eſſet,
Nec nugis nodiſq; ſuis ſacra ſcripta Sophiſtæ
Polluerent, Dii quot Medicos legumq; peritos,

Et

Et Sophiam magno ſtudio linguaſq; docentes
Gratum audire foret, fontis quin Delia rivos
Vinceret Aonii, ſemper ſed triſtia lætis,
Fœtida odoratis miſcentur ſordida pulchris.

Eſt etiam Lovanium Burgundiæ oppidum, vulgò *Lovan*, ad fluvi Seilam poſitum.

MONACHUM.

MONACUM, quod & *Campodunum* dicitur, eſt Bavariæ oppidum omnium quæ Germania continet pulcherrimum, templis & æd ciis mirè excultum: ædificia in foro poſita omnia inſiſtunt porticil quæ ambulantes immunes reddunt à pluvia. Arces duæ in ea contin tur, vetus & nova: Nova ante decennium à Duce Bavarico in forma teretis extructa, tam miro ſplendet artificio, ut verè affirmare au quòd in tota Italia nullam aliam huic comparandam conſpexerim. luit hanc urbem fluvius *Iſar*. Templum cathedrale variis monume eſt conſpicuum, in cujus fornice pendet Organum, non niſi ligne ſtulis graviter murmurans.

Nath. Chytræus.

Eſt urbs in clypeo Monachum quæ pingit inertem,
Pulchra foro, domibus, vicis, arce, aggere, templis,
Iſar ſpumiferis quam præterlabitur undis.

Arci novæ vicinum eſt *Collegium Jeſuiticum*, omnium quæ Je per totum terrarum orbem poſſident magnificentiſſimum, cum plo nullis columnis ſuffulto, quod fornicis tantummodò miro arti ſuſtentatur: totus fornix albedine cum auro diſtinctus eſt. Pavimen conſtat micanti marmore, in quo albedo & rubedo inter ſe diſting tur. Parietes tapetibus holoſericis viridi colore præditis, & inter auro ornantur. Hic etiam picturarum tabulas ingentis magnitudin ſere licet, inter quas tabula extremum judicium repræſentans ma eſt pretii. Vidi in hoc Collegio Bibliothecam etiam variis libris giè inſtructam.

Clariſſimus vir *Jacobus Craſſerus lib. 9. de Comitatu Tyrolenſi* t quòd an. Chriſti 8 6 2. ſub Imperatore Ottone I. per Ducem Henr Brunſwicenſem, qui tum partem aliquam Bavariæ obtinuit, ex ha

e materna, ex villa quadam Monachali hæc urbs ſit condita, & inde onacum fuerit appellata, quam deinde Ludovicus Dux Bavariæ, & nperator Romanus anno 1315. amplificaverit.

HAMELOA.

HAMELOA eſt urbs Brunſuicenſis, in qua centum & triginta liberi anno 1284. à quodam neſcio bono vel malo, vel genio vel homi- verſicolore veſtitu prædito, è porta verſus ortum, in vicinum mon- n ſupplicio rerum damnatorũ deſtinatum ſunt abducti, ubi loci fue- abſorpti, nec poſtea amplius viſi. Meminit ejuſdem facti *Camerarius poris ſubciſivis cent. 1 c. 12. Tragicum,* inquit, *eſt, quod anno 1284. Hame- ſium 130. pueris ſub prætextu glirium & murium contigit, ſicut illud (li- à nonnullis vix credatur) notorium, & omninò verum eſt, & integra hi- ia à Wiero recenſetur, atq; in hodiernum diem platea illa, quæ tendit ad tam illam civitatis. in ipſorum lingua* die Bummelloſe (*non* die Burge- Gaſſen / *ſicut Wiero placet)* Straſſen *vocatur. Appellant enim tym- num illud ad bellum & ludicras res deſtinatum,* ein Bommel / *quod nos* Trommel *nominamus, eò quòd interdictum ſit, ut ad perpetuam tam eſtæ rei memoriam, in illa ullum inſtrumentum muſicum audiatur. Se- us quoq; illius oppidi adhuc hac ſubſcriptione literarum utitur:* Nach riſti geburt / ꝛc. vnd nach außgang vnſerer Kinder / ꝛc. *Hanc funeſtam & gicam hiſtoriam elegiacis verſibus eleganter conſcripſit Lucas Loſſius, de is literis & juventute optimè meritus, nec non in ſequentibus Hannibal llejus:*

Urbs Hameloa *ſuos gemitu gemebunda requirit,*
Abduxit quondam quos lachrymoſa dies.
Centum & triginta ſerpſit ceu vaſta vorago
Una dies, ſed non reddidit ulla dies.
Romæ olim bello, ſed aperto Marte cruentos,
Ter centum Fabios abſtulit una dies.
Hos autem pueros miſtim, parvaſq; puellas
Bello non aptos abſtulit una dies.
Quàm gravis ergo fuit Romana per atria luctus,
Tam gravis hic dolor eſt urbs Hameloa tuus.

Forſan an Antipodas ſectæ per viſcera terræ
Ivere, ac ritus inſtituere novos?
Saxoniamq; novam contra veſtigia noſtra
Nitentem, linguis excoluere novis?
Aſt ego nil ſtatuo, Bocchi doctiſſime, ſaltem
Hoc dico, ſummi judicium eſſe Dei.
Ergo timore Dei te muni Hameloa juventus,
Et contra Sathanæ robora tuta vige.
Vos quoq; ne redeat tanta inclementia patres
Eſte pii, & veſtros eſſe jubete pios.

HALLA TYROLENSIS.

URBS Halla, de qua hac vice nobis ſermo eſt, in Alpibus Tyrollenſibus, ad radicem cujuſdam montis ſita eſt, in cujus valle perſtrepi Oenus amnis: templis & ædificiis plurimùm adornata, ac ædibus ad for mam Italicarum planis tectis extructis condecorata eſt. Poſt portæ i valle ſitæ ingreſſum ad latus dextrum patent ſalinæ, in quibus ingen ſalis coquitur copia. Verſus ſeptentrionem per duorum jaculorum d ſtantiam ſunt ædes, in quibus vitra pretioſa excoquuntur.

Friſchlinus. *Fontis ubi ſalſi promanant civibus undæ,*
Et liquida fornace ſalem novus excoquit ignis.

FRANCOBERGA.

FRANCOBERGA eſt urbs Haſſiæ, antiquitate cæteris præcellens, ſ dicta quaſi *mons Francorum*, tribus milliaribus Marpurgo verſus ſe ptentrionem diſtat, eſtq; condita à Theodorico ſeniore Rege Francia anno Chriſti 520. eo ſcilicet tempore, quo Reges Galliæ ad ſuſcipiendar fidem Chriſtianã contra Saxones bella gererent, arcesq; & munimen ta erigerent, cujus rei veſtigia extant in nonnullis nominibus, verbi gr tia: quoniam Galli cis Mœnum caſtrametati fuerant, ibiq; ſedem fixe rant, hinc illorum propugnaculum fuit appellatum Franckfurt / qua *portus Francorum*, at quia ultra Mœnum Saxones ſibi muniminis præſ

diur

um querebant, hinc illorum ſedes Sachſenhauſen appellata fuit, idem
go judicium fiat de Franckenberg & Saſſenberg. Alluit hanc urbem
nis Ædera, qui, *ut tradit Johannes Magirus in Phyſicis*, aureas volvit
nas. Natus eſt in quodam pago huic urbi vicino, dicto Bocksdorff/
ſſorum ille cygnus dulciſſimus, Elius Eobanus, quod ipſemet fatetur in
uentibus:

Ædera quæ patriam præterfluit aureus urbem,
Ipſa humili aſſurgens in collem deſinit altum,
Francoberga *meis non ignoranda Camœnis.*
Si qua manet me fama, & ſi mea carmina vivent.
Sed quò dulcis amor patriæ, quò me rapis extra
Limina propoſiti.
Quà videt undantem fluvio Germania Rhenum, Idem.
Et velut in centrum Teutonis ora coit.
Terra viris colitur, Cattos dixere vetuſti,
Nunc aliud pugnax Heſſia nomen habet.
Mons ibi Chriſtifera celeberrimus æde puellæ,
Radices vitreis Ædera lambit aquis.
Parva quidem, noſtris ſed Francoberga *Camœnis,*
Obſcuras inter non habitura locum.

Templum cathedrale magnificè illic extructum, primùm conde-
pit *Henricus I. Haſſiæ Landgravius*, qui fundamenti primum poſuit
em, & ut ſequentes habent verſiculi, B. Virgini in illo obtulit ſa-
cium.

Mille ducentenis decies octo quoq; ſenis
Funditus inceptum eſt opus hoc & amabile templum.
Deſtructo penitus veteri Mariæ ſub honore,
Inclytus Henricus Dux ecce Brabantius extans,
Iſte nepos Landgravius eſt & Eliſabeth almæ,
Saxa manu propria fundo, Princeps locat ima.

De urbis fundatione reperiuntur hæc carmina:

Franckenberg urbem Francorum Rex Theodricus,
Hanc quingenteno viceno condidit anno.
Anno poſt Chriſtum D. viginti ſuperadde, Idem.
Condidit hanc urbem Francorum Rex Theodricus,
Francoberg nomen de regni voce paranda.

Anno 1476. 9. Maji, maximum hæc urbs experta eſt incendium
in quo tam vetus quàm novum ſuburbium majore ex parte periit. Ub
etiam privilegiis, quæ à Carolo Magno, Conrado & Henrico acceperat
orbata eſt.

HAFNIA.

EST metropolis Daniæ, vallis & propugnaculis benè munita, Re
gum habitatio, cujus Academiam fundavit Chriſtianus I. Rex Da
niæ, anno à redempto orbe humano 1539. appellatur etiam hæc urb
vulgò Coppenhagen/ quaſi mercatorum portus, eſtq; ſita in ea Daniæ r
gione, quæ Selandia dicitur.

Hent. Albertius.

Nunc ſeges eſt ubi Troja fuit, nunc altera ſurgit
Troja ſub Arctoo conſpicienda polo.
Mœnia Neptunus fecit; Didymæus Apollo
Valla, quis hic Trojam non videt eſſe novam?
Nec ſolum fecere, ſed & defendere gaudent,
Cum Muſis intus doctus Apollo regit.
Cum Tethys & Nymphis extra Neptunus oberrat,
Hoſtiles arcens nocte dieq; manus.
Exulet hinc veſana cupido, libido, voluptas,
Hic habitat Pallas Eurynomesq; trias.

Idem.

Palladio tecto manſerunt Pergama tecta,
Semper & à Grajis inſeparata viris.
Per rimas penetrat Diomedes junctus Ulyſſi,
Et rapit has tantæ proſperitatis opes.
Palladium primus primùm Chriſtianus in urbe
Hafniacam poſuit, Pergameamq; domum.
Qua tectum ſatrapis conſervaretur Ami,
Sub Phœbi ſigno, ſub Themidosq; tuba.
Chriſtianus quartus Parnaſſi fida columna,
Vidit ut hanc ævi dente rapace teri.
Ne per parietinas vulpes de gente Suitas,
Conficerent aditus viq; doloq; ſibi.
Pergama Palladio ſtruxit nova ſumptibus amplis,
Qualia non unquam Dania tota tulit.

Al

ANNÆBERGA.

EST urbs Miſniæ, in altiſſimis Hercyniæ ſylvæ jugis, non procul à valle Joachimica ſita, quæ ob argenti fodinas antiquitùs fuit celebris, quibus legatur *Sebaſtianus Münſterus.*

Incerti authoris.

Nubiferos montes æquataq; culmina cœlo
Tranſieram, celeri non bene vectus equo.
Per juga, per ſcopulos, per ſaxa, per avia, ſylvas,
Nil niſi nos pennas non habuiſſe, dolet.
Jamq; ter emenſi ſex milia, venimus urbem,
Cui pia dimidium nominis Anna *dedit.*
Eſt locus arenti circumſitus undiq; ſaxo,
Arduus aſcenſu, difficiliſq; ſitu.
Terrigenis paſſim regio fœcunda metallis,
Hunc beat argenti plurima vena locum.
Hic ego dum ſtupeo pulcherrima mœnia, nondum
Viſa ſatis nova ſint anné vetuſta rogo?
Tum mihi Sturtiades, nova ſunt quæ mœnia cernis,
Adq; adeò vitæ tempora nata meæ.
Hic ego, dic tantùm, quis tam citò condidit urbem?
Quis Deus hanc molem montibus impoſuit?
Nunc ego crediderim magnorum facta Gigantum,
Non vanis aliquam rebus habere fidem.
Tunc ille hanc hominum non tam quis condidit urbem,
Quàm ſeſe manibus condidit ipſa ſuis.
Hic quoq; miranti ſic reddidit ille: quid hoc? ſi
Non eſt hic aliqua fabula caſſa fide.
Cernis ut hi circum, fumantia culmina montis
Egeſta toties evacuentur humo?
Omnia ſunt gravibus ſubtus loca plena metallis,
Divitis hic Pluti dixeris eſſe domum.
Ex his divitiis hæc urbs eſt condita, natam
Si tamen hanc libeat dicere, jure licet.
Hæc inquam, fateor, quamvis ſunt maxima, verùm
Quis tantas terræ prodidit autor opes?

Ille iterum, nec plura loquar, nec temporis hujus
Fert ratio, verbis omnia poſſe ſequi.
Hæc loca, quæ magno nunc aſpicis æmula cœlo,
Non aliqua nuper culta fuere manu.
Hic ſtetit Hercyniæ pars longè maxima ſylvæ,
Luſtra vagatrices hic habuere feræ.
Sæpè per has rupes prædas venator agebat,
Sylvicolas Alces, ſylvicolasq; boves.
Donec in hæc caſu perventum eſt commoda rerum,
Qui fuerit caſus dicere longè mora eſt.
Et tibi cum melius nobis utriſq; vacabit,
Hæc ſi fortè voles ſcribere, plura loquar.

FRIBURGUM.

FRIBURGUM eſt Miſniæ oppidum, colli ad radices montium *Sud*
tum ſuperſtructum, ædificiis benè excultum, cujus conditor fuit *O*
to, Marchionis Chunradi filius, qui vixit temporibus Cæſaris Frideri
cognomento Barbaroſſæ: ubi hodie urbs eſt, olim fuere duo pagi,
quibus ea coaluit, & argenti fodinis illic inſtitutis locupletata, magnu
exinde cepit incrementum ac ornamentum: verſus orientem habet
nitimum oppidulum, Diſpolswaldt dictum: verſus ortum meridion
lem Frawenſtein: ad meridiem Marienberg: verſus meridiem occide
talem Chemnitium: ad ſeptentrionem occidentalem Waldheim:
ſeptentrionem Miſenam: ad ortum ſeptentrionalem Dreſdam. Eſt p
puloſum, & ſuburbibus eleganter exſtructis cinctum: fluit per illud
mnis dictus die Müntzbach: à latere verò eam alluit *Molda* fluvius. A
tiquitùs in hac urbe fuere habiti *ſacri ludi ſeptennales* ſic dicti, quia p
ſingula ſeptennia iterabantur, & per tres dies ante feſtũ Paſchatos co
tinuabantur: priori die repræſentabatur lapſus angelorũ & hominu
ut & prophetiæ de Chriſto: ſecunda die nativitas, paſſio, reſurrectio
aſcenſio Chriſti: tertia adventus Chriſti ad extremum judicium, ac pr
ceſſus judiciarius, quam rem in poëmatibus ſuis expreſſit Poëta egr
gius *Johannes Bocerus*:

At nunc magnifico ſpectacula ſtructa paratu

Qu

Quid memorem? veteri non conceſſura Quirino,
Ludorum pompas, quas urbs clariſſima ſuevit
Edere ſeptenis, immenſis ſumptibus, annis,
Quæ non deflexo Berezynthia tympana curru,
Sive vagabundos, dejecta veſte, lupercos,
Turpia vel timidi referebant orgia Bacchi:
Devoto at ſacros imitatæ pectore ritus,
Expreſſere tuos, Regum ſupreme, labores
Chriſte potens, merita linguas & ſolvere laude,
Et mentes juſſere pias.

Cætera videantur apud ipſum Poëtam, quæ brevitatis ſtudio omitte volui. Viſu in urbe hac præcipuè digna ſunt *aula Electoralis*, & in cadrali templo *Mauſolæa* trium Electorum, *Mauritii, Auguſti, & ſtiani.*

GERTRVDIBERGVM.

St urbs Hollandica, juxta fines Brabantiæ ſita, olim à Duce Parmenſi obſeſſa.

Parva Brabantinis urbs eſt quæ obvertitur oris,
Battavici juris, Gertrudin *nomine dicunt.*
Non hanc imperio adjecit Parmejus Heros,
Armis non flammis jurare in verba coëgit,
Verùm ſeditio, quæ ſummis infima miſcet.

MELSVNGVM.

St urbs & arx Germaniæ, in finibus Haſſiæ, ad Fuldam amnem ſita, n qua anno 1552. 6. Januarii, exortæ inundationes egregiè conſtru pontem everterunt, hominibusq; ac pecoribus non mediocre incommodum pepererunt: de qua re extat Epigramma *Chunradi Bachi*, Melſungenſis, Poeſeos in alma Gieſſena Profeſſoris clariſſimi:

Cum tria tranſierant à nato ſecula Chriſto,
Luſtra decemq; annus jamq; ſecundus erat.

Altera

Altera poſt nonas lux & madefecerat ortum,
Sacra fuit ternis Regibus illa dies.
Patria tunc magnas irati numinis iras
Senſit, & undarum fluctibus acta fuit.
Mœnia Melſungi tunc imber & unda premebant,
Ibat & in medio navita lintre foro.
Fulda ſuo neſcit quia ſe retinere meatu,
Et pontem ac homines ſubruit atq; pecus.

Arcis conditor fuit anno 1550. *Wilhelmus Haſſiæ Landgravius.*

Anno 1554. curia incendio periit, quæ tamen anno ſubſequenti novo exſtructa eſt.

HAMBVRGVM.

HAMBURGUM eſt oppidum Storremarſiæ, in Ducatu Holſati quod *Fangerus* in ſuo Etymologico, & Chunradus Celtes dictu credunt à Jove Hammone, qui antiquitùs ibi cultus fuerit, cujus pc modum ſtatuã Carolus Magnus evertit. Et ſic *Hamburgum* idem fue ac Hammonsburg/ cui opinioni etiam ſubſcribit in hiſce *Mich. Barth*

Navigio Hamburgum *veloq; ſubivimus urbem,*
Jupiter Ammonis *cultu hanc feciſſe celebrem*
Creditur.

At aliam notationem ponunt *Münſterus & Albertus Kranzius* hiſtoriis Saxonicis, ab *Hama* famoſiſſimo quodam pugile. Nam cu olim Dani & Saxones perpetuis armis inter ſe confligerent, placuit ta dem ut bellum illud duello dirimeretur, & cujus populi pugnator v ceret, ille haberetur ſuperior. Dani itaq; miſerunt Starcatorem ho nem membris robuſtum, qui cum Hama Saxonum pugile certamen iens eum confecit, & Danis victoriam peperit. Unde idem:

——*Aſt nomen dedit illi verius* Hama
Luctator terris longè notiſſimus illis,
Quem Starchaterus *Dano ſub Rege duello*
Vicit, & occiſum ſiccis extendit arenis.

Eſt autem urbs hæc ad Albim fluvium ſita, non longè ab eo lo ubi in mare Balticum ſe exonerat: unde etiam ad motum maris curſ ha

habet refluum, antrorſum ſcilicet & retrorſum: eam celebrem reddit quod in frequenti eſt exercitio, emporium, & in longinquas regiones negotiatio. Cereviſia præterea Hamburgenſis à nullo non commendatur, veluti idem canit in ſequentibus:

Hîc mercatorum haud laudabo ſplendida tecta,
Non templa, & turres, non merces, undiq; quas huc
Convehit innumeris ratibus gens quælibet, unum
Carmine non prorſus tenuis mea Muſa ſilebit,
Albidos Eurypus refluis variabilis undis
Cernitur hîc, ſenas ſemper qui augetur in horas:
Inq; alias totidem decreſcit ſicca relinquens,
Quæ prius implebat loca, retroeuntibus undis,
Nunc plus nunc minus humores ut Luna gubernat.
Et videas amplam pauciſſima tecta per urbem,
Quæ non ille ſuis gyris vicibusq; ſalutet.
Prætereo tacitus nautis quoq; pervium Alaſtrum,
Qui parte ex alia clariſſima mœnia tangit,
Tritico & haud dicam ut permiſceat hordea, & inde
Zythum dulce coquat his acceptiſſimum in oris.

Primus hanc urbem muro cinxiſſe ſcribitur quidam Epiſcopus Hamburgenſis, temporibus Henrici III. Imperatoris Romani. Sæpiſſimè autem vim hoſtilem Wandalorum experta eſt, quorum jugum cùm quoties excuſſiſſet, magnum de die in diem accepit incrementum, ut hodie magnificentia vix cedat ulli urbi littoris Balthici.

LAVBACVM.

Aubacum eſt oppidulum elegans, ad fines Haſſiæ, in Comitatu Solmenſi ſitum, cujus etiã eſt ſedes aulica: dimidio milliari diſtans verſus ortum meridionalem Grunberga, dilecta mea Patria. Adjacet illius dorſo elegans arx, cum amœniſſimo quodam viridario. In hoc oppidulo, honeſtis præceptoribus conſtitutis ſtipendiis, Illuſtriſs. Comites Solmenſes, in militia tum armata, tum togata præſtantiſſimi, ſcholam quandam inſtituerunt laudabilem. Superioribus annis, non procul ab eadem magna fuit terræ ſigillatæ effoſſa copia, quam bonitate Lemniæ non multum cedere experientia medicorum docuit.

Michaël Barthus.

Poſtera ſed cœlo poſtquam lux fulſit aperto,
Flectimus ad Comitis patria rura viam.
Urbs tenuis ſurgit, veteri circundata muro,
Inter depreſſi jugera pauca ſoli.
Imminet arx validis poſtremæ turribus urbi,
Ardua non nimium, ſed tamen alta ſatis.
Hanc heros habitat major Sulmonius annis,
Ille quidem reliquis ſed gravitate prior.
Quò Comes, ut ventum eſt, lucem me detinet illam,
Et qua poſt illam mox ſubiere duas.

Eccleſiaſtes in hoc oppidulo ſuperioribus annis extitit vir clariſſimus N. Fladungus, olim Academiæ Witembergenſis Profeſſor Ethices, cujus officium Eccleſiaſticum fideliter moderno tempore obit vir admodum reverendus M. Maximilianus Ritterus, frater meus unic[e] dilectus.

WETTERA.

WETTERA eſt Haſſiæ oppidulum, quod uno milliari verſus ſeptentrionem Marpurgo abeſt, ac ex ſingulari quadam cœli clementi[a] multos ingenioſiſſimos, & omni diſciplinarum genere viros excellentiſſimos protulit, ut meritò Cattorum Athenæ dici mereatur: inter i[l]los numerantur *Juſtus Vultejus*, olim Pædagogii Marpurgenſis Pædagogiarcha graviſſimus, linguæ ſanctæ Profeſſor, & eximius hiſtoricus *Volcuinus Vigelius*, & *Oſwaldus Grollius*, Chriſtiani Anhaltini Principis & Comitis Aſcaniæ Archiatrus, qui ſuperioribus annis publici juris fe[-] cit Baſilicam Chymicam, omnes Medici præſtantiſſimi: nec non *Johan[-] nes Combachius*, hodie Profeſſor Philoſophiæ Marpurgenſis. Ex eode[m] etiam ſubſequentes clariſſimorum, & de re literaria benè meritoru[m] virorum familiæ, utpote ſunt *Calvinorum, Gernandorum, Læliorum, O[r]thiorum, Sylburgiorum, Breulæorum, Fislerorum, Myliorum, Meſomylio[-] rum, Piſtoriorum, Streithofiorum, Pinceriorum ortæ ſunt.* De qua re f[a-] ciunt ſequentia:

Petri Nigidii.

Parva licet modico circundata Wettera muro,
Urbibus es magnis æquiparanda tamen.

Fo[-]

Fontius ac Decius, medicorum fama Dryander,
Natales ortus hinc habuere ſuos.
Laudabunt alii Solymam, ſeu Perſica Suſa, Vlrici Bollingeri.
Cecropis aut urbem, quæ doctis artibus olim
Præſtantes genuere viros, toto orbe celebres.
Tu tamen excelſis nuper circundata muris
Wettera, quæ veteri gaudes ita nomine dici,
Quà Druſi miles ſua caſtra vetuſta locabat,
Tu Bollingeri meritò laudabere Muſis.
Non quòd te natura bonis donavit opimis,
Et tibi ditat agros fœcundo copia cornu,
Æolus & mites & ſanas temperat auras,
Unde laboriferis creſcit vis ſtrenua membris.
Quod tibi ſerta parant vario diſcrimine Nymphæ,
Plaudentesq́; agitant Choreas & Oreades hirtis
Cum Satyris ludunt, Dryadesq́; ibi frondibus altis
Veſtitæ ſua regna tenent, & luſtra frequentant.
Quod tibi progenies non infœcunda ferarum
In ſylva & rident circum frondentia tempe:
Omne volatilium genus eſt circumq́; ſupraq́;
Æthera mulcentum cantu lucisq́; volantum.
Quod tibi deſcendunt largi de fontibus amnes,
Piſciferiq́; lacus (hinc fercula grata parantur)
Quodq́; tuo gremio varii vis magna metalli
Eruitur, multo ditatq́; numiſmate gazas.
Quod tibi grex ovium, celſaq́; in rupe capellæ
Innumeræ pendent, ſunt & pecuaria campis,
Et cultis adeò vis eſt genialis in hortis.
Nutantes onerans ramos, quod jugera culmis
Flaveſcunt, plenaq́; urgent ſe meſſe novales.
Omnia prætereo reliquis communia terris,
Quod canere incipiam proprium tibi fata dederunt.
Tu paucis adeò quamvis poſſeſſa colonis,
Una tamen plures Phœbi producis alumnos,
Qui miſſi de ſede tua, per totius orbis
Diſperſi plagas vitam excoluere per artes,

Atq; ſui memores alios fecere merendo.
Namq; ſacerdotes quidam divina gubernant
Templa Dei, ſuus ut nunquam non debitus aris
Perſtet honor, veraq; Deus pietate colatur.
Orthius hinc ortus vicina ſede receptus,
Quà jacet ad Lanum duro de Marte vocata
Urbs vetus, Aoniæ ſtatio gratiſſima turbæ,
Chriſticolas benè duxit oves ad paſcua læta.
Et tuus ille ſenex, ſuperas qui nuper ad arces
Pincierus ſcandit, gratæ pietatis honorem
Reſtituit patriæ, ſacri cum ſemine verbi
Plantavit multos non infeliciter annos.
Editus hinc etiam longæva ætate verendus
Calvinus, Duce ſub Catto qui dogmate ſacro
Pandit ad aſtra viam, ſatus hinc de ſanguine claro
Interpres Chriſti Johannes Crollius ille,
Quem pubes Germana fuit mirata docentem,
Ignara Allobrogum linguæ quo tempore ſacros
Monſtravit cultus ad flumina nota Lemanni.
Quis numeret juris doctos legumq; peritos
Wettera quos genuit, Vultejos aſpice fratres,
Hermannum cum Chriſtophoro qui rebus agendis
Excellunt pariter, certiſſimus auctor uterq;
Conſiliis prodeſſe bonis, Hirsfeldius Abbas
Conſulit hunc, illum princeps Ludovicus honorat.
Aſpice Pincieros cognato ſanguine junctos,
Ex illis longum venit Ludovicus ad Albim,
Adq; ſinum Codani reddit ſua jura Lubeccis.
Johannes bonus eloquio dum vita manebat,
Legatum geſſit non rarò ad Cæſaris aulam,
Auſtriacumq; Ducem, nunc caſſum lumine luget
Arbiter imperii, funeſtisq; horrida bellis
Belgia, cui placidam curabat reddere pacem.
Jam mihi Gernandos ſpecta tres ordine fratres,
Quos Themis & Themidos, Charis & Suadela ſorores
Certatim exornant, Calvinum his inſuper adde.

Qu

Quid deceat, quid dedeceat, quæ regula morum
Ille tibi melius Chryſippo & Crantore dicet.
Nec tu carminibus noſtris indictus abibis,
Porphyri Crolli, juſta qui juris amuſſi
Omnia diſpenſas nulli pietate ſecundus.
Hic tardis ingens ubi Sequana flexibus errat,
Dum ſequeris Muſas per binos ſedulus annos,
Hîc te ſors rigido clauſum ſub carcere preſſit.
Non equidem tales unquam mala crimina pœnas
Innocuo peperere tibi, ſed proditor hoſpes,
Et tua pura fides in tanta pericula vitæ
Te ſociosq́ tuos poſuit, jam triſte parabant
Supplicium flammæ, ſed vos, mirabile dictu,
Fœmina ſervavit tanto in diſcrimine rerum.
Nec te tranſierim Læli, qui nomine gaudes
Optime Laurenti, ſacra digniſſime lauru,
Quam Themis impoſuit cui tu tam fidus alumnus.
Jam procul à patria te conſultore Viſurgis
Utitur, & Brema ſacrorum præſul in urbe.
At vos quos memorem quos unica Wettera multos
Protulit edoctos herbas uſumq́ medendi?
Nuper erant gemini caro cum patre Dryandri,
Quæ ſit morborum propriiſſima cauſa, quid artes
Efficiant medicæ, quæ vis operetur in herbis,
Quæ virtutum ipſis Deus incrementa miniſtret,
Ipſe pater docuit, patriis quàm proximus oris.
Alternatorum mortalia tecta reliquit
Ante diem raptus, verùm alter in orbe remoto,
Pœonium in morem magna cum laude Polonos
Liberat à morbis Paracelſi dogma ſequutus.
Hic Germanorum fuerat ter maximus Hermes,
Unus in arcana rerum virtute Monarcha,
Omnigenos morbos divina ſuſtulit arte,
Et docuit morbis non viſa prioribus annis
Pharmaca felices illos ſemperq́ beatos,
Qui divina viri ſervant præcepta medendo.

Venit & ad Styrios Vultejo ſanguine natus,
Arte Machaonia celebris, cui ſublita nullo
Mens fuco, dudum fama ſuper æthera notus.
At tu Pincieri generis memorabile nomen,
Tu benè Naſſoviis ducibus ſuccurris, & ægris
Scis medicas adhibere manus, ubi lapſus ad oſſa
Eſt dolor, aut artus depaſcitur arida febris.
Hos meus Oſwaldus *ſequitur felicibus auſis*
Crollius, *arcano qua vi natura receſſu*
Intus agat, rerum vires dum ſeparat ignis,
Quæ virtus herbis, animalibus atq; metallis
Omnia cognovit, quando diſcrimine miro
Ducit ab impuris puriſſima ſemina rerum.
Vidi ego ſal nitidum, pinguem vidiq; liquorem,
Mercurium vidi, medicamina plurima vidi,
Quæ non Hippocrates, quæ non ars nota Galeni
Hactenus edocuit, quæ Crollius ipſe paravit.
Hoc etenim ſtudio ſeptem peregrinus ad annos,
Per Latiam terram, per Celtica regna medentes
Ille viros vidit, varias luſtravit & urbes.
Inde ſagax animi, longoq; peritus ab uſu
Artibus inſtructus variis varioq; diſertus
Eloquio rediit ſeu diſſerat ore Latino,
Seu Gallo, aut Italæ promat commercia linguæ.
Nunc age dic Erato, proceres quos publica rerum
Cura tenet populo civilia dicere jura:
Quiq; modis aliis ſtudiis operantur honeſtis,
Ad commune bonum nati quos Wettera fœto
Ex utero peperit, velut intra mœnia Trojæ,
Inſtar montis equus fortes effudit Achivos.
Emicat hos inter ceu Lucifer ortus Olympo,
Ille ſenex Juſtus Vulteji ſanguinis author,
Felix prole ſua, per quam poſt fata ſuperſtes
Semper erit, nomenq; ejus laudesq; manebunt.
Huic ſua cura fuit Cattis prodeſſe Lycæis,
Ut juvenes habeant doctosq; piosq; magiſtros,

Qui ſtudio mores jungant, ne prava malorum
Corrumpant exempla, aut cœca licentia vitæ
Tranſverſos rapiat, noſtri ſera temporis ætas
Talia contemnit, ſed merces magna laborum
Permanet in cœlis amaranthi è flore corona.
Proximus huic agris natalibus ortus ab iiſdem
Gente ſatus Stadia, quo nemo plura locorum
Climata percurrit, donec pervenit ad Indos
Extremos, ubi gens habitat crudelis, & olim
Nec viſu facilis, nec dictu affabilis ulli,
Humanis quæ corporibus, quæ veſcitur atro
Sanguine, quem tremuli rorant in cratibus artus,
Hunc illi prenſum toties mactare volebant,
Ni Deus in melius flexiſſet dira virorum
Pectora, Chriſticolæ ſortem miſeratus iniquam.
Ad patrios donec jam poſt dua luſtra penates
Incolumis rediit, docuitq; prioribus annis
Ignotas terras, trabibus ſeu forte cavatis,
Seu quis iter pedibus Cyclopas quærat ad iſtos.
Hinc etiam occurrit memorandus carmine noſtro
Crolliadum genitor, vir magnus honore ſenectæ,
Qui faſces quintos Conſul, quintamq; ſecurim
In patria geſſit, facti gravis ultor iniqui,
Magnus ut Arpinas, aut longi Mutius ævi.
Fortunate ſenex nunquam tua fama peribit
Parta tua virtute tibi, quin illa magisq;
Per celebres floret natos ſerosq; nepotes.
His Sylburgææ non ultima gloria gentis
Accedit, Latiam & Grajam quo nemo loquelam
Dexterius novit, libros dum tractat, & illis
Sedulus inſudat, communemq; edit ad uſum
Purgatos mendis, vir noſtra ad commoda natus.
Jungitur huic patrii qui tradita frena Lycæi
Laude regit magna, cui Mercatoria nomen
Stirps dedit, huic merx eſt conſolatura ſenectam
Muſarum ſtudium, quam ſi quis venerit emptum,

Crede

Crede mihi, nunquam, quæ ſit fortuna, pigebit.
Henricus itidem nobis ſe Lælius offert.
Ille novem quondam fratres non ultimus inter
Pannonium Muſas longè deduxit ad Iſtrum,
Sed cadit ante diem, cœliq; in parte locatur.
Non autem dignis potero celebrare Camœnis,
Pincieros *inter Germanos nomine Paulum,*
Amphion cithara, cui carmine cedat Homerus,
Rex ponti linguis, talem vix ulla tulerunt
Secula, qui variis ſuperaverit artibus omnes.
Heu, Deus hunc tantùm terris oſtendit, & ultra
Non ſupereſſe dedit, miſeranda peſte peremptum.
At Bollingero jam vos ignoſcite vati,
Wetterici heroes reliqui, quorum inclyta fama
Orbe cluet toto: quis enim tot nomina tonat?
Quis tot Circovios? *quis priſco ſanguine natos*
Tot Decios? *quis tot* fontis *cognomine dictos?*
Fettiades & Breulæos *inſignia famæ*
Pectora, quis Sauro & Fiſſero *ſtemmate natos?*
Quis Mylios? *quis* Meſmylios, & *ſanguine cretos*
Sefredo? *quis tot nomen* Piſtoris *habentes?*
Quis canat Elſneros, quibus & pugnæ area nomen
Streithofios *fecit? quis tot Combachica dicat*
Mollibus innumeris cognomina dura, nec ipſo
Sat concinna ſono, verſuq; incompta Latino?
Salvete illuſtres animæ, & tu maxima ſalve
Wettera, nobiſcum natalis terra virorum.
Per quos talis honor ſeris tibi ſurgit ab annis,
Qualis erat Solymæ & Suſis, & qualis Athenis.

Tradit *Wilhelmus Willichius*, quòd hoc oppidulum non ita dem pagus, ober Wetter dictus, fuerit. Ex hoc quoq; oppidulo oriun fuit *Johannes Dryander*, Medicinæ Doctor & Mathematicus, qui quit *Coſmographiam*, & librum *de horologiorum ſolarium compoſition* *Canones Aſtrolabii.*

MOT

MONASTERIUM.

MONASTERIUM eſt Weſtphaliæ metropolis, vallis foſſisq́; munitiſſima, in qua Anabaptiſtarum ſecta exorta, ſubſequutæ duriſſimæ obſidioni annuæ cauſam dedit. Nam cùm *Johannes Leidenſis* ſartor, Anabaptiſtarum Regem ſe contuliſſet, & illic regiam aulam inſtituiſſet, Germaniæ quidam Principes, inter quos etiam erat *Germaniæ* ille *Achilles Philippus Haſſiæ Landgravius*, illam ſuperſtitionem haud tolerandam arbitrantes, urbem per annum obſederunt, donec anno 1535. 24. Junii fame ad deditionem compulſa occuparetur, Rex cum ſuo Duce & nonnullis aliis caperetur, & 22. Januarii candenti forcipe prius excoriatus, caveæ ferreæ ad templum D. Lamberti includeretur: cujus rei ſumma in hoc comprehenſa eſt Eteoſticho:

REGIS CARNIFICIS, VATIS, SARTORIS IN VNO
CIVE MONASTERI WESTPHALA FACTA LEGE.

Quod etiam in ſequenti Eteoſticho captæ urbis innuit *Stigelius*:

Certa sVb aDVerſo ſtat nVLLa potentIa ChrIſto,
QVæ non ConſtItVIt, non beat ILLa DeVs.

De eadem re etiam ſequentes verſus faciunt:

Quingentos ſi ter numerare fideliter annos
Pergas, dein ſenos addere terq́; decem,
Regis habes certum tempus, tunc jure necati,
Quo vix in terris nequior alter erat.
Deinde diem ſi noſſe velis, Vincentius illum
Martyrio fecit tempus in omne ſacrum.

Hæc urbs præclaros aliquot, & de re literaria bene meritos olim [c]ives protulit, inter quos fuit vir ſubtilis ingenii, ſingularisq́; eruditionis *Johannes Murmelius*, & *Rudolphus Langius*, Philoſophus eximius, cujus utriuſq; operam in re literaria præſtitam, in noſtra Hiſtorica metrica poſuimus.

Placet itaque *Hermanni Hamelmanni* hujus urbis encomium ex eodem eruditorum virorum argumento deſumptum, quod in delineatione orbium Weſtphaliæ poſuit, apponere: *Urbs Monaſterium, etſi per Anabaptiſtas fuerit deſtructa, mœnibus dilacerata, turresq́; mirum in modum ictibus bombardicis ruptæ, deniq; nihil fuerit ſanum in omnibus urbis templis, tamen ita omnia nunc ſunt inſtaurata, ut hodie ſit pulcherrima, &*

ex reliquis Weſtphaliæ urbs munitiſſima, quæ ſe variis mercaturis & officiis exercet. In hac floruerunt literæ, & puritas linguæ Romanæ ante annos 60. Cùm per totam adhuc Germaniam, excepta Heidelberga Academia, & aliis quibuſdam ſcholis paucis, nihil aliud ſonarent Ludimagiſtelli, quàm horridam barbariem. Itaq; magna copia tunc ad illam urbem confluxerunt viri docti, qui per illud tempus clari fuere, & ornamento toti Weſtphaliæ. Hactenus Hamelmannus.

In hac civitate coquunt magnam cereviſiæ copiam, quam Patavicam dicunt, in vernacula Münſteriſch Koit/ cujus materia eſt triticum.

Quinq; in hac urbe ampliſſima reperiuntur collegia.

LIPPIA.

LIPPIA eſt Weſtphaliæ oppidum, in finibus Epiſcopatus Padebor
nenſis, ad Lippiam fluvium, unde etiam nomen ſortitum, eſt in agr
fertiliſſimo ſitum, qui tamen plurimùm eſt aquaticus, ita ut omnibu
ferè locis foſſores in unius cubiti profunditatem fodendo aquarum co
piam offendant. Verſus orientem tribus milliaribus à ſe diſtantem ha
bet Padebornam, duobus verſus occidentem Suſatum, ſeptem milliar
bus Monaſterium verſus ſeptentrionem occidentalem. Subjacet impe
rio Ducum Clivienſium, & Comitum Lippienſium, vallis, foſſis, mu
risq; plurimis in locis turritis benè eſt munitum, plateis exornatur am
plis, iisq; æqualiter ſeſe ubiq; ferè habentibus, nec in curvitates diſto
tis: nulla propemodum eſt rerum utenſilium, qua urbs non affluat. *Lip
pia* urbem alluens, & huic vicinus amnis *Clena*, nec non rivulus *Weib*
cognominatus, per omnes urbis ferè vicos ductus, piſcium non medic
crem procreant copiam: quin frequentia ſtagna, quæ circa urbem in c
vium inveniuntur prædiis, piſcium adaugent numerum.

Faciem urbis decorant nonnullæ etiam ſtructuræ publicæ, velu
ſunt quatuor templa, quorum 1. *ſummum* triturritum foro adjacet, a
urbis conditore *Bernhardo bellicoſo, Comite Lippienſi*, fundatum. 2. *Tem
plum cœnobii Marianum* ab eodem extructum, & ejuſdem monume
tum oſtentans. 3. *Templum D. Jacobi*, & 4. *D. Nicolai*, 5. *Cœnobium
templum* auguſtiſſimè extructum, quod olim fratres ordinis *Auguſti*
doctiſſimi, & pleriq; Theologiæ Doctores magno numero, & magni
cis d

cis ditatum reditibus incoluerunt, hodie verò ab ipſis deſertum, cujus fundator extitit Nobilis quidam ab *Hörde*, à quo illi, qui adhuc ſuperſunt Nobiles de *Hörde* ſunt oriundi. De fundatione hujus templi teſtatur ſequens, quod in illo templo legitur carmen:

Primùm magnificus lapidem locat hic Fridericus
Ex Hörde *natus, miles bonus hic & humanus,*
Septem poſt denos obit annos mille trecentos.

11. Cal. Maji cum *Cunigunda* uxore. 6. Cœnobium virginum nobilium templo Mariano minori proximum. 7. Cœnobium virginum Veſtalium.

Extat de hujus urbis fundatione carmen vetuſtum, *Florilippium* inſcriptum, quæ inſcriptio ad hujus urbis inſignia, quæ ſunt *roſa*, videtur alludere. Cùm enim Bernhardus ille ob res multas præclarè geſtas *Bellicoſus* dictus, vicinis laceſſeretur armis, hanc ſibi urbem contra hoſtiles impetus præſidium eſſe voluit: at audiamus jam *Florilippii Magiſtrum Juſtinum*:

Inclyta poſteritas Lipienſis ſanguinis, unde
Nomen honorq́ tibi ſit memor eſſe velis.
Nomen ab oppidulo ducens quod provida patrum
Fundavit ratio,------amore fides.
Hinc tibi crevit honos, opulentia, robur, & hoſtes
Vincis, & invictis viribus inde viges.
Sanguinis hinc alti radix progreſſa per orbem,
Extendit ramos amplificata ſuos.

Et paulò pòſt:

Quæritur ergo locus, muniri congruus, aptus
Uſibus humanis commoditate, ſitu:
Hic placet ad fluvium cui Lippia nomen, abundat
Hic ager, hic rivi, paſcua, ligna, pecus.
Adſunt foſſores, loca menſurantur, in amplum
Et longum rumpit foſſa profunda ſolum.
Accumulatur humus, extollitur agger in altum,
Et forti vallo, cogitur ipſe locus.
Lignea materies primùm loca munit, & ipſam
Paulatim moles ſaxea conſolidat.
Conditur oppidulum, trahit hic à flumine nomen,

Et Domini *nomen inde perenne tenet.*
Libertas huic magna datur, plebs confluit ergo,
Conſtruit, ædificat, mœnia, templa, domos.

De fundatione Cœnobii ordinis Auguſtini, & templi Mariani minoris, in quo fundatoris etiámnum conſpicitur monumentum, faciunt ſequentia:

Tunc pius ille loci fundator, ut omnia ritè
Ordinet, utq; Dei magnificetur honor,
Conventum ſtatuit Chriſti ſub honore, ſuæq;
Matris, ut æternum glorificetur ibi.
Colligit hic caſtas in Chriſti laude puellas,
Quas Auguſtini regula ſacra ligat.

De fundatione templi Mariani majoris foro adjacentis idem tradit in ſequentibus:

Conſecrat Eccleſiam (ignoſce Poëtæ) *ſub honore Dei genitricis*
Quæ ſtat vicino continuata foro.
Hæc antiqua magis reliquis, quas hic locus in ſe
Continet, & numero plebis adaucta magis.

Anno 1616. pridie feſtum reſurrectionis Chriſti, nomine Regis Hiſpaniæ, & *Ducis Alberti de Auſtria,* adductis copiis hanc urbem obſedit Illuſtriſſimus Comes *Henricus de Berga,* quam obſidionem, tormentorumq; ejaculationem, viriliter ſe defendendo, ſuſtinuit uſq; ad diem ſequentem Aſcenſionis Dominicæ, in qua ſub quibuſdam conditionibus Hiſpanum intromiſit militem. At audiamus de hac urbe, quæ ſcripſit *Hermannus Hamelmannus* in delineatione urbium Weſtphaliæ *Urbs licet Comitibus de Lippia ſubſit, dimidia tamen ejus pars olim Comitibus de Marca conceſſa eſt, ut in totum nunc illi poſſideant æquo jure cum Comitibus de Lippia. Agricultura ſe ſuſtentat, & oblectationem ex Lippia flumine, unde etiam nomen habet, capit.*

OENIPONS.

OENIPONS, vulgò Inſprück / eſt urbs Tirolenſis, inter juga Tirolenſia ſita, magnificis extructa ædificiis, duobus milliaribus verſus meridiem diſtans ab *Halla* Tirolenſi. Sedes hodie eſt ſupremi Magiſtri

ordinis

ordinis Teutonici, qui eſt *Maximilianus, Dux Auſtriæ*, frater *D. Matthiæ moderni Imperatoris Romani.* Nomen ſortita eſt hæc urbs ab *Oeno* fluvio, qui eam mediam ferè dirimit, Germanisq; Ins dicitur.

——Hinc viſum [illegible] *omni contendere cura*
Inſprückum, (*ſic* [illegible] *ea refert*) *quod nomen ab* Oeno
Traxerat inſigni fluvio, hic ubi mœnia ſurgunt
Fernandi Ducis Auſtriaci, *licet ære Coloſſos*
Hic ſpectare graves, quæ ſunt monimenta potentum
Certa Ducum.

Ludov. Lymvicus.

Notatu & viſu digna in hac urbe ſunt 1. in ſuburbio *monaſterium Franciſcanum*, & templum auguſtum, marmoreis columnis inſiſtens, quod præter coloſſos ad parietum circuitus miro artificio in ære fuſos, qui Heroës, Cæſares, Reges & Archiduces familiæ Auſtriacæ repræſentant, & quidem ſub ingenti ſtatura, quæ longiſſimè ſtaturam hominis communem excedit) etiam oſtentat monumētum *Maximiliani I.* imaginibus artificioſiſſimis & rerum geſtarum ſculptilibus ſumptuoſiſſimè exornatum. 2. *Arx Ducum Auſtriæ*, antiquum Imperatorum Auſtriæ hoſpitium, multis conclavibus, atriis, porticibus, picturis tapetibusq; exornatiſſimum. 3. *Armamentarium*, quod varia armorum exoticorum genera, veluti ſariſſas Macedoniæ, Ithyreios arcus, Perſicos acinaces, framateras Dacicas, Sagares Scythicas, ut & alias hoſtium exuvias exhibet. Exhibet etiam aliquot turmas ſtatuarum equeſtrium, variarum gentium habitum & geſtamen bellicum repræſentantium. 4. Porta ſeptentrionalis, quæ ducit ad Hallam urbem Tirolenſem, quæ tota deauratis inſignibus eſt obducta, & in ſuperiori parte cubicula habet Principe inhabitatore non indigna. 5. Dicaſterium in foro tectum habens ex ſolido auro. Inprimis verò hanc urbem amœniſſimus ſitus commendat, de quo hæc ſunt *Pauli Henzneri* in Itinerario: *Sedem*, inquit, *& aulam ejus regionis Principes ſibi delegerunt, nec immeritò. Si etenim vicini ſoli fertilitatem, omne frumenti genus & præcellentis vini copiam conſideres, ſi nobilitata paſcuis & irrigata fontium perennitate arva, ſi convalles amniculorum murmure lætas, ſi deniq; venatio te capiat atq; delectet, ſtatim ubi deſerueris oppidum, paſſim cervorum & rupicaprarum greges in montium jugis in nemoribus atq; campis, venantibus occurrunt, qui canum latratu & indagantium ſagacitate turbati, optimam jucundamq; inſectantibus prædam ſuppeditant. Cumq; univerſus hic Comitatus, in ipſis ferè Alpibus inter*

Bavariam & Italiam conſiſtat, ſtupendæ altitudinis hic vitiferos, illic ſy voſos montes, & inacceſſa hominibus juga perpetua nive candentia habe Quinetiã argenti fodinis hic Comitatus, inprimis apud oppidum Schwaa *cujus ſuperius quoq; facta eſt mentio, adeò dives eſt, ut non modò Ducat valdè opulento præferri, ſed etiam regno comparari poſſe videatur.*

Georg. Fabric.

Donec Julæi pontem pervenimus Oeni,
Quam ſemper nebulæ & malus urget Jupiter urbem,
Attamen egregiis tectis aulaq; decoram.

Nath. Chytræus.

Oenipontis *habet quà non ignobile nomen*
Urbs, ſemper nebulis & iniquis horrida nimbis,
Sed tectis tamen aureolis & nobilis aula.
Quin templo inprimis, puro quod marmore fulgens,
Sex & viginti magnis ex ære coloſſis,
Auſtriacæ proceresq; domus Regesq; videndos
Exhibet auguſtis procero in corpore membris.

SUACIA.

SUACIA eſt pagus Tirolenſis, ad Oenum fluvium in valle conditu tantæ magnitudinis, ut ultra millenos inhabitatores contineat. Cir illum quàmplurimæ ſunt argenti fodinæ, quarum unam ante quadrie nium perluſtravi.

Nath. Chytræus.

Impoſitæq; olim ventoſis Alpibus arces
Apparent, illisq; oriens è montibus Onus,
Suaciacos æris legulos plena alluit amne:
Amne metallifero circum qui monte ſuperbit.

Spectant hæ argentifodinæ ad Illuſtriſſimos Duces Auſtriæ, & a Fuggeros urbis Auguſtanæ Vindelicorum, qui in hoc pago ſexcent circiter alunt argenti foſſores. Qui velit ulteriorem hujus argentifod næ deſcriptionem percipere, ille quærat in hujus operis libro ultimo, t tulum de *argentifodinis*.

§ (*) §

KIN

KINZINGA, vel QUINZINGA, vel QUINTIA, & QUINTIANA.

Kinzinga eſt urbs Bavariæ, non procul à Vilshofia, ad Danubium ſita, ſic dicta quaſi *Quintia*: nam in hac olim celeberrima urbe omani adverſus Germanos quintã legionem aluêre. Diruit verò eam ttila ſæviſſimus ille Rex Hunnorum, veluti ad multarum regionum & bium natus perniciem: quod etiam confirmant hæc carmina *Caſpari ruſchii*:

Mox redeunte die Kinzingam verſus ad Iſtrum,
Quæ fuit urbs quondam magna potenſq́; feror.
Roma ſuas iſthic legiones dicitur olim
Germanos contra diſpoſuiſſe feros.
Nam quòd quinta fuit legio hîc, urbs Quintia dicta eſt,
Quam modò Quinzingam ruſtica turba vocat.
Attila qui ſeſe flagrum cœleſte vocabat,
Terrarum pariter terrigenûmq́; metus.
Primus eam miſeris fertur fœdaſſe ruinis,
Milite dum premeret Teutona regna ſuo.
Et vetus antiquis apparet Quintia muris, Ioh. Aurbach.
Quæ Germanorum diruta Marte fuit.

HIRSFELDIA.

Hirsfeldia eſt elegans Germaniæ oppidum, in finibus Haſſiæ; ad Fuldam fluvium ſitum, quod olim potentia & divitiis plurimum it famoſum, ſed & à longis temporibus Abbatia illuſtri nobilitatum. ictam volunt à Germanico Heer / *exercitus*; & Feld / *campus*, propterea uòd Druſus olim ibi exercitum aliquandiu ſuſtentarit. Alii à conditore uodam *Herolpho* eam ſic dictam putant. De eo verò non dubitatur, uòd ſummum ejus templum anno 737. à *Lullo* primo Abbate ſit extru-um, quod deinde Pipinus Rex Franciæ, & Carolus Magnus hujus fi-is ampliſſimis dotarunt reditibus. Urbs hæc olim ampliſſima habuit uburbia, quæ tum bellis Heſſorum, tum etiam incendiis ſæpius exortis periere-

perierunt: nam anno 1037. unà cum urbe ſummum templum incend
fuit abſumptum, quod rurſus deinde Abbates Maginherus & Rurh
dus extruxerunt, cujus hodie ſtructura ibidem adhuc non ſine admi
tione viſitur, in quo quieſcunt oſſa *Alcuini*, Caroli Magni Præceptor
& præſtantiſſimi Philoſophi *Reiſneri*, qui olim extitit Profeſſor Pa
ſienſis, & P. Rami Paraſtates fidelis. Anno verò 1562. denuò hæc ur
Vulcani vim gravem experta eſt. Anno 1569. Michaël Abbas hic G
mnaſium extruxit, ex quo viri nonnulli prodiere præſtantiſſimi, in
quos eſt *Hermannus Kirchnerus*, *Poëta & Orator* celeberrimus J. U.
Profeſſor Marpurgenſis.

Poſtquam Heſſi fidem Chriſtianam ſuſceperunt anno Chriſti 7
Lullus primus Abbas conſtitutus eſt: quem deinde hi ſequuti ſunt: B
hardus, Buno, Brunwardus, Drugo, Harderad, Dithard, Dithard
nior, Burchardus, Meygingos, Hagano, Guntherus, Egilolphus, G
bertus, Bernharius, Gothardus, Arnoldus, Rudolphus, Meginher
Harwicus, Fridericus, Guntherus, Reginhardus, Adelmannus, Hen
cus à Bingarten, Willeboldus, Hermannus, Burckhardus, Willib
dus, Adolphus, Johannes, Henricus, Henricus à Swinrot, Berthol
ab Elben, Simon von Hutten / Henrich von Molsleben / Andres v
Heiningen / Henrich von Romrod / Ludwig von Manſbach / Johan
von Elten / Berthold von Völckershauſen / Reinhard von Bönebu
Herman / Albertus à Buchenaw / Conrad von Hatzenrod / Ludovicus
Eckſtatt / Damianus Knoblauch / Wilhelm à Volckershauſen / Volp
tus Reideſel / Ludwig von Hanſtein / Crato, Meles von Hungen / Mich
ël Landgravius Raſtorffenſis, Ludovicus Landaw von Heunfeld /
ſucceſſit Crato Weiſſenbach / ſed non fuit confirmatus, cui poſt reſig
tionem ſucceſſit Joachimus, huic verò Otto, Haſſiæ Landgravius,
anno 1617. obiit.

Ex hac urbe etiam oriundus fuit *Herman. Vlnerus*, J. U. D. P
ſeos olim Marpurgi Profeſſor, qui edidit regulas antiqui juris, & Ph
ſeologiam.

Iacob. Micyllus.

Plana jacet vallis, campo ſpectanda virenti,
Quam gelido mediam flumine Fulda ſecat:
Hujus ab ingreſſu non longè mœnia jactat,
Viribus urbs quondam divitiisq; potens.
Hirsfeldum priſci nomen poſuere coloni,

Ter

Terra potens gleba & relligione patrum.
Hic noctem veteres producimus inter amicos,
Quos tibi tum patrii fructus alebat agri.

TREMONIA, vel DORTMUNDA.

TREMONIA eſt urbs Weſtphaliæ Imperialis, ædificiis publicis & privatis pulchre exornata, anno poſt natum Chriſtum 801. à Carolo Magno condita, qui etiam ibidem anno 807. *Collegium S. Panthaleonis* extruere cœpit, quod poſtea *Ludovicus Pius*, Caroli filius, abſolvit.

Anno 930. graviſſimam obſidionem ab Hunnis inſtitutam pertulit, à qua ipſam liberavit Otto I. Imperator Rom.

Anno 938. ab Henrico Duce Bavariæ, Ottonis Magni adverſario obſeſſa & capta fuit, qui tamen ab Imperatore captam urbem reſtituére coactus eſt, atq; ſic ab illo tempore ſub Imperio Romano extitit.

Anno 1056. Archiepiſcopus Colonienſis Collegium Panthaleonis Coloniam ad gradus Mariæ transferens, Tremonienſibus novum Patronum *S. Rhenoldum* contulit, eodem anno templum B. Virginis extrui cepit.

Anno 1080. urbs Tremonienſis à Principibus Germaniæ devaſtata eſt.

Anno 1198. templum D. Nicolai fundatum eſt.

Anno 1297. Tremonia per incuriam cujuſdam hominis, cui carbo noctu in ſtramen cecidit, maximum incendium paſſa eſt, ita, ut in foro per quatuor portas pateret conſpectus.

Anno 1300. *Xenodochium* ab honeſto quodam cive Hillebrando Kayſer fundatum, & munificis annuis reditibus condonatum eſt.

Anno 1319. templum *D. Petri* ædificari ceptum eſt.

Anno 1375. à Comite Wilhelmo de Berg Tremonia obſeſſa eſt, qui tamen paulò poſt ab obſidione deſtitit.

Anno 1388. eadem à ſuæ regionis Dominis 48. inter quos primarii erant Archiepiſcopus de Sarwerda, & Comes Engelbertus de Marka obſidionem perpeſſa eſt, quam per biennium ferè ſuſtinuit. Hanc urbem etiam celebrem reddunt frequentia in ea ab Imperatoribus habita Co-

ta Comitia. Ejuſdem etiam hoc præcipuè adauxit potentiam, quòd anno 1343. Illuſtriſs. Comes Conradus de Dortmund illi dimidium ſuum Comitatum vendidit.

IN TREMONIAM, NIC. REUSNERUS.

Dum Druſus Nero fortes
Germanos Marte fatigat:
Ignotumq́ merens cum laude triumphum,
Suevis atq́ Sicambris
Modò, Bructerisq́ fugatis,
Victoris gaudet ſpecioſus honore:
Qua montes videt amnis
Abnobos, Luppia, Sala,
Rhenus, proh dolor! occidit ille repentè
Armis maximus heros,
Cui dat Germania nomen
Tanti morte Ducis fatoq́ ſuperba.
Pro victrice cupreſſus
Lauro, quem mœſta triumpho
Pro ſacro tacitum funus manet, urna
Pauper, pro Jovis arce:
Hic conſul Druſus & ampli
Victor, vah, ſitus eſt Germanicus orbis.

Steph. Ritterus. *Urbs antiqua potens, multosq́ petita per annos*
Hoſtibus à variis, nunc libertate perenni
Gaudet, tot nutrix fama præſtante virorum.

Eſt & fuit à multis annis in hac urbe præclarum Gymnaſium, cui præfuere multi doctrina & eruditione viri præclariſſimi, inter quos etiam fuere *Fridericus Beurhuſius* Philoſophus, & *Scafmannus* Theologus

BIBRACUM, & BUCHAVIA.

BIBRACUM eſt urbs Sueviæ Imperialis libera, uno lapide diſtans ab oppido *Buchavia*, ad lacum verſus occidentem, qui dicitur *Plumarius*. Viſitur hìc illuſtre Cœnobium virginum, in quod non niſi illuſtri gene

genere natæ recipiuntur virgines, quod fundatum creditur à *D. Adelinda*, Hildebrandi Suevorum Ducis filia, quæ poſt obitum ſui mariti Otonis, Comitis Caldarienſis, temporibus Caroli Magni, in prælio cum Hunnis Germaniam populantibus commiſſo, cum tribus filiis occiſi, in loco commiſſæ cladis Monaſterium hoc condidit, & prima monaſticæ vitæ magiſtra præfuit.

Nic. Reuſnerus.

Cæde nocens, belloq́ ferox dum barbarus Hunnus
Germanas ferro vaſtat & igne plagas.
Obvius it contra, patriæ Dux inclytus, hoſti
Fortis Otho, juſſu, Carole Magne, tuo.
Cumq́ tribus natis decus & tutela ſuorum,
In medios enſes ſævaq́ tela ruit.
Multa facit victor; ſed fert quoq́ vulnera multa,
Et benè pro patria ſic cadit in patria.
Quem planctu triſti conjux Adelinda requirens,
Planctinæ valli nomina longa dedit.
Quâ lacui vicina jacet Buchavia *dives,*
Æternum famæ vivit in orbe decus.

KAUFBEURA.

ESt urbs Imperialis Swevica, in Algoia ſita, ſic dicta quaſi ein erkauffte Beur/ vel Bör/ hoc eſt, emptus pagus. Cùm enim fuiſſet ſub poteſtate Baronum de Villa conſtituta, qui olim ex Gallia cum Lothario I. Imperatore Romano profecti fuerant, & eam ad annos ducentos poſſediſſent, accidit ut *Otho*, *Baro* ſupremus, adulterium cum ſubditi cujuſdam uxore committens, à ſuperveniente marito necaretur: ac ab eo tempore, quod erat ſub Conrado II. Imperatore Romano quinquaginta millibus numeratis aureis urbs ſe in libertatem aſſeruit.

Anno ſalutis 1388. à Ducibus Bavariæ factam oppugnationem fortiter ſuſtinuit.

Anno 1524. 26. Decembr. in hac urbe vitali aura perfuſus eſt *Victorinus Strigelius*, Theologus præſtantiſſimus, qui an. 1560. cum Matthia Illyricio diſputationem iniit de libero arbitrio: cujus extant adhuc ſcholia in libros apocryphos: commentarius in Eccleſiaſten Salomonis: Synopſis

pſis doctrinę Chriſtianæ: ratio concionandi: ratio interpretandi ſcript prophetica, & multa alia.

Rhenano placet, quòd urbs hæc dicatur à ruſticis ædibus campo rum Cavinorum, quorum apud *Aminianum* & *Sidonium* fit mentio unde ita etiam canit *Nic. Reuſnerus*:

Fons Cavinorum, ſcatebris amœnis
Lætè, camporum, juga qui propinqua
Alpium ſpectas, & amœna pulchris
Mœnia caſtris.

Quo tuas laudes reſonabo plectro?
Dives urbs agris opibusq; firma,
Et viris præſtans, Alemaniæq;
Gloria magna?

Namq; tu magni celebris fuiſti
Diva Victoris *genitrix* Strigell:
Sueviæ qui flos Alemanniæq;
Lux fuit ingens.

Ille Muſarum Charitumq; cœtus,
Et comes dulcis fuit & patronus,
Mellis & Suadæ pariter medulla
Osq; leporis.

Magna laus hæc eſt, mihi crede, fama
Magna: ſic Rheni ſuperas & Iſtri
Splendidas urbes, celebri incolarum
Nomine clara.

LINDAVIA.

LINDAVIA eſt urbs S. Imperii, ad fines Algoiæ & Helvetiæ, in inſ lacus Conſtantienſis, quem Plinius *Brigantinum* vocat, ſita, und aquis circumflua, ac non niſi per pontem ad plagam orientalem 29 paſſuum *continenti* annexa: verſus occaſum verò vineis undiq; conſ in qua exercetur Emporium nobiliſſimum, navibus refertiſſimum, ut *Suevorum Venetiæ* dici mereatur. Multis præclaris exornatur æd ciis: caſtro, mœnibus, turribus, palis ubiq; in terram compactis, ve in

in urbe Amſdelredama, armamentarioq; variorum armorum generibus inſtructo, eſt benè munita: verſus ſeptentrionem inprimis agros, prata, hortos, montes vitiferos & pagos obtinet plurimos: intra mœnia fontes etiã habet ſaluberrimos, qui canalibus è ſolo longè ducuntur.

Templum S. Stephani parochiale fundatum eſt anno à redempto orbe 1180. In hanc inſulam Adelbertus Caroli Magni familiaris vi tempeſtatis delatus monaſterium erexit B. Virgini ſacrum, quod poſtea Ludovicus II. Imp. anno 886. multis privilegiis & reditibus donavit, ita, ut Abbatiſſa Imperii Principiſſa extiterit, ad quam cùm multi ex aliis locis confluerent, urbs Lindavia orta eſt.

Seu nomen Philyre tibi, Nic. Reuſnerus.
Culti delitias arbor olens laris.
Seu portus dedit inclytus,
Tot plenus ratium, tot quoq; mercium.
Urbs Lindavia & urbium,
Oræ Teutoniæ ſola tot inſula,
Multis es celebris bonis,
Magniſq; & variis inclyta laudibus.
Cœli ſive ſalubritas,
Seu jucunda placet ruris amœnitas,
Seu rerum bona copia,
Quas vitæ ratio poſtulat omnium:
Seu legum magis æquitas,
Ac morum bonitas atq; benignitas,
Manſuetudoq; civium.
Seu conjuncta rei gloria publicæ
Cordi eſt, deniq; ſanctitas
Doctrinæ pietas, religio, fides.

GANDAVUM.

GANDAVUM, vulgò Gendt/eſt præclarum Belgii oppidum, tam amplum, ut ejus ambitus parum cedat Lutetiæ, quamvis non ſit æquè populoſum, Caroli V. incunabulis celebre, de quo ſequentia in itinerario ſuo reliquit *Jodocus Sincerus: Primarium templum S. Johanni dicatum*

tum hic luſtres. In choro ejus ad dextram, tabulam cum inſcriptione Gallic. de ordine aurei velleris videbis. Caſtellum hic fortiſſimum, figuræ quadruæ quatuor ad angulos propugnaculorum. Et urbs & caſtellum & planities la tiſſima, ex turri 500. in altitudinem graduum (altior fuit, ſed fulgure par dejecta) viſa obiri poſſunt. In Baſilica urbis ſtatuas Neptuni & Cereris, tun effigies Alberti & Iſabellæ Archiducum, aliorumq́ plurium videbis ad de xtram: ad ſiniſtram Maximiliani & Rudolphi Impp. Tum Fortitudinis pi cturam, cui adſcriptum: pro virgine virgo: & Conſtantiæ, cum his verbis pro aris & focis: inſuperq́:

Virginis æternæ muros & templa tuemur,
Innuba virgo armis, innuba virgo ſacris.

Et paulò poſt:

Quam tu olim hanc urbem cernis, non altera tantum,
Auſpiciis cœlo tantum caput efferet alto.

Spolia inibi dicata, intrantibus ex platea à ſiniſtra, his verſibus ad ſcriptis:

I. Ardeſio obſeſſo & Clementi Marte ſubacto.
II. Viſo, icto, victo celeri virtute *Caleto.*
III. Hoſtibus erepto Solido, atq; è fluctibus Hulſto.

Natus hic in arce aquis circumdata, non tamen multum ſplendida Imper. Carolus V. quam viſere, vel ob tanti Herois nomen convenit. In for ſtatua ipſi poſita eſt cum quadruplici inſcriptione, quarum una: D. Carol V. Imp. Cæſ. Aug. Pio, Felici, Turc. Germ. Gall. Ital. Geldr. Hiſp. Sicil. & Ind Regi, Flandriæ Comiti, P. P. Sacr. Imper. vindici, Quietis, Auſpici D. N. Altera: *Principi potentiſſimo, victori ac triumphatori perpetuo magn Max. univerſi Chriſtiani orbis bono, Deo volente, cœlo favente, huic urbi ſuæ Flandriæ maximæ feliciter innato.* Tertia: *Alberto & Iſabellæ ingredientibus facta.* Quarta *continet nomina illorum, qui ſtatuam poſuerunt. In ponte quodam duæ ex ære ſtatuæ collocatæ ſunt filii patrem decollantis, atq; ob ia vita donati.* Hactenus *Jodocus Sincerus.* Tradit *Petrarcha,* quòd hęc urbs ſit à Julio Cæſare condita, ac primùm *Clarinæa* fuerit appellata, deinde à Wandalis *Wandala,* hinc *Wanda,* mox primæ literæ mutatione *Ganda.* Condita eſt quarto lapide à mari, in vicinia trium fluviorum, qui ſunt *Scaldis, Liſa, & Levinus.* Ambitus ejus intra muros eſt milliarium ſeptem. Pontes habet 98. Inſulas 26. Eccleſias 56. quarum plures fundaſſe dicitur Amandus Epiſcopus. Unde verſus:

Hanc Clarinæam *veteres dixêre Coloni*

Gordu-

Gorduni populiq́; truces, coluêre Sicambri:
Mercurio Cæſar, Chriſto ſacravit Amandus.

GEMVNDIA *Suevica.*

GEMUNDIA eſt Sueviæ oppidum Imperiale, ad orificium amnis *Remiſi* ſita, olim dicta Keyſers Gereut/ quaſi locus à Cæſare, eradica-is dumis, excultus. Ipſa urbs templa & cœnobia intra mœnia continet lurima, templum primarium, *B.Virgini, & S.Cruci* ſacrum, liberalitate uorundam opulentiorum civium extructum eſt. Olim municipium uit Ducum Sueviæ, qui ex nobili Gibellinorum vetuſta oriundi familia, Barones Liberi à Staufio dicti fuere, ac tandem ab Henrico IV. Impe-tore Romano, Principum dignitate condecorati fuerunt, quorũ glo-a eò tandem progreſſa eſt, ut ad Imperialem etiam dignitatem Roma-i Cæſaris conſcenderit. Anno verò *1269.* poſt obitum ultimi Ducum ueviæ Conradini, oppidum hoc ad Imperium pervenit, in quo hacte-us etiam perſtitit, veluti annotavit *Lorchenſe Chronicon.*

O rivulorum, quà Remiſus *patet*
Labentium tot vallibus ex cavis:
Prætorium fertur Gemunda
Clara fuiſſe Ducum potentum,
Quas magna paſſim Suevia jactitat,
Stauffa *creatos arce ſub inclyta,*
Quæ monte ſublimi coruſcans
Sidera vertice tangit alta.
Par hic Ducum ſic compoſitum benè
Fridericus olim Cæſar, & alter huic
Cognominis vixere belli
Laude pares ſtudiis pacis.
Fortuna virtutis pariter comes
Belli ſecundos his dedit exitus:
Laudemq́; & optatum potentis
Imperii decus arrogavit.

Nic. Reuſnerus.

DIN-

DINCKELSPVLA.

DINCKELSPÜLA eſt urbs Imperii Suevica vetuſta, ad amnem Ber nicum, non procul ab Oetinga ſita. Alio etiam nomine *Zeapolis* di cta, à Zea frumenti quodam genere ſelectiſſimo, triticoque ſimilimo quod illius in agro provenit. Circa urbem multa reperire licet ſtagná & vivaria, magnam piſcium copiam producentia.

Nic. Reuſnerus.

Urbs ſervat urbem, vir virum,
Commune verbum eſt: ceu manus fricat manum:
Et gratiam fert gratia.
Beata civitas cui ſuppetit domi,
Quo ſublevet provincias
Quàmplurimas, largaq; multorum manu
Succurrat indigentiæ.
Beatior ſed illa liberalium
Quæ copiam facit artium,
Sanctamq; diſciplinam format, & colit
Leges bonas, mores bonos.
At omnium beatiſſima ſit civitas,
Cultum Dei ſanctiſſimum
Quæ plantat, & ceu per manus ſic traditum
Conſervat una poſteris.
Sortis procellas. Martis hæc ſpernit metus,
Soliq; confidens Deo,
Latè per urbes regnat, per provincias
Potentiam profert ſuam,
Virtute florens ac perenni gloria.

MEMMINGA.

MEMMINGA eſt urbs Imperialis veteris Alemanniæ, quam *Pt* *mæus Druſomagum* nominare videtur, olim etiam Grünwerd/ eſt, *viride vadum* appellata eſt, labitur per eam fontis alicujus ſcaturi quam frigus hybernum nequit conſtringere. Eſt etiam in ea *Cœnob*

An

Antonitarum, cui de reditibus benè eſt proſpectum, necnon prædives *Xenodochium*. Cives illius admodum ſunt opulenti, quas divitias ſuas ex negotiationibus, nec non ex telis è goſſypio & lino textis conficiunt. Plurimos hæc urbs de re literaria viros benè meritos protulit, quos in ſequentibus carminibus recenſet *Jacobus Fabricius*:

An quia celſa tibi non propugnacula Martis,
Nec belli molimina ſurgunt.
Picta nec elatos muros oſtendit imago,
Et circum volitantia ſigna.
In nullo celebris numero Memminga *ferere,*
Ac ſi ſint tua nomina nulla?
Haud æquum, jactent alii ſua mœnia turres,
Molibus & ſublimibus arces.
Sunt tibi quæ laudum præconia digna merentur,
His multis potiora caducis.
Quamvis illa tamen non deſint omnia: firma
Urbs, tutante Deo, reputanda eſt.
Seu precium legum, vel cultum relligionis
Exquiras, vel opem medicinæ:
Iſta tibi numerum doctorum proferet una
Tellus ingenioſa virorum.
Quorum de turba Ludovicus Rabus *honorem*
Ac titulum Doctoris adeptus.
Nunc Argentinæ, Paulino numine plenus
Monſtrat quæ via vera ſalutis.
Et ſimilis fratri eſt Jacobo *cura, docere*
Paſſi mortem & vulnera Chriſti.
Sic facit Ungerus, *ſic* Smeltius *ore fideli,*
Qui Chriſtum profitentur & ornant.
Iſtud, Laurenti, munus geris officiumq;
Numinis almi, Baſche miniſter.
Talis Johannes Lange es, Michaëleq; talis,
Tu Laminete Jacobeq; Calbe.
Cœleſtes urunt quorum pia pectora flammæ,
Ne pietate indigna loquantur.
An reliquos referam, qui ſacra volumina legum

Norunt, juraq́ justitiamq́
Diſtribuunt populo, doctrinæ nomine clari,
Moribus egregii, ore diſerti?
Qualis Johannes Baptiſta Weberus habetur,
Eximia gravitate colendus.
Qualis Johannes eſt Funccius, arte peritus,
Auctor Bartole, Baldeq́ veſtra.
Melchior Hencelius ſtudio ſupereminet illo,
Non valet Meurerus eodem.
Verùm Wolfardis debetur gloria magna,
Inprimis ſed danda parenti
Ulrico, Lacheſi qui fila tenacia tardat,
Quem tu, Bartholomæe ſequutus,
Arte Machaonica depellis corpore morbos,
Et reficis medicamine membra.
Ulricus veluti frater, de more rogatus,
Præſtat opem de jure clienti.
Nomen Adæ Zuiccerus habet, quòd Apollinis herbas
Et vires ſic temperat harum.
Claret Cyriacus Chironis in arte Weberus,
Sic Michaël Mendlerus eandem
Tractat, quiq́ ſuo celebrari dignus honore,
Si caperet modò pagina laudes.
Quid? quod Alexander quoq́ Zangmeiſterus adauget
Doctorum hunc numerum venerandum?
Et, qui præcipuum decus eſt, Hummelius aſtra
Ingenio metitur Olympi.
Quorum qui cuperet præconia dicere, non huic
Materies ſed verba deeſſent.
Quin etiam reliquos juvenes numerare quieſco,
Qui rebus dant tempus honeſtis,
Atq́ ſuis artis capiunt elementa magiſtris,
In varias miſſi regiones.
De quorum magno ſpes eſt quoq́ magna labore,
Ornatos patriæ fore cives.
Quod factum non eſt mediocri voce canendum,

Te reddit Memminga *celebrem.*
Namq́; tuus ſic vivit honor, titulumq́; perennem
Cultura virtutis habebis.
Ergo favente Deo tantis inſiſtere ceptis,
Et fama celebreſcere perges.
Sic tua perpetuò clareſcent nomina, nunquam
Res eſt intermortua virtus.

Docuit in hujus urbis ſchola per quinquennium vir clariſſimus, & ānctarum linguarum peritiſſimus *Martinus Cruſius*, donec illinc avoatus Tubingæ Profeſſor declararetur. Ex eadem urbe prodiit *Johannes Funccius Juriſconſultus.*

NORTHVSA.

NORTHUSA eſt urbs Imperialis, in confinio Miſniæ & Thuringię, ad Hercyniam ſylvam poſita, quæ maximis dotata olim privilegiis ſt per Meroveum Regem Galliæ, & Theodoſium II. Imperatorem omanum. Eam etiā Comitia frequenter olim in ea habita nobilitant, eluti Comitia Philippi Imperatoris anno 1206. Henrici VII. an. 1223. onradi IV. anno 1151.

Cœnobium virginum inſtituit in hac urbe *Mechtildis*, Henrici II. nperatoris Romani conjux, cum templo egregiè extructo, ubi & illius onumentum conſpicitur.

Urbs vetus Imperii, priſcis habitata Cheruſcis, Ioh. Schofferus.
Qua nemus Hercynium ſurgit ad aſtra, jacet.
Tyrigetum fines claudit, vicinior axi,
Hinc Boreæ nomen ſuſtinet atq́; domus.

ALLENDORPIUM.

ALLENDORPIUM eſt Haſſiæ vetuſtum oppidum, ad Werram fluvium conditum, ſic dictū, ut nonnullis placet à *ſale*, quod Grecis ἅλς icitur, eo modo, ut etiā Halla Tyrolenſis à ſale ſic dicta putatur, quòd lic, ut & hîc ſal maxima copia coquitur. Aliis placet derivatio Germa-

nica, ut dicatur quaſi all Dorff / propterea, quòd urbs hæc ex multis pa
gis coaluerit.

Werra fluvius hîc tribus pontibus ſternitur.

Urbs nonnullis vicinis montibus ferè cingitur, gaudetq; multi
privilegiis ab Haſſiæ Laudgraviis, quibus jus ſalinarum confirmatur. Il
lud verò admiratione non caret, quòd incrementum Werræ etiam ſali
narum opes augeat, ſicut illius decrementum harum proventum im
minuit.

** Urbi dant magnis pons, mons, fons commoda rebus,*
Qualia vix alibi Teutona terra tenet.
** Non procul à Werræ fluvio radice profunda,*
Fons extat fundens larga fluenta ſalis.

SOLOTHURUM.

SOLOTHURUM, Germanicè Solothurn / eſt vetuſtiſſimum Helve
tiæ oppidum, ad Arolam fluvium conditum. Dictum putant à *Sole &*
turris, à turri videlicet illa, quæ in media urbe adhuc conſpicitur, *ut e.*
in itinerario Antonini. Ejus originem referunt ad tempora Patriarch
Jacob, non multum à tempore quo Treviris, urbium Germaniæ ant
quiſſima eſt condita. Unde verſus:

In Celtis nihil eſt Soloduro antiquius, unis
Exceptis Treviris, quorum ego dicta ſoror.

Anno 1351. fœdus cum Bernatibus iniit, ac ſemper in illo fidel
permanſit. Anno verò 1481. in reliquarum etiam confœderatarum ſor
rum fœdus aſſumpta eſt. Viſitur in hac urbe ſaxum, quod olim Epon
Deæ fuit conſecratum.

URBES ALIQUOT GALLIÆ.

CARNUTUM.

CARNUTUM eſt urbs in regione Carnuto, Pariſiis ad occide
tem proxima, vulgò *Chartres* appellata, à Cæſare *Antricum* d
cta. Eam à Græca voce κάρυον, quæ nucem ſignificat, ob n
cu

ɾum copiam, quam ea regio gignit, ſic dictam volunt. Anno à redempto orbe 1567. *Cornutum* à patriæ perturbatoribus obſeſſum, & virtute Lignerii fuit fortiter defenſum: ad mœnium dirutorum, & poſtea inſtauratorum frontiſpicium ſequens carmen legitur:

Dum nova relligio ſtudia in contraria cæcas
Gallorum mentes agit, & bello omnia miſcet:
Carnutum premitur magna obſidione, globisq;
Machina ſulphureis oppugnat mœnia, quæ nunc
Sarta & tecta vides, ſalva incolumisq; remanſit
Urbs, duce Lignerio populi curaq; fidelis,
Atq; manu parva, numeroſum reppulit agmen.
Quàm pro Rege ſuo, patriaq;, arisq;, focisq;
Sit pulchrum pugnare, atq; hoſti cedere nunquam
Exemplo hoc diſcant nati ſeriq; nepotes.

De hac urbe refert *Jacobus Craſſerus in lib. 2. deſcriptionis Gallicæ,* quòd antiquiſſimis urbibus non tantùm Galliæ aut Europæ, ſed totius etiam terrarum orbis annumeranda ſit, utpote quę ſtatim poſt diluvium Noæ extructa fuerit poſteris, ejusq; imperium fuerit liberum, atq; ob id in fœdus Julii Cæſaris, poſt varia ſuſcepta in vicinos bella, recepta. Ejus templum cathedrale omnium totius Galliæ fertur eſſe antiquiſſimum, in quo Henricus IV. poſt multos exantlatos labores bellicos, demum Rex Gallię coronatus & ſalutatus eſt: ferunt autem quòd extructum fuerit à Sacerdotibus Gentilibus in honorem virginis, quæ Salvatorem totius mundi paritura ſit. Ob ſoli fertilitatem Lutetiæ dicitur horreum. Obtinet 9. portas, & 13. templa.

AVENIO.

EST urbs ad Rhodani ripam cōdita, in Provincia Galliæ regione ſita, vulgò appellata *Avignon.* Hanc ſeptenarius numerus reddit celebrem: ſepties enim, & hæc inter ſe ſeptenario numero repetita, repeɾiuntur in ea ornamenta: ſeptem nimirum *Xenodochia, totidem Monaſteria, virginum Parochiæ, Palatia, Collegia, Conventus, Portæ:* inter palatia, quod in colle ſitum, & vicarii Papalis eſt ſedes aulica, omnium eſt auguſtiſſimum, in quo Helvetii agunt excubias.

Iul. Cæſ. Scalig.

Vivendi ratio cum libertate recepta,
Efficiunt ut ſis altera Roma tibi.
Templa, forum, celſo ſubducta palatia cœlo,
Magna hæc te plus eſt dicere poſſe tuam.

Non procul ab urbe immenſæ magnitudinis pons (eſt enim il Rhodanus propter vicinum mare valde latus) conſpicitur, cujus tame medii conciderunt fornices. Ejus latitudinem ferunt eſſe 1350. paſſuum

Urbs autem hæc antiquioribus etiam Galliæ urbibus annumeran da venit: nam temporibus etiam Julii Cæſaris condita fuit, donec Sar ceni ex Hiſpania expulſi, per mare mediterraneum pervenere ad Rho dani oſtiũ, eundemq; ingredientes, urbem hanc occuparunt, quos poſ ea Carolus Martellus, Rex Galliæ, rurſus expulit.

Anno Chriſti milleſimo trecenteſimo ſexageſimo pervenit in Pa pale dominium. Nam cùm Johanna, Regina Siciliæ, Papæ Clementi V ingentem æris ſummam deberet, nec illi eſſet ſolvendo, urbem har precio à dicta Regina redemit. Unde poſtmodum *Benedictus XI. Johan nes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Innocentius VI. Urbanus V. & Gre gorius XI.* relicta ſede Romana hìc conſederunt, eamq; per ſeptuagin quatuor annos inhabitarunt. Quàm benè autem tum temporis con miſſum ſibi gregem hi Papæ paverint, ex nonnullis Epiſtolis *Franciſ Petrarchæ, Poëtæ Romani,* qui aliquoties contra dominatum Papalem i medio Papatu ſtrinxit calamum, patet, in quibus hujus urbis ſtatu nunc labyrintho ſeductorio, nunc Babyloniæ impietati comparat.

Sanctus Rufus I. in hac urbe Chriſtum annunciaſſe dicitur.

Urbs hodie mercibus & negotiationibus valde eſt celebris, aëre que utitur planè clementi, ita, ut etiam in Januario & Februario ſartore in feneſtris extra ædes in plateam porrectis confidentes veſtes ſarcian Maxima in ea reperitur Judæorum Mercatorum copia, qui induti veſt mentis ſericis ab aliis non poſſent dignoſci, niſi flavi ejus rei nota eſſe pilei, eo modo, ut in Italia quoq;, in urbe Veronenſi & Veneta.

Ante urbem eſt Xenodochium pauperum, in quo benigniter al tur maxima pauperum copia: vix ulla in urbe Italiæ major fit tum in rel gionem, tum etiam in conditionem peregrinorum inquiſitio.

Niſi forſan Lugdunum excipias, eſt hæc omnium Gallicarum u bium pulcherrima, ejuſq; muri ex ſaxis exciſis, & arte elaboratis ſunt e tructi. Gaudet etiam dignitate Academica, quæ annum circiter Chri

313. quando erat ſedes Pontificum, plurimùm floruit. Porrò Palatium Legati Romani magnæ eſt amplitudinis, è vaſtis ſaxis fortiter conſtructum, ita, ut pauca in toto Galliæ regno huic Palatio ſint cōferenda. Ejus conclavia precioſis picturis & aulæis pulcherrimè ſunt exornata. Reperiuntur eodem in palatio aliquot templa & ſacræ ædiculæ. Viſitur etiam ingens conclave, quod nullis innititur columnis, pilæ luſui aptum, nec non turris ingentis craſſitiei, & non mediocris altitudinis.

In hoc autem palatio ad parietem inſcripta leguntur Paparum nomina, qui à Clemente V. uſq; ad Gregorium XI. hanc ſibi ſedem eſſe voluerunt, in hunc modum:

1. *Clemens V. Pontifex abſens electus anno 1305. Romanam curiam Lugdunum tranſtulit.*

2. *Johannes XXII. Lugduni creatus Avenionem ſe contulit.*

3. *Benedictus XII. Avenione creatus, conſedit & moritur, palatii ejus prima & majori parte conſtructa.*

4. *Clemens VI. Avenionem ſedi Apoſtolicæ emptionis titulo à Joanna Regina, Roberti Neapolitani conjuge acquiſivit anno 1342.*

5. *Innocentius VI. Avenioni conſedit & moritur.*

6. *Urbanus verò abſens Avenione creatus, cùm diu Romæ permanſit, illinc rediens, Maſſiliæ moritur.*

7. *Gregorius XI. Clementis VI. nepos, Avenione creatus, ſedem Apoſtolicam in urbem Romam tranſtulit anno 1376.*

Non procul ab hoc eſt aliud quoddam palatium colli ſuperſtructum, quod dicitur palatium Epiſcopi, eſtq; ſimiliter conclavibus decenter extructis exornatum, turrimq; obtinet fortem, è quo maximus urbis patet proſpectus, & ſi quis reſupinus in tergo jacens, retrorſum videat, urbis imaginem in aëre conſpicit.

MASSILIA, vel MASSALIA,
vulgò MARSEILLE.

MASSILIA eſt vetuſtiſſimum Galliæ oppidum, in Provincia ad littus maris ſitum, tempore Prophetæ Danielis extructum, videlicet Aſiaticis Phocenſibus, Perianio Duce, ſicut Lucanus in infrà allegato carmine innuit: hinc Varroni trilinguis vocatur, quòd Græcè, Latinè,

&

& Gallicè loqueretur, quam etiam rem valde deprædicat *Cicero in Orat pro L.Flacco*, in hiſce: *Ejus ego civitatis diſciplinam atq; gravitatem non ſolùm Græciæ, ſed cunctis gentibus anteponendam jure dicam: quæ tamen procul à Græcarum regionibus omnium diſciplinis linguiſq; diviſa, ultimi terris cincta Gallorum gentis barbaræ fluctibus ſic optimatum conſilio gubernatur, ut omnia ejus inſtituta felicius laudare poſſim, quàm æmular* Hanc olim Romani armis ſuis multum infeſtarunt, & ut Cæſar *in libro ſuo 2.de bello civili* refert, ad oppugnationem ejus C. Trebonium Legatum emiſerunt, cui acriter tanquam munitiſſima reſtitit, tandem ve fuit expugnata, de qua re Lucanus *lib.3 de bello civili* refert.

——Sic poſtquam fatus ad urbem
Haud trepidam convertit iter, tunc mœnia clauſa
Conſpicit, & denſa juvenum vallata corona,
Haud procul à muris tumulus ſurgentis in altum
Telluris, parvum diffuſo vertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Viſa duci rupes tutiſq; aptiſſima caſtris.
Proxima pars urbis celſam conſurgit in arcem,
Par tumulo mediiſq; ſedent convallibus arva.
Ibidem. *Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,*
Non momenta ſumis? nunquam felicibus armis
Uſa manus, patriæ primis è ſedibus errant,
Et poſt tranſlatas exuſtæ Phocidis arces?

Aliis placet, quòd Phocenſes hanc urbem non condiderint, ſ tamen occuparint, quorum tamen occupatio non violenta fuerit, ſ precaria: nam prius ejus regionis Regem Sunmannum amicis verb compellarunt. Accidit autem iſto tempore, ut Rex alicui ſuam filiam matrimonium locare animum induxerit, eo ſcilicet modo, ut regale nuptiale convivium inſtitueretur, & cui deinde filia inter invitatos h ſpites aquam ad lotionem manuum porrigeret, ille ſponſus & ger Regis fieret. Fuerunt autem & Græci invitati. Die itaq; nuptiis deſtin to, & convocatis omnibus hoſpitibus, filia aquã porrexit Duci Phoce ſium, adoleſcenti formoſiſſimo, & benè compto moribus, quem P tarchus in Solone Protum appellat: atq; hac occaſione gener iſte Re Marſiliam obtinuit, atq; in vertice montis, qui mons radice ſua in m protenditur, templum in honorem Apollinis, & aliud in honorem D

næ

næ extruxit. Cùm verò Phocenſes felici fruerentur ſucceſſu, incurrerunt in odium ſuorum vicinorum Ligurinorum, ubi hodie eſt Genua & Savena, qui ipſos aliquoties armis laceſſivere. Tandem verò ipſi etiam Galli, à quibus ſuſcepti fuerant, ab ipſorum fortuna ſibi timentes, amplius illorum tolerare noluerunt potentiam, & ideò, tempore illo, quo Maſſilienſes feſtum Floræ inſtituerant, magno numero ſub religionis & cultus divini prætextu in urbem non tantùm confluxerunt, ſed & quàmplurimos currus in urbem miſerunt, ſub quorum virgultis latitabant viri armati, eum in finem, ut media nocte ſubſidio intromiſſorum hoſpitum Maſſiliam, ſomno vinoq; ſepultam, invaderent, & omnes maſculos internecioni darent: verùm proditione iſta detecta Maſſilienſes non ſolùm proditores trucidarunt, ſed etiam ſeptem millia Gallorum internecioni dederunt. Eſt hodie adhuc urbs hæc potentiſſima & populoſa, at non pulchris admodum ædificiis exornata, vicos habens anguſtos, proximè ad urbē in montibus qui maris ſunt fimbria magna Roſmarini, eo modo ut apud nos juniperi provenit copia. Ego ante octennium in hac urbe degens, in ipſorum idiomate aliquot Græcę linguę obſervavi veſtigia. Olim enim tantoperè lingua Græca hîc floruit, ut Romani liberos ſuos huc miſerint, ad apprehendendam linguam Græcam. ...us potentia olim in mari tanta fuit reputata, quanta Rhodi, & in terra ...ta, quanta Lacedæmoniorum, *teſte Juſtino lib. 43. & Pompon. Mela lib.* ... *Agathio de bello Goth. lib. 1. Eutropius lib. 1. de reb. Rom.* reliquit, quòd ...ndi incepta ſit temporibus Tarquinii Superbi, Regis Romani, anno ...undi 3351. magna autem mercatorum hîc peregrinorum reperitur co... : ut & in navibus copia magna mancipiorum Turcicorum & Æthiopum, & illorum, qui ſunt ex Africa & Barbaria.

Habet autem urbs duo munitiſſima caſtra ſive propugnacula: *unum*, quod uno milliari ab urbe diſtans, in mari eſt poſitum, *Chaſteau ...etz* appellatur, alicui rupi è mari prominenti ſuperſtructum: undiq; ...ri circumfluum, per quod urbs tantoperè defenditur, ut nulla navis ...ito hujus caſtelli præſidio in portum appellere valeat: in interiori par... ...analibus excipiunt aquam pluvialem, quæ deinde tantoperè purga... & diluitur, ut fontana & ſcaturiens credatur. *Alterum caſtrum* hujus ...is eſt juxta *S. Victorem*, in alto montis præcipitio poſitum, quod *no... Dame de la garde* dicitur, turribus & tormentis ſimiliter benè muni...: habet etiam profundam foſſam in rupe exciſam, & intrinſecus

multa præclara conclavia. In templo autem *noſtre Dame de Gard* multa exhibentur picturæ illorum, qui è longinquis regionibus maximo numero huc properant,& à gravioribus morbis liberantur.

Templum S.Victoris, qui anno Chriſti 330. ſub Diocletiano marty rium ſuſtinuit, eſt duplum, ita ut unum poſitum ſit ſub altero: inferiu tamen cùm ſit diurnæ lucis indigum, facibus & cereis illuminatur. Ob tinet verò multa ſanctorum monumenta & reliquias, veluti ſacram ædi culam *D. Magdalenæ*, quæ ante templi ædificationem fuit ſpelunca, i qua Magdalenam ſua peccata planxiſſe credit ſuperſtitio Papiſtica: und adhuc excavatus lapis illic peregrinis monſtratur, quo illa pro lecto u eſt. Oſtenditur ibidem ſepultura der Sibenſchläffer / ſeptem dormit rum vulgò appellatorum, quorum hîc quatuor ſunt terræ mandati, rel qui autem Romæ quieſcunt, eorumq; adhuc in Calendariis noſtris f mentio. Idem templum habet crucem, in quâ *S. Andreæ* membra fuer extenſa: in ſuperiori parte templi viſitur urna, in qua Romani reſervar conſueverunt cineres defunctorum, in rogo combuſtorum. In circuit eſt puteus, & apud illum columna lapidea, in qua veſtigium conſpicitu veluti alicujus unguis: credit autem cœca ſuperſtitio Papiſtica, quòd ſ veſtigium unguis diabolici: nam cùm aliquando in proceſſione port rentur ſacræ hoſtiæ, & Diabolus per eundem locum ambulans, loci lius arctaretur anguſtiis, in puteum illum proſiliens, ungue columna apprehendit, ac tandem pendendo ultra vires defatigatus in puteum c cidit: qui utrum aquis puteanis fuerit ſuffocatus incertum eſt, quòd v rò miſer fuerit Diabolus certum eſt.

Præter commemorata autem caſtella reperiuntur adhuc nonnu la alia in duabus vicini loci inſulis: præterea tribus milliaribus ab url in mari fortiſſima turris eſt poſita, in qua obſervantur inſidiæ maritim rum hoſtium, & per editionem alicujus ſigni inſidiæ illæ innoteſcunt nitimis etiam caſtris. Portu urbs fruitur valde ſecuro, qui turribus & c tenis extenſis in ſe plurima recipit navigia.

Ferunt quòd in hac urbe Epiſcopus fuerit Lazarus Bethanienſ unde etiã in templo D. Lazari hujus caput cum habitu Pontificali mo ſtratur: apud hoc templum locus quidam in mare protenditur, qui te mentis bellicis benè eſt inſtructus. Urbi præſunt quatuor Conſules, q tamen ſubſunt Parlamento, quod eſt in Aquis Sexti.

VESCOI

VESCONTIO.

VEſcontio, vulgò Beſanſon, & Bÿzanz/ eſt urbs Sequanorum, in Gallia Celtica, propugnaculis valdè munita, quam *Dubius*, ſive a-nis *Dubis* interſecat. Eam *Cæſar comment. lib. 1.* valde commendat. Por-ejus olim auro fuerunt obductæ, unde à *Gunthero Ligurino* in ſequen-bus carminibus appellatur *Chryſopolis*:

Has tibi Metropolin & primi nominis urbes
Chryſopolin placidam, Lugdunum ſive Viennam,
Quæq; tuos ſpumante mari Provincia fines
Claudit Arelatum, variis obnoxia ventis
Chryſopolin Dubius, reliquas prolabitur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus, dominator aquarum.

Hodie eſt civitas Imperialis, & utriuſque Burgundiæ metropolis: lebris etiam exiſtit ob Archiepiſcopatum.

Templum ſummum D. Stephano ſacratum oſtentat octo Comitum ırgundiæ monumenta, veluti Reginaldi Com. Burg. Stephani C. Bur-ınd. Gualteri C. Burgund. & Viennenſis, Guilelmi C. Burg. & Comitis .ennenſis ac Matiſconenſis, Wilferni C. Burg. Comitis Viennenſis ac atiſconenſis, Reginaldi C. Burgund. Viennenſis & Matiſconenſis, Ot-nis Com. Burg. & Ducis Meraniæ. Omnes autem hi habent commu-: Epitaphium hiſce comprehenſum verſiculis:

Bis quater hîc Comitum ſunt corpora, queis dedit ictum Idem.
Mors, & ibi ſolitum nobis ſolvere tributum.
Spiritus in cœlis horum manibus Michaëlis Idem.
Sunt ſancti, portate in altam ſedem lares.
Nobilium turba, quos mors ſubduxit acerba,
Octo jacent Comites, ut patet, ipſe vides.
Iſtis parce Deus, dic lector voce benignus,
Ut tibi poſt mortem conferat alter idem.

In eodem templo peregrinis monſtrantur Pontificalia, infulæ & ia cultui ſacro deſtinata, auro precioſisq; gemmis contexta: item cra-r, qui continet ſanguinem D. Stephani protomartyris, & linteamenta ıibus Salvator noſter in ſepulchro jacens fuit involutus.

Porta quæ *la porte noire* dicitur, continet nonnullas vetuſtiſſimas figuras hieroglyphicas cum imagine Julii Cæſaris.

Narrat *Julius Cæſar lib.1* quòd ſuo tempore Rex Germanorum Arioviſtus ad eam occupandam profectus ſit, ubi ſimul dicit, quòd amnis Aldriabis eam ambiat, præterquam ex uno latere, ad quod ingens mons illi immineat. Anno 1540. ad confirmationem Papæ Julii, Carolus V. Academiam in illa inſtituit.

SAMAROBRINA, hodie CAMERACUM.

SAMAROBRINA, hodie *Cameracum*, vulgò *Cambray*, eſt nobil Galliæ Belgicæ oppidum, ad fines Picardiæ ſitum, ubi olim Julius Cæſar hybernavit.

Nath. Chytræus.

Ad Samarobrinæ (Cameracum hoc tempore dicunt)
Donec nos veteres duxit lux altera turres,
Defeſſos longaq; via ſoliſq; calore.
Julius hic olim hyberno ſua caſtra locavit
Tempore, conventusq; egit.

AMBIANUM.

AMBIANUM eſt Galliæ Belgicæ oppidum, vulgò *Amiens* dictur ad Somiam amnem ſitum, cujus populi antiquitus Ambiani dic bantur, quorum hiſce verbis meminit *Strabo lib. 4. Cæterùm Menapi ad mare proximi ſunt Morini, & Belloaci, & Ambiani, & Sueſſones, & Cal ti uſq; ad Sequanæ amnis exitum.*

Nath. Chytræus.

Inde Picardorum ſegetes, camposq; feraces,
Et ſimul Ambianum, *Somiæ quod flumina ſindunt,*
Conſpicienda dedit celſi faſtigia templi,
Mirificis ornata modis, fulgente Sariſſa.
Hic Chlamydem ſecuiſſe tuam Martine putaris,
Factus & armato præſtans è milite doctor.
Quin cum Fernelio clarus quoq; Silvius olim

Edit

Editus hac patria eſt, Muſarum his fontis, at ille
Fama Machaoniæ Princeps & maximus artis.

Ex hac urbe, ut ex jam allegatis carminibus colligere licet, oriun-lus fuit D. Martinus Epiſcopus, & Johannes Fernelius, Medicus præ-lariſſimus. Dicitur *Ambianum*, quod amne ambitur. Conditores ejus xtiterunt Antonius Pius, & ejus filius Aurelius.

SANCTODIONYSIUM.

SANCTODIONYSIUM, vulgò Saint *Dionyſ.* eſt oppidum in agro Pa-riſienſi ſitum, duobus leucis Francicis diſtans Lutetia: ſic dictu à *Dio-yſio Areopagita*, qui ad fidem Chriſtianorum converſus, illuc perveniſ-e, & martyrium decollato capite ſuſtinuiſſe dicitur: quin idem caput ab-ciſſum eum in locum deportaſſe perhibetur, ubi hodie, cùm ejus mo-umentũ auguſtiſſimum templum, ob id *S. Dionyſii* dictum, conſpici-ur. Hoc templum eſt Gallorum Regum ſepulturæ deſtinatum, unde ob unificentiſſima monumẽta ex marmore & auro facta admodum con-picuum: primitùs autem Dagobertus, Rex Franciæ, ejus tectum ex ar-ento confecit, eſtq; quatuor turribus exornatum: portæ illius ſunt in upro pulchrè adornatæ: longitudo ejus eſt trecentorum & nonaginta edum, latitudo centum & octuaginta. Chorus in tres partes eſt diſtin-tus. Viſere hîc licet monumentum Regis *Dagoberti*, templi fundato-is: *Ludovici* illius filii, *Martelli*, *Pipini*, parentis Caroli Magni: *Capeti*, *Henrici IV. Caroli VIII. Hermintrudis*, Caroli Magni uxoris: *Philippi II. Roberti*, & ejus uxoris *Conſtantiæ*: filiiq; *Henrici*: *Berthæ*, conjugis *Pipini*: *Philippi pulchri*: *Ludovici VIII. & IX Philippi Auguſti*: *Caroli Calvi*: *Ludovici Majoris*: *Johannæ, Reginæ Navarræ*: *Philippi Longi*: *Margarithæ, uxoris Ludovici Sancti*: *Philippi Valeſii*, ejusq; filii *Johan-is*: *Caroli pulchri*: *Franciſci I.* & uxoris *Claudiæ*. & duorum filiorum: & *Ludovici XII.* Reſervatur etiam hic ſceptrum, corona & gladius regius, quibus Rex creandus inſignitur: inter Lutetiam & Sanctum Dionyſium n via certis intervallis à ſe invicem poſitæ turritæ, & multa arte elabora-æ conſpiciuntur ædiculæ, quas relligionis ergo, & ad miraculi illius *ſan-cti Dionyſii* confirmationem illuc poſitas crediderim. Olim hæc urbs in ambitu ſuo ultra ducentos adhuc paſſus continuit, ita, ut etiã templum

D. Remi muris ejus cinctum fuerit: quamvis verò hodie ſit longè mi nor, attamen undecim adhuc templa obtinet. Oſtentat S. Dionyſii tem plum unicornu quoddam octo pedes longum, & caput S. Dionyſii.

Nath. Chytræus.

Nocte Dionyſio *ſacram ſuperavimus urbem,*
Hîc ubi Francorum veteres longo ordine Regum
Cernuntur ſtatuæ & tumuli, de marmore partim,
Partim alabaſtrite exſculpti, titulisq; notati.
Hic Dagobertus, *opes illam qui primus in ædem*
Contulit, & tantæ poſuit fundamina molis.
Conjunctaq; jacet Ludovicus *filius urna.*
Quem prope Martellus *tuus & cum conjuge* Bertha,
Carole Magne parens Pipinus, *& inclytus olim*
Rex Capetus, *reliquiq; cubant, veteresq; noviq;*
Francigenæ, quæ ſceptra domus regniq; tulerunt.

Quandoquidem Eccleſiæ & Regum theſaurum hujus loci à ſe[ ] viſum *vir clariſſimus Paulus Henznerus, in ſuo itinerario* accuratè conſi gnaverit, eum apponere placuit: *Ad dextrum*, inquit, *latus templi aſcen ditur in cubiculum quoddam, in quo ſervatur theſaurus Eccleſiæ, & Regum & hæc quæ à myſtagogo nobis monſtrabantur, annotavi. Eſt ibi repoſitoriu[m] in quatuor ciſtas diviſum, quæ repletæ fuerunt theſauro: una verò à Catha rina Regina matre planè evacuata eſt: ſupra repoſitorium ſunt effigies Hen rici II. Caroli IX. & Ducis Alenconii. Et in prima ciſta hæc vidimus: 1. Ca put D. Benedicti, argento, auro, gemmisq; decoratum, cum effigie Tiberii Cæ ſaris in pectore. 2. Brachium ipſius D. Benedicti. 3. Reliquiæ D. Nicolai, ar gento aurato circundatæ. 4. Corona Henrici IV. qua coronatus fuit. 5. Ca lix D. Dionyſii. 6. Reliquiæ Eſaiæ Prophetæ. 7. Imago D. Dionyſii, gemm[is] pretioſis ornata. 8. Sceptrum Henrici IV. 9. Sceptrum magnæ juſtitiæ 10. Alia corona Henrici IV. 11. Libri Evangeliorum gemmis ornati. 12. Li gnum de ſancta cruce incluſum auro, & ornatum pretioſiſſimis gemmis, ha bens in medio laminam, qua ſublevata lignum ipſum conſpicitur. 13. Digi tus D. Thomæ Apoſtoli, quem immiſit in latus Domini. 14. Corona Regin[æ] Navarræ. 15. Baculus Cantoris ex argento aurato gemmisq;. 16. Baculu[s] paſtoralis D. Dionyſii. 17. Mithra Epiſcopalis, margaritis aliisq; nobilibu[s] gemmis ornata. 18. Lapis Aſuris. 19. Fibulæ capparum cum gemmis. 20. Va[s] ex Porphyrio lapide. 21. Reliquiæ D. Catharinæ. 22. Panniculi, in quibu[s] Chriſtus involvebatur infans. 23. Reliquiæ D. Ludovici, Maſſilienſis Epi ſcopi*

copi. 24. *Vas ex Agathe lapide.* 25. *Brachium D. Euſtachii.* 26. *Ludovici IX. Regis ſceptrum juſtitiæ.* 27. *Vas ex Berylli lapide.* 28. *Reliquiæ D. Georgii, Theodori, & Apollinaris.* 29. *Corona Ludovici Regis, in qua Carbunculus, inſtar nucis Italicæ, æſtimatus 30. millibus coronatorum.* 30. *Crater Salomonis, ex auro puro gemmisq; decoratus.* 31. *Calcaria Regum quando coronantur.* 32. *Effigies Neronis ex lapide pretioſo.* 33. *Sceptrum regium, quando inaugurantur.* 34. *Vas potatorium ex Agathe lapide, æſtimatum 15. millibus coronatorum.* 35. *Maxilla inferior Ludovici Regis, auro argentoq; circundata.* 36. *Jeſus crucifixus fabricatus ex ligno S. Crucis.* 37. *Enſis & ſceptrum juſtitiæ Henrici II.* 38. *Rubinus 10. millibus coronatorum æſtimatus.* 39. *Crux ex integro auro Caroli Calvi.* 40. *Fibula pallii Henrici II.* 41. *Corona qua coronantur Reginæ Francorum.* 42. *Cryſtallinum vas.* 43. *Scrinium Caroli Magni. Alia poſtea monſtrabatur ciſta à latere, in qua fuerunt veſtes regiæ, quibus veſtiri ſolent Reges in ipſa inauguratione, & ſunt magni pretii, margaritis undiquaq; flore liliorum inſtar affixis. Prope hoc templum eſt domus regia in quam Rex divertere ſolet cùm eò venit.*

Hic quoq; theſaurus gemmis auroq; relucens, Nath. Chytræus.
Hic Regis ſceptrum, hic gladius fulgensq; corona,
Pluraq; cernuntur, quàm noſtro ut ſingula dici
Carmine deſcribive queant, opulentia regni
Hic Franci & veterum penſatur gloria Regum.
Quin animalis opes rari, à quo nomen adeptum eſt
Octo pedes altum, præacuta cuſpide, cornu
Tortile conſpicitur fulvo precioſius auro.
Æde ferè media Chriſti pendentis imago,
Ex auro ſolido & puro, & crux aurea, mole
Dependet magna, tua quin calvaria ibidem
Sancte Dionyſi aſpicitur: circundata cruſtis
Aureolis & beryllis fulgente pheretro.
Huc novus hoſpes ego ſolito cum more venirem
Nominis inquirens cauſas, vetereſq; colonos
Quidam ait, hic locus eſt martyr Dionyſius olim,
Quo gladio caput abſciſſum, mox ſuſtulit ipſe,
Geſtavitq; ulnis procul hinc, ubi nobile templum,
Alter ab urbe lapis cenſu prædivite jactat.

ROTHO-

ROTHOMAGUM.

EST urbs Galliæ, vulgò *Roan* dicta, in Normandia, non procul à ma Anglico, ad fluvium Sequanam poſita, in qua inter ſeptem præcipu Galliæ, à quibus provocare non licet, eſt Dicaſterium, quod vulgò *Pa lamentum* appellant. Urbs multis eſt præclaris extructa ædificiis, qu rum nonnulla meram antiquitatem ſapiunt: ſi terra huic urbi vinum n denegaſſet, omnia illam in eam ſua munera contuliſſe crediderim.

Nath. Chytræus.

Luce ſequenti ægrè, concluſam montibus urbem,
Rothomagum *aſſequimur; celeri qua Sequana curſu*
Alluit Altercos veteres fluvialibus undis,
Oceani ſubiturus aquas fluctusq; marinos.
Præſulis hic ſedes ſummi eſt, interq; Senatus
Septem illos celebres Gallis, non infimus (ipſi
Parlamenta vocant) cunctas decidere cauſas
Præſes ubi proceresq; ſolent, legumq; periti,
Quorum ubi conſueto dicta eſt ſententia ritu,
Appellare licet nulli, lis clauditur omnis.
Templa ibi luſtrantes olim pulcherrima, divum
Et veteres aras deturbatasq; videmus
Sanctorum ſtatuas, flammaq; ardente crematas.
Dant ſignum obducti nigra fuligine poſtes,
Atraq; disjecti fumo laquearia templi.
Viſitur hic campani æris vaſtiſſima moles
Excelſa in turri latè, ex qua cernere poſſis
Et montes fluviosq; omnes regionis amœnæ,
Cui niſi dulce merum & vites natura negaſſet,
Non facilè adjunctis cultiſſima cederet agris.
Ex pomis tamen atq; pyris ſylveſtribus illic
Potio conficitur vini defectibus apta.

Eſt etiam in hac urbe celebris Archiepiſcopatus: à meridie du bus irrigatur rivulis: verſus ſeptentrionem habet alta juga arborifera.

Templum cathedrale triturritum plumbo tegitur, in quo viſit monumentum Cardinalis Georgii de Amboyſia, Legati Francici, M deratoris Neuſtriæ, & illius loci Archiepiſcopi. Chorus hujus tem

mun

unitur clathris ex orichalco, & in ejus umbilico ſepultum eſt cor
aroli V. Regis Galliæ: ſiquidem ita more receptum eſt apud Reges
alliæ, ut illorum viſcera alium locum ſortiantur, quàm eum qui deſti-
.tûs eſt corpori, veluti idem etiã ſuperioribus annis in ſepultura Hen-
:i IV. obtigit. Idem Chorus alia adhuc continet monumenta regia.

Non longè ab hoc templo abeſt Sacellum *S.Romani* cum ejus ima-
ne & monſtro, quod ille domuit. In memoriam autem benefacti, quo
bem aliquando maximis eripuit periculis, incolæ hujus urbis 15. die-
ıs ante feſtum Paſchatos nonnullos criminum capitalium reos ſolent
ertati reſtituere, & poſtmodum lautiſſimo convivio excipere, cui et-
n ipſi Senatores interſunt. Crediderim autem incolas tale quiddam
mittere ex κακοζηλία quadam Judaica, quæ tamen cum verbo divino
gnat. At priuſquàm hinc abeam, nominis notationem eruere operæ
erit precium. Dicitur enim à ſuo conditore *Mago II.* Galliæ Rege, &
:th, id eſt, idolum, propterea quòd Magi illius idolum ibi in Ethnici-
o fuit cultum.

DIEPA.

DIEPA eſt nobile quoddam Normandiæ emporium, obtinens ar-
cem munitiſſimam, in loco editiori extructam, ob portum tutum,
ationem regiarum navium celebre, ad maris Britannici littus, non
cul à Rothomago ſitum, ex quo frequenter à Gallis in oppoſitam
gliam inſtituuntur navigationes. Reperire in eo licet varia monu-
nta antiquiſſima. Danos aliquando hanc urbẽ incoluiſſe, in ſequen-
rmine tradit *Nath. Chytræus.*

Rothomago ad Claræ primò devenimus amnem,
Oceani tandem ſcopuloſo in littore Diepam,
Vidimus, hic olim Danos habitaſſe colonos
Scripta docent, nomenq; urbis denunciat illud.

LVGDVNVM.

ST urbs celeberrima & nobiliſſima in Gallia Lugdunenſi, ad Rho-
dani & Araris confluentiam ſita, Epiſcopatu antiquiſſimo nobilita,

cui præfuit olim *S. Photinus*, & *Irenæus* Theologus, cujus etiámnun libri ſuperſunt, uterq; D. Polycarpi diſcipulus. De ea ſcribit *Seneca, qu olim eam tot pulcherrima opera illuſtrarint, ut ſingula illuſtrare urbes ſ gulas potuerint. Veruntamen illam unius noctis incendium nihilominus tam ſtraverit, ut una nox interfuerit inter urbem maximam & nulla* Hujus urbis magnificentiam etiam prædicat *Strabo lib. 4.* hiſce verb *Lugdunum in colle conditum, ubi Arar amnis Rhodano commiſcetur, R mano tenetur Imperio. Ampliori quoq; ſuper reliquas, excepta Narbone, vitates floret virorum ordine. Nam & magnum eſt illis emporium, mo tam auream & argenteam eo in loco ſignant Romani Duces. Templum iam ab univerſis Gallis communi deſignatum impenſa, & Auguſto Cæſari catum, ante hanc urbem ædificatum eſt, ubi fluviorum eſt coitio, &c. H ctenus Strabo.* Ad eandem duorum fluviorum confluentiam hodie c ſpicitur auguſtiſſimum templum *D. Johanni Baptiſtæ* conſecratum: xta illud in altera Rhodani ripa viſitur campus *Martius*, vulgò *Belle Co* dictus, cujus eſt tantum ſpacium, quantum in Germania urbs Gieſſ in ſe complectitur. Eſt hæc urbs omnium Gallicarum pulcherrima forſan Avinionem in Provincia excipere malis, nec ulla eſt urbs, cu negotiationem & commercia præferre hujus poſſis. Murorum am tudo ingentia juga complectitur, atq; adeò amplitudinem Lutetiæ f aſſequitur, copia tamen ædificiorum eſt inferior. Vixi in hac urbe pe midium annum, atq; tribus Doctoribus *Connanis* familiariter uſus ſi

Quantum ad hujus urbis attinet originem, poſt Marſiliam & Vi nam, antiquiſſimis annumeranda venit Galliæ urbibus. Fertur enim tempore, quo Iſraëlitæ durum in Ægypto ſerviebant ſervitium, à R quodam *Lugdo* condita eſſe, à quo ipſi ſupereſt nomen *Lugduni.* P modum anno trigeſimo octavo ante natum Chriſtum, per Munati Plancum Romanorum facta eſt colonia. Hic autem Munatius eam i la tantùm parte muris incluſit, in qua Rhodani & Araris conflue conſtituunt inſulam. Ultra verò utrumq; fluvium tota Gallia mag cum templum in honorem Octavii Auguſti, Imperatoris Romani, tructum fuit, cui deinde in Chriſtianiſmo ſucceſſit commemoratũ t plum D. Johanni Baptiſtæ ſacrum, à S. Alpino XIV. Epiſcopo Lug nenſi conditum.

Anno poſt reſurrectionem Chriſti circiter trigeſimo, maxim in hac urbe eſt ortum incendium, quod totam ferè urbem in cinere

de

:git, de quo facta eſt mentio ſuprà apud *Senecam*. Atq; hinc in illa par- editiore ultra commemoratos fluvios inſtaurari cœpit, quod etiam- ım illius loci rudera & cryptæ teſtantur, ut & antiqui Veneris templi ſummitate montis rudera. *Euſebius lib. 5. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* mentio- m facit alicujus amphitheatri, in quo quamplurimi martyres beſtiis aniandi fuerint objecti. Veteres etiam mentionem faciunt alicujus aris à 60. populis erecti, ad quod certamina inter ſe Oratores & Poëtæ ituerint, ita, ut victus vel in profluentem fuerit præceps datus, vel opria lingua orationem aut poëma obliterare coactus fuerit. Illud ad- ratione non caret, quòd urbs hæc, cùm ſit ſumptuoſiſſimis extructa ificiis, undiq; tamen feneſtras è papyro confectas obtineat.

Dividitur tota urbs per duos pontes lapideos longiſſimos in tres tes: quarum prior eſt ſuburbium: ſecunda eſt urbs media inter Rho- ıum & Ararim: tertia ultra Ararim ad montem ſita eſt.

------Quà Rhodanus raptum velocibus undis Lucanus.
In mare fert Ararim, quæ montibus ardua ſummis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.

Quod nolis alibi quæras, hîc quære quod optas, Iul. Cæſ. Scal.
Aut hîc aut nunquam vincere vota potes.

LUTETIA, vulgò PARIS.

Lutetia eſt urbs Galliæ, in agro Pariſienſi nobiliſſima, quæ ſi non omnium Europæ urbium eſt maxima, magnitudine tamen & popu- ultitudine cùm illis certabit omnibus. Græci illam ab albedine λδ- κι vocant, ad Sequanam fluvium condita. Quòd verò nomen ſortita Paride, ut vult cum multis aliis *Dominicus Baudius*, illud fabuloſum at veroſimiliùs eſt, ut cum *Andrea Thaveto*, Coſmographo Regio, et *Jacobo Craſſero*, quòd ſit ita appellata à Parrhaſiis populis, qui de- ntes Arcadiam regionem Græciæ in hanc terrã conceſſere, & poſtea riſii appellati ſunt. Dividitur in tres partes, quarum prima verſus o- item & ſeptentrionem poſita *la ville* dicitur: altera verſus auſtrum *iverſité* appellatur, in ea enim Profeſſores & ſtudioſi habitant: tertia ar inſulæ undiq; aquis circumdata, & in medio ſita, *la Cite* vocatur: amq; per quinq; pontes patet aditus, & hæc primùm paulò ante na-

tum Chriſtum fuit condita, quo tempore loca ſuburbana *S. Martin* *Antonii*, & ubi eſt ſitum oppidum S. Dionyſii fuere adhuc ſylveſtria, multis obducta paludibus. Inter pontes autem pons B. Virginis ven ſtate & præſtantia præſtat omnibus: eſtq; ab utroq; latere auguſtiſſim condecoratus ædificiis & lapidibus ſtratus, ut ignorantibus vicus, n pons credatur, illiq; 68. ædificia ſunt ſuperſtructa. Anno 1499. ruina paſſus eſt, atque inde de novo ex inſtinctu *Johannis Jucundi*, Monac Franciſcani Veronenſis, rurſum reædificatus eſt, de qua ſtructura hi v ſus, qui in illius leguntur fornice, teſtantur:

Jucundus geminos poſuit tibi Sequana pontes,
Hunc tu jure potes dicere Pontificem.

Prior urbs, *la Ville*, in ſe continet 31. templa, 10. Cœnobia, 4. Xe dochia, & 6. ſacras ædiculas. *Media* 20. templa, unum Xenodochiu & 5. ſacras ædiculas obtinet. *Tertia univerſitatis*, tenet 17. Eccleſias, Monaſteria, 4. Xenodochia, 3. ædiculas ſacras, & quinquaginta Colle Vicus ſeu platea, quæ incipit in ſuburbio S. Jacobi, in meridie, & deſi in altero verſus ſeptentrionem, longitudine exæquat milliare dimidi Germanicum.

Quingentæ & decem plateæ in tota urbe hac numerantur, & portæ: eſtq; ubivis inhabitatoribus referta, ita tamen, ut citra obſid nem bellicam rariſſimè ullius rei experiatur in victualibus indigentia ſolum ſiquidem circa illam eſt fertiliſſimum, quã rem in ſequenti eti carmine expreſſit *Euſtachius de* Knobelsdorff/ *Brutenus:*

Deficiunt nunquam Cerealia munera turbam,
Hic velut in cornu divite cuncta fluunt.
Quicquid avent oculi, quicquid mens optat ementis,
Illecebræ quicquid maximus orbis habet.
Quicquid enim tellus, labor ingeniumq; pararit,
Hoc velut in certum confluit omne penu.

Eſt in ea duplex Regia: Regis Galliæ continet decem ſuburb adeò ampla, ut ſingula cum quibuſdam non inferioris gradus urbi Italiæ certare poſſent.

Tertia urbis pars intermedia *templum* oſtentat magnificũ *B. V gini conſecratum*, ad cujus partem occidentalem Chriſtophori effig mirandæ magnitudinis in rupe exciſa conſpicitur, templum hoc an Salvatoris 1196. à Rege Philippo, cognomine Auguſto, in aqua Seq

næ fuit conditum, centum ſeptuaginta columnis in aqua innititur, undique circuitu cingitur, continet in longitudine centum & 70. pedes, in latitudine verò ſexaginta: eſtq; in ſummitate biturritum, turresq; aliquot ambiunt circuitus: in choro oſtentat præcipuas novi & veteris Teſtamenti hiſtorias tum pictas, tum ſculptas: habet 45. ædiculas & altaria. Viſuntur etiam in eodem templo 28. Galliæ Regum ſtatuæ juſtę magnitudinis, inter quos *Pipinus* Leoni inſidet: habet etiam una ex turribus campanam, illi ferè quę in Germania Erphordiæ viſitur amplitudine parem, ad cujus tractionem 20. viri requiruntur.

Illius Academiam ex Romana extruxit Carolus Magnus anno Chriſti 791. *ut volunt Volaterranus & Annales Franciæ.* In hac Academia quàmplurimi viri literis inſigniter eruditi floruerunt (qui tamen primis temporibus coacti fuere in cœlibatu vivere, & primùm Medicis indulta fuit vita matrimonialis, ac tandem eadem anno 1552. Juriſconſultis obtigit) veluti *Pet. Lombardus*, Epiſcopus Pariſienſis, qui quòd de ſententiis & teſtimoniis patrum explicationē omnium capitum doctrinæ Eccleſię conſcripſit, *Magiſter ſententiarum* appellari cepit. Vixit autem, *ut annotavit Tritemius*, anno Chriſti 1140. *Johannes Gerſon*, Cancellarius Pariſienſis, & Theologus: *Jacobus Sylvius, Johannes Budæus, Adrianus Turnebus, Andreas Tiraquellus, Petrus Ramus, Audomarus Talæus, Robertus Stephanus, Carolus Molinæus, & alii.*

Urbibus Europæ populoſa Lutetia certans, Alex. Graphæus.
Circuitu magno latè complexa rotundo,
Orbe ſuoq; tenes quàmplurima jugera campi.
Præcipua urbs rerum pulcherrima, cui dedit olim Dom. Baudæus.
Tros puer à patrui nomen honore, Parin.
Quorum urbem placidis Sequana lambit aquis. Petr. Angelius.
Sequana quà fœtos liquidis ſecat amnibus agros. Friſchlinus.
Exoritur tandem locus altera regia Phœbi Architrenius.
Egregiis Cyrrhæa viris, Chryſæa metallis:
Græca libris, Inda & ſtudiis, Romana Poëtis,
Attica Philoſophis, mundi roſa, balſamus orbis,
Sidonis ornatu, ſua menſis, & ſua potu:
Dives agris, fœcunda mero, manſueta colonis,
Meſſe ferax, inoperta rubis, nemoroſa racemis:
Plena feris, fortis domino, pia Regibus, aurâ

Dulcis, amœna ſitu, bona quælibet, omne venuſtum,
Omne bonum, ſi ſola bonis fortuna faveret.
Nath. Chytræus. *Hæc credat, quicunq; volet, mea gaudia Muſæ*
Sequanides doctiq; viri, celebresq; magiſtri,
Æternum ſalvete mihi, palatia fauſto
Sint mihi veſtra gradu, pedibus nec tacta ſiniſtris,
Fas mihi vobiſcum multos ſit vivere menſes,
Doctrinaq; frui veſtra, verbisq; diſertis,
Muſarum ſedes, regina Lutetia *ſalve:*
Francigenæ tu Metropolis pulcherrima gentis.
Hoſpitio Regem grato, Regisq; miniſtros
Excipis, & reliquas juſtè das jura per urbes.
Quis cives populoſa tuos, quis condita juſſu
Carole Magne tuo, doctis collegia Muſis?
Aut juvenes numerare queat, legumq; peritos
Cauſidicos recitare loci? quis commoda poſſit?
Ipſe bipartito rapidus te Sequana fluxu
Dividit, & gemino circundatur Inſula fluctu,
Inſula mirandis adeò quæ pontibus urbi
Jungitur, ut, niſi præmonitus, dignoſcere pontes
A vicis nequeas, reliquis ſic omnia miris
Ædificata modis, ſicut tellure locatæ
Stant utrinq; domus gemmis auroq; repletæ.
Sequana ſed tacitis has ſubterlabitur undis.
Omnibus in magnæ ſtrepitum quid partibus urbis?
Obſtantesq; adeò turbas, greſſusq; morantes,
Sint completa licet totis habitacula vicis,
Commemorem? obſtupui fateor quando omnia vidi
Totis plena foris, & proclamata ſubinde
Hic quæcunq; velis cornu tam divite fundi,
Quæ ſi cuncta canam quot habet Sorbona Sophiſtas,
Aut citius Monachos totam numerabo per urbem.
Clarorum tibi quid recitem monumenta virorum?
Lombardi, Sacrobuſci, doctiq; Budæi,
Atq; Cominæi tumulos, quos optimus ille
Turnebus quoq; ſuprema eſt jam morte ſecutus.

Viv.

Vivit adhuc Ramus, vivit Lambinus, & auro
Auratus melior, vivit Ronſardus, & artis
Pœoniæ Duretus honor, Guillonius ipſe,
Atq; Salinacus vivunt, audire voluptas
Quos mihi ſumma fuit, rebus verbisq; potentes.
Egreſſis urbem primò pulcherrima ſeſe
Planicies nobis offert, quam Sequana gyris
Diſſecat, ut ſerpens ſeſe ſurſum atq; deorſum
Involvens hoc, & montem trajecimus altum,
Unde procul ſylvæ & ſaltus ſpectantur amœni,
Oſtentatq; humiles ibi villa argentea turres:
Veſtis ubi Chriſti (ſi fas eſt credere pagi
Sacrificis) capſæ per vitrum incluſa videtur.
Hanc ſumpta mercede mihi ſociisq; ſacerdos
Dum monſtrat, certis verbis & ritibus utens,
Procubuit prius hanc panni reverenter adorans
Particulam.

Francigenæ princeps populoſa Lutetia *gentis,* Iul.Cæſ. Scalig.
Exerit immenſum clara ſub aſtra caput.
Hic civis numerum, ars precium, ſapientia finem,
Exuperant, ſuperant thura, precesq; Deos.
Audiit obſtupuitq; hoſpes, factusq; viator
Vidit, & haud oculis credidit ipſe ſuis.

De multitudine & frequentia hominum in hac urbe illud præcipuè teſtatur, quòd anno 1466. ultra centum & quatuor millia hominum armatorum, & ad defenſionem urbis idoneorum fuere reperta. At hodie communiter perhibetur, quòd in illa quingenta millia hominum reperiantur.

Curia ſive *Parlamentum* habet palatium quoddam, cui magnitudine & amplitudine nullum par eſſe creditur in tota Europa, quamvis aliquot diſtinctiones obtineat: eſtq; ejus aliqua pars inſtar circuitus à reliquis diviſa, in qua precioſiſſimæ merces pro Regibus, Principibus, aliisq; illuſtribus & nobilibus perſonis quotidie in tanta hominum frequentia exponuntur, ut vel ipſas merces & negotiationes, quæ Francofurti in plenario nundinarum curſu in curia, quæ vulgò der Römer dicitur, exercentur, longè ſuperet. Atq; hinc etiam crumenarum accurata

haben-

habenda eſt obſervatio, utpote quibus magnæ frequenter ſtruuntur inſidiæ. Memoratur autem vulgò hiſtoria de fure quodam audaciſſimo & ſubtiliſſimo, qui clàm alteri marſupium aureis nummis prægnans abſtulit: ille ergo, cui æs illud ablatum fuerat, ſpe recuperandæ ſuæ pecuniæ aliud marſupium nummis calculatoriis replevit, & poſtero die eundem in locum ſe contulit, ſperans futurum eſſe, ſi forſan fur eundem in locum rediens, & hoc etiam marſupium auferre conaretur, deprehenderetur: ubi ergo altero die fur eum, à quo pecuniam abſtulerat, vidit, ejus inceſſum de loco in locum ſtudioſè obſervavit, ac ubi aliud marſupium priori ſucceſſiſſe animadvertit, illud quoq; inſcio altero, ſubtiliter furto contrectavit, ſeſe ſecunda vice rapinam opimam eſſe conſequutum arbitratus: at ubi in hoſpitium ſeſe ad pecuniam illam numerandam contuliſſet, & pro auro aurichalcum offendiſſet, confeſtim in primum locum reverſus in curiam illum, quem priori die ære ſuo emunxerat, quærit, & ubi offendit, marſupium ad pedes ejus projicit cum hoc Epiphonemate Annón hoc eſt fidem & candorem violatum ire, dum pro auro orichalcum alicui obtruditur, quo dicto ſe actutum in populo ſubduxit: idem palatium etiam Regum Galliæ, à Pharamundo uſq; ad Henricum III. imagines viſendas exhibet, ſed ſub hac differentia, ut per illos qui manus habent ſurſum ſublevatas, illi intelligantur qui rebus multis præclarè & laudabiliter geſtis laudem merentur, per eos verò qui manus habent depreſſas, illi intelligantur qui rebus turpiter geſtis laude ſua deſtituuntur. Porrò, ut antea quoq; à me dictum eſt, palatium hoc in aliquot partes ſive conclavia dividitur, quorum unum dicitur *conclave aureum*, propterea, quòd tegumentum obtinet aureum, cujus in introitu eſt imago leonis auro obducti. Alterum conclave dicitur *la tournelle*, deputatũ actionibus criminalibus. 3. *la grand chambre des inqueſtes.* 4. *la petite chambre des inqueſtes.* 5. *la chambre du domain.* 6. *la chambre des comptes*, in quo cubiculo videre licet ſtatuam Ludovici XII. juſtitiæ, fortitudinis, prudentiæ, & temperantiæ. Præter hæc ſunt alia conclavia multa hiſce minora, inter quæ etiam eſt *conclave theſauri*, quod habet horologium cum hac inſcriptione:

Machina quæ bis ſex tam juſtè dividit horas,
Juſtitiam ſervare monet legesq; tueri.

Exercet autem *Parlamentum* judicium non tantùm in Pares, ſed in quoſvis Galliæ Principes. Conſtitutiones Regum approbatione ſua confir

confirmat, eaſdem etiam explicat & reſtringit, Conciliorum quoq; ar-
ticulos ab Eccleſiis conſtitutos judicat.

Perſonæ autem ex quibus Parlamentum conſtat, ſunt centum Se-
natores, nempe 10. Pares, 8. magiſtri libellorum ſupplicum, 80. Conſi-
liarii, inter quos quatuor Præſidentes, duo Advocati, & unus procura-
tor regius generalis, quibus noviter acceſſere Senatores Cameræ edicti,
quos Henricus IV. inſtituit, qui partim religioni Romanæ, partim re-
ligioni reformatæ Huganotarum addicti ſunt.

Curia urbis Pariſienſis à Juliano apoſtata alium tamen in uſum ex-
tructa eſt, *ut teſtatur lib.17. Marcellinus.* Magiſtratum autem urbis conſti-
tuunt 24. Scabini, 24. Conſiliarii, Scriba & Procurator, Quæſtor, Cleri-
cus, quaternarii, &c. atq; hunc Magiſtratum Philippus Auguſtus anno
1190. inſtituit: hiſce adjunctus eſt Præfectus mercaturæ, vulgò *le Præ-
voſt.* cujus officium tum in eo præcipuè vertitur, ut urbis portas claudat
et recludat, in tantum, ut ne Regi per portas ſine hujus conſenſu con-
cedatur tranſitus: tum etiam ut rebus utenſilibus & eſculentis, veluti
vino, frumento, lignis, certum juſtumq; precium conſtituat.

Præter haſce egregias ſtructuras etiam nonnulla in hac urbe præ-
clara reperiuntur palatia, veluti *palatium Regis,* quod vulgò *Delouvre* ap-
pellatur, in fine urbis verſus occidentem ad ripam Sequanæ conditum,
non procul à ponte novo (in cujus medio eſt domus artificii aquatici, in
ſuperiori parte habens effigiem Chriſti cum muliere Samaritana verba
facientis, ubi interim mulier iſta ex urna in puteum perpetuo fluxu a-
quam effundit, omne autem hoc ex orichalco conflatum, aſpectuque
jucundiſſimum eſt) cujus ſtructura magna quidem, at vetuſta, & ſolidis
bene ſectis lapidibus cum foſſis & pontibus ſubliciis, ad cujus portas
et cubiculorum introitus centum circiter Helvetii excubias agunt, qui
ſemper haſtati incedunt, cum vetuſto ſuæ gentis habitu veſtium diſſe-
ctarum, quæ ſunt ex holoſerico verſicolores, partim coloris violacei,
partim albi. Conclavia arcis tapetibus antiquis antiquarum Regum re-
rum geſtarum hiſtorias repræſentantibus exornantur. *Conclave* autem
ipſum *Regium* interius, in quod per tria alia patet ingreſſus, præcipuum
quendam ornatum ex auro & precioſis lapidibus obtinet, unà cum le-
ctis ſericis, velis precioſiſſimis cinctis, qui in ſuperiori parte exornantur
avium peregrinarum plumis. In primum autem & ſecundum conclave
unicuiq; peregrino etiam plebejo patet aditus: & in ſecundo quidem

ordinariè Rex prandium & cœnam ſumit, & ipſemet modernum Regem Galliæ *Ludovicum XII.* cùm annum ætatis ageret nonum, hîc cibum capere vidi, & quidem cum hoc apparatu: Proximè ante quendam caminum erat ſtructa longa quædam tabula, cui triginta circiter orbe erant impoſiti, quilibet verò orbis habebat panem, panis autem operiebatur ſtrophiolo, ſtrophiolum verò aureo operculo. Rex itaq; collocabatur à ſuis in tabulæ medio, ita, ut à tergo proximè haberet caminum, à latere verò proximè aſtantes duos haſtatos cuſtodes loricatos, ante ſ verò tabulam menſæ in latitudinem poſitam. Convivas autem habeba nullos, præter duos ab utroq; latere catellos Melitæos. Principes verò & Comites menſæ adminiſtratores undique ferè menſam aſtando cir gebant. Circa verò menſam trium aut quatuor ab ipſa paſſuum diſtantiâ erant cancelli, populum, ne propius accederet, cohibentes, cui prægustator bucellas prægustatorias, ſi quis ex illo manum extendebat, porrigebat.

Non procul ab hoc palatio eſt ſtructura nova, vulgò *Galeriæ* dictæ ad proſpectum aptiſſima, quæ longitudine ſuâ omnia quæ vel in Italia vel alibi in Gallia reperiuntur ædificia longè ſuperat: atque in exterioribus parietibus habet emblemata ex marmore ſanguineis quaſi guttulis variato, intrinſecus verò conclavia habet undiquaq; marmore politiſſimo condecorata.

A latere plus quàm regiæ hujus ſtructuræ eſt *viridarium Regium* in quo longiſſimæ ſunt porticus ex arboribus vireſcentibus conſtructa totus etiam hortus cingitur muris & turribus, quę in virgultis vireſcentibus mœnia turrita alicujus civitatis repræſentant. Continet etiam piſcinam lapidibus incluſam, & aliquot fontes præcipui artificii.

Palatium Ducis de Conte aliquot regia habet conclavia, inter quæ unum totum verò ſpeculis varii artificii obductum eſt. Habetq; menſam ex Agate conſtructam maximi precii, cui etiam viridarium junctum e multis antiquitatibus ex Italia allatis inſtructum.

Palatium Ducis de Bourbonia in ſuburbio S. Germani, mœnibus incluſum, & ampla foſſa cinctum.

Armamentarium omnis generis armaturis inſtructiſſimum a Henrico II. ædificari inceptum, & à Carolo V. perfectum: ad quod cùm ante decennium curru ſuo Henricus IV. laudatiſſimus Rex Galliæ contenderet, & in via haberet alios currus obvios, ita, ut currus regius

in cur

in curſu ſuo impediretur, *Franciſcus Ravillard.* peſſimæ monetæ homo accurrit, rotam currus conſcendit, & cultro inſtat flammæ igneæ acuminato Regis petiit jugulum, & licet aſſidentes Principes facinoroſum illum hominem objectu ſui corporis in propoſito ſuo indupedire tentarent, attamen mortem à Rege avertere haud valuerunt: ſcelus verò ſtatim abreptum eſt: cumq; in tanti facinoris cauſam inquireretur, aliud nihil prætendit, quàm quòd à nonnullis Eccleſiaſticis perſonis inſtigatus fuerit, qui aſſeruiſſent nullam Deo gratiorē poſſe offerri victimam, quàm ſi mactaretur hæreticus, propter quas Deo oblatas victimas patientes ſupplicia, ſancti Dei fierent martyres, atq; hanc ſuam conceptam opinionem deponere noluit, ſed in eo quòd gratum Deo miniſterium præbuerit, ad finem perſeveravit, cùm prius quatuor equis fuiſſet diſtractus.

Parlamenti ſtructura à latere habet *templum* duplum inſtar ovi oblongum, ita, ut unum alteri ſit ſupeſtructum, ejusq; fornix nulli incumbit columnæ. In hoc templo peregrinis monſtratur aliquid de ſanguine, qui effluxit ex latere Chriſti: corona ejuſdem ſpinea: portio aliqua de ejuſdem cruce: caput Ludovici Sancti: purpura qua Chriſtus à Pilati ſatellitio fuit indutus: arundo quam iidem ejuſdem indiderunt manibus: linteola, quibus Chriſtus infans fuit involutus: portio ſaxi, quod fuit ſutra ejus ſepulchrum: ſpongia qua in cruce idem fuit potatus: linteum, quo idem diſcipulis pedes lavans fuit cinctus: linteamenta, quibus Chriſtus defunctus fuit involutus, atq; hæc omnia per Ludovicum Pium Conſtantinopoli in hunc locum fuiſſe perlata, perhibent, utpote qui hæc omnia à Balduino Imperatore orientali acceperit.

Templum S Germani Childebertus Rex Galliæ extruxit, qui etiam cum Chilperico hic ſepultus eſt. Idem templum habet etiam ſepulchrum S. Germani, & Chlotarii II. Regis Galliæ: nec non Bibliothecam libris benè inſtructam.

In *Monaſterio Celeſtinorum* egregiè extructo ſepulturam obtinent Duces Aureliæ.

In *Cœmeterio S. Innocentii* ſtructuræ parietum omnes ex oſſibus & capitibus defunctorum ſunt confectæ, quæ oſſa teſtantur adhuc de laniena fatalium & funeſtarum nuptiarum, in qua etiam *P. Ramus* miſerabiliter internecioni datus, & in Sequanam poſtea præceps datus eſt. Habet autem hoc Cœmeterium plurima Epitaphia, inter quæ etiam eſt E-

pitaphium cujuſdam fœminæ, quæ 295. liberos peperit. Ferunt autem quòd terra intra novem dierum ſpacium cadavera abſumat.

Monaſterium Auguſtini exhibet imaginem S. Franciſci arte mir elaboratum, cum hac inſcriptione: *Signaſti ſervum tuum Franciſcum ſi gnis redemptionis noſtræ.* Oſtendit etiam monumentum *Philippi Cominæi*

Monaſterium des Mathurins habet corpus & Epitaphium *Johan nis de Sacroboſco*, eximii Mathematici, quod ita ſe habet:

De Sacroboſco qui Compoſita Johannes
Tempora diſcrevit, jacet hic à tempore raptus,
Tempore quod ſequeris memor eſto quòd morieris.

Nec non monumentum *Balduini*, Juriſconſulti celeberrimi, cum ha ἐπιγραφῇ:

Balduinus jacet hic, reputa, & vale,
Mortuis vobis, juriſprudentiam corripiet
Gravis ſopor.

Templum Templariorum fuit olim huic ordini deputatum, qui e illo loco anno 1309. tum propter hæreſes, tum propter peccatum Sodo miticum fuit extirpatus. Undiq; autem muris benè turritis cingitur, u poſſet reputari pro aliquo oppidulo.

In ſacra ædicula S. Geneviefue huic virgini, quæ eſt Patrona Lute tia, ſacra, cujus etiam tenet corpus, olim D. Dionyſius Areopagita Sa ctodionyſii ſepultus, Evangelium docuit, unde tanto in honore habe tur, ut omnes actus publici, quicunq; de ſummis deliberationibus, fœ deribus, Conciliis, aut contractibus nuptialibus Regum aut Principum celebrantur, in hoc loco habeantur.

Hìc quoq; eſt *monumentum Regis Clodovæi*, qui anno Chriſti 514 obiit, cum hac inſcriptione: *Hic eſt Illuſtriſſimus Rex Clodovæus ante ba ptiſmum: poſt verò Ludovicus nominatus, Francorum Rex V. quem S. Re migius baptizavit oleo è Paradiſo per angelum allato, quo fuit unctus, quo poſteri ungentur. Hic extruxit hoc templum, primus qui in Gallia Eccle ſias fundarunt.*

La place de Greve eſt locus judiciis & ſuppliciis criminalibus de putatus, in quo quotannis incendium quoddam D. Johanni ſacrum in ſtituitur, dum nimirum magna arbor quercina in infima parte terræ in figitur, quæ deinde ab imo uſq; ad ſummum multis virgultis cingitur, a in ſummitate artificium quoddam incenſivum obtinet, ad quod conſpi cien

iendum omnes magnates Parlamenti,& urbis officiales in proceſſione
: magna ſolennitate conveniunt, primiq; incendia miſcent, quibus et-
ım quinq; millia virorum armatorum adjunguntur: extincto incendio
ɔidem populus choreas & cantus inſtituit, & rixis verberibusq; ligno-
ım diſtrahit reliquias, utpote quibus præcipuam aliquam ſanctitatem
ıeſſe credit.

PARISIENSIS ACADEMIÆ RATIO.

Academia Pariſienſis in quatuor Facultates diſtribuitur, in Phi-
ɪſophicam, Juridicam, Medicam, & Theologicam: inter quas Philoſo-
hica omnibus ſupereminet, nam ſola illa quater in anno Rectorē creat,
ıi ſubſunt Facultates etiam reliquæ, utpote quas Decanus tantùm re-
t in cauſis levioribus. Præterea Univerſitas diſtribuitur in quatuor na-
ɔnes, quarū quælibet habet ſuum peculiarem Patronum: ſunt autem
ıtiones iſtę *Francica*, cui etiam ſubſunt Itali, Hiſpani, & Orientales, *Pi-
rdica, Normannica, & Germana*, ſub qua etiam comprehenduntur
ɔloni, Angli, Scoti, Hiberni, Dani, & omnes è regionibus Septentrio-
.libus. Præter Rectorem autem & Decanos habet etiam Academia *4.
ıncellarios. 4. Advocatos* in Parlamento, *2. librarios, & 24. juratos.*

Quod ſi autem ulla alia in Academia Rector appellandus eſt magni-
ıus, tum profectò talis erit Pariſienſis, utpote qui vix dignitate Duci
cui Veneto inferior eſt. Hinc quoties ille de loco in locum concedit,
agnam habet Doctorum ſibi adjunctam catervam. Dignitas ejus in eo
ɔtiſſimùm verſatur, quòd in actibus publicis ſemper it ſuperiori loco,
ıàm ullus aliquis Epiſcopus, Cardinalis, aut Papę vel Principis legatus.

Inter Collegia præcipuum eſt *Navarrenum Regium*, tantæ ampli-
dinis, ut ejus circuitus videatur quoddam conſtituere oppidulum, at-
ıe in hoc nō niſi adoleſcentes illuſtres Regum & Principum erudiun-
r & educantur, qui ſoli etiam lectiones hîc audiunt, nec extraneo ac-
ſſus patet.

2. *Sorbonenſe*, ſic dictum à ſuo fundatore Roberto *Sorbonenſi*, ſi-
de *Sorbona* pago in Senenſi Provincia, magnificam obtinet Biblio-
ecam. Produxit autē ſemper hoc Collegium acerrimos Philoſophos,
ıi *Sorboniſtæ* dicuntur, quos olim P. Ramus, Profeſſor Regius, adver-
ɪios habet infenſiſſimos, qui tantum etiam contra Ramum aliquando
luerunt, ut in jus ipſum vocarint, pro hæretico condemnandum eſſe

ſtatuerint, ac ejus lectionem publicam aliquandiu inhibuerint. Prodı cit idem Collegium præſtantiſſimos Papiſticæ religionis propugnat res, qui ſingulis diebus Veneris per totum annum Præſides ſunt alic jus diſputationis Theologicæ.

3. *In Collegio de Cambray* docent 12. Profeſſores Regii, à Franc ſco I. conſtituti.

Præter hæc Univerſitas Collegia habet adhuc alia quàmplurim veluti *Collegium Cardinalis, Coll. bonorum puerorum, C. S. Nicolai Cardo neti, C. Bernhardinorum, C. Turnonium, C. Alemannorum, C. Marchicun C. Laudunenſe, C. Lombardorum, C. Prellæum, in quo P. Ramus trucidat eſt, C. Calvorum, C. M. Gervaſii, C. S. Severini, C. Plexovienſe, C. Marmo tenſe, C. Authumenſe, C. Dani villæum, C. Præmonſtratenſium, C. Mign nium, C. Domus Remenſis, C. Burgundicum, C. Cluniacenſium, cum plur bus aliis.*

Non procul à porta D. Antonii viſitur *arx Baſtilia*, in medio a quo loco ſolitariè poſita, octo habens turres, ex muris fortiſſimis co ſtructa, & foſſa profundiſſima circundata, aſpectu jucundo, quam an 1396. ædificare cepit Hugo Aubriottus, Pariſienſis Præfectus: atq; h arx ſolet nonnunquam Principum & magnatum carcer conſtitui.

Templum Jacobitarum, à quo ſuburbium illud denominatur, quoque inſigniter decorum, & quàmpluríma familiæ Regiæ & aliaru illuſtrium perſonarum monumenta oſtentat, veluti cor *Regis Philip Regis Navarræ, & Comitis de Euvreux*, qui anno 1314. obiit, *Ludovici Franciæ, Comitis de Euvreux* fratris Philippi Pulchri Regis Galliæ. M numenta quatuor *Ducum Borboniæ, Clemencæ Reginæ Galliæ*, uxoris R gis Ludovici, *Beatricis de Borbonia, Reginæ Bohemiæ, & Comitiſſæ Lucen bergenſis.*

Ante portam S. Michaëlis eſt *Carthuſianorum Monaſterium*, quo ſi Urbanam domum excipias, omnium eſt ditiſſimum, & proventib præcipuè ditatum. Viſitur ad hujus Monaſterii portam effigies Hen ci III. Galliæ Regis & Poloniæ, qui ſupplex eſt ad effigiem B. Virgini cum hac inſcriptione:

Hanc rogo quiſquis ades, non admireris Eremum,
Nec dicas, hæc ſunt tecta ſuperba nimis.
Regia ſunt etenim viridis fundamina vallis,
Francorum jecit quæ Ludovicus, honos.

R

Rex primùm inſtituit, regnum Rex auxit & auget,
Servabitq; ſuam tempus in omne domum.

In *templo D. Jacobi Laniorum* pone chorum viſitur in tabula ænea ræſtantiſſimi Medici *Joannis Fernelii* ſcriptis medicis celeberrimi monumentum & Epitaphium.

Ante Parlamenti palatium, pyramis ſtructuræ magnificæ videtur, n eum ipſum locum erecta, ubi antea fuerunt ædes Petri Caſtelli, patris ohannis Caſtelli parricidæ, qui Henricum IV. Galliæ ac Navarræ Regem, auſu nefando interficere conatus fuerat.

Ad quatuor hujus Pyramidis latera, in marmor nigrum, aureis literis inciſa leguntur.

I. Sententia Parlamenti, de Caſſello parricida lata, vulgari idiomate Gallico.

II. *Quod ſacrum votumq; ſit memoriæ perennitati, longævitati, ſatiq; maximi, fortiſſimi & clementiſſimi Principis, Henrici IV. Galliæ & Navarræ Regis Chriſtianiſſimi.*

---

3. Sequentes verſus:

Audi viator, ſive ſis extraneus,
Sive incola urbis, cui Paris nomen dedit:
Hic alta quæ ſto pyramis, domus fui
Caſtella, ſed quam diruendam funditus
Frequens Senatus, crimen ultus, cenſuit:
Huc me redegit tandem herilis filius,
Malis Magiſtris uſus, & ſchola impiâ
Sotericum, eheu nomen uſurpantibus,
Inceſtus & mox Parricida in Principem,
Qui nuper urbem perditam ſervaverat,
Et qui favente ſæpè victor numine
Deflexit ictum audaculi ſicarii,
Punctusq; tantùm eſt dentium ſeptotenus.
Abi viator, plura me vetat loqui
Noſtræ ſtupendum civitatis dedecus.

In Pyramidem eandem.

Quæ trahit à puro, ſua nomina, pyramis, igne
Ardua barbaricas olim decoraverat urbes,
Nunc decori cor eſt, ſed criminis ara piatrix,
Omnia nam flammis pariter purgantur & undis,

Hîc

Hic tamen eſſe pius monumentum inſigne Senatus
Principis incolumis ſtatuit, quo ſoſpite, caſum
Nec metuet pietas, nec res grave publica damnum.

In eadem Pyramide.

III. D.O.M.

Pro ſalute Henrici IV. clementiſſimi & fortiſſimi Regis, quem nefar
dus parricida. pernicioſiß. factionis hæreſi peſtiferâ imbutus, quæ nuper ab
minandis ſceleribus, pietatis nomen obtendens, unctos Domini, vivasq; ma
jeſtatis ipſius imagines occidere populariter docuit, dum confodere tenta
cœleſti numine ſceleſtam manum inhibente, cultro in labrum ſuperius del
to, & dentium occurſu feliciter retuſo, violare auſus eſt: Ordo ampliſſimu
ut vel conatus tam nefarii pœnæ terror, ſimul & præſentiſſimi, in optimun
Principem ac regnũ, cujus ſalus in ejus ſalute poſita eſt, divini favoris apu
poſteros memoria extaret, monſtro illo admiſſis equis membratim diſcerp
& flammis ultricibus conſumpto, ædes etiam unde prodierat, hic ſitas, fu
ditus evehi, & in earum locum, ſalutis omnium ac gloriæ ſignum erigi decr
vit, 4. Non. Januar. anno Chriſti 1595.

Ex SC.

Heic domus, immani quondam fuit hoſpita monſtro,
  Crux ubi nunc celſum tollit in aſtra caput.
Sanciit in miſeros pœnam hanc, ſacer ordo, penates,
  Regibus ut ſcires ſanctius eſſe nihil.

IV. D. O. M.

SACRUM.

Quum Henricus Chriſtianiß. Francorum & Navarrorum Rex, bo
Reipubl. natus, inter cætera victoriarum exempla, quibus tam de tyranni
Hiſpanicâ, quàm de ejus factione priſcam regni hujus majeſtatem, juſtis
tus eſt armis, etiam hanc urbem & reliquas regni hujus penè omnes recepiſſ
ac deniq; felicitate ejus inteſtinorum Franciæ nominis hoſtium, furore
provocante, Johannes Petri F. Caſtellus ab illis ſubmiſſus, ſacrum Regis c
put cultro petere auſus eſſet, præſentiore temeritate, quàm feliciore ſcele
ſucceſſu. Ob eam rem, ex ampliſſimo ordinis conſulto, vindicato perduell
ne, dirutâ Petri Caſtelli domo, in qua Johannes, cujus F. inexpiabile nefas c
ſignatum, patri communicaverat, in areâ æquatâ, hoc perenne monume
tum erectum eſt, in memoriam ejus diei, in quo ſeculi felicitas, inter vota

mo

notus urbis, liberatorum regni, fundatoremq́; publicæ quietis, à temerato-ris infando incepto, regni autem hujus opes attritas ab extremo interitu vindicavit, pulſo præterea totâ Galliâ hominum genere novæ ac maleficæ ſuperſtitionis, qui Rempubl. turbabant, quorum inſtinctu piacularis adoleſcens dirum facinus inſtituerat.

METIS, *vulgò* Metz.

URBS eſt Lotharingiæ præſtantiſſima, olim *Divodurum* & *Mediomatricum* dicta, primò fuit Imperio Romano ſubjecta, ſed poſtea ab Henrico II. Galliæ Rege, in potentiam Gallorum redacta: eſtq; ad *Mollam* & *Stellam* condita, per oppugnationem Caroli V. ſuperioribus annis celebris facta.

——Qua rura Metenſia lento
Amne Moſella quatit, pingueſq́; interſecat agros.
Mox claram petimus magnificamq́; Metim, Simō Lemnius.
Centum templa vetuſta, antiqua palatia Regum,
Exhibuere oculis conſpicienda meis,
Omnia regali conſtructa, armataq́; ſumptu,
Nec modò priſca bonis, ſed quoq; plena libris.
Lilia nunc Galli colit urbs Metis, inclyta quondam,
Romanis defenſa Aquilis, quam Cretus Julo Georg. Calaminus.
Marte ferox peperit Cæſar, Metiusq́; nepotum
Illuſtris Phrygiorum heros, majore ſubactam
Deſcripſit ſpacio, aggeribus firmataq́; circum
Mœnia, fundavit, quæ alio quoq; nomine fertur
Divodurum, *alio genitrix media inter habetur*
Oppida, Leucorum, Tullum, Trevirimq́; vetuſtam
Verdunum occidui ſpectantem & ſolis in oras.
Illa ego Romani quondam ſpecioſa columna
Imperii, Mediomatricum *pulcher ocellus,* Nic. Reuſnerus.
Auſtraſiæq́; caput Metis, *quam Metrius olim*
Condidit Auſonius, ſuperatam fortibus armis
Cæſaris à magno quæ traxit nomen Julo,
Urbs armis, opibusq́; potens, cenſuq́; virisq́;

Libera, Francorum nunc (heu) dominata ſuperbo
Imperio, juga dura pati, ſervire tyrannis
(Me miſeram) & domini arbitrio parere potentis
Cogar, & antiqua modò libertate carere.
Sic nil perpetuum eſt, lunæ firmumq́; ſub orbe:
Sic dominos mutare ſuos, mutare colonos,
Et modò concidere has, modò creſcere cernimus illas
Cum populis urbes, ſic longa potentia nulla eſt.
Nath. Chytræus. *Olim Aquilæ, nunc liligero quæ ſubdita Regi*
Gallica Teutonicis immiſcet verba loquelis,
Præſidiisq́; minax validis educitur agger.
Idem. *Clara Moſella tuum, qua ſe Metenſia tollunt*
Mœnia, præſidiisq́; minax educitur agger,
Monſtravitq́; ſuis plenam cuſtodibus urbem.
Dia Moſella alios inter non ultimus amnes,
Saxeus educto quem pons amplectitur arcu,
Salve animis, ſalve Auſonii te carmina vatis
Mirandis cecinere modis.

NARBONA.

NARBONA, ſive Narbo, eſt Galliæ Narbonenſis, quæ quondam Gallia Braccata dicebatur, emporium, quod etiam Lugduno præferre non dubitavit *lib.4. Strabo*: hodie munitiſſimum Galliæ adverſus Hiſpanos propugnaculum. Volunt autem eam dici à *Narbone* Rege Galliæ conditore, qui eam tempore exitus Iſraëlitici ex Ægypto condidit. Habuit autem olim cognomen Martium, propterea, quòd Cæſar e Martia legione eam Coloniam conſtituerit. Diſtat autẽ uno milliari a Oceano ſeptentrionali. Fuere autem eò diverſis temporibus à Romanis deductæ coloniæ: prima eò deducta eſt à L. Lucinio Craſſo, circa annum ab urbe condita 636. Altera ſub Julio Cæſare, anno ante Chriſtum natum circiter 43. Quódve diu Romanis paruerit, teſtantur illa quæ illic conſpiciuntur plurima Romana monumenta.

Templum cathedrale urbis eſt *S. Juſto* ſacrum, cujus chorus eſt altiſſimus, & circuitu cinctus, habetq; multas egregias ſacras ædiculas & altari

aria,inter quæ etiã præcipuè claret altare S. Trinitatis, auro obductum. Altera parte habet tabulam depictam maximi artificii & precii, primùm a famoſiſſimo pictore Michaële Angelo pictam, & poſtmodum per Sebaſtianum Venetum abſolutam, in qua hæc præcipuè notatu digna ſunt artificia, videlicet 1. femur & crus plicatum, Lazari Bethanienſis è tumba reſurgentis, ubi viſui tum ſuperior, tum inferior pars objicitur. 2. Siniſtra manus Marthæ Chriſto miniſtrantis, quæ tabulam rectà intuenti, in recta linea eſt contraria, & ſic contracta, quæ tamen alio intuitu apparet extenſa, & quidem tam in parte interiore quàm exteriore. 3. Dextra Chriſti, cujus ſimiliter interior vola, & exterior planicies conſpicitur. 4. Cani D. Petri ſubtiliſſimè ducti. Chorus etiã multa virorum illuſtrium continet Epitaphia, præcipuè verò Archiepiſcoporum, ut & *Philippi* Regis Galliæ, filii B. Ludovici, qui anno 1271. obiit. Hic etiam ſuſpenſæ habentur catenæ D. Apoſtoli Pauli, quæ etiam Romæ in templo D. Pauli, quod eſt extra urbem, in via Oſtienſi monſtrantur, & quidem tanta religione, ut etiam Pontifex Romanus Carolo V. Imperatori Romano aliquot auri tonnis unum annulum redempturo, illius exemptionem denegarit. Illud verò notatu admodum dignum, quòd in hoc templo Organon Muſicum ex fiſtulis conſtans, in varias templi partes, ad columnas ſit diſtributum, quæ tamen omnes uno ſpiritu per canales ſufflantur: Organum verò ab uno Organœdo uno in loco pulſatur.

Inter antiquitates præcipua eſt ara Auguſti, cum hac inſcriptione: *Titio Statilio Tauro, Luc. Caſſio, Longino Conſſ. 10. Calend. Octobr. numini Auguſti volum. ſuſceptum à plebe Narbonenſium in perpetuum. Quod bonum, fauſtum felixq; ſit Imp. Cæſari, Divi filio Aug. patri P. M. Trib. po. XXIV. Conjugi, liberis, gentiq; ejus S. P. Q. R. & colonis incolisq; Coloniæ Iuliæ paternæ, Narbonis Martii, qui ſe numini ejus in perpetuum colendo obligarunt plebs Narbonenſium, aram Narbone in foro poſuit. Ad quam quotannis 9. Calend. Octobr. qua die illum ſeculi felicitas orbi terrarum Rectorem edidit, tres Equites Romani à plebe, & tres Libertini hoſtias ſingulas immolent, & colonis & incolis ad ſupplicandum numini ejus thus & vinum de ſuo ea die præſtent. Calendis quoq; Januar. thus & vinum colonis & incolis præſtent, 7. quoq; Idus Januar. qua die Imp. orbis terrarum primùm auſpicatus eſt, thure & vino ſupplicent, & colonis incolisq; thus & vinum ea die præſtent. Et prid. Calend Junii, quòd ea die T. Stabilio Tauro, M. Æmilio Lepido Coſſ. judicia plebis Decurionibus conjunxit, hoſtias ſingulas immolent,*

& thus & vinum ad ſupplicandum nomini ejus colonis incolisq́; præſtent. Ut autem hæc urbs eſt munitiſſima, ita muros habet variis propugnaculis, è ſolidis quadratis lapidibus 11. aut 12. pedum craſſitie validiſſimos: quos deinde exterius cingunt foſſæ latæ & profundæ aquaticæ. In propugnaculo quodam, quod cæteris reputatur fortius, hæ duæ antiquitates albo marmori inciſæ leguntur: *L. Æmilio. L. F. Pa. Arcano Tribun. Mil. Reg. XI. Gem. & trib. mil. leg. I. mi. rerum. Item tribus mil. leg. II Aug. omnibus honoribus ad lector. in ampliſſimum ordinem ad Imp. Cæſ Hadria. Aug. IIIII. vir. Equitum Roma. Coron. Quæſt. Urbano. Trib Pleb. Prætori. Deſignat. L. Æmilius Moſchus IIIII. vir Aug. Patron Optumo Ar. Cæſ. Seviron. ob locum & tuitionem ſtaturæ N. IIII. L. D D IIIII. viror.* In foro habet fontem ſalientem valde exornatum, & in tres ordines diviſum, in cujus ſummitate eſt Michaël Archangelus.

In curia leguntur verſiculi quædam in tabula:

Nata Genevenſi nutritaq́; bellua ſtagno,
Te Duce & his armis colla ſecunda dabit.
Sedibus æthereis poſthac Aſtræa redibit,
Almaq́; pax terras relligioq́; colet.

Ferunt quòd hæc urbs per Sergium Proconſulem ſub Claudio Imperatore Evangelium Chriſti ſuſceperit, poſtquam ille prior per Apoſtolum Paulum fuit converſus.

Auſon. *——Tu Gallia prima togati*
Nominis attollis Latio proconſule faſces?
Quis memoret partusq́; tuos montesq́; lacusq́;?
Quis populos vario diſcrimine veſtis & oris?
Quodq́; tibi quondam Pario de marmore templum
Tantæ molis erat, quantam non ſperneret idem
Tarquinius, Catulusq́; iterum, poſtremus & ille,
Aurea qui ſtatuit Capitoli culmina Cæſar.
Te maris Eoi merces & Iberica ditant
Æquora, te claſſes Libycæ, Siculæq́; profundæ,
Et quicquid vario per flumina, per freta curſu
Advehitur toto tibi navigat ore καζάηλες.

Anno centeſimo decimo ſexto ante natum Chriſtum, Q. Marti hanc urbem Imperio Romano ſubjecit.

BU

BVRDIGALA, vulgò Bordeaux.

HANC Strabo Burdigalliam appellat, eamq; civitatem Galliæ eſſe ac Aquitanorum nobiliſſimum emporium aſſerit. Ptolemæo *Bi-urgium* veterum Vibiſcorum urbs eſt, quæ olim etiam *Vagate* appella-)atur. Hodie etiam *Bazas* dicitur. Burdigalliam dictam vult *Iſidorus*, tan-]uam arcem Gallorum, quia in ea fuit arx quam Galli occuparunt. Alii lictam volunt à duobus fluviis, quibus interjacet, à *Burde* videlicet & *·ala*. Sita autem eſt in paludibus, quas exundans Garumna efficit. Or-ata tum Parlamento, tum Archiepiſcopatu, tum Academia, quæ anno Chriſti 1441. per Eugenium Papam fundata eſt. Magnitudine adæquat ertiam Lutetiæ partem. Præter alias Romanas antiquitates viſitur in ea tiam ſtructura, quæ incolis dicitur *Palatium tutelæ*, octuaginta pedes ongum, & 63. latum, ſine tecto, at inferiori parte cameratum, innitens-jue octodecim columnis.

S. Martialis primus hanc urbem Chriſto adduxiſſe dicitur. In hac atus eſt *Auſonius*, Poëta præſtantiſſimus, Imperatoris Galieni Conſi-arius, qui hoc ſuæ patriæ poſt ſe reliquit Encomium:

——Inſignis Baccho fluviisq; virisq;,
Moribus ingeniisq; hominum procerumq; Senatum.
——Clementia cœli Idem.
Mitis ubi, & riguæ larga indulgentia terræ
Ver longum, brumæq; breves, juga frondea ſubſunt,
Flavent æquoreos imitata fluenta meatus,
Quadrua murorum ſpecies, ſic turribus altis
Ardua, ut aërias intrent faſtigia nubes,
Diſtinctasq; vias intus mirere, domorum
Diſpoſitum, & latas nomen ſervare plateas.
Tum reſpondentes directa incompita portas,
Per mediumq; urbis fontani fluminis alveum.
Hæc patria eſt, patrias ſed Roma ſupervenit omnes, Idem.
Diligo Burdigalam, Romam colo, civis in illa,
Conſul in ambabus, cunæ hic, ibi ſella curalis.

Numerantur in hac urbe triginta millia civium: plateasq; obtinet

latas,& præclatis ædificiis conſpicuas,quæ adjacent Garumnæ fluvio, ir forma lunæ dimidiatæ,velut Colonia Agrippina Rheno adjacet. Divorum tutelarium, quos hæc urbs coluit, mentionem faciunt D. Auguſtinus *lib.4.de civ.Dei*, & Marcellinus.

Amphitheatrum quod hîc conſpicitur tempore illo, quo Galienus rerum ſummæ Romæ præfuit,fuit extructum,unde etiam Palatiun Galieni dicitur, obtinetq; formam oblongam ovalem: longitudo eju habet 370. pedes, latitudo 230. & ab hoc Galieno Gubernatores huju regionis ſe Galienos dicere voluerunt.

Templum S. Saturnini, quod etiam Saturnini extra urbem ſitun habet oſſa *S. Severini*, qui etiam Epiſcopatui præfuit Colonienſi, in ali quo pariete tabulam obtinet quandam cum hac Germanica inſcriptione: Jn der gantzen Welt ſind zween Gottsacker ſehr berhümbt vnnd he lig/einer zu Arles in Elyſiis Campis, vnnd der der ander bey Bourdeaux bey S. Severin/ welche der HERR Chriſtus ſelber/ in geſtalt eines Bi ſchoffs erſcheinend/ geweyhet / als nemlich andere ſiben Biſchoff beyſam men aldar geweſen / welche den HERRN Chriſtum doch nicht dorffte fragen wer er were / biß daß er nach der Kirchen vnnd Gottsacker ve ſchwunden. Die Namen aber der Biſchoff ſind dieſe: Maximinus von A ger/ Trophimus von Arles/ Saturninus von Toulouſe, Traeto von Pr tegne, Martialis Lemovicenſis, vnd Eutropius von Sainctes. In dicto S Severini Cœmeterio eſt magna capulorum lapideorum, & ferreis liga mentis connexorum copia, quorum unum ſemper ſupra alterum e poſitum,in quibus reſervantur oſſa illorum, qui in Campis Elyſiis tem pore Caroli Magni martyria ſuſtinuerunt. Ferunt autem,quòd unum e hiſce capulis tempore plenilunii repletum ſit aquis, quod deinde tem pore novilunii ſiccum reddatur: quia autem aperiri non poteſt, ideò e jus rei periculum facturi, per rimulam aliquam in ſuperiori parte con ſtitutam cultrum aut virgulam immittere ſolent.

Non procul ab Amphitheatro Galieni, juxta amnem Garumnam eſt munitiſſimum quoddam caſtrum, *le Chaſteau de Trompette*, cujus Gu bernator cum præſidiis eſt Italus, neq; enim Galli, niſi difficulter admi tuntur. In altero urbis latere ſimiliter eſt caſtrum, quod Gubernatore Gallum obtinet.

Parlamentum hujus urbis Carolus VII. Rex Galliæ primus inſt tuit, ipſiq; deputavit vetuſtum quoddam Palatium, quod olim ſedes fu Ducum Aquitaniæ.

Tem

Templum D. Andreæ ex lapidibus benè ſectis ab Anglis, qui olim ac regione & urbe potiti ſunt, in forma crucis extructum, atque hinc ropter veteres inſidias Anglis in portum hujus urbis cum tormentis ppellere eſt interdictũ, qui illa in arce Blay relinquere neceſſe habent.

In curia civitatis tres videntur ſtatuæ è ſolido marmore, ſed mutiatæ: nam prima & poſtrema apparet ſine capite, & trunca eſt manibus: nedia verò manibus tantùm deſtituitur, atque hæc repræſentat mulieem, cæteræ virum: quæ ſtatuę iſtuc anno 1594. ſunt poſitæ, poſteaquam n collibus Judaicis, ubi olim Judæi habitarunt, ad ſacram D. Martini æiculam fuere in terra repertæ. Ibidem etiam ſaxum cum hac inſcriptioe fuit repertum, & ibidem poſitum: *Druſo Cæſ. Ruſi. F. nici. Cæſaris: Ca. Auguſto. Ang. N. Divia Ang. Pont. Max. Præfect. urbis* ɔ II. *P P. Guſtal. inju ſ.*

Eſt etiam ad portam curiæ ſtatua marmorea coloris cineracei cum ac ἐπιγραφῇ:

Tarquiniæ Faſtinæ, M. Calluen. Sabinian.
Viv. ſibi & conjugi.

In Domini Romundi ædibus, qui præcipuus quidam & ſtudioſus ntiquitatum ſectator fuit, aliquot etiã exhibentur viſendæ ſtatuæ maroreæ, veluti ſtatua Jovis, item Hadriani Imperatoris. At placet jam apnere commendationem hujus urbis, quam in ſuo Itinerario poſuit ulus Henznerus: *Nihil*, inquit, *eſt in cæteris urbibus Galliæ commendane dignum, quod Burdegala non abundè poſſideat, ſive annonæ utilitanſpectes, ſive armorum gloriam, ſeu mercaturæ frequentiam, & inprimis erarum ſtudia.* Hactenus ille. Quanquam enim ſæpiùs vi fuerit capta, ruinis deformata, veluti anno Chriſti 129. à Saracenis, anno 853. à ormannis, & inprimis ab Anglis diu divexata: attamẽ moderno temre civitas eſt opulentiſſima & florentiſſima, quam multi etiam Mercores Portugalenſes incolunt, qui in margaritis & gemmis negotianes exercent pretioſiſſimas.

GENEVA.

GENEVA eſt urbs munitiſſima Allobrogum ſive Sabaudię, in finibus Helvetiæ, ſupra lacum Lemannum ſita: atq; dudum ante Julii Cæ-

ſaris tempora condita, & per Rhodanum in duas urbes diviſa: Epiſco
patum obtinet vetuſtum, qui cum urbe à Friderico Barbaroſſa maxima
libertates & privilegia conſequutus eſt. Aurelius Imperator eam tan
toperè habuit in deliciis, ut eam de ſuo nomine Aureliam dictam volue
rit. Templum D. Petri ſucceſſit templo Ethnico Apollinis.

Ut Comes Sabaudiæ apud urbem hanc ſeſe inſinuaret, utpote cu
jus etiámnum anxius affectat dominium, olim apud Carolum IV. imp
travit ſuper hanc urbem vicariatum Imperialem: at per ſollicitatione
Epiſcopi ſedulam revocata & irrita facta fuit iſthæc promiſſio: ſicq; a
hoc uſq; tempus permanſit Reſpublica libera, cujus claves à multis a
nis dictus Dux Sabaudiæ quæſivit: & licet etiam reformationem Eva
gelicam indupedire, & Epiſcopum ab officio remotum priſtinæ libert
ti reſtituere voluerit, id tamen haud potuit dare effectui. Quamvis etia
nobiles novo quodam fœdere, quod dicebatur der Löffelbund / eò qu
ejuſmodi ſtratiotæ cochleari pileos exornabant, adverſus hanc urbe
conſpirarent, attamen ſubſidio ſuorum confœderatorum illos repreſſ

Anno 1578. armis Dux Sabaudiæ, irrito tamen conatu, hanc u
bem infeſtavit, idem quoq; anno ſubſequenti ſubſidio Hiſpanorum
tentavit.

Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo per pr
ditionem urbem ad ſe pertrahere conatus eſt: nec non anno milleſim
quingenteſimo, octuageſimo nono, at ab urbis mœnibus Tigurinoru
ſubſidio fortiter fuit propulſus.

Anno 1602. denuò noctu per inſidias, auſu temerario, urbem
aggreſſus.

Deſcriptionem ſtatus politici hujus urbis tradidit *Paulus Henzn*
rus in ſuo itinerario, quæ eſt hujuſmodi: *Forma Reipubl. Genevenſis A*
ſtocratica eſt, in qua Optimates ex virtute creantur, & quàm primùm a
quis ex Optimatibus moritur, alius Optimatum ſuffragio creatur, mo
domicilium originis hîc habeat. Nam ſi Senator ſanctioris vel ſecretio
conſilii 25. virorum, qui cum perpetuâ poteſtate totius Reipubl. arcana t
ctant, occubuerit, is qui ordine & antiquitate prior eſt in Senatu 60. vi
rum, demortui locum occupat, ac viciſſim antiquiſſimus reliquorum Op
matum conſilii 200. virorum, migrat in Senatum 60. virorum: deniq; ex p
be unus ſuffragiis in 200. Collegium cooptatur, qui aut virtute aut dig
tate præſtet, aut certè qui nulla ſit vitæ turpitudine infamis: id enim pot
mu

nùm ſpectatur. Atq; hæc eſt veriſſima Ariſtocratia, quæ optimos quoſq; ad imperium accerſere conſuevit, ſive tenues, ſive locupletes, ſive plebei, ſive nobiles ſint, quò fit, ut, cùm honorum ac imperii aditus interclusus ſit nemini, præterquàm ei, qui dignitatem ſuam ac decus turpitudine aliqua violarit, nullæ plebi cum Optimatibus de honoribus & imperio contentiones exiſtere poſſint: præterea iſto modo, legibus optimis ac virtutibus erit in Repub. ocus. Hoc item optimum, quòd in ea Republica cenſura ſit patrum ſingulis annis, ne aut ii, qui ſimulatione virtutis ad honores provecti ſunt, diu latere poſſint, aut qui fiducia poteſtatis impotenter ſe geſſerint, cum dedecore ac infamia ſempiterna dejiciantur. Verùm iſtud obſervatione hîc dignum eſt, quòd populus jubendæ legis, ac majorũ magiſtratuum creandorum, ut ſunt quatuor viri, ſive Syndici, qui magiſtratus annuos gerunt, præter eos, qui privatis ac publicis judiciis præſunt, tum etiam pacis ac belli jus ſibi reſervavit, quæ propriè ad jura majeſtatis pertinent. Porrò cùm nulla Reſpubl. benè conſtituta, ſine cenſura morum diu conſiſtere queat, Genevenſes pro cenſoribus, Decemviros, quos ipſi Antiquos appellant, quatuor quidem ex Senatu 60. virorum, reliquos ex Senatu 200. virorum creare ſolent, quaſi Magiſtros morum, qui tanta ſeveritate vitia caſtigant, ut vix ullum ſcelus tam occultum ſit, quod inultum reperiatur: nec dubitandum eſt, quin Rempublicam, ſi non armis & opibus, certè virtutibus ac pietate florentem habituri ſint, quamdiu Decemvirorum poteſtatem tuebuntur. His autem Decemviris & Collegio ſacro (Conſiſtorium vulgò nuncupant) morum præfecturam ſine cenſu, ſine imperio, ſine juriſdictione mandant: Cenſorum tamen coërcitio illa gravis eſt admodum & efficax: nam qui Collegii ſacri decreto non paruerit, huic omninò interdicitur ſacris, interdictiones aſpernantem perſequitur apud judices religionum procurator, unde fit, ut rara ibi ebrietas, rara fornicatio, raræ ſaltationes ſive choreæ, imò nullæ, rari mendici, rariſſimi otioſi deprehendantur. Videas enim puellas ſex aut ſeptem annorum tam eleganter, tamq; artificioſè acu pingere, ut in admirationem ſui te rapiant: adultiores in ducendis filis ſericis & texendis telis ſunt occupatæ. Illud memoratu dignum eſt, quod idem ibidem refert, piſcatores, lacus Lemanni piſces enectos venales in hac urbe exponere, eo quod teſtetur experientia, iſto modo enecatos, & per aliquot dies in cellis reſertos, ſapidiores eſſe illis, qui confeſtim à mactatione lebeti coquendi injiciuntur.

Eſt etiam ejuſdem ferè nominis urbs Italiæ in Liguria, quæ appel-

latur *Genua*, ad littus maris extenſa: quam ab hac cum nonnullis alii ambiguis ita diſtinguit *Glareanus in comment. ad Cæſarem:* Quatuor, ait hæc nomina, *Genua, Geneva, Genabum,* & *Gebenna,* multum obſcurita tis lectori ingerunt, ac non attentum ſæpè fefellerunt. Genua enim Li gurum caput in Italia ad mare eſt noſtrum. Geneva verò Allobrogum a lacum Lemannum, ubi Rhodanus exit. Genabum Carnutum oppidur ad Ligerim amnem hodie, ut quidam putant. Aurelia deniq; Gebenn mons eſt, qui Helvetios ab Avernis ſeparat.

Mart. Balthicus.

Inde ſed accedes dictam de monte Gebennam,
Gens ubi de ſummis rupibus ima videt.
Hic vada piſcoſi mirabere cana Lemanni,
Quam rapidis Rhodanus perfluit altus aquis.

BITURIX, ſive AVARICUM.

Biturix, vulgò *Bourges*, eſt oppidum in Gallia Aquitanica, quod o lim miſerabiliter Julius Cæſar, Hunni, & Regis Chilperici Impera tor vaſtarunt, at Carolus Magnus rurſum inſtauravit, in eo S. Urſinu poſt Apoſtolorum tempora primus Evangelium de Chriſto prædicaſſ fertur. Academiam in eo primùm erexit Ludovicus Sanctus: at Ludovi cus XI. inſtauravit. Cives ejus olim cum regionis illius incolis diceban tur Bituriges, *teſte Plinio lib. 4. c. 10.* qui uno die 20. oppida incendio dede re, ut Cæſarem pabulatione & commeatu prohiberent.

Lucanus lib. 1.

Et Biturix longisq; leves Axones in armis.

Olim fuit dictum *Avaricum*, ut illius in commentario Cæſaris fi mentio. At Biturix dici nonnullis creditur ab ejuſdem nominis funda tore, quod & hoc carmen innuit:

Poſtremò Biturix *cernes, quam condidit urbem,*
Quæ tenet auctoris nomen adepta ſui.

At aliis ita dici videtur à binis turribus. Obtinet etiam celebren Epiſcopatum: annumeranda etiam Galliæ urbibus eſt munitiſſimis, e quòd undiq; fluviis & paludibus ferè cingitur, ut nulli hoſti extraneo a eam poſſit patere aditus. Ubi verò ex uno latere acceſſus ad eam pate muris vallisq; maximè obfirmata eſt: habet etiam turris ingentem ſtru cturam, unde in vernacula *la groſſe tour, magna turris* dicitur, à Philipp Augu

Auguſto, ejus nominis II. Galliæ Rege condita, & 80. aliis turribus cin-ta, nec non peculiari muro foſſâq; profundiſſima circundata. Septem obtinet Eccleſias collegiatas, ſeptendecim Parochiales, ſeptem ſuburbia, & ſeptem portas, quatuor Cœnobia mendicantium ordinis, duas Abbatias viriles, & tres fœmininas. Mercatura etiam pannificii eſt nobilitata.

Academiam doctrina ſua celebrem effecere *Andræas Alciatus Mediolanenſis, Jacobus Cujacius, Antonius Contius, Franciſcus Duarenus, Hugo Donellus.* Orator quoq; & Hiſtoricus, *Franciſcus Balduinus, Claudius Ronſardus, & Eguinarius Baro, Loriottus, & Stratius,* omnes ſcriptis juridicis, quæ poſteritati reliquerunt famoſiſſimi.

Viſitur etiam in hac urbe carcer ex ligno & ferro ad formam caveæ conſtructus, in quo olim fuit reſervatus Ludovicus XII. Dux Aurelianenſis, eò quòd detrectaret connubium cum Caroli VIII. Galliæ Regis uxore celebrandum, è quo tamen ergaſtulo mirabiliter liberatus, ad regiam dignitatem evectus eſt. Forma urbis quoad ſitum eſt ovalis, & quia per Carolum Magnum, & per Abbatem de S. Ambrois aliquoties eſt amplificata, hinc hodie maximis regni Gallici annumeratur urbibus.

Templum cathedrale S. Stephano ſacrum, quo ad artificium templo Argentinenſi parum cedit, & vix eſt magnitudine templo Pariſienſi B. Virginis ſuper aquas poſito, inferius: in longitudine obtinet ultra centum octuaginta quinq; paſſus, & duas turres, quæ in inferiori parte duabus inſiſtunt columnis, quarum quælibet in craſſitiei rotunditate 36. paſſus habet. Infra terram habet circuitum, qui eſt 20. gradus profundus, & multis exornatur altaribus & ſacris ædiculis: habet etiam caput S. Stephani deauratum.

La chapelle Saincte noſtro Salvatori ſacra à Johanne Duce *de Berry*, & Regis Caroli V. fratre extructa eſt, tenetq; monumenta Ducum *de Berry*, nec non ſepulturam Janæ uxoris Ludovici XII. In templi medio ſuſpenſa eſt corona ex aurichalco cõflata, cujus circuitus eſt 24. pedum circiter, eſtq; capax vel trecentarum candelarum. Ejus feneſtræ tanto effectæ ſunt artificio, ut radii ſolares per illas ſint impenetrabiles, atque hinc æſtivum calorem hoc templum temperat. Extra templum viſuntur aliquot oſſa Gigantea. Juxta hoc eſt ingens & longiſſimum aliquod palatium, quod nulli columnæ innititur.

Templum S. Petri de Guillard habet ſacram Honorii ædiculam, in

qua ſepultus eſt, at ſine ſaxo aut Epitaphio, *Jacobus Cujacius*, famoſiſſi mus ille Juriſconſultus.

Inter alia præclara hujus urbis ædificia eſt etiam ædificium Domi norũ *de l' Aubeſpine*, quod olim quidam Mercator extruxit, multis con clavibus, aulæis, cellis, fontibus, & viridariis benè exornatum, habetqu intra terram cryptam, cujus longitudo milliare adæquare dicitur. Eſt et iam in hac urbe *domus Teutonica*, in qua multæ etiam res viſu dign monſtrantur.

PICTAVIA.

PICTAVIA, vulgò *Poictiers*, vel *Putiers*, Ptolemæo *Auguſtoritum*, e Pictavonum metropolis vetuſta, quam ab Herculis volunt eſſe co ditam ſucceſſoribus, videlicet ab Agathyrſis & Gelonis, utpote qui p triam ſuam deſerentes in Angliam, & exinde in Galliam migrarint. Si autem eſt ad *Clanium* fluvium, & præclara Academia nobilitata eſt. M gnitudine ſua Lutetiam adæquat: at non eſt tam populoſa, propter æd ficiorum multis in locis defectum. Obtinet etiam Epiſcopatum, cui lim præfuit *Hilarius*, qui contra Arianos ſtrinxit calamum.

Templa habet duo primaria, unum *D. Mariæ* ſacrum, in quo vi tur ſtatua Conſtantini Imperatoris Orientalis, equo inſidentis, cum h ἐπιγραφῇ:

Quam Conſtantino pietas erexerat olim,
Aſt hoſtis rabies ſtraverat effigiem.
Reſtituit veteres cupiens imitarier hujus
Fidus Eques templi cœnobiarcha pius.

Non procul à templo Monternu viſitur *Pyramis* ſexangularis. O ſtentat etiam nonnullas aliquibus in locis antiquitates, & vetuſtiſſim rum ſtructurarum rudera, veluti turres arcis vetuſtæ cum muris coll pſis ab oppidanis devaſtatæ: & amphitheatrum *Arenas* dictum.

Univerſitatem Carolus VII. anno 1435. illuc tranſtulit, quo te pore Angli Lutetiam occupaverant, quam deinde Pontifex Roman Eugenius IV. confirmavit.

Alterum *templum D. Petro* ſacrum ſub Aliphio Epiſcopo eſt cc ditum, quem paulò pòſt ſequutus eſt Hilarius, tempore quo Impera

fi

fuit Romanus Valentinianus. Structura autem templi eſt ex lapidibus quadratis,& duas tenet turres campanarias.

Archiepiſcopatus olim juriſdictionem habuit ſuper totam regionem: at anno 1361. ſub Johanne XXII. Archiepiſcopatus iſte in tres partes eſt diviſus,in modernum Pictavienſem, Lucionenſem, & Mallacenſem.

Eſt etiam in hac urbe *templum D. Hilarii* ad urbis mœnia poſitum, ita,ut ex illo belli tempore urbis poſſit adornari defenſio. Primi autem in hoc templo *S. Hilarius*, & *D. Athanaſius* Evangelium prædicarunt. In choro hujus templi repræſentata videtur hiſtoria Hilarii, qui urbem ab Anglis infeſtatam ex hoſtium poteſtate liberavit. Ibidem etiam oſtendunt capulum, quod cadaver aliquod intra 24. horarum ſpacio abſumere dicitur.

Palatium urbis ab Hunone Ainonio, Comite Pictavienſi, extructum eſt anno 1086.

Extra urbem, ante portam *du Joubert*, eſt erectus quidam lapis 17. pedes altus, 8. vel 10. pedes latus,& duos craſſus,quem per S. Rodagundam illuc delatum eſſe volunt.

Extra urbem quoq; viſuntur adhuc fornices de aquæductibus ſuperſtites, quibus per octo milliaria aqua in Amphitheatrum, hodie *les Arenes* appellatum,fuit deductum: ſiquidem in urbe nulli reperiuntur fontes,& ideò aqua per mulos advecta venditur. Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono hæc urbs per Caſparum Colinium Admiralem fuit obſeſſa.

TURO.

TURO, vel vulgatiter *Tours*, eſt regionis Turonenſis metropolis, Ligeri fluvio, qui vulgò *Loire* dicitur vicina, gaudetq; dignitate Archiepiſcopali. Tranſtulit Lutetiâ in hanc urbem *Parlamentum* anno 1580. Henricus III. Rex Galliæ, propterea, quòd contra Regem conſpiraverant, & Ducis de Mayenne partes tuebantur. Celebrem etiam hanc urbem reddunt aliquot *Concilia* in illa habita, veluti 1. Oecumenicum ſub Alexandro III. Romano Epiſcopo. 2. Provinciale, in quo ſub Papa Nicolao Berengarii I. Sacramentarii error damnatus eſt, qui poſtea ante

obitum deſperabundus in hæc verba prorupit: *Hodie in conſpectum Jeſu Chriſti ſeveri judicis venturus ſum: ignoro autem, an in ſalutem, an in damnationem appariturus ſim: ſpero equidem me ſalvatum iri: at quia tot homines ſeduxi, quos ipſe ad erroris mei concepti deſertionem adigere nequivi, vereor ne ſim condemnatus.* Erroris illius revocati confeſſio extat in *Decreet. de conſecrat. diſt. 2. c. ego Berengarius:* videatur etiam Abrahamus Saur in Calendarii die 3. Januarii. *Templa* hìc primaria ſunt *S. Saturnini, S. Gratiani*, utrumq; aliquot turribus eductum, & *D. Martini* quadriturritum, in quo ſervata olim ſunt oſſa *D. Martini*, at ab Hugonotis concremata ſub Carolo IX. Rege Galliæ, de qua re teſtantur hi querculi verſiculi:

Impia relligio furiis agitata malignis,
Oſſa viri ſancti hîc igne cremanda dedit.
Crudelis flammæ diro Phlegethontis ab amne
Extractæ, tantum quo potuere nefas.

IBIDEM S. MARTINI PROSOPOPOEJA:

Tantùm olim confeſſor eram, nunc igne crematus,
Gente mala oblata eſt laurea Martyrii.

Fuit autem Martinus Epiſcopus in Monaſterio trans Ligerim, nō procul ab hac urbe ſito, quod hodie tantùm incolunt perſonæ vel illuſtri, vel nobili ſtemmate natæ. De S. Martino autem hanc ulteriùs memorant fabulam, quòd videlicet Diabolus aliquando per gradus ſparſerit grana ciceris, unde D. Martinus per gradus illos deſcenſurus, grav lapſu crus fregerit, cui deinde virgo Deipara oleum attulerit, quo crur applicato, ſtatim Martinus priſtino vigori fuerit reſtitutus, atq; hoc oleo reſervato etiámnum Reges Galliæ inungi volunt.

In urbis hujus arce regia Princeps de Quiſe junior poſt patris obitum captivus fuit detentus, qui tamen per funem è feneſtra extenſum liberatus eſt.

BLOESA, BLOIS.

BLOËSA, vulgò Blois, eſt oppidum in Ducatu Aurelianenſi, ad Ligerim amnem conditum, quod conſueverunt Reges Galliæ, ob aeris clemen

lementiam, ſitum loci amœniſſimum, & terræ frugalitatem ſedem ſibi onſtituere Regiam, ob quam cauſam idem oppidum à multis frequentatur nobilibus, quorum ædificia valde decoram reddunt urbis faciem.

Arcem altiſſimo cuidam ſaxo ſuperſtructam extruxere duo Reges, iſtinctis tamen partibus, atque unam quidem extruxit Ludovicus XII. nno 1498. de qua re teſtatur tum ſtatua dicti Ludovici Regis equo inſtantis, tum etiam ſubſequentes verſus:

Hic ubi natus erat dextro Ludovicus Olympo,
Sumpſit honorata regia ſceptra manu.
Felix quæ tanti fulſit lux nuncia Regis,
Gallia non alio Principe digna fuit.

Alteram extruxit Franciſcus I. In hac arce anno 1588. 25. Decemb. ſſu Henrici III. *Dux de Guiſe*, cum ſuo fratre miſerabiliter eſt internecioni datus. Dux quidem ante cubiculum regium, cùm jam in illud votus, ingredi vellet: Cardinalis verò in tenebricoſa quadam porticu, ſtquam per aliquot horas carceri mancipatus fuerat: cujus utriuſq; caver in area ſtatim per ignis violentiam, ſine ullo ſepulturæ honore, in neres redactum eſt. In hac quoque arce obiit Catharina Medicæa, cui nnulli hoc exararunt laudis expers Epitaphium:

Tres ſemper furiæ fuere apud inferos,
Jam acceſſit Quarta.

Hìc etiam loci leguntur hi verſiculi:

Hæc Henrice tua eſt divina & Regia virtus,
Poſſe nocere quidem, nolle nocere tamen.

Eadem arx vicinos habet hortos omnis generis arboribus amœniſſimè conſitos, artificioſiſq; fontibus irriguos, nec non vivarium & am ferarum feraciſſimam. Urbem Huganotæ an. 1568. occuparunt.

In hanc urbem ex conſilio Medicorum Magnates ſolent concedenitatis cauſa, ſi quandam corporis ſui imbecillitatem experiuntur. ob eandẽ cauſam in hac urbe regia proles, regiiq; miniſtri, quos Amios vocant, educantur. Duas præcipuas obtinet Eccleſias, unam *Salori* ſacram, alteram *D. Jacobo* conſecratam. Duas item *Abbatias*, unam træ *Dominæ de Bourgmoyne*, alteram *S. Lomerii*.

In agro hujus urbis effoditur quoq; terra ſigillata, Lemniam adæns præſtantia & viribus, à D. Franciſco Guetino primùm inventa. amvis verò *Paulus Henzenerus* hanc terram non alibi quàm hîc & in

Lemno

Lemno erui exiſtimet: attamen eadem quoq; ejuſdem virtutis eruitu in Germaniæ Comitatu Laubacenſi Solmejo, qui locus effoſſionis di midio milliari abeſt à *Grunberga*, dilecta mea patria. In hac quoq; urb viſuntur aquæductus miri artificii.

ANGIERS.

ANGIERS eſt urbs Galliæ, uno milliari diſtans à Ligeri fluvio, a luens fluvium, vulgò Majenne dictum. Academia anno 1389. à Lu dovico II. fundata, à multis Germanis frequentatur. Urbs ſolum hab circa ſe fertile, mercatuq; eſt nobilis & populoſa. *Templum* cathedra *S. Mauritio* ſacrum, in meditullio urbis colli eſt ſuperſtructum, atque i veſtibulo oſtentat aliquot coſtas de ceto, eſtq; biturritum, & artificio elaboratum. Reſervatur in hoc templo gladius D. Mauritii, cujus ſup rior pars capuli eſt aurea, cætera argentea, ejuſdemq; caput: vas Cryſta linum, capilli B. Virginis, brachium S. Andreæ, & Mariæ Magdalen hydria quædam ſuperſtes ex nuptiis Canæ Galilææ: duæ portiones c cruce Chriſti, & corpus *D. Renati*. Fuit autem hic Renatus Rex Sic liæ, & hujus regionis Dux: ejusq; monumentum extructum eſt ex at marmore, cum hac inſcriptione:

Regia ſceptra tuis rutilis fulgentia thronis,
Dum quondam recolis preſſa, & nunc pulvere cernis.
Marceſcunt fores mundi laudes & honores,
Gloria, fama levis pomparum factus inanis,
Una parit Reges, & vulgus terra potentis,
Quod dedit hoc repetit, mortalia cuncta recondit.
Mors dominis ſervos, & turpibus æquat honeſtos,
Unus erunt tumulus, Rex, paſtor, inersq; peritus.

Teſtantur autem hi verſus aliquoties in leges metricas peccant de illius ſeculi ruditate. In templo Majore Cantor extitit Berengarius.

Eadem hæc urbs caſtrum habet munitiſſimum, rupi ingenti perſtructum, & multis turribus adornatum, obtinetq; benè inſtructu armamentarium, & molas tum ab hominibus, tum à vento verſatiles.

Ante portam, in aliquo horto, deprehenduntur adhuc rudera cujus Romani amphitheatri.

DOU

DOVE.

DOue eſt oppidulum Galliæ, in agro Pictavino ſitum, cujus rudera commonſtrant, quòd olim urbs fuerit florentiſſima. Nobile au-m & famoſum reddit hoc oppidulum, quod cōtinet amphitheatrum, iod uno in latere ex unico quodam ſaxo exciſum eſt. Habet in circuitu o 160. paſſus, in altitudine habet 23. gradus, capitq; ultra duodecim illia hominum. In terra verò infra ſe habet aliquot cryptas, in quibus æ olim fuere reſervatæ, ad dimicandum producendæ. In ingreſſu hu-s amphitheatri hi leguntur verſiculi.

PERPETUÆ DUADÆI THEATRI MEMORIÆ
hos verſus conſecrabat SAMLOCANSIS MEDICUS.

Duadius celebri percurrens acta theatro,
Quæ tragico proflat gutture Melpomene.
Quicquid & Eoo nectunt, & quicquid Ibero,
In Reges memorat noxia ſata ſolo.
Quiſquis amas ergo majorum audire triumphos,
Nunc repetas quicquid lubricus orbis habet.

SAINTES.

AINTES eſt urbs Sanctonum populorū, quos olim cum tota Aquitania devicit Octavius Auguſtus Imperator Romanus, quod etiam ullus hiſce innuit verſibus:

Nec ſine me eſt tibi partus honos tabella Pyrene,
Teſtis & Oceani littora Sanctonici.

Tota autem hæc regio Santonica eſt tam fertilis, ut ob fertilita-appelletur margarita Galliæ, Santonici etiam abſynthii Martialis æ meminit:

Santonica medicata dedit mihi pocula virga,
Os hominis mulſum me reget Hippocrates.

De magnificentia hujus urbis, quam olim obtinuit, teſtantur ex-llam hinc inde antiquitatis monumenta, & præcipuè amphitheatri

cujuſdam rudera. Alluit eam fluvius vulgò *Charente* dictus, qui hîc pon te ſternitur, cujus fornix quidam ex uno latere hanc inſcriptionem co tinet: CÆSARI NEP. DIVI JULII PONTIF. AUGUR.

Et in altero latere:

CÆSAR AUGUSTUS PROPTER DEVICTOS SANCTO NES HUNC ARCUM EREXIT.

Fuit olim in hac urbe Epiſcopus *Eutropius*, qui primus eam Ch ſto adduxit, cujus etiam extra urbem eſt monumentum.

BLAYE.

BLAYE eſt urbs in terra Sanctonum, prope Garumnam fluvium qua non multùm diſtat caſtrum quoddam Sanctonum promont rium, cujus meminit Auſonius *Epiſt. 2. ad Paul.*

Te quoq; non pigeat conſponſi fœderis etiam
Citius veni, nemo aut rota.
Æquoris vadoſi quà multiplicata recurſu,
Garumna pontum provocat.
Aut iteratarum quà ſemita trita viarum,
Fert militarem ad Blaviam.

Incolæ dicunt, quòd hîc natus Rolandus, Caroli Magni ex ſoro nepos, & ſepultus ſit, cujus fama per totam Germaniam extenditur, multis in locis Germaniæ monſtratur ſtatua.

TOLOSA.

TOLOSA eſt Galliæ Narbonenſis oppidum, & Aquitaniæ metr polis, vulgò *Tolouſe*, de cujus origine variant, nam nonnulli ean quodam Trojano *Toloſan* dicto ædificatam volunt: alii verò origin ejus ad quendam ex Japeti nepotibus referunt, qui *Tholus* appellat fuerit: *Juſtino, Plinio & Livio Tectoſagum* dicitur, ejusq; populi *Tolo ni, Toloſates*, & *Tectoſagi* appellantur. Quamvis verò nihil certi de hu urbis conſtet origine: attamen rudera & varia antiquitatum monume ta vetuſtâ ejus originem innuunt. Gaudet maxima ſoli fertilitate, ut

te qu

quòd frumenti, vini, aliorumq; fœtuum arboreorum maximam pro-
t copiam. Obtinet præterea Archiepiſcopatum, & ſummam curiam,
lgò *Parlamentum*. Circuitus ejus eſt ampliſſimus, ædificiaq; ejus ex
ris lateribus rubris conſtructa ſunt. Unde Auſonius:

Non nunquam altricem noſtri recitabo Tholoſam,
Coctilibus muris quam circuit ambitus ingens,
Perq; latus pulchro prolabitur amne Garumna,
Innumeris culta eſt populis confinia propter
Ninguida Pirenes & pinea Gibennarum,
Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.

Templa intra mœnia habet plurima, inter quæ reliquis excellunt
Stephani, & *D. Saturnini*. Eo in loco ubi jam viſitur *templum S. Quin-
i*, olim fuit templum deauratum Apollinis: ubi verò jam ſitum eſt
nplum & Monaſterium *Daurade*, fuit fanum Jovi ſacrum.

Templum Saturnini multorum ſanctorum continet reliquias, ſi
a ſunt quæ hæc parieti affixa continet precatio, quæ ita ſe habet: Pro-
iare, quæſo, nobis Domine famulis tuis, per ſanctorum tuorum Ja-
i, *Simonis & Judæ, Philippi, Jacobi, Barnabæ, Bartholomæi, Saturnini,
uperii, Papputii, Ægidii, Georgii, Claudii, Nicoſtrati, Symphoriani,
loris, Cirici Julitæ, Aſciſcli & Victoriæ, Simplicii, Hilarii, Sylvii, Hono-
, Gilberti, Aimondi, Honeſti, Suſannæ & Catharinæ*, aliorumq; ſancto-
n tuorum, quorum corpora & reliquiæ in præſenti Eccleſia haben-
&c. Ad ejuſdem templi portam marmori inſculptæ viſuntur imagi-
S. Martialis, & S. Saturnini, ad quorum pedes eſt provoluta Auſtris
rcelli filia, quæ tum temporis Toloſæ cum Marcello regnavit, & ab
e baptiſmum ſuſcepit: ad latus S. Martialis legitur hic verſus:

Jure novæ legis ſanatur filia Regis.

Et ad pedes D. Saturnini:

Hic ſocius ſocio ſubvenit auxilio.

In vaſe ex quo fuit baptizata legitur:

Quum baptizatur morborum lepra fugatur.

Fuit autem *Saturninus* hìc primus Epiſcopus, habuitq; matrem
landram ex Arabia, filiam Regis Ptolemæi. Academia etiam hæc
s fruitur famoſiſſima, quam Johannes XXII. Papa fundavit, at In-
entius eam ampliavit, & Collegia D. Magdalenæ, S. Martialis, S. Ca-
inæ, & multa alia erexit.

Parlamentum ſecundum à Pariſienſi primùm per Philippum Pu chrum Regem Galliæ, inde per Carolum VII. & Ludovicum XI. co firmatum eſt, habet autem duos Præſides, & 12. Conſiliarios.

Urbs autem regitur octo Capitolinis, qui ita ſic olim denomina ſunt, quia idem jus olim cum Romanis uſurparunt, quod aliis deneg tum erat, & eliguntur ex præcipuis tum confinibus urbi nobilibus, tu etiam præcipuis urbis civibus, vulgò *Capitolins* appellati. Curia aute eſt auguſtiſſimum ædificium, in quo viſuntur dictorũ Capitolinoru qui à longis annis regnarunt, artificioſiſſimę imagines cum uniuſcuju ſubſcriptione nominis, & hiſce verſiculis:

Eligit octo viros Urbi Catharina quotannis,
Et ſtringit nodi relligione ſacri.

Curia hæc ſemper 50. civibus armatis cuſtoditur: Toga ſunt ind Capitolini holoſerica, ex dimidia parte coloris coccinei, ex altera nig Viſitur etiam hic cochlea, per quam Capitolini poſſunt equitare in premam partem Capitolii. Monſtranturq; ibi loci annales imperii C pitolinorum à quadringentis annis deducti, in tribus voluminibus membranis confectis foliis, comprehenſi, & in parte exteriori in h loſerico viridi, violaceo & nigro compacti, in quibus tum Capitulin rum res geſtæ, tum imagines & inſignia viſuntur, extinctis & oblitera illorum nominibus, qui malè & perfidè urbem adminiſtrarunt. Feru autem quòd hi Capitolini primò fuerint circa annũ incarnationis 7 18. Comites, poſtmodum verò in poteſtatem Regiam pervenerint, c caſione Raymondi Comitis, qui cùm in matrimoniũ duxiſſet Alpho ſi Regis filiam, & corporis ſui nullum relinqueret heredem, imperiu hujus urbis ad Regem Galliæ devolvit. Habet etiam hæc urbs duo m lendina, quæ Garumna fluvio impelluntur, & mirabili artificio uno tantum farinæ poſſunt conficere, ut centum millibus hominum po ſufficere.

Anno 1573. urbs hęc ab Hugonotis eſt occupata, quam tamen p biduum rurſus deſeruerunt.

AQUÆ SEXTI.

AQUÆ Sexti, vulgò Air/eſt celebre Provinciæ oppidum, quinq; n liaribus diſtans Marſilia, conditum à *Cajo Sexto* Romano Conſ e

eſtq; dicta à thermis, quæ appellantur aquæ Sexti. Plateas habet valdè latas, & ædificia è benè ſectis lapidibus extructa: itemq; loca aliquot ſpacioſa, quæ altas continent arbores. In *templo Salvatoris* videntur ſex altæ ex ære conflatæ columnæ, quæ cingunt Baptiſterium. Idem templum multa quoq; obtinet monumenta, & inter cætera monumentum marmoreum Regis Caroli, Ducis Andegavienſis, cum hoc Epitaphio:

Lilia Francorum cœleſtia munera Regum,
Reliquias veteris Andegavæq; domus,
Occulit iſte lapis, cœlataq; marmore claudunt,
Obruta ſic fatis regia ſceptra jacent.
Hieruſalem & Siculos, & ſi per fata liceret,
Arragonas poterat noſtra tenere manus.
Sed fortuna diu noſtros ne ferret honores,
Accelerat mortis tempora dicta mihi.
Qui legis hoc triſti conſcriptum marmore carmen,
Dic tibi ſint Reges, Carole paxq; tibi.

Ferunt hujus primum Epiſcopum fuiſſe Maximinum, qui incolas Chriſto adduxit, & martyrium ſuſtinuit ſub Imperatore Diocletiano.

TARASCON.

TARASCON eſt urbs Provinciæ, ædificiis benè exornata, & valdè munita, ad Rhodanum ſita, ex oppoſito Belloquadram habens, ad confluentiam Durantii. Habet etiam caſtrum quadriturritum, tormentis bellicis optimè inſtructum. In illo reperitur cubiculum, quod variis figuris, picturis, ſtatuis & vaſis peregrinis eſt adornatum: ubi etiam ſtatua marmorea ultimi Regis Provinciæ conſpicitur, cum hac inſcriptione: Renatus D. G. Hieruſalem & Siciliæ Rex. In templo urbis eſt ſepultura D. Marthæ, & ejuſdem imago cum hac inſcriptione:

AD LAUDEM B. MARTHÆ, HOSPITÆ CHRISTI,
A. CASSOLETI BELLICADRENSIS CARMEN.

Suſpice multipedem ſquamoſum dente Draconem,
Auritum cernes dentigerumq; caput.
Terror erat populis, horrendum nomine monſtrum,
Candatumq; animal, gentivorumq; pecus.

Martha tamen ſævam rabiem ſerpentis & iram
Perdomuit, loro continuitq́; brevi.
Cujus in hoc templo reſidet venerabile corpus,
Sanctaq́; ſunt Chriſti membra ſepulta manu.
Oſſaq́; ſunt tandem rutilanti inducta metallo,
Nobile regali munere fulget opus.

Infra terram habet benè obſeratam ædiculam, in qua reſervatur theſaurus regius, quem ſi videre quis ſatagat, campanula quadam datur ſignum, quo audito quatuor Conſules convenientes fores recludunt, ac genuinum monſtrant D. Marthæ vultum.

VIENNA.

VIENNA eſt urbs Provinciæ, in Delphinatu ſita, quę antiquiſſimis annumeratur Galliæ urbibus, cujus etiam apud *Melam lib. 2.* fit mentio: eamq́; Rhodanus ponte ſtratus mediam dirimit. Urbs autem eſt maximæ longitudinis: in parte meridionali habet templum vaſtæ magnitudinis, *S. Mauritio* ſacrum, biturritum, cujus introitus patet per 20. gradus. In choro hujus templi viſitur monumentum Franciſci Delphinati, Franciſci I. filii, quod tamen monumentum dicti Franciſci cor tantummodò habet. Extra urbem, in latere meridionali, conſpicitur magnæ craſſitiei pyramis, quæ olim in urbe fuit poſita, quam à Pontio Pilato, Judææ Præſide extructam volunt. Cernere in hac quoq; urbe licet antiquiſſimum Romanum ædificium, quod vulgò *Noſtre Dame de vie & la Cre* appellatur: eſtq́; quadratum oblongum, in longitudinis utroq; latere 8. in latitudine utraq; 5. columnis innitens.

Hæc ſtructura etiam *domus Pilati* dicitur, quia hîc Pilatus natus eſſe dicitur. Non procul à curia apparet quædam antiquitas marmorea, cum inſcriptione horum verſuum:

Urbs antiqua, potens armis, clariſſima gente.
Allobrogum, Aſcatilis tempore ſtructa fuit.
A Decimo Sextus, qui Celtas rexit ad amnem
Condidit hanc Rhodanum fertiliore ſolo.
Et quia frondoſa tentoria fixit in ulmo,
Poſteritas ulmi ſigna decora tulit.

Puni-

Punica nave fugit cum tecta Veneris urbem,
Hanc tandem voluit nomen habere ſuum.
Ædibus inſignis peregrino marmore templum
Erexit centum ludificata Deis.
Aucta fuit Ducibus Romanis Cæſare vivo,
Arcibus erectis nomine quinq; ſuo.
Paulus & hîc docuit Chriſtum, Creſcente relicto
Sanguine ſacravit munere Zacharias.
Nam mantile fuit, quo menſa ornata ſacrato,
Cum fidei Chriſtus maxima ſacra dedit.
Sancta Vienna *ridet claris decorata triumphis*
Sanctorum, quorum ſanguine tota madet.
Hujus & urbis honos Thebææ dux legionis
Mauritius ſacro vertice adauget opes.

Quamvis autem hi verſus ſæpè impingant contra leges metricas, attamen notatu ſunt digniſſimi, innuunt enim quòd D. Apoſtolus Paulus ad prædicandum Evangelium huc Creſcentium ablegarit, cui deinde ſucceſſit Zacharias, qui ſub Trajano ſuſtinuit martyrium.

In arcis introitu cernitur antiquiſſima quædam munitiſſimaque turris, *la tour de Orenge* appellata, eò quòd aliquando Princeps quidam Uraniæ per 22. annos in illa captivus detentus fuit. Reperiuntur etiam in urbe artificioſa admodum molendina, in quibus parantur gladii ſummæ bonitatis, ita, ut perferantur in longiſſimè diſſitas alias regiones. Præcipuè verò jucundum hîc viſu eſt, quòd rota diverſis in locis ignem per folles inflat: item quòd rotæ alicujus artificio malleus nunc tardè, nunc celerrimè pro arbitrio regentis in ferrum ruit. Circa urbem quinque arces ſitæ ſunt, pleræq; tamen vaſtatæ. Infra pontem ſunt terræ meatus, tantæ altitudinis, ut etiam haſtatus quis in illis poſſet incedere.

NIVERNIUM.

NIVERNIUM eſt Avernorum populorum civitas, de qua hæc reliquit Jodocus Sincerus: *Urbi nomen ſuum eſt à fluvio Niverni, vulgò* Nyeure *dicto, hîc in Ligerim exeunte. Fluviis navigabilibus irrigatur tribus,* Icauno, (*aliàs Ronne*) Elavere, & Ligeri. *Comitatus olim, nunc Ducatus titulo fulget.*

Urbs

Urbs eminus, & inprimis ex Borbonia venientibus, magnificum præſ fert, propter turrium celſitatem, adſpectum.

Templum cathedrale eſt D. Cyriaci *ſatis amplum & ſuperbum, turri ei juncta ſaxeis imaginibus exterius mirum in modum eſt decorata. In chor ejus collocatum eſt monumentum marmoreum Ludovico Gonzagæ Niver nii, &c. Duci, idq́ in duplici tabula:*

* Urbs Avernorum tot gaudens turribus altis,
Quam celeri curſu flumina terna rigant.

JULIODUNUM.

JULIODUNUM eſt Galliæ oppidum, non procul à Tuarſio ſitum, cur arce à Julio Cæſare conditum, de quo hæc reliquit *Jodocus Sinceru Laudatus*, inquit, *eſt hic panis, croco coloratus, quem, qui ex vicinis opp dis negotiorum gratia huc abeunt, domum redeuntes liberis aut amicis a ferre ſecum ſolent. Cùm eò Pictavio moviſſemus, & amicos noſtros, per min ſterium ducis noſtri hac ambroſia beaſſemus, unus ex illis ludibundus Ep gramma ad me Pictavio amandabat, quod ferè excidit. Erat tamen pr pè tale:*

Cur *Leodunenſes* croceato vivere pane
Malint, quàm ſolito, dicite vos hodie.
Vos qui *Luduni* mavultis degere ruri,
Quàm cum candidulis vivere Pictonibus.

(Interjectum erat integrum adhuc diſtichon, quod excidit:)

Ignavum fucos genus à præſepibus arcent,
Muſæ, vos fucis vivere non pigeat?

Cui ludibundus ſimiliter reſcribebam:

Quæris amet Croceos quare vicinia panes,
Meq; hodie nodum diſſolviſſe velis.
Quare ita feſtinas? qui me, cùm longiùs abſum,
Dicere vult hodie, quærere debet heri.

Ac inſuper:

Cur fucos adeò noſtræ perſtringitis urbis,
Quos tamen hinc minimè vos petiiſſe pudet?
Ede mihi cauſas, ſic nulla perederit unquam
Fuligo faciem, candide Picto, tuam.

(*)

NEMAI

NEMAVSVS.

NEMAUSUS urbs Galliæ, ſecundum Plinium *Arecomicorum* olim fuit Metropolis, hodie *Nimes*, ſecundum opinionem quorundam à Nemauſo, filio Herculis ejus conditore ſic appellata, quæ olim tam ampla fuit, ut mille turres, & ſeptem colles in ambitu ſuo obtinuerit, quæ tamen hodie in multo anguſtiori planitie poſita eſt, ac ſui priſtini ſplendoris quàmplurima rudera oſtentat: plateæ ejus ſunt latæ & longę: ſolum ejus eſt fertile, & præcipuè olearum ferax.

Inter antiquitates præcipuam laudem meretur *amphitheatrum*, quod nonnulli Antonini opus eſſe conjiciunt, quia illius genus paternum ex hac urbe fuerat: quandoquidem verò hæc ſtructura ob dignitatem inter miracula mundi relata, à me peculiariter in ultimo loco deſcribenda reſtat, hìc ſubſiſto, & ad iſtam ſtructuram, quæ *la maiſon carrée* dicitur, me confero, cujus figura quadrata & oblonga eſt, ſedecim innitens columnis: tectum habens ad deambulationes accommodatum: in fundamento obtinet cryptam, per quam olim via Arelàtum uſq; patuit.

Præter haſce antiquitates etiam hìc videre licet *Portam Coronæ* antiquiſſimam, *ſtatuam Geryonis*: *Templum Dianæ*, vel ut aliis placet *Veſtæ*, & *Lacum Dianæ*, ſive virginum Veſtalium.

Ornamenta etiam hujus urbis ſunt *columna Franciſci I.* Regis Galliæ, cum Salamandra. *Collegium Henrici II.* ad quod inundatio quædam commemorati lacus eſt annotata, cum hac inſcriptione:

Anno poſt tercenta undenaq; luſtra ſecundo,
Septembris nono merſerat unda locum.

Ædes etiam privatę multis in locis viſendas exhibent gentiles ſtatuas.

AVLTVN, AVGVSTODUNUM.

AULTUN eſt urbs Galliæ Æduorum, olim dicta *Edua*, ut docet *Merula*: ac poſtmodum poſt bella, quæ Julius Cæſar cum Gallis geſſit, ab *Auguſto Auguſtodunum* appellari cepit. Quamvis autem olim tam potens & opulenta fuerit, ut etiam ſe parem Romæ, eiq; æmulam haberit, unde canit *Hericus lib. 1. vitæ S. Germani:*

Celtica Roma dein voluit cœpitq́ vocari.

Attamen vix hodierno die animadvertere licet priſtini ſplendoris aliquot veſtigia. Horum tamen ſeculorum obtinet aliquot templa magnifica unà cum aliis quibuſdam ædificiis pulchrè extructis. Ut teſtatur *Paraditus*, ad portam ſeptentrionalem, non procul ab *Aroto* amne templum habuit Proſerpinæ & Plutonis, cujus rudera hodie *la Janitoye* dicuntur. In plaga Orientali habuit collem Philoſiam cum templo Ædui. Habet præterea ruinas *theatri* & *capitolii* : obtinuit etiam in editiore parte *templum Apollinis*, ſimulachrum *Anubii*, canino capite, pyramides, aquæductus, arcus, & multa alia, ad imitationem urbis Romanæ extructa. Floruit etiam hic olim *Academicum* artium liberalium ſtudium, quod commendatur à *Cornelio Tacito*.

ITALIÆ CENTUM URBES BREVISSIME DEſcriptæ per GUILHELMUM LAURUM.

ROMA *caput Mundi. ſponſæ ſit Regia Chriſti.*
Urbs Venetum *inter aquas latè maris imperat undis.*
Nobilitatis apex generoſa Neapolis *orbis.*
Urbs Mediolanum *magna eſt populoſa potensq́.*
Florida vernali ſimilis Florentia *flori.*
Divitias Jani Urbs *& celſa Palatia jactat.*
Fertilitate ſoli ſtudiisq́ Bononia *claret.*
Munitis hoſtes ridet Ferraria *muris.*
Et ſitus & ſtudia exornant Antenoris *urbem.*
Civibus & veteri ſplendet Verona *theatro.*
Nulli urbi Inſubrium modò cedit aquatica Manto.
Brixia *Martis amans, magnorum eſt plena virorum.*
Culta ſatis reddunt Utinum *vineta celebre.*
Prodiga Tarviſium *donis natura beavit.*
Fœcundi & decorant campi turrisq́ Cremonum.
Proventus magnos Laus *dat* Pompeia *parva.*
Bergomum *ab illuſtri eſt clarum duce nomen adeptum.*
Inſigni pugnâ ſat nota Novaria *manſit.*

Dive

Dives Vercellis *primum dat clerus honorem.*
Germanis Italisq́ ſimul commune Tridentum.
Luget adhuc toties bellis quaſſata Papia.
Dux bello clarus Parmæ *illuſtravit honorem.*
Nobilitate virûm præclara Placentia *floret.*
Divitis uber agri Mutina *eſt, populiq́ benigni.*
Pugnaces forteſq́ viros Vincentia *gignit.*
Nunc ſolus monſtrat veteres Aquileja *ruinas.*
Pinguis ager Comum, *colleſq́ lacuſq́ perornant.*
Illuſtres genuit multos Eporedia *alumnos.*
Auguſta *Auſoniæ eſt inſtar* Prætoria *portæ.*
Maxima Derthonæ *modò laus conſiſtit in agris.*
Jucundum Regium Lepidi *de nomine dictum.*
Fida ſuis ducibus aſtu caret Aſta *doliſq́.*
Alba *ſuos cives reficit* Pompeja *thermis.*
Muſarum inſignis Taurinum *cultus adornat.*
Magnus ineſt Montis Regalis *civibus ardor.*
Savona *ob portum ſatis indignatur ademptum.*
Terra Albingauno *mater cœlumq́ noverca.*
Piſæ *armis olim claræ ſua fata queruntur.*
Luca *hominumq́ ferax cultis & amœna viretis.*
Quilibet externus domi erit non advena Senis.
Urbs laude exurgit Peruſina *& Martis & artis.*
Plurima Ariminea *monumenta videntur in urbe.*
Fulginea *inſigni campi ubertate refulget.*
Illuſtri Urbinum *toto orbi innotuit aula.*
Ancona *& pulchro portu decoratur & arce.*
Forma puellarum Fortunæ *gloria* Fano.
Urbs Ravenna *olim celſæ fuit æmula Romæ.*
Multum ornat Venetum merces peregrina Piſaurum.
Non artes, ſed amat magis arma Faventia *Martis.*
Clade habet Aſdrubalis majus Senogallia *nomen.*
Cornelii *ſtudioſa* Fori, *atq́ animoſa juventus.*
Quicquid habent urbes multæ, tenet una Ceſena.
Picenas Macerata *regit, nova ſit licet, urbes.*
Firma potenſq́ fuit quondam concordia Firmi.

Externi ditant Recineti *mercibus urbem.*
In Livii *plus arma* Foro *quàm laurea poſſunt.*
Argutis præſtat ſalibus Piſtoria *&* *armis.*
Plurima Spoletum *belli ſtratagemata novit.*
Lauretum *immenſam gemmam complectitur orbis.*
Bina habet Aſſiſium *ſine ligno templa ſub uno.*
Narnia *barbaricos ſatis eſt experta furores.*
Paſcua tres amnes reddunt fœcunda Terauni.
Monte Phaliſcorum *creſcunt fragrantia vina.*
Oropytum *fulget templo cœloq́ benigno.*
Clara Volaterra *eſt ſtatuis tymbisq́ vetuſtis.*
Viterbi *fontes videas, turresq́ ſuperbas.*
Oſtia *muniti retinet veſtigia portus.*
Alcinoi famam modò tollit Tybur *ab hortis.*
Nobilitat cædes Marii Præneſte *vetuſtum.*
Longa Alba *oſtendit populi monumenta potentis.*
Ingenium Lauræ *famam ſatis* Auxuris *auxit.*
Atrocis Capua *eſt armis notiſſima Pœni.*
Cajetæ *valida Latium defenditur arce.*
Millia Puteoli *oſtendunt miracula rerum.*
Multum Atina *potens potuit, ſed poſſe negatur.*
Efficit illuſtrem felix opulentia Trojam.
Inventrix præclara fuit magnetis Amalphis.
Seditio Anverſæ *fuit olim cauſa ruinæ.*
Multæ urbes ſubſunt Aquilæ *populiq́ potentes.*
Nurſia *Sertorii & Benedicti claret ab ortu.*
Pulchra ſuſurranti Sulmo *ſcatet undiq́ lympha.*
Suppeditat merces vicinis gentibus Orton.
Surrenti *jucundus ager, vitesq́ feraces.*
Aſcalon *urbs ſecura manet murisq́ ſituq́.*
Parva habet illuſtres Nola *olim maxima cives.*
Imponit Brutiis dives Conſentia *frenum.*
Reppulit audaces urbs Manfredonia *Gallos.*
Antiquum extollunt veterum monumenta Tarentum.
Delitiæ & ſedes Charitum ſpecioſa, Salernum.
Gallipolin *rapidi unda maris benè munit ab hoſte.*

Aletio

Aletio *dat ager, populiq́ frequentia famam.*
Nobile divitiis Barium *populoq́ relucet.*
Uxentum *intactæ matris reſplendet ob ædem.*
Alta Croton *nunquam metuit contagia peſtis.*
Nominibus multis urbs eſt bona tota Bitontum.
Vicinis pulchrè lucet Luceria *terris.*
Ingenio pollet Beneventi *civis acuto.*
Carmine clareſcit mordace Venuſia Flacci.
Brunduſii *ſplendor penitus collapſus avitus.*

ITALIÆ URBES, EX THOMA EDUARDO ANGLO.

S*ancta eſt ſanctorum pretioſo ſanguine* Roma.
Cingitur urbs Venetum *pelago, ditiſſima nummis.*
Inclyta Parthenope *gignit Comitesq́ Ducesq́.*
Eſt Mediolanum *jucundum, nobile, magnum.*
Excellit ſtudiis fœcunda Bononia *cunctis.*
Splendida ſolertes nutrit Florentia *cives.*
Genua *habet portum mercesq́ domosq́ ſuperbas.*
Exhaurit loculos Ferraria *ferrea plenos.*
Verona *humanæ dat ſingula commoda vitæ.*
Extollit Paduam *juris ſtudium & medicinæ.*
Illuſtrat patriæ Senas *facundia linguæ.*
Maxima pars hominum clamat miſeram eſſe Cremonam.
Mantua *gaudet aquis ortu decorata Maronis.*
Vina Utini *varias generoſa vehuntur ad urbes.*
Brixia *dives opum parcè ſuccurrit egenis.*
Italicos verſus præfert Papia *Latinis.*
Libera Luca *tremit Ducibus vicina duobus.*
Flent Piſæ *amiſſum dum contemplantur honorem.*
Commendant Parmam *lac, caſeus atq́ butyrum.*
Non caret hoſpitiis perpulchra Placentia *caris.*
Taurinum *exornat virtus, pietasq́ fidesq́.*
Militibus validis ſtudioſa Peruſia *claret.*
Vercellæ *lucro non delectantur iniquo.*
Mordicus urbs Mutinæ *ranas tenet eſſe ſalubres.*

Contemnunt omnes Anconæ *mœnia Turcas.*
Litibus imponit finem Macerata *ſupremum.*
Emporiæ *in portis conſiſtit gloria clauſis.*
Urbs Livii *celebris, nimis eſt proclivis ad arma.*
Bergomum *ab inculta dictum eſt ignobile lingua.*
Omnibus exponit gladios Aretium *acutos.*
Viterbi *conventus opem fert ſanctus egenis.*
Civibus humanis decorata eſt Aſta *fidelis.*
Fructibus, anſeribus, pomario Ariminum *abundat.*
Fanum *formoſas mulieres fertur habere.*
Odit mundanas ſyncera Novaria *fraudes.*
Clara perantiquæ defecit fama Ravennæ.
Anglia *habet paucos Comites,* Vincentia *multos.*
Omnes commendant ficus groſſosq; Piſauri.
Caſtaneis, oleo, tritico Piſtorium *abundat.*
Ruſtica frugales nutrit Derdona *colonos.*
Poſtponit Regium *cornuta animalia porcis.*
Dulcia fœlicem cingunt vineta Ceſenam.
Tarviſium *exhilarant nitido cum flumine fontes.*
Imola *diviſa eſt, nocet hæc diviſio multis.*
Urbinum *ſtatuit Ducibus clamare, valete.*
Nota eſt fictilibus figlina Faventia *vaſis.*
Spoletum *clamat, peregrini intrate, manete.*
Laus *pingues* Pompeia *boves producit oveſq;.*
Narnia *promittens epulum dabit ova vel uvas.*
Aſſiſium *ſancti Franciſci corpore gaudet.*
Hoſpitibus Comum *piſces cum carnibus offert.*
Quærit opes fragiles ſtudiis Savona *relictis.*

URBES ITALIÆ, QUÆ OB PRÆSTANTISSIMOS Jureconſultos ſunt celebres.

J*Uriſconſultos anteit dux* Bartolus *omnes,*
Quo Saxoferatum *ſonat.*
Proximus huic Baldus *gemino cum fratre togato*
Peruſiæ *decus ſuæ.*
Tertia palma datur Paulo, *cui patria* Caſtrum,
Poſt hos Jaſon *obtinet*

Pri

Primas, luce aliis prior & prior ordine cunctis,
Quo gaudet urbs Inſubrium.
Alciato *pariter magno*, Decioq; *ſuperba,*
Ceu Butrio Bononia.
Marſilioq; *ſuo &* Saliceto, Azoneq; *plaudit*
Accurſio Florentia.
Brixia Lanfranco, *felix* Nerona Cepolla,
Et Alberico Bergomum.
Cumq; ſuo Maria, Ferraria *clara* Felino,
Et Alvaroto Patavium.
Et te Ferrari *celebris* Ripaq; Papia,
Patre Curtioq; *& filio.*
Deniq; Socino, *ſeu* Sena *ſuperbit utroq;*,
Sic Angelis Aretium.
Si legis hos, cum judicio lege, deinde reſerva
Fori relictos uſibus.

ROMA.

Cum urbis hujus deſcriptio ob amplitudinem tædioſa admodum futura ſit, ſi continua ſerie inſtitueretur, hinc, ſub titulo generali membra ſingula ſigillatim ſecundum ſtatum & faciem modernam tantum perſtringemus, & primùm dicemus.

DE URBIS ROMANÆ ORIGINE.

Roma urbs Latii celeberrima, totius terrarum orbis caput, primùm à Romulo & Remo, Numitoris nepotibus, fratribus, auxilio juventutis Albanæ, anno ante natum Chriſtum 750. condita creditur: unde & nomen ipſi remanſit à Romulo inditum, quod in hiſce verſibus fatetur *Maro lib.1. Æneid.*

Romulus excipiet gentem & Mavortia condet
Mœnia Romanos proprio de nomine dicet.

Alii multò ante Romulum eam extructam, & *Valentiam* dictam fuiſſe volunt. Alii verò ejus nomen diu fuiſſe in ſecreto contendunt: de qua re conſule *Camerarium in horis ſucceſſivis cent.2.cap.10.* ubi etiam refert

fert, quòd D. Hieronymus ſentiat ſub voce Babylonis in ſacris etia venire Romam, veluti *1.Epiſt.Pet.c.5.* ubi habetur: *Salutat vos Eccleſi quæ eſt in Babylone.* Quantumvis verò ipſi variam Hiſtorici aſſignent rigines, in eo tamen omnes ferè conſentiunt, eam primò in monte Pal tino fuiſſe extructam, & poſtea pomœriis ſuis à Regibus & Cæſaribı (inter quos præcipuè fuit Aurelianus) ampliatam, tantum incrementu accepiſſe, ut eo tempore, quo in ſuo flore fuit, in circuitu ſuo trigin millia paſſuum continuerit, quod etiam eſt apud *Flavium Vopiſcum.*

AMBITUS URBIS ROMANÆ.

Hodiernus murorum ambitus creditur eſſe quinque milliarii Germanicorum, habens in ſe 360. turres, cùm olim habuiſſet 740. T dit autem *Suetonius*, quòd olim ejus muri fuerint ex lateratitiis fa marmorei, at hodie experimur, quòd ex marmoreis facti ſint rurſus teratitii.

MULTITUDO CIVIUM.

Matthias Quado in libello ſuo de potentia & proventibus M narcharum, in ea centum millia hominum reperiri cenſet. Quòd v modernus civium Romanorum numerus, numero priſco circa Aug tempora nullo modo ſit conferendus, liquet ex *Euſebio*, qui reliq quòd ſuo tempore trecenta & viginti millia hominum plebejorum I mæ fuerint numerata, cui, ſi nobilitatis & civium numerus fuiſſet ac tus, quanta, quæſo, ſumma futura fuiſſet? Atq; hinc *Jacobus Craſſenus 2.de urbe Roma* conjicere nõ dubitat, circa Auguſti tempora numer inhabitatorum Romanorum fuiſſe bis millies millenorum millium jam non mirum ſit quod *Plinius* reliquit, tantam Romæ fuiſſe magr centiam & magnitudinem, ut nullius urbis magnitudo in toto terrar orbe cum ipſa potuerit comparari. Tantam autem hominum mult dinem non parum auxit mancipiorum catervã. Nam, ut *Cornelius T tus* reliquit, Pedanius Coſta quadringenta mancipia aluit, &, *ut teſta in lib.6. Athenæus*, Romæ aliquando cives vixerunt, qui decem aut vi ti millia ſervorum in familia ſua ſuſtentarunt.

REGIONES URBIS.

Cùm ingens urbis ſit amplitudo, niſi ejus membra peculiaria culi

ulîaribus membris diſtinguerentur, vix commodè in illa habitare poerat, ideò à veteribus in 19. regiones fuit diſtributa, ut hodie in quauordecim diſtribuitur, quæ ſunt: 1. *Regio Montium.* 2. *Trivii.* 3. *Columnæ.* 4. *Campi Martii.* 5. *Pontis.* 6. *Parionis.* 7. *Harenulæ.* 9. *Pineæ.* 10. *S. Angeli.* 11. *Campitelli.* 12. *Ripæ.* 13. *Trans Tiber.* 14. *Burgi.*

Portæ hodiernæ in univerſum ſunt 21. Exteriores verò quindecim.

Ab Ortu.
1. D.Pauli, quæ ducit Oſtiam, olim Viminalis.
2. S.Laurentii, olim Eſquilina.
3. Tiburtina, jam clauſa.
4. Porta major, olim Nævia.
5. S.Johannis, olim Cœlimontana.
6. S.Methodii, olim Gabiuſa.
7. Latina, olim Ferentina.

Ab Occcaſu
8. Porta populi, olim Flaminia.
9. Pinciana, olim Collatina.
10. Salaria, olim Quirinalis.
11. Ripenſis, olim Portuenſis.
12. S.Pancratii, olim Aurelia.

A Merid.
13. S.Sebaſtiani, olim *Appia.*

A Septent.
14. Septimiana, olim Fontinalis.
15. Vaticana.

Portæ ſuburbanæ 6.

16. S.Spiritus.
17. D.Petri.
18. Caſtelli S. Angel.
19. Porta ſubjecta.
20. Julia.
21. Turrionis.

Vici.

Vici hodie ſunt 424.

Pontes lapidei 5. ſupra Tiberim.

1. S. Angeli, ad introitum Caſtelli, à Nicolao V. extructus, olim Ælio Adriano conditus.
2. Mariæ Ægyptiæ.
3. Quatuor capitum à Lucio Fabricio extructus, olim Tarpejus ellatus.

4. Bartholomæi, olim Ceſtii & Eſquilini dictus.

5. Sixti, olim ab Antonio Pio ex marmore extructus, ultra hasc etiam olim fuit Triumphalis, per quem Triumphales immittebantu & ſublicius, in quo Horatius Gocles tamdiu hoſtes Toſcanos repreſſi donec pons interim à tergo dejiceretur, & hoſtes excluderentur aditu ab Anco Martio ad radices montis Aventini extructus.

Montes veteres numerarunt ſeptem.

Ob ſeptem montes Roma ſemper fuit celebris, qui etiam ipſi no men indiderunt, ut vulgariter *ſepticollis*, & à Varrone *ſeptimontium* ap pelletur. Sunt autem:

1. *Palatinus*, olim etiam *Saturnius* dictus, qui hodie nil niſi ru dera oſtendit, & occultos habet terræ cuniculos, olim habuit Romu ſtatuam, & ob id *Romuleus* dictus fuit, ab hoc uſq; ad Capitolinum C jus Caligula fornicatum pontem deduxit. Apud *Lampridium* eſt, quo Heliogabalus vicos hujus montis omnes lepidè ſtraverit Porphyrio.

2 *Quirinalis*, hodie *monte caball.* propter ſtatuas Bucephali Hohidia & Praxitele ſculptas.

3. *Aventinus*, hodie S. Sabinæ, in quo primùm urbs fuit cond ta: ab Aventino Albano Rege ita appellatus, habet in longitudine m liare, & quadrantem in latitudine.

4. *Cœlius*, ubi hodie eſt auguſtum templum D. Johannis Later nenſe, à quo monte olim tota ſecunda regio cœlimontium fuit appell ta, olim etiam Querculanus dictus.

5. *Viminalis*, ubi hodie eſt S. Prudentiana, ſic dictus à Jove Vim nio, qui hìc altare habuit.

6. *Eſquilinus*, ubi hodie eſt cœnobium D. Petri ad vincula.

7. *Tarpejus* ſive Capitolinus, ſic dictus à Capitolio, cui ſubjace qui tempore Tarquinii ſuperbi fuit muris cinctus, qui etiam Tarpeji fuit dictus, à virgine Veſtali *Tarpeja*, quæ quòd ſub Romulo urbem pro didiſſet, hìc interfecta & ſepulta eſt.

Hiſce adhuc hodie annumerantur quatuor alii, veluti mons T ſtaceus, in planicie ad portam D. Apoſtoli Pauli ſitus, ex teſtarum cong ſtione natus, de cujus origine variæ circumferuntur ſententiæ, nonnu volunt, quòd quidam *Imperator* ad oſtentandam ſuam potentiam omn bus Provinciis mandarit, ut in ſignum ſubjectionis ollas Romam aſpo tarent; quarum collatione hic rotundus in altum eductus ſit teſtaru

cum

:umulus. At probabilior eſt illorum opinio, qui volunt, quòd olim nenini licuerit ollas in ædibus confectas alium quàm hunc in locum projicere.

Vaticanus, ubi hodie templum novum D. Petri, habitatio Papæ, & Bibliotheca Vaticana.

S. Trinitatis, qui ſubeſt templo Trinitatis, & Palatio Ducis Heturiæ.

Janiculum, hodie montorius, ubi hodie templum Onuphrii, olim Numæ monumento nobilitatus.

Templa Romana.

Templa in urbe reperiuntur ultra trecenta, inter quæ tamen ſeptem ſunt primaria, veluti *D. Petri in Vaticano, Mariæ majoris, Johannis Laterani, D. Pauli,* in via Oſtienſi, *S. Sebaſtiani, S. Laurentii, & S. Crucis.*

Templum D. Petri.

S. Petrus in Vaticano eſt omnium quotquot in toto terrarum orbe reperiuntur templum auguſtiſſimum & ſumptuoſiſſimum, ex albo marmore extructum, & vetus quidem à *Conſtantino Magno* fuit conditum, novum opus, quod hodierno tempore viſitur, ante centum annos à *Julio II.* fundatum eſt, qui primùm artificem ingenioſiſſimum adhibuit *Bramantem*, ex Ducatu Urbinenſi oriundum, cujus laboribus deinde ſucceſſit *Raphaël*, Architectus Urbinenſis, in eoq; tam mirificè extruendo, *Sixtus V. Clemens VIII. & modernus Paulus V.* nullis pepercerunt ſumptibus.

Non procul ab ingreſſu turris, apud carcerem D. Petri, eſt *porta ſancta*, muro tamen clauſa, quæ ſingulis annis Jubilæis aureo malleo per Papam & Cardinales aperitur, quo tempore maximo numero populus confluit, ut aliquid de portæ lapillis domum deportet.

In medio habet ſummum altare, ſub quo reſervantur corpora *D. Petri, & D. Pauli.*

In area eſt tumulus *Ottonis II. Imperatoris Romani*, extructus ex lapide Porphyrio.

In *Sacello Gregorii XIII.* ſumptuoſiſſimo quieſcunt oſſa *Gregorii Magni & Nazianzeni.*

Ad *ſtatuam D. Andreæ* ſervatur caput Andreæ.

Portæ hujus templi æreæ ſunt opus cujuſdam Florentini, ex diſpoſitione Eugenii IV.

Turris habet 564. cochleas, quarum quælibet ad minimum oct gradus obtinet.

In tabernaculo ad dextram portæ majoris reſervatur *ſudarium S. Veronicæ*, & ſpiculum lanceæ, qua corpus Salvatoris fuit apertum.

In hoc quoq; templo ad ſacellum Gregorianum viſitur column cancellis circumdata, ad quam Salvator noſter docendo ſe fulcire ſolitu eſt, ut patet ex inſcriptione.

Ad ſacram ædiculam, quę *capella Paulina* dicitur, viſuntur aliquo columnæ marmoreæ, in curvitates tortæ, Hieroſolymis illuc tranſlata

Non procul à columna, ad quam Salvator populum docuiſſe fer tur, viſitur *monumentum* æreum *Pauli III.*

Non procul à porta aliqua eſt ingentis magnitudinis ærea & n gra *D. Petri ſtatua*, ſedentis, & unum pedem extra porrigentis, cui pec per iſtam portam ingredientes ſolent figere oſculum: in ſummis auter feſtis ſolent hanc ſtatuam induere infula & Pontificali.

Donaria ab Imperatoribus huic templo collata.

Imperator Conſtantinus donavit templo veteri crucem auream, cen tum & quinquaginta libras continentem in pondere, quatuor argente candelabra, quibus fuere inſculpta acta Apoſtolorum, tres calices au reos, quorum quilibet 12. libras obtinuit, thuribulum aureum 3.l brarum.

Imperator Juſtinus dono illi dedit aureum calicem 5. librarum, pre cioſiſs. gemmis exornatum, & auream patinam 20. librarum.

Juſtinianus contulit vas aureum 6. librarum, duo vaſa aurea, quo rum quodlibet habuit 12. pondera, duos argenteos calices, quorum qu libet obtinuit 35. pondera.

Belliſarius Imperator militiæ Juſtiniani, contulit ex ſpoliis belli cis auream crucem, centum librarum gemmis exornatam.

Reliquiæ ſanctorum, & aliæ res precioſæ, quæ in Sacriſtia Papali reſervantur.

In ædicula ſacra Papæ reſervantur multa precioſiſſima Pontifica lia veſtimenta Miſſæ Papali inſervientia, numero 50. circiter, auro gem misq; contexta. Et inter alia precioſiſſima ſacra indumenta viſitur il *palla Henrici Regis Angliæ*, margaritis tranſparentibus tantoperè conte xta, ut induentem maximoperè gravet.

In ejuſdem Sacriſtiæ conclavi reſervatur in aurea ciſta *ſpongia*, qu Salva

Salvatori acetum in ara crucis fuit exhibitum. Crux quædam, in qua tota paſſio Chriſti fuit exſculpta. Induſium cujuſdam martyris, quod in crematione non potuit igni abſumi. Liber Evangeliorum cum figuris in membranis ingenioſiſſimè depictis.

Particula de cruce Chriſti, annulus Pontificialis. Spina ex corona Redemptoris.

Balſamum quo conſecrantur Roſæ, quas Pontifex ſolet offerre Magnatibus.

Lapis Laſuris, calix aureus 14. librarum, Pectoralia auro gemmiſq; ornuſta. Corona triplex Pontificis. Aliquot infulæ Epiſcopales. Vaſa nonnulla miſſæ deſtinata Cryſtallina. Statuæ duodecim Apoſtolorum ex argento fuſæ. Multa candelabra argentea. Calix argenteus inauratus, cui ſinguli Cardinales in Electione alicujus Papæ ſuffragia ſua committunt. Calcei cruce inſigniti. Pallium quo Pontifices defunctos induunt. Crux ex margaritis ſtipata. Calix aureus, quem Dux Magnus Hetruriæ Coſimus II. Gregorio XIII. dono dedit, qui habet nomen Jeſus ex Adamantibus inſertum.

In Palatio Vaticano Pontificis viſu digna.

Conclave electioni Pontificum à Cardinalibus deſtinatum, cujus feneſtræ tantæ altitudinis ſunt, ut manibus non poſſint attingi, eum ſcilicet in finem, ne extraneis pateat aditus ad colloquium. Parietes verò continent regionum ad patrimonium Petri pertinentiū delineationem.

Conſiſtorium Papæ, *La ſala bella*, & ſtupendi artificii *cochlea* undique pervia, & columnis inſiſtens.

Ambulacrum, vulgò *Galderia* Gregorii, quę in parietibus exhibet picturam & deſcriptionem totius Europæ, cum præcipuis urbibus, & nonnullis picturis aliis artificioſiſſimis, longitudo ejus eſt 300. paſſuū. Huic vicina ſunt aliquot Papæ dormitoria, undique holoſerico rubro cum limbis aureis obtecta.

Theſaurus Papalis.

In Gazophylacio Papali monſtrantur cornua Rhinocerotis, Unicornu, Cardinalium pilei, quibus inaugurantur à Pontificibus, pocula ex cornuis Rhinocerotis ſculpta, multæ paropſides ex argento. Altare ex plumis pavonum, in quo plumę ita ſunt diſpoſitæ, ut picturam quandam repræſentant, ova Struthiocameli, quibus inſculptæ ſunt ſacræ hiſtoriæ.

Hortus Pontificis *cum junctâ ſtructura* Belvedere *nuncupata.*

Structura *Belvedere* eſt 500. circiter pedes longa, & habet aliquot oblonga ambulacra, è quibus pulcher proſpectus in & extra urbem protenditur, præcipuè verò in ſummitate tecti lapidibus & marmore ſtrata & complanata.

In horto Pontificis Palatio vicino hæ viſuntur ſtatuæ marmoreæ: Statua Apollinis, artificio Græco elaborata, Floræ & Pudicitiæ Antinoi, Veſtæ, Tiberis fluvii Laocontis, qui cum duobus filiis ſerpentum morſibus impetitur, opus ingenioſiſſimum trium artificum Rhodiorum, Polydori, Anthenodori, & Agaſandri, qui in iſta ſtudioſè elaborandâ mutuas tradiderunt operas. Cleopatræ, Nili fluvii decumbentis. Nymphæ cujuſdam alicui lapidi decurſum, & guttulas aquarum repræſentanti indormientis, & in ſiniſtro brachio ſerpentem tenentis: Fortunæ & Cybeles.

Bibliotheca Vaticana.

Bibliotheca Vaticana eſt libraria ſupellectile manuſcripta inſtructiſſima, in qua reſervatur liber ſubtiliſſimarum picturarum Biblicarum *Alberti Dureri Germani.* Item libri multi holoſerici ſcripturarum Perſicarum, Ægyptiarum, Arabicarum, & Indarum. Prę terea libri qui è corticibus arborum longiſſimo tractu circumvolvuntur. Item libri tabularum lignearum, qui apud veteres fuere in uſu, à quibus olim leges duodecim tabularum fuere appellatæ. Ego, cùm ante octennium hanc Bibliothecam in ſummitate cameratam, in aliquot cubicula diſtributam cum nonnullis aliis perluſtrarem, habebam ad manus delitias Italiæ ſuperioribus annis à *Dn. Georgio* Kranitz *de* Wertheim in lucem editas, in quibus cùm legerem, reſervari etiam in hac Bibliotheca tres libros ab ipſo Virgilio conſcriptos, item tabulas Moyſis, à Bibliothecario expetebam, ut & horum cernendorum mihi daret copiam, at ſubridebat ad hæc Bibliothecarius, nec tale quippiam ibi loci reperiri aſſerebat.

Templum Mariæ Majoris.

Templum Mariæ Majoris, in colle Eſquilino auguſtiſſimum, primùm civis Romanus extruere cœpit eo in loco, ubi in gentiliſmo poſitum erat templum Iſidis, cujus deinde laborem continuarunt ſubſequentes Pontifices. In cujus templi latere dextro chori quieſcunt oſſa *D. Hieronymi*: in longitudine pedes obtinet 341. in latitudine 112. Pavimentum emblemata obtinet vermiculata. Ædiculam habet ſacram

xti

ſti V. precioſiſſimam, cujus ibi & *Pii V.* oſſa requieſcunt: de quo facetum hoc recenſetur Epitaphium:

Papa Pius V. moritur, res mira quòd inter
Pontifices tantùm quinq; fuere pii.

Porticum hujus templi artificioſe elaboratum *Gregorius XIII.* extruxit, ubi loci etiam eſt una è ſanctis portis.

Oſtendunt in templo peregrinis præſepium, cui Salvator noſter ncubuit, ut & faſcias, quibus involutus fuit. Item brachium S. Marthæ, & D. Lucæ.

In choro viſitur Epitaphium *Nicolai V.* ſumptuosè extructum.

Donaria huic templo collata.

Papa Sixtus III. contulit huic templo altare argenteum, obtinens uadringentas auri libras: tres argenteas catenas, quarum quælibet 40. ondo obtinuit. 24. coronas argenteas. 4. candelabra argentea, & thuibulum argenteum 15. librarum.

S. Johannis Laterani.

Templum S. Johannis Laterani, à Conſtantino Magno ſine fornibus eſt conditum, & ſine tecto in altum deducto, ita, ut in ſummitate ſerviat deambulationibus; laquearia ejus ſunt opere toreumatico, & ermiculationibus exornata, & auro omnimodè obducta, pavimentum erò eſt marmoreum. In pariete quodam hujus templi inſerta videtur bula marmorea punicea, in medio habens tres teſſeras, cum hac inſcriione: *Miſerunt ſortem ſuper veſtimenta mea*, quam dicunt eſſe tabum, in qua luſerint milites, ſortem mittentes ſuper Chriſti tunica. At in co illo fœdo, ſuppliciis deſtinato, tam precioſam fuiſſe tabulam poſim, non eſt probabile.

In inferiori parte templi in quadam ſacra ædicula oſtendunt menm, in qua Salvator inſtituit ſacramentum Euchariſtiæ, & virgam Moy-, quæ rubrum mare diviſit.

Summum altare quatuor columnis æneis auro obductis, & terra ncta repletis includitur. Ad hoc altare etiam in ſummis diebus feſtis pulo monſtrant caput Petri & Pauli. Et in cancellis ferreis tunicam Stephani protomartyris ſanguine maculatã, & lapidibus dilaceratam.

In circuitu lapis 4. columnis innitens viſitur, cujus altitudo exæat altitudinem & ſtaturam Chriſti.

Addidit huic templo Sixtus V. Palatium, in quo Romani Imperatores

tores ſoliti ſunt accipere coronam auream, ſed & multæ Synodi in eo fuere celebratæ, unde nomen Synodi Lateranenſis remanſit: fuit etiam hîc Pontificum Romanorum ſedes. A latere hujus templi viſitur ſacellum *Baptiſterii Conſtantini*, ad quod Conſtantinus à Sylveſtro baptiſmū ſuſcepit: eſt autem baptiſterium hoc ex orichalco ingentis amplitudinis, & cancellis incluſum, hodieq; inſervit baptiſmo Judæorum. Viſitur etiā hîc columna, cui gallus gallinaceus inſedit D. Petri pœnitentiarius.

Templum D. Pauli.

Templum D. Pauli eſt extra urbem in via Oſtienſi ſumptuoſiſſimè ab Imperatore Conſtantino extructum, octuaginta columnis innitens marmoreis, longum paſſus 120. latum 85. habetq; pavimentum marmoreum. Oſtendunt in hoc templo peregrinis brachium D. Annæ, matris Chriſti, per feneſtram Cryſtallinam, & catenam, qua captivus detentus fuit Apoſtolus Paulus, lapidem quo S. Stephanus eſt lapidatus, & digitum S. Nicolai. Velum Mariæ virginis, & crucem quam ſeſe ad *S. Brigitham* convertiſſe, & cum ipſa loquutam volunt. Non procul ab hoc templo eſt quoddam ſacellum picturis precioſiſſimis exornatum, in quo viſuntur aquæ fontanæ, quas eo in loco poſt decollationem D. Pauli exiluiſſe volunt.

S. Sebaſtiani.

Templum S. Sebaſtiani, ſub cujus altari quieſcit *D. Sebaſtianus*, uno milliari diſtans ab urbe in via Appia, à S. Lucina eſt conditum, ad quod ſunt cryptæ, in quibus conduntur oſſa 14000. martyrum, inter quæ etiam ſunt reliquiæ S. Maximii, S. Ceciliæ, & Calixti Papæ martyris. Pavimentum autem templi eſt marmoreum.

Templum S. Laurentii.

Templum Laurentii dimidio milliari diſtat ab urbe, extra portam Eſquilinam, eo in loco, ubi eſt D. Laurentii ſepultura conditum, & marmoreis columnis incumbens, ubi etiam peregrinis monſtrant particulam de craticula, in qua aſſatus fuit, volunt etiā ibidem eſſe ſepulchrum D. Stephani, cum nonnullis lapidibus, quibus fuit obrutus, habet etiam cryptam, in qua conduntur plurima oſſa martyrum. Conſtantinus hoc templum candelabro aureo 20. librarum, & decem argenteis, quorum quodlibet quindecim libras obtinet, condonavit.

Templum S. Crucis.

Templum S. Crucis in Jeruſalem, in monte Cœlio, à Conſtantino Impe-

nperatoris Conſtantini Magni parente conditũ eſt, in quo monſtrant iamplurimas peregrinis ſanctorum reliquias, veluti dimidiam partem ucis, in qua pependit latro cum ſalvatore crucifixus, & ad Deum conrſus, vitrum, in qua reſervatur ſanguis Chriſti, item aliud vaſculum, quo reſervatur lac Mariæ, clavum qui pedibus Salvatoris fuit infixus, ulum quem in tribus linguis Pilatus præfixit cruci Chriſti.

Contulit etiam huic templo Conſtantinus multa donaria, veluti cem aureos calices, 4. argentea candelabra, argenteam patinam 32. liarum, item aliam 150. librarum, incumbit hoc templum 20. columnis. æter hæc ſeptem templa ſumma ſunt etiam alia non minus ſumptuo- extructa, velut

Templum S. Mariæ rotundæ.

S. Maria rotunda in gentiliſmo dicebatur *Pantheon*, hoc eſt, temum omnium divorũ, hodie tum omnibus ſanctis, tum B. Virgini conratum, cujus ſtructura ſecundum modernorum architectorum indiım omnium in urbe eſt artificioſiſſima perfectiſſimaq;. Forma tota eſt cularis, habens in media ſummitate ingens foramen, 18. pedum in laudine, per quod lumẽ immittitur, eſt enim aliis feneſtris deſtitutum: lli innititur columnæ, intrinſecus marmore eſt obductum, ad latera bet multas ædiculas; quæ olim continebant divorum ſtatuas. Extrinus verò habet porticum, quæ 13. columnis marmoreis ob vetuſtatem die nigris, olim albis innititur, cum hac inſcriptione: *Agrippa III. nſul.* Volunt autem quòd hic M. Agrippa fuerit Cæſaris Auguſti nes, habet eandem latitudinem & longitudinem 20. paſſuum, inſtar didiæ ſphæræ. *Refert Plinius lib. 36.* quòd Diogenes famoſiſſimus Atheenſis ſtatuarius hoc templum ingenioſiſſimis exornarit ſtatuis, hodie turis undiq; eſt exornatum, tectum ejus Nicolaus V. plumbo obdu-, portas habet ex ære fuſas.

Templum S. Agnetis.

Extra portam Viminalem templum viſitur rotundum, egregiis conmis exornatum, habens monumẽtum Bacchi, ex Porphyrite lapide.

Templum Aræ cœli.

Templum S. Mariæ, quod ara cœli dicitur, eſt templum in monte pitolino, ad aream Capitolii, in tanta ſummitate extructum, ut non per 142. gradus in illud pateat aditus. Fornix ejus thoreumatibus & blematibus in ligno elaboratis, & auro obductus eſt, multisq; in-

m cumbit

cumbit columnis marmoreis. Intrinſecus etiam habet ingentis magn tudinis ſtatuas marmoreas: in hujus autem templi pavimento olim e truƈtum fuit in toto terrarum orbe celebratiſſimum Jovis Feretı templum.

Stephani rotundi.

Eſt etiam hoc templum precioſis undiq; picturis, ſumptibus Gr gorii XIII. exornatum, quæ omnes à paſſione Chriſti ad hæc tempo martyres exprimunt: olim Fauno ſacrum.

S.Potentianæ.

Viſitur hîc per cancellos infra terram columna quędam parva è ridi marmore, ad quam Salvatorem flagellatũ eſſe Romanenſes dicur Duo præterea putei in pavimento viſuntur cratibus in orificio obduƈ in quibus dicitur Potentiana ſpongia exceptum collegiſſe ſanguine martyrum.

S.Mariæ de monte.

Eſt templum ex puro albo marmore extruƈtum.

Petri in vinculis.

Templum Petri in vinculis cum monaſterio areæ adjacet, quæ duam palmam viridem obtinet, nec nõ Moſis ſtatuam ex alabaſtro du rum virorum altitudine. Habet etiam hoc templum monumentum *L nis XI.* ex albo marmore ſumptuoſiſſimum. Monachi etiam peregri monſtrant catenam, ad quam S.Petrus captivus fuit detentus.

Mariæ dęl' portico.

In hoc templo à tergo ſummi altaris eſt columna tranſparens veluti ignea, ut Carfunculus die & noƈte lucem ſpargens.

Templum Jeſuiticum.

Templum Jeſuitarum ſumptibus Cardinalis Farneſii pulcherri eduƈtum, teƈtum habet plumbeum: chorus obtinet altare maximi p cii, undiq; marmoreis columnis exornatum: ædificando huic tem quinquennium cum aliquot auri tonnis inſumptum eſt.

Templum Pacis.

Templi Pacis ab Imperatore Claudio inchoati, & per Veſpa num conſummati, teſte Suetonio Tranquillo, adhuc aliquot viſun parietes altiſſimi. Refert *D Hieronymus*, quòd Titus Veſpaſianus p expugnationem urbis Hieroſolymitanæ vaſa aurea templi Salomoni hoc templo repoſuerit: quæ etiam ibi uſq; ad tempora Alarici, Re

Got

Gothorum, templum hoc ſpoliantis permanſerunt. Idem Veſpaſianus ſuam imaginem in marmore ſculptam in hoc templo poſuit. Fabulam ergo ſapit monachalem, quòd nonnulli ſcripſerunt poſt expugnationẽ urbis Hieroſolymitanę hoc templum concidiſſe, & quovis die feſto Natalitio Chriſti portionem quandam decidere. Hujus autem templi artificioſam ſtructuram non tantùm *Plinius*, ſed & *Herodianus* maximoperè commendat, & reliquis urbis ſtructuris longè præfert: hodie in area ante Capitolium viſitur adhuc ingentis craſſitiei pes marmoreus, cujus ſtatuam in hoc templo collocatam fuiſſe nonnulli volunt. Columnæ ejus (quarum una adhuc ſupereſt 45. pedes alta, at inferiori parte ruderibus obruta, ut ad baſin perveniri non poſſit) fuerunt omnium in tota urbe craſſiſſimæ: ſicut & muri, cujus hodie craſſities 12. ulnas habere deprehenditur.

S. Mariæ ſuper Minervam.

Fuit olim hoc templum Minervę Calcidię ſacrum, à Pompejo Magno conditum, in quo eſt monumentum *Pauli IV.* Pontificis, & *Pauli Manutii*, Aldi Manutii filii.

Templum & Cœnobium S. Petri in montibus.

Monaſterium hoc & templum rotundum, vulgò *S. Petro Monrio* altiſſimo jugo inſiſtit, ex quo pulcherrimus in urbem proſpectus ostenditur: templum obtinet altare, quod à latere duas habet columnas marmoreas, intra quas *S. Petrum* cruci affixum eſſe ferunt.

S. Maria trans Tyberim.

Dicitur hoc templum *Maria Tranſteuere*, eſtq; egregiis exornatum columnis. Fuit autem hoc in loco apud Romanos taberna meritoria, in qua ſuſtentabantur milites veterani: leguntur in hoc templo hi verſus:

Roma vetus veteres cum te rexere Quirites,
Nec bonus immunis, nec malus ullus erat.
Defunctis patribus ſucceſſit prava juventus,
Quorum conſilio præcipitata ruis.

Maria trans Pontana.

Eſt templum non procul à caſtro S. Angeli, quod habet columnam, ad quam D. Apoſtoli Petrus & Paulus flagellati ſunt.

S. Johannis.

Eſt templum non procul ab area D. Petri, quod viſendam exhibet tabulam marmoream, in qua Salvator circumciſus eſt.

Maria de monte.

Eſt templum ex albo marmore, cum precioſiſſimo altari. Ad hc templum multæ inſtituuntur peregrinationes, & tabulæ parietibus ap penſæ teſtantur de variis hic editis miraculis.

Templum Coſmi & Damiani.

Non procul à templo Pacis, eſt templum origine Ethnicum, à P pa Felice martyribus Coſmo & Damiano conſecratum, quorum etia obtinet corpora. Fuit autem primitùs in forma circulari in honore Romuli conditum, & variis ornamentis condecoratum.

Templum S. Nicolai in carcere.

Templum hoc ſimiliter primitùs fuit in honorem Pietatis conſtru ctum, cujus conſtructionis hæc fuit occaſio, quam *Valer. Maximus 5. li c.4.* & *Plin. lib 7.c.36.* annotavit. Eo in loco, ubi hodie hoc templum viſ tur, olim fuit carcer, in quem *Cajo Quintio*, & *Marco Attilio*, Conſulibu ob maleficium quoddam anus quædam fuit conjecta, eum in finem, u fame enecaretur: cujus filia ſingulis diebus (ſub prętextu, quòd matrer viſitare tantùm vellet) carcerem ingreſſa matri ubera præbuit, & per al quot dies enutrivit: cumq; omnes teneret admiratio, quomodo abſqu cibi potusq; adminiſtratione anus illa vitam ſuſtentare valeret, tande aliquando magiſtratus in rei illius veniens notitiam, non ſolùm utram perſonam ex vinculis liberavit, ſed eaſdem etiam ad tempus vitæ ſuſte tavit: & in illius pietatis, filiæ erga parentem, memoriam, in honore Deæ Pietatis templum quoddam extruxit: quod poſtmodum ab Epiſc pis Romanis *D. Nicolao* conſecratum eſt.

S. Mariæ Ægyptiacæ.

Templum *S. Mariæ Ægyptiacæ* olim fuit Deæ Fortunæ ſacrum & artificio extructum Ionico, *teſte Vitruvio.*

S. Priſcæ.

Eſt templum hoc in gentiliſmo ab Evandro ante Romuli tempo ra in honorem Herculis in monte Aventino conditum, & poſtero ten pore per Calixtum III. hujus nominis Priſcæ matri Aquilæ cōſecratun

S. Laurentii in Lucina.

Fuit olim hoc templum Lucinæ ſacrum, ac poſtmodum per *Cele ſtinum III.* S. Laurentio eſt conſecratum.

S. Apollinaris.

Primùm hoc templum fuit Apollini ſacrum, unde ad nominis im tationem Hadrianus I. illud Apollinari dedicavit.

S. Con

S.Conſtantiæ.

Eſt hoc templum ad portam S.Agnetis ſitum,& in figura rotunda primùm in honorem Bacchi conditum, poſtea ab Alexandro I V. Conſtantinæ, cujus hìc ſepultura eſt conſecratum.

Templum D. Sabinæ.

Templum Sabinæ in monte Aventino, olim fuit Dianæ ſacrum: ferunt autem quòd hoc loco quieſcant oſſa *Sabinæ*.

S. Angeli in Piſcaria.

Fuit hoc templum olim in via triumphali, in honorem Junonis conditum, hodie autem ſubeſt alicui Cardinali.

S.Mariæ in Porticu.

Olim hoc templum Deæ Caſtitati ſacrum fuit.

S.Adriani.

Eſt templum Divo Adriano ſacrum, ex ruderibus ærarii Romani conditum.

S.Laurentii in Paliſperna.

Eſt templum in monte Viminali, eo in loco, ubi fuit palatium Decii conditum.

S.Laurentii in Fonte.

Eſt templum eo in loco conditum, ubi D. Laurentius in carcere aptivus fuit detentus.

S. Bartholomæi in Inſula.

Olim fuit templum Æſculapio ſacrum, poſtea verò per Gelaſium ecundum reſtauratum,& S.Bartholomæo dedicatum.

S.Petri in carcere Tulliano.

Et ſic appellatum hoc templum, quod extructum eſt ex ruderibus arceris, quem Tullius Hoſtilius Rex Romanus fieri curaverat.

S.Ceciliæ, S.Alexii, S.Gregorii, S.Agathæ.

Templa hæc omnia eo in loco ſunt condita, in quo commemoratæ perſonæ ſua habuerunt domicilia.

STRUCTURÆ, ANTIQUITATES, ET RUDERA, *quæ moderno tempore adhuc Romæ viſuntur.*

Thermæ Diocletiani.

Thermarum Diocletiani inter montem Eſquilinum & Quirinalem, apud D. Suſannam à Diocletiano conditarũ adhuc viſuntur rudera, fuit autem ſtructura illa valde ampla & diſtracta, æreis columnis innitens:

Pius XIV. aliquot fornices ejus commutavit in Xenodochium, quod dicitur *Maria de Angelis*, in quo viſuntur columnę marmoreæ 70. pedes altæ, & maximæ craſſitiei, quæ ipſæ fuerunt antiquæ ſtructuræ fulcra. Laborarunt in hac ſtructura perficienda per decennium quadraginta Chriſtianorum millia.

Coloſſæum.

Amphitheatrum hodie Coloſſæum dictum, inter cœlum & exquilinum montem ſitum, olim ab Imperatore Veſpaſiano inceptum, à filio verò Tito conſummatum, olim inſervivit ſpectaculis, & ferarum decertationibus, in quo Imperator Commodus centenas feras confecit, capax fuit hominum 300000. de quo ſunt hi verſus *Martialis:*

Hic ubi conſpicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles ſtagna Neronis erant.

Appellavit autem Coloſſæum à Coloſſo Neronis, qui non procul ab illo loco fuit poſitus. Primus autem hoc theatrum memorabili quodam inauguravit ſpectaculo Titus, Veſpaſiani filius, dum quinq; millia ferarum congregavit, & ad pugnam cum captivis Judæis committendam eduxit.

Capitolium.

Capitolium, hodie *Campidoglio*, olim & etiámnum curiã Romanam ab hoſtibus ruinis deformatam, murorũ reliquiis *Gregorius XIII.* de novo ſuperſtruxit, & turri quadam munivit. Eſt autem hæc ſtructura undiq; ſtatuis referta marmoreis, veluti Auguſti Cæſaris, in faſtigio Jovis Statoris, Genii, Julii Cæſaris, Cereris, in cubiculi cujuſdam menſa lupæ Romulo & Remo lac præbentis. Duarum Muſarum, Thalię & Uranię, Imperatoris Conſtantini, Herculis una manu clavam, altera poma ferentis Junonis ex ære, quæ è pede aculeum acu exprimit, quam ſtatuam perhibent ſtatuarii omnium quæ Romæ viſuntur ingenioſiſſimam. Tyberi & Nili fluvii.

Vetus autem *Capitolium* ædificari cœptum eſt à Lucio Tarquini[o] quinto Rege Romano, & à M. Horatio Pulvillo, in ſuo conſulatu ad fi[-] nem perductum: tandem verò ejus tectum æreis deauratis laminis ob[-] ductum fuit, *ut reliquit Palladius*, continuit etiam, inſtar templi, omni[um] divorum imagines: circuitus ejus fuit 800. pedum, longitudo 200. & latitudo 185. & ad forum habuit porticum egregiis columnis inniten[-] tem, habuit etiam quàmplurima vaſa aurea & argentea, & tria millia æ[-]

nearu[m]

nearum tabularum, quibus commiſſa erant Senatuſconſulta, de quibus & multis aliis videatur *Dionyſius Halicarnaſſæus.*

In ædibus Vallenſibus Capitolio vicinis viſitur ſtatua Herculis cum leone certantis, quæ ipſa etiam annumeratur artificioſiſſimis Romanis ſtatuis, item cujuſdam Satyri & Bacchæ, quæ viti & trunco innititur.

In area ante Capitolium videntur ſtatuæ Caſtoris & Pollucis cum ſuis equis.

Ex columnis antiquis hodie ſuperſunt 4. veluti 1. *Roſtratia* C. Duilii Conſulis, qui devictis in bello Punico Carthaginenſibus triumphavit, viſiturque in Capitolio. 2. *Antonini.* 3. *Trajani.* 4. *Miliaria* in Capitolio.

Columna Trajana.

Columna Trajana ad templum S. Mariæ Lauretanæ poſita, magnam obtinet craſſitiem: habet enim in interiori parte Cochleam aſcenſioni inſervientem 186. graduum, qui in altitudine 120. pedes conſtituunt: habet etiam 40. feneſtras. In exteriori parte exhibet Trajani victorias & exercitus, qui circa columnam quaſi conſcendere videntur. Eſt à Sixto V. D. Petro dedicata. Conſtituunt autem hanc columnam 24. lapides marmorei.

Columna Antoniana.

Hanc columnam, quæ in Campo Martio viſitur, in via Flaminia Imperator Antonius rerum à ſe geſtarum monumentum eſſe voluit: quæ ſimiliter ſculpturis ab imo ad ſummum exornata eſt, ac à Sixto V. D. Paulo conſecrata: altitudo ejus eſt 160. pedum: interior verò cochlea continet 207. gradus, & 56. feneſtras.

Thermæ Antoninæ.

Thermarum Antonini rudera adhuc habentur ad D. Gregorium, quarum ſtructura olim fuit ampliſſima, columnis inſiſtens marmoreis, obtinuitq; plurima diſtincta cubicula lectis pretioſiſſimis inſtructa.

Xenodochium S. Spiritus.

Xenodochium S. Spiritus eſt ædificium Rege aut Principe non indignum, ampliſſimis porticibus & circuitibus undiq; exornatum, pro pauperum habitatione aptiſſimum, trecentiſque circiter lectis ordine diſpoſitis, & tapetibus inſtructũ: habet etiam precioſum altare, ad quod ſingulis diebus miſſa celebratur pauperibus.

Caſtrum S. Angeli.

Caſtrum S. Angeli eſt Romanæ urbis propugnaculum fortiſſimum, ad

ad Tiberim & ejuſdem pontem ſitum, quadratis ad amuſſim ſectis ſaxis robuſtiſſimis molis maximæ & foſſis benè munitum, Paparum extremum, ubi urbs verſatur in diſcrimine, refugiũ. Licet enim urbs ſepties in peregrini hoſtis poteſtatem devenerit, hoc tamen caſtrum nunquam expugnatum eſt: intrinſecus verò nonnulla habet Pantoplia, omnium armorum generibus inſtructiſſima: habet etiam multa Palatia, & Cardinalium habitationes. In ſummitate obtinet amplam & munitiſſimam turrim, cui inſiſtit ſtatua marmorea alicujus Angeli: ultra turrim verò malus cum funibus protenditur, in cujus ſummitate vexillum diebus feſtis ſuſpenditur. Habet etiam tum Papæ, tum urbis Gazophylacium. Tres habet in anno celebritates, in quibus pulvere Pyrio varios ludos & ſpectacula exercent, ac ænea tormenta explodunt. Cuſtodia hujus caſtri uni ſpectatæ fidei viro committitur, cujus tamen non ultra ſeptennium durat adminiſtratio, tum enim is vel Cardinalis conſtituitur, aut aliis maximis afficitur præmiis & honoribus.

Pyramides & obeliſci urbis Romanæ.

Inter Pyramides Romanas nulla eſt quæ elegantia poſſit præferri illi, quæ eſt in area D. Petri, olim Tyberii Cæſaris, à Sixto V. è campo ſancto illuc anno 1586. tranſlata, & quidem maximis ſumptibus, nam artifici, qui illam erexit, Papa tria millia aureorum dono dedit, illumq; ordinis equeſtris conſtituit Equitem. In ſummitate crucem habet auream.

Pyramis Ceſtii.

Proximè ad portam Pauli, in muro civitatis eſt Pyramis, non quidem magnæ altitudinis, at ingentis craſſitiei, quæ dimidia parte intra, & altera extra urbem conſtituta eſt: eſtq; monumentum alicujus Sacerdotis antiquiſſimum, ante mille ducentos annos erectum. Inſcriptio autem ejus ita ſe habet: *C. Ceſtius L F. prob. Epulo, pr. tr. pl. vir epulorum opus abſolutum ex teſtamento diebus 330. arbitratum Ponti. p. f. Clamelæ hæredis & Pothi. L.* Ex hac inſcriptione apparet, quòd etiam hic ſacerdos fuerit præfectus epulorum ſacrorum, quæ in honorem Jovis inſtituta fuerunt mentio ejus quoq; fit in *Taciti annalibus lib. 3.*

Pyramis Mariæ majori vicina.

Pyramis hæc fuit Auguſti Cæſaris ex Ægypto olim advecta, & in hunc locum è via S. Rochi tranſlata, habens adhuc notas Ægyptiacas.

Pyramis S. Johanni Lateranenſi vicina.

Fuit hæc Pyramis primùm Soli dedicata, poſtmodum autem pe

Con

Conſtantinum Imperatorem tranſvecta Alexandriam, inde verò Conſtantinopolim, hinc per Conſtantini filium Romam vecta, atq; hinc viſuntur adhuc in illa notæ Hieroglyphicæ, exinde verò è Circo Maximo in hunc locum tranſlata eſt.

Pyramis in area portæ populi.

Fuit hìc quoq; Obeliſcus primùm in Circo Maximo Soli ab Auguſto dedicatus, at exinde anno 1587. in hunc locum per Sixtum V. tranſlatus.

Pyramis in viridario Ducis Hetruriæ.

Hanc, regnante Tarquinio Superbo, in campo Martio fuiſſe poſitam volunt.

Obeliſcus Capitolinus.

Viſitur etiam Obeliſcus in hortis Matthæorum, in monte Cœlio, qui per Matthæum Cyriacum illuc è Capitolio tranſlatus eſt.

Obeliſcus S. Bartholomæi.

Juxta Collegium Jeſuiticum videre licet etiam Obeliſcum, quem S. Bartholomæi nonnulli perhibent.

Campus ſanctus.

Eſt Xenodochium pro peregrinis, qui ſingulis diebus ibi tempore meridiano cibantur, idq; ex fundatione alicujus Dominæ familiæ Auſtriacæ. Numerus autem ille repræſentat numerum Chriſti & duodecim Apoſtolorum: atq; hinc paulò ante horam prandii confluunt ante cœnaculum magno numero pauperes, omnes tamen peregrini, qui ordine circulari ſeſe omnes ſiſtunt: hinc in ipſorum medium ſeſe infert Sacerdos quidam, & illum, qui ſibi videtur externo habitu præ cæteris pius & religioſus, primùm provocat, deinde per nutum digitorum nunc hunc, nunc illum, quicunq; ſibi videtur præ reliquis pius & modeſtus, eligit, donec compleatur duodenus numerus, hi deinde in cœnaculum aſſumuntur, & qui prior fuit exemptus, ille collocatur in medio eorum perſonam Salvatoris repræſentans, cæteri locantur ad latus: adſunt deinde miniſtri, qui cibaria & vinum hoſpitibus adminiſtrant.

Eſt huic ædificio adjunctum Cœmeterium, quod inſervit ſepulturæ Germanorum, habens quandam aream muro incluſam, terra ſancta Hieroſolymitana repletam: & conſtans fama eſt, ſi Romani cujuſdam cadaver huic terræ committatur, quòd illud à corruptione ſit immune, cùm aliarum nationum corpora intra 24. horarum ſpacium abſumantur:

tur: atque hinc etiam ad parietem in edito quodam loco ſemper in ciſta quadam videtur cadaver quoddam ſubnigrum, & inſtar mumiæ aridum & incorruptum, quod à me quoq; Romæ conſtituto viſum eſt.

Ædes Pontii Pilati.

Non procul à *S. Maria del portico* viſitur inferior pars domus Pontii Pilati è ſaxis ſubruffis ſine tecto, cum nonnullis emblematibus in ſaxis ſculptis, propter ſpectrorum dementationes inhabitabilis.

Scala ſancta.

Non procul à templo *D. Johannis Lateranenſi* eſt quædam ſtructura, duas habens portas ſanctas Hieroſolymis allatas, & unaquæque introitum præbet duabus vicinis ſcalis, quarum una eſt *ſancta*, ex albo marmore, eſtq; illa, per quam Salvator ivit, cùm judicandus ſiſteretur Pontio Pilato, habens adhuc veſtigia guttularum ſanguinearum, ſuper quas tamen ſunt clatri ex aurichalco, ne pedibus terantur: intra verò clatres ſunt parvæ cruces ex aurichalco, ſub quibus guttulæ latitant: habet autem gradus hæc ſcala viginti octo, quos nemo ſub capitali pœna audet pede inter aſcendendũ calcando attingere, ſed per genua tantùm flexa ſurſum contendere opus habet: unde etiam gradus illi ſunt frequenti illa tibiarum colliſione excavati. Fit autem ille per genua conſcenſus ſecundùm certum ordinem, ita, ut ſimul eodem tempore tot progrediantur, quot latitudo capere poteſt, & tamdiu uno in gradu morentur, donec omnes ter orationem Dominicam, & ter ſalutationem Angelicam recitaverint, quibus recitatis omnes de hoc gradu promoventur in proximum, quos deinde ſequuntur cæteri in gradu inferiori proximi. Fœmellæ etiam ſuas precularum corollas æneis crucibus affricant, ut contactu iſto ſanctitatem aliquam contrahant. Exuperatis verò gradibus omnibus tandem in ſupremitate venitur ad *ſanctum ſanctorum*, quod meus Dux, qui erat Romanus cauſidicus, dicebat eſſe conclave, in quo B. Virgo à Gabriele viſitata, cõſtituta fuerit: cumq; ab eodem quærerem, quid ergo de eo ſentiret, quòd Loreti idem Conclave eſſe, ubivis decantatum ſit? nullo modo expedire ſe potuit. Ferunt autem quòd hîc reſervetur effigies Salvatoris à D. Luca Evangeliſta picta: pannus quo Chriſtus Apoſtolis pedes abſterſit, portio aliqua de arca Noë, induſium pueri Chriſti, cum nonnullis reliquiis aliis. Hinc verò per alteram ſcalam prophanam deſcenſus patet liberrimus.

Palatia.

Palatia Romana & viridaria.

Urbs Romana palatiorum & viridariorum magnificentiſſimè extructorum copia reliquis Italiæ urbibus videtur palmam proripere, quę ſi recenſere anniterer, totus me dies deficeret: ſunt tamen præcipua, *viridarium Papæ*, in Vaticano, *Palatium Pauli V.* in monte Cabal. Palatium *Ducis Hetruriæ*, in monte *S.Trinit. Ferrarienſe, Ballay, Boccatii, Sederinorum, Achillis, Bocchii, Cæſii, Carpenſe, Viſei trans Tyberim, D. Dorum de maximis, Salviati* trans Tyberim, *Portiorum* in regione Pineæ, *D.Dorum de valle, Urſinorum, S. Gregorii in Damaſo, Lateranenſe, Columnenſium, Ferneſianum in campo floro, Collotii in campo Martio, D.de ruſtici, Conſervatorum in Capitolio*, Palatium *monti alti S. Marci* in capite viæ latæ, *Buſalorum* in regione campi Martii, *Cardinalis de capite ferreo.*

Cryptæ Romanæ.

Cryptæ, quibus olim latitarunt Chriſti aut martyrum oſſa commiſſa ſunt hodie in urbe reperiuntur quatuor.

Xenodochia Romana.

Xenodochia in urbe communia, in quibus liberaliter admodum ſuſtentantur pauperes, numerantur quinq;, veluti 1. *S.Spiritus*, de quo ſuprà diximus: 2. *S.Antonii* in Eſquilino: 3. *S. Salvatoris* in monte Cœlio: 4. *S.Mariæ de conſolatione* in Velaleo: 5. *S.Jacobi de Auguſta* in valle Martia. Præter hæc adhuc numerantur plura alia pro nationibus peculiaribus, veluti 1. pro Germanis *S. Mariæ de anima*, in quo ad octiduum peregrini Germani cibantur, & noctu lectis excipiuntur: cui additum etiam templum altaribus valde exornatum, habens monumentum Caroli Friderici Ducis Clivię: 2. pro Hiſpanis *S.Jacobi*: 3. pro Gallis *S.Ludovici*: 4. pro Anglis *S.Thomæ*: 5. pro Suecis *S.Brigithæ*: 6. pro Ungaris *S. Petri*: 7. pro Flandris *S. Andreæ*: 8. pro Genuenſibus *S.Johannis Baptiſtæ.*

Fora Romana.

Fora urbis ſunt plurima, inter quæ præcipua ſunt *Piſtorum*, propè *Mariam rotundam, Suarium, Boarium, Piſcarium, Olitorium*: unum prope *D.Laurentium in Damaſo*: unum ad *Pontem Æliani.* Et illud in quo omnis generis proſtant merces in *Campo Agonio.*

Arcus triumphales.

Habuit olim urbs intra muros ſuos arcus triumphales 36. quorum

ſex adhuc ſuperſunt: videlicet *Titi Veſpaſiani, duo Septimii, Conſtantini, Galieni, & Hadriani.*

Arcus Titi Veſpaſiani.

Arcus triumphalis Titi Veſpaſiani, ipſi à populo Romano ob partam contra Judæos victoriam, & urbis Romanæ expugnationem poſitus, viſitur ad templum *Mariæ novæ*, eſtq; elegantibus ſculpturis ac imaginibus exornatus, ſiquidem in una parte fornicis viſitur imago Titi Cæſaris lauro redimita, geſtans in una manu ſceptrũ, cui inſiſtit aquila: item Dea victoriæ currui inſidens, cui quatuor equi ſunt juncti. In altera parte candelabrum aureum cum ſeptem ramis, & arcæ fœderis geſtamen viſitur, unà cum aliis templi ornamentis. Eſt autem apud *Appollonium Thyaneum in Philoſtrato*, quòd Titus honorem triumphalem oblatum detrectarit, cum hac excuſatione: quòd ſe non dignetur tanto honore, quia illud non à ſua perſona & humanis viribus, ſed à Deo iram ſuam adverſus Judæos oſtendente profectum ſit: inſcriptio autem hujus arcus ita ſe habet:

SENATUS POPULUSQ; ROMANUS DIVO TITO, DIVI VESPASIANI FILIO, VESPASIANO AUGUSTO.

Arcus Septimii.

In foro Romano, in inferiori parte Capitolii viſitur *arcus triumphalis Septimii*, tribus extructis fornicibus, ſignisq; triumphalibus, & pugnis navalibus artificioſè exornatus, ipſi à Senatu populoq; Romano poſt devictos Parthos poſitus, cum hac ἐπιγραφῇ:

IMP. CÆS. LUCIO SEPTIMIO M. FIL. SEVERO PIO PERTINACI AUG. PATRI PATRIÆ, PARTHICO ARABICO, ET PARTHICO ADIABENICO, PONTIF. MAXIMO TRIBUNIC. POTEST. XI. IMP. XI. COS. III. PROCOSS. ET IMP. CÆS. M. AURELIO L. FIL. ANTONINO AUG. PIO FELICI TRIBUNIC. POTEST. VI. COS. PROCOSS. P.P. OPTIMIS FORTISSIMISQ; PRINCIPIBUS OB REMPUBLICAM RESTITUTAM IMPERIUMQ; POPULI ROMANI PROPAGATUM INSIGNIBUS VIRTUTIBUS EORUM DOMI FORISQUE S.P.Q.R.

Eidem Imperatori in foro boario arcus cum hac inſcriptione eſt poſitus:

IMP

Imp. Cæs. L. Septimio Severo Pio Pertinaci.

Arcus Conſtantini.

Arcus Conſtantini non longè à Titi Veſpaſiani arcu poſitus, reli-
uis excellit tum magnitudine, tum pulchritudine, tria habens fornica-
ambulacra,& imaginibus benè exornatus eſt.

Arcus triumphalis Galieni.

Arcus Galieni viſitur in monte Eſquilino, ad S. Vitum, cum hac
ſcriptione: *Galieno clementiſſimo.*

Statuæ Alexandri Magni & Bucephali.

In monte Quirinali, qui ob id hodie *monte Cabal.* dicitur, non pro-
ul à Palatio moderni Papæ Romani Pauli V. viſuntur 4. ſtatuæ marmo-
eę Alexandri Magni,& Bucephali illius equi, quæ ſtatuæ olim à duobus
ngenioſiſſimis artificibus Græcis, *Phydia & Praxitele* fuere ſculptæ, &
oſtmodum à Thiridate Rege Armeniæ, Imperatori Romano, Neroni
eu amicitiæ quoddam monumentum Romam fuere miſſæ. Equus au-
em ille, qui in montis aſcenſione eſt dexter, eſt opus Phydiæ, in hono-
em Alexandri extructum, obtinens hanc Pontificis Sixti V. inſcriptio-
em: *Phydias nobilis ſculptor ad artificii præſtantiam declarandam Ale-
andri Bucephalum domantis effigiem è marmore expreſſit.*

Non autem Bucephalus eſt frenatus, at nihilominus Alexander
anũ habet in altum extenſam, ac ſi caput equi fræno aliquo attolleret.

Alter equus à ſiniſtra eſt opus Praxitelis, Phydiæ æmuli, quo ſe
hydia ſuperiorẽ, aut parem ſaltem eſſe innuere voluit, cum hac Sixti V.
ſcriptione: *Praxiteles ſculptor ad Phydiæ æmulationem ſui monumenta
genii poſteris relinquere cupiens, ejuſdem Alexandri Bucephaliq́ſigna fe-
i contentione perfecit.* Alexander autem hunc ſuum equum tantis ha-
uit in deliciis, ut in ejus honorem non tantùm monumentum, ſed &
rbem extruxerit, eamq́; ab ejus nomine *Bucephalam* appellarit.

SEQUITUR DESCRIPTIO POETICA.

——Illa inclyta Roma — Virgilius.
Imperium terris, animos æquabit Olympo.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt. — Ovidius.
Martia Roma, triplex: equitatu, plebe, Senatu. — Auſonius.
Nunc quo Roma caput Venetis levat ardua campis. — Pamphilus.
Felſineosq́ lares, Phrygiæ quoq́ mœnia Romæ. — Anglus.

Mantuanus. *Quò Italia exultat cœliq; vicaria Roma.*
* *Urbs ſeptem alta jugis Romani quæ caput orbis.*

Idem. ------*Urbs alta Quiritum,*
Quà nunquam Latia clarior extat humo.

Iul. Cæſ. Scal. *Moribus antiquis tam diſtans more ſuo, quàm*
Longè eſt verus homo à ficto & vivente cadaver.

Hippol. Capilu. *Emicat, atq; urbes ſuperat vi luminis omnes.*
Sint licet illuſtres ſtudiis armisve potentes.

Roma de ſe ipſa authoris incerti. * *Montibus è ſeptem totum diffuſa per orbem,*
Sideribus quondam proxima Roma fui.
Sub pedibus terras utroq; à littore preſſi:
Atlantem tenuit dextra, ſiniſtra Scytham.
Jupiter hos etiam disjecit fulmine montes,
Et tumulos juſſit corporis eſſe mei.
Incubuit capiti rupes Tarpeja noſtro,
Preſſa Quirinali pectora noſtra jacent.

Ioh. Metalius Metellus. *Quis Romam in media jam quæret, en age, Roma?*
Hæc vetus, in noſtra tota ſepulta jacet.
Nec quicquam ſupereſt, quam quas mirere ruinas
Tempore quodq; mori, vivere Marte, queat.
Scilicet annoſa ut quercus celſiſſima crevit,
Poſtq; cadit victa hæc tempore Roma, ruit.

Propertius. *Omnia Romanæ cedant miracula terræ,*
Natura hîc poſuit quicquid ubiq; fuit.

Georg. Caſſand. *Qui miſeranda videt veteris veſtigia Romæ,*
Ille poteſt meritò dicere Roma fuit.
At qui celſa novæ ſpectat palatia Romæ,
Hic poterit meritò dicere Roma viget.
* *Crura* Palatinus, *geminos hinc inde lacertos,*
Collis Aventinus Vimineusq; *tenent.*
Exquiliæ *hinc ſurgunt, & ſurgit* Cœlius *illinc,*
Hæc quoq; ſunt pedibus facta ſepulchra meis.
Sic quæ viva ſibi ſeptem circumdedit arces,
Mortua nunc ſeptem contegitur tumulis.

Alex. Corteſius. ------*Roma inclyta Divum.*
Roma locus: Roma Imperii pulcherrima ſedes,

Vos ſeptem colles, tuq; urbs æterna Quirini, Ioh.Douſa.
Jura triumphatis quæ dederas populis.
Unde nihil, niſi fragmenta informesq; ruinæ,
Vixq; capax tanti nominis umbra manet.
Hîc & marmoreis monumenta inſculpta ſepulchris,
Cumq; cavis videas balnea porticibus.
Templa, ſacerdotes, aras, ſimulachra Deorum,
Marmora, aquæductus, ſepta theatra, vias.
——Imperio quæ inſignis & alta Sabellicus.
Fruge virûm ſeſe ſublimibus intulit aſtris.
Prima urbes inter, Divum domus aurea Roma. Auſon.
Roma urbs eſt annos quater intra diruta centum, Lauterbachius.
Omne ſuo finem tempore ſentit opus.

Fundamenta Romana à Romulo fuiſſe jactata ſcribit *Solinus*, cùm num ageret decimum octavum, Jove in piſcibus exiſtente, Saturno, arte, Venere & Mercurio in Scorpione, Sole in Tauro, Luna in Li- a exiſtente.

Vixit a Roma ſui atq; ſui eſt nunc numinis umbra, Iul.Cæſ.Scal.
Quò fit ut in vitiis placeat ſibi & ipſa relinquat
Sermonis patrui veris monumenta Latinis.
Omnis Roma decus magni quos ſuſcipit orbis. Virgilius.
Hîc Fabii, Deciiq;, hic eſt Horatia virtus.
Hîc & fama vetus nunquam moritura Camilli,
Curtius & mediis quem quondam ſedibus urbis,
Devotum bellis conſumpſit gurgitis hauſtus.
Urbs quæ præ cunctis caput extulit urbibus ipſis Neofanius.
Regibus, & toti quoq; formidabilis orbi.
Quà ſunt murorum moles, præruptaq; ſaxa, Vital.Panorm.
Obrutaq; horrenti vaſta theatra ſitu.
Vicit ut hæc mundum, viſa eſt ſe vincere, vincit,
A ſe non victum ne quid in orbe foret.
Nunc victa in Roma victrix Roma illa ſepulta eſt,
Atq; eadem victrix, victaq; Roma fuit.
——Cujus Lucanus.
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

*Urbs ego Roma, patrum cùm ſcripta corona regebat,
Creſcebam ut Phœbe dimidiata ſolet.
Aſt ubi me demens & cœca juventa gubernat,
Hujus conſiliis funditus heu pereo.

Ioh Melierus Palamerius.
Miramur? quæ jura dedit terraq; mariq;
Roma fuit quondam colles, in collibus herbæ:
Jam nova, quando vetus cœlo caput Alba ferebat,
Nec dominas ſemper Nereo Tybris intulit undas.

Alex. Grapheus.
-----Illa potens rerum Roma, inclyta bello,
Et quondam Auguſtis Mavortia, clara triumphis,
Hæc regna imperio preſſit, populosq; ſubactos.

Statius.
Vos mihi qui Latium ſeptenaq; culmina Nymphæ
Incolitis, Tybrimq; novis attollitis undis,
Sed quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus, imperii Roma, Deumq; locus.

Sannazarius.
Illa potens rerum terrarumq; inclyta Roma,
Quæ ſeptem geminos ſubmittit ad oſcula montes.

Taubmannus.
Qua Latiale caput ſeptem quadrata jugorum,
Roma ſuperciliis in cœlum eſt auſa minari.

Dionyſ. Afer.
Ante alios Tybris fluvios præſtantior omnes,
Regius irriguo dirimit qui gurgite Romam,
Romam quæ genitrix Regum dominatur in orbem.

Petr. Bembus.
Quantum Trinacriæ vertex ſe ſuſtulit Ætnæ,
Aut cinctus ſtellis Atlas, aut Caucaſus ingens:
Tantum clara virum Romæ ſe nomina tollunt.

Hippol. Capilu.
Quæ meritò caput extollis, ceu mœnibus aucta,
Tutaq; & egregiis conſpicienda viis.
Et meritò jactas educta palatia cœlo,
Et nuper miris ſtructa theatra modis.

Idem.
Roma tibi Ægypti cedant miracula, & urbis
Quæ ſtat in Adriaco tam veneranda mari.

Idem.
Afer & Hyrcanus Romam colit, & colit Indus,
Quiq; bibit Tanaim, quem ſæva Britannia partu
Edidit, & Tauri qui natus vertice montis.
Quid varias memorem poëtas? quid ſtrata viarum?

Ovidius.
Creſcendo formam mutavit Martia Roma:

Appenninigenæ quæ proxima Tibridis undis
Mole ſub ingenti poſuit fundamina rerum:
Quanta nec eſt, nec erit, nec viſa prioribus annis.
Hanc alii proceres per ſecula longa potentem,
Sed dominam rerum de ſanguine natus Juli
Effecit, quo, quum tellus fuit uſa fruuntur
Æthereæ ſedes, cœlumq; fit exitus illi.
Hic ubi nunc Roma eſt, olim fuit ardua ſylva, Idem.
Tantaq; res paucis paſcua bobus erat.
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo, Idem.
Romanæ ſpacium eſt urbis & orbis idem.
Hoc quodcunq; vides, hoſpes, quà maxima Roma eſt, Propertius.
Ante Phrygem Ænean collis & herba fuit.
Atq; ubi navali ſtant ſacra palatia Phœbo,
Evandri profugæ procubuêre boves.
Fictilibus crevere Deis hæc aurea templa,
Non fuit opprobrio, facta ſine arte caſa.
Tarpejusq; pater nuda de rupe tonabat,
Et Tybris noſtris advena bobus erat.
Quo gradibus domus iſta Remi ſe ſuſtulit olim
Unus erat, fratrem, maxima regna, focus.
Curia prætexto quæ nunc nitet alta Senatu,
Pellitos habuit, ruſtica corda, patres.
Prima Galeritus poſuit prætoria Ligmon,
Magnaq; pars Tatio rerum erat inter oves.
Hinc Tatres, Ramnesq; viri, Luceresq; coloni,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.
Quippe ſuburbanæ parvâ minus urbe Bovillæ,
Et qui nunc nulli, maxima turba Gabii.
Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata,
Hac ubi Fidenas longè erat ire vias.
Nil patrium, niſi nomen habet Romanus alumnus,
Sanguinis altricem nunc pudet eſſe lupam.
Roma vale genetrix hominum, genetrixq; Deorum, Rutilii Claudii Numentiani.
Inter ſidereos Roma recepta polos.
Quæ Solis radiis æqualia munera tendis,

Quâ circumfuſus fluctuat Oceanus.
Quantum vitalis natura tetendit in omnes,
Tantum virtuti pervia terra tuæ.
Feciſti patriam diverſis gentibus unam,
Profuit injuſtis te dominante capi.
Dumq́ offers victis proprii conſortia juris,
Urbem feciſti, quod prius orbis erat.
Auctorem generis Venerem, Martemq́ fatemur
Æneadûm matrem, Romulidumq́ patrem.
Mitigat armatas victrix clementia vires,
Convenit in mores nomen utrumq; tuos.
Hinc tibi certandi bona, parcendiq́ voluptas,
Quos timuit, ſuperat, quos ſuperavit, amat.
Inventrix oleæ colitur, viniq́ repertor,
Et qui primus humo preſſit aratra puer,
Aras Pœoniam meruit medicina per artem,
Fretus & Alcides nobilitate Deus.
Tu quoq; legiferis mundum complexa triumphis,
Fœdere communi vivere cuncta facis.
Te Dea te celebrat Romanus ubiq; receſſus,
Pacificoq́ gerit libera colla jugo.
Juſtis bellorum cauſis, nec pace ſuperba
Nobilis ad ſummas gloria venit opes.
Quòd regnas, minus eſt, quàm quod regnare mereris,
Excedis factis grandia facta tuis.

Ludov. Areoſti.

Omnia vertuntur, quæ quondam maxima Roma
Auſonia inter tantum caput extulit urbes,
Quantum abies inter graciles annoſa geniſtas,
Aut quantum tenues inter vetus Arbula rivos,
Seu claris hominum ſtudiis, ſeu mœnibus altis.
Nunc deſerta vacat, veteri depreſſa ruina:
Atq; ubi templa Deum, & Capitolia celſa fuêre,
Curiaq; & ſancto ſubſellia trita Senatu,
Flexipedes ſurgunt hederæ, fruticesq́ maligni,
Et turpes præbent latebras ſerpentibus atris.
Eſt levis hæc jactura tamen, ruat hoc quoq; quicquid

Eſt reliquum, juvet & nitidis habitare ſub antris,
Vivere dum tecum liceat pulcherrima Roma.

Vos operum ſtratæ moles, colleſq; ſuperbi, Lazari Bonamici.
Quîs modò nunc Romæ nomen inane manet:
Voſq; triumphales arcus, cœloq; coloſſi
Æquati, Pariis cæſa columna jugis.
Edita Pyramidum faſtigia, templa Deorum,
Dignæ vel æthereis amphitheatra locis.
Vos ævi tandem attrivit longinqua vetuſtas,
Vos longâ tandem fata tulere die.
At Romæ Æneadûm magnum, & memorabile nomen,
Tempus edax rerum tollere non potuit.
Nec poterit, donec clari monimenta vigebunt
Ingenii, quæ non ulla ſenecta rapit.
Cætera labuntur tacito fugientia curſu,
Calliope æternum vivere ſola poteſt.

Qui Romam in mediâ quæris novus advena Româ, Iani Vitalis.
Et Romæ in Roma nil reperis mediâ.
Aſpice murorum moles, præruptaq; ſaxa,
Obrutaq; ingenti vaſta theatra ſitu.
Hæc ſunt Roma, viden' velut ipſa cadavera tantæ
Urbis adhuc ſpirent imperioſa minas?
Vicit ut hæc mundum, nixa eſt ſe vincere, vicit,
A ſe non victum ne quid in orbe foret.
Nunc Roma invictâ, Roma illa invicta ſepulta eſt,
Et victrix eadem, victaq; Roma fuit.
Albula Romani reſtat nunc nominis index,
Et rapidis atrum fertur in æquor aquis.
Diſce hinc quid poſſit fortuna, immota labaſcunt,
Et quæ perpetuò ſunt agitata, manent.

Urbs ego quæ genui præſtantes Marte Quirites, Georg. Sabinus.
Juraq; ſceptrigeris Regibus ante dedi.
Imperio cujus terrarum paruit orbis,
Quicquid & æthereo ſub Jove mundus habet.
Quæ tot inhumanas docui manſueſcere gentes,
Juſtitiâ, ſtudio, relligione, fide.

Aſtrinxiq́; feros homines quæ legibus æquis,
Impoſito domuit quos mea dextra jugo.
Heu quoq; Cæſareos auxi captiva triumphos,
Ne pars ulla meis poſſet abeſſe malis.

Io. Matthæi Toſcani.

Roma armis terras, ratibusq́; ſubegerat undas,
Imperii, atq; orbis terminus unus erat.
Ipſius caput Italiæ tunc maxima Roma,
Terrarumq́; caput tunc erat Italia.
At nunc barbaricos ter paſſa quaterq́; furores,
Tot ſpoliata opibus, tot viduata viris.
Amplius Italia eſt terrarum nunc caput ipſa,
Ipſius Roma eſt nec caput Italiæ.
Hoc igitur fluxas & opes, & bellica quicquid
Vis ſtabilit, fluxum, fluxaq́; regna docet.
Nec tamen imperium, quæ vis evertit avitum,
Tantundem obtinuit juris in ingenia.
Bellica ſed quicquid peperit violentia, lapſum eſt,
At manet æternum nobile pacis opus.
Hæcq́; ſuos pariunt felicia ſecla Catullos,
Naſonesq́; ſuos, Virgiliosq́; ſuos.
Ut quantum imperio jacturæ fecerit ora
Auſoniæ, tantum ſarciat ingeniis.
Illa quibus caput Italiæ eſt nunc maxima Roma,
Ipſaq́; terrarum nunc caput Italiæ.

Io. Iac. Boſſarti.

Vidi ego tum primùm lati miracula mundi,
Exæquanda ſimul tot monimenta polo.
Nam quid Niliacis dicam ſignata obeliſcis?
Thebaicâ quondam ſaxa revulſa petrâ?
Quid referam vaſtos imitantes mœnia circos?
Quid ſexcentenis atria porticibus?
Aut quid multiplices thermarum perſequar orbes?
Quid tot millenis amphitheatra foris?
Quidve triumphales arcus? quid pontibus altis
Frenatas Tybris, quidve Anienis aquas?
Dædalium quid opus ſaxorum, altosq́; coloſſos?
Marmora, quæ Pariâ nata feruntur humo?

Qui

Quæ ſi cuncta brevi cupiam perſtringere verſu,
Ilias eſt operis longa futura mei.
Ilias Auſoniæ facilè urbis longa futura eſt, Georg. Fabric.
Inſignes ſi quis cupiat memorare ruinas.
Nam ſive aſpicias memorabilis amphitheatri
Structuram, templi ſeu tecta, foreſq; rotundi,
Pacis & everſæ molem, artificeſq; columnas,
Seu ductas tot aquas, tot regia ſtrata viarum:
Inprimis thermas, luxus monimenta, tot arcus,
Pyramides, ſtatuas, obeliſcos, ſigna, coloſſos,
Ingenia artificum teſtantia, facta virorum,
Non licet iſta brevi percurrere ſingula verſu.
Quod ſi etiam luſtres ſuſpenſos aëre colles,
Sub terris aliam invenies (mirabile) Romam.
Martia progenies quæ montibus excitat urbem, Fauſti Sa[illegible]
Civibus & ditat, conjugibuſq; beat.
Tutaturq; armis, patribus dat jura vocatis,
Jam repetit cœlum, poſt data templa Jovi.
De nihilo imperium ut ſtrueres, te hac Romule cauſæ:
Gignit, alit, ſervat Mars, Lupa, Tybris aqua.
Quis non Dardaniæ ſtupet aurea mœnia Romæ?
Qua nihil in terris complectitur altius æther,
Cujus nec ſpacium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit, quæ luce metalli
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris,
Quæ ſeptem ſcopulis Zonas imitatur Olympi.
Armorum, legumq; parens, quæ fundit in omnes
Imperium, primiq; dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta, tetendit
In geminos axes, parvaq; è ſede profecta
Diſperſit cum Sole manus, hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas ſubmitteret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Nunquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major, Trebiamq; fremebat.

Hæc eſt in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumq; genus communi nomine fovit,
Matris non dominæ ritu, civesq; vocavit,
Quos domuit, nexuq; pio longinqua revinxit.
Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes,
Quod ſedem mutare licet, quod cernere Thulen
Rurſus, & horrendos quondam penetrare receſſus,
Quod bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orontem,
Quòd cuncti gens una ſumus, nec terminus unquam
Romanæ ditionis erit, quum cætera regna
Luxuries vitiis, odiisq; ſuperbia vertit.
Paul. Meliſſus. *Roma olim, non Roma hodie, ſed rudera Romæ,*
Et tantùm antiqui nominis umbra recens.
Imò haud umbra quidem, in te una ſic mortua es omnis,
Sic ne in te exhauſta tota ſepulta jaces?
De te alti caſus atq; ima ruina triumphat,
De te barbaries rapta tropæa gerit.
Nec ſpes ulla ſuperfore ut integra vivaq; ſurgas,
Ni redeat Ancus, ni redeatq; Numa.
Qui te animent iterum redeat vel Julius, orbem
Urbi, urbemq; orbi & te tibi reſtituens.
Hoc mirum tamen ut ſis vaſta ut putre cadaver,
Urbis grande decus marmora multa loqui.
Ioh. Matalius Metellus. *Mors venit, & ſaxis tacitisq; ſeneſcitur annis,*
Sic venit & claris urbibus atra dies.
Conrad. Bachmannus. *Monſtravitq; ſuas tibi gazas incluta Roma,*
Pyramidesq; altas, lambentesq; aſtra columnas.
Quid dicam veterum templum commune Deorum,
Structura excellens pulchra formaq; rotundum?
Quid dicam pontes quorum modò rudera tantùm
Cernere ſola licet, virtus hic Coclitis ingens
Contra hoſtes micuit, quondam dedit ille triumphos
Cernendos urbi, ſtant arte exſculpta magiſtra
Praxitelis Phydiæq; labor; duo ſigna caballi.
Ovidius. *Et quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem,*

Mon

Montibus Imperii Roma, Deûmq́; locum.
Septem urbs alta jugis toti quæ præſidet orbi. Propertius.
Qua nihil in terris complectitur altius æther, Claudianus.
Cujus nec ſpacium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit, quæ luce metalli,
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis Zonas imitatur Olympi,
Armorum, legumq́; parens, quæ fundit in omnes
Imperium, primiq́; dedit cunabula juris.
Hæc eſt quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaq́; à ſede profecta
Diſperſit cum Sole manus, hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas ſubmitteret urbes.
Et Gallum terris ſubſterneret, æquore Pœnum.
Nunquam ſuccubuit damnis.
** Vix ſcio quæ fueram, vix Romæ Roma recordor,*
Quæ populo, regnis, mœnibus alta fui.
Ceſſerunt arces, ceſſere palatia Divûm,
Jam ſervit populus, degeneravit eques.
Quæ fueram totum quondam celebrata per orbem,
Vix ſinor occaſus vel meminiſſe mei.

Fidem ſuperat quàm præſtantiſſimos Romana Academia (quæ ex reliquiis Athenarum cepit circa annum ante natum Chriſtum 700. & poſtea collapſa ab Eugenio Papa rurſus reſtaurata eſt) viros produxerit, inter quos fuit *Marcus Tullius Cicero*, ſummum illud eloquentiæ flumen, in univerſo mundo notus. *Ælianus* Sophiſta, cujus hodie extant libri 14. variarum hiſtoriarum Græci, Latinitate donati, & opera Juſti Vulteji Wetterani, olim Pædagogiarchæ Marpurgenſis, in lucem editi. *Aulus Gellius*, cujus in manibus noſtris verſantur *Noctes Atticæ*, Philologus acutiſſimus, qui in hac urbe magiſtratum olim geſſit. *Laurentius Valla* ſimiliter Philologus, qui linguam Latinam valde excoluit. *Gregorius Magnus* Papa, cujus ſcripta Theologica in folio ſunt excuſa. *M. Antonius Muretus*, orator eloquentiſſimus, & Juriſconſultus præſtantiſſimus, qui etiam in hac urbe eloquentiam profeſſus eſt, cujus in monte Trinitatis monumentum me vidiſſe memini, de cujus viri ſcri-

ptis in noſtra Hiſtorica metrica plura videre poteris. *Aldus Manutius* Typographus, qui multos authores Græcos è tenebris in lucem publicam produxit: & hujus filius, qui *antiquitatum Romanarum libr. 10. edidit. Marcus Antonius Sabellicus*, qui inter cætera ſcripta publicavit opus hiſtoricum, ut & carmina, quæ & nonnunquam in noſtro hoc allegantur opere. *Hieronymus Aleander Cardinalis*, qui fuit vir in Hebraica, Græca & Latina lingua exercitatiſſimus, & præcipua quadam memoria præditus, ut vel ſemel perlecta iiſdem ferè verbis reddere omnia potuerit. Præter jam dictos extitere adhuc alii innumero ferè numero, quorum catalogum apud *Andream Scotum* Antuerpianum videre poteris.

Diſtat Roma Hieroſolymis 382. milliaribus Germanicis.

DE MODERNÆ URBIS ROMANÆ FACIE CUM veteri collata facit quoq; ſequens carmen incerti authoris.

Salve terrarum domitrix, patrio æmula cœlo,
Heu tamen, heu opibus perdita Roma tuis!
Protinus aſpicies ſecli monumenta vetuſti,
Heu qualis priſco tempore Roma fuit?
Cæſareas arces Capitoliumq; videbis,
Forte litum multo pulvere ſtare Jovem.
Enumerare piget quæ tu mirabere quando
Luſtrabis celebres cautus in urbe locos.

Ut autem urbs Romana moderna quoad magnificentiam ædificiorum à priſtina eſt diverſiſſima, ita etiam urbis incolæ diverſiſſimis ab antiquorum præditi ſunt moribus, ita, ut à priſtinis ſuis virtutibus, quibus ſub Ethniciſmo erant præditi, quales erant fides in pactis, conſtantia, fortitudo, honeſtas & caſtitas, planè divortium fecerint: nam quotuſquiſq; eſt quem lateat, quàm frequentia hodie in hac urbe ſint adulteria, ſcortationes, imò peccata Sodomitica, quibus Venerem mutare, & uſum ſexus puerilis in puellaris (horreſco referens) transferre conſueverunt: vix ullam tabernam ingredi poteris (ipſemet ſum expertus) in quā non jurgia, rixæ & verbera gliſcant: vocem dæmonis (diable) tam frequenter in ore gerunt, ut peregrinus aliquis linguæ ignarus non vocem appellativam, ſed propriam, omnibus ferè individuis inditam eſſe credere poſſet. Diebus Sabbathinis nulla hic cultus divini habetur apud plebem

ebem ratiò, niſi quòd mane accedunt miſſam, quam ſi audierint, ſibi
m licere quaſvis turpes actiones, pro ſuo libitu ſuſcipere, perſuaſum
ibent. Rariſſimę hic habentur in pauciſſimis templis conciones, dum-
ie habentur, ante ſuggeſtum turba deambulando de variis rebus poli-
:is, vel etiam amatoriis confert ſermones, ut populi murmur concio-
ntis, quantumvis altiſſimas vociferationes edat, longè ſuperet. Addo,
iòd diebus Dominicalibus omnia fora agyrtarum & circumforaneo-
m clamoribus undiq; perſtrepunt, illorumq; qui ſcruta vendunt, vo-
ferationibus & geſtibus, quibus Corybantum debacchantium mores
primunt, ubivis perſonant, quibus deinde, ingentibus ſublatis cachin-
s, omnis auditorum ingens multitudo applaudit: quæ omnia quid a-
ıd quàm Romam meretricem Babylonicam, & omnium malorum
ntinam eſſe innuunt? de quibus corruptelis etiam *Baptiſta Mantua-
ıs lib.3.* conqueritur:

Sanctus ager, ſcurris venerabilis atq; cynædis
Servit honorandæ divum Ganymedibus ædes.
Ecce ruit charitas, friget ſpes pallida, languet Idem alibi.
Ægra fides fragili vix ſuſtentata bacillo,
Ex procerum tectis fugit, & gurguſtica quærit.
Fas & jura negas, homines & numina fallis, Idem l. ſylvarũ.
Nec Jovis imperium, nec Phlegethonta times.
Vivere qui ſanctè cupitis, diſcedite Româ,
Omnia cùm liceat, non licet eſſe pium.
I pudor in villas, ſi non patiuntur eaſdem, Idem.
Et villæ vomicas, urbs eſt jam tota lupanar.

De nundinationibus quas Papa exercet, in bonis ſpiritualibus diſ-
nſandis, ad quam rem temporibus D. Lutheri anno 1517. Quæſtores
Germaniam miſerat, ut pro redimendis indulgentiarum literis Ger-
anos ære emungerent, loquuntur ſequentia:

Promittis cœlum Romanus & aſtra Sacerdos, Sannazarius.
Per ſcelera & cædes, & ſtyga pandit iter.

Papæ cum Saturno collatio.

Falcifer hæc olim Saturnus regna tenebat, Sabinus.
Auſonius ſedem nunc ubi præſul habet.
Ille parens crudelis erat natoſq; vorabat,
Hic ſimili præſtat ſe probitate patrem.

Namq́ ſuos natos cum bile tumeſcit & iræ,
Ad ſtygias ſævo fulmine mittit aquas.
Ille gravem fertur deglutiviſſe molarem,
Faucibus hic arces, oppida regna vorat.
Iul. Cæſ. Scal. *Cœlum aliis vendit tartara ſola ſibi.*

Urbis Romanæ ſtructura eſt in hiſce:

Rutilii Claudii. *Velocem potius reditum mirabere lector,*
Tam citò Romuleis poſſe carere bonis.
Quid longum toto Romam venerantibus ævo?
Nil unquam longum eſt, quod ſine fine placet.
O quantum & quoties poſſem numerare beatos,
Naſci felici qui meruere ſolo.
Qui Romanorum procerum generoſa propago,
Ingeni tum cumulant urbis honore decus.
Semina virtutum demiſſa, & tradita cœlo,
Non potuere aliis dignius eſſe locis.
Felices etiam qui proxima munera primis
Sortiti, Latias obtinuere domos.
Relligioſa patet peregrinæ curia laudi,
Nec putat externos, quos decet eſſe ſuos.
Ordinis imperio collegarumq́ fruuntur,
Et partem genii, quem venerantur habent.
Quale per ætherias mundani verticis axes,
Connubium ſummi credimus eſſe Dei.
Percenſere labor denſis decora alta trophæis,
Ut ſi quis ſtellas pernumerare velit.
Confunduntq́ vagos delubra micantia viſus,
Ipſos crediderim ſic habitare Deos.
Quid loquar aërio pendentes fornice rivos?
Qua vix imbriferas tolleret Iris aquas.
Has potius dicas creviſſe in ſidera montes,
Tale Gigantæum Græcia laudat opus.
Intercepta tuis conduntur flumina muris,
Conſumunt totos celſa lavacra lacus.
Nec minus & propriis celebrantur roſcida venis,
Totaq́ nativo mœnia fonte ſonant.

Frigid

Frigidus æſtivas hinc temperet halitus auras,
Innocuamq́; levat purior unde ſitim.
Nempe tibi ſubitus calidarum gurges aquarum
Rupit, Tarpejas hoſte premente vias.
Si foret æternus, caſum fortaſſe putarem,
Auxilio fluxit qui rediturus erat.
Quid loquar incluſas inter laquearia ſylvas!
Vernula quæ vario carmine ludit avis.
Vere tuo nunquam mulceri deſinit annus,
Delitiasq́; tuas victa tuetur hyems.
Erige crinales lauros, ſeniumq́; ſacrati
Verticis in virides Roma *recinge comas.*

Quæſtus & ſimonia Papæ.

Vendit Roma Deum, vendit ſacra, vendit honores, Vlr. Huttenus.
Ipſaq́; quod mirum eſt dicere, Roma venit.
Uſq; adeò nihil eſt quod non ibi comparet aurum,
Scilicet ut fiat aurea Roma iterum.
Vendit ſacra ſimon, venditq́; prophana perinde, Idem.
Atq; ita, me Chriſtus, omnia vendit, amet.
Non tutum eſt emere iſta tantum, licet emeris auro,
Redditur à plumbi ſtemmate bulla gravis.
O bullas! atq; ô Romam Regemq́; Simonem!
Sacra emere, & Romæ vendere ſacra, licet.
——Venalia nobis Bapt. Mant.
Templa, ſacerdotes, altaria, ſacra, coronæ:
Ignes, thura, preces, cœlum eſt venale Deusq́;.

DE ARCUBUS TRIUMPHALIBUS HÆC RELIquit NATHAN CHYTRÆUS.

Parte triumphales alia conſpeximus arcus
Septimii, atq; Titi Solymam qui diruit urbem,
Sculptura ſanè egregios de more triumphans
In curru Dux ipſe ſedet, victoria circum
Læta volat, lauroq́; Ducem victrice coronat.
Fœderis arca ſequens, faſces geſtata ſuperbos
Præcedit currum.

Erhard. Cellius.

Carbaſa mox celſæ dedit ad loca ſplendida Romæ,
Auſonii quondam quæ caput orbis erat.
Regina, & princeps, ex urbibus omnibus una,
Bellorum ſtudiis, nobilitate potens.
Quam volupe eſt veterum ſpectare relicta virorum
Lumina, quæ multo tempore ſtrata jacent.
En domus eloquii Ciceronis principis illic,
Nobilis hic Caji Cæſaris aula fuit.
En admirandi ſtructura hic amphitheatri,
Omnia ſunt oculis, Angele, viſa tuis.

PATAVIUM, PADUA, URBS EUGANEA.

PATAVIUM eſt urbs Italiæ, in agro Veneto, ampliſſima & munitiſ ma, præclariſſimis ædificiis, quæ omnia inſiſtunt columnis, & p omnes vicos porticus conſtituunt, bene exculta: Promontorio Eug nico, Alpibus, ac mari Euganico ſive Adriatico ad ſex milliaria Germ nica vicina, & ad fluvium *Theduacum* ſita, qui etiam in urbis foſſas ir mittitur, ab Antenore, Trojano Principe, olim condita, veluti Anten ris monumentum adhuc cum inſcriptione iſtic viſitur, quam infrà a poſui. Antenor enim poſt Trojæ everſionem unà cum Henetis & P phlagonibus in intimum maris Adriatici ſinum ſe contulit, & ibi ſede fixit. Appellatur *Padua* à *Pado* fluvio: vocatur etiam *Bœtobium*. Cin tur 3. muris, ejusq; circuitus extimus 6200. paſſus continet. Numera tur in ea 72. monaſteria, 5. fora, 38. pontes, 3. Xenodochia, 3. Leproſar unum Brebotrophium. *Titus Livius*, *Valerius Flaccus*, *Aſconius Pedi nus*, *Arruntius Stella*, & *Juriſconſultus Paulus* in hac urbe primam luce aſpexerunt, eorumq; imagines in prætorio viſuntur. Patavinus etia fuit *Bonaventura*, primò Monachus, deinde Cardinalis factus, qui c pioſiſſimè in 5. tomis commentarium ſcripſit in magiſtrum ſentent rum. Patavii etiam vixit *Cœlius Rhodiginus*, qui *lib. 30. antiquarum lect num* edidit. Patavii etiam Philoſophiam profeſſus eſt *Jacobus Zabarel* Patavinus item fuit *Antonius Maginus*, qui ſcripſit librum Coſmog phicum, nec non *Lazarus Bonamicus*, Græcæ linguæ Profeſſor, cuj extant orationes & poëmata.

H

Huc ubi Medoacus pelago ſe turbidus infert, Sabinus.
Adriacasq; ſuo flumine miſcet aquas.
Nobis Euganea tum ſuccedentibus urbi,
Eſt iter & longæ meta peracta viæ.
Hic firmata novo cinguntur mœnia vallo,
Splendida portarum marmore clauſtra nitent.
Nec minus Euganei ſunt propugnacula muri
Vaſta, Semiramidæ quam Babylonis erant.
Multa vetuſtatis clarorum multa virorum,
Omnibus hîc extant & monumenta locis.
Quatuor hos tumuli ſcriptos in marmore verſus,
Troïus Euganeæ conditor urbis erat.
Inclytus Antenor poſt eruta Pergama bello,
Tranſtulit huc Henetos, Dardanidumq; fugas.
Expulit Euganeos, Patavinam condidit urbem,
Quem tenet hic humili marmore cæſa domus.
Hic tantum ille urbem Patavi ſedesq; locavit. Virgilius.
——Patavinaq; mœnia ſoſpes
Ingreditur, miratus opes, præcinctaq; vallo Authoris incerti.
Mœnia turrigero.
Et ſitus & ſtudia exornant Antenoris urbem. Guil.Laur.
Huc antiqua Deum domus Ilium, & inclyta bello, Iul.Cæſ. Scal.
Robora Dardanios expoſuere lares.
Decepti patrias, non victi, amiſimus aras,
Perpetuis res eſt Græca valere dolis.
Qui vicere, ſuos ideò amiſere penates:
Aſt nova ſunt profugis regna parata viris.
Arma decent Teucros, Vafros ſapientia Grajos,
Victis Euganeis pectus utrumq; dedi.
Regna vides Veneto Phrygiis majora ruinis,
Atticaq; à Patavo pectore terra capit.
Salve urbs, doctiloquis ſedes aptiſſima Muſis, Nath.Chytr.
Magna loco, ſpacioſa foris, placidiſſima cœli
Temperie, muroq; triplex, lætiſſima foſſis,
Et magnis celebrata viris, hac Livius ille
Hiſtoriæ pater eſt genitus, ſervantur eodem
Illius oſſa loco, ſtatuis, tituloq; ſuperbo,

Hic ubi juncta foro, nullis fulcita columnis,
Plumbea marmorei pulchrè ſtant tecta palati.
Hic etiam Paulus juris legumq; peritus,
Hic ſtatuas alii meruerunt urbis alumni,
Hæc quoq; Valerio patria eſt, qui Jaſona laudat.
Hæc patria Aſcanio eſt Stellæ, prætoris in arce.

Andr. Gailius.

In benè fundata Trojana Antenoris urbe,
Quæ modò fert celeri nomen ab amne Pado.

Levin. Torrent.

Tu verò Hadriaci clauſtris urbs addita ponti,
Voſq; Antenoreo geniti de ſanguine cives,
Hæc verſate animis, juvet eſſe Antenore natos,
Qui captæ, ut perhibent poſt diruta mœnia Trojæ.
Euganeis olim conſedit finibus exul.

Tho. Mauerus.

Qua pater Eridanus felicia conſpicit arva,
Et ſecat irriguis Itala regna vadis.
Et qua Romani felix urbs æmula regni,
A Venetis magnum nomen adepta jacet.

Incerti authoris.

Planicies, almæ Cereris, Bacchiq; voluptas,
Quæ non ante ſuos habuit longiſſima fines,
Quam Phrygia aſpicimus, triplici circumdata muro,
Tecta, & Meduacum flumen notoſq; penates
Euganeos, culti loca nobilitate Lycæi
Fama, quod Cæſar Ruſæ cognomine barbæ,
Felici auſpiciis felicibus extulit ævo,
Dux bonus & ſapiens, qui fovit ſacra Minervæ,
Nec minus eſt Martis ſtudiis operatus in armis,
Ille tuam Livi patriam, qui munere tanto
Auxerat, ore tuo dignus ſcriptiſq; fuiſſet.
Nec mihi fas paucis perſcribere verſibus, ortum
Antiquum, foſſas amplas, pomæria lata,
Patriciiq; artem, vel plumbea tecta palati,
Sive novi templi molem, molémve vetuſti.
Attila quas clades, quas ſæve Eccline dediſti.
Heu urbi infauſtæ! ſed priſtina Carrarienſes
Damna, dein Venetus reparavit cuncta Senatus.
Salve terra meis indulgentiſſima Muſis:

Quam ſi non patriæ alterius revocarer amore,
Optarem feſſæ portum requiemq́; ſenectæ.
——Patavinæ allabimur urbi
Hic hærere dies aliquot nos mente agitamus,
Atq; audire viros, quorum tam nomina latè
Non tantùm Heſperiis Gallorum, aut finibus amplis,
Teutoniæq́; locis florent, ſed fama remotis,
Quos etiam Cimbris notos facit, at gravis æſtus,
Dum nimium premit & florentes Sirius agros,
Urenti torret flamma, tum docta Lycæa
Claudunt & feſſis concedunt otia Muſis.
Ergo aliæ urbis partes & mœnia firma,
Mox luſtrare animus ſuadet prætoria primùm.
Celſa ſubire placet, Romanæ ubi conditor ille
Livius hiſtoriæ candenti è marmore buſtum,
Et titulos meruit Juſtinæ hinc templa dicata,
Quæ collapſa novis inſtaurant ſumptibus, ullis
Nec parcunt operis, ſanctorum hic membra virorum.
Multa ſolo mandata putant, quod carmine tali
Dux Venetum celebris Priolus monſtrare laborat.
Juſtinæ corpus regali ſanguine cretæ,
Oſſáq; cœlicolum multos ſervata per annos
Relligione patrum ſacras ſunt ſparſa per aras
Templi hujus, tractante Pio IV. aurea patris
Retia clavigeri, Mutinenſi & præſide magno
Hujus cœnobii peregrino clauſtra tenente,
Ac luſtrata nova pompa, quippe ordine longo,
Et populo, & clero, & læto comitante Senatu,
Atq; ipſo celebrante ſacrum urbis præſule, quorum
Numine Tartarei manes fugere per auras
Irati, & certo firmavit poplite greſſum
Claudius, altiſonas effudit pectore voces
Mutus, easq́; cavis ſurdus demum auribus hauſit,
Atq; optata diu reſpexit lumina Solis
Cæcus, ovans populi circum admirante corona,
Sed monumenta hominum ſplendentia carmine inepto,

Andreas Lymvicus,

Quid celebrare juvat? tua fama eſt nota per orbem,
Fallopi, quis Longolii, quis nomina Bembi
Neſciat? externis quæ ſunt notiſſima in oris.

Inter cætera in hac urbe ſtudia, præcipuum eſt Medicinæ ſtudium, quod ultra quinquaginta vel ſexaginta Doctores Medici excolunt, qui, ſi ægrotos viſitant, mulis, quos pretioſa tegunt ſtragula, inſident: ſtudioſi etiam in hac urbe horto fruuntur medico, omni plantarum ſupellectile inſtructiſſimo, de quo intelligantur ſequentia:

Erhard. Cellius.

Luſtravit primùm Patavinæ Palladis hortos,
Floret ubi medicæ docta caterva rei.
Vidit magnanimi hoc Antenoris urbe ſepulcrum,
Illius quondam conditor iſte fuit.

Nath. Chytr.

Hortus in hac etiam medicorum nobilis urbe
Viſitur arboribus variis & conſitus herbis,
Hec hebenum lotonq́; ſimul viridemq́; papyrum,
Hic molus, hic adianta vides mollesq́; hiacynthos,
Nec dictamnus abeſt fixis medicina capellis.
Quò ferar? immenſum eſt omnes perſtringere plantas,
Quas ego dum celebri video novus hoſpes in horto,
Signa rubeſcebant æſtivi fervida cancri,
Sirius & calidis minitari cœperat agris.

Academia Patavina anno æræ Chriſtianæ 1178. eſt in odium Bononienſium inſtaurata, cùm anno Chriſti 791. primùm à Carolo Magno fuiſſet fundata.

Supra portam ſanctam, quæ hodie *Portello* appellatur, hæc verba lapidi inſculpta leguntur: *Hanc antiquiſſimam urbem, literarum omnium aſylum, cujus agrum fertilitatis ſemen voluit eſſe natura, Antenor condidit anno ante Chriſtum natum milleſimo centeſimo decimo tertio.* Curia eſt omnium in tota Italia præſtantiſſima, habens tectũ plumbo obductum & rotundum, longitudo ejus eſt 119. paſſuum, latitudo paſſuum 40. In eadem curia, nõ procul ab introitu palatii Ducis, viſitur lapis rotundus, cui illi, qui ob æs alienum conflatum bonis cedunt, denudatis natibus inſidere coguntur, lapis eſt inſignitus hac inſcriptione: *Lapis repudii ceſſioniſq́; bonorum.*

Templum D. Antonii, olim Junonis, eſt omnium auguſtiſſimum, ubi illius viſitur monumentum in illius ſacra ædicula, albo marmore

obdu-

obducta, inſculptisq; illi ipſius miraculis. Templum hoc eſt in rotunditatem quinturritum. Chorus ejus à latere tabulis æreis eſt obductus, hiſtorias veteris & novi fœderis referentibus : altare ex albo marmore conſtat : idem chorus tabulas etiam oſtentat quaſdam marmoreas, varias repræſentantes hiſtorias, veluti etiam eſt illa caſtiſſimæ cujuſdam fœminæ, quæ inſimulata adulterii illiſo lapidibus vitro, quod non fuit comminutum, ſuam demonſtravit innocentiam : ad hoc templum eſt etiam quoddam monaſterium, quo utrum alibi præſtantiùs reperiatur ſubdubito.

Templum D. Juſtinæ eſt in rotunditatem triturritum & novũ : Monachi ibi oſtendunt monumentum Evangeliſtæ Lucæ & Matthæi, nec non in loco ſubterraneo D. Juſtinæ. Monaſterium Juſtinæ ſimiliter eſt elegans, cujus quidam Monachus inſulſus, tum temporis, ubi illud luſtraremus, omnes nos ad riſum provocavit, dum in hunc modum nos alloqueretur : *Veniat veſtra dominatio, ego oſtendam vobis imagina beatæ Mariæ ab ipſa Luca picta.* Olim fuit hoc templum Concordiæ ſacrum : reditus viginti duo millia aureorum ſuperare dicuntur.

In periſtylio hujus monaſterii viſuntur quædam imagines Imperatorum, qui poſtquam ſe abdicarunt imperio, facti ſunt monachi : nec non monachorum nonnullorum ad ſublimitatem dignitatis Papalis evectorum.

Templum D. Antonii quàmplurimis variarum nationum perſonarum illuſtrium monumentis eſt exornatum, veluti *Comitis* cujuſdam *Ottinburgenſis*, oriundi ex antiquis Bavariæ Regulis, qui illic cùm doctrinæ cauſa immoraretur denatus eſt anno 1592.

Petri Bembi Cardinalis, qui obiit anno 1547. *Eberbini Wiricii*, ex Comitũ in Bentheim, Teccelburg & Steinfurt familia oriundi. Item *Reineri Arſendi*, Pręceptoris celeberrimi Juriſconſulti *Bartoli*, aliorumque virorum præclariſſimorum de re literaria benè meritorum.

Templum D. Franciſci Minoritarum, habet monumentum *Hieronymi Cagnoli* Vercellenſis Juriſconſulti, & *Chriſtophori Longolii*, cujus libellus Epiſtolarum in noſtris adhuc verſatur manibus.

In templo Eremitano ſepulchris Germanorum deſtinato viſitur Epitaphium *Georgii Baronis ab Averſperg*, Camerarii hæreditarii Carniæ & Slavoniæ, anno 1091. piè defuncti. In feneſtra quadam hujus templi hæc inſcripta leguntur : *Anno Chriſti 1571. feſto D. Juſtinæ, Selimus Ot-*

tomannus Superbus Orientis regnator, inhians Italiæ, quadringentis validiſſimis triremibus victricia arma circumferebat Veneta Reſpublica, impari quidem ope, ſed Chriſti inſignibus exultans, hoſti ruenti, extremaq; minitanti, obviam eſt facta: vicit Chriſtus, qui claſſe hoſtili disjecta barbarica feritate contrita, anxioq; piorum metu depulſo, gravi Chriſtianorum jugo æternitatem promiſit.

In *templo S. Sophiæ* ſepultura eſt *Ludovici Cortuſii* Juriſconſulti Patavini, qui obiit anno 1418. qui in teſtamento interdixit ſub gravi mulcta ſuis hæredibus omni luctu geſtuq; lugubri: ſimulq; cavit, ut omnis generis Muſici cum inſtrumentorũ Muſicorum pulſu funus in locum deputatum deducerent, quibus etiam ſingulis quinquaginta numero dimidium aureum dari voluit. Idem etiam ut hoſce 12. puellæ viridibus amictæ indumentis ſequerentur, & quicquid vellent modularentur. Sequeretur deinde haſce univerſus ordo cleri, exceptis Eremitis, ne iſti ſuis pullatis veſtibus hilaritati obeſſent, conſtituit.

Habet etiam urbs hæc in ditione ſua ſeptẽ oppida, veluti ſunt oppidum *Sacci*, in quo Germani commutant monetas profecturi Venetias, ſiquidem urbem Venetarum accedens peregrino argenteo nummiſmate ære privatur. *Caſtrum Baldum, Mons Silicis, Montimanum, Atheſte, Cittadella,* & *Campus S. Petri.* Item ſex vicos, *Oriacum, Arquadum, Miranum, Anguillariam, Conſylvium,* & *Livianum.*

Viſu etiam in urbe digniſſimus eſt *hortus Medicus* Facultatis Medicæ intra D. Antonii & Juſtinæ templum ſitus, quem in uſum ſtudioſorum medicinæ confici curavere *Sebaſtianus Fuſcarenus, & Nicolaus Theupalus.*

Plateas urbis ſilice ſtravit *Ubertus Carrarienſis Dux III.*

Domus Capiliſtarum in area quadam exhibet viſendum *equum Trojanum* ligneum vaſtæ magnitudinis, qui tamen dimidia parte, inferiori ſcilicet, pedibus inſiſtit, ſuperior verò pars capitis, colli & dorſi humi jacet, propterea quòd locus ſtationis altitudinis illius non capax eſt.

Gymnaſium Academiæ, in cujus turris faſtigio eſt ſphæra armillaris, olim fuit palatium *Guizzoli Maltraverſi*. Comitis Baonis, de quo Gymnaſio nonnulla ſcripta reliquit *Antonius Riccobonus.*

Murus exterior urbis habet deambulacra duorum hominum juxta ſe ſpaciantium capacia, & à latere coronata, eſtq; ſex portis pervius, interior verò 14. cum totidem pontibus eſt pervius.

Quinq;

Quinq; milliaribus ab urbe viſuntur *Aponi thermæ*, vulgò *Bagni de Abano* dictæ, quarum ſalubritas commodo eſt febricitantibus. Non procul ab hinc aquæ fervidiſſimæ duo verſant molendina.

PARMA, *ſive* ROMANDIOLA.

PARMA eſt urbs in Inſubribus celebris, vel à fluvio *Parma* dicta, vel à figura ſui ſitus, quę eſt *Parmæ* ſimilis, à Thuſcis, qui Longobardiam tenuerunt, olim condita, patria *Macrobii* & *Caſſii Poetæ*, ædificiorum ſplendore plurimum ornata, cœli clementia ſalubris, quam nec hyems nec æſtas magnoperè affligit: agri fertilitate vix ulli Italiæ urbi cedens. Referunt nonnulli, quòd olim *Chryſopolis* à *Chryſo* quodam Trojano fuerit appellata. Eſt autem hæc urbs conſtructa in planitie viæ Æmiliæ, quinis ab Apennino monte paſſuum millibus ad fluvium ſui nominis, qui ipſam urbem dirimit à ſuburbibus. Facta autem eſt colonia cum Mutina, anno poſt urbem conditam 570. *Q. Fabio Labeone*, & *M. Claudio Marcello Conſ.* deductis eò binis civium millibus: ut autem olim ob ovium ubertatem fuit nobilis, quod in allegato carmine *Martialis* innuit, ita ob eandem vellerum præſtantiam hodie eſt celebris.

Qua clarum extollit Parma ſuperba caput. Baſil. Zanchius.
Juventum mediis præclarum nomen in armis, Iul. Cæſ. Scal.
Prædita quo ſit gens. edita Marte docet.
Ingenium rapidum facili flammatur ab ira,
Sed viget in patulo pectore durus amor.
Magnanimo precium eſt non diſplicuiſſe pudori,
Nec ſatis officii cedere turpe putat.
Parma *geris formam* parmæ, *parmata ſat hoſti,* Nic. Reuſnerus.
Si ſit opus, Parmæ *ſic benè nomen habes.*
Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis Martialis.
Nobilis, Albinum tertia laudat ovis.

TRIDENTUM.

TRIDENTUM, hodie *Trento*, eſt urbs Rhœtiæ vetuſta, juxta Atheſin fluvium in Alpibus ſita: *Plinius* & *Strabo* eam in decima Italiæ re-

gione collocant, inter mediterraneas: nomen accepit à ſceptro Neptuni tricuſpidi, ſiquidem primi ejus incolæ *Neptunum* Deum marinum coluerunt, quemadmodum illud ejus imago in templo *S. Vigilii* teſtatur, à *Theodorico Oſtrogothorum* Rege muro circumdata: promiſcuè autem Germanica & Italica lingua utitur, & quidem utraq; tam purè, ut neq; in Germania, nec in Italia ſit purior. Eſt ob Concilium iſtic habitum anno 1546. ſub *Paulo III.* ubiq; celebris.

Friſchlinus.

Hic ubi Concilio lecti decreta ferebant,
De patrum votis, & relligione priorum.

Baptiſt. Amaltheus.

Propter aquam umbroſo qua lenior aura ſalicto,
Murmurat & liquidis Atheſis circumfluit undis.
Et fortunati moles, ubi celſa Tridenti
Tollitur.

Iul. Cæſ. Scal.

Nobilis Italico quæ prima urbs imminet orbi,
Auſonüs miſcet Norica verba ſonis.
Romanum ingenium eſt, animus Germanus, acerba
Ultrò, ſi obducta eſt nube ſerena fides.
Accipere à Veneto, cujus pars milite leges,
Hæc potuit ſi non at valet ipſa dare.

Guil. Laurus.

Germanis Italisq; ſimul commune Tridentum.

Georg. Fabric.

Qua Cenomanorum jacet imâ in valle Tridentum,
Cernere profuſi licet amplam Præſulis arcem,
Artificumq; manus multorum, operumq; laborem,
Et luxum in tectis, non illo nomine dignum,
Officioq;, licet nihil iſtis omnibus actum eſt.
Nam qui tam inſanis erexit ſumptibus aulam,
Ipſe jacet lutea non cognoſcendus in urnâ:
Heroës inter numerandus jure beatos,
Si tantâ curâ & tam magni pectoris auſu,
Chriſticolum in terris ornaſſet vivida templa.

Nath. Chytr.

Imminet Italicis urbs janua prima Tridentum
Finibus, Auſoniæ commiſcens Norica linguæ,
Hic magni è variis acciti partibus orbis
Convenêre patres, revocare in priſtina ſectæ.

Nic. Reuſnerus.

Relligionis opus, nulla cum fruge, volentes.

Leorinus.

Quæ de Neptuni ſic dicta tricuſpide telo

Nomi-

Nomina, gentili more, vetuſta gerit.
Urbs populis opibusq; potens, hæc condita Thuſcis,
Hinc Gallis, Romæ ſubdita deinde fuit.
Præſulibus dominata ſuis modo ſervit, ut olim
Libera Cæſarea noluit eſſe fide.
Æquâ mente pati bona res eſt plena laboris,
Qui libertatem fert malè, ſervus abit.

VERONA, Dietrichsbern.

CIVITAS eſt Venetorum, à *Thuſcis ſecundum Catonem* condita, à *Cenomannis ſecundum Livium*, vel à *Gallis* ſub Brennone olim exſtructa, unde piſtrino vocabulo *Brennona* appellatur, *ſecundum Juſtinum* lib. 20. Alluit eam tribus in locis fluvius *Atheſis*, qui ex Alpibus ſcaturiens Padum excurrit: verſus Meridiem, Orientem & Septentrionem in planitie poſita eſt: verſus occidentem verò eſt montoſa. Viſuntur in ea multæ antiquitates, 32. templa, & 2. monaſteria. Ex hac *Catullus* Poëta, & *Emilius* oriundus fuit. Templum B. Virginis monſtrat monumenta Scaligerorum, quorum inſignia ſunt aquila ſcalam aſcendens.

Italiæ canimus ſemper florentis ocellum, Iul. Cæſ. Scal.
Calliope nequeat grandius ulla loqui.
Aucta Deis, auctura poli Verona, *Quirites,*
Quot cives, tot habens ſidera digna Jove.
Non animi, non ingenii vigor acrius uſquam,
Nulla creat plures Martia terra Duces.
Transferre in cœlum, veluti ſibi Jupiter, at qui
Clarior in noſtris maluit eſſe locis.
Tantum parva ſuo debet Verona Catullo, M. Val. Martialis.
Quantum magna ſuo Mantua Virgilio.
Auctorem Verona refert cognomine Brennum, Ianus Pannonius.
Dividit hanc Atheſis, ſed ruptum ponte quaterno
Continuatur iter, medio ſublime theatrum
Eminet, & longè templorum culmina vincit.
Inde olim magnum conſtat prodiſſe Catullum:
Plinius inde ſatus, ſed nunc venit altior urbi

Gloria, Scaligeris nec ſe jactaverit æquè
Regibus, & Magni Canis armipotentibus actis.
Illic jam toti reboant genialia montes
Carmina, jam glauca prævelat arundine carmen
Mincius, & vitreo geſtit Benacus in antro.
Dum modò Caxatæ fuſum de ventre parentis,
Ipſa liquore ſacro fovet Ilythiia Guarinum.

Hieronymus Fracaſtorius.

Salve magne parens, qui tot virtutibus auctus
Urbem juſtitia, & Divis in pace ſecundis
Egregiam moderare, Atheſis quà flumine pulchro
Labitur, & placido ſecat arva virentia curſu.
Tu quoq; magna virûm genitrix, urbs inclyta ſalve,
Cura Deûm Verona, tui ceſſere labores,
Ærumnæq; graves, atq; horrida mortis imago,
Sanguinis & veſana ſitis & triſtis Erynnis.
Barbara jam ceſſit rabies, & in Alpibus atrox
Sævitiam miles, gelidumq; exercet ad Albim.
Jam duros nimium ſervitutes & fera juſſa
Deſſuemus perferre, ullos non jam urbe tyrannos
Conſpicimus.

Georg. Sabinus.

Trans Atheſin ſeſe demittunt molliter Alpes,
Quæ patriam monſtrant, docte Catulle, tuam.
Vaſta Gigantei moles hic amphitheatri
Cernitur, annoſo facta caduca ſitu.
In quo magnanimus pugnas Gothus edidit olim,
Italiæ præſes quum Theodricus erat.
Contudit audaci ſævos qui Marte tyrannos,
Bella quibus cordi, pax odioſa fuit.

Petr. Meliſſus.

Urbs Verona potens, æqui ſtudioſa boniq;,
Verè Germanis ſemper amata tuis.
Quis tibi ſanctus ineſt genius? quum cogito de te,
Sentio divino numine pectus agi.
Fallimur, an tantâ virtute & robore pollent,
Vel Brenni manes, Scaligerumq; animæ?
Vel mediam dirimens Atheſis velocibus undis?
Vel juga thyrſigeri vite referta patris?

Quomodocunq; animer, animo viget aura Catulli
Vivida, quæ cives tollat honore tuos.
Nemo probos alibi quærat: Verona miniſtrat
Sola (quis addubitet) quicquid in orbe boni eſt.
Urbibus Italiæ præſtat Verona ſuperbis
Ædibus, ingeniis, flumine, monte, lacu.
Civibus & veteri ſplendet Verona theatro. Guid. Laarus.
Et Verona jugis quâ proſilientia Rhætis, Pier. Valer.
Molliter exundant per amœnas flumina villas.
Contigimus patriam, docte Catulle, *tuam.* Sabinus.
* *Mantua Virgilio gaudet Verona Catullo.*
Magna tuo ſalve major Verona Catullo, Eobanus Heſſ.
Plinius hîc cunas unus & alter habet.

Inter alias antiquitates præcipuè conſpicuum eſt in hac urbe amphi-
eatrum, quod hodie Italis *L'harena* dicitur, omnibus adhuc ſuis con-
ns partibus, ita, ut nullum aliud extet in tota Italia, quod huic ſit perfe-
one conferendũ, ſiquidem quicquid injuria temporis illi aufert, illud
die in diem refectione reparatur: forma ejus eſt teres ſive rotundè
longa, habetq; in interiore parte 24. ſedes ſupra ſe poſitas, quę 20. mil-
n hominum ſunt capaces. In ea etiam fortiſſima reperiuntur propu-
acula ſive caſtella, videlicet *caſtel. S. Pietro, caſtel. novo S. Felice, & ca-*
. Vechio: cui præeſt Dux Venetorum maximis cum præſidiis. Non
ocul à foro conſpiciuntur cancelli lapidei, & in medio ejus ædicula
rita, quæ eſt monumentum Brennonis urbis fundatoris, qui vulgò
ieterich von Bern appellatur. Reperitur etiam in hac urbe domus di-
Academia, in qua nobiles bis per ſeptimanam conveniunt, & inter-
t exercitio, quod illic habetur, muſico. In foro *La piazza della* dicto
itur ſtatua *Fracaſtorii*, famoſiſſimi illius Philoſophi. Ea parte urbis,
i *Atheſis* fluit, vel millenas licet videre molas. In hac natus eſt, ut do-
Johannes Fungerus in ſuo Etymologico, Onuphrius Panuinus, & Plinius.
num producit ager Veronenſis generoſiſſimum.

VINCENTIA, VICENTIA.

Sт Venetorum in Marchia Tarviſina oppidum, patria *Rhennii Pa-*
lemonis Grammatici: à Gallis conditum, *teſte Juſtino & Trogo*, duo-
bus

bus amnibus navigalibus *Bachilione & Recone* diviſum, dictum vel ab i colarum victoria, aut à centum vicis, qui prius hic ſiti fuere, quorum h bitatores hanc urbem conſtituerunt. Situs urbis eſt fertiliſſimus, ac vi frugumq; copia abundans: inprimis verò mororum arborum, quaru fronde bombyces aluntur. Curiam habet in foro magnificentiſſiman cum tecto rotundo plumbo obducto, ad imitationem Curiæ Patavin Eſt in hac urbe locus dictus *Academia*, in quo nobiles adoleſcentes ſ lent exercere ſtudia, & exercitia Phyſica, Aſtrologica, & ludos ſcenico forma ejus eſt ad imitationem amphitheatri, ſupra ſe poſitis ſedilibu in fornice eſt quoddam expanſum cœlum cum ſtellis repræſentans. R peritur etiam in hac urbe monumentum *Galeacii*, quod eſt hujuſmo *Queſto é louogo doue era la caſe del ſcelerat iſſimo Galeazo da Roma: il q con Almeringo, & alteri ſuoi complicio miſero atrociſſimi huomicidi ni q ſta citta del anno 1548. di 3. Juglio.*

Guilh. Laurus.

Pugnaces forteſq; viros Vincentia gignit,

Authoris incerti.

Hinc Baldi vicina jugo, Verona, *Catulli*
Patria, quam flexis munitq; & perfluit undis
Ipſe Atheſis, decoratq; alti labor amphitheatri.
Conſpicua eſt, renovatq; tuos Diderice triumphos,
Qui Gothus Italiæ ſceptrum ſublime tenebas.

Mantuanus.

Eſt Verona ferax frugum, Vincentia bello
Strenua.

Sabinus.

——Vincetinam *nos inde petivimus urbem,*
Conſcia funeſtæ quæ loca cladis habet.
Cernere cura fuit veteris veſtigia pugnæ,
Squallidus hic multis oſſibus albet humus.

In Prædicatorum fratrum cœnobio reſervatur ſpina è corona S vatoris, quam D. Bartholomæus Vincentius, urbis Epiſcopus, à Lu vico Galliæ Rege dono acceptam conſecravit cœnobii templo. O hæc urbs dicta fuit *Vicetia*, unde *Jul. Cæſ. Scal.*

Bacche pater, Ceres alma, bonæ bona numina pacis,
Quæ patulos agros, qui juga curva tenes.
Quid rerum, quid amicitiæ cum Marte cruento
Vobiſcum? veſtrum ut vexet utrumq; furor?
Pulcra racemiferos domitat Vicetia *colles,*
Lætaq; ſpicilegi jugera findit agri.

C

C[illegible]s amor, cædis germanæ inſana cupido,
Nec patrius nato eſt tutus ab hoſte cruor.
Nuſquam iter eſt, vaſtata jacent latrone protervo
Ruſcula corruerunt ignibus hauſta ſuis.
Parve (nefas) ſcelerare manus gens debita cœlo,
Imbueq́ ignoto pectora digna Deo.
Divinæ facies, regio cœleſtis: at hujus
In cœli medio tartara dira vigent.
Frugiferos inter Vicentia *perflua campos,* Nic. Reuſnerus.
Erethem hinc, illinc Bacchylionis aquis.
Quando tibi nomen clarum victoria donat,
Marte fero tua gens vincit & arte ſimul.
Victrix hoſtis erat, ſi nunc ſis deniq́ victrix
Ipſa tui, victrix inclyta ſemper eris.

MESTRUM.

MESTRUM fuit urbs præclara, in agro Venetorum ſita, olim opibus potentiſſima, cujus parva adhuc rudera ſuperſunt.

Urbs procul inde jacet crudeli diruta bello, Sabinus.
Adriacus Pelago qua premit arva ſinus.
Meſtrum *nomen habet, cultiſſima mœnibus olim,*
Divitibusq́ potens civibus illa fuit.
Nunc ibi rara tenent inopes ſua tegmina nautæ,
Vela per æquoreas qui moderantur aquas.

PLACENTIA.

PLACENTIA eſt urbs in Liguria, regione Italiæ ſive Gallia togata, ad *Trebiam* amnem in *Padum* fluentem condita, muris & vallis munitiſſima, ob Academiam celebris, vino, oleo, citrinis, aliisq; frugibus abundans. *Plinius lib. 3. c. 15.* Dictam eam volunt à *placendo*, ob loci amœnitatem & pulchritudinem ſitus: ſunt tamen quidam qui à *Placentulo* quodam Trojano conditore primùm *Placentiam*, at à *Peucentio* Gallo

inſtauratore *Peucentiam* fuiſſe nominatam tradunt. Habet hujus urbis ager ſalſas aquas & ferrifodinas. Obtinet etiam *caſtrum* muris, foſſis, valliſq; munitiſſimum. Subeſt hodie Ducibus Parmenſibus: caſeosq; mittit ad alios populos ſaporis præſtantiſſimi.

Guilh. Laurus. *Nobilitate virum præclara* Placentia *floret.*

Iul. Cæſ. Scal. *Nobilis, antiquo porrecta* Placentia *muro:*
Hinc hoſtem, hinc rapidas fluminis arcet aquas.
Raræ artes, gens ſcita hilari ſed dedita luxu,
Ingenium anguſtæ vix patiuntur opes.

Nic. Reuſnerus. *Sive placet bonitas agri populive benigni*
Mores, Muſarum gloria ſive placet.
Sive placet vis murorum, ſplendorq; domorum,
Lactis opum preſſi copia ſive placet.
Cuncta placent in te magis alma Placentia, *namq;*
Tota places, & ſi quid placet, illud habes.

MANTUA, vulgò MANTOA.

MANTUA eſt urbs Tranſpodanæ regionis clariſſima, ad *Mincium* fluvium poſita, hodie Ducum Mantuanorum ſedes aulica. Natu in ea eſt Poëtarum facile princeps *Virgilius Maro*, cujus ingenium feli tam omnes efferre debent, quam imitari nulli poſſunt, ejuſdemq; in car mine æmulus *Baptiſta Fiera Mantuanus*. Eſt in paludoſo loco condita & ob id benè munita, nec niſi per pontes ad eam patet aditus: ædifici præterea ornatur ſplendidiſſimis.

Virgilius. *Ille etiam patriis agmen ciet Oenus ab oris,*
Fatidicæ Mantûs & Tuſci filius amnis,
Qui muros matriſq; dedit tibi Mantua *nomen.*

Silius Ital. *Mantua Muſarum domus atq; ad ſidera cantu*
Evecta.

Sannazarius. Mantua *queis largoq; exultat* Mincius *ore,*
Auſus ſpumiferum tollere ad aſtra caput.
Mincius *æterni ſacrum geniale* Maronis,
Cui cedit flavo lucidus amne Meles.

Hipp. Capilup. *Carmina ubi egregiâ texuit arte Maro.*

Conſp

Conſpicua eſt etiam divini Mantua *vatis,* Nath. Chytr.
Patria Virgilii, *claram quà* Mincius *Andon*
Abluit, & pulchris mox urbem interluit undis.

Volunt hanc urbem quoad vetuſtatem contendere poſſe cum omnibus Italiæ urbibus, utpote quæ non tantùm ante Romam, ſed etiam ante Trojam, annis mille octuaginta tribus ante Chriſtum natum ab *Ocno Bianoro*, Etruſcorum Rege antiquiſſimo, qui fuit filius *Tyberis* & *Mantûs* Tireſiæ Thebani vatis filiæ ſit condita, unde etiam nomen ſortita eſt: naturâ etiam loci eſt munitiſſima, ac negotiationibus valde dedita.

Structuræ hujus urbis præ cæteris viſû dignæ ſunt *Armamentarium*, varia armorum ſupellectili inſtructiſſimũ, in quo etiam monſtrant ingens aliquod teſtudinis operculum.

Curia Senatoria, quæ habet cryptam omnis generis rebus precioſiſſimis, veluti aureis argenteisq; vaſis cum cornu monocerotis refertiſſimam. Oſtentat etiam orgãna Muſica ex ſolido alabaſtro extructa.

Templum S. Andreæ campanam habens, quæ, licet octo ſit ſtudio elaboratis pervia foraminibus, pulſata tamen ſonum edere prohibetur.

Palatium Ducis conclavibus pulcherrimis benè exornatum, cum viridario amœniſſimo, quod in medio, ut refert *Georgius* Kranitz *de* Werthcim / habet ampliſſimũ quoddam cubiculum, tam artificiosè extructum, ut ſi duo in ejus medio fabulari annitantur, nec ſua nec alterius verba prolata intelligant, cùm tamen alii in extremitate ſtantes confabulantium verba percipiant diſtinctè & probè ſingula.

Ædes Gonzagæ innumeris divorum & Imperatorum ſtatuis marmoreis refertæ.

Prætorium, *Andreæ Mantengæ* famoſiſſimi artificis picturis miris modis exornatum: ubi etiam viſitur triumphus Gallicus Julii Cæſaris tam ingeniosè depictus, ut meritò pictura illa aliis longiſſimè ſit præferenda.

In templo *S. Franciſci* videre licet caput *Virgilii* in ſaxo.

Templum quoque *S. Dominici* multa præclara monumenta viſenda exhibet.

Nulli urbi Inſubrum modò cedit aquatica Manto. Guilh. Laur.
Quà jacet urbs celebris Thebanæ nomine Mantus, Stigelius.
Quam vagus irriguis Mincius ambit aquis.

Bapt.Mant.

Mollia longinqui jactent ſua vellera Seres,
Heſperidum ſua poma nemus, ſua thura Sabæi,
Æthiopes nigri ſua cinnama, Perſidis ora
Divitibus gemmis, fulvoq; ſuperbiat auro,
Proventu majore meos pubeſcere campos
Dicere, & has illis proponere frugibus auſim.
Cederet his agris Trinacria, cederet hortus
Alcinoi, & Veneris tellus pulcherrima Cypros.
Cederet his agris Crete, Pelopiſq; Lacæni
Inſula, ſit licet hæc Spartâ, veteriq; Corintho,
Illa Jovis cunis, atq; urbibus inclyta centum.
Cederet omnis ager, nec ſeſe Mantua *tantùm*
Virgilio, & Ducibus Lydis, & ſanguine magni
Tireſiæ claram agnoſſet, magis inclyta quando
Gonzagæ ſplendore domus evaſit, & altis
Ingeniis, animiſq; virûm, qui bella per omnem
Sæpiùs Italiam parto clausêre triumpho.

Idem.

——Cygnos habet unda natantis,
Et volucrum genus omne, aquilæ circum humida prata
Bella movent fulicis, pecudes pecudumq; magiſtri
Circum ſtagna ſedent & Phyllida cantat Amyntas.

Nath.Chytr.

Conſpicua eſt etiam divini Mantua *vatis*
Patria Vergilii, claram qua Mincius Anden
Alluit, & pulchris mox urbem interluit undis,
Æquoreo fremitu inſurgens Benacus & æſtu
Quem recipit, lateq; urbem circumfluus ipſe,
Hunc ſinit illæſum puro tranſire fluento,
Sic lacus ut patulas non intermiſceat undas.
Hîc arces, fora, templa, domos, pulchra omnia luſtrans,
Piſciferoſq; lacus, & amœna commoda ripæ:
Dixi equidem ſociis an non natura videtur,
Atq; hominum certaſſe labor? majoribus illa,
An verò hic, urbem meritis extollere poſſit?

Euricius Cordus.

Exoptata diu tandem te Mantua cerno,
Inclyta divini patria Virgilii.
Hîc patulæ recubans olim ſub tegmine fagi,

Paſcentes cecinit Tityrus inter oves.
Hos Melibœus agros, hæc dulcia rura reliquit,
Hic vitreis undis Mincius ille fluit.
Hanc duxêre pedes hæc triſtem Mœrin in urbem,
Amiſſas Lycidæ dum quereretur opes.
Salve perpetuo notiſſima nomine ſedes,
Qua madet extremis ultimus orbis aquis.
Mantua quum veteri turgeret Hetruria regno, Iul. Cæſ. Scal.
Sceptraq; terrarum jungeret aucta mari.
Mole novâ tumuit, ſoliisq; excrevit avitis,
Ut premeret forti jura aliena pede.
Inde eſt in ſuperas deducta colonia terras,
Non tamen his potuit Mantua *tota dari.*
Clara viris, felix Ducibus, divo inclyta Cygno,
Quem vitreis aluit Mincius Andis aquis.
Mantua *dives avis, magno non ceſſerit orbi,*
Tota tamen parte hac vincitur ipſa ſui.
Cum Latio vatem, nulli virtute ſecundum,
Gignere perſimilem vellet Apollo ſui.
Fatidicam Manto *eſt teneris complexus in ulnis,*
Naſcitur inde tuus Mantua *clara Maro.*
Mincius exſultat, Nymphæ excerpere tenellum,
Calliope omnigenis artibus erudiit.
Notior Auguſto divinam Æneida condit,
- υ υ & ſegetes prima juventa dabat.
Illius effigies patriæ ſub fornice portæ,
Cernitur & cuſo fulget in ære ducum.
Efferre hunc ſummis tam debent laudibus omnes,
Æmula quam Cycno carmine nemo canit.

FERRARA.

FERRARA urbs eſt Italiæ Circumpadanæ, ſic dicta, quòd ibi loci ſint fodinæ ad Padum ſitæ, ferro divites: olim fuit tantummodò vicus, in quem Cæſar Theodoſius primos colonos introduxit anno Chriſti 433.

Poſteaanno 595. Smaragdus Exarcha muris illum circumdedit, conti
net in ſe arces duas munitiſſimas. Academiam ejus *Fredericus* Cæſar an
no 1316. fundavit, ſæpè graves terræ motus ſuſtinuit.

Æmula quæ magnæ ſurgit Ferraria Romæ.

Marius Molſa.
In medio Eridani ſurgit Ferraria *ad undas,*
Aureaq; invictum tollit ad aſtra caput.

Idem.
**Tum procul apparet latis Ferraria campis,*
Non tamen coctilibus quibus eſt circundata muris.
Non domibus, templis, non arce, viiſq; ſuperba.
Quàm vatum ingenio natiq; patriſq; duorum,
Quos patria pulſos gremio ſic fovit amico,
Dicere ut eſſe ſuos nequeat Florentia ſtrozas.
Herculis hîc ſtructum Ducis eſt Eſtenſis aſylum.
Nomine, quem ſtatua populus decoravit equeſtri,
Delius hic vates quoq; Theſpiadeſq; puellæ,
Perpetuis ſacris & feſta fronde coluntur.
Inſula ab tridani ſinuoſo cingitur amne,
Urbis opus, Ducis Alphonſi lætiſſima ſedes,
Cui nec Perſarum Regis, nec Adonidis hoſti
Ceſſiſſent, eadem ſi cura nepotibus eſſet.

Anno 1570. eſt terræ motus 150. intra 40. horarum ſpacium pe
peſſa, in quo terræ motu magnifica templa & ædificia magno frago
corruerunt.

Ferrarienſes fuêre *Johannes Manardus* inſignis Medicus, qui l
20. Epiſtol. medicinalium ſcripſit. *Lilius Gyraldus* vir doctiſſimus, cu
etiam in hoc opere allegantur carmina, quiq; etiam edidit librum
Diis Ethnicorum, & hiſtoriam veterum & recentiorum Poëtaru
Alexander Sardus, qui ſcripſit libros tres de ritibus & moribus gentiu

Munitis hoſtes ridet Ferraria muris.

Guil. Laur.
Inclyta quæ patulo fruitur Ferraria cœlo,
Reginas rerum lumine ditat aquas.

Iul. Caſ. Scal.
Aurea nobilitas, ſtudiorum nobilis otii
Ingenia, audaci pectore prompta manus.
Magnanimiq; duces, genus alto à ſanguine divum,
Perfugium profugis, mœnia ſancta viris.
Vos me luctificæ redeuntem è ſtragis acervis,

Q

Quos vetus ex imâ ſede Ravenna gemit.
Germano in pugnâ amiſſo, fortiq; parente,
Quò matri victæ vita dolore fugit.
Ornatam elogiis, decoratam nomine Regum,
Auctum Felſinea reſtituiſtis ope.
Salvete heroës, & quæ ſanctiſſima tellus,
Fratriſq; ac matris, patris & oſſa tegis.

Viſu hîc digna ſunt *Therotrophium*, in quo multi cervi, aliaq; fe-arum genera aluntur.

Armamentarium tormentis & machinis bellicis benè inſtructum.

Vallum urbem cingens, quod altiſſimarum arborum ſylva firmat.

Lati admodum & egregii vici, inter quos pręcipui à *Leonello Mar-hione* ſtrati ſunt.

Templum cathedrale foro adjacens, ingens, & è ſaxis ſecundum a-uſſim exciſum habet in choro monumentum *Urbani III.* Papæ Ro-ani, qui anno Chriſti 1185. obiit.

Palatium Ducum Ferrarienſium, quod hodie quidam Cardinalis efuncto Duce incolit, quod ob murorum craſſitiem, & ingentium ſa-orum molem, ac quatuor turrium eminentiam eſt munitiſſimum: pa-eres quoq; tanto artificio ſunt ſtructi, ut de uno in alium per quatuor era paulatim currui etiam cum equis ad tectum uſque aſcenſus pateat rcuitus: in area autem viſendas exhibet omnium Ducum Ferrarien-um imagines, & eorundem inſignia, quæ poni curavit *Alphonſus I.* Dux errariæ anno 1577.

Bibliotheca hîc præter plurimam manuſcriptorum librorum ſu-llectilem etiam magnã videndam præbet antiquitatum copiam, vel-iantiquiſſimas tabulas, ſigna ærea & marmorea antiquiſſima numi-nata, & ingenioſas nonnullas in gemmis cælaturas. Cernitur etiam hîc pollinis laureati ænea ſtatua.

Portæ hujus Palatii hæc ſunt inciſa: *Clemens VIII. Pontif. Opt. Max. Petri Aldobrandini Card fratri filii exercitus Eccleſiaſtici ſupre-i Moderatoris opera, Ferrariam nobiliſſimam urbem, nulla hominum pa-ata cæde, nulla vi hoſtili adhibita ſanctæ Eccleſiæ feliciter reſtituit, anno lutis* M D IIC. *ineunte.*

Horti principum habent domum deambulatoriam, in qua ex pro-ectu vicinorum locorum magna voluptas capitur, cui vicina eſt piſci-

na, cu-

na, cujus incolæ piſces ita ſunt aſſuefacti, ut dato per campanam ſigno protinus uno in loco congregentur, & cibum captent.

Viſu quoq; non indignum hîc eſt *Palatium Cæſarienſe*, ex lapidibus in quadraturam acuminatam exciſis extructum.

In foro novo columna quædam apparet, cujus baſis hanc inſcriptionem obtinet: *Memoriæ D. Herculis Eſtenſis, Ducis ſecundi, hic Alphonſo Neapolitanorum Regi, ob egregiam indolem chariſſimus, cum Galeatio Pandono, viro illuſtri ac fortiſſimo, vix dum adoleſcens, non ſine maxima laude, ſingulari certamine depugnavit.*

Ad Molinellam Venetorum exercitum, hoſtili impetu graviter laborantem, virtute ſua conſervavit, neq; prius acriter pugnare deſtitit, quàm repulſis hoſtibus, plumbea glande, dextrum pedem ſaucius, ex prælio diſcedere coactus eſt.

Multa Imperium adeptus, ad urbis ornamentum excogitavit perfecitq;. Aulam regiam commodiorem, pulchrioremq; reddidit: innumeri domos, nova fora, publicas porticus, marmoreis columnis inſignes, caſtelli veteris molem jam pridem inchoatam, celeriter & exactè conſummavit.

Belligardi palatium auxit atq; exornavit: Belforem incendio conſumptum, reſtituit: arcem novam ad Eridianum poſitam, meliore ſtructura, amœnis hortis additis, refecit: aqua ex Padi alveo plumbeis fiſtulis, in urbem traducta, perennes fontes inſtituit.

Templis fermè omnibus inſtauratis, atq; ad ampliorem, auguſtiorem formam redactis, nova poſuit, & ea omnia præclaris muneribus dicavit, paluſtres agros ad culturam redegit, antiquorum comœdias, ac veteres ſcenæ modos, actusq; retulit, plurimaq; ad ſpectatorũ hilaritatem, inuſitato ſumptuoſoq; paratu, actibus interpoſuit.

Hunc novum urbis ambitum, in ſeptentrionem vergentem, antiquæ urbi addidit, crebrisq; propugnaculis turritis, & inexpugnabilibus muris, lata ac præcipiti foſſa, lateritiis pontibus ſuper conſtructis celerrimè communivit.

Tot magnificis operibus, brevi perfectis, tot publicè privatimq; collatis beneficiis, tot clariſſimarum virtutum ratione habita, Auguſti & P.P. nomen merenti. S.P.Q. Ferrarienſis, hanc equeſtrem ſtatuam viventi poſuere, ad quam ſi quis intra ambitum X X.P. confugientibus vim attulerit, ſe læſæ maieſtatis crimen incurriſſe non ignoret.

Q

——*Quà trifido dives Ferraria floret* Phil. Poclarius.
Cincta Pado.

Pacis & aligeri Ferraria mater amoris, Ianus Pannon.
Quà Padus in geminos iterum ſe dividit amnes,
Luget & ambuſtum fratrem pia ſylva ſororum:
Illic, Mars alias lituis dum perſtrepit oras.
Sola vacat cytharis Ferraria, ſola triumphat,
Principibus fœcunda piis, fœcunda diſertis,
Civibus, & pariter cunctis habitata Camœnis.
Tot ſiquidem medici, gemini tot juris alumni,
Tot triplicem amplexi ſophiam, linguasq; diſertas.

Omnia vertuntur, modicis quæ mœnibus olim, Lud. Areoſtus.
Hinc viridi ripâ, hinc limosâ objecta palude,
Anguſtas capiebat opes, Ferraria pauper,
Anguſtasq; domos, anguſtaq; templa Deorum,
Apta tamen tenui populo, tenuiq; Senatu,
Finitimas inter tantum nunc eminet urbes,
Quantum inter Bacchi colles pater Apenninus,
Eridanúsve inter fluvios, quos accipit infrà,
Quos ſuprà è totâ Heſperiâ Neptunus uterq;,
Nunc ubi piſcoſo pellebant gurgite lintrem,
Aut ubi in aprico ſiccabant retia campo:
Regia, templa, domus, fora, compita, curia, turres,
Herculeiq; decent muri, portæq;, viæq;,
Vixq; ſuo populo ampla potenti, & molibus æquis,
Et paribus ſtudiis generi contendere Martis.

Quod raras ingens animas Ferraria mittat, Euricius Cordus.
Obſtupuit dubitans Portitor ipſe Charon.
Quæſitus, quænam ratio? Cyllenius inquit,
Hanc ſedem præſens ſervat Apollo ſuam.
In medicâ multos ibi ſuſcitat arte Galenos,
Qui cymbam vacuent, ſit modò plena, tuam.

Vos Patriæ turres, patrii ſalvete penates, T. Stroza.
Urbs fauſtis ſalve condita ſideribus.
Tu ſuperum templis, domibusq; ornata ſuperbis,
Finitimis effers invidioſa caput.

Dives agri, atq; auri, Leonello Principe, flores,
Et populi turbam vix capis ipſa tui.
Jam tibi Pierios Phœbus largitur honores,
Vivida nec deſunt artibus ingenia.
Te fœcunda Ceres immenſis frugibus implet,
Nec tibi Lenæus dulcia muſta negat.
Læta ſaginati depaſcunt prata juvenci,
Lanigeræ carpunt fertile gramen oves.
Te pater Eridanus ſinuoſo flumine cingit,
Et vetat hoſtiles ſæpè timere minas.
Martia ſecuri contemnunt claſſica cives,
Nullaq; ſunt, niſi quæ prælia fecit amor.
O felix nimium tellus, nimiumq; beata,
Tu modò cœlicolas relligioſa cole:
Hic tibi perpetuum ver floreat, ipſaq; nullo
Exercente ſinum, Gargara vincat humus.
Nec lupus inſidias ſtabulis meditetur apertis,
Et cum rore cadant nectar & ambroſia.
Tunc gens ſecura exactis feliciter annis,
Elyſias ſedes & loca ſancta petat.

ARDEA.

ARDEA eſt oppidum Italiæ vetus, quod Rutuli incoluere: in ejus u bis templo Plinius picturas ipſa civitate Romana vetuſtiores fuiſſ eumq; pictorem illic civitate & hoc carmine condonatum, *lib. 35. c. 3.* r fert:

Dignis digna locis pictura condecoravit,
Reginæ Junonis ſupremæ conjugis templum
Marcus Ludius Elotas, Ætolia oriundus,
Quem nunc & poſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Virgilius. *Acriſioneis Danae fundaſſe colonis,*
Audacis Rutuli altricem, olim dicitur urbem,
Præcipiti delata Noto, locus Ardea quondam
Dictus avis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

Ovidius. *Tros vincit, Turnuſq; cadit, cadit Ardea Turno,*

Soſpit

Soſpite dicta potens, quam poſtquam barbarus enſis
Abſtulit, & trepidâ patuerunt tecta favillâ,
Congerie è mediâ tum primum cognita præpes
Subvolat, & cineres plauſis everberat alis,
Et ſonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoq; manſit in ipſa
Urbis, & ipſa ſuis deplangitur Ardea pennis.
Mitior antiqui lux urbem miſit ad Anci, Georg. Fabric.
Qua Tiberis volvens flavam ſub gurgite arenam,
In mare cum multo ſonitu prorumpit Hetruſcum.
Vidimus hic clari portus, quæcunq; ſuperſunt
Indicia, ingentem murum, ingenteſq; columnas,
Quem non Sarracena manus, non Vandalus atrox,
Gottorumq; furor, Latia ſed præſul in urbe
Diruit, & latas æquavit vomere foſſas.

Dicta eſt vel ab ejus regionis ardore, vel ab Ardeæ avis augurio, ut ...lt Gaza.

INTERAMNA, ſeu INTERAMNIA.

... S T urbs agri Piceni, vulgò *Teranium*, ſic dicta, quòd inter duos ra- ...mos fluvii Naris ſit condita. *Ptolemæo li. 3. c. 1.* eſt *Prægutiorum* civitas ...talia: fuit etiam ab initio *Nequinum* dicta, & incolę Nequinates à ſo- ...niquitate.

Narvia, ſulphureo quam gurgite candidus amnis
Circuit, ancipiti vix adeunda viro.

TERRACINA, vel AUXUR.

... S T urbs Latii, lingua Volſcorum *Auxur* dicta, ac, ut *Strabo* ait, pro- ...pter aſperitatem *Trachinia.* Silius Italicus ſcopuloſum ei verticem ...buit. Romani eam conſtituere coloniam, habuitq; auguſtiſſimum ...mplum, & ædificiis benè fuit exornata. Hodie circa hanc urbem præ- ...ra cernuntur *viæ Appiæ* veſtigia, quam viam per pontes & fornices

Trajanus ſtravit ſuper Pontinas paludes: initium autem hæc via habuit Romæ, & finem Brundußii. *Horatius* refert, quòd tertio milliari ſita ſit à Fano Feroniæ, inter Appiam ſcilicet & Circeum Bomontorium. *Livius lib.2.* ſcribit: *Auxur fuit quà nunc Terracinæ ſunt, urbs prona in paludes.*

Martial. ad Fauſtinum.

O nemus, ô fontes, ſolidumq; madentis arenæ
Littus, & æquoreis ſplendidus Auxur aquis.

Horatius.

Impoſitum ſaxis latè candentibus Auxur.

BENEVENTUM.

EST Hirpinorum colonia, auſpicatius mutato nomine, cùm initio diceretur *Maleventum*, propterea, quòd venti hìc & turbines tantoperè ſæviant, ut equitem cum equo direptum in ſublime ferant, ac diu per aërem circumactum terræ illidant, *ut teſtatur Procopius lib.1. de bello Gothoni.*

Horat. in ὁδοπορικῷ.

Tendimus hinc rectâ Beneventum, ubi ſedulus hoſpes
Penè arſit, macros turdos verſavit in igne.

Georg. Fabric.

Impoſitum colli Beneventum *cernitur, ingens*
Tellus crimen habet, Germani morte notata
Cæſaris Henrici, quem quando vincere ferro
Impia non valuit, violare eſt auſa veneno,
Nec ſcelus hoc potuit, monachi niſi fraude, patrare.

SULMO.

OPPIDUM in Aprutio, Thomæ Philoſopho ſimulq; Theologo *Aquinum* dictum. Ovidii patria: urbs hominũ frequentia, aquarumq; ſcaturientium copia celebris. Eam dictam ait Ovidius à *Solymo* quodam Æneæ Comite, primo urbis ejus conditore. Sic enim canit:

Æneæ Solymus *Phrygia comes unus ab Ida,*
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.

Silius Italicus lib.11. de bello Punico, de ejus origine hæc ſcribit:

Huic domus & gemini fuerant ſulmone relicti,
Matris in uberibus nati, Mancinus & una

Nomi

Nomine Rhetæo Solymus, nam Dardana origo,
Et Phrygio genus à proavo, qui ſceptra ſequutus
Aeneæ, claram muris fundaverat urbem,
Ex ſeſe dictam Solymon, celebrata colonis
Mox Italis paulatim attrito numine Sulmo.
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo, Ovidius.
Pelignæ dicar gloria gentis ego.
Quem ſua libertas ad honeſta coëgerat arma,
Quum timuit ſocias anxia Roma manus.
Atq; aliquis ſpectans hoſpes Sulmonis aquoſi
Mœnia, quæ campi jugera pauca tenent.
Quæ tantum, dicet, potuiſtis ferre poëtam?
Quantulacunq; eſtis, vos ego magna voco.
Sulmo mihi patria eſt. gelidis uberrimus undis, Idem.
Millia qui novies diſtat ab urbe decem.
Editus hinc ego ſum, nec non ut tempora nôris,
Quum cecidit fato Conſul uterq; pari.
Si quid id eſt, uſq; à proavis vetus ordinis hæres,
Non modò fortunæ munere factus eques.
Sulmo parens Ovidi, gelidis uberrime lymphis,
Quoſnam hodie doctos gignis aliſq; viros?
Ranaldos memora, cuſtodes Bibliothecæ,
Quà ſuperat cunctos Roma ſuperba libros.
Deinde Giofanium nomen, quem Naſo ſuorum,
Correctorem operum laudat in Elyſiis.
Quiq; typographicis (adeò res dædala cordi eſt)
Inſtruxit nuper patria prælanotis.
Vivite longævum, & velut ipſe poëmata amavi
Naſonis, ſic vos patria ſemper amet.
Digni hac urbe eſtis, voſq; illis mœnia digna,
Quàm bene Muſarum dicitur imperium.

VENETIÆ, VENETIA,
VINEGIA.

EST civitas opulentiſſima, in mari Adriatico mirabiliter anno à redemptione generis humani 454. condita, quo anno Attila, flagel-

lum Dei, Aquilejam evertit. Continet inſulas 60. & 400. circiter pontes, totidemq; canales, quorum major longitudine 3. milliaria Italica adæquat. Urbs verò octo milliaria Italica habet in circuitu. Armamentarium ſive Navale, vulgò *Arſenal;* adeò eſt amplum, ut oppido non ſit abſimile, ambitus quippe ejus eſt 2. milliar. In hoc è ligno, ferro, ære, lino, omne nautici apparatus genus, anchoræ, tormenta, catenæ, ſpiræ, rudentes, vela quotidie conficiuntur. A primo fundatoris tempore nunquam in hoſtis alicujus poteſtatem venit.

SANNAZARIUS IN URBEM VENETAM HÆC ſequentia 3. Diſticha Senatui offerens, tantam ejus ſenſit munificentiam, ut pro ſingulis verſibus centenos aureos acceperit.

Viderat Adriacis Venetam Neptunus in oris
Stare urbem, & toto ponere jura mari.
Non mihi Tarpejas, quantumvis Jupiter, arces
Objice, & illa tui mœnia Martis, ait.
Si pelago Tybrim præfers, urbem aſpice utramq;
Illam homines dices, hanc poſuiſſe Deos.

Iul. Cæſ. Scal.

Pervia barbaricis tellus Cenotria turmis,
Pertulit impoſiti pondera dira jugi.
Ipſa ſuos flevit populares Roma Quirites,
Senſit & indomitæ noxia tela manus.
Haud tulit hoc genius, cujus fatalibus auſis,
Tutior in medio Roma renata mari eſt.
Clara virûm virtus animo, inſatiata cupido
Imperii, vaſtæ non numerantur opes.
Jupiter, haud temerè tua ſunt ita diſſita cœli
Mœnia, ſi poſſunt tangere parte cares.

Ian. Mellerus.

Urbs Venetum magnæ virtutibus æmula Romæ,
Pro portis cui eſt Thetys, pro mœnibus æquor,
Bigarúmve loco celeres ſubiere carinæ,
Sola palus quondam Hunnorum fuit ante ſagittas,
Quæ pedibus ſi quando tuis adeunda daretur,
Unam collectum mundum mireris in urbem.

Alex. Grapheus.

Hic ubi ſe tollunt multa arte palatia, lecta
Regia, ceu medio in pelago molimine magno

Conſtru-

Conſtructa ac fabricata manu, fundamina magni
Neptuni, immota loco perſtantia, quamvis
Æſtuet, atq; imis udas eructet arenis
Sedibus iratum pelagus, terraq; mariq;
Urbs hæc eſt Venetum, longos dominata per annos.
Et domitam vidiſſe juvat maris æquore cinctam, Friſchlinus.
Sudiſonis Venetam Neptuni mœnibus urbem.
Quis, quæſo, Venetæ miracula proferat urbis, Sannazarius.
Una inſtar magni quæ ſimul orbis habet.
Una Italûm Regina, altæ pulcherrima Romæ
Æmula, quæ terris, quæ dominaris aquis.
Urbs ſuperi regina maris, quæ divite ſumptu Scævola Sammar.
Aërias arces mediis attollit in undis.
Imperii Emporii (mirum) fundamina veſtu, Audoënus.
Funditus in fluido ſunt ſolidata ſalo.
Ne ſolum mutis habitentur piſcibus undæ,
Æquoris incultas incoluiſtis aquas.
Orbis in Oceano quæ quondam pars fuit, urbs eſt
Naturâ ante ſalum quod fuit, arte ſolum eſt.
Imperio ſedem hanc æterno plus probo, vobis
Quàm ſibi conſtantem conſtituiſtis aquam.
Quod mirum veſtram conſiſtere legibus urbem,
Legibus exleges, cùm teneatis aquas.
Apparent Venetæ mediis in fluctibus arces, Sabinus.
Ut quas Ægeum, Cycladas æquor habet.
Quas ubi vidiſſem, nullos ego mœnia dixi
Arbitror hæc homines, ſed poſuiſſe Deos.
Ambit aquis Nereus pro muris ſpumeus urbem,
Fluctibus eſt omni tutus ab hoſte locus.
Nec minus excelſis in mœnibus æſtuat æquor,
Per medias agitur remige cymba vias.
Arcibus æquandas urbs inclyta continet ædes,
Principis eſt magni regia quæq; domus.
Plenaq; divitiis ſunt atria, cernitur illic,
Quicquid habet tellus, æquora quicquid habent.
Quid magnos referam Proceres, amplumq; Senatum,

Mil-

Mille Senatorum continet ordo patres.
Splendida regali quos purpura veſtit amictu,
Talis priſca tuus, Roma, Senatus erat.
Templa ſed inprimis Diviq; palatia Marci,
Ingentes Venetum teſtificantur opes.
Condita Tænario quæ marmore, plenaq; gemmis,
Intus & aurato fornice culta nitent.
Quatuor alta tenent ſummi faſtigia templi,
Qui ſimiles vivis conſpiciuntur equis.
Maximus imperii juraverat arbiter olim,
Infeſtus Venetis qui Fridericus erat.
Quòd foret è templo ſtabulum facturus equorum,
Adriaci caperet mœnia quando maris.
Acre ſed in longos bellum cum duceret annos,
Nec Venetæ poſſet frangere gentis opes.
Hos ſibi juſſit equos in ſummo culmine poni,
Nominis extarent ut monumenta ſui.
Area læta patet Marci contermina templi,
Illo turba frequens itq; reditq; loco.
Sabellius. *Abluit æquoreis naſcentem fluctibus urbem,*
Urbem terrarum imperio pelagiq; potentem,
Quam gremio complexa tenet.
Idem. *-----Hic miranda vides per littora & altos*
Fluctibus extantes populos, quos cœrula curvos
Area diſcurrens ſpaciis complexa tenebat
Culmina Divorum ſurgunt, clariq; Penates,
Perpetuiq; lares hominum, ſuprema relictis
Nubibus aëriæ tolluntur ad æthera turres.
Unde hoc quod paſſim tectis & poſtibus aurum
Fulget.
Idem. *-----Quæ veſtit Onyx, quæ blandus apyſtos,*
Mille rubens, croceus, maculiſq; inſpectus Ophites,
Et nomen cui flamma dedit, Cyamoſq; thaoſq;,
Quid Carchedonios precioſaq; nomina mille
Venarum confecta loquar?
Scilicet urbs Pario quæ marmore ſplendet & auro.

Urbs opulenta nimis, quamvis circumſonet illam — Guntherus Ligurinus.
Pontus & Adriacis ingeſtus fluctibus agger,
Eliſo modicam conceſſerit æquore ſedem.
Urbs Venetum inter aquas latè maris imperat undis.
Heſperias Venetum longè ſupereminet urbes, — Ianus Pannon.
Urbs, quam non muris clauſam, ſed Syrte vadoſa,
Intimus extremo circumtonat Hadria fluctu.
Conditor hic nemo, terrarum cladibus ortum
Debet, & eſt ingens alienis facta ruinis,
Nil reliquis commune gerens, fundamina tectis
Non ſicco ſtant fixa ſolo, ſed deſuper altas
Vecturus moles, ſubter freta texitur agger.
Haud mora, quà vituli nuper jacuere marini,
Et modò delphines volucri luſêre natatu,
Inſula ſe tollit, veluti Latonia Delos
Diſpulſis ſubitò celſum caput extulit undis.
Nec quia de multis corpus concrevit in unum,
Diſſidet ipſa ſibi, nulli concordia major,
Nec tam longa quies, nec par reverentia legum,
Non famulam plebem dominatrix durius urget
Nobilitas, non plebs, regni conſortia raptans,
Patribus inſultat: placidi quam docta ſequeſtri
Fabula conciliet, vel ademptus faſcibus honor.
Hinc ſua millenos inde libata per annos,
Succubuit nullis Libertas virgo tyrannis.
Hinc miti ditione tenet, quod Creta recedit
Alpibus, Æmonio quod diſtat Larius Hebro.
Hinc ſuper Oceanum, ſuper & mare cognita rubrum,
Suſcipit, & reddit toto commercia mundo.
Armipotens regina maris cultiſſima ſalve, — Nath. Chytr.
Salve orbis magni emporium, duriſſima cenſu,
Tu poſtquam Latiis urbs Romula concidit arvis,
Altera Roma velut vaſtis caput exeris undis.
Ut de Cecropiis olim certavit Athenis,
Sic docta Neptunus adhuc cum Pallade certat,
Urbs utri Venetum cedat, mare mercibus ille

Omnigenis, præbetq́; ſuas habitantibus undas,
Eximios virtute viros, belloq́; togaq́;
Illa dat, & ſocias defendit Gorgone Muſas.

Io.Thomas Muſconius.

Urbs Venetûm quis te poſuit? poſuêre potentes
Cœlicolæ: nomen quis dedit? alma Venus.
Cur dedit alma Venus nomen? quia nata profundis
Illa Cytheriacis edita fertur aquis.
Quis tibi theſauros tot contulit? optima Juno.
Temperiem pelagi quis dedit? ipſa Thetis.
Quid mirum, ſi tot, ſi tantis rebus abundas
Urbs Venetum? magni te poſuere Dei.

P.Franciſcus Modeſtus.

Troja nova eſt, ſeptem gens quæ ſub collibus arces
Erigit, & regnum ſpacio ſibi terminat orbis.
Eſt & Troja, Capys quà cingit mœnibus urbem,
Eſt eadem, Euganeis ſedem quæ condit in oris,
Quin Troja Adriacas urbs eſt quæ temperat undas,
Per terras ditione potens, graditurq́; ſub aſtra
Per cognata ſibi magnæ veſtigia Romæ.
Urbs, quam ducta polo ſtirps condit, & ambit Apollo
Mœnibus, ac pelagi rector, quam tollit Olympo
Gloria tot Regum, tot Divûm fata tuentur.

Andreas Lymvicus Cymbrus.

——Ad Venetos nos curva carina vehebat:
Urbs Venetum ſalve, toto celeberrima mundo,
Cedat Roma tibi, cedat Florentia bella,
Atq; aliæ cedant, quas Phœbus conſpicit, urbes,
Nam veluti reliquos Titan ſplendore planetas,
Et claras ſuperat ſtellas & lumine privat,
Adria ſic ſola Oceanum te vincit utrumq;.
In gelidis nec habet quod ſic jactaverit undis,
Quem pelagi Regem veteres finxêre Poëtæ.
Mœnia firma tibi campus ſalis ære ſecandus:
Deinde Ducis, precerumq́; vigens concordia vallum,
Quovis vel vallo potior, quam machina nulla,
Aut aries violare poteſt, aut rumpere telum.
Hoc igitur durante ſilent Mavortia bella,
Nec ſtrepitum faciunt, namq́; irritare quietos

Non tutum eſſe reor, qui junctum frangere robur
Corpore quod valet ac animo, eſt opus arduum & ingens.

Georg. Logus Eq. Sileſ.

Implicitum æquoreæ, ſpeculâ de nubis aquoſæ,
Juno Jovem nuper vidit amore Deæ.
Et ſimul Adriacis Venetam altè in fluctibus urbem
Conſpexit domiti frena tenere maris.
Mota dolore Dea eſt, urbemq; & ditia regna,
Dum ſtupet, hæc regnis ſunt potiora meis.
Atq; ait, ô caro licuit ſi nubere fratri,
Et Neptune meus tu quoq; frater eras.

Euricius Cordus.

Vos quoq; poſt longum tandem mihi cernere votum
Contigit, Adriaco condita tecta ſinu.
Quid video? tantus non ſat mortalibus orbis,
Quin etiam mediis ædificant in aquis.
At quid in hac homines miror conſidere ſede?
Ad ſe cum Divûm traxerit illa chorum.
Nempe relinquentes tot amœna vireta Camœnæ,
Grata magis quovis hæc freta fonte colunt.

Meliſſus.

Si placitum fatis ut quinta monarchia regnet,
Maxima poſt orbis quatuor imperia.
Urbs Venetum certè fueris digniſſima ſola,
Toto jura ſolo ponere, jura ſalo.
Non tua mortales ſtruxere palatia, ſed nec
Jupiter, aut Nereus, nec Dea glauca Thetis.
Plus & majus ineſt, quàm Diiq; hominesq; poteſtis
Farier, una omnis poſſidet orbis opes.
Quid peragras Europam, Aſiam, Libyamq;, Neanq;?
Quatuor hac unâ cernis in urbe plagas.

Steph. Paſchaſius.

Nec genus ex Heneto repetunt Paphlagone, quærunt
Nec Veneti Veneto nomen ab Armorico.
Nec Venetæ Antenor perjurus conditor urbis,
Orta nec exuviis eſt Aquileja tuis.
Hanc Venus at lepidam ſe transformavit in urbem,
Viveret ut mediis fluctibus, orta ſalo.
Utq; illic regni ſtatuit primordia Cypris,
Sic Veneto Cyprum ſubdidit imperio.

Nec Venerem, at Venetam, molli mage nemine dixit,
Ludere & hoc voluit nos Cytheræa joco.
Hinc Venus eſt omnem latè diffuſa per urbem,
Hinc & virgineus, purpureusq; lepos.
Sic Veneres, Venetas licet appellare puellas,
Nec Veneris Venetæ nomen habere pudet.
Quinetiam Mars his quamvis non militet oris,
Quilibet in Venerem munera Martis obit.
Quumq; hîc multa Venus, ſicut ſibi cætera conſtent,
Intus alit multos urbs ea Mulciberos.
Nic. Reuſnerus. *Adriaci regina maris, lux inclyta mundi,*
Urbs Venetum, veterum clara propago Phrygum.
Quid magis in te mirer ego? poſitúmne ſub undis?
Quam reor haud homines, ſed poſuiſſe Deos.
Imperiúmne Ducis, majeſtatemq; Senatus?
More Deûm quando ſceptra beata tenes.
Anné poteſtatem longam, magnosq; triumphos?
Quòd victrix toties Marte petita manes.
Magnificásne domos, fora, templa, palatia magna?
Quæ magnis ſolùm Diis puto digna coli.
An merces, & opes vaſtas? commune quod orbis
Emporium magni ſcilicet eſſe potes.
Num populi cultus varios, linguasq;? quod una
Collectus triplex mundus in urbe ſedet.
An navale potens, inſtructum mille carinnis?
Immenſi ſtatio quod maris una clues.
Artificésne manus? artes priſcásne, novasq;?
Fabrica quod mundi totius una manes.
Sunt hæc magna quidem, poſitus, victoria, regnum,
Splendor, opes, merx, gens, portus & artifices.
Majus at eſſe reor decus urbis, lumina mundi,
Eloquio claros, ingenioq; viros.
Muſuros, Aldos, Bembos, tot deniq; vatum
Nomina; magnus erit tot numerare labor.
Felix urbs, quam Dii tot amant, Neptunus, Apollo,
Jupiter, Hermes, Mars, Juno, Minerva, Venus.

Urbs Venetorum in ſex regiones diviſa, habet Parochias 62. Monaſteria 41.

Tradunt quòd magiſtratus Venetus quotannis vectigalis nomine accipiat centena ducatorum millia.

Ex hac urbe oriundus eſt vir præclariſſimus *Natalis Comes*, qui ſcripſit 10. libros Mythologices, in quibus Deorum Dearumq; fabulas ad ſua moralia transfert, quam ſuam recenſitionē ex vetuſtiſſimis Græcorum ſcriptis deſumit.

De origine Venetorum veterum diſcrepant ſententiæ, nam quidam, utpote Græci, *ut & Beroſus* eam à Phaethonte trahunt. Unde Cato ſic ait: *Venetis cunctis prima origo Phaethontæa eſt*, quæ Græcis occaſionem mentiendi de Phaethonte & Eridano dedit. At aliis placet Venetos eſſe Trojanorum reliquias, eò quòd poſt everſam Trojam, Antenor & Trojani in hanc regionem migrârunt, quam rem etiam monumentum Antenoris, quod Pativii viſitur, comprobat. *Idem etiam Plin. lib.3. natur. hiſt. cap. 20.* amplectitur. Non deſunt etiam qui ab *Enetis* Aſiæ populis oriri exiſtiment.

Structuræ & ædificia in urbe Veneta præcipua ſunt hæc: *Armamentarium*, vulgò *Arſenal* quod inſtar alicujus urbis in plateas eſt diſtinctum, quas in medio canalis dividit, cui quàmplurimæ naves inſiſtunt: ac muris benè turritis cingitur, quorum ambitus eſt illius magnitudinis, quæ eſt Monachi urbis in Bavaria. Ædes in hoc armamentario pro genere variorum armorum ſunt variæ, veluti ædes in quibus cuduntur thoraces ferrei, ædes in quibus parantur anchoræ, ædes in quibus funes nautici conficiuntur, ædes in quibus coquitur nitrum, ædes aliquæ, in quibus conflantur tormenta, ædes in quibus tormenta & alia arma reſervantur, ædes in quibus texuntur vela, & à mulierculis reficiuntur, ædes aliquot, in quibus reſervantur remi, aliæ in quibus ſunt repoſiti mali, aliæ in quibus aſſervantur clavi. Naves hîc viſuntur octies millenæ, inter quas eſt quædam *Bucentaurus* dicta, omnium formoſiſſima, ad Ducem Venetum ſpectans, exterius & interius auro obducta, præterquàm ea parte, qua intra aquas occultatur: in ſummitate eſt in rotunditatem tabulata, quæ tabulata à latere inſiſtunt aureis ſtatuis, variarum rerum formas exprimentibus, quibus velum viride ſericum obducitur. In prora eſt locus editus, inſtar tribunalis vel ſellæ regiæ, Ducis ſeſſionis deſtinatus: in puppi viſuntur 2. ſtatuæ aureæ, quarum una Ducem Scander-

bejum, altera juſtitiā refert: ab omni latere ſunt ſedilia. *Georgius* Krani
de Wertheim *in ſuo libello delitiarum* tradit, quòd hæc navis in interior
parte variis picturis ſit ornata, verùm ego ante quadriennium eander
perluſtrans nullas picturas vidi. Solet autem Dux Venetus quotann
die aſcenſionis Chriſti, cum præcipuis nonnullis Senatoribus in hac n
vi magno cum triumpho uſq; ad portum quendam, juxta propugnac
lum *à Lio* vehi, quo in loco Dux precioſo annulo in mare projecto ſi
deſpondet mare, ſive homagium in recognitionem ſupremi domin
accipit.

Monaſterium quoddam *dictum S. Sepulchrum*, in quo reperit
mons factitius, cum quibuſdam imagunculis, repręſentans montem (
livarum Hieroſolymitanū: ibidem in loco ſubterraneo eſt quædam ce
lula in ſuperiori parte camerata, in qua jacet imago lapidea noſtri Salv
toris, circa quam aliquot ardent candelæ, in cellulam verò non niſi p
exile foramen quoddam patet conſpectus. Eodem in loco leguntur
verſiculi: *Quale iter ad Chriſti tumulum qui ſcire laboras,*
Lumina circumfer, moles inſcripta loquetur.

Item: *Quis jacet hic? rerum Dominus,*
Cur merſus acerbo funere?
Qui lectis gentibus aſtra daret.

Quantumvis verò hoc ſepulchrum Hieroſolymitanum ad am
ſim exprimere feratur, attamen neutrum quicquā cum ſepulchro Ch
ſti, in quo ipſemet poſitus fuit, commune habet, ſiquidem Hieroſolyn
tanum hodiernum monumentum in ipſa urbe viſitur, cùm tamen ex
cris ſacrarum literarū pagellis conſtet, quòd Chriſtus extra urbem fu
rit ſepultus: addo quòd aliquoties Hieroſolyma tantoperè deſtru
fuerit, ut ne veſtigium quidem monumenti Chriſti relictum fuerit,
qua re cùm alibi dixerim, plura diſſerere ſuperſedeo.

Palatium Ducis, quod in foro ad templum S. Marci, ex uno late
conſpicitur, ex altero verò ſe ad littus maris protendit, ejus tectum
ex cupro ſtratum, inſiſtit porticibus, cujus columnæ tum temporis,
in hac urbe conſtitutus erām, eximebantur, & aliæ marmoreæ ſub
tuebantur. Palatii conſcenſus patet per gradus marmoreos, à quor
latere ſunt duæ ſtatuę marmoreæ albę ingentis magnitudinis. Conſc
ſis gradibus, ſi quis ad dextram per porticum tendat, offendet *Con*
lium generale, ſive locum, in quo in re ardua omnes Senatores ſeſq
mill

nilleni circiter conveniunt, & ſedilia illa per quaſdam claſſes diſtributa occupant. Dux autem ſupremum locum occupat, ipſi verò à latere ſunt 48. Senatores, dicti *clariſſimi* 24. nimirum à dextris, & 24. à ſiniſtris. Et ſi liquis Dux eligendus ſit, miſſa ſorte, ex hiſce tantummodò eligitur. In oc palatio nonnulla vaſa reperiuntur pilis ſeu orbiculis repleta, quorum aliqui ſunt albi, alii ſunt nigri, alii rubri, & hi inſerviunt collectioni otorum: nam ſi judicium ferendum ſit de quæſtione aliqua propoſita, ingulis quoddam vaſculum offertur: & ſi quis quæſtionem antea propoſitam velit affirmatam, pilam injicit albam, ſi negatam, nigram, ſi velit ſſe neutralis, rubram: inde ſecundum majorem pilarum colorem fertur ſententia: qui autem plenariam hiſtoriam de hujus Republicę adminiſtratione percipere velit, is legat *Caſparum Contarenum de magiſtratu Veneto.* Porrò hoc Concilium in ſuperiori parte eſt contabulatum, & ariis thoreumatibus adornatum, ac puro auro obductum. In ſuperiore arte laterum longiſſimo ordine omnium Ducum Venetorum, qui unuam rerum ſummæ præfuere, vivæ exhibentur imagines, in medio vero laterum artificioſiſſimæ ingentis magnitudinis ex omni loco conſpiuntur picturæ, quæ bella navalia, quæ Turcis interceſſere cum Venetis primunt, juxta hoc eſt Concilium ſpeciale, huic ſimile, at minoris amitudinis. Senatores nobiles ab aliis diſtinguuntur veſtitu, nam *illi*, qui nt 300. circiter numero, quamvis quoad veſtem interiorem induantur oloſerico, attamẽ illi veſti ſuperinduunt aliam rogam ex lanificio nigro ratam, longam, anguſtam & vilem: in humeris præterea habent ex uq; parte, pectoris ſcilicet & dorſi ſimiliter ex lanificio pannum ad lonudinem aliquot ulnarum propendentem. Caput pileolo tegitur ſimier vili, cujus forma repræſentat pileolos ruſticorum, & plebejarum rginum in agro Argentinenſi. Illi habitui hanc ſupereſſe cauſam perbent, quòd eo adhuc luant pœnam illius olim facti, quo ſummum imrium ad ſe transferre voluerint. *Hi* verò togis ſericis incedunt coloris ccinei laxioribus cum ampliſſimis manicis.

E regione Palatii propè littus marinum duæ egregiæ conſpiciunt *columnæ marmoreæ*, ſeptendecim circiter à ſe invicem diſtantes pedis, quas olim Veneti dono accepêrunt ab Imperatore Immanuele: in hasce columnas rei capitales ultimo ſupplico afficiuntur, dum nonnquam ſecuri percutiuntur, nonnunquam extenſa pertica aut fune una columna ad alteram extenſo ſuſpenduntur.

Ere-

E regione columnarum conſpicitur egregia *S. Marci turris*, cu
jus conſcenſus per latiſſimos patet circumductus, qui per omne latu
ducti (eo modo, ut Ferraræ, in Palatio Ducis Ferrarienſis) ſenſim aſcer
dunt, ita, ut equus etiam conſcendere valeat, veluti de Henrico Poloni
& Galliæ Rege, qui à Monacho internecioni datus eſt, in hiſtoriaru
monumentis traditum eſt, quòd eques uſq; ad campanas aſcenſu pe
venerit. Extructa eſt anno 1146. Prope hanc turrim viſuntur ædes, i
quibus publicè cuduntur monetæ, ut unicuique ad illas officinas lib
pateat aditus.

Templum S. Marci eſt reliquorum auguſtiſſimum, in foro conſt
tutum, in rotunditatem quinturritum, cujus tectum plumbo eſt obd
ctum: ante ejus ingreſſum in latere meridionali 3. columnæ mali craſ
tudine conſpiciuntur, quæ in ſolennibus urbis feſtivitatibus in ſumm
tate exornantur vexillis, tria Venetorum regna, Cretenſe, Cypricum
Venetianum repræſentantibus: ipſum templum 36. columnis marm
reis innititur. Circuitus templi in fornice undiquaq; eſt inauratus. Pa
mentum eſt ubique verſicolor, & nitens, in puro marmore varia oſte
tans emblemata. Portæ ſunt ex ære: ſupra portam meridionalem, verſ
forum ſpectantem, conſpiciuntur 4. equi ex ære conflati, & auro obc
cti, in memoriã Imperatoris Friderici Barbaroſſæ illuc poſiti: nam cù
Barbaroſſa urbem Venetorũ obſidione cinxiſſet, juravit quamprimù
caperet urbem, quòd templum Divi Marci in ſtabulum & lacunam
luendorum equorum convertere, forum verò in formam agri redig
vellet. Interea verò filius Imperatoris à Venetis capitur, qui protinus
gationem mittunt ad Imperatorem, ut ipſi ſignificet, niſi confeſtim
obſidione deſiſtat, futurum eſſe, ut filius tormento cuidam bellico
ſertus, in caſtra hoſtium explodatur. Quo audito Imperator valde co
turbatus eſt, & ab obſidione deſtitit, & precibus à Venetis contendit
propter juramentum quatuor illos equos erigerent, & ante ſumm
altare pavimentum marmore, aquarum proluviem imitante, ſternere
forum verò in formam agri quadantenus redigerent, cui deinde petit
ni Senatus pondus attribuit.

Ædes piſtorum, in quibus ſunt 50. furni, illasq; 50. piſtores nat
nes Germani incolunt, atq; panibus bis piſtis, quos vulgò *biſchoten*
pellant, naves inſtruunt: illi enim panes nec cariem ſentiunt, nec r
corem à longo etiam tempore contrahunt.

A

Ædes Teutonicæ, quæ non longè abſunt à ponte marmoreo, dicto Rialto, omnium elegantiſſimo, ſic fornicato, ut ſenſim in altum gradaim conſcendat, & rurſum ſe demittat, atq; adeò naves erecto malo perneare valeant: illæ ædes in medio maximam oſtendunt aream, cujus circa latera porticus columnis inſiſtunt: eamq; Germani opulentiſſimi negotiatores incolunt.

Ante templum S. Johannis & Pauli viſitur *ſtatua* ænea & inaurata *Bartholomæi Goleonis* Pergamenſis equo inſultantis, qui fuit Dux de Repub. Veneta benè meritus, utpote cujus ſubſidio Pativium cum nonnullis finitimis urbibus in poteſtatem Venetorum redactum eſt. Templa præ reliquis præſtantia ſunt: *Templum & Monaſterium D. Gregorii*, in peculiari quadam inſula ſitum, & tanta amplitudine multis porticibus & viridariis extructum, ut videatur eſſe oppidulum, in eadem inſula eſt *templum Capucinorum*, anteriori parte è marmore extructũ, tectum habens plumbeum: *Templum S. Stephani, D. Lucæ, Mariæ formoſæ: Templum S. Dominici*, undique circa columnas & parietes tapetibus ſericis verſicoloribus obductum. *Templum S. Jacobi* omnium antiquiſſimum, quo in loco primò fuere urbis hujus incunabula: *Templum S. Johannis & Pauli*, cum Monaſterio magnificentiſſima monumenta oſtentante: *Templum S. Juſtinæ.*

Viſitur in hac urbe etiam egregium *templum* ac *Collegium S. Gregorii Græcorum*, cui præeſt Patriarcha, cujus doctrina & fides à Pontificio Romano fermento diſcrepat. Nam cùm aliquando cum hoc Epiſcopo Venetiis conſtitutus ſermonem conferrem, primatum Eccleſiæ Romanæ derogabat, & illum, ſi ulli Eccleſiæ Europææ eſſet aſcribendus, Græcæ aſſignandum, ex Conciliis Græcorum, aliisq; non contemnendis rationibus oſtendebat. De Græcorum inſtitutis faciunt ſequentia:

Quod tibi ſi Græcos placeat cognoſcere ritus,
Templa pete, Argolici tractant ubi ſacra miniſtri,
Et linguam agnoſces veterum, Græcosq; videbis
Concurſi totum magno complere ſacellum.
Si placeat varios hominum cognoſcere cultus,
Area longa patet, ſancto contermina Marco,
Celſus ubi Adriacas Venetus leo deſpicit undas,
Hîc circum gentes cunctis è partibus orbis

Æthiopas, Turcos, Sclavos, Arabesq́ʒ, Syrosq́ʒ,
Invenies Cypri, Cretæ, Macedumq́ʒ colonos,
Innumerosq́ʒ alios, varia regione profectos,
Sæpè etiam nec viſa prius, nec cognita cernes.
Quæ ſi cuncta velim tenui deſcribere verſu,
Hîc omnes citius nautas, celeresq́ʒ phaſelos,
Et ſimul Adriaci piſces numerabo profundi.

De *Murano* Inſula, in qua præſtantiſſima parantur vitra, quoru uſus ſe exerit per totam Germaniam, intelligenda ſunt ſequentia:

Nath. Chytræus.

Hinc ego Muranum (vaſto jacet Inſula ponto)
Remigiis, cymbaq́ʒ peto, fulgente camino,
Vaſa ubi cum vitreis fiunt cryſtallina gemmis:
Gemmis quæ veris etiam certare videntur,
Inſidiæ loculis tantæ, nummisq́ʒ ſtruuntur.

Quamvis verò urbs Veneta in medio mari ſita, & ſic aquis und ſit circumflua, ſæpè tamen graviſſima perpeſſa eſt incendia: memini inter cætera unius *Juſtinianus cent. 1. hiſtor. Venet. lib. 6. c. 26.* in quo te plum D. Marci penè fuit abſumptum. Et alterius in armamentario an 1569. exorti, cui extinguendo non profuit aqua marina, cujus rei cauſ exprimit *cent. 2. horar. ſucciſiv. Philip. Camerar.* quia ſcilicet ſalſugin & pinguedinem aqua marina in ſe continet, ideò etiam nihil aut paru confert ad extinguenda incendia.

Theſaurus Venetus, qui in ſacello D. Marci reſervatur, cùm rari mè non niſi Principibus perſonis videndus exhibeatur, eum à clari mo viro *Paulo Henznero* deſcriptum apponere placet: *In ſacrario, D. Marci theſaurus cuſtoditur, quò ingredi datur à dextra Baſilicæ pa per portam ſublimem opere teſſellatò elaboratam, viſunturq́ʒ ibidem effig Divorũ Dominici atq́ʒ Franciſci, quas fama eſt, Joachimum Abbatem p dictum, multis annis, antequam hi ſancti viri in terris naſcerentur, in e pere effingi curaviſſe. Aperitur deinde theſaurus ingens, ſtupendæq́ʒ pro opes divitiarum, atq́ʒ oſtenduntur Divorum inprimis imagines, corona auro plurimæ, atq́ʒ capita cum pectoribus humanæ magnitudinis precioſ mis exornata, viſuntur Carbunculi, Adamantes, Smaragdi, Topaſii Chr lithi, Hiacynthi, ac uniones miræ magnitudinis & pretii incredibilis. Ite cochleæ, cymbæ, pateræ, ac vaſa potaria, ex Onyche, Jaſpide & Achate m tiplicia. Monſtrantur donaria magnorũ Principum excellentiſſima, mo*

cerot

terotum duo cornua procera, & unum brevius, pyropus ſeu carbunculus in-gens, à Dominico Grimano Cardinale theſauro huic illatus: item urceus ex precioſiſſimis gemmis, quem olim Uſcaſſanes Perſarum Rex, Venetis dono miſit: ſpectatur etiam mitra ſolennis, quæ novi Ducis capiti, cùm inaugura-tur, ſolet imponi, quamq; feſtis majoribus in publicum prodiens geſtat. Eſt autem valdè conſpicua limbis & clavis aureis, gemmisq; nobiliſſimis plena, habens in apice pretii inæſtimabilis Carbunculum. Quid referam ſine nu-mero videndos ex auro argentoq; cælato calices, cantharos, thuribula, cande-labra, guttos & pelves, aliaq; vaſa rei divinæ in uſum pulcherrimè fabrica-ta? Longum eſſet enumerare ſingula.

Templum D. Petri antiquiſſimum, in quo videre licet monumentum primi Patriarchæ Veneti *Laurentii Juſtiniani.*

Templum Bartholomæi deſtinatum ſepulturis opificum Germanorum, in quo tempore quadrageſimali conciones Germanicæ haberi ſolent.

Prætertempla & monaſteria quàmplurima ſunt etiam in hac urbe *ſeptem ſcholæ ſeu fraternitates*, eum in finem inſtitutæ, ut in ipſis habeantur creberrima exercitia pietatis, ac deprecationes pro vivis & mortuis.

Quandoquidem idem etiam Paulus Henznerus annuas Ducis Veneti viſitationes accuratè annotarit, placet eaſdem ex eodem apponere: *Hæ*, inquit, *ſunt ſolennitates annuæ, quibus Dux cum purpuratis Senatoribus, certa urbis loca viſitare ſolet, more Majorum in alicujus rei geſtæ, aut alicujus facinoris, veluti 1. Die Aſcenſionis Dominicæ Dux ſibi deſponſare ſolet mare.*

2. Inviſitare ſolet Dux 2. Februarii templum S. Mariæ Formoſæ, quod feſtum à præceſſoribus viris religioſis ita inſtitutum, videlicet ut per clerum ac populum in unoquoq; anno, in purificationis S. Mariæ feſto, ad honorem & laudem Dei, & B. Mariæ ſemper virginis, Dei genetricis, proceſſio ſcholarum fieret propter recuperatas virgines.

3. Templum S. Mariæ 17. Julii propter recuperatum Patavium.

4. Inviſitat templum S. Juſtinæ, propter victoriam contra Turcas obtentam anno 1571.

5. In feſto corporis Chriſti, ſolenniſſima proceſſione totius Cleri, & omnium Fraternitatum, Dux cum ſplendido Procerum comitatu in area D. Marci circumire ſolet, Senatori cuivis, peregrino adjuncto, qui iter Hieroſolymitanum ſuſcipere cogitant.

6. *Alla* Giudeca, *propter liberationem peſtis.*

7. *Al palazzo* Giovedi Graſſo, *ad ſpectacula publica, venatione & mactationes taurorum.*

Princeps qui tum regnabat, & has ceremonias continuabat, fuit Marinus Grimanus, ex illuſtri genere natus, & maximo jam ſenio confectus, & ornatu corporis planè regio incedebat, (nam purpurea veſte vel aurea plerumq; uti ſolet) capite geſtabat velamen linteum pro regio diademate, id ſupra geſtabat capitium purpureum, limbo aureo ornatum, cujus pars, quæ occiput tegebat, in cornu formam aſſurgebat, vulgò corno Ducale.

Nic. Reuſnerus.

Cernitur Adriaci miranda potentia ponti,
Euganei ſplendent mœnia clara ſinus.
Quæ cùm liberius vidiſſem, mœnia dixi,
Non reor hoc homines, ſed poſuiſſe Deos.
Scilicet hæc dicunt ipſis præconia verſus,
Quos ſacra dictavit Muſa, Sabine, tibi.

Ianus Pannon.

Heſperias verò longè ſupereminet urbes,
Urbs quam non muris clauſam, ſed Syrte vadoſa,
Intimus extremo circumtonat Adria fluctu.
Conditor hîc nemo, terrarum cladibus ortum
Debet, & eſt ingens alienis facta ruinis,
Nil reliquis commune gerens, fundamina tectis
Non ſicco ſtant fixa ſolo, ſed deſuper altas
Vecturus moles, ſubter freta texitur agger.
Haud mora, qua vituli nuper jacuere marini,
Quàmodò Delphines volucri luſêre natatu,
Inſula ſe tollit, veluti Latonia Delos,
Diſpulſis ſubitò celſum caput extulit undis.
Nec quia de multis corpus concrevit in unum,
Diſſidet ipſa ſibi, nulli concordia major,
Nec tam longa quies, nec par reverentia legum,
Non famulam plebem dominatrix durius urget
Nobilitas, non plebs regni conſortia raptans,
Patribus inſultat, placidi quam docta ſequeſtri
Fabula conciliet vel ademptus faſcibus horror.
Hinc ſua millenos indelibata per annos,
Succubuit nullis Libertas virgo tyrannis:

Hin

Hinc miti ditione tenet, quod Creta recedit
Alpibus, Æmonio quod diſtat Larius Hebro.
Hinc ſuper Oceanum, ſuper & mare cognita rubrum
Suſcipit, & reddit toti commercia mundo.
Hujus patricias tantum Marcella propago
Exſuperat ſtirpes, quanto diſcrimine præſtat
Sideribus Titan, Diis Jupiter, amnibus æquor,
Maurocena *licet numero ſit læta ſuorum:*
Contarena *potens opibus ſe jactat opimis,*
Alta Treviſanam juris doctrina celebret,
Foſcara conſiliis, cultu Juſtina loquendi
Fulgeat, æterna tulerint præconia famæ
Piſana æquoreis, & Lauretana tropbæis.
Verùm quæ reliquas partitis ſingula luſtrant
Dotibus, huic uno pariter cumulantur acervo.
Intramus fanum tibi Marce ſacrum rutilanti Lud. Lymvicus.
Auro quod ſplendet, Pario quod marmore abundat.
Huc proceres urbis veniunt, ſummusq; Senatus,
Et varia de gente alii (nam climate mundi
De quovis multos peregrè acceſſiſſe videbis,
Urbem viſuros tantùm, mercesq; probatas
Ut redimant, rurſusq; ſuas exponere venum
Quo poſſint) adſunt, cumulantq; altaria donis,
Hic Græcos, Turcasq; feros, Syrosq; remotos,
Germanosq; pios, alia & de gente profectos
Confluere accipies, pelago & ſe credere triſti.
Sed Venetum laudes celebrare volens vagabundum
Luttus aro, quoniam populum legesq; ſacratas,
Armatamq; manum, claſſem, tormenta, feroces.
Quæ Turcæ metuunt, dignè qui diceret unquam,
Regina ergo maris valeas.

De Venetorum origine ſcribit *Ulrichus Huttenus*, quòd primùm eo in loco, ubi hodie conſpicitur urbs Veneta, fuerint piſcatorum tuguriola, qui progreſſu temporis ſibi compararunt navigia, & inde partim per rapinas, partim per commercia maximas corraſere divitias, ita, ut hodie urbs omnium Europæarum ſit opulentiſſima: maximoq luxu affluens.

 fluens.

fluens. Scribit autem hæc tanquam hoſtis Venetorum, ſiquidem ſequutus partes Imperatoris Maximiliani, bella gerentis contra Venetos, bellum illud carmine Huttenus deſcripſit, & Maximiliano iſtum libellum poëmatum dedicavit.

Exierant Veneti piſcatum, ita fata ferebant,
Non uni Veneti, toto genus orbe coactum,
Et fæces populorum, & magni opprobria mundi,
Inter ſe junxere manus, & pacta viciſſim
Conſtituere, humiles primùm tulit Adria euntes.
Retia panduntur, curvis contenditur hamis,
Fervet opus, cadit omne genus, quod vivit in undis,
Ipſi agili cymba, & curva rate fluctibus errant,
Et non lata vagis audent petere æquora lembis,
Dumq; ita diſſimulant, vicinis montibus ortas
Dicuntur ſecuiſſe trabes, magnasq; repente
Extruxiſſe fretis puppes & fluctibus aptas,
Armaq; convexiſſe viri, marisq; ſub alto
Fundamenta mari, ſub iniquo aptaſſe profundo
Æquoris in medio, cincti nutricibus undis
Fœnore jam dites, & adactis mercibus aucti,
Quas Arabum populi, dives quas miſerat Indus,
Finibus Eois, & de Gangetide cœlo.
Cœpta eſt interea Veneti captura Senatus
Suſpicioſa, animos Regum paſſimq; petitos
Irritare Duces, coëunt ex urbibus omnes
Italiæ proceres, tentant divellere, ſervat
Caſibus in mediis tutos fortuna, marisq;
Eſſe jubet Dominos, ita qui paulò ante parabant
E tenui victum quæſtu, tunc retibus actis
Humanas piſcantur opes, cumq; urbibus ipſos
Subjiciunt homines, ibi ſi quis fortè comeſto
Excitus ex hamo, ceciditq; in retia princeps,
Imperium ceſſit victori, Antenoris urbem,
Altinasq; domus, & terras, quæ inter amœnum
Contingunt Atheſin, celerisq; fluenti Timavi
Juxta Opitergino ſcopulos, Aquilejaq; arva

Euganeas ſedes, & quatenus urget Iader
Adriacos fluctus, patriumq; Limenis ad amnem,
Et qua ſe Eridanus perdit prope littora, primum
Imperii ſtatuere modum, nondum aurea tecta,
Auratasq; trabes Phrygiæ erexere columnæ,
Itur in Oenotrios fines, & Gallica rura
Italiæ per utrumq; latus, tunc Roma ſupremum
Poſt Gothicas clades, & magni bella Suevi
Excidium timuit, compreſſæ fraude dolisq;
Quædam urbes, aliæ tolerant juga, viribus actæ,
Tunc Itali ſervire Duces, & ferre tributum
Victori Veneto juſſi, tunc Iſtria paret
Dalmataq; & juncto Sclavorum regna Liburno
Per mare graſſatum eſt, das magnam Græcia pœnam
Victa mora vexata Rhodus, Thracesq; petiti,
Capta Jovis Crete, facta eſt provincia Cyprus,
Divitiæ ingentes cumulatæ, omnesq; ſubactæ
Inſulæ Ionio in magno quas dicere longum eſt,
Et numerare pudor, fortis ſeſe impete primo
Janua in occurſum Venetis graſſantibus offert,
Et rectè audaces Ligures, ſi caſibus æquis
Diſpenſet fortuna vices, ultroq; citroq;
Vincendo victi Ligures, aliquotq; per annos
Succeſſu vario pugnatum, & viribus æquis,
Donec ad eventum, quo jam inclinaverat, exit
Alea bellorum: quid cùm ſors addere poſſes,
Cronnia quid velles, quo nata ſuperbiat ultra?
Addis adhuc aliquid, ſed quo nihil majus habebis
Prædones regnare jubes, tunc quiſquis ad undas
Venerat Euganeas, curva vix integer almo
Piſce onerans ſcabra limoſam ærugine cymbam,
Hunc Regem facis, & populos, quibus imperet, addis,
Das etiam cultum, & ſpeciem concedis honori,
Continuò argentum menſis, ſolidoq; ex auro
Pocula, & artifici lances proferre ſupinas
Exponunt Veneti, & cocco ſublimibus ornant

Aurea fulcra toris, atq; hoc torpere quietis
Bethica lana viris, Canuſinaq; fit toga veſtris
Callaicum ſolis aurum, ſolisq; revectæ
Littore Erythræo, & rubeo de gurgite gemmæ.
Quicquid Imetus habet. quicquid lapidoſa Cariſtos,
Et venoſa Thaſus, vel quo ſe marmore jactat
Thaigetum, Altinæ poſcit ſtructura paludis.
Fertur pinguis Onix, & fertur pinguis Ophites,
Ipſos grata tenet ſuffartis culcitra plumis
Fragrantes, unguenta, & quos Phœnicis odores
Lectus habet, ſignant ſua tempora Mauſolæis
Sidereis, Venetiq; vocant monimenta trophæi
Inſula, fundus, aquæ, pecudes, portoria, villæ,
Cui deſunt Veneto? cultiq; roſaria Peſti?
Alcinoiq; horti? & vigili mandata Draconi
Heſperidum prata? ſtant ductæ ad ſidera turres,
Atria longa patent, ab aprico porticus æſtu
Quæ defendat, adeſt, intus conclave ſuperbum
Ornant Phidiaci precioſa thoreumata cœli.

GENUA.

EST Metropolis Ligurum, in littore maris latè ſe extendens: circui tu ſuo quinq; vel ſex milliaria Italica continens. Verſus Auſtrum portum habet pulcherrimum: urbium Italiæ eſt antiquiſſima, multi ſeculis ante Romam condita: nomen ejus à *Jano* deducitur, à quo etiam tota Italia *Janiculum* olim appellabatur. Illam originem in hunc mo dum tradit *Johannes Annius in commentario ad itinerarium Antonii Pi lib. 8. inſtitut. Genua* à cognomine, ait ille, *Jani* dicitur, cui argumento eſ *Caryn Janum* promontorium, pars Genuæ veteris. Eſt enim Etruſca Hebræa, & Aramea lingua, *Caryn* idem quod *vinea*, ut etiam Divus in terpretatur Hieronymus: hinc *Caryn Janum*, id eſt, *Jani vinea* dicitur, & pars novæ Genuæ *vinea* dicitur, eo in loco, ubi eſt *S. Maria in vineis*. Ita que nomina & cognomina ſunt argumento, à quibus originem habean Genuenſes, videlicet à *Phorco* Rege, à quo *Phorcifera*: à Phaethonte,

qu

uo *Pheriton* & *Pheritiana*, à patre verò totius Italiæ *Jano, Genio, Janua,*
aryn Jana & *Genua* dicitur. *Hactenus Annius.* Ridicula ergo eſt non-
ullorum notatio, qui vel à gignendo, vel à figura genu eam dictam exi-
imant, vel à quodam *Genuino*, qui cum Phaethonte ex Ægypto vene-
t, & hanc urbem condiderit.

Status illius urbis eſt *Ariſtocraticus*, ſunt enim in ea 28. familię Pa-
iciorum, ex quibus conſilium conſtituitur 400. virorum, illique Dux
ræeſt, qui à Senatu eligitur, cui adhuc 8. Gubernatores, octo Procura-
ores, & 5. Syndici adjunguntur. Toga Ducis confecta eſt ex violaceô
oloſerico, & caput rubro ornatur pileo.

Ipſa urbs hodie pulcherrimis eſt exornata ædificiis, plateæ tamen
ugſta tenent ſpacia. Non rarò hic conſpiciuntur ædes è puro extructæ
armore.

Dux in ſuo Palatio quingentos alit milites Germanos, qui ſingu-
s diebus tempore veſpertino in area cum vexilliferis & tympaniſtis
r Præfectum vigilum circumducuntur. Offendi ego tum temporis
onnullos Sympatriotas egregios milites, Caſſellanos ſcilicet & Rote-
urgenſes, à quibus in hoc Palatio humaniter fui exceptus. Ante gra-
is in ſupremum Palatium ducentes, viſitur egregia ex albo marmore
tua referens Andream Doream.

Senatores incedunt induti togis nigris ſericis Damaſcenis, non
men ut Venetorum tam laxis & longis, capita vittę tegunt holoſericæ,
des ſimiliter muniunt calcei holoſerici. Locus autem in quo Senato-
s conveniunt, undiquaq; tapetibus auro intertextis obtegitur.

Urbs hæc ſæpiſſime à longiſſimis varias imperii & fortunæ exper-
eſt viciſſitudines. Anno *χριστογονίας* 660. eam Longobardi occuparunt,
ad Caroli Magni uſq; tempora tenuerunt. Poſtmodum vires rurſus
cuperans, opibus crevit atq; potentia, atq; expeditione in Corſicam
cinam inſulam ſuſcepta, eam expulſis inde Saracenis ſibi ſubjecit, quæ
iamnum illius ſubeſt dominio. Hanc perpeſſam cladem Saraceni ul-
ri ope & auxilio Carthaginenſium anno Chriſti 935. Genuam inva-
unt, diripiunt, & utriuſq; ſexus inhabitatores cujuſcunq; ætatis in Afri-
m captivos abduxerunt. Anno 1060. ut ex *Jacobo de Voragine* refert
cobus Craſſerus, vel ſecundum Auguſtinum Juſtinianum, anno 1101.
enuenſes in Aſia Tripolim & Cæſaream occuparunt. Temporibus
genii III. Epiſcopi Romani in Armeniam profecti, infideles debel-

 larunt.

larunt. Sæpè Venetis terra mariq; ſpolia abſtulerunt, unde *Philippus Ca merarius in horis ſuis ſubciſivis cent. 2. c. 28.* refert, quòd illo tempore, qu Genuenſes cum Venetis bello decertarint, bombardarum & tormer torum bellicorũ uſus repertus ſit. Silentio hîc involvo *Cyprum, Chium Leſbum, Cherſoneſumq;* inſulas à Genuenſibus devictas.

Primis annis nunc per quatuor, nunc per ſex, nunc per decer Conſules hęc libera adminiſtrata fuit Reſpublica, ac anno demum 1335 primum Ducem *Simonem Boccam Nigrum* conſtituerunt.

Cùm anno 1464. Carolus VII. Rex Galliæ armis Genuenſes la ceſſeret, ablegatis ad *Franciſcum Sforzam* nonnullis civibus ſubſidiur apud illum contra Regem Galliæ quæſiverunt, & ipſi urbis claves con miſerunt, poſt cujus obitum ſuſcepere *Mariam Galeazium*, & inde *Jo hannem Galeazium*, ita tamen, ut nihilominus ex civium numero etia Ducem eligerent. At cùm anno 1499. Ludovicus XII. Ludovicu Sfortiam è Ducatu Mediolanenſi expuliſſet, Genuenſes quoq; in Reg poteſtatem pervenerunt, at poſt octennium jugum illud excuſſerun expulſa ſcilicet ex urbe nobilitate, cõſtitutoq; novo Duce cive quodar qui antea tinctor fuerat: unde Rex injuriam illam nobilitati illatam vi dicaturus urbem de novo obſedit, obſeſſam occupavit, & in occupata nobilitatem intromiſit, novoq; Duci Tinctori caput amputavit, pc quinquennium verò denuò jugum Gallicum excuſſit, & auxilio Julii I Pontificis Romani priſtinæ libertati reſtituta eſt.

Anno 1527. Franciſcus Rex Galliæ urbem hanc terra mariq; ci xit, & etiam vi occupavit, quam tamen ſubſequenti anno rurſus deſeru dum nimirum legationi Genuenſi priſtinam libertatem petenti aſſe ſum præbuit.

Portu fruitur ſatis commodo, cui navale adjacet omnis gene navibus inſtructiſſimum.

In margine maris, verſus plagam occidentalem, eſt altiſſima ſp cula ſive turris, in qua noctu ignis accenſus, iter monſtrat navigantibu

Palatia urbis non tantùm marmore aliiſq; pretioſis lapidibus e ornata ſunt, ſed & ipſæ areæ verſicoloribus nitent lapidibus.

Tanto in luxu vivunt ditiores, ut ne quidem per plateam aliqua ambulare ſibi præſumant, ſed lecticis per duos bajulos portari velir quæ ad latera ad proſpectus commodum, vel per apertas feneſtras ſu perviæ, vel tanta feneſtrarum ſubtiliſſimi vitri ſubtilitate pollent, ut n pro vitro, ſed pro ipſa aura reputentur.

No

Non procul ab armamentario viſitur *palatium Doriæ*, unà cum a-
nœniſſimo quodam viridario, ubi etiam reſervantur quatuor argenteæ
nenſæ,unà cum menſæ quadam tabula ex gemmis conſerta.

Viros hæc urbs genuit generis claritate, & famæ præſtantia cele-
ratiſſimos,veluti *Bonifacium IX. Adrianum V. Innocentium VIII. In-
ocentium V. omnes Epiſcopos Romanos, Auguſtinum, Juſtinianum*, ſacra-
um linguarum peritiſſimum & hiſtoricum.

Circà hanc urbem frequentes etiam exercentur corallii è mari ex-
mptiones.

In *ſtrada nova* poſitum Caroli Doriæ palatium, & *Pallavicinorum*
aultas oſtendit præclaras ſtatuas, inter quas duæ ſunt ex lapide Lydio.
n eadem platea viſuntur etiam *palatia Spinolarum & Grimaldorum* ma-
nificè extructa. Porrò in hac urbe fœminæ præferuntur viris, incedunt-
ue veſtibus verſicoloribus, ut & virgines criſtatæ, quorum utrumq; vi-
s, ex inhibitione Caroli V. denegatum eſt.

Nulla urbs eſt Italiæ, in qua majore copia conficiantur panni ho-
lerici, utpote quorum textores hic ſunt circiter octies milleni.

Reperiuntur in hac urbe 30. Eccleſiæ parochiales, inter quas ſunt
ræcipuæ *S. Laurentii, & D. Bartholomæi.*

Solum circa hanc urbem, utpote quæ ſita eſt in loco montoſo lit-
rali, eſt infrugiferum: optimo tamen fruuntur vino, Græco nimirum
Corſico.

Et qua præcipitem Occani lavat æquore currum, — Incerti authoris.
Scandentes videas Genuæ de callibus arces
Surrexiſſe putes, ſumptuq; manuq; Deorum,
Atqui ætas veteris Genuam neſcivit Homeri.

Divitias Jani urbs & magna palatia jactat. — Guilh. Laurus.

Clavem Aquilamq; gerit duplex inſigne Geneva, — Audoënus.
Illud Papatus, hoc habet Imperii.
Hoc inſigne tuum quo jure Geneva tenebis,
Si repetat clavem Roma, Rodolphus avem.

Dites opes Aſiæ, & claros Orientis honores, — Iul. Cæſ. Scal.
Quantaq; ab Euxino tunditur ora Salo.
Piſenas acies, Thuſcæ decora inclyta pubis,
Et traxi ad Ligures Gallica ſigna manus.
Subjectis domitas tenui cervicibus Alpes,

Et tremuit noſtras Africa dura trabes.
Afflictus toties Venetus, quæ fugerat olim,
In patriis metuit tela petitus aquis.
Fruſtrà Galle cupis, fruſtrà es fruſtator Ibere,
Fruſtrà ſæva ferox Inſuber arma cupis.
Vinco ego, quum vincor, par eſt victoria damno,
Sumq́; eadem domina, ſervaq́; facta mea.
Flos Ligurum, magni Venetum Genua *æmula regni,*
Urbs præclara viris, urbs claſſe inſignis & armis,
Barbaricæ gentis magnis decorata trophæis,
Semper honos, nomenq́; tuum laudesq́; manebunt.

NOLA.

EST urbs Campaniæ, olim *Sidicinum* dicta, *Plin. lib. 2. c. 5.* eam *Trogi* ab Japygibus, *Solinus* verò à Titiis conditam ſcribit: ambitus eju olim fuit maximus, nimirum 2. milliar. & 17. paſſuum, habuit prætere 12. portas, 2. amphitheatra, unum marmoreum, alterum ex lateribu confectum, & bina templa, Jovis & Mercurii magnifica. Hodie eſt ex guum oppidum, haud procul à Neapoli ſitum.

Guil. Laur. Sannazarius.

Parva habet illuſtres Nola, olim maxima, cives.
Infenſum Muſis nomen malè grata potenti.
Virgilio optatam Nola negavit opem.
Noluit hæc eadem Joviano ruſticavati,
Hoſpitium parvæ contribuiſſe moræ.
Idcircò nimirum hoc dicta es nomine Nola,
Nolueris magnis quod placuiſſe viris.

Hujus urbis incolæ Annibali aliquando ab eo obſeſſi ſe trade voluerunt, at M. Marcellus hoſtem à mœnibus arcens, urbem à ſervit liberavit. Unde *Silius Italicus*:

Campo Nola ſedet, crebris circumdata in orbem
Turribus, & celſo facilem tutatur adiri
Planitiem vallo, ſed qui non turribus arma
Defendenda daret, verùm ultra mœnia dextra,
- υ υ Marcellus opem, auxiliumq́; ferebat.

Nol

Nola domus Phœbi, ſedes gratiſſima Muſis,
Perpetuum ſacris Vatibus hoſpitium. Fr. Franchinus.
Virgilio dulces rivos conceſſit aquarum,
Pontani ſtatuam Vatis in arce colit.
Urbs celebris dicta es vano non nomine Nola,
Nolueris ſtultis quòd patuiſſe viris.
Idcircò irriguos ſeges eſt tua læta per agros,
Et longè ante alias terra beata tua eſt.
Sis felix, meritò cùm portas clauſeris illi,
Cui rogo terra ſuas claudit & aſtra ſuas.
Annibal ut Nolam validis circumſonat armis, Phil. Lonicerus.
Altaq; terrifico mœnia Marte petit.
Illius fidei plebs irrequieta, Senatu,
Diſſvadente cupit ſeq; ſuosq; dari.
Expectatus adeſt quondam Marcellus opimis
Inſignis ſpoliis Martis & arma quatit.
Is Pœnûm toties invictum mœnibus arcet,
Conſilia & plebis ſeditioſa premit.

MEDIOLANUM, Meyland.

EST Lombardiæ ſive Galliæ Ciſalpinę metropolis, mœnibus ampliſſima, populo refertiſſima, unde majoribus totius Europæ urbibus nerito annumeratur, ad fluvium *Ticinum* ſita: hodie regno Hiſpaniæ ſubjecta. Dictam volunt à *medio* & *lana*: apud *Ambroſium* enim in quadam Epiſtola legitur, cùm à Gallicanis populis initum foret conſilium pro conſtituenda urbe, ſolo effoſſo inveniſſe ſuem dimidiam lanatam: nde ab illo portento hanc urbem *Mediolanum* eſſe appellatam. Referunt nonnulli à *Gallis Senonibus* ante Chriſti adventum anno 359. conditam fuiſſe: alii referunt eam condidiſſe *Belloveſum* Celtarum Regem, Tarquinio priſco Romæ regnante. Quantum vocem Meyland attinet, derivatur illa ab idiomate Germanico: Germani enim in hunc locum delati, ſic appellabant, quaſi Meinland. Alciatus arbitratur à Celtis primùm dictum Megdeland/ forſan à Minerva Parthenone, quæ illic colebatur. Urbis hujus faciem commendant multa ædificia publica, veluti

Palatium Delegati Regis Hiſpanorum, qui vulgò *Vice Re* dicitur, ad quod viſitur habitatio ſatellitum Germanorum, qui ſunt Pro-Regi à cuſtodia, 80. numero.

Templum cathedrale auguſtiſſimum, tum in interiore, tum in exteriore parte albo undiq; marmore obductum, variisq; picturis ubivis exornatum, Organum habens, cujus fiſtulæ ſunt argenteæ, & ſtatuis multis è Pario marmore ubivis refertum. Sacrarium verò multorum Archiepiſcoporum, & Ducum Mediolanenſium vaſa aurea & argentea, & indumenta auro gemmisq; admodum ponderoſa, ut & ſanctorum aliquot reliquias obtinet, precioſiſſimis incluſas repoſitoriis. Oſtentat idem templum aliquot auguſtiſſima monumenta, inter quę etiam eſt aliquod ex lapide extructũ Lydio, *Marini* videlicet *Caraccioli Neapolitani.*

Viſu etiam dignum eſt Palatium *Caroli Boromæi*, quem ante octennium, me Romæ exiſtente, modernus *Paulus V.* Pontifex Romanus in numerum divorum retulit.

Cœnobium Prædicatorum, quod Bibliothecam obtinet ob librorum varietatē & copiam paucis aliis Italiæ Bibliothecis poſtponendam.

Monaſterium D. Victoris, quod ſtatim poſt Apoſtolorum tempora extructum eſſe reliquit *Paulus Morigia Mediolanenſis lib. 1. de nobilitate Mediolani c. 16.*

Templum D. virginis Gratiarum videndam exhibet ædiculam ſacram, ut & monumentum, quod tamen perfectionem nō eſt conſequutum, eò quòd Dux *Ludovicus Sfortia*, qui hoc corporis ſui ſepulchrum & monumentum delegerat, in externi hoſtis poteſtatem redactus Avarici Biturigum inter mortales eſſe deſiit.

In platea *D. Laurentii* vetuſtiſſimę viginti circiter columnæ viſuntur marmoreæ, quæ vel Herculis templi, vel thermarum Herculearum ſunt reliquiæ, eo in loco, ubi hodie eſt templum D. Laurentii.

Templum D. Ambroſii, qui olim hujus loci fuit Epiſcopus, in quo olim Imperatores Romani ſoliti fuere accipere coronam ferream: cernere hic licet altare, in quo olim ſæpiùs *D. Ambroſius* ſacra peregit, poſtmodum per *Angelbertum Poſterlanum* auro obductum, & gemmis exornatum, maximi pretii. Reſervatur etiam hic liber Ambroſii propria manu conſcriptus, cum aliquibus ſanctorum reliquiis, & ænei ſerpentis imagine.

Templum D. Euſtorgii, in quo volunt cubuiſſe corpora Magorum, qui

qui tempore nativitatis Chriſti ductu alicujus ſtellæ ex Oriente Hieroſolymam adoratum Regem Judæorum venerunt, poſtquam illa Conſtantinopoli aliquandiu reſervata, illuc fuerunt tranſlata: quæ tamē rurſus ex hoc quoque loco per *Reinoldum Epiſcopum* Colonienſem, Coloniam fuere tranſlata, anno videlicet, *ut tradit Chunradus Theodoricus in Analyſi ſua Evangelica, in feſto Epiphan. 1168.*

Caſtellum della porta Jovia, omnium Europæorum ampliſſimum & munitiſſimum, ac omnibus rebus, quæ ad rem bellicam ſunt neceſſariæ inſtructiſſimum, quæ omnes intra ipſius generantur ambitum: refertum enim eſt inſtar oppidi variis ædificiis ac officinis, præſertim fabrilibus, in quibus omnia parantur ad munitionem neceſſaria: eſtque tam multiplicibus non tantùm in extremitatibus, ſed etiam in interioribus partibus vallis foſſisq; diſtinctum, ut varii illi ductus labyrinthum conſtituere videri poſſent. Ejus cuſtodia ſeptingentis Hiſpanis, & 40. Germanis commiſſa eſt. *Armamentarium* ænea quàmplurima habet tormenta bellica, tantæ capacitatis, ut glandes ferreas octingentarum librarum poſſint in hoſtem exſpuere. Viſitur hîc etiam mola aquatica, quam aqua iſto in loco ſcaturiens verſat, unde etiam inſidiis hoſtiū averti haud poteſt.

In hac etiam urbe præter ornamenta antiquitates variis in locis reperiuntur plurimæ, præcipuè verò ad portam *Jani*, & in porticu *templi S. Stephani:* nec non circa portam *Ludovicam* ad fores cujuſdam palati viſitur egregia ſtatua Apollinis, ut Medici conſiderati, pharetrati, incumbentis tripodi, & in manu laurum geſtantis, ad pedes verò jacet Cythara & Python ſerpens.

Non modicum etiam ornamentum exinde urbi conciliatur, quòd omnes ejus vici ſaxis ad amuſſim exciſis ſunt ſtrati.

Portæ in ea numerantur 22. Traditq; *Georgius* Krantz/ quòd ad unamquamq; portarum undecim millia civium referantur: hinc undecim millia per viginti duo multiplicata, hujus urbis cives conſtituent 242000. exceptis inquilinis, qui non ſunt cives.

Ob loci hujus oportunitatem Imperatores Romani frequenter vel commorati, vel etiam fixam ſedem ſibi in hac urbe conſtituerunt, veluti *Hadrianus* & *Trajanus*, qui hîc etiam ſibi condidit regiam. Item *Maximianus*, qui novo aliquo adhuc muro urbem munivit, & in eadem templum Herculi ſacrum extruxit: nec non *Conſtantinus, Valens, Valentinianus, Jovianus* & *Theodoſius*.

Sunt

Auſonius. *Sunt Mediolani mira omnia, copia rerum*
Innumeræ, cultæq; domus, facunda virorum
Ingenia, antiqui mores, cum duplice muro
Amplificata loci ſpecies populoq; voluptas
Circus, & incluſi moles cuneata theatri
Templa, Palatinæq; arces, opulensq; moneta.
Et regio Herculei celebris ſub honore lavacri,
Cinctaq; marmoreis ornata periſtyla ſignis,
Mœniaq; in valli formam circumdata lauro.
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt, nec juncta premit vicinia Romæ.

Guilh.Laur. *Urbs Mediolanum magna eſt, populoſa potensq;.*

Iul.Cæſ.Scal. *Compoſitos populos validiq; exordia regni,*
Excepit facili terra beata ſinu.
Creverat Auſonio commixtus ſanguine Gallus,
Et dabat antiquo fortia jura Pado.
Tertia ſe adjunxit tantis Germania rebus,
Et ſtetit audaci fama parata manu.
Quævis ſimplicibus jactet ſe gloria ſignis,
Cùm triplex uni contigit aucta mihi.

Alciatus. *Quam* Mediolanum *ſacram dixêre puellis*
Terram (nam vetus hoc Gallica lingua ſonat)
Multa Minerva fuit, nunc eſt ubi, nomine lecta
Mutato matris virginis ante domus.
Princeps ingentem Gallus qui condidit urbem
Inſubribus, clarus Marte togaq; fuit.
Templa, focos, ædes & diruit ille Quiritum,
Hoſtem cùm repulit Manlius arce ferox.
Gallorum Inſubres & ſanguis nos ſumus omnes,
Docta gravis liti narrat ut hiſtoria.

CAPUA.

CAPUA eſt Campaniæ urbs præclara, quam Vulturnus interfluit. Livius à Capii Sannitium Duce dictã arbitratur: alii à Camporũ latitudine

idine, qui circa illam ſunt, appellatam exiſtimant. *Strabo* inde dictam ıtumat, quòd 12. urbium Campania caput fuerit: Virgilius à Capy Æ-cȩ commilitone, qui eam condiderit, dictã mavult. Illud conſtat, quòd lim urbs fuerit præſtantiſſima, cujus ruinæ hodie ingentes cernuntur: ıobus inde milliaribus ad dextram Vulturni ripam eſt nova Capua.

Fortuna variante vices, quæ frena ſecundis Auſonius.
Neſcivit ſervare modum, nunc ſubdita Romæ
Æmula tunc.
——*Opimam* Sidonius.
Hannibal ad Capuam periit
Et Capys hinc nomen Capuanæ ducitur urbis. Virgilius.
Atrocis Capua eſt armis notiſſima Pœni. Guilh. Laurus.
Flammea ſi valeat ſuperare ſuperbia fatum, Iul. Cæſ. Scal.
Pinguem luxuriam delitioſus amor.
Hoc mollem pinges Capuam, Capuæq; *colonos,*
Et quæ aliis viſa eſt, nec ſibi meta fuit.
Non ego nunc Capua alta tuum memorabo quod urbe Georg. Fabric.
Cernitur everſa, conſtructum marmore & amplis
Porticibus, ferroq; intus plumboq; coactum.
Quid Trojane Capy, nunc urbs tua, quæ caput olim
Cum Roma æquavit, quæ cum Carthaginis arce,
Cujus mella ſatis decantet Pieris agrum,
Deliciasq; ſoli & cultiſſima frugibus arva.
En jacet immenſis urbs obruta tanta ruinis,
Vendelico (exemplum fortunæ) everſa furore,
Effodiuntur adhuc numiſmata, marmora, gemmæ,
Sub terra agricolis & luxus ſigna prioris,
Inde Liborinos campos, Fiſataq; montes
Tranſgreſſi, Capuæ *alterius nova tecta ſubimus.*
At rapidum flavi Vulturni condita flumen,
Pulchra quidem, ſed vix priſcorum æquanda ruinis.

Cauſam autem devaſtationis & ruderum exponit *Philippus Came-rius cent. 2. hor. ſucciſ. c. 30. Experientia,* ait, *ſatis ſuperq; teſtatur, ex luxu, elitiis & mollitie ſemper naſci ſuperbiam, inſolentiam, ſecuritatem & ar-gantiam, quæ vitia mox regna & urbes in manifeſtam perniciem trahere lent. Exemplum vetus memorabile habemus in Capua Campaniæ urbe flo-*

y *rentiſſi-*

rentiſſima, quæ cùm inſolentis arrogantiæ, protervieq; vitio laborare cœpi
exitium ſibi ipſi accerſivit. Teſtatur autem M. Tullius, Campanos ſem
per fuiſſe ſuperbos bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, urbi
ſalubritate & pulchritudine, ex eademq; copia, & rerum omniũ affluen
tia natam arrogantiam, quæ alterum urbi Romę Conſulem è Capua po
ſtulavit, eamq; luxuriem natam, quæ ipſum Annibalem armis invictum
voluptate vicit, & enervavit, &c. Eleganter igitur appellat Capuam do
micilium ſuperbiæ, ac ſedem luxuriæ, aitq; ingenerari hominibus mo
res, non tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ex iis rebus, quæ ab ipſ
natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur, quibus alimur & viv
mus. Atq; ita ſoli genius, ſibi ſimiles plerumq; nos gignit. Hic luxus e
ſuperbia & voluptatibus natus, effecit, ut tandem Capua illa æmula Im
perii à Romanis obſeſſa, & fame expugnata fuerit, Senatu ſecuri percu
ſo, civibus reliquaq; multitudine ſub haſta venditis, urbemq; ac agrum
omnem hoſtes publicarint, eamq; everterint, ita, ut nunc ſparſim nih
niſi ruinæ ſtupendæ, & veluti minas ſpirantia cadavera tantæ inſolenti
& arrogantiæ ſpectentur.

Achilles Statius.

Samnitum juſſis Capua eſt erepta ſuperbis,
Dardanius cui ſacra pater, cui nomina liquit,
A Jove ducta Capiis magno cognatus Juli.

De ſuperſtitibus hujus urbis ruderibus hæc reliquit *Paulus Hen*
nerus in itinerario: *Hodie*, ait, *Capua nova poſita eſt ad Vulturni ripam, al*
tero lapide ab antiquæ ruinis; quæ ingentes adhuc cernuntur juxta D. Ma
riæ Gratiarum ædem, utpote portarum urbis, theatri, aquæductuum, aliæ
moles templorum, porticuumq; thermarũ, atq; ædium ampliſſimarum. Iter
ſubterraneæ concamerationes vaſtæ, & aquarum caſtella, viſunturq; i
vepribus ac dumis columnarum ac marmorum infinita fragmina.

Silius Ital.

Luxus & inſanis nutrita ignavia luſtris,
Conſumptusq; pudor peccando, unisq; relictus
Divitiis probroſus honor, laceravit hiantem
Deſidia Capuam, ac reſolutam legibus urbem,
Proximaq; exitio truculenta ſuperbia ſemper,
Nec vitiis deerant vires, non largior ulli
Auſoniæ populo (ſic tum fortuna fovebat)
Auriq; argentiq; modus, madefacta veneno
Aſſyrio, manibus veſtris, medioq; dierum

Rega

Regales epulæ, atq; ortu convivia Solis
Deprenſa, & nulla macula non illita vita,
Tum populo ſævi patres, plebesq; Senatu
Invidia lacera & collidens diſſona corda
Seditio: ſed enim interea temeraria pubes
Delicta augebat, pollutior ipſa ſenectus.
Nec quos vile genus, deſpectaq; lucis origo
Fœdabat, ſperare ſibi & depoſcere primi
Deerant imperio, ac patriæ pereuntis habenas.
Quin etiam exhilarare viris convevia cæde
Mos olim, & miſcere epulis ſpectacula dira,
Certandum ferro ſæpè, & ſuper ipſa cadentum
Pocula reſperſis non parco ſanguine menſis.
Luxuries magnoq; ſuperbia prædita faſtu, Incerti author.
Sæpius exitio maxima regna dedit.
Altera Carthago Capua urbs fuit, altera Roma,
Cui nomen quondam Tros Capys ille dedit.
Luxurioſa fuit nimium nimiumq; ſuperba,
Scilicet hinc vitiis concidit ipſa ſuis.

FLORENTIA, ITALIS FIORENZ.

FLORENTIA eſt urbs Hetruriæ, ad radices Apennini ſita, quam Arnus fluvius mediam dirimit. Orta autem eſt ex urbis antiquæ *Feſulæ* deribus. Cùm enim *Lucius Sylla*, & *Cajus Marius* inteſtinis ſe bellis eſſerent, & Sylla tandem victor extitiſſet, militibus facultatem Feſu- condendæ conceſſit, qui ad Arnum urbem condiderunt, quæ tum *entia* ab amne profluente dicta eſt, ſicut incolæ *Fluentini*. Poſtmo- m verò ubi florere incepit, à flore *Florentia* appellata eſt, atque hinc am pro inſigni uſurpat lilium, ac tantoperè ſuccrevit, ut hodie in ipſa merentur nonaginta millia civium: quoad pulchritudinem omnibus liæ urbibus palmam proripit, ſiquidem vici ejus lapidibus latis arte ciſis ſunt ſtrati. Pontes, fora, & alia loca publica ſtatuis marmoreis in- nioſiſſimis exornantur, veluti eſt in foro ſtatua ærea auro obducta,

Coſmi Medices, ſtatua Neptuni, equos ſupra fontem regentis, &c.

Præterea urbi maximum ornamentum ædificia publica, templa palatia & Xenodochia conciliant. Præcipuum auté templum eſt *Mariæ Floridæ*, quod unà cum turri maximæ capacitatis & amplitudinis marmore eſt obductum, in hujus templi ſummitate eſt foramen rotundum per quod pridie Idus Junii Sol radios emittit, & definitum in templi pavimento circulum attingit, quod nullo facit tempore alio: è regione hujus turris eſt alia ſimiliter marmorea, at multò minoris amplitudinis quamvis verò illa turris hanc adæquet altitudine, attamen illa propte craſſitiem hac apparet longè inferior.

Eſt autem hæc è marmore inſtar eboris micante tam pulchrè variis coloribus elaborata, ut ciſtam aliquam noviter ab arculario quodam artificiosè inſertis lignis extructam veriſimilius, quàm turrim repræſentet.

Hiſce etiam vicinum eſt templum rotundum, quod olim Mart fuit conſecratum, at hodie *Johanni Baptiſtæ* eſt ſacrum, cujus portæ ex ære conflatę, hiſtorias veteris & novi fœderis magno exhibent artificio. Inter palatia ſunt duo Ducis, unum Strozæ, & aliud Pithi.

Non procul à Principis ſtabulo viſitur quædam ferarum cuſtodia in multas areas diſtincta, diſtinctio autem illa facta eſt per muros, ita, ut in ſummitate murorum ſit commoditas deambulandi, & de illis in ſingulas areas pateat proſpectus, quarum quædam leones, quædam Tygrides, quædam lupos, quædam urſos continet, quarum ipſemet ante octo annos ſpectator extiti. Ducum autem Florentinorum proſapia adhuc eſt neoterica, nam anno 1535. *Carolus V.* Imp. Rom. primum Ducem Florentinum rogatu Pontificis Clementis, *Alexandrum Medices* conſtitui

Viros etiam de literis optimè meritos hæc urbs produxit plurimos, veluti tres Pontifices Romanos, *Clementem VII. Leonem X. & X* *Accurſium* gloſſatorem juris, *Franciſcum Petrarcham, Dantem, Picum Mirandulam, Palmerium, Landinum,* totamq; *Strozarum* familiam, *Johannem Boccatium,* qui de *genealogia Deorum libros quindecim, & unum de 81. claris mulieribus* edidit. *Marſilium Ficinum,* qui Platonis opera Latinitate donavit. Gignit ſolum circa hanc urbem generoſiſſimum vinum, dictum *Trebulanum*, vulgò *Trebiano*, quod præſtantia ſua vinum Malvaticum adæquat.

Scaliger. *Parva fluentiſonis aggeſta Fluentia ripis,*

Mol

Mollia de nitido nomina Flore capit.
Fæſula regnabat, verùm meliora ſequutus,
Martius antiquas detulit amnis opes.
Divitias Hera, Mercurius diſcrimina linguæ,
Ambitioſa, ferox, bellacia, flammea Mavors
Pectora, magnificam docta Minerva manum.
Jupiter oſtendit cœleſtes mentibus aulas,
Si renuta tribuit dulcis Apollo ſonum.
Vera vetus Romæ ſoboles, aliena requiris
Mutua quæ proprias vertis ad arma manus.

Templum D. Laurentii munificentiſſima Ducum obtinet monumenta, nec non monumentum *Pauli Jovii Novoconi, Epiſc. Nucerini.*

Ad S. Mariam novam eſt Cœmiterium, in quo 24. horis abſumuntur illata cadavera. In monaſterio *S. Marci* Ordini Monachali ſe ſubjecit *Hieronymus Savanarola,* qui poſtmodum, cùm Papæ doctrinæ contradiceret, anno 1498. crematus eſt.

Monaſterium l' Abadia ab *Hugone* quodam *Marchione Brandenburgico* eſt extructum, cujus etiam obtinet monumentum.

Bibliotheca ad D. Laurentium libros manuſcriptos obtinet 4800.

Hunc ergo emenſis tandem Florentia *cœlum* — Andr. Lymvicus.
Turribus attingens ſurgit, regalia tecta
Coſme *tuq; oſtentans, taceo nunc templa, magiſtros,*
Et ſtudiis donata piis ſplendentia tecta.
Bella quidem es, meritò Florentia *bella vocaris,*
Italiæ exigerem ſi vitæ tempus in oris,
Hetruſcis ſolum peterem conſidere in arvis.
Ah quoties latam (ſed fruſtrà) errando per urbem,
Sciſcitor Hetruſco præſtans ubi Norbius *antro*
Mandatus fuerat, fuſo qui ſanguine magnum
Tinxerat Oceanum, pro Danis quando gerebat
Bella ſuis, Carolo hic Quinto dum militat, atq;
Invectis animis portas pulſat nociturum,
Non fugiens telum, dubiis fortiſſimus annis
Fortiter occubuit, moriens ſibi nomen in illis
Immortale parans oris.
Florida vernali ſimilis Florentia *flori.* — Guilh. Lamus.

Incertus.

-----Præcipiti Florentia nobilis Arno,
Ter quater ingenio felix, ſpectabilis altis
Turribus.

Matth. Chytr.

Fœſula quondam dictos ab Atlantide montes
Aſpicit, Hetruſcæ caput urbs Florentia *terræ.*
Magnum opulentum, ingens vario de marmore templum,
Conſpicuum tabulis, centum ſublime columnis,
Et duo præterea ſimili ſplendentia luxu,
Regalesq; domos, & Coſmi videris arces.
Quid tibi jam multos, quos Bibliotheca recondit
Egregios, rarosq; libros? quid Principis hortos?
Marmora ubi in varias, & ſaxa exciſa figuras,
Et platani inſignes, foliis cernuntur amœnis,
Quid tigres, aquilasq; leves, fulvosq; leones?
Quid repetam celebrata aliis monumenta Poëtis?
Vis breviter dicam? nihil ingenioſa vetuſtas
Invenit, nihil extruxit, nihil edidit unquam,
Iſtius ingenium quod non æquaverit urbis.

Georg. Fabric.

Quo trajecto altas monſtrat Florentia *turres,*
Hetruſcis caput in populis, pulcherrima rerum.
Hic decora illius regionis, tertia templa
Marmorea, & nitidum ſacrato fonte ſacellum eſt,
Cujus portæ auro fulgent, atq; ære coruſcant,
Antiquis plenæ hiſtoriis, non Jupiter auro
In gremium Danaes ut vinxerit, utq; labellis
Tyndaridis mendax immerſerit oſcula Cygnus:
Sed tener ut natus ſit paupere virgine Chriſtus,
Et quæ divino cecinerunt pectore vates
De puero, veri perſonam hominisq; Deiq;,
Qui tulit, & lapſam reparavit morte ſalutem.
Proxima cui ſurgens de marmore turris ad aſtra,
Nobile opus, cui vix nova magnificentia cuiquam
Par habet, & priſcis celebrari digna Poëtis,
Hæc ut magna, parum laudis tamen ipſa merentur,
Sed tot doctorum monumenta vetuſta virorum,
Græcorum inprimis, quorum permulta latêre,

Non-

Nondum excuſa tibi retulit Victorius ore.
Scilicet hæc uni Medicææ gratia genti
Debetur, per quam ex Aſiæ, Europæq; ruinis
Servati tot ſunt Heroës, & addita divis
Nomina, qui totam præceptis poſteritatem
Formarent, animoſq; rudes poſt fata docerent.
Quóſne, Coſme, premas, per te immortalia facta,
Per patrium caput, & per publica vota precamur.
Nos verò ſtudiis & Muſis dedita turba,
Æternis inſcribemus tua nomina chartis.
Cætera quid referam, lautam viſenda per urbem?
Ordine nam ſtructos vicos, campoſq; patentes,
Et pontes Arni deſcribere, Cæſaris arcem,
Strozarum, Medicumq; domos, regalia tecta,
Patriciam ſedem, tum nil quibus extat Hetruſcis
Clarius in populis, ædes ubi plurima turba
Vivit egenorum, & ſine ſumptu paſcitur ullo,
Ingenii majoris opus.

Florentinus etiam fuit Angelus Politianus, cujus non uno in loco ioc in opere allegantur poëmata.

AQVILEJA; Germanicè Aglar.

EST urbs Carnorum, ad fluvium Timavum condita. De qua ita *Strabo* refert: *Aquileja à Romanis condita in Italia, incumbentibus Bararis oppoſita Emporium Illyriacarum gentium, &c.* Fuit olim Romanoum colonia, pulchro amphitheatro ornata, imò aliquandiu fuit ſedes mperatorum, *ut ex Joſepho conſtat.* Hodie tamen pauci ejus numeranur incolæ, priſtinæq; ſuæ glorię oſtendit tantùm rudera: ruinæ ejus caua fuit Attila Rex Hunnorum, qui per tres annos illam obſeſſam tandem olo æquavit, quam poſtea Narſes Dux Juſtiniani Imperatoris priſtinæ bertati reſtitutam denuò extruxit.

Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo. Martialis.
Hic Aquileja decens, celſis caput inſerit aſtris. F. Avienus.
Illa potens opibuſq; valens Roma altera quondam Auſonius.

Itala

Itala ad Illyricos objecta colonia montes
Mœnibus & portu celebris.
Quæ ſolas monſtrat veteres Aquilejæ ruinas.

Iul.Cæſ.Scal.

Diva, parens terræ, fortes quæ conſpicit Hiſtros,
Nobilis Italiæ janua prima tuæ.
Barbarici miſera incurſus objecta furori,
Triſtis inhumanâ facta ruina manu es.
Inclyta pro Heſperiis, ſed cum cædis hoſtia terris,
Non poteras melius vivere tota volens.
Quæ doctore fuit felix Aquileja Marco,
Subditur urbs Venetis nunc quoq; Marcicolis.

BONONIA.

BONONIA eſt antiqua & populoſa, multisq́; palatiis adornata, Hetruriæ civitas, in octava regione Italiæ ſita, olim dicta *Felſina* Italis hodie *Bologna*, ad radices montis Apennini condita, ita, ut à meridie Apenninus immineat: ab ortu amnis *Sapina*, eamq́; fluvius *Rhenus* interfluit: continet in circuitu ſuorum murorum 7. milliaria: *Matthias Quado* in ſuo libello de potentia & proventibus Cęſarum refert, quòd in hac nonaginta millia hominum numerentur.

Anno 323. privilegiis Academicis à *Theodoſio* Imperatore fuit condonata. Habet 12. portas. Forma ejus eſt inſtar navis oneratæ. Ædificia pleraque columnis inſiſtunt, quæ longiſſimas porticus conſtituunt, ut quis intra illas ambulans immunis ſit à pluviis.

Præcipua ejus ædificia ſunt *Palatium Cardinalis*, qui in illa urbe vices Papæ, ad quem ea ſpectat, ſuſtinet, ac 100. Helvetios ſuſtentat ſatellites, qui illi ſunt à tutela corporis.

In exteriore parte ad forum ſpectante, oſtentat *ſtatuam Papæ Gregorii XIII.* Juxta hoc palatium viſitur fons multis adornatus imaginibus, per multiplices ſiphones aquas emittens.

Cives plurimum in ſericis texturis conficiendis occupati ſunt.

Reperiuntur eadem in urbe binæ turres ſibi invicem è regione poſitæ, quarum una eſt quadrata, non lata, ſiquidem eam ſex viri expanſis brachiis amplecti poſſunt, at 130. orgya alta: altera verò ad unum la-

tu

tus artificio propendet: eſtq; hodie non ultra 40 orgia alta, quoniam in ulteriore altitudine demolitionem paſſa eſt propter circumhabitantes cives, qui ſibi ob ruinam metuebant.

Collegium dictum *Sapientia*, ob elegantem ſtructuram, porticus columnis marmoreis inſiſtentes, & varias picturas, alicui quamvis præſtantiſſimo vix cedit Palatio. In circuitu memini mihi oſtenſam fuiſſe à miniſtro publico Academiæ facultatis Germanæ imaginem cujuſdam Profeſſoris Medici, qui illis, qui naſo fuêre deſtituti, exſectis è brachio carnibus naſum procreare potuit: reperiuntur in illo 30. multis ornamentis condecorata auditoria.

Templum S. Dominici multis ſericis tapetibus obductum oſtentat quoddam altare cum figuris ex alabaſtro & marmore ſummo artificio ſculptis: infra illud altare requieſcunt oſſa D. Dominici. Huic templo junctum eſt *Monaſterium fratrum Dominicanorum* magnificentiſſimũ, & multis porticibus amplum. Templum hoc deſtinatum eſt ſepulturæ ſtudioſorum Germanorum, unde in illius circuitu hæc leguntur carmina:

Siſte gradum, ſpecta monumentum hoc quæſo viator,
Quod pia, quod cultrix legum Germana juventus
Condidit, ut genti pateat commune ſepulchrum,
Ut Germanorum manes poſt fata quieſcant. Anno 1401.

Viſitur in eadem urbe *Monaſterium S. Salvatoris, D. Franciſci, D. Auguſtini*, quorum hoc adjunctum habet templum *D. Jacobo* ſacrum, precioſiſſimis picturis ornatum.

Extra urbem, verſus orientem, eo in loco, ubi iter eſt ad montana Florentina, in altiſſimo monte elegantiſſimum poſitum eſt *S. Michaëli ſacrum Monaſterium*, è quo totius urbis patet proſpectus. Multos habet circuitus, at in medio eſt area figuræ rotundæ & oblongæ, cujus latera ex aeris precioſiſſimis conſtant picturis, cancelli etiam hic cernuntur auro obducti: vix ullum reperies in tota Italia hoc magnificentius.

Hieronymus Albertuzzo, & *Johannes Garzo* arbitrantur, quòd hæc urbs antiquiſſimis Italiæ ſit annumeranda, utpote quæ poſt diluvium à quodam Scytha ſit condita, & ab ejus filia *Felſina* dicta, *Felſina* appellata: at apud *Sempronium* eſt, quòd à Felſina Rege Thuſco conditore ita denominata ſit.

Poſt diras rerum clades, fatiq; ſuperba
Imperia & Martis quæ fera juſſa tuli. Iul. Cæſ. Scal.

Hic primùm meq́ atq́ alios cognoſcere cœpi,
Depoſuiq́ animi barbara ſceptra mali.
Et didici quàm non fueram, quàm deinde futurus,
Quem bona abortivum ſic tuerere parens.
Quæ cauſas, quæ cunctarum primordia rerum,
Quæ divini operis prima elementa doces.
Cœleſteſq́ plagas & ſanctæ commoda vitæ,
Et ſi quæ è numeris nata figura latet.
Cùm reliquas ſuperes divinis legibus urbes,
Non ſulci omnigeno germine cedit honos.
Arma viris connata, animus conterminus aſtris,
Atq́ ardens vitæ ſtat melioris amor.
Si cives dederas, ſi magna Hetruria leges,
Accipe, quæ poſſis dicere, redde libens.
Petr. Angelius. *Qua ſeſe latè ſpacioſa* Bononia *campis*
Explicat urbs, magna nobilitate potens.
Guilh. Laur. *Fertilitate ſoli ſtudiiſq́ Bononia claret,*
Urbs populoſa potens, diviſq́ Bononia magna
Fertilitate ſoli præſtans, ſtudiiſq́ beata.
And. Lymvicus. *——Populoſa Bononia muros*
Oſtentat validos, ſtudiorum jure parentis
Nomen habens, nam doctiloquis hæc ſemper abundat.
Magnificiſq́ viris, quos juſta tollere laude
Nemo poteſt, quis quæſo recens extructa Lycæa,
Fornicibuſq́ ædes cultas cantare valebit?
Anton. Cordus. *Quali conſilio ſe Felſina magna gubernet,*
Non eſt ingenii noſcere, Codre, tui.
Conſilium dedit huic ſanum Neptunus equeſter,
Jupiter huic mentem juſtitiamq́ dedit.
Alcides animos complevit robore, partes,
Quæ doceant, docuit virgo modeſta ſuas.
Non facilè auditur populus ſapientior alter:
Alter, qui quoq́ ſit juſtior, eſſe nequit.
Nec, qui Felſineam plebem, forteſq́ tribunos,
Se virtute aliqua vincere dicat, erit.

Sic pacem æternam ſervare Bononia fertur,
Sic libertatem, ſic ſua jura tenet.

Fuit in hac urbe olim Profeſſor *Carolus Sigonius Mutinenſis*, vir doctrinæ incomparabilis, qui præter alia ſcripta edidit faſtos & triumphos Romanorum. *Leander* in ſua etiam Roma tradit, quòd hîc etiam aſſerventur Biblia in altari compacta, ipſa *Eſdræ* manu conſcripta. Olim hæc urbs ad Exarchatum pertinebat, donec eam Carolus Magnus Papæ traderet, in cujus poteſtate etiámnum exiſtit.

Hanc urbem alii à bonitate, alii verò ab invadentibus eam hoſtibus *Bojis*, ut *Antonius Cordus*, & *Hadrianus Cardinalis* in ſequentibus carminibus, *Bojoniam* dictam volunt, donec excuſſo Bojorum jugo *Bononia* appellaretur.

Templum D. Franciſci habet monumentum *Accurſii gloſſatoris* juris civilis, nec non *Buccaferri & Odofredi.*

Templum D. Stephani, olim Iſidi & Serapidi, Divis Ægyptiis, ſacrum fuit.

Templum D. Petronii magnifico ſumptu extructum, foro adjacens, obtinet Epitaphium quoddam Ducis Bavariæ.

Palatium Legati Pontificii viſendas in ære exhibet aliquot Pontificum Romanorum in ære ſtatuas, veluti *Gregorii XIII. Clementis VIII. & Innocentii IX.* ſicut ad portam *Bonifacii VIII.*

In Cœnobio corporis Chriſti monſtrant corpus *S. Catharinæ Bononienſis*, ſellæ impoſitum.

In Palatio *Camilli Bolagnini* multæ antiquitates viſuntur, veluti variæ in numiſmatibus Imperatorum effigies, effigies Socratis in pretioſiſſima gemma. Inſtrumentum muſicum, ex campanularum pulſu ſuavem harmoniam edens: ſtatua Jairi artificioſè ſculpta, cum hac inſcriptione:

Reſpicit, aſpicio, tu proſpice, nam ſapere hoc eſt,
Quæ fuerint, quæ ſunt, quæq; futura ſient.

Digna etiam ſunt viſu *Academiæ Collegia*, veluti *Collegium Campegii* ex ſaxis ad amuſſim cæſis, ſplendidè extructum: *Collegium Hiſpanicum*, cujus alumni togati cum liripippio incedere coguntur: *Marchianum*, & inprimis Scholæ publicæ, *Sapientia* dictum, cujus ſuprà facta eſt mentio.

Studioſorum Germanorum natio duos habent Conſiliarios, qui officium iſtud ſubeuntes Comites Palatini efficiuntur.

Ante *templum D. Gervaſii* viſitur monumentum *Azonis* Juriſconſulti illius celeberrimi, qui anno Chriſti 1200. inter vivos eſſe deſiit.

Domus ſacra *dei ſervi* obtinet monumentum *Roberti Machiavelli*, cum hac inſcriptione:

D. O. M.

Roberto Machiavello viro omnibus belli paciſq; artibus prædito, qui Aſcanio Columnæ, Regni Neapolitani Coneſtabulo, Præfectus cohortis Prætoriæ, Carolo V. Cæſaris peditum centurio fuit, & Franciſco atq; Henrico Francorum Regibus, Herculiq; Ferrariæ Duci in fœdere Pauli IV. Pont. atque ejuſdem Henrici, primariam in inſtituendis aciebus operam præſtitit, Ulpiani expugnationi præfuit, ac demum cuſtodum Romanæ arcis à Gregorio XIII. Pont. conſtitutus, in eo munere Romæ, mortem jam provectæ ætatis oppetiit.

Anton. Cordus.

Principe Benticolo renovata Bononia nuper
Tam vetus eſt, primos dicere neſcit avos.
Nec priſcum retinet nomen, nam Felſina *quondam*
Dicta fuit, Thuſci dum caput orbis erat.
Hinc ego Felſineam, quæ nunc Felicina vocatur,
Crediderim patriæ nomen habere domum.
Iſta Bononinæ *veluti cognomina genti*
Fecit, ut à patriæ nomine ſumpta novo.
Tempore, poſt Trojæ excidium, quo venit in oras
Dardanus Auſonias, Felſina *clara fuit:*
Et tulit auxilium Phrygibus, quum Daunius heros
Fatalis profugos pellere vellet agros.
Fecit idem quoties animoſa nepotibus illis,
Sub leges orbem qui poſuere ſuas.
Deniq; nunc illis, nunc his agitata procellis,
Concidit in cineres *Felſina priſca ſuos.*
Romulidæ auxilii memores, inſtructa virorum
Huic tranſſcripſerunt millia terna loco.
Sunt data quæ fuerant Bojorum *rura colonis,*
A quibus urbs nomen nunc habet ipſa ſuum.
Sunt quoq; plena bonis, opibusq; viriſq; videntes,

Hæc

Hæc loca qui dicant à bonitate ſoli.
Sed tamen inde novi bellum vitare coloni,
Atq; frui campis non potuêre datis.
Præcipuè quum Sylla ferox peſſundaret urbem,
Et diro foſſus vulnere Panſa foret.
Pontifices venêre novi poſt ſecula multa,
Qui ſibi neſcio quo jure tributa petunt.
Nunc capiunt urbem, captâ nunc urbe fugantur,
Nunc ibi libertas, ſed malè tuta manet.
Poſt varios caſus & mille pericula tandem
Se facit unius Felſina *tota ducis.*
Et modò Thaddæus princeps hic jura miniſtrat,
A quo ſtirps clarum Peppula nomen habet.
Et Gozadinæ modò ſumma potentia genti
Tradita, quæ magno digna favore fuit.
Nanus idem tentare parat, magnoq; tumultu
Vult Gozadinos prima tenere ſuos.
Quam mox, ſed brevibus ſtirps Zambecharia ſceptris,
Urbem alio princeps tempore ſpontè regit.
Bentivolus patriâ poſt hos eſt urbe potitus,
Civibuſ & mitis mitia jura dedit.
Invidere mali cives, ſummuſq; ſacerdos
Priſtina tentavit ſubdere jura ſibi.
Hinc odia, hinc lites, hinc prælia dira quotannis,
Hinc & civilis ſparſus in urbe furor.
Anguigerum vocat ille ducem, vocat ille togatum
Pontificem, pars hæc libera jura tenet.
Anguiger interea pro libertate loquentes
Advocat, & durâ compede quemq; premit.
Ecce bonus civis (dictu mirabile) civem
Liberat, & patriæ dat ſua jura ſuæ.
Quem tamen audaci ſceleratus proditor enſe
Occupat, & puro ſanguine ſpargit humum.
Heu crudele nefas: verùm ſic fata ferebant,
Crederet ut parti pars vitiata bonæ.
Tunc procul eſt pulſus ſceleratus ſanguis ab urbe,

Et preſſit diros vaſta ruina lares.
Tandem pax rediit, redierunt otia tandem,
Et ſub Bentivolis tuta fuêre ſuis.

Idem.

Sol quantum ſtellas ſuperat, vel Luna minores,
Tantum alias urbes Felſina *docta premit.*

Hadrianus Cardinalis.

Urbs antiqua, ingens, Hetruſcis regia quondam
Felſina, *tum Bojis fato irrumpentibus impar,*
Accepiſſe novum fertur Boionia *nomen.*
Verùm ubi ſunt Boji Romano milite pulſi,
Barbariem excuſſit, cœpitq; Bononia dici.
Subditur ad Boream radicibus Apennini,
Planicie acclivi, procumbens Solis ad ortus,
Inter aquas Sapinæ & Rheni, quarum utraq; in urbem
Ducta vehit, revehitq; rates, piſtrinaq; verſat
Æmiliæ decus, & belli, paciſq; patrona,
Dives opum variarum, & nullius indiga cultus,
Muſarum domus, atq; omnis nutricula juris.

Ioh. Iac. Boiſſartus.

Muſarum, legumq; parens, urbs Felſina *clara,*
A cupreſſiferis Felſina *nota jugis.*

Iacobus Strasburgus.

Doctrinæ ſedes eſt ampla Bononia, quondam
Illa Theodoſio Cæſare facta potens.
Affluit ingeniis, patet omnibus hoſpita terris,
Utraq; quaſi celſo deſpicit urſa polo.
Illam Felſineam *quondam dixêre coloni,*
Quam parvus placidâ Rhenus inundat aquâ.

Georg. Fabric.

Sceptra Theodoſius ſua cui ſubmiſit, & eſſe
Virtutis juſſit, doctrinarumq; magiſtram,
Magnanimus verè & ſapienti pectore princeps.
Inde vigent moreſq; boni, & concordia felix,
Creſcit honor patriæ, laus genti & fama paratur.
Illic Cæſareum juvenem Mutinenſibus olim
Adjunctum auxilio, captum per prælia, fulgens
Æs loquitur, cujus pro libertate daturum,
Fertile Felſineos aurum circum undiq; muros,
Promiſiſſe patrem nil juvit, quatuor ille
Luſtris, dimidioq; tulit non debita vincla:

Don

Donec eum fatum cœleſtibus intulit oris.
Æmiliæ princeps populoſa Bononia *terræ,* Nath.Chytræus.
Inclyta rectorum ſtudiorum mater,& altrix,
Pura ubi Felſinei ſunt proxima flumina Rheni.
Hîc ſi nobilium ſedes,præcinctaq; latis
Atria porticibus, ſi celſa palatia Muſis
Structa recens,laudare velim,ſi tollere ſummos
Doctrinâ & virtute viros,Sigonius inter
Quos nitet,ingenioq; ſenex Dardanus acuto,
Et plures alii, citius vineta racemos
Quot generent ibi,vel ſulcos numerare liceret.
Felſina,præterquàm quòd amœna loco q; ſituq;, Meliſſus.
Juxta Apennini condita plana jugum.
Delitium Italiæ mereare una omne vocari,
Æmiliiq; itidem dulcis ocellus agri.
Ipſe Poëtarum lauris viridantibus hortus,
Præ reliquis ad ſe lumina noſtra rapit.
Omnia pulchra ut in hoc,pulchra omnia ſic & in urbe,&
Extra,& pulchram urbem quæ comitantur opes.
Unum eſt,quòd mater ſtudiorum *nobilis audis,*
Quid pulchro hoc uno pulchrius eſſe poteſt?

CREMONA.

ROMANORUM eſt colonia, ad Padi ripam condita, in agro fertiliſſimo,& vini optimi feraciſſimo: multis latis ac longis plateis, mul-is nobilibus, multis ædificiis, & in ſummo templo inſigni turri cla-a. Unde proverbialiter dicitur: *Unus Petrus Romæ, unus portus Anconæ, na turris Cremonæ.* Condita primùm fuit T.Sempronio,& P.Cornelio Coſſ.ingruente in Italiam Hannibale.Eam olim M.Antonius Veſpaſia-i copiarum dux ſolo æquavit: Veſpaſianus verò reſtituit.

Fœcundi decorant campi turriſq; Cremonam. Guilh. Laurus.
Quis modus eſſet agris,& quanta licentia frugum, Iul.Cæſ.Scal.
Verba peregrinâ Gallica voce notant.
Inde ſolum nati lætum dixêre Cremonam,
Quin Latio vox eſt delitioſa Cremor.

Uſq;

Uſq; adeò longo reddit cum fœnore tellus,
Præteritiq; hornus commoda riget ager.
Deficit & cultrum, & vomer, non deficit uber
Laſſa manus, trita ſarcula, feſſa Ceres.
Reddant penſum aliæ, noſtræ lex unica terræ eſt,
Et votum domini, & ſpem ſuperare ſui.

Cremonenſis fuit *Baptiſta Platina*, qui ſcripſit hiſtorias Pontificum & in illis, quamvis ipſemet ſit Pontificius, Pontificum ſtupra, ambitionem, artes magicas, & alia ſcelera egregiè taxat: & *Realdus Columbus Anatomicus*, cujus de corporis humani conſtitutione libri extant 15. Viſitur præterea in hac urbe munitiſſimum *Caſtellum*, quod tuentur milites Hiſpani, nomine Regis Hiſpaniarum: elegans item *Cœnobium Dominicorum & S. Laurentii.*

Petr. Myrteus.
Ergo ego, nobilium ô genitrix, atq; hoſpita vatum
Mantua, quod nimium vicina Cremona Maroni
Obfuerit, ſolus pœnas abs te ipſe repoſcor?
Illi ſoli tantum damnum tulit, aſt ego de te
Mantua, deq; tuo meritus bone principe, cura
Pro patria & vitam, & cineres tibi reddere cogor.

PAPIA, TICINUM.

EST urbs Inſubriæ, ad Ticinum amnem in loco fertiliſſimo ſita, pr clariſſimis templis, ædificiis & turribus decorata. Fuit olim urbs libera Imperialis, quam poſtea Johannes Galeatius Ducatui Mediolaneſi adjecit. Eſt ob cladem Caroli V. cum Rege Galliæ commiſſam cebris. *Plinius* eam à Levis & Maricis Liguribus conditam affirmat: a verò à Gallis, Bojis & Cenomanis, fluvii Ticini accolis. Magna inſup hæc urbs clade affecta eſt, partim ab Attila Hunnorum tyranno crudeliſſimo, partim ab Odoacro Herulorum Principe, nec non à Gothis, Longobardis, qui eam aliquandiu poſſiderunt.

Huic urbi vicinum eſt *Therotrophium*, quod primùm fundavit Johannes Galeatius, primus Dux Mediolanenſis, & illud muro cinxit, cujus amplitudo eſt 20. milliarium Italicorum, hodie *Bartum* appellatur.

Rud. Agricola.
Ticinum ô decus urbs magnum, & mirabile rerum,

Cu

Cujus par cœlo, & terræ quoq; gloria par eſt:
Salve clara viris, ô magnis curribus ingens,
Quis digno meritas dicet tibi carmine laudes?
Bella quis, & bellis dubia certantia palmâ,
Laudabit ſtudia & digno decorabit honore?
His ſiquidem (liceat vera ædere) vincis Athenas:
Te petit Hiſpanus, Gallus quoq;, flavaq; pubes
Te Germana petit, longis nos mittit ab oris
Friſia, in ignotis tanta eſt tua gloria terris.
Nec mihi nunc craſſos, non raptum morte Catonem,
Non Ruteos memorare vocat, non artibus omnes
Omnibus excultos, ſecla hos ventura loquentur,
Quod potero, precibus te proſequar, optime rector
Rerum, tu clemens hanc urbem protege, ſicq;
Felix ſub divûm ſit nomine tuta Papia.
Qua citus Eridani ditat Ticinus arenas, Iul. Cæſ. Scal.
Gratus honoratas hoſpitis hoſpes aquas.
Lux ſtudiorum ingens, Regum pulcherrima ſedes,
Signat inexhauſti jugera plena ſoli.
Devictâ Italia, reliquis voluêre relictis,
Magnanimi hac potius parte ſedere duces.
Pace tua, Heſperia alme parens, hæc dixero quanta es,
Quantave ſum, totum es, pars tamen una placet.
Luget adhuc toties bellis quaſſata Papia. Guilh. Laurus.

Reperitur in hac urbe Juriſconſulti præſtantiſſimi *Baldi* tumulus, qui anno 1528. diem ſuum obiit, cujus tale legitur Epitaphium:

Clauditur hoc Baldi *Franciſci tegmine vultus,*
Doctorum princeps Peruſinâ conditus arce.

Anno 794. Carolus Magnus in hac urbe *Academiam* erexit, *ut teſtatur Sabellicus in opere ſuo hiſtorico lib.8.* Alii verò referunt, quòd privilegia Academica acceperit indultu Caroli IV. Imperatoris.

Anno 1461. *Collegium Jeſuiticum* Gregorius XIII. condidit.

In templo S. Petri viſitur ſepultura D. Auguſtini.

Viſitur in eadem *Caſtellum*, quod tuentur milites Hiſpani nomine Regis Hiſpaniarum.

CROTON.

EST oppidum in ſinu Laurentino ſitum, ad amnem *Æſarum*, in quo olim Athletæ omnibus aliis antecelluerunt, unde etiam à plauſu & ſaltatione nomen ſortitum eſt. Conditam eam refert *Strabo* à Miſcello Achivo, qui unà cum Archita Delphos profectus, conſulto Oraculo, quum alterutrum polliceretur Deus, loci ſalubritatem deligens, *Crotonem* ædificavit: Architæ opum optione facta, qui Syracuſas condidit. *Pythagoras, Samius & Milo* præcipuè hanc urbem reddidere celebrem, hic quia illius civis erat omnium Athletarum præſtantiſſimus, ille verò quòd Philoſophus acutiſſimus.

Guilh.Laur. *------Crotonq;*
Quam pulcher gratam præterfluit Æſarus urbem.

Iul.Cæſ.Scal. *Alta* Croton *nunquam metuit contagia peſtis,*
Virtutis faciem, ac numeros metire, viator:
Sive oculis, ſeu tu mente, Crotona, vides:
Quot cives, tot victores: nam nomina palmas,
Pauperis eſt populi dinumerare ſuas.

Nic.Reuſnerus. *Sive placent animi vires, ſeu corporis, una*
Civibus urbs donat munus utrumq; Croton.
Tot pugilum mater ſimul inclyta, totq; Sophorum
Græcia victores quos canit ipſa ſuos.
Illic Pythagoras, illic Milo vixit, uterq;
Inclytus, hic Sophiæ viribus, iſte manu.

Fruebatur autem hæc urbs, Tarento finitima, aëre ſaluberrimo, u
proverbio locum dederit: *Crotone ſalubrius.*

Sunt nonnulli etiam, qui hanc urbem à Diomede conditã velin
at Ovidius Crotonem quendam conditorem illius conſtituit, ubi etiar
Pythagoræam diſciplinam illic habitam attingit.

Ovid.lib.15.metam. *Nec procul hinc tumulum ſub quo ſacrata Crotonis*
Oſſa tegebat humus, juſſaq; ibi in comia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia conſtabat certa primordia fama
Eſſe locis, poſitæq; Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic ortu Samius, ſed fugerat unà,

E

Et Samon & dominos, odioq; tyrannidis exul
Sponte erat, isq; licet cœli regione remotus,
Mente Deos adiit, & quæ natura negabat,
Viſibus humanis oculis ea pectoris hauſit.
Cumq; animo & vigili perſpexerat omnia cura
In media diſcenda dabat cœtumq; ſilentum,
Dictaq; mirantum magni primordia mundi,
Et rerum cauſas, & quid natura docebat.

TEGESTRA.

EST urbs Illyrii, juxta Aquilejam ſita. *Artemidorus* eam *Tergeſtrum* vocat, hodie *Trieſtum* dicitur. *Ptolemæus lib. 3. cap. 1. Tergeſtum* Iſtriæ oloniam vocat. *Plinius lib. 3. cap. 8.* coloniam *Venetorum* appellat, quæ 000. paſſuum ab Aquileja diſtat.

Quà ſalis Adriaci trahitur vaſtiſſimus æſtus, Dionyſ. Afer.
Atq; ſinum penetrans Aquilejum colligit undas,
Alta Tegeſtræ in poſtremæ mœnia terræ,
Quà ſinus Ionius finitur gurgite vaſto.

MUTINA.

TRABONI eſt civitas Galliæ Ciſalpinæ in Flaminia, Romanorum colonia, vulgò *Modena* dicitur, eſtq; Duci Mutinenſi ſubjecta, in qua ntonius Brutum obſedit, quam tamen Hircius & Panſa Conſules, vi- Antonio liberarunt. Natus eſt in hac urbe celebris ille Hiſtoricus *rolus Sigonius.*

Primùm ab Hetruſcis eſt condita, deinde à Gallis Bojis expugna- , tandem à Romanis recepta, eorumq; colonia unâ cum Parma & Pi- ro facta. Olim à Gothis & Longobardis everſam Carolus Magnus tituit, novosq; colones introduxit.

Mutinenſis etiam fuit vir præclariſſimus *Gabriel Vallopius,* qui edi- librum de metallis, & obſervationes de re Anatomica.

Ab hac urbe Mutinenſis color nomen ſortitus eſt, à Mutinenſi la-

na, quæ in pannis & veſtibus nativum colorem retinet. Meminit hujus urbis *Cic. in Epiſt. famil. lib. 12. Epiſt. 5. & 6. & Liv. decad. 4. lib. 1.*

Iul. Cæſ. Scalig.

Neſcit quo potius tumeat Rangonia tellus,
Tot ſe fama nova, & vertit in ora vetus.
Fama vetus, tot fama recens ſe vertit in ora,
Ut tituli numeros neſciat ipſa ſui.
Mars Catus invictus admiſcet viribus artem,
Ardua ſic gemino nomine bella docet.
At Venus ætherias quum finxerit aurea formas,
Verborum adjunxit pondera picta modis.
Inde triplex liquidos animos inſtaurat Apollo,
Inde triplex nitidâ, Gratia juncta manu.
Nulla deeſt Erato, capiet te candida Pitho,
Ut mox oblitus tu videare tui.
Neſcit quo potius tumeat Pangonia tellus,
Ergo nec dignum velle tumere, putat.

Nic. Reuſnerus.

Quæ toties armis obſeſſa hoſtilibus, igne
Perdita, facta dehinc corruit æqua ſolo.
Poſt Longobardos nova jam certamine victos
Auſpiciis colitur, Carole Magne tuis.
Magnus amor Patuæ reparare jacentia cives
Mœnia, Cæſareâ tuta coëgit ope.
Antellane, tibi debetur gratia tanta
Magnorum, patriæ te benè velle tuæ,
Conſilio notum facis, & teſtaris amico,
Civibus hinc meritò nomen in ore tuum eſt.

I. Meliſſus.

Magna olim fueras, crevisti tempore major,
Romæ elegans Colonia.
O Mutina, haud repetam veterum monumenta laborum,
Doctis abundè cognita.
Magnum aliquid dicam, quo cuiquam non pote majus
Dici, licet ſit omnium
Maximus: ecquid id eſt? tu urbs maxima maximus es,
Quia prodiit Sigonius.

RAVENNA.

RAVENNA eſt urbs Romandiolæ, ad mare Adriaticum loco paluſtri ſita, quæ olim extitit ſedes Exarcharum, à Theſſalis, *teſte Strabone* *lib.5.* primùm condita, & poſtea ab Umbris atq; Sabinis inhabitata, quibus deinde expulſis ſucceſſerunt Galli & Boji, quos deinde Romani ſecuti ſunt. Tandem ab Odoacre & Herulis illa terra fuit occupata, quos rurſus debellavit Theodoricus Rex Oſtrogothorum, & Ravennam ſibi regni ſedem conſtituit: hinc rurſus ſubſidio Narſetis Imperatoris bellici Juſtiniani in Romanam pervenit potentiam, ac in ipſa *Exarchatus* Imperatorum Orientalium initium ſumpſit: qui tamen rurſus potentia Longobardorum enervatus intercidit, dum hanc urbem Aſtolphus ipſorum Rex occupavit, qui poſtea Gallorum viribus, & præcipuè Pipini Regis Galliæ potentia adactus Exarchatum Pontifici Romano reſtituere fuit compulſus. Aſtolphi verò ſucceſſor ſpretis pactis cum Gallis initis, ubi de novo invaderet Exarchatum, à Carolo Magno devictus, cum Longobardis ſolo excedere compulſus fuit. Tot ergo tantasque olim iniquas vices urbs hæc perpeſſa, plurima quidem hodie rudera & antiquitates oſtentat, at ſine ædificiorum aliqua elegantia.

Structuræ in illa viſu notatuq; dignæ ſunt *templum D. Mariæ rotundæ*, cujus tectum eſt ex unico tantùm concavo ſaxo, in cujus medio eſt foramen, ſufficienter lumen templo ſuppeditans, nec excogitare poteſt humani ingenii imbecillitas, qua arte quibúsve inſtrumentis ſaxum hoc in tantam ſublimitatem attolli potuerit. Pavimentum variis verſicoloribus lapillis ſtratum & teſſalatum, in peripheria pedes habet circiter 35. Muri verò exteriores undiq; exornantur columnarum periſtyliis.

Templum cathedrale auguſtiſſimè extructum, quod quatuor columnarum marmorearum innititur ordinibus, ante annos octuaginta habuit cœlum argenteum, quatuor precioſiſſimi marmoris columnis ſuffultum, & variis emblematibus exornatum, quod per *Ludovici XII.* Galliæ Regis cohortes hanc urbẽ expilantes ſpolio ſacrilego ablatum.

Porta marmorea Imperatoris Claudii, ob elegantiam & artificium *Speciosa* dicitur.

Templum D. Apollinaris, olim à Theodorico Rege Oſtrogothorum magnificè extructum, & binis columnarum marmorearum ordinibus exornatum fuit.

Non procul à templo *D. Mariæ in porticu* eſt cœnobium, quod ha-
bet tumbam marmoream ſumptuoſiſſimè extructam, famoſiſſimi Poë-
tæ *Dantis Aldigerii.*

Divi Vitalis ædes ſacra rotunda epiſtyliis marmoreis multùm ex-
ornatum. In quodam autem marmore non arte, ſed naturâ expreſſæ vi-
dentur imagines, duos angelos, pedes humanos, & veſtitum monacha-
lem repræſentantes.

Templum D. Johannis Evangeliſtæ à Placidia, Honorii Imperato-
ris ſorore extructum, in quadam cochlea oſtendit aliquot iſtius proſa-
piæ Imperatorum imagines.

Sunt etiam viſu hic digna Herculis Horarii ſtatua marmorea i
fonte quodam conſpicua.

Turris Viclena quadrata & curva.

Templum Gervaſii & Prothaſii à commemorata Placidia conditum
& marmore multis locis exornatum, cujus etiam & duorum filiorum
monumentum obtinet.

Fons vitalis, cujus aqua omnibus capitis fertur mederi doloribu

Rudera vaſti cujuſdam *Palatii*, quod fuit Theodorici Oſtrogo-
thorum Regis, cujus ſuprà facta eſt mentio: ubi adhuc locũ monſtran
in quo *Johannes Pontifex Romanus* à Theodorico hoc captivus fuit de-
tentus, & fame necatus, anno videlicet χριστογονίας quingenteſimo vig-
ſimo ſexto.

Georg. Fabric.

Antequam ad ulvoſæ ſtagnantia culta Ravennæ
Venimus, hîc feſſos paulum reparavimus artus,
Contemplati humiles muros, & templa Deorum
Ardua, & inſignes antiquo marmore poſtes.
Auguſtæ inprimis monumenta ſuperba puellæ,
Cui mores placidæ, mater dat nomina Gallæ,
Atq; tuum Dantes, quosq; Florentine ſepulchrum,
Plurima præterea Gothico quæ marmore bello
Tranſtulit Auſonia Rex Theodoricus abundè.
Hinc ſe digreſſis oſtendit Cervia nobis
Parva, ſed inſolito Muſis digniſſima facto.
Audacis juvenis rem paſſa invita puella,
Dedecus eſt confeſſa ſuum teſtataq; divos,
Præfecto coram, & multum conqueſta rogavit,

Q

Quo precio dignus, qui talia facta patraret?
Virtutem miratus ait, ſi filius eſſet
Hic meus, ipſe darem feriendum colla ſecuri.
Illa oculos demiſſa, fuit ſed filius, inquit,
Hic tuus: indigno motus ſermone puellæ
Ipſe pater, natum ad pœnam pro laude vocavit.
Prima per Æmathias quondam vetus edita ſylvas, Iul. Cæſ. Scal.
Adriacum ſecuit Theſſala prora ſinum.
Deſertumq; ſolum triſtiq; informe palude
Deſiit, atq; urbis nomen habere dedit.
Hanc belli ſedes, gelido cum miles ab axe
Proruit, & Grajos expulit inde Duces.
Hinc ſedet Illyrica proſpectans prælia Nerei,
Ionius reduci cùm tumet æſtus aqua.
Hinc oculus ſuperiq; maris, terræq; jacentis
Excubat, hinc duris utraq; meta viris.
Si jungas ſolidæ liquentia marmora terræ,
In medio, tanquam cor, metuenda jacet.
Priſca domus Regum & gentis navale Latinæ, Bapt. Mantuan.
Sunt veteris ſtagnata paludibus arva Ravennæ.
Sit ciſterna mihi, quàm vinea, malo, Ravennæ, Martialis.
Cùm poſſim multò vendere pluris aquam.

SENA.

EST urbs in tractu Senenſi ſuper collem ſtructa, in qua eſt artium Gymnaſium celeberrimum, in Lithoſtrato ſummi templi imagines [S]ibyllarum poſitæ ſunt, nimirum Albuneę ſive Tiburtinę, Samię, Phry[gi]æ, Helleſponticæ, Libycæ, Cumeæ, Delphicæ, Cumanæ, Erythreæ, Perſicæ, adjectis earum vaticiniis.

Cùm premere invictis vicinas viribus urbes, Iul. Cæſ. Scal.
Martius imperii ſollicitaret amor.
Abſtinui, & juſtam colui ſub pace quietem,
Summaq; judicii maxima, nolle, fuit.
Quotnam oblita ſui, quæ regna aliena petebant?
Ut mea ſim, pro me ſit potuiſſe ſatis.

Nath.Chytr.

Senarum pulchrâ nihil eſt illuſtrius urbe,
Virtutum eximiâ, doctrinarumq́ magiſtrâ.
Magnifico reliquis minor haud ſplendore coruſcat,
Atria Muſarum, ſeu templi marmora ſpectes,
Pauperibusq́ datas immenſis ſumptibus ædes,
Cui licet in clypeo, patulo Lupæ fulgeat ore:
Inſigni tamen externos dignatur amore,
Et juvat officiis urbis laudare puellas,
Blandinis quibus ora roſis, & lumina ſtellis
Certant & nitidis hebetatur crinibus aurum,
Colla, manusq́ nivem ſuperant, vox, plectra ſonora,
Non opus eſt, laudans vinum vinoſus Homerus
Creditur, Æneas decus eſt huic Sylvius urbi,
Poſtmodò qui triplicem geſtavit fronte coronam.

Senenſis fuit *Æneas Sylvius*, vir omni doctrinarum genere po[l]
tiſſimus, ut teſtantur ejus ſcripta Geographica, Hiſtorica & Orator[i]
qui Pontifex factus Romanus, *Pius II.* appellatus eſt.

Condita fertur hæc urbs à *Gallis Senonibus*, unde verſus:

Gallorum à populis traxit per ſecula nomen.

Quòd etiam placet Gothefrido libro memoriarum. *Forum* hab[et]
elegantiſſimum, per totum (ut & tota urbs) ſtratum coctilibus lateribu[s]
quod obtinet multis in locis quaſdam diſtinctiones, & lineaturas m[ar]
moreas, ut forma ejus concham marinam repræſentet, quibus videm[us]
ſeſe ornare fratres ad D. Jacobum peregrinantes: fori pars una eſt p[...]
edita, altera verò depreſſior: in ſuperiore ejus parte eſt aquarum re[ce]
ptaculum ex albo marmore. Ad ſummum templum per gradus marm[o]
reos patet conſcenſus, ipſum etiã totum ædificium eſt ex omni inter[io]
re & exteriore parte marmoreum, coloris albi cum nigro diſtincti[...]
interiore parte exhibet imagines Paparum, in quorum ſerie etiam [re]
peritur *Johannes Papiſſa*, cum hac inſcriptione: *Fœmina de Anglia*
pavimento etiam multas reperies inſculptas picturas & literas.

Juxta hoc templum viſitur *Xenodochium pro peregrinis*, qui per [...]
dies illic ſuſtentantur.

Templum S. Dominici deſtinatum eſt ſepulturæ Germanorum [...]
qua re hi ibidem leguntur verſus:

Impia mors rapuit, quos huc Germania miſit,
Et dedit his requiem relligionis amor.

Nihil quidquam in hac urbe ad honeſtam ſuſtentationem faciens ..ſideratur. Nullibi magis ſtudioſiùs & puriùs colitur lingua Italica, ..iàm in hac urbe, & agro Senenſi, in tantum, ut vel ruſtici etiam elegan..r loquantur. Academiam ejus frequenter viſitant Germani, quæ etiam ..ca annum Chriſti 1400. floruiſſe legitur. Reperitur etiam in hac urbe *..ſtellum* munitiſſimum, quod condidit Dux Magnus Hetruriæ Co..us Medices, poſtquã hanc urbem ſibi expulſo Petro Stroza ſubdidit.

Delitias Italum, cui flavis Blandus arenis
Defluit, atq; rigat ſuppoſta roſaria Celſi.
Cui calidæ manant venæ tellure ſub ima,
Non Apono, Euganea qui fervet valle, minores
Uſibus: inprimis cerebro, nerviſq; ſalubres.
Hîc ut corda verum non ſunt inimica Camœnis,
Externeſq; omnes digno amplexantur honore:
Sic quoq; non duris tribuit natura puellis,
Ambroſias *gentes & eburnea colla, comaſq;,*
Vel quales habuit Daphne, vel candida Thiſbe,
Quamq; Deum tauri decepit imagine rector,
Vidimus hic ſedem Muſarum, & docta virorum
Nomina, qui cultas paſſim celebrantur ob artes,
Vidimus & Pario ſurgentia marmore templa,
Et certans operi, vel quo Preneſte ſuperbit,
Arte pavimentum & longo ordine Romulidarum
Pontificum facies, Chriſtoq; dicata & egenis
Tecta, quibus totâ nil magnificentius urbe.
O Senæ lectores, magnæ compendia Romæ,
Mœnia ſepteni collibus alta jugi.
Quò ſe Libertas *vertit, gratiſſima rerum,*
Libertas veſtris ſculpta cacuminibus?
Cernitis ut nutrix geminum demiſſa Quiritum,
Et capite, & cauda languida vergat humi?
Roma fores, aliquis modò Tybride purior amnis,
Allueret valles, urbium ocelle, tuas.
Si tamen incipiat non amplius eſſe, quod ipſa eſt
Roma, tibi Romæ nobile nomen habe.

Ut quantum illa alias inter caput extulit urbes,
Tam celsè ſuprà ſtent tua regna caput.

ANCONA.

ANCONA eſt urbs in Piceno, antiquitate, emporio, & portu cele-berrima: eam *Solinus, Plinius* & *Strabo* Græcam urbem agnoſcunt quod & Græcum nomen arguit: ἄγκων enim Græcis eſt cubitus, tali enim formæ eſt portus. *Strabo lib.5.* vult eam fuiſſe conditam in ora Gal liæ Ciſalpinæ à Syracuſanis profugis propter tyrannidem Dionyſii: Ju venali placet quòd ſit origine Dorica: Papias & Carinus hiſtorici a Dolopas referunt: Leander refert ad Ancum Martium Regem Roma num, portum Trajanus magnificentiſſimè exornavit. Arcus hîc conſp citur mirificæ elegantiæ, in quo latera ſtylobatæ, Spiræ columnarum, c pitulorum abacii flores teniæ, omnesq; partes cum ornamentis ex un ſaxo cæſæ videntur. *Natalis Comes lib. hiſt. 25.* de hac urbe hæc reliqui *Eſt*, ait, *Ancona emporium celeberrimum Picentum, ab iis Syracuſanis co ditum, qui cùm Dionyſii tyrannidem perferre non poſſent, in eum ſinum m ris Adriatici aufugerunt, utq; portum haberent accommodatum accipie dæ claſſi urbem in littore ædificarunt in intima parte ſinus, non procul à F no Fortunæ &c.*

Reſpublica hæc à longiſſimis temporibus Romanis fidelis fui unde etiam Narſetem Juſtiniani Imperatorem militiæ fideliter in pr fligandis Gothorum claſſibus juvit, ſæpiſſimè autem in peregrinoru hoſtium pervenit dominium, veluti in Longobardorum, quorum j gum Caroli Magni ſubſidio excuſſit. Dicti autem Longobardi *M chionem* ipſi præfecerunt, à quo tota finitima regio ut olim, ita & hoc *Marchionatus* Anconenſis dicitur. Sub Lothario Romano Impe tore, *ut eſt apud Blondum lib. 11.* Saraceni in hanc regionem irruptione facientes, eam incenderunt, poſt quam tamen perpeſſam cladem pau tim priſtinas vires aſſumpſit, & Reſpublica evaſit libera, conſiliis & tu Imperii circumſpecta & provida: donec ſæpè aſtu dolóve Pontifi Romani tentata, (cujus ſe tutelæ tantùm non dominio commiſe tandem in ejuſdem circumventa venit dominium, cujus rei hæc fuit caſio: cùm ſuperioribus annis Imperator Turcicus aliquoties armis

fe

ſtaret & expilaret regionem hanc, Papa Clemens, ejus nominis VII.
& Bernhardinus Barba Epiſcopus Caſelenſis, munitiſſimum propugna-
ulum extruxerunt, ſub prætextu alicujus contra Turcicam rabiem præ-
idii, illiq; Ludovicum Gonzagam præfecerunt. Propugnaculo itaque
oc abſoluto, tormentisq; & præſidio militari benè munito, comme-
oratus Epiſcopus & Gonzaga Papam Roma evocant: hortantur et-
am cives, ut extra portum Papam velint excipere, qui hiſce morem ge-
entes, Loretum uſq; migrant, & ibidem Papæ adventum expectant. In-
erea Epiſcopus & Gonzaga Palatium ſive Curiam occupant, præſidio
ilitari muniunt, portas civitatis claudunt, civesq; tamdiu acceſſu pro-
ibent, donec ab altera parte Papa intromittitur, & urbis arripit domi-
ium, quod etiámnum obtinet. Ut autem olim opibus & negotiationi-
us plurimùm valuit, de qua re non raró mentio fit apud *Valerium Ma-
imum, Dionem & Ciceronem*, nec non hiſce apud *Silium Italicum lib. 8.*

Nec Syndone vilior Ancon,
Murice nec Libyco.

Ita moderno quoq; tempore ob commercia, Judæorum præſer-
m, eſt famoſiſſima.

Brachia quà curvans in portum contrahit Ancon, Apherdianus.
Et procul adverſos aſpicit Illyrios.
Devictrix pelagi, tutis anfractibus Ancon, Iul. Cæſ. Scal.
Oſtentat placidi commoda rara ſinus.
Nimirùm Dea quæ voluit capere urbis honores,
Lenia ſic voluit reddere ſceptra maris.
Montibus appoſita excelſis, ſinuoſaq; portu,
Trajani extructo Cæſaris, æris ope.
Uſq; Ancon dures, precor, & munimine firmo
Stes contra rigidos, Martia corda, Getas.
Arx tua non imbres divi non fulminis ictus,
Non metuat tectos hoſte adeunte dolos.
Dalmatiam en ſalis Hadraici ſuper æquora luſtra,
Conſcenſo templi culmine Cyriaci.
Luſtro etiam ratium ſtationem quam benè portus,
Curvo lunati flectitur orbe ſinus.
Sublatis alibi puppis bibit æquor ad actam,
Heic plenis velis trabs loca tuta ſubit.

Georg. Fabric.

Sed tamen Anconam delatis, longa malorum
Oblita eſt ſeries, namq; aſpera ferre recuſans,
Segnis inersq; domi ſedeat ſtertatq; neceſſe eſt.
Non ſecus ac vaſtum jactatus nauta per altum,
Cùm ſubiit portu, non amplius ille pericli eſt,
Ventorumq; memor, ſic nos in gaudia curas
Solvimus, à ſuperis deinceps meliora precati.
Viſus ibi portus Trajani, viſa locorum
Ornamenta alia, & quæ Paulus Tertius addit
Clauſtra mari magno, ac validis munimina portis.
Viſa etiam piſcis cujuſdam coſta marini,
Qui vivus turres æquaret & alta domorum
Tecta (fide majus) Cimmeræ in vertice montis.
Utq; Syracuſiis urbs hæc fundata colonis,
Sacrilegi Imperium Regis fugientibus annis,
Sic quoq; poſt longis crevit Muſconis ad amnem,
Sylva loco notum tribuit cui Laurea nomen:
Chriſtiparæ oſtentans templum ſublime puellæ,
Dives opum variarum, & multis nobile donis
Advena quæ ſacro veniens in poſte reliquit.

In arcu triumphali marmoreo in Cæſaris Trajani memoriam poſito, hæc legitur inſcriptio : *Imp. Cæſ. Divi Nervæ F. Nervæ Trajano Opt. Aug. Germanico Dacico, Pon. Max. Tr. pot. XIX. Imp 9. Coſſ. VI. P P. providentiſſ. Princ. S. P. Q. R. quod acceſſum Italiæ hoc etiam addito ex pecunia ſua portum tutiorem navigantibus reddiderit.*

Structuræ hîc viſu dignæ ſunt *domus publica Mercatorum*, *Palatium præfecti urbis*. Et in ſuperiori urbis parte *arx* propugnaculis, muris, tormentisque munitiſſima, & *ſummum templum* ex nitido marmore conſtructum & ampliſſimum.

Urbs ſita eſt in loco omnis generis fœtuum arboreorum, vini & frumenti feraciſſimo.

Ex adverſo arcis eſt mons, cui ſpecula inædificata eſt, quam vigiles incolunt, qui in piratas animadvertentes, ubi illorum conſpiciunt in Adria navigia, igni accenſo nautis dant ſignum, qui deinde Prædones perſequuntur.

ARI-

ARIMINUM.

ARIMINUM eſt urbs Romandiolæ, haud procul à Ravenna ad mare Adriaticum ſita, nonnulli Ducatui Spoletano annumerant. Nomen accepit à fluvio *Arimino*, qui illam alluit. At *Marcus Cato in lib. de* *rigine gentium* vult, quòd hæc urbs ab Hercule nomen ſuum ſortita ſit, pote qui ex Libya migrans eam cum ſociis condiderit, unde *Johannes* *Annius* in vocem *Ariminum* inquirens, eam ad Herculem detorquet, enim, quòd *Ar* apud Ægyptios *leonem*, aut aliquem pelle leonina intum (qualis fuit Hercules) ſignificet: & *Iminum*, ſecundum Samuen Thalmutiſtam idem ſit, quod *ipſe feſtinantes numerat*, ad pugnam licet.

Anno 782. ante Chriſtum natum Publico Sempronio, & Appio audio Conſulibus, eam Romani conſtituere Coloniam.

Degit in hac urbe *Julius Cæſar*, ubi arma ſuſcepiſſet contra Pomum, eáq; occupata cauſam dedit bello civili: hoc defuncto eandem em tenuit Octavius Auguſtus, eamq; multis modis ampliavit, novis muris optimè munivit.

Viſitur in eadem adhuc *arcus triumphalis* in honorem Auguſti eus, quà ad mare ſpectat, eſt etiam hîc portio alicujus amphitheatri.

Olim hanc urbem obſedit Vitiges Rex Gothorum, quem ab obſine repulit Johannes Imperator militiæ Juſtiniani, quo tempore ſub Imperio Romano, inde devenit ad Exarchatum, qui fuit Ravennæ, c eam Longobardi occuparunt, inde rurſus Imperio Romano eſt reta, tandem ſubmiſit ſe imperio Alexandri VI. & etiam nunc ſubeſt manis Pontificibus. *Strabo* hanc & Ravennam vocat Umbrorum oniam.

Priſca fui quondam civilis meta furoris, Jul. Cæſ. Scal.
Sed non fortunæ meta futura fui.
Non tunc arma togæ, non ceſſit Laurea linguæ.
Cæſaris eſt facere, haud ſub Cicerone loqui.
O malè vicinis hæc mœnia condita Gallis,
O triſti damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentûm,
Primaq; caſtra ſumus, melius fortuna, dediſſes.

Orbe ſub Eoo ſedem, gelidáve ſub Arcto,
Erranteſq́; domos, Latii quam clauſtra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq́; ruentem
Vidimus & Martem Libyes, curſumq́; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna laceſſit.
Mœnia quæ Rubicon notiſſimus alluit urbis
Herculeæ quondam ſcelerato Julius auſu,
Quum peteret patriam, violans mandata Senatus,
Torſerat in patrios hoſtilia pila penates.
Pons hîc ab Auguſto conſtructus Cæſare, & arcus,
Cui titulum victi, nomenq́; dedere Liburni.

Habet hæc urbs hodie antiquitatum non exiguam copiam, ſiqu dem Auguſtus & alii Imperatores Romani pluribus atq; ſumptuoſi ſimis exornarunt olim ædificiis. Affluit omnium rerum ad ſuſtentati nem vitæ neceſſariarum copia: & à meridie haber Apennini colles v nearum, olivetorum, aliarumq; frugum fertiliſſimos: ab ortu campo habet frumentarios: à ſeptentrione mare Adriaticum. Habet intra m ros multa palatia, utplurimùm à *Malateſtis* Principibus condita. Foru oſtentat fontem marmoreum, multis ſiphonibus aquas evomentem.

Super flumen Ariminum viſitur pons ingentis & antiquiſſimi peris ab Auguſto inchoati, anno poſt urbem conditam ſeptingenteſim ſeptuageſimo octavo, Cajo Calviſio, & Cn. Lentulo Conſulibus, cuj uſus eſt, ut viam Flaminiam viæ Æmiliæ, & urbem jungat ſuburbio: lo gitudo ejus eſt 100. pedum, latitudo 15. latera habens marmorea, Do co labore pulchrè elaborata, cum hiſce inſcriptionibus:

IMP. CÆSAR. DIVI F. AUGUSTUS.
PONTIF. MAXIM. COSS. XIII.
IMP. XX. TRIBUNITIÆ POTEST. XXXVII. P.P.

In altero latere.

TI. CÆSAR DIVI AUGUSTI F. DIVI JULII N. A GUSTI PONTIF. MAX. COSS. IIII. TRIB. POTE XXII. DEDERE.

Ad mare etiam eſt ſacellum D. Antonii, quo in loco D. Antoni ab Ethnicis deluſum, piſcibus prædicaſſe credit Papalis ſuperſtitio.

Viſuntur etiam ad maris littus antiqui portus marmorei veſti ex cujus ruderibus à Sigiſmundo Malateſta, hujus urbis Principe æ ſacra D. Franciſci condita eſt.

PIS

PISÆ.

Thusciæ hoc eſt oppidum celebre & vetuſtum, inter *Arnum* & *Auſerem* fluvios, à *Piſæis* Elidis populis, *ut Strabo vult*, conditum: ùm ſcilicet Neſtorem ſequuti, poſt expeditionem Trojanam in hunc ocum deveniſſent: *Dionyſius* tamen *Halicarnaſſæus* à *Piſis Alphæis* Gręis, ſub Duce Pelope ante Romam conditum refert: qui ex *Piſa* oppido ırcadiæ oriundi, ab amne *Alphæo, Alphæi* etiam dicti fuerunt.

Superioribus annis multas clades & prælia ſuſtinuit, & cùm cives oris liberi potius quàm ſervi domi eſſe mallent, factum eſt, ùt priſtinum ecus & vires amiſerit.

In hac urbe viſitur fortiſſimum quoddam propugnaculum, contra ebellionem à Coſmo Medices Duce Magno Hetruriæ tempore dedionis cònditum. Oſtentat quoddam templum càthedrale admodum agnificum ex marmore ſtructum, quod 84. columnis innititur, quas oſt excidium Hieroſolymitanum illuc Hieroſolymis fuiſſe allatas creitur. Circuitus ejuſdem multis figuris eſt exornatus.

Non procul ab hoc templo eſt *turris* quædam *marmorea* miro arficio extructa: ſiquidem undiq; in exteriore parte ſpiris & cochleis amtur, quæ tantæ latitudinis ſunt, ut quis equo inſultans uſq; ad campais turrim conſcendere valeat. Præterea cochleæ gradus à latere multis nantur columnis verſicoloribus. Eſt præterea ea turris penſilis extrua, ut jamjam ruinam minari videatur. Gradus habet centum quinquanta tres: Architectus fuit quidam Germanus, quod patet ex hac inriptione, quæ in ingreſſu ſupra januam legitur: *Johannes de* Jßbruck/ nno 1174.1. Auguſti.

Ante ſuprà commemoratum templum videre etiam licet colunam, cui ſuperſtructum eſt quoddam vas æreum, in quo olim Julius æſar collegit tributum.

Viſitur in hac quoque urbe elegans *Cœmeterium, campo ſancto* dium: cujus longitudo & latitudo dicitur exæquare *arcam Noæ*: multas oſtentat porticus plumbo tectas, & precioſis exornatas picturis, ubi nul viſitur monumentum Decii Juriſconſulti præſtantiſſimi, qui ſcriit commentarium in regulas juris Canonici, ſolariumq; ejus annuum ttur fuiſſe ſeſquimillenorum coronatorum.

Gymna-

Gymnaſium, *la Sapienzo* dictum, anno χριστογονίας 1309. fuit apertum.

Templum D. Johannis Baptiſtæ plumbo eſt obductum: ejusque fores ſunt ex ære fuſæ.

Academia hujus urbis anno 1339. eſt fundata, *ut teſtatur Volaterranus*, at poſtquam per annos 150. ſepulta quaſi jacuiſſet, denuò inſtaurata eſt.

Olim ſubſidio Genuenſium vicit Sardiniam, & aliquandiu obtinuit, circa annum Chriſti 1030. debellavit Carthaginem. Poſtmodum profligavit Saracenos in Sicilia & Palermum occupavit. Sæpiùs contra Genuenſes victoriam obtinuit. Regem Saracenorum in Majorca bello ſuperavit, ejusq; Reginam cum filio *Piſas* captivam abduxit. Conſtantinopoli attulit *Pandectas*, quæ quia Florentiæ reſervantur, Florentinæ dicuntur.

Iul. Cæſ. Scal.

Piſa vetus victi ſpoliis viventis onuſta,
Invidiæ armavi livida tela trucis.
Sic nocuit viciſſe, aliis ſic vicimus ergo,
Sic res eſt humili tutior arcta loco.
Mortales ſperate vices, nec credite fatis,
Nam quod mors aliis, illa dedêre mihi.

Pleraq; ſuprà dicta in ſequentibus etiam perſtringit *Georg. Fabri*

------Alpheæ claram cognomine Piſæ,
Tantalidæ Pelopis deſertam pergimus urbem,
Quondam divitiis, & nobilitate ſuperbam:
Sed dum inſana ſuam petit ultra plurima ſortem,
Amiſit propria & dominis nunc paret iniquis,
Uti libertate, & rebus neſcia magnis.
Non tamen Aonides ceſſerunt inde puellæ,
Atq; metus ferri contra, Martisq; furorem,
Integra ſceptra ſui tenuit Tritonia regni.
Altera templa ibi ſunt ingentibus alta columnis,
Hetruſcas inter gentes notiſſima famâ:
Turris item cujus operi æquiparanda vetuſto,
Aëria, inq; unum latus inclinata minansq;,
Si procul aſpicias, alia plus parte ruinam.
Nec non, quo placida carpunt in morte quietem,

Corp

Corpora, ſpe vitæ melioris, marmore ſtratus
Eſt locus, & multa cum relligione verendus.
Præterea inſigni celebrandum fonte ſacellum,
Cujus lympha, Dei verbo accedente, repurgat
Contractam primâ majorum ab origine labem.
Alpheæ veterem contemplor originis urbem, Rutil. Claudius.
Quam cingit geminis Arnus & Auſer aquis.
Conum Pyramidis coëuntia flumina ducunt,
Intratur modico frons patefacta ſolo.
Sed proprium retinet communi in gurgite nomen,
Et pontum ſolus ſcilicet Arnus adit.
Ante olim quàm Trojugenas fortuna penates
Laurentinorum Regibus inſereret.
Elide deductas ſuſcepit Etruria Piſas,
Nominis judicio teſtificata genus.
Non tu es quæ fueras, Alpheâ ab origine quondam P. Meliſſus.
Tyrreni & domina & firma columna maris.
Urbs Piſæa potens, Arni inter & Auſuris amnem
Condita, priſcorum patria Grajugenum.
Attamen & ſtudium Græcæ laudabile linguæ,
Angelio cœpit vate vigere domi.
Et vetus inſtaurata etiamnum Academia floret,
Unum hoc pro tantis reſtat in urbe bonis.
O quod mille modis tu fortunatior eſſes,
Priſtina libertas vendita ſi qua foret.

BRIXIA.

ST urbs in territorio Brixienſi, quæ propter diſſenſiones Gallorum & Inſubrium vicinorum jugo infeſtata varias eſt paſſa calamitates: nc autem ſub Venetorum imperio quieta floret opibus. Condita eſt, *refert Livius*, à Gallis Cenomanis, eamq; poſtea Romani, Tranſpada- a Gallia in poteſtatem redacta, ſui juris fecerunt.

Eſt autem ob mercaturam benè nobilitata, omniſq; generis fru- um, veluti vini & olei feraciſſima.

Habet etiam circa ſe fœcundiſſimas æris & ferri fodinas.

Variæ antiquitates, monumenta & rudera tum intra, tum extr
mœnia teſtantur de urbis priſtina decora facie & opulentia.

Caſtrum obtinet ſive propugnaculum munitiſſimum, cujus Gu
bernator juramento ſemper obſtringitur, ne pedem extra illud, quam
diu eſt in officio, efferat.

Eſt autem ita artificioſè extructum, ut ſit in duas partes biparti
tum, videlicet in inferius & ſuperius propugnaculum, eum ſcilicet in fi
nem, ut inferiori occupato, acceſſus pateat ad ſuperius, ex quo hoſti de
inde, redintegratis rurſus viribus, de novo reſiſti valeat.

Armamentarium eadem urbs habet omnis generis armis inſtru
ctiſſimum, in quo varia ænea tormenta bellica, corpora cataphracta &
lanceæ maximo conſpiciuntur numero.

Palatium Epiſcopi undiq; ſtatuis, antiquitatibus, aliisq; ornamen
tis eſt conſpicuum.

Forum obtinet ædes porticibus ſuperſtructas, eo modo, ut forum
quod eſt Monaci in Germania, vel ut tota urbs Patavium, & tota fe
Bononia in Italia. Obtinet etiam Prætorium magnificè extructum.

Stabulum etiam prope armamentarium habet viſu dignum, quo
trecentis equis ſtationem commodam præbere poteſt.

Iul. Cæſ. Scalig.

Quæ pingues ſcatebras ſpecula deſpectat ab alta,
Poſtulat imperii Brixia magna vices.
Cœlum hilarum, frons læta urbi, gens neſcia fraudis,
Atq; modum ignorat divitis uber agri.
Si regeret patrias animis concordibus oras,
Tunc poterat dominis ipſa jubere ſuis.

Pet. Fr. Spinola.

O nimium fauſta & felix, tua ſi bona noris,
Urbs ingens, Veneto tuta ſub imperio.
Te cœli beat æterni indulgentia, egeſtas
Turpis & ægra fames exulat orbe tuo.
Exulat & Verris rabies & dira tyrannis
Pleminii Regis, exulat impietas.
Non eſt venalis tibi juriſdictio non eſt
Judex, qui exhauriat rura domusq; tuas.
Non eſt ſacrilegus princeps, qui temnere divos
Audeat, & caſtos conſcelerare toros.

Paup

Pauperiem prætor miſeram non deſpicit, atq;
Non opibus magnis divitiiſq; favet.
Non te dura phalanx urget, non Celta ſuperbus,
Non ædes iſtic hoſtis Iberus habet.
Non te crudeles expilant barbari & urbem
Improba non macies, aut tua rura colit.
Nec generas homines nequam, te turba frequentat
Doctorum & decorat copia nobilium.
Et natura parens rerum tibi conſulit, ornant
Te Dii certatim muneribuſq; ſuis.
Dat ſobolem caſtam, dat gaudia Jupiter almus,
Dat ſegetes lætas, dat bona vina tibi.
Hic quid opes memorem, quid ſacra & templa Deorum?
Virtuteſq; tuas, ingeniumq; bonum?
Urbs ego te miror, tua gaudeo gaudia, gens eſt
In Latio, quàm tu, nulla beata magis.
Gaudete ô cives, gaudete ô æquora ponti,
Et terræ Veneti quas ditione tenent.
Vos nec Mavortis terrent arma impia, vobis
Nec dulces ſomnos claſſica pulſa fugant.
Vos patrûm virtus tutatur magna potentum,
Quis placet pietas, & pia geſta Numæ.
Brixinaq; antiquum nomen, niſi nomina fallunt,
Sublavionis *habens, quid enim non tempora mutant.* Georg. Fabric.
Regna ruunt, pereunt gentes, nec nomina mirum
Mutari aut cadere, aut rebus ſuccedere priſcis
Sæpè novas, & nos aliquid neſcire locorum
Concedent, quibus Æneas aut Inachus author.

BERGOMUM.

ST Cenomanorum in Italia urbs, multum vetuſta, cujus incolæ veteres *à Plinio Bergomates* dicuntur: eam olim fuiſſe regalem, & Gallum civitatem præcipuam, *Chryſoſtomus* refert, *ut ſcribit Georgius* nitz/ habet nomen à voce Germanica Berg / ut ſit ſenſus am Berg/

quia à Germanis ante natum Chriſtum 360. in loco edito, & naturâ be-
nè munito ſit condita. Alii volunt, quòd ab Hetruſcis primò ſit condita
poſtea à Gallis Cenomanis inſtaurata, tandem in Romanorum poteſta-
tem devenerit, donec ab Attila vaſtata, à Longobardis poſſideretur, poſ
illos rurſus in Romanorum reducta ſit dominium, poſtmodum facta li-
bera, ſe Romanorum clientelæ commiſerit, donec à Philippo Turrin
occupata libertatem amiſerit: poſt hunc Scaligeros, Galeatios, alioſ
habuit dominos, quorum jugum cùm detrectaret, ad Venetos defeci
Hinc à Sfortiis Ducibus Mediolanenſibus domita denuò Venetorn
ſe imperio anno 1516. ſubjecit, cui & hodie ſubeſt. Sita eſt in ſolo ſatis fru
gifero, præterquam eo in loco, ubi Meridiem ſpectat, qui eſt ſcrupeus
frigidus. Sunt hìc quoq; ferri fodinæ, in quibus etiam probæ cotes r
periuntur.

Ut autem urbs *Siena* antecellit omnibus aliis Italiæ urbibus lingu
elegantia & puritate, ita Bergomenſes omnibus ſunt ob linguæ impur
tatem poſtponendi, præcipuè verò quoad ruſticos. Hinc apud nos
Germania innotuêre horum ruſticorum plebejæ cantiones, quæ ob
dicuntur *Bergamaſco*, quadrantq; ad noſtras Germanicas agreſtes ca
tiones, quas appellamus Weſterwäller.

Res præcipuæ in hac urbe viſu dignæ ſunt *templum S. Alexand*
& S. Mariæ, in cujus ædiculis ſacris viſitur monumentum fortiſſi
Herois & Ducis Venetorum *Bartholomæi Coglionei monumentum*, q
prçcipuè de Republica Veneta benè fuit meritus, dum nimirum in illi
poteſtatem redegit urbem Patavinam cum multis aliis finitimis, un
etiam in ejus honorem extructa Venetiis ante templum Johannis
Pauli cernitur auro obducta ſtatua.

Viſitur etiam hìc *ſtatua Julii Cæſaris & Trajani.*

Monaſterium ordinis Prædicatorum, quod tenet benè libris i
ſtructam Bibliothecam.

Meminit hujus urbis hiſce quoq; *Plinius natur. hiſtor. lib. 3. cap*
Orobiorum, ait *ſtirpis eſſe Comum atq; Bergomum, atq; Licinforum, & a*
quos circa populos auctor eſt Cato. Hactenus Plinius.

Jul. Cæſ. Scal.

Ingenium, corpus, mores, obtutus, amictus,
Tecta, cibus, greſſus, guttura, ſermo, ſonus.
Omnia craſſa modis inſignibus, omnia dura,
Sic valeant ſilices ut ſuperare ſuos.

Iſta domi, ſed vicinus ſi aſpergat acetum,
Artibus atq; dolis vincitur ipſe ſuis.
Felix, cui paſcunt oculos viridantia tempe, Pet Fr. Spinola.
Recenti & herba rore gemmans hortuli.
Atq; ulmi, & platanus cœlebs, cui Laurea Phœbi
Excludit ictus ſpiſſa ramis fervidos.
Oblectantq; animum labentia flumina propter
Colles, quibus fanum, atq; cœlites domos.
Impoſuêre pii, ſaltus, ipſe unde videre
Errantia & jumenta poſſis, & greges.
Cui licet in ſylvis umbroſis degere, Pallas
Fœcundat, & Bacchus felix qua Bergomum.

FAVENTIA.

EST civitas in Italiæ regione octava, hodie Italis dicta *Faenza,* cujus incolæ vocantur *Faventini,* ſita ad amnem *Anemonem,* olim à Britonibus Gothis & Friderico II. Imperatore illam diu multumq; obſidente, magnam calamitatem pertulit. Fruitur agro frumenti viniq; fertili. *Summum templum, Prætorium, Pons lapideus,* quo urbs ſuburbiis jungitur, ipſi non mediocre præbent ornamentum. *Figulinæ* ibidem reperiuntur præſtantiſſimæ, quæ etiam Aretinis præferri poſſent.

Pars magna Italiæ duro diſcrimine rerum, Iul. Cæſ. Scal.
Clara Faventino milite ſceptra capit.
Quod meruit decus, invictis Helvetius armis,
Quod conducta ferox Brennus ad arma fuit.
Hoc ſumus, hoc fortis meruit vis ignea dextra,
Arbitrio cujus numine regna parent.

LUCA.

HANC *Strabo* ait eſſe urbem ad montes *Lunæ* incumbentem: *Plinius* refert fuiſſe Romanorum coloniam: alii eam à *Latio Lucumo* conditore ſic dictam volunt, *ut Cato. Aulus Facius Ubertus* in ſequen-

cibus carminibus olim eam *Aringam* & *Frediam* fuiſſe dictam vult: donec prima ante alias urbes luce Evangelica illuſtrata *Luca* à luce dici inciperet: aliis, *ut ſcribit Johannes Fungerus* in ſuo Etymologico, dici videtur à ſcutis inauratis, quæ turribus impoſita, & Solis ſplendore illuſtrata lucebant: aliis placet in illa ora olim fuiſſe oppidum *Lucum*, ejusq; colonos *Lucenſes*, huc profectos, urbem quam condiderant, à ſe dixiſſe *Lucam*.

Illius muros olim collapſos reſtauravit Deſiderius Rex Longobardorum. Hodie facie eſt admodum elegans, at parva, in magni Ducis Hetruriæ territorio ſita, in cujus etiam fuit imperio, verùm excuſſit dominium. Cives ejus plurimum in conficiendo ſerico occupati ſunt. Plateæ lapidibus ſectis ſtratæ ſunt, vinum producit generoſum, vallis, propugnaculis & muris benè eſt munita. Urbs eſt libera, at defenſio & tutela ejus eſt penes Regem Hiſpaniæ: ad tuendam libertatem trecentos alit milites, quorum centum ſunt à tutela Curiæ, centum portarum, quæ tres ſunt numero, centum murorum.

Illud admiratione non caret, quòd in curia Reſpublica hæc ſuos Senatores, numero 12. dies & noctes (ſingulis diebus 9. erogatis coronatis) ſuſtentat, ita, ut nulli ante tempus duorum menſium illinc fas ſit diſcedere: elapſo verò hoc tempore alii hiſce ſubſtituuntur, *ut prodidit. Georgius* Kranitʒ à Wertheim. Libertatem autem illam ære ſibi comparavit ſub Imperatore Friderico Habſburgenſi, cùm antea Imperio Romano ſubjecta fuiſſet. Ejus Epiſcopatui olim etiam *D. Anshelmus* præfuiſſe dicitur. Oriundus ex hac urbe fuit *Lucius III. Papa Romanus*, & *Xantes Pagninus*, qui S. Biblia ex Hebræo in Latinum vertit. Cives urbis per publicam famam omnibus aliis in civitate ingenio & prudentia antecellere dicuntur.

Fabricius.

------Perluſtravimus urbem,
Templis magnificam, populo domibusq; frequentem,
Exiguamq; loci ſpacio, ſed divite cenſu
Undiq; fœcundi circumdant mœnia colles,
Atq; ſilex latas ornat quadrata plateas.

Iul. Cæſ. Scal.

Tuſci delitium, Tuſci laus inclyta cœli,
Juſtitiæ illæſo robore Luca potens,
Luca potens opibus, felix concordibus armis,
Cui veneranda fides, mens pia, pura manus.

Cœleſtis

Cœleſtis vegetum comitatur candor acumen,
Ad veteres referens candor acumen cives.
Iratis igitur dum ſervit Hetruria fatis,
Virtutis merito libera ſola fuit.

Incedentes vidimus orbe in modico — Aulus Facius Vbertus.
Turribus frequentem Lucam *inſtar nemoris*
Et prato ſericoq́; allui.
Lauta eſt tota. ſpecieq́; jucunda,
Magisq́; foret, ni turparetur planctu,
Qui annis jam amplius quadraginta pectus illi contraxit.
Vidi ſanctam civitatem, & vultum ſanctum,
Audiviq́; ut ad preces Fidriani
Sertius in latus ſe converterat.
Fui ad Glaream, ubi Piſanus
Florentinum devicit. quum repreſſus eſt
Johannes Vicecomes belli præfectus.
Urbs hæc, qua de tibi loquor,
Aringa *ſeu* Fredia *dicta creditur*
Illo tempore quod antiquum æſtimatur.
Sed quoniam illuminata fide
Prius fuit, quàm alia Thuſcorum ulla
Nomen immutatum, & Luca vocata.

Ut ſita Sequanicis nemoroſa Viſentio divis,
Sic tu una Etruſci gloria Luca ſoli,
Legibus imperii pares, tot ab urbibus amplis,
Heu pudet obtentas vix remanere duas.
Quid nunc Cæſar habet, titulos niſi nudus inanes?
Omnia ſervili penè ſubacta jugo.
Libera quæ reſtas, ſocia cum Gallide, Luca?
Luca *diu felix utere jure tuo.*
Et vigila attentè: viden' ut tibi milvius illic,
Heic inhiet vultur, hoſtis uterq́; rapax.
Macte aquilæ fœtus, roſtri grave robur adunci
Accipitrem, & ſubolem diſſipat accipitris.

CAJE-

CAJETA.

CAjeta eſt urbs in Latio, quæ vel ab Æneæ nutrice ibi ſepulta, *ut voluit Virgilius*, vel *ut Strabo*, à curvitate nomen habet. Spartani enim qui in hæc loca colonias deduxerunt, curva quælibet vocant *καίαδα*, ridiculè *Fulgentius* hanc dictam vult quaſi *coactricem ætatis*, & ſanè ſi ejuſmodi notationes reciperentur, ex quolibet poſſet fieri quidlibet. Alii à Greco *καίειν* deducunt ab *urendo*, propterea quòd in hoc loco claſſes Trojanorum fuerint exuſtæ, olim etiam *Æata* & *Epica* fuit appellata.

Eſt inter alia vetuſtatis monumenta in hac urbe crater Bacchius opus artificioſiſſimum, ex Pario marmore factum, quo hodie utuntur pro Baptiſterio. Portu præterea & arce eſt celebris.

Hoc in eodem ſitu fuit urbs *Longola*, cujus Livius meminit, condita, cujus tamen noſtro tempore nulla extant veſtigia: nec non *Amyclæ* ſic dictæ ab *Amyclis* Laconicis, ex quibus Caſtoris Pollucisq; Comites in hunc locum delati urbem condiderunt.

Non minus natura quàm arta eſt benè munita.

Viſitur in ha urbe *monumentum Munacii Planci*, qui Lugdunum in Gallia Romanam effecit coloniam. Eſt autem inſtar craſſę alicujus rotundæ turris, muroq; conſtat conduplicato, latitudo ejus eſt octuaginta quatuor pedum, latitudo triginta trium, in interiori verò parte eſt inſtar rotundi templi, parietes marmore coruſcante fuere obducti. Supra januam hæc legitur inſcriptio: L. MUNATIUS L.F.L.N.L. PRON PLANCUS COS. CENS. ITER. VII. VIR. EPUL. TRIUMP EX RÆTIS. ÆDEM SATURNI FECIT. DE MANIBIIS AGROS DIVISIT IN ITALIA, BENEVENTI IN GALLIA COLONIA DEDUXIT LUGDUNUM ET RAURICAM.

Virgil. li. 7. Æn.

Tu quoq; littoribus noſtris, Æneia nutrix
Æternam moriens famam Cajeta dediſti,
Et nunc ſervat honos ſedem tuus, oſſaq; nomen
Heſperia in magna, ſi qua eſt ea gloria ſignant.

Georg. Fabric.

A dextra Æneæ nutricis habentia nomen
Mœnia Cajetæ, monumenta antiqua, ſiniſtra.
Ingenio poſituq; loci, domibusq; decora
Magnificis, ſtructisq; tenace bitumine muris.

H.

Hæc Veneris vultus profert & corpora tellus,
Atq; puellari gaudens excellit honore.
Quis ſciſſum promontorium non ſignet hiantemq;,
Atq; indignantes montem perrumpere fluctus?
Burbonius, Latiæ dux non incognitus urbi,
Marmoreum excelſa tumulum nunc poſſidet arce.

Eſt hæc urbs hodie clavis regni Neapolitani, ad littus maris ſita: arx & propugnaculum ejus eſt munitiſſimum, & ſub cuſtodia militum Hiſpanorum conſtitutum. Portum hæc urbs ſemper habuit celeberrimum, quem ampliſſimè fuiſſe refectum ab Antonino Pio reliquit *Julius Capitolinus.*

Ædificator erat Centronius, & modò curro Iuvenalis.
Littore Cajetæ, ſumma nunc Tyburis arce,
Nunc Præneſtinis in montibus alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeq; petitis
Marmoribus vincens fortunæ atq; Herculis ædem:
Ut Spado vincebat capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen menſura relictæ
Partis erat, totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
Qua mare Tyrrhenum, violentas Tybridis undas Nath. Chytræus.
Imbibit, immenſo quondam celeberrimus orbe,
Qui fuerat, portum petimus vaſtasq; ruinas.
Mox ultra placidoq; mari ventisq; ſecundis
Urbem provehimur, nutrix Æneia nomen
Cui tribuit, portu feſſos Cajeta recepit,
Inſigni portu, & tuto procurrit in Æquor
Urbs ipſa & gemino veluti peninſula fluctu
Inſita, turritum ſalſis caput exerit undis.
Te quoq; cedentem naturæ Æneia nutrix, Iul. Cæſ. Scal.
Heſperio retinent littora curva ſinu.
Jura pius fecit, tumulumq; ſacravit alumnus,
Unde tuum in noſtro nomine nomen habes.
Reddere non potuit, deerat quod legibus ævi,
At data quod potuit vita ſecunda tibi eſt.

TYBUR, vulgò TIVOLI.

EST vetuſta Latii urbs, *vulgò Tivoli*, olim Herculea vocitata,& cataracta, ob vicinas ſcilicet loci anguſtias: eam *Anio* fluvius dividit, antiquitate ſua eſt celebris, utpote cujus *Ovidius, Horatius* & *Livius* mentionem faciunt. Extra urbem ſunt Latumię, reperitur etiam in jugis fons Albunea, de quo ſic *Virgilius:*

——Aditus lucosq; ſub alta
Conſulit Albunea nemorum quæ maxima ſacro
Fonte ſonat, ſævumq; exhalat opaca Mephitim.

Ad 16. lap. diſtat ab urbe Roma: condita eſt à Catillo Arcade, claſſis Evandri præfecto, *ut placet Solino*, quidam ab Argivis, nonnulli à Phocenſibus conditam exiſtimant.

Eſt huic urbi ſubjecta planities, quę plurimis rivulis ſcaturit, quos *Albulas* vocant, plurima virtute medica præſtantes, item *fons Albunea* in monte quodam, à quo *Sibylla Albunea Tiburtina* vocatur. Viſuntur hic etiam rudera *villæ Tiburtinæ*, olim ab Adriano Imperatore maximis ſumptibus extructæ.

Iuvenalis.

Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco,
Nam faciè præſtant, venucula convenit ollis,
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.

Georg. Fabric.

Proxima Verreſti fluvio, ſylvaq; relicta,
Nos via Tiburti feſtinos ſiſtit in urbe.
Illa ſupercilio Clivoſi montis agreſtes
Fundit opes, quibus Alcinoi quoq; ſplendidus hortus,
Heſperidumq; fuit, non hîc tam grandia ſaxa,
Pyramidum in morem, quæ rupibus excinduntur
Aſcendiſſe juvat, quam magno more volutas
Contemplari Anienis aquas, ut præpete lapſu
Fument, ac multa ſudent aſpergine cautes.
Templum Fatidicæ conſcendimus inde Sibyllæ,
In deſcenſu aliud Junoni (ut fama) ſacratum
Argivæ, forma quoq; ſplendidiore ſubimus.
Pons ſuperabatur Lucanus, Plautius olim
Quem fecit, domitis Baſtarnis, atq; Scytharum

Genti-

Gentibus, Illyricoq; ferens ex hoſte triumphum.
Ælia villa dehinc multis oſtenſa ruinis,
Urbis opus varia ſtructura & fonte ſuperba,
Irriguo priſcisq; tenens par nomen Athenis.
Unda ſalutares poſt offert Albula fontes,
Læſaq; ab infeſto medicatur corpora ferro.
Tandem pons alius dictus de matre Severi,
Mammæus feſſos Romanam mittit in urbem.

In hac urbe viſitur auguſtiſſimum quoddam *Ducis magni Hetru-ꝛiæ palatium*, in omnibus cubiculis aulæis ſericis & aureis obductum, ıec uno in loco vetuſtiſſimas oſtentans ſtatuas. In Ducis cœnaculo eſt ons per ſiphones aquas emittens.

Huic palatio adjacet *viridarium* amœniſſimum, in quo conſpi-iuntur varii fontes ſingulari artificio per ſiphones erumpentes, orga-ıum abſq; digito humano pulſantes (cujuſmodi artificium me Romæ in ıoderni Pontificis Pauli V. audiviſſe & vidiſſe memini.) Videre etiam ic licet formidabilem Draconem tricipitem aquas evomentem. Ibi-em etiam cernere licet aves, arborum quaſi ramis inſidentes, quæ aquę rtificio ſuavem canorem edunt, donec noctua prorumpat, qua viſa ob-ıuteſcunt.

Sunt & alia hîc viſu ſtupenda, velut *urbs Roma* cum præcipuis ſuis ıonumentis ſive antiquitatibus in marmore ſculpta: item Labyrinthi ſtatuæ ingenioſiſſimæ, quæ omnia ut ulterius proſequar, me ipſa re-ım dignitas & amplitudo inhibet.

Martia de gelidis huc manat fontibus unda, Fr. Franchinus.
Hîc humus aſſiduo, florida vere nitet.
Fas genio dare thura, loco vos Theſſala tempe,
Vos memora Heſperidum cedite, numen habet.
Tibur Argeo poſitum colono Horatius.
Sit meæ ſedes utinam ſenectæ,
Sit modo laſſa maris & viarum,
Militiæq;.
Unde ſi Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galeſi
Flumen & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridiq́, certat
Bucca Venatro.
Ver ubi longum tepidasq́, præbet
Jupiter brumas, & amicus Aulon
Fertili Baccho nimium Falernis
Invidet uvis.

Præ cæteris Divis hujus urbis incolæ præcipuè coluerunt Herculem, de qua re hincinde in urbe teſtantur in ſaxis inſcriptiones, veluti inſcriptio in templo S. Vincentii, & in ſummo templo, nec non in foro, ubi hæc leguntur in ſaxo privati alicujus ædificii: *Herculi Saxano ſacrum, Servius Sulpitius ædem Zothecam culinā pecunia ſua à ſolo reſtituit, idemq́, dedicavit K. Decembr.*

NEAPOLIS.

NEAPOLIS eſt præclariſſima urbs Campaniæ, maris littori appoſita, in dorſo monti Pauſilypo adjacens. Antea Parthenopen appellatam *Strabo, Plinius, Silius & Virgilius* teſtantur, ab una ſcilicet Sirenum *Parthenope*, quæ (cùm reliquæ præ dolore, quòd Ulyſſem ejusq; ſocios cantu decipere haud potuerant, in mare ſe præcipitaſſent) hoc in loco ſepulta eſt, ubi deinde Cumani urbem condiderunt. Perhibetur autem fundata ante natum Chriſtum 1169. ab Oppiano. Eam *novum campum Herculis* appellari in venationibus prodidit *Iſacius*.

Hodie univerſi ferè regni, quod inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, ab amne Truenta & Fundis uſq; ad fretum Meſſanæ continetur, Principes & Reguli majorem partem anni hac in urbe exigunt. In ea numerantur 19. portę. Divorum phanis & palatiis eſt ornatiſſima, omnium Italiæ urbium, propter illuſtres familias, Duces videlicet, Marchiones, Comites, Barones, & alios nobiles illic degentes nobiliſſima, unde rectè *Nathan Chytræus eam nutricem appellat magnorum virorum, divitem agris, jucundam loco, portu, aggere, cœlo,* velut illud etiam in vulgari adagio dicitur: *Roma omnium ſanctiſſima, Neapolis omnium nobiliſſima, Mediolanum maxima, Genua ſuperbiſſima & antiquiſſima.* Portum habet navibus ſemper inſtructiſſimum, Academicis præterea fruitur privilegiis.

Situ

Situs autem hujus urbis eſt amœniſſimus , videlicet intra duos ontes, ab ortu & ſeptentrione , & intra ſinum maris à meridie & occi- nte , à qua parte Miſenus à Virgilio deſcriptus , & Minervæ promon- ria,nec non inſulæ Capreæ Iſchia & Prochyte pulchrum proſpectum ficiunt.

Multum hanc urbem olim afflixere Gothi & Wandali, qui illam r 30.annos obtinuere. Circiter annum præterea Chriſti milleſimum adringenteſimum quadrageſimum octavum non mediocre cepit de- mentum.

Quatuor in ea reperiuntur *caſtella*, unum in urbe mari adjacens, munitiſſimum propugnaculum quinturritum , *caſtellum novum* di- um: *alterum* dicitur *arx Capuana: tertium* ingenti rupi ſuperſtructum, ari imminet,appellaturq; *caſtello del ovo*; quia rupes,cui ſuperſtructum , ovi figuram repræſentat : *quartum* ſupra urbem ſitum, à Carolo V. unitum,*caſtellum S.Elmo* dicitur,in quo 250. Hiſpani milites aluntur.

Palatium Pro-Regis eſt magnificè extructum , in cujus veſtibulo cubias agunt milites Hiſpani centum circiter numero. In interiore rò parte eodem numero reperiuntur Germani, qui Pro-Regi ſunt à tela corporis. Huic palatio junctum eſt amœniſſimum viridarium, & mus ad exercendam pilam aptata.

Non procul ab eodem viſitur *Armamentarium* nauticum , vulgò ſenal, navibus inſtructiſſimum.

Templum S. Johannis in Carbonata multas ſtatuas &Epitaphia Re- m Galliæ, quibus olim paruit regnum Neapolitanum,oſtentat.

Templum cathedrale,il duomo picturis & ſculpturis exornatur plu- nis : *Georgius de* Kranitʒ refert , quòd in hoc templo ad gradus ſummi aris inter alia ſculptilia reperiatur viri & mulieris illicitus concubi- s,quam ſculpturam (ſeriò an jocosè ſubdubito) præcipuum templi ait e ornamentum , de eodem etiam ſpectaculo à ſe viſo teſtatur *Paulus enʒnerus* in itinerario.

Xenodochium quod dicitur *alla nonciata* eſt locupletiſſimum , in od omnes nationes ægrotantium ſuſcipiuntur. In illius templo viſi- r ſuggeſtus 4.columnis pretioſiſſimis inſiſtens.

Urbis præterea hujus decoram faciem commendat palatium in onte *Pizzo Falcon*, palatium ad portam Capuanam, ubi hodie eſt cu- & cuſtodia captivorum.

Templum D.Jacobo (qui apud ſuum monumentum Compoſtellæ in regno Hiſpaniæ Gallitiæ editur) *ſacrum*, ab Hiſpanis conditum.

Orphanotrophium, in quo fœmellæ nutrices millenæ circiter cum liberis expoſititiis ſuſtentantur, pueri penè adulti ad opificiũ quoddam exercendum erudiuntur, & ubi calluerit artem, introducto in cubiculum, ubi educantur puellæ expoſititiæ, offeruntur ex illarum numero aliquot virgines, uniusq; illi eligendę datur optio: una electa poſtero die celebrantur nuptiæ, centum in matrimonio conſtitutis coronatis dotis nomine: quæ dos, cùm partis in matrimonio bonis, utraq; perſonâ abſ que liberis defunctâ, revertitur ad Orphanotrophium.

Templum D.Claræ à Rege quodam Galliarum conditum precioſiſſima altaria, nec non monumenta vetuſtiſſima obtinet.

Monaſterium montis Oliveti picturas ingenioſiſſimas, columnas marmoreas nitidiſſimas, & palmam exhibet.

Fertile ſolum hujus urbis in hunc modum deſcribit in ſuo itinerario *Paulus Henznerus*: *Tanta*, ait, *collium hic eſt feracitas, venationi aucupiiq; commoditas, hortorum elegantia, dulciſſimorum rivulorum præſtantia, ſepimentorum reticulatorumq; parietum, omni florum fructuumq genere veſtitorum pulchritudo, ut hæ commoditates ſimul omnes Romano olim pellexerint, qui ſtudiorum & ætate confecta quietis otiiq; cauſa, delitiarum etiam voluptatisq; gratia Neapolim ſe contulere. Atq; hîc vitam degiſ ſe reperimus P.Virgilium Maronem, Poëtarum omnium principem, quem Servius Georgia hic conſcripſiſſe aſſerit: T.Livium Patavinum, Horatium Claudianum, Franciſcum Petrarcham, Antonium Beccadelnum, cognomento Panormitanum, Laurentium Vallam Romanum, Blondum Forolivienſem & alios.* Hactenus Henznerus.

Prope *Templum D. Laurentii* forum eſt, in quo conducuntur famuli, qui Domino deſtituti iſto in loco congregantur.

In *Monaſterii S. Severini* ſacriſtia peregrinis videndæ hæ reliqui argenteis repoſitoriis incluſæ, Zachariæ Prophetæ, S.Jacobi minoris S.Auguſtini, D.Antonii, & B.Severini brachia: reliquiæ Clementis Papæ martyris, & S.Placidii.

In *templo annunciatæ virginis Mariæ* oſtendunt duo cadavera infantum innocentum adhuc integra, & cute obducta, vulnerata tamen ab Herode tempore nativitatis Chriſti occiſorum.

Vici urbis exceptis tribus eo modo ut Genuę ſunt anguſti: omn

fer

rè ædes habent è terra ſcaturientes fontes: hyemem etiam urbs ultra
ios menſes non ſentit.

In *foro il Mercato* eſt ſacellum, ubi Fridericus II. Marchio Baden-
, cum Cunradino Duce Sueviæ, & hærede regni Apuliæ & Siciliæ de-
llatus eſt, & quidem per Carolum Andegavienſem anno 1268. De quo
to teſtantur adhuc in pavimento guttæ ſanguineæ.

Sunt in hac urbe quatuor *Baſilicæ*, quas vulgò Burſas appellant,
ales etiam reperiuntur in Germania Antuerpiæ & Amſtelredami in
olandia, in quibus ſingulis diebus Mercatores conveniunt. Inſerviunt
rò in hac urbe ſtato anni tempore congreſſibus perſonarũ illuſtrium
rebus publicis conſultantium.

Palatia hujus urbis præ cæteris auguſta ſunt *Pro-Regis*, *Principis
Biſignano*, *Principis de Scalea*, *Principum Caraffiorum*, *Principum de
yena & Urſinorum*.

Nobiles plerumq; generoſiſſimos alunt equos, tantę præſtantiæ,
ion alibi reperiantur agiliores: alunt etiam mancipia, quæ hac quoq;
ırbe exponuntur venalia.

Quàm populoſa ſit hæc civitas ex Jacobo Craſſero conſtare pote-
qui *lib.5.* regni Neapolitani refert, quòd anno 1585. in hac urbe quin-
gies centenæ millenæ animæ intra mœnia fuerint repertæ: atq; hinc
quòd omnes vici de die repleti ſint hominibus, ut ſemper hìc agi
ıdinas peregrinus arbitrari poſſet. De nobilitate hujus urbis teſtatur
m *Craſſerus*, quòd centum circiter reperiantur ejus inhabitatores,
vel Ducatus, aut Marchionatus, aut Comitatus, aut Baronatus di-
tate ſint conſpicui: & ſeptingenti cives adeò opulenti, ut vel pa-
, vel arces, dominatus imò vel urbes etiam obtineant, vel etiam eo-
ı annui reditus 10000. & nonnunquam 50000. coronatos confi-
ıt. Muris foſſisq; cingitur, quarum profunditas 80. pedum eſt.

Caſtellum di ſancto Elmo plurimis tormentis bellicis eſt inſtructiſ-
um, inter quę etiam nonnulla ſunt Saxonica, atq; inter hæc unum ex-
et imaginem D. Lutheri, cum hiſce rithmis:

Für ein Sängerin bin ich gegoſſen/
Vnd brauch meine Stim̃ vnverdroſſen/
Zu Sachſen ward ich wol beſchoſſen/
Gegen deß Teuffels vnd Bapſts Genoſſen.

Portum qui apud Caſtellum novum viſitur, & plurimarum na-
vium

vium aptiſſima eſt ſtatio. Rex Carolus & Alphonſus primus extruxerunt

Numerantur in hac urbe 64. Monaſteria, & ducenta & quadraginta quatuor templa. Ut autem hæc civitas, ut dictum, à multis in ſumma dignitate conſtitutis hominibus inhabitatur, ita priſtinis temporibus ab iiſdem fuiſſe inhabitatam teſtantur monumenta: nam in templo D. Laurentio ſacrum viſitur monumentum *filiæ Imperatoris Alberti I.* In templo S. Crucis viſitur monumentum *Sanciæ, Hieroſolymitanæ & Siciliæ Reginæ: Claræq; uxoris Regis Roberti.* In templo *S. Johannis de Carbonaria* viſitur monumentum *Regis Ladislai & Johannis Parrhaſii.* In *templo D. Jacobi Hiſpanorum Petri de Toleto, Ducis de Alba filii,* qui fuit vice Rex. In *templo S. Mariæ* monumentum videre licet *Mariæ Hieroſolymitanæ* Reginæ Siciliæ & Hungariæ. In templo *S. Claræ, Regis Roberti* ejuſdemq; *filii Caroli* Ducis Calabriæ. In *ſummo templo Caroli Regis Galliæ,* qui Ducem Chunradinum regni legitimum hæredem è medio ſuſtulit. In templo *S. Dominici Philippi Imperatoris Orientalis. Iſabellæ Duciſſæ Mediolanenſis,* & multa alia monumenta regia viſuntur ad vigeſimum uſq; numerum.

Non rarò etiam Germanorum hîc offendes monumenta, velut *Johannnis Walteri* von Hurnheim / Caroli V. Imperatoris militiæ, *in templo D. Jacobi, Franciſci* Schencken *de* Schenckenſtein / *Johannis* von Starenberg / *& Lazari Aſpani de* Lichtenbach / Legatorum Auſtriacorum, *Friderici* von Buchaw / Imperatoris militiæ, *in templo D. Dominici.*

Silius.

Sirenum dedit una tuum memorabile nomen,
Parthenope, *muris Achelajas, æquore cujus*
Regnavêre diu cantus, cùm dulce per undas,
Exitium miſeris, caneret non proſpera nautis.

Iul. Cæſ. Scal.

Parthenope *varii ſtatuit diſcrimina mundi,*
Quæ tria diverſo tempore ſecla dedit.
Aurea Pythagoras communis commoda vitæ,
Et docuit Sophiæ Græcia Magna procos.
Altera ſuccedens ſtudiorum mollior ætas,
Admiſit Muſas debiliore ſono.
Tertia vulnifici quæſivit præmia ferri,
Atq; equitum potuit ſola tenere decus.
Sic ex privatâ & ſervâ, Regina ſuperſum,
Roma, quod es, fueram, quæ modò ſum, quod eras.

Eſt inter notos Sirenum nomine muros, Achilles Statius.
Saxea Tyrrhenæ templis ornata Minervæ,
Celſa Dicarchæi *ſpeculatrix villa profundi,*
Quæ Bromio dilectus ager, colleſq́; per altos
Uritur, & prælis non invidet uva Falernis.
Surrentina tuus ſpectat prætoria Limon,
Una tamen cunctis procul eminet, una diætis:
Quæ tibi Parthenopen *directo limite ponti*
Ingerit.
Quæ nunc Campanæ palmam fert unicæ terræ Georg. Fabric.
Urbs eſt Parthenope, *Sirenis clara ſepulchro.*
Quæ turres jactat celſas & maxima templa,
Inter quæ ſacra eſt Ledæis *fratribus ædes,*
Heboniq́; Deo, cui propria vota tulerunt.
Quid referam veterum ſedem, & penetralia Regum?
Quatuor excelſis munitam turribus arcem?
Æratasq́; intus inſcriptas carmine valvas?
Hoſtem ut Trojanis Ferdnandus *fuderit arvis?*
Quid loquar inſignem portum, tot navibus aptum?
Quis memorare Ducum tot celſa palatia poſſit,
Nobiliumq́; domos? quisve intra mœnia & extra
Magnificè ſtructos immenſis ſumptibus hortos?
Qua Cereri Bacchus certat, Pomonaq́; Floræ, Nic. Reuſnerus.
Quaq́; ſuos ditat Diva Patultis agros.
Campani caput illa ſoli pulcherrima rerum
Parthenope, *Siren cui fuit una parens.*
Sirenum quoq́; nunc pueros urbs educat alma
Ingenio magnos, eloquioq́; viros.
Tot vatum nutrix, Phœbi doctæq́; Minervæ,
Patria Pieridum gaudet & eſſe domus.
O ſtudiis urbs apta bonis, ô grata Camœnis
Dulcibus urbs ſalve, perpetuumq́; vale.

Hæc urbs multos etiã produxit viros de re literaria optimè meritos, uti *Alexandrum ab Alexandro, qui genialium dierum libros 6. edidit:* ptiſtam Portam Medicum, qui ſcripſit *Magiæ naturalis lib. 4. Jovium* ntanum Poëtam, & *Papinium Statium Poëtam*, quem ipſe Domitia-

nus lauru coronavit. Ex eadem etiam multi Pontifices Romani fuere oriundi, veluti *Honorius I. Bonifacius V. Paulus IV. Bonifacius IX. Urbanus IV. & Johannes XXIII.*

Matth. Chytr.

Parthenope, nutrix magnorum clare virorum,
Dives agris, jucunda loco, portu, aggere, cœlo,
Pontibus, atq; hortis longè pulcherrima, laudis
Quis recitare tuæ ſatis hic encomia poſſit?
Statius ille tuus noſtro ſi viveret ævo,
Pontanusq; ſenex, retinens ſi nomina ſancti
Nazarii, aut alii ſupereſſent urbis alumni:
Vix celebrare ſatis te præſtantiſſima poſſent.
Inclyta magnorum nam ſive palatia Regum,
Seu nova, ſeu veterum monumenta celebria rerum,
Sive requirat opes aliquis, ſeu dona Canopi,
Aut patrias merces, aut ſplendida templa, domosq;,
Munitásve arces, aut cinctos aggere muros,
Egregiosq; viros ſtudiis, & Marte valentes,
Omnia reperiens, nil quod deſideret ultra eſt,
Sed ratio poſitusq; loci, cœlumq; ſalubre
Inprimis placuere mihi, combuſta veſevi
Cornua, doctiloquo, quondam fatalia Plinio,
Hic etiam media fumantia conſpicis urbe:
Pauſilypus vaſtam protendit in æquora molem.
Extra intraq; horti tot ubiq; videntur amœni
Regifico ſtructi ſumptu, pomæria Cyri
Quîs nequeant certare, hederæ, myrtiq; viventes,
Et citri patulas præbent ſpaciantibus umbras.
Ad Solem aureolo fulgentia poma colore,
Maturasq; vides ficus, & punica mala.
Parte alia cœlo minitantes vertice cedri,
Corniferæq; caput tollunt ſublime cupreſſi.
Juniperis etiam locus eſt, lauroq;, nec illis
Palma deeſt, grataq; frutex lanugine notus.
Goſſipii has inter, pulchris umbracula, vites
Æmula porticibus texunt, undaq; perenni
Fons fluit, & Pario celatis marmore labris

Nym-

Nympha cadens excepta ſonat ſiphonibus altis.
Non mihi jam nitidos, quos hæc alit ora, caballos,
Non fontem, qui præbet aquæ gratiſſima nautis
Munera, dum ſalſis dulces intervomit undas,
Non varios fructus & amictas vitibus ulmos,
Non agros & quanta illis opulentia frugum,
Non acres laudare libet, portumq; capacem.
Quæ, niſi viſa, fidem nulla ratione merentur.
Quod niſi Partheniasſua compoſuiſſet in hortis — Paulus Meliſſus.
Carmina, & ad fontes Parthenopeja tuos.
Non tantum Genii (credo) vivacis haberent,
Nec tanti Pontana Actiaq; ora forent.
Ingenium locus ipſe movet, movet ora canentum,
Auraq; quæ cultis ſpirat amœna jugis.
Labra mihi irrorent latices Sebethides undæ,
Me tegat umbroſum citria ſylva nemus.
Æmulus Andino & geminis quos luſtro Poëtis,
Nomine Parthenopes carmina digna canam.
Fallor, an ut natura ſoli eſt, ita quemlibet excit,
Spiritus atq; alacri mente vigere facit?

SALERNUM.

EST Picenorum oppidum, olim Romanorum colonia, ad Silarum fluvium ſitum. Viſitur in illo templum auguſtum *D. Matthæi Evangeliſtæ & Apoſtoli*, ejuſdemq; in eo ſepulchrum. Gaudet privilegiis Academicis, hicq; *Maranta* quondam jura publicè profeſſus eſt, cujus *ſpeculum* à practicis celebratur plurimùm. Principatus titulo olim claruit, itq; pars Beneventani, noſtro verò ſeculo Ducatus Sanſeverinatis. Intra mœnia continet hortos, fontibus, arboribus, herbis, fructibusq; mirè condecoratos.

Quæ Boreæ gelidas furias contemnit ovantis, — Iul. Cæſ. Scal.
Torva procelloſi deſpicit arma Noti.
Medorum & ſylvis fœcundas provocat auras,
Fundit & à biferis Indica dona jugis.

Protinus autumnus veris cum tempore certat,
Et ver cum autumni tempore certat idem.
Huc acceſſit hyems vernantibus uda capillis,
Et peperit mirans, & ſibi poma legit.
Tuta mari fruitur, terræ dominatur amaræ,
Et cœli mutat jura, quid ergo? Dea.
Reuſnerus. *Media fert citrum felix felicia mala*
Citrus, agunt membris atra venena procul.
Media ſed non ſola miniſtrat Medica poma
Aut Perſis, tellus Itala præſtat idem.
Aut qua culta vagus radit ſubter arva Salerni,
Medica cuiq; datur carpere poma manu.
Medica nec ſolum, ſed Punica juncta, ſimulq;
Aurea purpureis addita mala roſis.
Quid memorem vites Apianas, atq; Falernas?
Quas colles paſſim fert & amœnus ager.
Et dubitas fontem medicinæ hic quærere vivum,
Quum medicum ſit in hoc quicquid habetur agro.

Mentionem Salerni etiam *Strabo* facit, creditq; nomen accepiſſ à *Silaro* fluvio, qui hîc in mare ſeſe exonerat. Hodie in hac urbe *regium eſt Dicaſterium.*

Fuit etiam Salernitanus *Pomponius Lætus, & Bartholomæus Silva-tius,* qui ſcripſit *Pandectas medicinæ.* Situs circa urbem eſt fertiliſſimus unde etiam maxima copia mala aurea, Perſica & granata producit.

TAURINUM.

Est oppidum Italiæ antiquiſſimum in Pado, Duriæ ad oſtium ſitum vetuſta ſtirps Ligurum, ſecundum Plinium antiqua Romanorum colonia ad radices Alpium condita, quatuor conſtans portis, & form quadrata. Ejus fundatorem quidam Erodanum ſive Phaethontem ſt tuunt, nonnulli Lamiſonem, Nohæ nepotem, qui eam à ſe *Lamiſonem* id eſt, taurum appellavit, unde poſtmodum vox *Taurinum* orta eſt: un de ab hac urbe etiam populi Taurini denominati ſunt, quos *Plin. lib.* *c.7.* ait eſſe Italiæ Tranſpadanæ populos in Alpium radicibus. Dicuntu etiam *Taurisci, & Troi, ſecundum Stephanum.*

Exo

Excipiens gelidas patriis ex Alpibus auras,
Heſperii princeps, jus capit una ſoli.
Terra ferax, gens læta, hilaris addicta choreis,
Nil curans quicquid craſtina luna vehat.
Ingenium natura aptum, ſed more ſolutum,
Plus animo capiens quàm dare poſſit ope.
Felix Marte novo, felix melioribus annis,
Namq; recens acuet pectora lenta metus. Iul. Cæſ. Scal.

TVSCVLVM.

TUSCULUM eſt *Straboni Latii* oppidum, olim Latinorum præclarum municipium, opus Telegoni Ulyſſis & Circes filii, 12. lapide ab rbe Roma diſtans, juxta montem Albanum villis & vinetis optimè culım, inter quas etiam fuit olim fundus Ciceronis *Tuſculanus*, & villa *Ioratii Fl.* Poëtæ, eo in loco, ubi hodie *D. Mariæ Criptæ Ferratæ* cœnoium ſitum eſt; olim naſcenti Romæ plurimùm obſtitit, adeò, ut inter as duas urbes ſæpè utrinq; dimicatum fuerit, donec Roma victrix extit. Friderici Cœnobarbi temporibus fuit à Pontificibus Romanis detum, unde hodie eſt humilis vicus, à Romanis *Friſcata* dictus.

Forte animi inde tulit nos ardor adire vetuſti Georg. Fabric.
Mœnia Telegoni fama celebrata Catonum,
Quæ prope villa fuit Ciceronis tertia, claris
Decantata libris, qui nunc verſantur in ore,
Pectoribusq; hominum, æterni monumenta laboris:
Nunc jacet hac ipſa cum villa Tuſcula tellus,
Albane fundata jugo, deleta furore
Romulidum, quoniam faviſſet Cæſaris armis
Teutonici, damnumq; dediſſet civibus ingens.
Haud procul Argolico peragentes omnia ritu
Sacra, cucullati celebrant templa ardua patres.
Multa vides monumenta viæ, quæ Tuſcula tellus, Aib. Tibullus.
Candidaq; antiquo detinet Alba lare.
Meſſalæ congeſta opibus hic glarea dura
Sternitur, hic aptâ jungitur arte ſilex.

Quem canit agricola è magna quum venerit urbe
Serus, inoffenſum retuleritq; pedem.

ALTINUM.

ALTINUM, vulgò *Altino*, fuit olim in littore Veneto urbs florentiſ-ſima, à qua populi Altini ſunt denominati, *Plin. lib. 3. Epiſt.* urbi A-quilejæ vicina, ab Attila poſtmodum ſolo æquata: inde verò eo in loco Turcellum conditum fuit, Majorbium ac Muranum: nec procul ab ea diſtat Tarviſium jugo alto ſuperſtructum.

Iul. Cæſ Scal. Altinum Venetias alloquitur.

Quanta fui cujus modico veſtigia tractu
Obruit inſani fœda ruina maris.
Sedibus egregiæ doceant illuſtribus urbes,
Oppidaq; elapſâ condita multa manu.
Aſpice, quo faſtu tumeat Tauriſia pubes,
Una mei germen ſtipitis illa fuit.
Muranum incolumi cœlo, atq; inſontibus auris,
Et quod majori nomen ab Orbe tulit.
Quæq; etiam cœli dicta eſt de nomine Turris,
Cuncta hæc interitus ſunt monumenta mei.
Tu quoq; mirifici complens miracula mundi,
Te Regina vagi, te voco magna ſali.
Diſce frui virtute tuâ, & felicibus orſis,
Pars mea, nam totum quàm ſit inane, vides.

Martialis.

Æmula Bajanis Altini littora villis,
Et Phaëthonteï conſcia ſylva rogi.

Georg. Fabric.

Poſt comitum dulces amplexus, poſt tot amica
Verba, dataſq; manus, ſtudiorum matre relicta
Urbe Antenoreâ, nos Pluvicus excipit, augens
Medoaci curſus, parvum hinc Muſonis ad amnem
Venimus, & patriam tibi, Totila barbare terram,
Manat ubi placidus piſcoſo flumine Silus,
Et miſcens ſocias Gagnanus vitreus undas.

FANUM

FANVM FORTVNÆ.

[F]ANUM FORTUNÆ eſt Italiæ oppidum, in agro Galliæ circa Arimi-num. *Stephano* φάνα dictum, in littore Adriæ inter Piſaurum & Se-[no]galliam, non longè à Metauro amne ſitum. Nomen accepit à fano [For]tunæ, quod hîc fuit poſitum. Meminit etiam illius *Plinius lib. 3. cap. 13.* [in] ſexta regione Italiæ, hiſce verbis: Umbrorum gens antiquiſſima Ita-[liæ] exiſtimatur, ut quos Umbrios à Græcis eſſe dictos exiſtiment, quod [in]undatione terrarum hymbribus ſuperfuiſſent. Trecenta illorum op-[pi]da Tuſci debellaſſe leguntur. Nunc in Ora flumen Eſis Senogallia [M]etaurus fluvius. Colonia fanum fortunæ, Piſaurum cum amne.

Urbs hæc forma præſtantiſſimas gignit puellas, quas hiſce com-[m]endat *Meliſſus:*

Hæc fortuna tua eſt Hadriano in littore, Fanum,
Quòd gignis pulchras numina vera nurus.
Creditur aut veſtris Venus ipſamet orta puellis,
Aut ex ſe gravida tot peperiſſe Deas.
At Senæ veſtris Tuſcas præcellere formas
Jurant, queis adhibet maxima Roma fidem.
Jupiter ætherio tales demittere Olympo,
Si velit, his pulchras non magis hercle queat.

VRBINVM.

[S]ENONUM Umbrorum civitas in Piceno, à qua Urbinates *ſecundum* [P]*linium lib. 3. c. 14.* denominantur, alto monti ſuperſtructa, in Apen-[nin]i appendicibus verſus mare Adriaticum penè in umbilico Italiæ ſita. [Re]peritur in ea caſtrum à Duce Friderico olim extructum, quod ſua ele-[gan]tia reliquas univerſæ Italiæ arces & caſtra ſuperare ferunt, præter-[qua]m enim quòd vario ſupellectilis genere, utpote vaſis inauratis ar-[gen]teis, &c. condecoratum eſt, plurimis inſuper ſtatuis marmoreis & [...]utis exornatum eſt.

Viſitur hìc etiam *bibliotheca* præſtantiſſima, quam commemora-[tus F]ridericus Ubaldinus libris multis variisq; affatim inſtruxit.

Sublimi jacet arx Urbini condita monte, Georg. Sabinus.
Illîc librorum veterum precioſa ſupellex,

Quod

Quod Fridericus opus Phœbo, Muſiſq; dicavit,
Et docuit forti quid ſit, ſapienteq; dignum
Principe, quam mores mutarunt tempora priſcos.
Nam quod pro virtute ſuâ Fridericus agebat,
Nemo agit, in luxu nunc tempus perditur, & res.
Hæc via recta quidem quamvis non eſſet ituris,
Fama tamen clari commovit principis, atq;
Librorum veterum multa & precioſa ſupellex.

Commemoratum palatium 363. conclavia majora obtinet, eſtqu tanto artificio extructum, ut equiti etiam ad ſupremum tectum acceſſu pateat, eo modo ut in palatio Ferrarienſi.

Nic. Reuſnerus. *Quantum laudis habet Fridericus Feltrius heros,*
Marte potens, Phœbo dum ſacra tecta parat.
Codicibus multis ornans, libriſq; vetuſtis,
Dedecoris tantum Borgia Cæſar habet.
Marte malus, malus arte, librorum maximus oſor,
Cum lucro quos hinc ſpargit & inde malo.
O pulchram Nemeſim, quæ punit crimina tanta
Pro merito, aut Cæſar, aut nihil eſſe cupit.
Omnia dum ſperat, dum concipit omnia mente
Borgia, Cæſar inops incipit eſſe nihil.
Si quoquam in tractu eſt homines reperire fideles,
Meliſſus. *Fidos Urbinum dat, dedit, atq; dabit.*
Credibile eſt propiore polo te tangere divos,
Seq; ideò tectis inſinuare animis.
Salve ſancta fides, tuq; inviolabile numen
Juſtitia, Umbrorum municipale decus.
Diſcant à vobis populi ſincerius inter
Seſe agere, & ſentire, integrius loqui.
Urbinum exemplo ſit, ubi tam candidus Umber,
Non umbram, lucem ſed bonitatis amat.
In tenebris alii per fraudem, fidus apertè
Umber agit, rari ô pectoris indicium.

Quantum hujus urbis ſtatum politicum concernit, de illo ref *Procopius lib. 1. de bello Gothico*, quòd olim eam obſidione diu cincta tandem occuparit Belliſarius, Juſtiniani Imperator militiæ: à quo te po

ore Romano ſubfuit imperio ad Friderici I. uſq; tempora, ubi *Comites e monte Feltro* ipſi fuere præſtituti, & per Sixtum I V. Duces Urbinen-es fuere conſtituti.

BRVNDVSIVM.

EST celeberrima urbs in exteriore Italiæ regione Calabria ad mare Adriaticum ſita, *Plinius* vocat *Brundiſium*: quæ etiam, ut monet *Fe-us, Brenda* dicitur. *Brunduſium* autem appellatur, *ut tradit Strabo, à ca-ite cervino*. Sic enim ſcribit *lib. 6. Inprimis etiam Brunduſii portus ſua ex-ellentia præſtat: multi enim ore uno portus includuntur, qui nulla fluctuum gitatione turbantur, cùm interni ſinus excipiant, ut forma ipſa cervi cor-ibus ſimillima ſit, unde & nomen inditum ſit. Locus enim cum urbe, cervi-o capiti maximè eſt comparandus, nam lingua Meſſapiorum Brunduſium rvi caput nominatur.* Hactenus Strabo. Ex hoc portu commodè inſti-uuntur navigationes in Epirum, Cerauniam, Dyrachium, atq; adeò in mnem Græciam & Aſiam. In hac urbe Cæſar Pompejum obſedit. Ap-ius Claudius viam ab urbe Roma Brunduſium uſque lapidibus ſtravit, de etiam appellatur via Appia, fitq; ejus in Actis quoq; Apoſtolorum entio. Natus in hac urbe *Pacuvius Poeta*, at *Virgilius* hìc diem ſuum biit.

Ut populos ad ſe ipſa vocet; procurrit in altum, Iul. Cæſ. Scal.
Et ſecat æquoreas Auſonis ora vias.
Hinc ſolis proſpectat equos Orientis anhelos,
Hinc petit indigenis Africa terra notis.
Illyricas oſtentat opes, animoſq; ſuperbos,
Horrificis Boreas quà furit altus equis.
Quo molles natura ſinus dedit alma vocanti,
Hoſpes ut optata ſic potiretur humo.
At non Brunduſium, præcinctum præpete portu,
Æquat inoffenſis ulla carina vadis.
Jam liceat reliquis peregrinas condere puppes,
Italiæ at ſtatio vera ſit una ſuæ.
Urbs eſt Dictæis olim poſſeſſa colonis, Lucanus.
Quos Creta profugos vexêre per æquora puppes
Cecropiæ, victum mentitis Theſea velis.

Hinc latus anguſtum jam ſe cogentis in arctum,
Heſperiæ tenuem producit in æquora linguam,
Adriacas flexis claudit, quæ cornibus undas.
Nec tamen hoc arctis immiſſum faucibus æquor
Portus erat, ſi non violentos inſula Coros
Exciperet ſaxis, lapſasq; refunderet undas.
Hinc illinc montes ſcopuloſæ rupis aperto
Oppoſuit natura mari, flatusq; removit,
Ut tremulo ſtarent contentæ fune carinæ.
Hinc latè patet omne fretum, ſeu vela ferantur
In portus Corcyra tuos, ſeu læva petatur
Illyris, Ionias vergens Epidaurus in undas.
Huc fuga nautarum, quum totas Adria vires
Movit, & in nubes abiêre Ceraunia, quumq;
Spumoſo Calaber perfunditur æquore Saſon.

HYDRVNTVM.

HYDRUNTUM, vulgò *Otranto*, eſt agri Salentini extrema civitas ac Promontorium Leucæ ſita, *Plin.lib.3.cap.11.* à *Stephano & Strabon* *Hydrûs* dicta: ſunt in ea horti vario ac multiplici fructuum genere cul tiſſimi: olim à Saracenis Turcisq; vaſtata & deformata, poſtmodum al Alphonſo II. Arragone reſtaurata, qui novos in eam colonos introdu xit. Viſitur in ea arx munitiſſima, celſiſſimę rupi ſuperſtructa, cujus con ditor commemoratus jam Alphonſus Rex Parthenopæus extitit. No men ſortita eſt ab *aqua*, quæ Græcis ὕδωρ dicitur.

Iul.Cæſ.Scal.

Quà brevis aſpectans Cerealem tractus Epirum,
Urget in Ionias brachia longa vias.
Opportuna dolis, & cauti fraudibus hoſtis,
Hic ſita ſum, vigili præda petita Duci.
Hæc igitur firma Italiæ ſunt clauſtra quietis,
Et libertati jura parata tuæ.

SYBARIS.

EST magnæ Græciæ oppidum, *ut tradit Stephanus*, ſic dictum ab e juſdem nominis fluvio, inter quem & Crathidem amnem ſitum eſ

ejuſ

ejusq; conditores Achivi fuerunt, poſtquam poſt expeditionem Troja-
nam, illuc injuriâ tempeſtatis ſunt delati, *teſtatur illud Strabo lib.6.* hiſce
verbis: *Deinde ab Achivis conditum oppidum Sybaris eſt 200. diſtans ſtad.
inter duos ſitum fluvios, Crathidem & Sybaridem. Eò autem felicitatis ea
civitas excrevit, ut quaternas proximas rexerit gentes, & quinq; ac viginti
urbes ſuo ſubdiderit imperio, & contra Crotoniatas 300. hominum millium
exercitum duxerit. Totam autem hanc felicitatem inter dies 70. Crotoniatæ
illis interceperunt, propterea quòd luxuria & delitiis maximoperè intempe-
rantes defluebant. Urbe enim potiti inducto fluvio omnia demerſerunt: pau-
ci ex clade ſuperſtites adunati cohabitabant, quos temporis intervallo Athe-
nienſes, aliiq; Græci prorſus extinxerunt.* Hactenus Strabo.

Arcanas Sybaris cupiens cognoſcere cauſas, Petr. Coſtalius.
Fatidicos fertur conſuluiſſe Deos.
Auditum ex tripode eſt, aderit tum terminus urbis,
Et cadet infeſto cuſpide gentis honos.
Quum plebs divinos mortalibus addet honores,
Et quum homine incipiet vilior eſſe Deus.
Impie quid properas homines æquare Tonanti,
Extremo Sybaris te docet uſa malo.

Nullum crimen abeſt, facinusq; libidinis, ex quo Iuvenalis.
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Hiſtros
Et Sybaris *colles, hinc & Rhodos & Miletos*
Atq; coronatum, & petulans madidumq; Tarentum.

CANNÆ.

CANNÆ eſt exterioris Italiæ, Apuliæ videlicet civitas, Romanorum cæde, profligatis ſcilicet à Duce Pœnorum Hannibale quinquaginta millibus, famoſiſſima, cujus ſtragis etiam meminit *Strabo lib.6. Geographiæ*, hinc deducitur nomen gentile Canuſinus, ut Canuſina ve... Unde *Hugo Favolius:*

Forte ſed à læva piſcoſi mœnia Bari
Linquimus, atq; maris criſpantia flamine terga
Sulcamus, violens & qua ruit Aufidus undis,
Fatales Cannas, Canuſinaq; littora lambens.

Lucan.lib.1.

------Quid non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq; juventus.

Claudianus.

Cùm ferus Auſonias perfringeret Annibal arces,
Et Trebiam ſævo geminaſſent funere Cannæ,
Ne quicquam Æmathium pepulit ſpes vana Philippum,
Ut velut afflictos ferro tentaret inerti,
Romanos commovit atrox injuria patres,
Nec pœnam differre placet, ſed bella gerenti
Punica Levino, Regis quoq; prælia mandant.
Paruit imperiis Conſul, fuſusq; Philippus,
Vilia dum gravibus populis interſerit arma,
Et pereunte manu didicit non eſſe potentum
Tentandas mediis quamvis in luctibus iras.

Silius Italicus.

Eſt locus Ætholi ſignat quem gloria Regis,
Poſſeſſus quondam priſca inter ſecula Dauno,
Humentes rapido circundat gurgite campos
Aufidus & ſtagnis intercipit arva refuſis:
Mox fluctus ferit Adriacos, magnoq; fragore
Cedentem impellit retrorſus in æquora pontum.

LOCRI.

Est oppidum in extrema Italiæ ora, quam magnam Græciam appel-lant, ſupra Zephyrium promontorium ſitum, ab Ajace Oileo auxi-lio Locrorum, qui illum Ajacem ad Trojam ſequuti ſunt, conditum *Servius in illud Virgilii 3. Æneid.*

Hîc & Naricii poſuerunt mœnia Locri.

Unde & *Virgilio* & *Ovidio Naricia* dicitur. Fuit olim urbs nobiliſſima cujus Reſpubl. optimis olim floruit legibus, ſicuti etiam *Strabo* ea primùm omnium ſcriptis legibus fuiſſe uſam atteſtatur. Fuit hîc etia olim *fanum Proſerpinæ* apud omnes Italiæ populos celebre.

Silius Italicus.

Mœnia Locrorum veterum tenet ora vadoſi
Littoris, Argivos major quà Græcia muros
Servat, & Ionio luitur curvata profundo.

VENV

VENUSIA.

SECUNDUM Ptolemæum eſt oppidum Appulorũ Dauniorum, haud procul à Lucaniæ finibus, à Veneris cultu, ejusq; templo olim ita ap-pellatum, Horatii Poëtæ patria, qui ob id *Venuſinus* dicitur. Ejus men-tionem facit *Plinius lib. 3. c. 11.* eſt in mediterraneis ſitum, in loco naturâ ſatis munito, regionis Metropolis. Eſt præterea *ager Venuſinus* paſcen-dis equis aptiſſimus, utpote pabuli plurimùm ferax: ſunt illi alia etiam oppida vicina, utpote *Atellæ, Canuſium, Acherontia, Lauellum & Cannæ.*

Parva quidem, atq; humilis, penè & ſine nomine tellus, Iul.Caſ.Scal.
Aut par aut major te tibi, Roma, fui.
Cæde furis, peperi tranquillum ego lenis olorem,
Cujus ope ad multos vita perennis eat.
Cujus ope effectum eſt, ut, quæ ruitura fuiſti,
Vel nunc cùm nihil es tu quoq; viva voles.
Immortale tibi, Venuſina colonia, nomen Meliſſus.
Perenne vatis nomen Horatii,
Ut quondam peperit, ſic omne perennat in ævum.
Dic majus utrum eſt? anné ubi nulla eras,
Quòd dederis illi vitam? an quod mortuus ille
Famam tibi dat carminibus ſuis?
O utinam Alphipolis, Franci ſub ſideris axe;
Straeq; ad amnem ſtructa, meâ & chely
Quin ita parte tuæ laudis poteretur, abundè
Partæ ſatisfactum eſſet adoreæ.
Quam bellè expenſam latam, acceptamq; relatam,
Vitamq; famaq; arbiter invicem.
Caſtor gaudet equis, ovo prognatus eodem Horatius.
Pugnis, quot capitum vivunt, totidem ſtudiorum
Millia, me pedibus delectat claudere verba,
Lucilli ritu, noſtrum melioris utroq;.
Ille velut fidis arcana ſodalibus olim
Credebat libris, neq; ſi malè ceſſerat unquam,
Decurrens aliò, neq; ſi benè, quo fit, ut omnis
Votiva placeat veluti deſcripta tabella,

Vita ſenis, ſequor hunc Lucanus, an Appulus, anceps.
Nam Venuſinus arat finem ſub utrumq; colonus,
Miſſus ad hoc, pulſis (vetus eſt ut fama) Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hoſtis,
Sive quod Appula gens, ſeu quod Lucania bellum
Incuteret violenta.

CANUSIUM.

EST Apuliæ oppidum, juxta Aufidum fluvium conditum, rutilæ lanæ ferax, quæ ab eo *Canuſina* vocatur, ex qua qui veſtes gerebant, *Canuſinati, ſecundum Martialem lib 9.* vocabantur: quidam Græcorum referunt conditum fuiſſe unà cum Harpis ac Siponto à Diomede. Hodie ejus nuda tantummodò conſpiciuntur rudera, nec alia olim nobiliſſimæ urbis veſtigia extant præterquam fanum Sabini. Ejus conditorem quoq Diomedem in hiſce conſtituit *Horatius:*

Fons Canuſi lapidoſus aquæ non ditior urna,
Qui locus à forti Diomede conditus olim.

CONSENTIA.

EST Brutiorum oppidum, *Plin. lib 3. c. 5.* vulgò *Conſenza*, cujus incola appellantur *Conſentini*, ſeptem collibus ſubſtructum, ad montem Apenninum ſitum, & regionis illius metropolis. Illud ex una parte *Cratis*, ex altera *Buſentus* fluvius præterlabitur, eſtq; vini, olei, ac frument abundè ferax: reperitur in eo arx benè munita, quæ olim ab Annibale & poſteà à Saracenis direpta, multas calamitates ſuſtinuit: ſupra Conſentiam Pandoſiæ urbis vetuſtæ adhuc extant rudera. Oriundus ex hac urbe fuit *Franciſcus Franchinus* Poëta præclariſſimus, cujus aliquoties in hoc opere allegantur poëmata.

Fr. Franchinus Conſentinus.

Ante alias urbes gaudet queis Brutia tellus,
Dives agris, armiſq; potens, Conſentia prima eſt,
Muneribus magnis magnorum læta Deorum,
Cœleſti inprimis quoq; dives munere mannæ:

Quo-

Quotidie hic cœlo melliti copia roris
Defluit, utq; cadit per noctem frigidus imber
Paulatim, & quercus canenti rore virentes
Perluit, ac latè viridantes occupat urbes:
Sic ſudor Jovis & Junonis ab aëre lapſus
Dimanat pluvio in terras, qua Crathis amœnas
Convalles & prata rigat, colleſq; ſupinos
Suſpicit, Ioniumq; petit faventibus undis:
Non procul hac colitur Tyrrheni ad gurgitis undam
Paula *polo gratum oppidulum charumq; Lyæo.*
Prole virum felix, & felix prole Deorum.

PUTEOLI.

PUTEOLI *Plinio* eſt urbs Campaniæ felicis, *Stephano* dicitur *Potioli*, hodie Italis *Pozzuolo*: olim etiam *Dicæarchia* fuit dicta, *ut in lib. 5.* adit *Strabo*, ubi ſimul nominis notationē exponit hiſce: *Deinde Puteonum littus extat, & oppidum ipſum, quod antea quidem Cumanorum erat* ... *porium, quodam in ſupercilio conſtructum: bello autem quod ductu & au*... *icio gerebatur Annibalis, Romani frequentibus accolis habitatum reddi*... *runt, & nomine è Dicæarchia permutato, à puteorum frequentia Puteolos* ... *pellarunt: ſunt etiam qui ab aquarum putore, qui per totum illum & Ba*... *rum & Cumarum tractum exſtitit, dictam hanc urbem volunt.* Hactenus ... rabo. Olim hæc urbs fuit potentiſſima, at hodie eſt humilis & deſerta. ... eperiuntur in ea aſpectu mirabiles cryptę ſeu terrę meatus, infra mon... m quendam, antiquiſſima rudera exhibentem, in quibus vel centum ... ımero etiam viſuntur cellulę. Conſpicitur etiam hodie *lacus Lucrinus*, ... *lacus Avernus*, ſic dictus Græcis *ab avibus*, quaſi ἄορνις, quoniam apud ... teres emiſit peſtilentem quandam exhalationem, ita, ut aves ſupervo... antes conciderēt, de qua re plura vide in hoc opere, inter flumina Ita... e, ſub titulo *Averni*: at hodie ad illum patet acceſſus innoxius. Apud ... ınclacum etiam cernitur *ſpelunca Sibyllæ Cumanæ*, per quam Æneas ... ıgitur deſcendiſſe ad inferos, eſt autem mille paſſus longa, in eaq; o... enditur cubiculum & balneum *Sibyllæ*. Hoc etiam in loco fuere cam... Flegræ, qui ob pugnam Herculis cum Gigantibus commiſſam admo-

dum

dum ſunt celebres. In loco qui hodie *Tritola* dicitur, fuere thermæ ſaluberrimæ, & ad multos morbos propellendos conducentes.

Non procul à lacu Agnano eſt quidam mons, qui eructat ignes & fumum, unde etiam Italis à ſulphure *la ſolforata* dicitur, eodem in monte viſitur ſcaturigo aquę ferventis. In eadem vicinia viſuntur ſpeluncę, Italis *muſettæ*, vel *buſo del cane* dictæ, quæ exhalant fumum quendam peſtilentem, unde ad illas non niſi cum vitæ periculo patet acceſſus. In hoc oppido viſitur adhuc templum antiquiſſimum Ethnicum, cum hac inſcriptione: *L. Calpurnius, L. F. templum Auguſto cum ornamentis DD.* Eſt autem ex quadris marmorum trabibus ita compactum, ut uno ex ſaxo videatur, & abſque juncturis. Viſuntur etiam hìc oſſa prægrandia humana.

Fabricius.

Quis non audivit veterem Dicæarchidos urbem,
Quæ calidis ab aquis, puteiſq́; eſt nomen adepta,
Hanc Samii poſuere viri, Delonq́; minorem
Dixerunt variis populis, & merce frequentem,
Tempore quam fore deſertam populo inq́; frequentem,
Eubæa haud falsò prædixit carmine vates:
Vidimus innumeras templis, domibusq́; ruinas,
Quas tremor & validi dederant per mœnia venti.
Hîc Auguſte tibi ſurgentia marmore templa,
Concuſſa & magni moles operoſa theatri.

Pompon. Lætus.

Huc quicunq; venis, ſtupefactus ad oſſa gigantum,
Diſce, cur Hetruſco ſint tumulata ſolo.
Tempore quo domitis jam victor agebat Iberis,
Alcides captum longa per arva pecus.
Colle Dicarcheæ, clavaq́;, arcuq́; Typhones
Expulit, & ceſſit noxia turba Deo.
Hydruntum petiit pars, & pars altera Thuſcos,
Interiit victus terror utroq; loco.
Hinc bona poſteritas immania corpora ſervat,
Et tales mundo teſtificatur avos.

Act. Sync Sannazarius in villam Mergillinam.

Rupis ô ſacræ pelagiq́; cuſtos
Villa Nympharum domus, & propinquæ
Doridos, Regum decus una quondam,
Delitiæq́;,

Num

Nunc meis tantùm requies Camœnis
Urbis inviſas quoties querelas,
Et parum fidos popularis auræ
Linquimus æſtus.
Tu mihi ſolos nemorum receſſus
Das, & hærentes per opaca lauros
Saxa, tu fontes, Aganippidumq;
Antra recludis.
Nam ſimul te te repeto, tuasq;
Sedulus mecum veneror Napæas,
Colle Mergillina tuo repentè
Pagaſis unda
Effluit, de qua chorus ipſe Phœbi,
Et chori Phœbus pater, atq; princeps,
Nititur plures mihi jam canenti
Ducere rivos.
Ergo tu nobis Helicon, & undæ
Phocidos ſaltus, hederis opacum
Theſpiæ rupis nemus & canoro
Vertice Pindus.

CVMÆ.

EST urbs Campaniæ, inter reliquas Italiæ & Siciliæ, (ſi Genuam excipias) antiquiſſima, primùm à Chalcidenſibus condita, at à Cumæis, qui ex Eubæa in hanc regionem migrarant, denominata: alii dictam volunt ἀπὸ τῶν κυμάτων, ab undis, quod littus habens multos ſcopulos frequenter illidatur ad undas. Ab hac urbe dicta eſt *Sibylla Cumæa*, inter reliquas, numero quarta, *ut vult Fungerus in ſuo Etymologico*: at Calepinus dictam vult illam Sibyllam à Cuma, quæ eſt urbs Æolidis, ex adverſo Leſbi ſita: at hoc eſt contra Virgilium, qui Sibyllam Cumæam deſcribens, loquitur de Cumis in Italia, ad quas Æneas ablegabatur. *Virgil. 3. Æn.* *Huc ubi delatus Cumæam acceſſeris urbem.*

Hodie *Cumæ* nihil ſunt niſi rudera, ut patet ex ſequenti carmine, *Act. Sync. Sannaz.*

Hic, ubi Cumææ ſurgebant inclyta famæ
Mœnia, Tyrrheni gloria prima maris.
Longinquis quò ſæpè hoſpes properabat ab oris;
Viſurus tripodas, Delie magne, tuos.
Et vagus antiquos intrabat navita portus,
Quærens Dædaleæ conſcia ſigna fugæ.
Credere quis quondam potuit, dum fata manebant?
Nunc ſylva agreſtes occulit alta feras.

Fuit olim hæc urbs admodum famoſa & potentiſſima, ſtatus ejus fuit ferè Monarchicus: nam ex Senatu eligebāt Principem, penes quem erat ſumma Imperii: talis olim in hac etiam fuit *Ariſtodemus*, cognomento *Malacus*, ad quam dignitatem poſt devictos Umbros, Hetruſcos & Auſonios evectus eſt: ad hunc etiam Tarquinius Superbus ob ſcelera ſua regno expulſus confugit, & ibidem obiit. Poſtmodum eam Gothi occuparunt, & munitiſſimum ſibi conſtituere propugnaculum, donec magnis laboribus illos Narſes, Imperatoris Orientalis Juſtiniani Dux militaris expulit, urbemq; Romanis reſtituit. In montis apice olim habuit auguſtum templum Apollini ſacrum, unde *Virgil. 6. Æn.*

At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
Præſidet, horrendæq; procul ſecreta Sibyllæ
Antrum immane petit.

Quandoquidem autem hanc urbem etiam celebrem reddit Sibylla Cumana, quę hîc antrum ſuum habuiſſe dicitur, hinc de hujus loci cryptis nonnulla prolaturi ſumus: inter rudera itaq; apparet cujuſdam cryptæ orificium in ſaxo quodam exciſæ, decem pedes altæ, decem latæ, & 500. longæ, & per hanc cryptam olim via patuit Cumis Bajas uſq;. Ubi verò quis ambulando 450. pedes confecerit, per aliam cryptam 5. pedes longam, tres latam, & octuaginta longam, tum ad dextram pervenitur ad pulchram cellam ſive conclave octo pedes latum, 14. longum, & 12. altum, ad cujus ingreſſum ſaxum extat in formam lecti exciſum, in fornice ejus adhuc deprehenditur color cęruleus, aurea tinctura variatus. Parietes etiam pretioſis aliquot lapidibus & corallio ſunt obducti: pavimentum quoq; verſicoloribus lapidibus & corallio ſtratum eſt. Ad ſiniſtram alius adhuc patet cuniculus, quatuor pedes altus & latus, & quadraginta longus, qui deducit ad conclave quoddam 25. pedes longum, & ſex latum. Exinde patet aditus in aliud hypogæum per cuniculum, cujus

jus latitudo eſt 10. pedum, altitudo octo, longitudo 24. Non procul deinde ab illo eſt conclave 42. pedes longum, 10. altum, & 6. latum. Juxta introitum hujus conclavis eſt rotunda ſacra ædicula 10. pedes longa, & ſex lata. Ad dextram verò dicti ingreſſus eſt alia ſacra ædicula, novem pedes lata, & ſex longa àc alta, in medio verò eſt quædam piſcina. Loca autem iſta tantoperè calent, ut etiam ingredientibus ſudorem eliciant, in quem finem etiam à veteribus, ut ſcilicet eſſent balnea ſudorifera, extructa ſunt. Cauſa autem caloris procreans eſt ſulphur, quod in illis locis copiosè reperitur.

Quòd autem urbs Cumæ olim fuerit florentiſſima urbs, teſtatur *Strabo* quoque *lib. 5.* ubi hujus urbis monumenta & antiquitates commendat: atq; hinc non dubitat *Blondus* ſcribere: excepta Roma in tota Italia non reperiri alibi ſumptuoſiſſimarum ſtructurarum plura rudera quàm Cumis. Eſt autem Neapolis ex illius condita ruderibus.

Act. Syn. Sannazarius.

Atq; ubi fatidicæ latuêre arcana Sibyllæ,
Nunc claudit ſaturas veſpere paſtor oves.
Quæq; prius ſanctos cogebat Curia patres,
Serpentum facta eſt alituumq; domus,
Plenaq; tot paſſim generoſis atria ceris,
Ipſa ſuâ tandem ſubruta mole jacent,
Calcanturq; olim ſacris onerata trophæis
Limina, diſtractos & tegit herba Deos.
Tot decora artificumq; manus, tot nota ſepulchra,
Totq; pios cineres unâ ruina premit.
Et jam intra ſolasq; domos, disjectaq; paſſim
Culmina, ſetigeros advena figit apros.
Nec tamen hoc Grajis cecinit Deus ipſe carinis,
Prævia nec lato miſſa columba mari.
Et querimur, citò ſi noſtræ data tempora vitæ
Diffugiunt? urbes mors violenta rapit.
Atq; utinam mea me fallant oracula vatem,
Vanus & à longa poſteritate ferar.
Nec tu ſemper eris, ſeptem quæ amplecteris arces,
Nec tu, quæ mediis æmula ſurgis aquis.
Et te quis putet hoc? altrix mea, durus arator
Vertet, & urbs dicet hæc quoq; clara fuit.

Fata trahunt, homines fatis urgentibus, urbes,
Et quodcunq; vides, auferet ipſa dies.

RUDIÆ.

RUDIÆ Ptolemæo, Rhudia *ſecundum Plinium*, & *Rhodæi*, *æorum*, *ſecundum Strabonem lib. 6. Geographicorum*, eſt oppidum Salentinorum, qui etiam *Pediculi* appellantur, Brunduſio vicinum, à Græcis primùm conditum, in quo, *ut tradit Strabo* in loco allegato, *Ennius* antiquiſſimus ille Poëta natus eſt: cui etiam ſubſcribit *Mela lib. 2.* in hiſce: *Poſt Barium Egnaria & Ennio cive nobiles Rudiæ.* Idem etiam fatetur in infrà allegatis carminibus *Paulus Meliſſus*, ubi ſimul refert, quòd in hac urbe illi ſtatua erecta fuerit.

Ang. Politianus.

Jam ſenior triplici vates qui corde ſuperbit,
Mæonides Italis (ni fallunt viſa) ſecundus,
Bella horrenda tonat, Romanorumq; triumphos,
Inq; vicem nexos per carmina digerit annos,
Arte rudis, ſed mente potens, parciſſimus oris,
Pauper opum, fidens animi, morumq; probatus,
Contentusq; ſuo, nec bello ignarus, & armis,
Quem Rudiis ortum rigidi quæſtura Catonis,
Ad ſeptem geminas juvenem deduxerat arces,
Mox comes armorum Fulvî, qui ſanguine partas,
Scilicet haud dubitat Latiis ſacrare Camœnis
Exuvias, dedit Ætolis hoſtilia campis
Corpora multa neci, longè gratiſſimus idem
Scipio magne tibi, & Calabris vicinus in hortis
Virtute emeritis, cujus gentile ſepulchrum
Mox tenuit, nullo patiens ſua funera fletu
Produci, lætusq; virûm volitare per ora.
Præterea tragico boat ampulloſus hiatu:
Comica laſcivo proſcenia laxat jambo,
Exponit Satyros, Latioq; Euhemero infert.
Et modò reprenſi deplorans carmina Nævi,
Carmina, quæ quondam Fauni vatesq; canebant.

Mox

Mox gemet ipſe ſuo natas in littore conchas
Præ cultum purgare fimo, & ſibi ferre Maronem.
Montibus in Calabris Rudiæ genuiſtis agreſtes P.Meliſſus.
Patrem Poëtarum Ennium,
Qui Scipionis Africani
Carmine res geſtas deſcripſit, eumq; ſequutus
In caſtra, belli Punici
Caſus ſecundi elucubravit.
Unde etiam ſtatuam meruiſſe, & Scipiadarum
Poni ſepulchro proximus
Narratur, ô ſi non vetuſtas
Inivdiſſet opus varium & multiplice curâ
Congeſtum, utut foret rude,
Nobis liceret, ut Maroni
Aurum neglecto de ſtercore, ita è ſcobe gemmas
Legere, atq; ſuccum & floſculos
Farriginoſis & rubetis
Elicere: aſt hominis Rudii rudis hæc fuit ætas
Haud digna linguæ & carminis
Spernax vetuſti: quod ſuperſtes,
Non tantùm in pretio eſt & honore, ſed & mage fulget
Quàm purpura aureſcens Midæ,
Vel regia auro fulta Cyri.

SVRRENTVM.

EST Campaniæ civitas, à Græcis condita, quæ etiam dicitur alio nomine *Petræ Sirenum, Plin. lib. 3. & 5.* Item *Strabo lib. 5.* Hinc vini geroſi præſtantia & nobilitate à Plinio celebrata, unde etiam *Surrentina vina, & Surrentini colles* apud *Columellam lib 3. c. 2.* legitur.

Nobile Surrentum vino, quà limite noto Achil. Statius.
Appia longarum teritur Regina viarum.
Sed juvêre moræ, placido lunata receſſu,
Hinc atq; hinc curvas perrumpunt æquora rupes,
Hîc ſervat terras, hîc ſævis fluctibus obſtat.

Mira quies pelagi, ponunt hic laſſa furorem
Æquora, & inſani ſpirant clementiùs Auſtri.
Mons erat hîc, ubi plana vides, hæc luſtra fuerunt,
Quæ nunc tecta ſubis, ubi nunc nemora ardua cernis.

ATELLA.

EST oppidum Oſcorum in Campania, hodie *Anverſa* dictum, n
procul à Venuſia in planitie ſitum, haud tamen procul ab urbe p
petua juga conſpiciuntur. Eſt hîc ingens *amphitheatrum*, unde *Atella*
comœdiæ proverbialiter dicuntur, tanquam ſcurriles: item *Atellanæ f*
bulæ: à læva ejus urbs Melficta conſpicitur, à dextra denſiſſimæ ſyl
conſpiciuntur: ab occaſu eſt amnis, qui mediam ejus planitiem irrig
latoq; circuitu præterlapſus *Aufidum* fluvium ingreditur.

Bapt. Mant.

Appula Campano tellus ubi jungitur agro,
Eſt locus, Atellæ retinens cognomina priſcæ,
Sive Attella vetus, nam ſors mutata locorum
Priſca Jovis, dedit & priſcis nova nomina terris:
Urbs in colle ſedet, validis circumdata muris,
Cive frequens, pecorum locuples, glebæ ubere dives.

Georg. Fabric.

Paucos inde dies Sirenis in urbe morati
Venimus Atellam, cujus comœdia quondam
Pectora laſcivo mollibat ruſtica luſu,
Atq; tuos Megaris ſuperabat Achaica riſus.
Ergo theatra juvat regali educere ſumptu
Urbibus, ut morum corruptio publica laudem,
Præmiaq; à cano mereatur larga Senatu.

FUNDI.

EST urbs Campaniæ, in planiciæ poſita, colli, *lacui Fundano* & m
vicina, inter Terracinam & Cajetam ſita, multis myrtetis obſita
generoſi vini ferax. Deſcriptionem lacus Fundani vide apud *Plin. li*
c.5. Hodie ſubeſt imperio Regis Hiſpaniæ.

Cer

Cernere non potui quàm Fundos venimus omnes, Georg. Fabric.
Urbs parva in plano, poſitu pulcherrima campo,
Collibus hinc, atq; inde lacu, ſimul æquore cincta,
Citria cui florent hortis, & littore myrti,
Heſperidum decus & benevolentia culta Diones,
Hoc dedit hoſpitibusq; locum, feſſisq; quietem.

Superioribus annis hoc oppidulum gravi affecit calamitate Cara-
nus Barbaroſſa, Claſſium Turcicarum præfectus, & famoſus pyrata,
m urbem captam totam diripuit, & ejus incolas ut mancipia in Tur-
m captivos abduxit: hac in urbe gladios aſtrictoriis ligulis alligare
gulis oportet, ſecus gladium ſibi aptans mulctatur.

BAJÆ.

ST civitas Campaniæ, juxta mare Campanum, non procul à Cumis
ſita, calidis aquis iisq; ſalubribus famoſa, ad quas ſympoſia, cantus
alia corporis animiq; reficiendi exercitia antiquitùs fuere inſtituta,
od etiam fatetur *Strabo Geographiæ lib. 5.* hiſce verbis: *Deinde redu-*
m profundum littus in ſinum, Bajas aperit aquasq; calidas, & ad volu-
tem & ad ſanandos morbos accommodatiſſimas. Bajis, *ut idem ibidem re-*
, contiguus adeſt *ſinus Lucrinus.* Nomē ipſis inditum eſt à Bajo, Ulyſ-
ſocio, *quod protulit Silius Italicus*, & in hiſce *Strabo:* Τὰς δὲ βαίας ἐπω-
υς εἶναι λέγουσι βαίου τοῦ ὀδυσσέως ἑταίρων τινός.

Unde ferant nomen Bajæ comitemq; dediſſe, Silius Ital.
Dulchiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.
De ſocio nomen quæ nacta Ithacenſis Ulyſſis Georg Fabric.
Proxima Bajarum, nunc alto condita monte
Arx fuit, antiqui luxus monumenta referre
Velles, ſinu eſt illo conchas numerare marinas,
Ruderáve in multis vix perreptanda diebus.
Sed licet ipſa loci jacet, interiitq; voluptas:
Non tamen utilitas creſcit quoq; Cynthie, parce,
Nam tua Bajani ſuperant inventa receſſus,
Eſtq; vapor radice, atq; unda potentior herbis,
Cumq; ſalute illos colit ipſa ſalatia fontes.

Verùm

Verùm deceptus ne quiſquam errore locorum,
Grata ſalubris aquæ ſentiret numera tardus,
Morborum variæ facies, & nomina mille
Aſtabant foribus, pictura aut marmore clauſæ,
Quæ nunc invidia penitùs ſublata minorum,
Multa alia in toto viſu digniſſima tractu:
Inprimis celſo ſita ſudatoria monte,
In tria diviſus ſpecus eſt ceu brachia, quorum
Sulphureos extrema tenent fumantia fontes,
Solis inacceſſos radiis ſub rupe cavata
Ingreſſu via longa patet, cinis impedit albus,
Atq; calens mediæ gradientes agmine foſſæ.
Ingrediendo cave tollas caput, arduus undam
Fumus agit, totoq; fluunt de corpore rivi,
Viſceribusq; trahens animam vapor æſtuat intus.
Sin ſubmiſſus eas, & cautè lumina ſorbes,
(Nam ſine luminibus nulla eſt intrare poteſtas)
Victor eris nimium, ſed non tentare ſiniſtram
Dira tibi mens ſit, necat intus peſtifer aër,
Proficit & nulli tacitas quæſiſſe latebras.

Syn. Sannazar.

Quò modò Bajanæ ſpectantur ab æquore nymphæ,
Stagnaq; vicinis hoſpita littoribus.
Hac vetus Herculeos perduxit ſemita tauros,
Longius excluſo concita clauſtra mari.
Quaq; jacet Baulos inter lucumq; Sibyllæ,
Et Prochytæ rectum per juga tendit iter.

Propertius.

Littora quæ fuerant caſtis inimica puellis:
Ah pereant Bajæ, crimen amoris, aquæ.
Littoribus jacet Herculeis qua ſemita, quaq;
Proxima Miſenis æquora littoribus.

Ovidius.

Quid referam Bajas, prætextaq; littora velis?
Et quæ de calido ſulphure fumat aquam?
Hinc aliquis vulnus referens in pectore, dixit:
Non hæc (ut fama eſt) unda ſalubris erat.

LINTERNUM.

EST Campaniæ oppidum vetus,non procul à fluvio Linterno ſitum, ubi fortiſſimus heros Scipio Africanus obiit ac ſepultus eſt, poſtquam invidiæ cedens, è Roma migravit, ipſius monumentum à ſe ipſo factum T. Livius cum hac deſcriptione ſe vidiſſe teſtatur:

Devicto Annibale, & capta Carthagine,& aucto
Imperio,hoc cineres marmore tectus habes.
Cui non Europa,& non obſtitit Africa quondam,
Reſpice res hominum, quàm brevis urna premat.
Linternum exilio clarum,tumuloq; vetuſto — Nath.Chytræus.
Scipiadæ magni quondam,quod patria jam nunc
Dicitur,ob titulum,moriens quem Scipio juſſit
Illic aſcribi cippo,patria invida nobis,
Atq; ingrata etiam,nec jam morientis alumni
Oſſa habitura vale.
Urbs quæ Scipiadæ (cui fecerat Africa nomen) — Georg. Fabric.
Præbuit auxilium,& parvæ ſolatia villæ.
** Linternum modicum, priſcis urbs proxima Cumis.*

ANXUR, vel TERRACINA.

ANXUR,quæ etiam *Terracina* dicitur,eſt urbs Latii,loco ſaxoſo candenti ſuperſtructa,non procul ab oppido,quod Circes domus dicitur, ſita : dicitur autem *Anxur*, *ut Servius tradit in Virgilium*, quia illic colebatur Jupiter imberbis, qui dicebatur *Anxur*, quaſi ἀνάξυρος, tanquam ἄνδυξερυ abſq; novacula.

Circæumq; jugum queis Jupiter Anxurus arvis — Virgil. Æn. 7.
Præſidet.

Fuit in hac urbe amphitheatrum , cujus aliquando ruina viginti hominum millia internecioni dedit.

Quà Circæa domus jacet,haud procul Anxuris urbe, — G.Fabricius.
Illic non hominum Titanis ſubdole formas
Cantibus,& virga mutavit,ut inquit Homerus:

Sed cœleſtem animum fraude, incautoq; veneno
Tranſtulit.

Idem.

Tollentesq; caput candentes Anxuris arces,
Nunc mons & tellus, quondam maris inſula Tuſci.
Hæ contra fluctus ingentis fragmine montis
Munitæ tumidas contemnunt æquoris iras.
Nereaq; undiſono fundentem ſaxa fragore.
Hîc quondam moles hominum collapſa theatri,
Viginti infando delevit millia caſu.

Silius Ital.

Quà ſacer humectat fluvio tua rura Capenas,
Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco,
Fama eſt, intactas longævi ab origine Fauni
Creviſſe in medium, congeſtis undiq; donis,
Immenſum per tempus opes, luſtrisq; relictum
Innumeris aurum, ſolo ſervante pudore.

M. Anneus Lucanus.

Appia Pontinas via dividit uda paludes,
Præcipites illic conſurgunt Anxuris arces,
Quà ſublime nemus Scythicæ, quà regna Dianæ,
Quaq; iter eſt Latiis ad ſummam faſcibus Albam.

Horat. I. Serm. Satyr. 5.

Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur,
Anxurus hac cultus Jupiter urbe fuit.

OSTIA.

EST urbs Latii, ſic dicta, quia ad oſtium Tyberis, ubi in mare ſe exonerat, eſt ſita, diſtat ferè quatuor milliaribus Germanicis Roma, eſtque hodie propugnaculum fortiſſimum. Fruitur Epiſcopatu, qui dicitur Oſtienſis: conditor ejus *Ancus* Rex extitit, ſcribit de hac *Strabo lib. 5.* in hunc modum: Eſt autem Oſtia urbis Romanæ navale, quò Tyberis erumpit, eam præterlabens: extenditur autem in longum uſq; in Campanum agrum & Samnitum montes.

Gratius.

Quà cultor Latii per opaca ſilentia Tybris
Labitur inq; ſinus magno venit ore marinos.

G. Fabricius.

Mitior antiqui lux urbem miſit ad Anci,
Quà Tiberis volvens flavam ſub gurgite arenam,

In mare cum multo ſonitu prorumpit Hetruſcum.
Vidimus hîc clari portus, quæcunq; ſuperſunt,
Indicia, ingentem murum, ingenteſq; columnas,
Quem non Sarracena manus, non Vandalus atrox,
Gothorumq; furor, Latia ſed præſul in urbe
Diruit, & latas æquavit vomere foſſas.

PRÆNESTE.

PRÆNESTE eſt urbs Italiæ, in Latio ſita, quæ Ptolemæo *Præneſtus*, Straboni *Polyſtephanos*, at Plinio *Stephanæ* dicitur. Eſtq; *Præneſte*, ut vult Solinus, dictum à Latini filio, qui fuit nepos Ulyſſis, eamq; primùm condidit. Aliis placet notatio ἀπὸ τὸ πρηῶνες, id eſt, à præcipitio, quoniam in edito quodam loco ſita eſt ducentis ſtadiis ab urbe Roma. Habuit hæc urbs, *ut tradit Strabo lib. 5. Coſmogr.* illuſtre *Fortunæ templum*, in quo multa edita fuere oracula. Idem de eadem ibidem ſcribit, quòd habeat ſupra ſe montem, à tergo continui montis collo disjunctum, duobus ſtadiis aſcenſu arduum: præterea ad tam validam montis munitionem etiam foveis occultis quaquà verſum, uſque ad plana, perforata eſt, aquationis gratia, & clandeſtinæ fugæ, in quarum una Marius obſidione oppreſſus periit. Hactenus Strabo, qui ibidem eam origine Græcam aſſerit. Præneſtini autem fuere populi opulentiſſimi, quibus tamen admodum calamitoſa ſua fuit opulentia, propter factiones ſcilicet Romanorum: hi enim res novas molientes eò fuga ſe recipiebant. Quapropter expugnata civitate aliquoties, cùm alia damna urbi inferrent, tum agro adempto culpam in innoxios transferebant. Cùm huc multi proſcriptorum fugiſſent, ut ſe ſalvarent, omnes interficiendos Sylla militibus tradidit.

Sextus Junonis menſis fuit, aſpice Tibur, Ovidius.
Et Præneſtinæ mœnia ſacra Deæ.
Inſpice quos habeat nemoralis Aricia faſtos,
Et populos Laurens, Laviniumq; vetus.
Junonale leges tempus, nec Romulus illas
Condidit, illius Roma nepotis erat.
Qui Præneſtinæ fundator dicitur urbis, Virgilius.
Cœculus ille fuit, gelidas Anienis ad undas,

Vulcano genitum, pecora inter agreſtia, regem,
Inventumq́; focis omnis quem credidit ætas.
G. Fabricius. *Hinc ad Aventini montem, tua Cæcule regna,*
Nomen ab ilicibusq́; tenens Præneſte venimus.
Quo primùm Divæ, quæ nullo tempore, nullo
Certa loco perſtat, miramur nobile templum.
Pluribus in templo lithoſtrataq́; ficta figuris:
Deinde tot effoſſos tecta tellure meatus,
Qui finguntur adhuc Marianâ cæde rubere.

MINTURNÆ.

EST *Ptolemæo* oppidum in Campania, populi Romani colonia, inter Sinueſſam & Formias, ad Lyrim fluvium, habens propinquas paludes, in quibus Marius delituit, Syllæ perſequutionem devitans: fuit olim celebre amphitheatro & aquæductu ingenioſo: immunitatem etiam habuit à Romanis ob cœli inclementiam, *ut teſtatur Livius.* Oppida Minturnis vicina ſunt *Ceparanum, Trata, Fregellæ & Speninum.*

Iuvenalis. *Exilium & carcer, Minturnarumq́; paludes,*
Et mendicatus victa Carthagine, panis,
Exitus hîc Marii, quid tanto cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatiùs unquam,
Si circumducto captivorum agmine & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam:
Quùm de Teutonico vellet deſcendere curru?
Fabricius. Minturnas *udas, teneris loca fœta ſiletis*
Tranſimus, Marii ardentis celebrata latebris.
Quas propè ductus aquæ, & moles erecta theatri,
In cujus pecora, & ſcandentes ſaxa capellæ,
Gramina nunc carpunt, & lenta arbuſta ruinis.
Quorſum opus eſt igitur regna exhaurire? potentem
Atterere Italiam? tam fluxam quærere laudem?
At non his pectus Bruti, integritasq́; Catonum,
Scipiadumq́; decus fuit immortale, ſed una
Virtutis fama, quam nulla intercipit ætas.

AN-

ANTIVM.

ANTIUM, vulgò Italis *Nettuno* dictum, eſt Latii oppidum, *ſecundum Strabonem lib. 5. Geograph.* in rupe ſitum, Oſtia diſtans ſtadiis 260. olſcorum caput, Romanorumq; colonia. De quo idem *Strabo* refert, uòd ad otium & urbanarum rerum vacationem conditum ſit, quo cir- frequentes, & quidem magnificæ in illo ad hujuſcemodi peregrina- ones ædificatæ ſint ædes: in ejus foro *Caſtoris & Pollucis* templum fuit tructum, & ſummo honoris cultu affectum, ſed & Fortunæ tem- um ibidem fuiſſe, eſt *apud Horatium:*

O diva, gratum quæ regis Antium.

Maxima in hujus urbis regione fertur reperiri copia coturnicum. nde *Blondus in deſcriptione regionis Latinæ* refert, in Antii littoribus, mpore verno, quando coturnices revertuntur in aucupio menſtruo duorum dierum ſpacio centena millia coturnicum capi poſſe ab au- pibus.

O diva gratum quæ regis Antium, Horatius.
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos.
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus, te dominam æquoris,
Quicunq; Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Urbesq;, gentesq;, & Latium ferox,
Regumq; matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.
Injurioſo ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumq; frangat.
Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeverus

Uncus abeſt, liquidumq; plumbum.
Te ſpes, & albo rara Fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Utrumq; mutata potentes
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retrò
Perjura cedit, diffugiunt cadis
Cum fœce ſiccatis amici,
Ferre jugum pariter doloſi.

Olim contra Hannibalem urbs hæc fortiter pugnavit, & ob id e modo ut Oſtia à tributo immunitatem conſequuta eſt. Hodie vix am plius ejus ſuperſunt rudera; utpote ex quibus nobiles *Domini Colonn* Caſtellum, quod Neptuni dicitur, ædificarunt.

ARICIA.

EST urbs Italiæ, quam *Strabo lib. 5.* vocat *Aritiam*, eamq; in via A pia ſtadiis centum & ſexaginta Roma diſtantem, ſitam eſſe aſſer Dictam volunt ab Aricia conjuge Hippolyti, Theſei filii. De eade etiam refert *Strabo*, quòd munita ſit ſummitate, eiq; vicina ſit urbs L nuvium, in Appiæ viæ dextero latere condita. Eſt etiam huic urbi ſyl contigua, in qua Hippolytum ab equis fuiſſe diſcerptum fingunt Poët

M. Val. Martial. *Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros,*
In niveo virides ſtipite cerne comas.
M. Anneus Lucanus lib. 6. *Parva Micenææ quondam ſacrata Dianæ,*
Imminet excelſæ nemoralis Aricia Romæ.
Ovidius Naſo. *Vallis Aricinæ ſylva præcinctus opaca,*
Eſt locus antiqua relligione ſacer.
Hic latet Hippolytus loris diſcerptus equorum,
Unde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritæ multa tabella Deæ.
Sæpè potens voti, frontem redimita coronis
Fœmina, lucentes portat ab urbe faces.
Regna tenent fortes manibus, pedibusq; fugaces,
Et perit exemplo poſtmodo quiſq; ſuo.

Æ

Ægeria hic nemori, ſtagnoq; adoperta Dianæ,
Præbet aquas, conjux, conſiliumq; Numæ.

AMERIA.

[E] St oppidum Umbriæ, Roſcii illius Amerini, cujus patrocinium Cicero ſuſcepit, patriæ: circa quod virgæ ſalignæ, quibus vites ad um religantur, magna copia creverunt. Unde *Virgil. 1. Georg.*

Atq; Amerina parant lentæ retinacula viti.

Sita eſt hæc urbs juxta lacum Umbrum: ac in ea, ut colligere licet ſequentibus Meliſſi carminibus, *Julius Cæſar Scaliger*, qui Proper- m Mevania oriundum caſtigavit, & obſcœna ex illo ſuſtulit.

Non colle Æſiſium, aut preſſa Mevania valle Meliſſus.
Condita, Romani eſt patria Callimachi.
Arx Amerina, lacum proſpectans deſuper Umbrum,
Muros ex vatis vindicat ingenio.
Scaliger hæc primùm (manes gaudete Properti)
Inveſtigavit mœnia Cæſarides.
Fallor, an urbs meritò tumefacta ſuperbiet iſthoc
Nomine, & æternum eſt poſthabitura decus?
Ut multum eſt, errore libros menteſq; levare,
Et ſpuriis veras ſubſtituiſſe notas.
At quid Scaligeri dono tu grata rependes,
Qui patriæ vatem reddit & huic patriam?

GABII.

[E] St Volſcorum civitas, inter Romam & Prænesten mediam, 70. millibus paſſuum ab urbe Roma diſtans, à *Galacto & Bio*, Siculis fratris, ut refert Solinus, condita, poſtea à regibus Albanis amplificata, *at- ante Dionyſio*, dolo verò Tarquinii Superbi filii Romanorum ditioni ecta, *Liv. lib. 1.* Hinc Virgilius Reges Albanos recenſendo hæc ſub- ngit:

Hi tibi Nomentum & Gabios, urbemq; Fidenam,
Hi Collatinas imponent montibus arces.

Ultima

Ovidius.

Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir injuſtus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes,
Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namq́; trium minimus, proles manifeſta ſuperbi,
In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudarunt gladios, occidite, dixit, inermem:
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniusq́; pater.
Qui mea crudeli laceravit verbere terga,
Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.
Luna fuit, ſpectant juvenem, gladiosq́; recondunt,
Tergaq́; deducta veſte notata vident.
Flent quoq́;, & ut ſecum tuetur bella, precantur,
Callidus ignaris annuit ille viris.
Jamq́; potens, miſſo genitorem appellat amico,
Perdendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat cultiſſimus herbis,
Sectus humum rivo lenè ſonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virga lilia ſumma metit.
Nuncius ut rediit, decuſſaq́; lilia dixit,
Filius agnoſco juſſa parentis, ait.
Nec mora principibus cæſis ex urbe Gabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda ſuis.

ALBA LONGA.

EST urbs Latii, ab Aſcanio, Æneæ filio, condita: dicta Alba, vel Alba Latinorum Rege, vel ab albo ſue, cum porcellis tricenis ibi ci reperto. *Longa* verò à longo ſuo ſitu vel tractu: hinc Albani populi mons Albanus dicitur. Fuit hæc urbs media inter montem & *lacum* *banum*. natura ipſa munitiſſima, 30. urbium Latinorum metropolis, buitq́; Reges 15. donec Romanorum colonia conſtitueretur, ac tand à Marco Horatio, propter Metii Suffetii proditionem, vaſtaretur, ad ut hodie nil niſi rudera & *caſtellum Savellum* adhuc appareat. Eſt eti

hu

ujus nominis urbs, quæ dicitur *Alba Pompeja* Galliæ togatæ: item *urbs* *ongobardiæ* ad lacum Fucinum, necnon *Hiſpaniæ*, *Plin. lib.3.c.19.* item *annoniæ*, olim *Taururum*, hodie *Alba Regalis*, vulgò Stulweiſſenburg/ *Alba Græca*, vulgò Griechiſch Weiſſenburg.

Spes vitæ cum Sole redit, tum gratus Julo, Iun. Iuven.
Atq; novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſemen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamq; Pharon, porrectaq; brachia rurſus,
Quæ pelago occurrunt medio, longeq; relinquunt
Italiam, non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit, ſed trunca puppe magiſter
Interiora petit Bajanæ pervia cymbæ.
Tunc ſtagnante ſinu gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Littoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus Virgilius.
Triginta capitum fœtus enixa jacebit,
Alba ſolo recubans, albi circum ubera nati,
Hîc locus urbis erit, requies ea certa laborum,
Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.
Triginta magnos volvendis menſibus orbes
Imperio explebit, regnumq; à ſede Latini
Transferet, & longam multâ vi muniet Albam.
Hic jam tercentum totos regnabitur annos
Gente ſub Hectoreâ, donec regina ſacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem,
Inde lupæ fulvo nutricis tegmine lætus
Romulus excipiet gentem, & Mavortia condet
Mœnia, Romanosq; ſuo de nomine dicet.
Et ſtetit Alba potens albæ ſuis omine dicta. Propert. lib.4.

(*)

PRIVERNVM.

EST oppidum Volſcorum in Italia, cujus incolæ *Privernates* dicuntur, eſtq; generoſi vini feraciſſimum. Ex eo oriunda fuit *Camilla Volſcorum regina*, quæ in ſubſidium venit Turno contra Æneam, & Latinos, in quo bello etiam oppetiit. De qua re *Virg. lib. 7. Æn.*

Hos ſuper advenit Volſca de gente Camilla.

De eadem re faciunt etiam ſequentia *G. Fabric.*

Scabroſas cautes ſuperamus, & aſpera montis
Saxa, ad Privernum, pharetratæ laude Camillæ
Nobile, Amazoniis quæ par virtute puellis,
In mortem patriæ pro libertate ruebat.

VITERBIVM.

EST urbs Thuſciæ antiquiſſima, quæ originem ſuam accepit à tribus urbibus, Turrena, Longola Thuſca, & Vetulania, quas olim Deſiderius Rex Longobardorum uno muro cinxit, & ipſis unum nomen *Viterbii* indidit, tanquam *trium urbium ſeptum*, vel quaſi *Vet Terbum*, au *vis trium urbium*. Eſt ſita in loco amœniſſimo, vino & frugibus affluente, ac fluminibus ac fontibus medicatis abundante, inter quos etiã ſun *Aquæ Cajæ*, quas plurimùm Strabo commendat. De nomine hujus urbis plura diſputantem vide *Johannem Annium lib. 2 Inſtitutionum.*

G. Fabricius.

Præcipiti ingredimur poſitum ſub monte Viterbum,
Germanum quod habet non prima ab origine nomen.
Nam quondam hoc circa tenuit Vetulonia muros,
Mæoniis habitata viris Lydoq; colono.

NARNIA.

NARNIA, per quam fluvius *Narnius*, Straboni *Nar* dictus, labitur, eſt urbs Umbriæ, ad viam Flaminiam, *ut refert Strabo Geogra. lib.* in monte ſaxoſo & præcelſo, ad lacum ſulphureum ſita, quæ *apud Strabonem* allegato loco, *Narna* dicitur. Hodie ſubeſt Papæ Romano. Han

Nequi

Nequinum prius fuiſſe dictam reliquit *Livius*, quo tempore confœderata fuit cum Samnitibus.

Celſa jacet patulum proſpectans Narnia *campum*, — Cl. Claudianus.
Saxoſo ſita monte ſuper, rariq; coloris
Non procul amnis abeſt urbi, qui nominis auctor
Ilice ſub denſa ſylvis jactatur opacis,
Inter utrumq; jugum tortis anfractibus albet.
Narnia *ſulphureo quam gurgite candidus amnis* — Martialis lib. 7. Epigr.
Circuit, ancipiti vix adeunda jugo.

Hodie oppidum hoc eſt oblongum, & ædificiis benè exornatum, ſupra Narem, juxta hoc oppidum apparent egregiè olim extructi longiq; pontis fornices, cujus finis olim fuit, ut ab urbe per hunc pontem in vicinum montē fieret rectus tranſitus, labente infra pontem fluvio, eo modo, ut in Gallia adhuc viſitur *ponte du gard*, duos cōjungens montes, non procul à Nemauſo.

MEVANIA.

EST Umbriæ oppidum, *Sex. Aur. Propertii* patria, ad viam Flaminiam conditum, armentorum gregumq; ferax, ubi etiam fons eſt *Clitumnus*, ex quo boves potantes albeſcere, *refert Plinius*. Hujus populi olim *Mevantes* ſunt appellati, *Plin. lib. 35. c. 41.*

Montibus Aſſiſium poſitum ſpectatur in Umbris, — G. Fabricius.
Templum auguſtum, ingens hic eſt, & patria tellus
Divi, tot meruit qui paupertatis honores,
Cui ſine crine caput, nodoſaq; cingula reſtis,
Calceus ex ligno & ſignatum vulnere corpus.
Prona valle jacens Hiſpellum ignobile, non eſt
Paſſus adire dies, & clauſis mœnia portis.
Fulginia in patulis poſt hoc quæ ſternitur arvis,
Quaq; fluit Tiniæ rivus, Tiberina fluenta
Qui ſubit exiguus, cum largo venimus imbre,
Viſaq; maxima vallis oliviferæq; Mutuſcæ,
Quas Trevias vulgi malè cœpit dicere ſermo.
Nec Clitumne tuum non eſt memorabile nomen,

Propter aquas cujus lætiſſima gramina, & eruum,
Detondent patulo candentes ore juvenci,
Quèm prope Bacchi hederas, myrtumq; & Daphnidis umbram
Serta tibi Muſæ nectebant docte Properti,
Cynthiaq; Aonii decima addita diva Deabus.
Huic bona verba loco dicentes, inde ſubimus
Spoletum, & faciles nacti per tempus amicos,
Magnifici primùm ſuſpeximus ardua templi,
Atq; ubi culta fuit veteri Concordia fano,
Theodorice tibi tum ſtructa palatia, quæ poſt
Diruta, non paſſus Narſes inculta jacere.

Propertius.

Umbria me notis antiqua penatibus edit,
Mentior? an patriæ tangitur ora meæ?
Quà nebuloſa cavo rorat Mevania *campo,*
Et lacus æſtivis intepet Umber aquis.
Scandentisq; axis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille meo.

Lucanus.

-----Lauriferis ubi ſe Mevania *campis*
Explicat.

VEJI.

VEji & Vejos fuit antiquiſſimum Hetruriæ oppidum, Romæ vici
num, quod olim Camillus ſibi ſubjecit. *Suetonius in Nerone:*

Roma domus fiet, Vejos migrate Quirites,
Si non & Vejos occupat iſta domos.

Hujus incolæ, ut apparet ex *Cicerone de divinatione*, appellabantu
Vejentes: hinc *Vejentanum* etiam dicitur *vinum* apud *Horatium*, & *Ve*
jentana gemma apud *Plinium lib. 37. c. 10.* Tanta autem hujus urbis fuit a
mœnitas, ac ſitus oportunitas, ut exuſta à Gallis urbe Romana præ Ro
ma cives *Vejos* elegerint, & imperii ſedem conſtituerint, idq; effectui de
diſſent, niſi oratione Camilli ab inſtituto ſuo revocati fuiſſent. Cùm ad
verſus Vejentes Fabii cum ſua familia & ſervis bellum gererent, & al
quoties victores extitiſſent, tandem ab hominibus Vejentibus omne
numero trecenti proſtrati fuere, excepto unico, qui eò quòd ob ætater
armis tractandis impar erat, domi relictus fuerat.

E

En Fabii generoſa domus de ſanguine nati Phil.Lonicerus.
Herculeo, quantâ prælia mente gerunt?
Aſpera pro patria ſubeunt diſcrimina, belli
Hæc molem ingentis ſuſcipit una domus.
Ter duo, ter centumq; viri Vejentia tentant
Agmina, quæ multo milite denſa fremunt.
Virtutem trepidi ſuperant numeroq;, dolisq;
Vejentes, Fabios perdidit una dies.

In Vejentanum Româ pervenimus agrum, G. Fabricius.
Illic Baccanis campis eſt proxima ſylva
Meſia, quæ lucis olim vicina Capenis,
Hic Cremera hybernis fluit undis turbidus, olim
Amnis, at in tenuem ſiccatus tempore rivum,
Sicut & Hectoreus Trojanam Xanthus ad urbem.
Hunc propè de Fabia perierunt gente trecenti,
Qui ſociis auſi defendere viribus urbem,
Pro patria atq; ſuis ceciderunt fortiter omnes.

Idibus ad Cremeram Februis Vejentibus arvis, Ovidius.
Ter centum Fabii ter cecidêre duo.
Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes,
Ad bellum miſſos perdidit una dies.

VOLSINIA, ſive VULSINIUM.

EST *Ptolemæo lib.3.c.1.* urbs Tuſcorum, hodie *Bolſena*, in qua primùm molę verſatiles traduntur inventę, *teſte Plin.lib.36.c.18.* ubi etiam tan-tæ eam frugalitatis fuiſſe aſſerit, ut primo ſtatim anno quo ſatæ fuerant, fructum oleæ tulerint. Fuit olim à Poſthumio Conſule direpta, poſtea verò conſpiratione mancipiorum facta, omninò occupata, donec De-cius Murena à populo Romano cum copiis ablegatus, dominos à ſervo-rum dominio vindicaret. Ab ea *lacus Vulſinius* qui ei eſt vicinus denomi-natus eſt. Dicitur *Volſina*, quaſi *priſca Sina*, nam *Vol* apud Etruriæ popu-los priſcum erat, ut teſtatur *Johannes Annius lib.7.Inſtitut.*

Non benè præteritis per prata calentibus undis, G.Fabricius.
Ad Junonicolas, habitantes colle, ſuoq;

Portantes ritu genitalia lina, Faliſcos
Venimus, & Baccho felicia rura ſecantes.
Inde lacum, cujus Vulſinia littore quondam,
Bis ſex Tyrrhenas inter caput extulit urbes,
Piſciferum, atq; oleis circundata pinguibus arva,
Et pendentis aquæ ſervantem nomine terram
Tranſimus, fluvioſq; duos, quorum Urſius ipſis
Eſt tranſmiſſus equis, ſed pontes Prila per altos.

Iul. Cæſ. Scal.

Hetruſci imperii priſcum caput, aurea ſedes,
Magna una atq; eadem perdita mole ruit.
Fecit opes virtus, opulentam evexit ad aſtra,
Aſt opibus tumidus luxus ad ima redit.
Obfuit alta quies, ſervoq; objecit inerti,
Enervant rigidas otia lenta manus.
Quos amat, his juſto condit Deus acta labore,
Sic mala dura juvant, ſic bona blanda nocent.

NURSIA.

EST urbs Piceni antiqua, ex qua Qn. Sertorius Dux bellicus præſtantiſſimus fuit oriundus. Hanc Virgilius appellat frigidam, vel propter loci illius frigus, & montes vicinos, perpetuo frigore & nive rigentes, vel dixit frigidam, quaſi venenoſam & malignam. Oppidi incolæ dicuntur *Nurſini*. Fuit etiam *Nurſia* urbs vetuſta in Umbria.

Bapt. Mantuan.

Quà via Picentes verſus ſe obliquat, & auras
Aſpicit, excelſis ibi Nurſia mœnibus albet.
Nurſia, quam perhibent alto ſub monte Sibyllam
Claudere, & ex adyto ſortes audire profundo.
Namq; lacus piceo nigrantem gurgite lympham
Colligit, unde ſolet magico incantata ſuſurro
Tollere ſe nubes, altoſq; involvere montes,
Et tonitru terrere feras, & grandine fruges
Perdere, & annoſas vento diſcindere fagos.

LUNA.

LUNA, vulgò *Luni*, eſt Hetruriæ oppidum, ad mare Thuſcum ſitum, candidum marmor magna gignens copia, *ut teſtatur Plin. lib. 36. c. 6.* Fiebant hic olim *caſei, Lunenſes* dicti, ſola magnitudine laudati, nam pondere mille nonnunquam libras habebant: unde *Martialis lib. 14.*

Caſeus Hetruſcæ ſignatus imagine Lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis.

Olim, ut annotat *Johannes Annius lib. 7. Inſtit. Cariara* Hetruſco vocabulo dicebatur, & poſtea corruptè *Carrara.* Dicebatur autem ſic à voce *Car*, quæ, teſte Hieronymo, urbem denotat, & *Jara*, id eſt, Luna, quaſi urbs Lunæ.

Advehimur celeri candentia mœnia lapſu, Rutil. Claudius.
Nominis eſt auctor, Sole coruſca ſoror.
Indigenis ſuperat candentia lilia ſaxis,
Et lævi radiat picta nitore ſilex.
Dives marmoribus tellus, quæ luce coloris
Provocat intactas luxurioſa nives.
Proſpiciens tumidâ terram Neptunus ab unda, Iul. Cæſ. Scal.
Oppida perdoluit condita nulla ſibi.
Immiſitq; ſalum, merſitq; ſub æquora Lunam,
Merſaq; ſic famulis nunc dominatur aquis.

POPULONIA.

EST urbs Hetruriæ, juxta Piſas, quæ & *Populonium* dicitur, una ex 12. principalibus. *Mela lib. 2.* eam dictam arbitratur vel à populi multitudine, quæ eſt in ejus agro, vel à populando, quòd frequentiſſimis latronum incurſionibus infeſtetur.

Portum habet celebrem è regione *Ilvæ* Inſulæ. Meminit ejus *Pomp. lib. 2. Plin. lib. 3. c. 5. & 6. & Ptolem. lib. 3.* Syllanis temporibus aliquoties magnam cladem fuit experta, ac ſecundum Strabonem tandem vaſtata, & licet aliquo modo fuerit reſtaurata, attamen rurſus à Nicæa, Cæſaris Byzantini Præfecto, fuit ſolo æquata, ita, ut hodie pauca ejus extent veſtigia.

Proxi-

Rutilius Claud. Numantianus.

Proxima ſecurum reſerat Populonia *littus,*
Quà naturalem ducit in arva ſinum.
Non illic poſitas extollit in æthera moles,
Lumine nocturno conſpicienda Pharos.
Sed ſpeculum validæ rupis ſortita vetuſtas,
Quà fluctus domitos arduus urget apex.
Caſtellum geminos hominum fundavit in uſus,
Præſidium terris, indiciumq́; fretis.
Agnoſci nequeunt ævi monimenta prioris,
Grandia conſumpſit mœnia tempus edax.
Sola manent interceptis veſtigia muris,
Ruderibus latis tecta ſepulta jacent.
Non indignemur mortalia corpora ſolvi,
Cernimus exemplis oppida poſſe mori.

FÆSVLÆ.

FUIT olim oppidum Hetruriæ, ex 12. ejus primariis: hodie vicus v
lis prope urbem Florentiam: Epiſcopalem tamen ſedem obtine
Ejus conditorem ferunt fuiſſe *Atlantem* Regem Mauritaniæ: alii tame
Jaſium Dardani fratrem ſtatuunt. In eo fulminum olim præclaros inte
pretes extitiſſe innuit *Silius*, quando ait: *Sacris interpres fulminis al*
Fæſula. In ejus jugo Radagiſius Gothorum Rex truculentiſſimus cu
200. millibus Imperium Romanum vaſtans, olim concluſus & trucid
tus eſt. Meminit nonnullorum jam à me dictorum etiam hiſce *G. Fabr*

------ Munione relicto,
Qui Florentinæ portas brevis alluit urbis,
Haud procul aſpicitur, ſeclis celebrata vetuſtis
Urbs, à cœlifero quæ condita fertur Atlante.
Hæc avium expoſuit linguas, & fulguris ignes,
Nunc ejus curvo ſulcatur collis aratro,
Divitibus plumbi qui venis intus abundat,
Inq́; brevi ſpacio, quæ ſunt effoſſa, reponit
Tempus, inexhauſti ſervans alimenta metalli.

ADRI

ADRIA.

EST urbs Venetorum antiquiſſima, Illyrico mari & Pado amni vicina, quod inde etiam *Adriaticum* & *Adria* dicitur, olim *Aſſagorum* uſcorum colonia, *Liv.1.Decad lib.5.* & *Juſtinus lib.20.* Ejus conditorem :titiſſe Diomedem, & *Ætriam* prius fuiſſe dictam tradit *Stephanus.* jus cives aliquando contra Venetos bellum ſuſceperunt, quibus taen *Otto Orſeolus* reſiſtens, tanta illos clade affecit, ut impoſterũ nun-uam alios infeſtare auſi ſint. Eſt hujus etiam nominis urbs Marruci-orum, quam *Cato* Præcutinis annumerat.

Olim ingens decus Heſperiæ, lux addita terræ, Iul.Cæſ.Scal.
Eridani cujus proluit unda pedes.
Nunc vix nomen habet, lethoq; informe cadaver,
Et famulis ſordens Adria putet aquis.
Translatum eſt aliò imperium, tituliq; vetuſti
Ecce novos ditat priſca ruina lares.
Dira tamen fruſtrà faciat Fortuna ſuperbos,
Diſcite quàm valeant ſceptra manere diu.
Nunc agitur melius mea res, ſecura timoris,
Quum vigeo ſortis lege ſoluta meæ.

RHODIGIUM.

EST urbs regionis Venetorum, ad Atheſin amnem ſita, à qua non procul abeſt Adria Tuſcorum, opibus ſuis clara. Eſt in ea natus Lu-ovicus Cœlius Calcagninus, vir in linguis & Poëſi præſtantiſſimus. O-m etiam hæc urbs *Rumo* & *Serra*, propterea quòd magna cum flexilita-: ad ripam ſita eſt, dicta fuit: nonnulli arbitrantur eſſe vicum regium, ujus apud veteres fit mentio.

Rhodigium modò neſcio quis producere primam Cœl.Calcagn.
Dixerat, at contra dixerat Hermogenes.
Scilicet huic roſa ſit primævæ vocis origo,
Illi Atheſis ſubitâ littora rodit aquâ.
Rumonem, & Serram, hinc Tiberim vetus accola dixit,
Quod latè ripas flexilis unda ſecet.

kk Neutrum

Neutrum ego crediderim productum ab origine nomen,
Utpote qui vicus regius antè fuit.
Hoc monumenta probant, & ni monumenta probarent,
Ipſa loci facies regia jure probet.

Obtinet etiam in *Cœnobio Franciſcano* monumentum *Antoni* *Mariæ Fulginei JCti, & Cœlii Rhodigii.*

FORUM LIVII.

EST oppidum Æmiliæ, in regione Italiæ octava, in quo præſtans ill Poëta *Cornelius Gallus* natus eſt. Ejus mentionem facit *Plinius lib.* *c.15.* Ita dictum à Livio Salinatore Conſule Romano, eſtq; poſt tempor Aſdrubalis ad Metaurum fluvium profligati, primò Livium appellatum & cùm poſtmodum cum urbe Foro vicina jungeretur, Forum Livii ap pellari cœpit. Situs ejus eſt inter duo flumina, Roncum & Montonum

Liv. Salinator.

Livius ecce fui Romanus, conditor urbis
Hujus, & hanc volui terram coluiſſe Quirites
Magnanimos, populiſq; dedi cognomen, & arma.

Adr. Cardinalis.

Pompilii, Liviiq; forum quà cernitur, illic
Terra ferax, populuſq; ferox, ac cæde frequenti
Terribilis, ſemperq; furens civilibus armis.

DERTONA.

DERTONA Stephano urbs Inſubriæ: Ptolemæo urbs Taurinorum hodie *Tortona* à Liguribus condita, licet non deſint quidam eam Gallis eſſe conditam, ab iiſq; *Antiliam* dictam aſſerentes: à Friderico nobarbo Imperatore olim funditus deleta, poſtea à Mediolanenſib denuò fuit inſtaurata ac reſtituta.

Iul. Cæſ. Scal.

Si faciles animos, ſi candida pectora quæris,
Quæq; decent claros nomina magna viros.
Magnifico Dertona tibi dabit inclyta cultu,
Inclyta ſed quondam, nunc malè culta ruit.
Nimirum, quod ſemper erit, huic contigit urbi,
Ut ſemper noceant ſecula prava bonis.

CO S.

COSA.

[F]UIT urbs Hetruriæ, ita appellata ab ejuſdem nominis fluvio, circa montem Argentarium ſita, eam autem à ſuis incolis muribus infeſtis deſertã fuiſſe relictam, apud nonnullos proditum eſt, quod etiam [i]nuit *Rutil. Cl. Numantianus:*

Cernimus antiquas nullo cuſtode ruinas,
Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ.
Ridiculam cladis pudet inter ſeria cauſam,
Promere, ſed riſum diſſimulare piget.
Dicuntur cives quondam migrare coacti,
Muribus infeſtos deſeruiſſe lares.
Credere maluerim pygmeæ damna cohortis,
Et conjuratas in ſua bella grues.

COMACLUM.

[U]RBS eſt Venetorum, quæ olim *Cymaculum* Græca voce dicta fuit, propterea quòd ab aquis & ſtagnis inſtar inſulæ undiq; cingeretur.

Cœrula piſcoſi quæ complent ſtagna Cymacli, Iul. Cæſ. Scal.
Nais ab Adriacis æſtibus auget aquas.
Squamiger Eois labens exercitus undis
Ludit, & in refluis agmina juſta vadis.
Turgeat, & laxis Neptunus gaudeat oris,
Tuta mihi anguſto, certaq; præda gerit.

FABRIANUM.

[E]ST oppidum Piceni, quod diruto *Sentino*, à Sentino amne ſic dicto, à Longobardis illo in loco conditum eſt: celebratur ob chartarum papyri præſtantes artifices: in hujus agro nobilis olim conflictus [...]nitium Gallorum, Romanorum, Hetruſcorum ac Umbrorum Fa[bio] Maximo ac Decio Conſulibus fuit habitus.

Quæq; in Sentini fertur fundata ruinis
Faberiana, urbes inter non ultima parvas, Georg. Fabric.

Apta viis, campo fœcunda, frequensq́; domorum.
Turris in urbe fuit media, par illius, unde
Trojam omnem poteras & Dorica caſtra videre:
Ante annos aliquot violentam paſſa ruinam,
Huic etiam ad liquidum ſua propria dona Chientum,
Charta papyrifero certans pulcherrima Nilo.

POLA.

POLA Ptolemæo eſt urbs Iſtrię, ad flumen Titum ſita, primùm à Colchis fundata, poſtmodum verò à Julio Cæſare, qui eò coloniam deduxit, *Julia pietas* appellata, *Plin. lib. 3. c. 19.*

Hugo Favolius.

Apparent latè lapidoſæ mœnia Polæ,
Colchorum vetus urbs, nativis condita ſaxis,
Vaſtus ubi è rigidis delabens Alpibus amplum,
In mare proclivo defertur flumine Titus.

SEGVSIVM.

SEGUSIUM *Ptolemæus lib. 3. c. 1.* ait eſſe urbem *Seguſianorum*, in Alpibus Græcis ſitam. vulgò hæc dicitur *Suſa.*

Iul. Cæſ. Scalig.

Nequicquam indomito vallata Seguſia muro,
Auſoniis aditum dat tibi Galle bonis.
Gens infida, ferox, animoq́; armata bilingui,
Juratis unquam vix ſtetit illa Deis.
Sordida mens lucriq́; frequens intenta venenis,
Italici retinens nil, niſi jura, loci.
Perſimilis pejorq́; ſuis, ſcelere obruta, ſaxis,
Non ſunt Pontificis noxia ſaxa nece.

SIRMIO.

EST urbs Cenomanorum, Scaligeris principibus nobilitata: ejuſdem nominis eſt etiam quoddam Pannoniæ inferioris oppidum vulgò *Simach*, non procul à Danubio ſitum, *teſte Ptolemæo lib. 2. c. 16.*

Meliſſus.

O Veronenſes Theodori tute receſſus,
Scaligeriſq́; olim gloria principibus.

Sirm

Sirmio, Palladiæ frondoſa cacumine ſylvæ
Inſula, Benaci dulcis ocelle lacus,
Non minus atq; tuo juſſa es ſalvere Catullo,
Et mihi ſalveto, non tamen ut domino.
Tempus erit nato cùm ſubjicieris herili,
Hæredemq; coles Sirmio pulchra tuum.
Suaviter applaudent venienti turba Penatum,
Geſtiet in proprio ludia Nympha ſinu.
Interea ſpe fret a vale, ſpes porrigit anſam
Sæpè, vel invitâ temporis invidiâ.

ARQVATVM.

Est Piceni ſive Marchiæ Anconitanæ oppidum, in agro oleæ viniq; ferace ſitum.

Arquati nemora & ſaltus, valleſq; reductæ, Meliſſus.
Vos oleæ & multâ conſita vite juga.
Tu quoq; Fons, cui numen ineſt, lauriq; virentes,
Frondoſæq; auræ ſolibus æſtiferis.
Salvete æternum, tuq; optima Laura, Petrarchæ
Ignis ab hinc ſeclis facta beata tribus.
Baſia cui novies, cui ter vaga baſia fixi,
Expleto & Charitum & Pieridum numero.
Quanta animum recreat Genio ridente voluptas,
Lumina quàm gratus paſcit ubiq; color.
Mens, alióne migras alias induta figuras?
Anné aliam & teipſa gignere forſan amas?
O Zephyre, ô Dryades, pol ſicubi vivere dulce eſt,
Præ nimis Arquati vivere dulce mihi eſt.

LVCERIA.

Est Ptolemæo oppidum Apuliæ, Dauniorum colonia, *Plin. lib. 3. c. 11.* in loco edito ſitum, & cùm ſit quaſi lux & fax totius Apuliæ, hinc à

lucendo ſic dictum videtur: illud poſt veteres ruinas reſtitutum denuò *Conſtantius II.* Imperator Græcus evertit, poſtea iterum reſtauratum, in Saracenorum venit poteſtatem: quos tandem Carolus II. Comes utriuſq; Siciliæ expulit.

Hugo Favolius.

Luceriaq; procul, vicino in colle, ruinæ
Exhibuere urbis veſtigia certa vetuſtæ,
Monſtra quibus ſediſſe locis Saracenia quondam
Teſtantur veterum monumenta relicta virorum,
Inſuper et paſſim quos duro in marmore, ritus
Sacrorum ſpectare licet, multa arte dolatos,
Et tholis ſuſpenſa ſacri donaria templi.

GRAVISCÆ.

EST Ptolemæo & Plinio Caſtellum Tuſciæ, quod hodie *Montem* altum vocant.

Virgil. 10 Æn.

Et Pyrgi veteres intempeſtævé Graviſcæ.

Rutil. Claud.

Inde Graviſcarum faſtigia rara videmus,
Quas premit æſtivæ ſæpè paludis odor.
Sed nemoroſa viret denſis vicinia lucis,
Pineaq; extremis fluctuat umbra fretis.

Silius Ital.

Lectos ære viros, lectos Cortona ſuperbi,
Tracontis domus & veteres miſere Graviſcæ.

FESCENIA, *ſive* MONS FALISCORUM.

EST Hetrutiæ oppidum, *Plin. lib 3 cap. 5.* ab Athenienſibus originem trahens, hodie *Caſtellanum* appellatum, quod ab Equitis armati inſignibus ſic dictum volunt: eſt in loco edito poſitum, & undiq; altiſſimis cinctum rupibus. Ab hac urbe carminis genus Feſcininum, omni obſcœnitate plenum, nomen ſortitur, utpote quod ex Feſcennia primò fuit allatum.

Adr. Cardinalis.

——Veterem poſt vidimus urbem
Excelſæ rupi impoſitam, ſine mœnibus ullis,

Hic

Hic templum genetrici ingens, cui ſculpta vetuſto
Marmore ſtat facies, ſpirantq́; in marmore vultus.

FRACTA.

EST oppidum Italiæ, non procul ab urbe Peruſia, in palúde ſitum.
Non procul oppidulum eſt, Fractam *cognomina dicunt.*
Amnis obit muros, cœno & grave olentibus undis.

PISARUM.

EST urbs Umbriæ, ſive Picenorum, ſic dicta, vel à *Piſauro* fluvio, vel ſecundum *Servium,* quòd aurum fuerit illic penſatum. Cùm enim Camillus Gallos profligaſſet, aurumq́; non ſumpſiſſet, quod Galli à Romanis acceperant, ſignis urbi appenſis hoc ipſi nomen indidit *Plin. lib. 3. cap. 4* ſitus ejus eſt amœniſſimus, in faucibus cujuſdam vallis Urbinum verſus ſpectantis, eam majori ex parte montes undiq; cingunt, ſolum eſt ficuum, olearum, ac vitium ferax. Patria *L. Actii* Poëtæ antiquiſſimi.

Ad mare deinde vias ceptas deflectimus, & nos G. Fabricius.
Accipit antiquo celebratum vate Piſaurum,
Vel quod ab appenſo Gallorum dicitur auro,
Vel tenet à fluvio, velut oppida plurima nomen.
Hinc amne ac firmis munitum mœnibus illinc,
Principis huic Mariæ Franciſci proxima villa eſt
Cauſa animi, quam dilecto Leonora marito,
Ex bellis poſuit redeunti dulce laborum,
Poſt grave Martis opus, poſt aſpera bella levamen.
Hic Romæ fulſit primum ſpes unica victæ, Iul. Caſ. Scal.
Unde loco atq́; urbi nomina dicta canunt.
Dum Gallus Romana actis imitatur avitis
Arma premens arma Romula victor adeſt.
Poſtquam è ſolicita poſuit diſcrimina mente,
Torpuit occulto dextra ſoluta metu.
Ah quid agis ſoboles priſcorum invicta Deorum?
Rerum, non auri ſumma petenda tibi eſt.

Tenet hodie ad littus maris Adriatici arcem, munitiones & propugna-

cula validiſſima, cum armamentario Ducis bellicorū inſtrumentorum copia inſtructiſſima. Facta eſt hæc urbs Romanorum colonia cum Pollentia, anno ab urbe condita 369. quadriennio poſt deductā Bononiam.

Hodie eſt quoad plateas & ædificia urbs elegans, negotiationibus valde dedita. Portu tamen fruitur non ſatis ad navigationem & mercatum idoneo, propter arenarum ſcilicet copiam, unde merces per mulos potius invectantur, aut per minora navigia. Habet palatium Ducum Urbinatium, in quo eſt bibliotheca, habens librum ex foliis membraneis ſubtilioribus ingenioſiſſimis picturis refertum, æſtimatum 12000. coronatis. Viſitur ibidem liber ſcriptus literis Syriacis in corticibus arborum, & nonnulli alii Arabicis & Turcicis. Forum oſtentat fontem ex marmore multis ſiphonibus aquas ejaculantem.

PERUSIA.

EST Hetruriç civitas, ab Achæis, aut, ut alii malunt, à Tyrrhenis con dita. Nomen verò quidam à *Perſeo*, alii à *Peruſio* Trojano derivant

Sunt in ea multa pulcherrimorum ædificiorum ornamenta, gaude que iiſdem privilegiis Academicis, quibus Byzantium. Unica inter reli quas Italiæ urbes hodie adhuc veteri illo Reipublicæ ſtatu fruitur, qu olim ſub Conſulibus fuit in populo Romano. Natalibus *Saluſtii* Hiſto rici clariſſimi, & *Pauli*, qui de Diis Græcorum ac Romanorum ſcripſi nec non *Bartholi de Saxoferrato* nobilitata eſt.

Sita autem eſt ad lacum Peruſinum, in colle vineis & olivetis, va riiq; generis frugibus fertili. Lacus cui adjacet reliquos omnes Italiæ p ſcium proventum copioſiſſimè ſuperat, unde etiam per totum annum etiam brumali tempore piſcationes admittit, ac piſces deinde ad Um bros, Hetruſcos, Picentes & Romanos mittuntur.

Templum cathedrale obtinet ſepulturas aliquot Romanorū Pon tificum, veluti *Urbani IV. Martini IV & Innocentii III.* Habet etiam urbs hæc munitiſſimum quoddam caſtellum, opus *Pauli III.* Roma Pontificis.

Georg. Fabric.

Lumine cùm lunæ Peruſinam acceſſimus urbem,
Urbem infelicem, quæ dum ſe vindicat armis,
Servitiiq; jugum vult declinare, quod ante

Ju

Juris & arbitrii reſtabat, perdidit omnes
Viribus ah nimium rebusq; animoſa ſecundis.
Sanguinea, audaci connata Peruſia ferro, Iul.Cæſ.Scal.
Tanquam hoſti, temerè ſæpè inimica ſuis.
Partibus imperium, vitales partibus aures
Colligit, inviſis partibus atra Deos.
Væ tibi, ſic odio quæ te partiris amaro,
Eſt, quæ non toto eſt corpore tota, nihil.
Quin etiam fera jura tui ſcripſere coloni,
Quæ jubeant tetras ſemper habere manus.
Veſtrarum hæc igitur ſumma eſt ſapientia legum,
Nolle placere aliis, velle placere ſibi.

Eam Auguſtus Cæſar armis infeſtatam ad extrema deditionis compulit. Cùm Totila obſeſſam cepiſſet eam Narſes Dux Imperatoris Juſtiniani, interfecto Totila, Romanis reſtituit. Academia Peruſina anno 290. eſt fundata: ſunt in ea 70. juris Doctores, inter quos 25. jura continuò docent. Hìc etiam *Baldus* Juriſconſultus olim jura profeſſus eſt.

Ingredimur Peruſinam urbem, civilibus actam Adr.Cardinalis.
Everſamq; odiis, hanc tu pater optime Juli,
In placida tandem compoſtam pace relinquis.

CIRCES DOMUS.

EST oppidum Campaniæ, quod *Strabo lib.5.Geogr. Circejum* vocat, Antio ſtadiis ducentis diſtans: hoc antiquitùs, *ut refert Plinius*, fuit inſula marina, quæ poſtea ſucceſſu temporis littori accrevit, dicitur ta à *Circe* venefica, quæ habitavit hac in vicinia.

Circæosq; domos, altiq; cacumina montis, G.Fabricius.
Hic ubi non hominum Titanis ſubdola formas,
Cantibus & virgâ mutavit, ut inquit Homerus:
Sed cœleſtem animum fraude incautoq; veneno
Tranſtulit ad Levium, miracula turpia, rerum.
Atq; voluptatum damnoſa perdidit eſca,
Id factum docuit nos præſens, altera namq;
Circe erat in noſtro comitatu, Græca puella,

Quæ poſtquam Hiſpanis, Italiſq; ruentibus in ſe
Certatim blanda porrexit pocula dextra,
Non ſecus ac capti ſenſu, ebria turba furebat,
Nec pudet oblitoſq; ſui mœroreſq; decori,
Turpiter imperiis dominæ parere ſuperbæ.

Ferunt quòd hoc in loco temporibus Strabonis commonſtratum fuerit poculum, ex quo Circe Ulyſſis ſociis venenum propinarit. Eſt etiam in hoc confinio *mons Circejus*, in quem olim montem Papæ, prę metu tyrannorum confugerunt, *ut eſt apud Blondum lib. 2. hiſt.*

FORMIÆ.

FORMIÆ eſt oppidum Campanię maritimum, Cajetæ vicinum, olim Hormiæ dictum, vel ab oportunis ſtationibus, quæ ὅρμαι Græcis di-cuntur, vel ἀπὸ τῆς ὁρμῆς, hoc eſt, Læſtrygonum impetu, quos Antropo-phagos fuiſſe, *refert Plinius*. Creditur autem, quòd illius ſitus fuerit e- loco, ubi hodie vicus eſt Mola, ad viam Appiam poſita, in quo adhuc ve-terum ædificiorum ac murorum apparent rudera. Hìc etiam fuit *Cicero-nis Formianum*, in quo ſæpè animum ſtudiis feſſum deambulando rela-xare conſuevit, quod etiam in hiſce approbat *Georg. Fabricius:*

Attigerat medium proles Hyperionis axem,
Extructam deinceps cùm à forti Laconum
Intramus, noſtris pugnantem verſibus, atq;
Infamem Læſtrigonis cultoribus urbem.
Hic ubi ſæpè forum fugiens ſtrepitumq; clientum,
Tullius optatos quærebat ab urbe receſſus,
Aut inter ſylvas Academî, interq; Lycæi
Verſans aut aptans grandis Demoſthenis arma.

SUESSA.

SUESSA, *Pomatia* antiquis dicta, eſt urbs Campaniæ, Linterno & S-nueſſæ vicina, nec longè à Liri amne ſita, *ut tradit Plinius lib. 3. c. 5.*

Georg. Fabric. *Poſt hanc intrata Auruncis habitata vetuſtis*
Pometia, *hæc alio poſt nomine dicta* Sueſſa,

Qu

Quæ noſtro eximio celebrata eſt tempore Cive.
Cui gens Niphafuit, multas mens culta per artes.

BOZENVM.

BOZENUM eſt urbs in Alpibus Tirolenſibus, ad fluvium Atheſin ſita, Tridento vicina, generoſi vini ferax, & mercatu celebris.

Excipit & feſſos Bozenum *veſpere, multis* Ioh. Aurbachius.
Emporium clarum mercibus atq; mero.
Externâ petimus tura plenum merce Bozenum. Georg. Fabric.
Quod fœcunda Ceres placido deſpectat Olympo,
Nobilitatq; ſolum Campana fertile Zea.
Imaq; frugiferos monſtrat Bocenia *campos,* Idem.
Panis ubi longè pulcherrimus, optima vina.

COMVM, ſive NOVOCOMVM.

COMUM, ſive *Novocomum*, eſt urbs Inſubrium, *Ptolemæo* civitas Galliæ Ciſalpinæ, ad Larium amnem condita: primò fuit vilis aliqua colonia à L. Scipione trans Padum deducta: poſtea à Pompejo inſtaurata: tandem à Julio Cæſare multis partibus aucta, eò miſſis 500. colonis, eoq; tempore primo *Novocomium* appellari cœpit, *Cœcilii Poëtæ, Joviorum* & *Pliniorum* natalibus nobilitata, ejusq; mentionem facit *Plinius* in nova Italiæ regione *lib.3.c.17.*

Inde Novocomum *veniens, te maxime Lari* Nath. Chytræus.
Luſtro, etiam ſtatuas magni quas urbis alumni,
Cœciliusq; *nepos & avunculus ille* Secundus
Plinius, *ingenio à patrio meruere Senatu.*
Hæc etiam Jovio *patria eſt, ibi tecta videntur*
Ejus imaginibus doctorum ornata virorum.

COLLATIA.

COLLATIA fuit olim urbs primæ regionis Italiæ, ſic dictam perhibent à *collatione*, quoniam Tarquinius Superbus eam condens, vel, *ut vult Servius*, eam inſtaurans, à ſubditis collegit pecuniam.

Virgilius. *Hi tibi Nomentum & Gabios, urbemq́ Fidenam,*
Hi Collatinas imponent montibus arces.

LANVVIVM.

LANUVIUM eſt Latii oppidum, *ſecundum Strabonem lib.5. Geograph.* in Appiæ viæ dextera ſitum, de quo proſpectus eſt maris & Antii. Meminit ejus aliquoties *Cicero in Oratione pro Milone habita.*

Propertius. Lanuvium *annoſi vetus eſt tutela draconis,*
Hic ubi Tartareæ non perit hora moræ.
Quà ſacer abripitur cœco deſcenſus hiatu,
Qua penetrat virgo, tale iter omne cave.
Jejuni ſerpentis honos cum pabula poſcit
Annua, & ex ima ſibila torquet humo.
Talia demiſſæ pallent ad ſacra puellæ,
Quum temerè anguino creditur ore manus.
Ille ſibi admotas à virgine corripit eſcas,
Virginis à palmis ipſa caniſtra tremunt.

ARPI, & ARGYRIPOS.

EST oppidum Italiæ, regionis quæ dicitur Apulia, à Diomede conditum, prius *Argyroliphum*, vel ut aliis placet, *Argos Hippium* dictum, ac poſtmodum *Argyrippum* appellatum. *Virgilius* tamen, ut ex infrà allegatis verſibus patet, alterum p omittit: occaſio autem per quam Diomedes *Arpos* condidit, hæc fuit: Cùm Diomedes Martem in bello Trojano, ut fabulantur Poëtæ, vulneraſſet, nec non Veneri, Æneam defendenti, vulnus inflixiſſet, Dea indignata, Ægyale, uxori ejus, tantã immiſit libidinem, ut cum Cyllabaro Stheneti filio rem haberet, quam ob cauſam Diomedes domum reverti detrectavit, ſeq; in Apuliam contulit, ac, accepta regni parte à Dauno, Arpos condidit. Meminit hujus rei *Auſonius:*

——Qui genitore bono melior Diomedes
Crimen ob uxoris, pulſus dotalibus agris,
Argyripam claroſq́ viros qui condidit Arpos,
Stemmate nobilium deductum nomen avorum.

Ille

Ille urbem Argyripam patriæ cognomine genti
Victor, Gargari condebat Japygis. Virgilius.

AGYLLA.

AGYLLA eſt urbs Thuſciæ, Cære poſtea dicta. Dicitur etiam *Agyllina*, à conditore, quem Virgilius *lib.8.* ex *Lydia* veniſſe oſtendit. Hodie veſtigia urbis vix ſervat, at illi ſunt vicina balnea Cæretana: hinc *Virgilius lib.8.*

Haud procul hunc, ſaxo colitur fundata vetuſto,
Urbis Agyllinæ ſedes, ubi Lydia quondam
Gens, bello præclara jugis inſedit Hetruſcis.

Vide Stephanum.

CRUSTUMINUM.

CRUSTUMINUM, vel *Cruſtumium*, eſt Italiæ juxta Vejos oppidum, in Thuſcia, à quo Pyra Cruſtumina nobiliſſimi generis, fuere appellata, *unde Virg. lib.1. Georg.*

Cruſtumiis Syrtiſq; pyris, gravibuſq; Volemis.

VETULONIA.

VETULONIA, Ptolemæo *Vetulonium*, fuit oppidum & regia vetuſtiſſima, à Mœoniis olim inhabitata, ſic dicta, *ut annotat F. Johannes Annius lib.5. Inſtit.* à Vetuleto colle, cujus verba de hujus urbis origine & dignitate, quam olim habuit, notatu digna apponenda duxi. *Sequitur hinc ſecundam partem,* ait ille, *collis ad hæc tempora tenens nomen Vetuletum, à quo tota portio (urbis ſcilicet) Vetulonia derivativè dicta fuit. Eam fuiſſe regiam & nominis interpretatio & dignitas probat. Etenim Veitulonia per ſyncopen dicta eſt Vetulonia, derivata à nominibus Aranæis, quibus Veja idem eſt quod Currus, & Lomni eſt tribubus principari. Unde B. Hieronymus in libro interpertationum dicit Lomninos eſſe Phylanthos, id eſt, Tribuum Principes, Phylarcha ſcilicet Curulium 12. Locumonum & populorum 12. Etruriæ: quare erat Princeps, id eſt, regia 12. Regum. Probatur etiam à dignitate & officio, quia penes illam erat jus dandi faſces, & imperia*

decorare, & admittere advenas ad civilitatem Voluterrenam. Hactenus Johannes Annius, quibus etiam conſentit *Silius lib.8.*

Mœniaq; decus quondam Vetulonia gentis,
Bis ſenas hæc prima dedit præcedere faſces.
Et junxit totidem tacito terrore ſecures,
Hæc altas eboris decoravit honore curules.

TVSSA, vel THVSCA.

THUSCA antiquiſſima fuit Hetruriæ civitas, quam olim Janus, qui etiam Vertumnus & Vadimon dicitur, incoluit, à qua tota regio illa Hetruriæ *Thuſcia* appellari cepit: ejus prænomen antiquitùs fuit *Para*, ut *Para Thuſca* idem ſit quod Princeps Thuſca: Para ſiquidem, *ut annotavit Johannes Annius*, apud veteres Arameos fuit haſta & Princeps, quemadmodum apud Hebræos idem denotat vox *Sara*, ex quibus jam colligitur, quòd fuerit urbs hæc regia: nam alia adhuc ejuſdem nominis fuit, quæ diruta eſt inter Caminum & Thuſcanellam, & *Thuſca Nana*, id eſt, parva & ignobilis ad differentiam prioris dicta eſt, veluti tradit *Samuel Thalmudiſta*: ab hac urbe Janus vel Vertumnus in vexillo Galeriti Lucumonis fuit Romam tranſvectus, ut pro Romulo pugnaret contra Sabinos, unde etiam deportata victoria Janus pro communi Deo Tatienſibus, Romnenſibus & Luceribus fuit habitus. Hinc ita loquentem introducit Janum *Propert. lib.4. Eleg.*

Thuſcus ego, Thuſcis orior, nec pœnitet inter
Prælio Volſinos deſeruiſſe focos.
Hæc me turba juvat, nec templo oblector eburno,
Romanum ſatis eſt poſſidere ſolum.

Et paulò pòſt:

At tu Roma meis tribuiſti præmia Thuſcis,
Unde hodie vicus nomina Thuſcus habet.
Tempore quo ſociis venit Lucumonius armis,
Atq; Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca,
Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugæ.

Senſus ergo eſt, quòd Vertumnus ſeu Janus fuerit regius Etruri[...]

Deus

Deus,cui templum eburneum urbs dedicaverat, dicit ergo: *Ego qui jam Romæ color, ſum Thuſcus*, id eſt, Thuſcanienſis urbis Deus: *nec pœnitet me reliquiſſe Volſinos focos*, id eſt, regionem urbis Thuſcæ, in qua eſt Volſinum, *inter prælia*, quando ſcilicet Galeritus Lucumo, me in vexillo præſente, juvit partes Romuli contra Sabinos. Meminit hujus etiam urbis *Ovid.3.Metam.*

VELITRÆ.

VELITRÆ præclarum eſt Stephano oppidum Volſcorum, ex quo oriundi fuere Octavii, *ut in Auguſto prodidit Suetonius.* Illius incolæ dicti fuere Voluterni, qui cùm in ditionem Romanorum redacti fuiſſent, ipſis magna pars agrorum adempta fuit. Conſpicitur adhuc hodie in via Appia, ob natales Auguſti celebre, eſtq; amplum, & ædificiis benè exornatum, vix tamen aliqua vetuſtatis exhibet veſtigia. Omnis generis fructuum ferax. Quamvis verò *Plin.lib.14.c.6* vina commendet Veliterna, attamen hodie degeneraſſe à ſua bonitate deprehenduntur, unde etiam propter auſteritatem coctione opus habent.

Mox Auguſte tuis habitata parentibus arva, G.Fabricius.
Hoſpitium prima tribuerunt nocte Velitræ,
Sed tantùm hoſpitium: nec enim locus ille quieti
Aptus erat propter turbas ſtrepitusq; ſequentum.

SETIA.

SETIA eſt Campaniæ oppidum, non procul à Tarracina, Anxure & Signia, à quo *Setinum vinum* dicitur.

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos, Martialis lib. 13.
Exigua vetulos miſit ab urbe cados.
Viſa eſt Pontinos deſpectans Setia campos, G. Fabricius.
Mox intrata tamen, quia tectum proxima villa,
Hoſpitiumq; dedit, Setini & munera Bacchi
Sponte propinavit.

ATE-

ATESTE.

ATESTE, vulgò *Eſte*, eſt Venetorum in Longobardia ſive Inſubria oppidulum, ſatis elegans, mœnibus cinctum cum arce, circuitus ejus fuit olim 4. millia paſſuum, lapideo ponte & portu. Eſt autem everſum ab Attila. Principes Ferrarienſes vel Modenæ oppido huic originem debent, & hinc *Eſtenſes* hodie adhuc nominantur. *In templo S. Martini* tale monumentum legitur:

Gentis Adeſtinæ legumq́; peritus
Alumnus Lazarus hic Baldus corpora
Doctor habet, cœlum animum & totum
Mundum, ſua fama perennis, namq́; alter
Noſtro tempore Baldus erat. M.D.VI.

TALENTINUM.

EST Umbriæ ſeu Piceni oppidulum, ſub poteſtate Romani Pontificis: appellatur etiam *Tolentum*, unde populi *Tolentini* dicti ſunt: habet templum *D. Nicolao* ſacrum, cujus etiam obtinet reliquias, cum hac inſcriptione:

Hoc quod cernis opus poſuit Milina propago,
Petrus Romani gloria prima fori:
Scilicet ut digna ſtaret Nicolaus in urna,
Thure pio poſſent cultius oſſa coli.

URBES INSULANÆ, CUM NONNULLIS aliis, quæ ad ſuperiores referri non poterant.

AGRAGAS.

AGRAGAS, ſive *Acragas*, eſt oppidum Siciliæ, in ejuſdem nominis monte ſitum, quod hodie *Agrigentum* dicitur, vulgò *Gergento*, olim à Carthaginenſibus fuit devaſtatum, at poſtmodum à Lucanis denuò inſtauratum. Cùm adhuc floreret, præclariſſi-

ma

a aliquot templa habuit, veluti *templum Æſculapii*, Dei Medicinæ, in
io fuit ſimulachrum Apollinis precioſiſſimè extructum: *templum Jo-*
s & Palladis. Præfuit huic urbi Phalaris tyrannus truculentiſſimus, de
io vide noſtram hiſtoricam.

Arduus inde Agragas oſtentat maxima longè Virgil. 4. Æn.
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Ex hac urbe oriundus fuit Empedocles Philoſophus, unde *Lucret.*

Quarum Agragantinus cumprimis Empedocles eſt.

CORDUBA.

EST oppidum Hiſpaniæ Bœticæ, Senecæ, qui præceptor Neronis
fuit, & Lucani, qui deſcripſit bellum civile inter Pompejum & Cæ-
rem, patria, *ut etiam teſtatur Martialis lib 1. ad Lucanum:*

Duosq; Senecas, unumq; Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Ab hac urbe dicitur corium Cordubenſe, in Germania benè no-
m, vulgò Corduaniſch Leder.

Extitit olim Romanorum colonia, & Conſtantini Magni tempe-
te illi Oſius Epiſcopus præfuit. Fuit etiam patria Avicennæ & Aver-
is, quorum uterq; medicus fuit præſtantiſſimus, & hic quidem tanto-
erè, ut *medicorum ſtimulus* nonnullis diceretur, quia Galeno etiam
onnunquam contradicit.

Corduba ſolve comas & triſtes indue vultus, Annæus Seneca.
Illachrymans cineri munera mille meo.
Nunc longinqua tuum deplora Corduba vatem,
Corduba non alio tempore mœſta magis.
Tempore non alio quò verſis viribus orbis,
Incubuit belli tota ruina tibi.
Cum geminis oppreſſa malis utrinq; peribas,
Et tibi Pompejus Cæſar & hoſtis erat.
Tempore non alio quo ter tibi funera centum
Heu nox una dedit, quæ tibi ſumma fuit.

§ (*) §

GRANATA.

GRANATA eſt urbs Hiſpaniæ celeberrima, in regno Granatæ ſita, ejusq; metropolis amœniſſima, namq; duos habet colles, in quorum medio vallis eſt quam perfluit *Barus* fluvius, murus illius circiter mille turres, *ut refert Antonius Maginus*, continet. In ea eſt templum miro artificio extructum, nec non palatium antiquorum Regum, quod ob artificium & fontium multitudinem inter mundi miracula connumerari poſſet, ad Boream hæc arx immenſam habet planitiem, ac adeò fertilem, ut ex ſolis arboris Mori foliis Rex quotannis 30. millium aureorum emolumentum percipiat. Hæc urbs, ut docet *Johannes Boterus Coſmogr. part. 1.* dividitur in 4. diſtinctas regiones, quarum una dicitur *Granata*, altera *Sierra del Sol*, tertia *Alveſi*, quarta *Antiquervela*. In Granat habitant nobiles, reperiturq; in ea præclariſſima ſtructura, *Alcazar* dicta, oppidulo non abſimilis, ſiquidem in ea reperiuntur 200. officinę negotiatoriæ, illiusq; ingreſſus & exitus patent per 10. portas. Totius urbis circuitus eſt ſeptem milliarium.

Alex. Graphęus.

Aſpice quam cernis magnis, en aſpice, muris,
Eſt ſua quæ jactat cocco ſaturata rubenti
Serica fila, olim populis Granata, *beatis*
Laudata, hæc eſt Mercurio fundata, potensq;.

NORWICUM.

EST populoſa Angliæ civitas, ad Orientis Inſulæ extremum latus ſita, quam veteres *Ordovicum* appellarunt, urbs antiquiſſima ſic dicta à vento Nort/ & via Weg/ quaſi via Norica, longitudine ſua in 1500. paſſus & amplius protenditur.

Daniel Rogenius Altimontius.

Londino aſſurgit Norduicum jure priori,
Dein Eboraci urbem, quod mage priſca, colit.
Briſtolio, dubitat, num cedere debeat, æquè
Utraq; Pontificis claret honore Pii.
Mœnibus illa valet, cincta hæc quoq; mœnibus altis,
Arce potens hæc eſt, nec minus illa potens.

Nobi

Nobilis emporio viget utraq; Briſtolin amnis
Sabrinæ refluens, hanc ſed Hierus adit.
Utraq; fœcundæ circundatur ubere glebæ,
Utraq; culta opibus, cive decora ſuo eſt.
Norduicum populi numero, ſpacioq; peramplo,
Navibus urbs præſtat Briſtoliana vagis.
Hoſpitibus Belgis ſimul hæc, ſimul illa benigna eſt,
Unde ſimul laudem commodaq; ampla ferunt.
Ambæ quid poſſent, Dacæ ſenſere cohortes,
Nortmannas ambæ ſuſtinuere manus.
Ite pares igitur, memores quòd tempore priſco
Utraq; Venta *unâ voce vocata fuit.*
Tu ſed Iſenorum Norduicum Venta *fuiſti,*
Venta *ubi Belgarum Briſtolis ante fuit.*

OLISIPPO, LISBOA, VLYS-SIBONA.

EST metropolis Luſitaniæ, regionis Hiſpaniæ, ad Tagum fluvium condita, tam ampla, ut valles & montes intra muros contineat: in qua vigent Indiæ Orientalis, Æthiopiæ, Braſiliæ, Madetæ, aliarumq; Inſularum mercimonia.

Cernis, ubi advectus peregrinis flatibus orbis? Iul. Cæſ. Scal.
Cernis, ubi in parvo eſt India tota ſinu?
Preſſa maris facies, domita eſt violentia cœli,
Quid reliqui eſt, niſi te carpere ſceptra poli?
Haud potes eſſe Deus, non vis homo vivere. ſors te
Ex homine egreſſum tertia quando capit?
——Hic, toti felix notiſſima mundo Alex. Grapheus.
Ulyxbonna *jacet, nobis quæ ditia mittit*
Munera, quæ dat dives Arabs, quæ decolor Indus,
Quæq; novo quæruntur opes, dudum orbe reperto.

CALARIS.

EST metropolis Inſulæ Sardiniæ, ubi coralliorum frequens eſt piſca-tio, in colle poſita, portum habens ampliſſimum.

Claudianus.

Urbs Libyam contra, Tyrio fundata potenti,
Tenditur in longum Calaris, *tenuemq́, per undas*
Obvia demittit fracturum flamina collem.

MESSANA & CATINA.

MESSANA eſt urbs Siciliæ, freto incumbens, cujus incolæ prim *Meſſanenſes* poſtea *Mamertini* dicti ſunt, noti Punicis & Attic bellis ex *Herodoto & Thucydide.* *Catina* verò, quæ & *Catana* dicitur, *tradidit Hermolaus Barbarus*, patria Charondæ Legiſlatoris, Gymnaſ hodie eſt celebris, Ætnæq; monti vicina.

Porrò de initio & nomine urbis Meſſanæ variæ circumferunt ſententiæ: nam primùm illa etiam *Zanclea* dicta fuit, propter curvit tem, in qua primùm condi cœpta eſt, ita, ut curvitate illa falcem repr ſentarit, unde *Ovidius 4. Faſtorum:*

Quiq́, locus curvæ nomina falcis habet.

Vetuſti enim Siculi falcem Zanclam appellarunt. Aliis placet, qu ita dicatur à falce Saturni, quod innuere etiam videtur *Sil. Ital. lib. 14.*

Nec Zanclea gerunt obſcuram mœnia famam,
Dextera quam tribuit poſito Saturnia telo.

Primùm autem à Naxi inhabitatoribus extructa eſt, quibus ſeſe d inde junxerunt Mamertini, populi Calabriæ: ubi verò locus multitud haud ſufficeret, non procul ab illa alia urbs fuit condita, in quam eti nonnulli Græci, & præcipuè ex Peloponneſo conceſſerunt, & ad imi tionem urbis Meſſenæ, ſuæ patriæ, in Græcia ſitæ, *Meſſenam* appellaru Bella olim geſſit cum Hierone Rege Syracuſano, & cum Afris in Sicil quos etiam Romanorum ſubſidio vicit, de qua re teſtatur adhuc tab quædam marmorea, quæ in hac urbe reſervatur. Eadem quoq; Ror orta factione à mancipiis excitata, Romanis venit in ſubſidium, atq; immunitatem vectigalium conſequuta eſt, de qua teſtatur hujuſm inſcriptio marmorea.

S.

S.P.Q.R. Servio Fulvio, P.Calphurnio Piſone Coß. urbem Meſſanam à Provinciæ coloniæ tributis cujuslibet vectigalis ſixi, mobilisq́ pondere per omnia ſecula liberavit, quia dum Siciliæ grave formidabileq́ bellum ſervile multitudine conſpirantium inſtructa copiarum potentiumq́ magnitudine ſubjugaſſet, quod prius Rom. diſperſerat, Conſulesq́ terruerat, ſervos Meſſana ſagaciter habitos, pace maturè frenatos, quin uno P. Calphurnio Coß. deſignando, lues Siculis Rom. Po. ſtimulos, & à ſe profuturum compar. abſtulit monumentum, nec ſervili ſervitute eripuit, pretioſa libertate gauderet. Ex hoc enim præſens chirographum factis Romanis adjunctum, laudem civitatis extentam decrevit adſcribi, ut gratiam meritis Romana circumſcriptio coæquaret, adprobatum eſt hoc patrum ab Octavio Pl. Tribuno poſt urbem conditam anno 720. Rempubl. bello Servili turbante.

Incumbens Meſſana freto, *minimumq́ revulſa* Silius.
Diſcreta Italiâ, atq́ Oſio memorabilis ortu,
Tum Catina, *nimium ardenti vicina Typhæo,*
Et generaſſe pios quondam celeberrima fratres.
Quis Catinam *ſileat, quis quadruplices Syracuſas.* Auſonius.

COMPOSTELLA.

COMPOSTELLA, olim *Brigantium* dicta, eſt urbs Hiſpaniæ, quæ Ptolemæo *Flavium Brigantium* dicitur. Conduntur in hac oſſa *D. Jacobi Apoſtoli*, unde ex longiſſimè diſſitis regionibus ad illius tumulum peregrinationes inſtituuntur. Eſt etiam *Brigantium* Ptolemęo urbs Cenomanorum.

Oſſa ferunt illuc translata fuiſſe Jacobi, Ioh. Clajus.
Qua maris Hiſpanos præterit æquor agros.
In quibus Artabros perhibent habitaſſe, ſed urbem
Hanc Compoſtellam ſecula noſtra vocant.

GRACOVIA, Gracaw.

EST urbs Poloniæ, Regum Polonorum regia, in qua eorundem monumenta viſuntur, in planitie condita, duplici muro valloq; cincta.

Huic urbi ad fluvium *Iſtulam* aliæ tres urbes, *Cleopardia* nimirum, *Stradomia* & *Caſimiria*, adeò vicinæ ſunt, ut penè illam contingant. Gaudet Academiæ privilegiis. Nomen ſortita eſt à *Gracchoquodam* viro ſapientiſſimo, qui à Polonis ante natum Chriſtum annos circiter 400. accerſitus, arcem & urbem condidit, & à nomine ſuo hoc *Gracoviæ* nomen ipſi indidit.

Academia primùm fuit aperta per Caſimirum Regem, circa annum 1354. inde reſtaurata ex Pragenſi, ſub Rege Uladiſlao, anno 1406.

Friſchlinus.

Hîc ubi Carpathiis ducens è montibus ortum
Iſtula, Gracchanæ *muros præterfluit urbis.*

Iul. Cæſ. Scal.

Martia Sarmaticis tentata Croatia *nimbis,*
Arcigeri pugnax ſpicula fregit equi.
Hinc belli fortunam armis, finemq́ ſequuta,
Germana Herciniis expulit arma jugis.
Quaq́ patet ſolis fugiens Lituania campis,
Victrici impoſuit Martia ſigna manu.
Moſcoviisq́ docet, Turcisq́ anguſta trophæis,
Vicinis quantum ſit benè tuta quies.
Teſſera certa manu ſtat belli & pacis, utramvis
Si des, accipiam, vel cape, namq́ dabo.

PRAGA.

Est Bohemiæ metropolis, Ptolemæo *Caſurgis*, in veterum Narciſcorum ſedibus loco naturâ munitiſſimo condita, utplurimùm rupi vaſtiſſimæ ſuperſtructa, hodie Imperatorum Romanorum regia: illam *Primislaus* Rex Bohemię, hujus nominis tertius, muris ac foſſis munivit. *Johannes Boterus refert*, quòd hęc urbs cum ſuis tribus partibus, videlicet urbe nova, veteri & parva, in circuitu tot habeat milliaria, quot Roma. Urbs vetus à reliquis Molda fluvio dirimitur, cujus pons à Carolo IV. Imperatore, qui in hac urbe natus eſt, extructus, 22. conſtat fornicibus. Anno 1370. privilegiis Academicis fuit exornata, ſtudiisq; ab eo tempore valde floruit, donec diſſenſione exorta, anno 1408. in Lipſiam civitatem Miſniæ transferrentur.

At jam ſingularium partium præcipua enumerabo ædificia: Con-

tinet

tinet enim *urbs vetus Collegium Academicum, Curiam & templum Beatæ Virginis, Curiam Senatorum,* cujus turris habet *horologium*, non quidem quoad pulchritudinem,ſed quoad artificium laudatiſſimum,ita, ut artificio Aſtronomico Argentinenſium aſtrolabium ſuperet, nam habet motum annuum,cum motu naturali Solis &Lunæ,menſium & dierum conjunctum,oſtentat præterea Calendarium perpetuum, Solſtitia & æquinoctia Solis, defectus Solis & Lunæ, Lunæ augmentum & decrementum, Ortumq; & Occaſum ſignorum duodecim in Zodiaco. In eadem urbe veteri viſitur Xenodochium,duę ædes regiæ,hodie officinę cudendarum monetarum, cum nonnullis ſcholis, templis & habitatione Judæorum,quæ ſola poſſet conſtituere non mediocre oppidum.

Nova Praga aliquibus collibus eſt ſuperſtructa, veluti *S.Catharinæ, S.Apollinaris, & S. Caroli:* habetq; peculiarem curiam,& *Wiſſegradi* arcis ruinas.

Praga minor conjunctum ſibi habet oppidulum *Rhadezan* colli ſuperſtructum, cum arce Wenceſlai, quæ hodie eſt Imperatorum Romanorum regia, in ſuperiori parte ita concamerata, ut nullis innitatur columnis, at inferiori loco ampliſſimum præbens ſpacium aliquot centuriarum Equeſtrium certaminibus palæſtricis. Cui etiam adjunctum eſt auguſtum quoddam templum *D.Vito ſacratum*, anno Chriſti 923. à Wenceſlao martyre, & Duce Bohemiæ extructum, at à Wolffgango Ratiſbonenſi Epiſcopo conſecratum, & anno 968. à Boleſlao Pio Epiſcopalis ſedes conſtitutum, cumq; anno 1142. unà cum arce hoſtiliter fuiſſet expugnatum & divulſum, à Rege Johanne I.reſtauratum eſt. Oſtentat autem hoc templum multa regia monumenta, veluti Imperatoris *Caroli IV.* ejusq; uxorum *Annæ, Blancæ & Eliſabethæ*, & hujus filii Wenceſlai Imperatoris Romani, & Regis Bohemiæ: item *Ladislai & Georgii Regum Bohemiæ, Maximiliani II.* Imper. Romani, *Ottocari* Regis Bohemiæ, qui vixit tempore Rodolphi I. Comitis Habſburgenſis, qui aliquando ejus fuerat miniſter aulicus, unde cùm flexis genuis ſub dio feudum accipere nollet, Imperator tentorium quoddam extrui curavit, quod eſſet labile, atq; hinc cùm jam Rex Bohemiæ procubuiſſet, corruit,& ſic pudore Regem maximo affecit.

Eſt etiam hîc viridarium regium amœniſſimum, variis exoticis plantis & ſtirpibus benè excultum, in quo etiam viſuntur areæ, in quibus inter laminas ferreas herbæ è terra pullulant, literas, ſermones, &

præci-

præcipuè totam orationem Dominicam exprimentes. Aluntur etiam hic ligneis cancellis incluſi leones, qui ſuperioribus annis habuere nutritorem, qui impunè leones ob longam converſationem auſus fuit accedere, at ubi aliquando ultra conſuetum paſcendi terminum emanſiſſet, eum leones fame extimulati dilaniarunt.

Alex. Grapheus.

—Ter maxima Praga *potentum,*
Nec minus oſtentat monumenta inſignia Regum,
Et vaſtas moles, longi & curvamina pontis.

Caſp. Bruſch.

Et loca multa citò tranſimus & oppida curru,
Clara ſuis donec Praga recepit agris.
Nomine quam faciunt diſtinctæ quatuor urbes,
Quas eadem cingunt mœnia, longa tamen.
Hanc Multava ruens, non Albis dividit urbem,
Fecerat ut falsò credita fama fidem.
A Wenceslao hîc arx Rege educta ſub auras,
Cui Divi pietas nomen habere dedit.
Quatuor hic cineres ſua condidit urna Monarchis,
Clara ſepulturæ cujus honore jacet.

Scaliger.

Septa metallifero circum quæ monte ſuperbis,
Hercyniæ in medio Martia Praga ſinu.
Linque aliis populis tantæ munimina ſedis,
Qui nequeant armis jura tenere loci.
Namq; tuum eſt non præſidio turgere locorum,
Sed loca præſidiis fidere poſſe tuis.

Friſchlinus.

Praga jacet veterum ſedes ampliſſima Regum,
Quæ ſua per terras geſſerunt ſceptra Bohemi,
Inclyta Gymnaſio quò Mulda interfluit Albi,
Urbs triplici diſtincta loco munitaq; caſtro.

De præclariſſimis Cæſarum, Regum & Ducum monumentis, quę hinc inde in templis conſpiciuntur, faciunt ſequentia *Joach. Edelingi.*

Inde bonis avibus nos regia Praga recepit,
Anni poſtremus luxit ut orbe dies.
Utimur hoſpitio Divi propè Cæſaris arcem,
Altera quam nobis cura videre fuit.
Undiq; diviſas hinc eſt deſpectus in urbes,
Per quas lativago flumine Mulda *fluit.*

Splen-

Splendida magnorum Regum, arcis in æde ſepulchra
Marmoreis ſtatuis conſpicienda nitent.
Carolus hîc Blanca cum conjuge nomine Quartus,
Ut Vinceslaus, Cæſar uterq;, cubant.
Quos apud elegit fatalem maximus urnam
Fernandus genitor, Maximiliane, tuus.
Cujus & hic claudit conjux latus Anna ſiniſtrum,
Pannonico fuerat quæ patre Rege ſata.
Conditur in templo Bretslaus, Solis ad ortum:
Dum ſequitur, miſerè qui cadit enſe, feras.
Quem propè Bezinius ſitus eſt, Dux inclytus armis,
Exul in Hungarica qui regione perit:
Et Rex Ottocarus, fuerat qui nomine Quintus,
Hic placidè requiem poſt ſua fata capit.
Non procul Ottocarus tenet hinc Rex tertius urnam,
Qui geſſit valida plurima bella manu.
Fulgida magnificum cui dant alabaſtra ſacellum,
Hac Vinceslaus Divus in æde jacet.
Martyris hinc manibus ſuggeſtum tangimus Huſſi,
Qui verè docuit relligionis iter.
Atria luſtramus ſacris extructa Camœnis,
Sed tua præcipuè, Carole Quarte, placent.
Codicii nobis adſunt duo lumina fratres,
Et Thomas nomen qui benè mitis habet.

LONDINUM.

LONDINUM eſt urbs antiquiſſima, ampliſſima & pulcherrima, in Midelſexia comitatu, Angliæ regione, ad fluvium *Thameſin* 60. paſſuum millibus diſtans ab Oceano, cujus olim Brutum fuiſſe nomen pleriq; volunt. Poſt Julii Cæſaris tempora Romanorum facta eſt colonia. Poſtmodum Imperator Conſtantinus, qui natione fuit Anglus, muro novo illam cinxit. Quàm ampla autem & populoſa ſit civitas, vel ex eo quis poterit conjicere, quòd tam longo ad Thameſin fluviũ, ob æſtum marinum refluum, tractu protenditur, ut ejus longitudo milliare exæ-

quet Germanicum, formâ verò ejus inſtar Lunæ falcatæ. *Urbs major* minori jungitur per pontem, qui 19. obtinet fornices, in cujus utroque latere ædes ſunt extructæ, ut ignorantibus vicus haberi poſſit, eo modo, ut Lutetiæ pons B. Virginis, longitudo ejus eſt 800. pedum: ponti huic eſt turris inædificata, in cujus ſummitate perticis affixa conſpiciuntur proditorum patriæ nonnullorum capita.

Templa præ reliquis magnifica ſunt *D. Pauli, & D. Petri*, quod vulgò Weſtmünſter dicitur: atq; illud in medio urbis ingenti magnitudine, & turri altiſſima conſpicuum conſpicitur, cujus Epiſcopus & Diaconi, quamvis Pontificalibus infulis & amiculis incedant, à Papæ tamen abhorrent traditionibus. Oſtentat etiam nonnulla vetuſta præclararum perſonarum monumenta, veluti *Thomæ Linacri*, cujus apud nos ſuperſunt libri Grammatici.

Templum D. Petri condidit primitùs Sigiſbertus Rex Saxonum orientalium, cùm antea eodem loco templum Apollini ſacrum fuiſſet poſitum: poſtmodum Henricus III. Sigiſberti templum demolitus eſt, & modernum extruxit, in quo tum familiæ regiæ, tum aliarum illuſtriſſimarum perſonarũ monumenta, partim in metallo fuſa, partim in marmore ſculpta viſuntur, nempe in uno choro *Sigeberti* fundatoris: *Richardi II.* & ejuſdem uxoris: *Henrici V.* ejusq; uxoris *Catharinæ*: *Eduardi III* & *Eduardi I.* & uxoris *Leonoræ*: *Eduardi ſancti*, & *Eliſabethæ*, Henrici VII. filiæ. In eodem choro etiam viſitur regia quædam inaurata, in qua coronantur Reges Angliæ, infra regiam verò jacet ſaxum quadratum, ab Henrico I. illuc ex Scotia advectum, quod illud eſſe volunt, cu Patriarcha Jacob incubuit, iter ſuſcipiens in Meſopotamiam, aſcenſumq; & deſcenſum geniorum in ſomno vidit, quod etiam hi verſus te ſtantur affixi parieti.

Si quid habent veri, vel Chronica cava, fidesq;,
Clauditur hac tabula nobilis ille lapis,
Ad caput eximius Jacob quondam Patriarcha,
Quem poſuit cernens numina mira poli.
Quem tulit ex Scotis ſpolians quaſi victor honoris
Primus Eduardus, Mars velut omnipotens.
Scotorum domitor, quondam validiſſimus Hector,
Anglorum decus gloria militiæ.

In altero choro viſitur monumentum *Henrici VII.* & ejus uxoris

aur

auro obductum, & gemmis adornatum: item Eduardi VI. ex marmore & columnis æreis.

Porrò reperitur in eadem urbe vetuſtum quoddam Regis palatium ad ripam fluvii Thameſis conditum, ad cujus ingreſſum ripa munitur multis tormentis bellicis. In interiori verò parte exhibet multas imagines Regum & Principum, veluti *Friderici III.* & *Henrici VIII.* item pugnam Papienſem, Ravennenſem & Bononienſem.

In medio urbis etiam Baſilica mercatorum reperitur magnificentiſſimè, & ad latera cum porticibus extructa, in cujus tecto eſt turris, in qua ſingulis diebus Dominicis auditu ſuaviſſima exercetur Muſica, ad quam audiendam magno numero tum mercatores, tum eorum liberi & conjuges confluunt.

Quantum urbis imperium attinet, de eo refert *Johannes Boterus Coſmogr. lib. 1. part. 8.* quòd imperio fruatur libero, ita, ut nullum agnoſcat magiſtratum regium. Dividitur autem urbs, *ut teſtatur Dn. Jacobus Craſſerus lib. 3. de Anglia,* in 25. tribus, & adminiſtratur per 24. Seniores, quibus deinde caput quoddam ceu Conſul, & duo Tribuni quotannis præficiuntur, atque Conſul ſumptibus tractatur alicujus Principis, ut Dux apud Venetos.

Illud admiratione non caret, quòd urbs hæc licet Europæarum urbium quoad magnitudinem ſit ampliſſima, quòd tamen ejus mœnia 7. tantùm portis ſint pervia, quales ſunt 1. *Ludgate*, omnium antiquiſſima, à Luddo Rege conditore ſic appellata, quod ex illius nomine, quod in porta inciſum legitur, colligitur. Eam Eliſabetha Angliæ regina renovavit, cujus etiam oſtentat ſtatuam. 2. *Neugate*, à novitate ſic dicta, cæteris formoſior, facinoroſorumq; cuſtodia. 3. *Biſchopſgate*, quaſi *Epiſcopi porta* ſic appellata. 4. *Creplegate*, ſic dicta ob claudorum hoſpitium. 5. *Aldenſgate*, ab alnetis dicta. 6. *Moregate*, à palude nunc in agrum mutata, ſic appellata. 7. *Aldgate*, quaſi vetus porta: præter has ſunt paucę adhuc aliæ, ſed non in mœnibus.

Non procul à templo D. Petri eſt *prætorium*, quod Hall dicitur, in quo cauſæ cognoſcuntur judiciariæ, ab Richardo II. Rege Angliæ extructum, in eoq; ſolent etiam eſſe conventus Parlamentarii: Camera autem Parlamenti, & ejuſdem ſellæ ligno Hybernico ſunt obductæ, quod lignum omnia animalia venenata averſantur, quæ antipathia exinde procul dubio promanat, quia tota illa Hyberniæ Inſula nullum animal venenatum patitur.

Aula *Withetal* quamplurimas res viſu dignas, & admirationem quandam præ ſe ferentes oſtentat, veluti ciſtam margaritis undiquaque diſtinctam, mundi muliebris regii repoſitorium: Bibliothecam Eliſabethæ reginæ Angliæ, libris Latinis, Græcis, Gallicis & Italicis benè inſtructam, qui libri plerunq; in holoſerico cum aureis argenteisq; clauſtris compacti ſunt. Imagines nonnullorum Angliæ Regum, veluti *Richardi, Henrici, Eduardi, Eliſabethæ, Roſimundæ, Caroli V. Imperatoris, Ferdinandi, Ducis Magni Hetruriæ, Caroli Emanuelis Ducis Sabaudiæ, Philippi Regis Hiſpaniæ, Henrici VII. & VIII.* Viſitur etiam hîc obſidio Melites Inſulę Authoma, in quibus moventur Rhinoceros, Æthiopem tergo inſidentem vectans: nec non Rex Æthiopiæ à miniſtris portatus.

Domus Senatoria Gnilthal oſtentat duas Gigantum ſtatuas, qui pro Anglis contra Romanos Angliā ſibi ſubjecturos pugnaſſe feruntur.

Illud ſilentio non eſſe involvendum duxi, quòd Major ſive Prætor urbis quotannis in Bartholomæi nundinis cum 12. primariis Senatoribus in campum ſolet exſpaciari, purpura & torque aureo inſignitus, quo loco tum tentorium erigitur, & ſub ejus umbra magiſtratus luctis aliisque exercitiis præmia diſtribuit.

Inter magiſtratus eſt etiam *Ordo Periſcelidum*, qui ſuæ adminiſtrationis anno tam magnificos & munificos ſe exhibere tenentur, ut ad tabulæ ſuæ lautè extructæ completionem quoſvis peregrinos aut incolas admittant.

Alex. Grapheus.

——Toto orbe Britanni
Diviſi, hanc habitant, longè pulcherrima regni
Totius hæc urbs eſt, Londinum *nomine dicunt:*
Regia magna potens, multos regnata per annos,
Cecropiis olim Latiisq; habitata Camœnis.

Nath. Chytr.

Londinum lumen ante alias caput extulit urbes,
Quæ Lunæ falcatæ inſtar, longo ordine ripas
Ad Tameſis *ſeſe incurvat, quà mergitur undis*
Sol abiens, celſas reginæ cernimus arces,
Et tumulos Regum miro ſplendore nitentes
Magnifico in templo, Reges ubi more coronam
Antiquo accipiunt, certaq; in ſede locantur,
Linacer *in Pauli poſuit ſua corpora templo,*
Elogiis ornata novis, ſi cætera luſtres

Saxo-

Saxonas invenies ſculptos, urnasq́; vetuſtas,
Qui fuerint dubito: nónne illos eſſe putandum eſt,
Anglorum qui ſtirpe ſati, vicêre Britannos,
A quibus & ſolitum retinet tota Inſula nomen,
Eberti auſpiciis, primus ſe dicere Regem
Anglorum, veteri extincto qui nomine cœpit,
Carolus Imperii Magnus cùm ſceptra teneret.
Urbis ad Eoas arx cernitur ardua partes,
Cujus ad introitum geminos ſpectare Leones,
Ignotisq́; licet diverſa animalia formis.
Innumeris arx ipſa armis terraq́; mariq́;
Utilibus plena eſt, hic tot tormenta, tot haſtæ,
Spicula tot, tot fræna ſimul, tot ephippia cernas,
Uno ut plura loco, non toto exiſtere mundo
Arma putes, Venetum ſi non conſpexeris arma.
Oppoſita in Tameſis ripa, longa area, parvis
Diſtincta aſpicitur tectis, ubi magna canum vis,
Urſorumq́; alitur, diverſarumq́; ferarum
Quæ canibus commiſſæ Anglis ſpectacula præbent,
Hoſpitibusq́; novis, vincti dum prælia miſcent,
Luctantes aut ungue fero, vel dentibus uncis.
Totius aſt urbis quàm ſit precioſa ſuppellex,
Parietibus, quàm ſint ſtoreæ pictiq́; tapetes
Inducti egregiè, ut juncis, herbisq́; vireſcunt
Strata pavimenta, atq; hominum quàm mundus amictus,
Omnia quid numerare refert? en Cynthius ipſe
Nos vocat ad reliquas, ſolito jam clarior urbes,
Sublimis in equis igitur crebroq́; relictis
Pontibus ad Tameſin (variis qui ambagibus errat)
Tot campos, ſylvas, tot regia tecta, tot hortos
Artifici dextra excultos, tot vidimus arces.
Urbs animis numeroq́; potens ex robore gentis, Iul. Caſ. Scal.
Vel cunctos præ ſe deſpicit una Deos.
Torva peregrinis, ſed non & inhoſpita, merces
Vicinis patrias aggerit, atq; petit.
Contemnis, cui das, tanquam ipſo munere major,

Odiſti unde petis, ne videare minor.
Dicat, quid bello valeas Aquitania quid non,
Et Nortman, & cum Saxone Roma vetus.

ERYX.

ERYX eſt urbs Siciliæ, monti ejuſdem nominis ſuperſtructa, ſic dicta ab *Eryce* Rege Siciliæ, cujus ibi loci fuit monumentum: habuitq; egregium Veneri ſacrum templum: cujus meminit *Ovid. 2. de arte am.*

Sed Dea non patitur ſic ad ſua munera cogi,
Colle ſub umbroſo quem tenet altus Eryx.
Ab hiſce ſacris Venus appellatur Erycina,
Idem ibid. *Quid geminas Erycina meos ſine fine dolores?*
Virgil. lib. 10. *Quid referam exuſtas Erycino in littore claſſes?*

BELGRADUM.

BELGRADUM, ſive *Bellogradum*, eſt urbs Hungariæ, ad *Sai* & *Danubii* confluentiam in monte ſita, quæ alio nomine etiam *Taurinum* & *Alba Græca* dicitur, vulgò Griechiſch Weiſſenburg. Hanc tyrannus Turcicus anno 1457. centum quinquaginta millibus obſedit, at re infecta tandem ab obſidione deſiſtere coactus eſt: at anno 1521. reverſus denuò obſidione cinxit & occupavit. Habet hæc urbs in jugo arcem natura loci munitiſſimam, quæ quòd per turpiſſimam proditionem in poteſtatem Turcicam pervenit, meritò in ſequentibus querelam inſtituit *Rubigallus Panno.*

Et jam Titilio Sallancem emoq; relicto,
Attigimus portus, Iſter amœne, tuos.
Nec multum ulterius digreſſi hinc, ecce ſuperbos
Belgradi turres cernimus atq; domos.
Miramur celſis extructam in rupibus arcem
Naturam atq; ſitum, commodaq; ampla loci.
Danubius ſiquidem latus alluit ipſe ſiniſtrum,
Aſt dextrum Savus flumine abundè rigat.

Terti

Tertia ſed foſſis pars eſt munita profundis,
Valla quod ſunt forti vix adeunda viro.
Heu pudeat talem noſtros tam turpiter arcem,
In Turcæ rapidas uſq; dediſſe manus.
Illa olim patriæ tutata eſt fortiter oras,
Virtute Hunniadæ facta animoſa ſui.
At nunc, heu nimium dura & crudelia fata
Pannoniæ nimis eſt noxia facta plagæ.
Inde etenim excurſus faciunt dum ſæpè frequentes
Turcæ, Pannoniæ depopulantur opes.
Illuc captivos ceu bruta animalia pellunt,
Hactenus eſt paucis unde redire datum.

SAMANDRIA.

EST urbs Hungariæ, quam Hunniades, Dux Ladiſlai Regis Hungariæ, Hunniades natione Wallachus, & Comes Biſtricienſis ab obſidione Turcica liberarunt, veluti in ſequentibus latius eam rem perſequittur *P. Rubigal.*

Ecce Samandrinam procul haud aſpeximus arcem,
Hunniadæ gratam quam ſatis eſſe negant.
Namq; hæc à Turcis fuerat cum capta malignis,
Lazarus ut regni finibus actus erat.
Protinus Hunniadæ virtute eſt libera rurſum
Facta, & Deſpoto juſſa parêre ſuo.
At fortuna, viris quæ fortibus invidet ultrò,
Præmia nec ſemper dividit æqua bonis:
Vertit ut in triſtem victoris gaudia luctum,
In merulæ campis cùm ſuperatus erat.
Intra jam dictæ ſe mœnia contulit arcis,
Tutum ſe credens hoc fore nempe loco.
Sæpius at mentes ut ſpes deludit inanis,
Speratisq; diu ferre aliena ſolet.
Sic proſperata dudum meritaq; ſalute,
Penè necem ſævam ſævior illa tulit.

Hoſpi-

Hoſpitis hic etenim cùm mane intraſſet in arcem,
(Quem ratus eſt fidum) captus ab hoſte fuit.
Inde nec eſt miſſus, niſi nato hic obſide lecto,
Vincula pro charo qui genitore tulit.

COTZVS.

URBS eſt Illyridis, imperio Turcico ſubjecta, vulgò *Cotzio* dicta, cujus hodie vilia extant rudera.

Hugo Favolius.

Cum tenuem vicum & peregrina mapalia, juxta
Flumen, & agreſti contextas gramine caulas
Cernimus, & variis operoſos floribus hortos,
Nomen ei Cotzus, *magnas hic Saniar arces*
Occupat, & tenuem populum, ac miſerabile vulgus,
Et circum loca cuncta gravi ditione premendo,
Cunctaq; prætexit Solymanni nomine Turcæ.
Hic templum excelſo viridantis in aggere ripæ
Exiguum, nullis opibus, nulloq; paratu
Inſtructum aſſurgit, ſed relligione, pariq;
Turcarum cultu inprimis memorabile circum
Plurima marmoribus ſectis monumenta virorum
Paſſim erecta jacent, claris ornata trophæis.

GADIR.

GADIR, olim *Tarteſſos* & *Cotenuſa* appellata, eſt urbs in Gadibus Hiſpaniæ Inſulis, quæ, *ſecundum Plinium*, in extremitate Bethicæ provinciæ, ubi Europa ab Africa dividitur, ſitæ ſunt.

Ruff. Feſtus Avienus.

Gadir *prima fretum ſolida ſupereminet arce,*
Attollitq; caput geminis inſerta columnis:
Hæc Cotinuſa *prius fuerat ſub nomine priſco,*
Tarteſſumq; dehinc Tyrii dixêre coloni:
Barbara quin etiam Gades *hanc lingua frequentat,*
Pœnus quippe locum Gadir *vocat undiq; ſeptum.*

TOMUS

TOMUS.

TOMUS eſt urbs Ponti, juxta Ptolemæum ſic dicta, Græcè ἀπὸ τȢ τόμȢ, *à diviſione*, quòd apud illam Abſyrtus membratim à Medea veneſica eſt diſcerptus. Unde *Ovidius Triſt. 3. Eleg 9.*

Inde Tomos locus eſt dictus, quod fertur in illo
Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

Idem ibidem nominis Etymon hiſce explanat:

Hic quoq; ſunt urbes Grajæ, quis credere poſſet,
Inter inhumanæ nomina Barbariæ.
Huc quoq; Mileto miſſi venere coloni,
Inq; Getis Grajas conſtituere domos:
Sed vetus huic nomen poſitaq; antiquiùs urbe,
Conſtat & Abſyrti cæde fuiſſe loco.

Alii tamen exiſtimant, eam dictam à *Tomyri* regina Maſſagetarum, quòd illa, ubì armis viciſſet Cyrum, hanc extruxerit, & de ſuo illi nomen indiderit. Eadem etiam Miletis antiquitùs dicta fuit, eſtq; ob exilium Ovidii plurimum nobilitata, unde eſt apud eundem:

A quibus advenit Miletida ſoſpes ad urbem,
Offenſi quò me contulit ira Deæ.

Cùm enim Ovidius in exilium eſſet relegatus ab Auguſto, annum agens quinquageſimum, eum in locum conceſſit, & ibi per ſeptennium vixit: cauſam illius exilii ponit ipſe imprudentiam, quòd imprudenter aliquid viderit, quo nomine in Auguſti odium pervenerit. Idem teſtatur de ſe ipſo *lib. 3. Triſt.* in ſuo Epitaphio:

Hic ſitus eſt vates quem Divi Cæſaris ira
Auguſti patria cedere juſſit humo.
Sæpè miſer voluit patriis occumbere terris,
Sed fruſtrà hunc illi fata dedere locum.

Et 4. Triſtium:

Poſtq; meos ortus Piſæa vinctus oliva,
Abſtulerat decies præmia victor eques.
Cùm maris Euxini poſitis ad læva Tomitas,
Quærere me læſi principis ira jubet.

HEPHÆSTIAS.

EST oppidum Inſulę Lemni, in parte Orientali ſitum, ſic appellatum à Vulcano, qui in hac Inſula officinam ſuam habuiſſe creditur, ille enim Gręcis ἥφαιςος dicitur, fuitq; in hac urbe erecto in ejus honorem templo plurimùm cultus. Non procul ab hac urbe oſtenditur collis, in quem ob ſuam deformitatẽ Vulcanus à Junone de cœlo deturbatus eſt. Eſt autem ille collis ferax terræ Lemniæ, quæ ob ſingulares virtutes, & præcipuè ob vim reſiſtendi veneno, à Phyſicis & Medicis plurimùm commendatur. Mentionem hujus urbis facit *Ptolemæus Coſmographiæ ſuæ lib.3.*& in ſequentibus jam dicta refert *Hugo Favolius:*

Sed cita dum fiſſis ratis hanc præterfluit undis
Primus Athos, ſeſe mox extulit æquore Lemnus,
Quam poſtquam juvenes videre & Lemnia norant
Littora, dimittunt mox pendula vela, & apertos
Intrabat portus remis agitata carina.
Ortus erat ſummo clarus vix margine Phœbus,
Tum procul exhibuit ſeſe urbs Hephæſtias, ipſo
Inſulæ in ipſius medio, clariſſima quondam,
Nunc nimium ſævi depreſſa tyrannide Turcæ.
Hanc prope collis erat nulla uſquam conſitus herba,
Gramine nec molli, nullaq; propagine vitis,
Arboreaq; unquam viſus revireſcere ſylva:
Sed velut exuſtus Phœbæis undiq; flammis.
Tu tamen ipſa tuo & non nullo munere felix,
Jam neq; carminibus neglecta ſilebere noſtris,
Unica præ cunctis celeberrima, Lemnia tellus,
Nota diu medicis, ſtudiiſq; accommoda noſtris,
Cui mira virtute malis medicarier atq;
Peſtibus omnigenis variiſq; obſiſtere morbis,
Aut natura dedit, Deus aut, qui temperat illam,
Mulciber hanc quondam cœleſti luminis arce
Turbatus, dira patris impietate, peruſtam
Infeciſſe ſuo narratur ſanguine terram.

M

METHYMNA.

METHYMNA, & Methymne, eſt urbs Leſbi Inſulæ vini generoſi feraciſſima, quod ita attingit *Ovidius lib. 1. de arte aman.*

Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos.

Fuit ex hac urbe oriundus Arion, nobilis Citharædus, quem Poëtæ à Piratis in mare projectum Delphinum excepiſſe fabulantur.

Et Methymnææ potiuntur littore Leſbi.
Nos capti novitate loci famaq; priorum
Luſtramus Leſbum, validis ubi mœnibus olim,
Multarumq; ferax ſegetum Methymna vigebat,
Uſq; racemiferis ſed clarior extitit agris.

Ovid. lib. 10. Met.
Hugo Favolius.

Quamvis verò olim urbs fuerit ampliſſima, attamen hodie illius tantummodò conſpiciuntur rudera, unde idem vates pergit:

Cujus nunc laceri procumbunt undiq; muri.

MITYLENE.

MITYLENE, *es*, & *Mitylenæ, arum*, eſt oppidum Inſulæ Leſbi, Methymnæ urbi vicinum, vulgò *Metelin.* Appellatum autem eſt *ſecundum Diodorum lib 3.* à *Mitylene*, Machari filia. Ex ea oriundi fuere Alcæus Poëta: *Theophanes*, qui ſcripſit de rebus geſtis Pompei: *Pittacus*, unus ex ſeptem ſapientibus Græciæ. Meminit illius aliquoties in ſuis ſcriptis *Cicero*, præcipuè verò contra Rullum, in hiſce: *Quid Mitylenæ, quæ certè veſtræ Quirites, belli lege ac victoriæ jure factæ ſunt: urbs & natura, & ſitu, & deſcriptione ædificiorum, & pulchritudine inprimis nobilis, agri jucundi & fertiles, &c.*

Cùm tibi non Epheſos, non Rhodos aut Mitylene.

Martialis lib. 10.

Hinc mox digreſſi ad vicinam pergimus urbem
Magnifica caſtri, Mitylenen, mole ſuperbam,
Hæc gemino quondam portu multiſq; celebris
Ingeniis, verùm ſtagnante parumq; ſalubri
Ædificata loco, quem peſtilis inficit aura.
Auctaq; de ſaxis aliarum eſt ſola ſuperſtes.
Nam reliquæ hic olim numero octo funditus urbes

Hugo Favolius.

Aut periere ſolo, aut abſorptæ fluctibus undæ
Paulatim, aut vaſtam ſenio traxere ruinam.

GOMORRA.

GOMORRA eſt oppidum in finibus Hungaricis & Auſtriacis, eo loco ſitum, ubi Danubius diviſus, inſulam conſtituens, rurſus ad ſe revertitur, clade Turcica famoſum redditum, propugnaculumq; munitiſſimum.

Ioh. Edelingus.

Se duo non procul hinc in brachia dividit Iſter,
Et Scythiam tutis claudit utrinq; vadis.
Rurſus apud validam concurrunt aucta Gomorram,
Qua Wagus Iſtrinis merſus obitur aquis.
Theſſala non Tempe, Batavi non paſcua certent
Illius eximia cum bonitate ſoli.

THABOR.

EST urbs Bohemiæ, ab Huſſitis in colle quodã ad Luſnicium amnem condita.

Incerti.

Qua jacet Huſſitis urbs olim condita Thabor,
Nomine quo ſectæ, quam coluere, vocant.
Dædala candenti quæ cingitur undiq; muro,
Cuiq; loco ſedes editiore jacet.
Suſtinet impoſitam præceps hanc collis ad amnem
Luſnicium, quem ſic, non liquet, unde vocat.

VESSALA.

EST urbs Bohemiæ, ad *Nigri* & *Luſnicii* amnis confluentiam ſita.

Hieron. Oſius. Thuringus.

Urbs jacens muris Veſſala parva ſuis.
Hic ubi Luſnicii junctis Niger influit undis,
Quaſq; tulêre duo, nunc vehit unus aquas.

BUDOVISSA.

EST urbs Bohemiæ, quam ædificia magnificè extructa plurimùm decoram reddunt.

Urb

Urbs (Budoviſſam quam dicunt) ſplendida tectis,
Quas habet è ſaxis exhibet illa domos.
Eminet è medio ſtans ardua turris in aula,
Porticus eſt amplo juncta quadrata viro. Hier. Oſius.

ZASLAVIA.

ZASLAVIA eſt urbs Bohemiæ, ampliſſimo foro decora, in qua viſitur *Ziſcæ* Huſſitarum Ducis monumentum, velut tradit in ſequenti carmine *Hieronymus Oſius*:

Tertia Zaslaviam ſuaſit lux pergere tandem,
Vix alia majus vidimus urbe forum.
Illic in tumulo carmen virfortis, & acer,
Dux Huſſitarum Ziſca ſepultus habet.
Huſſa tuus vindex jacet hic Dux Ziſca Johannes,
Supplex Sigmundus cui quoq; Cæſar erat.
Et quoniam buſtis clarent loca multa, ſepulchro
Ziſcæ, Zaslaviæ fama ſuperſtes erit.
Illius hic etiam ſuſpenſa videtur in urbe,
Quæ peperit Monachis ferrea clava necem.

OEDBURGUM.

EST urbs Pannoniæ, olim *Sempronium* dicta.

Poſt videt Oedburgum nos, priſco tempore, cujus
Nomina Sempronium *prima fuiſſe ferunt.* Ioachimus Edelingus.

VILISCUM.

EST urbs Poloniæ, urbi Gracoviæ Regum Polonicorum regiæ vicina, ob ſalinas ſuas valdè celebris, quas *Adamus Schroterus* hunc in modum deſcripſit:

Tunc ait, ô juvenes quoniam cognoſcere vultis
Inventi quæ ſit cauſa & origo Salis.
Scite, Boleslaus cùm Sarmata regna teneret,
Nomina qui ſancti caſta pudoris habet.

Conſortem quærens thalami, quæ ferret amanti
Gaudia legitimi, pignora chara, thori.
Magnanimum regni pius advocat ille Senatum,
Juſſa legunt proceres, conveniuntq; ſimul.
Mittitur ad Belum ſubitò legatio Regem,
Imperii dominum Pannonis ora tui.
Cujus præſtantem Rex poſcit Sarmata natam,
Exemplum veræ quæ pietatis erat.
Annuit ipſe parens, Regi deſpondet & illam,
Illa ſui ſequitur juſſa verenda patris.
Cùm verò patriis ad nos ſceceſſit ab oris,
Liquit & optati regna paterna ſoli.
Argenti variis cùm nollet & illa gravari
Dotibus (innumeras namq; ferebat opes)
Res, ait, eſt jucunda quidem nec inutilis aurum,
Albaq; ſub patriis orta metalla jugis.
Non tamen hæc cuivis fatum lachrymabile donat,
Inq; caſa raro pauperis eſſe ſolent.
Quin potius talem mihi da, pater optime dotem,
Conveniens Iro quæ ſit, & apta Midæ.
Si tibi concedunt talem pia numina dotem,
Accipe, nil tibi mens noſtra negabit, ait.
Protinus ad patrias proficiſcitur ipſa ſalinas,
Gemmaq; qua digitos exuit, ima petit.
Inde Polonorum Cunigundis ut inclyta Regi
Juncta, favore ducem demeruitq; pari.
Neſcio quæ cauſa viſendi tempore venit,
Et noſtros ferro ſcindere juſſit agros.
Annulus in patrias quem miſit ante ruinas
Cernitur, & puri copia magna ſalis.
Sed mihi de veſtris mens eſt audire ſalinis,
Inquam, plura velis commemorare precor.
Ad noſtras trino deſcenditur ore fodinas,
Sub terraſq; tribus faucibus iter, ait.
Nomen habet Regis, ſacro junctiſſima templo,
Quæ primùm regno protulit alma ſalem.

Alte-

Altera Seraphii titulum ſortitur habetq́;,
Hoc quæ præcipuas tempore præbet opes.
Tertia magnanimi meritis laudata Boneri,
Inventoris habet nomina clara ſui.
Hîc & aquæ puteum montis fecêre Magiſtri,
Tollitur ad ſuperas hinc ſalis unda plagas.
Quæ cùm ferratis fuerit benè cocta patellis,
Dat purum nobis utilis ecce ſalem.
Utq́; ſalis plenum, curſu properante Viliſcum, Idem.
Cultaq́; magnifici vidimus arva ſoli.
Vidimus & circum clivoſos undiq́; colles,
Et loca ſpicifera non ſatis apta Deæ.
Quà ſed in Heſperias Sol mergitur aureus undas,
Urbis habent æquum grata vireta ſitum.
Arx jacet egregiis illo circundata muris,
Optima magnanimis conveniensq́; viris.
Sarmatico ſuppam *dicunt ſermone, quòd olim*
Hoc ſit ab exigua nomen adepta caſa.
Hîc ubi Sarmatico ſe jactat in orbe Viliſcum, Idem.
Millia quod Gracchi diſtat ab urbe duo.

PANORMVS.

PANORMUS eſt potentiſſima & antiquiſſima urbs Siciliæ, de cujus origine variè à ſcriptoribus variatum eſt, aliqui à quodam *Hermunda* eam primitùs conditam, & *Hermondam* appellatam volunt: alii referunt, quòd *Sibylla Cumana* in hunc locum delata, arcem condiderit, atque Græcorum ſubſidio urbem extruxerit, qui illam propter portus oportunitatẽ *Panormum* dixerint. De vetuſtate hujus urbis teſtatur ſubſidium, quod Romanis præſtitit in primo bello Punico, Aulo Equilio, & Cajo Cornelio exiſtentibus Conſulibus. Hodie eſt urbs propugnaculis & vallis munitiſſima, ædificiis privatis & publicis plurimùm exornata, aëreq; & portu ſalubri fruitur. *Templum ſummum* in hac urbe ex marmore conſtans Arabicis emblematibus mirè eſt exornatum, oſtentatq; monumenta nonnullorum Regum & Principum in Porphyrio lapide

pide exciſa, inter quæ etiam eſt monumentum *Friderici I. Imperatoris Romani*, & ejuſdem filii *Imperatoris Henrici*. Urbs in amœniſſimo loco multis limpidiſſimis rivulis irriguo ſita eſt, unde *Silius Italicus lib.14.*

Ter gemino venit numero fœcunda Panormus,
Seu ſylvis ſectare feras, ſeu retibus æquor
Vertere, ſeu cœlo libeat traxiſſe volucrem.

Ut verò olim regia fuit Regum Siciliæ, ita moderno quoque tempore in eandem urbem ſedem ſibi delegit Pro-Rex Hiſpaniæ, cujus illa paret dominio.

THERMÆ.

THERMÆ eſt Siciliç amœniſſimum oppidum, ſic dictum à thermis, quæ à Strabone olim fuere commendatæ, & etiámnum hodie præclariſſimo ædificio incluſæ, cum hac inſcriptione:

Dent aliæ gelidas dum nos dulciſſima cunctis
Pocula nectareis anteferenda damus.
Hic ſitis expletur perſtringunt balnea morbos;
Eſt thermis calida non calidaq; frui.
Alcide ediderant jam quondam balnea Nymphæ,
Hæc urbs nunc edit blanda fluenta tibi.
Quinq; trecenta ſupra tranſibant luſtra ſalutis,
Himera *quam fontis nobile ſtruxit opus.*

Ut ex hoc carmine etiam elicitur, urbs hæc ex antiquæ Himeræ ſtructa eſt ruderibus, quam primùm Zanclei ſive Meſſani condiderunt, at in primo bello Punico ſubvertit Annibal, Dux Carthaginenſis, donec eam rurſus reſtauravit, & coloniam effecit Imperator Auguſtus.

OXONIVM.

EST urbs Angliæ elegantiſſima, &, *ut tradit Johannes Boterus Coſmographiæ lib. 1. part. 8.* in tam amœno & commodo loco poſita, ut vix alia Europæ urbs tanta oportunitate fruatur. Germanis dicitur Ochſenfurth. Eſtq; celeberrima Academia nobilitata, quam erexit *Alvredus Rex Angliæ* anno 895. *ut eſt apud Polydorum Virgilium in hiſtor. Angliæ.* Rigatur duobus fluviis, *Cherwel* & *Ouſe*. Reperiuntur in ea 16. *Collegia* lite-

literarum conſecrata ſtudiis, qualia ſunt 1. *Mertonenſe*, ſic dictum à *Mertone* Epiſcopo Roffenſi, qui illud ex agro Surrienſi illuc tranſtulit. 2. *Collegium Univerſitatis.* 3. *Belliolenſe.* 4. *Exonienſe.* 5. *Collegium Regium.* 6. *Aula S. Mariæ.* 7. *Collegium Reginæ.* 8. *Collegium novum.* 9. *Mariæ Magdalenæ.* 10. *Lincolnienſe.* 11. *Omnium animarum.* 12. *D. Bernhardi.* 13. *Ænei naſi.* 14. *Aula cervina.* 15. *Canturienſe.* 16. *Corporis Chriſti.* Agunt autem ſtudioſi in hiſce Collegiis vitam ferè monaſticam, quia adſtricti ſunt ad certas precum & ſtudiorum horas. Pro tribus autem dignitatum gradibus tribus quoque utuntur menſibus, ſecundum gradus lautioribus aut vilioribus. Et lautiſſima deſtinata eſt Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & paucis Magiſtris. Secunda Magiſtris & Baccalaureis. Tertia vulgaribus. Veſtitu omnes utuntur ferè Jeſuitico.

Eſt etiam in hac urbe arx magnificentiſſimè olim ab Henrico I. exstructa, unà cum quodam vivario. In hac arce quondam Eliſabetha Angliæ regina captiva fuit detenta à ſorore Maria, atque inter has carceris conſtituta anguſtias hoſce rithmos carbone aſſcripſit parieti, qui ex Anglico in hunc modum ſunt tranſlati:

O fortuna tuum ſemper variabile numen,
Implevit curis animum mordacibus ægrum,
Carcer hic eſt teſtis, qui gaudia cuncta removit,
Sæpè tetris miſeros tentaſti ſolvere vinclis;
Et ſervare tibi innocuos, juſtiſſima cura,
Sed tamen inde tuo fallaci fidere vento,
Nulli conſultum puto: nam mutaris in horas,
Tandem, Jova pater, qui ſervantiſſimus æqui,
Et ſcelerum vindex es juſtus, tela retunde
Æqua, fac videam propriis contraria votis.

Viſuntur quoq; hîc rudera ædium Roſamundæ Clifordiæ, quam Henricus II. ob formæ præſtantiam deperiit, ejusq; in monumento hi adhuc leguntur verſiculi:

Hîc jacet in tumba Roſa mundi, non Roſamunda,
Non redolet, ſed olet, quæ redolere ſolet.

De hac urbe etiam hæc reliquit *Nathan Chytræus:*

Nos ſerò Oxoniam ſtellis devenimus ortis,
Hanc olim Aonides ſedem gratosq; receſſus
Cum doctis habuiſſe viris, Collegia multa,

Egregiaq; domus, horti & teſtantur amœni,
Qui requiem & gratas præbent meditantibus umbras,
Hoc Rex Alfredus Muſas dignatus honore eſt.

COSMOGRAPHIÆ METRICÆ *LIBER QVINTVS.*

Potamographiam, *hoc eſt, Fluviorum deſcriptionem continens.*

INDEX RERUM IN HOC LIBRO deſcriptarum.

Fluvius.
Amnis.
Torrens.
Lacus.
Diluvium.
Fluctuū decreſcentia.
Littus.
FLUVII ASIAtici & Africani.
Tanais.
Nilus.
Euphrates.
Indus.
Iordan.
Tigris.
Xanthus.
Ganges.
Simois.
Oaxes.
Boryſthenes.
Alpheus.
Rhebas.
Cydnus.
Hydaſpes.
Orontes.
Triton.
Phaſis.
Mardus.
Oxus.
Thermodoon.
Halys.
Mæander.
Pactolus.
Aceſines.
FLUVII GERmaniæ.
Rhenus.
Danubius.
Mœnus.
Moſella.
Albis.
Bregela.
Veſurgis.
Sprea.
Viadrus.
Sala.
Neccarus.
Scardus.
Oenus.
Sarrus.
Vinda.
Edera.
Pegneſus.
Hieras.
Iſula.
Vahalis.
Lacus Cygneus.
Thermæ Fabarianæ.
Rivarius lacus.
Lacus Tigurinus.
Thermæ Badenſes.
Thermæ Plumbariæ.
Cataractæ Schaffuſianæ.
Thermæ ferinæ.
Euripus Albis.
Viſtula.
Iſara.
Lanus.
Viſſus.
Fulda.
Selna.
Sleſus.
FLUVII GALliæ.
Varus.
Liger.
Sequana.
Araris.

Lacus

acus Lemannus.
Rhodanus.
LUVII ITA-
liæ.
adus.
iberis.
incius.
rnus.
arnus.
icinus.
ulturnus.
imanus.
larus.
e oacus.
ldu .
rthenus.
ambrus.
llius.

Almo.
Avernus.
Lacus Lucrinus.
Sinus Bajanus.
Tifernus.
Truentus.
Vmbro.
Metaurus.
Clitumnus.
Blandus.
Elſa.
Rhenus.
Æſarus.
Rubicon.
Athamas.
Cremera.
Aponus.
Amſanctus.

Æſis.
FLUVII PRO-
miſcuè poſiti.
Axius.
Iberus.
Inachus.
Tagus.
Achelous.
Bœtis.
Durias.
Strymon.
Neſtus.
Hebrus.
Bargus.
Arzus.
Athyras.
Aufidus.
Arrabo.

Amphryſus.
Elorus.
Enipeus.
Aſopus.
Tembrius.
Parthenius.
Acheron.
Drinius.
Granius.
Triton.
Marſyas.
Phamon.
Tyra.
Anaurus.
Crathis.
Gallus.
Lyneeſtus.

FLUVIUS.

DE fluviorum origine diſcrepantes rerum Phyſicarum venatores tuentur ſententias, *Ariſtoteles 1.lib.Meteor. c.13.* vult, aquam fontanam & fluviatilem gigni intra ſinus terræ, ex aëre & vaporibus in aquam ſolutis: ſiquidem certũ eſt, quòd terra multum ris ob vitandum vacuum in ſe contineat: alii volunt fluviorum ortus collectione imbrium provenire, ſiquidem conſtat intra terram mulſ eſſe cavernas & meatus, qui imbres in viſceribus terræ colligunt, & nc opinionem probabilem reddere videntur hæ rationes: primùm, ia ibi pauca reperiuntur flumina ubi rari ſunt imbres, ut in Æthiopia: inde, quia eo tempore, ubi copiosè decidunt imbres, flumina quoq; dduntur maiora.

Nonnulli, ut *D. Baſilius Hom.4.hexam. D. Hieronymus ad 1.c Eccleſ. dorus lib.3.Orig.c.20. Damaſcenus lib.2.fid Orthod. c 9. Hugo de S. Victo- in commentar. Geneſ. Thomas 2.ſent.diſtinct.14.q.1, & Philo Judæus in lib. mundi opificio, Albertus M.lib.2.tract.2.c.12.* fontium originem ex ma- eſſe volunt, propterea, quia videmus, quòd, quamvis plurima flumina are intrent, mare tamen non creſcat, cujus rei nulla alia ratio eſſe videtur,

tur, quàm hæc, quòd rurſus aquæ è mari exeunt, & ſic mari quantum acceſſit, tantum rurſus detrahitur, cui opinioni *Eccleſ. c.1.* ſubſcribere videtur, ubi dicit: *Omnia flumina eunt in mare, & rurſus è mari revertuntur.* Accedit etiam illa ratio, quia cùm mare principium ſit omniū aquarum, fieri non poteſt, ut aliunde fontes quàm ex mari oriantur. Ego, ut jam meam etiam in hac re ſententiam proferam, cum *Collegio Conimbricenſi in lib. Meteor. Ariſt. tract 9. c.1. & Clemente Timplero Apſychologiæ c.3. Probl. 4.* ſtatuo, quòd præcipua fluviorum ortus cauſa (ut etiam vult opinio prima ſuprà poſita) ſit vaporum intra terram condenſatio, eorundemq; in aquam reſolutio, quæ deinde collectæ variis in locis erumpunt: nec facio ab illis, qui collectionem imbrium genuinam cauſam afferunt, ſiquidem aliud eſt fluminum ortus, aliud fluminum augmentum, per imbres flumina quidem creſcere concedo, at per eadem ortum ſuum trahere pernego: neq; verò imbres ad hoc effectum producendum ſufficiunt, ſiquidem imbres à terra abſorbentur, & terram vix ultra decem pedes madefaciunt: rivulos tamen & torrentes temporaneos per pluvias generari facilè conceſſerim.

Theologorum ſuprà poſita ſententia, vel ex eo, ut non vera, argui poteſt, quia utplurimùm fontes in altiſſimis jugis oriuntur, ad quæ mare naturaliter conſcendere nequit, & ſic nulla etiam cauſa reddi poteſt, cur plures fontes naſcantur in montibus, cùm ſecundum hanc opinionem, plures oriri deberent in planitie: addo quòd ſicco tempore etiam fontes ſicceſcant, quod nullo modo fieret, ſi fontes è mari provenirent, mare enim omni tempore ſufficiens eſſe intelligeretur. Ad locum ergo Eccleſiaſtici reſponderi poteſt, quòd eo modo in ſuum locum reverti dicantur, quatenus flumina ingrediuntur in mare, mare autem generat pluvias, pluviæ terram madefaciunt, terra madefacta gignit vapores, vapores verò reſolvuntur in aquas, &c.

Huic origini primariæ accedere poteſt etiam origo fluminum altera, quam etiam hiſce verbis amplectitur *Colleg. Conimbricenſe* *comme*morato l. co c. 4. *Cùm Deus tertia*, inquit, *creationis mundi die unum in lo*cum aquas ſecrevit, eaſq; terræ cavernis, ut alibi etiam diximus, incluſit, ſimul in diverſas terræ partes per occultos meatus & cuniculos magnam aquæ copiam è mari corrivatam diſpertiit, atq; hinc majori ex parte conſtat aquæ illa moles, quæ deinde diverſis locis erumpit.*

D

DE QUORUNDAM FONTIUM ET FLUMInum mirabili natura.

Variæ fluminum ſunt naturæ, quæ cuivis facilè ſtuporem injicere poſſent, quarum pauculas tantùm perſtringemus. Nonnulli fontes, ut *Marſyæ fons* in Phrygia, ad Celenarum oppidum tanta vi exiliunt, ut ſaxa longè propellant. Nonnulli licet frigidi ſint, more ferveſcentis ad ignem aquæ, in frigiditate ſua ebulliunt, neq; tamen aquas extra labra evomunt, ſed confeſtim abſorbent, ut in *Elbogano* acidula & fons in Cappadocia ad oppidum Tyana: alii intumeſcunt modò, modò reſident, ut *Crater Thuringiæ*. Item *fons Pluvianus* Italiæ in Comenſi, juxta lacum Larium, qui ſingulis horis id facit, vel ſecundum alios ter in die. Nonnulli cum mari augmentum & decrementum capiunt, ut *Thameſis in Anglia*. Quidam ſe purgant, & poſt magna temporis intervalla quid putre in illis jacuit, veluti lutum, folia, teſtas, ex imo egerunt, ut fons in *Cherſoneſo Rhodiorum*. Apud Garamantes etiam perhibent fontem eſſe de die tam frigidum, ut bibi nequeat, at noctu tam fervidum, ut ſine læſione tangi nequeat. Nonnulli etiam, ut apud Liguras in Paphlagonia, & in agro Caleno vini inſtar inebriant. Aquæ *lacus Clitorii* in Arcadia reddunt bibentes abſtemios, unde *Ovid. ult. Metam.*

Clitorio quicunq; ſitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abſtemius undis.

In Bœotia juxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter oblivionem, alter memoriam inducere dicitur. *In Cea* inſula eſt fons hebetes reddens ſenſus: nonnulli bibentes enecant, ut Styx in Arcadia: Lycus quoq; fluvius in Leontinis bibentes tertio die necat, *ut docet in ſua Officina Textor Raviſius.* Caburæ fontis Meſopotamiæ aqua fragrantiſſimè olet. Duo in *Bœotia* reperiuntur flumina, quorum alterum ſi oves biberint, pullæ fiunt: alterum verò fuſcarum ovium vellera reddit candida. Oves quoq; albas reddit *Nileus* in Euboea: at nigras *Cereus* in Euboea, & Anxius in Macedonia: ruffas verò *Xanthus* in regione Trojana. *Clitumnus* Italiæ fluvius in Umbria bobus candorem inducit. Amnis medius inter *Arceam* & *Raphaneam* Syriæ urbes fluit, qui per ſex dies ſiccis pedibus præbet tranſitum, ſeptimo verò die revertitur, & aquis abundat. *Nilus* in Ægypto, *Euphrates* in Meſopotamia, & *Indus* in India ſtatis temporibus alveum ſuum egrediuntur, & latè terram complent, poſt aliquot verò menſes in alveum ſuum ſe rurſus recipientes,

limum agros fœcundantem poſt ſe relinquunt, unde citra arationem ſeminia agris utiliter committuntur. Aqua *Lynceſtis* fluvii, vini modo, temulentos homines reddit, unde *Ovid. ult. Metam.*

Quem quicunq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat quàm ſi mera vina bibiſſet.

Aqua *Caſſinitii* in Thracia equos reddit efferatos. In *lacu Agregentino* omnes res ſupernatant, nullæ fundum petunt. In *lacum Piſenum* lignum conjectum lapideo quaſi cortice obducitur. In *lacu Averno* res etiam leves veluti folia ſubſidunt. In *lacu Cappadociæ* immiſſæ arundines lapideſcunt. *Aquæ Sinueſſanæ* in Campania ſterilitatem fœminarum & virorum inſaniam abolere produntur. *Reatinis paludibus* ungulæ jumentorũ indurantur. *Sybarin* bibentes homines nigreſcunt, & criſpos capillos ſortiuntur. Virgulta in *fluvium Samnitum* projecta lapideſcunt. *Lacus Alcyonum* apud Lernam omnia vi magna ad imum trahit. *Lacus Aſphaltides* apud Judæam eſt bituminoſus, ita, ut nihil immergatur, *Joſephus lib 5. de bello Judaico.* Apud *Troglodytas lacus* eſt, qui ter de die fit amarus, ac deinde rurſus dulcis. In Comagenes urbe *Samoſata* ſtagnat vis aquæ emittens limum flagrantem, cujus eam refert vim *Plin. lib. 2. cap. 104.* ut ſi quid ipſum tangat, adhæreat, ſequaturq; fugientes, & aquis magnis inardeſcat. Itaq; illius ope urbem defenderunt incolæ Lucullo oppugnante: namq; limo infecti milites armis flagrarunt.

AMNES SESE OCCULTANTES.

Non pauci fluvii ſeſe in terræ viſceribus occultant, & per latentes cuniculos aliquandiu ſub terra currunt, ac tandem rurſus poſt longiſſima locorum intervalla è terra erumpunt, ut ſunt *Timanus* in campo Aquilienſi, *Eraſinus* in Argolica, *Padus* in Alpibus, *Anas* in Hiſpania Terraconenſi, *Eurotas* in Arcadia, qui rurſus in auram prodit in agro Lacedæmoniorum: ſic *Cadmus* non procul à Laodicæa ſe condit, *Pyramus* in Cataonia, *Licus* in ora Libano ſubjecta, *Orontes* in Syria: quidam maris odio intra mare in terra ſe abſcondunt, velut quidam fluvius in Ionia, fontem habens in Mycate monte, qui ſubter medium mare cœco alveo penetrans, iterum juxta Branchidas ad portũ Panormum prodit, & *Alpheus*, qui in Peloponneſiaco littore merſus ſub mari longiſſimo tractu currit, & in agro Syracuſano in Arethuſam fontem deſinit, ubi etiam illa quæ fuerant in illum projecta, veluti paleæ, rurſus auræ reſtituuntur, quemadmodũ etiam ea quæ in *Æſculapii fonte* Athenis immerguntur,

in

in Phalerico emergunt. Nonnullos etiam fluvios lacus abſorbent, ut *Jordanem* Aſphaltites: nonnulli fluvii ex lacubus oriuntur, ut *Medoacus* & *Oxus* ex lacu ſui nominis: *Alza* è Chimo Norici: *Alba* ex Elbingo Boruſſię: *Rhyndacus* ex ſtagno Artynia, juxta Miletopolim. Nonnulli etiam lacus fluvios recipiunt, & rurſus emittunt, *ut Rhodanum lacus Lemannus. Rubreſus Atacem* in Provincia Narbonenſi. In Italia amnis *Larius Abduam*, & *Benacus Mincium*.

FLUVII AURIFERI.

Padus in Italia, in Adriam ſe exonerans: *Edera* fluvius Heſſiæ, Francobergam alluens: *Tagus* in Hiſpania, in Norico *Liſara*, in Bactris *Oxus*. *Pactolus* in Lydia. *Hebrus* in Thracia. *Albis* in Saxonia: *Hypanis* apud Gangaridas. *Ganges* apud Indos, & *Hermus* in Lydia.

Quodq; metalliferis egerit Hermus aquis. Stroza filius.

Idaſpes in India.

Auriferum veniam poturus Idaſpem. Claudianus.

Arimaſpus Scythię fluvius. *Aurigeus* Carmoniæ, & *Ticinus* Gallię.

Epitheta: *Spumans, concitus, ſpumeus, vitreus, turbidus, refugus, obliquus, circumfuſus, limoſus, rapidus, navigabilis, ſonorus, liquens, gelidus, vagus, errans, labens, herboſus, curvus, frigidus, lubricus, exundans, profundus, algidus, reſonans, fruticans, præceps, deflexus, liquidus, purus, tumens, inflexus, glaucus amœnus, undans, violentus, rigens, nitidus, pellucidus, humidus, udus, viridans, ſinuoſus, caducus, fontanus, ſinuans.*

-----Unda impellitur undam, Ovidius.
Urgeturq; prior veniente, urgetq; priorem.
** Per virides herbas ſinuoſo tramite currens.*
** Qui fluvius lymphis arida prata fovet.*
** Innumero numero ſecum qui volvit arenas.*
-----Nitidis è fontibus undæ Mantuanus.
Volvebant dulces, curſu crepitante, ſuſurros.
Fractaq; ſpumificis murmurat unda vadis. Iul. Cæſ. Scal.
Fluminaq; antiquis ſubter labentia muris. Virgilius.
Conſite gramineas, amnis viridiſſime ripas. Auſonius.
** Naviget ut pelagus, devexas pronus ut undas.*
Ut fluvius, vitreoq; lacus imitante profundo.
Tu rivos trepido potes æquiparare meatu,
Et liquidos, gelidos, fontes præcellere potu.

Tu

Tu placidis prolapſus aquis, nec murmura venti
Ulla, nec occulti pateris luctamina ſaxi.
Tu neq; limigeris ripam prætexeris ulvis,
Nec piger immundo profundis littora cœno.
Sicca ſed in prima aſperſis veſtigia lympha,
Secreti nil amnis habens, utq; almus aperto
Panditur intuitu, liquidis obtutibus aër,
Nec placidi prohibent oculos per inania venti.
Sic demerſa, procul durante per intima viſu
Cernimus, arcaniq; patet penetrale fluenti.
Idem. *Quiq; trahis placidos ſinuoſa per arva meatus.*
Ovidius. *——Tacitis qui leniter undis*
Cœruleus, placidis per prata ſerpis aquis.
Idem. *Flumina magna vides, parvis de fontibus orta,*
Sed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqua.
Idem. *Nunc fluit, interdum ſuppreſſis fontibus aret.*
Politianus. *——Quæ viridi vaga flumina ripa*
Perſpicuam tenui deducunt murmure lympham.
Eobanus. *——Tactis ubi læta lapillis*
Unda ſonat, tacitæq; labans admurmurat auræ,
Lætaq; florentes extendit populus umbras.
Ruff. Feſtus. *Quæ feſtina citis evolvitur unda fluentis.*
Lotichius. *Mœnus ubi fluvio proluit arva ſuo.*
Auſonius. *Non Aponus potu vitrea non luce Nemanſus*
Parior, æquoreo non plenior amne Timavus.
Quantus in amne tumor, quanto ruit agmine præceps?
Margine contenti bis ſena per oſtia curſus,
Innumeros populi non unquam exhauſtus ad uſus.
Hunc cuperes Rex Mede tuis conjungere caſtris,
Flumina conſumpto cum defecere meatu.
Ruff. Feſtus Avienus. *Non alium tantus rapit impetus, haud ita quiſquam*
Spumeſcit, fluctus neq; tentos ulla fragores
Unda ciet.
Virgilius. *Flumina quin etiam latis currentia rivis*
Occaſus habuere ſuos, aut illa vorago
Direpta in præceps fatali condidit ore.

Aut occulta fluunt tectis adoperta cavernis,
Atq; inopinatos referunt procul edita curſus.
Non illi compar quiſquam fluit, inclyta quanquam Ruff. F. Avien.
Undiq; ſe totis eructent flumina terris.
**——Spumanti proſcindens gurgite campum,*
Multiplicans crebros ſinuati gurgitis orbes.

AMNIS.

EPITHETA: *Circumfluus, citus, ſonans, ſinuoſus, argenteus, areni vagus, garrulus, fœtifer, algidus, nitidus, raucus, undoſus, amœnus, ſonorus, fumidus, corniger, terrivagus, vorticoſus, perlucidus, ſaxoſus, ſtrepens, gelidus turgidus, limoſus, herbiger, madidus, conſpicuus, irriguus, fluidus, cavus, frigidus, ſpumans, cœrulus, turbidus, profluus, lubricus, vaſtus, currens, ſtagnans, agilis, celer, rapidus, velox, purus, obliquus, vagus.*

In medio auratis effulgens flexibus amnis Sannazarius.
Errabat campo, & curſu læta arva ſecabat.
Et nunc per ſcopulos, nunc campos labitur amnis. Manilius.
Quiq; per infernas, horrendo murmure, valles Ovidius.
Imperjuratæ laberis amnis aquæ.
Eſt nitidus vitroq; magis pellucidus amnis. Idem.
Fonte cadit modico, parviſq; impellitur undis Lucanus.
Puniceus Rubicon, cùm fervida canduit æſtas,
Perq; imas ſerpit valles.
**Quiq; fluit liquida concolor amnis aqua.*
Labitur, & placida ſe trahit amnis aqua. Marius Molſa.
Quis non aurifero depaſtos gurgite piſces Tit. Strotza.
Laudarit, quos hic unicus amnis alit?
—In medio gelidis argenteus undis, F. Sabæus Brixianus.
Neſcio quid blandum fons fluit ore ſonans.
Florentem hîc ripam lambit placidiſſimus amnis.

TORRENS.

**UNdiq; qui torrens undis pluvialibus auctus,*
Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire,
Sed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqua.

* *Rapidus montano flumine torrens*
Sternit agros, ſternit ſata læta boumq; labores.
* *Hinc ager aſſidua luxuriabat aqua.*

LACUS, STAGNUM, PALUS.

EPITHETA: *Humens, latus, limoſus, ulnoſus, defluus, piger, nitidus, ſegnis, torpens, imus, ruginoſus, limpidus, gelidus, cœnoſus, fœdus, perſpicuus.*

Ovidius. *Forte lacum melioris aquæ proſpexit in imis*
Vallibus agreſtes illic fruticoſa legebant
Vimina cum juncis gratamq; paludibus ulvam.
Idem. *Sic quoq; lacus erat juncis & arundine denſus,*
Et pede velato non adeunda palus.
Auſonius. *Eſt ſtagno querulis vis infeſtiſſima ranis.*
Ovidius. *Concava vallis erat quo ſe dimittere rivi*
Aſſuerant, pluvialis aquæ tenet ima lacuna,
Lenta ſalix, ulvæq; leves junciq; paluſtres,
Viminaq; & longæ parva ſub arundine cannæ.

INVNDATIO, CATACLYSMVS, DILUVIUM.

Virgilius. *Præſertim in certis ſi menſibus amnis abundans*
Exit, & obducto latè tenet omnia limo.
Idem. *Proluit inſano contorquens vertice ſylvas*
Fluviorum Rex Eridanus, camposq; per omnes
Cum ſtabulis armenta tulit.
Lucretius. *Ac cùm mollis aquæ fertur natura repente*
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus diſcurſus aquaï,
Fragmina conjiciens ſylvarum arbuſtaq; tota.
Nec validi poſſunt pontes venientis aquaï
Vim ſubitam tolerare.
Neoſanius ex Ovidio. *Sternuntur ſegetes, & deplorata colonis*
Vota jacent, longiq; perit labor irritus anni.

Exſpa

Exſpatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq́ satis arbuſta ſimul pecudesq́ virosq́.
**Tectaq́ cumq́ ſuis rapiunt penetralia ſacris,*
Nulla domus manſit, potuitq́ reſiſtere tanto
Indejecta malo.
**Undiq́ collectis ſubitò, quibus Albis adauctus,*
Spumifer in latos exſpaciatur agros.
------Velut aggere fracto
Cùm Padus in virides ſpumanti vortice campos — Mantuanus.
Inſilit, evertens ſegetes, ſpemq́ obruit anni.
---Domos penetravit, & omnis — Idem.
Aggeribus fractis agri vaſtavit honores,
Nec ripis tantùm, ſed & ipſis altior ibat
Arboribus, ſalicum per ſumma cacumina nautis
Curſus erat, fugit Prothei decus omne per agros.
Tum liquidi fontes imis de collibus augent — Buchan.
Flumina per virides undas volventia campos.
Non habet unda vias tam largas alveus omnis — Lucanus.
A ripis accepit aquas, jam naufraga campo
Cæſaris arma natant, impulſaq́ gurgite multo
Caſtra labant, caſtoq́ reſtagnant flumina vallo.
At parte è læva reſtagnans gurgite vaſto, — Silius.
Effigiem in pelagi lacus exundabat, inerti
Et latè multo fœdabat proxima limo.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen — Lucanus.
Eminuit, pontoq́ fuit diſcrimen & aſtris.
Tu quoq́ vix ſummam ſeductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq́ jugo Parnaſſe latebras.
Jam tumuli colleſq́ latent, jam flumina cuncta — Idem.
Condidit una palus, vaſtaq́ voragine merſit,
Abſorpſit penitùs rupes ac tecta viarum,
Detulit atq́ ipſas hauſit, ſubitiſq́ frementes
Verticibus contorſit aquas, & reppulit æſtus.
Sic pleno Padus ore tumens ſuper aggere tutas — Idem.
Excurrit ripas, & totos concutit agros,
Tranſit & ignotos aperit ſibi gurgite campos.

Claudianus. *Fluctuat omnis ager, remis ſonuere novales,*
Cernit cum ſtabulis armenta natantia paſtor.

Statius. *Ut rapidus torrens animos cui verna miniſtrant*
Flumina & exuti concreto frigore colles.
Cùm vagus in campos fruſtrà prohibentibus exit
Obicibus, reſonant permixto turbine tecta,
Arva armenta viri, donec ſtetit improbus alto
Colle minor magnoq; invenit in aggere ripas.

Naugerius. *Non ſecus ac præceps hyberno flumine torrens,*
Cùm tumidus latè ac pluviis hyemalibus auctus,
Proruit adverſas inſano vortice ſylvas,
Obſtanteſq; trahit ripas, camposq; per omnes
Cum ſonitu ruit, & rapido rotat omnia fluctu.

Angelius. *Demiſſum veluti prærupto è vertice flumen,*
Quod moles, quod non ſiſtere ſaxa queunt.
Præcipiti fertur lapſu, victorq; per agros
Volvit agens quercus, & ſtabula alta ruunt.
Atq; ipſa ingenti percellit mœnia fluctu,
Et nullum eſt quod non turbet iter populi.
Evulſæq; jacent paſſim à radicibus Orni.

Alex. Corteſius. *Aut veluti ſi quis ſtudeat cohibere tumentem*
Eridanum, aut ſeptemgeminus cùm creverit Iſter.
Noctes atq; dies incurvas aggere ripas
Agricola incaſſum, metuens felicibus arvis,
Munit, & obducto circundat flumina vallo.

Lucretius. *Molibus incurrens validis cum viribus amnis*
Dat ſonitu magno ſtragem, volvitq; ſub undis
Grandia ſaxa, ruit quà quicquid fluctibus obſtat.

Sabellicus. *Spargitur Illyricis rapidus de montibus amnis*
Hybernis cùm crevit aquis, haud pervius ulli,
Proxima nam præceps ripam indignatus in arva
Fertur, & inſano bacchatus, grandia curſu
Saxa trahit, vulſaſq; rotat cum gurgite ſylvas,
In lætos graſſatur agros, hominumq; labores
Sternit ovans, gaudetq; ſuo non fine teneri.

FLVCTVVM DECRESCENTIA.

SIc ubi deſeruit madidos ſeptemfluus agros Ovidius.
Nilus, & antiquo ſua flumina reddidit alveo.

LITTVS.

COncharumq́; genus parili ratione videmus Lucretius.
Pingere, telluris gremium, quà mollibus undis,
Littoris incurvi bibulam lavit æquor arenam.

FLUVII ASIATICI ET AFRICANI.

TANAIS.

TAnais eſt Scythię flumen, Aſiam ab Europa dirimens, Scythis *Silim* dictum, à ſeptentrione in meridiem, fluvio Nilo ex adverſo currens, utpote cujus curſus fit à meridie ad ſeptentrionem: inclinat tamen aliquo modo etiam in orientem, per Scy-has & Sarmatas in Mœotim defluens: eſt hujus nominis etiam urbs quædam, Ægypti nimirum Metropolis. Ejus originem *Gemma Phryſius* it eſſe in montibus Hyperboreis: *Herodotus* ponit in paludibus: *Mela* n montibus Riphæis, cui etiam ſubſcribit Poëta *Lucanus:*

— Quà vertice lapſus
Riphæo, Tanais diverſi nomina mundi
Impoſuit ripis, Aſiæq́; & terminus idem
Europæ, & mediæ dirimens confinia terræ.
Europam atq; Aſiam Tanais diſterminat amnis, Ruff. Feſtus Avienus.
Hic ſe Sarmaticis evolvens finibus arte
Sciſſus Araxeo prius æquore, jam ſuus, unda
Effluit in Scythiam, procul hinc Meotidia Tethyn
Intrat, & inſerto freta pellit vaſta fluento.
Tandem ultra Tanais delatus claſſe paludes, Reuſnerus.
Europæ tractus, Aſiæ qui dividit ora.

Dionyſ.Afer. *Europen Aſiæ Tanais disjungit ab oris,*
Sauromatas linquens, Scythiam qui gurgite vaſto
Perſtringit, præcepsq; ruit Mœotida poſcens.
Idem. *—Tanais Mœotidis intima pulſat,*
Europen fluvio dirimens Aſiamq; reflexo,
Europen Zephyro, Aſiam ſub partibus ortus,
Caucaſiis exit cujus fons montibus altis,
Murmure cum vaſto Scythiæ per plana refuſus,
Hunc tamen immenſo torrentem flumine vertit
In glaciem Boreas horrendo flamine ſævus.

NILVS.

EST fluvius Ægypti, qui ſeptem oſtiis mare influit, quorum nomina ſunt: *Heracleoticum, Bolbiticum, Sebenniticum, Pathmiticum, Mendeſium, Taniticum, & Peluſiacum. Melopotes* Nilum appellat *Delta*, propterea quod illius curſus ſimilis figuræ literę Δ. Origo ejus eſt ſecundum nonnullos, in monte quodam inferioris Mauritaniæ, non procul ab Oceano, ubi eſt lacus, quem *Nilidem* vocant. Poſtea ſe condit itinere aliquot dierũ, & rurſus erumpit alio lacu majore in Mauritania Cæſarienſi, iterum arenis receptus per ſolitudines fertur ad proximos Æthiopas, & denuò proſilit fonte, qui *Nigris* dicitur. Hinc Africæ partem ab Æthiopia dirimit, moxq; medios ſecans Æthiopas aliquot Inſulas efficit. Prope inſulam Meroë in duo diffunditur brachia. Poſtremò ſeptem oſtiis ſuprà commemoratis in mare ſe recipit. Augetur tempore ſolſtitii æſtivi in tantum, ut totam Ægyptum inundet, in naturale verò littus ſe recipiens, limum poſt ſe relinquit, qui agros Ægypti mirum in modum reddit fertiles: ſunt tamen nonnulli qui ejus originem in montibus Lunæ ſtatuunt. At audiemus jam *Patres Coll. Conimbr.* de illius ortu, de quo variè diſceptatum eſt, differentes: *Fuit*, inquiunt illi, *de ejus ortu & incrementis magna inter ſcriptores diſceptatio.* Lucanus ejus caput mortalibus naturam occultaſſe ſcripſit *lib.10.* ſui poëmatis, hiſce carminibus:

Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
Amovitq; ſinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quàm noſſe tuos.

Herodo-

Herodotus etiam lib. 2. ignorari ait, unde Nili fluenta naſcantur. *Pau-ſanias in Corinthiacis* inquit, non deeſſe, qui ex Euphrate terra condito, ac poſtea ſupra Æthiopiam prodeunte, Nilum effici exiſtiment. *Ariſtot. lib 1. Meteor. cap. 13* aſſerit, eum oriri è monte Argyro. Ptolemæus credit fluere è paludibus inferioris Africæ, quæ aquam è Lunæ montibus, nivibus eliquatis recipiunt. *Iuba,* inter alia, quæ de Libycis rebus ſcripſit, memoriæ prodidit, Nilum ad montem interioris Mauritaniæ, è lacu quem Nilidem appellant, exoriri: id ſibi eo argumento perſuadens, quòd Crocodili, Alabetæ, Coracini, & alii quidam piſces, herbæq; Nilo peculiares in eo cernerentur. In eandem opinionem abiere pleriq; ſcriptorum, ut *Mela lib. 1. c. 9. Plin. lib. 5. c. 9. Vitruv. lib. 8. c. 2. Solin. c. 45.*

Vera ſententia eſt, Nilum fontem habere in terreſtri Paradiſo. Eſt enim unus è quatuor fluminibus, quæ inde, ut divinæ literæ *2. Geneſ.* teſtantur, originem ducunt: ſiquidem is, qui ibi *Geon* vocatur, idem eſt ac Nilus, ut docent *D. Epiphanius in Ancorato, & in Epiſt. ad Johannem Hieroſolymitanum, D. Auguſtinus 8. de Geneſ. c. 7. D. Ambroſius in lib. de parad. c. 3. D. Iſidorus lib. 13 Etym. c. 21. D. Damaſcenus lib. 2. fid. orthod. c. 9. Joſephus 1. de antiq. c. 1. D. Hieronymus de locis Hebraicis, Rabbanus, Eucherius, Rupertus, & gloſſa interlinealis* ad caput illud Geneſ. colligiturq; id ex verbis ſacræ paginæ, aſſerentis fluvium Geon circumire terram Æthiopiæ: quod nulli præterquam Nilo convenit. Cùm igitur aditus in terreſtrem paradiſum tum Adamo, quàm ejus poſteris divino imperio interclusus fuerit, nihil mirum, ſi hactenus extremum Nilo fontem nemo invenerit, etſi eum quidam curiosè ac diligenter inveſtigarint.

Porrò aſſerendum, Nilum è terreſtri paradiſo ortum ſubterraneis cuniculis abſcondi, tum quaſi primùm naſci in quodam Africæ lacu, in regno Congenſi, ut obſervatum eſt ab iis, qui noſtro ſeculo ea loca perluſtrarunt.

Quod attinet ad ejus incrementa, quibus ſeſe interdum decem cubitis attollit, hunc amnem, ait *Seneca lib. 4. natur. q. c. 2.* naturam extuliſſe ante humani generis oculos, & ita diſpoſuiſſe, ut eo tempore inundaret Ægyptum, quò maximè uſta fervoribus terra undam altius traheret, tantum hauſtura, quantum ſiccitati annuæ ſufficere poſſit. Nam in ea parte, qua in Æthiopiam vergit, aut nulli imbres ſunt, aut rari, & qui inſuetam aquis cœleſtibus terram non adjuvent. Itaq; unam Ægyptus in hoc ſpem ſuam habet, qui prout minus aut magis excreverit, ita ſterilem

aut

aut fertilem reddit annum. Nec verò ille, ut idem auctor memorat, arenoſo ac ſitienti ſolo aquam tantùm inducit, ſed & terram. Etenim cùm turbidus fluat, in ſiccis & hiantibus locis fœcem relinquit, & quidquid pingue ſecum tulit, illinit: juvatq; agros duabus ex cauſis, & quod inundat, & quod oblimat.

Cæterùm quænam iſtiuſmodi incrementi certis anni temporibus, videlicet æſtate, cauſæ ſint, à multis tam veteribus, quàm recentioribus magno ſententiarum diſſidio quæſitum eſt. Thales credidit, Eteſias per id tempus ex adverſo flantes, deſcendenti Nilo reſiſtere, ejúsq; curſum, acto contra oſtia mari inhiberi, atq; ita reverberatum in ſe recurrere, & in Ægypti planitiem longè lateq; ſtagnare. Idem ſentit *Ælianus lib. 22.* idemq; cecinit *Lucretius lib. 6. ſui poëmatis.* Verùm hanc ſententiam refellit experientiæ fides. Compertum eſt enim, auctum Nili non effici aſſcendente è maris faucibus aqua, ſed è paludibus, unde manat, deſcendente.

Omiſſa igitur longiori diſputatione, dicimus cauſam, cur Nilus intumeſcat, eſſe immenſam pluvialis aquæ vim, quæ ad paludes & loca illa ſuperiora, è quibus fluit, ſtato anni tempore colligitur, atq; inde in ejus alveum fertur, & ſecundo curſu in devexa Ægypti loca demittitur: ac pro uberiori minoríve imbrium copia magis minúsve turget, & in planitiem reſtagnat. Ideò verò hæc inundatio in Ægypto æſtate accidit, quia paludes illæ & fontes, ut jam noſtro ſeculo compertum fuit, in ea mundi parte ſunt, ubi hyems eſt, quo tempore in Alexandria & Ægypto æſtas urget.

Cauſa verò cur in prædictis locis tanta & tam ſubita imbrium effuſio ordinariè illo anni tempore contingant, referenda eſt ad cœleſtem vim, & ſingularem poteſtatem alicujus ſideris inibi dominantis, *ut Scal. exerc. 47.* in Cardanum animadvertit: addens, ſi qua nivium colliquatio illic fiat, quo tempore nivium concretio evenire conſuevit, ejus rei nullam aliam poſſe aſſignari rationem, quàm pluvias.

* *Per ſeptem portas emiſſus in æquora* Nilus,
Qui ſeptem portis in maris exit aquas.
Ovidius. —*Septem diſcretus in oſtia* Nilus.
* *Septemflua flumina* Nili.
Mantuanus. *Regna per Æthiopum fugiens orientis ab hortis.*
Neofanius. —*Divite volvit*

Flumi-

Flumine ſe Nilus, *ſeptem geminiſq; ſuperbit*
Fluctibus at citis refluum mare ſubmovet undis.
Quaq; pharetratæ vicinia Perſidis urget, Virgilius.
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena,
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Uſq; coloratis amnis devexus ab Indis.
Nilus ab Ægypto Æthiopum diſterminat oram, Pylades.
Omnia fœcundans quæ madefecit aquis.
Fertilis æſtiva Nilus *abundat aqua.* Ovidius.
Quid memorem laticum lætiſſima munera Nilum, Pier. Valerian.
Undantem & latè ſpacioſa per arva refuſum?
Fertilibus glebis cerealia dona ferentem.
**—Quis te tam leve fluentem,*
Moturum tantas violenti gurgitis undas
Nile putet? nam quum lapſus abrupta viarum
Excepere tuos, & præcipites Cataractæ,
Ac nuſquam vetitis ullas obſiſtere cautes
Indignaris aquis, ſpuma tunc aſtra laceſſis.
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus invictis caneſcit fluctibus amnis.
Eminus evolvunt quà ſeſe pinguia Nili Ruff. Feſtus Avienus.
Flumina.
Fœcundatq; ſolum, procul illic agmina cogit Idem.
In Boream, ſciſſuſq; vagis anfractibus æquor
Proſerit, & ponto ſeptem ſerus explicat ora.
Non illi compar quiſquam fluit, inclyta quanquam
Undiq; ſe totis eructent flumina terris.
Nilus *& immenſos ulvam diſpergit in agros,*
Et fovet invecto ſata gurgite, Nilus *honorem*
Telluri reparat, Nilus *freta maxima pellit.*
Hic Aſiam à Lybia diſterminat axe favoni
Secernens Lybiam, redeuntis Solis ab ortu,
Disjungens Aſiæ medio confinia fluctu.
Hinc fluvii pinguis deſcendunt flumina Nili Dionyſ. Afer.
Partibus à Libycis, qui currens Solis ad ortus,
Sivis *ab Æthiopum populis cognomine fertur*

Verſum *cultores* Nilum *dixere priores:*
Hinc Boreæ currens ad partes, flumine pingui
Fertilis, Ægypti terras fœcundat opimas,
Septenoq́; feret Pellæum gurgite pontum,
Atq; trahens limum complectitur ubere campos.
Dionyſ. Afer. Nilus, *quem circum floret mirabilis arbor,*
Extinguitq́; ſitim pomo, cui nomen Adipſos.
Lucretius. Nilus *in æſtate creſcit, campiſq́; redundat*
Unicus in terris Ægypti totius amnis.
Is rigat Ægyptum medium perſæpè calorem,
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra
Anni tempore eo, quo Eteſia flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis à ſtellis axis aguntur.
Ille ex æſtifera parte venit amnis ab Auſtro,
Inter nigra virûm percoctaq́; ſecla calore,
Exoriens penitùs media ab regione diei.
Eſt quoq; uti poſſit magnus congeſtus arenæ,
Fluctibus adverſis oppilare oſtia contrà,
Cùm mare per motum ventis ruit intus arenam.
Quo fit, uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclivus item fiat minus impetus undis.
Fit quoq; uti pluviæ forſan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo Eteſia flabra Aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei,
Cùm convenerunt, ibi ad altos deniq; monteis
Contruſæ nubes coguntur, viq́; premuntur,
Forſit & Æthiopum penitùs de montibus altis
Creſcat, ubi in campos albos deſcendere ningueis
Tabificis ſubigit radiis Sol omnia luſtrans.
Claudianus. *Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat*
Utilior, nullas confeſſus murmure vires.
Lucanus. *Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leonis*
Sidera ſunt cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & varii mutator circulus anni
Ægoceron, cancrumq́; tenet, cur ſubdita Nili

Ora latent, quæ cùm dominus percuſſit aquarum
Igne ſuperjecto, tunc Nilus fonte ſoluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Juſſus adeſt auctuſq; ſuos non ante coarctat,
Quàm nos æſtivas à Sole receperit horas
Vana fides veterum, Nilo, quod creſcat in arva
Æthiopum prodeſſe nives, non arctos in illis
Montibus aut Boreas teſti tibi Sole peruſti
Ipſe calor populi, calidiq; vaporibus auſtri.
Adde quòd omne caput fluvii, quodcunq; ſoluta
Præcipitat glacies, ingreſſo vere tumeſcit
Prima labe nivis, Nilus neq; ſuſcitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libræ ſub judice Phœbum.
Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum,
Nec tumet hybernus, cùm longè Sole remoto
Officiis caret unda ſuis, dare juſſus iniquo
Temperiem cœlo, mediis æſtatibus exit
Sub torrente plaga, ne terras diſſipet ignis,
Nilus adeſt mundo, contraq; incenſa leonis
Ora tumet, cancroq; ſuam torrente Syenem
Imploratus adeſt, nec campos liberat undis,
Donec in Autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat Meroë, quis cauſas reddere poſſit?
Sic juſſit natura parens diſcurrere Nilum,
Sic opus eſt mundo, Zephyron quoq; vana vetuſtas
His adſcripſit aquis, quorum ſtata tempora flatus,
Continuiq; dies, & in aëre longa poteſtas,
Vel quòd ab occiduo depellunt nubila cœlo
Fraus nothon, & fluvio cogunt incumbere nimbos,
Vel quòd aquas toties rumpentes littora Nili
Aſſiduè feriunt, coguntq; reſiſtere fluctus.
Ille mora curſus, adverſiq; objice ponti
Æſtuat in campos, ſunt qui ſpiramina terris
Eſſe putent, magnoſq; cavæ compagis hiatus.
Commeat hac penitùs tacitis diſcurſibus unda,

Frigore ab Arctoo medium revocata ſub axem,
Cùm Phœbus preſſit Meroën, tellusq́; peruſta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangesq́; Padusq́;
Per tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
Uno fonte vomens, non uno gurgite perfert.
Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erumpere Nilum,
Æquoreosq́; ſales longo miteſcere tractu.
Nec non Oceano paſci Phœbumq́; polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri,
Sol rapit, atq; undæ plus quàm quod digerat aër
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
Aſt ego. ſi tantam fas eſt mihi ſolvere litem,
Quaſdam Cæſar aquas poſt mundi ſera peracti
Secula, concuſſis terrarum erumpere remis,
Non id agente Deo, quaſdam compage ſub ipſa
Cum toto cœpiſſe reor, quas ille creator
Atq; opifex rerum certo ſub jure coërcet.
Quæ tibi noſcendi Nilum, *Romane, cupido eſt,*
Hæc Phariis Perſisq́; fuit, Macedumq́; tyrannis.
Nullaq́; non ætas voluit conferre futuris
Notitiam, ſed vincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum quem Memphis adorat,
Invidit Nilo, miſitq́; per ultima terræ
Æthiopum lectos, illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit, Nilum vidêre calentem.
Venit ad occaſum, mundiq́; extrema Seſoſtris,
Et pharios currus Regum cervicibus egit.
Ante tamen veſtros omnes, Rhodanumq́; Padumq́;
Quam Nilum *de fonte bibit, veſanus in ortus*
Cambyſes longi populos pervenit ad ævi,
Defectusq́; epulis, & paſtus cæde ſuorum
Ignoto te Nile *redit, non fabula mendax*
Auſa loqui de fonte tuo eſt, ubicunq; videris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Ut Nilo ſit læta ſuo, tua flumina prodam.

Qua

Qua Deus undarum celator Nile *tuarum*
Te mihi noſſe dedit, medio conſurgis ab axe,
Auſus in ardentem ripas attollere cancrum,
In Boream is rectus aquis, mediumq; Bootem,
Curſus in occaſum flexus torquetur, & ortus
Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquus arenis.
Teq; vident primi, quærunt tamen hi quoq; ſenes,
Æthiopumq; feros alieno gurgite campos,
Et te terrarum neſcit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis parvum te Nile *videre,*
Amovetq; ſinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quàm noſſe tuos, conſurgere in ipſis
Jus tibi ſolſtitiis, aliena creſcere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, ſoliq; vagari
Conceſſum per utroſq; polos, hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, latè tibi gurgite rupto,
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis hebeni, quæ quamvis arbore multa
Frondeat, æſtatem nulla ſibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem.

EVPHRATES.

EST Meſopotamiæ fluvius fœcundiſſimus, qui, atteſtante Moyſe, in Paradiſo terreſtri naſcitur. *Strabo* tamen *refert*, eum ex Niphate Armeniæ jugo oriri, Babyloniam mediam dirimere, & ubi Tigridi ſe miſcuit, Meſopotamiam cõſtituere, ac poſtea mare rubrum influere. Hinc ab eo Meſopotamia nomen accepit, μέσος enim Græcis *medius* eſt, & ποταμὸς *fluvius.* Dictus Euphrates *D. Ambroſio* videtur ab εὐφραίνεσθαι, quòd amœnitate ſua delectet. Hunc fluvium in mare Perſicum ſe exonerare vult in hiſce *Ruff. F. Av.*

——Attollit quà ſe facis ardor Eoæ,
Plurimus Euphratæ manat liquor, iſte feroci
Fuſus ab Armenia, vaſtum caput exerit antro,

Inq; Notum primæ protenditur agmine molis.
Et matutinos iterum converſus in axes,
Dividit inſerto mediam Babylona fluento,
Inde Teredoniæ juga præter maxima rupis,
Perſidis in pontum ſparſo cadit effluus amnis.
Dionyſ. Afer. *Thermodoon pelagi quà pulſat gurgite fluctus,*
Cujus ab Eoo decurrit limite vaſtis
Viribus Euphrates, deſcendens montibus aſpris
Armeniæ, longusq; Noton prætendit, & inde
Ad Solem flexus, Babylonis dividit urbem,
Littora deinde ruens perrumpens Perſidis undæ
Extrema fluvii ſub parte Teredona radens.

Euphrates & Tigris ex uno fonte ſecundum nonnullos oriuntur, quamvis Tigris primùm abſorbeatur, & deinde rurſus emergat, unde *Lucanus:*

Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit,
Perſis & incertum, tellus ſi miſceat amnes,
Quod potius ſit nomen aquis, ſed ſparſus in agros
Fertilis Euphrates, Phariæ vice fungitur undæ.

INDUS.

EST Orientis fluvius, qui ab Occaſu Indiam interfluit, unde etiam India regio nomen accepit. Eum in jugo Caucaſi montis, quod vocatur Paropamiſus, adverſus Ortum effuſum in ſe 19. amnes recipere ajunt *Dionyſ. Afer.*

Qui ponto rapidus rubro contrarius exit,
Gurgite nam celeri rectus decurrit ad Auſtrum,
Caucaſiis primùm oriens de montibus altis.
Dividua cujus Patalene cingitur unda,
Separat innumeras & vaſto gurgite gentes.
Idem. *Indus qui ſtringit gurgite Suſa,*
In cujus ripis præclarus fulget Achates.
Ruff. F. Avien. *Indus Caucaſiæ prærumpens rupis ab antro,*

Aver-

Averſum pelago rubri procul æquoris amnem
Porrigit, inq; Notum recto fluit agmine aquarum,
Innumeras idem diſpeſcit flumine gentes,
Oritas Arabesq; & veloces Arachotas.
Quaq; ferens rapidum diviſo gurgite fontem, Lucanus.
Vaſtis Indus aquis mixtum non ſentit Hidaſpen.

Hic fluvius non ſolùm aqua agros irrigat, ut Nilus, ſed inſuper magnam ſecum vim ſeminum, frumenti, ſimiliumq; dicitur deportare, & ita agros conſerere: ut etiam ſcriptum reliquit in ſua Sphinge *Godefridus Heidfeldius.*

JORDANVS.

EST Judææ fluvius, nomen habens à duobus fontibus, ex quibus oritur, quorum alteri nomen *Jor* eſt, alteri *Dan*, unde hi duo juncti faciunt unum flumen *Jordan*, efficitq; duos lacus, *Samochonitem*, & *mare Galilæum* ſive *Tiberiadis*: tandem à mari mortuo abſorbetur. Tempore meſſis exundat ſicut Nilus. Ortus ejus eſt in Libano, unde *Mantuan.*

—Jordanis ad amnem
Qui Miſſus Lybano Cyprium feſtinat in æquor.

TIGRIS.

EST Aſiæ fluvius celebris, in majori Armenia, Meſopotamiam ab oriente attingens, cujus origo, ut conſtat ex *Moſe*, initio mundi conditi fuit in Paradiſo terreſtri: *Solinus* originem ejus in Armeniæ quodam monte excelſo, ex quodam fonte aſſerit: & initio quidem eſſe parvum, nec uſitato illo gaudere nomine, tum demum verò ubi agros Medorum alluit, Tigrim appellari, poſtea Arethuſam lacum influere, tandem verò Arabiam præterire, Meſopotamiam amplecti, & Hydaſpen Euphratemq; recipiendo in ſinum Perſicum ferri. In ſacris appellatur *Hidekel*, Gen. 2. Dan. 10.

Epithethon, *Achæmenius*, id eſt, *Perſicus*, ab Achæmenio Perſarum Rege.

-υ *Ad auroram ripis devolvitur altis* Dionyſ. Afer.
Tigris, *aquâ ſuperant quem flumina nulla rapaci.*

Ceſpi-

Ruff. Feſtus Avienus.

Ceſpitis extenti ſpaciis citus æquora Tigris,
Pronarotans & ſaxa jugis avulſa ſupremis,
Et totas latè celeri trahit agmine ſylvas.

Lucanus aſſerit Tigrim cum Euphrate ex uno fonte oriri, ac ſtatim abſorberi, quod ut ut ſit, conſtat tamen hoſce fluvios non longo inter ſe ſpacio oriri in Armenia.

Lucanus.

Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit
Perſis, & incertum, tellus ſi miſceat amnes,
Quod potius ſit nomen aquis, ſed ſparſus in agros
Fertilis Euphrates, Phariæ vice fungitur undæ.
At Tigrim ſubitò tellus abſorbet hiatu,
Occultosq; tegit curſus, rurſusq; renatum
Fonte novo flumen Pelagi non abnegat undis.

XANTHVS.

XANTHUS, qui etiam *Scamander* appellatur, eſt fluvius Trojanus, cujus aqua potata oves rufas reddit, unde etiam nomen habet: ξάνθον enim Græcis eſt *flavum.* Eſt quoq; Xanthus Lyciæ fluvius, duobus fontibus è Cadmo monte manans.

Mantuanus.

——Ubi Xanthus ab altis
Se ſinuat Phrygiæ deſcendens vallibus Idæ.
**Xanthus erat fluvius currens per mœnia Trojæ.*

GANGES.

GANGES, qui & *Phyſon* in ſacris dicitur, eſt celebris Indiæ fluvius, in quem *teſte Plinio lib.5. natur. hiſt. c.19.* amnes influunt, ubi minimus eſt, habet in latitudine 8000. paſſuum, ubi latiſſimus, habet 20000. paſſuum: Elephantes tamen Indici illum natando ſuperare dicuntur. Ejus origo ſecundum *Moyſen* eſt in Paradiſo terreſtri: alii in Scythicis montibus naſci ferunt. Dictus eſt Ganges à Gange Æthiopum Rege.

Scaliger.

Aurifero ſub luſtris pumice Ganges.

Laur. Gambara.

——Quaq; altus in æquor
Se mergit latè Ganges, ubi plurima toto

Littore

Littore gemma micat, vario perfuſa colore.
Quà colitur Ganges, toto qui ſolus in orbe Lucanus.
Oſtia naſcenti contraria ſolvere Phœbo
Audet, & adverſum fluctus impellit in Eurum,
Hîc ubi Pellæus, poſt Tethyos æquora, ductor
Conſtitit, & magno vinci ſe paſſus ab orbe eſt.

Hæc *Lucani* verba meritò taxanda veniunt, nam quis ignorat, quòd Padus etiam atq; Iſter ab occidente verſus ortum in mare ſeſe curſu exonerent?

SIMOIS.

EST Phrygię flumen, ex Ida monte proveniens, & per campum Trojanum fluens, donec mari appropinquans, cum Xantho fluvio miſcetur, tandem verò in Helleſpontum, haud procul à Sigæo promontorio ſe exonerat.

——Quà ſe Sigæo in gurgite condit, Laur. Gambara.
Commiſtus Xantho, & ſtagnantia marmara Ponti
Efficit, & pinguem Simois trahit undiq; limum.

OAXES.

OAXES eſt Inſulæ Cretæ fluvius, ab Oaxe Apollinis filio dictus, quemadmodum ex hoc *Virgilii Eclog.1.* verſu apparet:

Pars Scythiam rapidum Cretæ veniemus Oaxen.

Non deſunt tamen qui hunc Meſopotamiæ fluvium eſſe ſtatuunt, & quia cretoſum vehat limum, ob id Cretę fluvium à Virgilio dictũ eſſe.

Iſthic quà rapidus Ponto ſe miſcet Oaxes. Laur. Gambara.
**Volvitur hîc rapido curſu Cretenſis Oaxes.*

BORYSTHENES.

EST Scythiæ fluvius, à Danubio magnitudine ſecundus, in Euxinum mare fluens, in cujus oſtio magna ſalis copia naſcitur, capiuntur in illo ingentes piſces ſpinis carentes. Eſt etiam ejuſdem nominis inſula, ad hujus fluvii oſtia ſita: ejuſdem præterea nominis eſt quoddam oppi-

dum & flumen Ponti, juxta Mœotin & Tanaim, item urbs Græciæ, Mileſiorum colonia.

Ruff. F. Avien. *Quà Boryſthenii vis ſeſe fluminis effert*
Euxinum in fluvium.

ALPHEVS.

EST fluvius Elidis, Arcadiæ oppidi, quod medium dirimit, juxta Piſas in Achajam currens, ibiq; à terra abſorptus, ac ſubter mare defluens, *ſecundum Pauſaniam* in Arethuſam fontem apud Syracuſas in Sicilia ſe rurſus attollit, ac inde in mare Siculum labitur, idq; ex allegatis infrà *Virgilii* verſibus apparet. Poëtæ enim finxerunt *Arethuſam* venatricem ab *Alpheo* fuiſſe adamatam, qui illius pudicitiam violare voluerit, proptereaq; illam in fontem ſui nominis converſam, in Siciliam fugiſſe, perq; ſubterraneos cuniculos tandem apud urbem Syracuſanam Ortygiam erupiſſe, Alpheumq; eò fuiſſe inſequutum. Verùm hæc magis fabuloſa quàm vera ſunt, cùm *ſecundum Strabonem lib. 6.* Alphei fluminis aquæ nunquã à terra abſorbeantur, ſed ejus oſtia apud Jehthyn promontorium & Haliardum urbem appareant.

Virgilius. *Alpheum fama eſt huc Elydis amnem*
Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc
Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur undis.

Dionyſ. Afer. *——Deſcendit flumine pulchro*
Alpheus, qui Meſſeni diſcinditur undis
Europæ, terris ambo naſcuntur v Aſcis,
Hic tantùm Eleos, at dividit ille Laconas.

Claudianus. *Et Alpheus Geticis anguſtus acervis.*

Hugo Favolius. *Quà procul Alpheus refluis immergitur undis,*
Et freta cœruleis miſcet Neptunica lymphis,
Namq; poëtarum teſtatur fabula quondam,
Occultas egiſſe vias ſubter mare & arctè
Siculis hunc Arethuſa tuis miſcerier undis
Aſſuetum, & tecum ſtagnari gurgite in uno.

Ruff. F. Avien. *Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.*
Qui ſacer Alpheus flumen trahit & vagus æquor
Influit Eurotas.

RHEBAS.

ORPHEO in Argonauticis fluvius eſt, in faucibus Boſphori Thracii, unde *Plinius c.1.lib.6. A faucibus Boſphori*, ait, *eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhœſum dixerunt. Stephanus* ſcribit fluvium eſſe juxta Pontum, & etiam regionem, à qua Gentile Rhebæi.

——Qui latè Rhebas extenditur amnis, Ruff. Feſtus Avienus.
Rhebas Cyanei qui disjicit æquora Ponti,
Rhebas, argento ſimilem qui porrigit undam.
Qui Rhebas volvit gratiſſima flumina pulcher, Dionyſ. Afer.
Rhebas qui rabidi decurrit ad oſtia Ponti.

CYDNUS.

EST Ciliciæ fluvius, per Tarſum, D. Apoſtoli Pauli patriam fluens, ex Tauro monte ſcaturiens: ſic dictus à colore candido, Syri enim album Cydnum vocant, *Vitruv. lib. 8. c.3.* refert, hujus fluminis aquas adverſus podagræ dolores plurimùm valere, ſi crura in ea mergantur & abluantur.

At te Cydne canam tacitis qui leniter undis Tibullus.
Cœruleus placidus per vada ſerpis aquis.]
Cydnus qui mediæ diſcernit flumina Tarſi, Ruff. Feſt. Avie.
Pegaſus hic olim ſuſpendit ceſpite ſeſe,
Impreſſæq; ſolo liquit veſtigia calcis;
Eſſet ut inſignis revoluta in ſecula ſemper
Nomen humo.

HYDASPES.

EST Indiæ flumen celebre primùm per Parthos & Medos tranſiens, poſtmodum in Indiam ſeſe latè extendens, Nyſam oppidum alluit, Indumque fluvium ingreditur: ſic dictum ab *Hydaſpe* Medorum quodam Rege.

Quà rapidus Ganges, & quà Nyſæus Hydaſpes Lucanus.
Accedunt pelago.

Ruff. Feſtus Av.

-----Qui magnus ſorbet Hydaſpes,
Delapſum ſummâ ſaxorum mole Aceſinem.

ORONTES.

Est fluvius *ſecundum Pomponium lib. 2.* Syriam ab Antiochia dividens, non procul à Seleucia Pieria & Libano monte ſcaturiens, poſtmodum terra abſorbetur, iterumq; in agro Apameno erumpens, Antiochiam præterit, atq; mari Seleucio miſcetur: eſt etiam Orontes quidam ex ſociis Æneæ.

Ruff. Feſtus Av.

Qui ſe indit juxta tellurem glaucus Orontes,
Nec procul Antiochi vagus interlabitur urbem,
Perſtringitq; vadis Apamenæ jugera glebæ.

TRITON.

Est Africæ flumen, ex Tritonide palude erumpens, à cujus nomine Pallas Tritonis, ſive Tritonia appellatur, utpote quæ circa hoc flumen primò à mortalibus fuit conſpecta habitu virginali.

Dionyſ. Afer.

Et gratas circum ripas Tritonidis undæ,
Hic lapis Heliotropius eſt, qui nomine vero
Dicitur, invertit radios nam Solis in unda,
Si quis eum fuſa labris immergat ahenis,
Sanguineq; rubens reſplendit luce coloris,
Purior ac ſoli renitet nudatus ab undis.

PHASIS.

Est fluvius Colchorum celebratiſſimus, ex Armeniæ monte oriens, & in Euxinum mare defluens: ex hoc fluvio Phaſiani notæ aves ad nos feruntur, *Columel. lib. 8. c. 8. Strab. lib. 11.* Eſt etiam Phaſis urbs Aeæ juxta Phaſin fluvium in Colchis à Mileſiis condita: Phaſis etiam *Stephan.* eſt fluvius in Taprobane.

Dionyſ. Afer.

Caucáſii montis prope collem & Caſpia ponti
Littora quà celeres deſcendunt Phaſidos undæ,
Circæosq; ſecant campos, adq; æquora Ponti,

Naſci-

Naſcitur Armenii fluvius qui vertice montis,
Ad cujus partes Boreas & Solis ad ortus,
Euxinum dirimens, & Caſpia littora latè
Diffuſus, ſpacium per longum panditur Iſthmos,
Quem juxta terras habitant orientis Iberes,
Pyrrhenes quondam, celſo qui monte relicto,
Huc advenerunt Hyrcanis bella ferentes.
Colchorum qui rura facit ditiſſima Phaſis. Lucanus.

MARDUS.

Est celebris Bactrorum fluvius, qui à mari abſorbetur.
——Mardus devolvitur amnis, Dionyſ. Afer.
Dercebius bibit hunc præter Bactrusq; fluentem,
Per quos Hyrcanum currens deſcendit in æquor.

OXUS.

Apud Bactros, *teſte Plinio lib. 31. c. 7.* amnis: *Ptolemæus* ait, quòd Oxus ſit amnis in Oxia: eſt etiam Oxos Aſiæ fluvius, per deſerta Scythiæ fluens, *Pompon. lib. 3.*
Oxius hanc ſequitur rapidus quam dividit Oxus, Dionyſ. Afer.
Emodum montem qui linquens Caſpida rumpit.

THERMODOON.

Fluvius Cappadociæ, ubi Amazones olim ſedem tenuerunt. Eſt etiam hoc nomine oppidum Cappadociæ.
——Gurgite vaſto Dionyſ. Afer.
Inter Amazonidas Thermodon Martius amnis,
Armenium linquens montem deſcendit in æquor.
Huc quondam Aſopi devenit alumna Synope,
Ex qua cognomen cœperunt mœnia clara.
Illius fluvii rigidas prope frigore ripas,
Invenies lapidem cryſtalli pondere puro;
Conſimilemq; gelu, nec non ſplendore nitenti,

Gemma micans illic perlucet Jaſpidis albæ.
Idem. *Thermodoon pelagi qui pulſat gurgite fluctus.*
Virgilius. *Quales Threiciæ cùm flumina Thermodoontis*
Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis.

HALYS.

EST Paphlagoniæ fluvius maximus, ex Tauro monte ſcaturiens, exinde per Cappadociam, Syriam ac Paphlagoniam fluens, donec verſus ſeptentrionem à mari Euxino abſorbetur. Crœſi fato nobilis, qui reſponſo Oraculi ambiguo ab hoc fluvio deſumpto, maximum detrimentum accepit. Verba Oraculi hæc erant: Κροῖσος Αλὺν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει.

Dionyſ. Afer. *Poſt* Halys *eſt fluvius Boreæ qui currit in ortus,*
Atq; Carambidis irrumpit prope littora pontum,
Armeniis primas qui montibus accipit undas.
Eobanus. *Illic Thermodoon &* Halys *perlabitur ingens,*
Qui magno ſalſos invadit turbine fluctus,
Lapſus ab Arctoe Boreali vertice plagæ.
Valer. Flaccus. *Sævaq; Thermodoon medio ſale murmura volvens,*
Gradivo ſacer, & ſpoliis ditiſſimus amnis.

MÆANDER.

FLUVIUS eſt è Phrygia per Lydiam & Cariam fluens, ita curvatus & flexuoſus, ut in ſuum fontem, à quo primùm promanavit, reverti videatur. Hinc per Metaphoram quævis res perplexa, ſinuoſa & ambigua, *Mæander* dici ſolet, unde *Cic. in Piſon.*

Quos tu Mæandros? quæ diverticula flexionesq; quæſiſti.

Oritur in monte Aulocrene, ac Apamenam primùm pervagatur regionem, mox Eumeneticam, poſt Bargylieticos campos & Cariam alluit.

Dionyſ. Afer. *— Mæander pinguis deſcendit in æquor,*
Inter Miletum currens latamq; Priennem.
Lauterbach. *Irrigat ambiguo Mæander flumine campos.*
Ovidius. *Non ſecus ac Phrygius liquidis Mæander in undis*
Ludit, & ambiguo lapſu refluitq; fluitq;.

PACTO-

PACTOLVS.

PActolus pen. producta, Lydiæ fluvius, apud urbem Smirnam fluens, per Sardianum agrum means, Hermo ſe miſcet. Oritur in nonte Tmolo: hic quia aureas volvit arenas, etiam *Chryſorrheas* dici-ur ἀπὸ χρυσȣ *auro*, & ῥέω *fluo*.

Et Tmoli colles, fluvius quibus aurifer exit Dionyſ. Afer.
Pactolus, cujus prope ripas tempore verno
Si ſedeas, dulci capiaris pectora cantu
Cygnorum, paſcunt quos herbæ flumine circum.
Nam florent Aſiæ per campos plurima prata,
Sed magis ad fluvium Mæandri gurgite moti,
Quem juxta volvens ſe, murmurat unda Cayſtri.

ACESINES, ACESINVS.

FLuvius eſt Perſiæ celebris, fluvio Indo ſe miſcens, circa cujus ripam arundines tantæ magnitudinis reperiri ferunt, ut ſingula internodia incolis navigii uſum præſtent.

—Præcipitem ſcopuli fundunt Aceſinem, Dionyſ. Afer.
Huncq; capax claſſis venientem volvit Hydaſpes.

FLUVIORUM EUROPÆORUM DESCRIPTIO, & primò FLUVIORUM GERMANIÆ.

RHENVS.

RHenus eſt fluvius Germaniȩ, Gallorum & Germanorũ limes, cujus origo eſt in monte Rhȩticarum Alpium, &, *ut ait Gemma Phryſius*, ea in parte, ubi *Adula* eſt mons. In Batavorum regione 3. cornua ſortitur, & iiſdem mare ſeptentrionale ingreditur, quæ cornua hodie *Lecca*, *Walis*, & *Iſella* nominantur. Quòd verò *Virgilius* Rhenum *bicornem* vocat, ejus rei hanc rationem eſſe putant, quia poſtremum cornu Virgilii tempeſtate nondum extitit, ſed à Druſo contra Germanos bellum ſuſcipiente, ſummo labore ducta foſſa à Rheno

ad ma-

ad mare, factum eſt. Fidem vix capit, quod de hujus natura ſcriptum legitur. Ajunt enim, fluvium hunc Celtarum infantes in ſe conjectos, ſi polluta matris pudicitia ſuſcepti eſſent, tanquam impuri lecti vindicem, rapidis vorticibus ſuffocare conſueviſſe: quos autem ſenſiſſet legitimo & impolluto natos matrimonio, in portû placidis aquis extuliſſe. Hinc *Claudianus lib.2.*

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Ptolemæus refert, quòd Rheni longitudo ſit 140. milliar. Epith. *Bicornis, Teutonicus, Apenninigena, violentus, Gallicus, Germanus.*

Leb. Batillus.

Quà circumfuſo ſpaciatur fulmine Rhenus,
Et Mœni gratas excipit hoſpes aquas.

Iul. Cæſ. Scalig.

Huc ubi Felſinæ Rhenus celer accola ripæ,
Laxas perpetuo margine frenat aquas.
Rhenus ſpumanti proſcindens gurgite campum,
Is qui cœrulea Rhenus abundat aqua.

Hîc obſervandum venit, quòd ejuſdem etiam nominis fluvius ſi[t] in Italia, qui Felſinam, hoc eſt, eam urbem, quæ hodie Bononia dicitur, ingreditur, & de eo intelligi debet poſitum hoc carmen Scaligeri: Fluvius hic quamvis ſit minimè latus, attamen eſt navigabilis, multis in locis habens ſcopulos altiſſimos, qui tamen navigationi non ſunt impedimento, dum aqua portis incluſa ſucceſſivè cum navibus aſcendit, & ſcopulos ſuperat.

Ruff. Feſtus Av.

Porrò inter cautes & ſaxa ſonantia Rhenus,
Vertice quà nubes nebuloſus fulcit Atullæ,
Urget aquas glaucoq; rapax rotat agmine molem
Gurgitis Oceani, donec borealis in undas
Effluat, & celeri perrumpat marmora fluctu.

Scævola Sammar.

Corniger Arctoa Rhenus quà labitur unda,
Vangioneſq; Ubioſq; rigans, & clara Nemetum
Mœnia cum ſonitu Batavûm deſcendit in æquor.

Nath. Chytrœus.

Parte alia Bernardinus quà reſpicit oras
Helvetiæ, tenui prognatus origine, Rhenus
Per ſilices rivo exiguo prolabitur, inde
Continuò offuſis paulatim è montibus undis
Surgit, & aurifluo latè ſe margine pandit,
Undiq; donec aquis ſæpè auxiliaribus auctus,

Teut

Teutonicas rauco cum murmure præterit urbes.
Flumine dehinc juſto major ſe in brachia plura
Dividit, & Batavos geminis amplectitur ulnis
Spumifer, agricolis magna vix mole docendus,
Ut ſegeti & domibus parcat, mox vaſtior alveo
Influit Arctoum complura per oſtia pontum.
—Alpes quibus exit gurgite vaſto Dionyſ. Afer.
Oceani rumpens glacialis littora Rhenus.
Audacis Rheni grave murmur & unda. Bapt. Mantuan.
Et vada Teutonici tangit vaſtiſſima Rheni. Idem.
Progeniem Celtæ explorant ſub flumine Rheni, Nazianzenus.
Auri judicium carbo nitentis erit.
Tuq; procul fuſa Rhene paluſtris aqua. Bapt. Mant.
Qui nitidus profert ſua cornua Rhenus. Glareanus.
Clarus arenoſis Rhenus arundinibus. Mantuanus.
Appenninigenæ propè ſaxea flumina Rheni. Idem.
Hinc Rhenus tumidoq; humectat ſpumeus alveo. Barth. Lochienſis.

DANUBIUS, ISTER.

EST Pannoniæ fluvius, quem hodie conſtat oriri loco plano, in agri Fürſtenbergenſis vico, qui ab eo nomen accepit Doneſchingen: quæ e ejus origine veteribus fuerit opinio, ex ſequentibus *Plinii* verbis aparebit: *Maximus*, ait, *Europæ fluvius, qui ortus in jugis Arnobæ montis Germaniæ ex adverſo Rauraci Galliæ oppidi multis ultra Alpes millibus, ac er innumeras lapſus gentes, Danubii nomine, immenſo aquarum aucta, ubi rimùm Illyrium alluit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio rmè numero eorum navigabili, in pontum vaſtis ſex fluminibus evolvitur.*

Epith. *Scythicus, multifidus, barbarus, binominis, Rhæticus, ſeptifidus.*

** Æquora qui tangit Byzantum maximus* Iſter.
—Danubius, *qui ſylvarum per vaſta volutus,* Sannazarius.
Paſcere non populos, non lambere deſinit urbes,
Donec ad optatam rapido venit agmine Peucen.
Longa referre mora eſt properantes ultimus olim G. Fabricius.
Excipit imperii Romani terminus Iſter.

Qui centum populos & magnas alluit urbes,
Abnobio per plana jugo, tot ab amnibus auctus,
Euxinum irrumpit bis terno flumine pontum,
Cornuaq́; in limo frangit ſuprema paluſtri.

Pet. Angelius. *— Ripas Scythiæ qui diſſecat altas,*
Oraq́; diffuſus per ſeptem erumpit in æquor,
Iſter *& Euxino regnat vetus incola Ponto.*

Læl. Capilupus. *Turbidus & torquens flaventes* Iſter *arenas.*

Hip. Capilupus. *Iſter in Euxinum qui magnis flexibus æquor*
Tendis.

Valer. Flaccus. *Haud procul hinc ingens Scythici ruit exitus Iſtri,*
Fundere non uno tantum, quem flumina cornu
Accipimus, ſeptem exit aquis, ſeptem oſtia pandit.

Idem. *Torvus ubi & ripa ſemper metuendus utraq́;*
In freta per Suevos Iſter deſcendit alumnos.

Fuff. Feſtus Avienus. *Quin & Danubium produnt ſecreta repente,*
Barbara ſed diſcors tamen eſt natura fluento,
Abnoba mons Iſtro pater eſt, cadit Abnoba hiatu,
Flumen in Eoos autem convertitur axes,
Euxinoq́; ſalo provolvitur.

Auſonius. *Qui gelidum frontem mediis effundo Suevis,*
Imperiis gravidas qui ſeco Pannonias.
Et qui dives agris Scythico ſolvo oſtia Ponto,
Omnia ſub veſtrum flumina mitto jugum.

Virgilius. *Turbidus & torquens flaventes Iſter arenas.*

Dionyſ. Afer. *Hanc prope conſurgit fons Iſtri flumine longo,*
Qui poſcens ortum, Euxini percurrit in undas,
Irriguam Peucen amplexus gurgite quino.

Periculoſiſſimorum Danubii locorum, quæ vulgò der Strudel & Keſſel appellantur, deſcriptio apud *Aretinum lib. 5. annalium Bojorum* in hunc modum fit mentio: *Eſt*, inquit, *oppidum Auſtriæ*, Greinon *vocant juxta ſuprà id præruptæ rupes ſurgunt, ſaxeæ moles cubant ac prominent per quos Danubius vaſtò impetu ingenti fremitu, qui procul auditur, ſpuma bundus fertur: crebri fluctus hinc proram, hinc latera pulſant, modò cuna rum, nunc huc, nunc illuc, navigia ſuccutiunt, vectoreq́; humido imbre a ſpergunt. Teutones hunc locum infamem pernicioſumq́; navigantibus*

ſtrepitu den Strudel *nuncupant*, *tum* pœnoſtonos *à patiendo dicebatur.*

Nam ſi in illas cautes navis impegerit, illiditur: Ubi hanc perniciem evaſeris, illud continuò malum periculoſius, cohærens illi, te excipit: inq; rapidiſſimos vortices, quibus in torta navis obliqua, & gubernandi impatiens agitur, incidis. Verticoſum barathrum aquam contorquet, hiatu maximo haurit atq; abſorbet: niſi remis pro viribus incumbatur, naves attrahit atq; ſubvertit, ſed pertinacibus remigibus everberatum, veluti navigia claſſicis eripientibus cedit. Ergo nautæ ingenti certamine concitant remos, quantaq; vis humana eſſe poteſt, fluctus qui in ſe vehuntur everberant, undas findunt, gurgitibus navem eripiunt. Circumcirca habitant remiges horum locorum ab ineunte ætate periti, hos navigantes conducunt, hisq; gubernatoribus hæc pericula incolumes evadunt.

MOENUS, MENUS, MOGUS.

MOENUS, *Manis*, vel *Moganus* eſt Germaniæ fluvius, Franconiam variis flexibus inſtar ſerpentis alluens, prope urbem Moguntiam magna latitudine Rheno ſe miſcens, in quo ajunt piſcem ſilurum innantes deorſum trahere. Hujus fluvii mentionem facit *Tacitus*, & *Plin. lib. 9. c. 15. & Pompon. lib. 3.* Origo ejus eſt è duobus fontibus in ſylva Herciniæ, ea parte, ubi Germanis der Vichtelberg appellatur. Junguntur autem hi duo fontes apud *Steinacham* & *Rolingam*. Hujus fluvii nomen Græcum μεῖνος in ſe continere dierum in anno numerum docuit primus *Philippus Melanch. in Epigr.*

Diſcite præcipuè Solis motumq; viamq;,
Vos, quibus eſt patrium Francia terra ſolum.
Namq; dies totos quos traxerit ambitus anni,
Id fluvii veſtri vox benè nota ſonat.

4. 5. 50. 70. 200.
M E I N O Σ.

Eundem numerum D. Paulus Eberus deprehendit in voce *Nilus*:

Hoc tibi monſtrat idem fluvii vox Græca quotannis,
Poſt meſſem Pharii qui rigat arva ſoli.

50. 5. 10. 30. 70. 200.

ΝΕΙΛΟΣ.

Lotichius. *Mœnus qui fluvio perluit arva ſuo.*
Idem. *Quaq; venit læto veſtitos palmite colles*
Separat, & liquidâ ſemper abundat aqua.
Idem. Mœnus *ab aurora perpinguia culta volutus.*
Georg. Sabinus. *Vitiferum cava trajecimus arbore* Mœnum,
Irriguas cujus Francia potat aquas.
Venimus ac celeris progreſſi flumina Mœni,
Gratior hac ipſa non fuit ulla via,
Cernuntur placido ludentes æquore mergi,
Vorticibusq; vagis multa natavit anas.
Sublimes paſſim ſcopuli, cœloq; minantes
Incumbunt latis, hic & ubiq; vadis:
Te caput umbroſa qui cingis arundine fulvum,
Mœne potens totus domino ceſſure Philippo,
Quà vada Francigenas olim accepere, vetusq;
Nomen adhuc retinent, poſitis inſignibus urbis.
Mœnibus eximiæ quantum ſpecioſa Philippus
Agmina per placidi traduxit flumina Mœni.
Brun. Seidelius. *Trajicimus tandem flaventi gurgite* Mœnum,
Qui Rhenum multis influit auctus aquis.
David Sigemundus. *Mœne pater ſalve, tua lætior arva ſaluto,*
Senſimus immites plus ſatis ante minas.
Francia te nemo per rura beatior alter,
Alluit obliquis oppida bina vadis,
Pons ubi marmoreas tollens ad ſidera moles,
Sternit honoratas per tua terga vias.
Qualiter (ut fama notum eſt) Ephyrejus Iſthmos,
Ionias bimari littore ſindit aquas.
Tu tenero pingues fœcundas gurgite campos,
Te Ceres, & læto palmite Bacchus amat.

MOSELLA.

MOSELLA eſt Germaniæ fluvius, *Obrinca* quoq; vel *Obruncus* dictus, hunc è Vogeſi rupibus circa Ligonum in Celtis oriri tradunt,

non

non procul à fontibus Sonæ, apud vicum Buſſan, poſtmodum Metenſem & Trevirenſem urbem præterfluit, ac prope Confluentiam (quæ urbs inde nomen ſortita eſt) à Rheno abſorbetur. Meminit ejus *Tacitus lib.13.* Fluvios ſuſcipit *Pronæam, Suram, Gelbin, Erubrum, Leſuram, Drahonum, Salmonam, Hemeſam, Sarram, Alliſontiam.*

——Placidæ ſubter vada læta Moſellæ, Auſonius.
Detegit admixtos non concolor herba capillos,
Intentos tamen uſq; oculos errore fatigat,
Inter ludentes examina lubrica piſces.
Sed neq; tot ſpecies obſignatosq; natatus,
Quæq; per adverſum ſuccedunt agmina flumen,
Edere fas, haud ille ſinit, cui cura ſecundæ
Sortis & æquoreis ceſſit tutela tridentis.
——Quod ſi tibi Dia Moſella, Idem.
Smirna ſuum vatem vel Mantua clara dediſſet,
Cederet Iliacis Simois memoratus in oris,
Nec præferre ſuos auderet Tibris honores:
Salve magna parens frugumq; virûmq; Moſella.
Corniger externas celebranda Moſella per oras, Idem.
Uſq; trahis placidos ſinuoſa per arva meatus.
Dia Moſella, alios inter non ultimus amnes, Nath. Chytr.
Saxeus eductio quem pons ampleċtitur arcu,
Salve amnis, ſalve Auſonii tē carmina vatis
Egregiis cecinêre modis, tu mœnia, Trevir,
Quæ colit, & Metim Selnâ comitante, peragras.
Olim Aquilæ, nunc Liligero quæ ſubdita Regi,
Gallica Teutonicis immiſcet verba loquelis.
——Quâ rura Meterſia lento Friſchlinus.
Amne Moſella quatit, pinguesq; interſecat agros.
——Placidos hæc permeat agros Guntherus Ligurinus.
Frugibus & pomis & dulci fertilis uva,
Nomen aquasq; ſuas proprio ſub jure retentas,
Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem,
Servat ad uſq; locum, victor mox Rhenus, at illam
Eripit, & mixtis dominatur fortiter undis.

ALBIS.

EST Germaniæ fluvius, quam Romani olim ſui imperii voluerunt eſſe terminum. Origo ejus eſt in jugis, quæ Bohemiam & Moraviam à Suevia dirimunt: hìc per anguſtos montes Bohemicos agros irrigans, Pragam præterfluit, inde Saxoniam ingreditur, donec propè Hamburgum in Oceanum ſeptentrionalem volvitur: antequam Oceano miſceatur, ſuſcipit *Moldam, Egram, Salam, & Ortellam.* Unde *Cunradus Celtes:*

Albis Germanum cum Molda fertur in æquor,
Molda Pragam pulchris qui ſecat altus aquis.
Sed medias Albis Germanas dividit oras,
Et ſecat in partes Teutona regna duas.
Hic ubi Miſnenſis celeberrima regio ſurgit,
Arcem & quæ templum continet alta ſacrum.

Taubmannus. *Quà Witeberga ſita eſt, ubi Saxonas atq; Cheruſcos,*
Albis inabrupta fluvii diſcriminat unda.

David Sigemundus. *Albi pater, pater Albi, meo mihi carmine ſalve,*
Hæc damus in laudes carmina pauca tua.
Tu procul undenis Bojorum è fontibus ortus,
Lætior Arctoas in mare volvis agros.
A te progeniti fortes memorantur Othones,
Oceanus quorum terminat imperium.

Lucanus. *Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos*
Albis, & indomitum Rheni caput.

BREGELA.

EST celebris Boruſſiæ fluvius: Regio-montem, vulgò Königsberg in Preuſſen/ præterfluens.

Sabinus. *Bregela Junipero præcinctus & Ilice ripas,*
Culta Boruſſorum qui ſecat arva vadis.

VISURGIS.

VISURGIS, qui & *Biſurgis* & *Veſaris* dicitur, eſt fluvius ex Haſſiæ montibus, apud urbem Greventhal oriens, & Weſtphaliam per-

tran

tranſiens, donec à mari Balthico abſorbeatur. De hoc videatur *Mela lib.* 3. *Strabo lib.* 7. de hoc refert: *Biſurgis & Lupias amnis in unum ad Amaſiam deferuntur.*

Præterea celebri quos alluit amne Viſurgis, Sabinus.
Weſtphala cæruleis qui rigat arva vadis.
Mœnia qui Bremæ lata Viſurgis adit. Ranzovius.

SPREA.

SPREA eſt fluvius Marchiæ Brandenburgenſis, olim *Suevus* dictus, urbem Brandenburgam &Berlinum præterfluens. Ejus ortum ponit *Gemma Phryſius* in montanis Boëmiæ & Sileſiæ, in mare Sarmaticum tandem ſeſe exonerat.

Hoc Sprea *teſtatur gelidis uberrimus undis,* Sabinus.
Qui veteri dictus nomine Suevus *erat.*
Cæruleum cujus prælabitur agmen aquarum,
Hanc & arenoſo flumine radit humum.

VIADRUS, ODERA.

ODERA, aliàs *Viadrus* vel *Viadus*, eſt amnis Pomeraniæ præclarus, quem Plinius *Gutalum* vocat, urbem Francofurtum præterfluens. Ejus origo eſt in montibus Carpaticis, ubi Polonia, Hungaria & Sileſia inter ſe dirimuntur.

Hic ubi Marchiacos diſterminat Odera fines, Georg. Sabinus.
Ac tua Sarmatico jungitur ora ſolo.
Labitur obliquis hic flexibus Odera, cujus Sabinus.
Altera Lenæo palmite ripa viret.
Frondibus umbroſæ prætexitur altera ſylvæ,
Utraq; mandanis, utraq; cincta jugis.
Odera quo nullus piſcoſior irrigat amnis,
Teutona Wandalico rura propinqua ſolo.
**Teutona Wandalico ſeparat arva ſolo.*
**Marchiacas fluvius maximus inter aquas.*
Hic Odera à priſcis qui nomina Suevus *habebat* Cunrad. Celtes.
Naſcitur, & Codani præcipitatur aquis.

SALA.

SALA.

EST Germaniæ flumen, inter quod & Rhenum Druſus, Cæſ. Auguſti privignus, poſtquam victor extitit, mortem oppetiit, per Thuringiam in Albim dilabitur, ac urbem Jenam præterfluit. Eſt etiam hujus nominis urbs & fluvius Mauritaniæ, *Plin. lib. 5. c. 1.* Item ſuperioris Pannoniæ & Armeniæ, *Ptolem. lib. 4. c. 1.* Sala quoq; fluvius eſt Hiſpaniæ, qui & *Bilbilis* dicitur.

Sabinus. *Irriguas Mœno Sala miniſtrat aquas,*
Advena frugiferos quæ Sala findit agros.

NECCARUS, NICRUS.

NECCARUS eſt Germaniæ fluvius, Sueviam & Palatinatum interfluens, Tubingam & Heidelbergam alluens, apud Manheimium Rheno miſcetur. Ejus origo eſt propè originem Danubii, in ſylva, quam vulgò appellant den Schwartzwald.

Friſchlinus. *——Culta Tubingæ*
Neccarus arva rigat, muroſq; allabitur urbis.

Taubman. *——Racemiferi ſinuoſa volumina Nicri,*
Qui Rheni rapidis ad vada fertur aquis.

David Sigemendus. *Neccarus antiquo magnorum ſanguine Regum*
Clarus, & invectis nobilitatus aquis.

SCARDUS.

EST flumen Germaniæ, Dalmatiam alluens in Illyrica.

Honterus. *Is qui Dalmaticis latè diſcernit ab oris,*
Raſcenſes populos ſinuoſo vertice Scardus.

OENUS.

RHÆTIÆ ſive Auſtriæ fluvius, Germanicè die Jhn/ qui ſe Danubio miſcet. Ejus origo eſt in Alpibus: ab hoc fluvio urbs Oenipons ſuũ nomen ſortitur.

Qui gemino fluctu Lincia rura petit.

Oenus

Oenus ab Alpina præceps ubi rupe volutus, Sabinus.
Humectat gelidis Norica rura vadis.
Oenus ubi rapidus gelidis conjungitur undis, Nic. Friſchlin.
Danubii inq; ſinum ſcindit ſe lympha reductis.
** Oenus qui mediis vallibus urget aquas.*
Quaq; ſuum amittit nomen torrentior Oenus, C. Vrſinus Vehlius.
Danubiumq; opulentat aquis & flumine magno
Confluit.

SARRUS & SARAVUS.

EST fluvius in finibus Galliæ, à quo urbs Sarbruck/quam alluit, ſuũ nomen ſortita eſt.

Tuq; per obliqui fauces vexate Saravi, Auſonius.
Qua bis terna fremunt ſcopuloſis oſtia pilis,
Cum defluxiſti famæ majoris in amnem,
Liberior laxos exerces barbo natatus.
Naviger undiſona dudum me mole Saravus Idem.
Tota veſte vocat, longum qui diſtulit amnem,
Foſſa ſub auguſtis ut volveret oſtia muris.

VINDA.

VINDA fluvius eſt Bavariæ, Auguſtam Vindelicorum præterfluens, Lycum fluvium ingrediens.

Qua ſua Vinda Lyci flumina miſcet aquis. Ioach. Camer.
Vinda *parum à propria deducto nomine voce,*
Si proprium quod nunc Werda *vocatur, habet.*
At tua, ſi ſcirem, quo ſit montane colore,
Quo ſit, dixiſſem verſibus, unda Lyce.
Nam neq; quod viridis nimium eſt bene glauca videtur,
Nec viridis ſatis eſt (nam nimis albet) aqua.
Qui neglecta tamen viridans ſitus occupat arva,
Is facit hanc aliquo dicere poſſe modo.
Quoq; magis noſcas de fontis origine diſce,
Per juga de liquida profluit alta nive.

ÆDERA.

NOMEN eſt fluvii Haſſiæ ſatis celebris, Francobergam præterfluentis, in eum influit Nemphis parvus rivus, dicitur etiam aureas volvere arenas.

Eobanus Heſſ. *Ut fluvio parvum ſuperat vagus Ædera Nemphim,*
Ædera qui fulvas auro deſpumat arenas.

PEGNESUS.

EST fluvius Noricus, urbem Noribergam mediam dividens.

Eobanus. *Hic ubi Pegneſus pulchram vagus alluit urbem,*
Quæ de Teutonica Noride nomen habet.

Idem. *Hîc ubi flaventes pulcher Pegneſus arenas*
Volvit, & eximiam piſcoſis flexibus urbem
Per medium ſecat, & fluvio perfundit amœno.
Salve amnis victure diu, ſi forte Camœnas
Ulla manet noſtras venturæ gloria famæ,
Qui rapidus recto Phœbi naſcentis ab ortu,
Norica lenifluo percurris mœnia lapſu.

HIERAS.

EST fluvius Thuringiæ, Erphordiam alluens.

Eob. Heſſus. *Parve, ſed Hercyniæ de quodam vertice rupis*
Edite, Thuringum qui flumine proluis agrum,
Irriguo & rivis ſitientes mitibus agros,
Sole ſub ardenti potas, ubi copia aquarum
Cœleſtum vis nulla datur, qui flumine ſecto,
Dividis ipſe tuam millenis flexibus urbem.

ISULA.

EST unum inter tria Rheni cornua, quod volvitur per Bataviam, ho[...] olim non extitit, ob quam cauſam Virgilius Rhenum dicit bicor[...] nem. Eſt enim poſtmodum à Druſo effectum, ut foſſa in mare ex Rhen[...]

contra[...]

contra incurſiones hoſtium duceretur. Reliqua cornua ſunt Lecca & Vahalis, ut refert *Glareanus* in Cæſarem.

Ad prius auriferi cornu inſuperabile Rheni, Nath. Chytr.
(Nunc Iſulam veteri mutato nomine dicunt)
Venimus excreſcens illic qui limite rupto,
Vaſtat agros, ſtrataſq; vias & compita ſolvit.

VAHALIS.

EST Rheni quoddam cornu, per Hollandiam tranſiens, cujus modò mentionem fecimus. Dicitur quibuſdam etiam *Wallis.*

Dordracum ſerò appulimus, dein mane Vahalis, Nath. Chytr.
Sive Moſæ potius (tot enim jam cornua Rheni
Nominibus gaudent) tranſivimus oſtia, per quæ
Flumineæ æquoreis miſcentur fluctibus undæ,
Olim hic terra fuit curſu peragenda pedeſtri,
Quæ jam tecta mari naves & vela requirit,
Uſq; adeò miſeris nihil eſt durabile terris.

LACUS CYGNEUS.

EST lacus Thuringiæ, non procul ab oppido Somera, quam maxima fulicarum copia frequenter incolit.

Progreſſi paucis ex illa paſſibus ora, Brun. Seidelius.
Qua jacet in pingui parva Somera ſolo,
Vidimus inde lacum, cui fecit nomina Cygnus,
Is latas multò gurgite volvit aquas.
Hunc fulicæ longo complebant agmine furvæ,
Non Hyblam major copia verſat apum.
Nec tam denſato procedunt ordine, quando
Formicæ blandos depopulantur agros.
Injicimus aliquot lapides de margine lectos,
Semper apud ripas nam lapis eſſe ſolet.
Aufugit extemplò fulicarum territa turba,
Ac tanto per aquas inſonat alta ſono.

Non ſecus ac multæ currant ſuper æquora puppes,
Aut de præcipiti flumina rupe cadant.

THERMÆ FABARIANÆ.

SUNT thermæ Helvetiæ, ad altiſſimum montis & ſaxi jugum ſitæ, cujus undæ variis medentur morbis eorum qui in illis loti fuerint. Olim non niſi cum periculo vitæ ad eas patuit acceſſus, qui hodie, gradibus in ſaxis exciſis, factus eſt commodior.

Simõ Lemnius.

Claudunt ſulphureas ubi ſaxa Fabaria thermas.
Hæ reſonant imo rupis (mirabile) fundo.
Quas ſi deſpectes ſummo de vertice montis,
Te credas adeò ſub Tartara nigra videre,
Inq; Erebi caveis homines ceu flumina corvos
Circa errare putes, tantum tibi diſtat ab imo
Deſcenſu rupes, longas venêre per oras
Sæpè viatores, tepidis ut corpora lymphis
Abluerent, poſtquàm videre immane barathrum
Illotis abeunt membris, ſaxiſq; relictis
Ejuraverunt tales ſubiiſſe liquores,
Req; domum infecta patrias vertuntur ad oras.
At nunc ipſe gradus in dura caute recidit
Inſignis Præſes qui ſceptra Fabaria dives
Obtinet, ut nullus ſit deſcendiſſe ſub antra,
Aut labor, aut horror, recalent quæ ſulphure cano
Sponte ſua, & minio, quà currit lympha per ignes,
Sulphuris incenſi recipit ſub fonte calores.
Quamq; fugit ſequitur flagrante bitumine flamma.
Hinc calet unda ſuo latura benigna liquore
Auxilium morbis variis, & febris acerbæ,
Hæc ſanat vitium ſuccis, tabeſq; per artus.
Cum nymphis memorant olim hìc laviſſe Dianam,
Hippolytumq; ſuis canibus reperiſſe liquores:
Dum venatur agris cervos & rupibus altis
Cornigeras Damas, ſenſit benè ſæpius antris

Eximis rediiſſe canes, madidosq́ fluore
Deſtillare ſibi guttas. miratus in ipſas
Deſcendit fauces, & amabile murmur aquarum
Percipit aure, ſpecus ſaxis mox ire calentes
Proſpicit undarum fluxus, de gente vetuſta,
Hic fuit Hippolytus dilectus amore Dianæ,
Balconum quondam genuit quem Carlia proles,
Cujus ab eximia jam claret imagine celſa
Laude domus Rhetis.

RIVARIUS LACUS.

EST lacus Helveticus, vulgò der Wallenſer See appellatus, qui maximam producit piſcium copiam: impendentq; illi juga ſaxea altiſſima.

Sic etiam Rivæ valles interluit amplas, Simō Lemnius.
Æquoreus lacus & nutrit ſub gurgite piſces,
Includitq́ ſuas præruptis rupibus undas.

LACUS TIGURINUS.

LAcus Tigurinus, vulgò der Zürcher See/ſic dicitur, quòd ad finem illius ſita eſt urbs Tigurum, quam mediam in duas partes diſpeſcit.

Venimus hinc Tiguri pulcherrima mœnia campis, Simō Lemnius.
Sed latus immenſus cingit, veluti æquore lato,
Cernitur inde lacus Tigurinus, ubi influit urbem,
Inq́ duas partes findit: quà proſpicit omnes
Urbs præclara ſinus, agitataq́ carbaſa ventis.

THERMÆ BADENSES.

DE hiſce thermis ſuprà ad Badenam ſuperiorem dictum eſt, ad quam lectorem remitto.

Sic Bajas etiam celebres ſpectavimus, inter Caſp. Bruſch.
Quas errat magnis Limagus imperiis.
Limagus, ad cujus ripam prorumpit utramq́,
Sulphure flagrantis fervidus humor aquæ.

Illic innumeræ nuptæq; viriq; lavabant,
Multaq; Cæſareo corpora digna thoro.

Simō Lemnius.

Venimus ad thermas, fluidis quas alluit undis,
Nec ſpernendus aquis inter bona rura Limacus,
Rura, ubi ſulphureos nutrit benè arena calores,
Fœtifer Helveticam, qui præterlabitur urbem,
Hîc ubi ſæpè viri magnis de rebus habere
Conſilium Helvetii ſoliti, cùm poſtulat uſus.
Hîc quoq; fama canit tepidas à gurgite thermas
Sponte calere ſua, tabeſq; avertere membris,
Languoreſq; hominum, utq; Aponus jam cedat in arvis
Euganeis undæq; ſitu per averna tepentes.

THERMÆ PLVMBARIÆ.

SUNT thermæ in monte Vogeſo, in confinio Galliæ & Germaniæ.

Ioach. Camer.

Inde æſtu magno ſpacio breviore venimus,
Ad longo optati tempore fontis aquas.
Fontis aquas calidi quas frigida temperat unda,
Sub patulo ut fiant balnea clara die.
Oſtenſamq; tuo digito continge paludem,
Sanatrix vitii fiat ut illa mei.
Oſtenſam in Vogeſi longè mihi vallibus, inq;
Germana à Gallis arva ſecante jugo.

CATARACTÆ SCHAFHUSIANÆ.

CATARACTÆ Schafhuſianæ ſunt Rheni de ingenti rupe præcipitium, ad urbem Helvetiæ dictã *Schafhuſium*, ubi Rhenus inter rupis anguſtias coarctatus, maximo ſtrepitu in inferiorem locum labens, maximas ſpumas & fumum egerit, atq; naves adventantes, quò minus curſum navigationis abſolvant, inhibet. Infra hanc cataractam ſita eſt quædã inſula Rheni *Angia* dicta, cum monaſterio Ordinis *D. Benedicti.*

Mœnia

Mœnia defeſſus Schafhuſiana peto, Caſp. Bruſch.
Feſſus ubi Rhenus merces deponit, ab urbe,
Quas Conſtantina per vada cœca vehit.
Impatiensq; jugi nautarum, & liber ab omni
Navigio exonerat, quicquid ubiq; grave eſt.
Rhetorum quicquid vini defertur ab oris,
Mittit & Helvetiis urbs Philyrina ſalis.
Ipſe velut dominus ſpaciatur ab urbe propinqua,
Flumine luxurians per vaga rura ſuo.
Mille & ſexcentos paſſus progreſſus, ab alto
Vortice, cum totis præcipitatur aquis.
Murmure tam magno, quo vix audire loquentem,
Quamvis contenta ſtentora voce queas.
Non ita Scylla vorax, non irrequieta Charybdis
Æſtuat, aut tanto ſaxa fragore quatit.

THERMÆ FERINÆ,
das Wild Bad.

A Thermis ferinis nomen accepit pagus appellatus Wildbad / qui diſtat tribus milliaribus à Bada, in nigra ſylva. Sunt autem hæ thermæ in loco inculto ſitę, minus fervidæ quàm Badenſes, at ad varios morbos curandos ſalubres, purgant enim ejus aquæ caput, cerebrum, ventriculum, & inteſtina, proſunt etiam ictericis & calculoſis. Habent in ſe ſulphur, alumen & cuprum.

Hinc ego ad uſurpata prius dum balnea tendo, Camerarius.
Prædita quæ medicis viribus eſſe putant.
Balnea vicinæ ſtagnantia valle Tubingæ,
Quæ patria eſt annis nunc mihi terra tribus.

EVRIPVS ALBIS.

EURIPUS Albis eſt locus, ubi apud Hamburgum Albis ſeſe diffundens aliquam partem terræ ambit, & quaſi inſulam conſtituit, & ut mare, ſenis horis fluxum & refluxum obſervat.

Albidos Euripos refluus variabilis undis Mich. Barthus.

Cerni-

Cernitur hîc, ſenas ſemper qui augetur in horas,
Inq; alias totidem decreſcit, ſicca relinquens,
Quæ prius implebat loca retroeuntibus undis:
Nunc plus nunc minus humores ut luna gubernat.

VISTULA.

EST celebris Germaniæ fluvius, in Carpatho monte ſcaturiens, qui etiam Viſula & Iſula dicitur, Germanis die Wixel appellatus, regiones ſeptentrionales, veluti Moſcovitarum & Boruſſorum alluens, Germaniam à Sarmatia dividens, & ad urbem Dantiſcum mare Balthicum ingrediens.

David Sigemundus.

Vidi Pœoniis ubi Viſtula montibus exit,
Viſtula par fluvio maxime Rhene tuo,
Viſtula quem Moſchi, quem gens Mavortia Pruſſi,
Teutones, & latè Lachiadesq; bibunt.

ISARA.

EST fluvius Allobrogum, apud Cemenum montem Rhodanum influens, *Plin.lib.3.c.4* Hinc *Lucanus:*

Hi vada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo, famæ majoris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomen non pertulit undas.

LANUS.

EST Haſſiæ fluvius, Mapurgum, Gieſſam & Wetzflariam alluens quem deinde ad oppidulum Lanſtein, non procul à Confluentia ſitum, Rhenus excipit.

Conrad. Bachmannus.

Lane pater, fluvios inter celeberrime Cattos,
Quem toties reſonante lyra dulcedine Apollo
Siſtere fecit aquas, & cui tam ſæpè Camœnæ
Cœruleo requiere ſinu requiemq; dedere.

Idem.

Lane pater patrios inter celeberrimus amnes.

Conrad. Celtes.

Lane pater, placido qui flumine culta pererras,
Rura & Cattorum pinguia prata, vale.

VILSUS.

VILSUS eſt fluvius Bavariæ, qui Danubium ingreditur. *Johannes Aventinus in ſequenti Sapphico:*

Qua rigat Vilſus ſpecioſa vallis
Arva, nec longè tenuis ſub undas
Perditur Iſtri.

FULDA.

EST fluvius Haſſiæ, cujus ſcaturigo eſt in ſylva Hercynia, è qua promanans, inde urbem ab eo Fuldam dictam, mox Roteburgum & Caſſellas irrigat: in ulterioribus verò locis verſus mare decurrens, Viſurgis Latinis, Germanis die Weſer appellatur, ac in mare Balthicum defluit.

Parte alia glebis fœcunda patentibus arvis, Eobanus Heſſ.
Quà rapidus pingues Fulda *ſalutat agros.*
Collibus apricis, & amœnis inclyta ſylvis,
Omnia perſpicuis fontibus arva ſcatent.
Mille per irriguas labuntur flumina valles,
Florida perpetuo gramine vernat humus.
Quis queat errantes illic numerare capellas?
Cornigerumq; pecus, lanigerumq; gregem.
Cùm redit atq; æſtas vernantes explicat herbas,
Non aliquam pingit gratia major humum.
Tunc neq; Theſſalicis Peneus amœnior arvis,
Nec prior Heſſiacis montibus Hæmus erit.
Pulchra nihil Siculæ viridaria dixeris Æthnæ,
Arvaq; quæ vitrea lambit Helenus aqua.
Illis te errantem credo vidiſſe Dianam,
Montibus & caſtam ſollicitaſſe Deam.
Cum Satyris illic mammoſæ Najades errant,
Heſſiacum Phyllis non colit una nemus.
Illic ſæpè latens tenera occultatus in herba,
Excepi artifici dulcia facta dolo.

Aonioq́; rudes turbabam carmine Faunos,
Conceſſit Muſis ruſtica turba meis.
Tum mea ſylveſtres petierunt carmina Nymphæ,
Ipſe ego pro grato carmine tela dedi.
Tu quoq; degentes vidiſti in montibus Heſſos,
Et laudas patriæ ſaxea rura meæ.

SELNA.

SELNA eſt fluvius Germaniæ, in confinio urbis Mediomatricum, quę vulgò *Metis* ſeu Metz appellatur, fluens: unde *Nath. Chytr.*

Quæ colit & Metim Selna comitante per agros,
Olim aquilæ, nunc Liligero quæ ſubdita Regi.

SLESVS.

SLESUS eſt Germaniæ fluvius, à quo Sileſia regio nomen ſortita eſt, quod etiam innuit hiſce *Conradus Celtes:*

Suevus qui Sleſum ſocium ſibi convocat amnem,
A quo nunc nomen Sleſia terra gerit.

GALLIÆ FLUVII.

VARVS.

VARUS *Straboni* fluvius eſt Galliam Narbonenſem à Liguria dirimens.

Et cita qua rapidus provolvit flumina Varus,
Francigenum latè parent felicia regna.

LIGER, LIGERIS, die Lohr.

EST Galliæ fluvius, qui inter Celtas & Bituriges in mare Britannicum delabitur, cujus J. Cæſar ſæpè mentionem facit. Ejus origo eſt in finibus Avernorum, Heduosq; à Biturigibus dirimit. Eſt etiam Liger Rutuli cujuſdam nomen, fratris Leucaſi, *Virg. 10. Æn.*

---*Li-*

—Liger Avernis qui fuſus ab antris, Sannazarius.
Libera devexum per loca ſindit iter.
—Qua flumine largo Scævola Sammarthanus.
Labitur Andinæ Ligeris fœcunda relinquens
Arva, plagæ pontumq́ ſubit pulcherrimus amnis.
*Amne rigat qui Celtarum lætiſſima rura.

SEQVANA.

EST Galliæ fluvius, vulgò *Sein*, Lutetiam Pariſiorum mediam interſecans, Celtas unà cum Matrona à Belgis dividens. Ejus ortus eſt in Ducatu Burgundiæ, circaq; Rothomagum Oceanum intrat: ab hoc fluvio *Sequani* populi denominantur.

—Vitreis qui lucidus undis Scæv. Sammar.
Parſiam lambit ſinuoſus Sequana littus.
*Præcipiti curſu Gallica culta ſecans.

ARARIS.

ARARIS, & per Apocopen *Arar*, hodie *Sagona*, vulgò *la Saone*, eſt Galliæ Narbonenſis ſive Lugdunenſis fluvius, ſcaturiens è monte Vogeſo, per fines Heduorum & Sequanorum, prope Lugdunũ in Rhodanum fluens: illi Jul. Cæſar uno die per operam ſuorum militum pontem ſuperſtruxit. *Vide Cæſarem lib. 1. de bello Gallico.*

Qui greſſu lento Rhodano confunditur amni.
*Qui Rhodani lento gurgite lambit aquas.
Quiq́ tot egregias urbes nemorumq́ receſſus, Lotichius.
Cœruleus tardis flexibus ambit Arar.
—Rhodanumq́ fluentem Lucanus.
Præcipitavit Arar.
Qualis ſerpit Arar per rura pigerrimus unda. Silius.

LACVS LEMANNVS,

der Genffer See.

VULGÒ *lacus Loʒanæ*, & Galliæ Ciſalpinæ lacus, quem hodie *Gebeanicum* vocant in Sabaudia, quæ olim Allobrogum dicta fuit,

Helvetiam à Gallis dividens, Genuam & Lauſannam urbes alluens, Rhodanumq; fluvium tranſmittens.

Scheſſerus. *------Lacus eſt gloria prima Lemanni,*
Majus enim neſcit ripa beata decus.

RHODANUS, vulgò Roſne.

FLuvius Galliæ, nomen accepiſſe dicitur à *Rhoda* oppido. Ejus origo eſt in Alpibus, quæ Italiam à Germania & Gallia dividunt, non procul à fontibus Danubii & Rheni: inde per lacum Lemannum (der Genfer See) & per Galliam tranſit, ac Ararim fluvium juxta Lugdunum accipit. Tandem curſum ſuum meridiem verſus mutans Druentiam Iſaramq; excipiens, in mare Tyrrhenum labitur.

Iul. Cæſ. Scalig. *Fulmineis* Rhodanus *qua ſe fugat incitus armis.*
Friſchlinus. *Qua Rhodanum ſuus auget* Arar *junctisq; feruntur*
In maria alta vadis.
Dom. Baudius. *------Ubi turbidus agmine vaſto*
Præcipites Rhodanus volvit in æquor aquas,
Sorga illi ſeſe curſuq; Druentia jungit,
Cujus aquas vitreas limpidus auget Arar.

ITALIÆ FLUVII.

ERIDANUS PADUS.

FLuvius eſt è gremio Veſuli montis celſiſſimi proveniens, hodie *Il po* Italis dicitur, in finibus Ligurum viſendo fonte profluens, condensq; ſe cuniculo, poſtea in *foro Julienſium* iterum exoriens, tandem in mare Adriaticum influens. Exoriente canis ſidere, ob nivium liquefactionem ſolet augeſcere. Multos hic ſecum ab Alpibus & Apennino amnes devehit. Ab Alpibus *Sturam, Ticinum, Ollium, Mincium, Atheſin.* Ab Apennino *Trebiam, Tanarum, Tarum, Nitiam.* Dictum eum quidam exiſtimant ab *Eridano*, Apollinis & Clymenes filio, qui Poëtis Phaethon dicitur. Ille enim (ſicut Poëtę fingunt) cùm patris ſui, Solis nimirum currum affectaret, & tamdiu precibus ſollicitaret, donec currum eum regendum acciperet, imperitia regendi illius

lius currus à Jove fulminis ictu percuſſus, in Padum fuit præcipitatus, illiq; fluvio nomen dedit. Virgilius illum fluviorum Regem appellat. Eſt enim fluviorum Italiæ celeberrimus. *Metrodorus* arbitratur, quoniam circa littus ejus frequenter arbores piceæ reperiantur, quæ *Pades* Gallis dicuntur, ob id Padum appellatum eſſe.

Triginta hic fluviis tumido Padus *amne receptis,* Nath.Chytr.
Turbidus Adriaco ſeptena per oſtia ponto
Jungere ſe properans, nymphæ Callopſidis hortos
Circundat, vaſtæq; prius petit ora Paduſæ.
Eridanus centum fluviis comitatus in æquor, Hier.Fracaſtor.
Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis.
Eridanus fractas devolvit in æquora ſylvas, Lucanus.
Heſperiamq; exhaurit aquis, hunc fabula primum
Populea fluvium ripas umbraſſe corona,
Cumq; diem pronum tranſverſo limite ducens
Succendit Phaethon, flagrantibus æthera loris
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta,
Hunc habuiſſe pares Phœbeis ignibus undas.
——Eridanus *pluvialibus hœdis,* Læl. Capilupus.
Vorticibus rapidis, & multa flavus arena
Haud undis abolere poteſt ſpolia illa cruenta.
——Eridani *propter nemoroſa fluenta* Ruff.Feſt. Avie.
Fleverunt liquidæ lapſum Phaethonta ſorores,
Mutatæq; manus planxerunt pectora ramis.
Eridane *æquoreas qui longo ducis ad undas* Nic.Grudius.
Centum amnes, meritò nomina Regis habens.
Et gemina auratus taurino cornua vultu Virgilius.
Eridanus, *quo non alius per pinguia culta*
In mare purpureum violentior influit amnis.
Et Padus *ingentes volvens ex Alpibus undas.* Mantuanus.
Mille fluentiſono fluvios Padus excipit alveo. Iul.Cæſ.Scal.
——*Quà flumine magno* Friſchlinus.
Populifer maris Adriaci delatus in undas
It Padus.
Populiferq; Padus genitor qui flumina centum Petr.Bembus.
Ipſe ſuo accipiens vaſto latiſſimus alveo,

Ubera terrarum curſu per pinguia lapſus
Portat, ſeq; mari ſeptenis amnibus infert.

Ruff. F. Avien.
——*Qua cœruleum* Padus *evomit antro*
Flumen & extento patulos premit æquore campos.

Lucanus.
Non minor eſt Nilo, ſi non per plana jacentis
Ægypti Lybicas Nilus ſtagnaret arenas.
Non minor eſt Iſtro, niſi quod dum permeat orbem
Iſter, caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit & Scythicas exit non ſolus in undas.

TIBERIS.

Latii fluvius, agrum Peruſinum perlabens, mediam urbem Romam dividens. E media Apennini longitudine Aretinorum finibus defluens. Poſtmodum multis fluminibus, quadraginta ſcilicet, incrementum accipiens, ab Hetruria Latium Janiculumq; dividit: tandem in mare volvitur. Olim etiam *Albula* ob album colorem fuit dictus.

Dionyſ. Afer.
Ante alios Tibris *fluvius præſtantior omnes,*
Regius, irriguo dirimit qui gurgite Romam.

Clajus.
Imperio celebri qua fluit amne Tibris.

Mar. Molſa.
Cœruleus tumido Tiberis *caput abdidit alveo,*
Et formidatis flumina laxat aquis.

Idem.
Tibris *quà undoſo largius amne fluit.*

Ruff. Feſtus Av.
Et qua flaventeis Tibris *pater explicat undas,*
Romanosq; lares lapſu prælambit alumno.

Virgilius.
——*Ubi Lydius arva*
Inter opima virum leni fluit agmine Tibris.

Idem.
Tum Reges aſperq; immani corpore Tibris,
A quo poſt Itali fluvium cognomine Tibrim
Diximus, amiſit verum vetus Albula *nomen.*

Petr. Meliſſus.
Tibri pater (felix mihi quod fauſtumq; ſit) amne,
Tibri pater civem me ſinis eſſe tuum.
Nempe ſinis Latiæq; urbis concedis in albo
Municipem titulo cum potiore legi.
Etſi non mihi jura negat popularia Mœnus,
Qui viridis Pyrgi Mœni Franca ſubit.

Jure

Jure tamen donor veterum meliora Quiritum,
Quod ferar Auſonios adſeruiſſe modos.
Hoc merito manes Caroli devincio Quarti,
Hoc merito obſtringo numina Tibri tua.
Quæ mage ſe ambobus poſſit præſtare fidelem
Romuleus civis, Cæſareusq́; cliens?
Qua cultor Latii per opaca ſilentia Tibris, Gratius.
Labitur, inq́; ſinus magno venit ore marino.
Tum demum ad naves gradior, qua fronte bicorni Rutil. Claudius.
Dividuus Tiberis *dexteriora ſecat.*
Lævus inacceſſis fluvius vitatur arenis,
Hoſpitis Æneæ gloria ſola manet.

MINCIVS.

VENETORUM fluvius, qui ex lacu Benaco proveniens, alium prope urbem *Mantuam* lacum efficit, poſtmodum aliis auctus fluviis *Pa-um* ingreditur. Hunc Virgilius fluvium ob ſuam patriam *Mantuam*, ut pparet 4. *Georg.* multum dilexit, unde Juvenalis *Minciadem* Maro-em appellat.

Propter aquam tardis ingens ubi flexibus errat Virgilius.
Mincius, *& tenera prætexit arundine ripas.*
Mincius *æterni ſacrum geniale Maronis,* Sannazarius.
Cui cedit flavo lucidus amne Meles.
Slpendidior vitro Minci, *cui purus ab antro,* Paul. Meliſſus.
Benaci liquidis alveus exit aquis.
Mentoæq́; plagas ſtagnans circumfluit urbis,
Indeq́; ſe rapidi miſcet in amne Padi.
Limpide dic Minci, quoties tua gutture pleno,
Andinas biberit flumina Virgilius.
Credo equidem hæc celebrem pluris feciſſe Poëtam,
Quàm cum Caſtalio totum Helicona lacu.
Ac meritò prope te nimirum habitante Marone,
Caſtalium Muſæ deſeruere lacum.
Res mira, haud illæ vatem docuere, ſed ipſo
A vate Aonios hæ didicere ſonos.

Cla-

Nath.Chytræus. *——Claram qua Mincius Andon*
Alluit, & pulchris mox urbem interluit undis.
** Irrigat ille ſolum lymphis natale Maronis.*
** Herboſo paſcens multos in flumine Cygnos.*
Titus Stroza. *Unde ortum accipiens placido felicia curſu,*
Mœoniæ *gentis* Mincius *arva ſecet.*
** Qui ſeſe Eridani flumine miſcet aquis.*

ATHESIS.

GALLIS hic fluvius dicitur *Ades*, Germanis Etſch / ex Alpibus ſca-turiens, Tridentũ alluit, urbémq; Italiç Veronam Dieterichs Ber-dividit, tandem mari Adriatico juxta portum Brondulum miſcetur.

Fracaſtorius. ——Atheſis *qua flumine pulchro*
Labitur, & placido ſecat arva virentia curſu.
Bapt. Amalth. *Propter aquam umbroſo, qua lenior aura ſalicto*
Murmurat, & liquidis Atheſis *circumfluit undis,*
Et fortunati moles ubi celſa Tridenti
Tollitur.

Hujus fluvii incólis, Tirolenſibus ſcilicet, ad collum ſtruma adna-ſcitur, ut admodum monſtroſi appareant, de qua re faciunt ſequenti *Nath.Chytr.*

Ad ripas Atheſis *tumidas è gutture ſtrumas*
Vidimus agricolis pleno cum tubere naſci
Inflatæ veſicæ inſtar.

BENACUS, Gardſee.

LACUS Italiæ, in regione Galliæ Ciſalpinæ, hodie *lago di Garda*, ju-xta Brixiam urbem Venetorum, ex hoc fluvius Mincius, qui Man-tuæ vicinus eſt, in Padum fluit, illum arenam auream volvere memorant

Virgil. *Fluctibus & fremitu aſſurgens Benace marino.*
Fracaſtorius. *——Qui flumine Thuſco*
Benace in noſtro placidus perlaberis agro.
Nath.Chytr. *Æquoreo fremitu inſurgens Benacus & æſtu,*
Quem recipit, lateq; urbem circumfluus ipſe,

Hu-

Hunc ſinit illæſum puro tranſire fluento,
Sic latus ut patulas non intermiſceat undas.

Lacum Benacum,ut omnium Italiæ amœniſſimum,ſi eſt tranquil-
is, ita navigantibus periculoſiſſimum eſſe, ſi tempeſtate commovetur,
hodie notum eſt, & olim à Virgilio in illius deſcriptione his verbis
otatur: *Fluctibus & fremitu aſſurgens Benace marino.*

Etſi autem multi autores (inter quos fuit olim *Strabo:* noſtro au-
em tempore *Julius de Julio à Canobio JC. Gregorius Jodocus Bergomas,*
Monachus S.Zenonis Veronæ,& Alb. Leander) Benaci laudes & utilita-
es prolixa deſcriptione decantarunt , tamen *Sabellicus* paucis verbis
nulta comprehendit, ita enim ſcribit: *Eſt Benacus amœniſſimus Italiæ*
cus,omninò longior quàm latus. Longitudo illi ab occaſu brumali ad A-
uilonem triginta circiter millia paſſuum excurrens, quantum illi Mincius
d Meridiem aufert, tantum Sarca fluvius & Ponalis à Borea & Septen-
rione reponunt. Ipſius aqua ita perſpicua, ut ſi non omninò medium navi-
es (ubi conſtat immenſæ eſſe altitudinis) ima ferè ſtagna perſpicere liceat:
d vix tam amœnus eſt, dum nullo agitatur vento, quàm violentus & mi-
ax,ubi turbari cœpit: unus ex omnibus Italiæ lacubus, ſi eminentiſſ. Poëtæ
redimus, quum vehementer concitus eſt,marino aſſurgit fluctu. Piſces alit
ptimos, in quibus Carpiones principatum obtinent, eorum captura ab ex-
remo autumno in vernum tempus extenditur, ex profundis ſtagnis ſummo
iſcantium labore eruuntur. Utramq; ripam cultiſſima oliveta veſtiunt: his
orti paſſim interjecti felicibus conſiti arboribus, quæ citrea, medica, puni-
a, & quæ accolæ ipſi Adamia vocant, habent mala. Ora illa, quæ ad Vero-
enſem agrum ſpectat, ad dextram poſt piſcariam Lagiſium habet, Bartoli-
um,Gardam,unde poſtea lacus nomen accepit. Turres Maſecinum (quam
malam ſilicem audio à quibuſdam appellatam) contra verò in ipſis aquis
irmio eſt, Catulli Poëtæ venuſtiſſ. patria, cum veſtigio vetuſtatis ſaxo,
uod lacui imminet impoſito Brixianorum, poſt Sirmionem Rivoltella, ſi-
e (ut aliis placere audio) Rivaltella, Minerbium, Felicianũ, Portueſium,
xtremo loco Salodium totius regionis caput. Montes inde ad Boream aſper-
imi ad ripam uſq;: is locus cum Penetra, quæ non procul inde vivo ſaxo aſ-
urgit, Tridentini olim agri fuere. Penetranæ arci Nacus prominet vicus,
nde Benacum vetuſto nomine lacum appellatum ſuſpicari libet, ut quem
nutata litera Benacum dicimus, quia penes Nacum eſſet, priſci accolæ Pe-
acum dixerint. Hactenus Sabellicus.

ARNVS.

ARnus eſt regionis Hetruriæ ſive Thuſciç fluvius, Florentiam Italia urbem venuſtiſſimam alluens, qui poſtea in mari Tyrrheno abſor betur. Eſt etiam *Arnus Arabiæ fluvius*, qui Mœotidem ab Armoriade di videns, in Aſphaltidis lacum labitur.

Sabellicus. *Offert ſeſe oculis, jam jam ſe lucidus Arnus,*
Tyrrhenas placidò qui gurgite verberat undas.

Bapt. Amalth. *Graminea in ripa quà Thuſcus labitur Arnus.*

Petr. Angelius. *Æquoreas noſter quà labitur Arnus in undas.*

Friſchlinus. ------*Qua devehit Arnus*
In mare Tyrrhenum Thuſco de littore Lymphas.

SARNVS.

CAMPANIÆ fluvius in Picentinis, ortum trahens à monte Sarno inter agrum Pompejanum & Salernum. Hodie Italis dicitur *Sca fare:* ab illo Saraſtes populi denominantur.

Virgilius. *Sarraſtes populos & quæ rigat æquora Sarnus.*

Lucanus. ------*Nocturnæq; editor auræ*
Sarnus.

Sannazarius. ------*Qua pinguia culta vadoſus*
Irrigat, & placidō curſu petit æquōra Sarnus.

TICINVS, vulgò THESSIN.

INSUBRIÆ fluvius, urbem Paviam præterfluens, ac Eridano ſe mi ſcens, à quo flumine oppidum Ticinum nomen ſuum accepit.

Pet. Angelius. *Ticinus qui perſpicua pulcherrimus unda*
Labitur, & culti ripas diſterminat agri,
Inſubrumq; caput magnam circumfluit urbem.

VVLTVRNVS.

EST Campaniæ flumen, oppidum Hetruſcorum *Vulturnum* præter fluens, *Liv. lib. 4.* quod hodie eſt *Capua*. Eſt etiam *Vulturnus* nome[n]

venti,

venti, qui ſpirat ab hyberno occidente, medius inter Eurum & Notum, unde Euronotus dicitur.

Obſtrepit hinc multum torquens Vulturnus *arenam,* Baſil. Zanchius.
Et celer Hetruſcis conditor æquoribus.

TIMAVUS.

EST fluvius *Venetus*, juxta Aquilejam novem naſcens capitibus, *teſte Pomponio*, unoq; ſe oſtio in mare devolvens.

Epith. *Phrygius, Euganeus Amyclæus, multifidus, Oebalius, Japix.*

——*Ubi Japidis ipſa* Timavi Hugo Favolius.
Inter inæquales reſonantia flumina valles
Infreta prorumpunt, ſeptena per oſtia lapſu.
Qua rapidus ſeſe media inter ſaxa Timavus Naugerius.
Mergit, & inde iterum proſilit amne novo.
——*Inq; novem conſurgens ora Timavus.* Claudianus.

SILARUS & SILARIS.

ITALIÆ fluvius, Pincentinos populos à Lucanis dirimens. Huic hanc *Plinius lib. 2. c. 103.* aſſcribit naturam, quòd virgulta & ſarmenta in illum projecta lapideſcant.

Ad Noton eſt longè ſupra Sirenida rupem Dionyſ. Afer.
Peucentis Silari *gurges, ſpectabile flumen.*
Hunc habitant propè Lucani Brutiiq; coloni,
Ad Leucopetram longiſſima rura tenentes.

MEDOACUS, vulgò BRENTA.

VENETORUM celebris fluvius, Paduam urbem præterfluens, qui etiam *Meduacus* dicitur. Nomen accepit à *Medua* quodam portu, de quo *Plin. lib. 3. cap. 1.* quem portum Medoacum appellari refert *Strabo lib. 5.*

Huc ubi Medoacus pelago ſe turbidus infert, Sabinus.
Adriacosq; ſuo flumine miſcet aquas.
——*Qua lenis ab Auſtro* Sabellicus.

Flectit in Heſperios ſenſim ſua flumina ſoles,
Medoacus ſcopulumq́; ſinu curvoq́; meatu
Alligat implicitum.

Petr. Bembus.
— Patavi circumq́; intraq́; pererrans
Mœnia Medaacus triplici circundata muro.

G. Fabricius.
Cùm Veneti imperii fines, poſt ardua montes,
Egreſſis rurſus ſtagnantia flumina Noti
Medoaci occurrunt, cui Nereus & pater ipſe
Oceanus Nymphæq́; aſſurgunt æquoris omnes.

ABDVA.

EST amnis Italiæ, de quo vide *Plin. lib. 3. c. 16. 35.* in cujus alveum *Serius* exit: ipſe verò *lacum Larium* influit.

Sabellius.
Hinc quà frugiferos ambit celer Abdua campos,
Littus in Adriacum.

Petr. Bembus.
Deductus rivis & cultos Abdua campos,
Amne ſecans fulvo ripasq́; interlitus auro.

ERETHENVS.

EST fluvius Italiæ, in ditione Venetorum Pado ſe immiſcens.

Fracaſtorius.
— Qua flumine pulcher amœno
Erethenus *fluit, & plenis lapſurus in æquor*
Cornibus, Euganeis properat ſe jungere lymphis.

LAMBRVS.

EST fluvius Galliæ Ciſalpinæ, quem Padus in mare Adriaticum defert, *Plin. lib. 3. c. 16. & 19* inde ejus accolæ *Lambrani* ſunt dicti.

Piſcoſusq́; altas involvens Lambrus arenas.

OLLIVS.

FLUVIUS in Iſtria, qui lacum Sabinum, apud Sarnicum, vallis Calepinæ oppidum, efficit.

— Qua

— *Qua pinguia dives* Hier. Fracaſt.
Paſcua Sabina præterfluit Ollius unda.

ALMO.

FLuvius eſt urbi Romæ vicinus, apud quem Romani olim ſacra Cybeles faciebant, eodem ritu, quo Galli ſacerdotes in Phrygia cultus divinos, & ſimulachrum ſuæ Deæ reverebantur: ingreditur Tibrim fluvium.

Eſt locus in Tiberim quo lubricus influit Almo. Ovidius.
—Tepidoq́; levant Almone Cybelen. Silius.
Et lotam parvo revocant Almone Cybelen. Lucanus.
** Qui nomen magno perdit in amne minor.* Fabricius.
Intra Romæ qui conjungi mœnia Tibri,
Collis Aventini ſub plano atq; æde Dianæ
Dicitur, at veterum pugnat ſententia diſcors.

AVERNVS.

EST Campaniæ lacus, ſecundum Plinium, Græcis ἄορνος dicitur, ut *Strabo* teſtatur. Dictus etiam olim fuit *Styga*, ſicut ex infra *Silii* allegato loco apparet. *Nonius* arbitratur, quoniam aves ſupervolantes odoris ejus gravitate enecatæ conciderint, dictum *Avernum*, quaſi ἄορνον, cui ſententiæ etiam *Servius* ad allegatum Virgilii locum ſubſcribit. Poetæ finxerunt eo in loco eſſe januam Orci.

Ille olim populus dictum Styga, nomine verſo Silius Ital.
Stagna inter celebrem nunc mitia monſtrat Avernum.
Quidve lacum, quem Virgilius deſcribit Avernum? Nath. Chytr.
Quem ſuper haud ullæ poterant impunè volantes
Tendere iter pennis.
Principio quod Averna vocant, non nomen id ab re Lucretius.
Impoſitum eſt, quia ſunt avibus contraria cunctis.
Inde ubi venêre ad fauces grave olentis Averni, Virgilius.
Tollunt ſe celeres.
Quam ſuper haud ullæ poterant impunè volantes Idem.
Tendere iter pennis, talis ſeſe halitus atris

Faucibus effundens, ſupera ad convexa ferebat,
Unde locum Graji dixerunt nomine Avernum.
Lucretius. *——Quæ loca cùm advenêre volantes*
Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipitesq́; cadunt molli cervice profuſæ
In terram, ſi fortè ita fert natura locorum,
Aut in aquam ſi fortè lacus ſubſtratus Averno eſt.
Qualis apud Cumas locus eſt, montemq́; Veſenum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.
Eſt & Athenæis in mœnibus arcis in ipſo
Vertice, Palladis ad templum Tritonidis almæ,
Quo nunquam pennis appellunt corpora rauca,
Cornices non cùm fumant altaria donis:
Usq; adeò fugitant non iras Palladis acreis
Pervigili cauſa, Grajum ut cecinere Poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipſa ſuavi.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è cauſis fiant, apparet origo:
Janua ne his Orci potius regionibus eſſe
Credatur poſta, hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte Deos maneis inferne reamur.

Subjicit deinde veram cauſam.

—Averna loca alitibus ſummittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ ſurgit in auras,
Ut ſpacium cœli quadam de parte venenet,
Quo ſimul ac pennis primum delata ſit ales,
Impediatur ibi cœco concepta veneno,
Ut cadat è regione loci quà dirigit æſtus:
Quò cùm conruit hæc eadem vis illius æſtus,
Relliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quaſi quendam conciet æſtum:
Poſterius fit, uti cum jam cecidere venena,
In fonteis ipſos, ibi ſit quoq; vita vomenda,
Propterea quòd magna mali ſit copia circum.
Fit quoq; ut interdum vis hæc atq; æſtus Averni
Aëra, qui inter aves cunq; eſt, terramq́; locatus,

Diſcu-

Diſcutiat, prope uti locus hinc linquatur inanis,
Et conamen utrinq; alarum proditur omne.
Hic ubi metari nequeunt, inſiſtereq; alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura & vacuum prope jam per inane jacentes,
Diſpergunt animas per caulas corporis omnes.

LACVS LVCRINVS.

IUXTA portum Bajanum in Campania lacus eſt, qui Oſtreis & auratis abundat: dictum putant à *lucro*, quod ex illo ob frequentem piſcaturam & ampliſſimum vectigal percipiebatur.

Non omnis laudem pretiumq; Aurata meretur, Martialis.
Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.
Ebria Bajano veri modo concha Lucrino, Idem.
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.
An memorem portus? Lucrinoq; addita clauſtra, Virgilius.
Atq; indignatum magnis ſtridoribus æquor?
Julia quà Ponto longo ſonat unda refuſo,
Tyrrhenusq; fretis immittitur æſtus Avernis.

SINVS BAJANVS.

SINUS maris inferi prope Neapolim, *Crater* à *Strabone* dictus, qui eum inter Athenæum & Miſenum promontorium deſcribit. Idem dicit, eundem ab *Erathoſtene Cumanum* nuncupari: ſunt qui eum hodie *Golfo di Napoli* dici credant. Dicitur *Bajanus* à *Bajarum* oppido, ob agrorum amœnitatem, & variarum aquarum ſalubrium frequentiam, olim Romanis fuit in delitiis, unde eum ſuperbis ædificiis valde exornarunt.

Nullus in orbe locus Bajis prælucet amœnis, Horatius.
Hic ver aſſiduum atq; alienis menſibus æſtas,
Bis gravidæ fruges, bis pomis utilis arbos.
Ut mille laudem Flacce verſibus Bajas, Martialis.
Laudabo dignè, non tamen ſatis Bajas.

Sunt

Sunt etiam ad Bajas, ubi eſt Academia Ciceronis, aliqui fontes in loco, quem *Trituli* vocant, hi quòd oculis prodeſſent, celebrati ſunt carmine *Laureæ Tullii*:

Quo tu a Romana vindex clariſſime linguæ,
Sylva loco melius ſurgere juſſa viret.
Atq; Academia celebratam nomine villam,
Nunc reparat cultu ſub meliore vetus.
Hîc etiam apparent lymphæ non ante repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore levant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Ut quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

TIFERNUS.

EST fluvius in diœceſi Frentana, & in Samnio, à quo *Tifernum* oppidum, quod alluit, nomen ſortitum eſt.

Hugo Favolius.

Et qua Tifernus flavas evanidus undas
Exonerans, rapidum ſeſe diffundit in æquor.

Nic. Reuſnerus.

Limes ab occiduo Frentanos Sole Tifernus
Amnis, at Eoo Sarus ab orbe ſecat.

TRUENTUS.

FRENTANORUM & Veſtinorum, Picenorum & Præcutinorum fluvius.

Hugo Favolius.

Hinc revoluta legit rurſus glauca æquora puppis,
Appenninigenæ quà cœrula ſtagna Truenti
Hadriacis miſcentur aquis, ſemperq; recentes
Circum indignanti bacchantur in æquore fluctus.
Intendensq; leves ponti per marmora curſus:
Præterit ignotas nobis per littora ſparſim
Hîc, illic longis poſitas ambagibus urbes,
Quarum everſa vagi liquerunt mœnia cives.

UM

UMBRO.

UMBRO, vel Umbros, Thuſciæ amnis eſt, cujus meminit *Plin. lib.3. c.5.*

Tangimus Umbronem, non eſt ignobile flumen,
Quod tutò trepidas excipit ore rates. Rutil.Claudius.
Tam facilis pronis ſemper patet alveus undis,
In Pontum quoties ſæva procella ruit.

METAURUS.

UMBRORUM fluvius, Flaminiam uſque percurrens, ad quem Claudius Nero Aſdrubalem, fratrem Hannibalis confecit.

——Cavis venientes montibus Umbri, Silius Italicus.
Hos Æſis Sapiſq; lavant, rapidasq; ſonanti
Vertice contorquens undas per ſaxa Metaurus.
Deſpicit hic valles urbs & memorabile Fanum Georg. Fabric.
Fortunæ, Haſdrubaliſq; notatus clade Metaurus,
Qui vagus ambiguis curvans ſe flexibus errat.
Quaq; ferox nota Pœnorum ſtrage Metaurus, Apherdianus.
Umbrorum lætos irrigat almus agros.

CLITUMNUS.

EST amnis in agro Faliſco, cujus aquæ à bobus potæ eas reddunt candidas, *ut refert Plinius*, & in ſequentibus *Virg.2.Georg.*

Hinc albi Clitumne greges & maxima Taurus
Victima.
Nec Clitumne *tuum non eſt memorabile nomen,* Fabricius.
Propter aquas, cujus lætiſſima gramina & ervum
Detondent patulo candentes ore juvenci,
Quem prope Bacchi hederas myrtumq; & Daphnidis umbram,
Serta tibi Muſæ nectebant docte Properti.
Et lavat ingentem profundens flumine ſacro Silius Italicus.
Clitumnus Taurum.

LIRIS.

Est Latii ſive Campaniæ Romanæ fluvius, qui etiam *Garilianus* & *Glanius* dicitur, non procul à Formiis in ſinum Cajetanum ſe exonerans.

Silius Ital.

At qui Fibreno miſcentem flumina Lirim,
Sulphureum tacitisq; vadis ad littora lapſum
Accolit Arpinas.

Georg. Fabric.

------Taciturnum Liris ad amnem
Ventum erat, hic captus Laurentis amore Maricæ,
Spumea lambit adhuc dilectæ littora Nymphæ,
Néve putes veteris flammam ceſſiſſe furoris,
Nunc quoq; ſulphureâ lentus palleſcit arena.

Hodie Italis *Garilano dicitur.*

ORAXUS.

Oraxi fontes feruntur eſſe in Albania admodum ſalubres oculorum lippitudini, & corrupto cerebro medentes, quod etiam ſequentia comprobant carmina:

Hinc via nos albæ telluris nomine colles
Adduxit, loca flammivomis exeſa caminis.
Valle ſub hac ſulphur fons atq; bitumen anhelat.
Non procul inde etiam fontes memorantur Oraxi,
Affectis medicina oculis, medicina cerebro.

VULSINIUS LACUS.

Est lacus Thuſciæ, qui nomen à Vulſinia urbe, cui adjacet, accepit, optimos habens piſces, in ejus oſtio ſita eſt urbs Martha, & vetus civitas Thuſcane, poſt excidium Trojanum ab Aſcanio condita.

Georg. Fabric.

Inde lacum, cujus Vulſinia littore quondam
Bis ſex Tyrrhenas inter caput extulit urbes,
Piſciferum atq; oleis, circundata pinguibus arva,
Et pendentis aquæ *ſervantem nomina terram*
Tranſimus.

BLAN-

BLANDVS.

ES T fluvius juxta urbem Senam, cujus venæ intra terram ſunt calidæ, nervis & cerebro medentes.

—Altam Senæ ſuperavimus urbem, G.Fabricius.
Delitias Italum, cui flavis Blandus arenis
Defluit atq; rigat ſuppoſta roſoria colli.
Cui calidæ manant venæ tellure ſub ima
Non Apono, Euganea qui ferret valle, minores
Uſibus, inprimis cerebro nervisq; ſalubres.

ELSA.

ES T Italiæ amnis, quem Arnus fluvius excipit, quicquid in illum fuerit conjectum, illud in cortice vel extremitate lapideſcit, veluti aſſerit in appoſito carmine *Georg. Fabric.*

Certaldum atq; Arni conſortem fluminis Elſam
Linquentes, Elſam *quæ obducit cortice ſaxi,*
Quidquid apud fontem in liquidas projeceris undas,
Hinc ſine labe fluit, peregrinæq; inſcia lymphæ,
Excipitur læti cupidis amplexibus Arni.

RHENVS.

ES T fluvius Italiæ, urbem Bononiam influens, hic fluvius quamvis non admodum ſit latus, ut penè de hac ad illam ripam quis tranſilire poſſit, attamen navigationi admodum utilis eſt. Ego cùm aliquando Ferrara Bononiam per hunc fluvium navigarem, quater incidi in ſcopulos, qui magnas efficiunt cataractas, ita, ut navis aliqua haud curſu pergere poſſit, niſi ſingulare prius adhibeatur artificium, dum nimirum naves prius in alveo fluminis intra altos muros includuntur, ac aquæ tamdiu intra hos muros aſcendunt, donec altitudine ſua ſcopulos adæquent, & ſic curſum ſuum perficiat navigatio.

Et per Felſineam placidus qui labitur urbem, G. Fabricius.
Feſſos lavit equos illimi flumine Rhenus.

ÆSARUS.

EST Brutiorum, ſive Calabriæ inferioris fluvius.

Georg. Fabric. *Æſarus hinc vaſto per cautos murmure labens*
Præteritus, cupidiq́ ruentes montibus amnes.

RUBICON.

EST amnis Italiæ, qui Italiam à Gallia togata diſterminat, ex Alpibus promanans, & exinde inter urbem Ravennam & Ariminum. Meminit ejus *Claudianus in 6. conſulatu Honorii*: *Plinius* eum in octava Italiæ regione collocat. *Rubicon* videtur dici, quòd ſit rubicundus, ut in hiſce verſibus innuit *Lucanus lib. 1. de bello civil.*

Fonte cadit modico, parvisq́ impellitur undis
Puniceus Rubicon, cùm fervida canduit æſtas,
Perq́ imas ſerpit valles, & Gallica certus
Limes ab Auſoniis diſterminat arva colonis.

ATHAMAS.

ATHAMAS fluvius eſt, quem tactu ſuo certo tempore ligna incendere author eſt *Ovidius*, quando canit:

Admotis Athamantis aquis incendere lignum
Narratur, minimos cùm luna receſſit in orbes.

CREMERA.

EST fluvius Italiæ, ad quem ultra trecenti de Fabiorum familia nati à Vincentibus fuêre profligati.

Ovid. 2. Faſt. *Ut celeri paſſu* Cremeram *tenuêre capacem,*
Turbidus hybernis ille fluebat aquis.

APONUS.

EST fons in agro Venetiano, Patavio vicinus, calidis aquis fluens, ſi dictus à privativa particula ἀ, & voce πόνος, quaſi ſine labore aut dolore ſanitatem procreans.

Euga

Euganeo ſi vera fides memorantibus augur, Lucanus lib. 6.
Colle ſedens Aponus *terris ubi fumifer exit,*
Atq; Antenorei diſpergitur unda Timavi.
——Calidusq; Aponus, *gelidusq; Timavus* Petrarcha.
Jam ſpaciis æquis aberant.
Quod nullos ægros Aponi *luſtrarier undis* P. Meliſſus.
Cernimus, Euganeo non procul à nemore.
Diſſuadentum operæ blateronum accepta ferenda eſt
Hæc fuga, virtutem fontis ut ante negant.
Nimirum flavo multum decederet auro,
Si thermas peteret plurimus æger opem.
Ut ſit avara manus, tu prodige, non minus undæ,
Uſq; ſalutarem fundis amœnus aquam.
Mirantur ſcatebras, veteresq; noviq; coloni,
Ipſeq; Nympharum Najadumq; chorus.
Exclamanti aqua plus Aponi *potis unica & una,*
Cunctæ cunctorum quàm blateronum Apinæ.

AMSANCTUS.

AMSANCTUS eſt lacus Italiæ, ſulphureas & peſtilentes habens aquas, undiq; ſylvis munitus & anguſtiis, ut accedi ad eum facile non poſſit, partim propter viæ anguſtiam, partim propter fœtorem triſtiſſimum illinc exhalantem. Ubi autem & in qua Italiæ regione ſit ſitus, authores variant, *Cic. lib. 1. divinat.* in Hirpinis illum collocat, alii in Lucania, donatus ad amnem *Calorem*, qui Samnitas interſecat.

Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis Virg. lib. 7.
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles denſis hunc frondibus artum
Urget utrinq; latus nemoris, medioq; fragoſus
Dat ſonitum ſaxis & torto vortice torrens.
Hic ſpecus horrendum & ſævi ſpiracula ditis
Monſtrantur, ruptoq; ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces, queis condita Erynnis
Inviſum numen terras cœlumq; levabat.

Nec minus interea extremam Saturnia bello
Imponit regina manum, &c.
Simplicibus curantur aquis, obnoxia morbo,
Cum gravis illorum corpora languor habet.

ÆSIS.

ÆSIS eſt amnis Italiæ, in Umbria inter Anconem & Senogalliam in Adriam ſe exonerans. Meminit ejus *Ptolemæus in deſcriptione Italiæ, & Plinius lib.3.c.13.& Strabo lib.5.* Hoc nomine in eadem regione Ptolemæus ponit oppidum, quod Strabo appellat *Æſium.* Verba Plinii de hoc fluvio hæc ſunt: *Umbrorum gens Italiæ antiquiſſima exiſtimatur, ut quos Umbrios à Græcis putent dictos, quòd in inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. Trecenta eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur: nunc in ora flumen Æſis, Senogallia, Metaurus fluvius.*

Hugo Favolius.

Et qua vicinæ quondam cognominis urbi,
Umbrorum fines cultiſſimaq; arva pererrans
Æſius, Hadriacis tandem confunditur undis.

FLUVII PROMISCUE POSITI.

AXIUS, vulgò VANDARI.

AXIUS ſive *Axus* eſt Macedoniæ fluvius, qui in Thermacium ſinum ſe exonerat, vel, *ut Carolus Stephanus ait,* fluvius Paphlagonum, qui per Mygdoniam fluit: pecudem inde potantem nigram reddit, natura ab Haliacmone diverſo, qui à pecudibus potus velleribus nitorem inducit.

Sannazarius.

Qui Macedum per ſaxa ruit torrentibus undis,
Axius.

IBERUS, vulgò EBROEX.

HISPANIÆ fluvius maximus, cujus ortus eſt in Cantabris. *Gemma Phryſius* ait, in Vindio monte, haud procul ab oppido Juliobrica, donec quadringenta millia paſſuum fluens, à mari Balearico abſorbetur,

eum

ẽum à Rege *Ibero* ſic dictum putant, ab eoq; tota Hiſpania Iberia fuit Græcis appellata, *Plin.lib.6.c.10.*

-----Præcipiti curſu pertranſit Iberus, Ioh.Honterus.
Qui per Navarram, Tarraconenſia rura
Obliquus fugiens, pelagi conjungitur undis.
Quiq; ſuo terras inſignit nomine Iberus. Sannazarius.

INACHUS.

EST fluvius in latere exortivo Peloponneſi, cujus fons eſt in Stymphalo monte, per agrum Argivum in ſinũm Argolicum illabens. *Strabo lib.8. refert*, fluvium *Inachum* labi inter ſaxoſas convalles, & oriri ex Lycio ad Cynuriam montem Arcadiæ. Fuit etiam *Inachus* Rex Argiorum, à quo hic fluvius nomẽ ſortitur, hic *Inachus* fuit pater Jus, quem Jupiter in vaccam mutavit.

-----Multa qua pronus arena Laur.Gambara.
In pelagi tumidas raptim fluit Inachus *undas.*

TAGUS.

FLuvius eſt Hiſpaniæ, in Luſitania, vulgò *Tajo* dictus, quem auream arenam trahere referunt *Plin. lib.3. c.3.* quin & ramenta aurea fertur volviſſe. Circa hunc fluvium, ait Plinius, equæ flanti Favonio obverſæ animalem ſpiritum concipiunt, equosq; gignunt perniciosiſſimos, qui tamen tertium vitæ annum non excedunt.

Epith. *Aurifer, auricomus, auriflnus, metallifer, Heſperus.*

Auratas copia fluvius qui fundit arenas Neofanius.
Auro permixtas, & flumina operta metallo
Volvit & exornat theſauros onere magnos.
Haud procul auratis populos ubi ditat arenis, Petr.Angelius.
Et ſecum vitreas defert Tagus *impiger undas.*
Hermus & Heſperio qui ſonat orbe Tagus. Martialis.
In mare proripitur Tagus *auricoloribus undis.* Mantuanus.

ACHE-

ACHELOVS.

FLuvius eſt Græciæ, qui à Pindo oritur, Ætoliam ab Acarnania dividens, olim *Thoas* appellatus: hoc nomen à veteribus pro quavis aqua per excellentiam, quod primus poſt diluvium terram erupit, uſurpatum fuit.

Epith. *Calydonius, Naupactæus, Ætolus, Acarnanus.*

Dionyſ. Afer. *Ætolæ gentis ſunt belli laude potentes*
Campi, quos medios Acheloia perſecat unda,
Et mare Trinacrium perrumpit Echinadas intra.
Statius. *Turbidus objectas Achelous Echinadas exit.*
Propertius. *Nam rurſus licet Ætoli referas Acheloi*
Fluxerit & magno fractus amore liquor.

BOETIS.

ESt Bœtis, Betis, Bethis, aut Betys Hiſpaniæ fluvius, à quo Bœtica Hiſpaniæ regio dicta eſt, quæ aliâs ab incolis *Turdetana* appellatur. Hic ex Tarraconenſis agri finibus labens, Beticamq; mediam influens, tandem non procul à Gadibus, mari Heſperio ſe miſcet.

Bœtis oliviferâ crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

DVRIAS.

ESt Hiſpaniæ fluvius, ad latus occidentale, *de quo Strabo ſcribit lib. 3* quòd apud Carpetanos ad Aquilonem habitent Vetiones & Vaccæi, per quos labatur Durias, & ad Conciam Vaccæorum urbem tranſeat. Huic in allegato carmine *Caſparus Rudolphus* adjungit alium fluvium *Piſvergam*, qui huic ſeſe fluxu admiſcet. Eſt etiam alius hujus nominis fluvius, cujus idem *Strabo* meminit *lib. 4.* & de eo ſcribit, quòd ſeſe Pado immiſceat per Salaſſos intra Alpes ſeſe Galliæ immiſcens. *Plinius etiam lib. 3. c. 6. Durias* duos ex Apennino oriri, & Padum ingredi commemorat. Idem alium ejuſdem nominis *lib. 4. c. 14.* commemorat, qui in finibus Germaniæ Suevos à Carnutis dividat.

Caſp. Rudolph. Sileſ. *Eſt locus Heſperia in magna, duo flumina verſa*

In Zephyros medium perfundunt eminus, alter
Durias in lævum fluxit latus, alter eodem
Nomen in amne minor curſu Piſverga peracto
Exuit inſignis poſita, ſed Pintia *quondam*
Dictus avis.

STRYMON.

STRYMON eſt fluvius Thraciæ, à quo apud Poëtas Thraces ſæpiſſimè *Strymonii* appellantur. Manat autem ex Æmo monte, ac Thraciam à Macedonia diſcriminat, ad quem Orpheum frequenter conſediſſe, & dulciſſimo lyræ cantu feras congregaſſe Poëtæ fingunt, juxta Amphipolin in maris Ægei ſinum influit.

——*Rapidis hinc volvitur undis*
Strymon, & Amathiæ felices terminat oras, Hugo Favolius.
Hic ſub frondoſa maculoſo corpore tigres,
Orphea mulcentum & torvos cum matre leones
Rupe ferunt ſeptem fleviſſe ex ordine menſes,
Euridicen nigri direptam lege tyranni.

NESTUS.

EST amnis Thraciæ, ex Hœmo monte profluens, Abderam urbem alluens, cujus oſtium eſt non longè à Dyrrachio, unde *Bapt. Mant.*
Strymonius meminit Neſtus, *ſcit Biſtonis unda.*
Inde etiam celeres in paſcua læta venimus, Hugo Favolius.
Qua Thracum per agros torquet vaga cœrula Neſtus,
Neſtus *qui fulvis ſtabula alta leonibus olim*
Præbuit, & rabidis villis horrentibus urſis.

HEBRUS.

FLUVIUS eſt Thraciæ, cujus origo patet è monte *Rhodope*, & poſtmodum in mari Ægeo abſorbetur, dicitur etiam *Oeagrius*, propterea quòd Poëtæ fabulantur, caput Orphei in illum conjectum eſſe, poſtquam à Ciconibus interemptus eſſet.

Virgilius. *Tum quoq; marmorea caput à cervice revulſum;*
Gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus,
Volveret.

Hugo Favolius. *Hinc Ciconum terras, rapidis qua fluctibus* Hebrus
Labitur, & ſiccas undis humectat arenas.

BARGVS.

BARGUS *ſecundum Plin. lib. 4. c. 11.* eſt fluvius Thraciæ, in Hebrum delabens, à quo denominantur Barguſii populi, ad quem Oreſtes urbem à ſe Oreſten dictam olim condidit.

Hugo Favol. *Jam qua curvatas ſinuatis flexibus ultrò*
Obliquat ripas per ſaxa revulſa volutus
Oeagrius Bargus, ubi turribus ampla ſuperbis,
Et portis munita novis & mœnibus altis
Urbs erat, hanc olim furiis agitatus Oreſtes
Condidit.

ARZVS.

FLUVIUS Thraciæ, qui ſe in Propontidem exonerat.

Hugo Favol. *Tumq; Propontiacis quà commiſcetur in undis,*
Flexibus obliquans curſum Rhodopejus Arzus.

ATHYRAS, vel ATHRYS.

ATHYRAS eſt itidem Thraciæ amnis, qui Propontidem ingreditur juxta Bizantium.

Tendimus immodicis Atyras quà volvitur ingens,
Fluctibus approperans turbare Propontidis undas.

AVFIDVS.

APULIÆ fluvius, Cannas & Canuſinam urbem alluens, ex montibus Hirpinis ſcaturiens, & Adriam influens: *Strabo* per ph *Auphidus* ſcribit, & de eo memorat, quòd Taracinæ, antea Thrachinæ dictæ, ingens palus objecta ſit, quam duo amnes efficiant, è quibus majorem Auphidum

phidum appellant, quodq; eo in loco mari adjungatur via Appia, Roma Brunduſium ducens.

Parte ſed à læva piſcoſi mœnia Bari
Linquimus, atq; maris criſpantia flamine terga
Sulcamus, violens & quà ruit Aufidus undis
Fatales Cannas Canuſinaq; mœnia lambens. Hugo Favol.

ARRABO.

FLUMEN Hungariæ, urbem Scaurinum præterfluens, & in Iſtrum ſeu Danubium ſe exonerans.

Arrabo quà magnum parvus ſe fundit in Iſtrum,
Cujus & in rapidis nomina perdit aquis.

AMPHRYSUS.

AMPHRYSUS, qui etiam *Ambryſus* dicitur, eſt Græciæ in Theſſalia fluvius, ad quem Apollo olim Regis Admeti armenta pavit, unde *Lucanus lib 6.*

——*Et flumina puro*
Irrigat Amphryſus *famulantis paſcua Phœbi.*
Aut Amphryſiaco paſtor de gramine carpſi. Stat.1.Sylv.

Eſt etiam Amphryſus Phrygiæ quidam amnis, *ut tradit Plin. lib.3. 2.* qui mulieres reddit ſteriles.

ELORUS.

ELORUS eſt amnis inſulæ Siciliæ, ad urbem ejuſdem nominis, quæ adjacet Pachyno promontorio. De hoc fluvio tradit *Plin. lib.32. c.2.* quòd Nili inſtar inundatione ſua agros fœcundet.

Sidonius Drepane atq; unda clamoſus Elorus. Silius Ital.
Exupero præpingue ſolum ſtagnantis Elori. Virg.lib.3.

ENIPEUS.

ENIPEUS eſt fluvius Græciæ in Theſſalia, campos irrigans Pharſalicos, juxta quem Cæſar vicit Pompejum.

Lucan.lib.7. *Sanguine Romano quam turbidus ibit* Enipeus.

Virg.l.4.Georg. *Spectabat diverſa locis Phaſimq́; Lycumq́;,*

Et caput, unde altum primum ſe erumpit Enipeus.

Primùm fluvius hic lentè fluit, donec Apidano junctus fit curſu velociſſimus, quod idem innuit hiſce:

——*Nunquamq́; celer niſi mixtus Enipeus.*

Eſt etiam *alius* ejuſdem nominis *Elidis fluvius*, in Alpheum ſe exonerans, alio nomine *Barrichius* dictus, ut *Strabo lib.8.* author eſt.

ÆSOPVS.

Æſopus eſt fluvius, qui ſecundum Plinium Zeliam præterlabitur. Fuit etiam hujus nominis Philoſophus clariſſimus è Phrygia oriundus, conditione ſervus, qui vixit tempore Crœſi, Lydorum Regis, cui etiam ſuas fabulas dicavit. Item *Æſopus tragœdus* Ciceroni familiaris, cujus meminit *7.Epiſt famil.*

Eobanus. *Pulcher ubi Æſopus Pareoten Abarniadenq́;*

Frugiferas terras ſplendentibus alluit undis.

TEMBRIVS.

Eſt fluvius juxta Pontum, cujus Orpheus meminit in Argonauticis, quem locum *Eobanus Heſſus* ſic vertit:

Hinc procul in longum tractæ Tyneidos arva,

Tembrius irriguis gelidus facit humida ripis,

Sangarius ſubit hinc Euxini littora pulſans.

PARTHENIVS.

Eſt fluvius mediam Amaſtrinorum urbem dividens, ſic dictus à virgine, quæ Græcis παρθένος dicitur, vel quòd Diana crebrò illic venationi indulgeret, vel quòd placido puellariq́; gradu flueret, vel quòd virgo Palætini Regis filia in eo fuerit ſubmerſa.

Eob. Heſſus. *Parthenium ipſe regens, Argô direxit in amnem,*

Incola quem nitidis ſplendentem dicit ab undis.

ACHERON.

EST Epiri fluvius, juxta oppidum Pandoſiam, ex Acheruſia palude Theſprotiæ profluens, & tandem multis amnibus auctus, in ſinum Ambracium ſe exonerans. Poëtæ fingunt eſſe fluvium infernalem, qui defunctorum animas excipiat: ſitq; dictus à privativa particula ἀ & χαίρειν gaudere, quaſi expers gaudii, vel ἀπὸ τοῦ ῥεῖν & ἄχος, id eſt, dolor: ſcribit Pauſanias in Atticis, quòd inſuaviſſima hujus fluvii aqua fuerit.

Qua brevis Epiri per roſcida prata volutus, Hugo Favolius.
Grandiaq; horriſono devolvens ſaxa rotatu,
Hadriacis Acheron *vix tandem immergitur undis.*
**Digreſſi ſcopulos & littora pulchra videmus,*
Vorticibus fluvius decurrens, unde profundis
Aureus è gelidis Acheron *perlabitur oris.*
Hunc primum vitreis currentem interſecat undis
Nigra palus, raucoq; ſonant hîc murmure ripæ.

DRINIUS.

EST fluvius Græciæ, in mare Ionium ſe exonerans.

Pinguia quaq; ſecat nitidis argenteus undis, Favolius.
Paſcua, tardigrado delabens agmine Drinus.
Nam licet ipſe ſuos geminis è fontibus ortus
Deducat, liquidis nihilò magis illius undis
Altius Ionii maris intumuere procellas.

GRANICUS.

GRANICUS apud Ptolemæum eſt fluvius minoris Miſiæ, in valle montis Idæ ſcaturiens, inter Priapum deinde & Eſapum in Propontidem fluens, ad quem Alexander Magnus Principes Darii Regis maxima clade ſuperavit, *ut teſtatur Diodorus Siculus lib. 17.* prioribus aſtipulantur, quæ in ſequentibus canit *Hugo Favolius*:

Granicus hîc etiam ſub aquoſæ vallibus Idæ,
Excipit exiguis primos è fontibus ortus:

Deinde pererratis Myſorum finibus, idem
Rurſus & anguiferi Parii prope mœnia leni
Agmine delabens, per aperta uligine pingui
Arva Propontiacis tandem confunditur undis.

TRITON.

EST fluvius qui oritur prope Alalcomenas in Bœotica, ad quem Pallas eſt nata & educata, ob quam cauſam apud Poëtas ſæpè Tritonis audit. Juxta hunc fingunt Poëtæ fuiſſe fluvium Lethen, ſic dictum, quòd ante factorum oblivionem inducat bibentibus. Dictum vult hunc fluvium in appoſito carmine Lucanus à *Tritone*, qui fuit Neptuni tubicen biformis, partim hominem, partim cete referens.

Lucanus.

Torpentem Tritonos adit illæſa paludem,
Hanc (ut fama) Deus, quem toto littore Pontus
Audit ventoſa perflantem littora concha,
Hanc & Pallas amat, patrioq; è vertice nata,
Terrarum primam Libyen (nam proxima cœlo eſt,
Ut probat ipſe calor) tetigit, ſtagniq; quieta
Vultus vidit aqua, poſuitq; in margine plantas,
Et ſe dilecta Tritonida dixit ab unda.
Quam juxta Lethes tacitus prælabitur amnis,
Infernis (ut fama) trahens oblivia venis,
Atq; - - - quondam tutela draconis
Heſperidum pauper ſpoliatis frondibus hortus.

MARSYAS, MARSYA.

EST Aſiæ minoris fluvius, Apamiam alluens. Huic originem dediſſe Nympharum & Satyrarum lachrymas, Marſiam tibicinem Phrygium deflentium, olim fabulati ſunt Poëtæ: unde *Ovid. 5. Metam.*

Illum ruricolæ, ſylvarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoq; clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quiſquis montibus illis,
Lanigerosq; greges armentaq; bucera pavit,

Fertilis

Fertilis immaduit, madefactaq́, terra caducas
Concepit lachrymas, ac venis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquas vacuas emiſit in auras,
Inde petens rapidum ripis declivibus æquor
Marſya nomen habet, Phrygiæ liquidiſſimus amnis.

CALLIRHOE.

FLUVIUS Atticæ, novem habens capita: unde *Statius 12.Thebaid.*

Et quos Callirhoe novies errantibus undis
Implicat.

PHOEMON.

PHŒMON eſt lacus Arcadiæ, cujus aqua noctu eſt pernicioſa, at interdiu ſalubris, ut apparet ex ſequentibus *Ovidii 15. Meta.* verſibus:

Eſt lacus Arcadiæ, Phœmon *dixere priores,*
Ambiguis ſuſpectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, ſine noxa luce bibuntur.

TYRA.

TYRA, qui & *Tyras* dicitur, eſt fluvius ſub Boriſthene, qui Dacos dirimit à Sarmatis, & ſeſe apud oſtia Danubii in mare Euxinum exonerat: hinc *Ovid. 4. de Pont.*

Partheniusq́, rapax & volvens ſaxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.

ANAURUS.

ANAURUS eſt Theſſaliæ fluvius, ſic dictus quaſi abſq; aura, nihil enim auræ vel nebulæ de ſe mittit. Ejus ſcaturigo eſt in Pelio monte.

Quiq́, nec humentes nebulas, nec rore madentem Lucretius.
Aëra, nec tenues ventos ſuſpirat Anaurus.

CRA-

CRATHIS.

EST fluvius Achajæ, qui, ut aſſerit *Strabo*, multis medetur morbis. Hujus etiam aquis capillos flaveſcere, & pecora in hoc abluta albeſcere tradit *Ovid.15.Metam.*

Crathis, & hinc Sybaris noſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt auroq; capillos.

GALLUS.

GALLUS eſt fluvius Phrygię, à quo Sacerdotes Cybeles, alioqui Corybantes dicti, *Galli* dicuntur, propterea quòd ex hoc fluvio bibentes (ad quem ſacra Deæ Cybeles faciebant) tanto furore corripiebantur, ut ſibi virilia amputarent, à quo facto Semiviri etiam dicebantur, *Plin.lib.11.c.49.& lib.35.c.12.*

Ovid.4. Faſt.
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Lucanus lib.1.
——Crinemq; rotantes
Sanguineum populis ulularunt triſtia Galli.
Ovidius.
Cur igitur Gallos qui ſe excidere vocamus?
Cum tantum à Phrygica Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasq; Celœnas,
Amnis it inſana nomine Gallus *aqua.*
Qui bibit inde furit, procul hinc diſcedite queis eſt
Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.

LYNCESTUS.

EST fons acidulus Paphlagoniæ, nõ ſecus ac vinum bibentes, ebrios efficiens, unde *Ovid.15.Metam.*

Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis,
Quem quicunq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat quàm ſi mera vina bibiſſet.

(*)

COSMO-

COSMOGRAPHIÆ METRICÆ LIBER SEXTUS.

Orographiam, *hoc eſt, Montium deſcriptionem continens.*

INDEX MONTIUM IN HOC LIBRO deſcriptorum.

Mons.	*Ætna.*	*Orbelus.*	*D. Benedicti.*
Collis.	*Columna Herculis.*	*Aulon.*	*Carpathus.*
Vallis.	*Pyrenæi montes.*	*Garganus.*	*Bructerus.*
Hybla.	*Carambis.*	*Veſevus.*	*Edon.*
Caucaſus.	*Albanus.*	*Brennerus.*	*Exquiliæ.*
Taurus.	*Brutius.*	*Bernhardinus.*	*Parnaſſus.*
Æmus.	*Pelorus.*	*Argentarius.*	*Hebrus.*
Rhiphæi montes.	*Montes Oenipontici.*	*Puteolanus.*	*7. montes Romani.*
Ida.	*Miſenus.*	*Leucogæi colles.*	*Phanæus.*
Apenninus.	*Goſus.*	*Mardeccius.*	*Caphareus.*
Alpes.	Der Horſelberg.	*Adula.*	*Cacius.*

MONS.

EPITH. *Viridis, abruptus, anhelus, pruinoſus, herboſus, cavernoſus, altus, præceps, albicomus, apricus, tetricus, dumoſus, nebuloſus, obſcurus, invius, confragoſus, ſupinus, ſcopuloſus, exeſus, durus, inacceſſus, devexus, præruptus, ſaxeus, umbrifer, nubifer, ætherius, nivoſus, adeſus, procerus, nymboſus, rigidus, intonſus, excelſus, frondoſus, floridus, incultus, ſublimis, aſper, clivoſus, arduus, cavus, lauricomus, gelidus, lapidoſus, ingens.*

Ovidius. *Mons ubi verticibus petit arduus aſtra duobus.*

Tibullus. *Æthereo contingens vertice nubes.*

** Mons erat aſcenſu dubius multiq; laboris.*

**------Caput inter nubila condens.*

**------Qui ſuperas ſe tollit ad auras.*

Mons dictus eſt ab eminendo, unde quicquid eminet, mons dici poſſet, velut etiam Virgilius aquis hanc vocem attribuit in hiſce:

------Præruptus aquæ mons.

Bartolus per notationem à contrariis à *movendo*, quaſi minimè moveatur, dictum putat: at notatio illa, quod pace tanti viri dixerim, minimè quadrat.

Hugo Favolius.

Quà ſe oſtentat iter directo limite, multum
Acclivis ſcopulus, celſo qui vertice nubes
Fulcit, & aëreas ſurſum ſe tollit in auras,
Protinus occurrit, primus labor urbe profectis,
Non tamen exiguus nobis ſubeuntibus horror.
Hoc pariter vitæ magno diſcrimine noſtræ,
Cornipedumq; monet nobis aſcitus, iniqui
Tramitis & ductor, ſimul interpresq; futurus.
Sollicitis inſtare viam, & ſuperanda labore
Ardua præcipitis montis juga; ſeq; futurum,
Prævia qui nobis figat veſtigia primùm,
Anguſto qua calle per ardua dira receſſu,
Perpetuò circum ſtrictiſſima ſemita ducit.
Talia jactantem per devia & aſpera ſaxis,
Pérq; fatiſcentum pluvia, ventoq; viarum
Lubrica, ductorem pedetentim pone ſequentes,
Alta ſalebroſo petimus faſtigia clivo,
Oſtentatq; procul trepidantibus undiq; rupis
Exeſas cautes, avulſaq; ſaxa, ruinam
Quæ rupta circum tota compage minantur.
Saxa viatorum facile oppreſſura cohortem.
Nam quoties monti volventior incidit Eurus,
Horrificansq; Aquilo, aut commiſtus grandine nimbus
Ilicet ingenti ſolidis avulſa tumultu
Saxa rotant, rapidoq; à ſummo vertice lapſu

Abruptim, in præceps cava per declivia in æquor
Undiſonum horrenti ceu turbine, devolvuntur
Cum ſcopulis ſylvæ, divulſaq; viſcera montis.
Intremit omne ſolum, hîc montis commota repentè
Fundamenta quati, totumq; à ſedibus orbem
Convelli, aut volvi cœli per inane rotatu,
Aut montes ipſos credas ſub ſidere in ima
Tartara, & immani demergi cuncta barathro,
Uſq; adeò horrendo, miſcentur cuncta fragore.
Dum ſic commoti ſublimem ſcandere montem
Pergimus, hoc ipſo noſtro duce & auſpice freti,
Et ſtadia à tergis aliquot jam liquimus, ecce
Jam nunc præcipiti ſe tramite tollit in altum
Alta crepido, pedes vix uſquam lata quaternos,
Per fragiles ſcopulos, per ſaxa minantia caſum,
Perq; viæ (horrendum) declivia lubrica, ſenſim
Namq; procellarum, & ventorum flumen, & æſtus
Aſſiduus, pluviæq; fluor declivis, arenas
Atterit, & ſolido ſecum de limite vellit.
Hic dux ipſe viæ greſſu titubante præibat:
Nec ſibi fidenti figens veſtigia planta,
Perplexum per iter tandem pervadit, & omnes
Exuperat caſus, atq; arce potitur anhelus.
At verò nobis, tanto in diſcrimine vitæ,
Rupe ſub adverſa dudum cunctantibus, illic
Exoritur major metus, & formido, timorq;
Pallidus, atq; ingens ſimul omnibus ingruit horror.
Vix jam ſtare gradu & monti confidere quiſquam
Audet, & incertæ veſtigia figere terræ.
Sub pedibus paſſim findi, inſidumq; labare
Omne ſolum, jam jam ruituraq; ſaxa timentur.
Nec quiſquam numero ex omni, cœtuq; frequenti,
Audet in abrupti titubato margine montis
Conſiſtens, ſeu nixus equo, ſeu poplite fixus,
Subjectum in terræ dejicere lumina hiatum,
Sicq; diu miſeri, dubii, incertiq; malorum.

Quidve etiam hîc arctis reſtet in rebus agendum,
Hæremus, nec enim fuga jam ſuper ulla pericli eſt,
Nec revocare gradum, verſiſq; reflectere habenis
Fas eſt cornipedes, alio nec tramite, nec ſpes
Poſſe magis tuta deduci ambage viarum.
Sed ſimul ac comitum, & ſociorum ponè ſequentum,
Audacis facti temerarius unus & alter,
Degenerem excuſſere animum, mentiſq; ſtuporem,
Ilicet indecori pulſa formidine cuncti
Conſequimur, animiſq; ingentibus ardua tandem
Rupis inacceſſæ faſtigia prendimus omnes.
Nunc hilares, tuta nunc demum ſede recepti,
Aërium montem, ſubjectaq; montibus arva
Luſtramus, validis & inhoſpita ſaxa colonis.

Lucanus. *Attollunt campo geminæ juga ſaxea rupes*
Valle cava media, tellus hinc ardua celſos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ.
**Nullus adhuc uſquam mons eſt ſine valle repertus,*
Qui quò celſior, hoc illa profunda magis.

Fr.Petrarcha. *Aſpice ſupremo tangentem vertice montem*
Nubila, tum gravida fontes tellure crepantes.
Aſpice præruptum, ſcopulis extantibus altè,
Ire ſub aſtra jugum.

Mantuanus. *Arduus attollens vicina cacumina cœlo.*

Buchananus. *Occiduum Solem mons condens vertice ſummus.*
**Lambentis cœlum montis ſublime cacumen.*

Fracaſtorius. *Mons ingens ſublime caput ſuper omnia tollens*
Culmina, ſidereum qui vertice tangit Olympum.

Corteſius. *——Et inexpugnabile dorſum*
Humano qua preſſa pede veſtigia non ſunt.

COLLIS, TUMULUS.

EPITHETA: *Curvus, umbroſus, celſus, dumoſus, apricus, apertus, patulus, ſupinus, ſpacioſus, viridis, editus, herbifer, florifer, fœcundus, tumi-*

umidus, cedrifer, vitifer, oliver, florens, viridans, acclivus, ſalebroſus, amœnus, vernus, prominens, virens, viteus.

Collis qui è tumulis ſubjectam deſpicit urbem, Friſchlinus.
Claudit utrinq; ſalix illam virgultaq; lenta,
Viminaq; & gravida pendentes arbore fructus.
-----Acclivis per muta ſilentia trames Ovidius.
Arduus obſcurus, caligine denſus opaca
Collis erat, collemq; ſuper planiſſima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
Cediferi colles, & amœni collibus horti. Tit. Stroza.
Formoſi colles, & Nymphis cognita rura. Bapt. Amalth.
Hic quoq; ad Æſopi ſacra adjacet oſtia collis, Hugo Favolius.
Conſitus innumeris piceis viridiq; cupreſſo,
Semper ubi frondes platanus genialis opacas
Explicat, atq; umbra feſſis ſuccurrit amica,
Et ſpargit gratum ceſpes Thymbræus odorem.

VALLIS.

VALLIS eſt planities duobus montium lateribus incluſa, ſic dicta, quòd utrinq; quaſi montibus valletur: à valle dicta eſt *Vallonia* Dea, quæ vallibus præſidet.

Ante oculis non viſa meis ſalve inclyta vallis, Eobanus.
Quæ patris à Mariæ nomine nomen habes.
Salve iterum totum famâ vulgata per orbem,
Quæ gremiò largus ubere fundis opes.
Sæpè ſalutatam cupii te, ſæpè volebam
Munera fortunæ tanta videre tuæ.
Tunc etiam cùm me Pegneſidos ora foveret
Urbis, eram famæ lætus honore tuæ.
Nunc mihi te propter Thuringi ab littore Hieræ,
Trita bis undenis millibus iſta via eſt.
Quos tamen hic generer genios, quæ numina, certum eſt
Plenum propitii numinis eſſe locum.
Frivola mentita eſt locupletem fabula Plutum,
Multa beatrici munera ferre manu.

Deſinite ô miſeri cœco dare numina divo,
Cuncta videns oculis, hæc loca numen habet.
Vallibus ô ſalve felicior omnibus, illo
Quem colis, & faſſo fortiter ore doces.
Sic age, perge alacris, Chriſto duce, perge fateri
Qua ſine non alia eſt, quæ ſit habenda fides.
Has utinam grates potuiſſem montibus Annæ
Dicere, laus illis plena futura fuit.
Me quoq; fer grata tibi carmina voce canentem,
Vallibus Idæis vallis amabilior.
Et ſi ſcripta ferant alii meliora Poëtæ,
Nec tantum ſudet Pieris una tibi.
Me tamen hæc humili fer ludicra dicere verſu,
Quæ cecini vero laudis amore tuæ.
Sic tibi larga fluat melioris vena metalli,
Sic opibus cedant Lydia regna tuis.

HYBLA.

HYBLA, *Hyble & Hybles*, eſt mons inſulæ Italiæ adjacentis, quæ di-citur Sicilia, thymo, apibus & ſalice abundans. Nomen ſortitus e[ſt] ab oppido *Hybla*, quod ab *Hyblone* quodam Rege conditum exiſtiman[t]. At *Strabo* oppidum illud à Dorienſibus fuiſſe extructum arbitratur. O-lim etiam mons hic *Megara* appellatus fuit.

Epitheta: *Trinacris, Sicula, mellifera, Sicanis, florida, viridis, her-boſa, amœna, graminea.*

Martialis. *Florida per varios ut pingitur* Hybla *colores.*
Ovidius. *Altaq; quàm multis floreat* Hybla *thymis.*
Idem. *Et careat dulci Trinacris* Hybla *thymo.*
Idem. *Nam neq; quot flores Sicula naſcuntur in* Hybla.
Auſonius. *Quales floricoma flores naſcuntur in* Hybla,
Sicanii croceæ deſcendant montibus Hyblæ.

CAUCASUS.

MONS eſt in ſeptentrionali Aſię tractu, ſive Scythia, altiſſimus, mul-tis ſcopulis obductus, perpetuis rigens nivibus, abundans arbori-

bus & vulturibus, Indiam à Scythia dirimens. Hunc ferunt tantæ altitu-dinis eſſe, ut in eo aſtra majora viſantur, atq; ortus atq; occaſus illorum bene perſpici poſſint. Atq; hinc eſt, quòd Scythæ illius montis accolæ Aſtronomiæ peritiſſimi olim fuerint habiti. Hic mons eſt pars montis *Tauri*, unde fit, ut totus *Taurus* Caucaſi nomine aliquando ponatur per Synecdochen partis pro toto. *Philoſtratus lib. 2. Caucaſus,* inquit, *Mediam atq; Indiam terminans, in mare rubrum altero cubitu deſcendit.* De Caucaſo præterea tradunt Hiſtoriographi, quòd veluti in ramos bra-chiatus continuis montium jugis, & interruptarum vallium anguſtiis complectatur Iberiam, Albaniam, Colchidem & Chalybes: extenſus verſus pontum Euxinum, & Mœotidem paludem ad occidentem, ver-ſus mare Caſpium ad orientem: ſitq; feraciſſimus omnium metallorum genere ad hunc uſq; diem.

Aut Athos immerſus vel duris cautibus aſper Theocritus.
Caucaſus.
Frigidus hamatos Caucaſus atq; rubos. Pamph.
Et juga Caucaſiis quæ rupibus ardua ſurgunt. Mantuanus.
——Scythicos hic fuſus in agros Ruff. Fauſt.
Impacatorum nutrit pubem populorum,
Hujus utrumq; latus quatit amplis bruma procellis,
Conſtrictumq; tenent hunc frigora.
Caucaſus Hyrcanæ nimium conterminus undæ. Idem.
——Vinclisq; Promethei Honterus.
Caucaſus ac nivibus ſylvisq; gravatus opacis.

TAVRVS.

MONS eſt, *teſte Plinio*, qui ab Indico mari ſurgit: deinde inter Ægy-ptum & Pamphylicum pelagus ſeptentrioni objectum dextero latere, lævo Meridianæ plagæ occurrit: deniq; ſe Riphæis montibus an-nectit, multarumq; gentium, qua dorſum agit, terminus eſt. Appellatur autem nominibus variis pro gentium ac linguarum varietate. Prima ſui parte *Imaus* dicitur, mox *Egidis, Paropamiſus, Circius, Chambades, Phar-phariades, Choatras, Oreges, Orantes, Niphates, Taurus*, atq; ubi exupe-rat *Caucaſus*, ubi brachia emittit *Sarpedon, Coraceſius, Cragus*, iterumq;

Taurus

Taurus dicitur. Apud Indos *Hiamos*, apud Parthos *Preniphrates* appellatur. In univerſum tamen illum Greci *Ceraunium* vocant: ſecundum *Dionyſium Afrum* Taurus dicitur, quia in ſummorum ſcopulorum faſtigio tauri alicujus cornua imitatur.

Sannazarius. *Semiferi ſi vera canunt domus horrida* Tauri,
Convectant avidæ quâ ſua luſtra feræ.
Honterus. Taurus *qui dites populos terrasq; potentes,*
Indorum tepidos latè ſpeculatur ad auſtros.
Syl. *Hinc Cilicis Tauri ſaxoſa cacumina viſet.*
Tiball. *Frigidus intonſos Taurus alit Cilicas.*
Dionyſ. Afer. *Aſt Aſiam qui mons excelſus dividit omnem,*
Incipit à mediis terræ Pamphylidis oris,
Et longis ſeſe ſpaciis producit ad Indos,
Nunc obliqua means, nunc recto limite currens
Vertice, quem torvo perhibent cognomine Taurum.
Cornua nam ſummis ſcopulis imitatur acutis,
Multifidusq; ſuos huc colles ſpargit & illuc,
Ex hoc innumeri deſcendunt fontibus amnes,
Non tamen eſt unum montis cognomen ubiq;.

ÆMVS, ſive HÆMVS, HÆMON.

EST mons Thraciæ, à quo Macedonia dicta eſt *Hæmonia*: ſic dictu ab *Æmo*, Boreæ & Orithyæ filio, dividit Theſſaliam à Thracia, i ejusq; radicibus ſunt amœna illa loca, quæ à Græcis *Tempe* appellantu

Epith. *Thracius, Oeagrius, Geticus, Threicius, Orpheus.*

In hoc monte Orpheum conſediſſe, & jucundiſſimo lyræ ſuæ ta ctu cum ſylvis feras congregaſſe fabulantur Poëtæ, & in allegatis in fra *Eobanus.*

Iul. Cæſ. Scal. *Stridentes auras niveus quas procreat Hæmus.*
Mantuanus. *Uſq; ad perpetuis ſquallentem nubibus Hæmum.*
Dionyſ. Afer. *Cernitur hinc niveas attollens vertice rupes*
Hæmus, Threicius.
Pontanus. -----*Nivibusq; riget ſpectabilis Hæmus.*

Arduu

Arduus ad ſuperos mons nomine tollitur Hæmus, Sabell.
Circum Thraces erant, Geticos hinc vertere fluctus,
Deſpicit hinc undas, quibus indidit Adria nomen.
Fama eſt aëriis gelidis ſub rupibus Hæmi, Eobanus.
Orpheis celebrem matribus eſſe locum.
Frondoſa ſuſpenſa tholo lyra pendet ab illo,
Tempore quo charam perdidit Eurydicen.
Hanc quoties aliquis plectro percuſſit eburno,
Frigidus immota conſtitit Hebrus aqua.
Culmina vidiſſes Rhodopes nutantia ſummi
Saxa ſequi, montes currere, ſtare feras.
Scilicet Elyſio vatem rediiſſe putarunt,
Nunc etiam ſuperos velle movere Deos.
Quid feciſſe homines miraclà ad tanta putandum eſt?
An ſenſu ſolos hoc caruiſſe putas?
Nos meliora damus, majoraq; plectra movemus,
Orphea Virgilio quis putet eſſe parem.
Cujus blanda novem ſaltant ad plectra ſorores,
Geſtat & uberibus gratia cincta roſis.
Pone ſequebantur mirantes Orphea ſylvæ,
Barbaricum Cythara concinit ille melos.

RHIPHÆI MONTES.

RHIPHÆI montes ſunt juga ſeptentrionalia Scythię: *Plin.lib.4.c.12.* Græci hoc nomen in ſecunda ſyllaba non aſpirant, quòd ἀπὸ τῆς ῥι-πάδος, hoc eſt, à vi flatuum deductum putent: nam ibi vehementiſſimi ſſe dicuntur Boreæ flatus. Latini tamen tenuem mutant in aſpiratam, d differentiam Rhipeorum montium, *teſte Servio*, qui in Arcadia ſi-i ſunt.

Riphæi montes, ibi dura ſæpè ſub Arcto Ruff.Fauſt.
Denſa ruinoſos eructant nubila nimbos.
Hîc dites venæ niveum gignunt Cryſtallum,
Atq; hîc indomito tellus Adamante rigeſcit.

IDA.

MONS eſt Phrygiæ,aquis & fontibus plurimis conſtans, ex quibu duo flumina, Scamander & Simois ſcaturiunt. Latus ejus ſepten trionale, ex anguſtiis Abydi, uſq; ad Eſapum & Cyzicenum agrum a Propontidem pertinet: Occidentale ad Helleſpontum reſpicit: Auſtra le Promontorium facit, quod Lectum appellatur: Orientalia Idæ a Myſos declinant, abundatq; aquis. Hic mons ob urbem Trojam vald celebris eſt, in eoq; Paris, Regis Priami filius, ſententiam pro Venere tu lit de pomo aureo adverſus Palladem & Junonem. Mons Ida adeò dici tur Lucrerio excelſus, ut ante Solis ortum Solem videndum exhibeat.

Epith. *Phrygia, aquoſa, pinifera, clivoſa, Dardania, Rhœteïa, mult fons, Sigæa, Cupreſſifera, Iliaca, Dardana, Phœbæa, perfida & injuſta pr pter iniquum Paridis judicium.*

Ovidius. *Ardua jamdudum reſonat tinnitibus* Ida.
Idem. *Dyndimon & Cybelen & amœnam fontibus Idam.*
Idem. *Dii temerè errabant in amœnis vallibus Idæ.*
Ovidius. *——Clivoſæ madidis in vallibus Idæ.*
Idem. *Forte ſub umbroſis numeroſæ vallibus Idæ.*
Claudianus. *——Gelidæ ſecretis partibus Idæ.*
Pontanus. *Ida altrix ſylvarum, Ida & fœcunda ferarum.*
Mantuanus. *——Paris Iliaca tria numina vidit in Ida.*
Idem. *Dardana clivoſo qua tumet Ida jugo.*
Cornel. Nepos. *Haud procul incumbens urbi, mediantibus arvis,*
Idæus conſurgit apex, vetus incola montis,
Sylva viret vernatq; abies procera, Cupreſſus
Flebilis, interpres Laurus, vaga Pinus, oliva
Concilians, Cornus venatrix, Fraxinus audax,
Stat comitis patiens ulmus, nunquamq; ſeneſcens
Buxus.

APENNINUS, vulgò Il monte Apennino.

MONS eſt qui Italiam mediam dividit, incipitq; ab urbe Gen in littore maris ſita, & Carnos ſupra incumbit. Deducunt n

nulli hoc nomen ab *Api* priſco quodam Duce, qui totam Italiam armis ſibi ſubjugavit: qui hoc vocabulum per ſimplex *e* ſcribunt, deducunt à *pinna*, quæ eſt rei alicujus ſummitas, quoniam hic mons eſt altiſſimus. Qui verò per Diphthongum *Apæninus* pingunt, illi derivant ab Hannibale Pœnorum Duce, quaſi *alpes Pæni.* Annibal enim primus illud jugum ſuperavit, in quo itinere alterum fertur amiſiſſe oculum. Illius dextra pars Tyrrhenum mare, ſiniſtra verò Adriaticum reſpicit. Non procul à Genua Ligurum metropoli initium capit, tandemq; in duo brachia diſtenditur, quorum alterum in agrum Brutium ad fretum uſq; Siculum, *teſte Plinio*, alterum per Apuliam uſq; ad Ionium mare porrigitur: qui hunc montem incolunt Apenninicolæ dicuntur.

Epith. *Italus, nimboſus, nivalis, longus, aërius, celſus, ſaxoſus.*

Garganum Alpinis Apæninumq; *nivalem.* Claud.
In mare ceu celſus procurrerit Apæninus. Horatius.
——*Mediam ſecat Apenninus* Ruff. Feſtus.
Auſoniam, *nam qua Boreali vertice ad æthram.*
Apen nnigenæ, qua prata virentia ſylvæ Fr. Petrarcha.
Spoletana metunt armenta, gregesq; protervi
Concreſcunt Alpes, ſurgit caput Apennino.
Et qua Sicanii tellus madet æquoris æſtu,
Hunc circa multa ſola ſulcant proxima gentes.

Appennini accolas enumerat hiſce:

Umbroſis mediam qua collibus Apenninus Lucanus.
Erigit Italiam, nullo quà vertice tellus
Altius intumuit, propiusq; acceſſit Olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit undas,
Inferni ſuperiq; maris colleſq; coërcent.
Hinc Tyrrhena vado frangentes æquora Piſæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic vaſtis immenſus concipit amnes,
Fluminaq; in gemini ſpargit divortia ponti,
In lævum cecidêre latus veloxq; Metaurus,
Cruſtumiumq; rapax & junctus Sapis Iſauro,
Sennaq; & Adriacas qui verberat Aufidus undas,
Quoq; magis nullum tellus ſe ſolvit in amnem
Eridanus, fractas devolvit in æquora ſylvas,

Heſperiamq; exhaurit aquis, hunc fabula primum
Populea fluvium ripas umbraſſe corona,
Cumq; diem pronum tranſverſo limite ducens,
Succendit Phaethon flagrantibus æthera loris,
Gurgitibus raptis, penitus tellure peruſta,
Hunc habuiſſe pares Phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, ſi non per plana jacentis
Ægypti Libycas Nilus ſtagnaret arenas.
Non minor hic Iſtro, niſi quod dum permeat orbem
Iſter, caſuros in quælibet æquora fontes
Excipit, & Scythicas exit non ſolus in undas.
Dexteriora petens montis decliva Tibrim
Unda facit, Rutubamq; cavum delabitur inde,
Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
Sarnus & umbroſæ Lyris per regna Maricæ,
Veſtinis impulſus aquis, radensq; Salerni
Culta ſiler, nullasq; vado qui macra moratus
Alnos, vicinæ percurrit in æquora Lunæ,
Longior educto qui ſurgit in aëra dorſo,
Gallica rura videt, devexasq; aſpicit Alpes.
Tunc umbris Marſisq; ferax, domitusq; Sabello
Vomere, piniferis amplexis rupibus omnes
Indigenas Latii populos, non deſerit ante
Heſperiam, quàm cùm Scyllæis clauditur undis,
Extenditq; ſuas in templa Lacinia rupes,
Longior Italia, donec confinia ponto
Solveret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
At poſtquam gemino tellus eliſa profundo eſt,
Extremi colles Siculo ceſſere Peloro.

Nath. Chytr.

Poſt ubi nubiferum ſuperavimus Apenninum,
Cui nive tecta coma eſt, ſylvis denſisq; pruinis
Barba riget, longo tenduntur brachia tactu
Horrida, Feſulea dictos ab Atlantide montes
Scandimus.

Virgilius.

Ceu fremit Ilicibus quantus gaudetq; nivali
Vertice ſe attollens pater Appenninus ad auras.

Aëriaq́; Alpes & nubifer Apenninus. Ovidius.
Quæ frondens agit Apenninus in altum. Bapt. Mantua.
——Excelſi durum caput Apennini. Idem.

ALPES.

ALPES montes ſunt altiſſimi, qui Ciſalpinam Galliam à Tranſalpina, imò Italiam totam à Germania & Gallia dirimunt. Hos Annibal aceto rupit, & fecit pervios, non tamen omnium primus. Nam etiam Galli ante Annibalem aliquoties Alpes ſuperaſſe leguntur. Poſuit hanc vocem *Claudianus* in ſingulari numero, in hoc verſu:

Dixit & extemplò frondoſa fertur ab Alpe.

Nec non *Sabellicus*, ubi ait:

Surrectos cœlo ſcopulos Alpemq́; nivoſam.

Dictæ ſunt Alpes à candore nivium, quoniam perpetuis nivibus albeſcunt. Sabinorum enim lingua *Alpum* dixit, quod poſtea Latini album dixere, in longitudine centum millia paſſuum patent, à ſuperò mari ad inferum, *ut vult Cœlius. Livius* verò tria millia ſtadiorum ponit. Fit inde adjectivum *Alpinus*, & patronymicum *Alpinis, Alpinidis*. Oriuntur autem in Liguria Italiæ, inde in ſeptentrionem ad fontes Danubii & Rheni excurrunt, mox ſe verſus orientem ad pontum Euxinum, ubi eſt Conſtantinopolis, ſe vertunt.

Epith. *Aëriæ, gelidæ, nubiferæ, nymbiferæ, Pyreneæ: Cottæ à Cottio Rege, qui receptus eſt in amicitiam Octavii Cæſaris: unde Cornelius Tacitus vaſtare Gallias, & Cottianis Alpibus Italiam irrumpere: Pruinoſæ, nubigenæ, ſævæ, Boreæ, rigentes, altæ, Hyperboreæ, ventoſæ, Pœninæ.*

Surrectos cœlo ſcopulos Alpemq́; nivoſam. Sabell.
Saxa pruinoſas nunquam calcata per Alpes. Fauſt.
Per rigidas cautes & inhoſpita teſqua Pyrenes, Scalig.
Teſqua vel humano vix adeunda pede.
——Perpetuis horrentes rupibus Alpes, Idem.
Invia magnanimæ mœnia dura plagæ.
——Aëriæ rigidis cervicibus Alpes, Idem.
Et juga Cantabricis nunquam viduata pruinis,
Cuncta gelu canaq́; æternum grandine tecta.

Atq; ævi glaciem cohibent, riget ardua montis
Ætherii facies, conſurgens obvia Phœbo,
Duratas neſcit flammis mollire pruinas.
Quantum Tartareus regni pallentis hiatus,
Ad manes imos atq; atræ ſtagna paludis,
A ſupera tellure patet, tam longa per auras
Erigitur tellus, cœlumq; intercipit umbra.
Nullum ver uſquam, nulliq; æſtatis honores,
Sola jugis habitat diris ſedesq; tuetur
Perpetuas deformis hyems, illa undiq; nubes
Huc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.

Bembus. *Et modò nimboſas mannis tranſmittimus Alpes,*
Saxaq; vix ipſis exuperanda feris.

Ruf.Fauſt. *Non procul hinc rigidis inſurgunt rupibus Alpes,*
Naſcentemq; diem celſo juga vertice cernunt.

Sabinus. *Norica qua ſummis æquant juga nubibus Alpes,*
Quæ nive perpetua frigoribusq; rigent.

Idem. *Hinc Lycus undoſo qua gurgite fertur ad Alpes*
Tendimus, æquantes nubila ſumma jugis.
De quibus in præceps tantum vallesq; ſub imas,
Ardua ſuſpectus quantus ad aſtra patet.
Grando cacuminibus visq; indurata recumbit,
Semper in his acri frigore ſævit hyems.
Sæpè viatores æſtivis menſibus illic
Gorgone ceu viſa, diriguere gelu.
Sæpè per anguſtas fauces oppreſſit euntes
Labentis moles conglomerata nivis.
Indurata genis mihi Stiria ſæpè pependit,
Algentesq; gelu diriguere pedes.
Vicimus interdum mordentia frigora curſu,
Et tepido calidas fecimus ore manus.

Dionyſ.Afer. *Incipiunt Alpes, quibus exit gurgite vaſto*
Oceani rumpens glacialis littora Rhenus.

ÆTNA.

ÆTNA.

MONS eſt Siciliæ cavernoſus, prius *Ineſia* appellatus, ut docet *Volaterranus*, Silio Italico dicitur *Tiphocus*, *Pindarus* vocat *columnam cœleſtem*: hodierni accolæ vocant *monte Gibello*, globos igneos & flammeos evomens & eructans, atq; propterea igne perpetuo terribilis ob ſubterraneam ſulphuris materiam: circa radices tamen eſt fertilis ac amœnus, multisq; ſcaturiens fontibus. Sub hoc monte Gigantes olim Jovem fulmine dejeciſſe fabulantur Poëtæ, inter quos Enceladum quidam ſolum ibi ſepultum detineri finxerunt, quos tamen *Virg. in Ætna*, veras illius ignis erumpentis cauſas exprimens, refutat. *Trogus* etiam *lib. 4.* illas in hunc modum exponit: *Sicilia*, inquit, *terra eſt cavernoſa & fiſtuloſa, quo fit ut ventorum flatibus pateat, unde ignis concipitur: intrinſecus enim ſulphur habet & bitumen, ubi ventus per ſpiramenta cavernarum incubuit, diu luctatus ignem concipit: ſic Ætnæ durat incendium, unde motus ventorum incendii cauſa eſt.*

Epith. *Trinacria, ardens, ſicula, floricoma, odora, fumans, Typhois, à Typhœo Gigante ſubter captivo. Monſtrifera, ob Gigantes ibi ſepultos: calida, Trinacris, Vulcania, Cerealis, fertilis enim eſt Sicilia frugibus, unde etiam horreum Romanorum olim dicta fuit. Torrida, horrifica, ſulphurea, fera, ſicilis, fervida, flammifera.*

In medio ſcopulis ſe porrigit Ætna peruſtis, Claud.
Ætna Gigantæos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi buſtum.
Ætneos apices ſolo cognoſcere viſu, Idem.
Non aditu tentare licet, pars cætera frondet
Arboribus, nullo teritur cultore cacumen.
Ora ferox Siculæ laxavit mulciber Ætnæ. Virgilius.
Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoëos Ætna. Ovidius.
Torrida Sicaniis veluti calet Ætna cavernis. Fauſtus.
Funditq; ardorem longè longeq; favillam Lucretius.
Differt, & craſſa volvit caligine fumum,
Extruditq; ſimul mirando pondere ſaxa:
Ne dubites quin hæc animai turbida ſit vis.
Horrifica eructat, diſruptis Ætna caminis. Idem.

Quæ

Angerian. *Quæ furit accenſis Sicilis Ætna rogis.*

Ætnei incendii cauſæ putativæ.

Virgilius. *Quidquid in antiquum jactata eſt fabula carmen,*
Fortius ignotas molimur pectore curas.
Qui tanto motus operi, quæ cauſa perennis
Explicet in denſum flammas & ructet ab imo,
Ingenti ſonitu moles & proxima quæq;
Ignibus irriguis urat, mens carminis hæc eſt.
Principio ne quem capiat fallacia vatum
Sedes eſſe Dei, tumidiſq; è faucibus ignem
Vulcani ruere & clauſis reſonare cavernis:
Feſtinantis opus, non eſt tam ſordida Divis
Cura, neq; extremas jus eſt demittere in arces
Sydera, ſubducto regnant ſublimia cœlo
Illa, neq; artificum curant tractare laborem.
Diſcrepat à prima facies hæc altera vatum,
Illis Cyclopas memorant fornacibus uſos,
Cùm ſuper incudem numeroſa in verbera fortes,
Horrendum magno quaterent ſub pondere fulmen,
Armarentq; Jovem: turpe eſt ſine pignore carmen.
Proxima vivaces Ætnei verticis ignes,
Impia ſollicitat Phlegræis fabula caſtris.
Tentavere (nefas) olim detrudere mundo
Sydera, captiviq; Jovis transferre Gigantes
Imperium, & victo leges imponere cœlo.
His natura ſua eſt, alvo tenus ima per orbes
Squammeus intortos ſinuat veſtigia ſerpens.
Conſtruitur magnis ad prælia montibus agger.
Pelion Oſſa premit, ſummus premit Oſſan Olympus.
Jam coacervatas nituntur ſcandere moles,
Impius & miles metuentia cominus aſtra,
Provocat infeſtus cunctos ad prælia divos.
Jupiter è cœlo admotus dextramq; coruſca
Armatus flamma renovat caligine mundum,
Incurſant vaſto primùm clamore Gigantes.
Hîc magno tonat ore pater, geminantq; faventes

Undiq;

Undiq; diſcordes comitum ſimul agmine venti,
Denſa per attonitas rumpuntur fulmina nubes,
Sic & in arma ruit quæcunq; potentia Divûm,
Et Mars ſævus erat, jam cætera turba Deorum
Stant utrinq; metus, validos tum Jupiter ignes
Increpat, & jacto perturbat fulmine montes.
Illinc devictæ verterunt terga ruinæ,
Infeſtæ divis acies, atq; impius hoſtis
Præceps cum caſtris agitur, materq; jacenteis
Impellens victos, tum pax eſt reddita mundo.
Tum Liber celſa venit per ſydera cœli,
Defenſiq; decus mundi nunc redditur aſtris.
Gurgite Trinacrio morientem Jupiter Ætna
Obruit Enceladum, vaſti qui pondere montis
Æſtuat & patulis expirat faucibus ignes,
Hæc eſt mendoſæ vulgata licentia famæ.
Debita carminibus libertas iſta, ſed omnis Idem.
In vero mihi cura, canam quo fervida motu
Æſtuet Ætna novosq; rapax ſibi congerat ignes.
Non tamen eſt dubium penitùs quis torqueat Ætnam, Idem.
Aut quis mirandus tantæ faber imperet arti.
Pellitur exuſtæ glomeratus nimbus arenæ,
Flagrantes properant molles, volvuntur ab imo
Fundamenta, fragor tota nunc rumpitur Ætna:
Nunc fuſca pallent incendia miſta ruina.
Ipſe procul magnos miratur Jupiter igneis,
Néve ſepulta novi ſurgant in bella Gigantes:
Neu ditem regni pudeat: neu tartara cœlo
Vertat in occulto, tantum premit omnia dextra.
Congeries operis ſaxorum & putris arenæ,
(Quæ nec ſponte ſua faciunt, nec corporis ulli
Suſtentata cadunt robuſtis viribus) omnis
Exigitur.

EXPONIT JAM POETA VERAM CAUSAM incendii Ætnæi.

—Vertit vada vitrea vertice ſævo,

In denſum congeſta rotant volvuntq́; profundo,
Hac cauſa expectata ruunt incendia montis,
Spiritus inflati nomen languentibus aër.
Nam prope natura par eſt violentia ſemper,
Ingenium velox illi motusq́; perennis,
Verùm opus auxilio eſt, ut pellat corpore, nullus
Impetus eſt ipſi, quà ſpiritus imperat audit.
Nunc princeps magnusq́; ſub hoc duce militat ignis,
Huic quoniam in promptu eſt operi natura, ſoliq́;
Unà ipſi venti, quæ res incendia paſcit.
Nam veluti ſonat ore diu Tritone canoro,
Pellit opes collectus aquæ victusq́; movere
Spiritus, & longas emugit buccina voces,
Carmineq́; irriguo magni cortina theatri,
Imparibus numeroſa modis canit arte regentis,
Quæ tenuem impellens animam ſubremigat unda.
Haud aliter ſummota furens torrentibus aura;
Pugnat in anguſto, & magnum conmurmurat Ætna.
Idem. ——Ut unda profundo
Terq́; quaterq́; exuſta, graves ubi perbibit Euros,
Ingeminat fluctus, & primos ultimus urget.
Haud ſecus aſtrictus certamine tangitur ictu
Spiritus, involvensq́; ſuo ſibi pondere vires,
Denſa per ardentes exercet corpora venas.
Et quacunq́; iter eſt properat tranſitq́; morantem,
Donec confluvio revolutis æſtibus amnis
Exilit, atq́; furens tota vomit igneus Ætna.
Idem. ——Quantis fornacibus Ætna
Uritur & ſacro nunquam non fertilis igne.
*Ingens ſulphureas mons vomit uſq́; faces.
*Celſo mons Ætna cacumine nunquam
Conſpicitur flammis deſpoliata ſuis.
Leb. Batillus. Intus quæ rapidis exæſtuat ignibus Ætna.
Ovidius. Ardet in immenſum geminatis ignibus Ætna.
Idem. Degravat Ætna caput, ſub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammamq́; fero vomit ore Typhœus.

Sæpè remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidaq; & magnos devolvere corpore montes.
Mons imis cujus venti cohibentur in antris, Idem.
Saxaq; cum ſaxis & habentem ſemina flammæ
Materiam jactant, quæ concipit ictibus ignem.
Mons rapidus furit, atq; uſtas ſub gurgite cautes Silius.
Egerit, & ſcopulis pulſat flagrantibus ora.
Evomit Æthna globos flammarum crebra cavernis. Lauterbach.
——Ætnæa minantur Lucretius.
Murmura flammarum, rurſum ſe conligere irus,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat ignes,
Ad cœlumq; ferat flammai fulgura rurſum.
Enceladum ſpirante Noto cùm tota caverna Lucanus.
Egerit, & torrens in campos defluit Ætna.
Nunc tamen illa modis, quibus irritata repente Lucretius.
Flamma forâs vaſtis Ætnæ fornacibus efflet
Expediam, primùm totius ſubcava montis
Eſt natura ferè ſilicum ſuffulta cavernis.
Omnibus eſt porrò in ſpeluncis ventus & aër,
Hic ubi prævaluit, calefecitq; omnia circum
Saxa furens, qua contingit terramq; & ab ollis
Excuſſit calidum flammis velocibus ignem,
Tollet ſe, ac rectis ita faucibus ejicit altè.
Tantum grande ſonat motis incudibus Ætna, Statius.
Funditq; ardorem longè longeq; favillam
Differt, & craſſa volvit caligine fumum,
Extunditq; ſimul mirando pondere ſaxum.
Hæc ardet ſummo Sicelis Ætna jugo. Bembus.
——Juxta tonat Ætna ruinis, Virgilius.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla,
Attollitq; globos flammarum & ſydera lambit,
Interdum ſcopulos, avulſaq; viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.
Fama eſt Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus

ddd 2 *Urgeri*

Urgeri mole hac, ingentemq́; inſuper Ætnam
Impoſitam, ruptis flammam expirare caminis.
Et feſſum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum ſubtexere fumo.

Sabinus.

Sunt ubi Cyclopum fumantibus antra Caminis,
Urget & Enceladi molibus Ætna caput.
Cujus anhelanti prorumpunt ora favillæ,
Bracchia cum ſævo fulmine tacta movet.

Idem.

Quid loquar undantem flammis ardentibus Ætnam,
Cujus mulciberi follibus antra gemunt.

Eobanus.

Alta jacet, vaſti ſuper ora Typhœos Ætna,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.

Corn. Severus.

Ætna mihi, ruptiq́; cavis fornacibus ignes,
Et quæ tam fortes rapiant incendia cauſæ,
Quòd fremat imperium, quòd raucos torqueat æſtus
Carmen erit, dexter venias mihi carminis autor.
Qui tanto motus operi, quæ cauſa perennis,
Explicat in denſum flammas, & ructet ab imo
Ingenti ſonitu moles, & proxima quæq; .
Ignibus irriguis urat, mens carminis hæc eſt,
Principio ne quem capiat fallacia vatum
Sedes eſſe Dei, tumidisq́; à faucibus ignem
Vulcani ruere & clauſis reſonare cavernis,
Feſtinantis opus, non eſt tam ſordida divis
Cura neq; extremus jus eſt dimittere in arces.

Incerti author.

Ecce ſub occaſum metuenda incendia Solis
Emicuere, volant Ætnæo murmure flammæ,
Saxaq́; cum tonitu magnum per inane rotantur,
Terra tremit, reboant crebris mugitibus auræ,
Et non vicini tenuêre cacumina montes.
Inſequitur cinerum glomeratus ab æthere nimbus,
Involvitq́; globos flammarum, & in æquora mergit,
Dixerat & montem dux ante præibat in ipſum,
Murmur agunt intus venti, ſpiracula fumum
Emittunt, ſcrobibusq́; latet Vulcanus opertis,
Exercetq́; novo fabrilia corpora in antro.

Tande

Tandem ad Craterem feſſi devenimus, unde
Dux Erebi immundum vomuit Saturnius ignem.
Quis neget hic ſævos bellum geſſiſſe Gigantes,
Amphytrioniade fractos virtute, manuq́;
Campis Phlegra tuis? tentant Titania monſtra,
Rumpere adhuc duras ferri luctando catenas,
Et Jovis imperiis injectos tollere montes.
Suſpendens propriam tellus timet ipſa ruinam,
Lemniacumq́; forum & luctantes fortiter Euros,
In ſua teſtatur graſſari viſcera mater,
Ac jus conceſſi rumpi inviolabile regni,
Unde novos etiam contra Jovis arma tumultus
Crebra movet, parteſq́; ſuas irata tuetur.

COLUMNÆ HERCULIS.

SUNT duo montes altiſſimi in occidente, qui termini totius terrarum orbis fuerunt habiti, quorum alter *Abila* in Mauritania Africę regione, alter verò *Calpe* in Europa, Hiſpania ſcilicet, ſitus eſt. Dicti hi montes, ut quibuſdam placet, *Columnæ Herculis*, quòd olim hi duo montes unum jugum fuerint, quod tamen Hercules diremerit, ut hac ratione Oceanus irruptionem inter illa fecerit. Alii perhibent Columnas quaſdam Herculis olim in Gaditana inſula fuiſſe fabrefactas ex ære octo cubitorum, & hoc loco poſitas, ad quas proficiſci conſueverint illi, qui navigationem quandam feliciter abſolviſſent, tanquam Herculi ſacra facientes, unde Hercules *Gaditanus* cognominatus ſit. Illorum ſacrorum, & eodem loco templi deſcriptio apud *Silium Italicum* legitur *libro Punicorum 3.* qui illum in locum devicto Sagunto Annibalem profectum eſſe, & munera attuliſſe refert.

Vulgatum, nec ceſſa fides, ob origine fani
Impoſitas durare trabes, ſolaſq́; per ævum
Condentum noviſſe manus, hinc credere gaudent
Conſediſſe Deum, ſeniumq́; repellere templis,
Tum queis fas & honos adyti penetralia noſſe,
Fœmineos prohibent greſſus ac limine curant

Setigeros arcere ſues, nec diſcolor ulli
Ante aras cultus velantur corpora lino,
Et Peluſiaco præfulget ſtramine vertex
Diſtinctus, mos thura dare, atq; è lege parentum
Sacrificam lato veſtem diſtinguere clavo.
Pes nudus, tonſæq; comæ, caſtumq; cubile
Irreſtincta focis ſervant altaria flammæ,
Sed nulla effigies ſimulachraq; nota Deorum.
Hugo Favolius. *Proſpicit hic ſtellas, aliam conſidere collo*
Jam ſenis: at illam reparato robore pronas
Continuare vias, hanc ſumma ad culmina anhelos,
Nunc primùm alipedes crepetanti urgere flagello,
Apparent celſæ diverſa à parte columnæ,
Montibus exciſæ geminis, ſive Herculis illud,
Naturæ ſeu matris opus, quis crederet unquam
Tam medio tantos immittier ore liquores,
Nerea quis curſu fluvios ſuperare rapaci?
Ruff. Fauſt. *In Zephyrum tellus extenditur, oraq; terræ*
Ultima proceras ſubducit in aſtra columnas,
Hic modus eſt orbis, Gadir locus hic tumet Altas
Arduus, hic duro torquetur cardine cœlum.
Virgilius. *-----Jacet extra ſydera tellus,*
Extra anni ſolisq; vias, ubi cœlifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum,
Quo gravis ille poli ſub pondere conſtitit Atlas.
Auſonius. *Ultima nunc ejus mons portio metaq; terræ,*
Diſcludit bimarem celſo qui vertice Calpen.
Ruſt. Fauſt. *-----Scopuli ſtant ardui utrinq;,*
Uunus in Europam, Libyam procul aſpicit alter,
Sic deſerta freto procera cacumina celſis
Emicuere jugis.

PYRENÆI MONTES.

PROMONTORIUM Hiſpaniam à Gallia dirimens, à *Ptolemæo Pyrena*, à *Stephano* & *Tibullo Pyrene*, à *Livio Saltus Pyrenæus*, ab Hiſpanis *Los*

Los Pyrenæos dicitur. Nomen deducunt à *Pyrene*, quæ fuit Bebrycis Regis filia, iis in montibus, qui Galliam ab Hiſpania dividunt, ab Hercule compreſſa, poſtea à feris dilaniata, in iiſdemq; jugis ſepulta, unde totus ille tractus montanus ab ejus nomine Pyrene appellatus eſt: quod etiam placet *Silio Italico*:

Nomen Bebrycia duxêre à virgine colles,
Hoſpitis Alcidæ crimen, qui forte laborum
Geryonis peteret cum longa tricorporis arva,
Poſſeſſus Baccho ſæva Bebrycis in aula,
Lugendam formæ ſine virginitate reliquit
Pyrenen, *lethiq; Deus (ſi credere fas eſt)*
Cauſa fuit lethi.

Non deſunt tamen qui jugi hujus nomen à Græco vocabulo πῦρ, hoc eſt, *igne* deducunt, vel quòd, *atteſtante Diodoro lib. 6.* injecto à paſtoribus igne, olim univerſi hi montes cõflagraverint, vel quòd crebro fulmine feriantur, de qua re *Diodori* verba lubet jam aſſcribere, quæ ſic habent: *Montes qui Pyrenæi dicuntur, & longitudine & magnitudine aliis excellunt. Nam à mari eorum quidam ad meridiem jacet uſq; ad Oceanum ad Arctos ſitum: Galatiam ſive Galliam ab Iberia dividunt, per Cetiberiam quoq; protenduntur ſtadiorum tribus millibus, in quibus cùm ſint frequentes ſylvæ, ferunt priſcis temporibus igne à paſtoribus injecto montanas omnes regiones eſſe combuſtas, ac propterea montes ajunt cognominatos eſſe Pyrenæos. Ardente autem continuis diebus igne plures in montibus rivuli argenti puri flammarũ vi effluxere, quod incolis ignotum, Phœnices Mercatores vili rerum permutatione emptum, in Græciam Aſiamq;, ac cæteras nationes deferentes, maximas ex eo commercio opes contraxere. Strabo lib. 3. Pyrenes,* inquit, *latus in Hiſpaniam vergens, variis arboribus conſitum eſt materiæ multitudine, & ſemper virens germinat, alterum autem Galliam ſpectans nudum omninò.*

Pyrene celſa nimboſi verticis arce, Silius.
Diviſos Celtis latè proſpectat Iberos.
Gallica Pyrene, *ſublimi vertice, regna,* Homerus.
Hiſpanis terram diſcernit ſolus ab ortu.

§ (*) §

CARAM-

CARAMBIS.

PAPHLAGONIÆ eſt promontorium, in mediis illius regionis littoribus, *Plin.lib.4.c.12.Valer.Flacc.lib.4.*

Qua vaſtum in pelagus vergit ſaxoſa Carambis.

Ruff.Fauſt. Dionyſ.Afer.

Hinc atq; hinc medio percurrunt æquore colles,
Unus qui veniens Aſiæ de parte Carambis,
Dicitur Auſtrali ſed contra finibus alter,
Prominet Europæ hunc ἱερῦ dixere μέτωπον.
Ergo conveniunt adverſi gurgite tanto
Diſtantes, quantum ternis tranſire diebus
Evaleat navis.

ALBANUS.

MONS eſt, cujus *Strabo* meminit, & *Plinius*, à quo non procul eſt lacus, unde vaticinium fuit, nunquam Romanos Vejum capturos, ni primò ex Albano lacu emitteretur aqua.

Virgilius.

At Juno ex ſummo (qui nunc Albanus habetur,
Tum neq; nomen erat, neq; honos aut gloria monti)
Proſpiciens tumido.

BRUTIUS, & BRUTIUM.

PROMONTORIUM eſt Italiæ, quod Ptolemæus *Scyllæum* vocat, in extremitate occidui cornu, ubi olim Sicilia ſecundum Virgilium Italiæ fuit annexa, poſtea verò impetu maris abſciſſa, *Plin.lib.3.Primus Europæ ſinus à Calpe extimo Hiſpaniæ monte ad Brutium uſq; promontorium immenſo ambitu flectitur.*

Ruff. Fauſt.

Brutius *hic dumos acer colit inter & arces*
Obſidet inſidas, donec Sicana fluenta
Intendant pelagus.

PELO-

PELORVS.

UNum eſt ex tribus Siciliæ promontoriis, quod vergens verſus Italiam, Scyllæ exadverſo eſt: ita appellatum, *ut vult Pomponius Mela,* à *Peloro* gubernatore navis Annibalis, Pænorum Ducis, quem ille in Syriam fugiens, ibi trucidavit, ab eo ſe proditum exiſtimans, propterea quòd è longinquo conſpicienti continua videbantur eſſe littora, & mare minimè pervium. *Valerius* tamen *lib.1.c.de temeritate,* hunc Pelorum ab Annibale occiſum putat, tum temporis, quando à Petilia ſolvens in Africam reditum paravit, à ſuis accerſitus, ut adverſus Scipionis arma patriæ ſubveniret, & hæc ſententia magis eſt veritati conſentanea, quàm prior. Epith. *Siculus, Sicanius, Auſonius, anguſtus.*

——Celſa Peloris Ruff.Fauſt.
Tota ſereniferæ pulſatur flatibus Urſæ.
Hic iter infidum pelagis, miſerandaq́, fata
Involvere ſalo, fluctuq́, hauſere voraci
Sæpè rates.
Dextra ſed Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro. Ovidius.
Celſus arenoſa tollit ſe mole Pelorus. Syl.
Brutia Sicanium circumſpicit ora Pelorum. Statius.

MONTES OENOPONTICI.

SUnt juga per quæ omnes ii contendunt, quicunq; per Tyrolim regionem in Italiam iter ſuſcipiunt. Hi montes ob ſingulare quoddam, quod ibi reperitur monumentum, valde ſunt celebres. Nam Maximilianus Cæſar, Friderici Imp. filius, rupicapras ibi loci in venatione inſectando eò devenit, unde nec referre pedem, nec ulterius progredi potuit, inq; abrupto loco conſtituto, nemo ipſi vel fune vel inſtrumento alio ſubſidio venire valuit: ſtetêre procul miniſtri, conſilii inopes, Dominum ſuum longè proſpectantes, quem juvare nequibant. Cæſar itaq; cùm per biduum illic permanſiſſet, à curis hujus mundi mentem abducens, de vita cœleſti cogitationes ſuſcepit, ſuos vocavit, ac ut quamprimùm Sacerdotes S.S. Euchariſtiam afferrent, ac è vicino loco ſibi mon-

ſtrarent, juſſit. Tandem cùm omni humana ope deſtitutus, in immortalitatis contemplatione occuparetur, non procul à ſeſe audit ſtrepitum, videtq; juvenem quendam habitu ruſtico per rupis coſtas arreptantem, qui modò ſequeretur, liberationem ipſi pollicetur, eumq; mirabiliter ex illo loco eduxit. Poſtero die cùm juvenis ille quæreretur, ac quo merito præmio honorari poſſet, deliberaretur, at diu multumq; quæſitus, non inveniretur, creditum fuit εὐάγγελον fuiſſe, qui Principem tantis malis eripuiſſet. In hujus rei memoriam iſtic Cæſar viam lapidibus muniri, ac Chriſti crucifixi imaginem poni curavit. De hac re quidam Poëtarum Germanorum ſic canit:

Poſtera rore levi virides Tithonia campos
Sparſerat, ac ſcopulum curſu pervenimus altum,
Hic ubi ſectatus ter Maximus Æmilianus
Alta in rupe capras, finiſſet turpiter ævum,
Ni Deus ad majora virum ſervaſſet opemq;
Auxilio agricolæ penè ipſa in morte tuliſſet.

Sabinus.
Jamq; tenebamus, qua ſpumifer æſtuat Oenus,
Ardua carpentes ſub juga montis, iter.
Cujus in abrupto per noctes vertice, Cæſar
Dive, tuus quondam Carole ſedit avus.
Sylveſtres quando capreas, damasq; bicornes,
Auſus in aërea figere rupe fuit.
Culmen & aſcendit juvenis temerarius, unde
Cùm vellet, potuit non revocare gradum.

MISENVS.

FELICISSIMÆ eſt Campaniæ mons, priſcis *aërius* dictus, ſicut ex allegato Virgilii loco elici poteſt. *Solinus* etiam & *Mela* tradunt *Miſenum* (à quo montis appellatio profecta) tubicinem Æneæ fuiſſe, qui ab illo cæſus & immolatus eſt juxta lacum Avernum, *ut auctor eſt Homerus.*

Virgilius.
Præterea jacet exanimum tibi corpus amici,
Quem ſocium exanimum vates, quod corpus humanum
Diceret, atq; illi Miſenum in littore ſicco
Ut venere vident, indigna morte peremptum.

Miſe-

Miſenum Æolidem, quo non præſtantior alter
Ære ciere viros, Martemq; accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes.
Nec minus interea Miſenum in littore Teucri Ibid. paulò poſt.
Flebant, & cineri ingrato ſuprema ferebant.
Mox ſocii Æneæ dictum de nomine montem, G. Fabricius.
Ventoſa Triton qua perſonat æquora concha,
Miſenum aſſerimur, ſtatio prope navibus olim
Romanis fuerat, dum res Auguſtus haberet,
Non erat hunc ſuperaſſe, etiam non lumina circum
Quaq; tuliſſe ſatis, juvat inſpectare meatus,
Et vacuas ab aquis penitus circumire latebras.
At pius Æneas ingenti mole ſepulchrum Idem ſubjicit.
Imponit, ſuaq; arma viro, remumq; tubamq;
Monte ſub aërio qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumq; tenet per ſecula nomen.

GOSVS.

GOſus eſt mons è regione Aquilonari Francobergæ, olim arbuſtis totus conſitus, nunc in uſum agrorum magna ex parte purgatus, vulgò Geſiberg.

Aſpice ſumma procul frondentis culmina Goſi Eobanus.
Quàm nitet, & ver aſpectum teſtantur amœnum.

Der Horſelberg.

EST mons Thuringiæ, apud urbem Iſenacum.

Aſpicis aërio ſublatum vertice montem, Eobanus.
Qua levis occidui deflectitur aura Favoni,
Horriſonum Latio vicinus nomine dixit.
Qui Neſſum bibit undoſum, Verarimq; propinquum.

ORBELVS.

ORbelus, quem *Plin. lib. 4. c. 10.* Orobellum vocat, eſt mons Thraciæ adjacens, non procul à monte Pangæo & Strymone fluvio, in

quo olim Orpheum conſediſſe, & dulci lyræ cantu feras congregaſſe Poëtæ fingunt.

Hugo Favolius.

Hinc per Bulgarios, à tergo monte relicto
Sardonio, bifidi & faſtigia celſa miroſi
Venimus Orbeli, rapidis hinc volvitur undis
Strymon, & Æmathiæ felices terminat oras.
Hic ſub frondoſa, maculoſo corpore tigres
Orphea mulcentem, & torvos cum Marte leones,
Rupe ferunt ſeptem fleviſſe ex ordine menſes,
Euridicen nigri direptam lege tyranni.

AVLON.

AULON eſt mons Calabriæ, juxta regionem Tarentinam ſitus, ferax generoſi vini, illi oppidum ejuſdem nominis eſt ſuperſtructum. Reperitur etiam ejuſdem nominis urbs Ciliciæ.

Martialis.

Nobilis & lanis & Bacchi fertilis Aulon.

Hugo Favolius.

Ulterius paulum ſinuoſa per æquora vectis,
Lunigeræ ſenſim cœpere exiſtere turres,
Et nautis mox nota vagis aperitur, amœno
Nobilis ut portu, ſic Baccho fertilis Aulon.

GARGANVS.

EST mons Italiæ in Apulia, ad quem Diomedes, Tydei filius, poſt expeditionem Trojanam conſedit. Hodie dicitur *mons S. Angeli.* Eſt enim Garganus Straboni promontoriũ in agro Saunio, circa tumulum, quem Drion nominant.

Lucanus.

——Auſoniam quà torquens frugifer oram,
Dalmatico Boreæ Calabroq; obnoxius Auſtro,
Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

Hugo Favolius.

Appulus Hadriacum quà ſe Garganus in æquor
Explicat, & tanquam jam jam caſurus ab alto
Præceps, exeſis radicibus, imminet undis.

Huc

Huc ferimur, feſſos nos hîc gratiſſima tellus
Accipit, & portum tuta ſtatione miniſtrat.
Jamq; dies medius tenues contraxerat umbras:
Donec Japigii Gargani vertice tandem
Conſtitimus, primùm ecce oculis ſeſe obtulit illic
Porta auguſta, decens valvis bipatentibus atq;
Naturâ munita loci, non cominus armis
Excindi facilis, ſolida nam caute cavata eſt,
Nec tormentorum penetralibus eminus ictu.
Hinc, atq; hinc vaſtus ſaxorum molibus, altè
Prætexente aditus ingente crepidine montis.
Protinus hîc intrò admiſſi, ſuper ardua celſi
Saxa jugi, celebrem montis properamus ad arcem,
Unde palàm Auſonii poterant circum undiq; campi,
Et Diomedis agri ſpectari, Italiq; receſſus.
Luceriæq; procul vicino in colle ruinæ,
Exhibuere urbis veſtigia certa vetuſtæ,
Monſtra quibus ſediſſe locis Saracenica quondam
Teſtantur veterum monumenta relicta virorum,
Inſuper & paſſim, quos duro in marmore, ritus
Sacrorum ſpectare licet, multa arte dolatos,
Et tholis ſuſpenſa ſacri donaria templi.
Poſtquam ad declivis ſaxi pervenimus oram,
Cœnobium occurrit nobis hîc nobile cenſu
Immenſo, cui magnificum in convalle propinquo
Delubrum aſſurgit locuples, ſpectabile, & ingens,
Quo vix eſt toto mundo præſtantius ullum.
At locus in mediis templi penetralibus extat,
Relligione ſacer, reliquisq; auguſtior unus,
Quo memorant quondam de more frequenter Olympi,
Non dedignatu ſtellantis ab arce miniſtrum
Cœlicolam latè inſignem rutilantibus auris,
(Quem debellatis & nequicquam vana tumentis
Luciferi, celebris commendat adorea) ſeſe
Objicere humanis obtutibus, atq; ibinde
Suppliciter ſolitum ſacram procumbere ad aram,

 Unde

Unde peregrinæ hîc gentes, nautæq́ frequentes
Te celebrant, hîc indigenæ tibi ſacra quotannis
Inſtituunt, montiq́ tuo de nomine nomen
Indiderunt, ſacrumq́ locum tibi ritè dicarunt.

VESEVUS, & VESUVIUS.

EST mons Campaniæ (quæ eſt regio Italiæ) non longè Neapoli & Nola diſtans: apud *Vibium* Sequeſtrem appellatur *Mævius*: apud *Diodorum* οὐέσουιος: apud *Cedrenum Beſtius*: apud *Silium Italicum Veſpius*, ac inſtar Ætnæ montis Siciliæ flammas evomit. Errat hic *Servius in 2. Georg. Virgilii*, quando inter Veſevum & Veſuvium diſtinguens, hunc in Liguria ſitum eſſe docet, quod repugnat *Melæ*, *Floro*, *Plinio*, *Suetonio*, *Vitruvio*, *Euſebio*, *Straboni*, qui omnes hunc Campaniæ montem eo nomine appellant. Periit in hoc monte *Plinius* ille rerum naturalium ſagax venator, dum illius cõtemplandi ſtudio propius accedens, ab illius ignibus corripitur. Hic mons ſub imperio Titi aliquando vehementiſſimè arſit, ut etiam vicinas regiones latè popularetur.

Georg. Fabric.

Hinc juga prærupti Veſevi ſcandimus ante,
Quam tamen ad ſummi perventum culmina montis,
Ter ſuperanda fuit fœcundis herbida campis
Planicies, quæ vitiferi lætiſſimi Bacchi
Munere, Campanis paſſim celebratur in agris.
Ille biceps geminum jacit ad ſuper ardua cornu,
Quaq́ patet bifido ſpacioſus vertice Crater,
Emittit rarum per cæca foramina fumum,
Convulſi circa ſcopuli, depaſtaq́ flammis,
Atq́ extruſa jacent mirando pondere ſaxa.

Io'h. Iac. Boiſſartus.

Unde Veſuvinum ructare incendia montem
Aſpicit, & rutilis ignibus antra teri.

BRENNERUS.

BRENNERUS, ſive *Pyrenæus*, eſt mons in Alpibus Tirolenſibus, ſic dictus à Germanico Brennen/ ut placet in allegato carmine *Johann.*

Aurba-

Aurbachio, quaſi perpetuo frigore ſit uſtus: ſi quis per Alpes Tirolenſes Italiam adire velit, unicum tantummodò hunc montem altiſſimum ut conſcendat neceſſe habet: ſiquidem cæteris in locis montium juga per perpetuas valles circumſcribuntur. Ego aliquando menſe Auguſto cum equitum comitatu hunc montem conſcenſu ſuperans, frigus vix ſuſtinere potui, ex quo facilè conjici poteſt, quàm moleſtum hoc frigus in Januario futurum eſſet.

Mane novo montem ſcanſuri ſurgimus, urat — Ioh. Aurbach.
Qui, quod acerbato frigore nomen habet.
Junxit in hoc dextram cum dextra fratris, ab Oeno
Quem proceres inter vexerat altus equus.
Nec fraterna fuit tantùm data dextera dextræ,
Mutua fraternis ſunt labra juncta labris.
Mutua non ficti ſunt oſcula pignus amoris,
Facta per alternas & repetita vices.
Illa quod erecto teſtatur litera ſaxo,
Quæ ſtat in æternos non abolenda dies.
Omnia quæ cupido luſtramus pectore læti,
Et legimus claris carmina ſcripta notis.

Scandimus aërii latera ardua Pyrenei, — Georg. Fabr.
Incertum Hiſpanis an nomen traxerit ille
Montibus, aut alia, qua ſit ratione vocatus.
Hinc nive tincta coma & glacie riget aſpera barba.

Venimus huc cùm jam nox penè reduceret umbras, — Caſp. Bruſch.
Mane Pyrenæi per juga ducit iter.
Auſtriacos Styriis qui ſeparat arduus oris,
Hac nix difficilem præbuit alta viam.

BERNARDINUS MONS.

MONS Bernhardinus eſt jugum altiſſimum, Helvetios ab Italis dirimens, perpetuo frigore rigens, circa quod ubiq; reperitur glacies à longis ſeculis in lapidem indurata, quam vulgò Gletſcher appellant.

Helvetios Italis dirmit mons aſper ab oris, — Nath. Chytr.
Pars Adulæ, Bernardinum dixere Meſauci.

Ejus

Ejus inacceſſas nunquam contingere rupes
Vir potuit: non hîc Bacchus, Philomela, Ceréſve,
Non æſtas adiit, glacies hîc matris ab alvo
Excipit, & teneros durat vi frigoris artus
Cuſtodum pecoris, ſiccos cùm Syrius ardens
Urit agros alibi, rigidis in cautibus illic
Regna tenet deformis hyems, Cauriq́ furentes
Bella gerunt, alteq́ nives in montibus altis
Extructæ, terramq́ gravant atq́ horrida ſaxa.
Ipſe fremens ſonitu caput inter nubila condit,
Phœbeosq́ procul ſcopulis intercipit ignes.
Innumeris circum glacies Cryſtallina ſeclis
Indurata riget, per adeſas ſpumea cautes
Unda ſtrepit, mons ipſe aſtris conterminus albet.
Heu mihi diſſimili quàm nunc regione tenemur
Italiæ? heu labor eſt quantus, quantumq́ pericli
Lubrica tam duro veſtigia figere clivo.
(Expertus didici ſummo in diſcrimine vitæ,
Prærupti in nemoris dorſo dum tranſigo noctem,
Solo extans capite interdum, ſenſimq́ rigeſcens,
Et tumulis nivium fruſtrà me evellere tentans)
Nix oculos faciemq́ petit, prolixaq́ mento
Stiria dependet, cum te jam jamq́ tenere
Summa putas, huic inſiſtens mox altera moles
Exoritur, montis vicina cacumina cœlo
Oſtentans, creſcitq́ labor, de fronte capillos
Multis acre gelu, ſilicem quod findere poſſet
Evulſit, multi dira ceu Gorgone viſa
Frigore diriguere, arctis anfractibus illic
Eſt iter, & circum è ſcopulis nix alta minatur.
Quam volucris mota quandoq́ leviſſima ramo
Impulit, illa cadens magnis glomerata ruinis,
Eruit avulſas ſummis in montibus ornos,
Cunctaq́ præcipiti ſecum rapit obvia flexu.
Fit fragor, ille novam labefactat in aëre molem,
Quæ ſequitur, celeriq́ volans petit ima rotatu,

Non ſecus ac cœlum rueret mons ipſe remugit.
Parte alia Bernhardinus quà reſpicit oras Idem.
Helvetiæ, tenui prognatus origine Rhenus,
Per ſilices rivo exiguo prolabitur.

ARGENTARIVS.

Est mons Italiæ, ſeu promontorium mari imminens.

Tenditur in medias mons Argentarius undas, Rutilius Claud.
Ancipitiq; jugo cœrula curva premit.
Tranſverſos colles biſternis millibus artat,
Circuitu Ponti ter duodena patet.
Qualis per geminos fluctus Ephyreius Iſthmos,
Ionias bimari littore findit aquas.
Vix circumvehitur ſparſæ diſpendia rupis,
Nec ſinuoſa gravi cura labore caret.

MONS PVTEOLANVS.

Mons Puteolanus eſt mons Campaniæ, in Italia, non multum diſtans Puteolis, & Neapoli ignem evomens, qui alio nomine *Veſevus* dicitur, vide ſuprà latius ſub nomine *Veſevus*.

Quid, Werterus ait, fumantes littore arenæ? G.Fabricius.
Quidve novi inſolitus monſtri fert æquoris æſtus?
Cui nauta, informem quem cernitis undiq; montem
Fumare, & clauſo auditis gemere intus ab igne,
Campus agerq; fuit Baccho, Cerere atq; Minerva
Fertilis, oppidulo, thermis clarusq; theatro.

LEVCOGÆI COLLES.

Leucogæi montes ſunt in Campania, inter Parthenopen & Puteolos, fontibus Oraxi vicini, oculis & dentibus medentes. Meminit horum *Plinius lib. 18. c. 11.* ubi ait, quòd in illis effodiatur creta, quæ in corpus tranſeat, eiq; colorem & tenuitatem afferat: ſulphur quoq; in hiſce effodi, idem ibidem tradit, & *lib. 35. c. 15.* ubi ait, quòd ſulphur illud cuniculis effoſſum perficiatur igni.

fff Hinc

Georg. Fabric.

Hinc via nos, albæ telluris nomine colles
Adduxit, loca flammivomis exeſa caminis.
Valle ſub hac ſulphur, fons, atq; bitumen anhelat,
Et Phlegethonteis exultat fervidus undis.
Haud ſecus ac ſilæ aut ingentis ligna Tiburni
Subjecta augerent vivacis ſemina flammæ.
Non procul inde etiam fontes memorantur Oraxi,
Affectis medicina oculis, medicina cerebro.

MARDECCIVS.

EST mons Helvetiæ, boni ferax vini.

Caſp. Bru'ch.

Monte ſuper Bacchus generoſus naſcitur alto,
Quem Mardeccenſem ruſtica turba vocat.
Sed quoniam ſitus eſt ad Solem prorſus apricum,
Ardentem melius forte vocare queas.

ADVLA.

EST mons in Alpibus Helveticis, Germanis der Gothart/ in regione Valeſia, vulgò Wallis dicta, non procul à monte, qui hodie *Furca* & Bicornis dicitur, olim Juberus & Coatius appellatus. *Adula* hodie der Vogel/ *tſchudo* & *etzel* appellatur. In valle montis fluit amnis *Rüſa* dictus.

Simon Lemn.

Eſt lacus undoſus quem cingit utrinq; ſub antris
Mons excelſus, aquis claudit, totamq; paludem:
Hunc ſtupuere pecus vectum capræq; per undas,
Nereis hunc juſſit fieri ſub montibus altis.
Is longo tendit plus quàm duo millia curſu,
Cùm nihil apparet niſi cœlum atq; undiq; pontus,
Montibus incluſus liquidis ceu Larius arvis.

MONS D. BENEDICTI.

EST mons Poloniæ, prope urbem Gracoviam, ſic dictus à Cœnobio *D. Benedicti* illi ſuperſtructo, in quo ferunt eſſe *tumulum Gracchi*, qui condidit arcem & urbem *Gracoviam*, poſtquam ſubditos ſuos ab

imma-

immani Dracone agros populante liberaſſet : ipſe mons in vertice ut pyramis eſt cuſpidatus, *veluti teſtatur in ſequentibus Adamus Schroterus:*

Ecce mihi ſeſe mons latus & arduus offert,
Qui mihi cum ſociis prætereundus erat.
Qui, quòd ſacratam Benedicti continet ædem,
A cultore ſuo nomen adeptus habet.
Collis in hoc viridi ſurgens, ferit æthera vultu,
Miror an humana ducat ab arte ſitum.
Culmine Pyramidi ſimilis, radice rotundus,
Deprimit illius firma columna caput.
Hic velut excubias omnes agat altus in horas,
Gracoviæ patulos undiq; ſpectat agros.
O mihi Gracoviam dextro qui condidit urbem
Gracchus, conſiliis ære manuq; potens.
Fertur in hoc corpus quondam poſuiſſe ſepulchro,
Hîc ubi templa pius jam Benedictus habet.

CARPATHVS.

EST mons Germaniæ altiſſimus, Germanos à Polonis dirimens : eſt etiam ejuſdem nominis inſula juxta Ægyptum, inter Rhodum & Cretam.

Nubiferos adii montes, tendensq; per Alpes David Sigemundus.
Frigus in aëriis rupibus acre tuli.
Carpatus à noſtro quà ſeparat orbe Polonos,
Vertice contingens ſydera celſa ſuo.

BRVCTERVS.

EST mons Germaniæ, in regione Brunſwicenſi, qui veteri nomine dicitur *Melibocus*, eſtq; ſitus in confinio urbis Goſlariæ, Germanis dicitur der Brocksberg/ hinc *Claudianus:*

——Venit accola ſylvæ
Bructerus Hercyniæ.

Ab hoc monte etiam *Bructeri* populi, Teuchteris & Phryſiis proximi nomen ſortiti ſunt. *Plaſius* hunc montē hoc Pentametro deſcripſit:

Attingitq́; polos Bructerus arboribus.

EDON.

EDON, vel *Edonis*, eſt mons Thraciæ: de quo *Virg. 12. Æneid.*

Ac velut Edoni Boreæ cùm ſpiritus alto
Inſonat Ægæo.

EXQVILIÆ.

EXQUILIÆ, ſive *mons Exquilinus*, eſt jugum urbis Romanę, cui olim arx & excubiæ Tullii Regis erant ſuperſtructæ.

Ovidius.

Adde quod excubias, ubi Rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomina collis habet.

Ad hunc montem fuere Virgilio ædes, *ut refert Servius*, prope hortos Mecœnatis: nonnullis placet hunc montem dictum fuiſſe à quiſquiliis, quòd aucupes ibi, quiſquiliis jactis, avibus illuderent.

PARNASSVS.

PARNASSUS eſt mons Phocidis in Græcia, Apollini & Baccho ſacer, & bicuſpis, quarum una ſecundum *Ovidium 1. Metam.* dicitur *Cirrha*: altera verò *Niſa*. Dicitur *Parnaſſus, ut placet Pauſaniæ, à Parnaſſo*, Cleodoræ Nymphæ filio, qui auguriorum inventor extitit. In *Etymologico magno* reperi, quòd prius *Larneſſus* appellatus fuerit, cujus vocis *l* in *p*, & *e* in *a* progreſſu temporis immutatum eſt. Non deſunt qui antiquitus *Larnaſſum* putant dictum à navi Deucalionis, qua poſt cataclyſmum, ad hunc montem, *ut fabulatur Ovidius*, appulit, quæ *larnax* fuit appellata. In hoc monte olim Heſiodus oves paviſſe, & à Muſis raptus, & coronatus Poëta evaſiſſe legitur, ad quam rem alludit *Perſius* in ſequentibus:

Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, ut repentè Poëta ſic prodirem.

Extitit etiam in hoc monte *fons Caſtalius*, à quo Muſæ appellantur Caſtaliæ, item magnificum *Apollinis templum*. Dicitur etiam *Parnaſus* per *ſ* ſimplex.

Heſpe-

Heſperio tantum quantum ſemotus Eoo — Lucanus.
Cardine, Parnaſſus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo Bromioq; ſacer, cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente, cacumen
Eminuit, pontoq; fuit diſcrimen & aſtris.
Tu quoq; vix ſummam ſeductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq; jugo Parnaſſe latebas.

HEBRUS.

EST mons Thraciæ, cornis, myrtis, aliisq; arboribus abundans. Eſt etiam Hebrus fluvius Thraciæ, cujus origo ſcatet è monte Rhodope, & poſtmodum in mari Ægæo abſorbetur. Appellatur etiam *Oeagrius*, propterea quòd Poëtæ fabulati ſunt, caput Orphei in illum conjectum eſſe, poſtquam à Ciconibus interemptus eſſet. Oeagrus enim extitit pater Orphei, de qua re ſequentia intelligenda ſunt carmina: *Ovid. lib.11. Metam.*

Membra jacent diverſa locis caput Hebre lyramq;
Excipis, & mirum, &c.
Tum quoq; marmorea caput à cervice revulſum, — Virgil.
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volveret, &c.
Hinc Ciconum terras, rapidis quæ fluctibus Hebrus — Hug. Favol.
Labitur, & ſiccas undis humectat arenas.

De Hebro monte facit ſequens *Gratii*:

Plurima Threicii nutritur vallibus Hebri,
Cornus & umbroſæ Veneris per littora myrtus,
Taxiq; pinusq; Alcinatesq; geniſtæ,
Et magis incomptus operæ Lutoſer agreſtis.

SEPTEM MONTES URBIS ROMANÆ.

SEPTEM numerantur montes, quibus Roma eſt ſuperſtructa, quiq; in mœnium circuitu continentur, utpote ſunt *mons Capitolinus*, ſeu

Tarpejus, cui Capitolium eſt ſuperſtructum, *Aventinus*, *Palatinus*, *Cælius* major & minor, *Exquilinus*, *Viminalis* & *Quirinalis*, quibus etiam addi poteſt collis *Janiculus.* Mentionem hujus ſeptenarii numeri faciunt ſequentes Poëtæ.

Propertius. *Septem urbs alta jugis, toti quæ præſidet orbi.*
Virgilius. *Septemq; una ſibi muro circundabit arces.*
Tibull. lib 2. *Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas,*
Dum licet, hic magnæ jam locus urbis erit.

At nunc de ſingulis dicemus: *Montem Cœlium* primus omnium Romulus munivit, at Tullius, ut eſt apud Dionyſium & Livium, pomerio incluſit. Olim, ut refert Cornelius Tacitus, mons hic dicebatur *Querquetulanus*, ab hoc monte ſecunda urbis regio Cœlimontium appellata fuit. *Ovid. in Faſt.*

Cœlius ex alto quà mons deſcendit in æquum,
Hic, ubi non plana eſt, ſed properanda via eſt.

De Exquilino monte paulò ante dictum eſt, antè deſcriptionem Parnaſſi, quò lectorem remitto.

Palatinus mons præ cæteris eſt celebris, qui etiam *Romuleus* dicebatur, vel quòd ſtatua Romuli in eo eſſet poſita, vel quòd idem hunc muro cinxerit, vel quòd illum, ut conſtat ex hiſtoriis, inhabitarit, quem poſtmodum alii etiam Reges & Principes, utpote Tullus, Hoſtilius, Auguſtus, &c. inhabitarunt. Fuit olim præ cæteris egregiis Divorum templis nobilitatus, utpote erant templum *Cybeles, Fidei, Libertatis, Cereris, Apollinis, Junonis, Volupiæ, Soſpitæ, Latonæ, Fortunæ, Lunæ, Auguſti, Vicinæ, Orci, Veſtæ, Conſi, Rhamnuſiæ, & aliorum*, hodie antiquis ſqualet ruderibus.

Collis urbis Romanæ *Janiculus* ſic dictus eſt, vel quòd per illum tanquam per januam patebat aditus in Hetruriam, *ut ſentit Feſtus*, vel quòd *Janus*, quem Poëtæ bifrontem fingunt, in eo vel ſepulchrum, vel habitationem habuerit, *ut placet Macrobio & Ovidio 1. Faſtorum:*

Hic ubi nunc Roma eſt, tunc ardua ſylva virebat,
Tantaq; res paucis paſcua bobus erat.
Ara mea eſt colli, quem vulgus nomine noſtro
Nuncupat hæc ætas, Janiculumq; *vocat.*

Hodie *Montorius* dicitur, Onophrii templo ornatus, & *ſecundum Livium Numæ* ſecundi Romanorum Regis, & *Statii* Poëtę monumento nobilitatur. *Mons*

Mons Quirinalis ſic dictus quibuſdam videtur à templo *Quirini*, quo nomine Romulus intelligitur: unde etiam *porta Quirinalis* ita appellatur, quòd per eam eatur ad collem Quirinalem. Olim dictus fuit *mons Agonius*, ſicut & *porta Agonalis & Agonenſis* dicebatur. Hodie dicitur Italis *monte Cabal*, à duabus ſtatuis, quæ equum, cum domitore Alexandro Magno, Bucephalum repræſentat, quarum una eſt opus Praxitelis, altera Phydiæ, duorum artificum Græcorum inter ſeſe eo opere certantium. Conſpicitur hodie in eo monte *Palatium Pauli V.* moderni Pontificis Romani, noviter mirâ arte extructum, cum viridario omnium quæ Romæ viſuntur amœniſſimo, variis & artificioſis aquæductibus & fontibus adornatum: in eo viridario vidi *organum Muſicum*, quod harmoniam per ſiphones de ſe edit ſuaviſſimam, nullius tamen humani digiti pulſu, ſed tantummodò aquæ motu: quod, me hercule, opus eſt egregium & admirabile.

Capitolinus ſeu Tarpejus, olim *Saturnius* dictus, à *Saturnia* in illius montis clivo ſepulta, condita, cujus tempore Varronis, ut ipſemet fatetur, aliquot ſuperfuere adhuc veſtigia. Capitolinus autem eſt dictus ſecundum eundem & *Johan. Annium lib. 5. Inſtit.* ab humano capite ibi invento, dum à Tarquinio Superbo in cacumine rupis foderentur fundamenta templi Jovis: ſub Romulo dicebatur *rupes Tarpeja*, à virgine ſcilicet Tarpeja Veſtali ibi occiſa & ſepulta, cùm Romulus contra Sabinos bellum gereret. Et de hoc monte ſcribit *Fabius Pictor*, quòd prima origo urbis Romanæ fuerit, licet alii Aventinum prima eſſe velint Romæ incunabula. In hoc extructum eſt etiámnum *Capitolium*, ad eumq; per gradus conſcenditur, iiſq; conſcenſis viſitur egregia planicies lapidibus ſtrata, & variis ſtatuis inſignita: viſitur in eodem etiam templum, quod Romanis modernis *ara cœli* dicitur, in quod per quinquaginta circiter gradus marmoreos patet ingreſſus.

Aevntinus, qui & *Rumurius* & *Murcius ſecundum Fabium* dicitur, *Varroni* ita appellatus à *vehendo*: aut ab *Aventino* Albanorum Rege, *ſecundum Livium & Ovidium*, utpote cujus ibi eſt ſepulchrum. *Refert Fabius Pictor lib. 1.* quòd hic mons habitatus fuerit ab Atlante Italo, è Sicilia contra fratrem ſuum Heſperum advecto: qui Italus, cùm à Jano & Hetruſcis dimicare prohiberetur; in Aventino conſedit, ad cujus radices juxta Tiberim ope & auxilio Jani Capenam oppidulum condidit.

Hunc

Hunc Aneus Marcus muro cinctum, urbi incluſit: ad hujus montis radicem fluit fluvius Tiberis, ubi hodie eſt caſtellum ſancti Angeli.

Viminalis mons ſecundum Varronem dicitur vel à *Jove Vimineo*, quòd ibi ejus aræ conſpectæ fuerint, vel à *Viminibus*, quę mons proferebat, *ut placet Juvenali*: ab eo appellata eſt porta Viminalis. Et hęc breviter de montibus Romanis dixiſſe ſufficiat.

PHANÆUS.

PHANÆUS eſt promontorium in inſula Chio, ob vinum generoſum, ulmos & lentiſcos, quæ omnia copiosè producit, plurimum nobilitatum, quod etiam *divinus Poëta attingit 4. Georg.*

Sunt etiam Amminea vites, fortiſſima vina,
Thmolus & aſſurgit quibus & Rex ipſe Phanæus.

Hugo Favolius.

Conſpicimus læti redimitum fronde Phanæum
Pampinea, ac vites, & amictas vitibus ulmos
Monſtrantem, videas lentiſci robora circum,
Quæ viridi ſemper folio ſemperq́; gravata,
Ter fructus fundens, tria tempora monſtrat arandi.

CAPHAREUS.

CAPHAREUS eſt mons Euboeæ, maximæ altitudinis, Helleſpontum reſpiciens, ad quem crebra fit procellarum marinarum illiſio, unde etiam claſſes Græcorum, Nauplii Regis dolo in illum locum delatæ, fecêre naufragium, ſiquidem Ulyſſes illius Regis filium falsò proditionis reum conſtituens, ut iniquo judicio à Græcis damnaretur effecerat, unde in illius ſceleris vindictam Nauplius in montis culmine accenſas faces oſtendit, quibus Græci allecti, & ibi loci portum eſſe arbitrantes, appulſu claſſium maximum ſubiere periculum.

Virgilius.

Sydus & Euboicæ cautes, ultorq́; Caphareus.

Hugo Favolius.

Inde per Euboicos fluctus & Colchidos undas,
Et refluí rectis ſeptena volumia ponti,
Oſtentat ſcopulos & naufraga laxa Caphareus.

CÆCIUS.

CÆCIUS.

EST mons Auſtriæ, mille paſſibus ab urbe Vienna diſtans.

Mille jacet paſſus mons Cæcius urbe Viennâ, Ioach. Edeling.
Cujus & eſt ſummus nubibus æquus apex.
Pannoniæ fines olim qui limite clauſit,
Si modò credendum ſit Ptolemæe tibi.

COSMOGRAPHIÆ PROSOMETRICÆ
LIBER SEPTIMUS.
Thalaſſographiam, *hoc eſt, Marium deſcriptionem continens.*

OMNIUM MARIUM BREVIS ET SUCcincta recenſitio.

VERSUS *Septentrionem* primus Oceanus eſt Cantabricus, inde Aquitanicus, Ibernicus, Britannicus, Hyperboreus, Germanicus, Glacialis, Sarmaticus, Scythicus, Indicus, Eous: ſimiliter in Indico ſinus magnus Gangeticus, Agaricus, Canticolpus, Perſicus & Arabicus, qui etiam mare rubrum ſeu Erythræum dicitur. Hinc ſequitur mare Praſſodum, Heſpericum, Æthiopicum, Atlanticum, Occidentale & Gaditanum. *Mediterraneum mare* ab occaſu continet fretum Herculeum, & introrſum, ſecundum littus Europæ, mare Ibericum, Gallicum, Balearicum, Liguſticum, Sardoum, Thuſcum, Adriaticum, Tyrrhenum, Siculum, Scyllacæum, Iſponiaſtam, Tarentinum, Scyllam quoq; & Charybdin: ſequitur deinde mare Ionium, & in eo ſinus Buthrotum, Ambracius, Corinthiacus. Et circum Peloponeſum ſinus Chelonitis, Meſeniacus, Argolicus, Laconicus, Megaricus,

Saronicus : poſtea mare Myrtoum, Icarium, Creticum, Ægeum, in eoq; ſinus Oetæus, Pelaſgicus, Edonicus, Maliacus, Thermacius. Inde ad Boream Helleſpontus, Propontis, Pontus, Boſphorus, Euxinus, Boſphorus Thracius, palus Mœotis. In Scythia Aſiatica eſt mare Caſpium ſive Hyrcanum : ſecundum littus Aſiæ Carpathium, Pamphylium, Lycium, Iſſicum, Aſiaticum : hinc rurſus verſus Libyam, Ægyptiacum, Pharium, Syrtes major & minor, Punicum, Numidicum, Africum.

INDEX MARIUM IN HOC LIBRO deſcriptorum.

Mare.	*Mare Sidonium.*	*Mare Adriaticum.*	*Scylla & Charybd.*
Helleſpontus.	*Mare Tyrrhenum.*	*Hiſpanicum.*	*Mare Ionium.*
Mare mortuum.	*Mare Caſpium.*	*Tempeſtas maris.*	*Sinus Ambracius.*
Mare rubrum.	*Mare Cilicum.*	*Trãquillitas maris.*	*Myrtoum.*
Mare Ægæum.	*Boſphorus.*	*Littus maris.*	*Syrtes.*

MARIUM ADUMBRATIO.

- **Maris partes : extra terram, verſus Septentrionem**
  - Oecanus
    - Hyperboreus, Aquitanicus,
    - Cantabricus, Sarmaticus,
    - Glacialis, Ibericus.
    - Scythicus, Britannicus.
    - Germanicus, Eous.
  - **Indicus, in quo ſinus**
    - Agaricus.
    - Gangeticus.
    - Canticolpus.
    - Arabicus.
    - Perſicus.
    - Pamgonicus.
  - Mare
    - Praſſodum.
    - Gaditanum.
    - Æthiopicum.
    - Atlanticum.
    - Occidentale.

MARIS PARTES.

- Mediterraneum ab occaſu, cujus partes
  - Fretum Herculeum.
  - Balearicum, Ibericum.
  - Gallicum.
  - Sardoum.
  - Liguſticum.
  - Adriaticum.
  - Thuſcum.
  - Ibericum.
  - Siculum, in quo eſt ſinus
    - Tarentinus.
    - Scylla.
    - Charybdis.
    - Iſponiaſtes.
- Mare Ionium, in quo eſt ſinus
  - Corinthiacus.
  - Ambracius.
  - Buthrotum.
- Circa Peloponneſum ſinus eſt
  - Meſſeniacus.
  - Argolicus.
  - Chelonitis.
  - Megaricus.
  - Saronicus.
  - Laconicus.
- Mare
  - Creticum.
  - Myrtoum.
  - Icarium.
  - Ægæum, in quo ſinus
    - Pelaſgicus.
    - Maliacus.
    - Oeteus.
    - Edonicus.
    - Palus Mœotis.
- Ad Boream
  - Propontis Helleſpontus.
  - Boſphorus Thracius & Cimmerius,
  - Pontus Euxinus.
- Secundum Aſiaticum littus
  - Carpathium,
  - Licium, Sidonium,
  - Iſſicum, Aſiaticum,
  - Syriaticum, Pamphylion.
- In Scythia Aſiatica Hyrcanum ſive Caſpium.
- Secundum Africam
  - Ægyptiacum.
  - Syrtis major & minor.
  - Africum.
  - Numidicum.
  - Lybicum.

OMNIUM MARIUM EX DIONYSIO AFRO poëtica deſcriptio.

Circuit Oceani gurges terram undiq; vaſtus,
Qui quamvis unus ſit, plurima nomina ſumit,
Finibus Heſperiis Atlanticus ille vocatur,
At Boreæ qua gens ferens Arimaſpa ſub armis

Dicitur, ille piger nec non Saturnius idem.
Mortuus eſt aliis nimio quod lumine Solis
Perfruitur, tardè radios nam ſuſcipit ortus.
Nubibus & craſſis premitur, nimbisq; gravatur.
Unde autem primo conſcendit lumine Titan,
Eoumq; vocant atq; Indum nomine pontum:
Sed quà devexus calidum polus excipit Auſtrum,
Æthiopumq; ſimul pelagus rubrumq; vocatur,
Qua deſerta patet tellus ardore peruſta.
Circuit Oceanus ſic totum maximus orbem,
Nominibus variis celebratus & æquore tanto,
Hinc atq; inde ſinus penetrabilis efficit ille,
Exiguos multos dirimens mare quatuor amplos,
Perſecat Heſperiam primus qui porgitur undis,
Pamphylumq; latus Libyæ pertendit ab oris:
Hic minor eſt reliquis, major quem Caſpia tellus
Suſcipit intrantem vaſtis Aquilonis ab undis,
Nomine Saturni quod Tethys poſſidet æquor,
Caſpius iſte ſinus ſimul Hyrcanusq; vocatur.
At duo qui veniunt Auſtralis ab æquore Ponti,
Hic ſupra currens mare Perſidos efficit altum
E regione ſitus, qua Caſpia volvitur unda.
Fluctuat aſt alter, Panchæaq; littora pulſat.
Euxini contra pelagus protentus in Auſtros,
Hoſce ſinus perhibens, quos Tethyos efficit unda,
Majores nam ſunt alii, multiq; minores.
Nunc maris Heſperii luſtrabo carmine tractus,
Flexibus in variis quo frangitur æquore pontus,
Aſtringens pelago terras circumfluus illis
Montibus, & radens ſuppoſtas urbibus oras.
Adſis ô numen ſtudiorum præſul & artis,
Ordine principium capiens Atlantis ab unda.
Herculeo celebrant quam metæ munere Gades,
Cœliferusq; tenet ſtans Atlas monte columnas.
Eſt primus vaſtis qui pontus Hibericus undis
Dividit Europen Libya communis utriq;,

Hinc

Hinc atq; hinc Stelæ ſunt, ambæ littore cernunt.
Hæc Libyes, hæc Europes adverſa tuendo.
Gallicus hunc gurges, qui Celtica littora pulſat,
Excipit, hunc ſequitur Ligurum cognomine dictus,
Qua domini rerum terris crevere Latinis.
Ad petram Leucen Aquilonis ab axe reductus,
Quæ freta Sicaniæ concludit littore curvo
Inſula, ſed Cyrnos propriis pulſatur ab undis
Intra Sardoum pelagus, Celtumq; refuſis.
Inde ſalis tumidus Tyrrheni volvitur æſtus,
Ad partes vergens Auſtrales, excipit illum
Sicaniæ gurges Solis deflexus ad ortus,
Quid procul effuſus Pachyni tenditur oris
Ad Creten, ſummam qua prominet æquore rupem,
Quà Cortyna potens mediis, qua Phœſtos in arvis
Arietis hanc rupem ſimulantem vertice frontem,
Pro merito Graji κριοῦ dixere μέτωπον.
Hoc mare Gargani concludit Japygis ora,
Illinc incipiens extenditur Adria vaſtus,
Ad Boream penetrans pelago, Solemq; cadentem:
Ionius pariter ſinus hic perhibetur ab orbe.
Dividit & geminas diverſis partibus oras,
Quas tamen extremas conjungit terminus unus.
Ad dextram partem protenditur Illyris alma,
Poſt hanc Dalmatiæ populorum Martia tellus,
Ad lævam Auſoniæ porrectus continet Iſthmos,
Quem tria circundant maria undiq; littore curvo,
Tyrrhenum, Siculum, nec non ſimul Adria vaſtus,
Finibus at propriis exceptant ſingula ventos,
Tyrrhenum, Zephyro, Siculum, ſed tunditur Auſtro,
Adria ſuccurrens Eoo frangitur Euro.
At poſt Sicaniam tractu diffunditur alto,
Ad Syrtim pelagus, Libycis quæ cingitur oris,
Majorem poſtquam minor excipit æquora longè,
Atq; ſinu gemino reſonantia littora pulſant.
Finibus à Siculis Cretæum tenditur æquor,

Ad

Ad Solis veniens ortus Salmonida poſcens,
Dicitur Eous, qui Cretæ terminus eſſe.
Poſt hanc eſt geminum mare vaſtum fluctibus atris,
Fluctibus Hiſmarici Boreæ quod tunditur atris,
Quod ruit adverſus celſæ de partibus arcti,
Quod prius eſt Pharium perhibent, hoc littora tangit
Præcipitis Caſii montis, poſt unda ſecundis
Sidonium eſt pelagus, penetrat qua gurgite pontus
Iſſicus arctoas ad partes æquore vergens.
Non longè rectus, Cilicum nam frangitur oris.
Hinc Zephyros poſcens veluti Draco flectitur undis,
Quod juga montivagus vaſtat, ſylvaſq́; fatigat,
Partibus extremis Pamphylia clauditur iſto,
Atq; Chelidoniæ rupes cinguntur eodem,
At procul hunc Zephyrus finit Patareide ſumma.
Poſt hæc Arctoas ad partes aſpice rurſus
Ægeum, ſuperat qui fluctibus æquora cuncta,
Diſperſas vaſto Sporadas qui gurgite cingit,
Terminat hunc Imbros pariter, Tenedoſq́; coërcens,
Anguſta trahitur quà fauce Propontidis unda
Aſia, quam ſupra populis diſtenditur amplis
Ad Notiam partem, quà latus ducitur Iſthmos.
Threicius, ſequitur poſt Boſphorus hoſtia, ponti,
Hoc nullum perhibent terras anguſtius orbis
Eſſe fretum dirimens, hic ſunt Symplegades arctæ.
Panditur hic ponti pelagus Titanis ad ortus,
Quod petit obliquo Boream, Solemq́; meatu
Hinc, atq; hinc medio percurrunt æquore colles,
Unus qui veniens Aſiæ de parte Carambis
Dicitur Auſtrali, ſed contra finibus alter
Prominet Europæ hunc κριοῦ dixere μέτωπον.
Ergo conveniunt adverſi gurgite tanto
Diſtantes, quantum ternis tranſire diebus
Evaleat navis, bimarem ſic æquore pontum
Aſpicias ſimilem cornu quod flectitur arcus,
Nervo curvati diſtento dextera nervum

Aſſimulat, recto trahitur nam linea ductu,
Extra quam Boream quo ſcandit ſola Carambis.
Sed formam cornu geminatis flexibus edit
Littus, quod pontum cingit ſub parte ſiniſtra,
In quam Mœotis penetrans Aquilonis ad axes,
Quam Scythicæ gentes circundant undiq; ripis,
Et matrem ponti perhibent Mœotidis undam.
Scilicet hic Ponti vix exit gurgite multo,
Cimmerium torrens per Boſphoron, hic ubi taurum
Cimmerii gelidas habitant ſub finibus unum.
Hæc maris eſt ſpecies, ſplendens hæc forma profundi.

Mare, Oceanus, pontus, ſalum, pelagus, Nereus, æquor.

Epith. *Altiſonum, veſanum, fluctivagum, tumidum, vaſtum, undi-agum, refuſum, undifluum, ſonorum, fluctivomum, inſanum, gelidum, un-loſum, fluctuoſum, undiſonum, arenoſum, horriſonum, cœcum, procelloſum, rrequietum, cœruleum, turbatum, infeſtum, ſpumoſum, arduum, amarum, umans, refugum, circumfuſum, frigidum, ſalſum, verticoſum, cavum, la-um, tremulum, liquidum, dubium, navifragum, ſævum, naufragum, ira-um, ventoſum, Neptunium, immenſum, refluum, profundum, velivolum, apidum, magnum, ſurdum, trux, cœruleum, tumefactum, minax, latum, armoreum, algens, furens, indomitum.*

In ſeſe vaſtum recipit mare flumina fontes, Lauterbach.
Ferula conſumens omnia venter edit.
Infidum hoſpitium ventis reſonantibus æquor. Idem.
Oceanus fluvios recipit, nec fluctibus undat. Idem.
Atq; fretum recipit de tota flumina terra, Ovidius.
Nec ſatiatur aquis peregrinoſq; ebibit amnes.
Unde per ora novem vaſto cum murmure montis, Virgilius.
It mare præruptum, & pelago premit arva ſonanti.
Et gemitum ingentem pelagi pulſataq; ſaxa, Idem.
Audimus longè fractaſq; ad littora voces,
Exultantq; vada, atq; æſtu miſcentur arenæ.
* *Æquora concurſu medias cingentia terras,*
Immenſus campus liberioris aquæ.

Tri-

Neoſan. *——Tribuens mare nobile multos*
Squamigeros piſces, precioſos atq; corallos,
Margaridum conchas pulchrum vermiſq; cruorem
Purpurei.

Manilius. *Et mundum plano præcingit limite gyrus,*
Ipſa natat tellus, pelagi luſtrata corona,
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.

Petr. Angelius. *Quà patet æquoreas longè hinc proſpectus in undas,*
Cunctaq; cœruleis impediuntur aquis.

Bigus Pictor. *Quod mare per certas itq; reditq; vias.*

Ruff. Feſt. Avie. *——Una furentis*
Natura eſt pelago, pelagi ſed nomina mille,
Æquor ut innumeris terrarum admoverit oris.

Idem. *——Hinc ſeſe marmora ponti*
In Zephyrum torquent, ac flexu lubricus errat
Gurges, & exeſas illabitur unda lacunas.

Dionyſ. Afer. *Oceanus tellus quo ungitur æquore tota*
Inſula, ceu ſeſe diffundens littore vaſto.

Arias Montan. *Monſtra natant diverſa locis immania cete,*
Parva quoq; & ſimiles magnis referentia formæ.

Idem. *Flumina cuncta mare extenſum campoſq; liquentes,*
Unde exorta prius repetunt laticeſq; reponunt
Multiplici mixtos ſucco, venientibus undis.
Non tamen excreſcit pelagus, terræq; minatur,
Littora ſunt eadem, occultos mox flumina terræ
Per cuneos, perq; anfractus venaſq; latentes
Docta inter antiquum ſubeunt, fonteſq; requirunt,
Unde iterum variata mari ſua munera reddunt.

Dionyſ. Afer. *——Illapſo penetrantur littora fluctu,*
Et rurſum tellus init æquora - ubiq;
Mugitus pelago eſt, gemitu loca cuncta reſultant.

Idem. *Illic inſtabili fama eſt ſale ſaxa moveri,*
Inferriq; ſibi flabris urgentibus oras,
Hic rigidas errare ferunt per marmora cautes,
Et nunc ora ſoli vaſtas prætendere ripas,
Nunc aperire ſinum, gemit amplo murmure pontus.

Interius lato pontus ſe gurgite fundit, Idem.
Undarumq; procul latus explicat - -
Oceanus qui cuncta ſuo complectitur æſtu, Idem.
Undiq; ſic unus terras interminus ambit.
Non tamen hic uno ſignatur nomine ubiq;, Idem.
Sed dum flectit iter novus emicat, utq; tumenti
Gens vicina ſubeſt, peregrina vocabula mutat.
Atq; ſtrepunt pulſis pariter freta ſaucia remis, Nic. Grudius.
Dum ſalit & gyris in ſe coit unda reductis.
Et mare quod geminos mugit ad uſq; ſinus. Alciatus.
Eſt ſævum mare & indomitis ſuperæſtuat iris, Iul. Cæſ. Scal.
Datq; hominum miſeræ corpora multa neci.
Aſt & idem placido perfert commercia vultu,
Atq; vagæ patitur tergora dura trabis.
Qualis ubi alterno procurrens gurgite pontus, Virgilius.
Nunc ruit ad terras, ſcopulosq; ſuperjacit undam
Spumeus, extremamq; ſinu perfundit arenam,
Nunc rapidus retrò atq; æſtu revoluta reſorbens
Saxa, fugit, littusq; vado labente relinquit.

Quatuor præcipui ſinus maris.

PLINIUS totam Europam, quà mediterraneo mari alluitur, in quatuor præcipuos dividit ſinus, quorum *primus Calpæ*, Hiſpaniæ & *Lacinio* extremo Italiæ promontorio includitur: *ſecundus* à Lacinio initium ſumens, Acrocerauniis montibus terminatur: *tertius* ab hiſce montibus ad Helleſponti anguſtias tenditur: quicquid ulterius eſt Europæ ad Tanaim uſq; fluvium *quarto* ſinu includitur.

Multus ab exeſæ ſinus eſt telluris ab alto, Ruff. F. Avien.
Ac latus omne ſoli procul in diſpendia cedit,
Littoris & curvo prælambitur ora fluento.
Quà ſinus anguſtis ſecretum faucibus arctat Hugo Favolius.
Ingreſſum, rurſus ſed in arva patentia ſeſe
Diffundit, patulum ſeſeq; extendit in æquor,
Et tuta portus claſſes ſtatione receptat.

Ruff F.Avien.

——Celebri ſub nomine tantùm
Quatuor infuſo latè ſale terga dehiſcunt.
Primus *in orbe ſinus vaſti maris æquora cingit,*
Gurgitis Heſperii procul hic protentus in oras,
Faucibus à Libycis æſtum trahit, atq; ubi lætam
Ceſpite ſub pingui pandit Pamphilia glebam
Deficit, & curva ſinuatur littoris ora.
Alter *item eſt primo brevior, majorq; duobus,*
Hic prolapſus aquas Boreali fuſus ab alto,
Terga procelloſo turgeſcit Caſpia fluctu,
Hyrcanum hoc pelagus pars nominat: hinc duo *rurſus*
Ora patent ponti, geminus ſinus æquoris intrat,
Telluremq; cavat, quà ſe Notus axe tepenti
Erigit, horum unus vada longè Perſica fundit
Caſpia, converſus procul in freta porrigiturq;
Quartus *Arabs, tumet hic rapido per aperta fluento,*
Euxinumq; ſalum videt eminus.

Helleſpontus, mare Helles, ſtagna Phryxea, Athamantis æquora.

EST mare anguſtum, inter Thraciam & Phrygiam, ſive Propontidem & mare Ægęum, Aſiam ab Europa ſeptem tantummodò ſtadiis diſterminans. Nomen accepit ab *Helle* filia Regis Thebarum Athamantis, hęc enim inſidias novercæ cum fratre Phryxo declinare volens, arietem aurei velleris conſcendit, ut eo modo Colchos veheretur, at cùm eam per hoc mare ferret aries, contigit ut Helle perterrita caderet in pontum, atq; hac ratione nomen ei remanſit: hodie appellatur *brachium S.Gregorii.*

Valer. Flaccus.

Stridenteſq; juvant auræ, Phryxea ſubibant
Æquora, & anguſtas, quodam ſine nomine fauces.
** Longus in anguſtum quà clauditur Helleſpontus,*
Eſt quod ab immiſſa privignæ nomine dictum.

Ruff.F.Avien.

Hic quà piſcoſi gurges ſtrepit Helleſpontus,
Vis obliqua ſali tepidum procumbit in Auſtrum,

Ter-

Terrarumq́; trium modus eſt mare.
Quà ſe piſcoſi pandit ſinus Helleſponti, Idem.
Quà portenta quatit latè freta glauca Propontis.
Quà curvus terras amplectitur Helleſpontus. Virgilius.
Nomen ubi pontus Nepheleias induit Helle, Sabinus.
Vaſtus ad Euxinas Boſphorus arctat aquas.
Quaq́; freto Inachiæ veſtigia preſſa juvencæ Sabellius.
Triſtia dant rapidos teſtantia nomina curſus.
——Ubi Boſphorus undas Mantuanus.
Arctat, & Europes Aſiam diſtinguit ab oris.

Mare mortuum, lacus Aſphaltites,
das todte Meer.

ASPHALTITES eſt lacus Judææ, in provincia Pentapoli, peſtilenti fœtore bituminoſus. Hujus lacus aqua *Aſphaltus* appellatur, Græcis *Naphta*, quæ eminus igni admota flammam concipit: in hoc loco olim Sodoma & Gomorrha, & tres aliæ urbes (quæ propter nefandam libidinem; & horribilia peccata cœlitus igne & ſulphure demiſſo exuſtæ) conditæ fuerunt, cujus vindictæ divinæ ea adhuc ſunt indicia. Appellatur etiam *mare ſalſum*, quòd ſalſum ſit & infrugiferum, avesq́; ſupervolitantes enecet: dicitur ἀπὸ ἀσφάλτυ, quod *bitumen* ſignificat.

Nunc lacus eſt, ubi tunc homines errare ſolebant, Mantuanus.
Et quà Pentapolis regio fuit, æquora lentus
Pigra liquor veſtit, qui mortua corpora ſorbet,
Viva gerit tergo, ſceleris monumenta vetuſti.

Extat etiam de mirabili hujus lacus natura quædam apud *Philippum Camerarium in horis ſuccisivis cent 1.c.62.* deſcriptio: *Mira*, ait, *videntur quæ de lacu Aſphaltite in Palæſtina, quem vulgò mare mortuum vocant, comperta ſunt. Is enim lacus non ſolùm Jordanem Palæſtinæ fluviũ maximum in ſe recipit, ſed etiam retinet. Hoc etiam Corn. Tacitus obſervavit. Ita enim de Palæſtina ſcribit, præcipuum montium Libanum erigitur, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumq́; nivibus. Idem amnem Jordanem alit funditq́;: nec Jordanes pelago accipitur, ſed unum atq́; alterum lacum integer perfluit, tertiò retinetur. Lacus immenſo ambitu, ſpecie maris*

ſapore corruptior, gravitate odoris accolis peſtifer, neq; vento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis volucres patitur. Incertæ undæ ſuperjacta ut ſolido feruntur, periti imperitiq; nandi perinde attolluntur. Certo anni tempore bitumen egerit: cujus legendi uſum, ut cæteras artes, experientia docuit. Ater ſuapte natura liquor & ſparſo aceto concretus, innatat, &c. Libet quoque de hoc lacu adducere teſtimonium Juſtini Hiſtorici. Ita enim ſcribit: In ea regione lacus eſt, qui propter magnitudinem, & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur: nam neq; ventis movetur, reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur, neq; navigationis patiens eſt, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur. nec materiam ullam ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur, hoc tamen, quo ſuperjecta in ſolido ferantur (pace Taciti, Flavii, Joſephi, & aliorum, in quorum numero eſt Diodorus Siculus, dixerim) aliter ſeſe habere ab aliis audivi: & hoc aſſeverat ex neotericis Hiſtoricis Andreas Thevetus, ſcribit enim ſe vidiſſe, quòd Arabes aſinum in hunc lacum præcipitem dederint, qui ſtatim cum clitellis ſuis ſubmerſus ſit, neq; amplius comparuerit. Sed ut ad meditationem noſtram revertamur: Aut oportet, ut hujus lacus Aſphaltidis ſuperfluum arenis Arabicis contiguis abſorbeatur, aut abſceſſus habeat latentes, quibus aqua continuè affluens excipiatur, & occultis meatibus cuniculisq; ſubterraneis aliò derivetur: ſicut de mari Caſpio vel Hyrcano traditum eſt, quod à quibuſdam lacus totius orbis maximus dicitur. Id enim cùm propemodum infinita & maxima flumina in ſe recipiat, tamen ubi iſta immenſa moles aquarum continuò affluentium egrediatur, nulli certò conſtat.

Ruff. F. Avien.

Hic denſata ſali ſtant marmora, prigraq; ponti
Se natura tenet, nunquam fluit effluus humor,
Mortuus hic Grajo perhibetur gurges in uſu.

Mare rubrum, das rote Meer / *mare Erythræum, ſinus Arabicus.*

MARE *Erythræum* eſt ſinus maris, Arabiam Felicem à meridie alluens, ab anguſtiis Arabici ſinus, uſq; ad ſinum Perſicum extenſus, *Rubrum* appellatum, non quòd aqua ejus ſit rubra (ut quidam ſibi perſuaſerunt) ſed quòd talis appareat à ſubjectæ arenæ rubedine: ſive imitatio-

tatione Græcorum, qui mare hoc Erythræum appellarunt ab *Erythræo*, ſive *Erythra*, Perſei & Andromedes filio, qui in confinio maris Erythræi imperium tenuit: confirmat hanc ſententiam illud, quòd ἐρυθρὸν Græcis *rubrum* ſignificat. *Cornelius Stephanus* de hoc inquit, quòd ſit pars Oceani, Arabiam à meridie alluens, ad occidentem Arabico, ad ortum ſinu Perſico terminata.

** Qua devexus calidum polus excipit Auſtrum,*
Æthiopumq; ſimul pelagus rubrumq; vocatur.
Quaq; dies primùm rutilo ſuſtollitur ortu, Ruff. F. Avien.
Aureus & temulas latè rubor inficit undas.
Tota feris fervent Erythræi marmora ponti. Idem.
Si tepidum quis deflectatur in Auſtrum, Ruff. F. Avien.
Curva ſinus Arabi *ſuccedunt æquora propter.*
Namq; Arabas Syriæq; ſolum ſinus iſte fluentis
Dividit, & tentis procul interfunditur undis,
Et tamen Eoos paulum inclinatur ad axes,
Uſq; in belligeri confinia flexus Hamali.
Ad cujus fines veniens, quos terminat Auſter, Dionyſ. Afer.
Arabii cernes extremi littora ponti,
Qui Syriam medius diſterminat Arabiamq;,
Et tangit vergens orientem verſus Elanos.

Mare Ægæum.

DICITUR vulgò *Archipelago*: eſtq; mare vicinum Græciæ, circa Cyclades inſulas, & pars maris Mediterranei. De nominis ἐτυμολογίᾳ variè variaverunt authores. *Plinius* deducit ab αἲξ αἰγὸς, cujus verba *lib. 4. c. 11.* hæc ſunt: *Ægæo mari nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium, verius quàm inſula Aix nomine, à ſpecie capræ, quæ Græcis ita appellatur, repentè in medio mari exiliens.* Solinus de hoc ait: *Inter Tenedum & Chium eſt inſula Claros, quà Ægæus ſinus panditur, ac extra Antandrum ſaxum eſt, id quoniam procul viſentibus capræ ſimile dicitur, quam Græci αἶγα vocant, Ægæus ab eo ſinus eſt appellatus.* Alii volunt ſic dictam, quòd Ægæa Amazonum Regina in eo perierit: nonnulli quòd Ægeus, Theſei pater, illuc ſeſe dejecerit.

Ruff. F. Avien.

Hic ſalis Ægæi tractus tonat inq; Bootis
Plauſtra dehinc rapidi flectuntur marmora Nerei.

Mare Sidonium.

EST mare Ciliciæ, regioni minoris Aſiæ, & ſinui Iſſico vicinum.

Ruff. F. Avien.

Sidoniiq; dehinc latè ſalis æſtuat unda,
Iſſicus in modico donec ſinus ore pateſcit,
Æquoris & noſtri fit terminus, arva ubi latè
Pinguia proceris Cilicum verſantur aratris.

Mare Tyrrhenum.

MARE *Tyrrhenum*, quod & inferum & Thuſcum dicitur, ſic appellatum à *Tyrrhenis nautis*, qui ſe in id præcipitarunt. Eſt mare quod Thuſciam alluit. Fabula autem nautarum hæc eſt: Tyrrheni nautæ dormientem Bacchum olim abſtulerant, expergefactus verò Bacchus quæſivit ex nautis, quorſum ſe vehere vellent? cui nautæ reſpondebant, eò quò vellet. Bacchus ergò ait, ad Naxum inſulam: at illi nihilominus aliò vela direxerunt. Hinc liber Tigres ſibi ſacratas oculis eorum ſubjecit, unde illi terrore perculſi, ſeſe in mare præcipitârunt.

Ruff. F. Avien.

Hinc Tyrrhena ſali ſunt agmina, quà Notus axem
Humidus inclinat, qua lux ſe rurſus Eoa
Emergit pelago.

Mare Caſpium.

MARE Caſpium, quod etiam *Hyrcanum* dicitur, habet nomen à Caſpiis & Hyrcanis montibus. Hoc mare undiq; terra cingitur, nullum habens exitum, nullum etiam ingreſſum. Eſtq; à mari Mediterraneo prorſus remotum, *ut teſtatur Ariſtoteles 2. Meteor. Ptolem. lib. 7. ſuæ Geograph. c. 5.*

Dionyſ. Afer.

Hinc Camaritarum gens eſt chariſſima Baccho,
Fluctibus hanc propter perſævit Caſpius æſtus,
Undiq; quem tereti concludit margine tellus.
Sed mare non valeat tribus illud menſibus ulla,
Scilicet immenſum navis tranſire profundo.

Hoc

Hoc mare, ut rectè ſentit *Collegium Connimbricenſe*, non tam mare quàm lacus dici debet, quia reliquis maris partibus nuſpiam jungitur, niſi id fiat in terræ meatibus, ſiquidem multos amnes excipit, at nullos dimittit.

Mare Cilicum.

VIDE ſuprà mare Sidonium.

** Hinc ſinus eſt longus Cilicum qui vagit ad ortus*
Euxini penetrans vicinas æquoris oras.
Hunc Aſiæ perhibent anguſtis partibus eſſe,
Cui tamen immenſo fluvii ſe gurgite miſcent.
Per longum Pynarus ſpacium Pynarusq́; voluti
Flexilis & Cydnus dirimit qui flumine Tarſon,
Cui poſuit nomen audacia Bellerophontis.

Boſphorus.

EST anguſtia maris, ſic dicta à Græca voce βȣ̃ς, quæ bovem ſignificat, & φέρειν ferre, quaſi *bovis tranſitus*, quia Jupiter in bovem ibi tranſformatus eſt. Sunt autem duo Boſphori: *unus* juxta Byzantium ſive Conſtantinopolim, dictus *Thracius*, eſtq́; oſtium Ponti, per quod in Propontidem fluit, die Enge deß Meers bey Conſtantinopel; *alter* in introitu Mœotidis paludis, qui *Boſphorus Cimmerius* dicitur, à populis Cimmeriis in illo littore habitantibus, hujus latitudo eſt 1500. paſſuum: *Plin. lib. 2. c. 5.* Boſphorus verò Thracius ſtadiis tantùm quinq; Europam ab Aſia dirimit. Hinc nonnulli ob anguſtias eum Boſphorum appellatum arbitrantur, quòd boves ex Europa in Aſiam natando tranſire valeant.

Hic arctas inter fauces atq; obvia ſaxa, Ruff. F. Avien.
Thracius anguſtas diſcludit Boſphorus oras,
Boſphorus Inachiæ ſubvector virginis olim,
Hoc pecoris dorſo ſternacis in æquora Inachis
Illata eſt.
Jamq́; dies auræq́; vocant, rurſusq́; capeſſunt Valer. Flaccus.
Æquora quà rigidos eructat Boſphorus amnes.

Qui

Lucanus. *Qui ſtat iners Scythicas eructans Boſphorus undas.*
Torrentius. *Cernimus Iſmarii ſervantem clauſtra profundi,*
Qua ferus obſtructis immugit Boſphorus undi,
Europamq́; Aſiamq́; brevis diſterminat æſtus.

Vide ſuprà Helleſpontus.

Mare Adriaticum.

SIc dictum ab *Adria* civitate, quæ ad hujus maris littus condita eſt, appellatur etiam Illyricum: ſæpiſſimè etiam apud Poëtas Adria legitur, pro ipſo mari poſita. Eſt autem hoc mare Venetorum urbi & ditioni vicinum, juxta urbem Ravennam, illudq; oſtia Padi fluvii alluunt. Hoc pelagus Apoſtolus Paulus emenſus eſt, *Act. 27.*

Ruff. F. Avien. *------Quà ſeſe Adriatica marmora fundunt,*
In Boream, Zephyrumq́; dehinc deflexa parumper.

Mare Hiſpanicum, Ibericum, Atlanticum, Gaditanum, Herculeum.

DIcitur mare Atlanticum propterea quòd *Atlas* mons Maurita niæ, ad columnas Herculis poſitus, illi vicinus eſt. Hoc mare e pars maris Aphricani, in Mediterraneo à Mulucha fluvio incipiens, a ad occiduum Solem tendens, montem Abylam alluit, Ampeluſięq; pro montorio terminatur. Eſt hoc in loco inter Mauritaniam Africæ regio nem, & Granatam Hiſpaniæ, tanta anguſtia maris, ut vix 700. paſſuu ejus ſit latitudo. Hìc poſitæ ſunt columnæ Herculis, de quibus variæ o piniones ſunt authorum: alii ſtatuunt eſſe duos montes altiſſimos, *Ab lam & Calpen*, nonnulli inſulas Gades: cæteri fuiſſe duas columnas e ære conflatas 8. cubitos altas. Dicitur etiam *mare Gaditanum*, ab inſul Gadibus, & *Herculeum* ab Hercule: vicini vocant *Eſtrecho de Gibralta* Circa hoc fretum propter Oceani viciniam æſtus majores ſunt quàm reliquo mari Mediterraneo.

Ruff. F. Avien. *------En tibi rurſum*
Æquoris Heſperii tractus loquor, iſtius unda
Lambit terga ſoli, qua ſe vagus explicat orbis.
Nam vel cœruleo loca circumplectitur æſtu,

Vel celſo demiſſa jugo confinia radit
Mœnia, vel fuſi perſtringit gurgite ponti.
Hîc modus eſt orbis, Gadir hic locus, hîc tumet Atlas Idem.
Arduus, hîc duro torquetur cardine cœlum.
Et primùm ruptas ſe pontus Ibericus illinc
Inſerit in terras.

Tempeſtas maris.

EPITHETA: *Sæva, adverſa, turbida, infeſta, horrida, turbulenta, inquieta, tumultuoſa, gravis, ventoſa, pluvia, fera, aſpera, acerba, animoſa, atrox, ſæviens, inſana, veſana, ferox, obſcura, nymbifera, furibunda, triſtis, miſera, dira, iniqua, naufraga, violenta.*

**Præruptum exundat pelagus, cæcosq; relaxans*
Oceani fontes torrentibus ingruit undis.
Tum vada ceu ſævo penitùs permota tridenti,
Luctantur terris tumefactum imponere pontum,
Mox remeat gurges, tractoq; relabitur æſtu.
Cymothoes ea regna vagæ, pelagiq; labores
Luna movet, Luna immiſſis per cærula bigis,
Fertq; refertq; fretum, ſequiturq; reciproca Thetys.
——Omniq; à parte feroces Ovidius.
Bella gerunt venti, fretaq; indignantia miſcent.
Quippe ſonant clamore viri, ſtridore rudentes, Idem.
Undarum incurſu gravis unda, tonitribus æther
Fluctibus erigitur, cœlumq; æquare videtur,
Pontus & inductas aſpergine tangere nubes.
——Stygia modò nigrior unda Idem.
Sternitur interdum ſpumisq; tumentibus albet,
Ipſa quoq; his agitur vicibus Trachinia puppis,
Et nunc ſublimis veluti de vertice montis,
Deſpicere in valles imumq; Acheronta videtur:
Nunc ubi demiſſam curvum circumſtetit æquor,
Suſpicere inferno ſummum de gurgite cœlum,
Sæpè dat ingentem fluctu latus icta fragorem.

Idem. —— *Magni montes volvuntur aquarum,*
Jam jam tacturos ſydera ſumma putes.
Quando deducto ſubſidunt æquore valles,
Jam jam tacturas tartara nigra putes.
Quocunq; aſpicio nil eſt niſi pontus & æther,
Fluctibus hic tumidus, urbibus ille minor.
Inter utrumq; fremunt immani murmure venti,
Neſcit cui domino pareat unda maris.
Rector in incerto eſt, nec quid fugiátve petátve
Invenit, ambiguis ars ſtupet ipſa malis.
Scilicet occidimus, nec ſpes eſt ulla ſalutis,
Dumq; loquor, vultus obruit unda meos.
Hei mihi, quàm celeri micuerunt nubila flamma,
Quantus ab æthereo perſonat axe fragor?
Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quàm grave baliſtæ mœnia pulſat onus.

Virgilius. *Fertur & incertis jactatur ad omnia ventis,*
Cymba velut magnas ſequitur cum parvula claſſes
Afer & hyberno bacchatur in æquore turbo.

Ovidius. *Aſſimilare freto poſſis quod ſæva quietum,*
Ventorum rabies motis exaſperat undis.
* *Exoritur tota turbidus imber aqua.*

Virgilius. *Involvere diem nimbi, & nox humida cœlum*
Abſtulit, ingeminant abruptis nubibus ignes.
* —— *Effuſis imbribus atra*
Tempeſtas ſine fine furit tonitruq; tremiſcit.

Virgilius. *Miſcent ſe maria, & nigræ tolluntur arenæ,*
Incubuere mari, totumq; à ſedibus imis
Unà Eurusq; Notusq; ruunt creberq; procellis
Africus, & vaſtos volvunt ad littora fluctus.

Ant. Flaminius. *Et tonat & vento ingenti nemus omne remugit,*
Et cadit effuſa plurimus imber aqua.

Hadr. Marius. *Extemplò commotæ undæ everſumq; profundum,*
Maximaq; in toto turba ſuborta mari.
Diverſis varii venti de ſedibus acti,
Inter ſe magna prælia mole gerunt.

Hinc Eurus, Caurusq́; illinc Boreasq́; Notusq́;
Percutiunt teneræ texta puſilla ratis.
Cùm ſubitò aſſurgens fluctu nimboſus Orion Virgilius.
In vada cœca tulit, penitusq́; procacibus Auſtris,
Perq́; undas ſuperante ſalo perq́; invia ſaxa
Diſpulit.
Continuò venti volvunt mare, magnaq́; ſurgunt Idem.
Æquora, diſperſi jactamur gurgite vaſto.
Involvere diem nimbi, & nox humida cœlum
Abſtulit, ingeminant abruptis nubibus ignes,
Excutimur curſu, & cœcis erramus in undis.
Ipſe diem noctemq́; negat diſcernere cœlo,
Nec meminiſſe viæ media Palinurus in unda.
Tres adeò incertos cœca caligine ſoles
Erramus pelago, totidem ſine ſydere noctes.
Tollimur in cœlum curvato gurgite, & iidem Idem.
Subducta ad manes imos deſcendimus unda.
Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere,
Ter ſpumam eliſam & rorantia vidimus aſtra.
Ventorum validis ferveſcit viribus unda. Lucretius.
Seu pater Oceanus cum ſævior æthere Calpen Silius.
Herculeam ferit, ac exeſa in viſcera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
Dant gemitum ſcopuli fractasq́; in rupibus undas
Audit Tateſſos latis diſtermina terris.
Et nunc per ſcopulos, nunc campos labitur amnis. Manilius.
——Furebat Lucanus.
Pontus & in ſcopulos totas evexerat undas,
Occurrit gelidus Boreas, pelagusq́; retundit,
Et dubium pendet vento cui pareat æquor,
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis & undas
Torſit, & abſtruſos penitùs vada fecit arenas.
Non Euri ceſſiſſe minas, non imbribus atrum Idem.
Æolii tacuiſſe Notum ſub carcere ſaxi
Crediderim, cunctas ſolida de parte tuentes
Defendiſſe ſuas violento turbine terras.

Idem. *Tum validi fluctus, alioq; ex orbe voluti,*
A magno venere mari terramq; coërcens
Monſtriferos agit unda ſinus.
Idem. *——Nautæ videre trementes*
Fluctibus è ſummis præceps mare, cumq; tumentes
Rurſus hiant undæ, vix eminet æquore malus.
Ovidius. *Spargimur & ventis inimica per æquora rapti*
Fulmina noctem imbres, iram cœliq; mariſq;
Perpetimur.
Idem. *Conſurgunt venti, ac in nubem cogitur aër,*
Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquæ.
Terribiliſq; Notus jactat mea verba preceſq;,
Ad quos mittuntur non ſinit ire Deos.
Silius Italicus. *Fertur ab immenſo tempeſtas horrida cœlo,*
Nigranteſq; globos & turbida nubila torquent.
Idem. *Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuſcis Africus alis,*
Bella movent quantis animos & pectora poſſis
Irati ſatiare Jovis; fluit agmen aquarum.
Turbine confuſum piceo & nigrante procella,
Atq; omnes campos circum ſpumantibus undis
Involvit, celſus ſummo de culmine montis,
Regnator ſuperûm ſublata fulmina dextra
Librans.
Idem. *Heu quænam ſubitis horreſcit turbida nimbis*
Tempeſtas, ruptoq; polo micat igneus æther.
Idem. *Talibus ardentem furiis Neptunus ut alto*
Proſpexit, vertiq; rates ad littora vidit.
Valer. Flaccus. *Terrificiq; ruunt tonitrus eliſaq; noctem*
Lux dirimit, pavor ora virûm, pavor occupat aures,
Haud ſecus implevit pontum fragor, effluit imber
Spumeus, & puppim procul æquore veſtit.
Quaſſans cœruleum genitor caput, æquora fundo
Eruit, & tumidum movet ultra littora pontum,
Extemplò ventos imbreſq; è rupe procellas
Concitat Æolias, ac nubibus æthera condit.
Tum penitùs telo molitus regna tridenti,

Intima

Intima ab occaſu Tethyn impellit & ortus:
Ac totum Oceani turbat caput, æquora ſurgunt
Spumea, & illiſu ſcopulus tremit omnis aquarum.
Ecce intorta Noto venienſq; à rupe procella Idem.
Antennæ immugit, ſtridorq; immite rudentum
Sibilat.
Hinc rupti reboare poli atq; hinc crebra micare Idem.
Fulmina, & in claſſem ruere implacabile cœlum,
Conſenſere ignes, nimbiq; & fluctus & ira
Ventorum, noctemq; freto impoſuere tenebræ.
In geminum ruit unda latus puppimq; ſub atris Idem.
Æquoris aggeribus tenuit, ceu turbine merſam.
At geminas Notus in ſcopulos atq; horrida ſaxa, Idem.
Dura ſorte rapit (miſerandum & triſte) biremes
Increpuere ictu proræ, tum murice acuto
Diſſiliens ſonuit ruptâ compage carina.
Hinc varia ante oculos facies natat, æquore toto
Arma inter galeaſq; virûm, criſtaſq; rubentes.
Tum ſubitò egreſſos inopino turbine turbat Dares Phryg.
Nimborum pincerna Notus, noxq; imbribus hauſtis
Ebria tela viros puppes, humentibus umbris
Involvit, cogitq; ipſos dubitare Magiſtros,
Errat cœca freti claſſis, ſolitoſq; procella.
Vix hæc ediderat, cùm effuſis imbribus atra Virgilius.
Tempeſtas ſine more furit, tonitruq; tremiſcunt
Ardua terrarum & campi, ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, denſiſq; nigerrimus Auſtris.
——Unde hæc tam clara repente Idem.
Tempeſtas? video medium diſcedere cœlum,
Palanteſq; polo ſtellas.
Ecce novo Cauri de partibus horrida motu Roſetus.
Sævit hyems, denſis conduntur ſydera nimbis,
Surgenteſq; ruunt venti, pontoq; feruntur,
Undiq; congreſſi, & moto freta turgida fundo
Permiſcent, ſummoq; cient certamine fluctus.
Ad cœlum elatos ferventibus horret aquis nox,

Turbatiq; fragor cœli fulgoribus ignis
Miſcetur.

Virgilius.
Inſequitur clamorq; virûm, ſtridorq; rudentum,
Eripiunt ſubitò nubes cœlumq; diemq;
Teucrorum ex oculis, Ponto nox incubat atra,
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther,
Præſentemq; viris intentant omnia mortem.

Mantuanus.
Et picea nubes & hyems contraria nautis
Impediunt curſus, Aquilo bacchatur, & Eurus
Importunus agit pluvias, freta concita clamant.

Idem.
Non ſecus ac nautæ pelago cùm turbidus imber
Ingruit, & rauco volitat cum murmure, nubes
Pulſa Noto tumet.

Titus Stroza.
Protinus obſcura tegitur caligine cœlum,
Conſurgit medio nox tenebroſa die.
Hinc Notus, inde ruit Boreas, hinc Eurus, & inde
Africus, horriſono turbine bella gerunt.
Corripiuntq; rates, & ſævis flatibus inſtant,
Hic dextrum, at lævum mox ferit ille latus,
Hic furit in propriam puppim, contrarius alter,
Verberat, & vaſto cuncta fragore fremunt.

Mantuanus.
Cùm jam præcipites fluctus Aquilonis & Auſtri
Viribus adverſis cœlo æquarentur in alto.

Ovidius.
Quocunq; aſpicio nil eſt niſi pontus & æther,
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
** Me miſerum quantis ſuccreſcunt æquora ventis,*
Erutaq; ex imis fervet arena fretis.

Reuſnerus.
Tempeſtas oritur maris ingens atq; procella,
Fluctibus & ventis jam furit ira maris.

Nicolaus Valla.
——Mare tunc tollentibus Euris
Obſcurum undoſos jaculatur ad æthera fluctus.
Tunc igitur jaceant religatæ ad littora puppes,
Saxorum obnoxiæ obicibus, ne forte ruentes
Diſcutiant venti.

Bonon. Mombutius.
Horruerant fremitu venti, lateq; coactos
Pulveris attollunt montes, tonat undiq; cœlum,

Tercen-

Tercentum torquent pugnando per aëra ſaxa.
Ceu quondam Aſtræi turbant vada cærula fratres, Paſſeratius.
Hinc certant Boreæ Notus, inde Favonius Euro,
Undiq; jactatum neſcit cui pareat æquor.
Cùm ſeu cœleſti fato, ſeu ſyderis ortu, Virgilius.
Undiq; mutatur cœli nitor, omnia ventis,
Omnia turbinibus ſunt anxia, jam maris undæ
Sideribus certat conſurgere, jamq; ſupernè
Corruere & Sol iis & ſidera cuncta minantur.
—Exiliunt venti, tumida æquora ſurgunt, Eoban. Heſſus.
Mota procelloſis fluctibus unda fremit.
Et nunc in cœlum tolluntur, ad infima rurſus
Tartara, mox animo deficiente labant.

Tranquillitas maris.

TUm freta quæ longis fuerant impervia ſeclis, Valer. Flaccus.
Ad ſubitam ſtupuere vatem, pontiq; jacentis
Omne ſolum, Regesq; patent, gentesq; repoſtæ.
**Subſidunt undæ, tumidumq; ſub axe tonantis*
Sternitur æquor, aquæ fugiunt, vaſto æthere nimbi.
Limpidus Auſter abeſt, Boreas non ſibilat, Eurus Mantuanus.
Exulat, occidua Zephyrus non murmurat aurâ.
Jam venti ceſſant, ſtrataq; æqualiter undæ Buchanan.
Arrident taciti tranquilla ſilentia ponti,
Tum poſita gaudent læti formidine nautæ.
Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat, Virgilius.
Collectaq; fugat nubes, Solemq; reducit.
Detumuere animi maris, & clementior Auſter Statius.
Vela vocat.
Jam mare pacatum, jam ventus mitior extat. Ovidius.
Tum quoq; tanta maris moles creviſſet in aſtra, Lucanus.
Ni ſuperum Rector preſſiſſet nubibus undas.
——Tum Rector Olympi Idem.
Cuſpide fraterna laſſatum in ſecula fulmen.

Audi-

Adjuvit, regnoq; acceſſit terra ſecundo.

Idem. *Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt*
Clara, ſed obſcurum nimboſus diſſilit aër.

Idem. *Et poſito Borea, pacemq; tenentibus Auſtris,*
Compreſſit pelagus, ventis patientibus undas.

Statius. *Mira quies pelagi, ponunt hic laſſa furorem*
Æquora & inſani ſpirant clementius Auſtri,
Hic præceps minus audet hyems, nulloq; tumultu
Stagna modeſta jacent.

Manilius. *Tum primum muta pelagus conſternitur unda.*

Laur. Cambara. *Adriaciq; minas pelagi commotaq; fundo*
Æquora placarat paſſim Neptunus, & omnem
Ventorum rabiem tenebroſo clauſerat antro.

Idem. *------Protinus omnes*
Collectæ fugiunt nubes, & flamina ponunt.

Titus Stroza. *Et liquidus nullis agitatur flatibus aër,*
Quin placidum tacitis ſtat mare littoribus.

Bapt. Amalth. *Et ponunt taciti crepitantia flamina venti.*

Idem. *Et nuſquam obſcuræ cinxerunt æthera nubes,*
Nec Notus Æolio carcere proſiluit.

Læl. Capilupus. *Aſpice ventoſi ceciderunt murmuris auræ.*

Hip. Capilupus. *Ecce ſuas ponunt Eurus & unda minas.*

Idem. *Nullaq; jam pluvias avis increpat ore morantes,*
Nec turbata Notis amplius unda tumet.

Roſetus. *Compreſſa ac ſubitò, ſine vi, ſine murmure venti*
Compreſſi & tumidis ſævus cadit æquoris omnis
Impetus.

Eberh. Cellius. *Obticuit pelagus, fecere ſilentia venti,*
Multaq; ſpem ſubitò eſt præter oborta quies.

Eobanus. *Nigrum diſcuſſa mare tempeſtate ſerenat,*
Reddita compoſitis fluctibus unda ſilet.

Littus maris.

EPITHETA: *Multivagum, perſonum, ſpumans, undiſonum, reſonan[s], humidum, curvum, procurvum, udum, ſaxoſum, viride, fluctifragu[m],*
refluu[m]

refluum, arenoſum, ſitiens, tacitum, raucum, vagum, ſurdum, apricum, ſinuoſum, murmurans, procelloſum, undoſum, cavum, madidum, clivoſum, ſterile, infrugiferum.

——Quà littus amaros Laur. Gambara.
Contingit pelagi numeroſo tramite fluctus.
Undæ quæ noſtris pulſatis littora lymphis, Virgilius.
Littora quæ dulces auras diffunditis agris.
Purpureis latè ridentia littora conchis. Idem.

Scylla & Charybdis.

SCYLLA eſt ſaxum ingens, Siculum mare adeò reddens irrequietum, ut aſſiduis aquarum concurſibus latratum emittere videatur, nautisque ſemper ſit exitioſum. Poëtæ fabulantur, Scyllam, Phorci filiam, mutatam in monſtrum, ſupernè virgineum, infernè verò piſcem, & ſex caninis capitibus latrans, quum ſe laviſſet in fonte, quem Circe veneno infecerat. *Plin. lib. 3.* ait: *In eo freto eſt ſcopulus Scylla: item Charybdis mare vorticoſum, ambo clara ſævitia.* Fuit etiam alia *Scylla*, filia Niſi Regis Megarenſium, quæ fatalem capillum patri ſuo raſit, capta amore Regis Cretæ, qui Megeras obſidebat. Huic vicinum periculum marinum eſt *Charybdis* in Sicilia, prope Taurominitanum littus, quod crebris aquarum vorticibus infremere, aſſiduisq; fluctuum concurſibus rapta abſorbere dicitur.

Epith. *Scylla rapax, impia, informis, Phorcis, Sicula, latrans, triformis, truculenta, immanis, vorax, Nereia, Charybdis, metuenda, implacata, atra, vaſta, Taurominitana, inimica, irrequieta, avida, Zanclæa, Panchæa, torta, ſæva, oblatrans, torva, minax, dira.*

* *Cunctas quæ Siculas inguine terret aquas.*
——In ſævos inguina verſa canes. Propert.
Scylla latus dextrum lævum, irrequieta Charybdis Ovidius.
Infeſtat, vorat hæc raptas removetq; carinas.
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum,
Virginis ora gerens.
Scylla vorax, & Scyllæ adverſa Charybdis. Idem.
Nec potes infeſtis æquare Charybdin Achæis,
Ter licet epotum, ter vomat illa fretum.

** Et vomit epotas dira Charybdis aquas.*
Ovidius. *Nec quas ſubmerſis ratibus ſaturata Charybdis*
Fundit, & effuſas ore receptat aquas.
Virgilius. *Impia prodigiis ut quondam exterruit amplis*
Scylla, novos avium ſublimis in aëre cœtus
Viderit, & tenui conſcendens ſydera penna,
Cœruleis ſua tecta ſupervolitaverit alis.
Hanc pro purpureo pœnam ſcelerata capillo,
Proq; patris ſolvens exciſa funditus urbe.
Complures illam & magni Meſſala Poëtæ,
(Nam verum fateamur amat Polyhymnia verum)
Longè alia perhibent mutatam membra figura,
Scyllæum monſtra in ſaxum converſa vocari.
Illam eſſe ærumnis, quam ſæpè legamus Ulyſſi
Candida, ſuccinctam latrantibus inguina monſtris,
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Deprenſos nautas canibus laceraſſe marinis.
Sed neq; Mœoniæ hæc patiuntur credere chartæ,
Nec malus iſtorum dubiis erroribus author.
Namq; alias alii vulgò finxere puellas,
Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero.
Ipſe Cratinei matrem, ſed ſive Erichthæi,
Sive illam monſtro genuit grandæva biformi,
Sive eſt neutra parens, atq; hoc in carmine toto
Inguinis eſt vitium, & Veneris deſcripta libido,
Sive etiam exactis ſpeciem mutata venenis,
Infelix virgo (quid enim commiſerat illa?)
Ipſe pater timidam ſæva complexus arena,
Conjugium charæ violaverat Amphitrites,
Attamen exegit longo poſt tempore pœnas.
Ut cùm cura ſuæ veheretur conjugis alto,
Ipſa trucem multo miſceret ſanguine pontum.
Seu verò, ut perhibent, forma cùm vinceret omnes,
Et cupidos quæſtu paſſim ſpoliaret amantes,
Piſcibus & canibus rapidis vallata repentè eſt,
Horribiles circum vidit ſubſiſtere formas.

Heu

Heu quoties mirata novos expalluit artus?
Ipſa ſuos quoties, heu, pertimuiſſe latratus?
Auſa quod eſt mulier numen fraudare Deorum,
Et dictam Veneri votorum vertere pœnam:
Quam mala multiplici juvenum quod ſepta caterva
Dixerat, atq; animo meretrix jactata ferarum,
Infamem tali meritorum more fuiſſe,
Docta Palæpaphia teſtatur voce Pachynnus:
Quidquid & ut quiſq; eſt, tali de clade locutus,
Omnia ſunt potius, liceat noteſcere Cirin,
Atq; unam ex multis Scyllam non eſſe puellis.
Dextram Scylla latus, lævum implacata Charybdis Virgilius.
Obſidet, atq; imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos, & ſydera verberat unda.
At Scyllam cœcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exertantem, & naves in ſaxa trahentem,
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pubetenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni,
Ceſſantem longos & circumflectere curſus,
Quàm ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam, & cœruleis canibus reſonantia ſaxa.
* *——Incauto nautæ ſæva pericla parit.*
——Ratibus inimica Charybdis, Ovidius.
Nunc ſorbere fretum, nunc reddere cinctaq; ſævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Claſſibus & refluo ſpectavimus æquore rapti Silius Italicus.
Contorta è fundo removentem tranſtra Charybdim.
Scylla trahit naves, canibus truculenta marinis. Lauterbach.
Scylla rapit nautas, canibus lacerata marinis. Idem.
——Atra Charybdis Lucanus.
Sanguineum fundo torquens mare.
Concava non tantùm maris abſorbere Charybdis Mantuanus.
Dicitur.

Idem. *Tenditur ad Siculæ latrantia littora Scyllæ.*
Fauſtus. *Ipſaq; Circeo verſa eſt medicamine Phorcis.*
Eobanus. *Continuò ſuper inſultans exæſtuat unda,*
Ebullitq;, altoq; fremit torrente Charybdis.

Mare Ionium.

Est maris Mediterranei pars, quæ ſupra fauces Adriatici, inter Siciliam, Cretam & Peloponneſum diffunditur uſque ad Acroceraunium promontorium. Unde autem hoc mare appelletur *Ionium,* inter ſcriptores non conſtat. Nonnulli ab errore *Jûs,* filiæ *Inachi,* quæ per hoc mare tranſierat, ut *Lycophron* & hîc allegata carmina. Nonnulli, ut *Solinus,* ab *Ionia,* extrema Italiæ regione derivant. *Didymus* dictum putat à quodam *Ionio*, Dyrrachii filio, ab Hercule occiſo, & in mare projecto: alii dictum arbitrantur ab *Ionum naufragio.*

Jamq; dies auræq; vocant, rurſusq; capeſſunt
Æquora, qua rigidos eructat Boſphorus amnes:
Illos Nile tuis quondam Dea gentibus Io
Tranſierat fluctus, unde hæc data nomina Ponto.

Sinus Ambracius.

Est ſinus maris juxta Epirum, ſic dictus ab *Ambrace* Rege Theſproti filio.

Hugo Favolius. *Linquimus Aſteriam vicinaq; ſaxa recepta,*
Nec Latio ſermone ſatis vulgata, ſinusq;
Mox etiam Ambracios, *ſuperata Leucados ora.*

Mare Myrtoum.

Est ſinus maris, qui inter mare Ægæum & Creticum inſulis Cycladibus allabitur. Dicitur autem à *Myrtilo, auriga Oenomai* Regis Elidis, qui à Pelope ob commiſſam in certamine fraudem in mare fuit præcipitatus, & ſic mari nomen indidit. Hinc *Ovidius:*

Proditor ut ſævi periit auriga tyranni,
Qui nova Myrtoæ nomina fecit aquæ.

SYRTES.

Syrtes.

SUNT duo ſinus maris Lybici, nautis valde periculoſi: is qui Cyrenaicam reſpicit, appellatur *Syrtus major*: alter qui Chartagini eſt vicinior, vocatur *Syrtis minor*: cauſam hujus periculi ferunt eſſe arenam accumulatam, quando enim mare ſævire incipit, tum fluctus marini arenam & ſaxa trahunt, unde plurimum detrimenti nautæ percipiunt.

Epith. *Lybicæ, Getulæ, dubiæ, damnoſæ, nocuæ, inhoſpitæ, Paretoniæ & Ægyptiæ, à Paretonio Ægypti urbe: ambiguæ, naufragæ, Lepticanæ, Afræ, infidæ, arenoſæ, procelloſæ.*

Major vaſta ſibi latè trahit æquora Syrtis, Ruff. F. Avien.
Infidumq; rati pelagus furit.
——Abſorbent fauce carinas, Idem.
Involvuntq; ſimul nox monſtra vorantia nantes.
——Freta Afrum tangentia littus,
Temporibus certis dantq; negantq; viam.
Fecit arenoſæ per vada Syrtis iter. Mantuanus.
Invia fert ratibus metuenda pericula Syrtis. Stroza.
Ammoni Garamas, & ſemper naufraga Syrtis. Silius Italicus.
Uſq; Paretonias Eoa ad littora Syrtes. Lucanus.
Syrtes vel primam mundo natura figuram Idem.
Cùm daret, in dubio pelagi terræq; reliquit.
Nam neq; ſubſedit penitùs, quo ſtagna profundi
Acciperet, nec ſe defendit ab æquore tellus,
Ambigua ſed lege loci jacet, invia ſedes.
Æquora fracta vadis, abruptaq; terra profundo,
Et poſt multa ſonant projecti littora fluctus.
Sic malè deſeruit, nulloſq; exegit in uſus,
Hanc partem natura ſui, vel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penituſq; natabat:
Sed rapidus Titan, ponto ſua lumina paſcens,
Æquora ſubduxit Zonæ vicina peruſtæ,
Et nunc pontus adhuc Phœbo ſiccante repugnat,
Mox ubi damnoſum radios admoverit ævum,
Tellus Syrtis erit, nam jam brevis unda ſupernè
Innatat, & latè periturum deficit æquor.

COSMOGRAPHIÆ PROSOMETRICÆ LIBER OCTAVUS.

Rerum promiſcuarum ad Coſmographiam pertinentium deſcriptionem continens.

INDEX RERUM IN HOC LIBRO deſcriptarum.

Arifodina.
7. miracula mundi.
Pyramis.
Amphitheatrum.
Capitolium Romanum.
Turris Argentinenſis.
Aſtrolabium Argentinenſe.
Fontainableau.
Pont du Gard.
Amphitheatrum Nemauſi.
Horti Galliæ Domini de Chantelou.
Templum Lauretanum.
Caprarola.
Domus Neronis.
Structura aliqua magnifica.
Monumentum & antiquitas.
Labyrinthus.
Sylva.
Lucus.
Hercynia ſylva.
Sylva Ottonis.
Deſertum.
Peregrinatio.
Peregrinus.
Reditus.
Naufragium.
Via.
Bivium.
Dux viæ.
Feſſus itinere.
Viator.
Comes itineris.
Comitatus.
Fons.
Thermæ & fontes ſalubres.

Aurifodina.

AURIFODINÆ, vel *Argentifodinæ*, ſunt terræ cryptæ, ſive meatus ſubterranei, in quibus foditur aurum & argentum, vel aliud quoddam metallum : de quibus ut etiam aliquid hujus Coſmographiæ lectoribus innoteſcat, ea de quibus mihi conſtat ex argentifodinis Tirolenſibus, quæ ſunt ad vicum, qui Germanis appellatur Schwazen/ ad Oenum fluvium ſitum, paucula referam. Principiò cùm illuc cum nonnullis aliis adveniſſemus, & magiſtratum de venia luſtran-

ſtrandorum meatuum compellaſſemus, illius indultu aſſignatus eſt quidem nobis operariorum præfectus ſive inſpector, quem noſtra lingua ein Hutmañ dicimus: ille unumquemq; noſtrum ſacco induebat, inde tergo corium ſubſternebat, & unumquemq; lampade ardente inſtruebat, quæ aquarum ſtillatione non erat extinguibilis: ita jam inſtructi ad oſtium, ubi patet in terram ingreſſus, perventum eſt, ac per longam cryptam ſeu porticum cameratam, tam in fornice quàm à lateribus undiq; trabibus ſuffultam, ad evitandas terræ ſcilicet ruinas, ſeptem circiter pedes latam ducimur, cumq; per ejuſmodi cuniculum ultra dimidiam horam migraſſemus, tandem in locum quendam latioris ſpacii devenimus, qui illis ein Schacht dicitur. Cumq; ex noſtro ductore, ubínam loci conſtituti eſſemus, quæreremus? ille nos jam in profundo admodum terræ loco conſtitutos, ac ambulando aliquot centum Orgyias (quæ eſt menſura, quæ inter manus expanſas continetur, Germanis ein Klaffter) à ſuperficie terræ in profunditatem confeciſſe aſſerebat. Quo audito omniũ noſtrum animos ſubit admiratio, ſiquidem rectà nos proceſſiſſe, nec in profunditatem deflexiſſe arbitrabamur: inſerviebat autem illi, per quem migraveramus cuniculus vectioni materiæ metallaris, quæ fit per monotrochia. Locum ergo adepti ſpacioſum ex omni latere magno numero rurſus apparent cuniculi, non tamen ut prior tam lati, nec in profunditatem prorecti, & hic erat ille locus, cujus parietes ubivis erant diſtincti venis metallaribus, quarum color erat cœruleus, terra verò lapidoſa inſtar calcis erat alba. Luſtratis igitur aliquot cuniculis in ulteriorem profunditatem pervenire ſatagebat animus, ad quam non amplius per cuniculos, ſed per funes & ſcalarum dimiſſionem patebat acceſſus in hunc modum: Erant ſcalæ longiſſimæ, ad parietes in profundum directæ, quarum gradus tam prope erant annexi parietibus, ut non eorum uſus eſſet in deſcenſu, ſed tantùm in aſcenſu, ita quidem, ut vix in majori pedis digito inſiſtendi daretur copia. Hiſce à latere ſemper erat extenſus funis, unde quicunq; in profunditatem contendebat, tergum ſcalæ ſupinus imponebat, ac altera manu funem leviter comprehendebat, ut ſcilicet partim funem teneret, partim etiam corpus gravitate deorſum tendens demitteret: altera verò manus in lampade tantummodò tenenda erat occupata. Cùm itaq; per aliquot ſcalas longiſſimas facta eſſet demiſſio, & poſt ſingularum ſcalarum dimiſſionem amplum rurſus ſpacium, ein Schach appellatum, cum cuniculis luſtraſſemus, ad

os

os abyſſi ſex pedes latum tandem perventum eſt: ad orificium autem abyſſi ingens torrens ex terrę meatibus, ultra milliare Germanicum ductus proveniens, maxima vi, maximoq; ſtrepitu erumpebat, & lapſu ſuo conſpicuæ magnitudinis rotam rotabat, cujus rotæ hic erat uſus, ut tres culeos ſive ſaccos ingentis amplitudinis ex tergoribus taurorum conſutos, catenis per orificium abyſſi in profunditatem demitteret, & eoſdem etiam aquâ illic hauſtâ plenos educeret, qui ſacci educti aquam in proximũ canalem exonerabant, qui canalis per terræ longiſſimos meatus ductus tum aquam hauſtam, tum etiam aquam, quam antea rotam circumagitaſſe diximus, ex illa ingenti profunditate (quæ res admiratione non caret) in publicam lucis auram aſſerebat, ac terræ ſuperficiei reſtituebat. Educta autem ex abyſſo aqua, eam commoditatem confert foſſoribus, ut ad ulteriorem profunditatem ipſis pateat aditus, ad quam alioqui aquis impediti, pervenire non valerent. Foſſores itaq; in illa profunditate conſtituti utuntur horologiis, quorum lingula lapide magnete eſt illita, atque ob id ſemper ſeptentrionalem plagam indicans, foſſoribus maximo eſt commodo. Porrò materia & lapides per ſupremum cuniculum in terrę ſuperficiem vecti, in mola in minores portiunculas contunduntur, contuſi lavantur, loti pueris & fœmellis traduntur, qui materiam purè metallarem ab alia non metallari ſeparant, inde materia rurſus cum aqua mixta redditur liquida, & expanſis telis infunditur, poſt infuſionem pars terreſtris & limoſa fundum petens, panno adhæreſcit, at arenæ metallares in ſuperiori parte leviter volvuntur, ita, ut aquæ rivuli panno ſuperfuſi arenam illam metallarem fluxu ſuo propellant, quæ cùm de materia limoſa in ſuperficie migrat metalli, à limo fiat ſeparatio, cui etiam ſeparationi adjumento ſunt fœmellæ, quæ virgultis juniperi metalli per aquam abductionem promovent. At audiamus de eadem re aliquot deſcriptionẽs poëticas.

Conrad. Celtes.

Eſt ſpecus immenſis pandens cum faucibus ora,
Suppoſitumq; vident lumina nulla ſolum.
Sed face candenti diſtantia longa notatur,
Fax ubi inexhauſta luce fathiſcit humo.
Ora ſpecus circum latiſſima machina ſurgit,
Quam rota cum raſaclis turbine verſat equis.
Robora tranſpoſitum per multa volumina funem
Plectuntur, curvo pondera dente trahens.

Lubri-

Lubricus hic cœcum mortales mittit in antrum,
Aërium præbens irrequietus iter.
Huic ego ſum tremulus toto cum corpore vinctus,
Ut fueram triſtes auſus adire domos.
Quas neq; Lucifluus colluſtrat lumine Phœbus,
Nec radiis penetrat lucida facta ſoror.
Cum Jove candenti fugit hinc Cylleneus ales,
His neq; ſub ſpecubus Mars violente rubes.
Nec Veneris flammæ rutilant hoc orbe remoto,
Falciferiq; ſenis lurida ſtella latet.
Plauſtra nec undivagis ibi monſtrant æquora nautis,
Illa nec arctophylax regna ſepulta videt.
Cœca ſed hic volitant tenebroſo ſidera mundo,
Sidera quæ nullum ſunt paritura diem.
O mihi quàm magno trepidabant corda pavore,
Pendula lictores dum mea membra ligant.
Et mea tartarea condunt ubi corpora veſte,
Nullus erat toto vivus in orbe color.
Dumq; inter vitam medius mortemq; volarem,
Dædalei timui fata ſubire fabri.
Et mea ſignaſſent fatalem nomina terram
Celtica, quæ fuerant, Jane, canenda tibi.
Sed modò cùm ſuperas rediiſſem ſoſpes in auras,
Oblectat tales ſæpè ſubiſſe ſpecus.
Quippe ea quæ vidi, ſtatui mortalibus olim
Pandere, &c.

Lignea prævalido circumdata machina ferro, Adam Schroderus.
Quatuor intrepidis acta movetur equis.
Illi prægrandis, robuſtaq; reſtis adhæret,
Omnia quæ ſuperis extrahit apta plagis.
Poſtea montanis induti veſtibus, imus
Huc ubi nigra vagis faucibus ora patent.
Illic turba ſtetit trepido concuſſa timore,
Ima timens tremulos ad loca ferre pedes.
Prendimus inde manu ſellas è ſubere textas,
Quilibet ad funem quas ligat arte ſuum.

Uſibus aſſueti, rutilantem lampada geſtant,
Et ne lædantur eum pede quiſq; cavet.
Ut tetigêre ſolum primi, ſe quilibet aptè
Explicat, ut nobis poſſit & eſſe locus.
Terricolæ circum fauces ſtant undiq; fratres
Induſiis cincti, lampada quiſq; gerens.
Grandibus & peris præcincti membra lucernis,
In quibus apta ferunt pinguia ſæva boum.
Protinus anfractus varii, variiq; meatus
Oſtendunt miras ſignificantq; vias.
Non ego tot curvis ambagibus atria Cretæ,
Dædaleas credo compoſuiſſe manus.
Dumq; ita per ſalſos alacres erramus hiatus,
Longius & cupidi continuamus iter.
Venimus ad latas cameras (ſic Sarmata dicit)
Quæ ſpacio ſuperant magna theatra ſuo.
Quæ velut excelſis firmantur templa columnis,
Néve ruant, ſolido de ſale fulcra premunt.
Grandes volvebant ad fauces undiq; maſſas,
Nocte dieq; frequens quilibet urget opus.
Ille latus cuneis fundit, ferroq; rigenti,
Ille ſecat glebas ſub pede ſæpè graves.
Ille ferit ſtando, jacet hic, ſedet ille ſupinus,
Et quò quiſq; poteſt aptius iſtud agit.
Parvula converrunt teneri ſegmenta miniſtri,
Carpentiſq; trahunt alta ſub ora ſuis.
Præterea montes deſtillant undiq; guttas,
Sed nihil hæc nobis attulit unda mali.
In puteum ſiquidem deducta canalibus altum
Tollitur ad noſtras utribus hauſta caſas.
Sic igitur multas ſub montibus erro per horas,
Ulterius feſſi vix potuere pedes.
Dumq; ſalis video tam puros undiq; montes,
Fulva quibus cedit divitis unda Tagi.
Cernitur inferius nobis immane barathrum,
Scilicet à feſto nomina Solis habet.

Fruſta

Fruſta levant ſalis hic biſſeni magna miniſtri,
In medio rota ſtat lignea fune gravis.
Hæc ego cùm vidi, ſatis eſt potuiſſe videre,
Ajo, juvent alios iſta theatra viros.
Ad putei tandem ſic venimus ora patentis,
Languebant tarda corpora caſſa mora.
Ictibus ingentes ſonitus, ſtrepitusq; movemus,
Pulſantes ferro robora querna gravi.
Cùm primùm pedibus noſtrum ſenſere tumultum,
Demittunt reſtem, nosq; paramus iter.
Senſilibus vecti ſellis, ſic reddimur auræ,
Dulce fuit rurſus cernere poſſe diem.

Septem miracula mundi.

MIRACULA mundi à Plinio ſeptem recenſentur: 1. *Muri Babylonici*, quos lapidibus coctilibus ac bitumine Semiramis Regina Aſſyriorum potentiſſima conglutinaverat, 200. pedes alti, & 50. lati, ita, ut duo currus obviantes ſibi cedere poſſent, trecentis turribus adornati: ad quod opus perficiendum quotidie 300000. homines adhibebantur: portæ ejus, *atteſtante Herodoto*, erant 100. ex ære conflatæ.

2. *Templum Dianæ Epheſi*, cujus tanta fuit magnificentia, ut tota Aſia in illo extruendo 220. annos inſumpſerit: fuit autem in loco paludoſo conditum, ne tanta moles aliquo terræ motu labefactari poſſet. Longitudo ejus erat 415. pedum: latitudo 220. Columnarum quibus innitebatur altitudo 60. erat pedum: reis etiam erat hoc templum aſylum tutiſſimùm. Inſigni autem hoc templo (ea Olympiade, ubi Alexander Magnus in lucem fuit editus) à nebulone quodam Heroſtrato, qui eo facto nomen ſuum immortalitati tradere volebat, exuſto, aliud poſtea Epheſii extruxerunt, idq; priori magnificentius, ad quod multi Reges ſua dona contulerunt, cujus cultus idololatricus tam diu duravit, quo ad Paulus poſt aſcenſionem Chriſti eò iter ſuſcipiens, tantum profecit, ut Epheſini majore ex parte cultu idololatrico relicto Chriſtum amplexi fuerint, *Act. 19.*

3. *Jovis Olympici ſimulachrum* magnificentiſſimè per Phidiam artificem extructum.

4. *Pyramides Ægyptiæ*, quæ fuerunt vaſtæ moles, quatuor angulorum lateribus ab imo in cacumen deſinentes, ſic dictæ ἀπὸ τοῦ πυρὸς, quòd inſtar ignis in conum extenuentur, quarum faſtigiata excelſitas paulatim gracileſcens, umbras quoq; conſumit, *Ammianus lib.22. Plin. lib.26.c.12.*

5. *Solis Coloſſus in Rhodo*, quem defuncto Alexandro, Demetrius Rex Aſiæ erigi curavit, cujus altitudo 700.cubitorum fuit. Interius columna ejus lapidibus confecta & conglutinata: exterius verò ære pretioſo obducta, exquiſitaq; arte cælata fuit, & extructa in monte ad urbem Lyndum, 12.annorũ ſpacio, & 300. talentis, hoc eſt, 28.tonnis auri in hanc fabricam inſumptis: poſtquam ſtetit annos 56.terræ motu fuit labefactata: tantæ fuit molis, ut ejus digiti magnitudo aliis columnis reſponderit.

6. *Mauſoli ſepulchrum: Mauſolus* autem fuit Rex Cariæ, cujus uxor Artemiſia, luctu & deſiderio defuncti conjugis flagrans, cinerem illius & oſſa odoribus commixta, inq; pulverem contuſa, in aquæ potu ebibit. Monumentum præterea illi auguſtiſſimum extruxit, quod *Mauſolæum* appellavit: illud 36. columnis innitebatur. Altitudo ejus fuit 25. cubitorum: ambitus autem pedum 410. Figura erat quadrata ex marmore facta. Artifices ad hoc opus adhibiti quatuor fuerunt præſtantiſſimi, *Scopas* nimirũ, *Bryaxes, Leochares, & Timotheus*. Quamvis verò hoc monumento auguſtiſſimo Artemiſia dolores lenire conaretur, mœrore tamen paulò poſt fuit extincta. Artifices verò nihilominus opus inceptum ad finem perducebant. Tandem quintus etiam artifex ingenioſiſſimus acceſſit, qui in ſummitate ſepulchri turrim magnificam, & ſuper hanc currum triumphalem cum quatuor equis marmoreis extruxit. Abſoluti verò totius operis altitudo in totum 140. pedum fuit. *Münſterus* quædam adhuc operis illius rudera extare refert.

7. *Cyri regia* lapide candido, columnis aureis, lacunaribus gemmisq; diſtincta fuit, cœli continens ſimulachrum ſtellis micantibus inſignitum. Scamna hujus regiæ aurea & argentea fuere, pavimentum viridi, albo, gilvo & nigro marmore ſtratum. Multis præterea rebus erat inſtructa, quæ alicui ſtuporem facile injicere poterant. In hac Ahaſverus maximum illud convivium, cujus in ſacris fit mentio, regaliter celebravit. Nonnulli in recenſitione ſeptem miraculorum hanc Cyri regiam omittentes, *turrim Phariam* ſubſtituunt. Hæc 7.miracula veteres recen-

ſent,

ſent, quæ tamen hodie aut non extant, aut vilia eorum tantummodò apparent rudera, Pyramides tamen Ægyptias ad urbem Algairum, quæ in ſacris *Memphis* dicitur, adhuc conſpici, tradunt nonnulli Coſmographi. *Godefridus Heidefeldius* in ſphinge Philoſophico-Theologica miracula mundi veterum hæc recenſet: 1. eſt Obeliſcus Semiramidis: 2. Pyramis Ægyptiaca: 3. Coloſſus Solis: 4. Labyrinthus Ægyptiacus: 5. Amphitheatrum Scauri: 6. Templum Dianæ: 7. Pons Trajani. Apud eundem hæc mundi hodierna memorantur 7. miracula: 1. Templum Nidroſianum, totius Septentrionis celeberrimum. 2. Templum S. Sophiæ Conſtantinopolitanum. 3. Templum D. Marci Venetorum. 4. Turris Cremonenſis. 5. Turris Argentinenſis. 6. Summum templum Colonienſe. 7. Turris Hiſpalenſis. Hiſce meo judicio non immeritò addi poſſet quod viſitur Romæ, templum D. Petri.

Septem miracula mundi ex *Lauterbachio* ſimul poſita.

Pyramides.

Pyramides Nili quadratæ ad ſidera moles,
Ambitioſa tenax gloria jactat opes.

Turris Pharia.

Dant Phariæ nautis curſus incendia turris,
Qui prodeſt multis nomine dignus homo.

Muri Babylonis.

Extructi magna Babylone bitumine muri,
Miraclo rarum eſt omnibus orbis opus.

Templum Dianæ Epheſinum.

Miraclum terris Epheſinæ templa Dianæ,
Res cordi moles mira palude natans.

Mauſoli ſepulchrum.

Mauſolæa ferunt victuro nomine Cares,
Eximio partum floret honore decus.

Coloſſus Rhodius.

Enormis ſolido Rhodiorum ex ære Coloſſus,
Nil tam grande brevi tempore ceſſat humo.

Simulachrum Jovis Olympii.

Phidiaco cœli Rex paſſim claret eburno,
Artificem multa prædicat artis opus.

Septem miracula *authoris incerti:*

Deſino Pyramides Phariæ Memphitidos artem

Mirari veſtros, gens barbara, barda, Coloſſos
Nemo, Epheſina Diana, tuam pendebit ad ædem,
Admirabundus, neq; Mauſeolæo ſtupeſcet.
Immodico cum Care, nec edita pægmata Romæ,
Cæſarea amphitheatra tibi nimis uſq; Valenis,
Arridentia coctilium munimen, & horti
Murorum Babylonis.

Raviſius. *Centifores Thebæ, Babylon circumdata muris*
Coctilibus, grandis Ninive, ſubtile theatrum
Cæſaris, & Rhodii ſimulachrum informe Coloſſi.

Idem. *Ubi nunc Pharos inſula grande ſepulchrum*
Mauſoli eſt Triviæ moles ſpecioſa Dianæ.

Lauterbach. *Deſtruxit tempus ſeptem miracula mundi.*

Sequuntur jam quædam è ſeptem miraculis ſeparatim poſita, unà cum aliis modernis, quæ inter illa referri poterunt.

SEQUUNTUR ALIÆ STRUCTURÆ miraculis mundi æquiparandæ.

Coloſſus Tarentinus.

COLOSSUS Tarentinus erat ingens ſtatua, à quibuſdam inter ſeptem miracula mundi relata, quam *Lyſippus* Syconius Tarenti erexit.

Talis erat Lyſippe tuus, quem ſede locaſti
Herculei quondam (ſi vera eſt fama) Tarenti.

Muri Babylonici.

QUALIS horum murorum fuerit ſtructura, ſuprà ſub titulo ſeptem miraculorum generali dictum eſt. Hos Propertius etiam *lib. 3.* deſcribit in hunc modum:

Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbem,
Ut ſolidum cocto tolleret aggere opus.
Et duo in adverſum miſit per mœnia currus,
Ne poſſint tacto ſtringere ab axe latus.

Pyramis

Pyramis obeliſcus.

PYRAMIS eſt moles ſive ſaxum ingens quadratum, admirandę altitudinis, ita conſtructum, ut paulatim gracileſcendo, & in excelſum ſurgendo, è lato in acutum tendat, & inſtar flammę in acuminatum deſinat faſtigium: nihil autem utilitatis præ ſe ferebat, præterquam quòd ſtulta & inanis Regum Ægyptiorum eſſet oſtentatio: ejuſmodi Pyramides adhuc hodie in Ægypto prope urbem Memphim, vulgò Alkair/conſpiciuntur. Viſitur etiam quædam Romæ in Vaticano ſuburbio, in platea populi, in latiſſimo campo ad D. Petrum, & ad templum Johannis Laterani, & ad portam D. Pauli Cæſtii: nec non Viennæ in provincia, quam volunt eſſe monumentum Pontii Pilati.

Epith. *Nubigerdæ, ſuperbæ, altæ, excelſæ, faſtigiatæ, cuſpidatæ, celſæ, Phariæ, prœaltæ, eductæ, Memphiticæ, Ægypticæ.*

Inter Ægyptias haſce Pyramides una fuit ex unico ſaxo naturali educta, cujus per frontem ambitus centum duos pedes colligebat. Longitudo erat 143. Altitudo 62. pedum. Alia fuit ex lapidicinis Arabicis ſecta, in qua elaboranda ſexcenta hominum millia viginti annos inſumpſiſſe memorantur. Fuerunt & aliæ annis 78. factæ. *Plinius refert* 15300. talenta in allium, raphanos & cepas fuiſſe erogata, quibus in una earum extruenda veſcebantur. Omnium maxima continuit octo ſoli jugera. Apud *Herodotum in Euterpe* proditum eſt, Cleopem Ægypti Regem extruxiſſe ex Arabicis lapidibus Pyramidem, cujus longitudo fuerit quinque ſtadiorum, latitudo decem paſſuum.

Cum Ptolemæorum manes ſeriemq́ pudendam Lucanus.
Pyramides claudant, indignaq́ Mauſolæa.
——Ubi Pyramides die improba læna, Raviſius.
Barbara quas longo fabricavit tempore Memphis
Artificium multis ſudoribus?
**Æquantis cœlum faſtigia celſa obeliſci.*
Res miranda magis quàm commoda & utilis orbi. Neofanius.
Pyramides Pharium monumenta perennia regum. Hadr. Iunius.
Pyramis exurgens aſtra propinqua ferit. Leb. Batillus.
Nam cœci hæc fuerant ſpectacula ludicra mundi, Frichlinus.
Pleraq́ nec magnum miſeris mortalibus uſum.

Præter

Præter vana dabant cupidæ oblectamina menti.
Douſa. *Ingens Pyramidis moles ad ſydera ducta.*
Hugo Favolius. *Cominus ante fores educta eſt Pyramis altè,*
Sectilis, & parili cœlata ex marmore vivo.

Mauſolæum.

DE Mauſolæo ſuprà in loco de ſeptem mundi miraculis in genere dictum eſt, hoc loco duas ſaltem Poëticas proferemus deſcriptiones.

Propert. lib. 3. *Nec Mauſolæi dives fortuna ſepulchri,*
Mortis ab extrema conditione vacat.
Martialis lib. 4. *Ære nec vacuo pendentia Mauſolæa,*
Laudibus immodicis Cares ad aſtra ferant.

Jupiter Olympicus.

DE Jove Olympico ſimiliter ſuprà dictum eſt. Meminit illius *Propertius lib. 3.*

Nam neq; Pyramidum ſumptus ad ſidera ducti,
Nec Jovis Elæi cœlum imitata domus.

Amphitheatrum.

AMPHITHEATRUM eſt domus miro artificio in rotunditatem extructa, ſpectandi commoditatem ob multiplices gradus præbens hominibus. Rotunditas tamen horum ædificiorum non abſoluta, ſed dimidiata eſt inſtar hemicycli. Ejuſmodi amphitheatrum maximum viſitur Veronæ in Italia, & Romæ, vulgò Coloſſæum dictum.

Sannazarius. *Ædibus in mediis magni ſinus Amphitheatri,*
Viſendas Regum præbuit hiſtorias.
Junguntur longis quadrata, obliqua rotundis,
Atq; capit ſtructos plurima cella toros.

Capitolium.

ESt arx Romana (alii volunt eſſe templum Jovis) in monte Tarpejo, qui & Saturnius dicitur, à Tarquinio Superbo Romanorum Rege ultimo

ultimo extructa, ſic dicta à capite Romano ibi reperto, dum fundamentum poneretur, unde & mons Capitolinus nomen ſortitur, qui etiam Tarpejus dictus eſt à Tarpeja virgine Veſtali, quam ibi Sabini ſcutis ſuis obrutam interfecerunt. De ea refert *Livius*, cùm eam aliquando Galli obſidentes dormientibus excubiis ſuperaſſent, anſeres ſtrepitu ſuo cuſtodes expergefecerunt, qui Gallos rurſus abegerunt. Viſitur adhuc hodie in urbe Romana Capitolium, in quo tanquam in Romana curia deciduntur per ordinarios judices lites Romanorum: ipſum autem Capitolium omnibus ferè locis antiquiſſimis ex marmore exornatur ſtatuis, ante Capitolium verò pandit ſe pulchra area, in cujus medio ingens viſitur ſtatua *Marci Aurelii Antonini* equo inſidentis, quam eò *Paulus III.* Papa Romanus tranſtulit.

Hac igitur pompa Tarpejam ibatur in arcem, Ioh. Clajus.
Cui de Veſtali virgine nomen erat.
Sed poſt dixerunt illas Capitolia ſedes,
His caput humanum qui reperere locis.
**Cui dedit humanum nomen habere, caput.*

Turris Argentinenſis.

HÆc turris auguſtiſſimo templo conjuncta, adeò nobile & præclarum eſt quoddam opus, ut illi vix ſimile in Germania, Gallia, vel Italia extet: templi fundamentum anno 1015. eſt inchoatum, turris verò anno 1277. ſub Epiſcopo Conrado à Lichtenberga, per Erckuinum à Steinbach, inſignem artificem ædificari cœpta, atq; annis 28. ferè conſummata eſt. A fundamento uſq; ad ſupremum culmen quadris & pulchrè figuratis lapidibus eſt erecta, ubiq; vento & aëri pervia, ejusq; aſcenſus patet per quatuor cochleas ſive gradus. Ubi verò in faſtigio incipit acuminari, octo conſurgunt cochleæ: ſupremus nodus, qui inferius vix inſtar modii obtinere videtur, tantus eſt, ut 5. viros ejus capacitas recipiat. Altitudo ejus 594. pedes Geometricos continet.

——Templum auguſtum, cœlataq; turris Nic. Friſchl.
Vertice proſpiciens alto, mirabile viſu
Surgit, & excelſum caput inter nubila condit.
Tota toreumatibus pictisq; exciſa columnis,
Tota patens luci, & leni perflabilis aura,

mmm Et

Et Cono inſignis galeæ & teſtudine circum
Quadruplici ſepta, & nulli violabilis ictu,
Non priſci immeritò ſeptem miracula mundi
Inter habenda, illis ſi non præponere poſſis.
Friſchlinus. *Fertur Erechtides ſtatuas poſuiſſe videntum*
Viventumq; pares, & lignea Dædalus ora
Sponte impulſa ſua, ac vivos ſpirantia vultus,
Vocalemq; ſonum in multis finxiſſe figuris,
Omnia penè fide finxit majora vetuſtas
Artifices mirata ſuos, at Græcia mendax,
Indigenum evexit nimio rubore labores.
At nihil huic veteres quondam vidiſtis Athenæ
Par operi, nec clara tuo Rhodos aurea ſole.
Nec Phrygii Pelopis tellus, nec Piſa, nec Elis,
Et Martis campo, & Tarpeji culmine templi,
Nec tu Pyramidum cultrix Ægyptia tellus,
Nec Mauſolæo tumidiſſima Caria buſto,
Nec Triviæ mirata Epheſus memorabile templum.
Chriſtianus Egenolphus. *Annulus ut medium precio minor ambit Jaſpis.*
Sic turris magnæ fabrica major ineſt.
Fabrica cur major turri, qua clauditur ipſa?
Æther ſubjecto major & ipſe ſolo eſt.
Diſſimilis ratio, neq; enim terra ambit Olympum,
Sed potius cœli vertice tecta jacet.
Turris at exiguæ ſtat moles addita parti,
Fulget & auguſti pars quotacunq; ſoli.
Hinc bella orta ſuos minui prævidit honores
Turris, & huic fabricæ, pars mea dixit eris.
Sed cupida hæc laudis: nempe es tu terrea, dixit,
Cœlum ingens humeris volvo, ſed ipſe meis.
Vidit ea & rupit venerandus bella Senatus,
Et fabricæ tecti pars, ait, hujus eris.
Jus prius huic longos cedit majusq; per annos,
Sit tibi in hac tutò poſſe latere, ſatis.
Sed qua majori cedunt mare terraq; cœlo,
Laudi ceſſura eſt hac ratione tuæ.

Tor-

Torrida Pyramidum jactat miracula Memphis, Mich. Beuther.
Commendat turrim laudibus alta Pharos.
Aſſyrii veterem jactant Babylona potentes,
Et Medi celebrant tecta ſuperba Cyri.
Laudibus immodicis Epheſinæ templa Dianæ,
Tarpejas arces vulgus agreſte canit.
Et Mauſolæi celebratur fama ſepulchri,
Quod Cares pridem celſa per aſtra ferunt.
Si tamen hanc ſpectes turrim, cogere fateri
Illam Pyramides inter habere locum.
Cedant Pyramides, Mauſoli regia cedant Bernh. Mollerus
Buſta, Coloſſæo cedat honore Rhodus.
Clara Semiramio concedant mœnia faſtu,
Clarior haud toto ſurgit in orbe labor.
Non qui marmoreis inſiſtunt cruribus horti,
Non Epheſus tanti non Labyrinthus erit.
Ut decus excelſæ timentur nobile turris
Argentorati quæ micat urbe decens.
Invidioſa fuit Tarpejæ gloria rupis,
Præbuit Ægypto numinis illa fidem.
Candida ſi tantæ ſpectetur gloria turris,
Quid Capitolini fana tonantis agent?

Aſtrolabium Argentinenſe.

FABRICAM hanc Aſtronomici Horologii, quæ Argentinæ in ſummo templo ſumma admiratione intuentium viſitur, anno à redempto orbe humano 1574. extructam, delineaverunt duo Mathematici præſtantiſſimi, *Conradus Daſypodius*, & *David Wolckenſtein*, pinxit *Tobias Stimmer*, motum indidit *Iſaacus Habrechtus.* Undiq; autem nonnullis exornatur ſculptilibus, veluti *imagine mortis*, quæ ſingulis horis de ſuo loco procedens, tactu ſuo horã indicat; quo peracto prodit *imago noſtri Salvatoris*, ac Mortem ſuum in locum pellit. Conſpiciuntur etiam hic imagunculæ quatuor, inter quas *pueritia* primo quadrante horę prodit, & tactu ſuo eum indicat: ſecundo quadrante procedit *adoleſcen-*

tia, & pulſu ſuo dimidiam effluxiſſe horam ſignificat: tertio quadrante prodit *ætas virilis*, ſub imagine militis, & pulſu ſuo ad campanulam illum quadrantem exprimit: ubi verò hora inſtat, omnes *quatuor ætates* proſiliunt, ſuoq; ad campanam attactu jam imminere horam innuunt.

Videre etiam hìc licet imagines *ſeptem planetarum*, curribus, quos equi trahunt, inſidentium, quorum unuſquiſq; in ſuo ſibi aſſignato die prodit, veluti *Sol* die Dominico ſummo mane currui inſidens, in lucis auram prodit, ac adventante veſpera ſe rurſus occultat: die Lunæ *Luna* ſe conſpiciendam exhibet, & ſic deinceps. In interiore fabricæ illius parte continetur etiam automa, quod ſingulis diebus pulſu ſuo ad campanulas conciones in Eccleſia uſitatas ſono ſuo exprimit. In ſupremitate fabricæ *Galli* imago conſpicitur, qui paulò ante horam diei tertiam expanſis veluti ad volatum alis ſuum edit gallicinium.

Viſuntur etiam hìc in exteriore parte duo Cherubin, quorum unus ſceptro ſuo vibrato horam indicat: alter verò horologium vitreum, quod tenet in manibus, ſingulis horis invertit.

Offert etiam ſe hic conſpectui maximus orbis, in quo omnes anni dies ſunt conſignati, cui orbi aſtat imago viri, ſtylo ſuo unumquemque menſis diem indicans. In infima fabricæ parte ingens globus conſpicitur, qui avi Pelicano incumbit. Videre hìc licet orbis alios quàmplurimos motum corporum cœleſtium exprimentes, quos tamẽ ſtudio brevitatis omitto.

Friſchlinus.

Urbs antiqua jacet, primi coluêre Treboces
Argentoratum, ripis contermina Rheni,
Hac templum auguſtum, cœlataq; turris in urbe,
Vertice proſpiciens alto (mirabile viſu)
Surgit, & excelſum caput inter nubila condit.
Jamq; adeò nuper foribus quà proxima templi
Stant adyta Auſtrinis ſocia teſtudine juncta,
Excelſo fabricam poſuerunt pariete muri.
Primus humi nitens pennis ſe oſtentat & alis
Explicitis, diroq; ferit ſua viſcera roſtro,
Et gerit impoſitum Pelicanus tergore cœlum.
Ecce polos & picta manu nova ſidera cœli,
Signiferumq; orbem ſtellis fulgentibus aptum,
Omnia quæ tacito ſenſim labentia curſu,

Qua-

Quatuor & viginti horis volvuntur in orbem.
Sed qui ſunt illi, rubicundis orbibus orbes
Impliciti, & numeris diverſicoloribus aucti?
Prima ſuo denos complectitur orbita recto
Axe pedes, inſtar canthi, circumq; rotatur
Quoq; anni ſpacio ſemel, à lævaq; Boræi
Parte axis Libycum tardo pede vergit ad Auſtrum,
Hæc menſes, anniq; vices, numerosq; dierum
Explicat, & totum metitur leniter annum.
Huic inſerta rotæ numeris eſt altera pictis
Orbita, lata pedes à vertice ad ima novenos,
Hæc ſemel in centum tacitè devolvitur annis.
Aureus hîc fulget numerus, cycliq; notantur
Solares, Chriſtiq; inſunt æqualiter annis,
Feſtaq; mobilia, & biſſextus nomine dictus,
Et quicquid magnis par eſt committere faſtis.
Præterea in laterum muri compagine firma,
Hinc atq; hinc Lunæ tenebræ, Solisq; latebræ
Sunt ſcriptæ, paries poſſit comprendere quotquot,
Hæc ſuprà, clari tectum profulget Olympi,
Qualibet una die curvis erratica bigis
Provehitur, ſtella & nitida ſe oſtentat in aura.
Proxima nunc ſe offert ſupra ipſum regula cœlum
Aurea, quæ quartas horarum, tramite certo,
Metitur partes, & quaq; revolvitur hora.
Huic gemini appoſiti dextra lævaq; coruſcant
Aligeri infantes, formoſi crinibus ambo,
Horum alter, cùm lapſa ſonos dedit hora ſupremos,
Sceptra manu movet, & totidem ciet aliger ictus,
Alter ubi finem dederit, mors atra ſonando
Invertit vitrum læva inverſumq; tuetur.
Sed qua laude canam, quo deniq; perſequar ore
Inſignem viginti horis & quatuor arcum?
Dicam Aſtrolabium quamvis mihi curta repugnet,
Exterior limbus cunctas diſcriminat horas,
Hunc ſuper incumbens Reti ſua fila retorquet

Signifer ingenti ſtellarum cinctus amictu.
Hi reliqui reliquos demonſtrant orbe Planetas,
Signifero circumerrantes, mediumq; loquuntur,
Cujuſvis motum, quo ſigno quiſq; moretur.
Ecce autem interea ſtellati limen Olympi
Panditur, & faciem Lunæ mortalibus offert:
Qualis enim vero profulget menſtrua cœlo,
Talis in hoc etiam varia micat æthere forma.
Jamq; adeo numeris veniunt celebranda lebetes,
Quæ circum aſſiduo volitant ſimulachra meatu,
Quadruplicíq; horæ pulſant diſcrimine partes.
Hæc noſtræ peragunt ſculptis imitamina membris,
Quadrifidæ ætatis, noſtros mentita colores.
Atq; ecce ut tacito ſerpit pede quolibet horæ
Momento, informis lethi inſidiantis imago.
Namq; ubi prima horæ puero momenta ſonanti
Mors lethum intentat, cumq; oſſe extrema minatur:
Hanc ſubitò Chriſtus pellit, puerumq; tuetur,
Donec ad annoſum delapſa eſt hora Chremetem,
Tinnula uti plagis ille intonet æra quaternis:
Tunc etenim morti Chriſtus permittit ut horam
Pulſet & incurvum feriat triſti oſſe lebetem.
Aſt qua ſummum excrevit opus ſublimeq; tectum
Attigit, hic ſuper impoſita eſt de marmore moles,
Illic ſunt apto poſita ordine tinnula circum
Æra pavimento, quæ ferreus actus in orbem
Circulus impellit, quoties venit hora diei,
Et tunc Pſalmographi regalia carmina cantant.
Eſt domus à læva fabricæ regione, Boræum
Verſus in æde latus, miro cælata labore,
Ac ipſum culmen mirandi corporis ales
Obtinet, Auroræ volucris prænuncia gallus:
Jamq; ubi finierint mirandum cymbala cantum,
Tum gallus plauſis everberat aëra pennis,
Crocitat, & bis totam implet clamoribus ædem.
Idem. *Iſtinc ætherios imitantia corpora motus,*

Anno-

Annorumq́, vices centum, curſusq́, dierum,
Inſtabilesq́, horas circumq́, volantia ſigna,
Cymbalaq́, & galli cantus, pictasq́, figuras
Cernere quis potis eſt.

Fontainableau.

FONTAINABLEAU eſt arx Regia & auguſtiſſima, 14. leucis Gallicis diſtans Lutetia, tantæ amplitudinis, ut aliquot Principum habitationem poſſit conſtituere, atq; undiquaq; vivariis, piſcinis & viretis cingitur. Arx vetus habet duo oblonga ædificia deambulatoria proſpectui inſervientia, quę *galeriæ* vulgò dicuntur, 212. pedes in longitudine continentia, undiq; artificioſis picturis adornata, in quorum frontiſpicio pictura illius arcis viſitur, quomodo videlicet illa per Henricum II. è manibus Angliæ Regis fuit liberata: in cubiculo quodam ſupra Caminum viſitur effigies Henrici IV. in marmore ſculptum, equo albo inſidentis, & armati, ad eum modum, quo arma adverſus Hiſpanum geſſit, cum hac inſcriptione: *Henricus* IV. *D. G. R. N. bellator, victor, triumphator, bello civili confecto, regno recuperato, reſtaurataq́, pace domi forisq́, conſtitutis Regis penatibus, regali ſumptu hunc focum extruxit*, anno 1597. ſumptus autem illi eſſe feruntur 78000. coronatorum.

Locus balnei Regii undiq; ſtanno eſt obductus, continetq; Dearum gentilium nudarum varias effigies: ejuſdemq; veſtibulum veſtium depoſitioni deſtinatum, egregiis quoq; picturis eſt ſplendidum, continetq; lectum, cui Rex poſt lotionem ſolet incumbere.

Non procul ab hinc eſt cubiculum *Gabrieliæ*, regiæ olim concubinæ, cujus etiam ſupra caminum quendam venuſta admodum in venatu quodam conſpicitur effigies, utpote quæ ipſamet viva omnes alias Galliæ fœminas ſuperavit pulchritudine.

In eadem arce eſt cubiculum undiq; picturis ingenioſiſſimis condecoratum, quas à multis ſeculis præſtantiſſimi tantùm artifices elaborarunt. Area arcis undiq; ſtatuis vetuſtis Româ allatis eſt ſepta. In Mariæ reginæ Galliæ, ex familia Medicæa oriundæ, cubiculo viſitur ærea *ſtatua lupæ* Romulo & Remo pueris ubera præbentis, ad imitationem illius ſtatuæ, quæ Romæ in Capitolio menſæ inſiſtens, à me viſa eſt. Item *ſtatua*

tua ærea Lacoontis & Herculis. Aurelii Imperatoris, Scipionis & Antonini Imperatoris ſtatuæ. Dianæ Epheſinæ, quam volunt eſſe illud ipſum idolum, cui cultus Epheſi divinus fuit exhibitus, ex marmore à Rege triginta ſex millibus coronatorum redemptum. Area cujuſdam Galerię etiam continet *aviarium*, in quo varia exoticarum avium nutriuntur genera, cum hac inſcriptione:

Tot populos victor juſto Rex Marte ſubegit,
Regius hic retinet quot ſibi carcer aves.
Qui Janum clauſit, volucres ſic ſponte recluſit,
Detinet æternum qui ſua facta canant.

Non procul ab hinc videre licet equum è calce effigiatum, ad figuram ejus quem habuit Ludovicus S. inter latronum anguſtias conſtitutus: nam cùm aliquando hic Ludovicus feram in venatu ſectando à comitatu ſuo avulſus, in latrones incidiſſet, qui jam jam ipſius petituri erant jugulum, hoc ſolum ante animæ è corpore migrationem anxiè à latronibus expetiit, ut ſibi una ſaltem vice in cornu ſuo venatico canendi daretur venia: cujus ſonitu deinde comitatus excitatus, utpote ſibi benè noto, actutum Ludovico accurrit in ſubſidium, illum latronum inſidiis eripuit, eoſdemq́; captos ad dirum vocavit ſupplicium.

Pont du Gard.

PONT *du Gard* eſt pontis cujuſdam ſtructura planè mirabilis, quæ viſitur in Galliæ illa regione, quæ κατ' ἐξοχὴν dicitur *Provincia*, diſtans uno milliari ab urbe *Uſais*, & duobus ab urbe *Nemauſo*. Sunt autem pontes tres, quorum unus ſtructus eſt ſuper alterum, & quidem inter duos montes altiſſimos, eum ſcilicet in finem, ut partim ab hoc monte in illum pateret aditus, abſq; impedimento fluvii, qui in valle decurrit, partim ut per aquæductus & canales, quorum adhuc cernuntur veſtigia, aqua urbi Nemauſo ſuppeditaretur. Primus, & quidem infimus ad radices montium poſitus eſt 130. paſſus longus, & recumbit in ſex magnæ altitudinis fornicibus, & hic pons viam conſtituit regiam, ita, ut tum equitibus, tum curribus per eum pateat tranſitus: ſupra hunc pontem de medietate unius montis in medium alterius porrigitur alius pons 220. paſſus longus, incumbitq́; undecim fornicibus: ſuper hunc eſt tertius,

conti-

continens 35. fornices, ſuper quos eſt canalis, per quem aqua ab uno monte per alium olim in urbem Nemauſum decurrit: quòd autem ſuperiores pontes inferiore ſunt latiores, ejus rei cauſa eſt inter montes ſpacium, quod in inferiore parte eſt ſtrictiùs, in ſuperiore latiùs, dum montes paulatim acuminari incipiunt. Saxa arte exciſa pleraq; in craſſitie ſex pedes obtinent, ſicut quatuordecim in longitudine. Creditur autem ſtructura iſta temporibus Imperatoris Adriani fuiſſe educta. De hac ſtupenda ſtructura, quæ de Romanorum etiam in Gallia teſtatur potentia, ſunt hi verſus *Theodori Bezæ*:

Montibus impoſitos cantavit Græcia montes,
Pyramidum oſtentat barbara Memphis opus.
Plus eſt quòd cernis, triplicis conjungere pontis
Fornicibus, montes ſic poſuiſſe duos.
Et plus eſt, victam quo ſe natura fatetur,
Impoſuiſſe ipſis flumina fluminibus.
Et rurſum hoc plus eſt, contempto laudis honore,
Artificem nomen ſubticuiſſe ſuum.
Mire opifex, quod non feciſti, ſit licet ingens
Quod non feciſti, plus ego miror opus.

Amphitheatrum Nemauſi.

NEMAUSUS eſt urbs Galliæ Narbonenſis, qualem antiquiſſima, magnificaq; veterum ædificia & monumenta admodum celebrem reddunt. Hanc *Johannes Poldo d' Albenas* vernacula lingua Gallica libro peculiari conſcripto, cum omnibus ædificiis, ruinis & antiquitatibus copioſa enarratione illuſtravit, *Gervaſius* verò *Sepinus Salmureus* ejus Amphitheatrum, reliquaq; vetuſtatis monimenta Hendecaſyllabis in hunc modum deſcripſit:

Quum vos jam propius, quod uſq; & uſq;
Andinis poſitus cupivi in oris,
Vos coram intueor, mihi voluptas,
Et dolor rapiunt, velut procellæ,
Jactatam ſimul hinc & inde mentem:
Eloqui eſt animus, ſed & ſilere,

Et ridere volens magis, magisq́;
Perluo lachrymis genas obortis.
Cur enim hiſce oculis videns relicta
Tot veſtigia gloriæ intumentis,
Latiq́; imperii illius ſuperbæ
Gentis Romuleæ, haud abundem honeſtis
Jure lætitiis? ſuaviusq́;
Gaudeam? quid enim? ecce perſpicaci
Cernens lumine templi adhuc decorem,
Ornantes Capitolium columnas,
Pontis tergemini locata in amne
Fundamenta, magis ſupraq́; miror
Impenſas equidem profuſiores
Talis Amphitheatri uti arte mira
Ovalem referat rotunditatem:
Et jam tum videor videre præſens
Spectacla, ô nimium voluptuoſa,
Duntaxatq́; mihi ante nota chartis:
Sævire licet invicem ferarum
Pugnantum indomitas furoris iras:
Scæva rura decora alta perſonare
Furtis dulciculis, amoribusq́;
Captorum juvenum dolis puellæ
Cujuſdam lepidæ venuſtulæq́;,
Nonnunquam Satyros dicaciores.
Rideo, vitia improbosq́; mores
Morſu inceſſere dentis acrioris.
Nonnunquam intueor ferocitatem,
Aut fortaſſe Creontis, aut Neronis
Dira morte premi, inde faſtuoſam
Gloriam Niobes, tot interemptis
Natis ordine, dejici repentè,
Tum clamore vago fremente circum,
Et plauſu populi reſultat aër,
Exultimq́; ſonat loquax imago.
Hæc quando videor videre præſens,

Tot

Tot ſpectacula tam voluptuoſa,
Duntaxatq́; mihi ante nota chartis,
Quantis lætitiis mea exilit mens.
Qualiq́; agmine gaudiorum inundat,
Aſt cum veſtri etiam tot ad ruinas,
Heu ſacras nimium mihi ruinas,
Cùm tot ad lapidésq́;, fornicesq́;
Totos jam propedum ſuper ruentes
Haud ſponte aſpicio, mihi eſt voluntas
Largo flumine lachrymationum
Planè defluere, & meum dolorem
Omninò arguere acribus querelis:
Dum tantam diuturnioris ævi
Ægra mente ferens edacitatem,
Illam devoveo magis magisq́;
Illam barbariem efferaciorem,
Quæ plus multò etiam nocere vobis
Quàm tempus potuit: furor quis iſte eſt?
Iſta quæ rabies? vetuſtiora
Romanorum opera, illa tam ſuperba,
Atq; olim celebratæ & elegantis
Artis tot monimenta, tot labores
Velle evertere? viribusq́; totis
Niti æquare ſolo? aſt neq; hanc, neq; ullam
Poſthac ſævitiem ullius furoris,
Sacræ relliquiæ, licet vereri:
Namq́; vos modo Poldus ille veſter
Vos munimine Poldus ille tali
Firmavit, penitusq́; fregit omnem
Vim vobis aliquo modo nocentem,
Ut planè ſupereſſe ſaltem in ipſo
Statu quali hodie ecce vos videmus,
Vos, inquam, ſupereſſe ad omne tempus
Jam confidere jure debeatis.
Quare huic ſtabitis uſq; & uſq;, nulla
Jactura exigui ullius lapilli

Facta, quin decorata Poldo eidem.
Vos ubiq; magis celebri honore
Clareſcetis, & huic beatitati
Veſtræ gratulor ipſe ter, quaterq;,
Quàm digna queo gratulatione.

Saxa, ex quibus hæc ſtructura compacta eſt, ſunt indurata, in chalybis duritiem, plerumq; quatuor aut quinq; pedes craſſa, & nonnunquam 14. pedes longa, in rotunditate continet ſexaginta fornices 12. pedes latos: fornicum autem columna quævis 10. pedes craſſa eſt, ſupra fornices autem inferiores totidem ſunt ſuperiores. Tam ſubtiliter autem ſaxa iſta compacta ſunt, ut nullæ appareant calcis juncturæ. In principalis ingreſſus parte ſuperiore viſuntur etiam duo taurina capita. In eadem ſtructura videntur 1. vultures, qui olim Romulo & Remo apparuerunt, cùm urbis ſuæ prima fundamina jacerent: 2. par gladiatorum ſaxo inſculptorum: 3. lupæ imago Romuli & Remi altricis: 4. duo Priapi, qui freno reguntur à vetula: 5. duæ turres prope introitum. Totius autem ſtructuræ amplitudo eſt 470. paſſuum.

Horti Galliæ omnium amœniſſimi, Domini de Chantelou.

CHASTRES eſt Galliæ oppidum, in Charnutum regione, à quo dimidio ferè milliari diſtant horti *Domini de Chantelou*, miro artificio variarum imaginum, tum in vegetabilibus, tum in inanimatis rebus expreſſarum adornati, ut tota ſtructura non immeritò ſtupendis univerſi mundi ſtructuris adnumeranda veniat, quam cùm ſingulari induſtria obſervarit, & poſtea ſcriptis conſignarit vir clariſſimus *Dn. Paulus Henznerus in ſuo itinerario*, eam apponere placuit: *Non procul,* ait, *ab hoc oppido, dimidio nempe vix milliari Gallico, ſunt horti Domini de Chantelou, totius Galliæ, uti fama percrebuit, ob exquiſitam amœnitatem celeberrimi, in quibus antiquitates plurimæ, ex arborum & fruticum ramuſculis formatæ, & quaſi ad vivum repræſentatæ ſunt, ex quarum numero, propter temporis anguſtiam has ſaltem annotare licuit.*

1. Ad introitum ſtatim ſe offert lucus amœniſſimus, variis ambulacris diſtinctus, quæ diverſis exercitiis & luſibus inſerviunt. Portæ eſt inſcriptum:
Apertæ Muſarum portæ.

2. For-

2. *Fortunæ effigies, cum hac inſcriptione:*
Fortuna virtutis comes.

3. *Hercules prodicius, virtutis viam eligens, in hortos amœnos ingreditur, relicta à tergo vitiorum ſylva, admodum ſpinoſa.*

4. *Scamna, ſacrat Apollo ſedilia.*

5. *Judicium Paridis, cui oppoſitum eſt ſtabulum, ex quo boves unà cum paſtoribus egrediuntur.*

6. *Janus bifrons, in bivio collocatus.*

7. *Tres Gratiæ, Thalia, Aglaia, & Euphroſyne.*

8. *Trophæum Herculis, ad quod ipſe Hercules, poſt exantlatos labores, qui ibi adumbrati ſunt, pronus in terra requieſcit.*

9. *Jupiter, Neptunus, & Pluto in triangulo, his additis verſiculis:*
Jupiter aſtra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
Regna paterna tenent, tres tria, quiſq; ſuum.

10. *Copiæ cornu.*

11. *Lectiſternia Deorum orbiculatim collocata: Jovis, Veneris, Vulcani, Veſtæ, Mercurii, Cereris, Apollonis, Dianæ, Neptuni, Minervæ, Martis, Junonis, in quorum medio Jupiter eſt, qui ſacrificat. Hortulanus, qui nobis aderat, & hæc omnia monſtrabat, clavum terrâ abſconditum pede calcabat, quo facto, Jupiter hinc inde ſe commovebat: poſtea tacto quodam aculeo, Vulcanus cum ſuis ſociis fabris ferrariis incudem malleis feriebant.*

12. *Hercules clavum manu tenens, omnes ſecum trahit.*

13. *Maris ſpecula, cui addit:*
Lumina noctivagæ tollit Pharos æmula linguæ.

14. *Lunæ defectus, & augmenta, in arboribus concameratis obſervata.* 15. *Lotis, in arborem loton converſa, & coticii ruina: vide de hac re Natal. Comit. Mytholog. lib. cap. 3. mihi pag. 198. cum ſeq. & lib. 5. cap. 15. mihi pag. 527. cum ſeq.*

16. *Theatrum cum tribus Comœdiis, hoc addito:*
Comœdi tres ſunt, ſed amat tria, Paula, Luperce,
Quatuor & Cophon Paula Proſopon amat.

17. *Satyri & Hercules cubans.*

18. *Circe procos ſuos in beſtias convertens.*

19. *Triclinium cum gladiatoribus, octo ſigna capiens: Biclinia duorum lectorum pelvis, & alia multa, ex fruticum ramuſculis effigiata.*

20. *Buſtum, in quo olim corpora demortuorũ comburebantur, cum imagine rogo impoſita, cui hoc diſtichon aſcriptum:*

Ter circum accenſos,ſubjectisq; ignibus atris,
Decurrêre rogos,conſtituêre pyras.

21. *Caſtra Romana cum foſſis & Imperatoris tentorio:aderant etiam arietes,quibus aliquando Romani in bellis uſi ſunt.*

22. *Peridromus,ubi erant,qui curſu certabant,præſentibus.*

23. *Avis in ſublimi poſita, ad quam collimabatur ſagittis arcubus emiſſis.*

24. *Entellus & Dares pugnantes,de quibus Virg.lib.5.Æneid.*

25. *Antheus ſedens,de quo Virg.2.Æneid.cui hoc aſcriptum:*
Amabit ſapiens,cupient cæteri.

26. *Orci adumbratio ex* Virgilio *deſumpta, & adventus Æneæ ad Cerberum, hoc addito:*
Umbrarum hîc locus eſt,ſomni,noctisq; ſoporæ.

27. *Manlius ad portam Capenam,ubi magnus erat lapis.*

28. *Porta Numentana, ad quam D.Volupiæ fanum fuit, qua de re Plin.lib.2.c.5.mihi pag.107.cui ſubſcriptum:*
In arâ Volupiæ ſimulachrum Angenoræ.

29. *Orator orationem ſuam ad populum recitans, de cathedrâ: cui hoc inſcriptum:* In concione pecus ovilium conſidet. *Ex oppoſito Imperator cum ſuis Conſiliariis deliberat.*

30. *Effigies Aulici,cum hoc diſticho:*
Vana Palatinos quando educat Aula clientes,
Dicitur auratis nectere compedibus.

31. *Mulierum ſtultitia, quarum principiſſa Moria omnes auriculis aſininis, & variis geſticulationibus repræſentatæ.*

32. *Arma Romanorum, clypei, pharetræ, haſtæ & alia in caſtris ſuſpenſa.*

33. *Typus Bonitatis, & luſus digitorum, Italis uſitatiſſimus, par & impar dictus, vulgò dell' amore, Cicero in lib.de divinat.* Micare digitis.

34. *Circus maximus,in quo bigis certatur,ubi judex vaxillum album, manu tenens adeſt, ſunt quoque addita templa & palatia prope adjacentia.*

35. *Conſus, Deus conſilii digito os premens, & cogitabundus quidnam dicere velit.*

36. *Caſtor & Pollux excluſi per Delphinum.*

37. *Bacchus in curru, quem elephantes trahunt, antecedentibus & ſubſequentibus Bacchidibus.*

38. Con-

38. *Conjugium fratrum & ſororum ex ligno ſculptum, & ſepi impoſitum.*

39. *Tibicen vapulans, & coquus delinquens, hoc adſcripto:* Peccat coquus, vapulat Tibicen. *Explica.*

40. *Mezentii Trophæum, de quo Virg. lib. 10. Æneid.*

41. *Pugna Cæſaris eleganter ſculpta, cum militibus inter ſe pugnãtibus, & tormenta explodentibus, motu artificiali.*

42. *Trophæum Marii.*

43. *Triumphus Romanorum, eo ordine obſervato, quem quondam in triumphis ſuis obſervarunt.*

44. *Stagnum, in quo inſula Delos.*

45. *Occaſio ex fruticum ramuſculis formata.*

46. *Tres ſapientes, primùm tanquã adoleſcentes, & pilam tractantes efformati, quibus hoc additum:*

Nos erimus his præſtantiores plurimum.

Poſtea viri effecti, ſtrictos gladios in manu tenentes, hoc adjuncto:

Fortes ſumus nos, fac, ſi vis, periculum.

Tandem ætate confecti, & Scipionibus ſe fulcientes, hoc aſcripto:

Olim nos juventutem ſtrenuam egimus.

47. *Fons aquæ ſalientis, quæ in vivariũ parvũ decurrit, hoc addito:*

Ad dextram æſtate refrigerium.

VIVARIUM

Ad ſiniſtram Hyeme Apricatio.

48. *Amphitheatrum, in quo hominum & beſtiarum pugna atque conflictatio.*

49. *Spoliarium, in quod gladiatores interfecti olim projiciebantur.*

50. *Eſt ibi fons ſalientis aquæ artificioſiſſimè factus, in quo globus terræ, unà cum mari & inſulis in eo jacentibus adumbratur, quem ſphæra cœli cum 12. Zodiaci ſignis ambit.*

51. *Janua, per quam exitus patet, iſtud eſt inſcriptum:* Homini diligenti ſemper aliquid deeſt.

Hortu-

Hortulanorum in his hortis ſeptem vivunt, qui omnia ſarta recta'q́; conſervant, & peregrè eò venientes, quorum veris, præſertim & autumni tempore, maximus ſolet eſſe concurſus, circumducunt, unde non exiguum quæſtum faciunt.

Templum Lauretanum.

EST templum Italiæ, in agro Piceno auguſtiſſimum, & in orbe Chriſtiano laudatiſſimum, conditum ad fluvium Muſonem, in colle D. Mariæ Lauretanæ, inter mare & Ricinetum, muris cinctum firmiſſimis, armis, machinisq́; tormentorum plurimis benè contra hoſtium inſidias inſtructum. Ejus in medio eſt conclave, in quo Mariam Deiparam & natam & educatam ferunt: unde frequentes peregrinationes eò inſtituuntur, in tantum, ut nullibi, ne Romæ quidem ſint frequentiores. Eo in loco *Junonis Cupranæ* fanum fuiſſe extructum, nonnulli arbitrantur.

Georg. Fabric.

Sylva loco notum, tribuit cui laurea nomen,
Chriſtiparæ oſtentans templum ſublime puellæ,
Dives opum variarum, & multis nobile donis,
Advena quæ ſacro veniens in poſte relinquit.
**In medio templi parvum quod ſtare ſacellum,*
Veſtitum Pario marmore, nauta, vides.
Quò peregrinantes glomerantur ut Æthiopiſſæ
Exolvenda ferant ſupplice vota genu.
Sacrifici jactant Galilææ ab finibus olim
Latum in Dalmatici littoris eſſe toros.
Inde per ætherei famulantia terga miniſtri,
Impoſitum pelagi collibus Hadriaci.
Illud & eſſe ipſum, cujus ſub fornice ſanctam
Repererit Mariam Gabriel ille ferunt.
Gabriel ille, inquam, gravidam fore nuncia portans
Dia, ſalvifero nuncia fœta ſono.
Qui volet, hæc credat, mera cui mendacia ſordent,
Sacrificis nemo debet habere fidem.

Iul. Cæſ. Scal.

Quæ quondam Illyricis ſteterat domus avia ſylvis,
E Solymis fuit hæc ſancta revulſa jugis.

Ergo quæ Jonii ſuperaverat æquora tractus,
Adriaci ſecuit æquoris alta vias.
Illa orbis dominum gremio quæ ceperat ante,
Non orbis capiat totius una preces?
Non mare nauta ferum, non ſaltus feſſe viator,
Non Martis metuas horride miles iter.
Aude etiam peccator opes tibi poſcere cœli,
E nati vultu virgo ſequeſtra dabit.
Sancta parens, tecum ille tuas communicat aras,
Nam tibi quæ dederat omnia totus habes.
O ſalve exilii virgo ſpes unica noſtri,
Et patriæ civem fac pia Diva tuæ.

O grata Regi cœlicolûm domus, Petr. Frizolius.
In Nazaræis condita finibus
Quondam, volucres te miniſtri
Illyricas ſine labe ad oras
Vexere, terras rurſus & æquora
Supra ferentes te placidum Adriæ
Ad littus in Laureti opaca
Innocuam poſuere ſylva
Votivo ut auro, veſtibus ut ſacris,
Gemmiſq; fulges? quæ te humilem ambitu
Late tuetur ducta circum
Marmoreo, ferit aſtra moles.
Sanctam, potentem te Auſonidum
Viſunt cohortes, te Rhodani accola,
Tagiq; potor, te Liburni,
Te Armenii celebrant frequentes.
Audit precantes hinc propius Dei
Mater, periclisq; eripit, hinc levat
Morbis laborantes acerbi
Limine me quoq; lethi ab atro
Raptum paternæ reſtituit preci.
Huc ſolve ingrediens pedes,
Huc tende palmas, huc inertes
Tende oculos, domus hæc patentis

Reginam Olympi continuit ſinu
Auguſta parvo, hac nuncius explicans
Cœleſtis alas fulſit, orbi
Attulit hæc miſero ſalutem.
Proles ſupremi numinis (ô ſtupor)
Concepta in alvo virginis integræ,
Tunc munerum ubertas ab alto
Axe pluens humilem brevemq;
Ditavit aulam, flaminis imbuit
Hanc aura ſancti, filius hoc Dei
Plantis pavimentumq; preſſit,
Hos manibus tetigitq; muros.
Quà diva mater parte frequentius
Sedit? quo amarum flevit in angulo
Nati innocentis queſta mortem?
Limite quo thalami è ſepulchro
Natus reſurgens conſtitit? ô ubi
Sopore lethi lumina condidit
Annoſa virgo? intaminatæ
Corpus ubi jacuit parentis?
Chriſti peractis quà ſocii ſacris
Duxere funus? ſanctior an locus
Eſt hic, an ille? an omnia æquè
Sancta putem, venererq; ſancta?
Impreſſa ſaxis quà quibus oſcula
Figam? quid, ô quid mentem agitat novam?
Quod corda numen pungit œſtro
Æthereo? procul hinc profanæ
Abeſte curæ, nil ego, nil amem
Mortale poſthac, immemor omnium,
Meiq;, vos complexu in uno
Nate colam, genitrixq; virgo.

Quàm vana & prophana hæc ſint, quæ Papicolæ de hoc templo jactitant, quod videlicet exhibeat conclave in quo conſedit B. Virgo accipiens nuncium χειροτονίας ab angelo, illud ex eo colligi poteſt, quòd tale etiam Romę reperiri contendunt. Mihi enim ante ſeptennium Ro-

mæ conſtituto narravit quidam advocatus juris, quòd *ſanctum ſanctorum*, ſupra ſcalam ſanctam, eſſet conclave D. Mariæ, in quo ipſi apparuit angelus: cumq; ex illo quærerem, quid ſibi hoc vellet, quòd quidam idem Lauretano in templo reperiri dicerent? nihil habebat quod reſponderet.

Caprarola.

ES T arx Italię, in florentiſſimis Capenis collibus magnificè extructa, illuſtriſſimam Farneſianam familiam Dominum agnoſcens, quę ob mirabilem & auguſtiſſimam ſuam ſtructuram hortorum ac fontium elegantiam, ſeptem miraculis mundi meritò annumerari poſſet: 30. autem milliaribus diſtat Roma.

Devenere novas ſedes, operoſaq; magni Laur. Gambara Brixianus.
Atria Farneſii, cùm Sol declivis ad oras
Flecteret Heſperias ſeſe, noxq; atra rediret,
Mox ſuperant placidum collem, Thuſcumq; Lycormam,
Texentem inveniunt frondoſa umbracula fontem.
Fontem Ægocrenes circum rigidaq; ſecantem
Sylveſtres ſerra truncos, ſciſſisq; flagella
Summa immittentem fœcunda ex arbore ramis,
Inſita ut è proprio trunco, tunc fertilis arbos
Ignotas frondes, ignotaq; poma ſub auras
Efferret, decora hortorum, ſylvæq; virentis.
At poſtquam ante oculos conſpexit Helenora cuſtos,
Hortorumq; domusq; opera interrupta reliquit,
Atq; illum amplexus medium, ſic ore profatur:
Te vere adveniſſe novo quàm lætor Helenor:
Ut poſſis hortos florentes cernere, nuper
Quos noſtræ coluere manus, quoq; ordine flores
Sint poſiti, vel culta quibus mage gaudeat herbis
Area, & ut ſepes niveo inter texta liguſtro,
Et lauru myrtoq; pari, nam cætera noſtri
Communes juſſu domini diſtincta videbis.
Hæc fert purpureos autumni tempore flores,

Area lata Croci, quà non fœcundior ulla
Eſt circum hos lætos colles, longinquaq́; circum
Hæc loca, non illum florentem interficit aut mus
Agreſtis, vel talpa nocens, aut noxia monſtra,
Quæ paſſim terræ alma creat ſitientibus arvis,
Et ſicut veris decus eſt roſa, ſic crocus ipſe
Autumni decus eſt pictis cùm floret in hortis,
Has inſpecturos ædes non miror ab oris
Trinacriæ veniſſe viros, nam ſeu coquit agros
Sirius, aut paſſim gravibus rubet uva racemis,
In glaciem ſeu vertit hyems ſtagna alta Paduſæ,
Seu cùm terra tumet, Zephyro ſpirante, frequentant
Viſendi has ſtudio - - Romanus & omnis
Auſonia, atq; Tagi quiſquis bibit accola fontem,
Quiq́; bibunt Ararim, Rheniq́; Iſtriq́; fluenta.
Cùm vigil ex humili ſtrato ſurrexit Aceſtes,
Et Ladon aperit jubare ex oriente feneſtras,
Pacatumq́; videt cœlum, cœliq́; ſerena,
Æraq́; ingenti plenum dulcedine veris
Adventu, & vertens oculos proſpexit in hortis,
Stringentem ſepes & odora roſaria falce,
Et tranſportantem plantaria viva Lycormam,
Hæc dicens illos in regia tecta recepit.
Tunc ſcandunt ſcalas, quarum formatus in amplum
Eſt orbem aſcenſus facilis placidusq́;, ubi magnum
Scalarum in medio ſpacium, circumq́; columnis
In cinctum validis, nec non & fornice læto
Inprimis intrant, ubi ſunt ſub fornice celſo
Porticibus circum pictis duodena Quiritum
Tænario ſigna è ſaxo, referentia vivos
Illorum vultus, Romam qui & littus Eoum,
Nec non Heſperium imperio tenuere ſuperbo.
Mox templum auguſtum ſubeunt, & numen adorant
Suppliciter patris æterni, tunc voce Lycormas,
Atq; manu ſociis mirantibus explicat omnem
Picturæ ſeriem ſpirantis & edocet artes.

His

His viſis linquunt auro radiantia tecta,
Ad virideſq; hortos acclivo tramite tendunt.
Sunt poſitæ his hortis patrio de marmore nymphæ
Quatuor aſtantes, manibus quæ & vertice ſaxum
Ingens ſuſtentant ſpaciis, cernuntur ubi horæ
Diſpoſitæ numeriſq; ſuis, dum lumine terras
Sol luſtrat nitido, tendens per inania cœli,
Auſonii quibus utuntur Celtæq; ſorores.
Aſpicite hanc turrim præcelſi culminis, in qua
Copia librorum eſt ingens, delectaq; ſeu quis
Volvere fortè velit ſacrorum Oracula vatum,
Aut linguæ auctores Latiæ, monumentaq; Grajum.
Et ſeſe ſiſtunt alto ſub fornice fontis.
------Comites dehinc fonte nitenti,
Sæpè manus, ſæpè ora lavant, mirantur & ipſam
Marmoream effigiem latices effundere ad aures,
Haud aliter quàm flumen aquæ loca ſaxea ſubter
Delabens montis, cùm valles venit ad imas,
Viſceribus terræ latices prorumpit ad auras,
Diverſoſq; ſuo gignit de gurgite rivos.

DESCRIPTIO FONTIS ARCI VICINI.

Quid tibi fons animi eſt? num te felicior alter?
Num te Daſtalii lætior unda fluit?
Præcipuè dùm Roma potens te inviſit, & omnis
Auſonia, atq; omnis Gallia & Heſperia.
Miraturq; novos fructus atq; aurea poma,
Et virides hortos, quos tua lympha rigat,
Et varios latices, & te pulcherrime, qui tam
Sub gelido nitidas fornice claudis aquas.
Hæc loca erant olim ſaxoſis aſpera dumis,
Et nunc ſunt pictis aurea porticibus.
Ac aqua cuſtodes fluviorum & faucibus undas
In ſtagna effundunt dulcia, tophus erat.
Hìc ubi nunc Dryadum rorantia cernitis antra,
Clivoſum ornabant marmora nulla locum.

His olim arebant incultis collibus herbæ,
Nullaq́; de celſa rupe cadebat aqua.
Ter gemini infantes hîc ſimæ colla jacentis
Prenſant, & palmis ubera plena premunt.
Hinc lympha exiliens frondes ferit ictibus altas,
Lambit & ætherei lucida ſigna poli.
Et quoties quatiunt frondoſa cacumina lymphæ
Effuſæ, quamvis ſit ſine nube dies,
Apparet toties vario perfuſa colore,
Inſidens iris frondibus arboreis.
Hanc circum foliis ſtrepitant, caveisq́; ſalignis,
Et canere hos latices velle videntur aves.
Te non eſt fons lucidior; nec pulchrior ullus,
Jam cedat rutila Lydius Hermus aqua.
Quid tum ſi mixtas auro vehat amnis arenas,
Illius & ripis lucida gemma micet?
Si regit imperio dites gens barbara terras,
Et fluvii latices ſæva Leæna bibat?
Te geminæ exornant Libyco de marmore Nymphæ,
Nec non Oebalio marmore facta Venus.
Cujus ſub pedibus mons eſt qui gurgite ſervat,
Cumq́; libet rauco murmure fundit aquas.
Tu gemmis & coralio, conchisq́; refulges,
Quas de Perſarum littore nauta tulit.
Suſtentat manibus vivo de marmore labrum
Cypria, quo latices accipit ipſa tuos,
Et reddit, quoties acceptos ipſa liquores,
Evincit ſtrepitu murmura Panthagiæ.
Cùm verò occultas diverſis partibus undas
Ejicis, incautos proluit unda viros.
Tunc ſatyriq́;, locusq́; madent, Nymphæq́; Venusq́;,
Lapſaq́; muſcoſo murmurat unda lacu.
Nam fluis haud aliter quàm vere nigerrimus udo
Imber aquæ, & pluvia ſicca madeſcit humus.
Hic hominum mutata novas in corpora formas,
Et vectos nautas per freta longa canit.

Dat

Dat plauſum circum agreſtis per compita pubes,
Et Zephyri auditur per nemus aura levis,
Viſaq; ſunt circum dulcedine cuncta moveri,
Et motare ſuas fraxinus alta comas.
Qua nos & ſomnum dulcem captamus & auram,
Cùm Sol ardenti lampade torret agros,
Cùm nexæ arboribus rutilo ſub Sole cicadæ
Hæc reſonant rauco regia tecta ſono.
Non te paſtores potant & ruſtica pubes,
Et miſces domino cymbia grata tuo.
Qui regit has circum terras ditione, locumq;,
Atq; hoc, ut cernis, ſurgere juſſit opus.
Egregium, nec fallor, opus, cui maxima Roma
Invidet, & tacito victa dolore ſilet.

Domus Neronis.

DOMUS Neronis fuit regia, ex auro tanta magnificentia & ſumptu parata, ut ad eam abſolvendam, cùm tamen nihil penè jam deeſſet operi, Otho Neronis ſucceſſor quingenties ſeſtertium, id eſt, duodecies centena & quinquaginta millia aureorum inſumpſerit. Habuit illa domus ſtagnum inſtar maris, vineta & ſylvas, cum omni ferarum pecudumque genere: habuit lapidem Sphengintem, per quem perpetuus quaſi dies lucebat. Meminit hujus regiæ *Martialis lib.1.*

Hic ubi ſidereus propius videt aſtra Coloſſus,
Et creſcunt media pegmata celſa via.
Invidioſa feri radiabant atria Regis,
Unaq; jam tota ſtabat in urbe domus.
Hic ubi conſpicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles ſtagna Neronis erant.

Structura admiranda, opus miraculoſum, ædificium auguſtum, palatium.

EPITHETA: *Fulgens, ſplendens, laqueatum, fulgidum, nitidum, nitens, niveum, aureum, marmoreum, eburneum, altum, arduum, pretio-*

ſum,

ſum, ſublime, inclytum, pictum, excultum, auratum, conſpicuum, elegans, auguſtum, mirandum, ingens, præclarum, excelſum, munificum, regium, vaſtum.

Hadr. Marius. *Publicaq; auratis ornata palatia ſignis.*

Friſchlinus. *——Quis prius audiit unquam*
Talia Lyſippi cœlo tornóve Myronis,
Praxitelisq; exſculpta manu? quis vidit in orbe
Tale quid huic operi compar, ſimilemq; laborem,
Seu totam aſpicias fabricam, ſeu ſingula membra.

Idem. *Mirum opus ingenii mirandæ hæc machina dextræ,*
Quà melius nullum, qua nec perfectius unquam
Extitit artis opus, veterum nec docta virorum
Plenius ingenio monimenta labore pararunt.
Ornari res ipſa negat contenta doceri.

Idem. *——Quis enim præclarius ullum*
Ullibi vidit opus, quaſcunq; acceſſerit oras?
Sive Italos luſtrarit agros, ſeu Celtica rura,
Extremosq; hominum Morinos, ſeu littore rubro
Ægypti terras peragravit & ultima Bactra.

Idem. *Sed neq; vocali tellus Dodonia quercu,*
Chaoniæ nec aves, Dodonæiq; lebetes,
Huic operi præferri ulla ratione merentur.
Nec ſimile huic veterum quiſquam fabricavit, & uſus
Duxit ad humanos, non Mulciber ipſe camino
Ætnæo non priſca ſuo tale ære Corinthus.
Nec Sycon fabra, quantum memorabilis arte
Fecit opus, nil tale Myro, nil Elido tale
Phidiacæ raſere manus, nil arma Cononis,
Nil Polycletææ majus finxere dolabræ.

Mantuanus. *——Aerias turres dejecit & arces*
Clara triumphales, veterum monumenta laborum.

Idem. *Cujus adhuc extant vacuis veſtigia campis,*
Semirutæ moles lapidum fractæq; columnæ.

Pierius Valer. *Stat vetus & longum ſine tecto & poſta per ævum,*
Trotte domus ſævis depopulata feris.

Hip. Capilupus. *Pulchrius hoc pulchro aſpectu nil vidimus unquam,*

Non Sol qui luſtrat lumine cuncta ſuo.
Non illis certare auſint opera ulla priorum
Artificum, doctæ quæ poſuere manus.
Anné aliquid majus Sol videt hoc opere. Ioh. Douſa.
Priſca fides ſileat, ſecli monumenta prioris Dan. Rogerius.
Laudet, & inventis fama ſit æqua novis.
Nec modò Pyramidum jactet faſtigia Nilus,
Nec Pharias ultra Memphis adoret opes.
Roma triumphales taceat quot extulit arcus,
Marmore nec Pario ſtructa trophæa canat.
Nec miram in ſpeciem Pœnis digeſta columnis,
Porticus intonſo concelebranda Deo eſt.
Quis nunc decantet Circos, cœloq; coloſſos
Æquatos, Pariis cæſaq; ſigna jugis?
Singula ſic ævi quæ attrivit cana vetuſtas,
Ut maneat præter nomen inane nihil.
Eſt ubi Pompeji gradibus ſublime theatrum,
Dignaq; ſydereis Amphitheatra tholis?
——Dic hæc eſt quæ præſtantiſſima moles Alex. Grapheus.
Ardua, nata recens operoſo è marmore, cœlo
Ductum opus auguſtum, cunctis memorabile ſeclis,
Cui binæ aſſurgunt ſolido ex Adamante columnæ
Regifico extructæ ſumptu.
Egregium, nec fallor, opus cui maxima Roma Laur. Gambara.
Invidet, & tacito victa dolore ſilet.

Monumentum, antiquitates, rudera.

OMne decus rerum, ſed & invida deſtruit ætas, P. Rubigallus.
Et malè deformat quodlibet artis opus.
Nulla legi poſſunt ſuperaddita verba ſepulchris,
Uſq; adeò longa ſunt ea trita mora.
Et nunquam procul aſpiciens, non pauca vetuſtæ Idem.
Famæ viſurum te monumenta putes.
Ut tamen ingreſſi ſumus hanc, memorabile nullum
Vidimus à priſcis quod ſupereſſet opus,

Uſq; adeò à ſævis ſunt diruta cuncta tyrannis,
Ut pateat vix quo ſtructa fuere loco.
Hugo Favolius. *Cujus adhuc paſſim monumenta antiqua ſuperſunt,*
Saxa notis inciſa fabrè, tereteſq; columnæ,
Relliquiæ veteris fani ingenuiq; coloſſi,
Multaq; trunca pedum ſimulachra ignota Deorum.
Alex. Corteſius. *Quid memorem infandis tot deruta templa ruinis.*
Lucanus. *At nunc ſemirutis pendent quòd mœnia tectis*
Urbibus Italiæ, lapſiſq; ingentia muris
Saxa jacent, nulloq; domus cuſtode tenetur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus extat.
Ioh. Douſa. *Unde nihil niſi fragmenta, informeſq; ruinæ,*
Vixq; capax tanti nominis umbra manet.
Dom. Baudius. *——Stant horrida tecta minæq;*
Murorum, ſtratæq; domus, monumenta decoris
Exigua immenſi.

Baſilica, ſive Ianimedium Antuerpienſe,

in quo ad horam 11. pomeridianam, & ſextam veſpertinam Mercatores conveniunt, mira arte extructum, vulgò die Borſch zu Antorff.

Inclytus in media ſitus eſt locus urbe Brabonis,
Qui Ianimedii *nobile nomen habet.*
Nec tam ſepoſita eſt gens ulla vel urbe remota,
Quotidie huc quæ non bisve ſemélve volet.
Nam notat undecimam cùm gnomon temporis horam,
Sextaq; labentem cùm trahit hora diem,
Omnigenas denſo videas huc currere gentes
Agmine, quas claro Phœbus ab axe videt.
Huc venit Anglorum genialis turba, locumq;
Hunc ſubit; hæc medium gens tenet una locum.
Italus à dextris, & ei conjunctus Iberus
Ambiguo ſtringunt atria prima pede.
Ambulat à læva quos gignit Gallia parte,
Hac etiam Belgas cernere parte licet.

Ante

Ante ſed aſpicies antiquo Thuiſcone natos,
Et quoſcunq; dedit Rhenus & Iſter habes.
A tergo Burgundus adeſt, fortisq; Batavus,
Et quos Arctois conſpicit urſa plagis.
Diſſonus auditur rumor, locus ipſe repletur,
Et variis linguis, veſtibus & variis.
O decus eximium viſu & memorabile cunctis,
Orbis in exiguo maximus orbe viget.
Cæſarei cantent alii ſpectacula Circi, De eodem.
Et celebrent miris Amphitheatra modis.
Quod brevis omnigenas hæc audiat area gentes,
Pieris ingenuæ voce canenda fuit.

Labyrinthus.

LABYRINTHUS eſt ſinuoſa, variisq; ambagibus flexa ſtructura, ita, ut ſine filo in eam ingreſſus ſeſe extricare & expedire nequeat. Horum quatuor præcipui à *Plinio* recenſentur *lib.39.c.13.* 1. *Creticus*, à Dædalo factus, juſſu Minois. De eo *Plutarchus* ſcribit, quòd fuerit carcer, ſive ædificium perplexis parietibus inſtructũ, ita, ut nemo illinc ingreſſus evadere potuerit: in hoc cùm Athenienſium liberi ſervati indignius tractarentur, Poëtæ fabulati ſunt illos à monſtro Mintauro fuiſſe devoratos. 2. *In Nomo Heracleopolite*, adeò ingenioſus & admirabilis, ut Dædalus inde exemplum ejus deſumpſerit, quem in Creta ſtruxit. 3. *Lemnius*, qui centum quinquaginta columnis clarebat. 4. *Italicus*, à Porſenna Hetruſcorum Rege, ut eſſet monumentum, extructus.

Epith. *Cœcus, vagus, Dædaleus, ambiguus, flexuoſus, anceps, ſinuoſus, curvus, varius, ſecretus, inextricabilis, erroneus, recurvus, admirandus, mirabilis, fallax, tortus.*

Dædaleum labyrinthus opus, remeabile nulli. Lauterbach.
Eſt labyrinthus habens loca plena ambagibus, erro. Idem.
Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta Virgilius.
Parietibus textum cœcis iter, ancipitemq;
Mille viis habuiſſe dolum, quà ſigna ſequendi
Falleret indeprenſus, & irremeabilis error.

**Pulchra domus conſtans variarum ambage viarum,*
Circuitus fallax & inobſervabilis error.
**Ducentes dubias ſaxea tecta vias.*
Dion. Leb. Batillus. *In quo ſic cœcis illudit flexibus error,*
Ut greſſus ſoſpes non revocare queas.
Friſchlinus. *——Labyrinthus in alta*
Mille viis habuit dolum, & irremeabile limen,
Multiplicemq; domus cœcæ, ancipitemq; laborem.
Idem. *——Quali Minoia flexu*
Tecta fuiſſe ferunt, ubi inextricabilis error,
Parietibus textum cœcis iter, ancipitemq;
Mille viis habuit dolum.
Reuſnerus. *Mille viis, habuitq; locum, quo ſigna ſequendi*
Decipit indeprenſus, & irremeabilis error,
Completus latebris cœcis, flexuq; doloſo
Innumeris errore viis, vix unde reverti
Sæpè datur.
Ovidius. *Innumeras errore vias, vixq; ipſa reverti*
Ad limen potuit, tanta eſt fallacia tecti.
Idem. *——Limina flexu*
Ducit in errorem variarum ambage viarum.

SYLVA, LUCUS, SALTUS, NEMUS.

Epith. *Cædua, horrida, vaſta, cœca, opaca, caliginoſa, aſpera, umbroſa, viridis, alta, caligans, nigra, ſilens, atra, Comata, ſonora, denſa, obſcura, amœna, pinea, horrida, hiſpida, frondifera, fragoſa, ſecreta, nemoroſa, myrtea, umbrifera, paluſtris, jugoſa, ſaxoſa, comans, nutans, florida, læta, pinifera, frondens, invia, horrens, aprica.*

Virgilius. *Itur in antiquas ſylvas, ſtabula alta ferarum.*
Friſchlinus. *Hic nemus arboreum, præduro robore quercus,*
Puniceusq; viret rubus, & pirus, altaq; prunus.
Ovidius. *Eſt nemus, & piceis & frondibus ilicis atrum,*
Vix illuc radiis Solis adire licet.
Idem. *Sylvaq; montanis occulit alta feras.*
Virgilius. *Ipſæ Caucaſeo ſteriles in vertice ſylvæ,*
Quas animoſi Euri aſſiduè franguntq; feruntq;.

---Dans

——Dans utile lignum Idem.
Navigiis,pinos domibus,cedroſq; cupreſſos.
Hinc radios trivere rotis,hinc tympana plauſtris
Agricolæ & pandas ratibus poſuere carinas.
Secluſum nemus & virgulta ſonantia ſylvis. Idem.
Eſt nemus & pomis,& denſum frondibus ulmi, Plaſſius.
In medio cujus ceſpite terra viret.
Hic juvat æſtivos ortus vitare ſub umbra,
Arboris ad vivos lene fluentis aquæ.
* *Quæ dat ligna rogis,materiamq; focis.*
* *Sylva fuit latè dumis atq; ilice nigra.*
* *Lucus frondoſus,lætuſq; venatibus aptus.*
* *——Denſis ſylva horrida dumis,*
Qua vitam ſævus degere latro ſolet.
* *Et ſi forſan erit quem vis inimica latronum*
Inſidiis vacuum non ſinit eſſe locus.
Ivimus & vaſtum nemus è regione videmus, Marcell. Paling.
Hæc quam proceris ferientem ſidera cernis
Arboribus ſylva eſt.
Ultima cingebant,ſylvæ quaſi mœnia,pulchro Idem.
Ordine diſpoſitæ,& ſuperantes nubila pinus,
Pinus quæ duro clauſerunt cortice quondam
Dilectum Cybelæ juvenem,Phœbea cupreſſus
Juxta aderat, paribuſq; comis ſurgebat in altum,
Non illic deerat quercus,non eſculus,ilex,
Robur,acer, platanus,ſuber,nux,arbutus,alnus,
Orni,caſtaneæ,coryli, piceæ,ciliæq;.
Palma,abies,myrtus,veterumq; obſonia,fagus.
Mille avium ſpecies implebant murmure ſylvam, Idem.
Et liquidam vario feriebant æthera cantu.
Pſittacus humanas operoſo gutture voces
Reddebat,tenueſq; ſonos variabat Acanthis,
Auriti lepores,cervi,damæ,capreæq;.
Campus erat nemore in medio ſpacioſus,& herbis
Plenus odoriferis,nulla illic creverat arbos.
Eſt ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem, Virgilius.

Religione patrum latè ſacer, undiq; colles
Incluſere cavi & nigra nemus abiete cingunt.

Iul. Cæſ. Scal. *Avia laſcivi ſunt hæc umbracula Fauni,*
His habitat denſis hirta Napæa jugis.

Friſchlinus. *Eſt nemus arboreum, Corylis atq; ilice denſum,*
Virgultiſq; frequens, luſtriſq; inſigne ferarum.

Ovidius. *Sylva vetus ſtabat nulla violata ſecuri.*

Idem. *Sylva frequens lignis, quam nulla ceciderat ætas.*
**Conſtans innumeris maxima ſylva feris.*

Ovidius. *Sylva nemus non alta facit, tegit arbutus herbam,*
Roſmaris & laurus, nigraq; myrthus, olent.
Nec denſum foliis buxum, fragileſq; myricæ,
Nec tenues cythiſi, cultaq; pinus abeſt.

Sannazarius. *Umbroſis hic ſylva comis, denſiſq; virebat*
Arboribus, cervi paſſim, capreæq; fugaces,
Æſtivum viridi captabant frigus in umbra.
In medio auratis effulgens floribus amnis
Errabat campo, & curſu læta arva ſecabat.

Idem. *Et circum nigra latè nemus accubat umbra,*
Plurima quà riguis effluit unda jugis.

Baſil. Zanchius. *Intexit varium buxus opaca nemus.*

Idem. *Cyllenes gelidis de verticibus Cypariſſi*
Deſcendunt, comitem pinus amica trahit.
Hîc myrtus myrtoq; virens interſita laurus,
Explicat & latas ardua palma comas.
Hîc circum ſupraq; vagæ, pia turba, volucres
Dulcia felici carmina voce ſonant.

Bapt. Amalth. *Quin etiam æterni pingebant gramina flores,*
Fragrabatq; Arabo ſemper odore nemus.

Petr. Angeſius. *Hîc nemora in cœlum latè frondentia ſurgunt,*
Atq; huc atq; illic ramis ſpaciantur apertis.

Idem. *Hîc, tepidas ſemper Zephyris afflantibus auras,*
Palladiæ nunquam baccæ, nunquam aurea deſunt
Mala, nec effracto turgentia cortice poma.

Ant. Flaminius. *Cinctaq; pinniferis ſylva cacuminibus.*

Ruff. F. Avien. *Hîc nemoroſa virent Daphnæ loca, celſa cupreſſus*

Erigi-

Erigitur, ramis innectit laurus odora,
Crine Dionæo myrthus diffunditur, altæ
Conſurgunt pinus.
Extendunt celſi vaga latè brachia luci, Idem.
Et vernat nemorum ſemper coma.
Montis inacceſſi radicibus adjacet imis Lotichius.
Lucus, ubi variæ conſociantur aves.
Et nive candidior, veluti jam fata vocarent,
Fundit olor dulces ad vada nota ſonos.
Formoſæ Veneres illic & Phyllides errant, Eoban. Heſſus.
Omnis Hamadryadum chorus, omnes Najades, omnes
Nympharum dominæ Charites, florumq́ Napææ,
Nec non paſtorum faciles, bona numina, divi
Sylvani Satyriq́ leves, Fauniq́ ſalaces.
In medio Pan ducit Oreadas ipſe, moventes
Blanda parum cautis laſcivo incendia motu.

Lucus, Nemus.

LUcus antiquitùs fuit ſylva non cædua, & numini alicui dicata. Dicitur ſecundum Accurſium *l. id quod, §. fin. ff. de peric. & commod.* per antiphraſin, quaſi minimè luceat: aliis propriè à luce, quoniam ſacrificia lumine ſeu igni perficiebantur, quæ ſententia eſt valdè probabilis.

Lucus erat felix hederoſo conditus antro, Tibullus.
Multaq́ nativis obſtrepit arbor aquis.
Sylvani ramoſa domus, quò dulcis ab æſtu
Fiſtula poturas ire jubebat oves.
In medio gramen muſcoq́ adoperta virenti. Idem.
Manebat ſaxo vena perennis aquæ.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni Idem.
Voce locus, ſi non obſtreperetur aquis.
**Lucus frondoſus lætisq́ venatibus aptus.*
Proximus huic lucus, cui cedant Theſſala tempe, Leb. Batillus.
Najades hunc Dryadesq́ habitant, & Sole candente
Annoſam circum quercum ramosq́ comantes,

Inſti-

Inſtituuntq́ choros vicino & fonte levantur.

Lucanus. *Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo,*
Obſcurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas altè ſubmotis ſolibus umbras.

Hugo Favolius. *Mane novo lucos ſacros, ſaltusq́ virentes*
Ingredimur, paſſim reſonant arbuſta canoro
Garritu volucrum & variæ concentibus auræ.
Hîc ignota viret platanus, hîc plurima pinus
Naſcitur, hîc abies, patuloq́ cacumine fagus
Betula candenti libro, eſtq́ hic obvia paſſim
Ornus, & in cœlum cono exporrecta Cupreſſus,
Tum virides piceæ tiliæq́ fragrantibus auris.

Hercynia ſylva, der Hartz Wald.

EST vaſta Germaniæ ſylva, *à piceis arboribus*, Germanicè von den Hartz Bäumen ſic appellata, propriè eſt illa, quæ Thuringiæ & Voitlandiæ eſt vicina, aliâs pro varietate ſui ſitus varia etiam ſortitur nomina. Ea pars quæ ad Septentrionem & Occidentem ſpectat, *Gabreta ſylva* dicitur, quæ verò ad Danubium & Auſtrum porrigitur, *Luna ſylva* Ptolemęo vocatur, hodie *ſylva Paſſavica*, der Paſſawer Wald/ ad Orientem, ubi Moraviæ vicina eſt, appellatur der Schieb/ *Julius Cæſar lib. 6. comment.* refert, quòd Hercynia ſylva longitudine 60. itinera diurna, latitudine 9. contineat.

Iac. Micyllus. *Orta dies iterum cœlo crebreſcit ab alto,*
Culminaq́ Hercynii ſcandimus alta jugi.
Eſt via in excelſum quæ ducit dextera montem,
Hæc media Heſſorum tramite regna ſecat.
Hanc petimus, monteſq́ ægrè ſuperamus acutos,
Undiq́ nos ſaltus, undiq́ ſaxa premunt.
Non hæc incolitur, nec aratur vomere tellus,
Non ea paſtores, nec pecora arva tenent.
Sed ſteriles quercus, & quercu durior ilex,
Nataq́ ſulcandis ardua pinus agris.
Sub quibus immanes habitant urſæq́ lupiq́,
Et quicquid ſævum ſylva nemusq́ ferunt.

Si

Si licet huc veterum conferre exempla ferarum,
Talia Centauris antra fuiſſe putem.
Protinus Hercyniæ ingreſſi juga tetrica ſylvæ, Bruno Seidelius.
Cogimur abruptas per nemus ire vias,
Hujus ut horribiles magna formidine ſaltus
Vidimus, heu longum quàm fuit illud iter!
Plurima nam videas multarum luſtra ferarum,
Et vario occultas tramite ſæpe vias.
Ut jugulent homines, loca ſunt latronibus apta,
Quiſquis es, hoc cautus carpe viator iter.
Sæpius in biviis occurrunt compita, rarò
Obvius eſt rectum qui benè monſtret iter.
Adde quòd & valles ſubſidunt ſæpè profundæ,
E quibus aſcenſus per juga celſa patet.
Ilicibus piceisq; frequens ſtabulis ferarum, Georg. Sabinus.
Imus in Hercynium per juga celſa nemus.
Hujus ad ima cavæ ſubſidunt tartara valles,
Quas radiis nunquam Phœbus adire poteſt.
Sive rubeſcentis patefecerit ortus Olympi,
Gemmea puniceis atria plena roſis.
Sive laborifero conſcenderit æthera curru,
Sive ſub Oceanum lumine pronus eat.
Per nemus antra colunt immanes unguibus urſi,
Et loca ſunt multis plena latrociniis.
Sæpè ſub arborea reperitur fronde viator
Dextera prædonum quem dedit enſe neci.
Vermibus aut plenum, taboq; fluente cadaver,
Ilicis è ramo flebile pendet onus.

Sylva Ottonis.

SYLVA Ottonis eſt vaſta ſylva, inter Franconiam & Wormatienſem tractum ſita, vulgò der Oden Wald appellata. Videtur autem dicta Ottonis ſylva ex eo, quòd olim *Ottones Imperatores* multum in hac ſylva vacârunt venationibus, vel, ut vult ſubſequens carmen, à ſolitudine, quę Germanis öd dicitur, quaſi der öd Wald.

Iac. Camerar. *Et loca deſerta peragrans deformia ſylvæ,*
Unde etiam priſco dicitur O daſono.
Quàm procedit equus, tam retrò mente revolvor,
Quamq́; libenter eo non juvat ire viam.

Ioh. Franciſcus Ripenſis. *Luſtra contigimus dumoſis horrida ſylvis,*
Nobile quæ magni nomen Othonis habent.
Forte quòd indomitos illic conſueverit urſos,
Arbiter imperii per nemora alta ſequi.
Nam priſci ſtudiis heroës talibus olim
Ad grave firmabant corpora Martis opus.
Pampineo culti non illic palmite vites,
Non gravidis floret meſſibus albus ager.
Cornifera pinus, & fagus, & ardua quercus,
Junctaq́; nux fragis, juniperiq́; vigent.
Rara per obſcuras villarum culmina valles
Apparent, humiles nix tegit alta caſas.
Sed genus acre virûm, paſtoraliſq́; juventus,
Cornigerum paſcit per juga culta pecus.

Deſertum, Solitudo, Eremus.

SOLITUDO, *vaſta, deſerta, lata, ſcrupea, jugoſa, montoſa, petrea, ſcopuloſa, ingens, ſaxoſa, invia, horrida, aſpera, infauſta, infeſta, timenda, feralis, fera.*

Ioh. Clajus. *Devenêre locos ubi nil niſi luſtra ferarum,*
Invia, & humano non adeunda pede.

Mantuanus. *Campus iners & ſepivagis domus alta colubris.*

Fiterrichius. *Sylva viatori fuit invia, ſylva vehiclis*
Invia ſpinoſis aſpera ubiq́; jugis.
Lethæo hic videas prægnantia monſtra veneno
Serpere, limoſos virus habere lacus.
Frendere ſetoſos falcatis dentibus apros,
Cum pardis lynces, acripedesq́; tygres.

Nic. Grudius. *——Perq́; avia & invia dumis.*

Eob. Heſſus. *——Qua via nulla viriſq́; feriſq́;.*

Eſt

Eſt locus horrenti denſiſſimus undiq; ſylva,
Rupe ſub umbroſa ſtagnat opaca palus.
Innocuas prius infecit Draco peſtifer undas,
Jamq; omnis juxta noxius aër erat.
Lucida vicinas invaſit peſtis in urbes,
Rura nec agricolis tuta fuêre ſuis.
Strata jacent paſſim graſſante cadavera morbo,
Iratum populo dixeris eſſe Deum.
Morbida quinetiam mediis animalia ſylvis,
Cum vita catulos deſeruiſſe ferunt.
Sæpeq; tabifico nubem cecidiſſe volucrum,
Et vitam cœlo non potuiſſe trahi.
Sæpè latens etiam vicini in fluminis unda,
Dicitur incautas præcipitaſſe rates.
Interdum inſidiis nactum loca tuta viarum,
Innumeros avida corripuiſſe gula.
Quo pauci & rari veniunt, ubi plurima ad uſum — Marcel. Paling.
Quæ faciunt hominis vitæq; aptiſſima deſunt.
——Ubi ſemita nulla — Titus Stroza.
Cernitur, humani ſigna nec ulla pedis.
Hic querulas tantùm volucres habitare ferasq;
Credibile eſt.
Caſſa virum nullis pecorum balatibus agri — Ruff. F. Avien.
Perſultant, herbæ viduus jacet undiq; ceſpes.
In deſerta abeam ſævarum luſtra ferarum, — Eob. Heſſus.
Grata domus profugo triſtis Eremus erit.

Peregrinatio.

Qui linquit patriam atq; domum ſedesq; paratas, — Neofanius.
Cognatosq; viros dilectos atq; parentes.
Sole ſoloq; procul patrio regna extera luſtrat. — Dom. Baudius.
Per terras pulchrum eſt peregrinas ire notando — Erhard. Cellius.
Quicquid ibi dignum cognitione venit.
Scilicet eſt aliquid longinquas viſere terras, — Eiuſdem commendatio.
Nomen ab æterno clarius orbe venit.

Si doctas nunquam Pompejus iſſet Athenas,
Tam bona non illi Roma futura fuit.
Colchida Tauridamas ſi non adiiſſet Jaſon,
Phaſias in patria nulla tuliſſet opem.
Quid memorem Alcidem, qui tot niſi monſtra tuliſſet,
In patria poterat delituiſſe ſua?
Detrahit optati præſentia ſemper honori,
Perpetuoq; domi nemo placere poteſt.
Plaſſius. *Qui petit aërias Alpes, & inhoſpita ſaxa,*
Euganeos colles, Italicasq; domos.
Sabinus. *Hoſpitis eſſe gravem fulvo decet ære crumenæ,*
Non benè longinquum carpit egenus iter.
Friſchlinus. *Eſt aliquid paſſim cœtus audire docentum,*
Eſt aliquid multos orbis adire locos.
Taubmannus. *Gloria quippe minor non eſt cenſenda locorum*
Atq; hominum ſtudio multa obiiſſe Cato:
Quàm patriæ triviſſe domus tantummodò peſtes,
Et quamvis doctis ſe poliiſſe libris.
**Qui citò per varias urbesq; ſcholasq; vagatus.*
Marc. Paling. *——Terrasq; per omnes*
Currere, diverſos hominum perpendere mores,
Diverſos ſpectare locos & vivere ubiq;.
**Ille Palæſtinas cum Cæſare ventus ad oras,*
Bethlemias turres atq; Hierichuntidos hortos
Luſtravit, veteremq; Tyrum, Gazamq; remotam,
Felicesq; olim Solymas & nobile buſtum.
Marc. Paling. *Æthiopas rigidósve Getas luſtravit & Indos.*
Friſchlinus. *Vir prudens animi, qui quondam Cæſaris aulam*
Sectatus, varios mores inſpexit & urbes.
Phil. Melanch. *Qui mores hominum multorum luſtrat & urbes,*
Erratq; in pelago, vehiturq; procacibus Auſtris.
Clajus. *Non illum pluviæ terrent, non impedit Auſter,*
Non deſerta domi resq; domusq; tenent.
Nec conſanguinei, nec eos remorantur amici,
Quò minus inceptum perſequeretur iter.
Dares Phryg. *——Mihi claſſem ac vela parate,*

Ibo,

Ibo, ibo, non me pavidus quas objicit Hector
Terruerint Syrtes, non arma adverſa vel hoſtes.
Heu quid agam? externas trans pontum quærere terras, Hieron. Vida.
Jam pridem eſt animus, quò nunquam navita, nunquam
Piſcator veniat, Boreæ damnata ſub axe
Stagna petam, & rigidis nunquam non cana pruinis,
Ut videam nigros populos, ſolemq; propinquum.
Si tu Roma velis, pro te quaſcunq; per oras Claudianus.
Ibimus & nulla ſub tempeſtate timentes.
Nondum cæſa ſuis peregrinum ut viſeret orbem, Ovidius.
Nullaq; mortales præter ſua littora norant.

Diſceſſus, abitus, profectio, iter, itio.

TRiſtis, inſperatus, celer, proſper, fauſtus.
**O ſi forte potes (quid enim niſi vota ſuperſunt)*
Ferre diem differ, nitidiſſime Lucifer, annum
A fido qui me miſerum disjungit amico,
Qui mihi fratre meo longè dilectior ipſe es.
Jam tot ab hinc unà mecum verſatus es annis,
Cur jam diſcedis? cur me ſociosq; relinquis?
Si qua mei fortaſſis habet te cura, maneto.
Quem fugis? hic habitant docta cum Pallade Phœbus,
Quæq; placent nobis utriſq; ante omnia, Muſæ.
Eheu quid cupio mihi, quidnam pluribus oro,
Hæc cum verba miſer nil proficientia perdo.
**Infelix quò te ducunt tua fata ſequaris,*
En ſit iter fauſtum, nec te via lædat euntem.
Cernis ut Æolii laxato carcere venti
Omnia confundant, omnia rapta ferant:
Utq; micent Hyades triſtes & aquoſus Orion,
Et pluvius largis decidat imber aquis.
Undiq; collectus ſubitò quibus Albis adauctus
Spumifer in latos exſpaciatur agros.
Huic ſi committas celeri te lintre, verendum,
Ne præceps vultus obruat unda tuos.

Imbribus aſſiduis nunc terra gravata madeſcit,
Nec tibi cernendum ſe via trita dabit.
Ruraq; tardabunt nunc te limoſa vagantem,
Offendenſq; tuos ſcrupea ſaxa pedes.
**I felix quò te tua fata potentia ducunt.*
**Sydere felici carpe ſodalis iter,*
Angelicoq; choro ſeptus, contermina Rheno
Oppida perluſtrans patria tecta petas.
**Sed pergas ceptam continuare viam.*
Alme Deus, noſtra qui cras diſcedet ab urbe,
Incolumem patriis reddito quæſo locis.
Ovidius. *Ergo ego germanam fratremq; patremq; Deoſq;*
Et natale ſolum ventis ablata relinquam?
**Vade igitur, nec te triſtes remorentur amici,*
Nec quæ perfuſum contegit unda ſolum.
Sed nunc, ô Muſæ ſocias vos addite eunti,
Nec careat veſtra veſter alumnus ope.
Et ſi qua eſt, ut erit denſis ſylva horrida dumis,
Qua vitam ſævus degere latro ſolet,
Hic illum veſtro defendite numine, ne quid
Detrahat inſonti ſanguinolentà manus.
**Vade igitur ſoſpes, felicibus utere fatis,*
Sit Chriſtus longæ duxq; comeſq; viæ.
Phœbe pater, claro qui luſtras lumine terras,
Et ſine quo cœli ſydera luce carent.
Huic placidas largire vi us, huic dexter adeſto,
Ut longum recto tramite carpat iter.
Amoveas madidos, diſcuſſis nubibus, imbres,
Illuſtres radio ſplendidiore dies.
Ne venti adverſo conquaſſent robore terram,
Aëria nec ſolito prælia more gerant.
Néve illi infeſtis obſtet niger imbribus Auſter,
Nec celer Eois imperet Eurus equis.
Nec ferus algenti Boreas arctetur ab Arcto,
Et rapido ceptum murmure rumpat iter.
Sed levis Heſperio Zephyrus qui ſpirat ab orbe,

Molliat

Molliat afflatu tœdia longa viæ.
Tu quoq; ſomniferæ moderatrix Cynthia noctis,
Proxima quæ nobis ætheris ima tenes.
Huc ades, inſigni fratris de lumine ſumpta
Luce, & da plenum proſperitatis iter.
Nil dirum, nil triſte feras, ſed ſidere fauſto
Propoſitæ tribuas tempora pura viæ.
Et ſemper niveo ſplendeſcens candida vultu,
Fac liquidi ſtabiles aeris eſſe ſtatus.
* Quod ſupereſt igitur, precor ut ſit proſpera tecum
Fortuna, & præſens fauſta ſecundet iter.
Vos quoq; quà veniet, celſi ſubſidite montes,
Et faciles pronis vallibus eſte viæ.
Vos quoq; vos Muſæ, celeres ſuccingite, eunti
Vos longæ comites addite, quæſo, viæ.
* Vade bonis avibus, varias dilecte, per oras,
Nec longæ noceant ulla pericla viæ.
Quæ tibi tam ſubitò mutat ſententia mentem, Taubmannus.
Spes erat, imò tui conſtans adſertio voti.
Nunc properata tibi retrò ſententia ceſſit,
Remigioq; paras veloq; celebria noſtræ
Mœnia Leucoridos ſociumq; relinquere cœtum.
Et quæ cauſa fugæ, Sebalde, quis impulit author
Pierias mutare domos?
* Cras ubi ſe Titan oſtendet, & omnia ſecum,
His te velle locis cedere fama refert.
Vade igitur fælix Chriſtus comitetur euntem,
Perpetuo præſens ſit comes ille tibi.
Quadrupedis frenans injectis ora lupatis, Sabinus.
Rurſus iter cogor rurſus inire viam.
Summa procul radiis feriente cacumina Phœbo, Idem.
Carpebat ſolus mane viator iter.
Antenor Zephyris blandum ſpondentibus æquor Dar. Phrygius.
Haurit iter.
Non tenuere nives, non ſaxa Alpina, nec amnes, Hercul. Stroza.
Nec tam longinquæ meta voranda viæ.

Solus iter carpſi, trepidus per opaca viarum.
Neofanius. *——Te fata pium clementia ſalvum*
Deducant, eadem ſalvum incolumemq́; reducant.
Scheckius. *Sit fauſtum pelago quod iter perfeceris, oro,*
Neptunusq́; tuis te ferat incolumem.
**——Ipſe viam Siculas molitur ad oras.*
Virgilius. *Corripuere viam, greſſuq́; ad mœnia tendunt.*
**——Qua ſemita monſtrat ad arcem,*
Ad ſobolem celerè recto ſe tramite confert.
Taubmannus. *Sed tamen ite ſimul quà vos juvat ire profectos,*
Nec Muſæ prohibent abitum, nec amica juventus.
Virgilius. *Haud mora feſtinant ſocii, rapidisq́; feruntur*
Paſſibus.
** Hic abitum cudit quando, tum ſplendida ſecum*
Lætitiæ documenta rapit, dum deſerit ædem
Noſtram Caſtaliam, noſtram dum deſerit urbem.
Tunc Academiaci læta ta palatia ſceptri,
Hoc cultore ſuo jam diſcedente videntur
Lugere, & tantos intus tractare dolores.
** Verùm immota tibi quando ſtat abire voluptas,*
Ito bonis avibus, velis fautorq́; ſecundis
Aggrediaris iter.
** Dulcis amice paras noſtris diſcedere terris,*
Nec te noſter amor, neq; conſuetudo tuorum
Detinet, aut novit cauſas reperire morandi.
Irrevocandus abis, charosq́; relinquis amicos?
Fas parere ſuis, fas juſſa paterna vereri,
Uſq; adeò avelli res eſt miſeranda ſodalem?
Aſt avibus diſcede bonis, ſic proſpera fata
Sint tibi, te ducant ad ſplendida tecta parentum.
** At nos diſceſſum triſtes abitumq́; dolemus,*
Flent quoq; nobiſcum Nymphæ, Triadesq́; puellæ
Ingeminant. gemitusq́; graves, altasq́; querelas.
Taubmannus. *——Sed enim tu gnaviter urges*
Vota propinquorum terræ ſecurus & auræ,
Scilicet imperio mavis parere tuorum,

Quàm

Quàm pluvias horrere minas cauſaſq; morandi
Nectere.
——Hinc alias procul eſt profectus ad oras.
——Poſt procul hinc patriis de finibus ivit.
**Et procul hinc abiens alias conceſſit ad oras.*
**Ocyus inceptum carpere pergit iter.*
* *Obſcura tutas carpere nocte vias.*
**Carpe Deo felix auſpice dixit iter.*
**Ocyus inceptum nos celeramus iter.*
Carpit iter nimium laſſus utroq; pede. Reuſnerus.
**Dum locupletus adit terræ felicia rura,*
Protinus ad patrios ſua fert veſtigia vultus.
Vive, vale, invitus, da veniam, abripior. Hadr. Marius.
Iſaciden veluti redeuntem in rura paterna, Phil. Melanch.
Jordanis vitreas tunc ubi volvit aquas,
Protexit cuſtos, qui membra ſenilia fovit,
Languida cum lucta fracta fuere gravi.
Idem te cuſtos patrias te ducat in arces,
Tardat & incolumi debita ſceptra tibi.
Paule mane, quid Paule fugis? veſtigia retrò Ioh. Meurſus.
Collige, & in Batavis Paule manere juvet.
Aſpicis obducto ut ſtet Phœbus in æthere, vultus
Et cœlum triſte eſt, & ſua damna gemit.
Si tu is, nec te retinent aut vota preceſq;,
Det facilem ſalvo Jupiter uſq; viam.
——Nunc tendit ad ortus, Laur. Gambara.
Et modò ad occaſum Solis, modò torquet ad oras
Cannibalum longos immenſa per æquora curſus.
Hei fruſtrà, namq; hinc diverſas tendimus oras, Hadr. Marius.
Nec reditus noſtri certa ſtat ulla dies.
Nunc has nunc illas profugus peragrabat in urbes, Clajus.
Inq; alium ex alia ſuſcipiebat iter.

Peregrinus, qui multum eſt peregrinatus, qui multas luſtravit regiones.

Sannazarius. *HUnc Ligurum duræ rupes, hunc Gallica norunt*
Littora.
Læl. Capilupus. *Auſus quin etiam ſupra Garamantas & Indos*
Ignotas tentare vias.
Nic. Grudius. *Luſtrata Auſonii cui culmina ſacra Quirini,*
Regnaq; ſollicito Gallica trita pede.
** Qui linquit patriæ dulcia tecta domus,*
Multorumq; hominum mores inſpexit & urbes,
Tibris eum ſtudiis intentum & Sequana vidit.
** Currit ad Antipodas, luſtratq; incognita regna,*
Perpetiens vitæ mille pericla ſuæ.
Sambucus. *Sollicitos juvenis bello Muſisq; labores,*
Hîc peregrè caſus ſuſtinuitq; graves.
Idem. *Qui totum juvenis peragravit gnaviter orbem.*
Dom Baudius. *Orbe ſitas alio peragravit ſedulus urbes,*
Plaſſius. *Vidiſti Latium, Sarmaticumq; ſolum.*
Vidiſti Solymas arces & mœnia Bethles,
Vidiſti variis flumina fluminibus.
Mœnibus aſſideant aliis laribusq; paternis,
Parta tibi longa gloria magna via eſt.
Friſchlinus. *——Ille Damaſcum*
Et Solymas vidit ſedes cedroq; virentem
Palmiferi collem Libani, divosq; Sionis.
Ille Peluſiaco ſeptemplicis oſtia Nili
Littore proſpexit, Memphimq;, & ſubdita cancro
Regna Phari, Libyæq; urbes. Notum ille tepentem
Percurrit, quà Creta mari jacet vaſto.
Quà Tyrus & Cyprus, quà regna Ithacenſis Ulyſſis,
Quà Corcyra ſedet, Venetis ſubjecta Dynaſtis.
Bohuslaus Lobcovitius. *Bis ſeptem ô animæ, rurſus nova carmina, rurſus*
Innumerosq; ſuos verba redacta fero.
Carmina pauca fero, nam quo, niſi carmine, grates

Mor-

Mortalis ſuperis lingua referre poteſt?
Luſtravi ducibus vobis Iſtrumq́;, Padumq́;,
Et vitreas Trebiæ lenè fluentis aquas.
Luſtravi Alpinis manantem collibus Oenum,
Inſubrium, Ligurum, Romulidumq́; domos.
Inde per ancipites quas ſpectat Narnia valles,
Valles quas oleæ fertilis Umber habet.
Alphæamq́; domat quà dia fluentia Piſam,
Lambit & Hetruſcos turbidus Arnus agros.
Appenninigenas arces, & flumina vidi,
Lydia quæ variis fontibus arva rigant.
Vidimus & parvo qua docta Bononia Rheno
Cingitur, & trifidi mœnia picta Padi.
Et jam magnum Atheſim, Phrygiiq́; Antenoris urbem,
Et quæ de Venetum nomine nomen habet.
Illyricosq́; ſinus legi, raucumq́; Timavum,
Et quà Dalmaticam verberat æquor humum.
Et Pelopis populos, & te, Phœacia tellus,
Et te Dulichii regia parva viri.
Luſtravi & pelagus, quod Cretam cingit, & Idam,
Et cum ventoſa Cypria regna Rhodo.
Et latos Syriæ tractus, Nilumq́; tepentem,
Qui ſeptem geminis æquora pulſat aquis.
Palmiferosq́; Arabas, & Memphis rura ſuperbæ,
Et Macedûm quondam mœnia jacta duci.
Hinc poſt Carpathias hyemes, Pathmonq́;, Samonq́;,
Vitiferam Leſbon, vitiferamq́; Chium.
Pòſt Smyrnam, curvis & quà Mœnander in arvis
Ludit, Amazoniæ nobile gentis opus.
Vidimus Ægæis diſperſas Cycladas undis,
Icaron & Naxon, marmoreamq́; Paron.
Saxoſam Myconen, & te Phœbeia Delos,
Et Gyaram, & ſcopulos, parva Cythera, tuos.
Trinacriumq́; Ericem, flammantemq́; ignibus Ætnam,
Et loca, quæ Danaæ nomina falcis habent.
Ciniphias etiam Syrtes, Aframq́; Tunetam

Acceſſi, & Tyriæ tecta verenda nurus.
Extremoſq; Italûm Calabros, & molle Tarentum,
Et quæ Dictæus rura colonus arat.
Vivimus ecce tamen poſt tot diſcrimina rerum,
Et poſt velivoli tanta pericla maris.
**Nuper & Herculeæ ſuperato gurgite Gades,*
Et mihi Sarmeticæ, Borealia regna paludes,
Piſcibus & plenas perſæpè nataſſe lacunas.
**Tu quoq; vidiſti ſubjectos Parrhaſis urſæ,*
Et latè populos ad Balthica ſtagna colentes:
Quos tamen inde boni flores, quæ commoda fructus
Retulimus? me mille modis vidiſſe jacentes
Pœnitet Arctoo ſub ſidere Sauromatarum,
Hydropotas populos, & terras fruge carentes.
Crede mihi multis nocuit vidiſſe jacentes
Orbe alio gentes, ſi paucis profuit autem,
Ergóne cuncta tibi ſubeunda pericula cenſes?
Et mala tot ſubeunda mari terraq; ferenda?
Felicem quem parva domi res tuta, & honeſto
Nomine parta manet, quod ſi illum divitis auget
Ingenii decus, & virtus, & gloria famæ:
Quis hunc Semideis? quibus hunc non Regibus æques?
Omnia quæ tibi cùm data ſint, Joachime, Deorum
Munere, cur alio gentes ſub Sole repoſtas?
Cur aliena voles inviſere regna? quid autem
Tam fragilis millena ſubire pericula vitæ
Caſibus expoſitæ variis? cùm te tua virtus
Parta labore tuo, votum ſatis atq; beatum,
Contentum parvo faciat, magna iſta potentis
Fortunæ deridentem ludibria: quanquam,
Quanquam ô, ſed paucis contingit adire Corinthum.
Idem ait ille tuus, cujus quia verba ſtylumq;
Conſectaris, in hoc quoq; conſentire neceſſe eſt
Conſilium, quo ſuadet ut ocia tuta capeſſas:
Non adeas gravibus commercia plena periclis.
Nam ſi vis (inquit) benè vivere quod petis, hîc eſt.

**Ultra*

*Ultra Sauromatas,ultra Tenareia regna
Te ſequar,& Scythico rura peruſta gelu.
Te per Hyperboreos torpentes frigore campos,
Te ſequar Arctoo ſubdita monſtra polo.
Non me triſtis hyems,non me remorabitur æſtus,
Quamlibet immodico Sirius igne micet.
*Nunciat è Francis te fama peregrè reverſum,
Fama mihi certâ viſa carere fide.
Nam niſi te videam,quamvis rediiſſe loquatur
Ipſa fides, fidei credere nolle libet.
Ut lateas an forte redis? an fallis amicum,
Et crucias lentâ pectora noſtra mora?
Sic poteras abſens etiam rediiſſe videri,
Tu licet & fuſcos incoleres Arabas.
Non fuit Arctoo magis hoc latuiſſe ſub axe,
Frigida qua lentus plauſtra bubulcus agit.
Sic poteras ultra extremos Garamantas & Indos,
Nobiſcum nihilo vivere & eſſe minus.
Perfide,an hoc debes tam fido reddere amico?
Officium non hoc debuit eſſe tuum.
Non ſat erat nuper furtivo abiiſſe receſſu,
Ni mihi ſic redeas ut rediiſſe negem.
Non viſum ſatis,extremo ex Atlante repoſtos Fracaſtorius.
Heſperidum penetrare ſinus,Pruſſumq́; ſub Arcto,
Inſpectare aliâ præruptaq́; littora Rhapti,
Atq; Arabo advehere & Carmano ex æquore merces
Auroræ,ſed itum in populos Titanidis uſq; eſt
Supra Indum,Gangemq́; ſupra.
Non ignava domi,nec inerti prædita luxu Sabinus.
Otia natali duxit agenda ſolo.
Ipſe ſed ignotas urbes & regna petivit,
Quæ procul à patria ſede remota jacent.
Te quoq; luſtravit gelido Norwegia cœlo
Subdita,candenti quæ nive tecta jaces.
Balthica Wandalicæ proſpexit & oppida gentis,
Quasq́; potens urbes Pruſſia Martis habet.

Inq; Palæſtina Chriſti cunabula vidit,
Regnaq; primævi quæ tenuere patres.
Adde quòd Ægypti Regem, quòd & oſtia Nili,
Pyramides vidit Memphi quòd alta tuas.
Et Libyæ tractus, & quæ Sidonia Dido,
Imperio tenuit Punica regna ſuo.

Lotichius. *------Liger errantem, me Sequana dives,*
Hoſpitio Rhodanus fovit Ararq; ſuo.
Inde ferax Latium petii, tendensq; per Alpes,
Frigus in aëriis rupibus acre tuli.

Raviſius. *------Terræ ultima vidit*
Climata, & Europæ populos, Phœbiq; cadentis.

Reditus.

Bohuslaus Lobcovitius. *Vivimus & priſcæ durant in pectore vires,*
Et video patriæ dulcia prata meæ.
Optatos colles, optatos cerno ſodales,
Optatamq; premo (ſi voluiſtis) humum.

Epith. *Exoptatus, lætus, felix, inſperatus, expectatus, jucundus, fauſtus, oportunus, proſper.*

Taubmannus. *Rumor it Hendelios hinc ad ſe rurſus ituros,*
Jamq; adeò celeris traxiſſe volucria lapſus,
Eſſeda rectorem, plauſuq; animare caballos,
Ante fores quà læta fori patet area viſu.

Schefferus. *Dulichio tandem jucundior hoſpite nobis*
Redditus es, patriæ nobile Jane decus.

Sabinus. *Felix ille dies noſtris quo redditus oris,*
Heſperio incolumis Cæſar ab orbe venis.
Quo repetita tuos iterum Germania vultus
Conſpicit, & fruitur numine læta tuo.

Hadr. Marius. *Redditus es tandem patriis gratiſſimus oris.*

Virgilius. *Nec fatus plura Æneas ſe lætus ad altos*
Vertebat muros, & Troja tecta patebat.
Unà ipſum Teucrorum omnis converſa juventus

Exul-

Exultans ſequitur, volucresq́; per arva pedum vi
Quadrupedes citat.

Naufragium.

EPITH. *Periculoſum, anceps, dubium, lethale, damnoſum, triſte, exitioſum, malum. Dicitur autem naufragium à navi & fractura.*

——Omniq́; à parte feroces Ovidius.
Bella gerunt venti, fretaq́; indignantia miſcent,
Ipſe pavet, nec ſe qui ſit ſtatus ipſe fatetur
Scire ratis rector; nec quid jubeátve velítve.
Talia jactanti, ſtridens Aquilone procella, Virgilius.
Velum adverſa ferit, fluctusq́; ad ſydera tollit.
Franguntur remi, tum prora avertit, & undis
Dat latus, inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.
Hi ſummo in fluctu pendent, his unda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit, furit æſtus arenis.
Tres Notus abreptas in ſaxa latentia torquet,
Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus aras,
Dorſum immane mari ſummo, tres Eurus ab alto
In brevia & Syrtes urget (miſerabile viſu)
Illiditq́; vadis, atq; aggere cingit arenæ.
Ipſius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit, excutitur pronusq́; Magiſter,
Volvitur in caput: aſt illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.
Apparent rari nantes in gurgite vaſto,
Arma virûm tabulæq́; & Troja gaza per undas.
Laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, remisq́; fatiſcunt. Idem.
Interea magno miſceri murmure pontum, Idem.
Emiſſamq́; hyemem ſenſit Neptunus, & imis
Stagna refuſa vadis, graviter commotus & alto
Proſpiciens, ſumma placidum caput extulit unda
Disjectam Æneæ toto videt æquore claſſem,
Fluctibus oppreſſos Troas.

—Sty-

Ovidius.

——Stygiâ modò nigrior unda
Sternitur, interdum ſpumiſq; tumentibus albet.
Ipſa quoq; his agitur vicibus Trachinia puppis,
Et nunc ſublimis veluti de vertice montis
Deſpicere in valles, imumq; Acheronta videtur.

Virgilius.

Namq; inflicta vadis, dorſo dum pendet iniquo
Anceps, ſuſtentata diu, fluctuſq; fatigat,
Solvitur, atq; viros mediis exponit in undis.
Fragmina remorum quos, & fluitantia tranſtra
Impediunt, retrahitq; pedes ſimul unda relabens.

Ovidius.

Rector in incerto eſt, nec quid fugiatve petatve
Invenit, ambiguis ars ſtupet ipſa malis.
Scilicet occidimus, nec ſpes eſt ulla ſalutis,
Dumq; loquor vultus obruit unda meos.

Idem.

Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quàm grave baliſtæ mœnia pulſat onus.
Vela cadunt primò, & dubia librantur ab aura,
Fundit eremigio navita dixit aquas.
Dumq; parant torto ſubducere carbaſa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto.
Inq; patens æquor, fruſtrà pugnante magiſtro,
Fertur, & ex oculis viſa refugit humus.
Aſſiliunt fluctus imoq; à gurgite pontus
Vertitur & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento, nec jam moderatur habenis,
Utitur at votis is quoq; poſcit opem.

Idem.

——Nigreſcunt æthera ventis,
Erutaq; ex imis fervet harena vadis.
Monte nec inferior proræ puppiq; recurvæ
Inſilit.

Idem.

Pinea texta, ſonant vulſi ſtridore rudentes,
Aggemit & noſtris ipſa carina malis.
Navita confeſſus gelidum pallore timorem
Jam ſequitur, victus non regit arte ratem.
Utq; parum validus, non proficientia Rector
Cervicis rigidæ frena remittit equo.

Sic

Sic non quò voluit, ſed quò rapit impetus undæ,
Aurigam video vela dediſſe rati.
Nunc quoq; contenti ſtrident Aquilone rudentes,
Inq; modum tumuli concava ſurgit aqua.
Ille gubernator, tollens ad ſydera palmas,
Expoſcit votis immemor artis opem.
Quodcunq; aſpexi, nil eſt niſi mortis imago,
Vixq; manet portu tuta carina ſuo.
Ipſe vides cœlum pice nigrius, & freta ventis
Turbida, perq; cavas vix adeunda rates.
Jamq; labant curvæ, juſto ſine pondere, naves, Idem.
Perq; mare inſtabiles nimia levitate feruntur,
Nec levius quàm ſi quis Athon, Pindumq; revulſos,
Sede ſua totos in apertum verteret æquor
Præcipitata cadit.
**Percutitur rapido navis adunca Noto.*
Turbantur ventis tabulæ, feriuntur & undis.
**Apparent laceræ naufraga membra ratis.*
* *Etiam demergit concita puppis aqua.*
*——*Ventus rapit impete vaſto,*
Deficit auxilio docti ſpoliata magiſtri.
**Et fluctu petitur, fertq; aſſilientia longè*
Æquora, nec ſævis victa madeſcit aquis.
——*Impingit multis navigium ſcopulis.* Bigus Pict.
Eſt nautis fracta multa querela rate. Idem.
Jactamur medio naufraga turba mari, Pantal. Candid.
Concita fluctiſonis tumuerunt æquora ventis.
Jamq; vagi ſubitò fluctus glomerantur hiatu,
Jamq; ferit tremulam dira procella ratem.
**En feriunt noſtram fluctus & unda ratem.*
Et jactata ſalo varios ſecat æquore curſus Mantuanus.
Navis, & arbitrio venti bacchatur & undæ.
Nunc ſurgente freto preſſa ſalit ardua puppi,
Nunc ruit in proram, fundoq; illiſa carina
Dat gemitum, reſonant Borea inſultante rudentes.
Vincit hyems, vincunt imbres, vinceuntq; procellæ, Leb. Batillus.

Undiq; jactatam, concutiuntq; ratem.
Spes erat in noſtris anchora ſola malis.
Idem. *Anchora de prora jacitur, quæ morſibus uncis*
Jactatam fundit firma tenaxq; ratem.
Ex imis prodeunt æquora mota vadis,
Ioh. Clajus. *Hinc atq; hinc ſævos mittit cum grandine ventos,*
Naufragiumq; piis, interitumq; ſtruit.
Eripit ex oculis cœlum quandoq; diemq;,
Ne cerni poſſit quà teneatur iter.
Idem. *Quàm trepidant artus metuentes æquore mergi,*
Fractaq; mens inter ſpemq; metumq; micat.
Continuò miſeris de nobis creditur actum,
Et ſpes eſſe ſuper nulla videtur opis.
Jam magis atq; magis fremitus maris ingruit alti.
Leb. Batillus. *Adverſis navis bellorum impellitur Auſtris,*
Jam propè, jam adverſis, obruiturq; Notis.
Reuſnerus. *Aut veluti tumidas glomerat dum turbo procellas,*
Disjicit incertam per freta mota ratem.
** Et laceras nuper tabulas in littore vidi,*
Jamq; labant cunei ſpoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, præbetq; viam lætalibus undis.
Perſius. *Navita ſollicitos quoq; ventos horret iniquos,*
Et prope tam lethum quàm prope cernit aquam.
Ovidius. *Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,*
Quàm grave baliſtæ mœnia pulſat onus.
** Saxa triumphales fregere Cephærea naves.*
** Obrutus inſano terq; quaterq; mari.*
** Percutitur rapido puppis adunca Noto.*
** Inſtabili procumbit pondere navis,*
Raptat aquas, remiq; cadunt in pectus inanes.
** ——Converſaq; frontem*
Puppis in obliquum reſonos latus excipit ictus.
** ——Cùm protinus alveus*
Solvitur, & vaſto puppis mare ſorbet hiatu.
** Immenſo jactantur corpora ponto,*
Et navis ſævis acta madeſcit aquis.

Ipſe

Ipſe gubernator tollens ad ſidera palmam, Ovidius.
Expoſcit votis immemor artis opem.
Huc fractas Aquilone rates, ſubmerſaq́ue pontus Statius.
Corpora ſæpè tulit, cæciſq́ue abſcondit in antris.
Sic Lagæa ratis vaſto velut inſula ponto Silius Italicus.
Conſpecta illiſit ſcopulis ubi nubifer Eurus
Naufragium ſpargens operit freta, jamq́ue per undas,
Et tranſtra & malo, laceroq́ue apluſtria velo.
Fractaq́ue veliferi ſonuerunt pondera mali. Lucanus.
Propulit ut claſſem, velis cedentibus, Auſter Idem.
Incumbens mediumq́ue rates tenuere profundum.
Seu gelidus Boreas, totum cum ſuſtulit imo Silius Italicus.
Icarium fundo, victor mare, navita vaſto
Jactatur ſparſus lacerata claſſe profundo.
Impulſum roſtris ſonuit mare, fluctuat unda, Lucanus.
Totq́ue carinarum permiſtis æquora ſulcis.
Multiplices cinxere rates hoc robur aperto Idem.
Oppoſitum pelago lunata claſſe recedunt,
Ordine contentæ gemino creviſſe Liburnæ.
Celſior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus ſævis agitur, molemq́ue profundo
Invehit, & ſummis longè petit æquora remis.
Cùm pariter ſolvere rates, totoſq́ue rudentes Idem.
Laxavere ſinus, & flexo navita cornu
Obliquat lævo pede carbaſa, ſummaq́ue pandens
Suppara, velorum perituras colligit auras.
Ut primùm levior propellere lintea ventus
Incipit, exiguumq́ue tument mox reddita malo,
In mediam cecidere ratem, terraq́ue relicta
Non valet ipſa ſequi puppes quæ vexerat aura.
Innumeræ vaſto miſcentur in æthere voces, Idem.
Remorumq́ue ſonus premitur clamore, nec ullæ
Audiri potuere tubæ, tunc cœrula verrunt,
Atq́ue in tranſtra cadunt, & remis pectora pulſant.
Hyberno deprehenſus navita ponto, Statius.
Cui neq́ue temo piger, neq́ue amico ſidere monſtrat

Luna viam, medio pelagi, cœliq; tumultu
Stat rationis inops, jam jamq; aut ſaxa malignis
Expectat ſubmerſa vadis, aut vertice acuto
Spumantes ſcopulos erectæ incurrere proræ.
Lud. Bigus Pict. *Annè vides minui vires? nunc cornua frangi*
Antennæ? nunc remum aliquem, atq; hinc inde rudentes,
Et modò ſub prora, modò puppe dehiſcere navem.
Hadr. Marius. *Præfracti tantùm mali, claviq; revulſi,*
Velaq; cum lacero ſciſſa rudente ruunt.
Idem. *Interea ingenti prærupta fragore procella,*
Viſa inſtar celſa rupis adire ratem.
Baudius. *Naufragiis horrent latè freta, volvitur undis*
Ludibrium pelagi, præbetq; natantibus eſcam.
Erhard. Cellius. *Obruta tunc gravibus puppis tabulata jacebat,*
Fluctibus atq; unda, pellitur unda prior.
Schefferus. *Nunc vi ventorum rimas faciente, moventur*
Viſcera concuſſi prodigioſa ſoli.
Sabellius. *Fluctuat alma ratis, medioq; ejecta profundo*
Ultima vota facit, gelida dilapſus ab arcto.
Incubuit pelago boreas cui prorſus ab imis
Æquora verſa vadis tumidos curvantur in auſtros.
Idem. *Solus adhuc inſtat clavo, ſcopuloſq; minaces*
Horret, & ambigua puppim regit arte magiſter.
Stigelius. *Jamq; dies binos, totidemq; per æquora noctes,*
Naufragus in mediis hæſerat ille Notis.

Via, trames, iter, ſemita, callis, actus.

EPITH. *Publica, trita, nota, frequens, aſpera, horrida, regia, lapidoſa, ſaxoſa, ſalebroſa, lubrica, anguſta, lata, curva, recta, ſcopuloſa, uda, madida, triſtis, infelix, nivoſa.*

Viam dictam volunt quaſi *veiam*, à vehendo, quòd per eam res vehantur: aliis placet quòd via dicatur ab ire, quaſi *ia*, quia per eam itur.

Ant. Flaminius. *Quæ fueram pediti via vix ſuperabilis ante,*
Per me ſecurum jam rota currit iter.

---*Ubi*

——Ubi turba rotarum,
Duraq; mollierat ſubjectas ungula glebas. Ovidius.

Via lubrica, aſpera.

——PRæbebat iter quà ſemita nobis
Scrupea, & incultis homini vix pervia dumis. Marcel. Paling.
*Imbribus aſſiduis nunc terra gravata madeſcit,
Nec tibi cernendam ſe via trita dabit.
Ruraq; tardabunt nunc te limoſa vagantem,
Offendentq; tuos ſcrupea ſaxa pedes:
*Sed via difficiles aditus habet iſta, nec unquam
Vincitur aſſiduam ni labor addat opem.
*Vix etiam nunc ſtrata jacent contrita viarum,
Cernitur in madido ſemita nulla luto.
*Quæ tamen adducit via acutis ſentibus horret,
Difficilisq; aditus ſeſe aſcendentibus offert.
Sed ſalebroſa via eſt anguſta atq; ardua denſis Marc. Paling.
Sentibus hinc atq; hinc horrens.
Quæ terit audaces ſemita longa pedes. Iul. Cæſ. Scal.
Defuit humano ſemita trita pede. Eobanus.
Ipſe quidem pedibus titubaſſem penè vacillans, Idem.
Et via qua ſtabam lubrica facta fuit.

Bivium.

HIc locus eſt, partes ubi ſe via findit in ambas. Virgilius.

Dux viæ.

COrnipedes, lectos juvenes aptare Gerhardus Hugo Favolius.
Edicit primis comitum, geminosq; parari
Ductores, gnarosq; viæ, linguæq; peritos,
Quiq; per occultum callem, aut divortia nota
Rurſus aberrantes, monſtrato tramite, ducant.

Friſchlinus. *------Qui ſeſe hominum atq; locorum*
Oſtendit gnarum, tum rectà ducit euntes
Ille viros, notaq; præit regione locorum.
Ovidius. *Me pennis ſectare datis, ego prævius ibo,*
Sit tibi cura ſequi, me duce, tutus eris.

Feſſus itinere.

* *Sunt mea jam miro corpora feſſa modo.*
Reuſnerus. *Feſſus anhelando calidos ſuſpirat ob æſtus,*
Hinnulus irriguas dum ſitit, urget aquas.
Bonon. Mombritius. *Omnis ab aſſiduo vis eſt infracta labore.*
Ovidius. *Plurimus in laſſo corpore languor erat.*
Lucanus. *Sed feſſa labat mihi corpore cervix.*
Naugerius. *Siſte viator iter, nimio jam torridus æſtu,*
Jam nequeunt laſſi longius ire pedes.
Nic. Grudius. *Dicitur herboſo ſediſſe in ceſpite feſſus,*
Dum petit auſtero reſpiramenta labori.
Virgilius. *------Jam feſſæ tandem de corpore vires,*
Et caput inflexa lentum cervice recumbit.

Viator.

EPITH. *Anhelus, feſſus, laſſus, celer, tardus, properans, feſtinans, velox, defeſſus, fatigatus, vagans, luſtrans, currens, promptus, expeditus.*

Expoſtus variis, magnis & mille periclis
In varias terras qui pede carpit iter.
Mantuanus. *Æſtivo ſolitus graciles aſpergere plantas*
Pulvere, quin luteis veſtigia ponere campis.
* *Qui lymphis vitreoq; ſitim reſtinguere rivo*
Eſt ſolitus.
Marc. Paling. *------Cum parvo tempore molem*
Tam longas tranſire vias, iterumq; reverti,
Nec ceſſare unquam, & nullum ſentire laborem.

Comes

Comes itineris.

EPITH. *Suavis, hilaris, facundus, dulcis, lætus, fidus, charus, fidelis, gratus, optatus, exoptatus, fortuitus.* Dicitur autem Comes, quaſi *cum iens.*

Se comitem præſtat tempus in omne fidum. Leb. Batillus.
**Omni vobiſcum tempore curſor ero.*
Sic Turnum quacunq; viam ſecat agmina ſtipant. Virgilius.
Haud quoq; nate tibi comes ire recuſo. Idem.
It comes, & longè ſervat veſtigia conjux. Idem.
Tecum ſemper ero poſthac quocunq; recedas. Auſonius.
Hærebat lateri ſemper comes, ille nec unquam Naugerius.
A domina lato longius ungue fuit.
Sed licet ad Tanaim, rapidumq; feratur Hydaſpen, Titus Stroza.
Herculeus quamvis tranſeat illa vias.
Quaq; rotant fluctus alterno vortice Syrtes,
Per mare, per terras, ſubſequar ipſe tamen.
Sive urbes adeam nemorum, ſeu devia luſtrem, Idem.
Sive ego cœruleum per mare puppe vehar.
**Tu mea furtivo ſequeris veſtigia paſſu.*
Qui cupit in duros comitem ſeſe addere caſus. Petr. Bembus.
Tecum ſemper erit, terras comes ibit in omnes. M. Ant. Flamin.
Qui lateri hærentes noſtro, totamq; per urbem Hadr. Marius.
Ductantes fidi perpetuiq; duces.
Cedo equidem, nec irate tibi comes ire recuſo. Virgilius.
——Dextræ ſe parvus Iulus
Implicuit, ſequiturq; patrem non paſſibus æquis,
Pone ſubit conjux.
Méne igitur ſocium ſummis adjungere rebus, Idem.
Niſi fugis? ſolum te in tanta pericula mittam?
Quocunq; ire ferunt variæ nos tempora vitæ, Idem.
Tangere quas terras, quoſq; videre homines.
Te verò mea quem ſpaciis propioribus ætas Idem.
Inſequitur, venerande puer, jam pectore toto

Acci-

Accipio, & comitem caſus complector in omnes.
[Eobanus.] *Vos ego per ſylvas, valles, juga, ſaxa, cavernas,*
Per mare, per fluvios. per devia luſtra ferarum:
Vos ego per pluvias, per agentes nubila ventos,
Per duras hyemes, lædentesq́; arva pruinas:
Vos ego per tenebras ſequerer noctesq́; profundas.
[Bruno Seidelius.] *Ille modis multis tunc me comitatus euntem,*
Leniit inceptæ tædia longa viæ.
[Auſonius.] *Nam tecum ferè totus ero, quocunq́; recedas,*
Pars veniet mecum quantalacunq́; mei.
** Duxq́; comesq́; tibi ſiſtar belloq́; togaq́;.*

Comitatus.

[Hugo Favolius.] *Quem porrò inſequitur peditumq́; equitumq́; catervæ*
Ordine perpetuo, & verſu diſtincta quaterno.
[Nic. Grudius.] *—Vos comites domino per inhoſpita teſqua,*
Et per inacceſſas rupes, ſcopulosq́; minaces,
Per fluvios maleſida freti, per & æquora vecta
Fida cohors, toties extremas iſtis in oras
Mille per inſidias, lethiq́; pericula mille.
Qualiter Alciden comitata & Jaſona quondam
Auſa novas tentare artes Argiva juventus
Primaratem, fortes animos ſectantibus auris
Æteis regnis & Phaſidos intulit arvis,
Ditiaq́; æquoreis devexit vellera Colchis.
[Hadr. Marius.] *Te per mille pericla ſecuti, & mille labores,*
Hæſerunt lateri fida caterva tuo.
[Eob. Heſſus.] *Protinus ipſe ſibi ſocios, te magne Tirynthi,*
Te Peleu, te Mopſe legit, Lædæq́; gemellos
Innumeros alios, quos haud numerare neceſſe eſt.
Me quoq́; tunc cythara ſinuantem plectra canora,
Exoptat comitemq́; viæ, ſociumq́; laborum.
[Virgilius.] *Nec fatus plura Æneas, ſe lætus ad altos*
Vertebat muros, & Troja tecta patebat,

Unà ipſum Teucrorum omnis converſa juventus
Exultans ſequitur, volucresq́; per arva pedum vi
Quadrupedes citat.
Atq; hic ingentem comitum affluxiſſe novorum Virgilius.
Invenio, admirans numerum, matresq́; virosq́;
Collectam exilio pubem, miſerabile vulgus.
Ergo viæ ſocios in cœtum cogere, & acres Hugo Favolius.
Cornipedes, lectos juvenes aptare Gerhardus
Edicit primis Comitum, geminosq́; parari
Ductores gnarosq́; viæ, linguæq́; peritos.

Fons.

FONS dicitur Varroni à *fundendo*, quòd fundat aquam.

Epith. *Liquidus, gelidus, muſcoſus, mundus, montanus, raucus, ſonans, crepans, limpidus, riguus, gramineus, vivus, lucidus, præceps, lutoſus, cavus, ſalebroſus, cœruleus, vitreus, vagus, algidus, placidus, perſpicuus, purus, piſcoſus, ſpumiger, illimis, pellucidus, dulcis, largus, putealis, amœnus, frigidus, largifluus, nitidus, placidus, argenteus.*

* *Meſſoris relevans jucundo frigore guttur.*
* *Perpetuò currens fontis dulciſſima lympha.*
* *In medio fons lene fluit, leniq́; ſuſurro,*
Ejaculatur aquas, & divitis irrigat horti
Omne ſolum.
* *Ecce ſub ingenti ramorum tegminis umbra*
Fons erat, hic nullo caſu turbante, ſerenus
Perſpicuis illimis aquis, & gramina circum
Fundebant lætos vario de flore colores.
Eſt nitidus, vitroq́; magis pellucidus amnis, Ovidius.
Fons ſacer, hunc multi numen habere putant.
Fons ſonat à dextra, tenui pellucidus unda, Idem.
Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
Invenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes Idem.
Perſpicuas, ad humum, per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat.

Tibullus. *In medio gramen, muſcoq; adoperta virenti*
Manabat ſaxo vena perennis aquæ.
Idem. *In medio gelidæ fons erat altus aquæ.*
Nic. Friſchl. *Sed neq;, quæ ſtupeas, ibi fontis aquaria deſunt,*
— Quadrata ſaxis incluſa figura.
Idem. *At paſſim fontes, cœcisq; fluenta latebris*
Emittunt liquidas conſtrata per atria lymphas.
Neoſanius. *Fons erat irriguis præceps uberrimus undis,*
Huc, priuſquam ſurgeret Heſperus altó,
Cogebant ſaturas ad flumina grata capellas.
Idem. *— Ditiſſima fontis*
Flumina, fundentis largos per gramina fluctus.
Ovidius. *Fons ſonat à dextra tenui pellucidus unda.*
Ant. Muretus. *Stant habiles propter Nymphæ, lymphasq; paratis*
Exceptas urnis in vaſa capacia fundunt.
Parte alia ipſe ſuis altricibus aſtat Iacchus,
Materniq; memor caſus flammæq; paternæ
Gaudet aquis, illisq; lubens ſua munera miſcet.
Claudianus. *Clauditur immunis, convexo tegmine, rivus,*
Duratusq; vagis fons operitur aquis.
Lucanus. *Largus aqua inventus mediis fons unus arenis.*
Idem. *Prata rigens fons interdum campisq; redundans.*
Manilius. *Undamq; occultis meditantem murmur in antris,*
Quam neq; durato guſtarunt ore volucres,
Ipſe nec æthereo Phœbus libaverat igni.
Fracaſtorius. *Talis ab aërio decurrens monte jugi fons,*
Communes multis ſufficit unus aquas.
Naugerius. *Hanc propè fons, lapide effuſus qui deſilit alto,*
Defertur rauco per levia ſaxa ſuſurro.
Idem. *Et gelidus fons eſt, & nulla ſalubrior unda,*
Et molli circum gramine terra viret.
Fauſtus Sabæus. *Neſcio quid blandum fons fluit ore ſonans.*
Nic. Grudius. *Bis ternis jaculata viis, ubi murmure dulci*
De pictурato marmore lympha ſalit.
Auſonius. *Quid memorem Pario contectum marmore fontem?*
Salve fons, ignote ortum, ſacer, alme, perennis,

Vitree,

Vitree, glauce, profunde, ſonore, illimis, opace.
Fons fluit, & Pario cælatis marmore labris Nath. Chytræus.
Lympha cadens, excepta ſonat ſiphonibus altis.
His ſuberat gelidis manans è fontibus unda, Virgilius.
Quæ levibus placidum rivis ſonat orta liquorem,
Et quanquam geminas avium vox obſtrepit aures,
Hac querulæ referunt voces, queis nantia limus
Corpore lympha fovet, ſonitus alit aëris Echo,
Argutis & cuncta fremunt ardore cicadis.
Fons ego communem ſcateo fœcundus in uſum, Henr. Ranzov.
Tota domus de me commoda multa capit.
Nec precium poſco, nec egenti denego cuiquam,
Gratuitas ex me quilibet haurit aquas.
Utq; queam ſemper dare, nunquam copia dandi
Deficit, & damnis augeor ipſe meis.
Cùm prior egeritur, ſemper nova proſilit unda,
Dum ſucceſſuræ cedat & illa locum.
—Septem ſiphonibus uber, Io. Lauterbach.
Haud unquam venâ deficiente fluit.
Fons ſedare ſitim depellere commodus æſtum,
Frigidior quo non alter abundat aquis.
Hunc petit approperans æſtuq; ſitiq; gravatus,
Laſſus ut umbrâ æſtum, pellat ut amne, ſitim.
—Comites dehinc voce nitenti Laur. Gambara.
Sæpè manus, ſæpè ora lavant, mirantur & ipſam
Marmoream effigiem latices effundere ad auras,
Haud aliter quàm flumen aquæ loca ſaxea ſubter
Delabens montis, cùm valles venit ad imas,
Viſceribus terræ latices prorumpit ad auras,
Diverſoſq; ſuo gignit de gurgite rivos.
Quod tibi fons animi eſt? num te felicior alter? Idem.
Num te Caſtalidum lætior unda fluit?
Præcipuè dum Roma potens te inviſit, & omnis
Auſonia, atq; omnis Gallia & Heſperia.
Miraturq; novos fructus, atq; aurea poma,
Et virides hortos, quæ tua lympha rigat.

Et varios latices, & te pulcherrime, qui tam
Sub gelido nitidas fornice claudis aquas.

Idem. *Hinc lympha exiliens frondes ferit ictibus altas,*
Lambit & ætherei lucida ſigna poli.
Hanc circum foliis ſtrepitant, caveisq; ſalignis,
Et canere hos latices velle videntur aves.

Idem. *Nam fluit haud aliter, quàm vere nigerrimus uda,*
Imber aqua. & pluvia ſicca madeſcit humus.

Eobanus. *Nunc gelidi montes manant, & imbribus altis*
Frigida milleno labuntur flumina lapſu
Per virides ripas, & amœna ſilentia, &c.

Thermæ, fontes ſalubres.

Rutil. Claudius. *NOſſe juvat Tauri dictas de nomine thermas,*
Nec mora difficilis millibus ire tribus.
Non illic guſtu latices vitiantur amaro,
Lymphaq; fumifico ſulphure tincta calet,
Purus odor, mollisq; ſapor dubitare lavantem
Cogit, qua melius parte petantur aquæ.
**Hæc quæ de calido ſulphure currit aqua.*
**Rupibus excelſis ubi nunc faſtigia ſurgunt,*
Æquanturq; polo toti præcelſa lavacro.
Sedibus hîc magnis exardent marmora ſignis,
Ardua ſublimes prævincunt culmina thermæ.

Dictæ ſunt thermæ ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, id eſt, calido: ſunt autem thermæ loca aquas habentia naturâ calidas: præcipuè autem thermas habuere olim magnificè extructas Imperatores Romani, quarum aliæ erant hybernæ, aliæ æſtivæ: hiſce adjuncta erant caſtella, quorum parietes obliti erant tam dura materia, ut vix ferro ſecari poſſet. Pavimenta ſternebantur vel marmore, vel vitro, aut cellulis quadratis verſicoloribus: de quo Imperatorum luxu legatur integer *Andreæ Baccii Elixidiani* tractatus. Porrò quæ cauſa Phyſica ſit thermarum, ſeu aquarum calidarum, inter Phyſicarum rerum venatores non convenit: nam quidam arbitrantur, quòd thermarum cauſa efficiens caloris ſit ſulphur & pix: quodq;

ſulphur

ſulphur in ſe contineat vim calefactricem, unde ſi aqua perfundatur, ſeſe exerat & calefaciat, veluti videmus, quòd calx aquis ſuffuſis calorem inducat: alii repentinum in curſu motum cauſam propinquam caloris aſſerunt: verùm hiſce omnibus meritò horum præferenda opinio, qui ignem proximam cauſam ſtatuunt.

Sunt ibi ſecreti terræ, cœciq; meatus, Gunth. Ligur.
Diſſimiliq; modo tacita tellure latentes
Ejaculantur aquas: alias nam ſulphure vivo
Ferventes undante ferunt erumpere fumo.
Aſt alii gelido veluti de fonte liquores
Emanant, tunc ducta cavis cannalibus unda
Confluit in quandam mira ratione lacunam.
Regia ſic calidis miſcentur balnea thermis,
Marmoreosq; gradus veterum ſolertia circum
Artificum poſuit, per quos deſcendit in undam,
Quantum quiſq; volet lymphas hinc inde calentes
Invenit, arbitrioq; ſuo ſibi temperat undas.
Corpora lethali fons febre levare putatur
Horrida, quæ quarta luce redire ſolet
Balnea per calidis terra ſudantia thermis.
In fluvios partim gelidos ardentia morbo Lucretius.
Membra dabant, nudum jacientes corpus in undas.
Cujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes Auſonius.
Conſuerunt.

F I N I S.

INDEX
HUJUS COSMOGRAPHIÆ.

INdex *librorum folio* 25

Lib. *I. Coſmographiã univerſalem, ſive orbis terreni, & ejus partium univerſalem deſcriptionem continet.*

II. Neſographiam, ſive inſularum deſcriptionem.

III. Chorographiam, ſive regionum & populorũ deſcriptionem continet.

IV. Poligraphiam, ſive urbium deſcriptionem.

V. Potamographiã, ſive fluviorum deſcriptionem continet.

VI. Orographiam, ſive montium deſcriptionem continet.

VII. Thalaſſographiam, ſive marium deſcriptionem.

VIII. Rerum Coſmographicarum promiſcuarum deſcriptionem continet.

COSMOGRAPHIÆ LIBER I.

GEnerales hujus libri tituli, folio 33

Deſcriptiones aliquot poëticæ, folio 34

Totius orbis terrarum diviſio 41

Orbis terreſtris globus terreſtris 37

Orbis terrarum partes 42

Aſia 45

Aſiæ tabula 1. 46

Aſiæ reliquæ regiones verſus Auſtrum, ortũ, ultra Auſtrum Indiæ ſuperioris urbes, fluvii, montes 49 137. 290

Aſiæ intra Indum, in littore Oceani regiones, populi antiqui, urbes, fluvii, montes 50

Aſiæ univerſæ poëtica deſcriptio 51. 64. 72

Aſia minor 70. 321. 290

Africa, Lybica ora 70

Africæ tabula 71

Africæ generalis periphraſis 74

America, novus orbis 88

Armeniæ tã majoris quàm minoris regiones, urbes, flumina, montes 48

Europa 80

Europæ poëtica deſcriptio 81

Europæ populorum proprietates 88

Syriæ ab occidente regiones, urbes, flumina, montes 47

Scythiæ Aſiaticæ populi antiqui, fluvii, montes 48

COSMOGRAPHIÆ LIBER II.

NEſographiam, hoc eſt, Inſularum deſcriptionem continens 90

Inſularum deſcriptio & diviſio 90

Tituli hujus libri 93

Inſulæ minores in mari Tyrrheno, Adriatico, Iberico, Myrtoo, Siculo, Ionio, Ægæo, Euxino, Ægyptio, Caſpio, Propontide 92

Totius terrarum orbis Inſularum poëtica deſcriptio 94. 99. 101

Inſula 93

Inſula Triturrita 108. *Inatime ibid. Peuce ibid.*

Peninſula 102

Anglia, Britanni, Albion 102

Angliæ ſtatus modernus Politicus & Eccleſiaſticus 105. 106. 107

Arba, Abſyrtides, Olchimũ 132

Creta, Candia, & Cretenſes 113

Cyprus 117

Cyaneæ, Icarus, Suetia, Suedia, Sueonia, Iſthmus 120

Chios 135

Capraria 124

Cyzi-

Cyzicus, Zacynthus 128
Cephalenia, Leuce 129
Diomedaæ Inſula 126
Ebuſus, Corcyra, Corſuna, Phæacia 116
Electrides, Saſon 126
Sades Inſulæ 122
Hibernia 109
Hylle, Cone, Ænaria 133
Ilua, Megarus, Neſis 130
Lemnos 115
Melita, Mona, Cranaë 125
Peloponneſus, Morea, Tylos 121
Prochyta, Orcades, ſive Cyclades 131
Pſyra, Scyros, Cythera 134
Sirmio, Corſica 123
Samos, Delos 114
Strophades, Ichthyoëſſa 135
Sardinia, Sandaliotis, Ichnuſa 113
Sicilia, Trinacria, Triquetris 110
Samothracia, ſive Dardania, Neuris, ſive Proconneſus 127
Taprobane, Ogyris 119
Tenedos, Thyle vel Thule 118

COSMOGRAPHIÆ
LIBER III.

Chorographiam, hoc eſt, regionum & populorum proſometricam deſcriptionem continens 136
Generales hujus libri tituli 136
Regiones Europæ 136. *Germania* 137. *Italia ibid. Gallia ibid.* 287. *Græcia ibid.* 279
Populi aliquot Europæi promiſcui 137. 289
Aſiæ regiones 137. 49. 290
Africæ regiones 138 329
Gens, populus, gentes variæ 138
Barbara gens 140
Barbarus 141
Maritimi gentes 142
Regio, terra, ditio, natio, tellus, Eparchia 142
Regio ſterilis 144
Plaga terrarum 145
Ortus Solis 146
Meridies, plaga Auſtralis 146
Septentrio 146
Occaſus 147
Italiæ totius populi antiqui, urbes, montes, promontoria, flumina currentia in mare 148. 252. 155
Germaniæ populi vetuſti, regiones, urbes, flumina, montes, ſylvæ 149. 212
Hiſpaniæ regiones, montes, flumina, promontoria 150
Galliæ regiones, montes, promontoria, fluvii 151
Sarmatiæ & Scythiæ poſt Carpathum montẽ partes, regiones, oppida, flumina, montes 152
Sarmatiæ & Scythiæ orientalis regiones, oppida, flumina, montes, populi antiqui 153
Macedonia & Græciæ Meridionalis partes, oppida, amnes, montes, promontoria, campi, ſylvæ 154
Poſt Iſthmum Peloponeſiacum regiones, oppida, amnes, montes, promontoria 155

REGIONES ET POPULI EUROPÆ.

Italia 155. 252
Italiæ univerſæ poëtica deſcriptio 157. 159. 810. 813. 814
Italiæ ſtatus modernus 160
Sedes Apoſtolica 161
Rex Hiſpaniæ 161
Reſpubl. Venetorum 162. *Genuenſis ibid. Lucenſis* 163. *Dux Sabaudiæ ib. magn. Dux Hetruriæ ibid. Dux Mantuæ* 163. *Dux Mutinæ ib. Dux Parmæ, Placẽtiæ, de Caſtro, & Rontiglione* 164. *Dux Vrbini ib.*
Italiæ præcipuarum urbium poëtica deſcriptio 164. *variorum Italiæ nominum notationes* 166
Italiæ limites ibi. forma 167 *inhabitatorũ proprietates* 167. *populorum, urbium & fluminum poëtica deſcriptio* 168. *partarum victoriarum poëtica deſcriptio* 174. 252. 155
Germania 176. 212. 149
Germaniæ univerſæ poëtica deſcriptio 179
Fines Germaniæ 182
De vetuſtiſſima Germanorum origine poëtica deſcriptio 184
Germani, Allemani, Teutones 187
Germanorum inventa 191
Hiſpania 193
Hiſpaniæ totius poëtica deſcriptio 195
Hiſpanus Iberus 196
Gallia 196
Galliæ ſtatus modernus politicus

ticus 198. *Eccleſiaſticus* 202
Galliæ deſcriptio poëtica 203 204
Galli, Gallus 205.756.287
Græcia, Hellas, hodie Turcia 206
Turciæ univerſa poëtica deſcriptio 207.302
Græci, Æoles, Dores, Achæi, Acchivi, Hellenes, Myrmidones 211. 279.137
Bohemia 211
Bohemi 212

REGIONES GERMANIÆ. 149.

Alſatia 238
Auſtria, Pannonia ſuperior 224
Arimaſpi 250
Belgia 231
Bulgaria 247
Cimbria Cherſoneſus 246
Dalmatia 239
Franconia, Francia, Franci 213
Flandria 230
Friſia Eidorenſis 236
Friſia Orientalis 245
Getæ 242
Geldria 231. *poëtica deſcriptio* 232
Helvetia, Helveti 212
Heſſia 215.219
Hannonia 244
Holandia 243
Hagovia 245
Marchia Brandenburgenſis 224
Miſnia 241
Marchionatus Badenſis 244
Meſia, Meſi 252
Namurenſis comitatus 237
Pruſſia, Boruſſia 226
Palatinatus, die Pfaltz 235
Pomerania 235
Ringovia 240
Rauraci 248
Saxonia 234
Sarmatæ 250
Sileſia, Sileſii, Sleſii 222
Suevia 249
Stiria 226
Servia, ſeu Dacia, die Walachey 242
Thuringia, Thuringi, & Voitlandi 222
Vangiones 247
Vindelica, Bavaria 248
Wandalia 246
Wagria 236
Weſtphalia 225
Zelandia 239

REGIONES ET POPULI ITALIÆ. 155. 253

Apulia 260
Æquicolæ 258
Æmilia 268
Brutii, ſeu inferior Calabria 270
Campania 254
Circæum 278
Cimmerii 260
Faliſci 277
Flaminia 270
Frentani 257
Gallia togata 268
Iapygia, Iapygium 255
Illyrium, ſive Sclavonia 256
Latium, hodie Campania latina 252
Laſtrigones 278
Locri 255
Lucania 261
Magna Græcia 262
Marrucini 258
Marſi 266
Pelingi 257
Picenum 266
Sabini 259
Samnium 263
Samnitæ 255
Senones 267
Sybaritæ 275
Tyrrheni 252
Thuſcia 269
Veſtini 264
Vmbria 265
Veneti 276

GRÆCIÆ REGIONES ET POPULI. 137.211.375.

Arcadia, Arcades 279
Attica 283
Ætolia 281
Bœotica 280
Chaonia 282
Cicones 283
Epirus 285
Macedonia 280
Phocis 282
Theſſalia 285

GALLIÆ POPULI 196

Allobroges 288
Bœotica 290
Averni 289
Aquitania *ibid.*
Celtica, Celtæ 287.137
Curetes 289.137
Gallia Narbonenſis 288

ASIÆ REGIONES ET POPULI. 290.

Antipodes, Antichthones 307
Achæi 314
Albania, Albani 315
Aſſyria 316
Antiochia 319
Agathyrſi 319
Aſia minor 320
Adraſtia 325

Anthro-

Anthropophagi 316
Arabia, Arabs 327
Bithynia 293
Bactri 316
Bebrycia 310
Cananæi 295
Colchi 314
Chalybes 324
Cingari, Zigeuner 327
Gigantes 297
Galatia 326
India,Indi 49.357.137.290
Iudæa 294
Ionia 324
Lydia 311
Lycii 318
Maſſagetæ 294
Media 321
Moſcovia 323
Mœonia 317
Myſia 317
Panchaja 329
Paphlagonia 321
Pamphylia 313
Parthia 322
Perſæ 310
Phœnices,Phœnicia 308
Phrygia 312
Pygmæi 306
Scythia 299. 301
Syria 318
Tartari 313
Trojani 307
Turcæ,Turca 302

AFRICÆ REGIONES ET POPULI. 138.329
Æthiopes, Ætherii 329
Æthiopia 330
Ægyptus 333.334
Cyrenaica regio 337
Erembi 338
Garamantes 338
Libya,Libyci 335
Maſſylia 336
Mauri 337
Macrobii 331
Pſylli 332
Punicum regnum 338
Troglodita 331

COSMOGRAPHIÆ LIBER IV.

Poligraphiam, hoc eſt, totius terrarum orbis præcipuarum urbium deſcriptionē proponens 339
Elenchus urbium in hoc libro deſcriptarum 339
Catalogus urbium Imperialium 347
Vrbs 342
Suburbium 348
Metropolis 349

CIVITATUM ORBIS TERRARUM *poëtica deſcriptio* 349
Aſiæ urbes 49.137.357
Alexandria 374
Amycla 370
Babylon 357
Carthago 373
Cæſarea 369
Cyrene 372
Epheſus 358
Gaza 357
Hieroſolyma 363
Ithura 370
Libethra 363
Memphis,Alkair 374
Pergama 361
Pella 372
Pelyſium ibid.
Selge 369
Smyrna 371
Synope 370
Tarſus 362
Troja,Ilium 359
Tunetum 375
Tyrus 362
Græciæ urbes 279
Adrianopolis 391
Athenæ 380
Amphipolis 400
Beroëa 400
Buthrotum 397
Conſtantinopolis 375
Chalcedon 384
Corinthus 385
Corone 386
Corcyra 388
Cyzicus 389
Doriſcus 396
Elis 384
Epidaurus 392
Iſcalis 396
Megara 389
Meſſena 386
Methone 387
Nicopolis 398
Perinthus 397
Philippopolis 390
Pylus 387
Selymbria 397
Seſtos 389
Sophia 399
Sybaris 386
Tarentum 383
Germaniæ urbes 149.176 212
Amſtelredamum 416
Argentoratum, Straßburg 430
Antwerpia 671
Aquiſgranum, Aach 574
Augusta Vindelicorū, Augſpurg 577
Alsfeldia 500
Altaichium 701
Auſtravia 701
Anaſum 695
Arnſtadium 713
Annaberga 725

uuu *Allen-*

Allendorpium 755
Baſilea 476
Badena 699. ſuperior 715
Bamberga 713
Bonna 407
Bruga vel Brugis, Brück 503
Bardovicum 655
Bretta 643
Beichlingum 634
Binga 603
Berga 676
Brandenburgum 682
Bruxella 641
Blaſſenburgum 683
Brunſuiga 696
Bibracum 746
Brugga 715
Caſtellum 709
Caſſella 481
Carolſtadium 644
Caſſovia 615
Conſtantia, Coſtentz 408
Colonia Agrippinenſis 516
Cæſaris mons 526
Colmaria 531
Coldinga 645
Colmunza 694
Carnuntum 698
Corbachium 524
Chemmatum 644
Chemnitium 642
Coburgum 633
Confluentia 604
Crempa 668
Croneburgum arx 666
Darmſtadium 692
Dordracum, Dortrecht 413
Daventria 635
Dreſdena, Dreſa 680
Dinckelſpula 752
Donawerda 715
Erphordia 618
Ekelenforda 674
Eberſperga 695
Facha 707
Feldkirchum 712
Francofurtum ad Mœnum 419
Francofurtum ad Viadrum 572
Fridberga 501
Francoberga 722
Friburgum 726
Fulda 708
Forcheimium 714
Flenſburgum 677
Gandavum 749
Gemundia Suevica 751
Gertrudibergum 727
Gieſſa 489
Goslaria 678
Gelnhuſa 502
Groninga 614
Goppinga 463
Gotha 628
Grunberga 499
Hanſeaticæ urbes 400
Habſpurgum 716
Hamelea 721
Halla Tyrolenſis 722
Halla 661
Halla Suevica 463
Hafnia 724
Hamburgum 728
Hirsfeldia 743
Hirſchhorna 711
Helmſtadium 669
Haderslebia 675
Huſenum 674
Herbipolis 683
Hana 708
Heida 659
Hamelburgum 643
Haga 640
Halberſtada 610
Hœſta 708
Heidelberga 460
Heilbrunna 554
Hagenoa 530
Hypra 410
Iena 691
Ingolſtadium 631
Iſenacum 706
Kaufbeura 747
Kemberga 710. 627
Kinzinga 743
Laubacum 729
Lauda 711
Leodium, Lüttich 402
Lipſia, Leiptzig 441
Lovanium 719
Landavium 574
Lucca 625
Luneburgum 648
Lubeca 669
Leuchteberg 705
Lippia 738
Lindavia 748
Lyncia 695
Marpurgum 483
Magdeburgum 591
Mansfeldum 713
Memminga 752
Meldorpium 660
Melburgum 711
Mechlinia 716
Melſungum 727
Metanœa 701
Miſena, vel Miſna 604
Moguntia 465
Mons Regius 560
Morava 698
Monachum 720
Monaſterium 737
Mollenum 609
Mulhuſa 690
Naſſenfelſa 625
Neopyrgum, Newburg 626
Norimberga 561
Neoſtadium 644
Noviomagum 693
Northuſa 755

Numburgum 710
Oenipons 740
Offenburgum 559
Ottinum 648
Oppenheimium 709
Patavium, Paſſaw 549
Pabeperga 633
Panormus 1031
Parthanum 632
Pega 634
Pferingum 625
Pfreimbda 704
Pirna 698
Pola 624
Poſonium 643
Plona 647
Quedelburgum 697
Ratiſbona, Regenſpurg 527
Ravenſpurgum 462
Reinholdſburga 676
Reutlinga 600
Rineggum 712
Rheinfelda 716
Roteburgum 525
Roterodamum 526
Roſtochium 657
Reichenbach 704
Rotwila 679
Saltzburgum 693
Schaffhuſia 601
Salona, hodie Arvinata 624
Schnefeldum 626
Solethurum 756
Solis vallis 609
Suacia 742
Seleſtadium 556
Spira, Speyer 533
Steinacum 627
Stainum 603
Steurecca 695
Spiza 698
Straubinga 703
Sultzbachium 694
Swabacum 714
Stuggarda 531
Swolla 413
Swinfurtum 587
Tigurum, Zürich 414
Tirnavia 556
Torga 601
Triglavia 698
Treviris, Trier 541
Tremonia 745
Tubinga 557
Tundera 646
Veſalia 603
Vienna 454
Vlma 589
Vltrajectum 636
Vratislavia 615
Vberlinga 683
Vilshofum 700
Waldeccenſis Comitatus 522
Weiſſenburgum 419
Weiſſenfels 710
Werdberg 704
Wettera 730
Wittenberga 425
Wormatia 447
Wolfenbutel 697
Zigenhaina 711
Znama 700

URBES ALIQUOT GALLIÆ. 196.

Ambianum 764
Angiers 800
Aquæ Sexti 804
Avenio 757
Auguſtodunum 809
Biturix, ſive Avaricum 794
Blaye 802
Blœſa, Blois 798
Burdigala, Bordeaux 789
Carnutum 756
Cameracum 764
Diepa 769
Doue 801
Geneva 791
Iuliodunum 808
Lugdunum 769
Lutetia 771
Maſſilia, Marſeille 759
Metis, Metz 785
Narbona 786
Nemauſus 809
Nivernium 807
Pictavia 796
Rothomagum 768
Saintes 801
Sancto Dionyſium 765
Taraſcon 805
Tholoſa 802
Turo 797
Veſcontio 763
Vienna 806

ITALIÆ CENTUM URBIUM *poëtica deſcriptio.* 810. 813. 814. 157. 159

Adria 993
Agylla 1005
Alba longa 984
Altinum 958
Ameria 983
Ancona 930
Antium 981
Anxur, Terracina 977
Ardea 874
Aricia 982
Ariminum 933
Arpi, & Argyripos 1004
Arquatum 997
Aquileja 911
Atella 974
Ateſte 1008
Beneventum 876
Bergomum 939
Baja 975
Bononia 912
Bozenum 1003
Brixia 937

Brunduſium 961
Capua 904
Cajeta 944
Cannæ 963
Canuſium 966
Circes domus 1001
Conſentia 966
Comū, ſive Noſocomū 1003
Collatia 1003
Comaclum 995
Coſa 995
Cremona 919
Croton 922
Cruſtuminum 1005
Cumæ 969
Dertona 994
Fabrianum 995
Fanum fortunæ 959
Faventia 941
Fæſulæ 992
Ferrara 869
Feſcenia, ſive mons Faliſcorum 998
Forum Livii 994
Florentia 907
Formia 1002
Fracta 999
Fundi 974
Gabii 983
Genua 896
Graviſca 998
Hydruntum 962
Interamna 875
Lanuvium 1004
Linternum 977
Locri 964
Luca 941
Luceria 997
Luna 991
Mantua 866
Mediolanum 901
Metrum 865
Mevania 987
Minturnæ 980
Mutina 923
Narnia 986
Neapolis 948
Nola 900
Nurſia 990
Oſtia 978
Papia, Ticinum 920
Parma, ſive Romādiola 859
Patavium, Padua 852
Placentia 865
Populonia 991
Præneſte 979
Privernum 986
Peruſia 1000
Piſarum 999
Piſæ 935
Pola 996
Puteoli 967
Ravenna 925
Roma 815. *poëtica deſcriptio* 837
Rhodigium 993
Rudiæ 972
Salernum 955
Setia 1007
Seguſium 996
Sena 927
Sirmio 996
Sulmo 876
Surrentum 973
Sueſſa 1002
Sybaris 962
Talentinum 1008
Taurinum 956
Tegeſtra 923
Terracina 875
Tridentum 859
Tuſculum 957
Thuſca 1006
Tybur 946
Venetiæ 877. *poëtica deſcriptio* 878
Verona 861
Velitræ 1007
Vetulonia 1005
Venuſia 965
Veji 988
Vicentia 863
Viterbium 986
Volſinia 989
Vrbinum 959

URBES INSULANÆ.

Agragas 1008
Belgradum 1022
Budoviſſa 1028
Calaris 1012
Compoſtella 1013
Corduba 1009
Cotzus 1024
Cracovia 1013
Eryx 1022
Gadir 1024
Gomorra 1018
Granata 1010
Hephæſtias 1026
Londinum 1017
Methymna 1027
Meſſana & Catina 1012
Mitylene 1027
Norwicum 1010
Oedburgum 1019
Olisippo, Vlyſſibona 1011
Oxonium 1032
Panormus 1031
Praga 1014
Samandria 1023
Thabor 1018
Therma 1032
Tomus 1025
Veſſala 1028
Viliſcum 1029
Zaslavia *ibid.*

COSMOGRAPHIÆ LIBER V.

Potamographiam, hoc eſt, Fluviorum deſcriptionem continens 1034
Amnis 1041

Flu-

Fluctuum decreſcentia 1045
Fluvius 1035
Inundatio, cataclyſmus, diluvium 1042
Lacus ſtagnum palus 1042
Littus 1045
Torrens 1041

FLUVII ASIATICI ET AFRICANI.

Aceſines 1063
Alpheus 1058
Boryſthenes 1057
Cydnus 1059
Euphrates 1053
Ganges 1056
Halys 1062
Hydaſpes 1059
Iordanus 1055
Indus 1054
Mardus 1061
Mæander 1062
Nilus 1046
Oaxes 1057
Orontes 1060
Oxus 1061
Pactolus 1063
Phaſis 1060
Rhebas 1059
Simois 1057
Tanais 1045
Tigris 1055
Thermodoon 1061
Triton 1060
Xanthus 1056

FLUVII GERMANIÆ.

Albis 1070
Ædera 1074
Bregela 1070
Cataractes Schafhuſiana 1078
Danubius, Iſter 1065
Euripus Albis 1079
Fulda 1081
Hieras 1074
Iſara 1080
Iſula 1074
Lacus Tigurinus 1077
Lanus 1080
Lacus cygneus 1075
Mœnus 1067
Moſella 1068
Νεῖλος 1068
Neccarus, Nicrus 1072
Oenus ibid.
Pegneſus 1074
Rhenus 1063
Rivarius lacus 1077
Sala 1072
Sarvus, Saravus 1073
Scardus 1072
Selna 1082
Sleſus 1082
Sprea 1071
Thermæ Badenſes 1077
Thermæ Fabarianæ 1076
Thermæ ferinæ, das Wildbad 1079
Thermæ plumbariæ 1078
Vahalis 1075
Viadrus, Odera 1071
Vilſus 1081
Vinda 1073
Viſtula 1080
Viſurgis 1070

GALLIÆ FLUVII.

Araris 1083
Lacus Lemannus 1083
Liger, Ligeris 1082
Rhodanus 1084
Sequana 1083
Varus 1082

ITALIÆ FLUVII.

Abdua 1092
Æſarus 1100
Æſis 1102
Almo 1093
Amſanctus 1101
Avernus 1093
Aponus 1100
Arnus 1090
Athamas 1100
Atheſis 1088
Benacus ibid.
Blandus 1099
Brethenus 1092
Clitumnus 1097
Cremera 1100
Elſa 1099
Eridanus, Padus 1084
Lacus Lucrinus 1095
Lambrus 1092
Liris 1098
Medoacus 1091
Metaurus 1097
Mincius 1087
Ollius 1092
Oraxus 1098
Rheaus 1099
Rubicon. 1100
Sarnus 1090
Silarus 1091
Sinus Bajanus 1095
Tiberis 1086
Ticinus 1090
Tifernus 1096
Timavus 1091
Truentus 1096
Vmbro 1097
Vulſinius lacus 1098
Vulturnus 1090

FLUVII PROMISCUE POSITI.

Achelous 1104
Acheron 1109
Æſopus 1108
Amphryſus 1107
Anaurus 1111
Arrabo 1107
Arzus 1106
Athyras, vel Athrys ibid.
Aufidus ibid.
Axius 1102

Bargus 1106
Bœtis 1104
Callirhoë 1111
Crathis 1112
Drinius 1109
Durias 1104
Elorus 1107
Enipeus ibid.
Gallus 1112
Granicus 1109
Hebrus 1105
Iberus 1102
Inachus 1103
Lynceſtus 1112
Marſyas, Marſya 1110
Neſtus 1105
Parthenius 1108
Phamon 1111
Strymon 1105
Tagus 1103
Tembrius 1108
Triton 1110
Tyra 1111

COSMOGRAPHIÆ LIBER VI.

Orographiam, hoc eſt, Montium deſcriptionem continens 1113
Adula 1146
Æmus, Hæmon 1120
Ætna 1127
Albanus 1156
Alpes 1125
Apenninus 1122
Argentarius 1145
Aulon 1140
Bernardinus mons 1143
Brennerus 1142
Bructerus 1147
Brutius & Brutium 1136
Caphareus 1152
Cacius 1153
Carambis 1136
Carpathus 1147
Caucaſus 1118
Collis, tumulus 1116
Columnæ Herculis 1133
Edon 1148
Exquiliæ ibid.
Garganus 1140
Goſus 1139
Hebrus 1149
Der Hörſelberg 1139
Hybla 1118
Ida 1122
Leucogæi colles 1145
Mardeccius 1146
Miſenus 1138
Mons 1113
Mons D. Benedicti 1146
Montes Oenopontici 1137
Montes Pyrenæi 1134
Mons Puteolanus 1145
Orbelus 1139
Parnaſſus 1148
Pelorus 1137
Phanæus 1152
Rhiphæi montes 1121
Septem montes urbis Romanæ 1149
Taurus 1119
Vallis 1117
Veſevus & Veſuvius 1142

COSMOGRAPHIÆ LIBER VII.

Thalaſſographiam, hoc eſt, Marium deſcriptionem continens 1153
Omnium marium brevis & ſuccincta recenſitio 1153. *poëtica deſcriptio* 1155
Mare, Oceanus, Pontus, Salum, Pelagus, Nereus, Æquor 1159
Mare Ægæum 1165. *Adriaticum* 1168. *Caſpiũ* 1166. *Cilicum* 1167. *Hiſpanicũ* 1168. *Ionium* 1180. *mortuũ* 1163. *Myrtoum* 1180. *rubrum* 1164. *Sidonium* 1166. *Tyrrhenum ibid.*
Boſphorus 1167
Helleſpontus 1162
Littus maris 1176
Quatuor præcipui ſinus maris 1161
Scylla & Charybdis 1177
Sinus Ambracius 1180
Syrtes 1181
Tempeſtas maris 1169
Tranquillitas maris 1175

COSMOGRAPHIÆ LIBER VIII.

Rerum promiſcuarum ad Coſmographiam pertinentium deſcriptionem continens 1182
Amphitheatrum 1192
Amphitheatrum Nemauſi 1201
Antuerpienſe Ianimedium 1218
Aurifodina 1218
Aſtrolabium Argentinenſe 1195
Bivium 1245
Capitolium 1192
Caprarola 1211
Comes itineris 1247
Comitatus 1248
Domus Neronis 1215
Deſertum, ſolitudo, Eremus 1226
Diſceſſus, abitus, profectio, iter, itio 1229
Dux viæ 1245
Fontainableau 1199
Fons 1249
Feſſus itinere 1246

INDEX.

Hercynia ſylva, der Hartzwald 1224
Horti Galliæ, Domini de Chantelou 1204
Iupiter Olympicus 1192
Labyrinthus 1119
Lucus, nemus 1223
Mauſolæum 1192
Muri Babylonici 1190
Monumentum, antiquitates, rudera 1217
Naufragium 1239
Ottonis ſylva 1125
Peregrinatio 1227
Peregrinus, qui multum eſt peregrinatus 1234
Pont du Gard 1200
Pyramis Obeliſcus 1191
Reditus 1238
Septē miracula mundi 1187
Structuræ miraculis mundi æquiparandæ 1190
Structura admiranda 1215
Sylva, lucus, ſaltus, nemus 1220
Templum Lauretanū 1208
Thermæ, fontes ſalubres 1252
Turris Argentinenſis 1193
Via lubrïca, aſpera 1245
Via, trames, iter, ſemita, callis, actus 1244
Viator 1246

FINIS.

J619
R615c

S·P·Q·A·GYMNASY AVGVSTINIANNET MÆC: PERPETVI